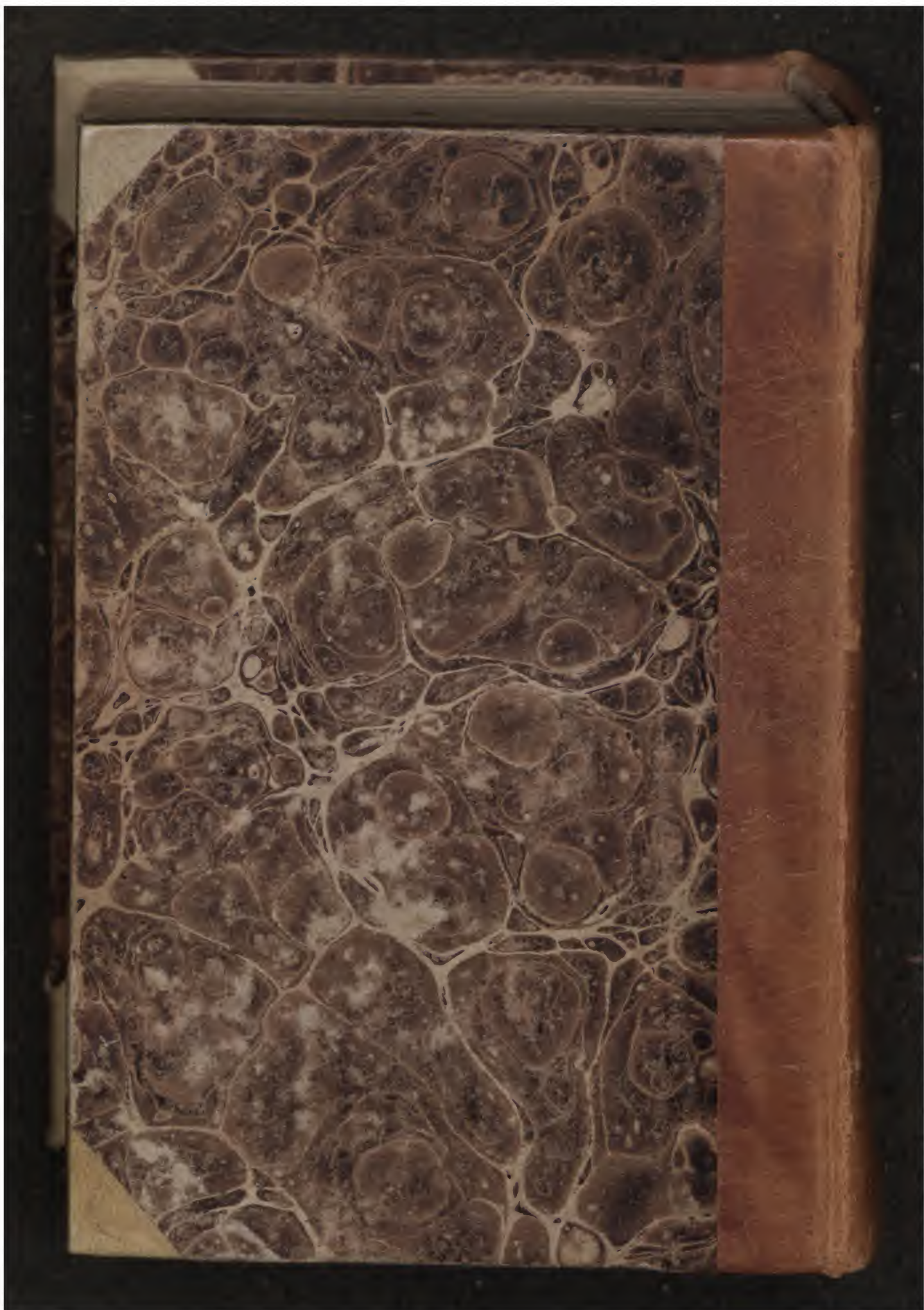

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.61

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.61

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.61

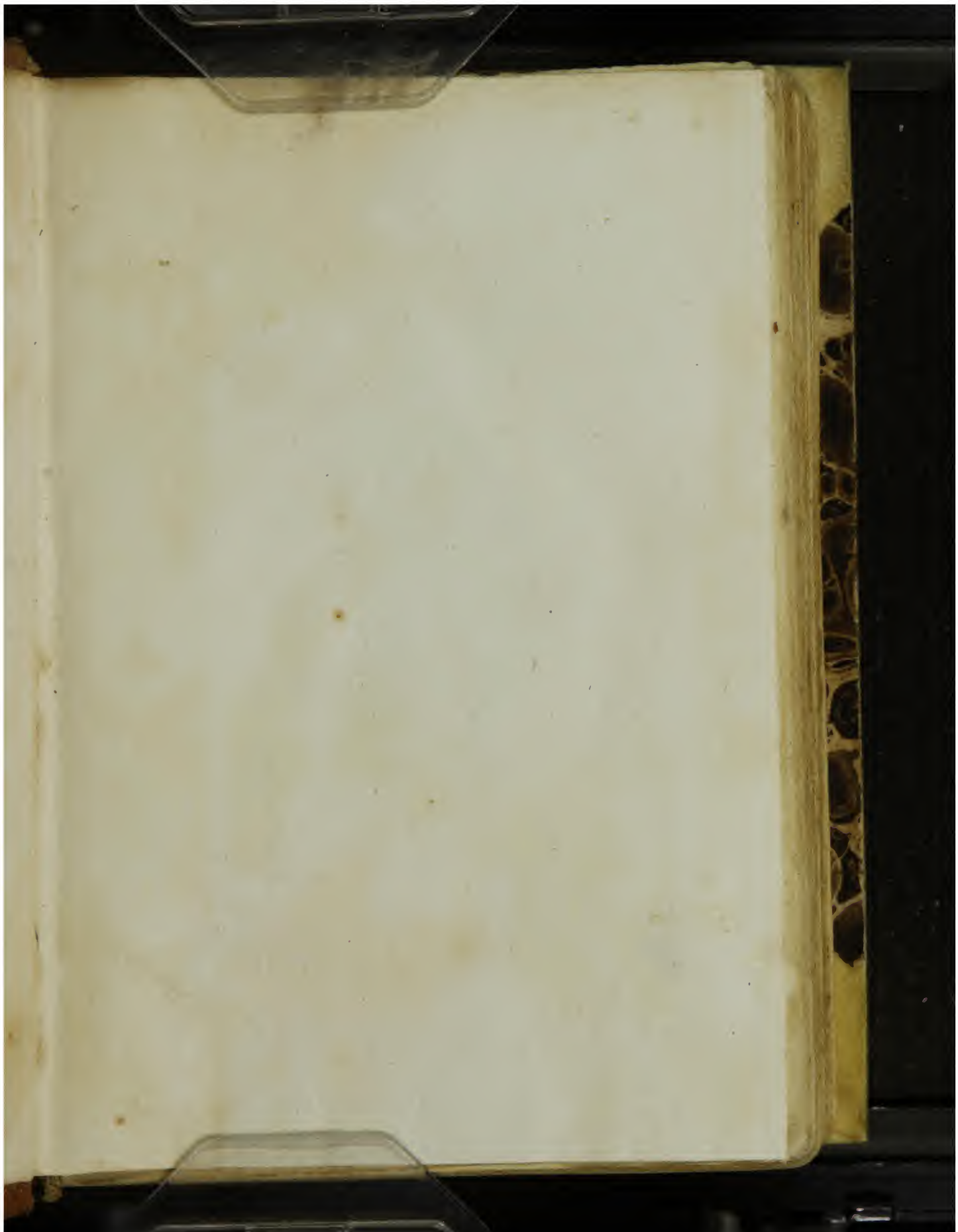

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. K.7.61

K. 7. 61.

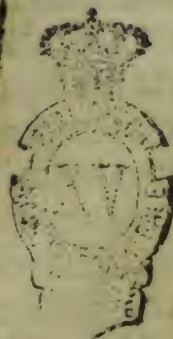

Summa Iōannis Valensis de regimine
uite humane seu Margarita do-
ctoꝝ ad omne ppositum.
put patet in tabula.

Ad Sapientissimum Theologū fratrem Petrum de
Arriabēis ordīs minorū Guillelmus Aſtēsis. S. D.
h Aud iūria tui pater reuerēde ab Atheniēſibus
nōnūq̃ irrisos fuisse Lacedemonios arbitror:
q̃ leges quas suis conderent eas in archiuū confer-
rent: quasi his legibus posse hoīum uitam institui
existimarent: quæ non essent enunciata: quod ipsi
longe secus faciendum censebant: id quod a Roma-
nis etiam lege sancitum fuit & obseruatū: quippe
quia frustra leges & ad bene beateq̃ uiuendū insti-
tutiones a principibus dicerent: nisi: ut Mercurius
instituit Trimegistus suis enunciarent & populis
& iudicibus: ut quid obseruandum esset: aut a qui-
bus abstinendū itelligi posset. Id ipsum cū ceteris:
tum tibi potissimū pro inato erga p̃ximum chari-
tatis studio decreuisti obseruandū: ut pote qui di-
uinis semper cōtemplandis: ut assolet: uersaris: tui
quoq̃ animi curas ad cōmunem hoīum utilitatem
quandoq̃ impenderes: Effecisti sane pater optime
quod uirum decuit cui diuina cōmittuntur archa-
na. Nec ulla ex parte tua te fefellit opinio. Quando
quidē sūmā hanc aureā innocentissimi illius Theo-
logie philosophi Fratris Ioannis Valensis usq̃
adeo penitus occlusam nō secus ac preciosam gem-
mam ex abditissimis latebris ad oīum tandē noti-
ciā ferre properasti: ut sciant cuncti quāta te diutur-
na sup cōi oīum utilitate cura sollicitet. q̃ ut tātorū

laborꝝ gratiosiꝝ fructus ītra sinū memorię cōmē-
dareꝝ uoluisti sniaꝝ flosculos ī ordinē colligere: &
uiā legētibꝝ pādere: Quāobré tuus Georgius de
Arriuabenis uir inquā īter ceteros impꝑsores offi-
ciosissimus: ut tuę morē gereret uolūtati: sūmam
hāc ipsā perqꝫ acuratissime īprimere curauit: tanto
qꝫ studio: ui: diligentia: ac cura tā pręclaz opus in
lucē redactū ē & emendatū: ut nō uerbū tm: sed nec
syllabā credā ī corrigēdo omissā. Quo tāti uiri ge-
nerosos usqꝫ labores ueluti Beatus Bernardius Fel-
trēsis suo semp comitatu cōtubernioqꝫ dignabatꝝ:
ita omnes diuini eloquiī pꝑones & lectitare: & sibi
pꝑonere ualeant quos imittentꝝ & predicent & in
qꝫbus ueluti quodā absolute ac totius uirtutis spe-
culo altius speculentꝝ: ut sciāt cū oībus secure & in-
trepide loqui: & decenter uniuersos scđm singulas
statuū condiciones instruere. Oportet. n. uerbi dei
declamatores oīum artium esse pꝑitissimos: & ut de
oratore primus oīum Gorgias Leontinus sensisse
legitur: apte de oībus scire rñdere. Non. n. parum
est in pꝑsuadendo se unū oībus exhibere audiendū:
qui & dicēdo auditorꝝ animos in ueritatis senten-
tiā trahat: & suadēdo ac disuadēdo in oī re uertat
quo malit. Itaqꝫ cū singulis bonaz artiū disciplinīs
uix singule hoīum etates sufficiant. Mirabile certe
munus hoībus fuisse celitus cōdonatū arbitror: qꝫ
huiuscemodi liber ī lucē pꝑdierit: cui qui niti uolue

rint: queant inter oīs artiū p̄fessores quasi in p̄pria
uersari officia. Hic. n. floret medicina. hic legū uene
randa maiestas. Hic poetæ p̄spicui: q̄ apud egypti
ōs sacerdotū & p̄phetarū cognomēto humanarū
simul diuinarumq; rerum cognitionē tradiderūt.
Hic demū philosophie rōnalē: mōralē: naturalēq;
pre se fert scientiā: docetq; non solū hoīem cetera:
sed qd sit ēt ipse hō: nec qcq; est hoīum obscurū er
roribus: quod huius ductu curaq; non splendeat:
Quā. n. pōt mens hoīum in errores lapsa incurrere
egritudinē: ī qua nō sanet̄ his philosophiæ guber
naculis atq; medicaminibus. recte Stratonicus hāc
sanitatem appellat: Hæc uiā ab bene beateq; uiuen
dum suis parat preceptis. Huius clientes plurimum
amant Veneti: Immō ueros moribus ac peritia Phi
losophos numinū instar & colunt & uenerantur.
Quapropter ab ipsoꝝ Illustrissimo atq; Excellen
tissimo Dñio fuit obtentū q̄ nullus p̄ter prefatum
Georgium libellū hunc ualeat imprimere: aut im
primi facere: seu alibi impressum uendere in terris
eiusdē usq; ad annos decem p̄xime futuros. Qui
igitur huius Sacre philosophiæ stigmata elemen
taq; apprehendere cupiunt: omni studio curare de
bent: ut qd̄ paruo empturi diuinū opus inueniunt
sue omnino biblyothecæ ascribāt: ex quo magnā
cōsequentē uoluptatē: maioresq; in dies suscipient
fructus ad laudē summi tonantis. Amen.   Finis.

Tabula per ordinem Alphabeti omnium in summa Joannis valen
tia contento:um.

TDe incipientibus a littera. **A.**

Abstinentia antiquorū principū mirabilis. Carta.	21	b
Abstinentia Augusti Cæsaris mirabilis.	22	c
Abstinentia Zacharij: maxima	154	q
Abstinentia maxima quorundam hebreorum.	236	b
Abstinentia mirabilis Diogenis in quibus appareat.	252	y
Abstinentia antiquorum a vino ⁊ carnibus.	282	o
Abstinentia ad paradysum redeūdu est a q̄ gula discessimus.	282	x
Abstinentie sanctorū exempla recitant ad nr̄am p̄fusione	282	3
Abstinentia decime olei indixit Salienus.	284	p
Abstinentes erant magnates antiq: vt Juli⁹ Cæsar ac Scipio.	284	q
Abnegatio suliphius quomodo fiat.	151	n
Aboluendi aliquando sunt rei in iudicio ex causa.	43	f
Aboluendi sunt innocentes: a iudice damnati	43	g
Academia villaz: quare Plato ad docendū elegerit	251	v
Academici: vñ sic dicunt: ⁊ q̄re Plato i Academia docebat	221	x
Acates: Ene comes quid significet	247	3
Acolitoz qui latine ceroferarij dicunt officium: quale sit	113	g
Acolitoz officium Christus exercuit: ⁊ quando	113	g
Accusatus reus: falso non se defendat: sed peniteat	47	y
Accusatus reus: cū patientia finiat vita ⁊ si fuerit p̄ictus	47	3
Accusator: periculo exponit famam suaz	48	f
Accusator falsus: cani assimilatur	48	b
Accusatoris falsi lingua: sagitte assimilatur	48	g
Accusatus est Socrates a disciplo q̄ librū fecerat de solo deo.	190	c
Accusatores falsi Socratis: ab Atheniensib⁹ postea dñati sūt	190	g
Adolescentia offiū est: maiores natu reuereri.	93	g
Adolescentes amonēdi sūt: vt etate crescēte crescāt i eis vtutes	93	p
Adolescentes: sint subiecti. obedientes: ⁊ obsequiosi	94	r
Adolescentes discipline non intendentes: in senectute honore consequi non possunt	94	s
Adolescens pulchritudinis excellentis: quid fecerit ne seminarum oculi sollicitaret.	97	v
Adolescentia: in quibus sit exercenda fm Tullium	93	b

Admonitio: facienda est fm statuum ac personar varietate	3	3
Adulationes caueant consiliarij	49	x
Adulator linguas decept ⁹ est Xerxes Medoz rex potētissim ⁹	49	y
Adulatio: cauenda est a curialib ⁹ : et aulicis:	53	o
Adulatio venenum mellitum est	53	c
Adulator inimicus est veritatis: idē cauendus	53	t
Adulatoris comites multi: et qui	53	t
Adulatores animas secum trahunt in perditionem	53	t
Adulatores non permittebant antiqui, cum principibus loqui: immo eos occidebant.	53	u
Adulantem Dario thimogorā Athenienses interfecere	53 v: 247	b
Adulatores deum et principem offendunt	53	x
Adulatores rapi faciens ad tormenta princeps ostendit: aliqd diuinitas in se habere.	53	x
Adulatores princeps puniens ostendit: se deoz eē cultorem	53	y
Adulatores falsos cognouit Alexā. i. crure sagitta percussus	533 247	c
Adulator blādus ē inimic ⁹ : et idē scorpionī assimilatur: et apī	53	a
Adulatores infernales sunt sacerdotes: et quō	53	b
Adulatores Sathane sunt nutrices et quare	53	c
Adulatores sunt demoniaci propinatores.	53	c
Adulatoribus abundat curie	53	d
Adulatores nō esse audiendos ostendit Alires	54	e
Adulator dicitur Sathan: et quare	54	f
Adulatores libentius audiunt q̄ predicatorum	54	f
Adulator Chanon phibitus est loqui cū rege persaz	54	g
Adulari nesciens Diogenes Dionisio: pot ⁹ olera comedebat	184	d
Adulatores et adulationes cōtemnēs Augustin ⁹ cōmendat	247	a
Adulatores principum rapi deberent ad tormenta	247	b
Adulationē fugiens Diogenes: qd adulatori Aristipo rñderit	254	b
Adulterium detestandum est in hominibus: animalium irrationabiliū exemplo.	79	m
Adulterium et furtum enorme: et quare	79	n
Adulteriū i ciconia dephēsus: punit ab alijs ciconijs et quō	79	o
Adulter est in vxore propria amator ardentior	79	q
Adultera sola remanente cū Xpo qd significet	276	g
Aduersa: ppter peccata contingunt	13	o
Aduersa: sociari non solent	14	b
Aduersa et p̄p̄a sustinere: ara magna ē: magnoq; nixu discēda	109	k

Aduersitas pl ^a pdest patiēter tolerātib ⁹ q ^u p ^{er} sp ^{er} itas: et quare	109 o
Aduersitas non est malum quod bonis noceat	109 p
Aduersitas non mutat fortis viri animu ³ : sicut nec ānes et hymbres	109 q
mare.	109 r
Aduersis bonos exagitari vult de ⁹ hīs aium piū ad illos	109 s
Aduersis gaudēt magni viri: sic fortis milites belli triūpho	110 t
Aduersa sustinere mlti magni viri: et qui	110 v
Aduersa sustinens sapiētis aius: adamāti et scopulo pparat	110 3
Aduersitas patienter tolerata: que bona cōferat	110 3
Aduersitatibus probati sunt sancti omnes	110 a
Aduersitatum diuersi effect ⁹ : nāli mōstrāt exemplo.	110 b
Aduersitatum tribulatio omnibus necessaria est	219 d
Aduersitatum tempore: virtutum sint parata presidia	257 o
Aduersitas mundi ac prosperitas significantur per duo bolia que erant	45 d
in domo Iouis	45 e
Aduocati causas non assumant iniustas	45 e
Aduocati leges non peruertant.	45 h
Aduocatoz mltitudine asserit qdā se vldisse in inferno	46 o
Aduocati vendunt quandoq ³ silentium	57 o
Aduocat ⁹ nō solū: s ³ actor i iudicio: de mltis ē ammonendus	57 p
Aduocati p raptorez i iudici o finali erūt lachryme pauperz	28 x
Aduocat ⁹ ad mortē deduct ⁹ : a sanctis dure ē berat ⁹ ē: et quare	28 y
Affabilitas Traiani: maxima	188 m
Affabilitas Cesaris maxima: milites attrahebat	214 g
Affectus qualis: talis est homo: et qualis homo: talis eius o ^o	214 h
Affectuonibus quatuor nullus oio carere pōt	214 i
Affectuonib ⁹ inclinati atq ³ passionib ⁹ : eas moderari debēt	279 m
Affect ⁹ regere possum ⁹ in hac vita: āputare aut nō possum ⁹	66 e
Agnus dei in quo bis dicitur miserere nobis: et semel dona nobis pacem	202 g
quid in missa significet.	281 n
Aleatores vitandi sunt propter infamiam	282 a
Aliena ab homine que sint: et que illi propria	283 g
Alimenta corpori iuuenili sunt sicut ignium somenta	231 n
Alimentoz apud sanctos patres imprecabilitas	53 c
Alimenta delicata querunt moderni religiosi	
Alcuinus et socij pro institutide studij Parisiensis Carolo magno ad-	
hesere.	
Amicitia quid sit	

Amicitia vera non est: ubi est munus acceptio	55	3
Amicitie tres species scilicet propter bonum: utile et delectabile	55	a
Amicitia pp utile et delectabile: facile solubilis est: et quare	55	a
Amicitia in prosperis: fugax est et labilis	55	b
Amicitia vera: difficile inuenit in his qui in honoribus versant	55	c
Amicitia ad proprium fructum: et non ad amici utilitatem: quedam est mercatura	55	d
Amicitia ut sit vera: debet esse gratuita	55	d
Amicitia his tribus stat. p. questu sicut meretrix quedam	55	d
Amicitia debet esse vera et non ficta	84	e
Amicitie maximū munus est: superiorem inferiori parem esse	84	v
Amicitia vera non est: nisi inter se amantes ex charitate.	84	x
Amicitia debet esse cum amici compassione	84	y
Amicitia vnum facit ex pluribus	84	z
Amicitiam adulteratur vitiosa simulatio	84	b
Amicitie vis est: ut vnus quasi animus fiat ex pluribus	84	c
Amicite vinculum potens et perualidum est: nec sanguinis viribus inferius.	85	b
Amicitie vires que sint	85	k
Amicitia senum differt ab amicitia iuuenum et in quo	85	m
Amicitia custos est pietatis: equalitatisque magistra: et quod	85	q
Amicitia esse non potest inter mores dispares	85	r
Amicitiam de mundo tollere: est tollere solem.	85	r
Amicitias longas: ofones et breues cum amicis habere oportet	189	v
Amicitie principium est bene loqui	189	v
Amicitia vera inter Amon et phitiam	243	o
Amicitia triplex. scilicet pp honestum: utile: et expediens	244	p
Amicitiam veram facit honestum et virtus	244	p
Amicitia nulla simulationis umbra velare debet	244	r
Amicitia multorum solum est prosperitatis tempore	244	s
Amicitia Damonis et Phitii pictagoreorum maxima	205	i
Amici causa non iurandum ac fidem nihil sciendum	44	y
Amici obliuiscendi sunt: et non adulandi: quia nulla maior pestis adulatio	84	b
Amici adolantes sic pervertunt: sicut inimici litigantes	84	c
Amicorum debet esse mutua in omnibus conuersatio	84	d
Amici semper in amicitia teneant verecundiam et reuerentiam	85	f
Amici causa nihil turpe aut inhonestum faciendum est	85	g
Amicorum vnus potest occidi pro altero.	85	i

3	Amicis peius videtur non simul vivere q̃ simul mori	85
a	Amicorum verorū sit idē velle idemq̃ nolle honestissimū	85 n
a	Amicorū sunt omnia cōia: 7 ideo omnes sunt diuites	85 n
b	Amici decem in decuplo multiplicant: 7 quō	85 o
c	Amicis priuatus: nudus consistit: l3 diuissim⁹ sit: 7 quō	85 p
d	Amici sunt diligentiores custodes amicorū q̃ regū custodes	85 q
d	Amicū maxime probat amici oneris portatio	86 e
d	Amici multū in p̃speritate: pauci ṽo in aduersitate	86 f
d	Amicus raro acquiritur: cito ṽo amittitur	189 v
e	Amicorū debēt esse oīa coīa q̃ amic⁹ est alter ego.	205 f
e	Amicorum cā aliqua sunt facienda: aliqua ṽo non	210 v
f	Amicus fidelis: thesaurus est maximus	244 q
f	Amor carnalis quid faciat	34 f
f	Amor maxim⁹ erga suos Temistoclis: Titi: 7 P̃itridatis	36 e
f	Amorem carnalem parentum 7 cognatorū phibet x̃ps	76 n
f	Amoris superabūdātia facit vnū inextinguibilē 7 mltiplicē	85 p
f	Amor carnalis: sp̃s amore superatur	148 p
f	Amor maximus inter pictagonicos: 7 quare	205 h
f	Amoris odijq̃ affectiones ferocissime cohercende sunt	210 3
f	Ambitiosi dignitatū non sint p̃sides	39 t
f	Ambitiosi pueris siles sunt papilionēs venātib⁹ i foueā cadētib⁹	119 o
f	Ambitiosus canis assimilatur: missa a dño frustra panis captati	120 3
f	Ambitiosus: quo plura assequit: eo plura ambit	120 a
f	Ambitiosus non agit gratias de tribunatu sed ambit preturam 7 con-	120 b
f	sulatum	120 c
f	Ambitiosi a dignitatibus sunt reppellendi: 7 non assumēdi	120 d
f	Ambitiosi multis modis se ingerunt ad dignitates consequendas et	120 e
f	quibus	120 f
f	Ambitiosus monachus abbatiam preemens: postea indignum se no-	120 g
f	minans repulsus est	120 h
f	Ambitiosi tres episcopatum nolensē ambientes qualiter fraudati sūt	120 i
f	a suo desiderio	120 j
f	Ambitiosi: subtilius venant beneficia q̃ canes lepores.	120 k
f	Ambitiosos fieri: nauis ecclesiastice gubernatores magna stultitia ē	120 l
f	Ambitio ifrunita ascēdet q̃rit d̃ gradū gradū vsq̃ ad papatū	120 m
f	Ambitio plus terit apostolorū limina q̃ deuotio	120 n
f	Ambitione nil molestius: 7 tamen nil est celebrius	120 o
f	Ambitio oīs hoc h̃z ṽiū: q̃ semp appetit id qd maius est	120 p

Ambitionem Fabius maximus euitauit.	120	b
Ambitionem fideles fugiant: si delictum eam fugientium exemplo	120	c
Ambrosij maximus rigor: Theodosium impitorem: et quare	20	k
Anachoritarum vite auctor princeps: et illustrator: quis sit erit	145	x
Annales maiorum discutiendi sunt: et quare	35	q
Animus hominis: modo rex est: modo tyrannus	38	b
Animo dominari melius est quam urbes expugnare	38	i
Animus non fit bonus propter bona exteriora vel corporalia	152	x
Animus non curatur: cum tamen omnia alia curent	152	y
Animus capitulum celebret: et quomodo	152	c
Animus ad rationem reddendam euocandus est	152	d
Animas perire plus dolendum est: quam temporalia	47	c
Animam viri perfecti in seculo: et in religione perfectioris vidit	120	a
nuntius ad celum deferri	82	t
Animarum curam non suscipiant nisi qui temptationes subegerint	121	k
Animarum cura hodie committitur pueris: effeminatis: et ydiosis	132	o
Animam esse immortalem legens Platonis discipulus: seipsum precipitando occidit	177	c
Animam commendata est unicuique: et ad quid	201	a
Animas redire ad alia corpora posuit falso Pythagoras	206	r
Alas saluas facere docet hypocritas et Socrates Christus vero perdere	137	f
Animum et arrogantiā deponere: plene quam clarius vel auxilium postponere	147	v
Animalia bruta: et aues semel deprehensa cauent repetita	103	p
Alaluz nāz qualiter didicit aristoteles. percurate Alexander magno	200	i
Annis nonaginta nouem vixit Socrates: et veneno interijt	191	m
Angebatur Alexander furore: aliena vastandi	15	r
Antoni' abbas adhuc puer: omnia sua pauperibus dispensauit	236	c
Antonij abstinentia mirabilis	236	d
Antonius quicquid rogatus: legatione fungebat ad magistratū	237	e
Anuli cuiusdam beneficio: Siges: rex lidie effectus est	110	m
Apparebat semel in anno: Indorum rex et quare	34	k
Appellationes iniuste nocent in iudicijs	133	d
Appellationes esse iustite impedimenta per exempla	133	e
Appetenda: non sunt transitoria: sed diuina	34	l
Appoloni: aliqui narrant in sacra scriptura	226	a
Apostata Julianus: imminat mortem publico modo christo iterum est	155	g
Apostolos fecit omnium derelictio	143	e
Apostolos scientie secularis ignaros: quare christus elegit ad euangelij pre-		

dicationem

Epistolici fastigij est: omnia relinquere

Arbor non est solida: nisi illa in qua frequens ventus incurSAT

Arrogantie seu iactantie quatuor spes sunt fm Grego.

Arma militum xpi que et qualia

Arma nostra sunt virtutes

Ariopagus: vnde sic dictus

Ariopagum constituit Solon apud athenas

Ariopagi exercitia plurima: et que

Argumentum pessimum: turba est

Archidiaconi: auribus et oculis corporis adaptantur

Arcus tensio docuit Jo. euangelista debere interdum remitti rigore

Architectores seculum precedens felix fuit

Aristmetricus bonus spiritualiter loquendo quis sit

Astronomia quid sit

Astronomus bonus spiritualiter loquendo quid sit

Artium quatuor genera: et que

Artes liberales et animi ad virtutes non perducant: tamen illum ad illas expediunt

Artes septem: septem planetis assimilant: et quomodo

Aristotelis Platonis discipuli laus maxima

Aristotelis vita: et vnde originem habuerit

Aristotelis epitaphium quale

Aristoteles viuens docuit eloquentiam: ut patet in multis

Aristoteli edificatum est altare a Stragerinis patriotis suis

Aristoteles in multis Platoni preceptorum edidit: et quare

Aristoteles tribus ante Socratem discipulis fuit Platonis vero viginti

Aristotelis domus: a Platone domus litteraria dicebat

Aristoteles annis vixit sexaginta tribus et mortis tempore Philodei

Aristoteles vixisse per mortem Plato. solus annis tribus mensibus aliquot

Aristoteles docens Alexi. philippi filium: quem dilectus sit a pentabus eius

Aristoteles: Platoni preceptorum suo artem edificauit

Aristoteles quare antiphronomatice plures appellatus sit

Aristoteles incubi filius estimatus est: et quare

Aristotelis aliqua mirabilia a Boetio dicta recitantur

Auaritia nullum deterius in principibus vitium

Auaritie suspitio: etiam vitanda

Auaritia Antigoni regis turpissima

171 b

143 c

110 t

270 k

236 r

226 z

43 b

48 q

48 q

8 f

112 t

66 a

172 p

224 d

224 a

224 b

173 q

222 m

222 n

196 c

196 f

196 g

196 i

197 r

197 r

196 f

196 f

197 l

197 m

197 n

199 o

199 c

199 c

202 c

27 k

27 l

22 o

Quartie crimen: regie valde Triatur malefati	34	e
Quaritia diuitum inequalitatem in hominibus facit	81	c
Quaritia societatem dissoluit	87	i
Quurum inutiliter est in sacco: q̄ pauperz necessitates n̄ releuant	124	f
Quurum a filiis israel assumptum de egypto. quid significet	171	b
Quurum seculum dicebatur regnantib⁹ sapientibus	27	c
Quuctoritatum soliditas. est certitudo librorum ⁊ capitulorum: Ideo		
alleganda	3	y
Quctoris huius summe bona intentio in hoz collectione	231	t
Quctoris huius summe: eam legentibus humilis exhortatio	232	x
Quctoris huius summe humilis excusatio	305	s
Qudiri non debent a religiosis nociua	302	m

De littera. B.

Barba: seruū oñdit differētiā: tō nō radēda fm̄ Diogenes	184	g
Barbarissimus plus timet in sermone: q̄ i vite deordinatione	223	q
Blasphemum filiū quinquennij in sinu p̄ris morte. mulctauit de⁹	73	g
Beatus nemo dicendus est dū uiuit	109	n
Beatus in hac vita si quis est: quis sit ille	109	n
Beata vita qualis sit fm̄ Epicurum ⁊ eius sequaces	221	c
Beatifici boni diuerse fuere philosophorum sententie	177	c
Beatificandi nō sunt. prosperitatibus pollentes	110	c
Bigami ⁊ ꝑcubinarij nō debent subire ecclesiasticum misterij	123	q
Bisextum ⁊ horas inuenit Julius Cesar	26	3
Belli inferendi vel assumendi tres requiruntur conditiōes	35	v
Bello nō adsint cupiditas: scueritas: feritas: ⁊ nōnulla alia	35	x
Bella non sunt peccata: si ob iustas fiāt causas	35	x
Belli auctoritas est penes ꝑncipem	35	y
Bellum non est faciendum absq̄ vrgenti necessitate	35	3
Belli tpe ꝑncipes ⁊ sui habeant deum secum	35	e
Bello adsint ordo: ⁊ sagacitas	35	c
Belli tpe: n̄ sufficit vn⁹ ꝑnceps: tot satisfacere cupiditatib⁹	36	q
Belli tpe: orandū est: ⁊ orare faciendū	37	v
Bello vacans Alexander habuit secū Aristotelem ꝑceptores	197	q
Bñdicere aliquando bonū: aliquando malum	291	o
Beneficium: ab hoīe duro collatum: panto lapideus est	28	t
Bñficiū dupl̄r fit opera. s. ⁊ pecunia	28	v

Beneficij a milite accepti recordatus Iulius Cesar qd fecerit	251	r
Bñficij alteri ⁹ mili ⁹ recordatus August ⁹ Cesar quid fecerit	29	c
Bñficio serui motus dñs quidam: optimū illi dedit pñliāz	76	n
Bñficijs reduxit quidam inimicū ad amicitie fidelitatez	87	p
Bñficiū etiam fere sentiunt	87	r
Bñficiū ac beniuolentia: humanas mitigāt iras	87	s
Bñfecit Aristoteles omnibus: ⁊ publice ⁊ puatē	197	o
Bñfecit Antigonus militibus: illi omnia mala imprecantibus	251	s
Benignitate vsus Alexander erga militem quid egerit	28	a
Benignitate victor extitit Cesar magis q̃ armis	29	d
Benignitate magna erga nos vsus ē rex regum xps dominus	29	d
Beniuolentia pñcipū in suos: illos multū ad sui amorē puocat	28	z
Beniuolentia quot modis a rhetoribus captef	276	b
Boetius quo tempore virtutibus claruerit	211	i
Boetius in carcere pñtitut ⁹ : librū edidit de phica consolatione	211	i
Boetius: quare Seuerin ⁹ : Anneus: ⁊ Ballius dictus sit	212	l
Bonum esse cū malis: laudabilius est: q̃ cū bonis	87 ⁊ 302	s
Boni: bene viuant cum malis: sicut Loth: ⁊ Job vixere	87	l
Bona constant ex proprio: vt multis patz exemplis	97	x
Bona oia habere volumus. cū tñ boni esse nolimus	98 ⁊ 152	z
Bona mūdi apostolus vt stercora arbitratus est	98	m
Bona sua oia virtutes scilz ⁊ sapientiaz secū ptabat Socrates	189	s
Bonus sūmū: in quo posuere philosophi	220	o
Bonū sūmū voluptatem esse affirmantibus nihil turpius	221	d
Bona facta a religiosis: deo sunt attribuenda	305	q

De littera. C.

Caduca sunt vires ⁊ opes hūane: puerilibusqz silia crepūdijs	108	f
Camerarij pñcipum: lateri corporis siue costis assimilantur	52	f
Camerarios habere vitiosos: non est principi securū	52	h
Camerarij principum: quales esse debeant	52	h
Camerarij pñcipum: quid erga dños suos agere debeant	52	k
Carcerem intrans Socrates: ipsi loco ignominiam detraxit	199	b
Carmina secularia: ⁊ cātica vana: excludāt epia mensa sua	127	q
Carmenibus Dictagorici utebantur: ⁊ quare	205	c
Carnem nostram. i. proximos nō debemus odio habere	80	d
Carniū esus non fuit in oriente sub Pigmaleone.	117	p

Carnibus et vino abstinebant antiqui	282	o
Caro: ut iumentum edomanda est: et quare	282	t
Canonici ecclesiastici: cordi adaptantur: et quare	112	v
Cantus ecclesiastici dissonantia: iussu Caroli magni temperata est	26	b
Cantus psalmodum: in ecclesia quare institutus sit	275	k
Capitulum Conuentus celebrat: ut errata corrigat	152	a
Capitulum quale: debeat in se tenere omni nocte quilibet religiosus	287	r
Capitulo interestes religiosi prelati et subditi: quales esse debeant	289	a
Capitulum est discipline domus summe necessaria in quolibet religione	289	a
Capituli in loco patens sit religiosus	290	d
Capitulum est officina spiritus sancti: et quare	290	d
Capituli in loco: qualis esse debeat prelatus	290	d
Caput eminet ceteris totius corporis membris	13	c
Caput videntes: hominem agnoscimus	13	a
Charitas est vestis nuptialis: et quomodo	64	a
Charitas exemplum in subditos ostendit Martinus et dominus noster Iesus		
Christus: et quando	68	d
Charitatem ad invicem seruent Christiani: et quare	80	b
Charitate uniti sunt ut castrorum acies ordinata et quod	81	f
Charitate deficiente: locus demonibus aperit in acie	81	g
Charitate non habent proximis non patiuntur nec egenis subveniunt	81	m
Charitatem non habens anima: nihil est	223	z
Castiget prius seipsum homo quam alium: Platonis exemplo	193	e
Castigationis moderatio: laudabilis est: ut probat Trajanus multis pulchris exemplis.	257	l
Castitas quid sit	147	c
Castitas in mulieribus illarum est maximus decus	89	p
Castitatem ne perderet mulier greca in mare se dedit	90	s
Castitate amissa: Lucretia seipsam interemit	258	x
Castitatem ne amitteret filia cuiusdam: illam occidit	90	t
Castitate per vim amissa quodam mulier: violatorem occidi fecit	90	v
Castitate filie perditam: quodam perditorem: et perditam filiam occidit	90	v
Castitatis amore pelagia cum sororibus et matre ne illam perderent fluuio se dedere	90	x
Castitatis amore: non se debent fideles interimere	90	r
Castitas: vi non amittitur: voluntate casta manente	258	r
Castitati sine suis appenditijs parum credendum est	103	l
Castitas tanto necessarius: quanto eius dignitas excellentior	123	r

Castitati Joannis pape honorem detulit equus	124	v
Castitas religiosorum: qualis esse debeat	147	a
Castitas sine temperantia ac ieiunio cito laceffit	147	c
Castitate vt seruent religiosi excludant incōtinentie occasiōes	148	i
Castitatis amore: mater ac filie in fluvium se proiecere	258	v
Casti significantur p quinq; virgines prudentes	147	d
Cause bene ante snias discutiende sunt	42	v
Causam ancille bñ discutiens Demosthenes deffensavit	42	v
Cause bene examinande ante sententias	42	x
Causam pauperis innocentis tutatus est quidā qui dicebatur pauperum		
refugium ⁊ quomodo	42	y
Causa relicta indiscussa a sapientib⁹: ⁊ quare	42	d
Causas greci bñ discutebant añ snias	42	e
Causas discutiēdi: statui fecit Ambro. a Theodosio triginta dieꝝ	43	k
Causidicum purpura sciebat vendere Demosthenes	45	f
Causidicoꝝ lingua venalis: reipublice dānifica	45	i
Causidici: causas protrahunt: ⁊ quare	45	h
Causidici mali: tenent ad lucratoꝝ restitutionem	46	l
Catonē duo fuisse. s. Censorius ⁊ Uticensis	160	f
Cecus Didimus regulas grāmaticas ac rhetorice didicit: nouum	acve	
tus testamentum sciuit. 2 lib: osq; composuit	III	l
Cecitas ferri facile pōt: si nō desunt subsidia valitudinum	208	h
Cecitate: Didolus Stoycus multo tempore patienter iustinuit	219	c
Cecus Alciptades: qrenti quid sibi cecitas ptuliss: qd rñderit	219	c
Celestia minus videt aia: que circa terrena angitur	266	p
Cerusa ⁊ purpurissus in facie xp̄tane quid significet	103	r
Clementia quid sit	23	v
Clementiam innocentes colūt: nocentes inuocant	22	h
Clementia facit quod facere non potest seueritas	23	m
Clementia pncipes deo equat	23	q
Clementia Marci Marcelli: capta siracusa oñsa est mirabil⁹	23	c
Clementia Traiani: in vno solo damnato tempore imperi sui apparet	23	x
mirabilis	23	x
Clementia Philippi: bonum pugnatoꝝ: dando illi pecunias a mi	24	y
seria releuauit	24	y
Clementia Pompei mirabilis erga Petridanū regē deuictū	24	3
Clementia Pauli mirabilis erga deuictum a se regē	24	a
Clementia Celsaris erga Catonis filios	24	b

Clementia mirabilis multorum aliorum principum	24	c
Clementiam princeps teneat simul et iustitiam	25	i
Clementia honestior est quam venia	252	d
Clementia in quattuor consistit: et in quibus	252	e
Clementie exempli reges accipiant et principes a rege apum	252	e
Clementia Marci Marcelli ac Cæsaris in hostes mirabilis	252	f
Clementia Pompei erga regem armenie deuictum	252	g
Clementia Pauli Romani consulis erga regem a se captum	252	h
Clementia Cæsaris audita morte Catonis mirabilis	253	i
Clementia Romani senatus mirabilis erga Athenienses captiuos	253	i
Clementia Cæsaris mirabilis erga milites suos	253	m
Clementia Trayani maxima: et de illa: eius mirabile responsum	253	n
Clementia Alexandri maxima in militem senio et frigore confectum: et in regem deuictum	253	o
Clerici coronas deferentes: quod considerare debeant	113	x
Clerici scientia celesti debent esse preediti	115	o
Clerici morum gravitate debent esse maturi	115	t
Clericos presumptuosos ac dissolutos: non acceptabat Ambrosius.	115	v
Clericum in honozantia que sint	115	v
Clerici curiose vestiti: non clerici sed sponsi dicendi sunt	115	x
Clerici sint a mulierum consortio separati	115	z
Clericorum prima temptamenta sunt semina accessus	115	a
Clerici non querant seculi lucra in christi militia	116	f
Clerici domorum alienarum non sint dispensatores	116	f
Clerici bona ecclesiastica fraudantes: sacrilegi sunt	116	g
Clerici non sint negotiatores	116	h
Clerici secularia non frequentent conuiuia	116	h
Clerici aliud esse: et aliud videri volunt	118	c
Clericis non cohabitent femine: exceptis mife: amita: et germana	124	o
Clericos incompósitos a mensa sua Hieronymus. eiecit: et quare	298	y
Cene tempore: parco honestoque sermone maiores utebantur	127	o
Cenatur sanius: facto prius exercitio	189	a
Cena temperata: etiam postera die est iocunda	192	y
Cena est conuiuium in fine diei secundum Gregorium	286	k
Cene breuitas: alimentumque modicitas sit apud religiosos	286	l
Cenat multi religiosi in corpore proprii nocuitum ossorumque impedimentum	286	o
Cena facta non est delectatus Dionysius: et merito	286	p
Cenobitarum vita: qualis secundum Hieronymum.	145	x

Credenda non sunt facile crimina maiora licet cognita cito sint cor-
 genda 41 p
 Credens in Christum non diligit infimus: nec superbit in medio sum-
 mus adhuc 145 a
 Credere de facili: mala de alio referenti noluit Xenocrates. 203 k
 Creditur ab hominibus plus oculis quam auribus: et merito 290 l
 Creditoribus multis senex obnoxius: omnibus: vno excepto scilicet ve-
 tre satissecerat 281 i
 Civitatum presidia: quare quesita sint 12 n
 Civitas ymaginaria Socratis: qualiter erat disposita 67 m
 Civitas in tres partes secundum Plutonium ordinanda et in quas 264 y
 Libus indigestus: corpus inflammatur: et genitalia 148 g
 Liborum multitudine natura suffocatur 284 r
 Libis in sumendis: quod ordine debet servare religiosus 284 x
 Libos quales sumere: et a quibus debemus abstinere 286 m
 Liborum nimia quantitas: evitanda 286 n
 Libus anime: deuota est oratio: vel sacra lectio 286 r
 Tibi minimi et vulgaris fuit Cæsar Augustus 249 z
 Tibi ante sumptionem: lacrymandus est: et quare 281 e
 Christiani quidam an essent in fide solidi: magna cautella probati sunt:
 et quomodo 49 e
 Christiani deo fideles: regi terreno fideles esse non possunt 49 f
 Chirieleysen novies in missa repetitur quid significet 279 i
 Circūspectio quid sit: et quod eius officium 248 n
 Cythara et phiale auree sanctorum quid significant 285 e
 Crimen lese maiestatis: sacrilegio proximum est: et quare 71 n
 Concines: dilectionis unitatem servare debent et quare 81 n
 Concordia et discordia quid operentur 7 i
 Concordabant Romani: ad reipublice regimen assumpti 7 l
 Concordie librum grecis dissidentibus recitavit quidam: discordiam
 domus sue sedare non valens 77 h
 Concordem habere vicinum: felicitas magna 82 r
 Concordia cohabitantium ac vicinorum quantum deo placeat. 82 s
 Cognitio sui religiosi maxime necessaria 153 e
 Cognitionem sui ex celo venisse: delphicus apollo affirmabat 153 f
 Cognitionis sui celestium terrestriumque cognitione: preponenda 153 g
 Cognitione sui nascitur humilitas vera 153 h
 Cognitionis sui vera est philosophia 216 b

Logitationes varias a malignis spiritibus imitari orantibus vidit	
Bacharius	274 g
Confessio generalis: quare hore prime interponatur	277 n
Confidentia quid sit fm Tulium	254 d
Confidentia maxima Alexandri in medico suo philippo	254 e
Confidentia Platonis maxima in Xenocrate discipulo	254 f
Consilium quid sit	50 g
Consilio res magne geruntur	8 x
Consilium mulieris bonum quid fecit	23 l
Consilij capiendi deliberatio triplex	50 b
Consilium inhonestū lz vtile Themistocles nō est acceptatū	50 k
Consilio duo sunt contraria: festinatio. s. z ira	50 l z 189 v
Consilium sapientum non autem fatuorum audiendum est	50 m
Consilium sapientum requirat: qui vult esse prudens	50 n
Consilium etiam a minori aliquando accipiendum est	50 o
Consilium a malis non est requirendum	50 p
Consilium iniquorum quale	50 q
Consilium emulorum: vitandum	50 q
Consilia instabilia sunt nisi a fonte emanauerint sapientie	51 t
Consilium Parmenionis non est acceptū ab Alexandro: z ipsius pul chra responsio	51 a
Consilium mutari potest ex contingentibus	51 b
Consilium debet esse secretum: vt ait Metellus	51 d
Consilia antiquorum Romanorum: secretissima erant	52 c
Consilium bonum ab vxore datum: a viro acceptandum est cuiusda; exemplo	87 p
Consilium oriente sole conuiuium vo occidente cogitandum est fm Socratem	189 v
Consilium velox sequitur penitentia fm Socratem	189 v
Consilium vtile sed iniustum minime acceptandum est	241 l
Consilio auctoritate z sententia nō armis res magne gerunt	249 o
Consilium dantes: nauis gubernatori sunt similes	249 p
Consilio deficiente domi: parum arma foris prosunt	249 p
Consiliarij quales esse debeant	49 t
Consiliarij debent prestantiores esse illis qui eos consulunt	49 v
Consiliarij debent esse veridici illis quibus consulunt	49 x
Consiliarij caueant ab adulationibus	49 x

Consiliarius senex Damagathus: Xerxi regis ceteris adulantibus vera dixit	49	3
Consiliarii seniores eligi debent quia sunt sapientiores	49	c
Consiliarii iuvenes non sunt eligendi	49	c
Consiliarii sint in iustitia stabiles et fundati	49	d
Consiliarii mali qui sint: et quod ab eis sit cauendum	49	f
Consiliarius bonus quis sit	50	g
Consiliariis malis interioribus non est credendum	51	r
Consiliarii episcopi quales debeant esse	133	f
Consiliarii: quales querendi sunt ab episcopo secundum Bernardum	133	f
Consiliarii episcoporum: manus suas ab omni munere debent executere	133	i
Consiliatio bona quid sit	50	g
Consules sapientes erant Athenis in Aristopago	48	p
Consuluit Scipio Romano: ne Carthago destrueretur: et quare	10	q
Consulens bene alijs honeste debet esse vite	210	x
Consulendus est super omnia: magni consilij angelus	51	e
Consulere stultum sapientem: et ipsam sapientiam quid sit	51	x
Consilium mutari potest: futuri instabilitate	51	c
Collationes patrum: quid in breuitate contineant	237	i
Collatione priuata debet predicator: etiam seminare spiritualia	303	3
Colloquia mala mundanorum: animos perfectorum sepe fer- mentant.	103	i
Colligationum varietas et differentia in corpore reipublice	57	p
Concupiscentijs proprijs debet princeps imperare: et quare	37	b
Concupiscentie laqueus insidiatur in mensa secundum Augustinum	282	q
Conscientia accusante: nihil prodest laudatio	54	b
Conscientiam nunquam quis fallere potest: famam autem sic	189	v
Conscientia per domum significatur	304	i
Conscientia est cella interior	304	k
Consuetudo mala indelebilis est: quia altera est natura	89	m
Consuetudo mala difficile tollitur	92	t
Comodum suum: alterius incomodo augere quid sit	9	i
Cordas remitti: quod nimis protendi: tutius est	5	i
Cors et lingua in senibus non veterascunt: ideo cauenda	95	i

Corde humano nihil fugatius et instabili	274 f.
Cordis collectioni studendum est orationis tempore	274 f.
Cordis solitudo quando sit	277 b
Cor ante laudes diuinas colligendum est: exemplo pulsantium	ante
magnates	285 d
Cordis distractio et euagatio: hora vespertina cauenda est	285 f
Cordis euagatio: in choro existentium reprehensibilis est	298 b
Comedens religiosus extra comitatem: que seruare debeat	292 c
Comedentium fratrum vidit quidam: alios alios mel: alios panem: alios	292 b
stercus comedere	292 b
Comestio primorum parentum in paradiso facta: diuersa fuit a comestio	281 d
ne extra paradisum	292 c
Comestionis tempore: quid a religiosi faciendum sit	292 g
Comedentis religiosi oratio. in conspectu dei ascendit	187 c
Correctio aliorum tempore ire differenda est exemplo Socratis	34 p
Correctio eorum: que fiunt coram principe: qualis	8 d
Corrigere non curant principes sed dominari	222 f
Corrigi non vult: peccare se nesciens	164 o
Corpora sanctorum aliquorum: quare fuerunt permissa a deo in fluvium	165 y
prohici	165 z
Corpora cognatorum mortuorum: Bassageti deuorant alij canibus	215 m
tradunt.	222 e
Corpus suum iussit Diogenes feris et auiibus prohici: Anaxagoras vero	280 c
patriam non deferri	281 n
Corporis species: mentis est simulacrum probitatisque figura	286 s
Corpori plurimum indulgit Epicurus	187 f
Corporis ad refectionem: quam intentione debeat religiosus accedere	258 s
Corpus iuuenile est sicut fornax ardens	189 b
Completozium: quare in sero institutum sit	208 g
Contemptores mundalium fuisse Socrates et alij philosophi.	244 t
Constantia Socratis in haustu veneni	217 e
Constantia Socratis maxima in morte	202 i
Constantia Democriti maxima cum in manus hostium denenisset	202 i
Constantia maxima Romanarum matronarum post Cannensem	
cladem	
Consortio peritorum imperiti gaudentes quid sint	
Continentia Xenocratis dormientis cum muliere meretrice	
Continentia duorum philosophorum maxima	

Continentia Demosthenis serga laydē meretrice formosissimā	207	g
Continentiam tanq̃ fundamentum totius spūalis edificij collocabant	237	b
antiqui patres	249	x
Continentia large sumpta accipit quadrupliciter: et quid sit	249	y
Continentia gule multum viguit in antiquis principibus	249	a
Continentia a vino maxime viguit in feminis Romanis	249	a
Continentia Alexandri siti fatigati: etiam a potu aque et quare	249	a
Continentia a voluptate luxurie maxime viguit in antiquis princi-	250	b
pibus	250	c
Continentie Spurine adolescentis etrusci mirabile exēplum	250	d
Continentia Alexandri mirabilis quid sit operata	250	c
Continentia Scipionis mirabilis quid sit operata deuicta Lar-	250	f
thagine	250	g
Continentia maxima Xenocratis: a meretrice impudica lebefactari nō	250	h
potuit	250	i
Continentiam docuit Pythagoras Cothronam ciuitatem	250	k
Continentia caste mulieris romane existimantis omnibus hominibus	250	l
ora olere sicut viro suo	250	m
Continentia a cupiditate et auaritia viguit in Scipione	250	n
Continentia Marci Curi aurum Samnitium repudiantis	251	o
Continentia Sabitij: donaria ptemnentis a Samnitibus missa	251	p
Continentia Quiri Tuberonis: donaria contemnentis ab etheis	251	q
missa	251	r
Continentia Anathoclis regis: vasis fictilibus in mensa vtentis: eo	251	s
q̃ fuerat figuli filius	251	t
Continentia Diogenis mirabilis: ab Alexandro magno non est	251	u
victa	252	v
Continentia a cupiditate mirabilis Socratis et aliorum	31	y
Conuitia multa in Cesare Augustum coniecta	89	o
Conuiuium durum: aliquando hominum curat defectus	29	i
Conuiuium principum: qualia esse debeant	30	k
Conuiuium Didonis Enee exhibitum: quale	30	l
Conuiuium Enee apud etandrum: quale	127	l
Conuiuium triplex et quale vnūquodq̃ sit	127	k
Conuiuium philosophica: qualia sint	127	l
Conuiuium sanctorum: qualia sint.	127	m
Conuiuijs antiquorum: quales intererant persone	127	o
Conuiuijs antiquo q̃ nā eēt iterfuturi q̃rebāt iuvenes: et quare		

Conuiuia instituere docuit summa veritas Christus et quando.	127	p
Conuiuiorum tempore: legant sanctorum patrum egregia facta	127	q
Conuiuia diuersa. s. plebeia: ciuilia: et philosophica.	213	x
Conuiujs an philosophi interesse debent	216	d
Conuiujs interessentes philosophi: quid agere debeant.	217	f
Conuiujs si intersint vitijs irretiti: quid a pho agendum.	217	g
Conuiuiorum verba: diuersa sint ex diuersitate interessentiũ.	217	h
Conuiuium constat ex quattuor: et quibus	218	q
Conuiujs tempore: quales inter conuiuas hñdi sint sermones	218	q
Conuiuia secularia non adeat religiosus etiã itinerans.	299	l
Conuiuiorum epulas comitatur voluptas.	299	m
Conuiuia extranea comitantur multa mala.	300	n
Conuiuia non recusans clericus: facile contemnitur.	300	o
Conuiuay numerus nõ sit minor tribus: nec maior nouem.	218	p
Coniuratione trecentorum iuuenum pictagoras exterminauit apud Lothronuz.	204	b
Conuiuia omnia: omnes pictagore discipuli habuere.	204	v
Conuersio gētis hebreorũ ad fidẽ facta mediãte muliere captiua	129	n
Conuersio ad Xpm, mirabil regis et regie mediãte muliere capti.	130	o
Cultum dei Constantinus multum dilatauit	19	c
Cult⁹ dini pietatẽ Cōstãtini ipatoris imitari debet pñci. vnũuersi	19	f
Cultores et cultrices. viri ac mulieres qui sint	237	g
Curias fugiebant philosophi: ob vitia in eis regnantia	57	v
Curias declinant sancti viri: nisi cã sint necessitatis inducti	57	x
Curie principũ seculariũ: diuerse sũt: qz qdã bone qdã vò male	57	z
Curias bonas ac malas frequentare pñt boni viri: et quare	58	a
Curias bonas ac malas frequentare non debent mali	58	a
Curie principũ: a religiosis frequentari nõ debent: et quare	301	d
Curiales: de multis admonendi sunt: et quibus	52	q
Curiales caueant dignitatum ambitionem	52	r
Curiales: adulationem caueant	53	s
Curiales sunt sicut canes: qui mansuescunt visis muneribus	54	i
Curiales: irati sunt: cum nõ vident munera: et qb⁹ assimilant	54	n
Curialiũ improbitas maxima: apud q̃s nihil valet nisi pecunia	55	t
Curialium corda non emolirent Orpheus et Æchto tigrides emolien- tes et saxa	55	t
Curialiũ corda plumbea: solum maleo aureo emoliantur	55	v

Curiales quot sunt: tot in curia sunt cerberi: licet solum vnus ponatur
 in inferno. 55 v
 Curiales sūt sic hydra: cui si vñū āputet caput trīs succrescūt 55 x
 Curialibus etiā sapiens aliquid dabit: & quare 55 y
 Curiales: sophistici machinationibus populum spoliāt 56 c
 Curiales: lupis: canibus: accipitribusq; assimilant 56 f
 Curiales quare lupis assimilant: & ibi de luporū pprietatibus 56 h
 Curiales: lupis sunt crudeliores: & qualiter 56 h
 Curiales: lupis similes sunt: vocem hominibus criptentibus 56 i
 Curiales castori similes sunt: & quare 56 i
 Curiales: lincibus sunt crudeliores: & quare 56 k
 Curiales leonibus sunt crudeliores: & ibi de leonū natura 56 k
 Curialibus alios spoliātibz euenit sicut aulibus bubonem deplum
 mantibus 56 l
 Curiales: cū sint diuites: inexcensabiles sūt paupes spoliando 56 m
 Curiales cōmensationibus vacant & pompis 57 r
 Curiales de nocte faciunt diem: & de die noctem 57 r
 Curiales & claustrales non conueniunt 57 y
 Curiales nostri: sint sicut Senatus Romanus 58 c
 Curiositas: quid sit fm Anselmum 228 q
 Curiositas: primus est superbie gradus 267 c
 Curiositatē antiqui phi: vt Socrates & Plato euitauere 267 f
 Curiositas studendi: qualiter: & in quo a studioso differat 267 d
 Crudelitas principum: est quasi bellum 22 i
 Crudelis non sit rex ad non parcendum a se subiectis 34 l
 Crucis signum Constantinus imperator honorauit 19 b
 Crucis supplicium: alicui de cetero dari: Imperator prohibuit 19 c
 Constantinus 37 x
 Crucis signo munitus Theodosius: victoriam reportauit 288 c
 Crucis signo signare se debet religiosus ante somni quietem 288 g
 Crucis signo signati non moriuntur subitanea morte 288 f
 Crucis signo signati se hāymundo apparuit Christus 297 q
 Crucis signum: est murus inexpugnabilis 297 q
 Crucis signo: se omnes signare debent 298
 Crucis signū: mirabiliter timent demones 258 r
 Cruciarī nolebat Paulinus propter aurum vel argentum sed propter
 Christum. 258 c

De littera. D.

Dare sibi volenti Archilao regi munera: Socrates non acquieuit et quare	187	h
Damnandus non est quis temeraria credulitate	43	i
Decani in ecclesia: manibus adaptantur	112	v
Decime et oblationes quare a populo dantur sacerdotibus	131	i
Demoni interficiuntur: et quomodo	101	v
Demon astrictus: aliquando testimoniū reddit veritati	111	e
Demon expulsus est a gregorio: hospitio recepto in phano	126	s
Demon rediit ad locum suum pmissente Gregorio	126	t
Demoni interimere: quid sit	274	h
Demonem adiuuantem religiosum in curiosis occupatum vidit quidam	296	x
Demon multos impellit religiosos ad curiosa edificia pstruenda	296	y
Demosteni contemporaneus fuit Ilyocrates	270	z
Dentes facti sunt ad petulantie verborum cohibitionem	217	m
Detractorum officium est: mendacia pigmentare	56	f
Detractio: ab ore virginali non procedat	105	p
Detractionem in mensa sua euitari iubebat Angu.	126	c
Detractionem suam ab alio narratam Diogenes audiens sapienter respondit	184	h
Detractiones non sunt libenter audiende	302	n
Detrahendum non est regibus et principibus: quia ymago dei sunt	71	o
Deus vnus ē qui fecit oīa et tute vbi sui: quē efficacie fuerit	128	c
Deus Socratis: demon fuisse perhibetur	185	o
Deus Socratis quid in illo operabatur	185	p
Deorum pluralitatem dānabat Socrates nolēs iurare per illos	188	o
Deos gentiū detestās Socrates: morte venenosa dānatus est	188	p
Deos gentium aspernatus est Pythagoras: nolēs illi sacrificare	206	l
Dei vnus in nomine: hausta herba venenosa Socrates non est mortuus	190	c
Deus est causa bonorum omnium: nō autem malorum secundum Platonem	194	q
Derogationis causa hospitari credēs pegrinū: diabolum recepit	270	m
Desideria carnis non sunt a rege immitanda	34	m
Diaconorum officium quale sit	114	k
Diaconorum officio Christus vsus est et quando	114	k
Diaconi debent spiritu sepiiformi esse pleni.	114	l

	Diaconis: quare stola imponit super sinistru humerum	114 m
	Dialectica quid sit fm Hugonem	223 r
	Dialectica arte xps ⁊ apli nō tradiderūt: s; euāgelicā doctrinā	129 c
	Dialecticam de greco in latinum Varro primus transtulit	137 c
	Dialectice discende modus fm Boetium	137 c
	Dialecticis cautelis quidam sapiens in alijs scientijs: in die magisterij	137 d
	confusus est	184 i
	Dialectico cōcludēt ⁊ Diogenē: q nō erat hō quid responderit	216 r
	Dialectica a Parmenide in rupe solitaria adinuenta est	223 r
	Dialecticus bonus spiritualiter loquendo quis sit	26 s
	Didicit piscium naturas illorūq; insidias Alexander ⁊ qualiter	26 s
	Didicit geometriam Alexander ⁊ quare	26 v
	Didicit Aristoteles aialū nās: ⁊ qualr de ipsis librū composuit	204 r
	Discendi sollicitudo maxima Pythagore: loca mltia pagantis	118 r
	Discendi claves que sint	181 b
	Discere voluit Solon ultimo die mortis sue	285 r
	Discere sero satius esse q; nunq;: Socratis prouecte etatis musicam dī	26 y
	scientis ostenditur exemplo	138 i
	Discipulorum delicta: in preceptores refundi solent	138 n
	Discipulus a quibus cauere debeat	138 o
	Discipulo discere volenti que sint necessaria	137 g
	Discipuli humilitas in quibus consistat	138 t
	Discipuli subiectio: in quibus consistere debeat	139 f
	Discipuli Pythagore vsq; ad septenniam: eorum que docebantur cau-	290 f
	sas pscere non permittebantur	72 q
	Discipulos habere tria: iurare ppelebat Hypocras ⁊ que	245 b
	Discipulus in scola qualis esse debeat	257 l
	Disciplina: in duo diuiditur: ⁊ in que	189 a
	Disciplina militaris maxime viguit apud antiquos	289 b
	Disciplina aliquando est moderanda: ⁊ quare	292 z
	Discipline domus est capitalum in religione necessarium	42 c
	Discipline in domo: qualis debeat esse religiosus	75 f
	Disciplina a religiosis in reffectorio seruanda	205 f
	Disceptratio pulcherrima inter Pythagorā eiusq; discipulum	137 h
	Discordia fratrum q̄tum deo displiceat ostenditur laici i cuiusdā deſſi	
	catione	
	Discordia a ciuitate: ⁊ a domo fuganda fm Pythagoram	
	Discolus quis sit	

Discolus dicitur quasi a scola diuisus	137	s
Differentia maxima in aduersis inter sapientis et stulti animi	209	q
Diligendus est inimicus ratione nature: non autem ratione culpe	87	l
Dilectio dei et proximi: omnis continet artes et scientias	224	s
Dionisius Ariopagita Atheniensis fuit	230	b
Dionisij tyranni de regum infelicitate pulchrum exemplum	248	m
Discretio multiplex in mensa a religiosis seruanda	282	m
Discussio accusatiois et defensionis defectus pueri facit iudicium	141	q
Discussio vite proprie quotidie facienda: pictagorico exemplo	216	a
Discutiebatur vitam suam omni sero Seneca lumine ablato	216	b
Disputatur et scripturus Carnaydes philosophus hebebozo se purgabat	206	p
Disputabat Aristoteles deambulando: ideo peripateticus dicitur	220	n
Discursus diligentes: vlcerosas habent animas	268	t
Discursus inuiles euitabant sancti patres: quietem amantes	268	v
Discurrendi occasioem euitas abbas Apollonius: noluit fratris bonum subleuare	269	x
Distantia maxima inter religiosos modernos et antiquos	292	d
Dissolutio in choro: abusus maxima	289	t
Diuitias laudes: quasi religiosus itinerans persolvere debeat	298	a
Diuites auari canibus sunt similes	56	n
Diuites ammonendi sunt ne iniuste diuitias congregent	98	b
Diues omnis: aut antiquus aut iniqui heres	98	c
Diuites ammonendi sunt: ut pauperibus provideant	98	d
Diuites non superbiant: nec pauperes contemnant	98	e
Diuites non possunt secum ex hoc mundo diuitias portare	98	f
Diuites precauere penas futuras diuitiarum amatoribus preparatas	98	i
Diuites sine misericordia abusus maxima	99	r
Diuites sine misericordia maledicuntur	99	r
Diuites pauperibus comparati: pauperiores inueniuntur: et quare	99	a
Diues quis sit: et quis pauper secundum Epicurum	222	s
Diues factus quidam bis consul a Romanis pulsus est	242	r
Diuitiarum congregationem indebitam caueant presides	40	f
Diuitie caduce sunt: non valentes defendere illas possidentes in die iudicii	98	c
Diuitie seruate amittunt: pauperibus vero largite seruantur	98	s
Diuitiarum latores in celum sunt pauperes si eis erogentur	98	b
Diuitie bone sunt: non autem faciunt bonum: ideo illis bene utendum	98	k
Diuitie spine sunt verbum dei suffocantes	98	n
Diuitie fallaces sunt: et quare	98	o

137 s	Diuitiarum multimoda impedimenta: a diuitibus cōsiderāda	98 p
209 q	Diuitie: ligamenta: et onera sunt amantibus illas	98 p
87 l	Diuitias habere: et non eas amare: difficile est: ideo periculose	99 q
224 s	Diuitias Democritus protexit: et quare	145 s
230 b	Diuitias cōtempnit Znaragoras: saluū se eaz amissioe, ptestās	181 l
248 m	Diuitiarum contemptor: maximus Socrates	181 l
282 m	Diuitias paternas maximas Pictagoras philosophiam acquirēdo su-	204 q
141 q	perauit	207 a
216 a	Diuitias maximas ptepsit Democritus: vt liberi phie vacaret	208 b
216 b	Diuitias nō solum cōtepsit Democritus: sed nec etiā illas optauit	208 c
206 p	Diuitiarum contemptus Democriti: toto Cesaris imperio tem-	208 e
220 n	ptandus non esset corruptus	208 f
268 t	Diuitiarum contemptor Zenon: suarum rerum naufragium nuntiantis	12 m
268 v	quid responderit	249 r
cm	Diuortium in coniugio maxime vitandum	289 y
269 x	Docilitas quid sit: et quod eius officium	201 t
292 d	Docere alios nō est loquax: nisi q se ad docēdū paupes credit	195 y
299 t	Docēs Aristoteles Alexan. q discretus fuit in docendo	202 b
298 a	Docētē audire plus pfert: q p seipz studere putat di. plato moricō	12 o
56 n	Docētibz rebus q mentiri nesciūt Aristoteles se dic scientem	12 p
98 b	Doctrina Christiana non est reipublice aduersa	140 v
98 c	Doctrina Christiana: reipublice subuenit	154 r
98 d	Doctrinae mater: diligentia est: nouerca et o negligentia	200 k
98 e	Doctrinas nullas sequuntur adolescentes: nisi illas que exercentur in	203 k
98 f	ecclesia	204 z
98 g	Doctrina anteire ceteris malebat Alex. q copijs atq opulētis	140 l
99 r	Doctrinae Xenocratis efficacia mirabilis: apparet in polemo dissolutissi-	140 n
99 r	mo conuerso	140 p
99 a	Doctrina pictagore qm valuit apud Crothonienses	140 t
222 s	Doctoribus tria sunt necessaria: et que	290 h
242 r	Doctor: qualis esse debeat	290 i
40 f	Doctoris vita ignominiosa: ptepubilē illū reddit, apd discipulos	290 k
219 e	Doctor: prius discat q doceat: sitq eruditus: māsuetus et rigidus	290 m
98 s	Doctor: ad docēdum sit promptus	
98 b	Doctor in docendo sit prouidus	
98 k	Doctor: sit virtuosus exemplo: et quare	
98 n	Doctori turpissimum: qm cum vita pugnat oratio	
98 o	Doctor potius informet discipulos vita q doctrina	

Dolum volubile habuit Ologenes pro domo	182	o
Dominandi ratio ortum habuit ex peccato	67	q
Dominari hominem pecori: nō autem homini deus voluit	68	r
Dominum cum seruo cenare: non est turpe.	68	x
Dominus cogitet q̄ forte et ipse erit seruus: aliorū exemplo	68	3
Dominus ad que seruū admittere debeat	68	3
Dominos suos serui magnificēt. Salua tamen veritate	69	h
Dominorum honorem serui toto posse custodiant	69	h
Dominus iurans fidelitatem: obligat se ad multa	69	k
Dominum incolumē seruus pro posse seruare tenetur	69	k
Dominio suo seruus non procuret impedimenta in opib⁹ suis	69	k
Domini secretum non reuelet seruus in illi⁹ damnum	69	l
Domini opus possibile: seruus non reddat impossibile	69	l
Domini vxorē vel filiā: aut affines seruus non dehonestet	69	m
Dominum suū seruus aliquo modo non infamet	69	m
Dominio suo seruus non sit in damnum sed vtilitatem	69	n
Dominio suo seruus bona consulat fide	69	n
Dominio suo vasallus corde: ore: et opere subueniat	69	n
Dominus seruo fideli tenet in oib⁹ quibus seruus tenet dño	70	r
Domini et p̄ncipis puili: qualr nutriendi sint et docendi	92	3
Dominica dies ab exercitu Constantini venerata est	29	d
Dormitionis ante t̄ps: reponēdū est aliqd boni in memoria	288	h
Dormitionis hora vna: monacho sufficit	292	k
Dormitionis tempore: quid monachus debeat cogitare	292	l
Donorum aliqua muniant: aliqua vō ornant	97	q
Donis dei multi abutuntur et quomodo	97	r
Dubitare de singulis non est inutile	198	t
Dubitare in singul⁹: et nulli⁹ rei h̄re certitudinē: improbabile est	221	y
Dubitabilia lz mlt̄a sint sapiēti: n̄ i oib⁹ dubitare: rōni dissonū ē	221	a

De littera .E.

Ebrietatem maxime fugiat scolasticus	138	k
Ebrietas quid inducat in homine	138	l
Ebrietas fugienda maxime in principibus: et quare	249	t
Ebrius Cambises rex: q̄ crudelis extitit	32	m
Ecclesia a principibus maxime est honoranda	37	
Ecclesie inuitatem non seruantium punitio	37	

182 a	Ecclesiam venerentur presidentes	40 l
67 q	Ecclesia est ciuitas: sponsa: et ouis: et quare	117 v
68 t	Ecclesia cum sit sponsa: unde est: quod pauper et inops sit	117 3
68 x	Ecclesia est dei castrum: ideo loco columine non est festuca ponenda	132 s
68 3	Ecclesie nauis non est pueri nescienti suum regere cubiculum permittenda	132 y
68 3	Ecclesie nauis Gregorius gubernator: maximus timuit christo magis ce-	132 3
69 b	teri timere debent	133 a
69 b	Ecclesie nauis gubernator: iter maris fluctus per se sit: quod agere debeat	133 a
69 k	Ecclesie nauis gubernaculum indignis commitens fatum est	289 v
69 k	Ecclesiam frequentantes: quid ibi agere debeant	289 v
69 k	Ecclesiam frequentans mater Augustini quid faciebat	289 y
69 l	Ecclesiam frequentant multi: diuina perturbantes	295 s
69 l	Ecclesiarum ornatu superfluo in religiosis reprehendit a sancto Bernardo	118 a
69 m	Ecclesiastici: sunt sicut agriculatores: et edificatores	118 b
69 m	Ecclesiastici: sunt sicut milites ecclesie: et sicut vinearum plantatores	118 f
69 n	Ecclesiastica prelatus non est ambienda: et quare	118 g
69 n	Ecclesiastica prelatus multum est periculosa: et quare	118 h
69 o	Ecclesiastica prelatus appetens sibi preferri eo ipso non est verus episcopus	118 k
70 r	Ecclesiastica prelatus non est appetenda ratione equalitatis hominum nature	118 l
92 3	Ecclesiastica prelatus non est appetenda ratione lubricitatis: et precipitij	119 n
29 d	Ecclesiastica prelatus non est ambienda ratione deprementis futuri	119 t
288 b	Ecclesiasticam dignitatem virtutibus pollens non vacuo deo adire	120 v
292 k	Ecclesiastica dignitate pueri ob sanguis nobilitate assequitur ideo male	131 i
292 j	Ecclesiastici scire debent leges celestis consistorij: et quare	132 n
97 q	Ecclesiastica officia exercere: non est puerorum: ydiorum: et inexptorum	131 m
97 r	Ecclesiastici diuinas laudes integre persolvere tenent: et quare	294 b
198 t	Egrediens religiosus in mundum: vir videt nisi mala et que	294 c
221 y	Egredientes in mundum duo plures: unus flebat: alter vero ridebat: et quare	294 d
221 a	Egredi in mundum multum affectant religiosi moderni	294 e
	Egrediendi in mundum cause non sunt allegande: et quare	294 f
	Egrediendi in mundum nunquam deest causa	294 g
	Egrediendi in mundum quatuor occurrunt religioso cause: et que	294 h
153 k	Egrediens in mundum religiosus ex pura obedientia meritorie egreditur	295 i
153 l	Egrediuntur multi religiosi in mundum per obiecti simulationem: et quomodo	295 q
249 t	Egrediuntur multi religiosi in publicum meritorie: virgibus ordinis sui negotijs	295 r
22 m	Egrediuntur multi religiosi ad multa: in sui et aliorum scandalum	296 v
17	Egrediuntur multi religiosi his temporibus pro curiose edificandis	297 h
17	Egredi possunt religiosus per amicos et penitus pia utilitate simulante	

Egredientes inutiliter religiosos sequitur studiorum orationum: et alio- rum ommissio	296 e
Egredi potest vtiliter religiosus: predicationis causa	297 b
Egressus in publicum sine causa: religioso nocius est	293 x
Egressus in mundum magno cum timore a religiosis fiendus	294 z
Edificant aliqui: quasi semper victuri	184 e
Edificia curiosa detestantur etiam pagani	296 z
Edificia curiosa construunt religiosi: in quo a pueris distent	296 a
Edificia vilia pastorum videns Bernardus fleuisse dicitur: et quare	296 a
Edificia humilia construunt sancti patres antiqui	296 b
Edificium domus Romuli: vile erat tugurium	296 c
Elemosinas largas faciens Gregorius cum esset monachus meruit esse papa	124 c
Elemosinam accepit angelus in forma naufragi a beato Gregorio et quomodo	124 d
Elemosinis Gregorius papa sustentabat tria milia acillarum Christi	124 c
Elemosyna pauperibus etiam bene indutis danda est	125 g
Electio qua ex causa sit facienda	121 i
Electioni Laurentii contra Simacum consentiens pascasius: penali lo- co post mortem deputatur	121 l
Electoibus imputantur electorum culpe et negligentie	121 l
Electus qua intentione electioni consentire debeat	121 m
Electus si idoneus est: non recuset oues Christi pascere	122 t
Eligendus quid agere debeat	122 a
Eloquentia a natura data: non est ad perniciem conuertenda	45 c
Eloquentia paganorum mortifera est	45 k
Emens fundum: pluri estimauit quam venditor	83 e
Emptorem pati errorem incurrere: peius est quam viam non ostendere	82 b
Emere se velle: negandum est propter emptionis consortes secundum Tulium	211 d
Enigmata Aristotelis recitat Hieronimus	201 r
Episcopo venari non licet	64 f
Episcopus adaptari potest capiti in corpore reipublice ecclesiastice	112 t
Episcopi sub Marco ceperunt sic nominari	118 d
Episcopus ordinatione excepta non est aliud quam presbyter	118 d
Episcopus nullus eligatur: nisi prius in sacris ordinibus fuerit religioso conuersatus	118 c
Episcopus grece superintendens dicitur latine	118 i

296 e	Episcopi presbyteri: ac diaconi officio: si bene agitur nihil facilius: feli	122 y
297 b	cus: ac letius ⁊ contra	122 b.
293 x	Episcopus qualis esse debeat post consecrationem	122 c.
294 3	Episcopus iugiter cogitet sui nominis interpretationem	122 c.
184 e	Episcopi nomen. non dominum sonat sed seruitium	122 e
296 3	Episcopum omnium subditorum oculi intuentur	122 e.
296 a	Episcopi domus conuersatio: omnib⁹ est magna discipline	123 f.
296 a	Episcopi vita laudabilis a Hieronymo commendatur	123 g.
296 b	Episcopus caueat maxime vicia carnalia	123 h.
296 c	Episcopus caueat vinolentiam ⁊ quare	123 n.
124 c	Episcopi quidam remissius viuunt post consecrationem q̄ ante	123 o.
124 d	Episcopi sobrietati intendant ⁊ quare	123 p.
124 e	Episcopis adsit castitas purior ⁊ euidentior q̄ alijs	123 q.
125 g	Episcopus Augustin⁹ sorore secū habitare non consensit ⁊ quare	124 a.
121 i	Episcoporum cum mulieribus nulla debet esse familiaritas	124 v.
121 l	Episcopus dicitur largus in elemosinis largitione: ⁊ pegrinorū susceptioe	124 y.
121 m	Episcopi gloria ac sacerdotis qualis esse debeat	124 z.
122 t	Episcopus sibi subtrahat pōpulas expēsas vt largiores faciat elemosinas	124 3.
122 a	Episcopus sanctus exuperius: vidue Sareptane imitator fuit ⁊ quō	124 3.
45 c	Episcopus elemosynarius: multum est deo charus ⁊ acceptus	124 a.
45 k	Episcopi attēdāt: q̄ aploz sūt successores: idē res sunt dispensatores	124 b.
83 e	Episcopi etiā pauperib⁹ verecūdis parochie sue elemosinas faciāt	124 e.
82 b	Episcopus nō hospitalis s̄ anax bñs Greg. repulit ab electione	124 f.
118 o	Episcopus in mensa caueat detractionem: Augustini exemplo	124 g.
118 p	Episcopi boni consuetudo optia: in mensa loquens de scripturis	124 h.
118 q	Episcopi mensam ornantia que sint	124 i.
118 r	Episcopus Augustinus potius volebat de populi collectionibus	124 l.
118 s	viuere: q̄ possessiones habere	124 m.
118 t	Episcopi vasis aureis ⁊ argenteis vtētes: a Bernardo reprehendunt	124 n.
118 u	Episcopi legi faciant in mensa egregia sanctorum patrū facta	127 p.
118 v	Episcopi ⁊ curatorū offiū q̄le sit: cū sint apostolorū successores	128 a.
118 w	Episcopi cuiusdā sc̄a simplicitas: q̄r callidissimū pfudit p̄m	128 b.
118 x	Episcopi ad manus habent quibus cōmittant animarum curam	132 p.
118 y	non autem quibus committant facultates	

Episcopus quidam puer noluit committere pira custodienda: et tamen ei comisit ecclesiam	132	q
Episcopus est sicut agriculator: et edificator: et quod propterea agere deat	132	q
Episcopus ecclesie sustentationi debet apponere colinas et non festucas	132	s
Episcopus petenti domino quodam temporalis: ut poneret in ecclesia leuem personam quid responderit	132	s
Episcopus est doctor ac magister in ecclesia	132	t
Episcopo magnum vituperium est: animarum curam artem ignoranti comittere	132	t
Episcopus est medicus animarum: ideo cura vulnerum spiritualium ignorantia non est comitenda	132	v
Episcopus est dux aciei Iesu christi: et quare	132	x
Episcopus leges dei silere: et Justiniani coram se fabulari permittit	133	d
Episcopi domum decet sanctitudo: modestia: hancque custos disciplina	133	k
Episcopus non habeat comatos pueros: et quare	133	k
Episcopus non ignoret domus sue vitia: nec ultimus sciat	133	l
Episcopus: temporalia alijs comitat: ut magis possit vacare diuinis	134	m
Episcopo intendenti suppellectili: et substantie sue nihil turpius	134	m
Episcopus dolens latera. id est malos homines collaterales non est sanus	134	n
Episcopus domui sue sit bene prepositus	134	n
Episcopi sandalia quid significant: et qualia sint	134	o
Episcopi calligis bislinis calcant: genua debilia subditorum roborare debent	134	p
Episcopi baculus acutus ac recurvus quid significet	134	p
Episcopi anulus est quo ecclesia sponsa subarratur	134	q
Episcopi mitra regimē quinque sensuum significat	134	q
Episcopus super custodia gregis sui vigilare debet	134	t
Episcopus sine sui custodia gregis: idolum est	134	t
Episcopi loca permutare non debent	134	v
Episcopus Laurentius. volens a grege suo discedere: a beato Petro correptus est	134	x
Episcopus et ob persecutionē: ecclesiam suam relinquere non debet	134	x
Episcopus negligēs est decimus christiane abusiois gradus	134	a
Episcopus grece speculator dicitur latine: et quare	134	a
Episcopalem dignitatem sanctus refugiebat Ambrosius	119	p
Episcopalem imo papalem dignitatem sanctus refugit Greg.	119	q
Episcopalem dignitatem refugit sanctus Marc ^{us} euangelista	119	q
Episcopalem dignitatem refugit Zimon: et quomodo	119	r

Episcopalem dignitatem refugiens Illarion quid fecerit	119	s
Episcopatus nomen: oneris est non honoris	121	n
Episcopatum laudans ap[osto]lus .i. pauore postea posuit q[uo]d laudauit	121	o
Episcopatum desiderare: quo tempore fuerit laudabile	121	p
Epicurei: vnde sic dicti	220	o
Epistola Philippi missa Aristoteli: nato Alexandro filio	245	h
Epistola in missa: doctrinam significat apostolicam	279	a
Epularum tempore: triplex est seruanda disciplina	303	r
Equa peperit leporem in Fersis exercitu	49	p
Equus ligneus: quare Troianos deceperit	249	a
Equali partitione cōtē ⁹ fuit cū milib ⁹ Lurins Pirro deuicto	250	m
Erudire semper debemus minus doctos: si erudiri patiantur	303	a
Erudiebant philosophi illos cum quibus conferebant	303	b
Erudiebat sanctus Benedictus: cibaria illi ferentes	303	c
Esopi poete commendatio ob apologeticos & sus ab eo editos	226	y
Esuriendi & non esuriendi causa	210	t
Etatum omniū distinctio: quas scilicet singule distinguantur.	92	q
Etati cuilibet quid sit proprium fm Tullium	92	r
Etas tenera: & primi anni: optimi ad instructionem	92	v
Etas infantilis: cere tenere: & arbusculis comparatur	92	x
Etatis ineuntis insolentia: senum prudentia regenda est	93	f
Etati cuilibet quid sit dignum: considerandum est	95	t
Estate iā pueri: Decuba: Cresus: ac Darij m ^r fuisse cepere	109	k
Euagatio religiosorum per mundum pro leuibus causis: quale signum sit	268	q
Euangelium in missa Saluatoris significat doctrinam	279	k
Excusare nō se voluit Pānutius a forti crimine l3 innocēs eēt	290	c
Excusatio humilis: huius summe auctoris	305	a
Exequiarum pompa magis ē viuētium q[uam] defunctorū solatiū	154	n
Exercitatio in omni etate plimū cōfert: vt patet exemplis	72	q
Exercitatio studendi in diuinis fidelium in egypto pho ⁹ um	237	h
Exercit ⁹ Fersis pene innumerabil ⁹ nō ordinate rect ⁹ confusus ē	248	g
Expense quotidiane inuestigantur: dominici autem gregis detrimen ⁹	132	q
ta a pastoribus nesciuntur	189	v
Exhibendum est alijs quod sibi quis vult exhiberi	113	c
Exorcitarum officium quale sit	113	f
Exorciste caueant: ne imundus spiritus habitet in eis	2	q
Exempla virtutum: a malis reuocant		

£

Exemplo gentiliū quid facere debeant Christiani	11	f
Exempla principum prouocant subditos magisq̃ imperia	22	f
Exemplo aliorum pius faciendum est postea imperandum	22	g
Exemplum malum magnatorum sequuntur paruuli	66	g
Exemplum malum multa mala facit	86	y
Exemplo bono breue iter prestatur discipulo a preceptore	140	p
Exemplo Romanorum: pudore pungitur vita christianorum	170	b
Exemplo grecorum phoz: confunditur vita christianorum	170	c
Exempla virtutum alioz relata: nōnullos ad vtutes incitant	176	jr
Exempla magis mouent q̃ verba: vel etiam precepta	188	l
Exemplo peccātes aliō: se excusantes redarguebat Demosthenes	207	t
Exemplo infidelium: quid facere et pati debeant fideles	259	c
Exemplum imitationis habet vnūquodq̃ ppositū fz Hiero.	369	a
Exemplis plus creditur q̃ verbis	290	l
Exemplis bonorum operum multa bona proueniunt	303	y
Exulauit Arcellus Bithyllenis: et tamen beatissime vixit	219	b

De littera. f.

Fabrilus ab hōestate difficili⁹ q̃ sol a cursu suo auerti poterat	243	d
Fabule qualiter sine mendatio narrari possunt	226	a
Fabule quare a poetis inuente sint	226	b
Fabularum duo sunt genera et que	226	b
Fabule aliquando ponuntur a sanctis in suis libris	217	c
Fabula regis Bide: q̃ oīa que tangebāt aurum efficiebat	227	d
Fabula pstrati Anthei terrā tangēt: et fortioris resurgentis	227	e
Fabula cantis carnē ppter vmbriam reiicientis recitat Hiero.	227	e
Fabulas eleganter inducit Horatius	227	f
Fabulam corni carnem ex ore prophicentis ponit Apuleus	227	g
Fabulam conspirationis mēbroz 3 stomachū pōit Tit⁹ liuius	227	g
Fabule ad maiorem veritatis expressionem adaptari possunt	227	h
Fabula denominationis Ciuitatis Athenarum	230	3
Fabula tonsoris: vnūquēq̃ pro tribus denariis tondentis	266	x
Fratri morte Fabianus non sustinuit triūphare	74	a
Fratri ob liberationē quidā die noctuq̃ graua itinera trāsiuit	74	b
Fratrem a se per errorem occisum in prelio quidā se mucrone confo-		
dens insecutus est	74	c
Frates ppter bōa tpalia fraternā n̄ debēt extinguere charitatē	74	d
Fratrum contentiōis noluit Christus esse iudex	74	e

	fratres quatuor modis in scripturis dicuntur et quibus	75 m
	fratres omnes sumus in Christo: et quare	81 l
	fratrum salute sancti antiqui seipsos vendidere	74 a
	fraterne beniuolentie primus gradus est charitas	75 f
	fratrum discordia ob lacum piscium sedauit Bre. Lesarien. et quo	75 g
	fraterna discordia Heris et fratris sui mirabiliter sedata est	75 h
	fraterna paganorum concordia christianorum redarguit discordiam	81 f
	fraternam unionem ne dissipet diabolus prouidendum est	81 m
	fraterna charitate vendidit se Scrapion: et alius quidam	34 h
	fama optima duobus acquiritur: et quibus	189 t
	fama optima quomodo comparatur fmi Socratem	269 a
	famis irritande gratia varie ciborum conditure innete sunt	286 q
	fames et sitis faciunt comedere iocundissime	176 p
	familia propria tribus modis regitur et quibus	34 i
	familiaritas vilium personarum a principe fugienda est	180 b
	falsi christiani: ficti religiosi et clerici detestandi sunt exemplo falsorum	223 s
	philosophorum	13 y
	falsum quid sit fmi Augustinum	66 x
	flagella non apprehendunt illos cum quibus est deus	33 r
	secunditas nunquam intermissa exhaurit agros fertiles sic et labor	33 s
	continuus vires	108 b
	felices non sunt principes diu imperantes nisi adsint alia	109 h
	felices que faciant principes	252 c
	felici cui nihil aduersi accidit nihil infelicius	108 c
	felix in multis Martius: postea proscriptione et multis aduersitatibus	109 h
	fuit afflictus	252 c
	felices in hoc mundo qui sunt	108 c
	felicitissimum quendam fuisse narrat Valerius usque ad finem: qui tandem	109 h
	infelicitissime mortuus est	108 a
	felicitissimus Cassius Senatus patronus: postea carnificis laniatus	109 k
	manibus interijt	108 d
	felicitate peccantium nihil infelicius: et quare	109 l
	felicitas nimia: nimie uertuti comparatur et quare	109 l
	felicitate nimia exaltati: aduersitatis memoriam teneant	109 m
	felicitas virtutum enervatiua: et diuitie temporales fugiende sunt	109 r
	felicitatis intemperantia periculosissima est	
	felicitas res est inquieta: et quare	
	felicitas ulesca: et per inbertiam saginata: nullum fert ictum	

Felicitate nſimla torpentes miſſeri appellandi	109	s
Semine Romane olim vini vſum ignorabant: ⁊ quare	77	i
Semina vinū immoderate appetens: virtutibꝫ ianuaz claudit	77	m
Seminis nec capillos deſſuere: nec pedes lauare medicorū maximus affirmat	89	f
Semine: mero ⁊ deo prouocant	89	g
Semine mltre podagrole ⁊ calue ſūt ꝑ maximi mediciꝝ dictū	89	h
Semina ſine pudicitia abuſio maxima	89	q
Seminaz conſortia fugiebant ſancti antiqui: vt ꝑ de Auguſtio	115	b
Semia ſcimonialꝫ hitas cū Andrea ſūdeſi epꝫ: ipꝫ qſi pſtrant	115	c
Seminas in ſomnis oſtenderūt demōes mōacho cuidā iuueni	115	c
Seminas videre nolebāt antiqꝫ pꝫes ſenes: et ſi eēnt eorꝫ mꝫes	115	d
Semine expelli debent de caſtris: qſto magis de domibꝫ clicorꝫ	116	e
Semine quare non intrant conſilia	229	z
Seminarum conſortium religioſis fugiendum: ⁊ quare	300	p
Seminarum cum religioſis non pꝫmittitur ꝑiuncta cōuerſatio	300	q
Seminarum familiaritas religioſis euitanda eſt: ⁊ quare	300	r
Seminarum aſpectus euitabant ſancti patres antiqui	300	s
Seminam moriens quidam pꝫeſbyter: a ſe repulit: ⁊ quare	300	e
Seminaz colloquia ⁊ aſpectus nō declinant religioſi moderni	300	v
Seminarū conſortio fortiffimi ac ſanctiffimi viri coruere	300	x
Seminas nolebat alloqui Augu. niſi pꝫeſentibus clericis	301	y
Generatores tres hꝫs Serapion duobꝫ ſatiſfecerat: tertio vꝫo nō	281	h
Feſta ſanctificans ⁊ orationi vacans quidam pauper ditatur contraſa-		
ciens vꝫo depauperatur	64	x
Feſti dies inſtituti ſunt ad animarum reſſocillationem	66	y
Flebat Diogenes exiēs in publicū. Democritus vꝫo ridebat: qꝫe	184	f
Ficilibus vaſis vii voluit quidam rex: ⁊ quare	127	h
Fides pecunia non acquiritur.	7	o
Fides ex quibus acquiritur	7	p
Fides apud antiquos in magna fuit reuerentia	7	q
Fides vera non poteſt eſſe vbi charitas: deſt	7	r
Fides data non eſt infringenda: ⁊ quare	35	r
Fides ſciētia: ⁊ exercitatio: Romāos gētum fecit eſſe victores	66	r
Fides militis maxima erga Ceſarem imperatorem ſuum	70	v
Fidei ſpectate ſerui Zinaxalaus rex comiſit puulos ſuos moriēs	71	e
Fidei negotium dum protraheretur: ob diſputandi delectationem: qui-		
dam laicus hoc reprehendū	129	e

Fidē habeat in fratre suo fidelis: ex quo infidelis Pharaō tantam
 habuit fidem in seruo Joseph. 134 n
 Fides seruauere Romanis Casilini vsq; ad murū comestione 243 n
 Fidelis miles Cesaris captus vite pmissione ab eo separi voluit 70 x
 Fideles dei milites non debēt ab eo vllis tēptationibus separi 70 y
 Fidelis seruus Pāpinionis: loco domini se occidi permisit 70 z
 Fidel' Ancij seru' dñi suū illū affligētē miro mō a morte libauit 70 a
 Fides dñi fui erga dñaz suā: illā miro mō ab hostib' libauit 70 b
 Fidelis seruus licet stulte dominum suum occidit: ne ab hostibus
 occideretur: deinde seipsum 70 c
 Fidel' fū' iussus a dño vt illi daret venenū: dedit poculū inocuū 70 d
 Fideles fuere macedones filio paruulo regis sui 71 e
 Fidelis seruus domini sui misertus eum non occidit: ceteris seruis
 dominos suos occidentibus 71 f
 Fideles debent esse serui xpiani dñis suis fuoz paganor exēplo 71 g
 Fideles serui sicut sunt laudandi: sic infideles detestandi 71 h
 Fideles mutuo sibi compatiuntur 81 i
 Fideles mutuo se supportent sicut lapides in edificio 81 k
 Fideles philosophi: increpandi: q; infideles in vtiuib' n. imitant 179 l
 Fiducia mirabilis cuiusdam claudi ad prelium descendentis: et cuiusdā
 Spartani 255 m
 Filias suas Octavianus in lanificio instrui fecit: et quare 72 n
 Filia damnatam mrem ad mortē lacte pprio sustentauit 73 o
 Filia p̄ez carceri traditū lacte pprio aluit: et alia qdā silelegit 73 p
 Filias suas Cōstātin' in arte hlādi et terēdi instrui fecit: et quare 93 q
 Filie qualiter nutriende sunt fm Hieronimum 93 r
 Filie ne a vipera percutiantur cauent parentes: q̄to magis cauere de-
 bent ne percutiantur a vitis 93 s
 Filia sanctam matrem imitari debet 103 t
 Filia apta viro cui potius tradenda sit fm Themistoclem 246 u
 Filios Octavianus non habuit sed adoptauit et ipsos instrui fecit:
 et quare 72 v
 Filios aut filias ociari non sinebant antiqui 72 w
 Filij bene educati in tenera etate: ad bona postea facilius iclināt 72 x
 Filiorum educatio: maximam requirit diligentiam: et quare 72 y
 Filioz indolē: verberibus experiebantur Lacedemonij et q̄re 72 z
 filios contra rempublicam conspirantes Brutus occidit 72 a
 Filium ob crimen affectati regni occidit Cassius 72 b

Filius ob pecuniam a socijs indebitè acceptam torquatus domo sua indignum iudicauit	72	b
Filius Carthagine amicitiam secutum Fuluius supplitio affecit	72	c
Filius maxima moderatione corripit quidam et quomodo	72	d
Filio Anthioco Scelerus rex vxorē propriam tradidit adulterādā	72	e
Filius a patre non castigatus: supplitio adiudicatus: nasum illius amputauit	73	h
Filios suos aquila protegit a veneno serpentum: sic parentes filios a vitijs protegant	73	k
Filij parentes honorent affectu: actu: et effectū	73	l
Filius Cresi regis mutus pclamādo mortē p̄ris phibuit et quō	73	p
Filij an possint parentibus cōferre maiora bñficia q̄ accipiunt	74	t
Filios decem a matre fuisse maledictos narrat Augustinus	74	z
Filiorum nascentium tria sunt bona: et que	79	p
Filius parvulus: spei est incerte. Ideo non multum plangendum in morte eius	84	a
Filios bene educare nō parui ē apud deū meriti s̄m Hiero.	92	o
Filius vitius a puero infectus difficile eis carebit exēplo Alex.	92	t
Filius ac filia habeat nutricem: gerulā ac nutriciū graues	92	v
Filij paruuli a peccatis per parentes cohercendi sunt	92	b
Filiorum peccata: parentibus vsq; ad septennium imputantur	92	c
Filij debito modo sunt a parentibus dum opus est verberandi	92	c
Filij artificijs eorum statui conuenientibus sunt imbuendi	92	d
Filij et tuosis morib; et in fide exemplo Thobie sunt imbuendi	93	e
Filiorum etate crescente: crescat fides et iustitia	93	o
Filijs malis nō prodest pentalis bonitas: nec bōis obest malitia	96	c
Filios ex matrimonio sperare incertum est	103	p
Filiū dei eo se esse quis sciat: quo illum flagello castigat	111	i
Filios omnino sibi dissimiles habuit sapientissimus Socrates	186	b
Fili; p̄ses sedet; d; añ p̄rez i re n̄ domestica: i familiari autē n̄	209	n
Filiorum mortem eo animo expectat sapiens: quo suam	214	k
Filij alendi sunt: ac virtutibus exercendi: postea v̄o p̄mouendi	242	v
Filios proprios occidebant antiqui Romani p̄ reipublice libtate	242	y
Filijs non pepercere Torquati pro reipublice salute	242	z
Filij militarem disciplinam non seruantes a parentib; pūiti sunt	245	b
Filios ac filias q̄l; instrui fec̄ Octavian; in multis et quare.	245	c
Filios vt liberalibus disciplinis instrui faceret rex francorū hortatus ē rex Romanorum	245	g

	Sornicationem prohibeat legislator	12	l
72 b	Fortitudo iustorum qualis sit fm Gregorium	94	v
72 c	Fortitudinis officium quale sit: et quid sit ipsa fortitudo	253	r
73 d	Fortitudinis partes quot et que	253	r
72 e	Fortitudo prestat magnanimitatem fiduciam et firmitatem	258	d
73 b	Sortita que patimur non debemus intollerabilis amaritudinis iudicare	189	o
73 k	Sortita ignobilissimum refugit: sortem vero agreditur	258	r
73 l	Fures magni: puniunt minores fm Xenocratem	203	l
73 p	Furte aliquid ingenio annexum facit ipsum magnum	220	s
74 t	Frugalitatem omnium virtutum genitricem docebat Pythagoras	250	s
74 s	Fructuum perceptorum Speridion episcopus partem pauperibus erogabat partem vero mutuabat	83	k
79 p	De littera. S.		
84 a	Gradus scale spiritualis per quos religiosus ascendere debet qui sint	293	r
92 a	Graduale in missa quid significet	279	k
92 c	Grammatica quid sit	223	o
92 v	Grammatica versans circa curam sermonum ad virtutem non inducit	222	l
92 b	Grammaticus bonus spiritualiter loquendo quis sit	223	o
92 c	Grammaticus quidam de hac dictione contio interrogatus optime respondit	224	b
92 d	Gratia divina desistente Pythagoras ceteris philosophi in cogitationibus suis evanescere	206	l
93 e	Gratus fuit Plato ipsum transuehenti flumen et quare	193	s
93 o	Gratus fuit Aristoteles nichanori ob beneficia ab eius precepta	196	b
96 c	Gaudium proprium non debet esse malum alienum	189	v
103 p	Geometra bonus spiritualiter loquendo quis sit	223	r
111 i	Genus humanum ab uno homine diffusum est: et quare	81	b
136 b	Gentilium ex libris aliquando assumenda sunt dicta a fidelibus	2	v
209 n	Gentilibus divina bonitas nonnulla revelavit	3	x
214 k	Gentilium felicitas apud quos non eligebatur in principem potentior sed melior	14	f
242 v	Gloria magnatorum et principum: in quibus hoc tempore consistat	66	f
242 y	Gloria nostra testimonium est conscientie nostre	87	a
243 s	Gloria patri in fine psalmorum irreverenter dicens ab angelo correptus est	275	p
245 b		4	

Gloriandum non est naturalium donorum excellentia	97	o
Gloriandum non est mundana prosperitate: et quare	109	i
Gigantes sub aquis gementes: sunt prelati gementes sub populis	119	o
Gimnosophiste philosophi qui eunt	225	k
Gula luxurie deseruit: ideo a principe debet esse aliena	21	a
Gula: vsum impedit rationis ideo a principe sit aliena	21	b
Gule ac luxurie vitijs abstinuere se antiqui principes	21	c
Gule quinque species: et que sint	281	l
Gustu sit religiosus circumspectus	302	o
Gustabilibus sit religiosus circumspectus	302	p
De litera. H.		
Itaculum augusti platonicos nihil aliud quam virtutes cogitare sinebat	193	b
Habitacula monachorum non sunt vrbes: et quare	269	3
Habitationem modicam et pestilentem: quare plato habere voluit	293	c
Heredes certiores ac meliores sunt veri amici	77	d
Hereditaria bona quodam sunt liberorum: quedam filiorum concubinarum	97	q
Hieronymus legens codices seculares: quare verberatus est	171	g
Hierarchia ecclesiastica: quomodo ordinat ex celestis imitatio	260	a
Hymnus angelicus in missa quid significat	279	k
Hypocrita subtilis ingenij duo intendat: et que	223	e
Hystorie tripartite: tres fuisse compilatores: et qui	190	l
Homerus: Hesiodus: ac Solon fuisse contemporanei	181	g
Homo quilibet quid sit in ciuitate	4	d
Homo est animal politicum: ac communicatum.	85	t
Hominis veram estimationem: si videre volumus: deponat patrimonium et cetera fortune mendacia	88	l
Hois estimationem scire volens: nudum respiciat: aiumque intueatur	218	t
Homo bonus quis et quando sit	218	t
Homines ad quid secundum Platonem nati sint	194	n
Honestum: vili preponendum est	50	i
Honores diuinos attribuebant antiqui aliquibus post mortem: et quare	9	l
Honores ac virtutes edes iuncte erant apud gentes: et quare	14	m
Honoris potestas: ac glorie in cupiditatibus maxime cauendum est et quare	96	i
Honorem senectuti antiquitus iuuenti deferrebat ac si senes eunt omnium patres	27	m
Honorabiles sunt apud deum tres ordines: et qui	112	n
Honorifice iuuenes antiqui maiores natu ducebant et reducebant	127	n
Hostes: fame potius quam ferro superandi sunt secundum Iulium Ccesarem	243	e

Hospitaliorum officium: quale sit 113 a
Hospitalitas in p'ncipe: maxime laudanda est 119 c
Hospitalitati adesse debent quinque que fuere in consulij Salo-
 monis et Asueri 29 h
Hospitalitas magne fuit Greg. q. tādē xpm recepit hospitio 124 a
Hospitalitas: in omnibus commendanda est 125 l
Hospitalitas tam in libris gentiliū: q̄ in sacris commendatur 125 m
Hospitalitatē discant homines ab irrationabilib⁹ fm Ambro. 125 q
Hospitalitatis gratia conuersus sacerdos idolorum: beato Gre-
 gorio in episcopatu successit 126 v
Hospitalitas qualis debeat esse: vt deo sit grata 126 c
Hospitem excusauit Cesar: ne rusticitatis nota argueretur 22 e
Hospes vnde dicatur 125 n
Hospites non modo sunt inuitandi: sed trahendi exemplo Abrae
 Loth: et Christi discipulorum 125 o
Hospitem non videns quidā infra quinq̄ dies nō comedebat 125 p
Hospitibus patrocinantur etiam infideles 125 r
Hospiti peregrino denegare ante quintam diem patrociniū:
 inhumanitas est infamia 125
Hospes antiquitus dicebatur ille: quē nunc peregrinū vocam⁹ 125 r
Hospiti inhumanus: iniquus est de iure antiquo 125 r
Hospitibus suis antiqui multum grati fuere: ingratitudeq̄ apud
 eos reprehensibilis 126 x
Hospiti suo ingratus: iussit qdā stigmata inscribi ingratiudiez testatā 126 y
Hospitem suum quidam ingratus prouocauit ad pugnam 126 z
Hospitis illaritas comendanda est 126 b
Hospitē pauperē sed illare: comendauit Jupiter fm fabulam 126 b
Hospites tenui cena suscipiens Socrates: quid dixerit 189 x
Hospitalis debet esse episcopus exemplo Abrae et Loth ange-
 los hospicio susipientium 125 k
Hospitalē fuisse Symonē gentile apud Athenas: legit 125 m
Hospitalis quis iure dicatur 125 o
Hospicio receptus est Grego. a sacerdote ydolorum: et vbi 126 o
Hospitatus Grego in phano Apollinis: demonē inde expulit 126 o
Hospicio recipies peregrinū mala intentione: diabolu recepit 270 m
Hospitatus miles naufragus a quodam: postea ab imperatore
 petijt possessionem eius 126 x
Hospitia magis honesta debet querere religiosus itinerans 199 k

Hospitia magnatorum caueant religiosi nisi ob iustam causam	301	b
Hospicio receptus religiosus a secularibus qualis esse debeat apud eos in conuersatione	302	f
Hora prima laudare deum a creaturis irrationalibus inuitamur	277	l
Hora prima prueniēter ad diuinas laudes est instituta: et quare	277	m
Hora vespertina: quare in ecclesia instituta est: et quare	285	o
Hore prime mirabilis commendatio	277	o
Hora vespertina: a quibus debeat cauere religiosus	285	f
Horarum canonicarum vsque ad finem multi vix stare possunt	285	h
Hora completorii quare sic nominetur	286	s
Hora completorii quare in sero instituta sit	286	s
Hora completorii: maxime se debet homo auertere ab exterioribus	286	t
Hora completorii: quare generalis premitatur confessio	287	v
Humilitas constantini ad deum et ecclesiam maxima	18	b
Humilitas Theodosii erga Ambrosium maxima	20	l
Humilitas dulcedo etiam barbarorum penetrat ingens	87	o
Humilitatem non habens: magis inops est eo qui velle non habet	90	3
Humilitatis septem gradus qui sint secundum Bernardum	153	i
Humilitas vera in sui contemptu apparet	153	k
Humilitas est via ad veritatem obtinendam	153	m
Humilitas est prima in preceptis christianae religionis	153	n
Humilitatem quomodo acquisiuit quidam sanctus pater	154	r
Humilitatem non valentes exercere sancti patres fugiebant ad loca solitaria	154	p
Humilitatis causa fugere Danutius et Bacharius	154	p
Humilitas filii dei mitrificentissima	154	r
Humilitatis magistrum: humilitatem legentem audiant religiosi	154	s
Humilitatis causa: quid triumphantibus populi faciebant	247	x
Humilitas Antigoni mirabilis: in milites suos ostensa	151	s
Humili loco natus Tullius Hostilius Romanum rex imperium	96	l
Humili matre obstitrice: et patre marmorario natus Socrates sapientissimus fuit	97	m
Humilem patrem Demosthenes: humilemque matrem Euripides habuere	97	m
Humili genere natus virtuosus magis commendabilis est vi-		
tioso alto genere nato	97	n
Humilem virum patientia ostendit	153	l
Humiles natura: principes non exaltare docet Eschylus. Aristoteles.	201	v

Humilior tanto quia esse dicitur: Et maiora dona a deo accepit 97 p
Humiliatus se in mundum intrasse: moriens affirmavit Christo. 248 m

De littera. J.

Ieiunia: quotidiana sint ac moderata 103 k
Ieiuniorum ac vigiliarum frigore: ardentes diaboli refrigunt, sagitte 104 s
Ieiunio transacto: non multum est comedendum 302 q
Ignatius: psalmodie initium dedit et quare 275 v
Ignis quatuor in mundo visus a Turseo: quatuor peccata significant: et quare 165 c
Iacobi apostoli meritis quidam peregrinus qui seipsum occidit reuocatus ad vitam 160 l
Iesus annorum duodecim: quare in medio doctorum inuenitus est 51 y
Iesu nomen Augustinus cum lacte matris imbibit 137 z
Iesu nomine quidam philosophus loquax loquellam amisit 129 s
Ioannes euangelista altius celo intonuit: In principio erat verbum 194 m
Ira non decet principem 23 k
Ira qualiter a nobis figuranda sit 30 q
Ira potius a principibus vincenda quam hostis 30 s
Ira concitati Darius et Xerxes: crudelissimi fuere 32 l
Ire elsa: locutio est facta in ira 87 t
Ire remedium maximum est dilatio pene: et quare 193 v
Iram vincens plato noluit servum verberare sed distulit 193 c
Iram laudabant pythagorici: et quare 220 r
Iracundia maxime in principibus canenda est: et quare 30 o
Ira non dominante Plutarco: iussit servum contumacem verberari 257 k
Irratis prodest aspicere speculum: in quo suam videant deformitatem 30 r
Irratus Harpallus rex: magna usus est crudelitate 32 u
Irratus Cyrus rex submersione equi in flumine ipsum diuisit in 32 o
quadringentos sexaginta alueos
Irratis prodest intueri ire deformitatem 30 p
Irratus Alex. quanta usus sit crudelitate 32 p
Irratus Archita Tarentinus: villicum negligentem punire noluit 257 b
Irratus Plato: serui correctionem discipulo mandauit: et quare 157 f
Iracundia quid faciat in iudicio 44 v
Iracundi et inuidi a natura: sanabiles sunt sicut fuit Socrates 187 c
Irruerentia circa altare: abusio maxima 189 r
Infamantes alios: a domino puniuntur 47 v
Infamatus falso: patienter sustineat sanctorum exemplo 47 v
Infamata falso mulier de adulterio: septies securi percussa euasit 47 r
Infamia maxima est: cum aleatoribus amicitiam habere 66 c

Inlans male ac lasciu nutritus ac vestitus: vitiosus efficitur	93	l
Increpatio a viro virtuoso prolata quid valeat pz in Ambro.	20	p
Inclinationē nālem reſrenauere Diogenes: ⁊ Demosthenes phi	151	p l
Indignos ornari videns Cefar quid dixerit	14	l
Infelices ac miserabiles: quoruz palatū nō excitat nisi ad cibos preciosos	284	p
Infelicius nihil illo cui nunq̃ aliquid accidit aduerſi	158	q
Infirmi medicamenta querant ſpiritualia	66	a
Infirmi deo gratias agentes: honorabiles ſunt apud deum	112	n
Infirmo ſuo n̄ hūit q̄ miſtraret: miſtrauit āgel⁹ a deo miſſus	112	o
Infirmi preparent ſe deo ad inhabitandum	112	p
Infirmi corpore per humilitatem infirmantur ⁊ mente	112	q l
Infirmus animus: corpori languido comparatur	215	l
Infirmis ſeruire ex charitate: quanti ſit meriti	291	x
Inſirmitatibus letabantur ſancti: ⁊ quare	111	m
Inſormationem malā extirpare: ⁊ bonā inducere: eſt difficile	136	p
Inſideles deo: de principum curijs expellendi ſunt	112	t
Inſidelium vita: ſepe redarguitur vita fidelium	170	a
Ingratitudo ſuoz dños ſuos occidētū: qualr ab Alex. pūita ſit	71	b
Ingratus aduerſus vnum beneficium: non erit ingratus aduer ſus aliud aliquando ingratus	87	q
Ingenij miſerrimi eſt: ſemp intentis vti: ⁊ nō Inueniendis	140	m
Ingeniū Ariſto. cōmēdare ſupflū ē: ſicut ſolē facib⁹ iuuare	200	q
Iniurias remittebat ſacillime Cefar	22	b
Iniurias maximas tolleravit Iulius Cefar	30	t
Iniuriar⁹ a Dōpeo Iuli⁹ Cefar ac ab ei⁹ exercitu: iniurias remiſit	30	v
Iniurias remittendī efficaciffima inductio	31	c
Iniurijs nō commoneri: magni inditium animi eſt	31	b
Iniuriarum genus triplex: quarum aliud differendum: aliud de ridendum: aliud vō edomandum eſt	187	b
Iniuriā ſuſtinēs ariſtides: cū ad mortē inocēs duceret qd dixerit	218	y
Iniurias precio qdā pparauit tribus annis: vt patiētia adſciceret	230	e
Iniuriatus ſapiens quid facere debeat	256	x
Iniuriarum obliuio adiuuat patientiam	256	s
Illiteratos p̄cipes ac duces nō p̄tingebat eē apud Romanos	245	s
Illiteratus rex: quaſi aſinus coronatus	245	b
Impatores: ab aratro eligebant: q̄to magis milites eligi debēt	60	3
Imperator: potius q̄ hoſtis timeri debet	61	q

Imperatores seruiunt illis quibus imperare videntur	68	r
Imperatorem cum seruis familiariter viuere decet	68	v
Imperatorem suum occidi milites passi: a Senatu stipendia non accepere	244	z
Imperatorem: senem moribus esse oportet	243	a
Imperare qualiter debet qui alij prepositus est	68	t
Imperare malebāt Romani aux hñtibus q̃ illud accipere	242	e
Imperfectus ⁊ immundus in infernum vadit: purgatus ṽo cuz deo habitabit	194	q
Improbos: dignitas neq̃ facere reuerendos	14	i
Impunitas ausum parit: ausus ṽo excessum	133	l
Imprecatio sibiipsis a peccatoribus factam deus exaudit	47	v
Impatientia: p̃tā amica est: ideo a principibus refrenanda est	30	h
Impatiētes repellebātur Zithenis a studio philosophie: ⁊ quō	230	d
Immortalitatem petiere Bragmani ab Alexandro	248	i
Immunes erant a multis malis antiqui: ⁊ quare	184	v
Inimici plorandi potius q̃ extinguendi sunt ⁊ quare	23	n
Inimici: ratione nature diligendi: l̃z rōne culpe odiendi sint	87	l
Inimici reducendi sunt beniuolentia ac patia	87	m
Inimicitiarum exordium est maledicere	189	v
Inobedientia Iulij Cesaris quomodo punita sit a Senatu	244	y
Innocentia Lii imperatoris maxima ṽno excepto peccato	243	m
Innocentem mori satius est q̃ nocentem fm Socratem	188	r
Insidie nulle: occultiores q̃ sub officij similitudine latentes	249	e
Iter rectum pergentes sepe retinentur a vepribus	15	t
Iuenerans religiosus: diuinas qualiter debeat psolucere laudes	298	a
Iuenerans religiosus: expleglaudibus qd agere debeat	299	c
Iuenerans sanctus felix portabat sacros codices	299	d
Iuenerans religiosus: psalmes decātare debet: ⁊ in eis meditari	299	c
Ite maledici in ignem eternum quid importet	162	v
Intellectus quid sit fm Augustinum	248	n
Intercessor homini compatiens: flagitium detestetur	48	l
Intercessor: a defensore differt ⁊ in quo	48	m
Intercedunt iusti pro reis: vt emendati ad pñiam veniant	48	l
Intercessit apud omnes Christus pro adultera	48	m
Intercedere est iusti ṽtri: iudicare ṽo est iusti iudicio	48	n
Interrogatio facienda est facili ab vnoquoq̃ in conuivio. ⁊ fm artem suam	217	i

Interpretes septuaginta obtinuit Ptholome ⁹ a iudeis pro biblia interpretanda	245	l
Immodica regi: et non recta diu durare non possunt	49	3
Inani gloria: et inuidia sic obscure scripsit Aristoteles	200	l
Jubileus quid sit	278	c
Juder crudelis: et tyrannus tres dñauit inocentes: et quare	44	o
Juder iustitiam vendens: dominam suam prostituit	44	o
Juder iniquus peior est q̃ predo	44	t
Juder deus mō nō cernit s̃ placati iudicio ṽo ecōuerso erit	272	b
Judices puñciarum ac terrarum oculis assimilantur	39	e
Judices: quare oculi dicantur	41	l
Judices quales esse debeant	41	m
Judices: qualiter sunt ammonendi	41	n
Judicibus non adsit amicitia iudicium peruertens	41	o
Judicium instructio: vbi in decretis habeatur	45	a
Judicem iniustum excorauit Cambises rex: et quare	45	b
Judices et oratores ecclesiastici: ori adaptantur	112	t
Judices ecclesiastici: sine litigijs iurgioꝝ: sua debēt exercē iudicia	133	b
Judices intq̃ pellē detractā: selle iudiciarie Cambisses apposuit	140	l
Judicem secularem noluit visitare quidam senex etiam pro libe- ratione nepotis	301	c
Judicium iniquorum figura	44	v
Judicans seipsum: dei euadit iudicium	287	s
Judicabant seipsos quotidie gentiles aliq̃ ad religioꝝ p̃fusione	287	b
Judicandi equitas mirabilis in Allipio	43	l
Judicantē causa crudelitatis petrū quidam vidit in penis	43	n
Judicalem ante sedem: euangelioꝝ scriptura teneatur	44	r
Judicantium et iudicandorum ordines quattuor	156	p
Judicium quale debeat esse	41	o
Judicium quatuorplex inuenitur in scripturis	41	r
Judicium quattuor modis peruertitur	41	t
Judicioꝝ sententie aliquando differende	42	3
Judicium Ariopagitaz dilatū ē vsq̃ post cetū annoꝝ: et quare	42	a
Judicij dilatio inter Pythagoram heualūq̃ discipulum	42	b
Judicium equitate sit indeclinabile: vt non amore: metu cupiditateq̃ peruertatur	43	k
Judicium sit liberalitate gratuitum	44	q
Juditio: quattuor debent interesse persone	48	i

	Judicia amantium ceca sunt fm Teophrastum	203	o
45 l	Judicium anime proprie qualiter omni nocte sit exercendū	287	y
49 3	Judicio anime secreto adsunt omnia ad iudiciū requisita	287	a
200 l	Iustitia quid sit fm Bernardum	6	g
178 c	Iustitia quid sit fm Tulum	218	v
44 o	Iustitia quid sit	243	l
44 o	Iustitia remota: quid sint regna	6	b
44 t	Iustitia seruatur etiam inter latrones	6	c
272 b	Iustitie premium ⁊ munus secundum	6	d
39 o	Iustitie quatuor partes: ⁊ que	6	e
41 l	Iustitia seruata: quid ex se producat	6	f
41 m	Iustitie gentiles templa edificauere	6	h
41 n	Iustitie fundamentum est fides fm Tulum	7	h
41 o	Iustitie vis maxima fm Tulum	25	k
45 a	Iustitia regis quantum valeat seculo	33	a
45 b	Iusticiaz nō fuās rex. sic ē p̄m ^o i throno: sic p̄m ^o erit i inferno	33	a
112 t	Iustitiā videri rabiosa ē infanta: qz res vendit q non habetur	44	r
133 b	Iustitiam vendere: nihil iniquius	44	s
140 l	Iustitie emptor: iniquus est sic ⁊ venditor	44	t
	Iustitie ymago qualis apud antiquos	44	z
301 c	Iustitia temperet que concessit fortuna	139	x
44 v	Iustitiam etiam in hostes seruauere Romani	242	b
287 3	Iustitie filie multe: ⁊ que	243	l
287 b	Iustitia Trayani mirabilis in vidua illam postulante	244	v
43 l	Iustitia Trayani mirabilis dantis filium proprium pro filio vi-	244	x
43 n	due interfecto	244	x
44 t	Iustitie partes a Bernardo assignate quot ⁊ que sint	243	e
156 p	Iusti debent esse christiani: gentiliū exemplo	24	a
41 o	Iustus debet esse princeps	43	m
41 r	Iuste indicari precepit dominus	6	b
41 t	Iniusiitia ciuitati plurimum est inimica	230	g
42 3	Iura equissima ⁊ ingenia iniquissima Athenienses habuere	35	r
42 o	Iurare non debet rex nisi multum rogatus	70	t
42 b	Iurantes fidelitatem tam laici q ecclesiastici: illam seruent	69	p
43 k	Iuramenti fidelitatis forma seruorum que ⁊ qualis sit	69	q
44 q	Iuramento fidelitatis additio facta propter simplices	70	a
48 i	Iuramenti fidelitatis epoz ac prelatorum forma que ⁊ qualis	126	d
	Iurationē oēm phibuit Aug. in domo sua sub quadā pena		

Iumentor vngula in aspero saturata: via quamlibet patitur	62	g
Iuuent' e sic terra fructuosa: q neglecta spinas producit	93	f
Iuuentutem Ligurgi leges laboribus erudiunt	93	i
Iuuentu nobiliu ingenijs ab isola reuocat: ciues viles facti sunt	93	q
Iuuentu tria sunt pmedanda. s. taciturnitas: punitia ac vecordia	93	q
Italicozum: Spartanorum: Germanorum: et Hispanorum diuerse in bello proprietates	93	k

De littera. L.

Laborem duplicem exigit error: peruerse institutiois: et quare	136	p
Labor talis no est qlis e fm deu orare e quare	264	a
Labor assiduus: animorum frangit impetus	268	t
Laborantes in republica merito pedu noie designat: et quare	63	m
Laboratoribus in republica: magna opus est prouidentia: et qre	63	m
Laborantium in republica magna necessitas et utilitas	63	n
Laborantium in republica quale opus sit	63	o
Laborantes qualiter sint ammonendi	63	p
Laborantes a vitijs sint immunes et alieni	63	r
Laborantes virtutibus vacet: sicut qda qui demonem expulit	63	e
Laborans quidam secularis: quante fuerit perfectionis	64	t
Laborantes decimas soluant: et caueant ab alioruz damnis	64	v
Laborates festa sciificent: vt deo placeant: cuiusda exemplo	64	x
Laborantes in arte armature: qualiter sint ammonendi	64	b
Laborantes in arte nauigandi: qualiter sint ammonendi	64	c
Laborantes in agricultura: qualiter sint ammonendi	64	d
Laborantes in republica sunt custodiendi: dirigendi: et statuendi	66	y
Laborantium ac molentium pulchra similitudo	269	e
Laborandi in charitate Christus nobis exemplum prebuit	291	t
Laboriosa opera: qualiter religiosus debeat exercere	291	s
Lachryme spoliatorum ac viduarum in iudicio clamabunt	57	o
Lauda absentem: presentem autem minime	189	v
Laudat Augustinus Aristotelem in multis	299	b
Laudis audivissimus fuit Aristoteles	200	p
Laudare seipsum vani vituperare vo est stulti	201	s
Laudes contemnebant philosophi gentiles: et quare	214	e
Laudis humane auidi Romani: mira fecere fm Augustinum	232	v
Largitas debet esse equitate iusta: quia dandum est de suo	28	p
Largitatis conditiones quattuor necessarie	28	p
Largitas no est alteri largiri: ab altero vo extorquere	28	r

62 s	Largitas perfecta in quibus consistat	28 r
93 f	Largitas debet esse cum mensura hominibus indigentibus	34 c
93 i	Largorum duo sunt genera: et que	28 q
93 q	Lanificio: que opera contineat sub se	64 z
93 q	Lanificio intendentes qualiter sint ammonendi	64 a
cluerie	Latroni capto monachus dabat sponte olera	47 e
93 k	Latro pirata quid responderit arguenti se Alexandro	240 c
	Lutrocinia sunt parua regna: et quomodo	25 i
136 p	Lex quid sit fm Papinianum et Demostenem	5 b
264 a	Lex quid sit fm Tullium. Gratianum et Hegippum	5 o
268 t	Lex dei via regalis est	5 s
63 m	Lex diuina vna in se multiplex est in fructu	5 n
63 m	Lex edita a Teodosio: Ambrosij iussu qualis fuerit	20 o
63 n	Lex non dedignetur sacros imitari canones	25 p
63 o	Leges necessarie sunt ad reipublice gubernationem	5 q
63 p	Leges Solonis: incise erant in assibus: et quare	5 r
63 r	Leges sunt sicut capistra: et frena equorum	5 t
63 a	Leges debent a lege emanare diuina	6 x
64 t	Leges tam a maioribus sunt custiende	6 p
64 v	Legis a se scite obsequatio Scelecuci i erutiōe oculi sui et filij	6 z
64 z	Leges nec innocentem punire: nec nocentē absoluerē debent	6 a
64 b	Leges ligurgi: ad tempus abrogate sunt: et quare	24 c
64 c	Leges humane diuine debent esse conformes	24 e
64 d	Leges a se factas seruauere Scelecucus et Harudis et quō	25 f
66 y	Legem contra se seruata a iudicibus pmendauit Alexander	45 e
269 e	Leges iuste perueri non debent	83 f
291 t	Leges aliter colunt astutias: aliter vō philosophi	133 c
291 e	Leges Iustiniani et non dei tota die perstrepunt in palatio	133 e
57 o	Leges Iustiniani: nō tam leges q̃ lites ac cauillationes sunt	181 g
189 v	Leges Solon Atheniesib⁹ dedit: et nouā ciuitatē legib⁹ pdidit	240 e
299 b	Leges ligurgi qualiter obseruauere Lacedemonij	240 f
200 p	Leges Ligurgi quot et quales fuere	240 g
201 e	Leges a se editas seruauit Ligurgus	241 h
214 e	Legē adulteros a se editā in se et filio fuauit Scelecucus	241 i
232 v	Legē a se editā: sō n̄ intrādo p̄siliā cū armis fuauit Harud⁹	241 k
28 p	Leges hoīum: telis araneaz merito pparantur: et quare	12 l
28 p	Legislatores multiplex sit in statuendo intentio	24 d
28 r	Legumlatores multum apud antiquos honorabantur	

Legisperiti lingue assimilantur et quare	39	a
Leges sciat homo discite et articulare secundum regulas grammaticales	136	v
Legedo Xenocrates Pollemo dissolutissimo audiendi quod prouit	2	t
Legatus pape in Datia Martinus pauperrimus redijt	133	g
Legatus in primum egyptie Galfredus ab omni munere abstinuit acceptioe	133	h
Legatio trium sapientissimorum missa Romam ab Atheniensibus et quorum	184	i
Lectio intermedites duo ingenio pares non equaliter proficiunt: et quare	142	o
Lectio intendendum studij tria nocent: et que	142	p
Lectio christiano debet esse: non occupatio	142	p
Lectiois sacre scripture commendatio	280	s
Lectiois a doctore audite quanta sit vis	280	t
Lectio audita ruminari debet ut proficiat. sicut cibus.	280	v
Lectio sit certa et non varia ut utilis sit	280	x
Lectio diuersorum librorum euitanda et quare	280	y
Lectioem oratio interrumpit non impedit	280	z
Lectio quare statuta sit in religionum mensa	285	y
Lectores sint scientia predicti et quare	113	b
Lectores ordinandi qualiter ab episcopo sint interrogandi	113	c
Lectorum potestas qualis sit	113	c
Lectorum dignitas magna: et quare	113	d
Lectorum officio Christus usus est: et quando	113	d
Leonum clementie multa sunt inditia	56	k
Liberalitas quid sit	243	g
Liberalitas amabiles facit principes	27	i
Liberalitas Titi imperatoris maxima prius purgauit auaritiam	27	i
Liberalitas debet esse in principe iuxta statum sui decentiam	27	m
Liberalitas Alexandri nimia et stulta secundum Senecam	28	n
Liberalitas Romanorum maxima erga Carthaginienses	28	o
Liberalitate romanorum legati extulere Carthaginienses	28	o
Liberali panum multiplicatione populi voluere christum facere regem	29	f
Liberalitas Argenti gallie possessoris laudanda	29	g
Liberaliter pecunia distributa: prestantior est quam cupide refluata	29	h
Liberalis rex qualis esse debeat: ut merito laudetur	34	d
Liberalitas Democrati maxima et quare	208	c
Liberalitas Titi imperatoris maxima	243	h
Liberalitas Alexandri maxima: et quare	243	i
Liberalitati non fuit deditus Antipigonus rex: et quomodo	243	k

Liberalitatis duo comites: et qui
 Libertatem exilij phi anponebat domesticæ seruituti
 Libros archilogie: eorumque auctores exterminauere Lacedemonij: et
 quare
 Librorum multitudo distrahit animum: ideo euitanda
 Libri probati voluendi sunt et ad illos semper redeundum
 Librorum multitudo onerat non instruit
 Librorum decem milia Alexandrie fuere
 Libris autenticis et vtilibus est studendum
 Libros alienos habendi Plato curiosissimus fuit: et quare
 Librum perhierminias idest enunciationum kribens Aristoteles
 calamum in mente tingebat
 Libros alienos care comparauit Aristoteles
 Libros suos maxime subtilitatis iussit Aristot. secum tumulari
 Libri Aristotelis absconditi fm aliquos antichristo reseruant
 Libr de nuptijs et amicitia fecit Teophrastus Aristotelis discipulus
 Libri compositi a Marco Tulio ab eodem noiantur noiantur
 Librorum viginti milia in Ptolemaei biblioteca fuere
 Liber de manibus nostris ac oculis non recedat
 Libri sancti in itinere deferendi sunt a religiosis exemplo sanctorum
 ac philosophorum
 Libidinis pronus ex natura Diogenes vtriusque punit
 Libidinosi in scriptis sepulchri Sardanapalli
 Libidinosus coitus: detestandus in rege: et quare
 Ligne vitium democritus expugnauit: ut lras expediri possent
 Linguam non debere esse liberam et vagam affirmat sapientes
 Lingua non vulganda sed retundenda est
 Littere nulle: duobus omni preceptis comparande in quo ois est ars
 Lras ignoras passus: solus vltimus psalmi discere voluit et quare
 Litteris apud Romanos deficientibus: militie manus infirmata est
 Lras magistros habebat principes antiqui sic Traianus: Nero et Alex.
 Litteris opera dabat nocte Teodosius die vero regimini vacabat
 Litigia ac surgia reprehensibilia sunt
 Litigijs non sufficiunt dies: tanta sunt etiam in spiritualibus
 Locorum mutatio: quare cuidam non profuit fm Socratem
 Locorum frequens mutatio: euitanda est religiosis: et quare
 Locus non adiutorium prestat ad salutem: si spiritus deest
 Locis deputatis studeat religiosus honeste se habere

253 k
 219 a
 137 r
 241 y
 141 z
 141 z
 141 a
 141 a
 195 c
 200 l
 200 m
 200 o
 200 o
 203 o
 210 a
 245 k
 286 r
 299 d
 183 c
 10 p
 34 m
 206 q
 217 l
 217 n
 141 b
 281 p
 245 g
 245 b
 246 l
 47 d
 133 c
 189 t
 268 a
 272 k
 289 a

Loca principalia in omni conuentu sunt septem	293	m
Loco omni conuenientia: agere debet religiosus	293	o
Locorum mutatio: quibus de causis a religioso fienda	293	t
Loci mutatio sine cā nō multū utilis religioso: imo dānosa	293	t
Locum supra fluitum non mutauit uirgo quedam annis quadraginta octo: nec fluitum respexit	293	v
Loci nominatissimi habitatio non est appetenda: et quare	295	n
Loci electio nō sit i arbitrio religiosi subditi sed superioris	295	o
Locutioni omni adsit causa: tempus: et persone consideratio	141	x
Locutorum leniū et importunorum oratio nascitur in ore nō i pectore	217	l
Locutio religiosorum qualis esse debeat	304	
Loqui bene: amicitie principium est	189	v
Loquitur homo nō solū vbi s3 et gestib9 corporalib9 fm Augu.	222	h
Loquendum est regibus placētia: aut oīo silendū s3 Aristotelē	254	a
Loquendi discretio: quid considerare debeat	291	n
Logicam Plato primo instituit: Aristoteles vō ampliāuit	137	c
Locupletem Fabricium quid fecerit	214	c
Logicam composuit Aristoteles: Alexandri discipuli causa	26	r
Lucratue scientie: meretrici comparantur	174	y
Lucrū magnū optātē ex funez curatiōe dānauit Demosthenes	65	r
Lucifuga quidam: de nocte faciebat diem	57	s
Ludendi scientia dicitur theatrica: a theatro vbi ad ludendum populus conueniebat	66	t
Ludus multiplex: et qui	65	v
Ludo socialis honestatis ludebant philosophi	66	x
Ludo etiam honesto temperate vtantur viri ecclesiastici	66	3
Ludebat sanctus Ioannes euangelista: perdicē demulcendo	66	a
Ludentes viri ecclesiastici: que seruare debeant	66	b
Ludus detestatur Seneca: et quare	66	b
Ludus aleæ cauendus: quia multi sunt in illo participantes	66	d
Ludentib9 alea corinthijs noluit Chillo: lacedemoni9 amicitia pūgi	66	e
Alori regi Demochrito in vituperiū missi sūt aurei taxilli	66	f
Lusit aliquādo Socrates cū filioliis: crurib9 harūdie interposita	189	3
Luxuria abstulit Octavianus presente Cleopatra	21	a
Luxurie maioribus inservientibus: minores ad talia laxantur	21	v
Luxuria vicit Marcum Antoniū: prout concionat9 herodes	21	x
Luxurie vrbs volucentiū dedita: in seruitutem prolapsa est	21	y
Luxuria campanarū inuictū armis Danibalem strauit	30	m

Luxuriosissime gentes parthorum & Syrorum facile superantur 60 b
 Luxuria alijsq; vitijs exhortis Romanū imperiū exhaustū est 60 b
 Luxurie motus philosophie maxime aduersatur 138 k
 Luxuria ornatus meretricij cauenda est scolastico 138 m

De littera. **AB.**

ABagistratus proprium munus quod sit 4 c
ABagistratus quare in republica instituti sint 67 b
ABagisterium ascendere volens:que habere debeat 140 l
ABagisteriū ascendere sperito ignominiosus ē q̄ discipulz fmanere 140 m
ABagister effectus virtutibus pollere debet 140 n
ABagistri vita cōtumeliosa: valde est discipulo periculosa 140 o
ABagistro turpissimum: si cum vita pugnat oratio 140 q
ABagister: qualis eligendus sit 140 r
ABagistri sui Leonidia vitijs imbutus puer adhuc Alexander postea carere non potuit 140 s
ABagister ludi pueros Galiscorū i man^o traderē voluit romanorū 242 b
ABagnificētia quid & quorūplex sit. 253 s
ABagnificētia mirabilis pro libertate tuenda cuiusdā pncipis 254 v
ABagnificētia mirabilⁱ fmoib⁹ cuiusdā senis Selini pōpū 254 x
ABagnificētia mirabilⁱ cuiusdā femine a philip. themulcio dānate 254 y
ABagnificētia mirabilⁱ cuiusdā femine Dionisio tyrāno rīdentē 254 z
ABagnificētia magna Alex. appuit: in ptis regni p̄lapz f̄futatioē 254 c
ABagnificētiā Alexander quid Dario responderit partem regni & filiam illi offerenti 51 a
ABagnificus dedignatur: vilibus subici maxime peccatis 253 t
ABagnifice maluit mori Calistenes Alexandrum arguendo: q̄z tacita vinere veritate 254 a
ABalū dicēs de aliq̄: q̄to acerbⁱ id fac: tāto min⁹ illi creditur 214 e
ABaledicere: aliquando bonum est: aliquando v^o malum 351 o
ABarcus euangelista Alexandrie episcopus fuit 144 k
ABare tranquilluz: & uentus obsequens: nauigādi arie n̄ oñdit 108 d
ABaria virgo: quales vestes amabat fm̄ Ephiphanium 103 n
ABandata legis a deo probata fuere 239 s
ABantuani poete pulchra prepositio 65 i
ABantuani poete adinēto mirabilⁱ p̄ sanāda peste q̄d i Neapoli 65 k
ABater augustini: qualiter sobrie fuerit nutrita: & quare 89 m

Patrem suam noluit quidam alloqui nisi oculis clausis	148	k
Patres nutrire debent filios proprio lacte: et quare	209	o
Patrimonium quid sit	76	p
Patrimonium institutum est fieri inter extraneos: et quare	76	o
Patrimonium commendat Apostolus: sed magis virginitate	76	q
Patrimonium approbans Christus: nuptijs interfuit	76	q
Patrimonium ne sequatur penitentia: quid sit facendum	76	r
Patrimonio iungere volens filiam: potius viro iungat pecunia in-		
digenti quam econuerso	76	s
Patrimonio iungi debere virginem sine dote statuit Ligurgus	76	t
Patrimonium Phentis: et ab illo abstinere penam acturi sunt	76	v
Patrimonio raro adsunt omnia necessario requisita	76	x
Patrimonio iunctos quot et que sequantur incomoda	76	y
Patrimonio iungende virginis non probant: cum ea et cetera probent	76	z
Patrimonio coniunctorum incomoda plurima	77	a
Patrimonij in detestationem Theophrasti dicta non sunt rectanda	77	d
Patrimonia raro esse inuenda affirmat Epicurus	77	k
Patrimonij tria sunt bona: et que	79	d
Patrimonio iuncti: qualiter actu coniugali uti debeant	79	q
Patrimonio iuncti saltem pecudes imitent: cum veteres vxorum iumentis	80	r
Patrimonio iunctos docuerit Tobias et Sarra quoniam ope coniugali utantur	80	t
Patrimonij iuncti separandi non sunt	80	v
Patrimonij diuortium per centum et quinquaginta annos ab vrbe		
condita nullum intercessit	80	x
Patrimoniorum multorum expletia signum est intemperantie	80	y
Patrimonio iuncti discordantes romani quoniam inter se concordabant	80	a
Patryrij amor flagrans iuuenis quidam quoniam et gine d lupanari libauit	108	y
Patutinali hora: quare oramus	273	s
Patutinalis hora: quare media instituta sit nocte	273	t
Patutinali hora: surgere debet strenue religiosus	273	v
Patutinali hora: surgere debet religiosus ciuissime ac letissime	273	x
Patutinali hora debet religiosus dei templum adire	273	y
Patutinali hora expleta: quid agere debeat religiosus	276	c
Patutinali hora expleta: dici debet psalmus miserere mei deus	276	f
Peccanica ars septem scientias continet et quas	63	q
Pedici qualiter sint ammonendi	65	n
Pedici consideret etiam: tempus proplexionum: ac regionum diuersitate	65	p
Pedici non quare locum iniuste: nec hominum infirmitates desideret	65	q
Pedici querentis opus grauissima est infamia	65	r

148 r	M edicus antiquus sanguinem misnere ignorabant	217
209 o	M edicus pirri: veneno voluit dñz suū extinguerē s; a romāis nē p	243 c
76 p	M edicina antiquit: paucar scia fuit herbar	// missus 65 o
76 o	M edicina vni conueniens etati: alteri non conuenit	65 q
76 q	M edicinā solā pfectus ē Aristo. l; in oi phia pmatū teneret	200 n
76 q	M ediator: bonus offert deo pploz pces illisq; reportat grām	122 c
76 r	M editatio quid sit	138 p
76 r	M embra fabulose pqueſta sunt de ſtomaco licet indebite	52 m
76 s	M embria reipublice eccliaſtice adaptari pūit octā d reipublice terrē	112 r
76 t	membris	298 3
76 v	M embra religioſorum ſingula: ſuam teneant officium	298 3
76 x	M embroz exterior: incōpoſitio ab incōpoſitōe ouit iterio: l	82 v
76 y	M ercatores a fraudibus caueant in mercaturis	82 y
76 z	M ercatorum diuerſe fallacie: 7 que	82 z
77 a	M ercatorum mendacia ac periuria multa	67 n
77 d	M ercatores per crura merito ſignificantur: 7 quare	26 a
77 k	M emoria Ceſaris mirabilia	205 f
79 d	M emoria pro libris vtebant diſcipli aliqui Pletagorici	280 c
79 q	M enſe in accēſu pgreſſu: ac fceſſu qñ ſe hē dēat religioſus	281 k
80 r	M enſe in pgreſſu debet eſſe multipl; ſobria frugalitas	281 m
80 t	M enſe in pgreſſu debet eſſe ſerulorum diſcreta ſubtractio	282 p
80 v	M enſe i pgreſſu ſernari d; diſcretio i pcupiſcētie cauta duitatiōe	282 o
80 x	M enſe in pgreſſu diſcretio i carnis ſub lege ſpūs reddactiōe	282 x
80 y	M enſe i pgreſſu ſuāda ē diſcretio i alimētoz ſumptione	285 3
80 z	M enſe i egreſſu: deo grē in ecclia ſūt reſſerēde: 7 quare	292 c
80 a	M enſe in tempore: quid faciendū fm Policratem	223 3
80 b	M enſurare ſe debet anima 7 quomodo	223 3
80 c	M enſura anime que ſit	137 l
80 d	M eretrix nonaria quid ſit	207 a
80 e	M eretriz Lays corinthia p̄cipue venuſtaſ: 7 maxim; ſcij ſuit	35 c
80 f	M ilites veteranos in arduis eligebat Alexander	35 d
80 g	M ilites veteran; victoriā cogitabāt nō fugam	36 e
80 h	M ilites Darij: qualiter cū illo victi ſunt	36 f
80 i	M ilitum laſciua cohercenda eſt: 7 quare	36 h
80 j	M ilites Perſis p multitudie nūerari n̄ valebāt niſi acceptiſſet a	36 l
80 k	M ilitibus debet eſſe amabiliſ princeps // ſingulis ductib;	36 l
80 l	M ilitum neceſſaria fidelitas	36 m
80 m	M ilitum ſedicioſorum punitor acerrimus fuit Julius Ceſar	36 n
80 n	M ilitū aios: qb; modis Juli; Ceſar attraxerit	D 4 36 n

Militēs sunt sicut manus in corpore reipublice: et quare	58	d
Militēs debent protegere principē: manuū exēplo caput, ptegeñtiā	58	f
Militibus que sint a predicatorē exprimenda	58	g
Militēs primo instituti a Romulo numero mille	58	h
Militēs vnde sic dicti	58	h
Militis nomen: laboris nomen est ac honoris	58	h
Militem dno constituunt: et que	58	i
Militis officiū non est passim omnibus cōmendandum	58	i
Militem reddunt ydoneum honestas et verecundia	58	k
Militis eligēdi: regunt velocitas: robur et alia multa	58	k
Militēs min⁹ vtilēs repellendi: strenuissimiq; subrogādi sunt	58	l
Militēs cum iuramento quando primo facti fuerint	59	m
Militi sacramento militari amisso pugnare non licebat	59	p
Miles null⁹ est: qui sacro saltem tacito ecclesie non teneatur	59	q
Miles illa die qua militari cingulo decoratur: qd agere debeat	59	r
Militi prelianti tria necessaria sunt: et que	59	s
Militi strenuo: que exercitia conueniant	59	t
Militēs effeminati aut delicati esse non debent	59	t
Militi que sint optima	59	v
Militib⁹ paucis expeditis Sedon maximas copias strauit	60	r
Militēs delicatiores: quid agere debeant	60	y
Militēs moderni plus vestibus nitent q; armis	60	a
Militēs Anthioci vestibus ornatos irrisit Hannibal et quomō	60	b
Militum arma ornata: non sunt vituperanda: et quare	60	c
Militum arma ornata ad ostentationem sunt vituperanda	60	d
Miles scutum habens aureum reprehenditur a Scipione	60	e
Militēs arma habere ornata voluit Julius Cēsar: et quare	60	e
Militēs ad ductoris sui exhortationem morti se exposuere	60	f
Militum sub Julio Cēsare viso pane admiratus ē Pōpeus	61	k
Militēs fugientes: aut capi se permittentes quō puniebantur	61	l
Militēs antiqui dijs suis spolia consecrabant	61	o
Militēs pagani deorum non expoliabant templa: vt nostri	62	b
Militēs offiū nō exercētes sū quāl apd antiq; puniebātur	62	b
Militēs gloriofi: vel potius gloriabundi qui sint	62	c
Militum gloriabundorum virtus in quibus consistat	62	d
Militēs in christiana militia quales esse debeant	62	e
Militum duorum fides maxima erga Cēsarem	63	i
	70	r

58 d	Milites et omnes subditi: dñs suis fideles esse debent	70	x
58 f	Milites deo fideles: nullis tribulationib⁹ ab eo separi debēt	70	y
58 g	Milites veteranos nō iuvenes i bello piculoso Alex. elegit.	249	q
58 b	Militaris disciplina: orbem terrarum romanis subiecit	36	f
58 b	Militare manū exiguas: sed doctam a pfe philippo Alexander accepit	36 g et 61	r
58 i	Militaris discipline tenaces: Xerxes paucos habuit: licz multos milites nomine habuerit	36	g
58 l	Militari cingulo ditantur milites: ac p̄uilegijs	59	o
58 k	Militaris disciplina in abdicatione voluptatū carnaliū p̄sistit	60	g
58 l	Militaris disciplina: i cohibitiōe cōmēlationū viguit apd antiq̄s	61	i
59 m	Militaris disciplina: in cohibitiōe rapinaz viguit apd antiq̄s	61	l
59 p	Militaris disciplina: in cohibitiōe ocij viguit apud antiquos	61	l
59 q	Militaris disciplina i nobis cohibitiōe viguit apud antiquos	61	n
59 r	Militaris disciplina: quid romano largita sit imperio	61	q
59 s	Militare ius quid sit	61	t
59 t	Militaria p̄uilegia: fm ius antiquum que sint	61	v
59 t	Militaris discipline norma: n̄ fortitudo: i milite spectāda est	62	z
59 v	Militaris alacritas: salu ac cursu in iuuentute p̄paranda est	72	t
60 r	Militaris disciplina sūme necessaria: maxie vignit apd antiq̄s	145	b
60 y	Militare licet sub principibus legitime inilitoris	61	x
60 a	Militare possunt fideles sub infidelibus ex causa legitima: salua fide et iustitia	62	y
60 b	Militare nolens: non est militie ascribendus: et quare	62	z
60 c	Militie expertos ducebat secum Hannibal	35	c
60 d	Militie ordines sub Alex. nemo nisi sexagenarius ducebat	35	d
60 e	Militie sacramentum quale sit	59	n
60 f	Militie v̄sus est tueri ecclesiam: perfidiamqz impugnare	62	a
61 k	Militia quadruplex: et primo de humana sub principe	62	f
61 j	Militia Christiana aduersus carnem est et sanguinem: et p̄ncipes ac potestates	63	b
61 o	Militia votiva qualis sit: et q̄les eē debeāt militātes in ea	63	k
62 b	Militia v̄tuosa et ecclesiastica: q̄ sit et q̄les debeāt eē i ea militātes	63	l
62 b	Misittrauit Christus discipulis: et qualiter	291	v
62 c	Miserericordia quid sit	23	x
62 d	Miserericordiā nolēs facere quidā potens: ad miseriā deuenit	41	k
62 e	Miserericordia dei magna: penitentibus quecunqz peccata remittit: vt multis patet exemplis	101	a
63 i	Miserum est: nunq̄ miserum fuisse	258	l

Missam diei occurrentis audire debet quilibet religiosus	278	e
Missam dici debet hora tertia: et quare	278	c
Missam potest etiam mane celebrari: et quare	278	c
Missam peculiari non debet religiosus: missam omittere propriam	279	f
Missae celebratio est in memoriam dominice passionis	279	g
Missae mysteria quid singillatim significet	279	h
Missam nesciunt multi audire: et quare	279	n
Missam celebrans: qualis esse debeat secundum Apostolum	279	o
Missam celebrans utitur ornatu: et cordia pacifice superque se eleuat	279	p
Missam indigne celebrantis pena patet exemplo	279	q
Missi autem principes exercere debent imperium: deorum exemplo	23	l
Modestia quid sit et unde dicatur	253	p
Modestie adaptantur multe temperantie partes: et quare	253	q
Modeste viuens Titus Imperator: nihil habuit in morte pernitendum vno excepto	253	p
Monachus curialis: abusio maxima	57	r
Monachus causidicus abusio maxima	58	a
Monachorum tria fuisse genera in egypto et quae	145	v
Monachus proprietarius moriens: cum pecunia in perditione sepultus est secundum Hieronimum	147	i
Monachus proprietarius cum pecunia sepulture traditus est secundum Gregorium	147	z
Monachus perfectus: non debet ita respicere mulieres: ut eas cognoscat	148	k
Monachus extra monasterium est sicut piscis extra aquam	237	f
Monachos veros ostendit in iniurijs seruata patientia	238	a
Monachorum habitacula: non sunt vrbes nec castra	269	z
Monachi nominis interpretatio: qualis sit	269	b
Monachus non medicus est: sed monachus	284	n
Monachi: infirmos se fingunt: ut carnibus vtantur	284	o
Monachus non loquendo et discurrendo: sed tacendo et sedendo quies efficitur	299	f
Monasterium ingrediuntur aliqui: vitande egestatis causa	237	k
Moniales nisi urgente necessitate visitabat Augustinus	301	r
Monialis videri noluit a beato Martino	301	z
Mores quid sit	8	c
Mores antiquorum: quales fuisse	8	a
Mores nostri: quales sint	8	b
Moribus ruenibus: ruit respublica	8	c
Morum in via aliter ambulandum: secundum pedum	9	g
Mores antiqui: totaliter sunt destructi	9	o

278 e	Fortium integritas: in romana seruabatur paupertate	10	e
278 e	Fortium grauitate ⁊ gestu: maturus sit religiosus	303	v
278 e	Fortibus multos: multa secula faciunt	65	n
279 f	Forti innumerabiles: vnde generentur	284	e
279 g	Fortios filios pro republica non plangebant Romani	11	d
279 h	Fortiuam romanorum multitudinem ab Hannibale apud chā-		
279 n	nas non multum planxere Romani	12	r
279 o	Forti miseris nihil vtilius	23	o
279 p	Fortituranū hominū infinitam multitudinem fleuit Xerxes	15	a
279 q	Fortuos dimittere sepelire mortuos suos quid sit	53	b
280 l	Fortis senectutē sequitur: sicut adoleſcētiā ipsa senectus sequitur	94	d
280 p	Fortis propinq; senibus: multa sunt signa	95	r
280 q	Fortem dissimilem peccatoris ⁊ iusti vidit quidam	100	i
280 q	Fortis: inuitabilis est	158	f
280 p	Fortis nulli parci: ideo in nullo confidendum	158	g
280 b	Fortis est tributum: quod omnes soluere oportet	158	h
280 g	Fortiuntur iuuenes sicut senes: mala mundi consuetudine	158	i
280 v	Fortis meditatio quid conferat homini	158	l
280	Fortis meditatio vera est philosophia	158	m
280 l	Fortis memoriā habebant Imperatores antiq; ⁊ quō	159	n
280 j	Fortis memoria sit: tanq; speculum ante principū oculos	159	o
280 k	Fortis memoriā: carnales impediunt voluptates: munda-		
280 c	neq; delectationes	159	p
280 o	Fortis omnes facit equales: q; omnes morimur	159	q
280 j	Fortis ex improuiso venit sicut fur: ideo simus parati	159	r
280 j	Fortis horam voluit deus nobis esse occultam ⁊ incertam vt		
280 b	semper parati simus	159	r
280 n	Fortis hore incertitudie: parati eē debem⁹ sic fui dñs expectātes	159	a
280 o	Fortis hore incertitudie: parati eē debem⁹ sic colligētes i messe	159	t
280 f	Fortis hore incertitudine parati eē debem⁹ sic certātes i stadio	159	v
280 k	Fortis hore incertitudine: parati esse debemus sicut dominis		
280 y	suis reddituri rationem	159	x
280 j	Fortis hore incertitudie pati eē debem⁹ sic edificātes i hřditate ppa	159	y
280 e	Fortis hore incertitudie: pati eē debem⁹ sic eētes ad festū regiū	160	3
280 a	Fortis incertitudie: pati esse debem⁹ sic spōse euntes ad spōsū	160	3
280 b	Fortis hora quilibet dño suo occurrit: ideo semper dñs eē parat⁹	160	a
280 c	Fortis hora: nō ē hoīs inuenire i ducias put p3 exēplo quodā	160	b
280 g	Fortis hora: dum licet cogitanda est: ⁊ quare	160	c
280 o	Fortem sibiūpsis intulere Platonis discipulus: ⁊ Lato	160	v

Abortem sibiipſi intalit qdā ali' vidēs nauē ab hoſtib' captā 160 c
Abortē sibiipſis multi gentiliū intalere vt Lucrecia 160 g
Abortem sibiipſis inferre volentibus iudeis diſuaſit Joſeph' 160 h
Abortē sibiipſi inferre: nō eſt ex magnanimitate ſz fatuitate 160 i
Abortem sibiipſis inferunt nonnulli diaboli ſuggeſtione: prout
 patet exemplo quodam 160 k
Abors quadruplex in ſcriptariis reperitur teſte Auguſtino 161 m
Abortem corporis timere debent mali: ⁊ quare 161 n
Aborte inſtante oñdit de' qbusdā pctōib' penā iſernalē: ⁊ qre 161 o
Aborte inſtante oñdit monacho negligēti iſernalis pena 161 p
Abors aie magis timenda q̄ corporis: ⁊ q̄ ſit aie ipſius mors 161 q
Abors pene que mors ſecunda dī: timēda eſt ⁊ quare 162 r
Aboriens vir iuſtus: ortu naſcitur glorioſo 162 y
Aborti appropinquantes iuſti: maxime timent: ⁊ quare 162 z
Aborti omnes appropinquantes: merito timere debent 162 a
Aborte inſtante timendū eſt propter duo ⁊ que ſint illa 162 b
Aborti appropinquātes **Ab**artin': qd diabolo tēptātī rīnderit 163 c
Aborte inſtante: ſperare debent iuſti: de ſtatu ſuo cogitantes 163 d
Aborti appropinquās Aug. pſalmos pñales añ ſe poni fecit 163 e
Aboris horā: ſci viri marie timuere: put quodā pz exēplo 163 f
Aboris hora iugiter meditanda 163 g
Aborte inſtante gaudent iuſti: ⁊ de quibus 163 h
Aboriens pauper paralyticus: voces audiebat angelorum 163 i
Aborientes Romula ⁊ Caſſia: qualiter gaudio replete ſint 163 k
Aborientes habere debent circa ſe aſtantes viros ſanctos 163 l
Aborēt monacho aſtātes alij monachi ipſm a diabolo libarūt 163 m
Abortis preparatio magis a morituro q̄ ſepultura: curāda eſt 165 a
Abortuoz anime: quattuor ſoluuntur modis: ⁊ quibus 165 f
Abortuoz aiaſ: maxie iuuari eucharistiē oblatiōe: oñdit exēplis 166 g
Abortuo ablata tunica: impedimētū ſurſco pſtuit p' mortem 165 d
Aborte filij non voluit **Ab**naragoras: ⁊ quare 181 i ⁊ 258 z
Abors venenosa: Socratem tranſtulit e carcere ad celum fm
 gentiliū eſtimationem 190 b
Aborte inſtante: pñte portione venenosa quid dixerit Socrates 190 c
Abortuus eſt Socrates: tpe **Ab**uert: nat' vō tpe **Ab**eris 190 k
Aboris memoriam philoſophiā eſſe verā affirmabat **Ab**lato 192 a
Abors hominis duplex fm **Ab**latonem 192 a
Aborte voluntarie ſubmerſionis: mortuus eſt **Ab**riſtotelles apō

160 e Mignipponem fm aliquos

160 g Morie philosophis esse necessariam affirmabat Plato

160 b Mortem etiam violenter illatam: patienter sustinere phi

160 l Mortis prouidentia in antiquis fuit principibus

160 k Mortis meditatio est quasi frenum hominem refrenans

161 m Mortuo Alex. plurimi phi illum plangentes qd dixerint

161 n Mortem filij maioris: equo aio tulit Xenophon

161 o Mors nobis a tergo est sicut hostis: id laborandum est

161 p Morte subitanea non moriuntur crucis signo signati

161 q Mortuorum officium dicant religiosi etiam itinerantes

162 r Mortuorum offiū dicere: deo est gratū: demonib⁹ vō molestū

162 y Mulierum operibus non est fides adhibenda

162 z Mulieres antiques: pro pudicitia pseruāda erant sollicite

162 a Mulieres: sobrie sint: a vinoq; abstinentes

162 b Mulieres ab adolescentia: bonis instruende sunt moribus

163 c Mulierum est: domi philosophari: ac quiescere

163 d Mulier est scala adtemptandum viros: et deceptibilis

163 e Mulierum modestie ac sobrietati: maior instituta cōsultare

163 f Mulieri nulli licebat aurum portare: nisi in solo anulo

163 g Mulierib⁹ antiquis licebat oscula ppinquis nō alijs offerre

163 h Mulierib⁹ non debet esse egressus in publicū nisi raro

163 i Mulierē iuxta se accumbentem non sensit Xenocrates

163 k Mulieris memoriam rogabat deum Arsenius: vt auferret de corde suo

163 l Mulier infirma nō ē passa: vt frater su⁹ monachus eā visitaret

163 m Mulierū colloquia maxime euitauere sancti patres antiqui

163 n Mulierem religiosam visitauit in somnis Ioannes monach⁹

163 o Mulieres Plato posuit esse debere cōmunes fm aliquos

163 p Mulieres magis amant q̄ cetera alia prout pz exemplo

163 q Mululoquio vacare non decet regem

163 r Multitudini toti restitit Socrates ne decē ptores occiderent

163 s Munera curiales exerceāt: et sine illis curias q̄ nō igredit

163 t Muneribus antiqui non corrumpebantur Romani

163 u Munera accipientes suam minuunt gloriam

163 v Munera que sine culpa accipi possunt: que sint

163 w Munera nec oīa nec semper: nec ab oībus sunt accipienda

163 x Munerum acceptiones tres sunt: et que

163 y Muneribus a te patti non est desperandum suffragium

202 d

213 g

219 c

248 h

248 i

248 j

258 a

274 g

288 g

299 g

299 h

35 e

90 r

89 c

89 l

91 h

91 i

91 k

91 l

103 k

148 b

148 k

148 l

148 m

195 r

301 a

34 b

54 i

54 k

54 l

54 m

54 n

54 o

54 p

54 q

54 r

54 s

54 t

B unera nisi frequentata fuerint: amicitie nomē interlmūt	54	q
B unera a pauperibus ⁊ afflictis non sunt accipienda	54	q
B unera ab infamibus non sunt accipienda: ⁊ quare	55	r
B usica quid sit fm Alpharabium	224	c
B usicam adinuenit pictagoras: ⁊ quomodo	205	b
B usicus bonus spiritualiter loquendo quia sit	224	c
B usicam instrui maluit B arcellus: ⁊ auem: ⁊ quare	65	i
B undus blandus: periculosior est ⁊ molestus	108	3
B undi prosperitatibus gaudentes: per amena prata in inferni carcerem perducuntur	108	3
B undi nullam partem sibi Socrates approprians: totius mū/ di se incolam dicebat	189	a
B undi contemptor magnus fuit Xenocrates	202	b
B undi frequentia declinantes pictagorici: in desertis hstabant	205	b
B undos esse innumerabiles audiens Alexander contristatus ingemuit: ⁊ quid dixerit	247	b
B undi male conditiones fm Bernardum ⁊ Augu. que sint	294	a
B undo esse crucifixum: ⁊ ecōuerso: se mundo: quid sit	295	m
B undialiu contempt⁹ gentiliū phorū fm Hiero. ⁊ Senecā	213	3
B undialia bona: aduentitia sunt: motūq; fortūe sequētia	213	a
B urmuratio cauenda: a religiosis in refectorio	292	a
B utuam accipiens: tenetur summam mutuam restituere	83	i
B utuam dare: acceptum est apud deum	83	i
B utuādū est xpō ad vsurā in paupē: ⁊ quō fm Criso.	83	a

De littera. M.

M aufragus ⁊ turpis rector: cui gubernacula fluctus eripuit	108	b
M ati solum nobis non sumus fm Platonem	12	b
M anuitatē Christi fuisse media nocte: Bernardo ostensū est	173	t
M eapolis hyrundinum multitudine repleta est: ⁊ quare	225	m
M eapoli carnes incorrupte quingētis annis fuate sūt: ⁊ quare	225	m
M ecessitatis tpe: aperienda sunt indigentibus regū celaria	34	p
M ecessitas: efficacissimū iuuamen est imbecilitatis humane	61	p
M egociū alienū sic agēdū est: vt suū non obliuioni tradat	189	v
M obiles non se inaniter efferant: nec de nobilitate gloriētur: ⁊ quare	95	v
M obilitate ex parte carnis ⁊ sanguinis non est gloriandum	96	v

Mobilitas est laus prouensens de parentum laudibus: ideo in ea nō
 est gloriandum 96 z
 Mobilis: parentes laudat nō seipsum 96 a
 Mobilitate gloriandum non est: & quare 96 a
 Mobilitas cognatorū nihil nobis pdest. nisi ipsi boni fuerimus 96 b
 Mobilitate gloriandum nō est: rōne modice utilitatis 96 b
 Mobilitate gloriandum non est: ratione possibilis degnationis 96 c
 Mobilitate parentum: multi degenerauere 96 c
 Mobilia portenta sordibus imbuta sunt nobiles vitiosi 96 d
 Mobilitati parentum non conuientes: locis sordidis sole illumi
 natis sunt similes 96 e
 Mobilitate parentum gliandū non est: rōne durioris iudicii 96 e
 Mobilitas carnalis: infructuosa est absq; virtuali nobilitate 96 f
 Mobilem facit phia: qz sic fecit Platonem nobile: nō inuenit 96 g
 Mobilitas vera: est dei facere voluntatem 96 g
 Mobilib⁹ i filiis: nec i parētib⁹: magna sapiam⁹ nisi sim⁹ illis filis 96 h
 Mobilitas summa apud deum est non seruire peccatis 96 h
 Mobile apostolorum genus: vnde nobilitatem traxerit 96 h
 Mobilitas generis: non nullis parit mentis ignobilitatem 96 i
 Mobiles fieri virtutibus ignobiles studeant 96 k
 Nomen bonum: omnibus prestat diuitijs 46 q
 Nomina ista: seruus. s. & libertin⁹: ex iniuria aut ambitione sūt 95 v
 Noia fortissimorū inueniū: nō sunt passi Atheniēses alijs iponi 180 s
 Noia infamū patriciorū nō mittebāt Romani alicui iponi 180 a
 Nomen magnum non est procurandum: & quare 295 n
 Nuptiarum angustie: quales sint 103 o
 Nuptias secundas: quare apostolus indulserit 103 q
 Nutrientiam verba: lac sunt si bona: venenū vō si mala fuerint 92 a
 Natura oēs hoīes equales sūt: dispensatione vō: alij alijs p sunt 95 x

De littera. D.

Obediētia quid sit 148 q
 Obediētia dominantis in quattuor est attendenda 34 p
 Obediētia superiorū: officia assumenda sunt 39 v
 Obediētie eminentiam ostendit filius dei: & quando 148 r
 Obediētie septem gradus fm Bernardum & qui 149 s
 Obediētia est quincuparia fm Bernardum & quomodo 149 t

Obediens vult velle suum ac nolle dat in manib' superioris	149	v
Obedientie difficultas apparet in voluntatis pprie abnegatiōe	149	x
Obedientia: mater est omnium custosq; virtutum	149	y
Obedientie multa fuisse in antiquis patribus exempla	149	z
Obedientie probatione: seniores distorta fratribus loquebant	150	a
Obedientes antiqui: ppriam declinabant facere voluntatem	150	a
Obedientia militum gentilium: mira erga principes suos	150	c
Obedientia que maioribus debet: deo exhibetur	150	e
Obedire nolentium religiosorum pulchra comparatio	150	f
Obedientie iugo subesse nolens: diabolus imitatur	150	g
Obedientie exemplum mirabile in Socratis vxore	189	y
Obedientia in domo: quietam facit ducere vitam	189	y
Obedientia ac reuerentia debet principi: & quare	244	y
Obedientia simulata: a religioso: multis modis queritur ac pro curatur: & quibus	295	k
Obedientiā procurant nonnulli religiosi implicate multis mo- dis & quibus	295	l
Obia in p'sp'is: nihil de suo: i aduersis v'o: de suo aliqd p'eat	295	p
Ociositatem prohibeat legislator	12	k
Ocium cohibebatur in militibus apud antiquos	61	m
Ociū aio dandum est: quod alimentū & virium loco sit	66	y
Ociari interdum sapienti conuenit: & quare	189	z
Ocium aliquibus vitandū: aliquibus v'o sterdū appetendum	219	g
Ocio gloriari: ihera ambitio: & ociū suū nō tactare: optimū ē	220	l
Ocij tempore vnusquisq; passiones suas curare: & infirmitates meditari debet	220	m
Ociositas desidiofa: cauenda est propter multa	263	f
Ociositas est anime in sua intellectu obnubilatiua	263	f
Ociositas est anime: quo ad suam potestatiuam enervatiua	263	f
Ocij aduersitas: quia aliud cauendū: aliud v'o est appetendū	263	h
Ociositas est anime quo ad suam affectiuam maculatiua	263	i
Ociositas est anime quo ad suam memoratiuam hebetatiua	263	k
Ociositas est bonorum acquiritorum consumptiua	263	l
Ociositas est discursuum inutilium causatiua	263	m
Ociositas est satpne ad hostium cordis introductiua	263	m
Ociosus monachus: innumeris demonibus deuastatur	263	n
Ociosus non sibi sed ventri viuit ac somno	263	o
Ociosus vero modo viuendi non viuit	263	p

Ociositatis romae timore: nolebat Scipio Carthagine dirui 264 r
Ociositas: quibus de causis sit cauenda 264 q
Ocium romanis feminis quantum obsuit fm Iunenaem 264 s
Ociositatem antiqui caneant philosophi: et quare 264 t
Ociositatem cauere debent vulgares laborantes: et quare 264 x
Ocium esse deterius qm negotium affirmat Valerius 264 y
Ocium religiosus in ocio cauendum est: et quare 264 z
Ociosus stans Moscs prelabatur ad deum clamando 264 3
Ociositatem vt cauere abbas Paulus: manibus laborabat: et operata
postmodum comburebat 264 b
Ociosi ecclesiastici: extra omnem ordinem sunt: et quare 264 c
Ocio virtuoso vacare debet religiosus: et ad quid 272 f
Ocij tempore vlcera anime curanda sunt 272 g
Ocij tempore debet esse veritas studiosa inquisitio 272 h
Ocij tempore: debet esse anime supra se eleuatio 272 i
Ocij tempore quibus vicissim aliquando vacandum sit 272 l
Ociositatem omnibus horis fugiat religiosus 280 b
Occisa sunt septem milia hominum a Teodosio iudicio non precede
et quare 19 g
Occidentes seipsas mulieres: dicitur sunt scilicet ab Ambrosio: et quo 90 c
Occidens seipsum Sanson quomodo excusatur 90 o
Occidentes seipsas mulieres ob castitatem amore qm excusat Aug. 90 d
Occisores Darij Alexander suspensio affecit 243 d
Oculos maculosos habentes: prouiores sunt ad nequitiam 54 o
Oculi continentes esse debent a libidinoso aspectu 90 e
Oculis pl' credunt hoies qm auribus. i. pl' credunt exemplis qm verbis 131 f
Oculi sunt principes in sensibus ad nocendum 302 l
Oculis seipsu puauit dmocrit' ne videndo perciperet mlieris 208 c et 302 k
Oculis priuato Didimo qd consolando dicat Antonius 302 l
Occupationes inutiles sunt religiosus maxime precauende 266 o
Occupationes inutiles: mentis sunt perturbatiue: ac diuine cognitiōis
impeditiue. 266 o
Occupationes inutiles sunt: cognitionis proprie exclusiue 266 q
Occupatiōes inutiles cordis sunt in culpam impulsue 266 k
Occupationes inutiles: magnates antiqui et phi euitauere 266 s
Occupationes: sapientie ac veri studij fore impeditiuas philosophi
cognouere 266 t
Occupationibus varijs multi decipiuntur: et quare 266 y

£

Occupationibus quale sit adhibendum remedium	267	a
Occupationes excludere sancti patres procurare: et quomodo	267	b
Occupatio exterior inutilis fit quadrupliciter	267	c
Occupationes vani studij: sancti pres a se excludere et quare	267	g
Occupantur multi inutiliter in multiloquio	267	i
Occupantium se ac laborantium pulchra comparatio	269	e
Occupatio operum varietate: nunquam sunt dies longi	273	q
Odorifera non querant religiosi	303	s
Offendi non posse animum sapientis affirmabat Socrates	157	n
Offerens sacrificium de substantia pauperis qualis sit	57	q
Officium iniuste assequente nihil inutilius	39	x
Officijs indigni non sunt preficiendi	39	y
Officiales raro mutabat Tiberius imperator et quare	39	z
Officialium non sepe mutandorum pulchra comparatio	39	a
Officijs preficiendi: quales esse debeant	40	c
Officiales bonorum sint principum imitatores	40	d
Officiales multorum non habeant servorum sequelam	40	e
Officiales commestationes fugiant ac lascivias	40	b
Officiorum venditio detestanda est	55	s
Officium diuinum dicens Severinus episcopus cum interruptione grauiter punitus est	278	y
Officium mortuorum dicere deo est gratum de omnibus et o molestum	299	b
Ordinatum nihil est quod precipitatur ac properat	179	s
Ordinatus paruus exercitus maximum Xerxis exercitum inordinatum superavit	148	g
Ordinem celi in terra poni quid sit	260	d
Ordo ciuitatis in tres diuidatur partes secundum Aluicennam	264	y
Ornatus vestis exterioris non est querendus	45	g
Ornatus impudicus reprehenditur a Hieronymo	91	m
Ornatus impudicus antichristi velamen est non dei	91	n
Ornatum impudicum in faciei pictura reprehendit Ambrosius	91	o
Ornans se impudice mulier in vita: post mortem appuit damnata	91	p
Ornamenta luxurie abiecere mulieres Trothonienses admonitione Pythagore	204	a
Ornamenta matronarum vera pudicitia sunt et honestas non vestes	250	b
Ornatus ecclesiarum superfluous in religiosis damnatus a sancto Bernardo	295	s
Onera in naui immota minus urgent	151	r
Onus quod tu ipse pati non potes nemini imponas	189	v

Opera antiquorum egregia carmine comprehensa tempore cene antiquis decantabantur	172 o
Opera faciunt sermones credibiles non autem econuerso	229 v
Opera a deo acceptant operantis acceptatione nō aut econuerso	270 g
Operationes ex vanagloria: a deo non acceptantur	270 h
Operationes bone ob arrogantiam: et iactantiam operate a deo non acceptantur.	270 i
Operationes bone ex mala operant intētiōe a mercede frustrant	270 l
Operationes bone rōne idonee executiōis a mercede frustrant	270 n
Operationes bone rōne indebiti finis a mercede frustrantur	271 p
Operationes bone sequentis culpe pmissiōe a mercede frustrant	271 r
Operantes multa bona: et demū mala: quibus assimilentur	271 s
Operandum est tempore nobis concesso: ob prioris temporis abusi uam consumptionem.	271 t
Operandum est tpe nobis pcesso ob ingratiitudinis denitacionē	271 x
Operandum est tpe nobis pcesso ob ipius tps ydoneitate;	271 y
Operandū est tpe nobis pcesso: ob fructus multiplicis adeptiōe	271 y
Operandū est tpe nobis pcesso: ob tps pditi redemptionem	271 v
Operandum est tempore nobis concesso ob piam in remittendo offen sas dei miserationem	271 z
Operandū est tpe nobis pcesso ob damnationis euasione	272 c
Opera vtilia exercere pōt religiosus: et administrare negotia	273 o
Oratio quid sit fm Damascenum	154 y
Oratio quid sit fm Hugonem et Dionisium	277 k
Orationis efficacia apparet in Teodosio	37 x
Oronis virt ^{us} appeti cētū quibz militib ^{us} octuagita milia supātib ^{us}	37 y
Orationis virtus maxima apparet in laici cuiusdā delicatione	75 f
Orationis captiue mulieris virtute: columna maxia erecta est	130 p
Orationis feruor ac deuotio: viro religioso est necessaria	154 t
Oratio et postulatio vera: in quo consistat	154 a
Orationis nomine quandoqz bona opera intelliguntur	155 b
Oratione indigemus sicut etiam respiracione	155 d
Oratio cathene siue funi de petra pendenti similis est	155 d
Orationi vt effectum consequatur: septem sunt necessaria: et que	155 h
Orationi vacare debet summo studio religiosus	273 n
Oratio facta in loco sacro quid conferat oranti vilitatis	274 c
Oratio matutinalis hōre: quid a deo postulet	274 d

Orationis tempore: varias cogitationes ab hostibus imminuti orantib ⁹ vidit <i>Abacharius</i>	274	g
Oratio ad deum: est ad modum orationis ad principem	276	c
Orationi non adsit multa locutio fm <i>Augustinum</i> & quare	277	k
Oratio in missa quid significet	279	k
Oratio dominica que omnes antecellit orationes: quid in missa significet	279	l
Ozone abbas <i>Theophil⁹</i> solutione cuiusdā pmeruit qstionis	280	a
Orationis hora tumult ⁹ cogitationum extra relinquendus est	285	f
Orationis hora propter angelorum presentiam cogitationes rescan- de sunt	285	g
Orationis finis melior est q ^m principium & quare	285	h
Orant sancti etiam dum dormiunt: vt patet exemplis	13	v
Orandum est tempore belli	37	t
Orare pro populo sibi pmissio debet ecclesiastici exēplo <i>Aboyse</i>	131	h
Orare veraciter est amarus gemit ⁹ per punctionē fundere	154	v
Orans iusta ac casta petere debet	154	x
Orans qualis esse debeat: & quid: & quomodo orandum	154	z
Orare sine intermissione quid sit	155	b
Orabant iugiter sancti patres antiqui: vt patet de <i>Aboyse</i>	155	c
Orante publico monacho: demon super se transire non potuit	155	f
Oranti charitatis virtus necessaria est	155	h
Oranti conscientie ir reprehensibilitas est necessaria	154	h
Oranti irredibilitas ad peccatum est necessaria	155	b
Oranti: offensi fratris reconciliatio necessaria est	155	b
Oranti petitionis ordinabilitas est necessaria	155	i
Oranti perfectibilitas operis necessaria est	155	i
Oranti orationis perseverantia est necessaria	155	k
Orandi sunt dii: vt bona tribuāt: & nō alr fm <i>Socratem</i>	188	q
Orans deum <i>David</i> propheta: arte vtitur oratoria in orando: & quare	223	x
Orabant sancti veteris testamenti octo horis sic & ecclia facit	273	r
Orare semper est non desine iustum esse	273	p
Orantium in loco sacro multis modis deuotio adiuuatur	273	z
Oratur deuotius in locis sacris	274	a
Orandum est potius in ecclesia q ^m alibi sex rationibus	274	b
Orantes impugnat hostis antiquus: & quomodo	274	c
Orans laborare debet ad intelligentiā ac reuerentiā eoz q ⁱ dicūt	274	i
Orantibus astant angeli: vt eoz deo offerant preces	274	l

Orandus est corā deo: sicut facundi orant oratores corā regib⁹ 275 n
 Orandi virtus est in pietatis affectu 276 s
 Orandum est mane: ⁊ quare 277 p
 Orabant iudei hora tertia sexta: ⁊ nona: ⁊ quare 277 q
 Orat ecclesia hora tertia: sexta ac nona: ⁊ quare 277 r
 Orare debent ecclesiastici hora tertia: sexta: ac nona: ⁊ quare 277 r
 Orare debent religiosi hora tertia: sexta ac nona: ⁊ quare 277 r
 Orans sine attentione: fructum deuotionis amittit 278 v
 Orantem monachū negligentem demon trahebat de ecclesia 285 h
 Orantibus non adest deuotio ex triplici causa 285 l
 Oratores sine aduocari: quales esse debeant 45 c
 Oratoris proprium est: distincte: aperte: ac ornate loqui 131 i
 Oratoris officium: quale sit fm Tullium 223 v
 Orator bonus spiritualiter loquendo quis sit 223 x
 Oratores in causis apud principem pertractandis quid faciant 130 v
 Oratorium est domus dei. Ideo in illo agendum: quod tali con-
 uenit loco 289 t
 Qua ut gule satiffiat quot modis preparantur 283 i

De littera .P.

Parentes sic filijs sunt cā eēndi: sic ⁊ eis causa sint bñ viuendi 71 p
 Parentes antiqui filios specialiter erudiri fecere 72 q
 Parentum negligentia in filiorum castigatione punitur a deo 73 f
 Parentes potius filijs v̄tutū relinquāt h̄f ditate q̄ terrarum 73 i
 Parentes super omnia filios a peccatis conseruent 73 k
 Parentes suos honorare debent filij ⁊ qualiter 73 l
 Parentes diligere: prima lex est nature 73 m
 Parentum amore qualiter Scithe pugnare solebant 74 r
 Parentis. i. matris amore Coriolan⁹ Romā hostib⁹ liberauit 74 o
 Parentes suos ab ethne ignib⁹ filij seculi liberauere 74 v
 Parentibus suis irrationabilia pietatis signa demonstrant 74 x
 Parentes nudatos: Liconia pennia proprijs fouet 74 y
 Parentibus humilibus natus Socrates clarissimus euasit 185 q
 Parentes honorandos: ac deos carnibusq⁹ non utendum apud
 Athenas in templo scriptum erat 203 l
 Parentum ac deorum violatio: pari vindicta expianda est 244 t
 Parētes se visitat volētes: nolebāt videre sancti p̄fēs antiqui 297 s
 Patrem Scipio seruauit in bello 74 i

Patrem Anchisen senio grauem ab excidio Troiano seruauit	
Eneas	74 v
Patriis Lucretij filius supplitio adiudicatus nasum detribuit	
putauit: et quare	73 b
Paterfamilias unde dicatur	75 l
Paterfamilias domesticos suos bene gubernet: deo pro illis rationem redditurus	75 k
Patrifamilias quale officium debeat esse in domo sua	75 l
Patrini sunt fideiussores p his q̄s i baptismo tenuerūt et ad qd	81 k
Patria est ubique bene est	218 3
Patria carere non est malum: et quare	219 b
Patrie salus: paterne est anteponenda saluti	242 i
Patriam dilexit Aristoteles ipsam diruptam reedificari procurans ab Alexandro	197 o
Parturienti similis christus in iudicio loquetur et quomodo	271 c
Paulinus nolanus episcopus omnia in celo reposuerat	258 c
Pauli apostoli exercitatio quotidiana qualis fuerit	155 c
Paulus apostolus quomodo et qualiter tempus expendebat	263 c
Pauperes antiqui romani etiam post consulatum mortui sunt	40 f
Pauperrimus Scipio decessit	40 g
Pauperes aliquos deus esse voluit in hoc mundo: ut regnum celorum venale esset	98 i
Pauper patienter sustineatis paupertas incomoda: et quare	99 t
Pauper cum paupertate bene conueniens: diues est	99 x
Pauper est: non qui parum habet: sed qui plus cupit	99 x
Pauper caueat a vera peccati paupertate	99 y
Pauper non est commendandus: si peccata non caueat	99 3
Pauper acquirat thesauros spirituales: ut in deo sit diues	99 a
Pauperes boni querunt unde cor impleant: diuites vero unde archam	99 a
Pauper consideret diuina pericula pro sue leuamine paupertas	99 b
Pauper paupertatis comoda multa consideret: et que sint illa	99 c
Pauperem mendicum videns Aug. letatē ludēte igemuit: et quare	99 d
Pauper et infirmus Seruulus deo gratias agens i summa mortuus ē consolatione	100 b
Pauper Aglaus maximo lidie regi Sigi: Appollinis iudicio prefertur	110 d
Pauper bene indutus aliqui magis indiget q̄ male vestitus	125 b

Pauperibus nobilibus subuenire magis piam est: q̃ hostiatim
 mendicantibus 125 i
 Pauperi voluntario etiam dominus retribuit fm ea que reliquit: et que
 concupiscere potuit 144 p
 Pauperes multa possunt regna relinquere: qui multa regna possunt
 desiderare 144 q
 Pauperis ob nutrimentū vendidit quidam euāgelium: et quare 145 c
 Pauper nullus sic: sicut natus est fm Senecam 145 g
 Pauper Diogenes habitabat in dolio in portis ciuitatum: manu con-
 caua bibens 146 h
 Pauper effectus quidam: oibus suis ammissis quid dixerit 146 i
 Pauperes fuere multi philosophi nō tñ dominū sunt secuti 146 l
 Paupes in seculo: maiores diuitias i religioe h̃re volūt q̃ pus 146 o
 Paupere in domo natus: milio vix valens salutare: simulam in religio-
 ne fastidit 146 p
 Pauperes debitis modis: deo sunt amabiles: illosq̃ exultat 147 r
 Pauper verus famē: sitim: iopiamq̃ christi exemplo sustineat 146 r
 Paupes mlti ita volūt eē paupes: vt tñ nihil eis deficiat 146 s
 Pauperem vitam Diogenis suo proposuit Alexāder dominio 182 s
 Pauper e diuite scitūs Diogenes ab Anthistene magistro suo lauda-
 bat eum. 182 t
 Pauper Diogenes dijs immortalibus similis fuit 183 v
 Pauper Diogenes: vita fortunaq̃ regem persarum superauit 183 x
 Pauperē rogare: ac pati repulsa: discere affirmabat Diogenes 184 h
 Pauper Ethnicus: seipsum Socrati dedit in discipulum 288 k
 Pauper quis sit: et quis diues fm Epicurum 222 g
 Pauperes erant antiqui: vt publicum erarium locuplex eēt 241 q
 Paupes i diuite iperio poti⁹ q̃ diuites i paupe aīg vsari volebāt 251 p
 Pauper in hoc mundo felicioz est q̃ diues fm Anaxagoram 252 c
 Paupes n̄ adiuuare: s; ecclias curiose p̃struēt dānat bernard⁹ 295 s
 Paupib⁹ poti⁹ s̃buenire q̃ ecclias curiose p̃struēt hortat Hiero. 296 t
 Paupertas duobus modis dicitur necessitate. s. et voluntate 99 o
 Paupertas est caminus: igne horribilior 99 v
 Paupertas est cum patientia et acceptatione toleranda 99 x
 Paupertas magna commendatio facta a poetis 100 e
 Paupertatis laus maxima a secundo philosopho facta 100 f
 Paupertas filij dei a pauperibus cōsideranda est 100 g
 Paupertas maximā remunerationem considerent pauperes 100 g
 £ 4

Paupertas philosophiam discipulis confert: & quare	138	r
Paupertas filij dei maxima	144	l
Paupertate q̄ regnū celoz acqrit: nihil ditius: nihilq; preciosi⁹	144	m
Paupertati detrahentium mira fatuitas	144	n
Paupertatem sectari omnia relinquendo: melius est q̄ monaste- ria extruere	144	o
Paupertas religionis v̄tutū ad b̄itudinē extat fundamentuz	145	a
Paupertas minorum fratrum obligat ad nihil habendum proprij nec in speciali nec in comuni	145	b
Paupertas om̄z religiosoz obligat ad nihil h̄ndū p̄p̄i i sp̄ali	145	b
Paupertatem seruient religiosi exemplo sanctorum	145	c
Paupertas voluntaria thesaur⁹ monachi est iō suada ne p̄dat	145	c
Paupertatis amator: obsequator: ac cultor fuit b̄tus Franciscus	145	d
Paupertatis exempla emicere in antiquis licet gentilibus	145	e
Paupertatis continentia Diogenis: Alex. supare non potuit	146	h
Paupertas religiosorum debet esse recto fine. i. p̄p̄ deū assūpta	146	k
Paupertas religiosorum sit affectu amata	146	l
Paupertas puelle pulcherrime assimilatur	146	m
Paupertas debet esse illaritate iocunda	146	n
Paupertas debet esse statui congrua: ac moderata	146	o
Paupertas debet esse maceratiua quia martyrium est	146	q
Paupertas debet esse discretionē regulata	146	s
Paupertas debet esse humilitate ordinata	146	t
Paupertate ap̄loz ac crucis nō imitātes Diogenis saltē imitent	185	m
Paupertas philosophorum gentiliū apparet in quadā ep̄a	213	b
Paupertas leta honesta res est: alr̄ v̄o nō fm̄ Epicurum	222	g
Paupertate romana p̄uite p̄iere v̄tutes vitiaq; succreuerē	251	q
Paupertas mirabilis Diogenis: in quibus relucebat	252	z
Paupertas romana romanis feminis quantum profuit	264	s
Parisiis ciuitatem Julius Cesar ampliāuit	231	p
Parisiis vnde dicatur	231	q
Parisiis ciuitas q̄ sit apta vacantibus studio	231	r
Psallēs laborare d̄z ad eoz q̄ psallit itelligētiā ac reuerētiā	274	i
Psallēs laborare d̄z ad eoz que psallit plenā p̄nunciationē	275	l
Psallens laborare debet ad cordis in deum ellevationem	275	q
Psallens dicere debet horas pure & sincere nihil intermiscēdo	278	t
Psallens debet horas dicere honorifice ac reuerenter	278	z
Psallens exemplo beati Francisci psallit reuerenter	278	a

Psallens stare debet rectus: et non appodiatu	278 a
Psallens debet psallere prouide ac sapienter	278 b
Psallens debet psallere iubilauit ac gaudet	278 c
Psallens debet psallere congruenter idest hōis congruis	278 g
Psallens debet psallere aperte et intelligenter	278 d
Psallendum qualiter et quomodo sit fm Bernardum	275 m
Psallebat beatus Franciscus non minus timorate q̄ deuote	275 v
Psallendi modus debitus hodie deficit in dei ecclesia	276 d
Psalmodia: a beato Ignatio ortum habuit. et quomodo	275 r
Psalmodie institutio: fuit in mediolanensi ecclesia roborata	275 s
Psalmodie utilitas maxima fm Augustinum. et que	275 x
Psalmi et sum vñi solū Dambo abbas discere voluit: et quare	267 b
Psalmorum cantus: quare in ecclesia institutus fuerit	275 k
Psalmorum fragmina: colligit demon	275 o
Psalmorum in fine monachus non dicens gloria patri reue-	
renter ab angelo corripit	275 p
Psalmorum deuotio: q̄ sit deo acceptabilis fm Augustinum	275 t
Psalmorum sententijs diuersis: conformet se mens humana	276 z
Psalmi: diuersis affectibus decantantur: et qualiter	276 a
Psalmi quinq; quare in vesp̄is decantentur	285 d
Psalmi septem penitētiales cum letania dicendi sunt a religio-	
sis etiam itinerantibus	299 f
Psalteriū ē q̄si quedā celestis spera: et qdā pauo pulcherrim⁹	276 y
Plato Socratis discipulus: ceteros discipulos glia obfuscauit	191 m
Platonis matrem: nō nulli Apollinis fantasmate opp̄sa ferūt	191 n
Platone nato apū examē adueniēs faciē ei⁹ et ora p̄pleuit	191 n
Plato: Antea vocat⁹ Aristoteles: sic postea noiat⁹ est: et q̄re	191 o
Platonis studiositas et sollicitudo maxima in adiscēdo phiām	191 p
Platonis auctoritas maxima: ob virtutū ac fame excellentiā	191 q
Platonis peregrinatio multiplex: vt diuersas sub diuersis prece-	
ptoribus scientias disceret	191 r
Platonis snia est: finem boni esse vtuere fm vīntem	184 k
Platonis paupertas: tantū aurū hūit: quātū puer i aure gestauit	192 s
Platonis aduentus tres in Siciliam: et quare	192 t
Plato: deoz phis dict⁹ est: illonq; equiperaſse potestatem	192 v
Plato ad senectutē perduc⁹ est parsimonia: ac diligenti tutela	192 z
Platois cene: etiā postera die ob parsimoniā iocū dissimē erat	192 y
Platonē platonicoſq; Augu. ceteris anteponit phis: et quare	193 b

Plato: malus conuenit cum matre religionis veritalibus	193	l
Plato centum annis post Hier. vaticiniū natus est	194	k
Plato: principiū euāgelij Joannis posuit i libris suis f3 Aug.	194	m
Platonem cōmendant origenes: Hieronymus et Augustin⁹	194	n
Plato: morti iam pxim⁹ docuit discipulos suos vtile verbum	195	x
Plato nō est mortu⁹ verecūdia: vt qdā astruūt s3 Homer⁹	195	3
Plato: pblema d pediculis a piscatorib⁹ ppositū soluet nesciuit	196	a
Plato ob virtutū auctoritatē inter semideos pnumeratus est	196	b
Plato anno etatis sue octagesimo primo mortuus est	196	c
Platone moriente: sol visus est de celo cecidisse	196	d
Platonem perturbatum nunq̃ vidit discipulus ab illo nutrit⁹	215	m
Passionibus non cedit animus sapientis	214	f
Pastorale curā pecorū nō pmisit Pharaon nisi viris idustrijs	132	o
Patientia quid sit fm Tullium: et quottuplex est	155	h
Patientia mira Julij Cesaris patet ex multis	31	x
Patientiam miram Augustij Cesaris laudat Seneca	31	b
Patientia Antigoni regis mirabilis in duob⁹ appuit: et quib⁹	31	e
Patia Scipiois Africani erga arguētē se militē: q̃ n̄ pugnaret	32	f
Patientia Teodosij mirabilis: et eius pulchrum dictum et pulchrius vespasiani	32	g
Patientia Aristip: Xenophontis: ac Diogenis philosophorū	32	h
Patientia Socratis cum molesta vxore mirabilis et quare	32	i
Patientia ac ire continentia regibus vtilior q̃ ceteris	32	k
Patientiam non habens non est perfectus	110	c
Patientia mirabilis Diogenis vsq̃ ad mortem	182	p
Patientia Diogenis mirabilis a puero in facie pcussi et pspuiti	183	y
Patientia Socratis insupabilis i pene innumerabilib⁹ aduersis	186	y
Patientia Socratis cum vxoribus molestissimis maxima	186	a
Patiam didicit Socrates domi: vt foris aliorū ferret iniurias	186	b
Patientia est miseriarum portus	189	x
Patientia Demostenis in multis in illum dictis	207	x
Patientia in ifirmitate maxima cuiusdam philosophi stoyci	208	l
Patientia: comes est philosophie fm Augustinum	230	f
Patientia Antigoni mirabilis: militib⁹ illi mala imprecantib⁹	251	s
Patientia Diogenis mirabilis in morte illi iniuste illata	251	a
Patia Alex. in iniuriarū perpeffiōe erga Antigone mirabilis	255	i
Patia Julij Cesaris erga militē illi improperatē: et alios multos	255	k
Patientia Augusti Cesaris erga illi enormia improperantem	255	l

193 l	Patientia Scipionis Aſſicani erga illi impropere	255
194 k	Patientia Teodoſij: ac illius mirabile dictum	255 m
194 m	Patientia Veſpaſiani: ac illius mirabile dictum	255 m
194 n	Patientia Antigoni regis erga milites de ſe obloquente	255 n
195 r	Patientia Chriſti Anuſtenſis: Lithacij: ac Diogenis pho	255 o
195 s	Patientia ſtudit diſcere Socrate domi: tolerando vxores: & qre	255 p
196 a	Patientia in iniurijs: veros mōachos offendit	238 o
196 b	Patientia Teodori in crucifixionis tolerantia: ac pueri toleran	
196 c	tijs brachij exuſſionem	255 q
196 d	Patientia Zenonis in eculeo poſiti: ac alterius Zenonis aurem	
215 m	tyranno dentibus preceſſentis	255 r
214 f	Patientia Anaxanti ſuipſi lingua dētib ⁹ pēſa i faciē tyrāni expuēti	256 a
132 o	Patientia nobilium Sparthanozum trecento:um contra Per	
155 b	rem pro patrie libertate pugnatorum	256 t
31 x	Patientia Ceſaris mirabilis in illatis iniurijs	256 v
31 b	Patientia Catonis iniuriati: & ſe iniuriatum fuiſſe negantis	256 x
31 e	Patientia maxima Philippi: a legato Athenienſium iniuriati	256 y
132 f	Patientia maxima Alexandri: a milite percuſſi	256 z
32 g	Patientia maxima Antigoni erga de ſe obloquente. Iterum	256 a
32 b	Patientia Piſiſtrati Athenienſis tyrāni erga de ſe obloquente	256 b
32 i	Patientia Socrati colapho percuſſi: Iterum	256 c
32 k	Patientia Diogenis conſpuit. Iterum	256 d
32 l	Patientia Pirri erga de ſe oblocutum in conuſio	256 e
110 c	Patientia Auguſti ceſaris: erga de ſe obloquente: ac eius mi	
182 p	rabile dictum. Iterum	256 f
183 y	Patientia adinuat iniuriarum obliuio ſm Senecam	256 g
186 y	Patientia Pannuti: falſo de furto infamati	290 c
186 a	Patiens fuit valde Domitianus	31 a
186 b	Patiens valde fuit Tiberius: & quid dicebat	31 z
189 x	Patiens eſt ſicut Aldamas ferro impenetrabilis	256 g
207 r	Patiens fuit Anaxagoras i morte filij: ac ei ⁹ mirabile dictum	258 z
208 l	Patiens fuit Xenophon in morte filij maioris: & quare	258 a
210 f	Patiens fuit Bias prienſis in ſuarum rerum depditione	258 b
251 o	Patientem: in doloribus videre certantem mirabilis eſt q vi	
251 a	dere certantem aliquem cum leonibus	183 b
255 i	Patienter tolerabat Socrates vxorum conuiuia	77 f
255 k	Patienter tolerauit Philipp ⁹ : excluſionē cubicli ab vxore ſctāz	77 g
255 l	Patienter maxillam percuſſenti prebere: quomodo intelligat	87 n

Decumla corrupti: fideles eē nō pñti: put dixit Phlipp' Alex.	36	o
Decumla mercati milites: fideles multū esse non possunt	36	r
Decūe magnitudo: Crasso nomē ddit: s3 iopia p' ea illū ifamanit	108	f
Decūia accepta Demosthenes: vt i qdā sileret causa qd egerit	207	v
Peccatum quid sit fm Ambrosium & Augustinum	101	p
Peccatum est mors anime rationalis: & quomodo	101	p
Peccatum: Sathane generat seruitutem: ideo fugiendum	101	q
Peccatum causat putredinem ac fetorem anime	101	q
Peccata criminalia sunt septem: & quid in homine operentur	101	r
Peccata septem criminalia: quid sint singillatim	101	s
Peccata septem criminalia: septē duces sunt exercitus viciozū	101	t
Peccata detestati sunt gentiles: ob solam turpitudinem	100	l
Peccata detestantiū gentiliū exēplo: quid facere debeāt fideles	100	o
Peccata persequi sine modo & sine est cum illis litigare	100	o
Peccatum ex multis detestandum est	212	o
Peccata: quattuor rationibus detestanda sūt	212	q
Peccare non debet quis: etiam si a nemine videri posset anulī		
Siglo beneficio	100	n
Peccatorū puniendorū tres sūt cause: l3 Plato tm̄ duas ponat	61	s
Peccare nō d3 vlr sapiēs: etiā si dii ac hoīes hoc ignorarent	212	n
Peccantium secrete pene multiplices	212	p
Peccantibus malis: dissimiles voluere esse philosophi	212	k
Peccantes frēs: letiori debem' vultu suscipere: q̄ nō peccātes	291	y
Peccatores amonendi sunt: vt peccata dimittāt & quare	100	k
Peccatores: vocat Augustinus bestias: qz. s. bestialiter viuunt	100	l
Predicatori a xpo precipit. vt sapiētib' & iscpientib' debitor sit	1	a
Predicator aliquando predicet etiam in mensa	1	c
Predicator predicet fm statū: etatū: ac personaz varietatē	1	b
Predicator: debet esse sicut prouidus explorator	2	n
Predicator: sicut dapifer composita verba proponat	2	r
Predicator: aliqui d3 dimittere materiam inceptam ex causa	2	e
Predicatore deficiēte: debem' on' pdicatiōis libētū subire aīo	122	t
Predicatores: organa sunt veritatis. ideo sint sancti	128	s
Predicator: vt verbum suum efficax sit: quid agere debeat	129	g
Predicator orare debet: vt deus sermones suos dirigat	129	m
Predicatoribus plus confert vite perfectio q̄ scie illuminatio	130	q
Predicatores signant per nubes: predicationis vo scia p aquā	130	s
Predicator non plus studeat predicare q̄ ab auditorib' capiat	130	t

Predicator gallo assimilatur: et quare	130	r
Predicator nec adulatorie: nec questus amore predicare debet	130	y
Predicator: Bichea imitetur prophetam loquentem quicquid dixerit illis deus	130	y
Predicatoribus precipit deus ut veritatem dicant	131	b
Predicatores debent esse perfecti: et exemplares	131	o
Predicatores: fortes compatiētes: terribiles sint et blandi	131	c
Predicatores: plus actibus quam vocibus resonare debent	131	o
Predicatores: aliqui vitia quibus laborant: in alijs mordēt ac lacerant	131	e
Predicator furas ac mechās predicat non furadum et non mechadum	131	f
Predicator: prius facere debet quam docere: quia efficacior vita quam verbum	131	g
Predicatores ad terrena clausi: ad celestia vero sint aperti	134	p
Predicator bone debet esse vite ac fame	210	x
Predicator plus actibus quam vocibus resonare debet. Iterum	223	p
Predicatori periculosum est: secularia tractare negocia	297	i
Predicator: a curiarum frequentia caueat magnatorum	297	k
Predicatores: etiam pauperibus christi exemplo predicare debent	297	m
Predicator venerationē: fortitudinē ac discretionē habere debet		
Predicator: in collatione etiam priuata debet seminare spiritualia	303	z
Predicabat Christus etiam in mensis	i	b
Predicabat apostolus publice ac priuate	i	c
Predicabant Diogenes et Cynnici sibi obuiantibus	i	f
Predicabant apostoli secundum statum ac personarum diuersitatem	i	l
Predicatio priuata: efficacior est quam publica vel lectio	i	o
Predicationis officium: aliquando suscipiendum: aliquando vero non duorum prophetarum exemplo	122	v
Predicationis opus exhibere populis debent qui ecclesiastica commoda acceperunt	128	t
Predicationis culpa: sermo aliqui subtrahit: aliqui vero auditorum culpa	128	a
Predicantis sermo quando sit viuis et efficac	128	a
Predicantis Cesarei spiritus sanctus linguam mouebat: ut omnium percuteret conscientias	129	b
Predicante Augustino sermo illius ipso ignorante verus est contra scelestum iuuenem	129	i
Predicante Aug. quidam lutor puerus est: ipso Aug. ignorante	129	k
Predicante Aug. contra Ebanchaeorum errorem hereticus curatus est	129	l
Predicatio distincta sit ac ordinata per audientium qualitatem ac capacitatem	130	r
Predicatio non fiat sicut inundatio: sed moderata distillatio	130	s
Predicantis verba sunt sicut herbe quae aliqua animalia reficiunt aliqua vero occidunt	130	v

Predicantis lenis sibilus equos mitigat: et catulos instigat	130	v
Predicatio est sicut medicamentum: et panis: et quare	130	v
Predicatione audientes sunt sic corde ptesse i cythara et quare	130	x
Predicatio ne vera indigent mundi potentes	139	
Predicationis causa: meritorie egredi potest religiosus	297	b
Predicantes pauperibus: ostendit quod solum lucrum querunt animarum	299	f
Precepta que phia precipit obseruari quot et que sint	215	n
Preceptores habuerunt Seneca ac Plutarchum: Nero ac Trajanus	294	a
Prelati sunt Gigantes sub aquis gementes: et quare	119	o
Prelationis onus: cum humilitate suscipiendum est	121	p
Prelatio: et si administratur ut decet: indecenter: tamen appetitur	121	q
Prelatio si imponitur: propter charitatis necessitate sustinenda est	121	r
Prelatio: desiderantibus neganda: fugientibus vero offerenda est	121	r
Prelatio i alto posito non altum sapere difficile est ac inusitatum	122	x
Prelati non sunt felices: quia presunt infelices vero sunt si non presunt	122	x
Prelatus: que ac qualia cogitare debeat	122	x
Prelationis onus humiliter recognouit Augustinus	122	3
Prelationis assumpse pcula considerans Gregorius multum fleuisse dicitur	122	3
Prelati lasciuia caueant ac temulentiam: propter malum exemplum	122	l
Prelatus etiam aridens timeri debet: et iratus amari: et quare	123	m
Prelatus sine culpa uero est: quoniam ex sua taciturnitate subditus moritur	128	v
Prelatos: a populo precium recipere peccatorum: de illo autem curam non habere quid sit	128	y
Prelatus qualis in capitulo esse debeat	290	d
Prelatus lenitatem miscere debet cum seueritate	290	e
Preliatus est Demosthenes cum rerum natura: et victor euasit	207	k
Periurare faciens proximum aliquem: peior est homicida	47	a
Periurare faciens proximum: a deo iussus est grauiter cedi	47	b
Preferendi sunt homines: ob virtutum eminentiam: et non bonorum exteriorum	188	n
Prefici non debet nihil habens: nec ille cui nihil est satis	242	x
Presunt in brutis: vigore valentiora	14	e
Presides prouinciarum: et terrarum sunt ad modum auxilium	39	s
Peregrinorum et incolarum officium: quale	4	g
Peregrinationes: mime presunt: nisi animus: de malo ad bonum mutetur	151	q
Penitentia quid sit	101	y
Penitentia predicare ceperunt Ioannes Baptista: et Christus	101	x
Penitentia: hostes occidunt spirituales: et anima resuscitatur	101	3
Penitentia Sabiole: qualis fuerit secundum Hieronymum	101	3

Penitentie efficacissima virtus: multis patet exemplis	101	a
Periculum fugit Aristoteles: Athenienses relinquens	198	s
Pericula vt caueantur: quid oporteat facere	219	c
Pestilentia q̄ ciuitas Athen. vastata ē: quō euaserit Socrates	186	c
Presumptio est. quid fortis caueat: inualidum non timere	124	t
Petere importune necessaria: nolebat pauper Socrates	287	s
Petens difficilia: negat sibi ipsi	289	s
Perseuerantia: quid sit fm Tulum	257	m
Perseuerantia Diogenis mirabilis: vt fieret Aristentis discipul⁹	182	m
Pictagoras: quid in ciuitate Crothoniorum docuerit	2	m
Pictagoras philosophorum auctor: Italicozum: primus se phi- losophum non sapientem nominauit	203	p
Pictagoras quāte excellentie in philosophia: continentia: et cul- tu institute fuerit	204	a
Pictagore auctoritas maxima apud discipulos	204	j
Pictagoras animorum: perturbationes miro modo sedabat	205	c
Pictagoras Samius: quo tempore venerit in Italiam	206	n
Pietas quid sit fm Augustinum	244	s
Pietatis pia magistra nā est: q̄ nullo vocis idiget ministerio	73	q
Pietatem sibi desponsauerat Ioannes elemosynarius	125	i
Pietas antiquorum: prout cultū dicit diuinum: q̄ta fuerit	244	t
Philologie lecticam: quattuor portabant: et que	264	v
Philosophie studium: quid Aristipo contulerit	1	k
Phia est totius ciuitatis omniumq̄ agendorum magistra	127	p
Phi mirabilis puerio ad simplicē cuiusdā pdicationē epi	129	d
Phia est ars artū disciplinaq̄ disciplinarum	135	d
Phia est dinarū hūanarūq̄ rez cū studio bñ viuēdi cognitio	135	c
Philosophia contemnitur ob discentiū deformitatem	135	s
Phs maxim⁹ sophista, pthagoras: cā vict⁹ pri⁹ onera portabat	136	l
Phie lecticam quattuor portabant: et que illa fuerint	138	p
Phiam: a fronte: et a parte posteriori que teneant	138	q
Phi: soli se phie dedicauere: omnibus alijs contemptis	138	r
Phus parmenides: annis qundecim in rupe egiptiaca psedit	139	y
Phs pthoteus: in monte caucaso vulturi exponitur	139	y
Phs Themistocles: post centum moriens dolet: et quare	139	y
Phs maximus Plato: octuagesimo anno scribens moritur	139	z
Phs Socrates i docēdo ac scribēdo: nonagita ppleuit annos	139	z
Philosophi: diuersimode omnia contempserē: et quare	139	z

Philosophus quidam multarum possessionum scilicet in mare plectit et quare	139	a
Philosophi quidam: oculos sibi ipsis eruere et quare	139	b
Philosophi carnaydis diuturna studiositas: manum ad mensam ipsum porrigere non sinebat	129	b
Philosophi euclydis: discendi mira aniditas	139	c
Philosophi moderni vltro currunt: ut iuvenes diuites doceant	139	d
Philosophorum exemplis: scolastici sint quieti: ac vere studeant philosophie	139	e
Philosophia vniuersam: Socrates reuocauit ad mores	39 g 170	e
Philosophia quid sit: in diuersos eam diuersimode describentes	171	k
Philosophorum egregia dicta. scilicet ut Hieronymus et Augustinus suis libris inseruere	170	f
Philosophie nomen: a pictagora inuentum est et quare	172	l
Philosophia diuiditur in moralem: naturalem: et naturalem	172	m
Philosophia a gentilibus in tres partes secatur scilicet: Logica: Ethica: et Theorica:	172	n
Philosophia quatuorupliciter dicitur: et qualiter	172	o
Philosophie martiana commendatio super alias scientias	173	r
Philosophia non est sine virtute: et virtus non est sine philosophia	173	s
Philosophia describitur sub mulieris specie: et quare	173	t
Philosophiam figurantis mulieris proprietates declarantur	173	v
Philosophiam de sibi quis despondere: pluribus ex causis	174	x
Philosophie deberemus quod dijs: nisi ipsi illam nobis tribuissent	174	a
Philosophie martiana laus secundum Senecam	174	a
Philosophie amore antiqui philosophi omnia alia contemplare	174	b
Philosophia excellere alios magis cupiebat Alexander: quod compositum aut opulentius	174	d
Philosophie operatio et affectus multiplex	175	f
Philosophia in edetur animis: eorumque moribus	175	g
Philosophia: vitia extrahit: animosque preparat ad virtutes	175	g
Philosophia contra omnia mala. singulare est refugium	175	h
Philosophia vltrem comitante: multa ardua superauit	175	i
Philosophie praxice. tres sunt partes et que	175	l
Philosophi leges tulere	175	m
Philosophus Themistocles: nouerat: rempublicam ex parta facere magnam	175	n
Philosophos antiqui principes secum habebant	175	n
Philosophia: ad familie proprie regimen necessaria est	176	p
Philosophia: homo seipsum gubernat: cui gubernationi tria sunt necessaria	176	q

Philie nihil tā cognatū q̃ locis ac t̃pib⁹ aptare p̃monea	176 r	217 g
Philie regit hoīem in bonis agendis: malisq; sustinendis	176 s	
Philosophia quomodo acquiratur	176 t	
Philosophia ṽ sua exercitatione memorieq; viuacitate acq̃rit	176 v	
Philosophiam pauci assequuntur: ⁊ quare	176 x	
Philiam nullus assequi potest: nisi deus illam dederit	177 y	
Philosophie finis est morum correctio	177 a	
Philosophie vltimus finis: est beatitudinis assecutio	177 b	
Philosophi decem cognoscentes fuere ceteris anteponendi	177 c	
Philosophus quidam philosophabatur ob vitam beatam	177 f	
Philosophiam tria illustant: ⁊ que	177 g	
Philosophie ṽ sua rectus quis sit	178 h	
Philosophie ṽ sua est: q̃ hō intelligit ⁊ docet facere	178 i	
Philus loq̃ns ⁊ n̄ facies: filius ē naufragabūdo nauis gub̃natori	178 k	
Philosophie abusus quis sit	178 l	
Philus loq̃ns ⁊ n̄ facies medico filius ē loq̃nti: ⁊ n̄ curanti	178 m	
Philosophum Pythagoras: prius se nominauit	179 q	
Philosophus verus nemo est nisi dei amator	179 q	
Philosophie professio in tribus consistebat: ⁊ quibus	179 r	
Philosophicus habitus in quattuor consistebat: ⁊ quibus	179 x	
Philosophus qdā bitu s; nō morib⁹ qd ab herode audierit	180 y	
Philoz duo g̃na ṽnū .i. Italicū: alterū ṽo Ionicum	180 c	
Philosophoz successio incipēs a Thaleto q̃ ac qualis fuerit	181 f	
Philosophie princeps fuit Socrates q̃ illā de celo euocauit	185 n	
Philosophie multa adiecit Aristoteles ex industria sua	198 x	
Philosophia cōfert hōi vt cū oib⁹ sciat fabulari	216 c	
Philie ṽnicū est deoz mun⁹ disciplinar⁹ q; disciplina honorāda	217 i	
Philosophia est tot⁹ ṽrbantia: oīumq; agēdoz magna. Itē	217 o	
Philosophia est bona a malis distinguere	218 o	
Philosophia abuti contingit ppter errorum falsitatem	227 r	
Philosophia abuti ptingit illam ṽtendo ad hoīuz seditionez	228 l	
Philosophia abuti contingit: superbie tumore: ⁊ arrogantia	228 m	
Philosophia abuti contingit ob vite prauitatem	228 n	
Philosophia abuti contingit ob virtutum abusione	228 p	
Philie abuti p̃git ob iuestigādi ⁊ acq̃redi iuilia curiositatē	228 q	
Philosophia abuti contingit librorum cumulatione	229 r	
Philosophia abuti p̃git ob ṽboz sine vite correctōe sectatiōez	229 t	
Philosophie gl̃ia militieq; victoria antiquis simul p̃currebant	229 x	

Philosophi latini ratione florere	231	i
Philosophari quid sit fm Platonem	233	x
Philosophi fideles sapias celit ⁹ data: ordiare debet ad mor ⁹ correctione	234	g
Philosophi fideles arrogantiam caueant	234	h
Philosophiam veram tenere volens quid facere debeat	236	y
Philosophia sanctorum vtilissima quid in hoibus operetur	236	z
Philosophie sanctorum qui fuerant primi magistri	236	a
Philosophorum fidelium et infidelium in quo persistat differentia	238	s
Philosophi fideles et infideles eadem fm aliquos pntentur	239	t
Philosophi gentiles non sunt detestandi vitia vt fideles	239	y
Philosophie vltimus finis quis ac qualis sit	251	t
Philosophia est tedium cura: et sollicitudo mortis fm Isaac	267	f
Prinatus sanguini non debetur sed meritis	242	t
Princeps in republica anime locum obtinet in corpore	13	a
Princeps in republica est ad modum capitis in corpore	13	b
Princeps talis sit: quale est caput in corpore	13	b
Princeps est quasi diuine maiestatis ymago	13	c
Princeps greco elloquio basileos dictus sonat basis latine	14	d
Princeps apud antiquos eligebatur melior et non potentior	14	f
Princeps fatuus in solio simile similis est in tecto	14	k
Principes non esse dominos veraciter s3 vocat ^r p3 ex ⁹ plo	15	y
Principis nomine nemine dignu asseruit qda pnceps pter deu	15	z
Principes antiq ⁹ gr ⁹ as agebant pro diminutione imperij	15	a
Principes ad principatum multis modis fuere assumpti	16	d
Principes duo romani ab aratro fuere assumpti	16	e
Principu paupertas antiquoz in particulari erat no aut i coi	16	f
Principis requisite conditiones ante electionem: que sint	17	g
Princeps in quadam insula causas mortis solus no indicabat	17	h
Princeps peccans: antiquitus morte mulcebatur	17	i
Principis potestas a deo est: non autem regimini prauias	17	
Princeps malus regnat propter peccata populi	17	k
Principem Zithilam nomine flagellum dei reuerenter acceptauit	17	l
quidam sanctus episcopus	17	m
Principes ecclesie sunt ministri	17	n
Princeps electioni consentiat: et quare	17	o
Principes quomodo seruiunt deo	17	p
Principis Dionisij timor: et vnde	17	q
Principes ad maximam vocati sunt seruitutem	17	r
Principis magna captiuitas	18	s

Principes debent esse virtuosi ac viribus validi	18	t
Principatus sanguini non debetur	18	v
Principari per successionem non contradicit ei quod dicitur prin-		
cipatum sanguini non deberi	18	x
Principantibus septem sunt necessaria: et que	18	y
Princeps aseruus est hominum coequum ut ait Ambrosius Theodosio	19	b
Principibus deo ac ecclesie humilibus retribuit et in hac vita	20	q
Principes superbos humiliat deus	21	r
Princeps debet esse a libidine alienus	21	s
Principatus non potest esse stabilis ubi regnat luxuria	21	t
Princeps apum sine aculeo est et quare	23	n
Principes debent esse sicut medici multiplures egrotos curantes	23	o
Princeps debet esse sicut cytharedus: potius cordas remittens		
rumpeus	23	p
Princeps sit sicut pater: tutor: et medicus erga subditos	23	s
Princeps est fundamentum caput: et pater populi	24	b
Principes debent cum effectu audire pauperes Traiani exemplo	25	g
Princeps scientia sit illuminatus et quare	25	h
Principum optima instructio a Plutarco tradita	26	y
Princeps ac rex illiteratus: est quasi asinus coronatus	27	c
Princeps insipiens cui comparatur	27	g
Princeps ignarus quid facere debeat	27	h
Principibus necessaria bene enumerat Augustinus	33	t
Principi tria sunt necessaria: et que	33	v
Princeps deo adherere debet	33	x
Principis officium quale esse debeat	33	y
Principem que sint ad celeste regnum perducentia	33	z
Princeps subiectis in bonitate dominari debet	33	p
Principem oportet dare aliis et quare	36	p
Principis Theodosij informatio data a claudiano	38	d
Princeps ceteros magnificentia antecedit iustitia clementia: ac ma-		
gnificentia	51	z
Princeps in terris ymago dei est. Iterum	51	a
Princeps et prelatus sanus: non est dolens latera id est habens collate		
rales vitiosos	52	g
Principes quales: tales sunt et ministri	52	l
Princeps bonum illa que a populo accepit: pro communi utilitate expendit	52	o
Principes Romani de erratio suo expederent et quibus causis	52	o

Princeps impius: Leoni assimilatur rugienti	56	g
Principibus post Ade petri legitime debet sibi obedire	68	a
Princeps nature equalitatem cum servis consideret	68	t
Princeps est persona publica: et diuine maiestatis ymago	244	y
Principē oportet plura ac meliora scire q̄ ceteros: et quare	245	f
Principes illiteratos non contingebat esse ap̄d Romanos	245	g
Princeps eruditus esse debet in diuinis legibus	246	m
Princeps fatuus in solio ē sic Simia sedēs in tecto	246	n
Princeps h̄c d̄z pp̄te memoriā p̄ditōis ac diuine sublimitatis	246	v
Principib⁹ oibus triplex cōsideratio ac intelligētia ē necessaria	247	y
Principibus periculorum circumstantium: adulantiumq; seductionū consideratio necessaria est	247	z
Principes intelligere debēt p̄tātū ac dignitatū v̄ritatē ac breuitatē	247	a
Piscatio licita est ēt in elico nō aut ferina venatio aut aucupatio	64	e
Piscatores sancti inueniuntur: non autem venatores	64	f
Piscatores vendentes retis iactum: mensam aureā ceperunt		
Pisces grandes a modernis queruntur religiosi	283	b
Priuatorum officium quale sit.	4	f
Proculū h̄c nāz diogenes a q̄dā puero didicē māu p̄cana bibētē	182	q
Poetica ars inter scenicas cōnumeratur meretriculas	226	a
Poeticam artem detestat Aug. nō v̄ba s; errores accusando	226	t
Poetarum trium epitaphia ab eis edita superbia plena	226	v
Poeta grece: vates dicitur latine et quare	226	x
Poetas e ciuitate tanq̄ eidē aduersātes plato cēsult eē pellēdos	195	a
Politica scientia de quibus inquirat	176	c
Possessiones querens monachus mōachus nō est s; Isaac	145	d
Potestas non est ita bona q̄ bonum faciat illam habentem	15	q
Potestas bene administrata magnū habet meritū ap̄d deū	15	a
Potestatem appetere bonis ac malis periculosum est	15	v
Potestas mundana: qualis sit s; m Gregorium	15	x
Potestatem impiale nō acceptauit Alespasian⁹ nisi coactus	16	b
Potestati annexas miseras considerans rex coronandus quid dixerit quidq; aliis fecerit	16	c
Potestatem mundanam fugit Christus: et quare	16	b
Potestates acceptande sunt propter dei: et ecclie ei⁹ obedientiam	16	c
Potestas minor: sed diuturnior: prestantior est	25	m
Potestate impiale Teodosij nō est reuerit⁹ sc̄ns Ambrosius	20	i
Potestas spiritalis terrenā p̄z instituire ac iudicare p̄tatem	112	a

Potentum maxima ac multiplex miseria	14	n
Potentes mundi iopia laborant alicui ⁹ q illis dicat d'katem	130	s
Potentior Alexandro Diogenes fuit & quare	182	r
Potentes mundi vires suas ignorant & quare	131	a
Potentatus breuitas modo non cognita postea penat ^r itelliget	147	e
Pontem ac murum aereum fecit Virgilius	225	n
Pontifex summus: caput est totius reipublice ecclesiastice	112	r
Pontifici summo adaptari possunt que de principe dicta sunt	112	r
Pontifex summus quis vocari potest non autem fieri	122	a
Pontifex d ^r q ⁱ si seipm potem faciens inter deum & populum	122	d
Pontificem summum venerata est bestia irrationalis	124	t
Porphyri ⁹ plotin ⁹ ac Iamblic ⁹ nobilissimi fuer ^t Platonis discipuli	202	e
Prophete Iouis i Creta: a carnib ⁹ & coctis abstinebat cibis	117	o
Pronunciatione e ⁹ p ^r mu: scd ³ ac tertiu i oratore asserut qdam	153	n
Pronunciatio sicut & vita in oratore debet esse composita	179	o
Proprietarius monachus moriens cum pecunia sua in perditione sepultus est	147	y
Prospera & aduersa sustinere vt decet ars magna est: ac toto nitu		
adiscenda	109	k
Prosperitatem mundi habentes: ac eiusdem aduersa patientes quali		
ter admonendi sint	108	y
Pote anime sunt corporis sensus: ideo obseruandi	145	c
Prouidentia quid sit & quod ipsius officium	249	o
Prouidentia maxime viguit apud antiquos in dandis cōsilijs	249	o
Prouidentiam ordinati regiminis habere debent principes	248	f
Prouidetia diuine vltiois extremiq ³ iudicij fuit in antiquis	248	f
Proximus quis sit	93	f
Proximo nostro quot ac que debeamus	262	b
Proximi ac vicini: que circa suos debeant seruare vicinos	81	p
Proximi ac vicini q ⁱ circa suos debeant seruare vicinos	82	q
Prudentia qd sit & q ⁱ ac q ⁱ sint eius partes fm Tullium	246	t
Prudentia per se ac pp qd desiderabilis est fm Comentatore	246	s
Prudentie partes fm Macrobiū: quot ac que sint	248	n
Pueri vt a peccatis caueant sunt informandi: & quare	93	f
Pueri laborib ⁹ debius sunt exercendi moribusq ³ informandi	93	s
Pueri impuberes plurimo cibo ac potu hebetiores fiunt minusq ³		
adolefcunt	136	n
Pueri magna instruendi sunt diligentia: & quare	136	q

Pueri obtritas operto diligentia permolitur	136	q
Pueri veris doctrinis primitus imbuendi sunt et quare	137	y
Pueri hebreorum: quibus doctrinis primitus: et quibus ultimate ibuant	137	y
Puer centum annorum quis sit	272	e
Pueri quales habere debeant preceptores: et de puero a platone instructo	193	f
Pulchritudine sua muli abutuntur et quomodo	97	s
Pulchra mulier ac fatua: sicut sus est habens aureum circulum in naribus et quare	97	t
Pulchritudinis excellentis adolescens ethruscus quid egerit: ne alius esset in scandalum	97	v
Pulchre videri velle non nā sed oculorum spectatū facit infirmitas	202	b
Punit deus legē diuinā derelinquentes: primitus illā obfuātes	194	q
Purgatorii a pena liberantur anime defunctorum	166	h
Purgatorii a peccatis liberata: gaudium est maximum in celo	166	a

De littera. Q.

Quare petro a Christo dicitur ter pascere oues vel agnos meos	128	r
Quare pauperibus voluntariis ac martiribus eadē sit repromissio	146	q
Quare eēt natus interrogatus Alaragozas pulchre respondit	174	c
Querere prius debemus regnum dei et iustitiam eius	64	y
Querunt multi que sua sunt non autem que Iesu christi	117	y
Querunt diuersa in eodē prout: quēadmodū et in eodem libro	170	d
Questio Virgilij Barcello proposita	225	r
Questiones tres quesuit Antonius a Paulo et quas	296	b
Quid sit penuriam pati: prout dicit apostolus se scire	147	t
Quid faciendum filio: si pater patriam tradere voluerit	242	a
Quieta anima: suos videt defectus: inquieta aut minime	269	d
Quietem habere et a discursibus abstinere principes antiqui procurauere	268	r
Quietus ad locū accedere debet religiosus cum dolore: et quare	287	d
Quietus amator sit religiosus: et quare	293	p
Quiete multa bona religioso proueniunt: et que	293	q
Quietem mortalem custodire volens quidam litterarum fasciculum igni tradidit	297	f

De littera. R.

Ratio quid sit secundum Augustinum	248	n
Ratione homo cetera antecedit animalia: deos vero sequitur	97	y

Ratio est hominis proprium bonum cetera vero sunt cum ceteris animā
 ribus illi cōmunia 97 y
 Ratio perfecta est sine dei gratia et virtute gratuita 97 z
 Rationum collisione in agis quod ventorum: tempore Aristotelis Zicha
 demia mouebatur 199 b
 Ratione homo non discernens certitudinaliter: brutus omnibus brutalior est 221 y
 Ratio unde dicatur quia ab eo quod est ratum dicitur 221 z
 Rationem reddere cogendus est animus quotidiē s; Seneca 287 b
 Rector turpis et naufragus est cui gubernacula fluctus eripuit 108 d
 Rector qualis erga subditos esse debeat 131 k
 Refectione corporali ars magna est necessaria ad vitandū necessarijs 282 z
 Refectioni sanctorum aderat temporis tarditas: quia ante solis occasum
 non comedebant 283 b
 Refectionis raritas erat apud antiquos patres 283 c
 Refectionis tempore erat apud antiquos alimentorum insensibilitas 283 d
 Refectionis obliuiofitas erat apud antiquos patres 283 e
 Refectiois tpe apud antiquos erat viliū operationum occupatio 283 f
 Refectione peracta a quibus debeat religiosus abstinere 285 a
 Refectione peracta: caueant religiosi ociositates: et quare 285 b
 Refectione peracta: quibus vacare debeant religiosi 285 c
 Reges Medorum osculum nulli dabant: et quare 28 x
 Regis Indorum mirabilis consuetudo 34 k
 Rex non sit crudelis et durus ad parcendum ab illo subiectis 34 l
 Regi organici sonis cum paucibus familiaribus est vitandū: et quā 34 n
 Rex risui non vacet: et quare 34 o
 Rex in regno suo cui comparetur 34 p
 Reges unde dicantur 37 c
 Reges qui in veritate dici possint 38 f
 Reges suos antiqui magnificabant 69 i
 Rex Serathon: quomodo a seruis creatus sit: et quare 71 h
 Reges tria habere debent ostendit ex ratione Alexander a pirata sceleratus 240 d
 Regis optima electio in quadam insula 243 m
 Regia Sabba venit videre ministratū ordinem Salomonis 52 i
 Regis auribus nil silentio tutius: et nil finis iocundo acceptius 201 s
 Regnantium bene: que hic et alibi sit merces 39 q
 Regnantium male: quale hic et alibi sit damnum 29 r
 Regimen humane vite: quale sit 175 r
 Regere seipsum: laudabilius est quam alia regere 224 c

Regionem nostram repetere per aliam viam: quid sit	282	y
Relationem illorum que sunt in regno habeat rex a paucis	34	n
Religio quid sit	143	s
Religio vnde dicatur	143	a
Religio monastica quid sit	143	b
Religionem ampliauit dei filius et quomodo	143	e
Religionis sacre institutio antiqua est: et autentica	143	e
Religionis ingressum non prohibeant parentes	144	r
Religionem intrare melius est quam sua pauperibus dispensare	144	o
Religiones vitinam omnes et non pauci intrarent	144	t
Religionem sustentantia sunt septem orationi necessaria	155	l
Religionis perfectio multis patet exemplis	155	m
Religiosorum conuentum primum instituit Samuel	143	c
Religiosi ac moachi in veteri testamento erant pharum filij	143	d
Religiosam vitam Christus preelegit: discipulis tribuit alijsque preelegit	143	f
Religiosam vitam duxere apostoli post domini ascensionem	143	g
Religiosam vitam ducebant Alexandrini sub Marco euangelista	143	g
Religiosorum sub Marco mira continentia austeritasque ciborum	144	h
Religiose vite excellentia ostensa fuit in selmo ab angelo: et quomodo	145	y
Religiose vite perfectio in tribus consistit et in quibus	145	s
Religiosi perfectam vouent castitatem	147	a
Religiosi sunt Eunuchi in templo dei reclusi	147	b
Religiosi sic sunt mortificati ut cum delectatione motus carnales non sentiant	148	g
Religiosos temptare laborant demones prout vidit quidam	148	n
Religiosum cadere faciens demon a principe suo coronatus est	148	o
Religiosi aliquando malunt ut superiores suas faciant voluntates quam econverso	150	d
Religiosis necessaria est a mundanis tumultibus elongatio	151	i
Religiosis necessaria est suipsorum abnegatio	151	m
Religiosus debet esse mutatus quantum ad concupiscentie motus	151	o
Religiosorum multi mutant habitum non autem vitam	151	r
Religiosis cordis cultura exercitatioque necessaria est	151	s
Religiosus ad modum agricole vitia extirpet	151	t
Religiosis interna subtilis discussio summe est necessaria	152	a
Religiosi peccantes impetenterque vincentes magis puniuntur quam seculares	156	m
Religiosorum obedientium magnam esse premium patet exemplo	156	n

Religiosorum male videntium maxima perversitas	156	q
Religiosi male viventes pessimi sunt hypocrite	156	r
Religiosi et denarii maxima similitudo	156	s
Religiosi cum secularibus dominari maxima confusio	156	t
Religiosus negligens: conuersus est preconusione matris illi exprobrantia	156	v
Religiosorum exterior: habitus: quid significat	157	x
Religiosi philosophia: que ac qualis sit	157	y
Religiosis tria valde vtilia ac necessaria et que	260	e
Religiosis tria valde nocua: et que	260	f
Religiose vite ordinatum: tres continet partes: et quas	260	g
Religiosus in paradiso religionis positus: quid operari debeat	260	h
Religiosus non viuens ut debet: hypocrita, est: et quomodo	261	i
Religiosis non licet regiam aulam frequentare: et quare	269	z
Religiosus orare debet hora sexta ac nona: et quare	277	r
Religiosus diuinas laudes integre persolvere tenet: et quare	278	s
Religiosus: quo tempore vacare debeat studio scripture sacre	280	r
Religiosus quare se habere debeat in mese accessu: progressu: et recessu:	280	c
Religiosi moderni alimenta querunt delicata	283	g
Religiosi: seipsum non iudicantes gentium exemplo: perfidii debeant	287	c
Religiosis sepe suadet diabolus: vana ac frivola loqui: et quare	291	p
Religiosi moderni: ab antiquis differunt et in quo	292	d
Religioso: um moderno: um imperfectio maxima	292	e
Religiosis religiose loquentibus: angeli tripudiant	292	f
Religiosus in dormitorio: qualis esse debeat	292	h
Religiosus dormiens honeste se componat	292	i
Religiosi recolectio in se: qualiter fieri possit	293	s
Religiosus non facile egrediatur: ob leuem causam: et quare	292	x
Religiosus: quibus ex causis meritorie egredi possit	294	g
Religiosus egrediens: in mundo vix videt nisi mala: et que	294	b
Religiosus egrediens: qualis in itinere debeat esse	298	v
Religiosorum membra singula: suum seruent officium	298	x
Religiosus itinerans: diuinum qualiter persolvere teneat officium	298	a
Religiosus itinerans: diuinis expletis laudibus: quid agere debeat	299	c
Religiosus itinerans: cum socio debet de celestibus conferre	299	h
Religiosus itinerans: a vano aspectu oculos contineat et quare	199	i
Religiosus itinerans: honesta magis aspiciat querere debet	199	k
Religiosus itinerans: mulierum caueat pericula ac familiaritates	300	d

Religiosus: hospitio a secularibus receptus: qualis in conuersatione esse debeat	302	f
Religiosi exeuntes: nociua non audiant	302	m
Religiosi publici multi in multis sunt min ⁹ circumspecti	304	d
Religioso: villa valde ferculorū: saporū: ac vinorū diiudicatio	304	e
Religiosi aliqui: plus de mundanis loquuntur: q̄ de diuinis	304	f
Religiosus: finita refectiōe ap̄d seculares: a qb ⁹ cauere debeat	304	h
Religiosus egressus: exple ⁹ negocijs: redeat ad mōasterij q̄etē	304	l
Religiosus inter seculares: est sicut bubo inter alias aues	304	m
Religiosus q̄no tps redimere debeat amissum inter seclares	304	n
Respublica quid sit	4	a
Respublica quid sit fm Plutarcum	13	3
Respublica est res populi	4	b
Respublica: ex quibus constet	4	c
Reipublice membra: qualia esse debeant	4	h
Reipublice rectores eius concordiam seruent: sicut in organis seruatur consonantia	5	k
Reipublice vsus: qualis esse debeat	5	m
Reipublice vnus tantum debet principari	7	k
Reipublice: fidelitas in omnibus adesse debet	7	m
Reipublica: consilijs dirigitur: hinc consules a p̄sulendo dicunt	7	s
Reipublice: quid conferat bonum consiliū	7	t
Reipublica parua: qualiter magna fiat	8	y
Reipublica constat ex moribus: vt ait Enius	8	3
Reipublice dātes p̄siliū: nauium comparantur gubernatorib ⁹	8	v
Reipublice vtilitati: omnes intendere debent	9	h
Reipublicam antiqui curabant: etiā post mortem	9	k
Reipublicā vnanimi omnīū intentione saluari: p̄ exemplis	9	m
Reipublica ecclesiastica: sola est perfecta: ⁊ quando	9	n
Reipublica: ex eisdem generatur ⁊ corrumpitur	9	o
Reipublicam Romanam: que mala cuerterunt	10	r
Reipublice causa que fuisse a Romanis	10	t
Reipublice causa: quid fecerit quidam	10	v
Reipublice causa: Codrus mori: ⁊ ali ⁹ qdā: terre hiatui se dedit	10	x
Reipublice causa: omnia contemnebant antiqui	10	y
Reipublice causa: quid Paulus Alphricani filius attulerit in erarium publicum	11	3
Reipublice vtilitate: ⁊ non propria se viuere estimauere antiqui	11	a

Reipublice societate: nullaz aliam esse gratiorem ait Tullius	II	b
Reipublice salute nullū periculū esse vitandum ait Tullius	II	c
Reipublice causa morientes filios non plangebant antiqui	II	e
Reipublice ecclesiastice gratia: quid ecclesiastici facere debeāt	II	g
Reipublice mala multa inerant ante doctrinam xpianam	12	q
Reipublice Romane multa inerant mala: ante fidem Christi	12	r
Reipublice cōmodo ⁊ non pprio officia sunt assumenda	39	v
Reipublica iniurijs exposita: est quasi discalcata: quo nihil ma gis trahibus vituperosius	67	i
Reipublice omnia membra: suum erequi debent officium	67	k
Reipublice membra: per mēbra corporis nō imerito significāt	67	l
Reipublice membrorum multiplex colligatio: siue coherentia	67	o
Reipublice seruientes duo Platonis seruent precepta: ⁊ que		
Reipublica: quando incipit esse felix fm Platonem		
Reipublice saluti consuluit Aristoteles verbis ac factis	201	y
Reipublice causas: multa sustinuit Cicero	211	b
Reipublice utilitatem: vite proprie antiqui preposuere	241	m
Reipublice sue ob victoriā: maluit mori Cōdr ⁹ q̄ vivere. Itēz	241	n
Reipublice prodesse volentes: seruare debent duo precepta Pla tonis: Iterum	241	o
Reipublicā paruā: qualiter antiqui magnā fecere. Iterum	241	p
Reipublicam magnam qualiter moderni faciunt paruam	241	p
Reipublice causa: minus sapiens: sapientiori postponēdus est	242	a
Reipublica perit: dum vnusquisq; cōmodū propriū querit	243	f
Restituere tenentur cauidici male lucrata	46	i
Restituere tenent aduocati: ea q̄ p iustā amiserē aduocationē	46	m
Restituit mal ⁹ aduocat ⁹ male lucrata ac p eū amissa	46	n
Restituendum est in morte per se: ⁊ non confidendū in aliquo	165	b
Rhetorica: quid sit fm Alpharabium	223	i
Rhetor bonus: spiritualiter loquendo: quis sit	223	v
Risui non vacet rex: ⁊ quare	34	o
Rumor in claustro: vna est de duodecim abusioibus	291	r
De littera. S.		
Sabbata nostra deridere hostes nostros: quid sit	272	i
Sacerdotes aliqui angeli: aliquando vō dii appellantur	18	h
Sacerdotum causas Constantinus noluit iudicare	28	a
Sacerdotes: laycos principes iudicare debent: ⁊ nō ecōuerso	18	c
Sacerdotes peccantes: copoperendi sunt non propalandi	19	g

Sacerdotum principem honorant Zibila flagellū dei: et quare	37	a
Sacerdotes parochiales: pedib ⁹ adaptantur: et quare	112	v
Sacerdotes septuagintaduorū xpī discipulorū sunt successores	114	n
Sacerdotum officium: quale sit	114	n
Sacerdotum officium Christus exercuit et quando	114	n
Sacerdotes quales esse debeant	114	o
Sacerdotib ⁹ iponit stola super utrunq ^{ue} humerum et quare	114	p
Sacerdotes debent esse immaculati	114	q
Sacerdotes virtutibus sint ornatī	114	r
Sacerdotes sobrii sint et non vinolenti	115	y
Sacerdotes: unde dicantur	116	i
Sacerdotes siue flamines: apud antiq ^{ue} in magno erāt honore	116	k
Sacerdotes ydolorum: nunq ^{ue} se mulieribus miscebant	116	m
Sacerdotum ydolorum abstinentia maxima	116	n
Sacerdotes gētes: si sic fuere abstīnētes: q ^{uo} to magis xpīani	117	q
Sacerdotes gētes p ^{ro} ue vite añ institutionē postea se corugebant	117	r
Sacerdos ydolorū fact ⁹ valeri ⁹ flacc ⁹ : vitā in meli ⁹ mutauit	117	r
Sacerdotes gentiles erant vnus vxoris vtr ^{ius}	117 s et 124	x
Sacerdotes: boni sunt vigiles non custodientes	117	t
Sacerdotes boni: quid faciant	117	t
Sacerdotes et ecclesiastici: sint vigiles: custodes: pugiles: ac milites	117	x
Sacerdotes: pascuis necessarijs subditos pascant	117	y
Sacerdos legalis: vxorem virginē nō viduā accipe debebat	123	q
Sacerdotes legales: tempore belli nihil de pertinentibus ad dei cultum pretermittebant	131	l
Sacerdotum legalium: vsq ^{ue} ad martyrium perseuerantia	131	m
Sacerdotum legalium indumenta: quid significabant	134	r
Sacerdotum noue legis indumenta: quid significant	134	o
Sacerdos dicitur angelus: q ^{ui} angelus idem est quod nuntius	260	c
Sacerdos missam celebrans: qualis esse debeat	279	p
Sacerdos indigne celebrans: grauiter punitus est	279	q
Sacerdotisse apud antiquos: caste ac pure eligebantur	116	l
Sacrificiū: ne intermitteret qdā gētilis: vtr ^{ius} se i brachio passus ē	144	t
Sanitate gaudentes: qualiter sint ammonendi	111	f
Sanitatem suam sancti non destruant voluptatibus ac lasciujs	111	s
Sanitatem destrunt nimia secula	111	h
Sapientum regimen: quale erat s ^{ecundum} Senecam	27	o
Sapientes: deus voluit sui populi esse rectores	27	f

17	Sapientum multitudo: ac raritas: unde causetur	138	v
12	Sapientes septem Jonici: quo tempore fuere	180	c
114	Sapiens an debeat irasci	209	m
114	Sapientis proprium est: nihil penitendū facere: nihilq; intusū	213	y
114	Sapiens solus esse non potest: q̃a omnes boni sunt secū: ⁊ q̃uo	220	k
114	Sapiens Plato minime presumptuosus fuit	195	v
114	Sapientes sunt terrent reges ac principes	245	i
114	Sapientis ac stulti animi differentia maxima	257	p
114	Sapientie dignitas maxima: cunctis preualet mundi opibus	135	b
115	Sapientiam gentiles extollebant: tanq̃ vnicū numen	135	c
116	Sapientiam pingebant antiqui cum quadam scriptura prefor-		
116	bus omnium templorum	135	c
116	Sapientia odit hoīes stultos: ignauia opera ac inutiles scias	135	c
116	Sapientie amor: phie dicitur: ⁊ sapientie amator: phus: ⁊ q̃re	135	d
117	Sapientia est sempiternorum scientia	135	e
117	Sapientiaz gentiles excolebant: tanq̃ deū deor̃ ac oīus p̃ncipē	174	3
117	Sapientiam diuites stulti emere non possunt	174	c
117	Sapientia quattuor inducūt: q̃ in Socrate fuere sapientissimo	186	a
117	Sapientie studiosi qui Imperatores fuerint	229	x
117	Sapientie studiosissim⁹ fuit Carnaydes: nonagita ānis expletis	246	o
117	Sapientie causa: omnia sunt abijcienda: put fecit Socrates	246	a
117	Sapientiam venalem: qui detulere parisiis	231	i
117	Sapientie venditores: a Carolo magno tria perire: ⁊ que	231	m
117	Sapientia: multis modis accipitur in scripturis	233	y
117	Sapientia: multipliciter a multis diffinitur	233	3
117	Sapientia mundana qualis sit	233	a
117	Sapientia mundana triplex est	234	c
117	Sapientia mundana: ad quid sit	234	b
117	Sapia noxia derelinquēda est: laudabilisq; fatuitas adiscēda	234	i
117	Sapientia erronea: est ad seducendum: ideo cauenda	234	k
117	Sapientia iustorum: que ac qualis sit	235	i
117	Sapientia fidelium multipliciter diffinitur a sanctis	235	m
117	Sapientia p̃dicitur quis sit	235	n
117	Sapientia fidelium determinatiue quid sit	135	o
117	Sapientia fidelium multipliciter dicitur	235	p
117	Sapientia est mandatorum dei perfectibilitas	235	q
117	Sapientia est archanorum luculenta cognitio	235	r
117	Sapientia est oīuinorū adimpletio consiliorū	236	s

Sapientia sanctorum antiquorum: qualis fuerit	236	t
Sapientie virtuose sanctorum alphabetum est humilitas	237	l
Sapientia contemplatiuorum: in quo consistat	237	l
Sapientia diuina non inuenitur in carnaliter uiuentibus	238	n
Sapientia gentilium vnde veniat ⁊ quo ascendat	238	o
Sapientie gentilium: ⁊ Christi fidelium maxima differentia	238	o
Sapientie sanctorum multiplex virtuositas	238	p
Sapientia: vbi: ⁊ a quibus inueniatur	238	q
Sapientiam habentes diuinam: veri sunt excellentissimiq; phi	238	r
Sapientie fidelium respectu infidelium eminentia	239	a
Sanguinis prolata snia: triginta dierū spatio differrenda est	20	m
Sanguinis humani effusio cauenda est: ⁊ quare	35	p
Sanguinis hūani effusio: clamāt oēs ad deum creature.	35	q
Sathan: aduersarius dicitur		
Satisfactio: pro tempore male expenso: qualiter fienda	305	o
Satisfaciebāt sci patres: pro relaxata abstinentia: ⁊ qualiter	305	p
Stabile nihil in hac vita	108	o
Seculares: magne aliqui eē perfectiōis oñdit quodā exēplo	64	p
Securitas tanq; hostis: infirmis mentibus timenda est	264	r
Senatus a senectute dictus: nomen est officij	48	o
Senatus officium: est: ciuitatem iuuare consilio	48	o
Senatores cetū Romulus eligēs: p̄res ob curā eos noiauit	48	p
Senatoribus nihil nobilius: nihilq; glorioſius	48	q
Senatoribus honor maximus apud grecos habebatur	44	r
Senatorum nomina litteris aureis Rome erant conscripta: iō		
patres conscripti dicebantur	48	r
Senatorum consilio: bellum apud Athenienses gestum est	48	s
Senatus in republica cordi comparatur: ⁊ quare	48	s
Senatus Romanus: qualis fuerit	58	c
Senib⁹ nō adsit voluptatū iuueniliū implicatio s; abdicatio:	94	x
Senectuti agende sunt gfe: q; quod nolle debet non potest	94	y
Senes circa studia salutaria se occupare debent ⁊ quare	94	y
Senibus: ante senium memora: industria ad sūt: ⁊ ingeniū	94	z
Senibus adsit rectitudo in vsu virtutum	94	b
Senes plus agunt consilio: q; illi qui laborant	94	c
Senectus ac proles priuatio: prestant libere loquendi licentiā	94	c
Senes a senio dicti: quasi se nesciant	94	d
Senectus qd sit: q; sex est: ⁊ edificium putrefactum ruens	94	d

36	Senium: nauigio vetusto comparatur: et quomodo	94	e
37	Senes: excessum caueant alimentorum	94	e
37	Senes citius inebriantur s3 Aristotelem: et quare	94	f
38	Senes laborant loquendi abundantia magis q3 iuvenes	94	f
38	Senis opera: que et qualia esse debeant	94	g
38	Senex: aliquando dicitur puer centum annorum: et quare	94	g
38	Senex viuere incipiente nihil turpius	95	b
38	Senis studium est: priores recogitare iniquitates: preteritasq3		
38	abdicare voluptates	95	b
39	Senium incōmoda plurima s3m Gregorium	95	i
39	Senilis etas: amphore comparatur: et quare	95	k
39	Senectuti nomen imponens Virgilius: tristē eam vocauit	95	l
39	Senes annos non habent: quos se hēre dicunt: et quomodo	99	m
39	Senes studeant bene mori: bene viuendo in iuuentute	95	m
39	Senex bonū post se relinquat exēplū: eleazaris senis exēplo	95	n
39	Senectutem suam: accusans aliquid non habebat senex quidaz		
39	centum annorum	95	o
39	Senex sine religione: maxima est abusio et quare	95	q
39	Senes sine bonorū ope fructu: arborib3 infructuosas pparāt	95	s
39	Senilis etas: duas caueat particulas que non veterascunt: cor		
39	scilicet et linguam	95	t
39	Senex Socrates nonaginta quattuor annorum: et Cleantes: duo		
39	volumina edidere	215	r
39	Senex Sophocles centū annorū: nobilissimā edidit fabulā	215	s
39	Senex Themistocles centum et septem annorum moriens dole		
39	bat: q3 tunc sapere incipiebat	215	t
39	Senex Lato censorinus: grecas litteras discere non erubuit	216	v
39	Senex Licero idem fecit	216	r
39	Senex Sorgias centum et septem annorum: non habuit: aliquid		
39	quo senectutem accusaret. Iterum	203	n
39	Seneca binominis fuit more romano: honesteq3 fuit vite	211	e
39	Seneca dicta: q3 fuerint vulgata asserit Quintilianus	211	f
39	Seneca opera commendat Fronto plutarci nepos	211	g
39	Senecam preceptorem Nero quondam discipulus ei3 occidit	211	h
39	Secte philosophorū diuerse: in quo diuersificabantur	220	p
39	Sepultura honorifica sepeliūt aliqui ipij: et iusti vili: et quare	164	p
39	Sepultura ecclesiastica: an prodest defunctis et quomodo prodest	164	q
39	Sepulture tradenda sunt corpora mortuorum maxime iustorū	164	r

Sepultura condigna: antiquorum corpora honorata sunt	164	r
Sepulture in ecclesia tradita scimonialis p mediū secta ē: ⁊ qre	164	e
Sepulture traditus in ecclesia Faustini diues extrahitur: ⁊ ex hoc episcopus moritur	164	t
Sepulturam nō curabāt antiq sācti patres: vt pz exemplo	164	v
Sepulturam propriā na curabāt antiq pbi: vt pz exemplo	164	x
Sepulture tradi in patria ppa nō curauit Anaxagoras: ⁊ qre	181	k
Sepulturam non curauit Diogenes: ⁊ quare	183	z
Sepeliri post mortem non curauit Socrates ⁊ quare	190	z
Speculo vtendum est ad id ad quod utebatur Plato	215	o
Spectaculis assistere nihil damnosius ⁊ quare	267	c
Semiliberuz se asserens Cicero improbatur a Seneca	211	c
Sententie publii: egregie sunt ad multa proposita	209	r
Se o discere / au ⁹ q nūq: Socratis musicā discēis oñdū exēplo		
Sensus exteriorib ⁹ : bestie hominibus pstant: ⁊ que sint ille	221	y
Sensibus corporis quinq: anime sunt porte	294	y
Senatus vnde cognoscatur	303	x
Seueritas quid sit	243	g
Seuerus princeps in subditos. cui comparetur	23	r
Seruorum multorum sequellam non habeant presidentes	40	e
Seruorum paucitatem habuere, Cato ac Scipio romani	40	e
Serui non sunt hostes: sed fiunt ob dñorum crudelitatem	68	x
Seruorū vsa: supbissimi: auarissimi: sum ⁹ ac crudelissimi	68	z
Servus conditione: liber esse potest virtuali libertate	68	a
Servus conditione: aliquando dominus est passionum: domi- nus ēo aliquando earum seruus	68	a
Serui potius dominos colant q timeant	68	b
Seruis moderate imperare laus est	68	b
Seruis captis precioqz comparatis deus parcere iubet	68	b
Seruū feris deuorandum profecit crudelissim ⁹ Pollion	68	c
Serui nō sunt permittendi viuere in lasciuia: sed castigandi	68	c
Seruo panis ac disciplina necessaria sunt	68	c
Seruorum disciplina: rōne ac modestia moderata esse debet	68	d
Serui oñis seruiant cū hūilitate: reddētes q sūt Cesaris Cesari	69	e
Serui coipso odiāt pctm: q ipsi: seruile induxit captiuitatem	69	f
Serui caneant: ne per peccatū turpiore seruitutē incurrant	69	f
Seruorum vocabuli origo: vnde venerit,	69	g
Serui de quibus sint ammonendi	69	b

164	1	Serui dñs debet esse fideles multorum seruoꝝ exemplo	70	x
164	8	Serui multi infideles dominos occiderunt ⁊ domos eorum ac conu-		
164	1	ges inuaserunt	71	g
164	7	Seruos qui dñs suos occiderunt: Alexander crucibus affixit	71	h
164	7	Seruus fuerat abbas Olimpi⁹. iō aduc dñm suum honorabat	71	i
164	7	Serui dñs sint subditi: apum exemplo: ut ait Virgilius	71	k
181	1	Seru⁹ barbar⁹ hasdrubalē occidit: eo q̄ dñs ipe suū occiderat	71	m
183	3	Seruū sine domino viuere posse: dominum vō sine seruo viuere		
183	3	non posse turpe est	183	x
218	0	Seru⁹ faci⁹ Diogenes dixit se scire hominib⁹ liberts imperare	183	a
267	c	Seruus Phedron euasit in virum optimum sub Platone	203	m
271	c	Seruitutis nomen culpa meruit non natura	67	q
209	1	Seruitus vilissima apud nonnullos dominos: ⁊ quare	68	y
271	c	Seruitus in peccatis: qualis sit	68	a
271	c	Seruitus nulla turpior q̄ voluntaria sicut est in peccatis	68	a
271	c	Seruitutē voluntariam inducit voluntaria munē acceptio	187	i
271	c	Seruī cepest i senectute Decuba Cressus Darij mī ⁊ alij	68	z
271	c	Scientia predicti fuisse antiqui principes ⁊ quare	26	p
271	c	Scientia predictum Alexandrum fieri: Philippus pater procurauit		
271	c	epistola missa Aristoteli	26	q
271	c	Scientia multa aīe aliquando nocet: sicut corpori cib⁹ idigēt⁹	141	h
271	c	Scientie grad⁹ sunt: lectio: meditatio: opatio: ofo ac pteplatio	141	s
271	c	Scientia cibo corporali comparatur	234	d
271	c	Scientia abuti contingit ob superbie tumorem	234	d
271	c	Scientia abuti contingit ob presumptuosam estimationem	234	e
271	c	Scia abuti ptingit: ob sciēdi iutilia laboriosam curiositatem	234	e
271	c	Scientia mīta p dñū nō pbat Apostol⁹: si modū sciēdi nescierit	234	f
271	c	Scientiarum ac virtutum origo: est dominus nř Iesus Xpus	237	m
271	c	Scientiam amans scripturarum: carnis vitia non amabit	272	m
271	c	Sciendū modus multiplex	234	f
271	c	Sciendū modus: ordo: studium: ac finis	141	d
271	c	Scire plura ac meliorem principem magis decet q̄ ceteros	27	e
271	c	Scire volunt multi: ob diuersas causas	141	e
271	c	Scire volūt multi diuersis tamē respectib⁹ s̄m Bernardū	234	f
271	c	Silentium venale est apud cauidicos		
271	c	Silentium per quinquēniū discipulis Dictagoras imperabat	206	c
271	c	Silentium in mensa seruandū est: aut doctus s̄m pferendus	217	k

Silentia mensura dissipata: mens extra seipsam ducitur	267	k
Silentij murū n̄ hñs ē sic ciuitas inimici iaculis patens	168	l
Silentium non seruans est sicut fluius exundans	268	n
Silentio vacabant antiqui sc̄i patres sicut abbas Agathon	268	o
Silentium mirabile seruabant in ecclesia sancti patres	289	3
Simplex senex pl̄m fidei illudentē pfudit: et quomodo	129	f
Simplicitas sancta cuiusdam predicantis philosophum callidissimum confudit: et quomodo	128	c
Scriptura sacra: est omnis scie contentiua s̄m Augustinum	141	g
Scripture sacre studere: omnes ammonendi sunt et quare	141	i
Scripture sacre studētes: alijs studētib⁹ excellētiōres sūt: et q̄re	141	i
Scriptura sacra habet triplicem modū itelligēdi: et q̄s sit	142	k
Scripture sacre qualiter sit studendum	142	l
Scripture sacre noticiam attingere cupiens: emendationi studeat vlciorum	142	m
Scripture sacre auditor: qualiter illam audire debeat	142	n
Scripture sacre studens: qualiter instruendus sit	142	o
Scripturis simplicioribus intendens quidam probabilis vite errorem incurrit	142	r
Scripture sacre studens: opere impleat que audit: vt sapientia augeatur.	142	v
Scripture sacre sciaz appetunt quidam mala intentione: et quare	142	x
Scripture sacre quidam opam dant bona itentione: et quare	142	y
Scripturarum duo sunt genera artium. s. et appenditiarum	137	f
Scripture oēs dūmodo reprobate n̄ sint a sapiēte legi possunt	227	i
Scripturis maior n̄n non est pfidendū sed etiam i. pprijs	229	o
Socius vnde dicatur	85	o
Socij college: comitis: consortis: ac sodalis differentia	85	o
Societas quid contulerit hominī	86	v
Societas malorum vitanda est et quare	86	x
Societas bonorum habenda: et quare	86	3
Socijs adesse debet charitatiua affectio	86	a
Socijs adesse debet vnanimis consensio	86	a
Socijs adesse debet mutua subleuatio: ac veneratio	86	b
Socium et amicum esse alterum se: affirmauit Alexander: et qñ	86	c
Societas inter homines est penes deo imperium	86	d
Sociorum debet esse pia compassio: ac suppositio et quare	86	d

Societatis ratio diuiditur in iustitiam ac beniuolentiam	86	f
Societas cu3 quibus esse debeat	86	g
Societas salua esse non potest nisi amore: ac partiũ custodiã	87	h
Societatem dissoluit auaritia	87	i
Societas bonorum suadenda: maloz 3o exterminanda ẽ	87	i
Societas malorum a bonis vitanda est	209	m
Scola ocs cuiuscunq3 etatis admittit: iõ semp discẽdũ est	94	a
Scolares debent esse corporali dispositione venusti	135	f
Scolaris Thimei fili9 ob corporis idispositionẽ socijs fuit ludibriũ	135	g
Scolaribus nocet hyemis intemperies: vel estatis	135	h
Scolaris quidam: ob corporis ac temporis indispositionem lepra		
occubuit	135	h
Scolaribus cibi ac potus adsit temperantia: vestiuq3 penuria	135	i
Scolares explorandi sunt: quales sint quo ad mẽtis industriã	136	k
Scolares pueri vtiacis ingenij sunt singulariter nutriendi	136	m
Scolares pueri: qualiter in principio sint instruendi	136	o
Scolares prius male instructos: duplicem faciebat Thimeus soluere		
mercedem	136	p
Scolaris triginta annorum Lotharius nomine dubitauit cuius vxor		
fuerit Eneas	136	r
Scolares tempus ac expensas simul non amittant	136	s
Scolarum puerorum peccata: que sint fm Augustinum	136	o
Scolares recte 7 artificialiter primo in grammaticalibus sunt in-		
struendi	136	t
Scolares non nimis ibuant: 7 illaqueent poetaz fabulis	137	x
Scolares post grãmaticam sunt logica imbuendi	137	a
Scolarib9 erudiendis: septẽ spales ex oib9 sciẽtijs sũt necessarie	137	b
Scolaris ebrietatem maxime caueat: 7 quare	138	l
Scolares vt proficiant: qualiter studere debeant	138	x
Scolares sint quieti exẽplo pho3 ac vere studeant philosophic	139	e
Scolares a vicijs sint alieni: vt uosq3 moribus maturi	139	f
Scolarum ignominia maxima: regulas audire philosophic: 7 mora		
tos non esse	139	g
Scolaribus confert constantie stabilitudo: 7 quare	139	h
Scolaris qdã postea mercator fuit deĩ miles demũq3 scolastic9	139	h
Scolaribus adsit discreta suarum complexionuz consideratio	139	i
Scolaribus adsit: magistroruz credulitas ac dilectio	139	i

Scolaribus adsit rara aut nulla mulier ad eos accessio	139	m
Scolaribus adsit bonorum doctorum adhesio sufficiensq; sumptuum prouisio	140	k
Scolaris dicitur eo q; nihil sit discipulus et a scholis diuisus	290	g
Sobrietas comes sapientie animota viani omnibus precludit di- sciplinis	192	3
Socratem tristorem: vel alacriorem nemo vnq; vidit	186	3
Socrates tres fuisse: omnes viri excellentes	190	l
Sorta de militum exercitu expellenda	36	k
Sollicitudinum et miseriarum regie dignitati annexarum consideratio ne quid dixerit rex quidam coronandus	247	y
Solitudines potius dilexere antiqui sancti pres q; ciuitates et que	266	v
Somnus continuus mors est: temperatus vero vita	66	x
Soniū vidit Socrates an mortem indicās q; die tertia erat mori- turus	187	c
Somniū Socras anq; Plato ei? discipul? fieret	192	3
Somnia quibus accidunt de causis	288	i
Somni etiam tempore: boni a malis differunt	288	k
Somnus religiosi: qualis esse debeat	288	l
Somno tempus deputatum perit	288	l
Somnus Letheus: sermo dei debet esse abhominandus	288	m
Somnum tenue iuuat: victus potusq; sobrietas	288	n
Somno transacto: quid agere debeat religiosus	288	o
Somnus ipse: sanctis viris meritorius est: et quare	288	p
Somnum quare cupiant sancti viri	288	q
Somno peracto: ad matutinum surgendum est: et quare	288	r
Sophista spiritualiter loquendo: quis sit	223	a
Sophistice loquens odibilis deo: et quare	223	t
Stomachus est rex totius corporis	52	n
Stomac? accepta non cōdicās mēbris: pestifer ē: sic et princeps	52	p
Stomaci fastidienti ē: multa degustare: sic et libros multos euoluere	141	y
Stoicus grece latine dicitur poeta: et quare sic dicitur	220	n
Stoicorum principes Zenon et Crispus	221	t
Successorem modo curiali sibi Aristoteles moriturus elegit	201	y
Scrutinium interius: a religioso qualiter fiendum	252	b
Superbie reprimende in triumpho pulchra antiquorū obfuitio	248	x
Superbire contra naturam est: ab equali velle timere	68	v

Subdiaconorum officium quale sit	113	b
Subdiaconorum officio Chastus vsus est: et quando	113	b
Subdiaconorum dignitas magna est: et quare	114	l
Studium quid sit	138	a
Studium mirabile Theodosij fuisse asserit historia tripartita	26	b
Studium mirabile Caroli magni in artibus et in diuinis	26	c
Studium de roma parisijs traslatu est Caroli magni tpe	231	k et 26
Studia in ciuitatibus statuenda sunt	35	k
Studio inservientibus providendum est in necessarijs	35	k
Studentium diligentia grecorum regnum sublimatum est	35	k
Studentibus tria necessaria sunt: scilicet na: exercitiu ac disciplina	137	e
Studentes recta intentione sciam acquirat rectoq; mo ea vtant	141	c
Studijs legentiu tria nocet. s. negligetia imprudentia et fortuna	142	p
Studiositatem Aristotelis mirabilem vultus demonstrabat	199	c
Studiorum genera primus omnium Aristoteles distinxit	199	s
Studij vehemens fuit Carnaydes adeo q; comedere obliuisceretur	206	o
Studiositas mirabilis multorum philosophorum	215	p
Studiositate Archimedes fuit et vita donatus postea obtruncatus est	215	q
Studia Athenis maxima flourerunt	230	b
Studia philosophie flourere Rome	231	b
Studij parisiensis precipui fundatores qui fuerint	231	k
Studiorum gloria: galli romanis equati sunt: et Atheniensibus	231	o
Studia ad partes hybernie transitura sunt Berliu vaticinio	231	a
Studiositas Solonis ac Socratis maxima	246	p
Studiositas archimedis phi maxia siracusai pp h a lictor occisi	246	q
Studio religiosus vacare dz spatijs medijs iter horas canonicas	133	l
Studio solerti veritas inuenitur si queratur	280	t
Studium religiosi: quo tendere debeat	280	s
Stultum fieri: vt quis sapiens sit quid sit	236	t
Stulti stultioris: ac stultissimi differentia	263	s
Stultitia quid sit fm Augustinum	263	s

De littera. T.

Tacendum bene prius est: postea loquendum	2	o
Tacendum esse in mensa affirmabat Socrates	2	p

Talenti accepit Aristidem ^o ut loqueret Demosthenes v ^o pl ^o accepit ^o	207	x
ut i quadam causa taceret	188	q
Tal sit vnusqz q ^o is videri desiderat	303	t
Tactus impudicos fugiant religiosi: sicut ignem infernalem	150	g
Taciturnitas saltē p ^o biētiū discipulis oib ^o p ^o cipiebat a pictagora	198	a
Tractatus mille numero composuit Aristoteles	201	a
Teophrast ^o Aristotel ^o discipulus ligne ac vite suauitate insignis fuit	172	n
Teorice sūt tres ptes: mathematica. s. phisica ⁊ metaphisica	165	c
Testiū nō crequēs de equo a milite paupib ^o relicto dānat ^o est	218	v
Temperantia quid sit fm Tullum	249	v
Temperantia quid sit: ⁊ quot eius partes	186	-l
Temperantia maxima: maturaqz grauitas Socratis	249	r
Temperantia principibus potissime est necessaria	205	f
Temporum duorum. s. mane ⁊ vespri habenda est cura	205	g
Tpe vespertino p ^o memorāda sūt q ^o die pcedēti sūt scā: ⁊ quare	261	i
Tempus est instātanea modicitate breue	261	k
Tpis breuitatē testatur scriptura sacra multis in locis: vt patet	261	l
Tempus punctale: est velut transitus ⁊ irretardabile	261	m
Temporis volubilitas infinita	261	n
Temporis cum celeritate: vincendi celeritate certandū est	261	o
Tempus non modo fugit sed volat fm Tullum	261	q
Tempus est irredibilibitate irreparabile	261	r
Tempus est viuētium in tempore consumptio	261	s
Tempora meliora preteruolant: deteriora v ^o succedunt	262	x
Tempus incertum est: sui terminabilitate	262	j
Tempus transiens est exclusiuum temporis ad merendum de ^o putati.	262	a
Temporis conditionum consideratione: debet vnusquisqz ad bonum stimulari	262	c
Tempus quomodo ⁊ qualiter Paulus expendebat	262	d
Tempus quomodo ⁊ qualiter expendebat Teodosius	262	e
Temporis amissionem cauere debem ^o phorum exemplo	263	f
Tempus quot ⁊ quibus modis amittatur	262	a
Tempore concessio abutuntur: qui infructuosis occupationibus fatigantur	265	g
Temporis factura profrugalissime estimat a multis	265	b
Tempus omni thesauro incomparabile vilissimū estimatur		

Tempus tantum nostrum est: cetera vō aliena sunt	265 l
Temporis in tanta breuitate supernacua discere dementia est	265 m
Tempora multa pereunt: et quomodo	265 n
Tempus amitti contingit interius exteriusq: et quomodo	266 3
Tempus interius tripliciter amittitur: et quomodo	266 3
Tempus amittitur in discorsium diuersitate	268 p
Tempus amittitur occupationibus negotiorum secularium in utilibus	269 y
Tempus laborando quis sit qui amittat quo ad retributionem	270 f
Tempore nobis concesso operandum est ob multas rationes	271 l
Tempus presens: temporis seminationis assimilatur: et est agac messis et quare	271 y
Tempus presens tempus est misericordie: futurū vō equalitatis	271 a
Tempore presenti cōponende sunt cause nostre cum deo: et qre	271 a
Tempora misericordie conuertentibus in culpam conuertet deus iust in penam	272 d
Tempus amissum cum secularibus: quomodo religiosus redi mere debeat	304 n
Templi interiora solis sunt sacerdotibus concessa	20 o
Templa deorum expoliari non permittebant antiq pncipes	62 b
Templi intrantes alium animū hē debent q̄ foris stantes	205 g
Templum est domus philosophantis. Ideo domus Pytagore in templum est consecrata	206 m
Testimonio falso preuallentes in iudicio Acab et Aman: mala mor te interiere	46 q
Testis falsidicus: tribus tenetur obnoxius	46 r
Testis falsus per locustam significatur	46 r
Testis falsus veritatem et christuz qui est veritas interimitt	46 s
Testes tres falsos contra quendam sanctum episcopum quomodo vltio diuina puniuit	46 t
Thesaurorum custodes stomacho comparantur: et quare	
Timore domini nisi quis solidetur: casui subiectus est	119 m
Timore Dionisius tyrannus barbam non radebat	15 o
Timore Alexander scriitari faciebat vxoris proprie cubiculū	15 p
Timuit Store ^{us} phis p̄ storcorū sniam in tempestate positus	209 o
Timent naturaliter mortem etiam sapientes	209 p
Timor modestie cognatus familiaris est sapientie	221 z

Thimet Platonis principium: est principium genesis scilicet. In prin-	
cipio creauit deus celum ⁊ terram	193 i
Triumphantium antiquorum ordo	246 v
Triumphis ne antiqui superbirent imperatores: quid faciebant	
populi	247 r
Tyrannus quid sit: ⁊ quid rex	38 n
Tyranni ⁊ reipublica exterminandi sunt	4 i
Tyrannus deffert a principe: ⁊ in quibus	38 k
Tyrannum occidere non est peccatū fm humanas litteras	38 l
Tyrannica opera canea tomnis princeps: ⁊ que sint illa	38 m
Tyrannos sacra execratur scriptura	39 o
Tyrannum Dionisium diu viuere orabat deos quedam vetula: ⁊	
quare	40 b
Tyrannum Dionysium sceptum custodibus Plato alloquens quid	
dixerit	195 s
Tyrannidis delende consocios ne proderet Jonon: omnia tormenta	
perpeffus est	208 i
Tribulatione Roma percutitur: ⁊ quare	30 o
Tributa augere noluit Tiberius ⁊ quare	57 o
Tristiozem nec alacriozem quisqꝫ socratem vidit	186 s
Titulus libri Boetij de consolatione quis sit	212 m
Tonsare seu corone vsus a nazareis originem habuit	113 y
Tōsura seu corona regia: nō sit corona superbie: ac tactantie	113 z

De littera. A.

Agatio cordis in diuinis laudibus: reprehensibilis est	298 b
Aniloquia muliez in ecclia demon in carta scribebat	289 y
Aniloquijs religiosorum demones adsunt in forma porcorum	292 f
Verbum duplex est: interius scilicet ⁊ exterius	278 v
Verba ociosa vel detractoria audiēs qdam semper dormiebat	291 q
Verba spūalia audientes quidam semper somno grauabant	291 q
Venatio triplex scilicet ferina aucupum: ⁊ piscatoria	64 e
Venatozem neminem sanctum inuenimus	64 f
Venatio oppressiua: harenaria: ⁊ saltuosa	64 f
Venatio illicita est etiam layco ex tpe vt in quadragesima	64 f
Venatozes de quibus sint ammonendi	65 g
Venatio ad noxtiarum ferarum exterminiuꝫ licita est	65 b

Venatio illicita fit ex causa tempore: persona et modo	65	l
Venari die dominica prohibuit regem Anglie quidam sanctus	65	l
Venari non licet viris ecclesiasticis	65	m
Venerari religiosos decet regem	34	g
Veneno ab infantia nutrita puella Alexandro est oblata	35	t et 201 x
Vendere velle omnes care: et utiliter emere constat ex facetissima urbanitate	82	x
Venditor an debeat in venditione patefacere rerum vitia	82	a
Venditor: vendere rei vitia narrare nihil stulti ait Diogenes	83	c
Vendere rei narrare vitia honestum est non publicare vero vitium	83	d
Vendere rei celare vitia: non boni viri est sed fallacis ac callidi	83	d
Venditor hortuli qualis emptorem decepit in precio	83	c
Venditores multa pericula committantur	83	g
Venialium reum defectus: an sint occultandi: vel non disputatio	56	f
Veneris totalis abdicatio in quadam parte Indice	90	e
Venia quid sit	252	d
Veritas super omnia debet omnibus esse amica	198	v
Veritas post deos est: que homines deo proximos facit	295	f
Veritas quadruplex secundum Anselmum	223	r
Veritatis inopia laborant magnates: multis abundantes	207	l
Vestis aliquando obtinet quod non obtinet virtus: ut patet exemplo philosophi cuiusdam	218	r
Vestium nitore versus est Demosthenes ante fame acquisitionem	208	b
Vestis religiosi: nec satis munda nec sordida existat	298	g
Vestium sordes candide mentis aliquando sunt idcirco et quare	298	t
Vestis preciosa magis venerat in curijs principum quam vita vitiosa	301	e
vestiri honorifice regiam decet maiestatem	34	h
verecundiam deponit mulier cum veste	77	k
Verecundia Plato non est mortuus ut quidam astruunt sed		
Homerus	195	g
Versus versus more pariebat quidam: et qualiter	210	v
Versus rudes pariebat Virgilius postea tractando formabat	210	v
Versus tres Euripides triduo proponens: quod proponi ceterum Alchibiades responderit	216	y
Versus Eneydos non bene limatos Virgilius moriens aboleri rogavit	216	g
Venter noster molestus est exactor: et quare	281	f

Ventris exactio clamorem bñs qui non audit	281	g
Vetri satisfacere n̄ poterat Serapio l3 alijs creditorib⁹ satisfeciss3	281	h
Ventris clamor nō est audiendus	281	i
Via dei non progredi regredi est	263	i
Victoria de celo principaliter expectanda est	36	i
Victoriam in bello obtinere cupiens: deum habeat secum	35	b
Victoria maxima vitia domuisse	39	b
Victoria sui: prima est ⁊ oium victoriarū optima fm Platone	195	3
Victor sit princeps non tantum hominum: sed victorum	32	q
Victor multorum regum Alexander: ire ac tristitie succubuit	38	g
Victores Romanos tria fecere: ⁊ que	245	f
Victorum antiquorum triumphus: qualis erat	246	v
Victus est Ferox exercitus maximus ⁊ quare	49	a
Vincere diabolum: plus est: q̄ vincere pharaonem	63	i
Videt p̄cta deus: iō magna nobis est indicta, p̄bitag necessitas	193	n
Vidue causam Trajanus equo lapsus vindicauit	25 h 244	v
Vidua opprimens aduocatus: dure a sanctis verberatur	57	p
Vidue romane pudice: nolebant alteri coniūgi. Et ideo corona coro- nabantur	80	y
Viduitatis maxima commendatio	102	b
Vidua Marcia Catonis filia lugens virum: quid interroganti re- spōderit	102	b
Vidua que bonum habuerat virum: nolens nubere quid pro- pinquis responderit	102	c
Vidua secundo nupta laudata: quid dixerit portia m̄noz	102	c
Vidue Marcella ⁊ Valeria rogata: nolere amplius nubere	102	d
Vidue vnicube: semp maximū hūere dec⁹ inter matronas	102	e
Viduitatem esse seruandam: multum laudat Hieronymus	102	f
Vidue Anne pphisse: ac Sareptane laus maxima: ⁊ quare	102	g
Vidue Iudith laus maxima: ⁊ quare	103	h
Vidualis castitatis: tria sunt appendicia ⁊ que	103	m
Viduas delicate ornatas: multum arguit Hieronymus	103	n
Vidue adolescentiores: vitande ⁊ quare	104	b
Vidua pauperula laudatur in euangelio	103	o
Vidualis status: secundum obtinet in castitate gradum	104	g
Vidua malam caueat societatem	104	t
Vidua: diuinā: semp habeat i manib⁹ lectionē ofoniq vacet	104	v

8	Virginitas bona custodiat famam: que proximo necessaria est	104	x
9	Virginitas: purpuris: ciruseq; non utatur: et quare	104	y
10	Virginitas debet esse sobria: et quare	104	i
11	Virginitas filios huius: domum regat: et vice parentibus reddat	104	a
12	Virginitas vera orationibus instet ac ieiunijs	104	a
13	Virginitas mater Augustini: qualis fuerit	104	c
14	Virginitas Antonia: socrus sue cubiculum habuit pro coniugio	104	d
15	Virginitas honestas benedixit deus: et cap; exauduit lachrymas	104	d
16	Virginitas seruat etiam inter irrationabilia: ut in turture	104	e
17	Virginitas bonum est viduitatem seruare secundum Apostolum	104	f
18	Virginitas est res corporis: pudicitia vero animi	90	a
19	Virginitas non solum viro seruanda est a muliere: sed et osculum	91	f
20	Virginitatis stat; quasi est stat; celicalis: ideo non est sub precepto	105	g
21	Virginitatis integritas quid sit secundum Augustinum	105	g
22	Virginitatis premium maximum: et quare	105	h
23	Virginitas quare non sit sub precepto secundum Hieronimum	105	m
24	Virginitas homines angelis similes facit: et quomodo	105	m
25	Virginitatis thesaurus amissus irrecuperabilis est	108	t
26	Virginitatis fructus qualis sit	108	a
27	Virginitatem seruare melius est quam matrimonium habere	108	t
28	Virgo Valentinus imperator octuagenarius moritur	38	c
29	Virgo Maria vestes amabat propitij coloris	103	n
30	Virgines in veteri testamento erant inditia futurorum	105	h
31	Virgo qualis esse debeat secundum apostolum	105	i
32	Virgo debet habere quattuor sibi necessaria: et que sint illa	105	k
33	Virgo debet esse frugalitate sobria	105	n
34	Virgo debet esse humilitate subiecta	105	o
35	Virgo debet esse virtuoso silentio tacita	105	p
36	Virgo debet esse honesto silentio comitata	105	q
37	Virginis rarus sit egressus in publicum	105	q
38	Virgo debet esse deuotis orationibus a sanctis operibus occupata	105	r
39	Virgines etiam non consecrate deo sunt de necessarijs ammonende	105	s
40	Virgo Dina filia Jacob in publicum egressa corrupta est	105	s
41	Virginem non potest suscitare deus post ruinam et quomodo	106	t
42	Virgines suam constantem pulchritudinem: timeant ne depredent	106	v
43	Virgo sancta quomodo in lupanari mirabiliter est conseruata	106	x
44	Virgo ipsa sancta de lupanari liberata: de martyrio cum liberatione contendebat	106	z

Virgo ipsa sancta laudanda est : ⁊ de virginitatis zelo ⁊ de martyrij
 desiderio 106 a
 Virgo pulcherrima Iotheris iussa in facie percuti gaudebat 106 a
 Virgo Brigida pulcherrima orauit deum vt aliqua sibi daretur corpo-
 ris deformitas 106 b
 Virgo minutatim ꝑcidi optabat potiusqꝫ dño suo consentire 106 c
 Virgo in sepulchro viuam se clausit : ne eius pulchritudo alijs esset in
 scandalum 106 d
 Virgo sancta sanctum Stephanum ad se confugientem acceptauit per
 sex annos 106 e
 Virgo Juliana origenē causa ꝑsecutionis bienio abscondit 107 f
 Virgo sancta a sancto Martino visitata: eū videre noluit 107 g
 Virgines deo sacratas violare ac impedire: periculosissimū est 107 h
 Virginem a dei seruitio impredientem maxima pena secuta est 107 i
 Virgo sacra vxor regis non militis est 107 k
 Virgo nubere volens etiam debet custodire seipsam 107 l
 Virgo in domo propria violata: viuā sepeliebatur: violator vō supra
 sepulcrum eius suspendebatur 107 m
 Virgo in paternis laribus grauida: precipitabatur: corrupta vō capite
 plectebatur 107 m
 Virgines vestales si corrupte inueniebant viue excoꝛiabantur 107 n
 Virgo vestalis hausit e Tibert aquā i cribro demonū ludificatōe 107 o
 Virgo nauem bonum hominumqꝫ conatibus immobilem zona alli-
 gatam mouit ac traxit 107 p
 Virgo non est casta que timore cogitur: nec honesta que mercede
 conducitur 107 q
 Virgo Pythagorica prodere secretis coacta: linguam dentibus abscon-
 dens in tyranni faciem proiecit 107 r
 Virgini nomine Abuse apparens virgo Maria illam monuit vt a
 puerilibus cessaret 108 v
 Virgine Tarsille Christus in morte apparuit 108 x
 Virgines vestales in perpetua macerabant virginitate 117 o
 Virgines sub marco consecrate: miro mō v̄ginitatem suabāt 292 e
 Vinea hyberna Hannibalem soluerunt 62 g
 Vini vsu ad inconcessam venerem facile labitur 77 l
 Vini vsus feminis romanis olim ignotus fuit: ⁊ quare 89 e
 Vinum bibentem vxorem: Metellus suste percussam occidit 89 i

Vinum immoderate appetens mulier virtutibus Ianuā claudit	89	k
Vinum immoderate bibēs m ^f Augustini quō refrenata est	89	n
Vinum pueris est negandum	92	y
Vino inest luxurie voluptas i voluptate & o impudicitia	123	b
Vino ebrius mortuus est & sepultus	123	i
Vina vicere Moē & Loth: qui ante victores extiterant	123	i
Vinum legalibus sacerdotibus prohibitum fuit in figura sobrietatis nostrorum sacerdotum	123	i
Vinum moderate ac immoderate sumptum quid conferat	138	l
Vino ac carnibus abstinebant antiqui	282	o
Vino a modernis religiosis aqua non miscetur	283	k
Vina diuersa mutantes monachi reprehensibiles sunt	283	l
Vinolentia: eo magis cauenda est: quo persona honorabilior est & dignitas excellentior	123	k
Viri & vxoris cum sit vna caro mutua debet esse dilectio	78	v
Viri Pompei veste visa sanguine p̄sp̄sa: Julia vxor p̄cidit p̄tūq̄ effudit	78	A
Viro Bruto interempto Portia vxor: carbones arduos hausit & mortua est	78	B
Vir & vxor mutuam debent seruare fidem	79	c
Virum proscriptum Sulpicia vxor familiari veste secuta est	79	f
Virum proscriptum: vxor ab iminenti exitio tutum reddidit	79	s
Virō Aphricano vxor Emilia ancillam sibi gratam dissimulan- do concessit: & quare	79	b
Viros Lacedemonios carceribus inclusos vxores liberauere	79	i
Viros defunctos: vna ex vxoribus carior: rogo se imponebat: il- los morte associando	79	r
Virum defunctum: vxor carior: moriendo sequebatur	79	s
Viri sicut: sunt sexu: sic sint viri virtute	88	v
Viris labores conueniunt: mulieribus & o mendatia	88	x
Viri illi iure sunt: a q̄b ⁹ libidines vincuntur	88	y
Viros scriptura quos v ocet	88	z
Viros esse sexu: feminas & o effectus: horribile est	88	a
Viri quanto saniores: tanto deo sint obedientiores	94	t
Virū luxuriōsū dimittere: aliūq̄ accipere: licet credidit Sabola	101	z
Viro & vxori garula: quid dixerit Zenon philosophus	208	k
Vir indigena pecunia: magis eligēdus q̄ pecunia indigēs viro	146	r

Virgilius poetarū preclarissimus: nomē a virga sortit⁹ ē: ⁊ quaf	225	l
Virgilij multa miranda narrantur	225	l m n
Virgilius: mirabile edificū Rome fabricari fecit: ⁊ quod	225	o
Virgilij epitaphi⁹: quale	225	q
Virgilius in cognitione rerum naturalium subtilissimus fuit	225	p
Visionis diuine separatio grauior est q̄ ghenna	162	t
Vita longa est: si bona sit	98	p
Vita perfecta potest esse in minori tēpore: sicut hō i minori hitu	95	q
Vite amplissimum spacium est: ventre ad sapientiam	95	q
Vita hominis qualis sit	1517	3
Vitam mutauit Valerius flaccus factus sacerdos	117	r
Vitam hominis: esse breuem clamat omnis scriptura	157	a
Vite hominis breuitatis ac mutabilitatis consideratione: non est		
tardanda ad deum conuersio	157	b
Vite hominis breuitatis consideratione: instanter operandū ē	157	c
Vite breuitatem multi non considerantes: mundi sequuntur: cu-		
piditates: ⁊ voluptates	158	d
Vite hoīs breuitatis exemplū bonū posuit Barlaam: ⁊ quale	158	e
Vita presenti que merchato assimilatur: multi diuersimode fru-		
untur fm Tulum	274	
Vitam hoīam breuem esse conquirebat Theophrast⁹: ⁊ quare	177	3
Vite tria genera ⁊ que	220	l
Vite cum qualitate: quomodo pugnet oratio	228	o
Vite future desiderio: Platonis discipulus seipsū p̄cipitio dedit	259	m
Vita triplex fm Augustinū. s. pecorum: hominum ⁊ angelorū	260	b
Vita nostra nauigationi similis est. ⁊ quare	261	o
Vita nra: ē fragilitate defectiua ⁊ ad resistēdū corruptiōi iualida	262	t
Vita nra: vase vitreo fragilior est ⁊ quare	262	v
Vita presens Quis longa: mors est diuturna	262	x
Vita ista: vento comparatur: ⁊ quare	262	y
Vite longioris repromissione nihil periculosius	262	3
Vita ista: discendum est viuere ac mori	265	e
Vita suā vnusq̄sq̄ alijs diuidit: possessiōes aut ⁊ pecūias: mime	265	g
Vita presens: longa est: illa bene vti scienti	265	i
Vite pars illa qua viuimus exigua est: ⁊ quare	265	k
Viuentū sic est cū infimo: sicut supiorē nobiscū viuere vellem⁹	68	3
Viuere cum aduersarijs ⁊ malis oportet	87	k

Eluitor nulla alia re q̃ animo Ideo colendus	152	v
Eluendum est in xpo: ex quo mori subiecti sumus corporali	158	g
Eluendi in hac vita modus quadruplex	166	g
Eluere voluit multi vt edant: cu sit edendu: vt viuas f3 Socrate	186	r
Eluendi bene gratia: quid faciendum: quia artem hanc Ignorare		
nerecundia maxima	202	h
Eluere vtiliter quid sit	262	b
Eluisse diu canis non est dicendus qui male vixerit	265	f
Elitia quandoq3 virtutes reputantur	152	a
Elitia se simulant ec virtutes	249	e
Elitia aliquando virtutes creduntur: 7 econuerso 7 quare	270	o
Elitia scire prius ignorata: animi translati argumentum est	277	i
Elituperantibus multis Diogenem: quid ipse responderit	184	h
Elirtute dignitatibus honor accidit	14	g
Elirtutes no persuadentes amare beatitudinem: virtutes n sunt dicende	178	n
Elirtus e pulchro corpe veniens: gratior est: 7 econtra		
Elirtutes voluptati seruientes apd antiqs quod tabula pigebant	178	n
Elirtutes humane glorie seruire non tanti dedecoris est sicut vo-		
luptati.	178	o
Elirtutis pictura in triplici eius abusione ymaginari potest	178	p
Elirtutes philosophorum quis christianus imitetur	179	t
Elirtutibus innumeris floruit Socrates: qb' hoies dijs sunt siles	186	t
Elirtutes esse moderatas philosophorum sententia est: non autem mo-		
dum excedentes	214	i
Elirtute nihil esse amabilius affirmabant stoici	221	v
Elirtutes pollice voluptatem expugnant	222	p
Elirtutes cardinales sunt quasi quattuor: columne: regis thronum		
sustinentes	140	b
Elirtus nihil habet magnificum si quicq3 habeat venale	259	b
Elirtus via est ad gloriam: 7 ars bene viuendi	259	b
Elirtutes si ad aliud referantur q̃ ad deum: vitia sunt	259	b
Elirtus nihil aliud est q̃ in hac vita diligendum diligere	259	f
Elirtus in patria idem est cum virtutis premio	259	k
Elirtutes in patria non sunt operose: nec laboriose 7 quomodo	259	i
Elirtutes sobrietat: sapie ac iustitie docet christus 7 quomodo	259	i
Elirtutes sunt ornamenta pariter 7 munimenta contra hostes spi-		
rituales	297	o

Virtuoso viro nemo nocere potest	110	x
Virtuosus vir tpalib ⁹ ammissis: omnia sua secum habet	110	y
Virtuosi philosophi subtracto illis Christo: vere beatitudinis non apprehendere fructum	179	t
Voluntas propria in religiosis est murus encus iter eos ⁊ deū	150	b
Voluntas propria est quasi adultera diabolo coniuncta: ⁊ quasi herba venenosa	150	h
Voluntati diuine in viuendo vel moriendo conformet se vir iustus	162	x
Pauli exemplo.	34	f
Voluptates bestiales declinande sunt a rege	36	i
Voluptatis cause omnes a Scipione de exercitu sunt ablate	88	b
Voluptas carnalis significatur per quendam fontem	57	t
Voluptas sequitur ventrem cibo dissentum	186	x
Voluptates ac libidines sunt hominibus bestiisq ³ cōmunes	194	o
Voluptatem malorum escam Plato appellat: ⁊ quare	199	e
Voluptates esse abitiendas docuit Aristoteles	213	t
Voluptates due in cibos. s. ac venerē hoib ⁹ bestiisq ³ sūt cōes	213	t
Voluptatibus pressi: pecudum ferarūq ³ numero habentur	213	v
Voluptatē venereā ptē eē morbi teterrimi Hypocras docebat	222	t
Voluptatis causa omnia fieri debere persuadens quidam pro monstro acceptus est	222	k
Voluptati Roma plurimum tribuēs: maximum iperū amisit	250	b
Voluptas enervat effeminatq ³ homines	259	f
Voluptatis ymago: qua nil deformius est: qualis pingebatur	88	c
Voluptuosi viri sunt effeminati	248	l
Ultionis diuine: extremiq ³ iudicii, puidētia fuit in antiquis	214	d
Urbium frequentias declinabāt philosophi mundialia ptēnētes	134	y
Uulnera episcopo Laurentio inflicta a beato Petro: anglozum regem curauere	219	f
Uulnera cuiusdā secātib ⁹ medicis: ipse ridere solitus erat	83	i
Usura quid sit fm Hostiensem	83	h
Usure fraudulentiam caueant vicini	83	m
Usure maxima detestatio ab Ambrosio facta	83	n
Usuram detestatur Augustinus	84	p
Usuris nihil crudelius: nihilq ³ turpius ⁊ quare	84	q
Usura omni legi aduersatur naturali scilicet scripture: euangelice: ac totius creature bonitati		

Usuram committere est hominem occidere	84	r
Usurari ⁹ est sicut porrigens alicui manum: et in naufragio ipellere	34	p
Utile non est quod est iniustum	46	p
Utilitas communis particulari preponenda est delectationi	65	k
Utilitas multorum priuate utilitati preferenda est	225	r
Uxor iurgiosa: patienter toleranda est: et quare	32	i
Uxori seruiendum est: si illi domus regenda tradatur	77	a
Uxor deformis: minoris miserie est quam pulchra	77	b
Uxor formosa difficile seruatur: et quare	77	c
Uxor non est ducenda pro domus dispensatione: quia fidelior est seruus	77	c
Uxorem ducere liberorum causa stolidissimum est: et quare	77	c
Uxorem secundo ducere: repudiata prima recusauit Cicero: et quare	77	e
Uxores due Socrati: illam fugientem ipetuose sunt persecute: et quare	77	f
Uxor una Socratis: illam a qua profudit: ipse pro eo quod patienter riserit	77	f
Uxor Latonis humili loco nata: contra illum superbissima fuit	77	g
Uxoris cubiculum uolens intrare Philippus ab illa prohibitus est	77	g
Uxor ancillule emulatur pulchritudinem: ideo non habeat in domo se pulchriorem	77	h
Uxorem repudiasse reprehensus quidam quod ptenso pede dixerit	77	i
Uxor non bene morigerata de necessarijs ad salutem instruenda est	77	l
Uxorem Sulpitius repudiauit: quia capite apto illam foris reperijt	77	m
Uxorem Quantius repudiauit: et quare	78	n
Uxorem ludos spectantem Sempromius repudiauit	78	n
Uxorem uinum bibentem: Metellus suste percussit: et interemit	78	o
Uxor non bene morigerata instruenda: et sine peccato toleranda est	78	p
Uxoris moleste toleratio: uix efficit foris patientem: ut patet de Socrate	78	q
Uxores obediant uiris illisque subiecte sint	78	r
Uxores honorentur a uiris secundum gradum suum	78	r
Uxoris mores a uiro tolerandi sunt exemplo uipe ac murene	78	s
Uxor uiri sui mores toleret uipere exemplo ac murene	78	t
Uxoris vitam potius quam suam Braccus elegit	78	x
Uxoris morte audita Lulphatius seipsam occidit	78	y
Uxore mortua Emphantius uir eius gladio incubuit	78	z
Uxor Metridatis: illum uiri habitu semper est secuta	78	c
Uxorem diligere sicut adultera nihil fedit ⁹	80	r
Uxoris fascia quidam exiit ⁹ in publicum semper ligabat pectus suum	80	a
Uxorem sterilitatis causa spiritus priuus dimisit	80	x

Uxorēs theotonicorum: mortuis uiris suis: quid egerint	80	3
Uxorē cuiusdam: de reductione inimici: optimum consilium	87	p
Uxorēs uiris suis subdite sint: et tacite: et non loquaces	89	d
Uxor diuellij: tūc fuit pudicitie ut crederet oīz uirozū ora olere	91	g
Uxorē uinū bibētem: marit⁹ sub Romulo ipse occidit	91	l
Uxorēs viginti quidā sepeliuit: quedā uo maritos vigintiduos qui postea matrimonio coniuncti sunt	103	r
Uxorē ducere: et abstinere pñe obnoxii ē f3 Socratem	188	g
De littera. X.		
Xenocrates legendo: polemo quid contulerit	2	t
Xenocrates mulierem iuxta se accumbentem non sensit	148	b
Xerxis regis medozū exercitus maximus	49	a
Xerxis in exercitu: equa leporem peperit	49	A
Xerxi regi solus Damathus veritatem dixit et qualiter	131	a
Xerxes rex dicenti sibi verum Damatho gratias egit	131	a
Xps hostiarij officio vsus est et quando	113	a
Xps lectoris officio vsus est et quando	113	d
Xpus exorcistarum officio vsus est et quando	113	e
Xpus acolitozū officiū exercuit et quando	113	c
Xpus subdiaconozū officio vsus est: et quando	113	b
Xpus diaconozū officio vsus est: et quando	114	k
Xpus sacerdotum officio vsus est: et quando	114	n
Xpus ter petro dixit pascere: et quare	128	r
Xpus Judam habuit Iconomum	134	m
Xpo nascente mirabile Rome corruit edificium	225	o
Xpus est: uia: ueritas et uita: et quomodo	259	n
Xpus ministrandi fratribus: nobis exemplū prebuit	291	i
Xpus ministravit discipulis: et qualiter	291	v
Xpiani phi sacra abutētes scriptura: qb⁹ digni sint supplitijs	224	i
Xpianozū fideiū supeminētia q̄ta sit respectu phozū gentiliū	139	v
Xpiani peccantes: christiani non habentur q̄diu peccant	139	x
De littera. y.		
ydeas posuit Plato: et quomodo	224	f
ydearum positio ac cōsideratio pñtiū p̄tēptū inducere debet	224	g
yimago voluptatis: quō ad igerendū pudorē phis pingebatur	259	f
yimagine voluptatis nihil deformius	259	g

FINIS TABVLE

Incipiunt tituli super comuniloquio fratris Joannis valen. ordi-
nis fratrum Minorum

Am collectiois huius que potest dici summa col-
lectionum siue comuniloquium sint septem par-
tes ad maiorem euidentiam processus cuiuslibet
partis capitula prenotantur.

Prima igitur pars sunt distinctiones. x. Qua-
rum prima est de republica in communi et infor-
matione personarum ex quibus constituit. Et huius
Primum capitulum quid sit respublica.

Secundum ex quibus constituitur: et qualiter

Tertium qualiter debet legibus regulari

Quartum qualiter debet in iustitia fundari

Quintum qualiter debet unanimi concordia coniecti et uniri.

Sextum qualiter debet fideliter adiuuari

Septimum qualiter debet salubribus consilijs dirigi

Octauum qualiter debet virtuosis moribus ordinari

Nonum qualiter recta intentione debet ordinari

Decimum qualiter ex predictorum carentia vel defectu destruitur

Endecimum de exemplis antiquorum quibus sustinuerunt pro salute reipublice

Duodecimum quod doctrina evangelica non repugnat reipublice et quod post
eius successionem non contingunt magis aduersa quam ante: sicut erran-
tes aliqui posuerunt

Secunda distinctio est de informatione principis in republica si-
ue rege. Cuius

Primum capitulum est: quomodo princeps est ad modum ca-
pituli in republica. Et de capitis proprietatibus

Secundum quod dominatio vel potentia non est ex libidine ambienda

Tertium quomodo est ordinate et legitime assumenda

Etiam distinctio est de virtutibus principantis. Cuius

Primum capitulum est quod assumptum est ad sollicitudinem et la-
bozem: non ad otium vel quietem

Secundum quod debet esse humilis deo et ecclesie: colens vere deum et eccle-
siam honorans

Tertium quod debet esse immaculatus a sordidante culpa

Quartum quod debet esse virtuosus operum iustitia

Quintum q̄ debet esse misericors pla clementia
Sextum q̄ debet esse equus iustitia
Septimum q̄ debet esse illuminatus spiritali scientia: Et de studio p̄n
cipum antiquorum
Octauum q̄ debet esse largus munificentia.
Nonum q̄ debet esse affabilis ilari leticia
Decimū q̄ debet esse hospitalis in aduententiā susceptione grata.
Undecimū q̄ debet esse longanimis patientia
Duodecimū de felicitate principū virtuosorum in hac vita
Tertiūdecimū qualiter se debet habere tempore belli. s. vt nulli inferat
vel assumat nisi iustum bellum
Quartūdecimū q̄ tunc maxime caueat a dei offensa: et cum placet
perfecta iustitia
Quintūdecimū q̄ in expugnando sit cantus sagatia
Sextūdecimū q̄ tunc debet esse in se ⁊ suis ordinata disciplina
Decimūseptimū qualiter d̄z puidere q̄ sit in suis fidelitas vera
Decimūoctauum q̄ de celo est victoria. Et q̄ sit in eo spes firma ⁊ ofo
ad deum deuota.
Decimūnonum q̄ princeps debet esse rex virtualiter regendo se ⁊ su
os affectus
Vicesimū qualiter caueat ab impia tyrannide ⁊ iniustitia
Clara distinctio est de informatione corū qui sunt presides pro
q̄ uinciarum ⁊ iudices. Qui sunt ad modum oculorum ⁊ aurium
in republica. Cuius
Primum capitulum est q̄ non sint ambitiosi talium officiorum
Secundū q̄ caueant a vana pompa: ⁊ inutilium personarū sequela.
Tertium quales debent esse in q̄bz iudices vt diligentes sint in causarū
discussionē: ⁊ sententiarū diffinitionē: ⁊ ad talia pertinentium.
Quartum de ordinata indulgentia: ⁊ de veritate iudicij
Quinta distinctio est de informatione oratorum seu iurisperitorū
q̄ qui sunt ad modum lingue in republica. Cuius
Primum capitulum est quales debent esse ⁊ a quibus cauere.
Secundum de informatione actorum in iudicio comuniter
Tertium de informatione testium
Quartū de informatione reorum sine eorum contra quos est actio.
Quintum de informatione accusatorum
Sextum de informatione intercessorum

Sexta distinctio: de informatione senatus siue consiliariorum qui
sunt ad modum cordis in republica. Cuius
Primum capitulum est de talium institutione et auctoritate apud
antiquos

Secundum quod debent esse iustitia vite probati.

Tertium quod debent esse veridici

Quartum quod sint experti

Quintum quod sint stabilitate solidi

Sextum quod consilia sint examinata

Septimum quod in consilio capiendis audiende sunt sententie diuersorum.

Octauum quod princeps debet esse magnificentiore in consilio largior: et
clementior

Nonum quod secreta et archana consiliorum sunt occultanda

Septima distinctio est de informatione thesaurariorum: siue ha-
bentium curam de thesauris principis: siue reipublice: qui sunt
ad modum stomachi in republica. Cuius

Primum capitulum est de informatione ministrorum seu camerariorum
principis qui sunt ad modum laterum in republica

Secundum de informatione custodum thesauri et expensarum publica-
rum: qui sunt ad modum stomachi ut dictum est.

Octaua distinctio est de septem vitiis que consueuerunt esse curi
alium cauendis. Cuius

Primum capitulum est de bonorum ambitione cauenda.
Secundum de cauenda adulatione.

Tertium de improba munerum acceptione

Quartum de impudenti commodorum et officiorum venditione

Quintum de simulata amicitiarum fictione

Sextum de sophistica calumniarum machinatione: et impia pauperum
spoliatio.

Septimum de voluptate comessationum et vitiorum illas comitantes

Nona distinctio de informatione militum qui sunt ad modum ma-
nuum in republica. Cuius

Primum capitulum est: quare per manus significantur.

Secundum de militie institutione: et militis nuncupatione: et affectione.

Tertium de sacramenti militis modo et qualitate

Quartum de militum virtuositate: et quod debent esse strenui circumspecti
et expediti.

Quintus de disciplina militari: et exercitatione virtuali: et eorum utilitate
Sextus de iure militari

Septimum de multiplici militia: et quod militandum sit contra hostes spirituales
Ecima distinctio est de informatione populi laborantis qui est ad
d modum pedum. Cuius

Primum capitulum est: quare laborantes per pedes significatur et de pedum proprietatibus

Secundum de admonitione talium: ut laborent fideliter. Et de numero septem artium mechanicarum

Tertium de talium admonitione a peccatis cauendis que committantur laborantes et de debito cultu diuino: et congrua oratione quam debet exolvere suo modo

Quartum de informatione singulorum prout competit sue arti

Quintum de informatione venatorum: ut caueant que a talibus sunt cauenda.

Sextum de admonitione medicorum: et egrotantium eis commissorum

Septimum de admonitione lusuorum et de cauendis vitijs que sunt in ludis: et specialiter alearum et talorum

Octauum de admonitione hominis curam reipublice: ut provideat quod singuli exerceant sua officia: et de exclusione iuulium officiorum. Et in hoc terminatur pars prima que est de corpore reipublice ac membris: et eius constitutio.

Ecunde partis que est de colligatione multiplici membrorum ad inuicem sunt distinctiones nouem. Quarum

Prima est de colligatione ordinali vel legali que est dominorum ad seruos: et econuerso. Et huius

Primum capitulum est de origine seruitutis. et de equalitate conditionis omnium que debent principes cogitare

Secundum de informatione seruorum ut intelligant peccatum esse contra seruitutis: et ut sint liberi mente

Tertium de fidelitate quam habere debent ad dominos

Quartum de nequitia infidelium seruorum et punitione eorum

Quintum de admonitione seruorum fidelium: et specialiter de obedientia ad dominos.

Ecunda distinctio est de colligatione naturali que est patrum ad filios et econuerso: et eorum admonitione. Cuius

Primum capitulum est de admonitione patrum ut nutriant filios sub ordinata disciplina.

Secundum de amore filiorum ad parentes in affectu et effectu

Tertia distinctio est de colligatione fratrum ad inuicem. Cuius

Primum capitulum est de eorum informatione que ad amoris beniuolentiam

Secundum quatuor paterfamilias debet regere familiam totam
Tertium de admonitione predictorum erga eos qui colligati sunt cogna-
tione vel affinitate

Quarta distinctio est de admonitione hominum qui sunt colliga-
ti sacramentali colligatione: sicut coniuges. Cuius
Primum capitulum est: quid sit coniugium: et de eius ordina-
ta et legitima contractione

Secundum de uxoris male morigerate instructio et supportatione

Tertium de mutua coniugum dilectione

Quartum de fidei infractione

Quintum de operis coniugalibus religiosa exercitatione

Sextum de coniugum perpetua indissolubilitate

Quinta distinctio est de colligatione spiritali que est fidelium. Cuius
Primum capitulum est quod debent sibi inuicem coherere.

Secundum quod caveant ne dissipentur ab hoste
Tertium qualiter debent inter se cohabitare

Quartum quod antequam laborauerint ad attrahendum alios ad hanc colligationem.

Sexta distinctio est de colligatione civili: Cuius

Primum capitulum est de dilectionis unitate quam habere de-
bent ciues: et quod caveant ne sibi inuicem noceant

Secundum qualiter sibi inuicem subueniant

Tertium de cauenda fraudulentia in mercaturis

Quartum de non accipiendis usuris a vicinis

Septima distinctio de colligatione amicali. Cuius

Capitulum primum est quid sit amicitia: et qualis esse debeat: et
que exiguntur ad veram amicitiam

Secundum de ficta amicitia: et propter que dissoluitur

Tertium de vere amicitie utilitate

Octava distinctio est de colligatione sociali in pulchrum. Cuius

Primum capitulum est: quod homo debet esse socialis

Secundum quod malorum societas est vitanda

Tertium quod bonorum societas est appetenda: et qualis esse debet: et que
debent esse in vera societate

Quartum de his que dissolunt societatem

Non distinctio est de virtuali conuersatione cum aduersariis.

Cuius

Capitulum primum est quod laudabile est bene vivere inter malos.

Secundum quod per patientiam et beneficentiam vincuntur aduersarii

Capitula tertie partis

Et tunc partis: que est de informatione hominum. Item ad ea que sunt contra omnibus sunt distinctiones octo. Quarum

Prima est de instructione hominum quantum ad differentias sexus. Cuius

Primum capitulum est quales esse debent viri

Secundum de informatione mulierum: quales scilicet esse debent et specialiter quantum ad sobrietatem

Tertium quales esse debent quo ad pudicitiam et castitatem.

Quartum. quales esse debent quo ad quietem et tacturnitatem.

Quintum quales esse debent quo ad vestitum et ornatum qualitatem

Secunda distinctio est de informatione hominum secundum differentias etatum. Cuius

Primum capitulum est de instructione eorum qui sunt in primo gradu scilicet infantum.

Secundum de instructione eorum qui sunt in secundo gradu scilicet puerorum.

Tertium de instructione eorum qui sunt in tertio gradu scilicet adolescentium:

Quartum de instructione eorum qui sunt in quarto gradu scilicet virosum

Quintum de instructione eorum qui sunt in quinto gradu. scilicet senum dictorum a senectute.

Sextum de instructione eorum qui sunt in sexto gradu scilicet senum a senio: et de incommodis senectutis.

Tertia distinctio de instructione hominum quod ad diversas additiones. Cuius

Primum capitulum est de informatione nobilium sanguine: ut non gloriantur de sua nobilitate: et de huiusmodi parva utilitate.

Secundum de vera nobilitate.

Tertium de instructione ignobilium: et de illius commoditate.

Quartum quod non est glorandum de preeminencia donorum naturalium.

Quarta distinctio de instructione hominum quo ad diversas additiones rationis siue possessionis. Cuius

Primum capitulum est de admonitione divitum.

Secundum de multiplici pauperum admonitione: et de paupertatis utilitate

Quinta distinctio est de admonitione hominum secundum differentias qualitatis vite. Cuius

Primum capitulum est de admonitione existentium in peccato.

Secundum de admonitione penitentium.

Sexta distinctio est de admonitione hominum secundum differentias statuum. Cuius

Primum capitulum est de admonitione coniugum

Secundum de admonitione multiplici viduarum et quales esse debent

Tertium de admonitione multiplici virginum et quales esse debent. et de fructu virginitatis: et de pena illam violantium secundum antiquos.

¶ Septima distinctio est de admonitione hominum secundum differentias eventus vel fortune: prout loquitur vulgus. Cuius

Primum capitulum est de admonitione existentium in prosperitate et de eius instabilitate

Secundum de admonitione existentium in adversitate: et de eius utilitate.

¶ Octava distinctio est de admonitione hominum quo ad differentias complexionum corporis. Cuius

Primum capitulum est de instructione existentium in sanitate

Secundum de admonitione existentium in infirmitate. et de huius utilitate

Capitula quarte partis

¶ Parte partis que est de republica ecclesiastica specialiter: et eius membris sunt distinctiones quinque. Quarum prima est de clericis in communi. Cuius

Primum capitulum est que sunt membra reipublice ecclesiastice secundum quod caput et que alia membra

Secundum de clericis in communi: et quales esse debent: et de signo clericali quod est corona

Tertium de instructione eorum qui sunt in primo gradu. scilicet hostiariorum.

Quartum de informatione eorum qui sunt in secundo gradu. scilicet lectorum.

Quintum de admonitione eorum qui sunt in tertio gradu. scilicet exorcistarum.

Sextum de admonitione eorum qui sunt in quarto gradu. scilicet acolitorum.

Septimum de admonitione eorum qui sunt in quinto gradu. scilicet subdiaconorum.

Octavum de admonitione eorum qui sunt in sexto gradu. scilicet diaconorum.

Nonam de admonitione eorum qui sunt in septimo gradu. scilicet presbyterorum.

¶ Secunda distinctio est de perfectione predictorum scilicet quales esse debent. Cuius

Primum capitulum est: quod debent esse scientia predicti

Secundum quod sint moribus ornat.

Tertium quod sint castitate puri. Et de periculo cohabitationis eorum cum mulieribus

Quartum quod sint ab avaritia liberi

Quintum quod sint a secularibus negotiis separati.

Sextum quales esse debent sacerdotes specialiter. Et de vita antiquorū gentiliū sacerdotum

Septimum q̄ sint circa curam sibi commissam solliciti. Et quales esse debent respectu eius

Etia distinctio est de instructione ep̄orū specialiter. Cuius

Primum capitulum est q̄ pt̄as eccl̄astica nō est ambienda

Secūda de exēplis sc̄orū in fugiendo et refutando eccl̄asticā dignitatē

Tertium de incomodis et improbitate ambitionis

Quartum q̄ electio rite est facienda

Quintam qua intentione debet quis p̄sentire electioni. Et que d̄ cogitare consentiendo. Et de nomine ep̄isopi quid importat

Sextum qualis debet esse post consecrationem

Septimum q̄ debet esse sollicitus in vitij cauendis: et specialiter in cauenda lasciuia gula

Octauū qualis d̄ esse in cauenda macula omnimode luxurie

Nonum qualis debet esse in cauenda opinione auaritie: et amplectanda largitione elemosyne

Decimum qualis esse debet in sectanda hospitalitate. Et huius gratia de hospitalitate qualis esse debet et de eius utilitate

Undecimū q̄lis eē d̄ in mensa erga hospites: et a quibus cauere

Duodecimum de multiplici conuiuiō: et quale debet esse conuiuium ep̄i et qualia fuerunt conuiuiā antiquorū

Quarta distinctio est de officiis eccl̄asticorum. Cuius

Primum capitulum est de dispensatione sacramentorum

Secūda de veritate p̄dicabiliū: Et de obligatione ad p̄dicandū.

Tertū d̄ sc̄itate vite p̄dicantiū: et v̄tuositate quā h̄re debent

Quartum qualis esse debet predicatio.

Quintū de necessitate p̄fectiōis exēplorum ipsis predicantibus

Sextum de pietate orationum

Septimum de virtutibus qua habere debent curam animarū habētes: et quales assumi debent ad illud opus

Quinta distinctio q̄les esse debent eccl̄ie indices. Cuius

Primū cap. ē q̄le d̄ eē iudiciū eccl̄asticorū: et q̄ sūt i co cauēda

Secundum qualis esse debet domus et familia ep̄isopi

Tertium de mysteriorū vestimētorū ep̄iscopaliū et sacerdotaliū

Quartum de necessitate cohabitatiois pastorum cum gregibus: et de periculo separationis

Capitula quinte partis.

Quinte partis que est de informatione scolasticorum sunt distinctiones due. Quarum

q

Prima est de instructione discipulorum. Cuius

Primum capitulum est de dignitate sapientie
Secundum qualis debet esse homo ad corporis dispositionem sapiens
siue litteris deditus q: corpore ⁊ membris bene dispositus

Tertium qualis esse debet quo ad industriam mentis

Quartum qualiter pueri in primis sunt instruendi

Quintum in quibus doctrinis sunt informandi: ⁊ a quibus cauendi

Sextum que sunt necessaria studentibus

Septimum qualis debet esse discipulus

Octauum quale debet esse studium boni discipuli: ⁊ de exemplis antiquorum in studendo

Nonum quales debent esse discipuli quo ad vite honestatem.

Secunda distinctio est de informatione doctorum. Cuius

s

Primum capitulum est de gradu magistri ⁊ de vilitate
virtuose vite docentium ipsis discipulis

Secundum quales libros habere debent: ⁊ qualiter studere

Tertium qualiter cauende sunt noxie scientie scolastice

Quartum qua intentione studere debent

Quintum specialiter qualiter studendum in sacra scriptura: ⁊ que necessaria in ea.

Capitula sexte partis

Sexte partis que est de informatione religiosorum sunt distinctiones sex. Quarum

s

Prima est de religionis primaria institutione. Cuius

Primum capitulum est: quid sit religio ⁊ unde dicatur
Secundum de institutione ⁊ ortu religionis.

Secunda distinctio est de eminentia ⁊ dignitate religionis. Cuius

s

Primum capitulum est quod antiqui hunc modum viuendi prelegerunt.

Secundum de religionis eminentia

Tertium de distinctione religiosorum antiquorum

Quartum de tribus in quibus consistit religio specialiter.

Quintum de paupertate ad quam se obligant religiosi. Et de huius exemplis in sanctis ⁊ prophetis antiquis.

Sextum qualis debet esse paupertas.

Etia distinctio est de castitate religiosorum ad quam se obligat.

r Cuius

Primum capitulum est quid sit castitas

Secundum que sunt necessaria vel expedientia ad custodiam castitatis.

Etia distinctio est de obedientia ad quam se obligant religio

b si. Cuius

Primum capitulum est quid sit obedientia

Secundum qualis esse debet: et de eius gradibus

Tertium qualia debent esse opera obedientie

Quartum de exemplis obedientie in antiquis.

Quintum de imperfecte obedientibus

Sextum de periculo inobedientie.

Etia distinctio est de septem necessariis religiosis ut perfecte

q vivant in predictis. Cuius

Primum capitulum est de elongatione a tumultibus munda
nis que est eis necessaria saltem in affectu

Secundum de omnimoda sui ipsorum abnegatione

Tertium de cordis cultura siue interiori exercitatione

Quartum de interiori scrutinio siue discussione

Quintum de sui ipsorum vera cognitione

Sextum de vera humilitate: et qualis debet esse

Septimum de orationis deuotione

Octauum que faciunt orationem efficacem

Etia distinctio est de vite religiose utilitate. Cuius

s Primum caplm est de simi religiosorum bonoru magnitudine.

Secundum de perversitate eorum qui male vivunt in religio
ne: et de penitentialium magnitudine

Tertium de misteriali significatione habitus religionis

Capitula septime partis

Septime partis que est de instructione hominum ut sint para
ti ad mortem sunt distinctiones tres. Quartum. Prima est de
preparatione ad mortem. Cuius

s Primum capitulum est de vite huius breuitate et labilitate: et quod
non est in ea confidendum

Secundum de exhortatione hominum ad merita cumulata in hac breui vita

Tertium de mortis inevitabilitate

Quartum de eius supt memoria ⁊ meditatione

Quintū de pparationis indilatione: ⁊ q̄r debent homines esse parati.

Sextum de errore genilium qui sibi mortem intulerunt: ⁊ de erroris huius improbatione

Secunda distinctio est de mortis multiplicitate ⁊ errore. Cuius

I Primum capitulum est de distinctione mortis

Secundū qualiter mors prima. s. corporis timenda est malis

Tertium qualiter mors secunda timenda est bonis ⁊ malis

Quartum de sanctorum morte: ⁊ eius preciositate

Quintum de terrore electorum in morte

Sextū de status scōrū q̄litate ⁊ meditatione in morte.

Septimū de angelorū aduētū ad scōs i morte: ⁊ d̄ glie eorū reuelatiōe.

Octauū de vtilitate seu cōmoditate hūdi scōs astantes in morte

Tertia distinctio ē de q̄litate eorū q̄ morientib⁹ p̄sunt. Cuius

I Primum capl⁹ ē q̄tū valēt pōpe exequiarū v̄ loca sepulturarū

Secundū de cure modicitate de sepulturis quā antiq̄ habuerūt.

Tertium de varietate consuetudinis ap̄ gentiles de corpib⁹ mortuorū.

Quartum de necessitate restitutionis: ⁊ rectitudine testamentorum

Quintum quibus iuuantur anime defunctorum

Sextum de status defunctorū varietate: ⁊ quib⁹ viuorū suffragia p̄sunt vel non

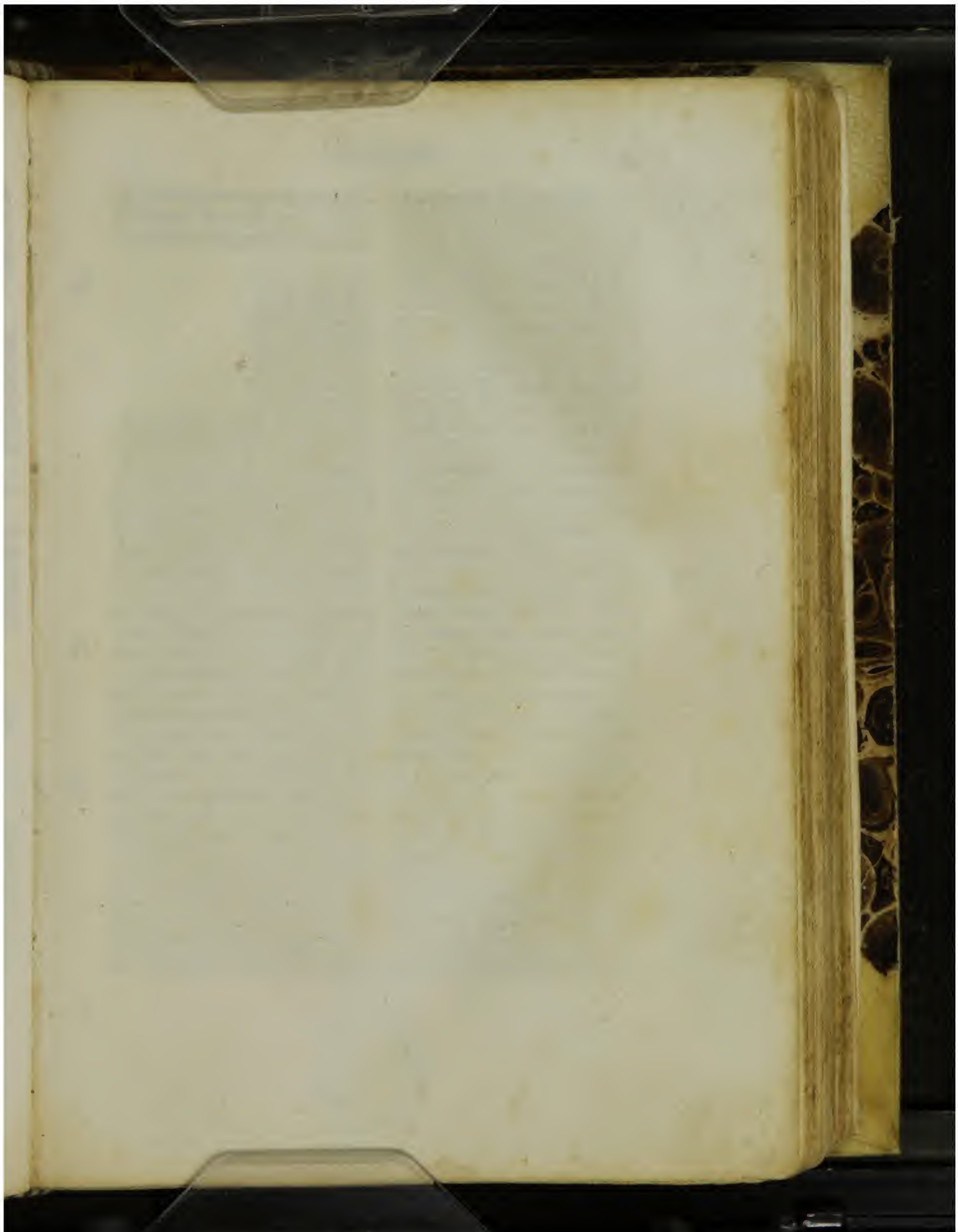
¶ Et in hoc finis huius collectionis.

EXPLICIUNT CAPITVLA

loc
de

A

era
dole
arom
rad
in po
in col
putu
viro
ter e
de ali
emplo

B

dicaba
nagog
bolae
ditos
mon
milit

C

i. Serm
no in p
pientie
salice
ait glo
cere v
ptuati
quente
mutua
dum

Prologus

I

Incipit prologus in cōmuni-
loquium a fratre Joanne valensi
de ordine fratruꝝ minorū editus.

A

¶ **E**im doctoꝝ siue
predicator euan-
gelicus sapienti-
bus ⁊ insipientibꝫ
debitoꝝ sit. salua-
toꝝ demandan-
te eideꝝ p̄dicare

euangelium omni creature ; se-
dula diligētia studere debet: vt sci-
at omnes instruere doctrinaliter:
⁊ admonere efficaciter non soluz
in predicatione declamatoria: sed
in collatione familiari ⁊ mutua:
prout hortatur. Ecc. xxvij. Cum
viro irreligioso tracta de sanctita-
te: ⁊ cuꝝ iniusto de iustitia. Et sic
de alijs q̄ ibi enumerat. ⁊ hoc ex-

B

emplo saluatoris: qui nō solū pre-
dicabat publice in ciuitatibꝫ ⁊ si-
nagogis: sed etiā in mensis para-
bolas ⁊ verba vite frequenter au-
ditoribus p̄pōebat. Luc. vij. Sy-
mon: habeo tibi aliqd dicere. Si-
militer exēplo b̄ti Pauli. ij. cor.

C

i. Sermo meus et p̄dicatio mea
nō in persuasibilibus humane sa-
pientie verbis. ⁊c. P̄dicatio
scilicet publica. ⁊ sermo priuatus
ait glo. Et Act. xx. ait idem. Do-
cere vos p̄ domos ⁊ publice idest
priuate ⁊ cōiter rectificās ⁊c. Fre-
quenter enī collatio familiaris ⁊
mutua: efficator est ad instruē-
dum q̄ p̄dicatio publica vel le-

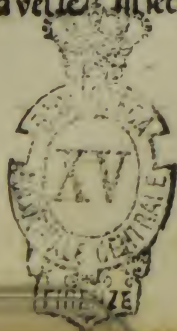
ctio: prout ait Grego. super enā.
li. i. omel. ij. Collocationis inq̄t
vox corda torpētia excitat plusq̄
lectiōis: ⁊ quasi quadam manu
solicitudinis vt euigilent. scilicet
audiētes p̄sāt. Et ideo p̄dicatoꝝ
euangelicus etiā i priuata colla-
tione verba vite iugiter p̄ponat.
pro loco ⁊ tempore: etiā in mē-
sa: vt alimēta corporis ministrā-
tibus: ipse alimenta vite dispēset.
Ciuille enim est ac sacris consē-
taneū litteris: aut oīo silere i mē-
sa vt audias ad p̄fectum aut p̄n-
p̄ficient alij: aut sine culpa leten-
tur: doctum p̄ferre sermonē. Si
q̄dem ⁊ inter comedentes de-
us parabolas misenit: put dici-
tur in policato. li. viij. c. c. Si. n.
diogenes ⁊ alij Lynnici C qui f̄z
Dapi. sunt philosophi p̄cissime
vite. Nam cynos canis dicitur q̄
est parcissimuz animal. Jobuios
monuerunt: put dicit Sen. ep̄la
xxx. ⁊ Hiero. p̄ Iouintanum lo-
quens de Diogene: q̄ habitauit
in portarum vestibulis. ⁊ in porti-
cibus ciuitatum vsq̄quaq̄ pro-
ferens verbum: ⁊ transeuntium
aut abigens aut notās vitia que
mores sedabant: Multo magis
predicator diuin⁹ debet singulos
monere: ⁊ vtiliter cum illis con-
ferre vt quilibet ex sua collatiōe
ampli⁹ illuminet ⁊ meliores: q̄
vt ait Sen. ep̄stola. iio. Qui ad
p̄m venit quotidie: aliqd bo-
ni secū ferat: aut sanior domini

D

E

F

G

Prologus.

rebeat: aut sanabilior. Et pōit ex-
empla. Qui ad solem venit colo-
rabitur. Qui in taberna vnguen-
taria resederint: odorē secū serēt
Sic qui ad philosophum fuerit:
trahere aliquid necesse est. Pre-
dicato: ergo sicut philosophus
celestis verba sapie effundit: vñ
audientes illuminent sicut a sole
et exēpla vite ostēdat aspiciētib⁹:
vt odore virtutum reficiant. Sic
enim monet beatus Grego. sup
euange. li. ij. omel. xvij. Cuz quē-
libet lubricū videmus: admonē-
dus est: vt coniugio studeat fre-
nare iniquitatem suā. Cum con-
iugatum videmus: admonēdus
est: vt sic exerceat curaz seculi ne
postponat amorem dei. Cuz cli-
cum videmus: admonēdus ē vt
sic viuat qd vite exempluz secula-
ribus prebeat. Cum monachum
videm⁹: admonendus est: vt in
reuerentiaz habitus sui: in actu:
in locutione et cogitatione se sem-
per circūspiciat: et que mūdi sunt
deserat: et qd ostendit oculis hu-
māis in habitu: ante dei oculos
moribus pretendat. Iste sanctus
ē: admoneatur vt crescat. Iste ini-
quus: admōeatur: vt se corrigat. Et
quisquis se ad sacerdotes iunxe-
rit: sale sermonis ei⁹ conditus re-
cedat. Col. iij. Sermo vñ semp
in gratia sit sale conditus: vt scia-
tis quomō oporteat vos vnicui⁹
qz respondere. Iste enim est fru-
ctus phie vere. vt enim dicitur li.

de deo Socratis: Aristippus re-
spondit cuidam tyranno interro-
ganti: quid sibi philosophie studi-
um tam impensum psumissz. vt cū
omnibus inquit hominib⁹ secu-
re et intrepide fabularer: et vere.
Iste est eni vere philosophie fru-
ctus scire loqui ordiabiliter. et de-
center et vtiliter cum omnib⁹ ho-
minibus fz dignitates graduū:
quātitates etatum: qualitates sta-
tuum: conditiones ministroz
et officiorum. scilicet loqui cuz re-
gibus prout decet. Et sic de alijs.
Et fm hos modos apostoli do-
cuerunt populu dei: nunc domi-
nos: nunc suos: nūc p̄ses: nūc fi-
lios nūc senes: nūc iuuenes: nūc
diuites: nunc pauperes. Eph. v.
viri diligite vxores vestras. et vi.
filij obedite parentibus. Et se-
quit. Serui obedite dominis. Et
i. Pe. prio. Serui subditi estote
in oī timore dominis. Et segtur.
c. iij. Mulieres subdite sint viris
suis. Similiter beatus Jo. Scri-
bo vobis p̄ses. Scribo vobis ado-
lescentes. Scribo vobis ifantes.
et. Et non soluz apostoli et sancti
doctores sic distinctis modis do-
cebāt homines: sed etiam philo-
sophi gētes: put ait Trogus pō-
peius li. ii. de Pictagoza: et Po-
licratus. lib. vij. c. iij. Qd cū au-
disset Crotonioz vrbez omnino
resolutam: et virtutis opera indi-
gētez: illuc venit: et matronaz se-
parataz a viris doctrinā: et puero

I

K

L

M

I
rum a parentibus frequenter ha-
buit. Et docebat nunc has pudici-
tiam et obsequia in viros: nunc il-
los modestiam et litterarum studiū.
Et inter hec velut genitricem vir-
tutum frugalitatem omnibus inge-
rebat. Et sic assidue disputati-
onum: ad frugem melioris vite
populum reuocauit. Unde vsus.
Descripti mores hominum iuue-
numque. Et qualiter serui despici-
unt dominos. Quid meretrix: quod
leno: dolus fingat auarum. Hec
quicumque legis sic puto tutum eris.
Hi versus scripti erant in epita-
phio Terentii. Exemplo igitur sal-
uatoris apostolorum et doctorum
sanctorum: ac etiam gentiliū phi-
losophorum: euangelicus predica-
tor: ut dictum est: ordinabiliter: di-
stincte: vtiliter: et ex propriis oēs
moneat tam in publica predicatione
quam in priuata collatione. et sicut pri-
uatus explorator debet confide-
rare status eorum: mores et consue-
tudines cum quibus confert: Et
prout viderit expedire saluti eorum
sermone vtiliter proponere: et eos
efficaciter hortari. Quia ut ait quidam
sapiens: Cum orator non aliter
nisi orando probetur: philosophus
non minus tacendo pro-
tempore quam loquendo philosophatur.
Est enim tempus tacendi et
tempus loquendi: Et ideo ait pri-
us tacendi: postea loquendi: eo quod
ille veraciter loqui nouit: qui prius
us bene tacere didicit. et quasi quod-

dam nutrimentum est verbi cen-
sura silentii. ait Gre. supra Ezech.
li. i. homel. xi. Abi. n. non est auditum
non effundas sermonem. Ecc. xxxij.
et nolite scribere cantibus. Et
libro. i. saturnaliū dicitur: quod So-
crates grecus orator. cum in con-
uiuio a sodalibus hortaretur: ut aliquid
in medium proponeret de forte
eloquentie ait. Quod presens
locus et tempus exigit ego non cal-
leo: et que ego calleo: nec loco pre-
senti sunt apte nec tempori. Ideo
sequitur ibi. Nichil tam cognatum
phie quam locis et temporibus apte
re sermones: eorumque quod aduer-
tuntur estimatione in medium vocata. Alios
enim reuocant exempla virtutum:
alios beneficiorum: nonnullos: mo-
destie. et qui aliter agebant sepe au-
ditis talibus ad emendationem
veniunt. hec ille. Regula igitur di-
cretionis moderante: putat vide-
rit expedire. pro loco et tempore. pro-
ponat predicator diuina verba edi-
ficatoria in plures secundum illud Ecc.
xxi. verba prudentie statim pon-
derantur. Et enim dicit Augustinus.
vi. confel. Sermo est vas:
sua cibis: sapientia et stultitia ci-
bi viles et inutiles: qui vbi or-
natis sicut vasis urbanis et rusti-
canis subministratur. ut ergo. pro-
prius dapifer cibos sapientie in
vbi ornatibus dicitur predicator mini-
strare. Sanus enim mellis verba
composita: dulcedo anime: suauitas
mentis. puer. xi. Et provide

Prologus

S debet predicator materiam de qua loquitur dimittere: si intellexerit aliam esse utiliore illis quibus loquitur: vel si viderit superuenire alios quibus magis appetat alia materia: exemplo Xenocratis: qui ommissa materia quam tractabat transiit se ad aliam propter utilitatem superuenientis inueniendo illa: prout ait *Male. li. vi. c. vlti. di. cēs.* Perdite luxurie athēis adulescēs polem? nec illecebras tantummodo: sed et infamia ipsa gaudēs: cum et puuius non post solis occasum sed post ortum surrexisset: domūque rediēs Xenocratis philosophi patientē ianuā vidisset vino grauis: vnguentis delibutus: fectis capite redimito. plucida veste amictus refertam turba doctorum eius scolaz intrauit. Nec contentus tam deformi introitu confedit: ut clarissimum eloquium: et tam prudentissima precepta: temulētie lasciuie eluderet. Orta demum: ut par erat omnium indignatione. Xenocrates multum in eodem habitu contineuit: ommissaque re quam diserebat de modestia et temperantia loquebatur. Cuius gravitatem sermonis coactus respicere polem? primus coronam detractam capiti. piecit paulopost palium intra brachium reduxit: precedente tempore: omnem conuiualem illaritatē deposuit: ad vltimum: totā luxuriā exuit. vniusque orationis saluberrima medicina sanatus: ex infami Sa

neone maximus phus euasit: pergrinatus est eius animus: in nequitia non habitauit. h. ille. et de hoc *Aug. epistola. lviij.* Cōsimilimodo debet predicator videns aliam materiam esse meliorem auditoribus et utiliore: se ad illam transferre: prout utilitas exigit. Et quia non omnibus predicatoribus vacat inspicere et perscrutari multa volumina predictorum doctorum: collegi in hoc tractatu siue collectione que potest dici summa collectionum siue colloquium quedam generalia ad instructionem hominum secundum varietates statuum eorum. Et hoc non solum delictis diuinorum doctorum: sed ex libris gentilium philosophorum: exemplo apostoli. qui introduxit dicta eorum. sicut illud *i. cor. vi.* Colloquia praua: bonos mores corrumpunt. quod fuit dictum *Benandri.* et illud ad *Ti. i.* Cretenses semper mendaces: male bestie: ventris pigri. quod fuit dictum *Epimenidis* poete. et illud *Act. xviij.* Benedei sumus: quod est clausula versus heroici: prout dicit *Hiero.* epistola. Et exemplo beati *Hiero.* qui introduxit multa dicta gentilium in *Jo. uinianum* et in epistolis suis. Et exemplo beati *Aug.* qui inducit talia multa in libris suis de ciuitate dei: et alijs: et in epistolis suis. ut enim dicit idem de doc. christiana ante finem. Sicut populus israel vasa et ornamenta aurea et argentea et vestes attulit de egipto: que vendi-

V

cauit ad mellorem vsu: sic libera-
les disciplinas vsui vitatis aptas
et quedam morum precepta continen-
tes possunt accipere fideles ad ve-
ritatis attestationem: sicut ibi ex-
emplificat Aug. de doctoribus sa-
cris: qui fuerunt in sapientia secu-
larium philosophorum experti et pro-
tulerunt ex eorum doctrinis multa
utilia ecclesiasticis: et refutauerunt
superstitiosa figmenta. Non ergo
propter insufficientiam sacre scri-
pture: in qua quicquid homo ex-
didicerit si noxius est damnatur:
si utile inuenit: sed propter honorem
vitae et efficacioris attestatioem ipsius
auditoribus: et preconium diuine
bonitatis: que eis veritatem reue-
lauit: ut ait Apo. ro. i. Deus enim
reuelauit illis. Dicta igitur verita-
tis. ex libris eorum licite possunt
assumi: prout ait Cassiodorus li.
de institutione scripturarum loquens
de libris Origenis: quod suos salu-
berrimos caute et sapienter sume-
re debemus: ne pariter venenorum
perfidie sorbeamus. ubi introdu-
cit dictum Virgilij: qui cum legeret
Enidem requisitus a quodam quid
ageret: respondit. Murum in ster-
core quero scilicet veritatem in tam
vili libro. Dimissis igitur supersti-
tionibus predictorum: que sunt ve-
re dicta ab eis: hic sanctorum aucto-
ritatibus adiungantur. Et si nar-
rantur aliqui dubia: intelligant ut
ab eis sunt narrata. non ut assertioe
affirmata. Et autem auctores que idu-

cuntur sint magis certe: et libri
et capitula distincte nominentur
Et ut si qui dignentur ista pueri-
lia et rudia aspicere inuenire possint
plura de materiis de quibus hominum
auctoritates sunt in libris prout
tis et capitulis. Quasi enim soli-
ditas auctoritatum est certitudo li-
brorum et capitulorum: et e converso
vage auctoritates: minus solide vi-
dentur et minus efficaces non volen-
tes resistere vel contradicere. Et quia
aliter sunt admonendi viri lite-
rati: aliter illitterati: aliter scolares:
aliter religiosi: sicut facit Grego.
in pastoralis per totum: et sicut ait idem
esse faciendum. li. xxxi. mor. super
illud. Quis dedit gallo intelligen-
tiam: id est finem distinctionem gradu-
um: statum et officiorum distinguere
hec collectio sine tractatu. Sunt
enim scolares siue layci: et sunt li-
terati siue clerci: et sunt scolares si-
ue philosophi: et sunt religiosi si-
ue monastici. Et quia ex premis-
sis consistit respublica civilis: que
est quasi quoddam corpus compagi-
natum ex membris quorum membrorum
est connexio ad inuicem multimo-
da: ideo hec collectio in. vij. particu-
las distinguitur.
Prima pars est de constitu-
tione reipublice: et membris suis
et de instructione et informatione per-
sonarum que sunt membra eius
singillatim et absolute sicut prin-
cipis: qui est ad modum capitis:
et sic de alijs.

Prölogus.

T Secūda pars est: de pñxiōe dictorū membrorum scilicet pñcipis ad subditos: ⁊ econuerso ⁊ sic de alijs ⁊ de eorū instructiōne ex proprijs quibuscūlibet.

T Tertia pars est de admonitiōne hominū q̄tūm ad ea que sūt cōia omnibus: qualia sūt differentie etatis scilicet pueritia: senectus: paupertas: opulētia: ⁊ sic de alijs. Et he tres ptes sūt specialiter de admonitiōne laycorū.

T Quarta pars est de admonitiōne ecclesiasticorū s̄m differētijs statuum ⁊ graduū.

T Quinta pars est de admonitiōne seclasticorū siue philosophantium.

T Sexta pars est de admonitiōne religiosorū siue monasticorū.

T Septima pars est: de admonitiōne cōi. ⁊ de morte: vt sint parati homines ad mortē. ⁊ de paribus sibi spectantibus.

Finis prologi.

Prima distinctio. De repu-
blica in cōmuni: et de iformatio-
ne personarū ex quib⁹ constituit.

Noniā res-
publica vt
dictū est:
ē vniuersa/
le quoddāz
corp⁹ cōpa-
ginatū ex
membriis.

q

princeps enim vlt⁹ dominans ob-
tinet locū capitis: prepositi et iu-
dices sunt ad modum aurium et
oculorum. Senat⁹ siue collectio
sapientum et cōsiliarioz ad mo-
dum cordis. Milites protegen-
tes ad modū manūū. Laboran-
tes siue agricolae solo inherentes
ad modū pedū: put dicit Plu-
tarchus libro qui intitularur iſtru-
ctio Traiant: iō primo dicēdū ē
de republica in se et in cōi. Secūdo
de personis ex quibus cōstituitur
singillatim: et de admonitiōe earū.

Et primo scilicet de repu-
blica. Primo ingredū
ē quid sit. Secūdo qua-
liter constituitur. Tertio quibus
virtutibus ornat⁹ regit⁹ et conser-
uatur. Quarto qualiter per ſcīū
deficit et dissoluitur: et ex quorūz
defectu. Quinto: de sollicitudinē
antiquorum et labore pro repu-
blice conseruatione: et de magni-
tudine sustententie p ipsa. Sexto
quāter doctrina euāgelica nō cō-

trahatur reipublice sicut detrax-
tes aliqui posuerūt.

Capitulum. j. Quid sit respublica.

B

Et primo notādū: qd res-
publica ē res ppli. Popu-
lus autē est cētus: iu-
ris consensu: et vtilitatē cōione so-
ciatus prout ait Augu. i. de ciui.
c. xix. recitans diffinitionē repu-
blice datā a Scipione et recita-
tam a Tulio vt patet ibidem. Et
idē Augu. v. de ci. c. xviij. Respu-
blica est res populi: res cōis: res
ciuitatis. Et sic pz: qd oīs qui intē-
dit bonū cōe vt vtilitatez populū:
vl patrie: vel ciuitatis augere cō-
seruare. ptegere: salua iustitia in-
tendit et rempublicā augere pro-
tegere et conseruare. Ad quāz rē-
publicā habuerūt antiq affectūz
magnum vt patebit infra.

Capitulum. ij. ex quibus et quali-
ter constituitur respublica.

Et quibus et qualiter con-
stat respublica determi-
nat Augu. v. de ci. vi. qd

nūc respublica. i. res populi iuste
et bene regit⁹ siue ab vno rege. si-
ue a paucis optimatib⁹: siue ab
vniuerso populo: cum talis ē po-
pulus scilicet cētus: iuris cōsensu:
et vtilitatis cōione sociat⁹. Tunc
enim salua est respublica: cū fm
ius omnes consentiunt. et vtilita-
tem cōmunē oēs intendūt. Con-
stat autē personis superioribus:
medijs: et inferioribus. Unde ibi
Aug. recitans verba Scipionis

C

Cōmuniloquii.

dicit. Quod sicut in fidibus et tibijs
 in ipso cantu a vocibus cōcētus
 quidā tenendus est ex distinctis
 sonis: quem discrepantem aures
 ferre erudite non possunt quous
 q̄ concors efficitur: sic ex sūmis
 et infimis: medijs interiectis ordi-
 nibus cōsonis: moderatā rōnis
 ciuitatem consensu dissimiliū cō-
 tineri: et que armonia a musicis
 dicitur in cantu: eam eē in ciuita-
 te concordiam. Quilibet enī in
 ciuitate est vna littera in sermōe
 ait Aug. iij. de. ci. c. iij. Patet er-
 go: rempublicā cōstare ex perso-
 nis varijs sicut ex membris suis
 Ande et quoddā corpus dī esse: vt
 dictū est. Et sic Aposto. loquens
 de republica ecclesiastica vocat
 eam corpus: et ciues eius mēbra
 ro. i. *Pauli vnum corpus sum⁹*
 in christo: singuli autē alter alte-
 rius membra. Et. i. cor. xij. Et. n.
 in vno spīritu nos omnes i vnū
 corpus baptizati sumus. Ande et
 de republica: membris: et cōcor-
 dia ait Tullius. i. de offi. c. xxx. di-
 cēs esse in republica magistrat⁹:
 personas priuatas et peregrinas
 Abi assignās cor̄ officia dicit: q̄
 propriū mun⁹ magistratus est: in-
 telligere se gerere personā ciuitat⁹
 debereq; eius dignitatē et decus
 sustinere: suare leges: iura descri-
 bere: et fidei sue pmissa meminif-
 se. priuatus vō inquit Tuli⁹ opor-
 tet equo et pari cum ciuib⁹ inre-
 viuere: nec submissum nimis et

abiectum: nec se effertē nimis
 ea velle in republica q̄ transgla et
 honesta fiunt. Taliter enim senti-
 re solemus bonū ciuez et dicere.
 Peregrini vō et incole officiu⁹
 est: nihil p̄ter negotiū suū agere:
 nihil de alieno ingere: minime
 q̄ esse in aliena republica curio-
 sum. Et hec officia reperiuntur:
 cū queritur: quid deceat: qd ap-
 tum sit personis temporib⁹ et eta-
 tibus: prout dicitur ibi. Et ex his
 patet: q̄ sicut in corpore nālī: mē-
 bra sunt sibi inuicē deseruientia:
 et pro se inuicē sollicita: et mutuo
 sese contegentia: et mutuas defor-
 mitates cooperientia: ac se se ex-
 ornantia: sic debet esse in mēbris
 reipublice: que est quasi corpus
 vt dictū est: maxime i republica
 ecclesiastica: sicut aptat Apo. vbi.
 s. Et sicut enidēs signū rabiose
 furie est: q̄ vnū mēbrū destruat
 aliud: vel deuoret in corpore na-
 turali: sic signū rabiose malitie
 est: q̄ vnū membrum reipubli-
 ce deuoret aliud et disperdat: ma-
 xime si sanū est membrum. Si
 autem putridum et aliorum infe-
 ctū: auferri vel segregari debet
 et amputari ab habēte potestate⁹
 seruato iure institū: prout ait Tu-
 lius. iij. de offi. c. vij. loquēs de ty-
 ranno dicēs. *Idoc genus hoīū*
est pestiferū atq; impiū: et ex
hominū cōstate exterminādū
Et ponit exēplū sic. Membra
corporis amputantur: si spīritu ca

G

H

I

rere ceperint: et ceteris nocet me-
 bris: sic feritas et immitas beluee
 a conciniis tanquam unitate corpo-
 ris segreganda. Si ergo utentes or-
 ganis musicalibus diligenter studet:
 ne fiat aliqua dissonantia in orga-
 nis suis: et ut sit proportionalis con-
 sonantia: multo magis governa-
 tores reipublice debent sollicite
 providere: quod in predictis parum
 reipublice sit debita armonia: pro-
 ut dicitur a polycrato li. iij. c. viij.
 Si inquit citharedus aliquis fidici-
 nes multa diligentia procurant quo-
 modo oberrantis corde preescant
 vitium: et eam unanimem reddant: fa-
 ciatque dissimilam dissidentium personam
 nam: cordis non ruptis sed ten-
 sis proportionaliter et remissis: quod
 tanta sollicitudine oportet principes
 moderari nunc rigore iustitie: nunc
 remissione misericordie: ut subditos faciat
 quasi unanimes in domo: et quasi discor-
 dant in misterio: pacis et charitatis
 operibus: unam faciant perfectam
 et maximam melodiam: Hoc autem
 certum est: quod tutius est: cordas re-
 mitti quam nimis tendi. Remissa
 rum namque pretensio: artificis pi-
 tia conualescit: et debitas soni red-
 dit gratiam: Sed que semel ru-
 pta est: nullo artificio reparatur.
 Profecto si sonus exigitur quem
 non habent: frustra tendunt: et ci-
 tius sepe venit ad nullum quam ad
 eam quod nimis exigitur. Quinimodo
 autem armonia virtualis erit in re-
 publica: quando erit conformis

illi superne hierusalem per sua pos-
 sibilitate: et ordinata legibus dei:
 quando de illa verificabit. illud Job
 xxxviii. Nunquid nosti ordinem
 celi: et rationes eius pones in ter-
 ra: quoniam respublica humana imitatur
 rempublicam celestem: ubi voluntas dei
 lex est: put dicit Augustinus loquens de re-
 publica in angelis sine in curia ce-
 lesti de ci. c. ij. Et sic per secundum.
 Caplm. iij. qualiter debet res-
 publica legibus regulari.

Tertio videndum est: qui-
 bus respublica ordinatur.
 Et sciendum quod ordinatur.

¶ Legum rectitudine.

¶ Iustitie solidantis equitate.

¶ Concordie unanimitate con-
 nectente

¶ Fidelitate mutua adiuvante.

¶ Consilio salubri dirigente.

¶ Morum honestate decorante.

¶ Ordinata intentione quasi omni-
 nia conservante.

De primo per hunc Tullium prima
 rhetorica lib. i. ubi ait. Omnes leges
 ad commodum reipublice indices
 referre oportet: Memori inquit le-
 ges legum causa salvas esse vult:
 sed reipublice. Nam ut ex medi-
 cina, nihil oportet putare profi-
 cisci: nisi quod ad corporis utilitatem
 spectet: quoniam eius causa insti-
 tuta est: sic a legibus nihil debet
 arbitrari proficisci: nisi quod repu-
 blice conducatur: quia eius causa
 comparate sunt. Et Ambrosio. omne

M

Cōmuniloquii.

lia. v. hic reipublice vsus ē: leges omnibus esse cōmunes. atq; obseruari eas deuotione cōi: vno omnes teneri viculo: nō alij ius esse. quod alius sibi itelligat non licere: sed qđ vni liceat licere omnibus: et cōmunem reuerentiaz. p̄m quoq; cōsilio respublica gubernetur. Cōmune omnibus vrbis domiciliū: cōis conuersationis officiū: vnum p̄scriptū omnibus esse vnū cōsiliū. hec ille. Et ideo nisi rectis legibus respublica gubernetur non diu stabit. Nec mirum: cū lex sit f̄m P̄cipiantū et Demostenez inuentio hoīs: donū dei: dogma sapiētū: correctio violentorū excessuū: ciuitat̄ p̄positio: totūq; criminis fuga.

N Siue lex est ratio sūma insita a nā: que iubet que sunt faciēda: p̄hibetq; f̄ria. ait Tullius de legibus. Siue lex nihil aliū ē qđ recta rō: et a nemie tracta: impana honesta: prohibens f̄ria: ait idē phil. ix. Siue. lex est recti p̄ceptio: p̄auisq; depulsio. ait idē. ij. de natura deorū. Ipsa enī ē ius scriptū: iubēs honestū: p̄hibēs f̄rium: ait Gratianus. Est enim lex interpret equitatis: rerum diuinā et humanā compos: ait

P Egippus. Ideo necessarie sūt iuste leges ad gubernationē reipublice: put dicit Sen. ep̄la. xciiij. Qđ postqđ subreptis vitis i tyrānidem regna conuersa sunt: opus esse cepit legib⁹ quas et ipsi

inter vitia tulere sapientes. Et ponit exemplū de Solone. qđ Athenas equo iure sūdauit. Et de Ligurgo qui leges istituit: et d alij Et de his et d eorū legibus loq̄r Augu. ij. de ci. c. xvj. De legibus quoq; Solonis ait Tullius geli. li. ij. qđ incise erant in assib⁹ ligneis: vt sempiternae manerēt. Et de Ligurgo et eius legibus ait Trogius pompeius lib. ij. vt dictū est in breuiloquo de virtutibus. Sūt enī leges sic capistra et cōpedes equorū et frena: ait Criso. sup. Jo. omel. xxxvi. vt enī legitur in tractatu de. xij. abusionibus. duodecimus abusionis gradus est: populus sine lege. qđ dū dei dicta: et legū scita p̄temnit: per diuersas errorū vias in laqueum perditionis incurrit. Et sequitur vna regalis via lex dei: que nec ad dexterā nec ad sinistraz declinat. Et quia omnū legum est inanis censura nisi diuine legis imaginem gerat: put ait Augu. viij. de ci. c. vj. ideo omnes leges emanare debent a lege diuina. p̄ me inq̄t sapientia diuina reges regnant: et legum cōditores iusta decernūt. puer. viij. humane enī leges eatenus valēt: quatenus nō discrepant a diuinis ait belinandus. et idē hec respublica sola ē ordinata que legibus regulatis lege diuina gubernat: qđ tunc est ciuitas dei: in qua rex veritas: lex charitas: modus eternitas ē. ait Au-

ga. Que lex licet sit vna in se: est
tamē multiplex in fructu et v̄tute
Job.xi. **M**ultiplex est lex eius.
Et quia inutilis est legū latio: nō
si sit earūdem debita custoditio:
ideo solliciti debent custodiri in
republica. Nam vt ait Male.li.v.
ca.iiij.loquens de Atheniensib⁹.
Cū ēt equissīma iura sed iniquis-
sima ingenia h̄fent: morib⁹ suis
q̄ legibus vti potius maluerūt.
X Et debēt custodiri a maiorib⁹ et
minorib⁹: ne sint sic tele aranea-
ruz: que infirmiora aialia retinēt
valentiora transmittunt: put ait
Male.lib.vij.di.leges esse tales vt
ait Anatharsus: q̄ his pauperes
et humiles p̄stringi: diuites et po-
tentes nō alligari p̄tingit. Econ-
trario.de illo qui eruit sibi ocluz
vnū: cū filius eius deberet mul-
ctari p̄uātione ambozuz p̄pter
adulteriuz: put dicit Male.li.vi.
c.ij.de quo in breuiloquo de v̄tuti-
bus. Et Saul noluit p̄cere filio:
q̄ fuerat transgressus mandatū
eius .i. Re.xiiij. En̄ sicut leges nō
debent punire innocentem put
dicit Pau.act.xxij. et tu sedēs in
dicas me fm̄ legem. et p̄ legē iu-
bes me percutere. ita nō debent
absoluere reū a disciplina. maxie
quādo quis peccat in rempubli-
cam. Qui enim iustificat impiū.
Z et condemnat iustum vterq̄ ab-
hominabilis apud deum. puer.
xviij. Ande Male.li.vij.c.xij. dicit
q̄ nihil Algefilai facio sapienti⁹.

q̄ cū aduersus rempublicaz lace-
demonioz p̄spirationē orā cō-
perisset: leges ligurgi abrogauit:
que de damnatis suppliciiū sūmū
vetabant comprehensio autē et
et interfectis fontib⁹ euestigio re-
stituit: atq̄ vtrūq̄ simul puidit:
ne salutaris animaduersio v̄l in-
iusta esset: vel iure impediret. Ita
q̄ vt semper esse possent: aliquā-
do non fuerunt.

Caplm.iiij. Quātr respublica
debet in iustitia fundari.

Et quia leges non suffici-
unt ad regimē: nisi iusti-
tia regulēt. id respublica
bz eē sulta iustitia et in ea fūdata:
put dicit Aug. recitās sentētias
sapientiū. ij. de ci. c. xix. et p̄cludēs
hoc verissimū esse scilicet sine iū-
ma iustitia rempublicaz regi nō
posse. vnde Lelius asserit: nihil
tam inimicum q̄ iniustitia ciui-
tati: nec oīo nisi magna iustitia
geri ac stare posse rempublicaz.
B Et idem. iiij. de ci. c. iiij. Remota
inquit iustitia: qd sunt regna ni-
si latrocinia? Abi ponit exemplū
de Alexandro et pirrata: de quo
in breuiloquio de virtutib⁹. Ali-
enim Tullius. ij. de offi. q̄ oibus
necessaria est opinio iustitie et so-
litario: et his qui vendūt et emūt
p̄hendisq̄ negotijs necessaria ē
iustitia ad rem gerendā. Cui⁹ tā-
ta est vis: vt nec illi qui maleficio
et scelere pascunt possint sine vlla
particula iustitie viuere. Et pōit

Cōmuniloquii.

C exemplum de latronibus. Unde
et leges latronū esse dicuntur qui
bus pareāt: quas obseruent. vbi
pōit exempla p equalē prede pti
tionez. Barglus illiric^o latro ma
gnas res habuit. et multo maio
res Mouat^o lustrarius: cui exer
citus imperatoris cesserunt. Quā
ait ibi. Archipirrata: nisi equali
ter predam dispartiat aut interficiat
a socijs aut relinquit. Quod conclu
dit ibi: qd cū tāta sit vis iustitie: vt
et ipsa latronū opes firmet et au
geat: qd tā ei^o vt iter leges et iudicia
i pstituedo repu. fore putam^o. vñ
et iustitia ē splendor magn^o ex q bo
ni viri noiant. Cui^o mun^o primū
ē: ne cui qd noceat nisi laceffit^o in
iuria. Deīn vt cōib^o p cōib^o vtat
pūatis vt suis. ait idē de offi. li.
i. c. vj. Vel sūdamēta iustitie sūt:
ne cui noceat: deinde vt cōi vti
litati seruiatur. ait idē. c. viij. Et
Ambro. p^o de offi. ait: qd iust^o
cōia habz pro suis sua pro cōib^o
Sequitur. Iustitie est prima p
in deuz. secūda in patriaz tercia
in parentes. deinde in oēs. Sed
vera iustitia non est nisi in repu
blica: cuius p^o ditor rectorq^o xps
est. Et in ea ciuitate est vera iusti
tia de qua dictū est: Gloriosa di
cta sunt de te ciuitas dei. vt ait
Augu. vi. de ci. c. xi. Et Valerius
li. vi. de virtutibus recitat exem
pla antiquoz: de quib^o in breui
loquio de virtutib^o. Et cū ipa sit
virtus qua vnicuiq^o sua tribuit:

put dicit Augustin^o. xix. de ci. c.
i. de q veniūt inocētia: amicitia:
p^ocordia: pietas: religio: affectus:
humilitas. put ait Macrobi^o li.
i. Sine ei^o species sunt pietas er
ga omnes xpianos: inocētia si
ne iniuria aliqua: dilectio reuerē
tia cōcordia: misericordia scilicet
in affectu. et clementia in effectu:
ait Hugo. Qualis autē esse debz
in republica: tam superiorū erga
inferiores et reuerſo q^o partuz
inter se patebit infra: cum singul
latz de taliū informatione dicef.
Hic vt ait Ber. in sermone quo
dam de aduentu. Iustitia est vir
tus que reddit vnicuiq^o q^o suū
est scilicet superiori: equali: et in
feriori. Preloato enīz debet reue
rentia et obedientia: pari p^osilium
quo crudiat ignorantia: et auxili
um quo iuuetur infirmitas: infe
riori custodia: vt non regnet pec
catuz in mortali corpore. ro. vij.
et disciplina: vt scilicet dignos fa
ciat p^oie fructus. Quib^o dz ad
inngi iudiciuz ait idē. Et h: sunt
septe colūne quas edificat sapiē
tia in domo sua. puer. ix. ait idē
vbi. s. Magna igit affectu est iu
stitia appetēda: magno studio cu
stodiēda: magno honore vene
randa. Unde iustitie templa de
dicauerūt gentiles ait Aug. p^o de
doctri. xpiana. c. v. Quod ad eaz
hortatur sapiētia diuina iudices
reipublice Sap. i. Diligite iustit
iam qui iudicatis terram.

Caplm. v. Qualr dz respubli
ca vnanimi concordia. vnri.

Et quia tuc e iustitia pn
cipalr in republica qua
do est in ea vera concor
dia: necesse e: vt respublica vna
nimi cōcordia adiunet. put dicit
Salustius in iugurtino li. ij. reci
rans vba Scipionis. ego inquit
trado vobis firmū regnū: si bo
ni eritis: imbecille: si mali. Nam
concordia prout res crescūt: discor
dia maxime dilabuntur. hoc idē
ait Sen. epla. xvi. Omne enim
regnū in seipz diuisuz desolabit:
ait Saluator. Mat. xij. Et sic es
rio: vntrū augebitur. Nihil eniz
vtilius ciuitati concordia. Ande
comētator. ix. etpi. Cōcordia ma
gnorum grata toti ciuitati: et totis
grecis. Tūc eniz respublica. et in
se est fortis et hostibus terribilis.
Terribilis vt castroz acies ordi
nata canf. vi. Sup quo Grego.
super Ezech. li. i. hom. viij. Ca
strozum inquit acies tūc hostibz
horribilis ostenditur: quādo ita
cōstipata et condensata fuerit: vt
nullo loco interrupta videatur.
Uno inquit agmine psequabant
filij israel: et debilitabant hostes.
Judith. xv. vt enim ait Sen. iij.
de bnficijs. c. xliij. hōi quez nul
la vis nature quibzlibet fecit ter
ribilem et validū: duas res dedit
natura que faciunt eum validuz
scilicet rōnem et societatem. So
cietas ei dominiū oīum aīalium

dedū: et imperiū terris gentium:
et etiam dominari in mari iussit.
Et ideo in omni republica debz
vnus picipari: ne fiat diuisio ait
Hierō. epistola. xcij. propter qd
rectores reipublice antiquit? et si
esset prius discordes: postqz erāt
assumpti ad regimen reipublice
inter se mutuo cōcordabant: p
ut narrat Valeri? lib. iij. c. ij. nar
rans de manilio lepidō: et Tulio
Flaco: Qui vt cēsores creati sūt:
q prius inimicitijs dissidebāt: pu
blice iuncti sunt non dissidentes
inimicitijs priuatis. Ande ibidez
c. i. narrat de eo: q plāgebat ad
uersariū: eo q erat reipublice vti
lis. Et quia non est vera concor
dia: nisi vbi regnat charitas: que
facit multitudinis cor vnū et ani
maz vnaz. act. iij. ideo nec vera
est respublica nisi vbi lex est cha
ritas: vt dictum est.

Caplm. vi. Qualr debet res
publica fidelitate iuuari.

Onsimilr: in republica
debet esse vera fidelitas:
qua adiunetur. Nisi eniz
in partibus eius sit vera fidelitas
scilicet absqz cordis malinolate
giuersatiōe: absqz oris fallaci de
ceptione. absqz gestus dolosa si
mulatione: et absqz operis puer
sa defraudatione. non poterū re
gi nec diu durare. qa vt ait Tuli?
i. de offi. c. vij. Fundamentū iu
stitie ē fides. i. dictoz pūtorūqz
cōstantia et vritas. Et vt ait ibidē

Cōmuniloquii.

O c. xij. cū duob' mōis fiat iniuria: aut vi aut fraude. frans quasi vulpele: vis leonis vñ. Atrūq' vñ ab homine alienissimū. Non' autēz' iniustitie nulla ē capitalior: q̃ eo:ū qui cū maxie fallūt: id agūt vt boni videantur. Nec antez' fidelitas non acquiritur pecunia vel comodo tpalt sed virtute: ait Ambro. p̃rio de offi. Quis fidelis putat: q̃s vñ pecunia vel adulatione obligatos sibi crediderit? Quis illos: qui ad obedientiam plurima redimūtur pecunia fideles arbitret? Nam isti se frequēter vēdere volūt: et imperia dura ferre nō possunt. Acquiratur autē fides et cōseruat iustitia et prudētia: vt ait Idē lib. ij. c. xij. Ande et hoc raro est aliquib' mēbris reipublice: et maxie fm illud Ennij vt ait Tullius vbi. s. Nulla sācta societas nec fides regni. Immo quorundam fides mutat cū tempore: sicut ait Egipp' lib. i. loq̃ns de quodam qui fidē mutauit cū tempore. Sed nihil stabile qd ē infiduz: ait Tullius de amicitia. c. xij. Et ipsa fides. i. fidelitas est fūdamētum stabilitatis que est in amicitia: ait ibidē. Et h' fides fuit in magna reuerētia apd antiq̃s. Unde et Lato eam cōmendans dixit: eas templū habere cū Ioue. siue vicinam esse Ioui in Capitolio. prout ait Tull' iij. de offi. c. xiiij. s. illud Ennij. O fides apia pinnis. i. fastigio templi. Me-

mo vñ pōt dicit fidelis q' infidelis est suis: ait Egippus vbi. s. Et qz nō ē vera amicitia nec vera virt' nisi quaz regulat vera charitas: iō nec est vera fidelitas: nisi quā efficit diuina charitas. Fideles. n. in dilectione acquiescēt illi Sap. iij. Amicus autē fidelis: permāet in tempore tribulatiōis. Ecc. xxij. Fidē posside cū proximo in paupertate illius. Sequitur. In tpe tribulationis permāne illi fidel. ¶ Capl'z. vij. Quas o'z respubli ca salubribus consilijs dirigi.

C Onsequenter: scienduz: q' respública debet esse salubribus consilijs directā: eo q' salus vbi multa cōsilia. puer. xx. Ande rectores reipublice antiquitus dicebant consules a consulendo. v. de ci. c. xij. Iō Tullius p̃rio de offi. c. xxij. ait. Parua sunt arma foris: nisi consiliuz sit domi. Unde ibi ait. Qd cōsiliū Solōis pl' p̃fuit ciuitati Athen'. quia ab eo leges habuit et instituta: q̃ valuit victoria Themistodis: qz bellū gestū est cōsilio senatus: q' a Solone cōstituit' est. Et Sen. de tranquillitate animi post principiū. Nō his solus inquit reipublice p̃ceest: qui tuetur res: Et de pace bellogz censet: s. q' iuuentutem exhortatur: qui in bono:ū p̃ceptorz inopia virtutē instituit: qui ad pecuniā luxuriā qz ruentes retrahit: et si moratur in priuato: publicum tamē nego-

R

S

T

tū agit. Et Tullius de Senectute. c. iij. dicit: qd dantes consiliuz i republica plus agūt q̄ alij. Mā sunt sicut gubernatores in navi. Alij enim sentinaz exhauriunt: alij cursant: alij malos exscādūt. Ipse vero clauuz tenens: et quic tus sedens in pupi: multo maiora et meliora facit. Non enim viribus: aut velocitatib⁹ aut celeritate corporis res magne gerunt: sed consilio: auctoritate atq; sententia. post cludit ibi. Qd cū talibus senecius augeri soleat: apd eos viget p̄siliū. In antiquis enī est sapientia. Job. xx. Unde Roboam quia dereliquit consiliū senum: et adhesit p̄silijs iuuenum amisit regnū. iij. Re. xij. Senus enim cōsiliū multū valet. Unde Valer. lib. vi. c. ij. dicit de illo qui respondit alteri qui minabatur sibi: qd haberet multos gladios. Et ego inquit alius multos amicos. Quasi dicat. Te non timeo. Si militer consilio sapientum respública augetur regitur et conseruatur. sicut narrat Augu. eplā. xxx. viij. ad Dioscoruz de Themistocle pho: q non curauit qd esset habitus indoctior cū canere neruis in epulis recusasset. Et vbi: cū se ne scire illa dixisset: sibi qd dictū esset: quid igitur nosti. rñdit. Rempública ex parua magnaz facere: cū scilicet eius consilijs respública acquiesceret. Quales autē esse debent consiliarij in regimie rei

publice: dicetur infra: vbi de Senatu idest collectione senatoruz siue consiliariozū agef.

Caplm. viij. Qualiter dz respública et tuosis morib⁹ decorari

E non solum respública debet esse directa consilijs: sed debz esse decora

ta moribus virtuosis: fm qd ait Aug. recitans versuz Ennij poet. ij. de ci. c. xxi. Morib⁹ antiquis res stat romana virisq;. Quem versum inqt vel breuitate: vel veritate tanq; ex oraculo quodam affatū esse mihi videt. Hāz neq; viri nisi morigerata ciuitas fuisset: neq; mores: nisi hi viri p̄fuisset: aut fundare: aut tam diu tenere potuissent tantam et taz longelateq; imperantē rempublicā. Sequitur De viris quid dicaz: Mores enim ipsi itroierunt viroruz penuriam. put ibi dicit Aug. recitans verba Scipionis. Quales enim erant mores antiquozū ait Salustius recitans verba Lato nis contionantis in senatubro i. Que verba etiam recitat Aug. v. de ci. c. xij. Nolite ait existimare: maiores nostros armis rempublicam ex parua magnam fecisse: Si ita esset multo pulcherrimam nos haberem⁹. Quippe sociorum atq; ciuiū: preterea armoruz et equozū maior copia nobis q̄ illis. Sz alia fuere q̄ illos magnos fecerūt: que nobis nulla sunt. Domū industria: foris m

Cōmuniloquii.

B nam impertit: animus in consu-
lendo lib: neq; delicto neq; libi-
dini obnoxius. pro his: nos ha-
bemus luxuriam: auaritiam: pu-
blice egestatem: priuatim opulē-
tiam. Laudamus diuitias: seq-
mur in heritiaz inter bonos et ma-
los discrimen nullam. Omnia
virtutū p̄mia abito possidet. Nec
mirz. vbi vos separatū sibi q̄sq; p̄si-
liū capis: vbi domi voluptatib⁹:
vbi pecunie gr̄a seruitis: eo fit: vt
impetus fiat in vacuam rempu-
blicam. hec ille. Abi ergo predi-
cti mores sunt: ibi merito respu-
blica ordinatur: et vbi desunt: de-
ordinat. An Augu. i. de ci. c. xxx/
liij. loquēs de Scipione: ait. Qd
non censebat ille felicem rempu-
blicam stantibus menibus et ru-
entibus moribus. Et idem lib. ij.
C Romani quippe portam veterē
auctamq; laboribus fediorē stan-
tem fecerant q̄ ruentes: quoniā
quidem in ruina eius lapides et
ligna: in istorū aut vita: nō mu-
rorum: sed morū munimenta at-
q; ornamenta ceciderunt: cū su-
nestioribus eorum corda cupi-
ditatibus q̄ ignibus: vrbis tecta
ardent. hec ille. Et tamē vt ait idē
epistola. v. Auerſa et peruerſa cor-
da mortalium: felices res huma-
nas putant: cū tectorū splendor i-
spicitur et labes non attendit aia-
rum: cū theatrorum molles ex-
truitur: et effodiuntur fundamen-
ta virtutum. etc. Nam principan-

tes in republica sepe non studēt:
mores corrigere: sed hominib⁹
dominari: ait Aug. vbi. s. c. xix.
recitans abusionem talium. Re-
ges non curant q̄ bonis sed sub-
ditis regnēt. prouintie regib⁹ nō
tanq̄ rectoribus morū: sed tāq̄
rerū dominatoribus: et delictarū
suarum prouisorib⁹ seruiunt. Et
istos bonos mores corrupit col-
loquia mala. ij. cor. xliij. Et qz bo-
nos mores vel malos nō faciūt
nisi boni vel prauī amores: put
dicit Augu. epistola. xxliij. ideo
non sunt boni mores in republī-
ca nisi vbi ordinati amores: qui
solum sunt in republica ecclesia-
stica: siue in ciuitate dei. quam fa-
cit amor dei vsq; ad cōtemptum
sui: put ait idē. xliij. de ci. c. vltio.
Et econtrario desinit esse locus
remediorū vbi que fuerant vitia
mores sunt. ait Sene. ep̄la. viij.
Nō est enim mentis habitus
ex quo singulorum operum assi-
duitas manat. Et sic extendēdo
nomē: virtutes dicuntur mores
ait Polycratus li. v. c. liij. Ande et
ex hoc est deceptio multorum in
republica: estimantium: prauos
mores nō esse vitia propter assi-
duitatez. ait Sen. li. de vera vita
in p̄cipio. Argumētū pessimūz
turba est. Queram⁹ autē qd opti-
mū factū sit: n̄ qd v̄sitatissimū: et
quid nos in possessionez felicitatē
constituat nō qd vulgo: veritatē
peruerso interprete p̄batum sit.
Et ibi dem

D

E

F

Et ibidē. Nulla res nos maioribus malis implicat: quā quod ad ru mores componimur: optima ratio que magno assensu recepta sunt: quod quod boni multi sunt: nec ad rationē sed ad similitudinē vivim⁹

G Et ponit exemplū. quod aliter est in vijs morū: et aliter in vijs pedū: quod in primis celeberrima via maxime decipit scilicet quā ambulat multitudo. Similiter inquit in populo quando unus cadens se premit trahit alterū: et primi: exitia sunt sequentibus. Sic et in vita accidit quod cadentes in prauis moribus: alios trahūt et cadere faciūt. Ad quos mores corrigendos laborare debent rectores reipublice.

Capitulum nonū qualiter debet res publica recta intentione ordiari.

Et non solū predicta sufficiunt: nisi sit vna et ordinata intentio membrorum

E omnium reipublice scilicet ut ipsa saluetur: ait Tullius. liij. de officiis. c. v. dicens: quod vnu dicitur esse propositū omnibus: ut eadez sit utilitas vniuscuiusque et vniuersorum: quā si ad se quisque rapiat: dissoluetur omnis humana cōsociatio. Quā vobis omnes intendunt cōmunē utilitatem reipublice: nec aliquis vult nocere alteri pro propriū commodum: stabilis est res publica. Quā

I ait ibidē. quod non solū hoc iure geritur: sed etiam legibus populorum quibus in ciuitatibus singulis res publica continetur eo modo cōstitū

tum est: ut nō liceat: sui commodi causa nocere alteri. Hoc enim spectant leges. Sic volunt incolumen esse ciuium coniunctiones: quam qui dirimunt: eos morte: exilio: vinculis: damno coercēt secundum leges. Unde ibidē ait. quod detrahēre aliquid alteri. et alteri in comodo: suū commodū augere: magis est contra naturam quā mors: quā dolor: et cetera que possunt corpori accidere. Et hoc ideo: quia tollit conuictus humanū: et societatem que secundum naturā est. Et hanc intentionem habuerunt antiqui nobiles amatores reipublice qui intendebant commodū alienū si cut suū: ut ait Tullius prius de officiis. c. viij. dicens. quod ille Terentianus chremes nihil humani a se alienum putabat. Et Seneca epistola. xix. Nihil quod est humanū: alienū a me puto. Quod et recitat Augustinus. epistola. xxviiij. Sapiēs inquit Seneca. Qui nihil iudicat suū magis quā cuiuslibet: illi cum humano genere cōsortiū est. Sed stulta avaritia mortalium: possessionū proprietatez decernit: nec quicquid credit esse suū quod publicū. Sūt enim sapientes similes soli et lune que omnibus lucent. Quā Seneca ibidē Soli inquit et lune plurimū debeo: et tamen non mihi vni oriuntur. Immo curabant de re publica post mortem sicut ante: ait Tullius de se loquēs li. de amicitia. c. vi. Nō minoris cure mihi est: qual post

Cōmuniloquii.

L mortem meā respublica fuerit q̃
qualis hodie. Paucis enim na
tus est: q̃ populū sue etatis cogi
tat: ait Sen. epistola. xliij. Et ideo
quedam ciuitates attribuūt diuī
nos honores quibusdam: vt ex
citarent alios ad sustinendū pro
republica: ait Tullius. iij. de natu
ra deorū. Unde ait ibidem. q̃ in
plerisq; ciuitatibus: augende vir
tutis gratia: quo libentius: reipu
blice periculum adiret optimus
quisq; viroꝝ fortium memoriā:
honore deorū immortalitū conse
cratam intelligi potest. Unde ex
hac vnanimi voluntate et cōin
tentione existentū in republica
M ipsa saluatur et conseruatur. Qd̃
patet exemplis sensibilib⁹. Ter
ra enī immobiliter stat: eoq; ei⁹
quelibet pars tendit ad vnū scilz
ad centrū vt dicit phis. ij. de ce.
et mūdo. Item: nauis regulr tra
hitur: quando a vehementibus con
corditer ducitur. Similiter acies
proficit et vigoratur q̃ diu p̃cor
diter tenetur. Et sic in oī cōitate.
Et quia nō est perfecta intentio
ad vnū in aliqua cōitate: nisi in
vnitate ecclesiastica: in qua que
ritur vnū: qd̃ est necessariū et pe
titur res vna scilicet habitatio su
perna in glia: ideo sola ecclesiasti
ca respublica est perfecta: in qua
quis non debet querere qd̃ suū
ē: sed quod ihu xpi. Qd̃ ostendit
N apo. exemplo membroꝝ in cor
pore sibi inuicem ministrantiū.

i. cor. xij. Quando igit̃ dictis mo
dis respublica cōstituitur: guber
natur et adiunatur: salua erit.
Caplm. x. Quasi respublica
ex predictoꝝ defectu destruit̃.

Et predictis patet: qualit̃
respublica dissipat et dis
soluit: et sic destruitur ex
defectu predictoꝝ. Ex eisdeꝝ cim
generatur res et corrumpitur: ait
phis: ethi. ij. Ex quo igit̃ respu
blica perficitur ex predictis: eoꝝ
carentia et defectu deficit et dissol
uitur: vt patet ex verbis Latonis
Similiter etiam: vt non maneat
color vlt̃ pictura in republica: p̃
ut dicit Aug. ij. de ci. c. xxviij. re
citans vba Tullij li. v. de republi
ca. Nostra etas: cū rempublicaꝝ
sicut picturam accepisset egregiā
euanescente venustate: non mō
eam coloribus hisdeꝝ q̃bus fue
rat renouare neglexit: s; nec id q̃
dem curauit: vt formam saltē ei⁹
et extrema tantū liniamēta ser
uaret. Quid enim manet ex anti
q̃s moribus: quibus ille dixit rē
publicam stare romanam: quos
ita obliuione obsoletos videm⁹?
vt nō modo nō colantur: sed et
ignorantur? Et si ita fuit tūc mul
to min⁹ est modo effigies vlt̃ co
lor: vbi omnes querunt que sua
sunt non que ihu xpi. et de destru
ctione reipublice loquitur Aug.
ibidem. c. xix. vbi postq̃ enume
rauit flagitia: ludibria et scelera q̃
fiebāt in republica. ait. Quis hāc

P rempublicam non dicam roma
no imperio. sed domui Sardanapa
li propter: Qui quondam rex ita
uit voluptatibus dedit: et in se
pulchro sibi scribi fecerit: ea sola
habere mortuum que libido ei
consumpsit dum viveret: Et hec
mala in republica siue in mundo
orta sunt ex ignavia: ociositate: li
bidinosa voluptate et pacis male
tranquillitate: ait Augu. prius de ci.
c. xxx. recitans verba Scipionis di.
Quo Catone suadente: ut cartha
go destrueretur emula romanorum in
perij contradicebat ipse Scipio ti
mens infirmis animis hostium secu
ritatem. et tanquam pupillis ciuibus
ydoneum tutorem: necessarium videns
esse terrorem. Et hoc quidem re
ipsa probatum est: Delecta quippe Car
thagie: et magno scilicet terrore ro
mane reipublice depulsa et extin
cto: tanta de rebus prosperis or
ta mala continuo subsequuta sunt:
ut corrupta diruptaque concordia
republica destructa sit. Que ma
la: qualia fuerunt enumerat ibi.
c. xxxi. scilicet ciuilia bella: libido
dominandi: auaritia: luxuria: et sic
de alijs. Consimiliter loquit Aug.
epistola. v. recitans verba Salustij:
quod quando nec hominibus nec ipsis
quos deos putabant: morum per
ditorum et corruptorum auaritia rapa
citasque parcebat: tunc cepit peri
re laudabile illud decus: salusque
reipublice. Et introducit ibi versus
Iuuenalis. Hunc patimur lōge

pacis mala. seuior armis. Luxu
ria incubuit. victumque vlciscitur or
bem. Nullum crinem abest: faci
nusque libidinis. Ex quo paupertas
romana periit. etc. Unde sequitur.
Dolendum enim videntur: pruden
tes scilicet plus paupertatem quam
opulentiam perisse romanam. In
illa: morum integritas fuabat: per
hanc: non muros urbis sed me
tis ipsius ciuitatis dira nequitia:
omni hoste perior: irrupit. Qui er
go volunt esse fideles reipublice:
studeant ut rectis legibus regant
iustitia ordinentur: et sic de alijs ut
est dictum est: et a prijs caueant.
Capitulum. xi. Quanta sustinue
runt et fecerunt antiqui pro salute
reipublice.

Consequenter consideranda
sunt antiquorum exempla
et facta circa rempublicam
augendam et conseruandam. Fuit eis
in eisopia pro ipsa sollicitudo ad ipsam
pro eius salute: feruida emulatio
terrenorum omnium contemptus si
ue despectio: terribilium et arduo
rum aggressio: periculorum et laborum
perperessio: mortis libens susceptio:
et necis carorum sicut filiorum et
cognatorum pro republica occiso
rum nulla lamentatio: et etiam fuit
in eis moriendi ante destructio
nem reipublice omnimoda affe
ctio: quia in eis vigebar solius rei
publice salutis desideratio. Et de
his pro parte in breuiloquio de vir
tutibus. Et inde narrat Valerius li. ij.
b 2

Cōmuniloqui.

.c.lij. de Lamillo: qui precat^r ē:
 qd si alicui deorū felicitas roma-
 na nimia videretur: eius inuidia
 sui aliquo incomodo sanaretur.
 ⁊ subito lapsu decidit. Qd etiam
 ad damnationē qua postea op-
 pressus est pertinuisse visū est. Se-
 quitur. Eque virtutis est: ⁊ bona
 patrie auxisse: ⁊ mala in se trans-
 ferre voluisse. Et idem Valerius
 li. vi. c. vi. narrat de pietate antiq-
 rum in p^riam: vbi ait. Restat vt
 p^rie caritas exhibeat: cui⁹ maie-
 stas que deorū numinib⁹ equat
 auctoritas: parentum vires sub-
 lecit. ⁊ fraterna q⁹q⁹ charitas eq⁹
 animo ac libet^r cedit. Et exem-
 plificat de illis: q se morti p repu-
 blica exposuerunt. vbi narrat de
 quodam in cui⁹ capite cuz picus
 sedisset: ⁊ affirmaret aurspices:
 pico occiso fore reipublice statuz
 felicissimū: sueq⁹ domus miseri-
 mū: cōseruato aut pico i p^riam
 vtrūq⁹ cessurū: ille picū in p^rspe-
 ctu senat^r morū suo necauit. idē
 narrat Vegen^r li. viij. c. viij. Itē
 Valer^r li. v. c. vi. De Aristo. nar-
 rat dicens. q cum esset supreme
 vite: Et reliquas senilib⁹ ac rugo-
 sis membris in sūmo l^raz orto
 vix custodiens adeo valenter p
 salute patrie incubuit: vt eaz: ho-
 stilibus armis solo equatā in le-
 ctulo Atheniensis e manib⁹ in q
 bus erat eripet. Et ibidē de muli⁹
 narrat q mira fecerūt p republi-
 ca: sicut de Codro q se morti ex-

posuit: vt sui vinceret: Et de alijs
 simil^r. Similiter Zlugu. v. de ci.
 c. xviij. narrat qta sustinerunt
 antiqui pro republica. Sicut de
 illo q se precipitauit in biatū terre
 cū dictū esset oraculis deorū: vt
 illud qd romani h^rent optimuz
 illuc mitteretur. Et de Bruto qui
 filios occidit: qa fuerant contra
 rempublicā. De q poeta ait. Ma-
 tosq⁹ pater nona bella gerentes.
 Ad penā: pulch^r a p libertate vo-
 cauit. Et de alio qui filiū occidit:
 licet p patria pugnaisset: qa tñ
 imperium suum. i. illud qd im-
 perauerat: licet viciss⁹ occidit: ne
 plus mali esset in exemplo impe-
 rij ptempti: q⁹ boni in glia occi-
 si. Narrat etiā de alio: q qa por-
 senaz regem occidere nō potuit:
 ⁊ pro eo aliū deceptus occidit: in
 ardentes aram ante oculos eius
 dexteram ostendit dicens: mltos
 esse tales: quales illū vident: qui
 in eius exitiū coniurassent. Cui⁹
 ille fortitudinem ⁊ coniurationē
 taliū pertimescens: a bello facta
 pace se compescuit. hoc idē nar-
 rat Sen. epistola. lxxvij. Quasi
 autem omnia p^reserunt p salu-
 te reipublice ait ibidem: di. qd ipi
 pauperes erāt: quoz diuitijs era-
 riū plenū erat. Et cum haberent
 opulentissimā rempublicā. i. rem
 patrie: rem cōez: ipsi in domib⁹
 suis pauperes erant. Simil^r ait
 Tuli^r. ij. de offi. c. xxiij. di. q om-
 nium macedonū gaza: q maxie

Z potit^r est **P**aulus tantū in erariū pecunie iuxit: q^d vnius imperatoris preda finē attulit tributo:ū. Et hic nihīl in domū suam attulit preter memoriā nominis sempiternam: imitatus p^rem affricanū: q^d in nullo locupletior fact^{us} ē: Carthagine eversa. Sic nec su^a collega minim^o non tū copiosior cū copiosissimam urbē funditus sustulisset: Italiā magis q^m domū suam ornare maluit: q^m ornata: domus eius videret ornatio^r. Non enim diuitias reputabant suas: sed cōitatis. ait idem lib. iij. c. xv. Neq^{ue} solū nobis diuites eē volum^{us}: sed liberis: propinquis: amicis: et maxie reipublice. Singulor^{um} eim facultates et copie. diuitie sunt ciuitatis. Unde antiqui non estimabant aliquos viuere: nisi qui viuerent ad aliorū vtilitatem: ait Sen. epistola. liiij. q^d et n^{on} sibi viuit q^{ui} nemini vult. Hinc Ioseph^{us} videns patrie ruinas in destructiōe ciuitatis hierosolimitane: Tito eam obsidente: deflere cepit: q^{ui} euaserit scilicet cū ceciderit percussus saxo sup^{er} caput: eo q^{od} dulce eēt sibi mori an^{te} p^{ri}ā: ait Egippus li. vi. vt enī ait Tullius p^{ri}o de offi. c. xviij. oīum societatum nulla gratior: nulla carior q^m ea que cū republica ē. vni cuiq^{ue} nostrū cari sunt parentes: p^{ro}pinqui: liberi: familiares: sed omnes omnīū charitates patria vna complexa est: p^{ro} qua vir bo-

nus non dubitat mortem appetere: si ei sit p^{er}fecturus. Et cōcludit. ibi. Q^{uod} detestabilior nulla est immanitas q^m eor^{um} q^{ui} lacerāt scelere patriam: et in ea delenda fūditi^{us} occupantur. Et idem Tullius rethorica. ij. li. v. dicit. Q^{uod} nullum periculū vitandū est p^{ro} salute reipublice. Et enim dicit Valerius li. ij. c. i. fidū erat et altū reipublice pectus: curia silentiq^{ue} salubritate munita et vallatū vndiq^{ue}: cuius limen intrantes: ablecta priuata charitate: publicā induebant: et ideo p^{ro} republica omnia sustinebant. Propter q^{od} et non plangebant filios: p^{ro} republica morientes: maxime si virtose pugnarent: ait Criso. super Iohannez omelia. lxij. arguens fideles q^{ui} plangunt mortuos suos: q^{ui}bus est spes resurrectionis. Unde ait. q^{ui} gētiles possent i hoc dirigere xpianos. Max mulier q^{ui} dam gentilis audiens de filio in bello cadente: interrogauit Quaaliter res ciuitatis sunt dispositę Quasi dicat. Si res ciuitatis salue sunt: nō plango filiū. Similiter narrat ibi de alio. q^{ui} cū esset coronatus. i. habēs coronā in capite: cū audiuit q^{ui} filius p^{ro} patria cecidit: auferens coronam interrogauit. vter duor^{um}: idest. Quis filiorum: et coronam confestim reposuit. hoc idem narrat Valerius planius li. v. in fine di. Q^{uod} cum Xenofon sollēne sacrificiū peger

B

C

D

E

Cōmuniloquii.

ret et maiores filii noie gentiū ce-
cidisse in prelio cognouisset. non
ideo cultū deorū obmittendū pu-
tauit. sed tantū coronam depone-
re contentus fuit. Percussusque
quō cecidisset. ut audiuit pugna-
tem fortissime interiisse. coronā
capiti reposuit. **B**imeruam cui
sacrificabat testatus. maiores se
ex virtute filij voluptatem q̄ ex
morte amaritudinē sentire. **B**i-
ris enim modis afficiebātur an-
tiq̄ ad rempublicā. ex quorū con-
sideratione arguit **A**ug. v. de ci.
c. xviij. et post. Si isti talia fecerūt
p̄ republica et omnia cōtēplerūt
tot pericula aggressi. et horribilia
mortis gnā perpeffi sunt. qd ma-
gnū est. pro illa eterna glia. cum-
cta seculi huius q̄tūlibet iocun-
da blandimenta cōtemnere. vel
quō audebit quis: de volūtaria se
paupertate extollere. vel mortem
p̄ xp̄o timere. saluatore dicente.
nolite timere eos qui occidūt cor-
pus **M**ath. x. vnde et ibi arguit
q̄ si ipsi hec fecerunt amore pa-
trie: et laudū cupiditate: put loq-
tur poeta d̄ illo qui occidit filios
G Aicit amor patrie: laudūq̄ imē-
sa cupido. Quid magnū. p̄ vera
libertate q̄ liberos facit a diaboli
dñatu: nō p̄ cupiditate hūanarū
laudū: sed charitate liberandorū
hominū a demonib⁹ scilz ē faciē-
dū. et sic de alijs. put ibi bene cō-
cludit **A**ugu. Si enī illi. p̄ repu-
blica. i. pro re populi nō redēpti

magno precio idest sanguine te-
su xp̄i: nec regnati sacramētū ei⁹:
nec viuificati vita sua: nec effecti
vel existentes ad modū corporis
eius: nec p̄lecti ad vitā eternā:
nec h̄rdes dei: aut coheredes xp̄i
facti: et pro salute tpali nō eterna
ex carnali amore patrie: et laudū
cupidine: non ad meritū augmē-
tum vel premij cumulū: nec ad
animarum salutē vel dei hono-
rē tot et talia fecerunt: q̄ta debēt fa-
cere viri ecclesiastici pro republi-
ca ecclesiastica. i. pro re populi re-
dēpti saluatoris sanguine et ab eo
electi: Et sic de alijs. De quo. i.
Pe. ij. vos estis gen⁹ electū: re-
gale sacerdotiū. et hoc charitate
mouente: et ad augmentum me-
riti facientū: ad cumulū premij
ad animarum salutem et dei ho-
nozem. **E**xēplo Saluatoris sua-
dentis qui animam suam posuit
p̄ republica. i. **P**e. i. xp̄s passus
est pro nobis: vobis relinquens
exemplū. **E**t. i. **J**o. iij. Sicut ipse
animam suam posuit pro nobis
sic et nos debemus aīas pro fra-
tribus ponere. Et si f̄z ph̄os ali-
q̄ discendi studio impediti quos
tueri debent deserūt: et nil conse-
rūt studiij: nil operis: nil faculta-
tū scilicet in vite solatiū: in alterū
genus iniustitie incurrūt: put dī-
cit **T**ulius prio de offi. c. v. multo
magis qui deserunt rempublicā
diuinam causis predictis neceas
adiunāt. **Q**uia ut ait ibi. c. vi. pre-

Hclare scriptū est a Platone. **N**ō solus nobis nati sumus: ortusq; nostri partes p̄fīa vendicat: par tē amici. Atq; ut placet Socrati: que in terris gignuntur: ad vsus hominū omnia creati: hōi nes vero: hōiuz cā eē generatos nec ipsi iter se alijs alijs p̄fesse possent. In hoc eiz: nāz ducē debem⁹ seq: cōes vtilitates in mediū afferre: imutatiōe v̄l mutatione offōz dādo ⁊ accipiendo: cū ar/tibus: cū opa: cū facultatib⁹ de/ uincere hōiū inter hoies socie tatem. hec ille. Si ergo p̄fī iudi/ cabant: hoc esse faciendū nā du ce: multo magis debent fideles: spū inspirante ⁊ dirigente v̄tinere ad aliorū vtilitatem: vt nemo si/ bi viuat ⁊c. Ro. xiii. Qualiter au tē respublica debeat disponi in se ⁊ suis p̄tib⁹ ⁊ officijs docet Qui/ ce. x. p̄fīe sue. c. viij. vbi ait. opor/ tet: vt in statuendo leges hec sit prima intētiō scilicet ordinare ci/ uitates in tres partes. i. in disposi tores: ministros: ⁊ legis peritos. Et in quolibet eoz ordine ordiet aliq; prelatus. ⁊ post hos ordi/ nent alijs: vt nullus sit inutilis in ciuitate: quin habeat aliquē sta tum laudabilē: vt scilicet ab vno quoq; proueniat vtilitas ciuitati Ideo p̄hibeat legislator ociosita tem ⁊ vacationē: ne sit aliq; q non obediat alicui. Sūt eim cō/ p̄scendi: ⁊ qui non patiunt com p̄fisci: expellendi sunt a ciuitate.

Sequitur. Debet etiam prohibe re officia: p̄p que amittuntur he reditates: ⁊ ex quibus nulla pro/ uenit vtilitas: vt non sit lactator vel aleator: hic enim accipit qd nō prodest ciuitati. Sed oportet q̄ qui accipit afferat fructū alijs. Item prohibeat studia: vtilitati ōria: que sunt: doctrina furandī: rapiendi: ⁊ decipiendi. p̄hibeat etiam actiones: que si negligunt inducūt contrariū constructiōis ciuitatis: sicut est fornicatio: ⁊ cō silia: que retrahūt homines a cō iugio qd ē melius in ciuitate: ne quis degeneret: ⁊ eueniat p̄mo nioz alienatio. Decet etiam ne p ueniat diuortiū v̄l diuisio copu/ le que est in coniugio. Sic enim ordinata ciuitate poterit qsq; pa cifice v̄tinere quo ad se. fructuose quo ad alios: ⁊ quisq; possidere quod suum est. Et ob hoc maxi/ me: vt sua teneāt homines: rei/ publice: ciuitates constructe sūt. put dicit Tuli⁹. ij. de offi. c. xxij. Nam ⁊ si natura ducē cōgrega/ bantur homines: tamen spe cu/ stodie suarum rerū: vrbū p̄fesi/ dia querebant: vt ait ibidem. **E** Caplm. xij. q̄ doctrina euan/ gelica non repugnat reipublice. **E** qm aliq; errauerūt: po nentes: doctrinam eua/ gelicam ōriari reipubli/ ce: sicut scribit Marcellinus ad Augu. epistola. iij. dicens scilicet op̄nando: q̄ predicatio ⁊ doctri

K**L****M****N**

b 4

na euangelica reipublice morib⁹
 nulla ex parte puenit: sicut a mul-
 tis dicitur. Cui⁹ pceptū ē. vt nul-
 li malū pro malo reddere debeat.
 mus. ⁊ percutienti maxillā pbe-
 re aliam: ⁊ paliū dare tollenti tu-
 nicā: Et sic de alijs. Math. v.
 Nam quis tolli sibi ab hoste ali-
 quid patiatur: vel romane puin-
 cie depredatori: nō mala velit in-
 re belli rependere? Et ad illō re-
 spondet Augu. epistola. v. añ fi-
 nem di. Qui dñt doctrinam xpī
 aduersam eē reipublice: dent ta-
 lem exercitum: tales milites: ta-
 les puinciales: tales maritos: ta-
 les coniuges: tales parentes ⁊ fi-
 lios: tales dños ⁊ seruos: tales iu-
 dices ⁊ reges: tales debitores fi-
 sci: redditores ⁊ exatores: q̄les
 precipit doctrina xpīana: ⁊ aude-
 ant: eaz dicere reipublice aduer-
 sam. Imo non dubitent confite-
 ri: magnā si sibi obtemperet sa-
 lutē esse reipublice. Quasi dicat.
 Si predicti tales essent in repu-
 blica: euangelica doctrina eis op-
 time conueniret. Nec mirū: cuz
 talem rempublicam ipa consti-
 tuat. De qua post subdit Augu.
 Qd in ista colluione mox pessi-
 morū ⁊ veteris perditie discipline:
 maxime venire ac subuenire de-
 buit celestis auctoritas: que volū-
 tariam paupertatē: cōtinentiā:
 benivolentiam: iustitiam cōcor-
 diaz verāq; pietatē persuaderet:
 ceterasq; virtutes non tm ppter

vitam istam optime gerendam:
 nec tm propter ciuitatis terrene
 concordiaz: verū etiā ppter ad-
 piscendam sempiternā salutē: et
 eternam cuiusdā populi celestis
 diuināq; reipublicā. Cui⁹ nos
 ciues efficit fides spes charitas:
 ⁊c. An si tales essent ciues ⁊ alij
 omnes quales describit doctrina
 euangelica: nullus faceret malū:
 alteri: nec tolleret tunicā. Itē alij
 errantes posuerunt: multa mala
 venisse reipublice post fidē xpīa-
 nam: que tangit Barcellin⁹. ⁊
 ad que respōdet Aug. vbi. s. di.
 Multa mala fuisse in republica
 etiam ante fidē iducens vba Sa-
 lustij. li. ij. vrbē scilicet fuisse vena-
 lē: ⁊ mature perituram si empto-
 rem inuenerit. Similiter inducit
 verba Iuuenalis. Seruabat ca-
 stas hūilis fortūa latinas. Quō-
 dam: nec vitij contingere pua-
 sinebat. Tecta: labor: sōniq; bre-
 ues: ⁊ velere iusco. Exate dare
 q; man⁹: ⁊ proxm⁹ vrbī. Dani-
 bal: ⁊ stātes collina turre mariti.
 Et ad hanc questionem respon-
 det Aug. v. de ci. c. v. Et post re-
 citans mala: que venerunt reipu-
 blice romane etiam ante fidem.
 Unde ait lib. iij. c. xv iij. rempublī-
 cam romanam ita perisse: ⁊ tot
 milites fuisse ab Danibale inter-
 sectos: q; ipse misit tres modios
 plenos annulis extractis de digi-
 tis eoz in ciuitatē suā Cartaginē.
 Non igit fidē xpīane impatori

debet: si aliquādo aduersa respu-
blice contingunt: sed potius pec-
catis hominum inobedientium
doctrinae euangelice: et transgre-
dientium eius mandata. ait Aug.
S in tractatu de excidio vrbis. di.
Ad de^o permisit: multos in exci-
dio vrbis flagellari: quia serpens
sciens voluntatem domini sui et
non faciens: plagis vapulabit multū
ubi ponit exempla: vna tribulatio
sentit arear: vt stipula scindatur et
granū mūdet: vna ignē fornax:
vt palea pergat in cinerē: et aux
sordib⁹ careat. Sic tribulationē
roma pertulit: in qua vel liberat
pius vel damnat impi⁹. Fides er-
go non nocuit reipublice sed mul-
tū profuit. Nec pp fidē xpi sue-
runt puniti: sed ppter peccata sua
vt dictū est. Unde erroris huius
improbitas per se patet. Nam de-
cere: peius esse illis cū quib⁹ de^o
est: et meli⁹ illis cū quib⁹ nō ē: im-
probabilis error est: ait Joseph⁹
contionās ad iudeos: put dicit
Egippus li. vj. vos inqt deus de-
seruit: quia vos pietatis cultū de-
seruistis: p̄sidiū speratis diuinū:
sed qui defēdebat: ad hostes mi-
grauit: quia deum quem nos co-
lebamus romani venerāt: et
nos offendim⁹. vbi iducit aucto-
ritates scripturarū. Non enī in
multitudine populi sed in timo-
re domini Abrahā penetravit egi-
ptū. Dormiebat Abrahā: et tor-
quebat Pharaon Gen. xx. Sic

de Isaac. Sic de Jacob et Elau
Sic Moyses et egyptios ora-
bat dū dormiebat. Sic et Josue
Bedeone Ezechia. In ofone er-
go meliora arma sūt et iute. Ad
ergo in multitudine exercit⁹: bel-
li victoria: sed de celo fortitudo. i.
macha. iij. Cū igitur deus sit cur
illis q recte credūt: dicere: q pe-
ius est hominibus post fidei su-
sceptionē q ante irrationabil er-
ror est. Judith. vj. Si deus no-
bis cū: cur apprehendūt nos hec
omnia. i. mala. Quasi di. Mala
non apprehendūt eos cum qui-
bus deus est.

¶ Secunda distinctio. De infor-
matione principis in republica.
¶ Capitulum primū. Quomodo
pnceps dī esse ad modū capitū.

P Remissis rationib⁹
instruendi habentes
curā reipublice et cō-
ferendi cū eis: cōse-
quenter pcedendū

est: sūmo magistro dirigente ad
informationem et instructionem
partū eius: sine mēbroz. Quia
vt tacitū est supra respublica sūm
Plutarcū est corpus quoddā:
qđ diuini muneris bñficio aīat:
et summe equitatis agitur nutu.
et regitur quoddā lumine rōnis:
In quo corpe quoniam princeps
obtinēt capitis locū: vni subiect⁹
deo: et etiā eis qui vicē dei agūt:
in terris: quoniam qui cultū dei
et religionis instituūt et informāt

Cōmuniloquii.

A vices anime in respublice corpe obtinent: et sic ab eis totū corpus vegetatur et regitur. Et d' isto corpore ait siml'r Amelius florū loquēs de Remulo in principio historie romanoꝝ. **Q**d ex varijs quasi elementis congregant corpus: et vnū pplm romanū effec.

B Et quoniam in isto corpore pnceps est ad modū capl's vt dictū est. et sicut legitur. i. R. c. xx. Cum esses paruulus in oculis tuis: caput factus es in tribub' israel. ait Samuel ad Saul. Et li. v. de sacramentis. c. viij. Terrena ptās: caput habz regē: et spūalis: summu pontificē. Et merito: per caput significat: qz sicut caput mēbris oib' suprapositū est et oīum regitūm: in sublimē erectum: sensib' omnib' dotatū: et singula

C ri v'ustate effigiatū. ait Ambro. in exameron. omel. vi. Caput inquit sup reliquos art' nostri corporis cernim' eminere: prestantissimūqz oīum tāqz supra elemēta celū: tāqz arcē inter cetera vrbis menia. In hac arce quāda habitare regalē sapientiā fm dictū ppheticū. oculi sapiens in capite eius: hanc esse ceteris tutiorē: ex illa oībus mēbris vigorez p'ouidentiaqz deferri. Que ē valūditas lacertoz: q' velocitas pedū: nisi capitis velut p'icipis sui impartialis qdā amīnicul' potestas: Ex eo esm ait distituit vniuersa: aut oīa fulciunt. **P**ator

humani capis ornat': q' cerebrū nostrū. sedē et originem nostrorū sensuū capillis munit et vestit. **I**lic enī sedes ē vniuersorū. Cum caput vides: hoīem agnoscis: si caput deest nulla cognitio adesse pōt: iacet truncus ignobilis sine honore sine noīe. vnd postea ibi concludit. **N**ō imerito huic q' cultori suo mēbra cetera famulatur. et circūferūt illd seruli gesta mine. atqz i sublimi locatū vehūt videas enim: imperatori suo singula mēbra gratuito stipēdio militare. Alia portant: alia pascunt: alia defendūt vel ministeriū suū exhibent. parent vt p'icipi: ancillan' vt dño. hec ille. **M**erito ergo ob dictas elegātes capitis prerogatiuas pnceps debet esse caput populi. **Q**ui debet eē talis q' le caput in corpore hūano: et cui defuiāt singuli: sicut et capiti mēbra. **E**nde pnceps est ptās publica: et quasi qdaz in terris diuine maiestatis imago: ait Policrat' li. iij. c. i. **I**ō et anime regenti corpus comparat: put ait Sen. p'imo de clementia. vbi loquēs de imperatore ait. **Q**d quēadmōdū totū corp' aio deseruit: tanto magis tantoqz specios' ille in occulto manet: et cū man': pedes oculiqz negociū illi' gerunt: sic et imensa multitudo: vni' aīe circūdata est: illius spūitu regit' illius rōne flectit. **z**c. **I**ō pnceps dicit' basis ppli. **J**ob. ix. sub q' curuant.

D qui portant orbem. vbi Grego. ix. moral. dicit. Quid princeps non incongrue greco eloquio basiliscos dicitur: quod latina lingua basis populi interpretatur. Quia ipse super se populum sustinet: qui motus illius pietatis pondere fixus regit. Pulchrum ergo necesse est principi: sub quo apprehendit omnes dominans in republica sibi promissa: ut sit virtutibus praeclatus: prudentia expertus: moribus probus: eminentior in his populo quem regit. Val et in brutis animalibus vigore valentiora praesunt. **E**rit Sen. epistola. ix. di. Quid primi mortaliu: et ex eis geniti nati in corrupti sequebantur: eundem habebant ducem et legem commissi melioris arbitrio. Naturalis enim est potentioribus deteriora submittere: ut mutis quidam gregibus aut maxima corpe praesint: aut vehementiora. Non praecedunt armenta deneger tauri: sed quae magnitudine auctoritatis ceteros malos vincit. Elephantium greges maximus ducit. Inter homines: maximus est proximus optimum. Animo itaque rector eligebatur. **F**idissima gentiliu felicitas erat in quibus non poterat esse potentior nisi melior. hec ille. Et huic praecordatur quod dicitur de Saule. i. Reg. x. ait Samuel. Videtis quem elegit dominus: quod non sit similis ei in omni populo. Quando igitur talis est princeps: merito caput populi dici potest. **C**apitulum. ij. Quid dominatio non

est ex libidine ambienda.

Omnis autem princeps est admonendus de cavenda ambitione principandi vel dominandi. Ad primum autem notandum: quod non est appetenda potentia principandi siue dominandi ob utilitatis modicitatem. Ob vere bonitatis in ea parvitate. Ob insummoda incommoditate. et ob cito momentanea brevitate. De quibus omnibus eleganter loquitur Boetius. ij. de consolatio. c. vi. Quid inquit de dignitatibus potentiarum disseras quas celo equatis. et c. Et sequitur. Quo ita fit: ut non virtuti ex dignitate: sed ex virtute dignitatibus honor accedat. Quae ergo est haec nostra spectabilis: et preclara potentia? Nonne terrena animalia consideratis? Nunc inter mures si videres aliquem: ius sibi et potestatem praeteritis vendicantes: quanto movereris cachino. Quid ergo: si corpus spectes imbecillius reperire queas: quod sepe muscularum morsus: vel in secreto quoque reptantium necat introitus? Ex quo concluditur: quod non potest quis exercere ius nisi in soluto corpore cum animus sit liber. Exinde arguitur: quod in dignitatibus et potestatibus si aliquid inesset naturalis et proprii boni: nunquam pessimis provenirent. Non enim solent adversa sociari. et nam respuit: ut contraria quoque iungantur. Itaque cum pessimos plerumque dignita-

Cōmuniloquii.

abusungi videas: dubium nō est: illa in natura sua nō ē bona que pessimis inherere patiūtur: Et. li. iij. c. iij. de hoc idē eleganter. vbi pbat: q̄ dignitas siue honor nil habet ex se virtutis vel pbitatis: nec in ea propria vis sed hoīus salax ānecit opinio. Et iō per vmbrailes dignitates: dubium nō ē posse assequi reuerentiā: cū etiam indignis malū dedec⁹ aditiant: eoq̄ minus pateret eoz⁹ indignitas: si nullis honorib⁹ iclarescerent. Et concludit. q̄ eo abiectio: fit quis: quo a plurib⁹ contēnitur cū dignitas reuerendos facere nequeat ip̄obos quos pluribus on̄at: despectiores potius dignitas facit. Et h̄ merito. Reddūt enīz improbis dignitates parē vicem: quas sua contagiōe cōmaculant. Quasi dicat. Sicut ip̄si deturpant dignitates: sic econuerso. Et ponit exemplū. q̄ Catullus poeta Momiū sedentē in ciuili. i. iudiciaria sella: strumentum appellat. i. gibosū vel tuberosum. Erat enīz Momiū intus consul romē. Similiter loquitur Ber. ad Eugēnium. di. Simia in tecto rex satius in solio sedens. Et loquitur congruenter. Sicut enim simia q̄to plus ascendit: tāto euidentius patē ei⁹ turpitudines: sic q̄to plus sublimat in dignitatib⁹ indignus: tanto euidentius manifestantur ei⁹ indignitates. Unde recitat Boetius.

ro. epistola vlt. q̄ Tullius dicit de Cesare. Cum quosdāz scilicet indignos ornari vidissz dicebat. n̄ illos ornauit: sed ornāmēta. i. bi⁹gnitates deturpauit: ob eoz⁹ scilicet indignitates. Rectus enīz ordo est: vt p virtutes quis trāseat ad honores. vt enīz ait Augusti. v. de cl. c. xij. p̄uncte erant edes honoris ⁊ virtutis que pro dijs habebantur. Et per edem virtutis: transitus fiebat in edem honoris: ad significandum q̄ per virtutē debet quis venire ad imperium ⁊ honorem: nō per fallacem ambitionē: vt ait ibi. Q̄ nō sunt ambiende potestates dominandi ob multitudinem sollicitudinū: inquietudinū: curarū ⁊ dolorū qui tales comitantur: sicut extrahitur a Boetio ibidem. Que est inquit hec potestas: que sollicitudinū morbus formidinis ⁊ aculeos vitare nequit? Vellēt enīz ip̄si: secari viuere sed nequeunt. An potentem censes quē videsas velle qd non potest efficere: qui satellitē. i. collectione exercitus latus ambit: qui quos tenet ipse plus metuit: qui vt potēs esse videatur in manu seruientiū situs est. vt enīz dicit Tullius. v. de offi. c. vij. Et enīz qui se metui volunt: a quibus metuantur: eosdē metuant ip̄si necesse est. Vbi ponit exemplū de Dionisio tiranno qui cruciatu timoris angī solitus in tantuz q̄ cultros tonsorū me-

L

M

N

Omnēs: candēte carbone adurebat capillum: quia non audebat pri-
more: permittēte ab aliquo radi-
barbam. Et de hoc exemplificat Boetius et de hoc eodem Tuli-
li. ij. vbi. s. Similiter exemplifi-
cat idēz Tullius de Alex. ferreo: qui non audebat intrare vxoris cubiculū anteq̃ vn⁹ de satelliti-
bus districto gladio anteiret. et scrutaretur archulas muliebres: ne aliq̃s telam occultaretur. Qui tamē: ab ea interfectus est ppter pellicatus suspicionē. Et de his narrat Galerius lib. vltimo ante finē. Vbi ait: q̃ Bassimissa rex parū fidei in pectoribus holum reponens: salutem suam: canūz custodia vallauit. vnde q̃uis potestas a deo sit. Omnis enim potestas a dno. Ro. xiii. et ipsa bōa sit in genere suo. i. qua quis bene vti potest et ad bonū: nō tamen est ita bona: q̃ faciat bonum habentem eam: nisi in gratia et virtute bona sit: sicut probat Boetius vbi. s. di. q̃ non est in dignitatibus propria vis hominū: sed salax annectit opinio: vt dictū est. Si enīz esset in eis naturale munus nullo modo ab illo cessaret: sicut ignis vbiq̃ terrarum nūq̃ tamen calere desistit: put ibi exemplificat. ¶ De miseris quoq̃ ambientium dominū ait Sen. epistola. xcviij. di. q̃ vt vincerēt hostes: cupiditate vici sunt: nec abitioni vlt cupiditatē restiterūt.

et cū angere alios videbant. ipsi angebantur. Angebat inquit infelicem Alexan. furor aliena vastandi: et ad ignota trāsmittebat. Et de Cesare loquens ait. q̃ ambitio et mltiplex mod⁹ sup alios eminendi scilicet euz angebant. Tamē dominationes potestatu cōmittant nō solū predicta s̃ et spiritualia pericula animarū ait Grego. mora. xxvj. super illud Job. xxv. Deus potentem non abicit. Magna est potentia temporalis: que apud deum meritū suū habet de bona administratione regiminis. Monūq̃ tamē eo ipso q̃ preeminet ceteris. elatione cogitationis itumescit: et vlt foris immenso fauore circūdat. intus ṽitate vacuatur: atq̃ obli. sui in voces se spergit alienas: talēq̃ se credit: qualem foris audit: non qualem intus discernere debuit. Subiectos despicit: eosq̃ eq̃les sibi nature ordie nō agnoscit. Lūctis se estimat ampli⁹ sapere: q̃bus se videt ampli⁹ posse Vbi ponit exemplū: Qd rectum iter sepe pergitur: et tamen ortu iuxta viam vepibus per vestes retinemur: In via nō offēdim⁹: sed a latere nascitur q̃ pungimur Et ideo concludit. Bona nāq̃ ordine suo potentia: sed cauta regentis indiget vita. Quilibet ergo. siue bonus sit siue malus periculosū est appetere potestatem dominationis: quia sicut dictū

R

S

T

V ibi Gregorius. hūana mens ple
rūq; extollitur: etiam cum nulla
potētia fulcitur: Quāto magis in
altū se erigit cū se p̄as adiungit:
Quā brevis autē est talis pote
stas: dicit Eccle. x. Omnis potē
tatis brevis vita. Et Job. xiiij.
Elevati sunt ad modicū: et non
subsistūt. Ubi Gre. moral. xviij.
de h̄mōi breuitate dicit. Qd ex
quo vita hominis est vapor ad
modicū parēs. Jac. iij. et omnis
caro fenū: et omnis glōria eius
quasi flos agri. Isai. xl. restat: q
potentia temporalis brevis est: et
glōria carnalis: que dum nitet ca
dit: et dū apud se extollitur: repen
tino fine terminatur. Est enim q
si stipula: que in altū rapitur: et q
si fumus qui ad nubila extollitur
X et sicut nebula q se erigit: et sicut
ros qui subito desiccatur: et sicut
spumose aquarū bulle: q omnia
excrecūt vt appareant: crescen
do tamē peragunt: ne subsistāt:
put ait ibi Gre. Sic ē de potētia
temporali: prout aptat ibi bene i
dicto Sap. v. Quid nobis p̄fuit
superna. etc. Sequit. Transierūt
hec omnia tanq; vmbra etc. hāc
modicitatez potēte debent p̄n
cipes antēdere: et cogitare: q non
sunt domini rerum veraciter: s;
vocaliter: exēplo regis Leonar
di: de quo legitur in quadam h̄
storia: Qd cū florere i maximo
vigore imperij sui: sedile suū in
lutoze maris ascendēis statui se

cit. et alloquens mare ait. Impe
ro tibi: ne ascendas terram meā
nec vestem vel mēbra dñatoris
tui madefacere presumas. Et ni
hilominus mare ascēdit: et terraz
ac pedes eius madefecit. Quo fa
cro ille resiliens ait. Sciant om
nes habitatores orbis: vanam et
frivolum esse regum potentiam:
nec quēpiam: regis nomine di
gnū: preter eum cui⁹ nutui ce
lū: terra: et mare obediūt. Et nū
q; postea cernici sue coronā au
ream imposuit: sed eaz sup yma
ginem saluatoris in cruce posuit
in laudem regis eterni: cuz tamē
esset rex Mozmādie: Datie et An
glie: Ande etiam Xerxes rex: cuz
de sublimi loco: infinitā pene hō
minū multitudinem: et inuaria
biles exercitū vidisset: fleuisse
legitur: eo q post centū annos
nullus eoz quos tunc cernebat
superfuturus esset: sicut ait Hiero.
epistola. cv. et Valeri⁹ lib. vlt.
ante fi. **M**ihi videt: specie aliēa
suam deplorassee conditionem:
opuz magnitudine q; altiore ani
mi sensu felitior. **O**b predicta
igitur pericula et alia multa anti
qui non solū nō ambiebant p̄tā
tes dominationum: sed etiaz fu
giebant: vel coacti accipiebant.
Et hoc ex reipublice utilitate: p
ut ait Egippus lib. iij. de Vespe
riano: qui cum esset in obsidione
hierosolimitana: et vēisset rumor
Neronem esse occisum: et Sal

Z

A

B bam interfectus: qui fuit occisus
septimo mense a die assupte pote
statis: tunc viri veteris militie ele
gerunt Etespianum ut susciperet
rogantes scilicet imperium. Ille
vero cepit abigere: et se indignum
dicere. Illi instabant: ipse resiste
bat. perseverantius quoque reluctan
tem armati gladiis circumsistunt:
mortem minantes. Qui aduertens:
sibi discrimen imminere si resi
steret: et graue periculum si reci
peret: ita potius cessit imponenti
bus quam accepit voluntarius: quod
alii ambire solent. Urgebant mi
lites: suadebant duces. Curam po
tius quam honorem induit. Similiter
narrat Valerius li. vii. c. ij. Rex
inquit subilis ingenij: quem se
runt: sibi traditum diadema prius
quam capiti imponeret diu retentum
considerasse et dixisse. O nobiles
magis quam felicem panus: que si
quis penitus agnoscat quam multis
solicitudinibus: periculis et mise
riis sit refertus: nec humi quidem
iacentem tollere velit. Quasi di
cat. Si quis consideraret pericu
la et sollicitudines potestati anne
xas: ipsam oblata non acciperet
Et ad hoc Valerius etiam li. v.
c. vj. narrat de quodam egrediente
portam: in cuius capite subito co
rona erupit: responsumque est: cum
fore regem si in urbem reuerisset
Quod ne accideret: voluntarium et p
petuum sibi indixit exilium. Cu
ius testis de rei gratia: capitis ei

effigies erea: porte quam exierat
inclusa est. Principes enim anti
qui agebant gratias: quando eo
rum potestates minuebantur. at
Valerius li. iij. c. i. narrans de quo
dam: qui cum Elisiam et vicinas
gentes amisisset: gratias egit po
pulo: eo quod magna nimis cura
tione esset liberatus: et quod modicis
regni terminis uteretur. Sic proci
bus rex regum et dominus domi
nantium: ac princeps regum ter
re exemplum euidens et efficax de
dit fidelibus ne ambirent poten
tiam temporalem: quando cogno
scens quod venirent ut eum faceret
regem: secessit in montes Jo. vj.
Abi Criso. omel. xli. Fugit inquit
erudiens nos fugere mundanas
dignitates. Et sequitur. Venit enim
erudiens nos continere ea que
hic sunt: et non quam stupere. id est. admira
ri que in hac vita sunt clara: sed
hec omnia deridere: et futura di
ligere. Unde ait postea: quod gloria
in hominibus est ut flos senis: et que
eam tribuunt: umbra somnij sunt
viliores.

C Caplm. iij. Quod ordinate et le
gitime sit dominatio assumenda

E Quis dignitates prin
cipatus et potestatum non
sint ex libidine appeten

des: sunt tamen assumende ex in
tentione obediendi deo et ecclesie
modo debito et ordinato. Sunt
enim principes et domini institu
endi legitima auctoritate. Quod

Cōmuniloquii.

contingit quadrupliciter.

El diuina ordinatione et pro-
uisione.

El ecclesie ex diuina auctori-
tate collatione.

El paterna et legitima suc-
cessionem.

El militū suę populū vnani-
mi electione.

Dixerunt enī reges assumpti ad
gubernationē populū dei diuina
ordinatione et preceptōe. vt Da-
uid. i. Re. xvi. Ande et Moyses
orauit: vt deus prouideret hoīes
sui multitudinem populū q̄ pos-
set intrare et exire ante eos. Nu-
meri. xxi. **I**tem assumuntur
principes ad gubernationem po-
pulū dei ab ecclesia diuina auctori-
tate: vt et Moyses vocauit Jo-
sue: et dixit. vt introduceret popu-
lum. Deutero. xxxi. et ministerio
Samuelis vnxit domin⁹ David
in regem: in figura: q̄ dei vicari⁹
scilicet ecclesie prelatus confert
principatum et potestatem ac re-
gimē populū: prout iustitia erigit
et ecclesie vtilitas. **I**tem fuerūt
principes gubernantes populū
dei paterna successione: sicut Sa-
lomon. iij. Re. i. Sed et Salomō
super thronū David patris sui.
hoc enim promissit deus regi re-
cte gubernanti populū suū:
Deus. xviij. q̄ scilicet filius eius
regnaret. **I**tem fuerunt princi-
pes antiqui assumpti ad regimē
populū vnanimi militū vel po-

pulū electione. sicut Vespasianus
de quo dictum est: et alij multi im-
peratores et consules prout ait Va-
lerius ll. iij. c. iij. dicēs: q̄ ab ara-
tro accipiebantur: vt cōsules fie-
rent. vbi narrat Atilius quem se-
men spargentem viderunt q̄ mis-
si erant a senatu: ad eum accersi-
endū: et ad populū romanū impe-
rium suscipiendum. Sed ille ru-
stico opere attrite manus: salutē
publicā stabillierūt: ingentes ho-
stius copias pessūderūt: queq̄
modo arantium bouum iugum
reuerant: triumphalis currus ha-
benas retinuerūt. Nec fuit huic
rubor: eburneo sceptro deposito
agrestē stipitem aratri repetere.
Similiter narrat ibidē de Qui-
nto Lincinato: de quo etiam Au-
gu. ij. de ci. c. xviij. q̄ cū quattuor
iugera possideret: et ea suis mani-
bus coleret: ab aratro est addu-
ct⁹: vt dictator fieret. maiori vti-
q̄ honore q̄ consul victis hosti-
bus ingentem gloriā consecu-
t⁹: in eadē paupertate mansisse
Et de consimilibus Valeri⁹ vbi
ē. reddens rationem talium ele-
ctionū dicit. patrie rem non suā
q̄sq̄ agere p̄perabat: pauperq̄
in diuite: q̄ diues in paupere ver-
sari malebat. et. De huiusmodi
etiam electione ait Solinus li.
xi. c. iij. loquens de habitantib⁹
quandā insulam. In regis inge-
lectiōe nō nobilitas preualet: s̄
suffragia vnuerforū: pp̄us enim
eligit spectant

G eligit spectatū morib⁹: ⁊ inuete-
rata clementia. annis graue. S3
hoc in eo querit: cui liberi nulli
sunt. Nam qui pater fuerit: etia3
si vita spectetur: non admittitur
ad regendū. Et si forte dum re-
gnat: pignus sustulerit: exuit po-
testate. Ideoq3 maxime custodi-
tur: ne fiat hereditariū regnū.
Deinde etiam si rex: magnā pre-
ferat equitatem: nolunt: ei totum
licere: sed qdraginta rectores ac-
cipit: ne in causis capitū solus in-
dicet quēq3. **H** Si q3 displicuerit
aduocat⁹ iudicat a populo: atq3
ita a dictis iudicibus .xl. fertur
sententia cui necessario acquiesci-
tur. Cui rex dissimili a ceteris
vestit serinatio hitu: q3 libez pfez
amiciri videmus. **I** Qui si in pec-
cato aliquo arguitur: morte mul-
ctatur: non tamē cuiuscūq3 atte-
ritur manu: sed consensu publi-
co rex omnium interdicta facul-
tate: etia3 colloqui potestas om-
nino punito negat. hec ille. Om-
nibus his modis electi ad regi-
men populi: dum adsit ecclie cō-
sēsus ⁊ auctoritas: ex deo regnāt
per. viij. per me reges regnant
per me principes imperant. ⁊c.
Nec obuiat qd dicit Osee. viij.
Ipsi regnauerunt ⁊ non ex me:
principes extiterunt: ⁊ nō cogno-
ui: Potestas enim principandi
K ex deo. est: sed prauitas regimio:
a male imperantib⁹: Omnis. n.
potestas a deo est. Ro. xij. Ideo

Jo. xij. dicitur a xpo. Non habe-
res in me potestatem nisi tibi da-
ta esset desuper. Dicit tamen ma-
li ex deo regnare: ⁊ nō cognosci
ab eo: eoq3 eos non approbat: si-
cut exponit Bre. mora. xxv. Sa-
cit enim deus sinendo: sed nescit
reprobando: ait ibi. Nec est im-
putand3 diuine ordinationi: q3
mali regnēt: sed subditorum pra-
uitati. Ipse enī regnare facit hy-
pocritam propter peccata populi
Job. xxvij. Ande Bre. vbi. s.
Qui talē patitur inquit rectorem
deum non accuset: q3 nimirum:
sui fuit meriti: pueri rectoris sub-
iacere ditioni. Culpaz igitur ma-
gis accuset operis q3 iniustitiam
gubernantis. Dabo inquit reges
in furore meo. Osee. xij. scilz ob
subiectoz prauitatem: ad peccā-
tiū penam. vnde ⁊ patienter de-
bent sustinere fideles: taliū perse-
cutionem. Legitur enim: q3 Eli-
la in persecutione. romanoz in-
terrogatus a quodā sancto epo
in ecclesia incluso quis esset: re-
spondit. Ego sum Eliula flagellū
dei. Et sanctus episcopus. diuinā
veneratus maiestatem: bene in-
quit veniat minister. dei. Et inge-
minans illō benedictus qui ve-
nit in nomine domini: referatis
ecclesie foribus: persecutore ad-
misit: per quē martirij ē palmar
assecutus: Mouerat enim: flagel-
li potestatem esse a deo: ⁊ q3 de⁹
flagellat omnem filium quēz re-

Cōmuniloquii.

N cipit. **Deb: cor.** Ideo flagelluz vel flagellantem non exclusit: s; gaudenter admisit. Et huiusmodi principes ecclesie sunt ministri et de manu ecclesie gladiū accipiunt. In ipsa enī ecclesia sūt duo gladij. Luce. xxij. Ecce gladij duo hic. Quorū vno vti pīncipis manu: cui corporū cohercendorū confert potestates: alteri vō gladij scilicet spirituali: in pōtificibus auctoritate sibi reseruat. Non enim sine causa gladiū portat. Dei enī minister est vindex in eis qui male agunt. Ro. xij. Exercet enim officiū quod non conuenit sacerdotij manib; dei tamen et ecclesie auctoritate i omnibus iure seruato.

Tertia distinctio. De vtriusq; principantis.

Capitulum. j. Quis pīnceps assumptus ē ad sollicitudines et laborem.

O quocūq; modo predictorū: princeps fuit institutus: assentire debet diuine electioni: et ordinationi: nō ex libidine acquirendi predia et comoda propria: nec ex libidine principandi: nec ex libidine voluptatū et lasciuendi: nec ex libidine iudicandi: Sed debet assentire deo et ecclesie: et pīncipatū assumere cū timore et tremore: cum cordis humilitate ac recta intentione: vt scilicet sit obediēs deo et ecclesie ad exequendū vtriusq; imperium: ad dei honorem: et ppli

utilitatē: mala cohercendo: bōa iubendo: q; vt ait Augu. lib. iij. ad Crisosto. In hoc seruiunt reges deo: si in regno suo bona iubeant: mala prohibeāt: nō soluz que pertinent ad societatem humanam: sed que ad religionem diuinam: Nec assumpti sunt ad quietē cordis vel corporis: sed magnam sollicitudinē et laborem: dū perfecte fecerint officia sua. Unde narrat Macrobi. li. i. c. xvi. de Dionisio tyranno: q; cū qdā familiaris vitam ei effimaret beatam: volens ipse ostēdere: q; continuo metu misa eēt et q; plena periculis: gladiū euaginatū a capulo fillo tenui pendentem: capiti illius inter epulas imminere fecit: Ille autē inter epulas: mortis periculo grauabatur nec cū delitiis cōsolabatur. Talis inquit est vita mea quā beatā putas. Sic enī mortē semp nobis imminere videmus. Quō enī felix esse poterit: q; timere nō desinit: ait ibi. Et Tullius idē lib. v. tuscu. q. post medius. Qui enim preest: in sollicitudinē. Roma. xij.

Insuper: vocati ad principatum: vocati sunt ad maximā seruitutē: et quasi ad quandā captiuitatem. Job. xxvi. Gigantes gemunt sub aquis. vbi Gre. moral. xvij. Homine inquit gigantum potentes huius seculi significat. Etque vō: populi sūt. Apoc. xvij. Gigantes ergo: sub aquis gemunt

P

Q

R

q: elati: dū in hac vita hominem
 assequi cupiūt: sub ponderib' po-
 puloꝝ gemit. Nam q̄to q̄s alti-
 us erigitur: tanto curis graviori-
 bus oneratur: eisq; populis: mē-
 te ⁊ cogitatioe supponit: quibus
 supponitur dignitate: vt ait ibidē
 Preterea. Magna capituitas.
 videt circūcingi iugiter ppli mul-
 titudine: ⁊ quasi circūligari. Qd
 accidit principib': put ait Sen-
 li. i. de clementia loquens ad im-
 peratoꝝ. Possuz inquit in qua-
 libet parte vrbis incedere solus
 sine timore. Quis nullus sequat
 comes: nullus ad latus gladius
 Tibi' hō in tua pace armato vt
 uendū est: Obsidet te ⁊ quocun-
 q; descendas magnus apparat'
 Et sequit. Et hoc sūme magnitu-
 dinis seruitus est. vnde ⁊ Pla-
 to vidēs Dionisium corporis sui
 sceptrū custodibus: qd inquit ma-
 li fecisti: vt a tam multis necesse
 habeas custodiri: prout dicitur
 in policato. li. iij. c. iij. Ideo ne-
 cesse est: q; sint vtuosi: ⁊ viribus
 validi qui in hōi dignitatib' in-
 stituuntur. Unde ⁊ Saul fuit al-
 tior vniuerso populo ab humero
 ⁊ supra. i. Re. x. Jō Delius im-
 peratoꝝ put dicitur in policato
 li. iij. c. xii. cū obsecrāte senatu: vt
 filiū: Cesarez appellaret: suffice-
 re inquit debet: q; ego ipe i meri-
 tus regnauerim: cū nō mererer.
 Principatus enim: sangui non
 debetur: sed merito: ⁊ iustitū re-

gnat: qui rex nascitur nec meret.
 Et proculdubio: parētis affectū
 exuit: qui paruulos suos superie-
 cta molle importabili extinguit.
 hoc est filios suffocare non pro-
 mouere. Illendī enim p̄us sunt:
 ⁊ vtiutibus exercēdi: ⁊ tam in eo
 p̄fecerint: vt probentur: eos vir-
 tutibus antecedere quos debent
 honore ānire: inuiti ascendāt: ⁊ se
 ciuiū suoz nequaq; subtrahant
 votis. hec ille. Nec repugnat qd
 dicitur. principatus non debetur
 sanguini ei: qd dictum est supra:
 q; principes succedūt p̄ribus: q;
 ratione carnis ⁊ sanguinis non
 debetur principatus: viuētib'us
 scilicet h̄m appetitum carnis ⁊ sa-
 guinis. Debet tamen ratione car-
 nis ⁊ sanguinis: obediētib' deo
 ⁊ mandatis eius.

Capit. ij. Qd princeps debz
 esse humilis deo ⁊ ecclesie.

q princeps vel rex descri-
 bit dominus eleganter.

Deus. xvij. Cū inquit fuerit con-
 stitutus scilicet rex: non multipli-
 cabit equos nō habebit vxores
 plurimas. Et sic de alijs que enu-
 merat ibi. Ex qua auctoritate pz:
 q; debet esse humilis obediētia
 respectu dei ⁊ ecclesie: deū pie co-
 lendo: ecclesiam ⁊ eius ministros
 deuote honorando. Et itē debz
 eē in eo quo ad se perfecta sancti-
 monia. Quo ad alios pia clemē-
 tia. Ad recte regendū: legū diuī

narū solere intelligentia. In re/
gēdo perfecta iustitia. Respectu
omnium larga munificentia. In
factis et dictis suis lōganimis pa
tientia. ¶ De quo patet qz vt vi
ciū est supra: dei et ecclesie mini
ster est: ideo merito vtriqz humi
lis debet esse. Unde Gre. in regi
stro li. v. hortans Mauritiū im
peratorē ad debitaz reuerentiam
ministis ecclesie exhibēdā: Nō
indignetur inquit sacerdotib⁹ do
minus meus: sed excellenti con
sideratione propter eū cuius ser
ui sunt: illis famuletur: et debitaz
reuerentiam impendat: qz illi ali
quādo in diuinis eloquijs ange
li et dii nominant. Exo. xxiij. Dīs
non detrahas. Malach. v. La
bia sacerdotis custodiūt scientiā
et. vnde Constantin⁹ dicit. Nō
est dignum vt nos deos iudice
mus. Quid miruz si nra puitas
illos dignetur honorare: quibus
in suo eloquio honorē tribuens
eos angelos aut deos etiā ipse de
us appellat: vnde ibidem. Cum
Constantino principi scripte ab
hōinationes et ep̄os oblate fuis
sent: libellos accusationis accipi
ens: in eorū conspectu incendit.
vos inquit dii estis a deo vero
cōstituti. Inter vos cās vestras
disponite: qz dignum non est: vt
nos iudicemus deos. In qua sē
tentia: vt ait ibi Gre. plus sibi ex
humilitate q̄ illis prestitit ex re
uerentia impensa. De admirabili

quoqz humilitate ei⁹ ad deum et
ecclesiam legi li. i. historie triparti
te quasi per totū. vbi dicit. Qd
cū esset multitudo ep̄oz: numer⁹
ecclesiasticorū excedens: omni
bus diebus imperator: quottidia
na cibaria exhiberi largissime or
dinavit. Et cū vnus vellet culpa
re aliū: precepit: vt vna die libel
los omnes sibi traderēt. Quos
accipiens ait. Hec quidē allega
tiones tempus habebūt et iudicē
scilicet diem iudicij: et eū qui iudi
caturus est oēs. Tibi vō nō li
cet de his habere auditoriū scilz
sacerdotū accusantiū: et accusato
rum: quos minime puenit tales
debere monstrari his q ab alijs
iudicantur. Imitantes igitur di
uinā clementiam: et alterutrorū
veniaz: accusationes abolem⁹ al
terutras. Et de his q ad fidē per
tinent agere studeamus: cui⁹ gra
tia venimus. Et libellos omnes
fecit cremari. Et sequitur. Conue
nientibus scilicet episcopis: maxi
mam domū parauit imperator
in regalibus sedibus. Et subselia
in ea poni precipiēs: intrauit ipse
cum paucis: et minori sede in me
dio sedit. Et ibi: multū de admi
rabili honore quem exhibuit ec
clesie ministris. Et de hoc eodez
li. iij. c. ij. ecclēstice hystorie. vbi
ait. Deus vos constituit sacerdo
tes et potestatem dedit de nobis
iudicandi. Et iō nos a vobis re
cte iudicamur. Vos aut non de

B

C

et ab hominib⁹ iudicari. Propter qd: dei solius inter vos expectate iudiciū: et vestra iurgia que cūq; sunt: ad illius reseruent examen. Vos enim a deo nobis dati estis dii: et conueniens non est: vt homo iudicet deos: sed ille solus de quo scriptū ē. Deus stetit in synagoga deorū: in medio autē deos discernit. Iō hīs obmissis ea que ad fidē pretinent absq; ulla animorū contentione discrite. Unde in scriptis Nicolai romani pontificis idem dixisse legitur

A Si proprijs inquit oculis vidissē sacerdotem dei: aut aliquē eorū qui monastico habitu circūamicti sunt peccantem: clamidē meā explicarem: et eū operirez: ne ab aliquo videretur. Qualiter autē ipse deum coluit: et cultum dei p orbē dilatauit legitur primo hystorie tripartite quasi per totum. Vbi dicitur. Qd in somno constitutus vidit signū crucis in celo: et angelos stantes et dicentes. Constantine: in hoc signo vices Et extūc: signū crucis preferri in arie iussit. Et in vexillum crucis transformari fecit signū victoriale: quod vocabat labrū: et antese et aciem preferri. Et li. ix. ecclesiastice hystorie dicit. Qd in dextera sua signū crucis habuisse perhibetur. Qualr etiam dei cultuz dilatauit legit primo hystorie tripartite. Qd scilicet in regalibus oratorū fabricauit: et tabernacu-

lum ad instar ecclesie: quod circūferebat: dū p hostes castra metaretur: quatenus nec in itinere de gens ipse vel exercitus sacro lumine priuaretur. Sequebāt pariter sacerdotes et diaconi tabernaculo seruientes: q fm legē ecclesiasticā sacros ordines adimplebāt Romanorū eim cohortes singule fecerunt tabernaculū pprium et sacerdotes et diaconos hēbant. Et dñica die sanxerunt a iudicijs et causis omnibus vacationē habere: et in ea tantū orationibus occupari. Illū honorabāt: q: in eo xps resurrexit. Aliū scilicet sextā seriā: q: i eo crucifix⁹ fuit Abaximam culturā crucis habebāt. Supplitiū crucis quoq; qd apd Romanos prius in vsu fuit: lege prohibuit: et. Et ibi multum de mirabilibus opibus que egit. vii et dñs Iesus recompensauit sibi et in vita: q: fuit in bellis felicissimus: vt legitur ibi. Qui cū bella omnia superaret: veluti recoz pensans Christo: in ei⁹ religionē magis magisq; feruebat: Absira ergo tanti principis humilitas: et stupenda in diuino cultu pietas: quem debent imitari fidelū principes vniuersi. Consimilr viguit mira deuotio erga deum et ecclesiam in Teodosio impatore: cuius mirū factum hic interseratur in exemplum principū. De q lib. ix. hystorie tripartite. Qd cū apud Thesalonicam ciuitatē quē

D

E

F

c s

Cōmuniloquiū.

Cū indices lapidati fuissent: Teo-
dorus indignatus: auctores in-
terfici fecit. ubi septem milia sūt
occisi nō precedente iudicio. hu-
iusmodi autē cladē plenaz gemit-
bus audiens beatus Ambrosius:
cū princeps venisset Mediola-
nū: et solemniter in sacroz vellet
intrare templū: occurrit sanctus
episcopus foris ad lanuā: et ingre-
dientem hīs sermonibus a sacri
luminis ingressu prohibuit. Nescis
o imperator perpetrare a te necis
q̄ta sit magnitudo? Neq; post
causam tanti furoris mens tua
molem presumptionis agnoscit.
Sed forte recognitionem pecca-
ti prohibet potestas imperij: De-
cet tamē: vt vincat ratio potesta-
tem. Scienda quippe natura est
eiusq; mortalitas ac resolutio et
puluis progenitor ex quo facti:
et quo regendi sumus: et nō flore
purpureo confidentem: infirmi-
tatem operit corporis ignorare.
Hoequaliū hominū princeps es:
o imperator et conseruus. vn̄ est
dominus rex omnium et creator.
Quibus igit oculus aspicias: co-
munis domini templū: Quibus
calcabis pedibus sanctus dñi pa-
uimentū: Quō man⁹ extends:
de quibus adhuc sanguis stillat
inocuus. Quō in his manib⁹ su-
scipies sanctum domini corpus?
Qua presumptione: sanguinis pre-
ciosi poculū ore tuo percipies: cu-
ius furore p̄monis tantus iniuste

sit sanguis effusus? Recede er-
go recede: ne secūdo peccato po-
rem nequitiaz augere contēdas.
Suscipe vinculū: quo nunc op̄s
dominus te ligauit. Est enī me-
dicina maxima sanitatis. hīs ser-
monibus obediens imperator.
Erat enim diuinis eruditionib⁹
eruditus: et aperte sciens que sūt
propria sacerdotum: que regū:
gemēs et flens ad regalia remea-
uit. Cūq; octo mensū continua
transissent tempora: propinqua-
uit natiuitas Saluatoris. Impe-
rator aut lamentationib⁹ assidu-
is in palatio residens: cōtinuas
lachrymas incessabiliter effūde-
bat. Ingressus aut Rufinus tūc
magister militum: ad principem
in lamentatione prostratum ac-
cessit: vt lachrymarū causaz ing-
reret. Et ille amarissime ingemi-
scens: et vehemētius lachrymas
fundēs: tu iquit. o Rufine ludis
et mea mala nō sentis. Ego enī
lamentor et gemo calamitatē me-
am: q; seruis quidē et medicanti-
bus aperta sunt domini templa:
et ipsum dñm ingredientēs licen-
ter exorāt: mihi vō ad eū ingres-
sus nō est. In sup̄ et celi sunt clau-
si. Nec dicēs: v̄ba singula singul-
tibus rūpebat. Et Rufinus: cur-
ro inquit si iubēs: et pontifici pre-
cibus suadebo: vt soluat v̄nculū
quod ligauit. Et impator. Non
suadebīs. Noui enim: decretū
eius esse iustū: nec reuerēbī in-

I perialem potentia: ut leges possit
preuaricari diuinaz. Cūq; Rufi-
nus verbis plimis vteretur: et p/
mittebat Ambrosiū esse flectēdū:
Imperator euz pergere cū festina-
tione pcepit. Ipse quoq; spe da-
ta post paululam est secutus cre-
dens Rufini pmissionib⁹. porro
vir mirandus Ambrosius mor-
et vidit Rufinū ait ei. Impudē-
tiam canū imitatus es. o Rufi-
ne: tante scilicet necis auctor pu-
dorem ex fronte detergens: non
erubescis nec metuis? imagl/
nem latrare diuinam. Cūq; Ru-
finus supplicaret: et imperatores
diceret esse venturū: supno zelo
accensus Ambrosi⁹: ego inquit
K Rufine dico tibi: qm̄ eum ingre-
di sacra limina. phibeo. Si vō
impium in tyrannidē mutauerit
libenter ego necē suscipio. hec et
alia plima Rufinus audiens nū-
ciauit impatori votum epi: mo-
nens ne de palatio forte procede-
ret. At Impator in media iā pla-
tea procedēs: pergo inquit et in-
stas in facie suscipio ptumelias.
Cūq; ad sacra limina puenisset
in sacram quidem basilicaz non
presumpsit intrare. Sed veniēs
ad antistitē: et euz inueniēs in sa-
lutatorio residente: supplicat: ut
sua vincula soluat. At ille tyrāni-
cam dicebat eius esse presentiaz:
vesantē Ecodosiū: eiusq; calca-
re leges. verū imperator: nō in-
furgo inquit aduersus ecclesiasticas

sanctiones: neq; inq; ingredi sa-
cra limina contendo: sed te solue-
re vincula mea deponco: et cōis
domini p me exorare clementiā
nec mihi ianuam claudas: quaz
cōctis penitentiaz agentib⁹ domi-
nus noster appuit. Tūc antistes
quam inquit penitentiaz ostidisti
post tantas iniquitates: Quibus
medicaminibus incurabilia vul-
nera plagasq; curasti? At impa-
tor: tuus est inquit et docere et me-
dicamenta temperare: meū vō
oblata suscipere. Cui sanct⁹ Am-
brosius. Qm̄ furori tuū iudiciū
comisisti: et nō ratio sententiam
ptulit: sed potius iracundia: scri-
be legem q̄ decreta furoris eua-
cuet: et triginta dieb⁹ sententia ne-
cis atq; proscriptionis in litteris
tantū maneat: et iudiciū rationis
expectet. Quib⁹ transactis dieb⁹
ira videlicet iā cessante: ratio cau-
sam iudicans: apd seipam q̄ co-
gnouerit sub v̄itate disponat. In
his diebus agnoscat: si iusta sit se-
tentia quaz ptulit: aut iniusta. Et
si quidē rō. pbauerit iniusta que
plata sunt dirūpet: si vō iusta
firmabit. Diez enim triginta nu-
merus ad hec examināda suffi-
ciet: hanc admonitiōē impator
animo libenti suscipiens: et opti-
maz esse confitens: legē scribere
pente precepit: et proprie manus
litteris confirmavit. Quo facto
vinculū eius soluit Ambro. Et
lex hacien⁹ obseruamr. Est autē

L

M

c 4

N lex h̄mōi. impator Gratian⁹ va-
 lentinianus Teodosius augusti:
 Glauiano prefecto pretorij Illiri-
 ci. Si vindicari in aliquos seueri
 us q̄ nostram cōsuetudinem p-
 cāe intuitu iusserim⁹: nolim⁹ sta-
 tim eos subire penas: aut excipe
 sententiam. Sed per dies trigin-
 ta: sup̄ eorū statu ⁊ fors ⁊ fortu-
 na sit suspensa. Reos sane exci-
 piat carcer ⁊ custodia: ⁊ excubijs
 solertib⁹ iugiter obseruetur. Sic
 igitur sacratissim⁹ impator ingre-
 di limina sacra p̄sumēs: nō stās
 dñō supplicauit: neq; genua fle-
 xit: Sed pronus in pauimento
 iacēs: dauitica p̄clamauit vocem.
 Adhesit pauimento aia mea ⁊ c.
 Manibus aut capillos euellēs:
 frontēq; percutiēs: ⁊ pauimentū
 lachrimarū guttis aspergēs: veni
 am impetrare poscebat. Cūq; tē-
 pus adesset: quo mun⁹ ad altare
 solet offerri: surgēs cū lachrimis
 ingressus est. ⁊ cū obtuliss⁹: sicut
 p̄suerat inter cancellos stetit.
 Rursus aut Ambro. nō quieuit
 sed locorū differentiaz edocuit: ⁊
 quesit: qd̄ ibidē expectaret. im-
 perator. aut dicēte: se sacrorū my-
 steriorū p̄ceptionez sustinere: sibi
 per Archidiaconē remandauit.
O Imperator: interiora loca tñi
 sacerdotibus sunt concessa: q̄ ce-
 teri nec ingredi nec p̄tingere per-
 mittuntur. Egredere igit: ⁊ hanc
 expectationē cū ceteris habe cō-
 munem. Porpura enī impato-

res non sacerdotes facit. Tūc si
 delissimus imperator: etia; hāc
 traditionem animo gratanti su-
 scipiens remandauit. Nō auda-
 tie cā intra cancellos remansi:
 sed in Constantinopolitana vrbe
 hāc consuetudinez esse cognoui.
 vnde gr̄as ago p̄ h̄mōi medici-
 na. Tali enim tantaq; v̄tutū ex-
 cellentia. ⁊ presul ⁊ impator cla-
 rebāt. Ego quoq; vtriusq; opus
 admiror. Illius fiducia; huius
 obedientiam. Illius zeli feruorē
 huius fidei puritatem. Porro
 regulas quas a magno sacerdo-
 te perceperat: etiam reuersus in
 Constantinopolitana vrbe serna-
 uit. Nam dū festiuitatis tempore
 ad eccliaz p̄cessisset: oblati in al-
 tari muneribus: mox egressus ē.
 Cūq; Maçarins p̄sul ecclie mā-
 dasset: cur intus stare nollet: mā-
 dauit ille. vix inquit discere potui
 que differentia sit imperatoris ⁊
 Sacerdotis. vix enim inueni ve-
 ritatis magistrū. Ambro. nanq;
 solū noui digne vocari pontificē.
 Tantum itaq; p̄dest increpatio
 a viro v̄tutib⁹ florēte plata: hec
 ibi. Laudanda ē igit sci pōtificis
 iusta seueritas: ⁊ preconizanda il-
 lustris imperatoris obediētie hu-
 militas vnde ⁊ his principibus
 gloriosus princeps regum terre
 recompēsauit etiā in hac vita tri-
 buēs eis q̄si aram glie. Nam de
 felici prosperitate Constantini:
 ait Augustinus. v. de ciui. c. xxv.

P

di. qd̄ ip̄eravit: vniuersū roma
nū imperiū tenuit ⁊ defēdit. In
gerendis bellis victoriosissimus:
in tyrānis opprimendis per oīa
prosperatus: grandēus senectu
te defunctus: filios imperatores
reliquit. De prosperitate autē Teo
dosij a rege regū sibi collata: legi
tur ibidem. xxvj. c. s. qualiter ho
stes deuicit: ⁊ qualiter tela hostiū
a vento in ipsos retorquebantur
In cuius laudē ait Claudianus.
O nimium dilecte dei: cui mili
tat ether. Et coniurati veniūt ad
classica venti. Humiles enī prin
cipes ⁊ in presenti deus eleuat: ⁊
in futuro glorificat. Humiles enī
principes exaltat deus: superbos
vō ⁊ rebelles sibi ⁊ ecclie humili
at ⁊ dānat. Exēplum de Saul ⁊
David. Jō ecc. x. Sedes inquit
ducum superboꝝ destruxit dñs.
⁊ sedere fecit mites pro eis.
¶ Caplm̄ tertius. Qd̄ princeps
debet esse immunis a sordidante
culpa.

¶ Sicut princeps d̄ esse
subiectus deo ⁊ ecclie vt
dictū est: ita debet eē pu
rus ⁊ imaculatus vite puritate
⁊ sanctimonia: maxime a fetore
luxurie: ⁊ honore gule. Qñ in su
pradicta auctoritate Deut. d̄r de
rege. Nō habebit vxores pluri
mas q̄ alicui at̄ aiuz ei⁹. In quo p
hibetur libido luxurie ⁊ etiā gule
que est ei annexa Princeps enī
debet esse deo acceptus ⁊ gratus

in se ordinatus ⁊ honestus: suis
amabilis ⁊ venerandus. hostib⁹
terribilis ⁊ timendus. Que om
nia auferunt p̄dicte libidines: ⁊
contraria afferūt. Almor enī mu
lierū enarauit fortitudinē Sā
psonis: infatuauit sapiam Salo
monis: sedauitq; sc̄timoniā Da
uid regis. ait Hiero. epla. xxiiij.
Nec Sampson fortior: nec Sa
lomone sapientior: nec David po
tes eē sanctior: ⁊ tñ vterq; a mu
liere deceptus est. Nullum enī
imperīū durabile: nec principat⁹
stabilis. qñ regnat in principe li
bido luxurie. Qñ ⁊ Romanū im
perium exaustum est ⁊ demersus
Merone imperante: cuius gula
oīa deuorauit. cōmaculauit libi
do: exausit auaritia: fregit igna
uia luxuria cū supbia exanauit:
prout dicit Polycratus. li. vj. c.
xij. Nec mirum: qz quando p̄n
ceps in h̄mōi libidinibus laxat:
subditū licentius precipitant. Job
primo. Filij tuis ⁊ filiab⁹ vefcē
tibus ⁊ bibentibus vinum in do
mo fratris sui primogeniti. Abi
Greg. mora. v. ait. Luz maiores
voluptati deseruiunt: miorib⁹ la
sciue frena laxant. Unde Hero
des contionās coram Augusto:
⁊ loquens de Antonio prout dicit
Egiptus. li. i. ait. Ille victus ē vir
tutib⁹ tuis: sed magis vict⁹ ē mo
ribus suis. Eicit eum Cleopatra
vxor. vicit eū egiptius amor: vi
cit eum chanopeia luxuries. vi

Cōmuniloquii.

X quis est: qz maluit cō Cleopatra
vinci: q̄ sine ea vincere. vicit eū
mulier. infestior suis q̄ aduersa-
rijs. Et de ista luxuria ⁊ ei⁹ nocu-
mētis loquitur Valerius multum
li. ix. c. i. ponēs exemplū de muli-
Eū ait. Qd voluſcentium vrbs
erat opulēta morib⁹: ⁊ legib⁹ or-
dinata: Postq̄ vō in luxuriam
est prolapsa: in p̄fundū infuriar
⁊ turpitudinum decidit: vt seruo-
rum dominationi insolentissime
subiaceret. Itē ibidem narrat: qz
Campana luxuria: iuicēti Hani-
Z balem armis: suis illecebris cō-
plexa: vincenduz romano militi
tradidit. Illa ducem vigilantissi-
mū: illa exercitum acerrimū da-
pibus largis: habundanti vīno:
vnguentorū fragrantia: ⁊ vene-
ris vsu lasciuioze. ad somnū ⁊ de-
litiās euocauit: ac deinde fracta ē
⁊ concussa punica feritas. Et se-
quit. Quid ergo his vitijs sedi⁹:
quid damnosius: qbus: virtus
atterit: victorie languescit: ade-
pta gloria in infamiam vertitur:
anīmi corporisqz vires expugnā-
tur: adeo vt nescias an ab hosti-
bus: an ab illa capti: perniciosius
hūidum sit: **C** Conſimiliter de-
A bet esse princeps liber ⁊ imacula-
tus ab hōre gule que impellit
in libidinē luxurie: ventrē enī di-
ſtentū cibo voluptas sequit gen-
taliū: ait Hiero. in epla. xliij. ven-
ter enim mero estuans: cito des-
pumat in libidinē. Al libero enī

patre proxim⁹ intemperatiē gra-
dus: ad inconcessam venerē esse
cōsuevit: ait Vale. li. v. c. i. Prin-
ceps enī dē esse oī tempore sobri-
us: ⁊ potēs vti vsu rōnis ad cau-
sas subditorū diiudicandas: ⁊ ad
dandas rāſiones populis: quod
impedit excessus gule vñ narrat
vale. li. vi. c. i. de muliere dānata
a Philippo rege tenuitō. Que
ait. Pro uocarem. i. appellare ad
Philippum: sed ad sobriū. i. si
nō esset ebrius: excussit rex crapa-
lam: ⁊ causa diligent⁹ inspecta:
iustiores sniam ferre coegit. ⁊ iō
prouer. xxxj. Nolite regibus da-
re vīnū: qz nullam secretū vbi re-
gnat ebrietas: ne forte bibāt: ⁊ ob-
liuiscant iudiciū iustorū: ⁊ mi-
nent causam filiorū pauperis. Itē
nobiles p̄cipes abstineat se a lu-
su luxurie: ⁊ voracitate gule. ait
Ege. li. v. d. re militari. c. x. nar-
rans. Qd scipio african⁹ in his-
C pania cum inter captiuas eximie
forme virgo nobilis ad eū pro-
ducta esset oīuzqz oculos in se cō-
uerteret: sūma custodiā habita:
sponso nomine Atilio reddidit:
auriqz qz parentes eius redem-
pturi captiuam detulerāt: eidem
spōso pro nuptiali munere dedit.
Qua munificētia: vniuersa gēs
victa: imperio populi romani ac-
cessit. Similiter traditū est. Ale-
xandrū macedonem eximie pul-
chritudinis virgini captiue cum
finitimi generis p̄ncipi despon-

fata esset. sūma abstinentia ita pe-
percisse. vt eā nec quidē aspiceret
Qua mox ad sponsū remissa vni-
uerse gentis p hoc beneficiū ani-
mos sibi conciliauit. **A** Similr:
de Octauiano dī q moruo An-
tonio. Cleopatra accessit ad Au-
gustū postq̄ fuit capta: et prouo-
luta ad pedes ei⁹ sollicitabat oca-
los illius. vñ de ipsa: Ault⁹ adest
precibus: facies intenta perorat.
Sed frustra quidē hoc fecit. Mā
pulcritudo eius in pudicitia p-
cipis fuit. De hoc Polycratus li.
iij. c. x. **B** Similiter legī nobiles
principes: mire fuisse abstinentie:
prout dicit Vegeti⁹. li. iij. c. iij. di-
cens. q Anibal surgere de nocte
solitus erat: ante noctē non quie-
scebat: crepusculo demū ad cenā
vacabat. Mā q̄. amplius q̄ dua-
bus horis apud eū discumbebāt
Item cum sub Asdrubale mili-
taret: plerūq̄ super nudam hu-
mū saculo tectus somnos capie-
bat. Emilianū quoq̄ Scipionē
tradit in itinere cū amicis ambu-
lantem: accepto pane vesci solū
Idem legī de Alexandro mace-
done. Basimissā quoq̄ nona-
gesimū etatis annū agentē meri-
die ante tabernaculū stantez vel
ambulantez capere cibos solitū
legimus. **C** Marcū Catonem eo-
dem vino quo remiges contētuz
fuisse tradit. Et de his Polycrat⁹
li. v. c. vij. diē. Ubi superaddit: q
August⁹ cesar mimi ciberat at-

q̄ vulgaris Lepe: sectidariū pa-
nē pisciculos minutos: caseū bu-
balum: manu pressum: et sic⁹: bi-
feras virides maxime appetebat
Descebatuq̄ ante cenā quocun-
q̄ tēpore et loco stomachus deside-
rabat. Unde ipse in quadā epla.
Nec videns quidem in tiberi taz
diligenter sabbatū seruat. q̄ ego
hodie seruauī: qui in balneo post
duas horas noctis: duas buca-
das manducaui priusq̄ vngi in-
ciperem. Irā quoq̄ ciuissime re-
mittebam: dum iniuriantis ani-
mum imutatum videbā. hec ille
Unde et Iulium cesarē vini pēssi-
mū: nec inimici quidem negaue-
runt: prout ait Suetoni⁹ li. de vi-
ta cesaruz: recitās verba **D** Marcī
Catonis de ipso Cesare. s. ad euer-
tendam rempublicā sobriū acces-
sisse. Circa victum enī indifferēs
erat. vnde ait Salus apius de co-
prout dī ibi. Qd cum ab hospite
conditum oleum pro viridi esset
appositum: aspirantibus ceteris
dixit se tale appetisse: ne hospes
aut negligentie: aut rusticitatē cul-
pabilis videret. **E** Magna igit hu-
ius abstinentie sobrietas: et vrbā-
na curialitas. Et si tales fuerunt
gentiles: quales esse debent prin-
cipes fideles: cum dicat scriptu-
ra ecc. x. Et terre cuius rex puer
est: et cuius principes mane come-
dunt. Beata terra cui⁹ rex ē no-
bilis: et cuius principes vescunt
tempore suo: ad reficiendum. s.

non ad luxuriandum.

E Caplm quartū. Qd princeps debz esse virtuosus iustitia.

F T non solum oportet q princeps sit imaculatus a predicta libidinū macula: sed etia debet esse pedit⁹ virtuosorū operū p⁹rogatū. vnde in premissa aucte Deut. vt discat inquit custodire verba eius. s. dei. que in lege precepta sunt vt s. exēplo operū prouocet comilitones: et omnes subditos ad ardua operāda: et terribilia aggredienda. Facta enī egregia principis: et exempla virtuosa plus p⁹uocant subditos ad talium imitationes q imperia v⁹ inādata: ait Claudianus ad Theodosiū. In cōmune iube: si quid censes esse cauedū. Primum iussa sibi: tūc obseruator equi. Sit popl⁹: ne cferre negat: cū viderit ipsuz. Auctorem parere sibi: componitur orbis. Regis ad exemplum: nec sit inflectere sensus. Humanos: edicta valēt: q vita regē. Mabile mutatur semper cū principe vulgus. An in plogo hystorie tripariūte Soromēus loquens ad Theodosium ait. q pietas est virtus ornatu⁹ imperij: et q purpura et corona in quibus est signus maiestatis: clementiam et pietatē semper intrinsecus nutriunt. Nō nobiles principes nō imperabāt q ipsi nō facerēt. Sicut de Celsa re legit: q nūq vixit milibus.

ite: sed venite: q participatus cū duce labor videt milib⁹ minor Et deligurgo dicitur. q nihil aliū impauit: qd nō ipse primo implet. Sic fecit pnceps nobilis Sedeon. Iudic. vij. Qd me inquit facere videritis hoc facite. et quod plus est: hoc fecit princeps oīum regum dñs Iesus: vt suos milites aiaret ad terribilia aggredienda: et constanter sustinēda. Cepit enim primo facere: postea docere Act. i.

E Caplm. quintū. Qd princeps sit misericors pia clemētia.

H Onsimiliter debet princeps esse misericors pia clementia respectu inferiorum: Et hoc merito. Ipe enī est pater patrie. ait Sen. i. de clemētia. c. vij. Et de hoc idē Sen. eleganter in eodē li. hortans pncipem ad clemētia. vnde ait. li. i. Sicut medicine apud egrotos vsus: ē apud sanos horroz: ita clemētia qvis pena digni inuocēt innocentes colunt. Et sequitur. c. v. Nullum clementia magis ex oibus q reges et principē decet. Ita enim magnis virtutibus decori glorie sunt sicut illis salutaria potentia est. Nam pestifera vis: valere ad nocēdum. et c. iij. dicit principū crudelitas bellum est. clementia in quacūqz domū prouenerit: eam felicem et tranquillam parabit. Sed in rege quorarior: eo mirabilior. Magni enī

anímí. proprium est placidū esse
tranquillumq;: et iniurias ac offē
sas superādo despicere. **A**dulē
K bre enī est: furere ira. **N**ō decet
regem seuā nec inexorabilis ira.
Non enī multum super eū emi
net: cui se irascendo exequat. **S**e
quitur. c. iiii. **Q**uod si dī placabiles
et equi: delicta potentium nō sta
tim fluminibus prosequunt: q̄
to equius est. hōiem hominibus
prepositam miti aīo exercere i
periū? **E**nde narratibi de quodā
L qui multū studuit ad hostes de
struendos. **E**t cum quendam de
struere non posset cōsuluit vxo
rem. **Q**ue dixit ei. **F**ac qd medici
solent: q̄ vbi vltata remedia nō
profunt temptant contraria. **S**i
igitur. seueritate nihil adhuc pro
fecisti: nūc tempta etiā qūo cedit
tibi clemētia. **I**gnosce igitur illi.
Quod ille ganisus annuit: et facto
impleuit. **C**ōtulitq; illi postea cō
sulatū: et amicissimū fidissimūq;
habuit et heredem. **E**t ponit bo
num exēplū. di. **Q**uod sicut precise
M arbores. plurimis ramis repullu
lant: et multa satorū grana: vt de
fiora resurgant rescindunt. ita re
gia dignitas augetur: inimicorū
numerus tolerādo. parētes enī
liberiq; eorū qui interfecti sunt. p
pinqui et amici: in locū singulorū
succedunt. **E**t ibi bene de hoc. et
c. x. ponit aliud exemplū. **A**pes:
N iracundissimi sunt: et aculeos in
vulnere relinquit: sed rex earum

sine aculeo est. **S**oluit enī nā nec
seuū esse: nec vltionem petere
tellūq; destruxit: et eius iram in
hermē reliquit. **E**xemplum hoc
magis regib; ingerēs ait ibi. vbi
multa de hoc per totum. vt enim
dicit **L**ucius sicut recitat **P**oli
cratus li. iiii. c. viii. principē senex
moribus esse oportet: et qui mo
destiora sequat consilia et vicem
gerat medicorū qui morbos cu
rant nūc exanitione in repletis:
nunc resectione in vacuis: et do
lorem sedāt nunc cauterio: nunc
fomentis. **E**bi ponit exēpla. **D**i
cebat **T**raianus: infantū esse qui
oculos habēs lipientes: eos ma
lit effodere q̄ curare. **E**t vngues
si acriores fuerint resecandas nō
euēdas aiebat. **E**t sic **L**ytared
facit consonatiā non ruptis. s; tē
sis cordis ppositionabiliter et re
missis: sic oportet principem mo
derari nūc rigore iustitie nūc fa
uore clemētie et vnānes facit sū
ditos. **T**un; enī ē cordā remitti ei
q̄ nimis protendi: q; semel ru
pta: nullo artificio reparat. **I**deo
ait **E**thnicus denuntiās laudem
principis. **E**st piger ad penas p̄
ceps: ad p̄mia velox. **Q**uiq; do
let quonienis cogit esse feror. **N**ec
enī clemētia: principē quodam
modo equat deo. sicut ait ali; eg
gregius versificator alloquēs p̄
cipē. **S**is pius in p̄mis: nā cuz
vincamur in oi. **A**dunere: sola
deos equat clemētia nobis. **S**i. n.

Cōmuniloquiū.

omnib⁹ dicat saluator: estote mi-
serico: des. Luc. vi. specialr tñ cō-
uenit principi: vt sit clemēs: eoq
sit pater patrie sicut dictum ē. vii
z in litteris secularibus fertur di-
R xisse plato: sicut ait polieratus li.
v. c. vj. Cum in subiectos inquit
potestas seuit: idem est: ac si pu-
pillum tutor psequatur vlsuo cū
mucrone iugulet: ob cuius defen-
sionem a deo traditū tibi gladiū
accepisti. Rēpublica nāq; frui iu-
re popullari percellere est: z eaz
tunc demū recte procedere: cum
caput eius se inutile esse cognoue-
rit. nisi fideliter membris colpere
at. Et idem. Cū in subditos ma-
gistratus ac si caput corpori intu-
mescat: vt a mēbris omnino si-
ne molestia auferri n̄ possit: hāc
passionē sine grauissimo dolore
membrorum tollerari vel curari
impossibile est. Si vō incurabi-
lis fuerit passio: sic viuere q̄ mo-
ri miserius est. Misericordis aut ni-
S hil vtilius q̄ vtcunq; finire mi-
seriam hec ille. Sicut ergo pius
pater: clemēs tutor z peritus me-
dicus debent clementes esse in
sibi cōmissos: sic princeps debet
esse clemēs in suos. z hoc multi-
pliciter. **P**rimo pie compatiē-
do miseris subditorum. Et enīz
ait Sen. ij. de clementia: miseri-
cordia vicina ē misericordie: hēt
enim aliquid qd̄ trahat ex ea. Et
ponit exemplū. Imbecilles oculo
los esse scias: qui ad alienā lipidī

nem suffundunt. Et quis hoc
sit ex defectu in oculis corporis:
tñ ex virtute est in oculis cordis
s. resoluti in dolore: visa alterius
misericordia. Flebaz inqt super eo qui
afflictus erat. Job. xxx. vnde Ma-
leri⁹. li. v. c. i. narrat de clementia
Barci Barcelli. Qui enīz a se
captis siracusaniis. vrbis affluen-
tissime tunc afflicte fortunā. z ca-
sum lugubrem intuens: fletū co-
ibere non potuit. Misericordia
enim est egritudo ex visa alteri⁹
iniuria laborās. ait Tullius li. iij.
tuscu. q. Et misericordia a mise-
ro corde vocata est. ait Gregori⁹
mo: xx. est enīz tristitia in alienis
malis. ait. Dam. li. i. c. xliij. **T**riste
secūdo debet esse clemētia in p̄-
cipe in remittendo vel temperā-
do potestatem: qz clementia est
temperantia in p̄tate vlciscendi:
vel lenitas superioris erga infe-
riores. Crudelitas vō nihil aliū
est q̄ atrocitas animi i penis eri-
gendis: ait Sen. i. de clementia.
Et idem. Misericordia est egri-
tudo animi: ob alienarum mise-
riarum speciem: aut tristitia de
alienis malis. Et idem libro i. c.
x. Princeps inquit non solū cu-
ram salutis: sed honeste cicatri-
cis agat. Nulla gloria est ex seua
aiaduersione. Unde in laudem
Traiani dī: q̄ erat nā clemēs in
omnes: austerus in paucos: qd̄
parcere nephas esset: adeo vt io-
tius imperij sui curriculo: vn⁹ dō

T

V

X

natus sit senatorum: licet plurimi
inuenirent in ipsum deliquisse. Et
hic etiā est cū senatu damnatus
ipso ignorante. ¶ Itē tertio pñ-
ceps debet esse clemens releuan-
do miseros a miseria: et dādo ne-
cessaria: unde vegetius narrat li-
bro. iij. Qd Philippus cū au-
disset: phitiā bonū pugnatozem
alienatū a se. eoq filias iops vir-
aleret: nec a rege adiunaret: dcm
q esset ei monētibz amicis: vt
caueret eū. Quid ingt ille si hēre
partem egrā corporis: Absciden-
dum potius q curat: Deinde se-
ro familiariter et secreto elicituz
phitiā: accepta difficultate domie-
ficarū rerū et facultatū: pecunia
sufficienter instruxit: ac meliorē
fideliorēq habuit q esset: ante
q crederet offēsus. ¶ Itē qto
princeps debet esse clemens. ho-
stes devictos cōsolando: et sicut
utilitas fuerit reipublice honorā-
do. Unde Valer. li. v. c. i. de cle-
mentia pompeidicit: q cū reges
Armenie. qui et per se cōtra Ro-
manos magna bella gesserat: et
etiā Betridatē infestissimū
vrbi suis viribus protererat: i cō-
spectu suo diutius supplicem iace-
re passus nō est: s; benignis ver-
bis recreatū: diadema qd abiece-
rat: capiti reponi fecit: cūctisq re-
bus imperatis: in pristinū fortu-
ne habitū restituit: eque pulchrū
iudicans: et vincere reges et facere
q preclarum tribute huma-

nitatis specimen: ait idē Auctor.
vbi narrat de clementia qd aulū
Qui cum audisset: quendā capit-
uum regē adduci ad se: occurrit
ei: conatūq ad genua percum-
bere: dextra māu alleuauit: et gre-
co sermone ad spem hortatus ē
lateriq suo proximū in consilio
sedere fecit. nec honore mēse in-
dignū iudicauit. Nam si egre-
giuz est: hostē deijcere: nō min-
tū laudabile est. infelicio scire mī-
sereri. Et ibi alia bona exēpla po-
nit de clementia. Ibidē et narrat
Qd Latonis morte Cesar audita:
et se illius glorie inuidere: et il-
lum sue inuidisse dixit: pñmoni-
umq eius liberis suis incolume
seruauit. Et ad istam clementiaz
debet pñceps incitare: vine cle-
mentie erga nos solers medita-
tio: et de clementia dei erga se si de-
mētes fuerint: spei etiā certitudo.
Unde Sen. v. de clementia. c. iij.
Optime iquit deos exemplū pñ-
cipibus constituā. vt se tales ci-
uibz prebeāt: quales sibi deos
velint. Et ibi bñ de hoc. Exēpla
quoq pietatis in principibus an-
tiquis euidenter patuerūt: sic in
Enea qui dictus est pius Eneas.
Unde Virgilius li. vj. Tu regere
imperio populos romane me-
mento. Nec tibi artes erunt: pa-
cisq imponere mores. Parceſ
subiectis: et debellare superbos.
Nec ē in sūmia gloria sūma viris.
Et i Traiano q dictus est optimus

Cōmuniloquii.

Augustorum. et in Tito qui tante ciuitatis in imperio fuit: ut omnibus pdesse nullumque inducit obesse quictos cōiurationis se dimisit ileos: et in pastinas familiaritatem admisit: prout legitur in gestis eorum.

¶ Capitulum sextum. Ad principem sit equus in tenēda iustitia.

A **E**t quia mīa et veritas custodiunt regē: et roboratur clementia thronus eius puer. xx. sic debet esse princeps clemens: ut sit in eo equitatis iustitia: sine qua nulla respublica regere potest. ut habitus est supra ubi de republica. Remota enī iustitia quid sunt regna nisi latrocinia. **A**lt Aug. iij. de ci. Et quia princeps est fundamentū populi: ut dictū est supra: ab eius iustitia emanare debet iustitia aliorum. **B** Itē quia est pater patrie: ab eodez regi debet omnis alia iustitia: et gubernari. Item: quia est caput reipublice: ab ipso debet eius iustitia perfici. Et considerare debet: ne sit minor quam debeat: neque maior. scilicet excedens in punitione. Rex enī iustus erigit terram suam. puer. xxix. ¶ Debet enī esse iustus: leges vinas seruādo: et alios ad earum obseruantia quātum ad eum spectat cogendo: et nullas alias statuendo: nisi illis conformes: et ab illis regulatas: quia omnium

legum inanis est censura: nisi diuine legis imitatione gerant: ut habitus est supra. ¶ Debet etiam esse iustus: recte secundum illas iudicando: et iudicatas sententias exequendo. Quia ut ait Aug. epistola. xxiiij. Rex seruit deo leges iustas precipiendo: et contrarias abrogando. Per me inquit sapientia diuina puer. iij. reges regnant. et legum conditores: iusta decernunt. De quibus legibus dictum est supra. Unde et legum conditores: apud gentes multum honorati fuerunt sicut Ligurgus et Solon: et alij. put. ait. Gal. li. iij. c. iij. di. q. Ap. pollo. requisitus de Ligurgo. respondit se nescire: utrum deorum numero: an hominum agregari debuerit. Et hoc ob equitatem suam legum. Et de eorum legibus loquitur Aug. i. de ci. c. xvi. Eadez enī instituendarum legum fuit causa que regum: ait Tul. i. de offi. c. xij. Unde et principes antiqui subiciebant se legibus a se statutis: ut ad eas implendas alios prouocarent. sicut narrat Gal. li. vi. de zeuoco: qui sibi eruit oculum et filio alium: quia filius puniri debuit priuatione amborum. Debiti enim supplicij modum legi reddidit: et equitatis mirabili temperamento: simul misericordem patrem et iustum legislatorem partitus est. Similiter narrat de alio quod legem a se statutam transgressus fuerat: se gladio transuerberauit: ne fraus iustitie fieret. Unde

Unde et Alex cum inter se et milites aliquos: esset disceptatio: et causa sua esset dānata in castrensi iudicio illud iudicium acceptū habuit. iudicibus gratias agens quorum in eo fidem pbauerat: q̄ iustitiaz oī potentatui et sibi p̄tulerāt: put dicit Polycratus li. v. c. xi. Mira ergo tāi principis equitas: qua noluit se subicere iudicio cū subditis suis. Similiter de Job dī libri sul. xxi. Si contempsi subire iudiciū cum seruo meo: et ancilla mea. Item princeps debet esse iustus: pauperes exaudiendo: eorū cās examinando: iniurias propellendo: et ad satisfaciendū eis iniuriātes p̄pellendo. hoc enī debet eis facere exēplo egregij imperatoris Traiani q̄ audiuit viduā ad se clamātes et iustitiam petentē de his qui innocentem ei⁹ filiū occiderāt. Tu inquit auguste impas: et ego tam atrocem iniuriam patior. Qui l3 equū ascēdisset: ad bellū. p̄fecturus: r̄ndit ei. Ego tibi satisficiam cū rediero. Quid inq̄t illa: si non redieris? Successor inquit me⁹ satisficiet tibi. Et ita. Quid tibi p̄derit: si alius bñfecerit. Tu mō debitor es: fm̄ opa mercedē recepturus. Fraus vñq̄ ē nolle redere quod debet. Successor tu⁹ iniuriam patientibus p̄ se tenetur. Te vñ non liberabit iustitia aliena. Bene agetur cū succes-

fore tuo: si libauerit seipsū. Quibus verbis motus imperator: de equo descendit: et causam p̄fēntialiter examinans: cōdigna satisfactione viduam consolat⁹ est. Licet aut̄ alibi scripta sit hec narratio: hic tamen interseritur: exēplo beati Grego: q̄ aliquando in diuersis tractatibus narrat idē. Item princeps debet esse iustus nulli quod suum est auferendo: vel auferri permittendo: furta p̄hibendo: transgressores legum puniendo: ad pacem reipublice intendendo. Regis enī officij est furta cohibere. xxxij. q. v. Rex debet. Et ibi officium regis est: malos opprimere: bonos sublimare. Unde Augu. iij. de ci. c. iij. Remota inq̄t iustitia quid sunt regna nisi latrocinia? vt dictū est. Latrocinia quid sūt nisi parua regna. Manus enī ipsa hominū est: cum imperio p̄ncipis regitur: pacto societatis astringitur: placui lege preda videtur. Et hoc malū in tantum perditōr hominum accessib⁹ accrescit: vt et loca teneat: sedes cōstituat: ciuitates occupet: populos subiugēt: euidentius nomen regis assumat: vt ait ibidem. Et Idēz Tullius. ij. de offi. c. xij. vbi concludit. dī. Cum tanta vis iustitie sit: vt latronum etiam opes firmet et augeat quātā eā inter leges et iudicia in custodienda re publica fore putas? Sequit. Ma-

cū pmeret in oīo multitudo ab
hīs q maiores opes hēbant ad
aliquē pfugiebāt virtute pstatē.
Qui cū pphiberet iniuriā: tenuio
ris. i. paupioris eqtate pstituta: sū
mos cum infimis pari iure perti
nebat idest fgebat: vt ait ibi. Ne
cessaria est igitur principibus iu
stitia: de qua est supra dictū. An
Deut. xvij. dicitur regi: ne decli
net in dexteram vel sinistrā. Sic
enim debet esse clemens: ne om
mītat iustitie disciplinam: et ecō
uerso. Sicut Job. xxix. dicit. Cū
sederē qī rex cūstate me exer
ctū erā tū meritiū p̄solator: i pri
mo eqtas iustitie. in s̄o pietas no
tat clemētie: s̄z Greg. mōza. xx.
pnceps enim non d̄z dominari:
sed ratio. Et ille est vt princeps
qui est custos iustitie: ait p̄bus.
et̄bi. v. scilicet mōis dictis. Spor
tet enim: regem prodesse nō ob
esse: ait Sen. ij. de naturalibus.
q. vnde et principes gentiles: ne
iustitia periret: statuerūt aliquos
habentes potestatem resistendi
eis: ait Vale. libro. iij. c. i. de quo
dam qui talem instituit: cui cum
vxo: diceret: id eum egisse: vt fi
liis minore relinqret p̄tātē r̄ndit.

M Relinquā minorem: sed diutur
niores. ea eis certa est potentia q
v̄rib⁹ suis modum imponit.
C Laplm. vij. Qd pnceps illu
minatus sit scientia.

Et quoniam princeps non
valet predicta implere:

nisi sit illuminatus sapientiali sci
entia: ideo debet esse sapientia pe
ritas maxime diuina: vt scilicet
inerrabiliter statuat leges legi dē
uine pformes. Unde Deut. xvij.
vbi. s̄. de rege postq̄ sedit in so
lio regni describi sibi Deutro. le
gis huius in volumine: accipies
exemplar a sacerdotibus leuitice
tribus. Deutro. i. secundam leges
vel iteratam. Describet inq̄ et in
volumine euangelice legis et i vo
lumine cordis: s̄m instructionez
sacerdotum leuitice tribus. i. ec
clesie prelatorum legitime intrā
tiū et p̄sidentitū: et nō assumen
tiū sibi honorem: sed a deo vo
catorum sine libidine ambitiōis
et cupiditatis: et sine affectiōe car
nis et sanguinis: qz sicut tactum
est: inanis censura legū: si non dē
uine legis imitationem gerant: et
inutilis est constitutio principis:
si non est ecclesiastice discipline
conformis. Ideo impator dixit
de legibus suis. Ne dedignent
sacros canones imitari. Unde et
antiqui principes etiam gentiles
fuerūt studiosi et instructi in hu
manis scientijs et diuinis: vt pa
tet i ptholomeo: qui licet esset gē
tilis: vocauit septuagita it̄p̄tes:
vt haberet noticiā diuine legis:
et cōicaret eam sapientibus regni
sui. De quibus ecclesiastice histo
rie libro. v. et Augustin⁹. i. d̄ doc
christiana. c. iij. et xvij. de ciui.
c. xij. Et sicut patet de Alexandro

N

O

P

q fuit instructus ab Aristotele. put
 ait. A. gelius libro. ati. noctium.
 di. q inter insignia Philippi ma
 cedonis scilicet patris Alexandri
 hoc fuit: q ad litteratorum stu
 dium: vnicum filium quem spe
 rabat regni et felicitatis futurum
 heredem transmittere curauit. vñ
 et nato Alexandro: epistolam Ari
 stoteli misit talē. Philippus Ari
 stoteli salutem dicit. Filius mihi
 genitus scito: quo equidem dijs
 habeo gratias: nō tam pinde q
 natus est: q̄ pro eo q eum nasci
 contigit tempore vite tue. Spe
 ro enim fore: vt educatus erudi
 tusq a te dignus existat et nobis
 et rerum gerendarū susceptioe. s.
 regni: et ad illud pertinentiū. An
 de hoc Alexander neq̄ li. de na
 turis rep ait: q Aristotelis disci
 pulū fuisse Macedonē certum
 est: cuius cā logicam elaborauit
 Tam sedulus autem naturarū
 indagator exiit Macedo: vt i
 vase vitreo in mare misso: natu
 ras et consuetudines piscium de
 prebenderit. Gallū enim secum
 habuit: vt super diluculo: per gal
 linaceum certificaretur. Et in va
 se ipso didicit: quomodo insidie
 clandestine preparande sint tra
 hostes in re militari: dum scilicet
 exercitum piscium et alios insur
 gere insperxit. De huius etiaz
 studio ait Sen. epistola. xcij. di.
 q geometriam discere studuit:
 sciturus q̄ pusilla erat terra: ex

qua minimū quid occuparet.
 Et ideo a seipso reputatus est in
 felix ob hoc: q̄ intelligebat. s. in
 se gerere cognomen magnus. s.
 Alexandrum. Quis enī magnus
 in paruo? Et de eo ait Plinius.
 Alexander magnus inflatus cu
 pidine: animalium naturas no
 scendi. Aristoteli summo in omni
 doctrina viro misit aliquot milia
 hominum qui erant in totius Asiae
 greceq tractus: quos venatū au
 cupia: pullatū q̄ aiebāt: quibusq̄
 varia armenta: aluearia: piscine
 viuaria in cura erant: ne qd vlsq̄
 genitum ignoraret ab eo. Quos
 percunctando: quinquaginta ser
 me volumina illa p̄clara de ani
 malibus concludit. Et Consimi
 liter legitur de alijs principibus:
 qui vel fuerunt studiosi de se: vñ
 habuerunt sapientes ad instruē
 dum eos: Sicut Nero Senecā
 habuit: qui eum instruxit de cle
 mentia eleganter in duobus li
 bris. Et Traianus habuit Plu
 taricum: qui eum instruxit nota
 biliter in libro qui inscribitur de
 instructione Traiani. Cuius que
 dam epistola fuit talis. Plutar
 cus: Traiano salutes dicit. Mo
 destiam tuam noueram non ap
 petere principatum: quem tamē
 semper mereri morū elegantia
 studuisti. Quo quidem tanto di
 gnior indicaris: q̄to a crimine
 ambitiōis videris alienus. Tūc
 igitur virtutū congratulor: et fortuna

Cōmuniloquii.

ne mee: si tamē recte gesseris qđ probe meruisti. Alioquin te periculis. ⁊ me detrahentiuꝝ linguis subiectum non dubito: cum et ignauiam imperatorum ferat sermo publicus: ⁊ delicta discipuloruꝝ refundi soleant in preceptores. Sicut Sen. Meronis sui merito: detrahentium carpitur linguis. Adolescentium suorum temeritas in Quintilianuꝝ. refunditur. Et Socrates in pupillum suuꝝ fuisse clementior criminatur. Tu vō: quis es? Rectissima geres: si a teipso non recesseris: si primo te composueris: si omnia disposueris ad virtutem. Recte tibi cedēt omnia poliice constitutionis. Maioruꝝ vires tibi expressi: quibus si obtemperes: Plutarcum vtuēdi habes auctorem. Alioquin presentem epistolam inuoco: quia in pernitem imperij non peragis anctore Plutarco. hec ille. Ex his patet euidenter: qđ veraciter: equiter ⁊ cōstanter instruit principē in p̄dictis. ¶ De studio vō Iulij Cesaris legit libro de vitis Cesarum parte prima. Qualiter. s. inuestigauit cursuꝝ solis: horas ⁊ momenta temporuꝝ numerādo: ⁊ quomodo bisextū inuenit: ⁊ libellos multos scripsit. Et similiter Solinus ait libro. l. c. ij. Qđ eius disciplina. omniū postea imperatoruꝝ fundata ratio est. Et libro primo ante finem aut de

Cesare qđ nullus celerius scripsit: nullus velocius legit: quaternas simul epistolas dictasse perhibetur. ¶ Et de Teodosio legitur in prologo historie tripartite. Miut te inquit Sorotheus: per diē exercitari armis: subiectoꝝ negotia disceptare: iudicare simul ⁊ agere: modo seorsum: modo publice que sunt agenda considerare: noctibus vō libris incumbere. Et ait ibi. quoddam candelabruꝝ oleum sibi fundere in lucernam vt nullus in laboribus suis affligi cogere: ⁊ vt somno repugnet. Unde ⁊ ait ibidem. ipsum sci re naturas lapidū exemplo Salomons. ¶ Cōsimiliter legitur d̄ Carolo magno: qđ studiosus fuit in artibus liberalibus: que mirro modo depicte erāt in palatio: prout legitur in gestis suis. Fuit etiaꝝ studiosus in libris diuinis: ⁊ specialit̄ diligebat libros beati Augustini de ciuitate dei. ⁊ Alchuinus specialiter docuit eū dialecticam ⁊ astrologiam: Et transferri fecit studiū d̄ Roma Parisi. Et offensus dissonantia cātus ecclesiastici inter romanos ⁊ gallicos: iudicans: iustius esse bibere de puro fonte qđ de riuo turbato: duos clericos Romaz misit: vt antiquum cantum discerent: Et primo per hos ecclesia Metensis: ⁊ per illaz omnis ecclesia gallicana ad romanū cantuꝝ auctoritatē reuocata ē. Lan

A

B

C

A

B

C
D
 danda igitur principis studiosi-
 tas: que sic studuit non solum si
 bi proficere sed omnibus. Et ta-
 les fuerunt multi alij principes.
 Unde in litteris quas misit qdaz
 rex romanorum regi francorum
 quib⁹ hortabatur: vt liberos su-
 os disciplinis instrui procuraret:
 inter alia eleganter adiecit. Rex
 illitteratus: quasi asinus corona-
 tus. Ideo illud seculum aureum
 dicebatur quando sapientes re-
 gnabant: ait Sen. epistola. xliij.
 in illo inquit seculo: quod aureum
 perhibetur. quando penes illos
 sapientes regnabat. Possedo-
 nius iudicabat. hi continebant
 manus: et infirmiores a validio-
 ribus tuebantur. Suadebat ho-
 nestas: dissuadebant contraria: et
 vtilia atq; inutilia monstrabant.
 horum prudentia ne quid deesset
 suis providebat. Fortitudo arce-
 bat pericula: beneficia augebant
 ornabantq; subiectos: officium
 erat imperare non regimen. Ne-
 mo qtu possit aduersus eos ex-
 periebatur per quos ceperat pos-
 se nec erat cuiq; animus ad insu-
 riam aut causa: cum bene impe-
 ranti bene pareretur: nihilq; ma-
 ius minari male parantibus pos-
 set: q; vt abirent e regno. Nec il-
 le. vere ergo illud seculum aure-
 um quando sapientes principa-
 bantur. Unde Boetius primo de
 consolatio. c. iij. dicit. q; f3 Pla-
 tonem respublica felix esse incl-

pit: si eam vel studiosi sapientia
 regerent: vel eius rectores: sapie-
 tie studere contingeret. Idez ait
 Valerius lib. vij. c. ij. Et idez So-
 crates: q; Apollinis oraculo sa-
 pientissimus fuit iudicatus: pro-
 ut dicit Polycratus li. iij. c. vj.
 Nullus enim est: quez oporteat
 vel plura vel meliora scire: q; pn-
 cipem: cuius doctrina omnibus
 debet prodesse subiectis: Cu eni
 pacis iteq; belli debeat opa mo-
 derari: legum: rei q; bellice ipsuz
 oportet habere peritiam. ait Ae-
 getius: renatus. Regale eni op⁹
 est sapere: et diiudicare: ait Tuli⁹
 libro primo de diuinatione. Ad
 opus non potest exerceri sine di-
 scretione sapientie. Iudex eniz sa-
 piens indicabit populum suum.
 et rex insipiens perdet pplm suuz
 Eccle. x. Unde et deus voluit sa-
 pientes esse rectores populi sui.
 Sicut Abrabam qui fuit peri-
 tus in omni doctrina egiptioruz.
 Act. vij. et Moyses. Similiter
 David qui habuit sapientiam si-
 cut angelus dei. ij. Reg. xij. Et
 Salomon petijt a deo sapientia
 ad regendum populum dei: cui
 dedit dominus cor sapiens et in-
 telliges. iij. Reg. iij. princeps eiz
 insipiens est sicut furiosus gladi-
 um habes in manu: et sicut igna-
 rus gubernator: tenens governa-
 culu i tepestare. et sic leges igno-
 rans et sedens in loco iudicii et iu-
 dicium peruertens. Ad plangit

E

F

G

Cōmuniloquii.

sapiens Ecc. iij. Audi loco iudicii impietatem: et loco iusticie iniquitatem. Si tamen contingat: quod princeps sit ignarus sapientie et diuinarum legum: inquirat notitiam diuine legis a sacerdotibus secundum preceptum legis diuine. et audiat veros doctores: et eorum consilia acquiescat: exemplo David: qui habuit secum Mathiam prophetam et Sadoch sacerdotem.

Caplin. viij. Quod princeps sit largus magnificentia.

Quia princeps de omnibus prodesse: ut dictum est: et de omnibus esse amabilem: ideo debet esse in eo largitas magnificentia. Amici enim sunt dona tribuentis: prouer. xix. Et diuitie scilicet erogate addunt amicos plurimos. ibidem. Hoc eis facit principes amabiles: sicut dicitur Tito ait Politerates li. iij. c. xiiij.

I Quid dicam scilicet de Tito: qui patris auaritiam tanta liberalitate purgavit: ut amor et delitie ab omnibus diceretur: constantissime tenens in moribus: ne quem postulandi gratia ad se accedente sine re vel spe quoquo modo dimitteret. unde et interrogantibus domesticis: cur plura polliceretur? respondit: Non oportet: quod a sermone principis tristem recedere. Idem recordatus super cenam: quod nihil ea die cuius prestitisset: dolens et gemitus ait. O amici: diem hanc perdidit

Nullum enim vitium deterius auaritia: presertim in principibus reipublice gubernantibus: ait Tullius. l. de offi. c. xxiij. Et sequitur. Quod Apollonius philius oraculo edidit. Spartam nulla re aliam nisi auaritia esse perituram. Unde et eius etiam suspitio est vitanda ait idem. c. xvij. Largitas vero facit principes amabiles: famosos et claros: ait Boetius. ij. de consola. c. v. Claros largitas facit. et debet esse multiplex in principibus scilicet.

CIn donorum munificencia largitate
CIn sui affabili condescensione et quasi sui exhibitione.

CIn superuenientium liberali susceptione: et

CIn necessariorum prompta administratione.

CPrinceps enim debet dona tribuere secundum decentiam et eminentiam sui status: sine magna preciositate et multa numerositate: indilata proptione: et hilariori iocunditate. habita tamen recta consideratione ad suam possibilitatem et ad eorum quibus dat qualitatem: put docet Seneca. ij. de beneficiis. c. xij. di. Respiciente sunt cuiusque vires facultatesque: ne aut plus prestemus quam possumus: aut minus. Estimanda est enim persona cui datur. vtriusque personarum confer. et inter ipsas examina quod donabis. Tibi potest exemplum dicitur Alexandro: qui dedit urbem cuidam. Cui cum ille diceret: non conue-

N nire sue hoc fortune: nō quero inquit quid te accipe deceat: s; qd me dare: Animosa vox ⁊ regia videtur: sed stultissima: ait Sen. ibi. Nihil enim per se decet quē q̄: sed refert quid: cur: q̄re: vbi: ⁊c. sine quibus facti ratio nō cōstabit. e contrario ponit exem-
O plum de Antigono: a quo Linnicus petijt talentum. Cui ille respondit: plus esse q̄ Linnic⁹ petere debet. At ille repulsus petijt denarium. Cui rex respondit: minus esse q̄ regem dare deberet. Turpissima h̄ caullatio. Inuenit enim quomodo neutrum daret: cum posset denarium tan-
P q̄ Linnico dare: ⁊ talentū tāq̄ rex. Nam persone contemptibili parum potest dari. tamē decet personam nobilem magna dare Sed hec largitas debz esse equitate iusta scilicet dando de pprio non de alieno: q̄titate moderata. vt det scilicet q̄tum decet vtilitate proficua: vt det ad vtilitē dantis. intentione ordinata: vt. s. non ad pompam ⁊ iactantiam: s; ad profectū suscipientū: pro ut dicit de his Tullius. ij. de offi. c. xix. Multi inquit patrimonia effundunt: inconlulte largiendo Quid autem stultius q̄ quod facis libenter: curare ne id diutius facere possis. Ad quam etiā largitionez sequuntur rapine ⁊c. Et
Q sequitur. Duo sunt largorum genera: quorum alteri prodigi scilz

qui in epulis ⁊ inuitationibus: ⁊ gladiatorū muneribus: ludorum venationūq; appatu: pecunias p̄fundūt ⁊ in eas res: quantū memoriam aut nullam aut breuem sunt relicturi. Alij sunt liberales: qui facultatibus suis aut captos a predonib⁹ redimūt: aut es alienum suscipiunt: amicorū causa aut in filiarum collocaione adiuvant: aut opitulantur in re acqrenda vel augenda. Idem Ambro. primo de offi. vbi ait. Non ē largitas: si qd alteri largiris: alteri extorques: illi dare: isti nocet: qd fit iactantie cā magis q̄ misit cordie. Et ibi bñ de hoc. Et seq̄ perfecta est: vbi silentiam op⁹ te-
R git: ⁊ necessitatib⁹ singulorū ocul te subuenit: quam laudat os pauperis non labia sua. Nesciat inq; xps sinistra tua quid faciat dextera tua. Barth. vi. Et de hoc Tullius. i. de offi. c. xvij. ea inquit liberalitate vtamur q̄ amicis p̄sit. nemini noceat: nihil enim liberale quod non iustum. Et Sene. i. de clementia. c. xliij. dicit. q̄ nō ē liberalis qui de alieno est liberalis: sed ille qui quod alteri donat sibi detrahīt. Et hec munificētia prouocat amorem. nedū suorum sed etiam extraneorum. vñ de Valerius libro. v. c. i. narrat d̄ legatis Carthaginensibus venientib⁹ ad vrbeim ad redimendū captiuos: quibus nulla recepta pecunia etiam exercitus captiuo
S
d 4

Cōmuniloquii.

rum redditus est. Quos obstu-
puisse arbitror: et secus dixisse. O
munificentiam gentis romane:
deorum benignitati equandam
O etiam nostram legationem su-
pra vota felicem. Beneficiū qd
numq̃ dedissemus accepimus.
Unde et in admirationem: pco-
nigationem: et dilectionem dantiū
eos beneficij munificētia prouo-
cauit. Et hanc largitionem auget:
quando dona dantur prompte et
ilariter: prout ait Seneca. primo
de bñfi. c. vi. d. q̃ quidā bñficiū
ab homine duro et aspero datus:
panem lapidosum vocauit: que
esuriētī accipe necessariū est: sed
tñ acerbū. Unde qdā bñficator
egregi⁹. Denigrat meritū: dantis
mora: Nā data rapit. Munera
plus laudis: plusq̃ fauoris hñt.

Capitulum nonū. Qd prin-
ceps sit affabilis hilaritē leticia.

Tem princeps debet eē
munificus in affabili sui
ipsius pdescensione. Nā
ut ait Seneca primo de benefi.
c. xviij. Beneficiū siue liberali-
tas fit dupliciter: aut opa: aut pe-
cunia. Altera ex archa: altera ex
ṽtute depromitur. Unde et in lau-
dem Traiani dicitur: q̃ arguen-
tibus euz amicis: q̃ in omnes ni-
mium: et vltra q̃ imperatorem
deceat cōs eis respondit: se ta-
lem velle imperatorem esse pri-
uatis: qualem imperatorem sibi

quisq̃ priuatus optaret. Lanere
tamen princeps debet neminis
condescendat et vilescat auctori-
tas: prout dicit Valerius libro. iij.
c. i. narrās: q̃ Medie reges nul-
li mortalium osculum ferebant.
Quicquid enim in excelsis fasti-
gio positum est: humili et certa
consuetudine quo sit venerabilis
us vacuū esse consuevit. Ex hac
benigna consuetudine: et conde-
scensione Julius Cesar amorem
militum suorum meruit. quia il-
lis condescendebat. Non enim
eos milites pro conditione: sed
blandiori nomine cōmilites
appellabat. Adiro q̃q̃ mō eos
diligebat: et carus habebatur ab
illis. Et aliquādo militi suo subi-
ta valitudine grauato in diuer-
sorio locum suum dimisit: et ipse
humili loco ac sub cliuo accubu-
it: prout narrat libro de vita Ce-
sarū beniuolentia entz principis
pdescēsiua suis: multū eos puo-
cat in ei⁹ amorē. Nñ et d Alex.
narrat Valerius. li. v. c. i. q̃ cū vide-
ret militē quendā senio confectū
frigore nimio stupefactum: cum
ipse esset in sede sublimi propin-
qua igni: surrexit: et suis manib⁹
illū in sede sua imposuit dicens:
Illud salutare futurū: et qd apud
per fas capitale extitisset: solum
regium occupasse. Quid igit mi-
rum: si sub eo duce militare tot
annis dicebant iocundū: cui gre-
garij multis incolūitas proprio sa-

X

Y

Z

A

B
C
X
Z
A
 stiglo carior erat. hec ille. Confi-
 muliter narrat Sen. v. de benefi-
 cijs. c. xviii. de Cesare: qd cū vete-
 ranus quidam miles diceret ei:
 qui apud vicinos ex causa pme-
 bas. Meministi o imperator in
 hispaniam: cū sub quadā arbore
 feruentissimo sole viles residere
 quēdā ex comilitonibus penulā
 substrauisse? Memini inquit: et
 qd siti confectus ire volebā ad fō-
 tem: sed nō poteram reperire ma-
 nibus nisi comiliton fortis ac stre-
 nuus aquam mihi in galea attu-
 lisset: posses inquit impator agno-
 scere militem illum. aut galeam?
 Sit imperator: se nō posse galeā
 agnoscere sed hominez. et adiecit
 Tu quidem ille non es. Merito
 ait miles: me non agnosco. Mā
 tunc integer eram: postea in acie
 oculus effusus est: de capite ossa
 electa. Quod audiens Cesar ve-
 nit exhiberi negociuz: et agellos
 in quibus causa rixae ac litū fue-
 rat militi donauit. De Augusto
 Cesar narrat. Poli. li. iij. c. xviii.
 Aliter. qd cū veteranus pericli-
 tet in causa: rogauit Cesarē in pu-
 blico: vt adesset. Qui aduocatus
 prestantissimum dedit ei. Cui ve-
 teranus. Non ego Cesar pericli-
 tate te i bello Asiatico vicariū q
 fui: s; p te ipse pugnauit. Detexit
 qd ipsas cicatrices. Erubuit Ce-
 sar: venitq in aduocationē: vt q
 verebatur nō tm supb sed etiā in-
 gratus videri. Tali benefica be-

niuolentia: et condescensione be-
 niuola: meruit non solum amo-
 rem militum: sed etiam aduersa-
 riorū. De ipso quoq Iulio Cesa-
 re ait Solinus li. i. qd benignitate
 adeo preditus fuit: vt quos ar-
 mis subegerat: clementia magis
 vicerit. Unde et imperator eter-
 nus rex regum: et dominus do-
 minantium. vt oñderet amores
 suum ad nos: et nos ad amorem
 suum aliceret: non solum sua no-
 bis dedit: sed etiam seipsuz: et sū-
 ma et admiranda munificentia
 se nobis cōicauit. ro. v. Cōmen-
 dat charitatē suā in nobis. et. Et
 Eph. v. Christi dilexit nos et tra-
 didit semetipsū pro nobis. Joh.
 xv. Maiorem charitatē. et.

Capitulum decimū. Ad pñ-
 ceptū sit liberalis in hospitum su-
 ceptione grata.

Imiliter princeps debet
 esse in susceptione hospi-
 tū aduenientū dapilis

et largus. Si. n. hospitalitas ē in
 oibus cōmendanda: et eius con-
 trarium detestandū. put. vi. Apo-
 sto. Petrus. i. pe. iij. Hospita-
 les inuicē sine murmuratione et
 Heb. xij. Hospitalitatē nolite ob-
 linisci. per hāc eni placuerūt qui
 dā angelis hospitio recepit Abra-
 ham. i. et Loth. gen. xvij. et xix.
 Multo magis est laudanda in
 principibus: et contrarium vitu-
 peranduz. Per eam eiz fauor et
 amor populorū impetrat: qz spū

D

E

Cōmuniloquii.

F didi in panibus benedicēt labia
multorum. *Ecc. xxxj.* Ande et sal
uatorē nostrum voluerūt facere
regem. postq̃ eos satiauit pani-
bus. *Jo. vj. sup qd Criso. ome.*
lxxi. dicit: qd multa fuerat opera
tus mirabiliora: sed nunq̃ con-
fessi sunt eū regē nisi quando im-
pleti sunt panibus. Magna enī
tyrānidis est superabundātia ca-
strimargie. ait ibi. Et econtrario
narrat *Tull. ij. de offi. c. xvij. qd*
Mauro homini dūssimo pre-
termisso edilitatis. consulat⁹ re-
pulsā attulit. Huius hospitalitat⁹
exemplū habemus in *Job. xxxi.*
c. libri sui. Si comedi bucellas
meā solus: et non comedit pupil-
lus ex ea. et p̃. *Soles non mansit*
pegrin⁹: hostiū meuz patuit via
tori. Hospitalitas enī honestissi-
ma et famosissima est principib⁹
vnde narrat *Valer. de quodam*
magnate. li. viij. c. vltimo. s. Ar-
G gentino gallie possessore: Erat in
quit opibus excellēs: sed animo
locupletior: semperq̃ in erogā-
da potius q̃ congreganda pecu-
nia occupatus: adeo vt dom⁹ ei⁹
quasi quedam munificentie offi-
cina diceret. Illic enī publico
apta munimenta vsibus extrue-
bant: illic grata populorū oculis
spectacula edebant: illic epularū
magnifici apparat⁹: libetiq̃ ani-
mo annone subsidia oriebantur
Et cum hec: vniuersis in opta la-
borantibus priuatim alimēta: do-

tes et gēnibus paupertate pressis
detrimentoꝝ cursu quassatis
subsidia erogabat: Hospites q̃
q̃ tū vrbānis penanb⁹: tū etia⁹
rusticis tectis benignissime exce-
pti: varijs ornatu muneribus oi-
mittebat. Quodā quoq̃ tempo-
re quingentos simul Selegētū
equites cum tempestate in posses-
siones suas compulso aluit et ve-
stituit. Quid multa. Non morta-
lem aliquē: sed propitie fortune
benignū diceret finis. Ergo qd
gallias possidebat oīum q̃si om-
ne patrimoniū erat. pro cuius sa-
lute et incrementis: argentina
ciuitas q̃ et vicine regiones vo-
tis excubabant. Ex cōtraria par-
te: sunt loca archas habentia in-
exorabilibus claustris obseratas
H ōne prestantiorē estimet illas
impensas q̃ hanc custodiā. hec
ille. Ex quibus pater: qd hui⁹ ho-
spitalitas in susceptione hospitū
fuit cōissima et p̃optissima: i col-
latione necessarioꝝ affluentissi-
ma: in subministratiōe vrbānis
sima: in duratiōe: beneficentissi-
ma: hoc enī esse debet in hospi-
taliū precipuum Et hec erant
in palatio Salomonis. *ij. R. i.*
Videns regina Sabba domum
quā edificauerat Salomon: et ci-
bos mense ei⁹: et ordines ministrā-
tium: non habebat vltra spiritus.
Similiter hec erant in conuiuiū
Assueri. *Esther. i.* vinū quoq̃: vt
magnificentia regia dignū erat

abundans et precipuū ponebatur: nec erat qui nolentes cogeret ad bibendū. Nec debet esse vel apparere in palatijs principū: et cōuiujs hystriōnici gestus: vel meretricum cantus: nec ludī inepti: nec clamorosi rīsus: nec confusi apparatus: sed ciuiles et honesti gestus. Unde et in cōuiuio quod exhibuit Dido Eneē et militib⁹ eius: licet essent multa superflua. Et scribit Virgilius li. ij. Non tñ leguntur fuisse inhonesti cantus nec hystriōnici gestus. Unde dicit Cithara tunicus hiopas. Personat aurata docuitque maximus Athlas. Unde huius genus: et pecudes: vnde hymber et ignis etc. Licet enī esset a semina preparatū et nimis delicatū: et ad voluptatem tendens: non tñ ibi psonuit cithara vel stulta lasciuia: sed que naturalia erāt: et puiuiō ciuili decentia. In puiuiō vō Eneē apud Euadrū: officio humilitatis exhibito. alia legunt. Abi dicit. Dapes iubet: et sublata reponi. Pocula. gramineo viros locat ipse sedili. Precipuūq; thori: et villosi pelle leonis. Tunc leti iuuenes certati areq; sacerdos. Viscera costa ferunt taurozū: oneratq; canistris. Escitur Eneas: simul et troiana iuuentus. Perpeti tergo bovis et lustralibus escis etc. In puiuiō femine cuncta erāt aurea: In cōuiuio vō Eneē sedile gramineū et spoliati leonis pellis villosa. Abi

Nulla quies ab epulis et delitijs: In isto vō cōuiuio necessaria apposta. Abi cithara. hic sacerdos ad arā: ibi iocosa: hic seria tractabāt. Et tñme cauendū principib⁹ ne lasciuie deliciarū: et torpores somniorū: ipsū et suos eneruent. Cāpana enī luxuria. iunctū armis hanibalē: illecebris suis cōplexa romāo militi vicēdū tradidit sic dictum est supra. c. iij. huius distinctionis.

Capitulum vndecimū. Quod princeps sit longanimis patia.

Alterius princeps debet esse longanimis patia et imperturbatus: quia ut ait Greg. mor. xx. pātī amica est impatientia. Quā dicit princeps re frenare ex consideratione naturalis parilitatis sue cū illis quib⁹ p est. Quod notat in predicta auctoritate Deut. xvij. q. i. de numero fratru debet eligi rex. In quo notat parilitas naturalis eius et illorū super quos regnat. Quod considerans Job. xxi. dicebat. Si contempni subire iudiciū cum seruo meo: et sequi. Nonne i vtero fecit me qui et illum? Et de hac patientia siue intolerantia iniuriarū: siue in sustinentia improperorū siue in remissione eorum ut dicitur est in breuiloquio d. et ruitib⁹. Sū me enī iracundia cauenda ē principibus propter eius permissiuitatem et turpitudinē. ait Sen. i. de clementia aloquens principē. Lo

Cōmuniloquii.

O qui inquit non potes. nisi ut vocē
tuam que vbiq; sunt gentes exci-
piat. Irasci nō potes: nisi ut om-
nia premantur. Cum igitur pñ-
ceps latere non possit: et omniū
oculi in eū respiciant. putat ibi-
dem: provide debet p̄cauere ira-
cundiam: que deformat hominē
exteriorē: et confundit interiores
ait Sen. ij. de ira di. q; nihil eque
profuit iratis q̄ itueri deformita-
tē rei. i. ire. Nam in ea facies tur-
batio: ora pulcherrima sedat: tor-
uos vultus ex tranquillitate red-
dit. linquit decor oīs iratos. Se-
quit. Qualē putas aiū: cui⁹ eē
imago tam sēda est? Quanto illi
intra pect⁹ est acrior spūs teribi-
lior vultus: intensior impet⁹ ru-
pturus se nisi eruperit? Quales
sunt hostium vlt⁹ serarū cede ma-
dentium: vel ad cedem euntium
aspectus. Qualia poete inferna-
lia monstra finxere: succinta ser-
pentibus: et igne et flatu etc. Tales
nobis iras figurem⁹. Ideo ut ait
Sextus. Iratis p̄fuit aspicere spe-
culum: ut ymago percussa oñ
dat hominī suam deformitatem.
R Cum igitur princeps: gestum de-
beat habere honestum ob oīū
aspectum in ipsum: et habere ani-
mum iperturbatū ad iudicandū
in tranquillitate: et operandū in
equitate: studiose debet irā cauē
et animum in tranquillitate serua-
re. Ira enim impedit aiū: ne
possit cernere verum. Et ira viri

lūstiam dei non operatur. Iacobi. i. Debet enim p̄us vincere
irā que est hostis interior. regnū
anīme confundens: demū vin-
cere hostes: regum exterius inui-
dentes: sicut fuit de Fabio vlt⁹ Sa-
brino. In cuius laude ait Sen.
i. de ira. q; prius vicit iram q̄ ha-
nibalem. Cōsimiliter de alijs pñ-
cipibus legi⁹: q; cum essent potē-
tissimi tamē fuerūt patientissimi:
qualis fuit Julius Cesar: putat le-
gitur li. de vita Cesarum: et in sus-
tinentia contumeliarum: remis-
sione iniuriarū: et moderatione
penarum: vbi dī: q; cū ei impro-
peria dicerentur non iudicauit.
Sicut fuit illud. Salias Cesar
subegit. Mico medes Cesarē et
Mico medes non triumphat q
subegit Cesarē. Imponebatur
enim ei: q; Mico medes rex Bi-
timie fuit abusus eo in iuuentute
nephādo. s. flagitio. Et cū multa
conuicia de hoc audiret: semper
dissimulabat. Similiter cum la-
to clauo vsq; ad manus fimbria
to vti esset consuetus: et laxi⁹ cin-
gere. ait Scilla admonēs opti-
mates: ut puerū male cinctū ca-
uerent. In eodē li. legi⁹: in acie p
clamasse: ut ciuib⁹ parceret qñ
pagnauit contra pompeiū: et ciui-
bus suorū concessit seruare vnū
quē vellēt p̄is aduersē: qñ. s. eēt
capti: Nec legunt vlli perisse ab
eo nisi in p̄lio exceptis Africano
et Luto. Et nec hos etiā: de vo

S

T

V

X suntate eius peremptos putant: ut of ibi. Similiter cum esset cupidissimus margaritarum: et diceret Lecilio: ut aliquid faceret. respondit. Prius faciaberis margaritis. Similiter: cum quidam diceret: vellem: me ad censum iuissset: profecto nihil reliquiarum fuisset: nunc me reliquie vestre exercent. Imponebat enim ei: quod esset avarus et cupidus: Sicut de Cesare Augusto legit prout dicit. Polio. lib. iiij. c. xv. iij. quod mire patientie fuerit. Cum enim adversus privatum quendam escandesceret: loquere inquit Augustus quod placeret: quod diligentiam auribus: et lingue taciturnitates indixi: quietem animo. Et in omnibus his potentiam meam accusa: quod nil aliud argui poterit in patientia mea. Unde observatum est: quod quotiens ingrederetur urbem: ne de quoque supplicium sumeret. Et ibidem dicitur quod cum quidam sibi diceret: o tyranne: respondit. Si essem non diceret. Item Curtius eques Romanus: cum macrum turdum sumpsisset in convivio Caesaris: interrogavit an mittere liceret: respondit. Quid nil liceat? Ille statim per se nostram misit. Similiter miles peritus aucupii: noctuam que Cesarem inquebat: spe ingentis premij captam duxit ad cesarem. hoc laudato: iubet imperator: mille nummos dari. Et ille ausus est dicere. Volo ut vivat: auemque dimisit. Abiitque contumax miles:

non sine admiratione multorum: Cesare non offenso. Item Augustus in polliones scripserat phesennos. Latice. s. nuptialia. Et ego inquit Pollio taceo. Non enim est levis in eum scribere quod sit perhibet. Sicut autem non facile concipiebat iram: ita nec facile admittebat ad amicitiam: et quem semel admiserat constantissime retinebat. Et eidez intra varia dedecora a quodam probroso obiectum est: quod adoptioz auunculi: stupro meruerit: quia eum Julius cesar amasse artius dictus est: non sine rubore prostrata amicitie. Alii quoque irati obiecit quod solitus esset crura ardenti face suburere quo mollior surgebat pilus. Item eo tyrannizante inque plebeius. Aides ne: ut Lineduo orbem digito temperat? Et cum magnus ob corporis brevitatem coniciatis cuiusdam impetu diceretur: sibi calciamentis gradibusculis esse videndum. respondit. De Tiberto quoque legitur: quod in multis fuerit vitiosus: adversus tamen convicia patiens fuit. dicitur quod in civitate linguas esse liberas: et mentes hominum oportebat. Similiter Domitianus patiens fuit verborum. Qui fertur dixisse orator Lucanus. Non esse mirum si eneas haberet barbam: cui os ferreum: cor plumbeum esset: eo quod dura dumtaxat loquebat: que ex iniquitatis adipe magis quam corde conceperat procedebant. De patientia quo

Cōmuniloquii.

B q mirabili Augusti Cæsaris dic
Sen. iij. de ira. Qd cum Tima
gines historiarum scriptor: que
dam in ipm Cæsare: quedam in
vxo: rem: quedā in totā domū di
xerat. nec dicta perdiderat: s; cir
cūferebat: ait in ore eorū est. the
meraria vrbānitas. Et ideo illuz
sepe monuit Cæsar: vt lingua mo
deratius vteret. Perseueratū vō
illi. domū suam interdixit. Con
sueuerat tñ ille assumi in contu
bernio polliōis: q libros: acta Cæ
sarū: continentes. Idē Thimar
gines combussit: tñ Cæsar nec
motus est: q laudib⁹ suis gestis
q manus intulerat. Nunq̃ euz
hospite inimici sui quest⁹ ē. An
arguit ibi Sen bene: Dicat: sibi
quisq; quotiens ira laceffit. Nū
quid in domo mea plus possum
q̃ toto orbe terrarū diuus Augu
stus potuit. Ille tñ contentus est
a cōuiciatore suo secedere. Quis
sum ego: cui⁹ aures ledi nephas
sit: Multi ignouerūt hostibus:
ego non ignoscam pigris: negli
gentibus: garulis: Abi subdit: q;
debent mouere hoīem ad igno
scendum. Puerū inquit etas ex
cuset: feminam sexus. extraneuz
libertas: domesticū familiaritas
Sequit. Amicus est. s. qui offen
dit: fecit quod noluit: inimic⁹: qd
debuī: prudentiori cedam⁹: stul
tiori remittamus. Pro quocun
q; illud nobis rependam⁹: sapiē
tissimos etiam viros qñq; delin

quere. Meminem esse tam circū
spectū: cuius non diligentia sibi
ipsi aliqñ decidat: neminem taz
maturum: cuius non granitatez
in aliquod sedius scñ calus im
pingat: neminē tam timidū offē
sarum: qui non in illas duz vitat
incidat. Nobiles enim viri des
piciunt opprobria t cōtumelias:
ait ibidem: ponens exemplū bo
num. Proprium est inquit ma
gnitudinis vere: nec quidē senti
re se percussam. s. iniurijs. Sicut
enī imānis fera t magna: ad la
tratum canū lenta respicit. Et si
cut hirticus ingēti scopulo fluct⁹
resultat. Qui enī n̄ irascit. icōcus
sus iniuria ph̄stit. Qui vō irascit
mor⁹ ē: Vir enī nobilis audiēs i
propia: d; cogitare eoz stulticiā
itēperantiā: vel ignorantiā: An ait
ibi. Quare fers egri rabiem: fre
netici verba: puerorū proteruiāz
Mempe quia vidēt nescire quod
faciant sic t de alijs. Sunt enim
imprudētes: t in oībus par im
prudētia: par patrociniū. Ibidē
narrat Sen. de mira patiētia An
tigonī regis. Cum enim quosdā
ex militibus audisset omnia ma
la imprecantes regi. qui eos in il
lud iter: t inextricabile lutum de
duxisset: accessit ad eos qui ma
xime laborabant. Et cum ignorā
tes a quo adiuuarent: eos expli
cisset: nunc inquit maledixistis
Antigono: cuius vitio in has mi
serias incidistis: modo aut bene

D

E

optate ei: qui vos ex hac voragie
eduxit. Nec aplius dixit eis. Idē
etiam antigonus cū obsedisset ca-
strum ⁊ multa impropria. sibi e-
castro dicerent fiducia loci. con-
temnentes hostē: respōdit. Sau-
deo ⁊ boni aliquid spero: si in ca-
stris meis silentiū habeo. Quos
cum fame domuisset: captis sic
usus est: vt eos qui militie viles
erant in cohortes ascriberet: cete-
ros preconii subicebat. Idq; se ne-
gauit facturum fuisse. nisi expedi-
ret hīs: dñm habere: qui tā ma-
lam hñt linguam. Ibi etiam df.
F Scipio africanus cuidam ar-
guenti euz: q; parū pugnaret: rñ-
dit imperatorem me peperit ma-
ter mea nō bellatorē. Erat tamē
fortissimissimus strenuusq; bella-
tor ⁊ victor. Ibi dem legif d Teo-
dosio imperatore: ⁊ recitat in co-
dice: q; ait. Si quis noīa nostra
crediderit laceffenda: eū pene no-
lumus subici: qñ si ex leuitate
procedit contemnendū est. si ab
insania: miseratōne dignū: si ab
intaria: remittendum. Ibi de le-
G gatur de vespasiano: q; dicenti si-
bi opprobria rñdit. Huiusmodi
hominibus risum debemus: no-
bis autē correctionē: penaz crimi-
nosia. ¶ De patientia phorū df
in policroto: q; Aristippus: cul-
dam maledicenti sibi respondit.
At tu lingue tue: sic ego aurium
mearū dñs sum. Ibi etiam df:
q; Xenophon de se male dicenti

rñdit. Tu didicisti mala dicere: **H**
⁊ ego: maledicta cōtemnere. Et
Diogenes ait. Oportet sapiāz ab
insipientibus feriri: ⁊ meliores se
inducat lingua mala eū quē car-
pit. Socratem interrogauit Elci-
biades: quare Xantipem vxorez
suam iurgiosaz: ⁊ que die noctu-
q; mulieribus scatebat molestijs
e domo non abiceft. Cui phus. **I**
Cum talem domi perpetior con-
suesco exerceor: vt ceteroz foris
petulantiam ⁊ iniuriam facili⁹ se-
ram. Quare autē patientia: ⁊ ire cō-
tinentia magis est necessaria pñ-
cipib⁹ rationem reddit. Sen. eo-
dem lib. di. q; cū vtilis sit seruien-
tibus: affectuū suoz ⁊ hui⁹ mali
rabit. S. ire pñetia: vtilior tñ ē re-
gib⁹ pñt enī oīa: vbi qñtū suadet **K**
ira: fortuna pñt. Nec diu po-
test que nullo malo exerceat sta-
re potentia. Et enumerat ibi exē-
pla de potentibus quos potestas
incitauit in tyrannicā iram. Nar-
rat enim de Dario duce persarū
q; cum indixisset bellū Sciticia
rogatus a nobile sene: vt ex trib⁹ **L**
filijs vnū in solatium sibi dimitte-
ret: duorum autem opera vteret
plusq; rogabatur pollicitus: om-
nes se illi dixit remissurum: ⁊ oc-
cisos i p̄spectu patris abiecit: cru-
delis futurus si omnes adduxis-
set. ¶ Similr narratibi de Fer-
se: q; patri petēti vacationē vni⁹
filiorū: petēti permisit eligere quē
vellet. Demū quē elegerat in par-

Cōmuniloquii.

tes distractū sibi dimisit. ¶ Si
militer narrat de rege Cambise:
q̄ cuz vn^o ex carissimis nimis de
ditū vino moneret: vt partius bi
beret: turpē esse dicēs i rege ebie
tatē quem oīum oculi auresq; se
quū rēdit rer: vt scias oculos p^o
vinū esse in officio: manu appro
babo. Deinde bibit liberalius q̄
alias: et insit filitū eius stat ex op
posito: et intendens arcū cor ado
lescens transiit. Id enim sepe
appetere dixerat. et respiciēs p̄ez
interrogauit si satis certā habet
manū. At ille negauit: Apolinez
potuisse certius dimittere. O cru
entū regē. o dignū in quē oīum
suorum arcus verterent. ¶ Simi
le narrat ibi de Arpallo rege per
sarum: q̄ cū esset a quodā offen
sus: filios eius epulandos appo
suit: et subinde quesitū an place
ret conditura. Et vt vidit eū ple
nū malis suis. filiorū capita affer
ri fecit: et quomodo esset acceptū
interrogauit: nec desuerunt vba
misero. Apud regē inquit oīs ce
na iocūda. ¶ De Lyro similiter
narrat ibi: q̄ cuz versus Babilo
niam festinaret ad bellū: nec pos
set trāsire late fusu amnē Sissen
et esset vnus equ^o regius ibi sub
mersus: tra cōmotus iurauit: se
amnē illum diuisurum: vt etiam
nō solum transiri: sed etiam cal
cari a feminis posset: quē postea
in quadrigētos: et sexagita riuos
diuisit. Nec seruus regibus bar

baris fuit mira: quos nulla cru
ditio nullus litterarum cult^o im
buerat aut ibi Sen. Quanta etiā
scelera fecerunt principes irati nar
rat ibidē. Sicut de Alexandro: q̄
Titum sibi carissimū: et vna secu
educatū parum sibi adulantē in
ter epulas manu sua transsodit.
Sed et obiurgantē se ex macedo
ne ac libero in persicam seruitutē
transseuntē similiter Lisimacum
eque sibi familiarē leoni obtecit
Et Zalephorū membrīs trunca
tum. Iaurib^o et naso: in cauea ve
lut aial quoddā nouum et inusita
tum diu paut. Et cum esset diffi
millimus hominī qui illa patie
bat dissimilior erat q̄ faciebat: ait
ibi Sen. Ad vincendū igit impa
tientiam in oībus: vt semper sit
cōpos sat: sollicite et studiose de
bet princeps laborar: vt sit victor
non hominum tñ: sed etiam victor
Nam terrena potestas vult esse
victrix gentium cū sit captiua vi
tiorum: ait Aug. xv. de ci. c. viij.
Licet autem multis alijs modis
debeant principes informari tñ
dictis modis spāliter possunt pre
dicatores euangelici habere oc
casionē edificatorie conferendi
cum principibus.

¶ Caplm. duodecimū. Ad pri
ceps sit virtuosus in vita.

¶ Tales autē esse debeant
cōmūter principes fide
les: docet optime Augu.
v. de ci. c. xxiij. dicēs. Neq; nos
xpianos

R

xpianos quondam imperatores ideo felices dicimus: quia vlti-
tius imperarent: vel imperantes
filios morte placida reliquerunt:
vel hostes reipublice domuerunt
vel inimicos ciues se inſigen-
tes et cauere et opprimere potue-
runt. Nec enim et alia huiusmodi
erūnose vite vel munera vlti-
latia quidam etiam cultores de-
monum accipere meruerunt: qui
non pertinent ad regnum dei: quod
pertinet iſti. Et hoc de misericor-
dia ſcilicet factum eſt: ne ab eis
q in eum crediderint hec tanq̃
S **S**umma bona deſiderent. Sed
felices eos dicimus: ſi iuſta im-
perant: ſi inter linguas ſe ſubli-
miter honorantium: et nimis ho-
norabiliter ſalutantium: et ſibi ni-
mis humiliter obſequentium: non
extolluntur: ſi ſe homines eē me-
minerint: ſi poteſtatem ſuam ad
dei cultum dilatandū: maieltati
q̃ eius ſamulari faciūt: ſi deus ti-
met diligūt et colūt: ſi plus amāt
regnū illud: vbi non timent ha-
bere conſortes: ſi tardius vindicant:
facile ignoſcūt: ſi eandē vin-
dictam pro neceſſitate regende
tuendeq̃ reipublice: non pro ſa-
turandis inimicitiarū odijs ex-
ercent: Si eandem veniam lenō
ad impunitatē iniquitatum: ſed
ad ſpem correctionis indulgent
ſi quod aſpere cogūt plerūq̃ de-
cernere: miſericordie lenitate: et
beneficiorū largitate compen-

ſant. ſi luxuria in eis tanto caſti-
gatio: q̃to pōt eſſe liberior. Et
ſi hec omnia faciant nō propter
fauorem inanis glorie: ſed ppter
charitatem ſelicitatis eterne. Si
propter peccata ſua: humilitatis
et miſerationis: et orationis ſacri-
ficiū deo vero immolare non
negligunt: Tales xpianos impe-
ratores: dicimus eſſe felices in-
T **T**erim ſpe: poſtea re ipſa futuros:
cum id quod expectamus adue-
nerit. hec Augu. Qui ſufficien-
ter ordinabiliter: et perfectibiliter
que neceſſaria ſunt principibus
enumerauit. Item de iſorma-
tione dominorū bene in tracta-
tu de. xij. abuſiuis. vbi dicit. Se-
xtus abuſionis gradus eſt domi-
nus ſine virtute. Nichil enim p-
ficit. dominandi habere poteſta-
tem: ſi dominus ipſe nō habeat
virtutis vigorez. Et ſequit. Tria
neceſſario cum qui dominat ha-
bere oportet ſcilicet timorē: amo-
rem: et ordinationem. Niſi enī
ametur dominus: pariter et me-
tuatur: eius ordiatio minime ſta-
re poteſt. per beneficiorū igitur
affabilitatem procuret: vt diliga-
tur: per iuſtas vindictas non p-
prie iūrie ſed legis dei ſtudeat:
vt metuetur quoq̃ quia multi
pendent in eo: ipſe deo adherere
debet: qui eum in ducatum con-
ſtituit: qui ad portanda multorū
onera eum velut fortiores ſolida-
uit. vbi ponit exemplum: Paxil
c

T

V

Cōmuniloquii.

X **V** **h**us enim nisi bene fixus firmi-
ter alicui fortiori hereat: oē quod
in eo pendet cito labitur: et ipse so-
lutus a rigore sue firmitatis: cum
omnibus ad terram dilabitur. Sic
et princeps nisi conditori suo ad-
hereat pertinaciter: ipse et omnis
qui sibi consentit cito deperit. Et
ponit ibi exempla de quibusdam
qui per officiū dominandi plus
deo propinquarūt. sicut *Aboy-
ses*. Quidam vō. deteriores sue-
runt. sicut *Saul*. Et in eodem tra-
ctatu dicitur: q̄ nonus abusiōis
gradus est: rex iniquus. Sequit̄
iustitię regis est: neminem iniu-
ste per potentiaz opprimere. Si
ne acceptione personarum inter
virum et proximum recte iudica-
re. aduenis: pupillis: et viduis de-
fensorē esse: cohibere furta: adul-
teria pūire: iniq̄s nō exaltare: im-
pudicos et hīstriones non nutri-
re: impios de terra perdere: pari-
cidas et periuros viuere nō sine
re: ecclesias defensare: paup̄es
alere: iustos super regni nego-
tia constituere: senes sapientes et
sobrios consiliarios habere: ma-
gorum: aristolorū phitonissarūq̄
superstitionibus non intendere:
iracundiam differre: patriam iu-
ste et fortiter p̄ aduersarios defen-
dere: super omnia in deo cōfide-
re. prosperitatis causa animū nō
extollere. cuncta aduersa patien-
ter tolerare: fidem catholicaz in-
deum habere: filios impie agere

non sinere: certis horis orationi
insistere ante horam congruam
cibum non sumere. Nec regni
p̄speritatem in presenti faciunt:
et regem ad celestia regna per-
ducunt. Qui autem regnū fm
hanc legem non dispensant: mul-
tum aduersitatis imperij tolerāt
Et sequitur. Quātū valet iustitia
regis seculo. Pax inquit est po-
pulorum: tutamentū patrie: cōi-
tas plebis: munimentum gentis
cura languorum: gladius hosti-
um: gaudium hominū: temperi-
es aeris: serenitas maris: terre fe-
cunditas: pauperum hereditas:
solatium filiorum: et sibi ipsi spes
future beatitudinis. Et sciat rex:
q̄ sicut in throno primas consti-
tutus est: sic et in penis si iustitiā
non fecerit primatus habiturus
est. potentes enim potenter tor-
menta patientur sap. vi.

E De informatione Aristotelis
ad Alexandrum.

i **B** **h** epistola vō que dicit̄
Aristotel̄ ad Alexandrū
multa scribunt que spe-
ctant ad principis informationē
ex quibus hic pauca interserūt.
Dñare ait Aristoteles ad Ale-
xandrum super eos cum bonita-
te. Qd si feceris: omnes erūt sub-
iecti ad tuū bñplacitū et preceptū
et ob amorem quem habebūt in
te. Dominaberis in eis pacifice
cum triūpho. Sequit̄. Si vis vir-
tutem acquirere largitas: Consi-

Cdera posse tuum: et tempera ne-
cessitates et merita. Debes enim
largiri bona cum mensura homi-
nibus indigentibus et dignis. Qui
enim dat alter: peccat et transgre-
ditur legem largitatis: quia qui
largitur dona sua non indigenti-
bus: nullam acquirit laudem: et
quicquid datur indignis: perdit.
Qui vero ultra modum fundit di-
uitias suas: cito venit ad amara
litora paupertatis: et similatur il-
li qui supra se suis dat victoriam
inimicis. Qui autem: de bonis
suis tempore necessitatis dederit
indigenti: talis rex est largus si-
bi et subditis: et eius regnum pro-
sperabitur: et mandatum eius ob-
servabitur. Talem regem lauda-
verunt antiqui: talis dicitur vni-
us: largus: moderatus: Qui vero
fundit inordinate bona sua indi-
gnis: et non indigentibus: talis est
depopulator: reipublice: regni de-
structor: inconueniens regimini.
vnde prodigus appellatur: eo quod
peccat a regni sui prouidentia.
Nomen vero auaritie multum de-
debet regem: et disconuenit regie
maiestati. Sequitur. Inueni scri-
ptum in preceptis magni docto-
ris Hermogenis: quod summa et ve-
ra bonitas: claritas intellectus: et
plenitudo legis: ac signum per-
fectionis est: abstinentia a pecunia
et possessionibus subditorum. Seq-
uitur ibi. **A**lexander: declina co-
natus bestialium voluptatum: quia

corruptibiles sunt. Conatus enim
voluptatis generat carnalem amo-
rem. Amor carnalis auaritiam.
Auaritia desiderium diuitiarum.
Illud inuerecundiam: hoc pre-
sumptionem. Illa infidelitatem: ista
latrocinium: illud vituperationem
ex qua nascitur captiuitas: quod
ad detrimentum legis et destru-
ctionem familiaritatis: et ad rui-
nam totius corporis. Dico illud
quod sapientes philosophi dicunt: quod
videlicet in primis decet regiam
maiestatem obtemperare se lega-
libus institutis non in ficta ap-
parentia: sed facit euidentia: ut co-
gnoscant omnes. Sequitur. Decet
reges legiferos honorare: religio-
sos venerari: sapientes sublima-
re: et cum his conferre. Et postea
sequitur. Oportet regem futura cogi-
tare. et futuris casibus prudenter
occurrere. Sequitur. Multum
conuenit regie maiestati: honorifi-
ce indui: cum pulchro apparatu
apparere. Item honorificum est: re-
gem a multiloquio abstinere. ait
enim Polycratus li. v. Qui abu-
dant: sui copiositate vilescent. Et
cum in multiloquio peccatum non de-
sit: pauca prudenter loquens ser-
mo est preciosus. vii Socrates
querenti quomodo quis famam optimam
compararet: si gesserit inquit optima
et locutus fuerit pauca. Et sequitur
Aristoteles inter cetera di. Moli
frequenter consortia villorum personarum:
quia nimia familiaritas parit con-

F

G

H

c 2

Cōmuniloquii.

I temptum. **E**ndi statuerunt: q rex tñ semel in anno appareat cum regali apparatu: ⁊ nobiles stare circa eum: vulgus vō a re mos: ⁊ illa die dōa elargiri. reos e carcerib⁹ mācipare: ⁊ pia opa exercere. Et tūc vnus sapientior de principib⁹ consuevit cōcōnari ad regem: referens grates deo q regnum indop ita bene ordinauit: ⁊ de tam sapienti rege patriam decorauit. Et post conuertit se ad populus: bonos mores regis enūerās captādo beniuolētiā ⁊ inducēs eos ad humilitatē reuerentiam: beniuolentiaz: ⁊ dilectionem regis. Quo facto populus studet regias laudes extollere: pro regia vita deum exorare. pueros ab infantia inducūt in regis amorē: honorē: obediētiaz ⁊ timorē. Cōsuevit tūc sceleratos punire: vt ceteri corrigant: tributa alleuiare: cū mercatorib⁹ dispēsare: eisqz partem remittere. Nō illuc cōcurrūt: ⁊ inde tributa regalia ⁊ redditus augmētant. Sequitur. **A**lexander: noli appetere transitōriū: ⁊ qd cito optet te relinquere: sed pete diuinitas icorruptibiles. Noli esse crudelis: ⁊ inflexibilis ad parcendū eis de qb⁹ victoriaz hāuisti. Cogita de futuris casibus. Noli imitari defideria tua in comestione: potu: cortu: ⁊ diuturno somno. Cort⁹ enim ē pprietās porcorū. A quo si cessaueris ubi grandis eris glo

ria. Non exerceas vitiū Irratio nabiliū bestiaz: ⁊ actus brutorū. Crede mihi idubitanter: qz cortus est destructio corpis: abbreviatio vite: corruptio vtiū: legis transgressio mores generās semineos. Decet impatoriā maiestātē paucos habere fideles: cū quib⁹ delectet cū variis instrumentis organoz: cū fuerit tediosus. Alia n. humana: i talib⁹ nātr delectat sensus requiescūt: corp⁹ vigorat sollicitudo ⁊ curiositas tumescūt ⁊ hoc fiat tribus vel quattuor viciis: ⁊ hōestius ē: q fiat prima tim: ⁊ tūc abstine te a vino: ⁊ poteris multa secreta percipere. Debes habere de tua familiā speciales: qui refferāt tibi que fiūt: ⁊ q dicūt per regnū tuū: honora sapientes. Nullus sit de nobilibus tuis: q tuam non sentiat largitatem: pateat omnibus clementia maiestatis tue: ⁊ nobilitas tui animi liberalis. Decet reges habere pntiā: discretionē: ⁊ a risu multū abstinere: qz risus tollit reuerētiā: ⁊ generat senectutē. Ille rex est laudabilis q assimilaf vni subiectoz. Si quis in ei⁹ pntia iniuriā faciat: considerandū q aio fiat: an ludendo vt placeat: ⁊ ad gaudiū puocet: an in contēptu. Prō mō leuiter corripiat. Secūdo mō grauitur. Obediētia dominantis in quattuor attendit in religiositate: Dilectio ē. Curia

litate: ⁊ Reuerētia. Rex in re

N

O

P

gno est sicut pluuia in terra: que
est celi bñdictio: terre vita: uiuen-
tium iuuamen. Et post. Tēpore
necessitatis succurre ciuib⁹. Tunc
debes aperire celaria tua: vt v i-
uant vniuersi prouidentia tua.
Laue offendere sanguinē hūa-
num: q: hoc soli deo puenit. **Q**uoniam
enim Hermogenes. Quā creatu-
ra interficit creaturā sibi similez:
virtutes celoz clamāt ad diuinā
maiestatem dicētes: dñe: seruus
tu⁹ vult eē tibi filius. Annales pa-
trū discute: ide enīz poteris mul-
ta bona extrahere. Facta pterita
dant certū documētū in futuris.
R Laue ne infringas fidem datāz.
quia hoc conuenit infidelib⁹: iu-
uenib⁹: ⁊ meretricib⁹. Rex nisi
multū rogatus iurare non debz
studia in ciuitatibus statue: ⁊ p-
cipe hominib⁹ tuis: vt doceāt fi-
lios scientias litteraz. Et tuā de-
cet prouidentiaz: eis in necessarijs
puidere. Regnum grecoz subli-
mauit diligentia studētiū: pbitas
qz sapiētū. Mūqz pfidas in ope-
ribus ⁊ seruijs mulier. Reco-
le factū regine indoz: qm māda-
uit tibi causa amicitie multa enre-
nia ⁊ dōa venusta. Inter q mis-
sa fuit illa venustissima puella: q
ab infantia imbuta ⁊ nutrita fue-
rat veneno serpentino: ita q nā
sua versa fuerat in naturam ser-
pentis. Et nisi ego diligenter in-
spexisses in illā: ⁊ arte magica in-
dagasses: eoq ipsa audacter po-

robiliter incessanter: ⁊ innerecū.
de figebat visum in faciē homi-
nū perpendi siquidem: q inter-
ficeret homines solo morlu: Qd
tu expimento pbasti. Et nisi hoc
tibi certissime oñdissez: mors tua
fuisset ardore ipsius corp⁹ suble-
cuta. Ex pmissis igitur p̄dicatoz
diuinus habere pōt occasionem
instruēdi principes: ⁊ vtiliter cō-
ferendi cū eis: maxie tpe pacis.
Caplm. xiiij. Qd pnceps non
faciat iniusta bella.

Et quia tps ē belli ⁊ tps
pacis: Eccle. iij. pncipes
sunt instruendi tempore
belli. In primis notādū: q bellū
illatū a pncipe v l assūptū: d3 esse
iusta necessitas: ⁊ debet eē eiusdē
iustitie equitas: ⁊ in exercendo:
intentionis ordinabilitas. Quia
put habet. xiiij. q. i. bella possūt
fuisse f m euangelīū: vt occasio
iniquitatis eripiat: ⁊ ppter pa-
cis necessitatem. In bello enim
iuste reprehendit nocēdi cupidī-
tas: vlciscendi seueritas: impatiē-
tis ⁊ implacabilis animi feritas:
crudelitas debellandi: libido do-
minandi: ⁊ si qua similia que in
bellis reprehendūt. put ait Aug.
xiiij. q. faustū: ⁊ similiter dicta. q.
in qua dñ. q bella non sunt pec-
cata si fiant pp maloz cōhibitio-
nem: bonoz sublimationem: ⁊
propter reuerentiam reipublice
exhibendam vel obedientiaz. Et
ibi satis de iustis bellis: de quib⁹

V

X

Cōmuniloquii.

Y Augu. vbi. s. di. Quid auctoritas belli est penes principē: ministerium exequendi penes milites. Et post. bellū quod gerendum: deo auctore suscipitur. recte suscipi: dubitare fas non est. scilicet ad terrēdā vel retūdendā: vel subiugandā mortaliū superbiam. Et Idē Aug. epistola. v. Misericorditer si fieri posset: etiam bella gererent a bonis. ut licentiosis cupiditatibus dominis hec vitia perderent: quod iusto imperio vel extirpari: vel deprimi debuerit. Et de bello iusto. iij. s. c. xv. et xxij. c. v. Bellū tamen nūquid debet fieri: nisi urgente necessitate: put habetur dicta causa quod. viij. Si nulla virget etc.

Z Caplm. xiiij. Quid princeps in bellis caueat a dei offensa.

Ecūdo princeps est ad monendus: ut sit in cura: omnia que deum offendunt: et ei ecclesiam cauendi: et ea que deo placēt: et ecclesie profunt sectandi diligens studiositas.

A Debēt enim principes et sui summe puidere: ut habeāt deū secū. Quid est: cū eius mandatis obediunt: et ea adimplēt: put ait Elchior alloquēs Bolofernē. Judith. x. vbi cū recitauit beneficia dei exhibita populo suo cōcludit. Nunc ergo dñe pquire: si est aliqua iniquitas eorū in p̄spectu dei sui. et ascēdamus ad illos: quoniam tradēs tradet illos tibi deus. Si aut nulla ē offēso ppli huius corāz deo suo

non poterim⁹ resistere illis: quoniam deus illorū defendet eos. Numeri. xiiij. Nolite timere: dñs nobiscū est. Et Leui. xvi. Si in preceptis meis ambulaueritis. Sequi. persequemini inimicos vestros et corruent corāz vobis. e. Josue. vij. dñs: quod furto vnus. s. Elchor. multi occisi sunt de populo. Qui vult ergo victoriā habere in bello: habeat deū secū. exemplo Abrae. Borsli. David: et aliorū principū iustorū.

C Caplm. xv. Quid princeps in expugnando sit cautus sagacia.

Tem princeps debet puidere: ut sit in suis militibus: regiminis ordinabilitas: et expugnandi artificialis sagacitas. Debet enim scire artē rei militaris: quam artē dicuntur Lacedemonij tradidisse. Ande Hannibal. Italiā petiturus: lacedemoniū quāsi ductorē: put ait Poli. li. vi. c. vi. vñ ait Trogna pompeius li. xi. de Alexandro. quod cū ad piculosū bellū exercitū legeret. nō iuuenes robustos: nec p̄mū florē etatis: sed veteranos milites: plerosq; etiam emeritos militie: qui cū p̄se patruoq; militauerāt elegit: ut nō tam milites quā magistros militie putares. Ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit. ut si principia castrorū cerneret: senatū alicui⁹ reipublice videre te crederes. Itaq; nemo in prelio fugam: sed victoriā

E cogitauit. Neq; eis in pedib⁹ q^o spei: sed in lacertis fuit. E^o nio fuit d^o Dario 7 suis 7 i^o illi victores: 7 hi victi. Qui eim secūdos optat euentus: dimicet arte non casu: ait Pol. vbi. s. Quā artes noscunt experti in militia: vt dictū est.

C Capl³. xvi. Qd pnceps suos coherceat disciplina.

I Tez. puidere d³ pnceps vt in se. 7 suis militib⁹ sit debita 7 recta disciplina.

F bilitas. cohercedo. s. carnis lasciuas: cōmessatiōes: voluptates: ipudicitias: cupiditates: rapinas dissensiōes: discordias: psumptiōnes. inobediētiās. De facili eniz vincit exercit⁹ quāuisq;: vbi n̄ viget debita disciplina: ait Pol. li. vi. c. xij. di. q.

G Romāis adeo p fuit disciplina: vt orbē terr⁹: sue subicerēt ditioni. Alexander Macedo: exiguam manū militare suscepit a patre sed doctam. Qua assuefacta militie: orbē terrarū aggressus: innumeras hostium strages fudit. Xerxes a trecentis Lacedemōiōz ad Tremopilas verat⁹: cū eos manu infinita: perisq; suis amissis vix cōfugisset: in eo se deceptū dicebat: q^o multos qdē hoies haberet: raros at disciplina tenaces. Et fil⁹ vict⁹ fuit turpiter apd Salaminā: vbi vix vna nauis euasit. Feritū: q^o duces ei⁹ n̄ pfluenerūt. p multitudie exercitus nūerari: asr q^o singlis telis

receptis a singlis: vt ex nūero telorū: ducū nūerus hēret. Frustra eim pnceps spat victoriā: nisi vigeat apd se 7 suos disciplina cōhibēdi pdicta. vñ narrat Vale. lib. ij. c. ij. Qd Corneli⁹ Scipio Lōsul: missus i hispaniā: eo momēto q^o castra intrauit: edixit: vt oīa q^o voluptatis causa cōpata erant auferrent 7 submouerēt. Cōstat q^o tūc maximū institorū 7 laxarū numex cū duob⁹ milib⁹ scor⁹ torū inde abiisse. Et sic exercitus q^o ante metu mortis deformi se fēderis ictu maculauerat: erecta 7 recreata virtute: aciem illam 7 animosam humātiā incendijs exustam: ruinisq; pstratam solo equauit. Et de hoc infra: vbi de disciplina militari.

C Caplm. xvij. Qd pnceps laboret vt sit in suis fidelitas vera

I Tem pnceps d³ puidere: q^o sit in suis vera fidelitas: 7 sui ab illis amabī

litas. vt eniz ait Juli⁹ Cesar. Qui non laborat: vt militib⁹ sit carus militem nescit amare: putat dicit i. de vita Cesarū parte pīma. q^o multū nec moribus nec fortuna probabat: sed tantum virib⁹ tractabatq; pari seueritate atq; indulgentia non vbiq; 7 semp: sed cū hostis in proxio esset: 7 coerebat tunc maxime exactor: gratissimus discipline dīctā. Neq; observabat omnia: sed seditiosorum fuit punītor: acerrim⁹. **M**

Cōmuniloquii.

lites suos cōmilitōnes vocabat: diligebatq; adeo vt audita cla/ de Tūcuriana: barbani capillūq; submiserit: nec an̄ depresserit q̄ iudicauerit. Quibus reb⁹ ⁊ deuotissimos sibi ⁊ fortissimos milites reddidit. his mōis attrahit princeps corda suorū potiusq; pecunia vel munerib⁹: put ait Tuli⁹ recitans dictum Philippi ad Alexandrū in quadā epla. Preclare inquit Alexandruz filium Philippus accusat: q̄ largitiōe beniuolentiā psequat. Quod te malū iquit vlrō in istaz vanam spem induxit: vt eos fideles tibi fore putes quos pecunia corripisses. An id agis: vt macedōes non tam regē suū q̄ ministrū ⁊ prebitorē putēt. Qd̄q; sordidū est regi: melius corrupticiā q̄ largitiōem dixit esse. Sit enī deterior: qui accipit: atq; ad idē semp expectādū paratior. hec ille filio. Sed preceptū putem⁹ oib⁹. Idē Vale. lib. vii. c. ij. superaddēs: q̄ an⁹ ei⁹ Philippus: maiori ex pte mercator gratie: magis q̄ victor fuit. Sed qz hoies sunt cupiditate insatiabiles: mutabiles ⁊ instabiles: oportet principem multa dare: ait Sen. iiii. de bñfi. c. xxiii. loquens de Philippo p dicto: qui cuidam militi dederat alterius prediū. Reges inqt donant in bello operis oculis. Nō sufficit homo vn⁹ tot armatis cupiditatibus. Non potest quis eo

de tempore: ⁊ bonum virum: ⁊ bonum duce⁹ agere. Quomodo tot milia hominū insatiabilia saturabuntur: Quid habebūt si suū quisq; habuerit: Quasi dicat princeps vel dominus quasi cogitur ob armatas cupiditates suorū ad auferendum quibusdam: ⁊ dandum alijs. Nec negat Philippus in dicta epistola: quin oporteat principē largiri esse: ⁊ multa dare: sed innuat: q̄ non sunt multum fideles: qui sola quasi pecunia conducuntur: ⁊ mercantur. Magis enī condescensua benignitate: ⁊ sociali affabilitate attrahit princeps suos ad amores q̄ pecūia. vñ narrat Valerius libro. viij. c. viij. q̄ Themistodes oīū ciuū suorū noīa: memoria comprehendit. ⁊ Titus omīa suorū noīa sciuit. Et Metridates ducentarū ⁊ viginti gentium que sub eius regno erant linguas didicit. Ille scilicet Tit⁹: vt sine monitore exercitum saluaret: Hic vt eos quibus imperabat sine interprete alloqui posset. Idē Solinus libro. ij. superaddens: q̄ hī fecit: sicut imperatores faciunt: vt suos attrahant. ad suū amorē. T. Caplm. xvij. Qd̄ princeps ponat in deo spem de habenda victoria:

Et qz victoria: de celo est s. a rege regum. Nō enī in multitudine exercitus

victoria belli: sed de celo fortitu-
do est. i. Mach. iij. Iō principis
debet esse vera fides: firma spes
et pia supplicatio ad deum: ut ipse
sit dux belli: et p̄tector sui ac suo-
rum: exēplo Moysi. exodi. xvij.
Qui cum leuabat manus vince-
bat israel. Ideo Deu. xx. Si exie-
ris ad bellum contra hostes etc.
Mō timebis eos: quia dñs tuus te
cum est. Sequit. Appropinquan-
te bello stabit sacerdos ante acie
et sic loquet. Nolite metuere: quia
dñs in medio nostruz ē. sicut fecit
Theodosius prout legit in hysto-
ria romanorum. Ubi dñ. q. cum
Eugenius et Arbogastes cum in-
structa acie alpium transitū tene-
rent. Theodosius expers cibi et sō-
ni orationi incubens: totam no-
ctem peruigil exegit. Cum tamē
se esse destitūtū a suis sciret: et ab
hostibus circum seipm nesciret:
fiducialiter arma corripuens: si-
gnūq. crucis: se prelio dedit: ac se
in bellum. etiā si nemo sequeretur:
victor: futurus imisit. Nam con-
sultus Ioannes Anachorta eū
victurum sponderat. An seq-
tur ibi. Ad cū ad cōgressionem
ventum esset: veniēs turbo. a p-
te Theodosij in ora hostium ruit:
qui et ab eius parte: Valenter spi-
cula missa hostibus infigeret: et
hostili et manu missa: ad mitem-
tes reflecteret: ut dictū est. Et sic
hostili exercitu prostrato: Euge-
nio capto et interfecto. Arboga-

stes: manu sua propria percussus
est: Ex quo patz q̄tū valet in bel-
lo iustitia principis: et oratiōis in-
stantia. Unde sequit ibi. Ad post
mortem Theodosij: filijs ei⁹ re-
gnantibus Archadio: et honorio
Sildo comes Elphrice: arbitra-
tus in paruulis nimā spem fore
Elphricā proprio iure usurpā ce-
pit. Cuius frater Bazael: illius
perfidiam perhorrescens redijt.
in Italiam. Qui missus ad illuz
hostem bello insequendū: iā sei-
ensa Theodosio q̄tū in rebus
despatissimis oso hoīuz per fidē
christi: dei clementiā impetraret
Caprariā insulā adiit inde secum
factos viros adducens: cū qbus
ofonibus et ieiunijs: dies aliquot
cōtinuauit: et noctes. An tridui
ho q̄ hosti cōtigu⁹ fieret: cernit
noctu beatum Ambro. Paulo
an defunctum: quō et qñ victori-
am caperet: diem sibi indicā-
tem et locum. Et tertio demū dies
ofonibus hymnisq. peruigil: cū
centū quinq. solis militibus. cō-
tra octuaginta milia hostium p-
gens: eos dei nutu sine bello indi-
tionē accepit. Sildo comes su-
gam arripuit et post aliquot dies
stragulus interiit. Mirifica er-
go dina bōitas: et magnifica ora-
tionis vtilitas: Et in his p̄cepta
honozare dñ ecclesiam dei: et ei⁹
ministros. ac prohibere suis: ne
presumant: ecclesias inhonozare.
Unde narrat ibidē. Ad predict⁹

Cōm uniloquii.

Z Bazeel rerū secūdaꝝ insolētia
tumens: eccliam dei temerā au
sus est: atq; ex ea quosdā non du
bitauit extrahere. Sed pena secu
ta sacrilegiū: ipse post aliquantu
lū temporis est punitus. Simul
narrat consequēter ibidem. Qd
cū Attila ecclesiāz deuastaret. vir
sanctus Leo papa ad eum acces
sit: et oīa que optauerat obtinens
nō tñ rome sed totius italie vi
ctoriā reportauit. Territus nanq;
Attila dei nutu fuerat: nec xpī sa
cerdoti aliud repēdere valuit ni
si qd ille peroptabat. Fēit quoq;
post discessum pontificis inter
rogatū esse Attilam a suis. cur vl
tra solitū morē: tantam reueren
tiā Romano pontifici exhibuerit:
qm̄ pene ad oīa que ille imperas
set: obtemperari ipse iussisset. Tūc
regem respondisse: nō se pape p
sonā reueritū eē. sed aliū se virū
iux̄ cum in habitu sacerdotali vi
disse: forma venustiores: canitie
venerabilem. euaginato quoq; si
bi gladio terribili mortē minātē:
nisi oīa que ille expetisset impleret.
Cum enim princeps sit dei mini
ster suscipiens gladius ab ecclia
vt dictum est supra. iussus est: ip̄s
eccliam honorare: ministros ei⁹
defendere: et eorum iniurias p
pulsare.

C Caplm. xix. Qd princeps co
herceat sensus suos ab omni cō
cupiscentia.

Isō qualiter princeps de
bet regere alios: ne falso
portet nomen principis
vel regis: sollicite studeat dñs ad re
gendum se et familiam passionū
interiorum et ad principandū cō
cupiscentijs que militant ad
uersus animam. vt enim ait. Isi
dorus. ix. Eth. c. liij. Rex dñs a re
gendo. Recte faciendo. nomē re
gis tenet: peccando amittit. Rex
eris: si recta facis: aliter non eris
Ille vero vere est princeps et rea
liter: qui suis pncipat mentalib⁹
appetitibus et desiderijs carnali
bus: et ille rex ē q̄ eos regit. Job.
xij. Effundit despectionem super
principes. Abi Greg. mor. xi. pñ
cipes inquit dñs qui pncipatur
cogitationibus. Et super illd̄ ibi
dem. Balteum regum dissoluit:
Greg. ait. Qui membrorū suoz
motus bene regere sciunt: meri
to reges dñr. Et super illud Job
xxxvi. Reges in solio collocat in
perpetuum. Greg. mor. xxvj. ait.
Reges. s. q̄a prelati motibus car
nis: modo appetitū luxurie fre
nant: modo estū auaritie tempe
rant: modo gloriam elationis in
clināt: modo liuorū suggestiōes
obruunt: modo ignē furoris exti
guunt. Reges. q̄ temptationem
motibus: non consentiendo: suc
cumbere: sed regendo preesse no
nerunt. hec Greg. Quia igit ta
les realiter: et virtualiter reges sūt
Isō Horatius in carmine lyrico

D ad reprimendā dñandi libidines
ita canit: prout recitat Aug. v. de
ci. c. xliij. Latius regnes: auiduz
dominādo Spm: q̄ si libiā re/
motis Sadibus iungas: 7 vter/
q̄ polus Seruiat vni. Et d̄ hoc
Claudianus egregie alloquens
Theodosium ait. Tu licet extre/
mos late dominere p̄ indos. Te
medus: te mollis arabs: te serēs
adorēt. Si metuis: si p̄ua cupis
si ducis ira. Seruiti patiēre iu/
gum: tolerabis iniquas. Interi⁹
leges: tunc omnia iure tenebis.
Cum poteris rex esse tui: procli/
nior vsus. In peiora dat: suadet/
q̄ licentia luxum. Alleecebis ef/
frena fauet. tūc vinctes sed cōpri/
me motus. Asperius: cū prom/
pta venus: cū durius ire. Consu/
litur cū pena patet. sed cōprime
motus. Nec tibi quid liceat. sed
qd̄ fecisse decebit. Occurret mē/
tem domet respectus honesti. h̄
E ille. Ande 7 valentius imperator
octogenarius: 7 adhuc v̄go: die
fati sui: precōla triumphoz suo/
rum recolens q̄bus felicissimus
fuerat: ait se tñ vna victoria glo/
riari. Et requisit⁹: qua: respōdit.
Quia iūmicōz neglīmā domui
carnē meam. Amice: hic impera/
tor inglorius magrasset a seculo:
nisi ei restitisset: cum qua tu fami/
liarem assensuz pepegisti. ait Va/
lerius in paruo tractatu. Illi ergo
sunt reges 7 principes: qui sic se/
F ipsos 7 sua oīa regunt. Job. xxix.

Cum regibus 7 consulibus terre
Ebi Greg. Reges: q̄ sua corpo/
ra bene regere sciunt. qui deside/
rioruz motus in se temperāt: sub/
iectas cogitationes lege virtutis
regulant. Reges: q̄ sibiip̄is pre/
sident: 7 se reges sciunt. Jō bea/
ta terra: cuius rex nobilis ē: 7 vhe/
terre: cuius rex puer est. Ecc. xi.
Nū bene dicit Sen. epistola. lxx
q̄ multi vt hostem vincerēt: vi/
cti sunt cupiditate. Nemo cupi/
ditatibus resistit: nemo ambīdō
nemo crudelitati. Et cum agere
videant: ab eis agitant. Et episto/
la. cxv. loquens de Alex. ait. Ei/
cto: tot regum: tot gentium: tot
populo: iū ire tristitiez succum/
bens. Id enim egerat: vt omnia
potius in potestate haberet q̄ se/
d̄ q̄ magnis homines tenētur
erroribus. Felicissimos se iudicat
ignarri: q̄ imperari sibi magnū
est imperium. Et ideo idēz ep̄la
xxxviij. Si vis inquit omia tibi
subicere: te subice rōni. Multos
reges: si te rō regat. Ab ipsa di/
sces: quid 7 quemadmodū age/
debeas. Et quia nō semper sic fa/
cit homo: ideo nō semper est. ve/
rus rex ait idē epistola. cxvi. Ant/
mus noster modo est rex: mō ty/
rānus. Rex est: cum honesta in/
tuet: salutē cōmissi corporis curat
7 nihil illi iperat turpe: nihil sor/
didum. Ebi v̄o corpus est ipo/
tens: 7 delicatuz transit in nomē
detestabile: 7 fit tyrannus. Pa

G

H

Cōmuniloqui.

rum igitur valet principari genti
tibus exterius: dominari, puitijs
easq; humanis regere legib⁹: nō
si princeps eas regens regat lege
rationis et dīne equitatis. **A**ba-
lus enī si regat seruus est tot do-
minorū quot vitorū: **A**it **A**ugu.
I iij. de ci. c. iij. **E**contra: melior est
q dñatur aīo suo expugnatōr vr-
bium. puer. xvj. Ille enī vincit et
expugnat exteriora: hic regit et or-
dinat sua interiora sūm q expōit
Greg. ij. pastora. c. xij. De tali fge
dī puer. xx. Rex q sedet ī solio ī
ditijs īuita suo dissipat oē malū.
Caplm. xx. Qd pnceps caue-
at a tyrānide: et īiustitia.

Et predictis pz. qualr dis-
fert pnceps: siue rex a ty-
rāno. Quia princeps dī
q est legiptime īstitūt⁹: et iuredi-
uitio et humano principat: qui ē
virtutib⁹ predit⁹: et seipsum regit
vt dictum est. Tyrānus vō con-
K trarijs modis se hēt. **J**ob. x. Mu-
merus annorū tyrānidis eius īn-
certus est: vbi mor. xij. ait **G**reg.
Tyrānus est: qui in cōi republica
non iure principat. Et **P**oli. lib.
iij. c. i. Dīa inquit ē tyrāni et pñ-
cipis: qz hic legi obtēperat: et ei⁹
arbitrio regit pplm: cuius se cre-
dit ministrum. Tyrānus vō con-
trarijs modis se hēt. Et in litteris
secularibus cautum est: q nō est
L pñm: tyrānum occidere: s; equū
et iustū: ait idē li. iij. in. fi. subdens
rationem qui a deo recepit pāte

legib⁹ seruit: et iustitie: et iuris sa-
mulus est. Qui vō eā, vsurpat, īn-
ra depmit: et volūtati sue ītra sū-
mittit. In eū igit merito armant
iura qui leges. exarmat. **J**ō **T**ul.
iij. de offi. c. vij. Nulla inquit no-
bis societas cum tyrānis: s; po-
tius summa distinctio. **N**ecq; .n.
cōtra naturā est: spoliare eum si
potes: quem etiam honestus est
necare: atq; hoc genus pestifex
et impiū: ex hominū societate ex-
terminandū est. vt enī membra
quedā amputant: si sanguis et spī-
ritu carere ceperint: et ceteris mē-
bris nocent: sic et ista tanq; īfir-
ma hoīs feritas et īmanitas belue
a cōmuni humanitate corporis
segregāda est. **E**nī et omnis pñ-
ceps: licet sit legiptime īstitutus
M debet tamē cauere ab operib⁹ ty-
rānicis: **Q**ue sunt. **I**niustus legi-
bus populū opprimere. **I**nde bijs
tribus et tallijs aggranare. rebus
pprijs spoliare: īdebit opib⁹ an-
gariare. **E**t īuadētib⁹ postib⁹ nō
defendere: prepositos et balliuos
iniustos ad excoīandū populū
p̄ficere. Et sic de alijs. **E**t enī
ait **A**ug. ij. de ci. c. xx. rex cum est
iniustus: tyrannus est. Et p̄hus.
ethi. viij. ponens dīam inter re-
gem. et tyrannum ait. Tyrannus
est q qd sibi conferens est inten-
dit: rex: qui qd est vtile subditōr.
Rex est qui per se sufficiens est: et
omnibus bonis superexcellens.
et talis nullo indiget. vtilia nō si

bi sed subditis intendit: ait ibidē
 Unde de principantibus mō ty/
 rānico. puer. vij. dñ Leo rugiēs
 vt vsus elurienſ princeps impl
 us super populum pauperē Dux
 indigens prudentia multos op/
 primit per calumniā. De talibus
 cōquerit dñs Iſai. xix. principes
 tui infideles: ſocij furū. Et dñ his
 Seneca. iij. de naturalibus. q. c.
 l. Potius inquit eſt deorum ope
 ra celebrare: q̃ philippi: aut Ale
 xandri latrocinia: ⁊ hanibalis: ⁊
 aliorum. Et ſequit. q̃ eſt precipu
 um in rebus humanis: non claſ/
 ſibus maria compleſſe: nec in ru
 brā maris litore ſigna poſuiſſe:
 nec deſiciente terra: ad aliorum
 iniurias erraſſe: in oceano igno
 ta querere: ſed animo vidīſſe: q̃
 nulla maior victoria: q̃ vitia do/
 muiſſe. innumerabiles ſunt q̃ po
 pulos in prāte habuerunt: pauciſ
 ſimi qui ſe. Nec ille. S; princeps
 nobilis ⁊ iuſtus cauēt a predictis
 cogitās: q̃ eſt pater patrie vt ha
 bitum eſt ſupra. vt enī dicit p̃b̃s.
 Eſai. xviij. Similis eſt compara
 tio: regis ad ſubditos. patris ad fi
 lios: paſtoris ad oues. Paterno
 enī modo: pie debet regere pplz
 vt dictum eſt. s. Que ſit aut mer
 ces t̃p̃alis principū bñ regētum
 dñ Deu. xvij. Non multiplicabit
 equos. Sequit. An lōgo tempo
 re regnet ipſe: ⁊ filij eius ſup iſrl.
 Quale ṽo ſit dānum tyrannice
 regentūz dñ. Ecc. i. Regnum a

gente in gentem tranſſert ppter
 iniuſtitias: ⁊ cōtumelias: ⁊ diuer
 ſos dolos. Et patet de Saule. i.
 Reg. xv. ⁊ poſt de Roboam. iij.
 Reg. xij. Eterna ṽo merces bene
 regnantū eſt: regnare cum rege
 regum in eternū. Et Dauid. In
 iuſte ṽo principatū dānatio eter
 na iudiciam enim duriffimū hīs
 q̃ preſunt. ⁊ potētes: potēz tormē
 ta patientur ſapientie. vj.

¶ Quarta diſſectio. De informa
 tione eorum qui ſunt preſides p
 uinciarum.

¶ Peditis cum dei adiū
 torio occaſionibus allo
 quendi principem: qui ē
 ad modum capitis in republica.
 ¶ ſequēter videndum eſt de infor
 matione eorum qui ſe habent ad
 modum membroz. Et enī tactū
 eſt ſupra. preſides prouinciarum
 ⁊ iudices ac legiſperiti vendicāt
 ſibi officium aurium: oculorum:
 ⁊ lingue. Et loquendo p̃ appro
 priationē: preſides prouinciarū
 ſiue poteſtates ciuitatum: ſiue pre
 poſiti populorū: ſiue balliui villa
 rum habent ſe ad modū aurium.
 Suscipiunt enim precepta princi
 pis. ⁊ iō auribus aſſimilant. Iu
 dices ṽo: qui recta vident ⁊ iudi
 cant: oculis comparant. Lingue
 quarum vſus eſt eloqui poſſunt
 comparari legiſperitis ⁊ patronis
 cauſarum.

¶ Capitulum primū. Quod
 preſides nō ambiant illa officia.

Cōmuniloquii.

T Rini aut. s. presides et p
positi admonendi sunt et
instruendi ne sint cupi
di et ambitiosi talium dignitatum pro
pter easdem rationes: propter quas
princeps non debet ambire prin
cipatum. De quibus supra. Si enim
latrocinia sunt parua regna: sicut
Aug. et Tullium ubi. s. multo ma
gis tales dignitates sunt quidam
principatus: et eis utentes vocan
tur potestates. Non ergo ex am
bitione vel cupiditate lucri ipsalis.
nec ex appetitu transitorij hono
ris debent assumi huiusmodi of
ficia: vel ut veri⁹ dicas onera et pe
ricula: sed debet assumi intuitu obie
superioris principis iniungentis
et affectu comodi reipublice: et de
siderio subueniendi indigentibus
suo auxilio et patrocinio. ecc. viij.
Moli querere ab homine ducatus
nec a rege cathedram honoris
Moli querere fieri iudex: nisi va
leas: virtute irrumpere iniquitates
Sed valde difficile est irrumpere
iniquitates diebus istis: quia mul
ti iniqui atque infideles regno: pau
ci vero boni: ut enim ait Accius sicut
recitat Tullius. iij. li. de offi. c. xix.
X Ad vulgi opinionem: que maior
utilitas quam regnandi esse possit: Ni
hil tamen inutilius eo quam iniuste con
secutus sit inuenio Possunt cui
quam viles esse languores: sollicitu
dies diurni et nocturni metus: vi
ta insidiarum et periculorum ple
nissima: hec ille. Et vere ille qui

ex ambitione et libidine presiden
di consequitur dignitatem prefecture
iniuste consequitur. Indigni ergo
non sunt a principibus presicien
di in dictis officiis ait Gal. li. vi.
c. viij. narrans de quodam: qui con
sultuit: neutrum mitti in hispanias
consule a senatu de duobus: quo
rum alter nihil habebat: alteri nihil
erat satis: eque mala imperij ma
gistrum iudicans: inopiam et aua
ritiam. Quando enim prefectus egen⁹
est. multa extorquet a subiecto po
pulo: ut sustentet et dicit. Quando
vero auarus est prefectus: multa ra
pit: ut ei⁹ auaritia satiet. Tales igitur
excludendi sunt et amouendi
a talibus officiis. Unde in histo
rijs super actus apostolorum narra
tur de tiberio: quod. s. erat in negoti
is morosus: et segnis: et vix aut
numquam mutabat procuratores. et
querentibus causam respondit: parcere
se plebiculo. Scientes enim: se ha
bere procuracionem ad modicum
tempus: emungunt populum usque
ad sanguinem: et tanto acius domi
nant: quanto breuius. et qui recedentes
veniunt dissipant quodquid inueni
unt. Et dicebat exemplum de quo
dam vulnerato. Qui cum esset in
via nec amoueret muscas de vul
nere: alter superueniens putans: quod
has dimitteret ex imbecillitate: ab
egit eas. Ad quem ille. Male fe
cisti: quia musce quas amouisti ple
ne erant sanguine: et me partius
molestabant. Que autem superueni

ent: acrius pungent. Sic et pcuratores vel officiales recenter substituti: acrius in subditos deservunt. hec ibi. hñtes igit maiorem famē siue ex inopia siue ex avaritia improbius rapiunt et denorant vñ Gal.li.vi.c.ij. narrat de vetula que orabat deos pro vita Dionisij tyrāni. Et qua cū ille quereretur: quo merito suo id faceret: rñdit. Quando erā puella: et gravē habueramus tyrānū: carere eo cupiebamus. Quo interfecto: deterior arcem occupavit: eiusq; dñatio nem finiri oēs cupiebāt. Tertius importuniorē oib⁹ habet cepim⁹ rectorem. Timens itaq; ne si tu fueris assūpt⁹. deterior in locū tuū succedat: caput meū pro salute tua deuoveo. Tam fatuā autē auidatiā punire Dionisius erubuit. Quales autē sint assumendi et proficiendi sufficienter doceat. Exo. xvij. Provide ait dñs: moysi de omni plebe viros potētes. Alia littera hēt sapientes et timētes deum: in quib⁹ est veritas: et q̄ oderint avaritiā: et constitue ex eis tribunos et centuriones. et. Debēt enim esse potentes iustitie et aliarum virtutum stabilitate firmati: timentes deū: cultus diuini pietate: hñtes veritate vite et iudicii in recta diūdicatione: cuius avaritie detestatiōe. et munerū refutatione: de quibus infra: et absq; subiectorum spoliatiōe. et excoꝛtatione. Talis fuit seruus Abrahe q̄

erat oibus que habebat. vt patet gen. xiiij. Talis fuit Ioseph. qui sub pharaone toti terre egypti p̄fuit. Gen. xliij. Talis dñs ē seruus fidelis et prudens super familias dñi sui: Prout dicit Saluator.

Capitulum secundū. Qd̄ presidentes caueāt a pōposa seq̄lla.

Talis autem debeat esse quilibet talis prepositus et qualiter debet regere populum subiectum patet ex dictis

supra de principe. Debet enim imitator esse boni principis et se recte regere in officio sibi commissio: sicut et princeps in dominio suo vel regno. Secundū enim iudices populi: sic et minister eius. Et sic princeps vel dux debet rectificare omnes in suo dominio recto regimine: sic et quilibet presidens sub eo: Ecc. x. Qualis est rector ciuitatis: tales habitantes in ea. Nilominus cauere se dñs a familie et seruorum numerosa populo: et a nimia personarū inuiliū sequella: ad subiecti populi grauamen. exēplo antiquorū. An narrat Gal.li.iiij.c.iiij. de Latone: qui et cum bellis ciuilibus interesset: filium trahens secum: duodecim tñ seruos habuit. Similiter narrat ibi de scipione Emiliano q̄ p̄ duos inclitos cōsulatus. totidēq; sue precipue glorie triumphos: septem tñ seruis sequentibus officio legationis functus est et sequitur. Itaq; cū p̄ socias et externas

Cōmuniloqui.

F gentes iter faceret: non ei⁹ man-
cipia: s; victorie numerabāt: nec
q̄tū auri ⁊ argenti: sed q̄tū am-
plitudinis secuz pondus ferret ex-
timabatur. ¶ Item cauere dz
preses q̄ p̄est populis a congre-
gatione indebita diuitiaruz: ⁊ ab
iniuste extorta pecunia. Exēplo
antiquorum: prout narrat ibidez
Eal. de talibus: q̄ post cōsulatus
in nullo fuerunt ditiores: sed etiā
pauperes mortui sunt. An narr-
rat: q̄ Valenti⁹ post tres cōsula-
tus poplo romano acceptissimos
sic mortuus est paup: q̄ patrimo-
nium ad exequiarū expensaz nō
sufficiebat. Silr narrat de Bar-
co veneo. q̄ fuit arbiter salutis pu-
blice q̄ ita pecūia inops decessit
q̄ sepulture honore caruisset: ni-
si ex collecta pecunia a poplo su-
neratus fuisset. Similiter narrat
de alijs: q̄ sic pauperes post cō-
sulatus suos decesserunt: vt non
haberent: vnde filias suas mari-
tandas dotarent: nec vnde cum
honore sepeliri possēt. Et hoc iō
q̄ quilibet intēdebat saluti reipu-
blice. nō comodis pprijs vt di-
ctū est. s. vbi de republica. ⁊ d cō-
sulibus. ¶ Vegetius li. iij. c. iij. ait.
q̄ Scipio post res gestas p̄spere
in hispania: in sūma paupertate
decessit: nec ea quidē relicta pecu-
nia que sufficeret in dotem filia-
rū q̄s ob inopiā: publice dotauit
senatus. ¶ Item cauere debet ta-
lis a comestatiōe ⁊ luxu: ⁊ a luxu

riarū lasciuia. Unde narrat Eal.
vbi. s. de quodam illustri viro. s.
Catone: qui tribus tñ seruis cō-
mitat⁹ hispaniā rexit. ⁊ eodē cibo
ac potu content⁹ erat quo remi-
ges. Illū. n. grata frugalitas p̄su-
etudo in hoc genere vite cum sū-
ma dulcedine p̄inebat. Simili-
ter narrat Vegetius vbi. s. c. i. qualr
antiq̄ cauebant a lasciuia luxurie
vt Antigō⁹. Qui cum audisset
filium diuertisse in eius domum
cuius tres filie insignes ⁊ specio-
se essent: iusu edixit: ne quis min⁹
quinquaginta annis natus: hos-
pitio matrissamilijs vtref. p̄e-
dicta enī multū nocent existētib⁹
in publicis officijs: ⁊ et poplis sub-
iectis. Ideo tales a predictis ca-
uere debent: quorū multi contra-
ria faciūt. Quod dolēdū est. Sū-
me aut sic presidentes habere de-
bent deum ⁊ eccliam in reueren-
tia: ⁊ populū subiectum sub disci-
plina. ⁊ nihilomin⁹ tractare pau-
peres cu3 mīa: q̄ oportet eos mi-
sereri paupertati subditorum: vt
deus de illis habeat misericordi-
am. Unde legit in vita beati basi-
lij. q̄ accessit ad eum quedā mu-
liercula tanq̄ ad potentes apud
principem regionis: postulans si-
bi fieri prouidentia. i. misericordi-
am per eum. Qui scripsit illi. hec
mulier dicit: me posse apd te. Si
ergo possuz oīde. Qui rescripsit
sic pater sancte volui misereri illi
sed non potui: p̄ eo: q̄ tribus la-
cet cu i

K et. Lui Basilus. Si qdē volēs non potuisti: bñ vt cunq; res se habet. Si autē potens noluisti: ducat te christus ad horū indi-
gentiā: vt cū volueris nō possis. Et sic factum est. Nam postea cap-
tus est ille: et intercessione bea-
ti Basilij liberatus. Qui gratias agēs restituit mulieri in duplum qd abstulerat. Jō saluator. Ma-
thēi. xviij. nōne inquit oportuit et te misereri pserui tui sicut et ego: tui misert' sū? Et Math. xxiij. de malo seruo q manducat et bi-
bit cū ebrios: et percutit seruos: ad quē venit dñs die qua nō spe-
rat. et. predictis etiam modis q bus princeps est informandus: potest et quilibet informari q pre-
est populo sub eo: vt dictum est. **C**aplm. iij. Ad iudices visu-
tiant et diffiniant cās cū diligētia
i iudices autē vēdicāt sibi
oculor locum i republi-
ca: vt dictū est. Sic enī
oculi discernunt corporū vitia a
nociuis: quia oculi speculatores
qdam sunt: et in alto sūt ad peri-
cula preuidenda sū Ambro. in
exameron omel. vltima. Sic iu-
dices reipublice: in alto positi sūt
vt discernant iusta ab iniustis sa-
lubria: a nociuis. oculi inquit tui
recta videāt puer. iij. vñ et iudex
dicitur: quasi ius dicēs ppli: siue
q iure disceptet. Jure at discepta-
re: iuste est iudicare. Nō est autē
iudex: si in eo nō est iustitia. xxiij.

q. ij. Idem pp. Quales aut iudi-
ces eē debeāt dicunt. Deut. xxiij.
Date ex vobis viros sapientes et
gnaros: quorū conuersatio sit p-
bata in tribub' vris. Et sequitur.
audite illos: et qd instum est iudi-
cate. Quia enim debēt esse viri:
requirit in eis virtutū pstantia viri
enī est pprie fortitudo. Sit Tul.
i. tuscu. q. et vir dicitur a virtute:
vel quia maior vis in eo ait Pa-
pias. Quia sapientes: requiritur
debita sapientia iuris et legū: Ju-
dex enī dicitur dicē ius: vt dictū
est. Quia vō gnari: requirit ex-
perta industria. Snamus enim ē
peritus: doctus: sciens: strenuus
Snam sunt: qui peritiā pme ve-
ritatis insinuant: ait Papi. Ad
conuersatio eorū pbata sit. requi-
ritur laudabilis et redolēs fama
Tales debent esse iudices in qstū
iudices: Possūt enim esse idem
presides et iudices: presides in p-
sidendo: iudices in iudicando.
Deut. xvi. Iudices et magistra-
tus constitues in omnib' portis
tuis. Isti sūt admonendi: vt iu-
diciū exerceant studiose et dili-
genter: ordinabiliter et recte: pru-
denter et iuste. Job. xxix. Causas
quā nesciebam diligentissime
inuestigabam. Abi Gre. mora.
xix. Ad proferendā sententiam
nūq; precipites esse debemus:
ne indiscussa temere iudicemus
ne quelibet mala audita nos mo-
ueant: ne passim sine probatione

M

N

O credamus. Debet ergo eē in iudicio exquisita discussio: facilis credulitatis exclusio. ppositorū examinatio: cū deliberatione: sentētie platio. Et hoc merito: qz iudicium dei est. Deut. i. Ita pūz audientis vt magnū: nec accipies cuiusqz personā: qz dei iudicium est. Jo ait dñs Exo. xxiiij. Nec i iudicio plimorū acquiesces snie: vt a vero deules. pauperis quoqz nō misereberis in iudicio scilicet a vero deuando: et iniuste sententando. Sūme igit cauere debet iudex a predictis: et ab eis que iudictum peruertūt: Sūme debet cauere: et diligens eē in causarū discussione: ait Bre. vbi. s. Ma iora crimina credenda non sunt mor cū audiuntur: Sunt tamen citi⁹ puniēda: cū veraciter agnoscunt. Facilitas enī credulitatis fac puerū iudiciū. Sicut Pharisar: qui nimis credulus verbis vxoris sniauit Jo. Ioseph: et eum carceri tradidit. gen. xxxix. Item defectus discussiois accusationū et defensionū est occasio et causa iniusti iudicij. Sicut fuit d ppo cōdēnante Susanam ad dictum senū. Quo liberata est: testibus examinat⁹ et pdenatis. vñ et Saluator liberauit adulteram: qz nō fuit qui eā cōdemnaret. Jo. viij. vt enī ait Ber. de gradib⁹ hūilitatis. est iudiciū quadrupl⁹ scilicet vitatis. Jo. v. Sic audio: sic iudico. Et est iudiciū odij fm illud

fm legem debet mori: dixerunt iudei de xpo. Et est iudiciū terrois. Jo. xi. Si dimittim⁹ eū sic: oēs credēt in illū: et veniēt romā et tollēt locū nr̄m et gentē. et est iudiciū amoris scilicet carnalis: sic in David: qz nolebat qz Absalon periret. ij. Reg. xvij. Jo statutus est. nō debere admitti ad iudiciū specialr amici: ne fallant: aut fallantur. Cui concordat Tuli. iij. s. offi. c. xi. ponit enī psonas amici: cū induit personā iudicis. tñ dabit amicitie: vt verā amici cāz esse malit: et vt orandē litis tps q aliquid per leges liceat accomoder. Cū vō iuramēto snia dicen: da sit: iuramēto meminit: deū se habere testem. i. vt ego arbitror: mentē suam. hec ille. Cauēdū ergo iudicib⁹: ne ex nimia credulitate: ne ex discussionis omissio ne. ne ex odij imanitate: ne timoris pusillanimitate: ne carnalis amoris affectione: ne amicitie familiaritate: ne munez cupiditate iudicium peruertit⁹: et timore: odio: amore: cupiditate: vt habet. xi. q. vi. Sed pvideant: qz sint imitatores sūmi iudicis: cui⁹ iudiciū in terris exercēt. De quo Isai. xi. Iudicabit i iustitia pauperes. qz diligēter et cauti fuerūt anti qui in carū discussioe: qz sagaces et puidi in examinatione: qz cōstantes et industrij: in dubiorum sniatioe: qz clemētes et pii i quo-

R

S

T

V

nidā etiam reor p cause exigen
tia absolutione: patet in gestis eo
rū. ¶ De prio. s. de causaz diligē
ti discussione narrat Vale. li. viij.
c. iij. di. Qd Demostenis astutia
mirifice sucursū est cuidā ancille
que pecuniā: depositi noie: ea cō
ditione acceperat: vt eaz nō nisi
simul vtriusq; redderet. Quorum
alter iteriecto tpe: quasi mortuo
socio s̄qlore obsitus: ancille dece
pte nūmos abstulit. Superuēit
postea alter: et depositū posceſ ce
pit. herebat illa misera: pariter et
pecunie: et deffensionis penuria:
tāq; de laqueo et suspendio cogi
tabat. Sed oportune sibi Demo
stenes patronus affuit. Qui vt i
aduocationē aduenit: mulier in
quit hec parata est: depositi fidē
soluere. S; nisi sociū adduxeris
id facere non pōt: qm̄ vt ipe vo
ciferas: hec dicta est lex: ne pecu
nia vni sine altero nūeret. Et sic
euasit mulier. ¶ De scōo scilz d
cāruz exaiatiōe: sag p; Dani. xiiij.
vbi Daniel. oēs ad iudiciū fuoca
uit. S; los testes pfutauit: innocētē
liberauit: datū indiscusse iudiciū
retractauit: vnde narrat Petr⁹
Alphonſus in tractatu suo de q̄
dam: qui vocabat̄ refugiu pau
perū: eo q; solebat pauperes ad
iuuare. Cū enim quidā paup: vt
ibi dī locasset domū suā cuidam
vicino diuiti. diues cogitās: pau
perē spoliare p̄diolo suo: posuit
in domo dolia quedā oleo plena

X

q̄daz vō semiplēa. Tpe elapſo ve
nit videre illa: et inueniens dolia
semiplena: imposuit pauperi cri
men furti: vt inde posset euz spo
liare. Cū aut nō restaret illi nisi
dominatio. refugiu pauper: vo
cans eū seorsū: inquit si esz in
nocēs a crimine imposito. Quo
iurante: q; esz innocēs rediit cū
eo ad iudiciū petijq; q; dolia il
la mensurarent. Et si tñ esset de
fecib⁹ in dolijs semiplenis sicut i
plenis: ille sit condēnandus. Si
vō non esset in semiplenis nisi
medietas fecis: eēt liberādus: qz
ex hoc planū eēt: q; nūq; fuerāt
plena. Et sic factū fuit: et paup li
beratus est. Ex quo p; q̄tū valz
prouida examinatio in iudicio.
¶ Similr p; te tertio. s. de dila
tione iudicioz. vñ narrat Valeri
us lib. viij. c. x. q; q̄daz m̄ fami
lias virū et filij interemit: qz ab
eis optie indol filij inuenē quez
ex p̄ori viro enixa fuerat p̄peris
occisū. quā rē Dolobella p̄sul ad
se delataz: Elthenas ad Ariopa
gi cognitionē tāq; ad iudices gra
uiores exercitatoresq; relegauit.
qz nec ipse liberare duab⁹ cedib⁹
ptaminatā: nec punire eam iusto
dolore compulsā sustinebat. S; et
Ariopagite non min⁹ sapien
ter inspecta causa: et accusato
rē: et reaz post centū annos ad se
reuerti iusserunt: eodem affectu
moti: quo Dolobella: sed ille trāſ
ferendo: hī differendo questio.

Y

Z

A

f 2

Cōmuniloquii.

nem damnādi ⁊ absoluendi in-
explicabili veratione mutabant.

E Conſimiliter narrat. A. geli⁹
de dilatione iudicij differēdi in-
ter prothagoram vel pictagoraz
ſm alios: vt ait P. ſoli. li. v. c. xij.
⁊ diſcipulū eius. Inter quos fuit
ſciſma hui⁹. Deual⁹ adoleſcēs
diues: eloquētie diſcende gratia
cauſasq; orandi cupiēs fuit. Hic
in diſciplina Pictagore ſe dedit
p. mittere pecuniā q̄tam peteret:
data medietate anteq̄ ingredere
tur: daturus aliam: q̄ die primū
cām apd iudices peroraſſet: ⁊ vi-
ciſſet. **B** Poſtea cuꝝ diuit⁹ auditoꝝ
aſſertorq; Pictagore fuiſſet: ſa-
cundiamq; a ſtudio p. mouiſſet:
tranſcurſo tempore longior: cuꝝ
cauſantibus patrociniū denega-
ret: ne doctoris mercedē ipleret:
habito conſilio: litē cū eo Picta-
goraz conteſtatur. Cū igitur ad
iudices ineunde cōſtituendeq;
cauſe veniſſet gfa: Pictagoras
ſic exorſus eſt. Diſce inq; ſtultiſſi-
me adoleſcēs vtroq; id modo ſo-
re: vt reddas qd̄ peto: ſiue pro te
p. nunciatū fuerit ſiue ꝑ te. Nam
ſi ꝑ te lis erit data: merces mihi
ex ſententia debetur: q̄ ego eu-
cero: Si ꝑ te iudicatū fuerit:
merces mihi ex pacto debet: q̄
tu vinces. Ad quem placide he-
ualus: opto inquit: me ancipiti ca-
prioni iſſe obuiam: ſi verba non
ipſe facerē atq; alio patrono vte-
rer. **C** Sed maius in iſta victoria ꝑ

iudicij eſt: cū te non in cauſa tātū
ſed in argumento quoq; iſto eu-
cero. Diſce ergo tu magiſter ſapi-
entiſſime vtroq; modo ſore: vt
non reddam qd̄ petis: ſiue ꝑ me
p. nunciatū fuerit: ſiue ꝑ me. Nam
ſi iudices ꝑ cauſa mea cenſerit:
nihil tibi ex ſententia dabitur: q̄
ego euicero. Si ꝑ me p. nuncia-
tum fuerit: nihil tibi ex pacto de-
beo: quia ego nō vinco. Et ſic ab
adoleſcente diſcipulo: magiſter
eloquentie inclutus: ſuo argumē-
to ꝑſutatus eſt: ⁊ captionis ⁊ ſu-
te ⁊ excogitate fruſtratus. Tunc
iudices dubiū hoc, inexplicable
eſſe: qd̄ vtriq; dicebatur rati: ne
ſententia ſua: vt tranq; in partem
dicta ipſa ſe ſe reſcinderet: rez in
iudicatam relinquunt: cauſaz in
diem longiſſimum protelantes.
D Nec eos terruit ꝑhi predicti au-
ctoritas: cum eſſet Pictagoras
magne auctoritatis apud ꝑhos:
ſiue fuerit Prothagoras: q̄ fuit
acerrimus ſophiſticator: ꝑut di-
cit. A. gelius li. v. c. i. Iudicia. n.
feſtinata: penitentiā ſepe pariūt:
vt patet. ſ. de Teodoſio. vnde ⁊
greci cū vrgent ad ſententiā: an-
teq̄ de cauſa liqueat: reſpondent
patres ſuos ſolem apud antipo-
das non vidiſſe: ſed expectaſſe ſē
per donec etiam ipſis oriret. Di-
cunt etiam: properū eſſe viatorē
qui anteq̄ lucifer oratur: craſſis
adhuc tenebris: luceq; remota:
dictam agreditur. ait P. ſoli. li. v.

vbi. s.

Capitulum. iiii. De veritate iudicij: et ordinata indulgentia.

Quarto vero scilicet de absolute reorum: et in indulgentia narrat multum

Male. lib. viij. c. i. Et hoc ex causis varijs sicut ibi recitat. vbi ait quod quidam interfecte sororis crimine a rege damnatus a populo est in iudicio absolutus. Quo

F

ruus alterum atrocitas necis mouit: alterum causa flexit: quia immaturus virginis amorem: seuerus magister impie punitus estimabat scilicet populum.

Similiter narrat ibi de quodam qui erat reus homicidij: pro se nihil recusans: sed paruos flens commendare cepit. s. iudici.

Ultigata igitur ratione: quasi omnium consensu periturus erat: pene nullum triste suffragium habuit.

Misericordia ergo que rationem illam non equitas rexit: queque innocentie tribui nequie rat absoluit: respectu puerorum data est.

G

Similiter narrat ibi de alio accusato: quod graues socijs iniurias attulisset. Et cum sine tristibus de eo ferebantur: repentina vis nimis incidit. Cumque ille prostratus humi: pedes iudicis oscularctur: totam questionem a seueritate ad clementiam et mansuetudinem transulit.

Similiter narrat de quodam reo et damnato qui cum clamaret: se innocentem opprimi: et iudex

responderet nihil sua interesse: nocentem aut innocentem eum perire: dummodo periret. ob violentiam dicti: ab alijs liberatus est.

Similiter narrat de quodam quem damnabat crimen libidinis: sed confessio intemperantie liberauit. Et sic de multis consimilibus: putat ibi. Erant enim priores ad miserendum: quam ad condemnandum: ut patet ex dictis.

Et de his Augustinus. xvij. de ci. c. x. loquens de Ariopago. Ariopagite inquit curiales illius urbis erant. s. Athenarum: et inde nomen habuerunt secundum Tharronem

H

quod Thars qui dicitur aries: cuius homicidij reus haberetur: iudicantibus duodecim dijs in eo pago: de sex eorum sententijs liberatus est: quia vbi paris numeri

sententie essent preponit absolutio damnationi solebat. Si ergo pagani et gentiles deum ignorantes: fidei inexpertes: diuinum iudicium futurum non precogitantes:

nec beatitudinem sperantes: fuerunt sic in iudicijs diligentes: quales esse debent fideles non solum in suis iudicijs sed in iudicio quod deus

est. **P**rouidere ergo debet iudex: ut iudicium fiat sufficienti discussionem: ut dictum est. Unde narrat Augustinus. vi. confessio. post merdium: de Allipio collega suo: qui apud Carthaginem comprehensus fuit tanquam fur: quia apprehensus

I

quandam securim quaz fur quidam

dimiserat. Cui comprehenso ob
uiauit quidam notus sibi: et que
sinit quid acciderat. Cui cū intī
masset factuz: duxit eum ad do
mū predicti furis: ingrens de se
cui cui⁹ esset a puero stāte ante
hostium. Qui confestim ait. Ho
stra ē. Deinde interrogauit: et ape
ruit cetera. Et in domū illam cā
translata est. Et non arbitroz ait
sibi Augusti. ob causam aliā deuz
permisisse: illum capi: nisi vt ille
vir tantus futurus iam inciperet
discere: q non facile in cognosce
dis causis homo ab homine dā
nandus esset temeraria creduli
tate. Ideo inunxit beat⁹ Ambro
sius Teodosio: vt añ trigessimuz
diem: nullus dānaret ad morte:
vt hitū est. s. vñ dñs ait Sene.
xviij. Descendam: et videbo vtrū
clamorē qui venit ad me ope cō
pleuerint: an nō est ita. vbi dedit
exemplū iudicib⁹ exquiste discu
tiendi anteq iudicēt. Et Itē pro
uidef debet: vt iudiciū sit indecli
nabili equitate rectū: ne. s. peruer
tatur affectu carnalitaz: metu po
testatis: inuitu cupiditaz: vel odij
et malignitaz. Iudices eim iudi
cauerunt s Alexandrū p militi
bus vt habitū est. s. vnde narrat
Augusti: vbi. s. de Tillipio. q eius
indoles: non solum illecebra cu
piditatis temptate est: sed stimu
lo timoris: quando assistebat iu
dici: et eius consiliarius erat Ro
me. Abi cum quidam potentissi

mus vellet licere sibi ex more po
tentie quod erat per leges illicitū
restitit Tillipius: promissū sibi p
miuz irrisus aio ptepte mine cal
cauit. Et licet iudex in eū cāz trās
ferret: asserēs se ab eo nō pmit
ti: et licet codices conficiendos si
bi curaret precijs ptozianis: sem
per perstitit: et deliberationē inde
melius vertit: vtiliores iudicanda
equitatem qua phibebat: q po
testatē q sinebat. Sic eim dñs p
cipit. Exo. xxiij. Nec in iudicio:
plioz acqiesces sententijs: vt
auero deutes. Et ibidē. Nō de
clinabis in iudiciū pauperis. Le
uit. xix. Nō iniuste iudicabis. Et
post. Noli facere iniquuz aliqd i
iudicio scilicet i numero: pōdere
et mensura. Et Itē iudices pui
de re debent: vt iudiciū iusto aio:
et recto ordine exequant: et etiam
recta intēione: nō ex ira aut cru
delitate: sed intentione iustitie cō
seruande. Qd enim iustū est: iu
ste exequeris: ait dñs. Deut. xvi.
vñ. iij. dist. c. xxxv. narrat. De q
dam: q vidit Petrū maiore ec
clesie in locis teterrimis: magno
ferri pondere ligatū et depsum
Alquo cū qreret: cur hoc eēt: di
ctū est: q: hoc patiebat: q: si qd
ei pro inferenda vltione videbat
ad inferēdas plagas plus ex cru
delitatis desiderio q ex obedi
tia seniebat. Sūme enim cauē
dū est iudici ab ira et crudelitate
Sap. xxxiij. Cū tranquillitate iu

L

M

K

N

dica. Ira eim viri: iustitiā del nō
 opat. Iaco. i. vñ narrat Sen. de
 quodam iudice tyrānico: q ex ira
 dānauit tres milites innocentes.
 vñ: q: rēderat a via sine suo cō
 militōne: iponens ei: q illū inter
 fecerat. precepitq: alteri militi vt
 eū duceret ad suppliciu. Qui cū
 eēductus: venit cō milito socius
 eius. Quem vidēs Centurio cui
 erat preceptū aliu occidere redu
 xit ābos ad iudicē. Quos vidēs
 iudex iratus dixit primo. Te iu
 beo interfici: q: damnat⁹ es. Et
 te similiter au alteri: quia cā dam
 nationis cō militōi es. Tertio di
 xit. Te quoq: iubeo occidi: q: ius
 sus illū occidere: impatori nō pa
 ruisti. vñ Sen. Q q solers ē ira
 cūdia ad fingēdos furores. Tres
 puniti sunt ob vñius inocentiam
 Excogitauit iste: quēadmodum
 tria crimina faceret: q nullū iue
 nerat. h3 eim iracūdia hoc malū.
 Non vult regi: irasci ipsi vñitati
 si vñ voluntatem suam apparuerit
 Et de hoc Irido. li. iij. de sū. bo.
 no. c. lv. di. Iudex iracūdius: iudi
 cij examē intueri nō valet: q: cal
 ligine furoris cecatus nō videt.
 Itē puidere d3 iudex: vt iudi
 ciū sit liberalitate gratuitū: n̄ ve
 nale vñ vñditū ait Augusti. epla.
 xxxv. añ fi. Nō iō iudex d3 ven
 dere iustū iudiciū: vñ testis verū
 testimoniū: q: aduocat⁹ vñdit iu
 stū patrociniū: et iuris perit⁹ veruz
 pñliū. Ille eim inter viranq: pte

examis adhibet. Isti vñ ex vna
 pte pñsunt. Cū autē iudicia et te
 stimonia q nec iusta nec vera vñ
 denda sunt iniq et falsa vñduntur:
 multo scelerius vñq pecunia su
 mitur: q: scelerate etiā a volētib⁹
 datur. Ille tñ solet tāq male sibi
 ablatā pecuniā repetere: q iustus
 iudiciū emit. Qui vñ p iniquo
 iudicio dedit: vellet qdē repetere
 nisi puderet vel timeret. emissee
 hec Plugu. Et idē. xxiij. q. v. Ta
 li eiz vñditione nihil inordinat⁹
 q: iustitiā vendere: iniquitas ē
 iniustitiā vñ: rabiosa insania
 Preterea: talis vñdit iustitiā quā
 nō habet. In alijs aut scitibus:
 res vendita alienatur a vñditore
 et transit ad emptorē. S3 in hoc
 scitu nullā iustitiā h3 venditor
 et forte effect⁹ iustitie transeat ad
 emptores. vñ de talis vñtate ipaz
 inhonorat et vilificat: q: eā que ē
 impretialis exponit p precio. z ius
 diciū ipsuz peruertit. puer. xxiij.
 Qui cognoscit in iudicio faciem.
 non benefacit. Iste p bucella pa
 nis deserit veritatē. Quibusdant
 eim iustitiā villis ē precaritate pe
 cunle: ait Aug. v. pñs. Nil sordi
 dius nil turpi⁹: nil iniquius tali vñ
 ditione. Apud antiq: eim oē qd
 ex debito officij ē: gratuitū cē o3.
 Qd si sit ad pñciū: in sordibus cō
 putatur. ait Poli. li. v. c. xi. Pre
 terea iudex ē famulus iustitie: q ē
 regina vñtū. Iudex ergo q ven
 dit dñaz suā et reginā: vel pñtuit

Cōmuniloquii.

Tol predo valentior: sicut p̄ditor
 male perire d̄z. vt enī ait P̄doli.
 vbi. s̄. p̄ciuz nō d̄f tñ pecūia: s̄
 obsequiū ⁊ oē munus: put dicit
 j. Talis ergo sicut seruus infidel
 dñam cui ex fide famulari tenet:
 quasi in foro distrahit. Iohel. iij.
 puellā vēdiderūt p̄ vino: vt bibe
 rēt scilicet iustitiā incorruptā ⁊ sin
 cerā. Nec solū vēditor ē iniquus
 sed etiam emptor: vt de illis veri
 ficet illud Ezech. vij. Qui emūt n̄
 letetur emptor eim talis scienter
 ⁊ ex intentione puerū iudicē cor
 rūpit. Sic Balach corripit Ba
 laaz munerib⁹: ⁊ excecavit: Au
 meri. xxiij. Et de hoc bñ fido.
 iij. de sū. bono. c. lviij. Null⁹ pre
 do tam cupidus in alienis: q̄ iu
 dex iniquus in suis. Latrōes in
 latebrosis faucib⁹ insidias ponūt
 isti palam: rapacitatis auaritia
 seniunt. Sequitur. Lorū figura
V vt ait qdā tanq̄ silla p̄ngit ⁊ de
 scribit. Ipsa quidē est hñana spe
 tie: sed capinibus caninis accin
 cta ⁊ circūdata. Enī Petronius
 Quid faciūt leges vbi sola pecu
 nia regnat. Aut vbi paupertas vi
 cere nulla pōt: Jam nūc iudiciū
 nil ē: nisi publica merces. Ideo
 iudices sacramento alligant legi
 bus iurati q̄ oīo iudiciū cū veri
 tate: ⁊ legū obseruatiōe disponēt
 Ipsoq̄ iure cautum est: vt sacro
X rū euāgelioꝝ scripture terribiles
 aī sedē iudiciālē ponant: Ibiq̄
 a principio lūtiū vsq̄ in finē per

maneat. nec amoueant: nisi sen
 tentia rectata: quo ton⁹ p̄istorij
 latitudo: ipsius dei repleta p̄ntia
 omnib⁹ metū incutiat: ⁊ ad sacro
 sanctas scripturas reuerēciam: ⁊
 ab inquisitione veritatis oīs inig
 tas ppulsetur: omnis quoq̄ car
 nis ⁊ sanguinis religio iudiciaria
 ppellat affectus: euacuans iraz:
 ⁊ odium: metuz: ⁊ amicitiam. vt
 entm ait Iul⁹ Cesar. Facile ani
 mus verū videt: vbi ista d̄ficiūt.
 put dicit P̄doli. li. v. c. xij. Et de
 iuramento iudicis Iul⁹ de offi.
 li. iij. c. xi. di. q̄ neq̄ s̄ republicaz
 neq̄ s̄ iusiurandū ac fidez. ami
 ci cā: vir bonus faciet. Iō vt ait
 ibidem. preclarū a maiorib⁹ acce
 pimus morē rogandi iudices: si
 eum morē tenerem⁹ que salua fi
 de faceſ possit. hec rogatio: ad ea
 ptinet: que paulo ante dixi hone
 sta amico: a iudice posse cōcedi.
 Nam si omnia facienda sūt que
 amici volūt: nō amicitie tales s̄
 p̄iurationes putande sunt. vnde
 ad describendū q̄lis debet cē iu
 dex inducit. Agel⁹. li. v. de yma
 gine iustitie. Crisippus inquit os
 ⁊ oculos iustitie vulnūq̄ seueris
 ac venerandis vborū coloribus
 depinxit. Sequit. Forma v̄gina
 li: aspectu vehemētī ⁊ formidali:
 luminib⁹ oculoꝝ acerbis: nec hu
 milib⁹: nec atrocis sed reuerēde
 cuiusdā tristitie dignitate. Ex hu
 ius ymaginis significatione: in
 telligit volunt: iudicē qui iustitie

antistes e si: oportere esse grauez
sue seuerum: incorrupt: inadu
labile. i. cui adulari non possit: p
improbos imiserico: de atq; in
erorabilem: electumq; et arduus
ac potentem vi et maiestate equi
tatis veritatisq; terrificu. ¶ De
instructione vero iudicum. ij. q.
q. i. p. totu. et ca. liiij. ¶ De pena q
q; mali iudicis narrat Hale. lib.
vi. c. liij. di. q. Lambiscus rex: ma
li cuiusda iudicis e corpe pellem
detracta: selle iudicarie intedit: et
in ea filium eius iudicaturu con
sedere fecit. Ceteru: rex barbar⁹
atroci ac noua pena iudicis: ne
quis postea iudex corrumpti possit
prouidit. Solerter eni puidere
debz iudex ne peruertat iudiciu
dei vt eternast no puniat. ex quo
tali pena punitur rex barbarus
iudicez iniquum.

¶ Quinta distinctio de informa
tione aduocatorum. Capitulum
primu Qualis debet esse: et a qui
bus cauere:

¶ Consequenter admonen
di sunt oratores: siue ad
uocati: vel legiste: q vdi
cant sibi officium et locu legiptie
in republica. pronunciant enim
cas expedidas p reipublice vti
litate sicut lingua enunciat corpo
ris utilitates et necessitates. Est
eni propriu oratoris: aperte disti
cte: et ornate dicere. ait Tuli. i. de
offi. et hi sunt informadi: vt vti

scia sua et eloquentia ad respubli
ce salutem no ad perniciem: ait ibi
dem. libro tertio. c. xvij. dicēs. q
inhumanum est eloquentiam ad
hominu salutem et pseruatione
data ad bonoz pestem: perniciem
q; conuertere. Ceterum tamē: vt
hoc fugiendum est: ita est religio
ni horrendu innocentem aliquē
impugnare. sicut aliquē ne phari
um impiumq; desedere. Ex his
patet q tales cauere debet. ne ip
sam veritate: vel eius causas op
primant: et destruant. ne inocen
tes et iustos impugnent et dānifi
cent: ne falsitatem: et eius salaces
causas defendendas assumant: et
ne impios verisimilib⁹ rationib⁹
iustificet. Qui eni iustificat impiu
et pdenat iustu: abhominabil vter
q; an deum puer. xvij. Talia eni
consequerunt perpetrare predicti
in foris litigiosis: ait Aug. liij. co
fessionu p⁹ principium: loquens
de seipso. placuit inquit mihi sub
trahere bñficiu lingue mee nu
dinis laq; citatis: ne vltius pue
ri mendicantes: no lege tuaz: no
pacem tua: sed infantas menda
ces: et bella forētia mercarent ex
ore meo: arma furori suo. Sic
est de talibus qui predicta faciūt
Licet eni iura sint iusta et leges
recte: ea tñ conuertere ad virtut
oppressionē: et falsitatis pmo
tione: eis abuti. Quod multi fa
ciunt. et vt magis hoc facere pos
sint: dilatant philateria sua: et ma

Cōmuniloquii.

gnificat fimbrias tam ornatib⁹
vestium: q̃ pompa gestium: et ar
rogantia verborum. put legi in
quadam tragedia: de quodā qui
vidit infernū: et videns ibi turbaz
aduocatorū: dixit. Deu venale
genus hominū: accedite: et me
cum in hoc vase balneamini: su
perest tñ adhuc locus. Sed no
bilis animus dedignat: querere
honore ab exterioribus ornāmē
tis. ait *Poli. li. viij. c. xij.* de De
mostene: qui ante q̃ virtus eloqi
eius innotuisset: cult⁹ copiosioris
dē accepisse nitore: sciens q̃ pur
pura causidicum vendit. Et post
q̃ noticiam et famā assecutus est
eloquentie toga contentus est. di
cens. velle: sibi a se potius q̃ a ni
tore vestium: aut cultu exquisito
constare gloriā. *Vio Aristipū*
decur color: et status: et res. Qui
libet idur⁹: celeberrima per loca
vadit: quez cum proprius attolit
honor: vilitas nō deprimat. Emē
dicatus laudis vñ esse suffragiū
q̃ ab extrinsecis pendet. *Prose*
cro vnus egregie virtutis titulo
quisq̃ magis clarescit: q̃ splendi
dissimo luxurie instrumēto: et oi
lenocinio vanitatis. Cū ergo vir
tus omnis aie polleat: iusticia cla
rius enitescit. vir ergo sapiens: et
virtuosus. dedignari debet osten
tare se exterioribus ornamentis:
et sic quasi vendere se. Et nō solū
ē, se aliqui tales vendunt: vel suū
patrimoniu: sed quod miserabili

us est vendūt suū silentiū. Et cū
silentium sit priuatio locutionis
venales exponunt ipsas priuatio
nes. Et sic que nullius sunt precij
sunt venalia apud eos: prout nar
rat de Demostene. Qui cū Ari
stidum auctorem fabularum in
terrogasset q̃tū mercedis in eaz
accepisset: et ille respondisset: mil
le nūmos: plus inquit Demoste
nes accepi ego: vt tacerem. Pla
num igit^r est: tales esse miserabi
les venditores. qui non solū se et
sua vendūt: sed etiā priuationea
vt dictum est. Et lingua talis vē
ditoris est multum dānifica rei
publice. ait *Poli. li. v. c. ix.* Cau
sidicorum siq̃ dē lingua est dānifi
ca: nihil tam vt dici solet funibus
argenteis vincias. Et nō solum
causas vendunt: sed etiā protra
hunt: vt plus lucent: et veritates
excludunt: vel q̃s nequius est in
terimunt: et hoc vt fiat peruersus
iudicium: vt de illis verificetur.
illud. *Isai. lix.* Conuersum est re
trosum iudicium: et iustitia lon
ge stetit: q̃ corruit in plateis veri
tas et equitas non potuit ingredi
re. Tot enī repagula fallaciarū:
tot obstacula astutiarū inducunt
q̃ non hēt veritas ingressum: et
quod grauius est: eā falsitatibus
interimunt: et propinant aliqui vñ
num erroris. *Ait Aug. primo cō*
fessionū añ. si. loquens de poetis
Non actus sed verba quasi va
sa electa: sed vasa erroris: vinum

H

I

K

quod in eis ppinatur ab illis doctoribus. Idē li. sermonū. Quid valet inquit eloquentia pagana: que tanq̃ pocula preciosa morti feros promat errores: et facit linguam frameam et gladiū bis acutum? Potest enī dici de talibus: lingua corū gladius acut⁹. Sed sciant tales: q̃ tenent ad restitutionem oīum que sūt lucrati iniuste: Alit Aug. epla. xxxvj. loquens de sacheo qui ait Luc. xix. c. Si quid aliquem defraudaui reddo quadruplum. Verū tamē ait, Aug. Si iustitia sincerius consulat iuste dī aduocato: redde qd accepisti qñ contra veritatem fecisti: iniquitatem astutisti iudicē fefellisti: causam iniustā oppressisti: de falsitate vicisti: q̃ vident⁹ multos honestissimos et discretissimos viros non soluz impune: sed etiaz gloriose videri sibi pmittere. Et ibi bñ de hoc. Et non soluz tenet ad restitutionem oīniū que accepit: sed etiaz eorū que per iniustā aduocationem eius iusti amiserunt. An ibi Aug. Quis tandem aduocatus facile reperit: q̃ dicat suscepto suo: recipe qd mihi cuz male adesse dedisti: et redde ad uersario tuo: qd me inique agente abstulisti? Nisi forte restituendum est alienū: quod furtim clāculo effert. et restituendum non ē quod in ipso foro ubi peccata puniunt: decepto iudice: et circūuentis legibus obtinet. Quasi. di. Si

illud est restituendum iusto: magis istud.

Capitulum secundum. De informatione actorum in iudicio.

Non solum aduocat⁹ est admonendus his modis. sed etia oīnis actor in iudicio. ne. s. cum lite et iurgio petat sua: nec querat aliena: nec per falsitates procedat: nec causā iniustam aduocatis cōmittat: iudicem non corumpat: nec pauperiorem opprimat: q̃ et si lucz his modis sic lucrata sit in archa dānū tñ erit in consciētia. Unde Tul. iij. d. offi. c. viij. Si vir bon⁹ ingt hēat hāc vtz: vt si digitis cōcrepuerit. s. per digitorū percussiones sicut fuit mos apd antiquos possit in testamento nomen suū locupletuz irrepere. i. fieri heres hac vi non vtaf. Et sequit quare itelligat et nihil expedire aut vtile esse quod est iniustum. Hoc qui non didicerit: bonus vir eē non poterit vbi ponit exēpla de illis qui supplantauerūt alios iniuste. Sequit. c. xix. Cadit ne i viz bonum emolumentū sui cā cialā aliqd preripere. s. alicui sua tollere. Nihil profecto minus. est ergo illa res tantū. aut comodū illi tam expetendū. vt boni viri nomen amittas: Quasi dicat. non Et reddit rōnem: q̃a vtilitas iste non pōt tñ afferre q̃tum auferre. Si viri boni nomen erripuit fidem et iustitiā detraxerit. Et de

Cōmuniloquii.

Quod exemplum. *Reg. xxi. de Achab habet. q. per falsū testimonium et iudicium ad suggestionem Iezabelis eripuit vineam Naboth. Ideo dicitur ei. Occidisti et possedisti. Sequitur in loco in quo lixerunt canes sanguinem Naboth lambent sanguinem tuum. Carnes vero Iezabel et c. Similiter Aman q. voluit opprimere Iudeos et damnare damnatus et suspensus est. Capitulum. tertium. De informatione testimonii.*

Ensimiliter testis in iudicio: est admonendus: ne testimonium perhibeat

falsitati. neq. alijs noceat: sicut precipit dominus *Exo. xix. Non falsum testimonium dices. An. Isido. iij. de summo bono. c. lix. Testis falsidicus tribus est obnoxius. Deo quem contemnit: iudici quem decipit. innocentem quem ledit. Et Aug. sermone de plagis. Plaga inquit octava est de locustis: q. locusta aial noxium significat falsum testimonium. Quid enim vult nisi mordere nocendo: et consumere mentis. Idem Apo. ammonet: ne nos falsis criminibus opprimamus. Si mordetis inquit ad lucem: et comeditis: videte ne consumamini. Gal. vj. Tales enim veritate interimunt: et sic ipsum xpm q. veritas est. Unde et contra ipsum insurrexerunt *Matth. xxvj. An. Ambro. sermone de passione. Christus est veritas: pax: iustitia. Quia relin-**

Squit pro falsitate veritatem. p. tio tpali sustulam odiunt: et scindunt pacem: et xpm occidunt. Ideo merito falsus testis non erit impunitus. *puer. xix. Et. xxi. Testis mendax peribit. Debet enim reddi ei. sicut cogitavit facere fratri suo. An. legit in ecclesiastica historia li. vi. c. ix. q. tres testes falsi insurrexerunt contra narcissum epm hie rosolimitanum confirmantes sub sacramento. Quorum primus iuravit ita esse: confirmans: vt si ita non esset: igne consumeretur. Alius dixit ita esse: qd si ita non esset: morbo regio corrumperetur. Tertius dixit ita esse: qd si ita non esset: luminibus orbaretur. Sanctus vero: cuius vita et pudicitia ab oibus noscebat: ante plurimis in desertis delitescit: sed oculus domine sustitit non quiescit. et impios visitatione molitur. An. primus: a parua scintilla ignis domo succensa. cum oia familia sua et pecore conflagrauit. Secundus: a pedibus usque ad uerticem morbo regio que fuerat imprecatus repletus consumitur. Tertius videns eorum exitum: nec se posse latere dino oculo: cunctis audientibus serapnia totum sceleris ordinem pandit. et in lacrimas prorumpens: luminibus est orbatus. Et Narcissus quasi e celo rediuiuus ex improviso rediit: et multo magis ad eum amor populorum excreuit. Scito igitur multum isti profuerunt: et sibi consumibiliter nocue-*

quit pro falsitate veritatem. p. tio tpali sustulam odiunt: et scindunt pacem: et xpm occidunt. Ideo merito falsus testis non erit impunitus. *puer. xix. Et. xxi. Testis mendax peribit. Debet enim reddi ei. sicut cogitavit facere fratri suo. An. legit in ecclesiastica historia li. vi. c. ix. q. tres testes falsi insurrexerunt contra narcissum epm hie rosolimitanum confirmantes sub sacramento. Quorum primus iuravit ita esse: confirmans: vt si ita non esset: igne consumeretur. Alius dixit ita esse: qd si ita non esset: morbo regio corrumperetur. Tertius dixit ita esse: qd si ita non esset: luminibus orbaretur. Sanctus vero: cuius vita et pudicitia ab oibus noscebat: ante plurimis in desertis delitescit: sed oculus domine sustitit non quiescit. et impios visitatione molitur. An. primus: a parua scintilla ignis domo succensa. cum oia familia sua et pecore conflagrauit. Secundus: a pedibus usque ad uerticem morbo regio que fuerat imprecatus repletus consumitur. Tertius videns eorum exitum: nec se posse latere dino oculo: cunctis audientibus serapnia totum sceleris ordinem pandit. et in lacrimas prorumpens: luminibus est orbatus. Et Narcissus quasi e celo rediuiuus ex improviso rediit: et multo magis ad eum amor populorum excreuit. Scito igitur multum isti profuerunt: et sibi consumibiliter nocue-*

T

V runt. Ille eni cui falsa in iudicio opponunt licet sit innocens patienter sustineat: et absque falsitate innocentiam suam ostendat: exemplo Joseph: qui innocens in lacu misus est Gen. xl. et exemplo Susanne. Dan. liij. et exemplo beati Stephani act. viij. et exemplo Iesu Christi. qui quasi agnus ductus est ad victimam. **B**ath. xxvij. Tales enim deus defendit et aliqui in presenti vel si permittit puniri: hoc facit ad cumulum meriti et premij. Unde narrat Hieronimus epistola: cxxxij. de quadam muliere sancta septies percussa: cui imponebatur crimen adulterij. et viro confitente qui dicebatur adulter: ut mortis compedio longos euaderet cruciatus: ait illa. Testis est mihi deus: non ideo me id negare ne peream: sed ideo me tiri nolle: ne pecces. Et ad primum ictum spectatoris caput viri abscissum est. Et cum ad illam venisset. primo ictu rasura modica sanguinem emisit: secundo fibulam auri: e collo excussit. tertio in ferientem gladius est reflexus: et se ferire non posse confitetur. Alius percussor eligit et semel percussa concutit: secundo percussa quatit: tertio vulnerata prosternitur: quarto percussa viva est mortui. et ducta a clericis reuixit. di. Dominus mihi adiutor etc. Et licet postea sentirent leges: nihilominus reddita est libertas. Evidens igitur est misericordia dei in protectione: et liberatione innocentis

Si vero sit reus his cui imponitur crimen in iudicio: instruendus est ut non peccata augeat vel cumulet: se purgando per mediantia et per iuriam: ac per compurgatorum falsa testimonia. Sed dignum se penitus et opprobriis intelligat. culpas suas et reatus agnoscat: et veraciter peniteat. exemplo filiorum Jacob dicentium Gen. xl. **M**erito. h. patimur etc. Item instruendus est: ut penam vel mortem patienter propina sustineat: et quod melius est sibi vitam finire in penam quam vivere in malitia recognoscat: supplicium dei misericordiam imploret: et confidenter in saluatorem speret. exemplo latronis Luc. xxij. Nos quidem digna facili recipimus. Sequitur.

Memento mei domine etc. **C**apitulum quartum. De informatione actorum in causis.

Tem instruendi sunt actores qui agunt contra reos ne cogant eos ad perurandum: ne incurrant delictum. Unde Augustinus in sermone de decollatione Beati Iohannis Ille inquit qui hominem pronocat ad iurationem: quem sit falsum iuraturum: vincit homicidam. Quia homicida corpus occidit: iste animam. Imo duas animas. scilicet eius quod iurare prouocat: et suam. Et narrat ibi de quodam qui alius prouocauerat ad iurandum: quod nocte l'visione adductus est ad iudicem excelsum et admirabilem. **A**quo

Cōmuniloquii.

B interrogatus quare prouocauerat hoīem ad periurationem: rñ dicit. Quia negauit mihi rem meam. Cui iudex. Nonne meli⁹ eēt rem tuam perdere q̄ aīam illi⁹ falsa iuratione perire? At ille p̄stratus iussus est cedi. Et tā grauius cessus est: q̄ in dorso euigilantis: plagarum vestigia apparebant: dictūq̄ est ei. Caue de cetero ne sic facias. Cui magna enī compassione debet fidelis agere contra tales: dolens plus de dānatione aīarum q̄ rerum. Unde Greg. mor. xxxi. sup Job. xxxix. Frustra laborauit: nullo timor cogente: Plus inquit raptoribus ipsis debemus metuere q̄ reb⁹ irrationabilibus defendendis inhiare. Et ibidem. Profect⁹ xpīanus quomodo dī res suas iurgādo defendere: quas precipit nō possidet? Et post. Si charitas vi scera erga raptorem xpīanū non habemus nos ipsos plus raptoze persequimur. grauiusq̄ nos q̄ aliter poterat deuastamus: q̄ dilectionis bonū sponte deserentes: a nobis ipsis intus est quod amittimus: qui ab alio solum exteriora perdebamur. Unde. i. corin. vj. Jam quidem oīno delictum est in vobis: q̄ iudicia habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini? Si ergo iudicia ligiosa et iurgiosa in rebus repetitis Apo⁹ reprehendit: multo magis quādo sunt actiones in iudi-

cijis absq̄ charitate vsq̄ ad damnationē mortis. Iō sancti dabāt etiā res latronibus: ne furando peccarent. Unde narrat Grego. Dial. i. de Hortulano: qui precepit serpentī: vt custodiret aditum horti. Et cū fur esset intra detent⁹ veniens ille ait. Cur tocies in laborem monachorum furtum facere presumpisti: et soluēs pedes eius ait illi cum magna dulcedie Simplicius non facias furtus: sed cuz necesse habes: huc ad me ingredere et que cū peccato laborabas tollere: ego tibi deuotus dabo. Et ne ille animam perderet furando: dabat ei gratis de labore proprio.

¶ Caplm. quintus. De informatione accusantium.

E quia in his iudicijs accusatores falsi multa mala faciūt: iō fideles instruendi sunt: ne falso alios accusent vel falsa fingendo: vel facta agnando: siue augmentādo. Et enī ait Tuli. iij. de offi. c. xvj. Duri hominis vel potius non hoīs ē. periculum capitis multis inferre. iō periculosum est et sordidū ad famā: vt accusator nomineris. Sequit. hoc preceptum officij diligenter tenendū est: vt nunquam innocentē iudicio capitis accersias. Unde de filiis accusatorib⁹ verificat illud hier. ix. Extenderūt linguam suā quasi arcus mendacij et non veritatis. Sequit. Sagitta

G vulnerans lingua eorum. Sicut enim sagitta vulnerat subito: et cum quis non suspicatur: sic lingua falsi accusatoris sepe ledit innocentes ex insperato. Et talis arcus est maledictus: quia emittit sagittas false accusationis usque ad existentes in partibus remotis. Iohannes separandus est falsus accusator a populo: ne multos ledat sicut canis rabio sua: ne homines mordeat. Phil. iij. videte canes. Glossa. natura canum est: ut non latret ad eos cum quibus habent consuetudinem. Sed isti etiam notos mordet frequentius et vicinos. Iohannes de quolibet tali dicit sic de capite suo Sathana Apo. xv. Proiectus est accusator fratrum: et non peccatorum: quia incontinentes accusat.

H Capitulum sextum. De informatione intercessorum.

I Quoniam in iudicio: quatuor sunt persone necessarie. scilicet accusatoris: defensoris: intercessoris et iudicis. putat Augustinus epistola xxxv. ad Macedonium: non solum predicti sunt instruendi in iudicio: ut visus est sed etiam intercessor: ut modo debet intercedat: inductus pietate et misericordia: non ut fauceat peccatis vel criminibus: putat dicit Augustinus. respondens obiectioni Macedonij obicientis. quid improbam quod ipse voluit. Et sic videtur: intercessorem approbare reum pro quo intercedit. Cui Augustinus respondit. quod nullo

modo culpas quas corrigi volumus approbamus: nec quod perperam committit volumus esse impunitum quia placeat: sed hominum miserentes: facinus siue flagitium detestamur. Quo enim magis displicet vitium: eo minus volumus: in emendatum interire vitiosum. Sequitur. Ad hanc penitentiam adduci volumus pro quibus interuenimus: non eorum peccatis parcimus vel fauimus. Ne ergo in emendati intereant: sed ut veraciter peniteant: iusti intercedunt iudices pro reis. et postea defensores: ab intercessore plurimum distat. Nam ille diluendis vel obtegendis criminibus maxime intendit. Intercessor autem cum de culpa constat: pro pena temperanda: aut remouenda curam gerit. Unde dominus apud omnes intercessit: ne lapidaret adultera. Ioh. viij. Balis ergo parce vir bone: quantoque melior: tanto est mitior: quanto celsior potestate: tanto humilior fieri pietate: ut enim ait ibi Augustinus. Iustus est intercedere recta intentione: iudicis autem est iudicare iusto ordine et modo: dicitur rogandi iudicem est: ut faciat quod salua fide facere potest. Iudicis enim est: semper in causis verum sequi: patroni autem non nunquam verisimile. Ait Tullius li. iij. de officiis. c. xvj.

N Sexta distinctio. De informatione senatus et consulum. Capitulum primum. de eorum institutione

Cōmuniloquii.

P Rehabilita occasionib⁹
informandi iudices: qui
sunt ad modum oculor⁹

in republica: necnon et informā
di personas alias illis assistentes
sequit^r de modis informandi se/
natū. i. collectionem consiliario/
rum. Qui quidem senatus obti/
net locū cordis in republica sūm
platarcum. Senat⁹ enī nomen ē
officij dictum a senectute: q^{ui} vel
fundauit vel ausit romam: vt ait
papias. Hi a Romulo electi sūt
q^{ui} ob etatē: senatores: ob similitu
dinem cure: patres dicti sunt. Et
senatus officiū est: cōsilio claita/
tem iuuare: ait Pap. Et de hoc
in principio historie Romanor⁹

P dī. q^{ui} Romulus condita ciuita/
te quā ex noīe suo Romaz voca/
uit: centū ex senioribus elegit. q^{ui}/
rum consilio oīa ageret: quos se/
natores propter senectutē: patres
ob cure similitudinē noīauit. Si
militer apud Athenas fuit Ario/
pagus: in quo sapientes erāt cō/
sules siue curiales vrbs Atheni/
ensem de quibus Aug. xviij. de
ci. c. x. dīc. q^{ui} Ariopagus et Ario/
pagitas constituit Solon. Unde
Tuli. i. de offi. c. xxiij. Cum iquit
Athenienses Ariopagū dicebāt
eo q^{ui} in illis toti⁹ populi virt⁹ cō/
sisteret. Et cū ab eis preclara plu/
rima inuenta sint: nihil salubri⁹
nihil gloriosius constitutū est q^{ui}
senatus. Et enī legi^t in vita beati

Q Dionisiij: ibi exercebant iudicia:

et docebant fora: ingenijq^{ue} ibi oīs
solertia. Quid enim nobili⁹ cetū
senū: Ait. Poli. li. v. c. ix. q^{ui} eme/
riti a vulgarib⁹ officijs: ad consi/
lij et regiminis officium transeūt:
et in marcido corpore exeunt mē/
tis vires: eo sapientie magis apti
negotijs: quo i corporis exerciti/
is minus pūt. Eorum nanq^{ue} tan/
tus honor extitit apud grecos: vt
reipublice duces nunq^{ue} procede/
rent nec egregiū aliquid agerent
quod instituti senes non induce/
rent: aut nō approbarent. Et q^{ui}
magis est: ab initio vrbs cōdite
nomina eorū aureis lris sunt cō/
scripta: Ipsi quoq^{ue} patres con/
scripti ab oībus appellati: qui alios
sapie etate et affectu paterno pre/
cedebant. Penes istos: consilio
rum auctoritas erat: et omniū pu/
blice gerendorum. Nec ille. et de
eorum auctē Tuli. vbi. s. dicit q^{ui}
etiā bellum Atheniensiu gestum
est consilio senatus q^{ui} a Solone
erat constitut⁹: Parua inqt sunt
arma foris nisi consiliū sit domi
Multo magis alia gerenda sūt
consilio sapientū institutor⁹ in re/
publica. Et merito: Senat⁹. i. col/
lectio talium cordi comparat^r: quia
sicut a corde in corpore naturali
est vita vigor: et regimē et origo:
sic a talibus in republica propor/
tionaliter dicta. vt vere dicat^r rei/
publice puer. iiii. omni custodia
serua cor tuū: q^{ui} ab ipso vita pro/
cedit. s. ad agendū et mouendū.

¶ Caplin

Caplm. ij. Qd Consiliarij debent esse instituta vite. pbat.

Tn debent consiliarij. Debent enim esse vita sancti: et pbat: ait Ambro. iij. de offi. di. q. in acqrendis cōsilijs plinū ad iungit vite pbitas: v̄tutum prerogatiua: beniuolentie v̄sus: facilitatis gr̄a. Et ponit exēpla. Quis in ceno fonte q̄rat? Quis in aq̄ turbida potū petat? vbi luxuria: vbi intemperātia: et vitioz cōfusio: quis non horrendū estimet? Quis non despiciet mox colluuiōē? Quis vtilē aliene cāe iudicet: quē videt inutilez esse sue? **H**ec ille. Ex quib⁹ patet: q̄les eē debēt consules siue consiliarij. s. a vitijs imaculati: et turib⁹ pediti morib⁹. pbat: experientia idustrij. **V**n̄ ibi Ambro. prestantior inq̄t est a q̄ p̄siliū petitur q̄ qui petit. Et sequit: qualis esse debet cōsiliarius scilicet vt exemplo et v̄su p̄tior sit: pericula p̄ntia soluat: iminentia denūciet: et expediat: ac remedia ferat: et paratus sit n̄ t̄m ad soluendū: sed ad subueniēdū. Et q̄ raro: tales inueniūtur. Ideo Ecc. vi. d̄f. Cōsiliari⁹ tibi sit vnus de mille. Jō antiqui senes eligebant consiliarios vt dictū ē.

Caplm. iij. Qd Cōsiliarij debent esse veridici.

Tem consiliarij debēt eē veritate p̄diti: siue veridici: vt in veritate p̄sulāt

ex qbus sūt consiliarij: vel cōsules siue sit princeps: siue ciuitas vel respublica. Non ad placitū eoz quib⁹ cōsulūt: sed fm rei veritatē: ait Sen. vi. de bñfi. c. xxx. iij. Dic illis qui volūt audire plenas aures adulationib⁹. Aliqñ vox vera intret. Da p̄siliū vtile. Queris qd felici poterit effici? Nec felicitati sue credat. vt enim legitur in tractatu q̄ d̄f: moralū dogma phoz: falsi amici: p cōsilio adulationē afferūt: et vna eoz est cōtentio: q̄s blādissime fallat vñ Iuuenalis. Nihil est qd credere de se. Non possit: cū laudat dijs equa potestas. Et sequit exēplū adulantū blande fallentūz Xerxes dur medoz: grecis bellū indixit. Cui familiarū ali⁹ dicebat grecos nuntiū belli nō expectaturos: sed ad primā aduentus sūt famā terga v̄suros. Ali⁹ dicebat greciā nō vinci: sed molle exercit⁹ opprimi. Ali⁹ dicebat: timēdū eē: ne vrbes desertas et vacuas inueniret. Ali⁹ dicebat: vix naturā rerū sufficere: āgusta eē clas sib⁹ maria: militib⁹ castra: expli: cādib⁹ equestrib⁹ cāpestris: vix celuz patere sagittas. Dū in hunc modū: regē nimia exultatiōe furentem: p̄citarēt: dixit Damagetus. Multitudo ista q̄ tibi placet metuēda est. verū enī ē: imodica nūq̄ posse regi: nec diu dura re pōt qd regi non pōt. Nihil tā magnū qd perire nō possit. Accel

X

Y

Z

g

Cōmuniloquii.

dūt aut q̄ dixerat Damagat^o. ex
 quo apparet: plus puidētie inesse
 senū p̄sultationib⁹ q̄ vana vul-
 gi assertionib⁹. De cōfusa vō de
 uictōe dicti regis narrat Trog⁹
 pēpet⁹ li. iij. dicēs q̄ Xerxes septua-
 ginta millia e regno armauerat:
 ⁊ triginta millia de auxilijs: ⁊ cen-
 tū millia nauū habuisse dī: ⁊ flu-
 mina siccata ab ei⁹ exercitu. ⁊ gre-
 ciam totā vix cape ei⁹ exercitum
 potuisse. Sed ipse p̄mus in fuga
 postremus in p̄lio: in periculis
 timidus: si metus abesset: inflat⁹
 Jō merito victus vt dictū ē. Cō-
 similiter narrat Egeget⁹ lib. iij. de
 eius cōfusi bili deuictione vñ in
 eius exercitu: equa peperit lepo-
 rez: qd̄ est fugax animal. ait Ha-
 le. li. i. c. iij. patet ergo q̄tū nocet
 adulatio in cōsilijs: ⁊ q̄tū e⁹ p̄
 dest veritas consilij.

¶ Caplm. iij. Qd̄ cōsiliarij de-
 bēt esse experti.

Tem cōsiliarij debent
 esse multiplici experien-
 tia industrij ⁊ perspicui.

Jō merito senes eligunt cōsilia-
 rij: vt dictū est. qz vt ait Ambro.
 in exameron: omel. p̄ia Sene-
 ct⁹ est in p̄silijs vtilior. Jō Ecc.
 xxxvi. dī. q̄ speciosū canitie iudi-
 ciū: ⁊ a p̄biteria cognoscere p̄si-
 liū vnde dñs p̄cepit Moy⁹: vo-
 care seniores ad p̄siliū: vt audi-
 rent mandata dei. Exo. iij. Hade
 ⁊ p̄grega seniores ⁊c. Mderi. x.
 Congrega de seniorib⁹ ⁊c. Ro-

boam q̄ dereliquit cōsiliū senū:
 adherens p̄silio iuuenū: a popu-
 lo derelictus est. iij. Re. xij.

¶ Caplm. v. Qd̄ cōsiliarij de-
 bent esse stabilitate solidi.

Tem cōsiliarij debent
 esse stabilitate solidi: ne
 moueant timore: amore
 vel cupiditate: in p̄silijs dandis.

Ecc. xxxvij. Ante oēs actū p̄siliū
 stabile: ⁊ maxie requiritur: q̄ sint
 stabiles in diuina iustitia: ab ea
 nullaten⁹ deniādo: vñ legitur de
 Cōstantino p̄re Cōstātini. li. v.
 historie tripartite. c. vij. q̄ cū ec-
 clesia pateret p̄secutiones in toto
 orbe terraz: cōcessit xp̄ianos li-
 bere in sua religioe p̄sistere. S;
 p̄bare volēs quosdā in suo pala-
 tio xp̄ianos: si eēt solidi: prece-
 pit: q̄ si qui venirēt ad sacrifican-
 dū dijs suis: hī cū eo in palatio
 remanerent. Qui vō sacri ficare
 nollent: recederēt. Quidaz ergo
 eoz a palatio exeūtes: sacrificare
 noluerūt: p̄ponētes religionem
 xp̄ianam p̄missis regis. Illij vō
 p̄mpti ad sacrificandū dijs: spe-
 rabant amicitiaz regis. Delibera-
 uit ergo rex: eoz vti p̄silijs: q̄ in
 meliorib⁹ fideles p̄stantesq̄ eēt
 Illios vō tanq̄ effeminatos ex-
 pulit: credēs: nūq̄ eos erga p̄n-
 cipē eē deuotos: qui dei sui fuerāt
 patissimī p̄ditores. Illi enim sūt
 stabiles cōsiliarij hoīs: qui sūt
 veri amatores v̄tutis. Eccle. xxx
 vij. A malo cōsillario sua aīaz

tuam. Ille enim est malus consiliarius qui proponit proprium commodum temporale utilitati consilii: vel factum hominis facto dei. Et talis semper est instabilis in consiliis: eo quod variatur comoda que intendit.

Caplin. vi. Quod consilia debent esse examinata.

Galia et o consilia esse debent: notandum: quod debent esse examinata: et cum deliberatione excussa. Consilium enim est appetitus faciendi vel non faciendi excogitata ratio. prima Rethorica li. i. Siue appetitus iustitius de nobis utilis: ait Dama sen^o li. iij. c. xxxij. Prudens enim est bonus consiliarius: Ebi. vi. vbi commentator ait. Bona consiliatio est habitus piecuratiuus operabilium firones optimi. Et bonus consiliarius est: cui adest talis habitus: et post omnia consiliatio: meditatio: intellectio: hec perscrutatio per longum tempus generationem recipit. vñ dñ in tractatu quod dñ dogma philosophorum. Triplex est capiendi consilij deliberatio. Prima est: de honesto tantum. Secunda de utili. Tertia de conflictu utriusque. Dubitamus enim utrum honestum aut turpe: deinde de duobus honestis: quod est honestum de duobus utilibus: quod est utile. similiter de pugna utili et honesti. In qua examinatione honestum est utili preponendum: et bonum contra proprium: et summe quod est ad honorem dei. comodo humana

no. Semp enim honestum proponendum est utili: sicut doctrinam Tulij iij. de offi. c. xv. Et post. Nec est vñq̃ utile quod est crudele: ait idem c. xi. ponens exemplum de Atheniensibus qui presiderunt pollices remigibus quod classe valebant: ne postea valerent. Similiter: nec quod est inhumanum faciendum vel consulendum. sicut expellere peregrinos de ciuitate: ait ibidem c. xij. Et breuiter concludit: nihil faciendum aut consulendum quod est iniustum. Unde Gale. li. vi. c. xv. loquens de Themistocle dicente: se habere salubre consilium: et petijt dari sibi sapientem ad examinandum. Cui dat^o est Aristides. Qui redijt ad populum dicens Themistoclis utile esse consilium: tantum minime iustum voluere animo. Est vniuersa cōctio perla niam. Quod equum non videt: nec expediens. Iō ad examinanda consilia: debet esse deliberatiua discussio: et exquisita examinatio. Sunt enim duo tria consilio festinatio scilicet et ira: ait Seneca in puerbijs Et ibidem. Deliberandum est diu quicquid statuendum est semel. Et Seneca epistola. c. ij. Quicquid consilio perspicere potest: perspice. **L** Item consilia debent esse stabilia: vñ prius dictum est: quod sapiens non mutat consilium: oibus illis manentibus que erant. ait Seneca. iij. dñ bñfi. c. xxxvi. Item debent esse consilia iusta et ordinata proponendo iustitiam utilitati: et honestum comodo vñ di

Cōmuniloquii.

Merum est. Et talia cōsilia sunt au-
dienda. **H**ō enī est nā cōsilia
ri^o. ethi. vi. **I**ō honorat sapiētia di-
uina ad audiendū p̄siliū. puer.
xix. Audi p̄siliū ⁊ suscipe discipli-
nā. Ecc. vi. Audi fili ⁊ accipe cō-
siliū. Et hoc a sapiente cōsiliario
ut dicit **T**hobi. iiii. nō ab insipiē-
te. Ecc. viii. Cū fatuis cōsiliū nō
habeas. **H**ō ab extraneo. **I**bi-
dē cū eīncis cōsiliū nō habeas
Hō ab emulo. Ecc. xxvij. **A** zelā-
tibus te absconde cōsiliū. **I**ō sa-
piētes scā sua regūt p̄silijs puer.
xxiiij. **A**stutus oīa agit cū p̄silio.
Siue ergo sit p̄nceps rei publice
siue ipsa cōitas: siue ēt q̄libet per-
sona p̄sides vel p̄uata pruden-
ter ⁊ p̄uidēter oī cōsiliari de agē-
dis: ait **S**en. in tractatu de v̄tuti-
bus. Si prudēs esse cupis: in su-
tura p̄spectus intende. ⁊ que p̄nt
p̄tingere aīo tuo p̄cta p̄spice nī-
hil tibi subitū sit: sed totus ante
p̄spicias. Qui enim prudēs est:
non dicit: nō putauit: hoc fieri: q̄
non dubitat: sed expectat: nō su-
spicatur: sed cauet cuiuscūq̄ fa-
cti cām requirere, cū initia inue-
neris exitum cogita:
Caplm. viij. **Q**uō in capiendis
cōsilijs sūt multorum sententię
audiende.

In cōsilijs capiendis:
p̄ncipis est: aliorū audir
sentētiās: l̄ sit sapiētia p̄di-
cā: oī tñ p̄silia salubria sint ⁊ vti-
lia. exemplo **N**oyi: q̄ audiuit

cōsiliū p̄iectro qui erat inferior
dignitate: ⁊ minus illustrat^o luīe
sapiētie. Exodi. xviij. ⁊ super illd
Isai. iij. Cōsiliari^o nō est tibi. ait
Micro. in originali **G**reci poete
laudabilis snia. **P**rimū dicit
beatū esse qui per se sapiat secū-
dū q̄ sapientē audiat. Qui autē
vtroq̄ caret: hūc inutilem ēē tā
sibi q̄ alijs. Segtur. **R**omani p̄-
cipes consules dicti sunt. v̄l a cō-
sulendo ciuitatib^o. vel a regēdo
p̄cta cū cōsilio. v̄n senatus p̄sul-
ti dicuntur. **H**ō enī fatuis credē-
dū est in cōsilijs: vt dictū est. s.
sed sapientib^o. v̄n **S**en. ad **M**el-
balā. Sapiētib^o viris me tradi-
di: nūdū valid^o in auxiliū meū
in aliena castra confugi. **N**ec est
p̄siliū requirendū a malis. Ecc.
xxxviij. **A** cōsiliario malo serua-
aias tuas. **A**n **A**mbro. iij. de offi.
Quō inquit stare pōt vtile cōsiliū
nisi habeat iustitias: ⁊ induat
constantia: Quō puto ydoneus:
vt det mihi cōsiliū: qui non dat
sibi: **J**ob. xviii. p̄cipit autē cō-
siliū suū. v̄n **G**rego. moral. ix. h̄z
p̄siliū suū omnis iniquus: p̄ntia
appetere: eterna despiceret: iniu-
sta agere. iusta deridere. Et sicut
h̄mōi p̄sulit sibi: ita ⁊ alijs. **N**ec
p̄siliū est querendū ab emulis: ⁊
a diligētib^o bona hoīs: nō ip̄m
hominē. Ecc. xxxviij. **A** zelantib^o
te absconde cōsiliū. **I**ō **G**re. in
primo **R**egistri. **N**ull^o inquit fi-
delior tibi ad p̄siliū pōt esse: q̄

R non tua: sed te diligit. Et sicut nō
est credendū malis consiliariis
exteriorib⁹: sic nec interiorib⁹ ait
Lamentator ethi. vi. Duo sūt cō
siliarij insipientes: delectatio. ⁊ tri
stitia. Nec enī multos precipitāt.
Cum enī cōsiliū sit ples mētis
⁊ filius cordis: quez mens parit:
⁊ post qd: sequit opus: put dicit
Augu. omel. prima. corda sequē
tiū delectationē in debitā: ⁊ fugiē
tiū tristitiā debītā: sept⁹ seducti
tū. In oibus aut cōsulendus ē
magni consilij angelus: ⁊ ab eo
psiliū inquirendū: q est admi
bilis consiliari⁹. Isai. lx. Sic Da
uid psulebat dñm anteq: aggre
deretur facta ardua. i. Reg. xxij.
Cōsuluit David dñm. Nūquid
vadā ⁊ percutiā philisteos: Et
de hoc Aug. in tractatu de lapsu
mundi. Quis est consiliari⁹ pru
dentior xpo: Sequit. Querim⁹
psiliū: habem⁹ copā nō sapiētis
sed ipsius sapie q xps est. Audi
sapientiam. Fons recti psilij dicit
Thesaurigate vobis thesauros i
celo Math. vi. vñ iste ē ille cō
siliari⁹ vn⁹ de mille: Ecc. vi. Mi
si enim ab isto psiliario emanēt
psilia tanq̃ a fōte sapientie ⁊ ni
si tendant finalr ad eius consilia
adimplēda: instabilia ⁊ erronea
sunt. vñ Sen. epla. xxvij. Errāt
consilia nostra: qz nō habēt quo
dirigantur. Et ponit exēpla bona
Scire debet qd petat q sagittam
vult mittere: ⁊ tūc dirigere ac mo

derari manu telū. Similr igno
rans quē portū petat: null⁹ vent⁹
est suus. i. sibi conueniens. Et qz
iuslus querit a deo consiliū: ⁊ ni
tū adimplere psiliū sibi datus.
Iob Ecc. xxxix. Ipse diriget cōsi
liū eius: ⁊ disciplinā: ⁊ in abscon
ditis suis psiliabit. Et puer. viij.
Bēū est cōsiliū: ait sapiētia di
uina. Et ibidē. Ego sapientia ha
bito in consilijs. Dans aut cōsi
liū debet solerter puidere. ne te
merarie presumat dare consiliū
sapiētib⁹. Iob. xxxvi. Cui dedi
sti psiliū. vbi mora. xv. Grego.
ait. Dare stulto cōsiliū: caritatē.
dare sapienti oñtationis est. dare
ipsi sapie: pueritatis est. Nec mi
rū. Grandis enim est imperitia:
meliorē velle docere. mora. vi. in
fine. Ideo Ecc. xxij. In medio
magnatorū loq nō psumas. Et
sequit. vbi sunt senes nō multū
loquaris. s. temerarie consulēdo:
ad oñtationē docēdo. vñ arrogā
ter increpādo. vñ ⁊ Saluator: cū
ēēt iuuenis. inuētus est in medio
doctoz audiens. ⁊ interrogans.
Caplm. xvij. Qd pnceps de
bet esse in consilijs magnificen
tior ⁊ clementior.

⁊ qz pnceps debeat
audire psilia sapiētū: vt
dictū est: ipse tñ debet ēē
magnificētior in psilijs detestā
do contēptibilia ⁊ vilia: iustior ⁊
equior abhōiando iniqua ⁊ inia
sta: clementior. porrendo crude

Cōmuniloquii.

Zlia munificentior erogando do-
naria. *Cor* enim ei⁹ dicitur esse magnifi-
cēt⁹: diuine equitati p̄formi⁹ cle-
mentia⁹ et munificentia⁹ cordibus
subditorum. vñ narrat *Vale. de*
Alexandro lib. vi. c. iij. qd Dario
deuictor: et virtutē *Alexandri* ex-
perto: cū sibi partē regni: et filiā
in vxorē cū decies centū millib⁹
talentorū *Darius* obtulisset. et de
hoc *Alexander* p̄siliū regreret.
respondit *permenio*. si ipse esset
Alexander se vsq; hac p̄ditiōe.
Et ego inquit *Alexander* vterer si
eēs *permenio*. Quasi dicat. *Cor*
meū regale ē: et magnificēt⁹: Et
iō magis magnifica me decent

A *Similr* princeps dicitur esse clemē-
tior et iustior vt habitū est. *S. Ipe*
enim ē vicarius et ymago dei in
terris: iō deo conformior debet
esse. vñ rex apud sine aculeo est:
put dicitur ē. *S. a Sen. p̄io d* cle-
mentia. Nullū enim magis de-
cet clementia q̄ regē vel p̄ncipē
ait ibidez. Licet autē aīr accidat
aliquādo q̄ p̄siliū est: nihilomi-
nus cōsiliuz posset eē datuz rō-
nabiliter: qz pōt mutari cōsiliuz
ex p̄tingentib⁹: sicut ait *Vale. li.*
ij. c. vi. de quodā nomine p̄silio
Althepiensis: q ait in p̄titiōe aliter
q̄ accidisset et propere. *Alseruit*
tñ suū cōsiliuz fuisse meli⁹: nec
damnauit qd recte acciderat: qz
ali⁹ bene gesserat scilicet qd male
p̄sulerat: felicius illi⁹ cōsiliū
existimans: suū t̄o sapienti⁹.

Plerūq; enim temeritatē iuuat
casus: ait ibidē. Semp tñ dicitur hō
de reb⁹ agendis p̄siliuz cape mo-
dis dictis. licet aliter accidat ali-
quādo vt enim dicit *Comētator.*
et *bi. vi. Demostenes* accusat⁹: qd
p̄silio de futuro nō est potit⁹ ait.
Nullus de futuro firmiter cōsu-
liat: futuri instabilitate. honorās
vituperatione dignuz. Quasi di-
cat. Futuri instabilitate potest im-
pediri qd consultuz est. hō tamē
faciat qd in se est. nihil omittens
de his que facere debet.

Capl. ix. Qd p̄siliorū secreta
sunt occultanda.

E cōsilijs t̄o occultan-
dis in reb⁹ arduis et pe-
riculosis ait *Vegeti⁹* pri-
mo de re militari. c. i. qd *Metel-*
lus interrogat⁹ qd postera die fa-
cturus esset: tunicā inqt meaz si
posset elog cohercerem. *S. ne di-*
ceret. Idez narrat *Valeri. li. i. c.*
x. sub alijs verbis. Hā inquit. Si
hui⁹ cōsiliij interfores tunicaz cō-
sciam esse sensero: p̄tinuo eā cre-
mari inbeo. *Iō* ait *Ecc.* In ab-
sconditijs suis cōsiliabitur. vnde
Vale. li. iij. c. v. ait. Ideo magna
p̄fia charitate tenebat: vt archa-
na patrū p̄scripta multis seclis ne-
mo senatorū enunciauerit. Segl
Nunq; taciturnitates optimuz
et tutissimum rex administrāda-
rum vinculum labefieri volebat
Et ponit exemplū. Cū rex *Alie*
bellum a perse aduersus populū

Romanus cōpari nōciaffet: nō ante scire potuit qđ aut ille locus esset: aut patres rēdisset qđ ipsam captam cognitū est.

¶ Septima distinctio. De infor-
matione. Thesauriorū pncipis.

¶ Caplm. i. De iformatiōe Ca-
merariorū principis.

F **q** **¶** Eademodū autē
senarū siue collectio sa-
pientū consiliarioz
in republica cordi cō-
patur vt dictū est: sic

ministri principis siue camerarij
et cubicularij pnt adaptari lateri
siue costis in corpore nālī. vñ Ber-
nar. ad Eugeniū omel. iij. circa
mediū alloquēs sūmū pontificē
ait. veniam⁹ inqt ad collaterales
et coadiutores tuos. Ibi seduli et
intimi tibi sunt. qđ obrem. si boni
sunt. tibi potissime sunt: si mali:
eque plus tibi. Ne dixeris te sa-
nuz volentes latera. i. ne dicas te

G bonū: malis innitētē. Cōsili-
ci pōt pncipi seculari. Iđ am-
monēdus est: vt eligat: et associet ta-
les sibi collaterales: et ministros
q sint ad sui honorē. et reipubli-
ce vtilitatē. Et pvideat: q sint a
sordib⁹ vitioz imactati: et ne sint
dei inimici. Nā si tales sunt: non
est secuz viuere inter eos. Am-
bulans enī in via imaculata hic
mibi ministrabat: ait Dauid. rex
Debent enī esse vtutibus pđiti:
industria puidi: morib⁹ honesti:

H in misterijs expi. Tales erāt mi-
nistri Salomonis. iij. Regi. iij.

I **¶** Adēa regina Sabba sapiētiam
Salomonis: hitacula seruoꝝ: or-
dinē ministrantiū: vestesq; eoꝝ:
non habuit vltra spm. Cant. iij.

En lectulū Salomonis sexagin-
ta fortes ambiunt ex fortissimis
Israel: omnes tenentes gladiū: et
ad bella doctissimi. et vt tales sint
debet princeps sollicite studere.

Scđz eiz iudicē populi: sic et mi-
nister eius. Ecc. x. et nisi velint ee
tales: dē eos de palatio eiscere: tā
q inimicos dei: sciēs: q nō erūt
multum sibi fideles. q infideles
sunt suo creatori: exēplo Consta-
tij impatoris vt habitū ē. s. Ibi

K debēt dñm suuz amare: fidelitatē
et sincerā seruare: eius honorem
in oib⁹ querere: vitā eius sollicite
custodire. i. Reg. xxxvi. ait Da-
uid ad Abner. Quare nō custo-
disti dñm tuuz regez? Sequit. vi-
uit dñs: q filij mortis estis. De
fidelitate autē seruoꝝ ad dños
dicef. in parte tertia.

¶ Caplm. ij. Qđ custodes the-
sauri stomacho pparantur.

C **¶** Insimili modo: custo-
des thesauri pncipis vt
cōitaj stomacho possunt

L compari in corpore nālī. vt enī
stomachus recipit alimenta corpi
necessaria: q refundit et tualiter et
effectualr in mēbra: sic expensaz
subsidiā infundunt in erariū pnci-
pis: vt cōitatis: quetū effundū-
tur ad ipsius cōtatis vtilitatem.

Cōmuniloquii.

Et de huiusmodi adoptione Policra-
tus li. viij. c. xx. Ubi recitat fictam
fabulam Esopi de allegatione mē-
broꝝ ꝛ stomachi: eoꝝ deuoraret
omnes labores eorū. Ecce. vj.
omnis labor hoīs in ore eius. Et

M rō diiudicasset: ea nihil dare sto-
maco: mēbra dēbilitata sūt. Qui-
bus conquerentibꝫ: adiudicauit
iterū ratio: vt alimenta stomacho
ministrarent. Et sic mēbra refo-
cillant. ꝛ pax oīam reformat. Iō
ꝓcludit ibi: qꝫ magistratꝫ: nō taz
sibi qꝫ alijs coaceruat. Si enim
exinanitꝫ fuerit: nihil mēbris im-
partiri valet: Stomaci enī ꝛ ꝓ-
cipis idē est officinꝫ in republica

N qꝫ ad hoc qꝫ dictū ē: iux illud
Quintiliani. Qui stomachū regez
totius corpis esse ꝓtendūt: vera
vñ rōne vident. eius enim vali-
dus tenor firmat oīa mēbra. Et
ꝫ eiusdeꝫ frangunt cūcta dolore
Quandoqꝫ enī nisi cura iu-
uet: vitare cerebrū ferī: ꝛ integros
illinc auertere sensus. Qñ igitur
ꝓnceps bonus: ea que accipit a
populo: ad eiꝫ vtilitateꝫ expendit
nō debet populus de eo ꝓqueri:
sicut nec mēbra de stomacho. ꝛ dē
tali dī cant. vi. Venter tuus sicut

O aceruus tritici. Triticiꝫ enim in
aceruo colligit: vt ꝫ cōi vilitate
expendat. Tales fuerunt Roma-
ni quoz erariꝫ erat diues: ꝛ ipi
pauperes in domibꝫ suis erat ꝫ
Salustiuꝫ: ꝛ Aug. vbi. s. Qñ igit

deficiebant expense siue in eorū
exequijs: siue in filiabꝫ maritan-
dis: administrabant eis dē erario
cōi siue collecta fm Vale. li. iij.
c. iij. Sicut dictū est. s. Sicut ē
stomachus est pestifer qꝫ multa re-
cipit: ꝛ recepta in mēbroꝝ vilita-
tem virtualiter nō refundit. Sic
ꝛ ꝓnceps multa recipiens a ꝓꝓlo
ꝛ non largiens nec expendens ꝫ
eius vilitate: pestifer est: ꝛ mltos
morbos generat. i. mores puer-
sos in corpore reipublice. ꝛ de ta-
li dicit Hier. iij. ventrem meū
doleo. ꝛ Isai. xlvij. Transgresso-
rem ex ventre vocauit te.

Octaua distinctio. De cauē-
dis septem vitijs curialium.

Capit. i. De ambitioe cauenda.

Quoniam predicti oēs au-
lici ꝛ curiales ꝓcipi
assistentes siue consu-
lēs: admonēdi sunt
cōiter: vt precauēant

sibi a vitijs que sunt cōia talibꝫ:
ꝛ specialr a septē. Quoz ꝓmuꝫ
est auida dignitatum ambitio. vt
enim ait Tullius. primo de offi. c.
xxx. Difficile est ꝓtatem cupienti
seruare egratē. ꝛ sequitur. Facilli-
me ipellit ad res iniustas qꝫ glie
cupidus est. locus enim lubricus
ē. vnde antiqꝫ nobiles noluerūt
preesse in republica nihil qꝫ diu
eorꝫ ministerio indigebat: ꝓout
ait Vale. li. vi. c. v. di. qꝫ ꝓiscatus
millenꝫ tādū imperiꝫ sustinuit
qꝫ diu cum Atheniensibꝫ bellꝫ

gerendus fuit. Postq̃ vo pax
ex victoria facta est: deposuit im-
perius: ne vltra q̃ reipublice ne-
cessitas exegerat dñs ciuiuz per-
maeret. Idē l. iij. c. iij. dic̃ d̃ eo q̃
gr̃as egit qñ cōsulatū amisit. Et
de hoc hituz ē. s̃. in admonitiōe
p̃ncipis. ⁊ dicitur infra parte. ij.
Cap. ij. De cauēda adulatōe.

S

Ecū dum vitium aulicis
comune: est seductoria
⁊ mēdosa adulatio qua
blandiuntur superioribus: vt se-
quant dignitates ⁊ honores. nec
non ⁊ alij: vt eis faueant: ⁊ cō-
mendentur ab eis. ⁊ de hoc vitio
Polycratus li. iij. c. iij. multū lo-
quitur: vbi ait Adulator ois vir-
tutis inimicus est ⁊ quasi clauus
figit in oculo ei⁹ cum quo cōserit
eoq̃ magis cauēdus ē quo sub
amantis specie capit. Sequit̃. Co-
mites habet adulator: odiū: frau-
dem: prodicionem: notam men-
danti: sequelam seruitutis: excecā-
tionem proximī. ⁊ totius extermi-
nium honestatis. Oleum inquit
ps. peccatoris nō impinguet ca-
put meum. vere enim ab eo lau-
datur peccator: in desiderijs ani-
me sue. Super quod Augustin⁹
Lingue adulantium alligant ho-
minem in peccatis: ⁊ sic trahunt
secū aīas in perditionē. Añ anti-
qui sapientes nō permittebāt: ta-
les loqui cūz p̃ncipibus: imo in-
terfiebant eos. Ait Elia. li. vj. c.
ij. di. q̃ Athenienses Thimogo

ram inter officiū salutationis Da-
riuz regem more gentium adu-
lantez capitali supplicio affecerūt
Et Poli. li. iij. c. xij. Egregie in-
qt Cecilius Balbus: Imperator
auguste cum in multis appareat
tñ i eo maxie elucet prudētia tua
q̃ isti. i. adultores nundū te om-
nino insanū reddiderūt. Qui vt
applaudant tibi: nō mō dijs. sed
tibi ipsi ⁊ pplo iniuriā faciūt. Nā
⁊ deorū minuūt reuerentiā: quos
tibi parificant: te arguūt insipiente
dum conditionis tue repugnan-
te nā: parē te numinibus persua-
dere presumūt. Nota superstitio-
nis inurunt pplum: cui mortales
deos pro imortalibus persuadēt
esse colendos. Sane: aliqd̃ ibi dī
uinuz in eo inesse monstrabis: si
oēs hos q̃ dīnitati tue fraudulen-
ter applaudūt: rapi feceris ad tor-
menta. Quis enī deorū ei parcat:
a q̃ se deceptū intelligit. Quis in-
eū n̄ iūnat. q̃ aureos Jouis oca-
los eruit: aut argento gēmisq̃ sō-
latis: deā vestā nititur excecāre?
Quis de martis capite adaman-
tinuz impune temerarijs effodit
vnguibus: Nempe deos iūstibi-
les ⁊ imortales circūvenire: ⁊ eis
fallacie parare insidias grauioris
clpe ē: eo q̃ ab his: visibiliū deo-
rū fabrica sustētat: ⁊ fgit: ⁊ hono-
rem aut cōtemptū qui istis exhi-
bet illi remunerant. Si sapias er-
go Auguste: in deorū hostes in-
surges: ⁊ te nō deū: quod nequa-

X

F

Cōmuniloqui.

Z **Q**uod es: sed deop monstrabis te eē
cultorē: si deceptores istos: exce/
catores tuos: deorum contēpto/
res exterminēs: et vitiorumq; in/
furiāz punias. **A** Simile narrat
Sen. de Alexandro epistola. lxx.
di. q. cum in obsidione cuiusdā
urbis in Asia circuitet muros: et
imbecilia mentis quereret. sagit
ta percussus diu persedit ire. et in/
cepta perficere. Deinde cū reſ/
so sanguine: sicci vulneris dolor
cresceret: et crus equo suspensus
paulatim obstupisset. oēs ingt/
urant: me filium esse Iouis: sed
vulnus hoc: me hominēz eē cla/
mat. Adulatores me decipet vo/
lūt s; hoc vuln' veritatē ostendit.
Et vere adulatores sunt decepto/
res: seductores: et inimici verita/
tis. **A** Adulator est: blandus inimi/
cus est: ait Hiero. epla. lxxxiij.
Hi enī sunt scorpiones: facie blā/
dientes. cauda punciētes. Ezech.
iij. Cum scorpionibus hitus ē vbi
Greg. super Ezechie. li. i. c. ix. ait
Adulator: scorpio est: q palpādo
incedit: sed cauda ferit. Et similr
apis: que mel in ore gent: s; cau/
da ledit. Sunt etiā adulatores sa/
cerdotes infernales. Dicunt enīz
placētia. Et sic incipiunt quasi
vesperas mortuorum a placebo:
sed in fine sepellūt in peccat. **B**
pulcrū enī patēs in guttur eorūz
s. adulatorum: ait Aug. qz quos
ad peccata illectant quasi decuo/
rant: et in eorum vitā conuertūt.

Mat. viij. Dimitte: mortuos se/
pelire mortuos suos. **A**bi Greg.
mor. iij. Mortui sepeliunt mor/
tuos: cum peccatores peccatores
savoribus premūt. **E** Item sunt
nutrices sathane. qz hoies nutri/
unt in peccatis. Job. iij. Cur lac/
tar' vberib'. vbi mor. iij. Greg.
ait. Adulatores lactant eos quos
laudent quasi premio laudis. p/
ne. i. Si te lactauerit peccatores
ne acquiescas eis. **I**sa. iij. Popu/
le meus: q te beatun dicunt: ipsi
te decipiunt. Et ibi Hiero. in ori/
ginali ait. Adulatores sūt hostes
et scille diaboli. Item sūt propina/
tores demoniaci. propināt ei po/
cula mortis: quasi melle adulationis
mellita. ait Alex. neq; li. d na/
turis rerū. Adulatio enī est vene/
nū mellitū: et mel venenatū. **I**o
Hiero de coniugio. Adulatorūz
inquit assertiones: et noxia blan/
dimenta salutis velut quasdā pe/
stes fuge. Isti adulatores abun/
dant in curijs. et alios per blāda
mendatia sua seducūt. ait Iuue/
nalis loquens de Roma. Quid
faciā Rome: Mentiri nescio: li/
brū. Si falsus ē laudare. nequeo
Quasi di. Fugio urbē. adulatorūz
veneficio excōicatā: et eā adula/
toribus dereliquo. **I**o aures clau/
dende sūt adulatorib': ait Sen.
epistola. lxxij. Surdū te amatori/
bus tuis presta. Exemplū de Ali/
xe: q claudēbat aures syrens. et
epla. xlvj. Venit ad me pro ami

co blandus inimic⁹. vitia nobis
sub virtutis nomine subrepunt
et q² contrarij. sunt veritati dicunt
Sathan. ait Greg. mor. iij. Ba
le suadentes duntur Sathan: q²
blandis v⁹ bis ad illicita trahunt.

F iij. Reg. xix. Cur mihi hodie effi
cimini in Sathan: et de ista peste
et eius documentis h⁹ in tractatu
de vitijs. Sed nihilomin⁹ liben
tius tales audiunt in curijs q² di
cunt placencia: predicatorib⁹ ve
ritatis: q² veritas odium parit. ait
Salusti⁹. Et q² male agit odit lu
cem. Jo. iij. Sed non sic faciunt
sapientes. Debent enim prohiberi
ne sic loquantur cum regibus. An
narrat Trogus Pompei⁹ li. vi.

G q² Canon Atheniensis vocatus
a rege persarum contra Lacedemo
nios: prohibitus est a colloquio re
gis cum eum more persarum adu
lari vellet. Et hoc merito: q² adu
latio infatuat assentiens: ait Sen.
Adulatio queq² pro sua portione
infatuat. Dicamus ergo. Nos q²
dem dicitis: me prudenter esse: ego
autem video: q² multa inutilia con
cupisci v⁹ appetes oportet. Unde
Lato. Plus alijs de te q² tu tibi
credere noli. Quid enim prodest:
si te omnes laudant: et conscientia te
accusat. Aut quid obesse potest: si
omnes te derogent: et conscientia de
fendat. ait. Greg. super Ezech. li.
primo Qmel. ix.

H Caplm tertium. De improba mu
nerum acceptione.

Etiam peccatum curiali
um: est improba mune
rum acceptio. q² etiam pri
vates excecant. Exodi. xxij. Me
accipias munera que excecant pri
vates et mutant verba iustorum.
Absq² enim talib⁹ vir p⁹ alijs igre
di curias: vir cum aliquo loqui vir
ab aliquo audiri. Multi curiali
um sunt sicut canis acris: q² obie
cto cibo mansuescit. ait Sen. lib.
de constantia sapientis. sic est ad
lsam de talibus. Acres enim sunt
et asperi anteq² videant munera:
sed eis visis mansuescunt: Econ
tra fuit de nobilib⁹ romans. An
Trogus Pompei⁹ li. xvij. ait. q²
Linus missus a Pirro Roma
ad pacem confirmandam cum igen
tibus donis: Nullum inuenit: cui⁹
dom⁹: muneribus pateret. Quia
enim munera portabat: omnes claude
bant ostia: ne cum muneribus in
traret. Idem narrat Valerius li.
iij. c. iij. ponens exempla de multis q²
refutaverunt munera: s⁹ quibus
in brevisloquio de virtutibus. Ac
cipientes enim munera minuunt glo
riam suam: et meritum. Unde nar
rat Val. li. vj. c. v. de Pissera mil
leno: q² cum agri pars consensu om
nium sibi offerretur: auertit animum
ab eo munere: deformis iudicis:
virtutis gloriam: magnitudine pre
de minuere. Si sic igitur paganus
refutavit publicum et consensu om
nium oblatum: quanto magis fidelis
refutare debet munus privatum

Cōmuniloquii.

M exceptis his que recipere licitum est fm leges: qualia sunt esculētia et poculenta: que accipi pñt mō debito: et debita quantitate. An de et epla dñi Seueri et Imperatoris Antonini de his determinat cuius verba sunt hec. Quātū ad enſenia pertinet audi qđ ſentim⁹ vetus prouerbiū est: nec oīa: nec ſemp: nec ab oībus. Nam valde inhumanū ē: a nemine accipere ſed paſſim viliffimū: et per oīa auariſſimū. Quod autē mandag continet: ne donū vel mun⁹ ipſe procōſul: vel qui in aliquo officio ſit accipiat: ematue: niſi vīctus quotidiani cā: qđ ad enſenia non pertinet: ſed ad ea q̄ edulij excedunt vſum. Sed nec enſenia producenda ſunt ad munerum q̄ſtitatem. Et Poli. li. v. c. xiiij. ait. Qđ fm Plinū quidam hoīes i Aſſyrica dicūt effaſcina re et voce et lingua: quoz faſcina tio eſt exitialis qñ aliqd laudant. Similiter ait: in illiricis naſci hoīes: q̄ videndo interimūt qđ diutius irati vidēt: Similiter Apollonides perhibet in Scythia naſci feminas: binas pupillas in oculis abentes: et quē irate aſpexerint perimētes. Tales ſunt curiales irati cum munera non vident: Alit Sen epla xviij. di. q̄ reges partos non poterat qđ ſine munere ſalutare: habētes enim oculos maculoſos: pñtores ſūt ad neq̄tiam fm ſapientes. Sic et

hñtes oculos cordis maculoſos prñiores ſunt ad neq̄tiam i muneruz acceptione. Sed ſic accipientes ſunt mali mercatores: qđ hñōi muneribus excecant: et pñuant oculis cordis. Enſenia enī et dona excecant oculos iudicis. Ecc. xx. Sed munera nolentem accipere commendat ps. Munera inquit ſuper innocētem nō accipit. Iſai. xxxij. Qui excutit manus ſuas ab omni munere. Super qđ Greg. mor. ix. añ me diū. Tres ſunt munerū acceptio nes: ad qđ ex fraude feſtinamur. **M**unus ex cordē. i. captata gfa cogitatione. **M**unus ab ore: gloria per fauorē. **M**un⁹ ex manu: pñmiū ex datione. A qbus omnibus iuſtus excutit man⁹. Et q̄ ſi idē dic ſup euāgelia. li. i. homi. iij. vbi agit. de triplici munere. **M**unus triplex ē. ſ. ab obſego. i. ſubuentio indebite ipēſa. **M**unus a manu. ſ. pecuuz. **M**un⁹ a lingua. ſ. fauor. Et enī ait. Poli. li. iij. nō eſt deſperādū de ſuffragio eius quē muneribus paſcis. Alimentiū vmbraillis gfe munuscula ſunt: et niſi fuerint frequē tata: amicitie nomē interimūt. et quod crudeli⁹ eſt: tales accipiūt a pauperibus et afflictis: et iniuſte vexatis. Lius contrariū cōmē dat Greg. v. Regiſtri. di. Enſenia vñ ſancitatis accipere nolumus: qđ valde incongruū eſt: vt a predatis afflictisq̄ fratribus per

Repisse mīera videamur. Simi-
liter etiā accipiunt ab infamibus
Quod odignati sūt facere antiq-
gentiles. ait Sen. ij. de benefi. c.
xvij. loquens de Sricinio Julio
Qui cū sibi esset missa pecunia a
Sabiano persico non accepit. Et
obiurgantibus his qui non esti-
mant mittentes sed missa: q̄ re-
pudiasset rēdit. Ego ab eo bñfi-
ciū accipiam. a quo propitiatio-
nez non sum accepturus. Quia
Infamis. Cui cum a Rebilio cō-
sulari esset sūma maior oblata. re-
cipere noluit: pecuniā ab eo mis-
sam: q̄ eiusdē infamie vitio labo-
rabat.

Caplm quartū. De impudēti
officio: rum venditione.

Hartū peccatum curia-
lium est: impudēs officio-
rum vel cōmodorū vē-
ditio. Vir enī sine precio: vel ei⁹
spe aliquid faciunt. Unde Juue-
nalis loquens de roma ait. Om-
nia rome cum pzecio. Qui das: et
censum. i. illum diuitē aliquē salu-
tes. Et te respiciat clauso vexen-
to labello: et c. Unde et vrbē vena-
lem vocat eā Salustius: si ēptorē
inuenerit. et cito periturā. Idē dī.
Aug. epistola. v. ut habitū est. s.

T Et bene Poli. li. v. c. ix. Impro-
bitas curialium eo vsq; innotuit:
ut de testimonio cōscientie. de ve-
nustate morū. de odore opiniōis
de sinceritate cāe: de torzēte elo-
quentie: nisi precio interuenien-

te quis frustra confidat. fm illd
Quidij de arte amandi: Ipse lz
venias musis comitat⁹ homerē.
Si nihil attuleris: ibis homere
foras. Nec enī ingredi pōt sine
precio: nec aures mulcere. p̄mis-
so. nisi sacri datum p̄ns. et sepe
Unde Poli. vbi. s. Non modo
leones et tigrides lenisse dicit⁹ est
orpheus fm fabulas sono crypa-
re sue: sed apud ipsam deitatem
vox dulci⁹ porauit: canēq; trici-
pites exorauit causa fauorabilior.
Atez Elchio fz phabulas solo
testudinis sono sara emoluit. fz
apud curiales nihil efficies: nisi
plumbes eorū corda: maleo au-
reo vel argenteo emolias. Apud
inferos vnus cerbarus. sed quot
sunt dulcicula curialū: tot sūt cer-
bari. Isti. n. nec instruita nec lit-
teras nec sillabas sine precio dāt
nec etiā verbū. Et quod magis p-
uersum est: nec silentiū: vt. s. ha-
bitū est. Et hoc ideo: q̄ oīa nunt-
ius agit: et charitas est exclusa.
Et sicut legit⁹ Idra cui si caput
vnū abscideret p̄ absciso: tria cre-
scunt. Est enī spēs serpentis mul-
torū et capitorū fz lldiere. ep̄la. lii.
sic est de predictis: q̄ qñ vni sa-
tisfactū est: et vnus voracitas qñ
interclusa acrius petit alij qñs
oportet dare. Et sic incidit in Sil-
laz cupiens vitare Caribdim. ait
Sen. li. de constantia sapientis.
Abi inquit. Nunqd sapiēs ac-
cedet ad fores quas durus iant-

Cōmuniloquii.

Por obsidet: Et rīdet Tāq̃ canē
acrem: obiecto cibo leniet. nec ī
dignabit aliquid impendere vt li
men transeat: cogitat: et in ponti
bus quibusdā. p. transitū aliquid
dari. Patet ergo talium ipudēs
improbitas et ceca cupiditas.

Capitulum quintū. De simulata
amicitiarū fictione.

Quintum peccatū curiali

qum: est exterior amicitia
tiarū fictio. Singunt enī
curiales: se esse amicos: donec ve
niant ad amicitie experimentum.
Et tunc apparet. se nō esse ami
cos veros. Vere isti sunt amici
mense qui nō permanent in die
necessitatis. Ex q̃ eis oīa sunt ve
nalīa apud eos: et acceptio mune
rum: p̃ nō esse verā amicitia ho
minū. sed nūmorū. s̃m q̃ ait Ju
uenalis. Quātū quisq̃ sua num
morū seruat in archa. Tantū ha
bet fidei etc. Iō nulla vera ami
citia. Et enī ait. Tuli. iij. d. offi. In
malis fictio est in bonis vō ami
citia. et q̃ predicti apud quos oīa
venalīa: et quos flectunt munera
mali sunt: iō in eis est fictio non
amicitia. Scd̃z. n. ph. 3. ethi. viij.

ZTres sunt spēs amicitie equales
amabilibus. Sunt enī amantes
bona. Et sunt propter vtile aman
tes ad inuicē. Et sunt quidā amā
tes propter delectationē. Et he
due vltime amicitie: s̃m accidēs
sunt et facile solubiles. Dissoluto
enī eo propter qd̃ sunt amici: dis

Asolvit amicitia. i. quando nō con
sequit aliquid vtile vel delectabile.
Iō Ecc. xij. Non agnoscit in bo
nis amicus: nec in malis inimic⁹
vt enim ait Ethnicus. Luz fortu
na manet. vultum seruatis ami
ci. Cum cecidit: turpi vertitis ora
fuge. Unde Aug. viij. conse. post
principiū. Non est vera amicitia
nisi cū eā agglutinas inter heren
tes tibi charitate. Et loq̃t ad deū
Talis charitas raro est in curiali
bus. Ideo Tuli. de amicitia. c. x.
Vere inq̃t amicitie difficillime in
ueniunt in eis q̃ in honorib⁹ re
q̃ publica versant. et Sen. ep̃la.
50. Errat qui in atrio querit ami
cum. Et hoc iō: q̃ quilibet que
rit et intendit comodū p̃p̃iū: p̃
pter qd̃ non est vera amicitia. ait
Tul. de nā decorum in. fi. Larum
est ipsū verbū amoris: ex q̃ ami
citie nomen dictū est: quam si ad
fructū nostrum referrimus: non
ad eius comoda quē diligimus:
nō est amicitia: sed mercatura q̃
dam vtilitatū suarum. Propte
rea et arua et pecudū greges hoc
modo diligim⁹: q̃ fructus ex eis
capim⁹. Vōium charitas et ami
citia gratuita ē. i. esse debet. Et q̃
non est sic in predictis: ideo non
est vera amicitia. Imo de mul
tis verificat illud Hier. ix. Dis
amicus fraudulenter incedit. Et
de hoc. j. vbi de amicitia. Quic
concordat Quidius de ponto q̃
ait. Illud amicitie quondā ven

B

C

D

rabile nomē. Prostat: et in que
Ru pro meretrice sedet. Diligitur
nemo nisi cui fortuna secunda ē.
Turpe quidem dictu: sed si mo/
do vera fatemur. Vulgus: amici
tias utilitate probat.

C Capitulum sextū De sophistica
machinatione calūniarū et ipia
spoliatione pauperum.

Extus peccatus cōmune
curialibus est astuta et so/
phistica machinatio ad
calūniandū vel illaqueandum
et ex cōsequenti ad excoziandū:
vel spoliandū populum: iniquas
leges statuendo: vel eis fauendo
peruersas consuetudines allegā/
do: varias vias calūniandi ad/
inueniendo. Unde d talib⁹. Isa.
x. Ne q condunt leges iniquas:
et scribentes iniustitiā: ut opprime/
rent in iudicio pauperes. et. Et d
quolibet tali dicit ps. Seder in in/
sidjs cū diuinibus in occultis. ut
interficiat inocentē. Et contingit
maxime: qñ princeps v^l dñs est
minus iustus: et nimis cupidus:
qñ fm iudicem populi: sic et mini/
ster eius. ecc. x. Et q libenter au/
dit verba mēdaciū: oēs ministros
habebit impios. puer. xix. Et si/
cut di. Didimus rex Bragmano/
rū Alex. detractorū officiū ē: fal/
sitiatis sermonibus mēdacia pig/
mentare. Et eni placeant tali: et
ut assequantur partem lucri: ma/
chinantur ad spoliandum paupe/
res: et ab eis laudatur peccator

in desiderijs aie sue: Tales etia/
assimilant canibus latrantibus:
siue lupis oues deuorantibz: siue
accipitribus columbas deplum/
mantibus. Mat. x. Sicut oues
in medio luporū. et ibi Crisosto.
Omēl. xxxij. Quid ouis in me/
dio luporū: qd columba in me/
dio accipitrū. et. Impius eni pñ
ceps siue dñs est ut leo rugies: et
vrsus esuriēs sup pplm pauperē
Tales eni. s. impij pñdes: siue cō/
siliarij: sunt sicut canes latrantes
cogentes. s. pauperes ad iudiciū
in quo spoliēt. Isa. i. Omēs dili/
gunt munera: sequūt retributio/
nes. Ideo seqtur. Pupillo non
iudicant: et causa vidue nō igre/
dit ad eos. Et tales aliqñ sunt in/
durati impietate: qñ nec pauperū
indigentia mouet eos ad pietatē
ecc. x. Vidi calūnias que sub ce/
lo gerunt: lacrimas innocentium
et. Vt similes sunt lupis: de qui/
bus dicit phus. viij. de aialibus:
qñ lupi: dum venatores piscium
dant eis aliquid non nocēt eis:
sed cum non dant corrumpunt:
rhetia cū extendunt ad siccandū
Sic tales: nisi muneribus prene/
niant nocent: cās habentibus et
negocia. Imo crudeliores lupis
sunt. Quia legit de lupab⁹: qñ nu/
trunt infantes expositos bestiis.
Sicut fuit de Romulo: quez lu/
pa nutriuit: Prout legit in histo/
ria Romanorum: Isti vero ex/
corant pupillos et infantes. Lu

Ipus etiā si pilus videt hominem
eripit ei vocē: prout dicit Ambro.
in exameron. omel. vi. sic tales: si
pilus vident hominem: quod muneribus
preueniant eripiunt sibi voces
ne possit loqui in iudicio. Sunt
etiā similes Castor: de quo ait So
linus. li. iij. c. xxxv. quod cum hominem in
uaserit: connexus dentibus non
us relaxat quod concrepent ossa sub
dentibus eius. sic isti non cessant: do
nec confringant pauperes. **A**bi
che. iij. Insuper excoiauerunt: et
ossa eorum confregerunt: et consci
derunt. Sunt etiā crudeliores lin
cibus. de quibus Hiero. epistola. lxxv.
quod licet ore rapido deuoret: tamen
in memoria habet predandam quod diu
venter est vacuus. Abi vero sangui
ne pasta est feritas: cum saturitate
succedit oblitio: donec memori
am reuocet esuries. Sed isti satia
ti spolijs pauperum: non cessant: ali
os spoliare. Sunt etiam crude
liores leonibus esurientibus. **A**it
enim Solinus. li. iij. c. viij. Cle
mencie sunt multa inditia in leoni
bus. Prostratis parcunt: in viros
potius quam in feminas seuiunt: in
santes non nisi in magna fame pe
rimunt: nec a matre separant. Sed
isti nulli parcunt: ut dicitur est. Et
sicut est de lupis: quod quando habet
multos filios peiores sunt: prout
dicit psalmus. vj. de animalibus. sic isti
quod plures habent filios: tanto ra
patores sunt. Sed talibus euenit
quod contingit ausibus deplumatis

tibus bubonem. Et enim dicitur. vij. de
animalibus. Aues volant et de
plumant bubonem. et postea ve
natores: cum illo capiunt multas
aues. Sic accidit istis. Dum enim
iniuste pauperes spoliant: ipsi ius
te a principe spoliantur. Et dum
alios spoliant temporalibus: ipsi pri
uant spiritualibus. **I**sai. xxxij. Ne
quod predaris. Nonne et ipse predabe
ris: **I**sti sunt inexcusabiles. quod cum
ipsi sint diuites: nihilominus spo
liant pauperes: **A**it Ambro. i. de
beneficijs. alouens talē. Diues eras
Qua causa: aliena rapiebas: egestas
non compulit. Ideo te feci diui
tem: ut excusationem non haberes.
Cur non asuisti iniuriā patientibus?
Ideo te feci potentem: non ut vio
lentiam inferres: sed repelleres.
Eripe inquit pauperem: et egenus
de manu peccatoris liberate: Se
quitur. Dum enim augere opes. occu
pare terras cupimus: iustitie for
mam exuimus: beneficentiam cō
munem amittimus. Vere enim lux
in arca: damnum in conscientia: ait
Augustinus in sermone de innocentibus
Sed damna spiritualia predicti non
cogitant: quod excecati malitia: et ra
pidi auaritia sunt. Sicut est de ca
ne: quod dum proiecta sibi aperto ore
deuorauit: ad spem tamen venturi in
hyat. Sic isti dum deuorant quod
fortuna piecit: ad rapinam nihilominus
sunt erecti: putat Seneca.
de raptoribus epistola. lxx. Et quod
irrationabiles creature non faciunt
isti non

M

N

isti non abhorrent. Et enim dicit
 vi. de animab⁹. Non est modus
 auium vnius speciei: q^{ia} vna co-
 medat aliam: et tñ isti cōfratres
 spiritualiter deuorāt. **D**ich. iij.
 Quasi comederūt carnē populi
 mei. Unde legitur de Tiberio in
 cronicis breuib⁹. Qd cū suade-
 retur sibi tributa augenda eē p/
 uincijs respōdit: boni pastoris nō
 esse pecus deglutire. Nec isti co-
 gitant q^{ia} erit eis durū iudiciū:
 q^{ia} multi p^{ro} eos clamabunt: et de
 eis cōgrēt: et aduocabūt: et iu-
 dex etiā seuerus. Quot enim bo-
 na iniuste abstulerunt: tot p^{ro} eos
 clamabūt. Quot lachryme pau-
 perum quot suspiria: quasi tot le-
 giste p^{ro} eos aduocabunt. Ecc. xx/
 xv. lachryme vidue: ad maxillas
 descendunt: et a maxilla ascendūt
 in celus: et deus exauditor nō de-
 lectabitur in illis. Job. xxxi. pro-
 pter multitudinem calūniatorū
 clamabunt **A**bacub. vij. ve qui
 pgregat auaritiā malā domui
 sue. Sequit. Quia lapis de pietate
 clamabit. vñ narrat **P**etr⁹ Da-
 mianus in tractatu suo. de quo-
 dam infirmo ad mortē clamāte:
 et vllullante: q^{ia} sex nūmos a pau-
 percula vidua acceperat: q^{ia} ver-
 berabat de manibus sanctorum
Andree et **G**regori: vt videbat
 ei. Et quot inquit passus illa fece-
 rat in laborando: vt eos a me re-
 quireret: tot ictus a sanctorū ma-
 nibus pertulit. Nec mirum: si su-

pernus iudex talibus ē seuerus:
 q^{ia} vt dicitur. Eccle. xxxvij. Qui
 offert sacrificiū ex substantia pau-
 peris: quasi q^{ia} victimat filiū in cō-
 spectu patris. Si talis est. dū sa-
 crificiū offert: qualis est dum
 spoliat: Laucant igitur presides
 et p^{ro} filiarj: et collaterales p^{ro} cipuz
 ne sint raptōres: aut spoliatores
 pauperū: nec cōsultores alijs ad
 expoliandū.

Caplm. vij. de voluptate co-
 messationis.

Eptmū vltiūz curialiūz
 est comessationib⁹. siue
 ocijz et vāis ludis noxia
 vacatio. Et enim patet ad sensūz
 curiales p^{ro} dictis indulgent et va-
 cant: et in talib⁹ etiā student. Sic
 n. impropert **A**mos. vij. **O**pti-
 mates capita populoz ingrediē-
 tes pompaticē domui israel. Se-
 quit. Qui dormiū in lectis ebur-
 neis et lasciuiliis in stratis vestris
Isai. v. Et qui potentes estis ad
 bibendūz etc. Et qd puerius est.
 de die faciūt noctem. et ecōuerso
 Dormientes de die: et vigilantes
 nocte ait **S**en. de quodā poten-
 te epistola. lxxxvij. q^{ia} maiorē par-
 tem noctis in puiuiū exigebat: et
 vsq^{ue} ad horas diei sextā dormie-
 bat. hoc eius erat matutinū. Si-
 militer narrat ep^{istola}. cxxv. de quo-
 dā fabulatore elegante: qui ait: se
 habitasse supra domū **P**apnij
 qui erat ex hac turba lucifugariū.
 Et circa horā sextā noctis audie

Cōmuniloquii.

S bai clamorem. Et tūc vocabant
cellerarij. ⁊ coqui. ⁊ quero ait ille
quasi irridendo: qd sit. ⁊ dī: illū
a balneo exisse: ⁊ multis popo/
scisse. Valde inquit frugaliter vi
uebat. Nil observabat nisi no
ctem. Qd dicit irisorie. vnde tali
bus ppetūt q ait Virgili⁹: fuisse
in conuiuiū Didonis. li. v. vbi dī
Postq̃ prima quies epulis mē
seque remote. Crateres magnos
statuunt: ⁊ vina coronāt. Sit stre
pitus tectis: vocēq; p ampla vo
lulant. Atria: dependent licini la
quearib⁹ aureis. Incensū: ⁊ noctē
flāmis fumalia vīcūt: hec ille.
T Et quia a libero pfe primus est
intemperantie gradus ad icon
cessam venerē: ait Vale. lib. v. c.
i. ⁊ ventrem dissentū cibo sequit
voluptas genitalium: ait Hiero.
eplā. xxxvij. iō in horū conuiuiū
sequit qd fuit in dicto puiuiū Di
donis. De q Virgili⁹ vbi. s. Infe
lix Dido: lōgūq; bibebat amorē
De talibus ait Sen. ad Helbiā.
Comūt vt edant. O miserabiles
quorū palatum non nisi ad p̄cio
sas exercitat escas. Isti aut: non
vīuunt recte. ait Sen. Nō vīuit
q libidini ⁊ somno vīuit. Isai. v.
ve qui cōsurgitis mane ad ebie
tatez sectandā. Sequit. Cithara
⁊ lira: ⁊ timpanū: tibia ⁊ vīnū in
puiuijs nr̄is: ⁊ opus dñi n̄ respi
citis. Ob ista vitia ⁊ p̄silia q con
sueuerūt regnare in curijs q nō
sunt regulate legib⁹ dei: nec mo

deramine tempante ordiate: et
phi fugiebant curias: put dicit i
plogo polierati de Socrate: cuz
ab eo quereret: qre nō in forensi
bus negocijs versaret: respondit
Que locus hic calet: ego nescio
⁊ que ego caleo: locus hic nescit.
Ego enī contēno que aulici am
biunt: ⁊ que ego ambio illi contē
nunt. Iō Ioannes Salobinen
sis intitulauit librū suū q dicitur
Polieratus de nugis curialium
phoz: qz illos p parte p̄inet. put
ait ipse in plogo libri. Cōsist
sancti viri declinant curias: nisi
quaten⁹ cogit necessitas: vī aia
ruz exigit vtilitas. Vñ David nō
venit ad Ikaldas Saul. i. Reg.
xx. Conuiuium ē herodis nō in
trauit Ioānes. s3 in eo fuit decol
latus ⁊ Bath. vi. Meli⁹ enī est
ire ad domū luctus q̃ ad domū
puiuij Ecc. vi. Iō dicit. in tracta
tu. xij. abusio num. Quinta abu
sio est: mōachus curialis. Quia
vt sequitur ibi: ordo claustralis:
⁊ ordo curialis sunt diuersi. Ibi
enī sedes in insidijs cū diuui
bus ⁊c. Hic dicit: nō sedi cū cō
cilio vanitatis. Ibi insidiaris vt
rapias pauperem: hic dicit odi
ui ecclesiam malignantiuz ⁊c. Ibi
dextera tua repletur muneribus:
hic laus inter innocentes man
tuas. Due tamen sunt curie prin
cipum secularium. Quorūdam
qui ecclesias instruūt quorūda
qui destruunt. Alia eīz curia Da

uid: alia Absalonis: put ibi bene
distinguit: et in vtrancqz preualuit
Chusi: non Achitophel. Chusi
enim silentius interpretat. Achitophel
ruina fratris. Ad vtrancqz
eo utilis est accessus bonoz vi-

Aroz. s. vt bonum pmoueant: et
malu impediant. Maloz autez
ad vtrancqz inutilis: put ibi dicit
bene: vbi sequit. Sexta abusio e
monachus caudic? scilicet qui
amat plus ee de discubentib? cu
Herode in carcere claustrali
cu Joanne. Vbi eiz videt puellas
saltantem: et caput Joannis in q
est gratia truncatum. Duo enim

Bcaput Joannis amputant. idest
xpm a corde separant: curiositas
et vanitas. vt enim dicit ibi. lz non
videat in disco caput Joannis vi-
det tamen que effuso sanguine
acquiruntur: vachā vidue et por-
cum pauperis. In carcere prin-
cipis moritur pauper: et tamen de
substantia pauperis comedēs mo-
nachus: principi blanditur. Co-
siliarij igitur principis vel domini
terre qui obtinent locum cordis
in republica: sint tales vt descri-
ptum est. Et collectio. i. senatus:
studeant: vt tales sint quales erāt
illi de senatu Romano. vt enim
ait Tuli? .v. de offi. Regum po-
puloz et nationū portus erat: et re-
fugium senatus. Consimilr col-
lectio consiliarioz principis sit
in refugio tribulatis et paupib?.

C Nonā distincio. De informa-

tionē militum.

C Caplm. i. Quare? milites per
manus significantur.

C Consequenter prose-
quendum est de illis
qui se habent ad mo-
dum manuum in re-
publica. qles sunt mi-

lites. Manu eiz reipublice sūt
homines militares. Qui conue-
nienter per manus significantur

D Manu eiz parate sunt ad ad-
iuuandum de nature imperio: et
qnum vtilitatis habent nulli sci-
re licet. ait Sene. epistola. xxix.

E Opus enim manus est tangere
atrahēre: ipellere: ait Comētor
ethi. i. Jo manus est talia dispo-
sitionis: q possit talia facere: ait

E Allgael li. iij. Et manus est orga-
nū organoz. iij. de anima. Et
non est vnum instrumentum: s3
multa li. xiiij. de animalibus. Si

cut ergo manus sunt in corpore
naturali: ad impellenda nociua:
ad pcutienda infestantia: ad atra-

henda necessaria: ad conseruan-
da alia membra: et deffendenda
sic sunt milites ad ista efficien-

da in republica: et quēadmodū
manus se specialiter ad caput op-
ponunt protegendū ne ledatur:

F sic sūt milites in republica ad cu-
stodiam vite principis: qui est ca-
put: vt dictū est. s. vnde ait Sal-
uator. Estote prudentes sicut ser-
pentes. Super quod Augu. de
doctri. xpiana. c. v. dicit. Prudē

tia serpentis est: q̄ corpus ponit
p̄ capite deffendēdo. Ad quo d
hortabatur ipse discipulos. Ideo
de illis qui fideles sunt potest vi
cere respublica: siue ecclia illud
ps. Qui docet man⁹ meas ad p
lium. 2c. his militibus debet pre
dicator euangelicus exprimere
militie institutionem et dignitatē:
antiquorum militum probitate:
militaris discipline seueritatem:
et de his cuz eis conferre ad edi
ficationem.

Caplm. ij. De militie institu
tione.

Primo autem videndū
de militie institutione. vt
eniz legitur in principio
hystorie Romanorū: condita ciui
tate a Romulo: quam ex nomi
ne suo Romā vocauit: mille pa
trignatores de ipsis elegit: quos ex
numero milites appellauit. **M**i
les enim dicitur: quasi vnus ex
mille electus: vel miles mille va
lens: ait **P**apias. Romulus p
us milites e populo sumpsit et ap
pellauit. Et sic miles est nomen
laboris et honoris: ait **P**oli. lib.
v. c. vij. **S**ecundo videndū
de his que militem faciunt: de q
bus **P**oli. lib. vi. c. v. bene dicit.
Quo duo sunt precipue que mili
tez faciunt. electio scilicet et sacra
mentum. vnde et **V**egetius **R**e
natus bene de electione militū.
In hoc inquit: corporis reipubli
ce salua vult: vt tyrones nō uñ

corporibus sed etiaz animis pre
stantissimi deligant. ad vires re
gni: et romani nominis funda
mentum. In prima delectione
id est electionis examinatioe cō
sistunt: ne leue hoc publice offi
cium: aut passim quibuscūq; cō
mendandum. quod apud vete
res iter tot varia genera virtutū
precipue constat esse laudatum.
Inuentus enim est: cui defensio
prouinciarum imminet: qui mori
bus: viribus et virtutibus excelle
re debet. honestas enim ydoneū
militē reddit: et verecundia: duz
prohibet fugere sepe facit esse vi
ctorem. Sequitur. **A** magnis. n.
viris magnaq; diligentia puenit
eligi iuniores. Cum vō diligens
electio: in iudicio fuerit approba
ta: signādi sunt: et ascribēdi mili
tie qui ad eam inueniuntur ydo
nei. Nam et velocitas requiren
da est et robur: et virū armorum
disciplina quis edere vel edicere
valeat: et an habeat confidentiā
militarem: et huiusmodi. **P**leri
q; enim quibus non improbabili
les videantur in specie: tamen ex
perimentis probantur indigni.
Repellendi sunt igitur min⁹ viri
les et in locum eorum strenuissi
mi. subrogandi. In oī eis confi
ctu non tam prodest multitudo
q̄ virtus: in qua exploranda: for
manda: et promouēda: ducis vti
tur taz opera q̄ iudiciū. hec ibi.
Cū magna igitur examinatioe et dili

gēta ab antiq̃s milites eligebāt.
Caplm. iij. de sacramenti mi-
litie qualitate.

M d. E sacramento vō mili-
tari ait Policra. vbi. s.
c. vij. di. q̃ apud Iulius
Frontinū: Lucio flaco: et Bayo
varone p̃sulibus milites p̃mo
iureiurando facti sunt. Antea. n.
sine sacramento a tribunis tan-
tūmodo rogabantur. Ceterum
ipsi inter se coniurabant: se fuge
aut formidis causa non abitu-
ros neq̃ ex ordie recessuros: nī
si telli petendi: hostis ve feriendi
causa: aut civis seruandi. Et hoc
dicebatur milite sacramentum:
N quod et xpianor̃ principum etiā
auctoritate firmatur: et vsu. Con-
ceptio huius iuramenti est: p̃out
dicit Pol. vbi. s. et Elegetius li.
iij. c. i. Jurant quidem milites p̃
deū: et xpm̃ eius et sp̃m̃ scūz: et
per maiestatem principis: que ēz
deum humano generi diligen-
da et colenda. Jurant inq̃: stre-
nue se facturos omnia que prece-
perit princeps. Cum enim legi-
ptime quis acceperit principatus
tanq̃ presenti deo fidelis: ei est
pfanda deuotio: impendendus
peruigil famulatus. Jurant etiā:
nonq̃ se militiam deserturos: ṽl
mortem pro republica recusatu-
ros: cui⁹ sunt ascripti militie. Cū
q̃ hoc prestiterint iuramētū: cin-
gulo militari dotantur et priuile-
O gij. Et deo ergo obtinuit: vt ele-

ctio. et sacramentum militem fa-
cerent: vt sine electioe nemo cō-
scriberetur: aut sine sacramento
nemo nomen militis aut officiū
sortiretur. Unde refert Tuli. p̃io
de offi. c. xl. de Pompilione im-
peratore: in cuius exercitu filius
Latonis militabat: q̃ cum p̃dō
pilio videretur: vnā legionem
dimittere: Latonis filius q̃ in ea
militabat dimisit. Et cū ille amo-
re pugnandi in exercitu remane-
ret. Lato ad Pompiliū scripsit
vt si pateretur: illum in exercitu
remanere: secundo eum obliga-
ret sacramento: quia p̃loze amiss
so: iure cū hostibus pugnare nō
poterat. Et Similr Barci La-
tonis senis epistola est ad Bar-
cum filium in qua scribit: se au-
disse: eum dimissum a Consule:
cum in Macedonia bello perfi-
co miles esset. Bonet ergo: vt
caueat: ne bellum ineat. negatq̃
ei vim esse cum hoste pugnare
qui miles non est: q̃ militez nō
credebat nisi eum qui sacramen-
to in militiam consecratur. Pa-
tet ergo militiam dignitas: fidei
firmitas: et sacramenti obligabi-
litas. Cuius forma est: vt deo p̃i-
mum fides debita: deinde p̃in ci-
pi et reipublice seruet incolumis.
Q Et ideo magna pericula milituz
si tales non sunt: et nisi fides et iu-
ramentum seruent. Et licet forte
sint: qui se teneri non videantur
ecclesie ex sacramento sollempni

Cōmuniloquii.

quia plerūq; ex cōsuetudine nō
prestatur: nullus tamē est: qui sa-
cramento tacito: vel expresso: ec-
clesie non teneatur obnoxius. Et
forte ideo cessat apud aliquos so-
lēnitas iuramenti: quia ad h om-
nes inuitat: et coarctat necessitas
officij et sinceritas fidei. Inoleuit
enim p̄suetudo solemnīs: ut ipsa
die qua quis militari cingulo de-
coratur: ecclīaz solemniter adeat
gladioq; super altari oblato: qua
R si celebri professione seipsum ob-
sequio altaris deuoueat: et gladij
idest officij sui iugem deo spō de-
at famulatum. Neq; enīz neces-
se est: ut hec: verbo profiteantur
cum legiprīma militie professio:
facto eius videat inserta. In ho-
mine enīz illiterato: et qui magis
arma debet noscere q̄ litteras:
non oportet semper exigere pro-
fessionem illiteratam sicut in ho-
minib; litteratis: quales sunt epi
et abbates: put dic Polī. vbi. s.
Capitlm. liij. De militum v̄tuo-
litate.

Tales autem debent eē
q milites scilicet strenui: au-
daces: impauidi: expri:
prouidi: moribus p̄diti et v̄nu-
sti: patet ex dictis. Unde in exor-
tatione Bernardus ad milites tē-
pli loquens d̄ militia et militibus
ait tria esse necessaria: p̄liāt. s.
ut sit strenuus idustriusq; miles:
S et circūspectus ad seruandus: ex-
peditus ad discurrendum: patus

ad feriendū. vnde ut essent tales
instruebantur a principibus: pro
ut narrat Salustius de Pomi-
peio: q; cum alacribus saltu: cuz
velocibus: cursu: cum validis:
virtute certabat. Neq; enim ille
aliter potuisset par esse Sertorio
nisi se et milites suos frequentib;
exercitijs ad p̄lia preparasset.
Rescindendi: aut sciscitandi: insi-
liendiq; ars non mediocris est.
cuius beneficio cautela illa serua-
tur: ut miles ad inferendum vul-
nus sic in hostem insurgat: ut ei
ex aliqua parte non parcat. Exer-
citium natandi percomodū est. **T**
Missiliū maxime vsus: quibus
hostis eminus leditur et terretur
et eorum exercitatio: lacertis ro-
bur acrescit: et iaculādi peritia at-
q; vsus acquiritur. Non igit esse
minati vel delicati: aut trepidi:
milites esse debēt: sed tales ut di-
ctum est. Optima enīz militi sūt
hostem ferire: p̄sedia agitare: n̄
hil metuere nisi turpem famam
hiemē et estatez vltro pati: humi
quiescere: eodem tempore labo-
rare: et inopiā pati. **V** His ergo pre-
ceptis milites hortabor. et. De h
similiter ait Vegetius Renatus
addiciens: inutile esse: militem
tenere nutritum: et delicijs assue-
tum: preferens tanq̄ aptiorē ple-
bem rusticam: que sub diuo et in
labore nutrit: solis patiens: hym-
brē negligēs: balneoz nescia: de
luxuriam ignara: simplici animi

paruo cibo contenta: duratis ad
omnium laborum tolerantiam
mēbris: cui gestare ferrū: fossaz
ducere: onus ferre consuetudo
viruere est. **tc.** Dicit etiam **Poli.**
li. vi. c. ij. q. Sedeon sicut habet
Judic. vij. vicit innumerabiles
X hostium copias in expedita pau-
citate viroz fortium: quos nō
facile credendum est in delitijs
vrbium: aut regalibus epulis q̄t
tidianisq; conuiuijs didicisse: vt
aquam lamberent. eos tamē do-
minus p̄ceteris cēluit eligēdos.
Si tamen interdū necessitas exi-
git: vrbanos delicatioresq; ad ar-
ma compelli: ex quo nomē rece-
pere militie: laborare: discurrere:
pondus portare: et solem: pulue-
remq; ferre discant: parco victu
vtantur. et rustico: et interdū sub
diuo: interdum sub papilionib;
V cōmorentur. Tunc demum ad
vsum erudiantur armorum. Et
si lōgior expeditio emergit: in an-
garijs plurimuz: detinendi sunt.
proculq; habēdi ab illecebris ci-
uitatis: vt eo modo et corporibus
eorum accedat et animis. Nec
Z mirum: si tales eligebant ad mi-
litiā quia ab aratro vocabātur
ad consulatū et principatū: vt
dictū est. **s. a. Valerio lib. viij. c. iij.**
Sed quia hodie multi mili-
tes vacant lasciujs: ocijs: aleis: et
aucupijs: effemiati sunt: et in mi-
litiā inexpertī. **Esrio de Roma-**
nis multis est: in quorum pre-

coniu ait **Lucanus.** **Bircanī**
membra sua romani more quiri-
tis. Induxisse togā. Sed hodie
multi plus student ornamētis ve-
stum et armorum q̄ exercitijs et
industrijs bellorum: et toleran-
tijs laborum: cum oporteat: mi-
lites: nitidiores esse armis milita-
ribus q̄ vestibus. vnde legitur
de **Hanibale:** cum apud regem
Antiochum moraretur cā profu-
gij: et rex ostentaret exercitū in
signis aureis et argenteis floren-
tem frenis et phaleris prefulgen-
tem: rex gloriabundus respiciēs
Hanibalem ait. Putasne roma-
nis satis esse hec omnia. Ille le-
pide: breuiter et acerbē eludens
ignātiā militūz p̄ciose orna-
torum ait. **Plane:** satis esse cre-
do. Et si **Romani** avarissimi sūt
pugnabūt acrius propter predā.
quesierat de numero exercitus:
et de estimatione equipelandā. Il-
le vō respondit de predā. **Itā** ta-
men vituperanda sunt ornata ar-
ma: et aurea: dum modo non ac-
quirantur ex vanitate et ostenta-
tione: cui legatur: **Bachabeos**
habuisse clipeos aureos. **i. Ba-**
chabeo. vi. Sed hi habuerūt ta-
lia arma ad eorum magnificen-
tiam et probitatem: et mutūz in-
clinationem et hostium terrorem.
Ex fulgore enim illorum clipeo-
rum: fortitudo gentium dissipata
est. Sed arma inaurare ex ostem-
tatione: pompositate: et vanitate

Cōmuniloquii.

D seminenz est: ait Ber. vbi. s. Co-
operitis equos sericis: depigitis
hastas: clipeos: sellas: frena: cal-
caria auro: et argēto gēmisq; cir-
cūonatis. Sequitur. Militaria
sunt hec insignia: an potius mu-
liebia ornamenta: Nūquid for-
te hostilis acies aurum reuerebi-
tur: aut gēmis parcat? Ideo nar-
rat Heges⁹ libro. iij. c. i. q. Sci-
pio Africanus: cum ornatum
scutum elegantius vidisset: non
mirari se ait: si tanta cura orna-
uit illud: in quo plus habebat cō-
fugij q̄ in gladio. Alia tamen rō-
ne Julius Cesar habuit commi-
liones taz cultos: vt auro et argē-
to politis armis ornaret simul et
ad species: et vt tenaciores essent
in prelio: metu damni: prout le-
gitur libro de vita Cesarum. De
fortitudine quoq; militum: et ar-
dus factis narrat Vale. libro. iij.
c. vij. per totum. Ande ait ibi de
quodam qui hortans alacri ani-
mo suos ad prelium: ait prande-
te commilitones tanq̄ apud in-
feros cenaturi idest post hanc vi-
tam. Mors enim erat eis denū-
ciata: et victoria promissa: At du-
ctorū intrepide paruerunt.

E Capitulum quintum. De di-
sciplina militari. Et exercitatio-
nem militum: et eorum utilitate.

F Quia milites efficiun-
tur virtuosī mōis dictis
in militari disciplina: nū-
quā modo antiqui erant in exerci-

tio discipline ipsius militaris. et
mirabili modo milites erant p̄n-
cipibus obedientes et consuli-
ip̄os disciplinantibus: ait Vale.
libro. i. c. i. Et hoc multipliciter.
G
Agebat enim apud eos discipli-
na militaris in abdicatione car-
nalis voluptatis quo ad fetorem
luxurie. Ande narrat ibi: vt tactū
est. s. q. Cornelius Scipio eodē
momento quo castra intrauit edi-
xit: vt omnia que voluptatis cau-
sa comparata erant auferrentur
et submouerentur. Et tunc con-
stat: maximam institutorum et li-
xorum numerum cum duobus
millibus seortoz abisse. Et sic
exercitus qui se deformi mortis
metu fēdo ictu maculauerat: re-
creata virtute: Mamantiam an-
mosaz ruinis p̄stratā solo equit
vt eim diē. Poly. libro. vi. c. xij.
Sensptorum sepissime separaf
eoz luxuriosissima est. Simili-
ter regna Sīriorum dicunt fuisse
submissa impulsu luxurie. Simi-
liter imperiū Romanū exaustū
est. et diuallū Nerone imperāte:
cui⁹ gula fere oīa deuorauit: ma-
culauit libido: exhaustit auaritia:
fregit ignauia. Luxuria cū super-
bia exterminauit vt dictū est. An
ibidem ait. Duci in re militari
cauendū est: ne venus ac vinum
pugnantia pectora frangant.
I
Similiter disciplina militaris
viguit in eis in cohibitione come-
sationū et ebrietatū: et oīum perni-

mentia ad gula: prout ait Elal. vbi
 s. d. Metello q. liras e castris s.
 monit: et cibū venale proponi ve
 tuit. De quo etiā narrat Vegetius
 li. iij. c. i. d. q. milites phibuit uti
 alta carne: q. assa vel elixa. Et d.
 militibus Iulij Cesaris ait li. de
 vita Cesarum. q. fame et ceteras
 necessitates non tñ cū obsiderē
 tur: sed etiā cū ipsi alios obside
 rent tantopere tollerabāt: ut Dy
 rachina munitione viso gñe pa
 nis ex herbis quo sustentabātur:
 cum feris sibi rem agendā dixe
 rit. s. Pompeius. ¶ Itē viguit
 apud eos disciplina in cohibitiō
 ne depredationis et rapinarū. vñ
 scri hoc edicto Iulium Cesarez
 compescuisse milites suos: qñ vr
 bem ingressus est. non licere ho
 mines spoliare vel templa deoz.
 Et de hoc Vegetius vbi. s. d. q.
 Lato memorie tradidit etiā sur
 ta: comprehensis inter cōmilito
 nes dexteris esse precisas. Et idē
 c. iij. q. Lilia dum quendā e via
 egressum castigaret: cui dicēt ad
 nullū rei rapinā se ab agmine re
 cessisse: rñdit. ¶ Ne spēm quidē ra
 pturi prebeas volo. ¶ Item erat
 mira militū disciplina apud anti
 quos in ocij exclusiōe: et laboris
 exercitatione. Unde narrat Va
 lerius vbi. s. de Metello q. ve
 tuit: neminē militū ministerio ser
 uoz iumentozq. vti: sed ut ipsi
 arma ferrent: et alimenta. ¶ Si
 militē narrat Vegetius vbi. s. q.

Alia q. vltus classis non eēt
 necessari: ne tñ miles d. sidia tor
 peret: aut per ocij licentiā iniuriā
 socijs inferret naues edificare in
 stituit. ¶ De admirabili militum
 disciplina in seuera castigatione
 excessuum narrat Val. vbi. s. po
 nēs multa exempla. Sic d. Ba
 nlio Torquato: q. filiū: eoz ipso
 ignorante ad dimicandū descen
 derat: mactari iussit: satius iudi
 cans esse: patrem forti filio: q. pa
 triā militari disciplina carere. Et
 ibi multa alia exēpla de castiga
 tione militū vel permittentiū se
 capi cū essent armati: quos nole
 bat redimere Senatus: vel fugi
 entiū de acie: quozū erat punitio
 vel q. nudi virgis cederent: vñ
 quasi hostes hērent: et interficerēt
 vel q. eis era et donaria denegare
 tur. Et de cōsiliis narrat mul
 tum Vegetius vbi. s. An ait. q. le
 giōibus que punico bello pugnā
 t. militū detractauerant: in Sici
 lia velut relegatis septē annis de
 creuit Senat⁹ dari ordē: et hoc
 ideo faciebant: q. ut ait Val. vbi
 s. Enemios aios odisse solet vir
 tus. Et q. humane imbecillitatis
 efficacissimū iuuamētū est neces
 sitas: q. ut ait ibi. compressi seue
 ritate milites: vite desperatione
 implicati: multitudinē hostiū su
 perarunt. Loquit de illis q. coge
 bant tenere locum in acieb⁹: d. q.
 bus prius fugerant. ut eni ait ibi
 dem. Delasius dux Lacedemo

N

O

P

Cōmuniloquii.

niorum egregio dicto disciplinam
militie concionabat: inculcando
auribus sui exercit^{us}: a militib^{us} im-
Qperatorē potius q̄ hostem metui
debere. Idem Vegetius vbi. s. si
gnificans. s. in hoc q̄ in prelio du-
bia morte timuisset si deservisset
faciē manere supplicium. Et de
hac disciplina bene p̄dicti aucto-
res vbi. s. De vilitate v̄o discipli-
ne: et constantia militum p̄ ex di-
ctis predictorū auctorū. Unde
Galerius vbi. s. Disciplina mili-
taris acriter retenta: principatus
Italie Romano Imperio pepit:
multarum vrbiū: magnorum re-
gum: validissimarū gentiū regi-
Rmē largita est: Et Poli. li. vi. c. i.
dic. q̄ Romāos: gētiū oīūz fece-
rūt esse victores: scia: exercitatio
et fides que electi reipublice im-
pendebant. Ideo preualuerunt
aduersus multitudinem gallo-
rum proceritates germanorum: vires
hispanorū: dolos aphricorū. pro-
ut ait ibidem. Similiter ait Tro-
gus pompej^{us} li. xi. q̄ Alex. exigua
manū militarē suscepit a pa-
tre: s̄z doctā. Qua assuefacta mi-
litie: orbem terrarū agressus inu-
meras hostiū copias fudit. Et d̄
hoc bñ Poli. li. vi. c. xij. De cau-
sis discipline siue pena ait. A. ge-
Slius. li. vii. di. q̄ puniēdis pecca-
tis tres esse causas estimandū est
Vel cū adhibet pena: castigādi et
emēdādi grā: vt his q̄ deligt: at-
tētio: fiat correctioq̄. Alia ē: cū

dignitas auctoritasq̄ elatā in quē
peccat tuenda est: ne pretermissa
ad aduersio p̄temptū pariat. Ter-
tia est exēplū: vt metu pene cete-
ri terreātur. Et has tres scripsit
Taurus in primo comētariorū
super Sorgiam platonis. Quas
v̄o posuit Plato. vñā p̄pter cor-
rigendum. s. peccantē. Aliam p̄-
pter exempli metum.

¶ Caplm sextū: de iure militari
et militum priuilegijs.

T
Iure militū decretorū
di. i. Jus militare est: bel-

li inferendi solemnitas

V
federis faciendi nexus: signo da-
to egressio in hostem: congressio
pugne. etc. Priuilegia quoq̄ mi-
litaria que erant ex iure antiquo
latius patent. Mā et liberiores sūt
et pluribus imunitatib^{us} gaudent
in tantū q̄ ab angarijs et perāga-
rijs. ac sordidis muneribus sunt
alieni: et q̄ iura licent ignorāt: et
s̄z in potestate patris sint: deca-
strensi peculio testari possunt. Et
q̄ maxime est: ex publica sollici-
tudine non permittant egere. p̄-
ut d̄r in Poli. li. vj. c. viij. Qd̄ at
militare licitū sit fidelibus sub
principibus legitime institutis:
et de eorū disciplina p̄z. ex doctria
Beati Joannis Baptiste Luce.
iij. vbi ait. ad milites. Meminem
concutiatis: neq̄ calūniam facia-
tis: et cōtenti estote stipendijs ve-
X
stris. Super quod Aug. epla. v.
Quibus stipendium propriū sus-

ficere debere precepit: militare vti
q̄ non prohibuit. Et Poli. vbi
s. Preco veritatis et dñi precu-
sor nouerat manu militare pro-
ptam ad iniurias: rapinis assuetā
et cui nunq̄ aut raro sua sufficiū
qn appetant aliena: concussione
prohibita exclusit iniurias: rapi-
nas exterminauit: exclusa calum-
nia: auaritia: damnauit: dñi prece-
pit: vnūq̄q̄ contentū esse stipē-
dis suis. Ad aut̄ disciplina mili-
tariis oīa conseruet habet. xxiiij.
q. v. ¶ Itē q̄ fideles possint mi-
litare sub infidelibus in defensio-
ne reipublice. salua iustitia et fide
patet d̄ sanctis militib⁹: q̄ milita-
uerūt sub impijs imperatoribus
Sicut de sancto Maurilio: et ei⁹
socijs. Jo. i. pe. v. Subiecti esto-
te i oī timore dñi. et. Sed quia
sepe peccata comitant̄ militates:
nisi sollicita diligentia preceueāt
dicūt in vita bea. Aug.: q̄ inter in-
stituta beati Ambro. vnum erat
q̄ nolebat militare nolentē. Ad
hoc commendare: ne si militie co-
mendat⁹ male ageret: eius culpa
suffragatori tribueret. Et ideo ait
Titus sicut dicit Egippus li. v. q̄
in exercitu romano: oportet non
solum virtutem corporis: sed etiā
industriā mentis requiri: nec for-
titudinem in hostem: sed etiam
discipline normā spectari: nec cru-
delis impius: nec insolens miles
nec potius prede q̄ victorie in-
tentus.

¶ Capitulum septimū. Quod
milites ecclesiam debent defen-
dere: et de pena militū q̄ officiū
suum bene non faciunt.

¶ Et q̄ miles gladium ac-
cipit de altari vt dictum
est supra et gladiū offert
ac quasi primitias officij sui redi-
mit de altari: ad honorem ecclie
et populi catholici vtilitatez mi-
litare debet: et ad mandatū prin-
cipis si fuerit edictum. ait Poli.
vbi. s. c. vij. Alius militie ordina-
te est: tueri ecclesiam. perfidiam
impugnare: sacerdotū venerari
pauperū iniuriā propulsare: pac-
care prouintiam: pro fratrib⁹: vt
sacramenti docet conceptio san-
guinez fundere: et si opus est ani-
maz ponere. vt de eis dicat. Gla-
dij ancipites in manibus eorum
Et hoc non ad rapiendum vl̄ p̄-
dandū qd̄ alienū est: vel ad bel-
lum iniustum. inferendum: sed
vt faciant iudiciū conscriptū
i. exerceant officium suū fm̄ eq-
tatē iudicij. Ande mos fuit mili-
tum antiquorū: spolia hostiū cō-
secrare dijs suis: q̄ publica reli-
gione cōsecrata virtus: nulla lau-
datione priuata indiget ait Vale.
li. liij. c. ij. ponens multa exempla
An̄ Julius Cesar. phibuit spolia
ri tēpla: vt dictum est. s. et exerci-
tus Brōnij mansit inuictus do-
nec ausus est insurgere in deos:
Apollinis innadens templū: ait
Poli. li. vij. c. xvij. Et Pompei⁹

Cōm uniloquii.

non permittit spoliari templū: ait
Egipp^o li. i. et ei pepercit Alexan.
 putat in historiis. Multo ma-
Cgis ergo milites xpiani debet ec-
 clesiā honorare: Milites vō nō
 exercentes offm suūz mō debito
 vel contrariū faciētes puniebā-
 tur: redigendo eos ad ordinē pe-
 ditū: ait Gal. vbi. s. ponens exē-
 plū de Aurelio: q filiu virgis ce-
 sum: militie munere priuatus in-
 ter pedites fungi coegit: eoq ei⁹
 cōpa: castra cēt capta. Et panie-
 bant etiā pena mortis: vt dictū ē
 ait Alegeti⁹ vbi. s. di. q Rutilius
 consul: ex duabus legionibus q
 loco cesserant forte ductas in cō-
 spectu militū securi percussit. et ibi
 de pena talium multiplici. Con-
 traria predictorum inueniunt in
D multis militib⁹: q possunt dici mi-
 lites gloriosi: q Trasonē Comiciū
 vita et moribus representāt: nar-
 rates inter milites de bellis. De
 qbus verificat illd Ethnici. Tūc
 exhausta canunt filia marte gra-
 ni. Illic Lactides: illic tendebat
 Achilles. Et pingunt fluuio p-
 gama tota inero. Qui putat ait po-
 li. li. vi. c. viij. in eo militie sue glo-
 riam constare credūt: si pceptibi
 le sit sacrificium: si vilescit ecclie
 auctoritas: si ista dilacerauerit re-
 gnū hoīs: vt xpī Imperiū pterat
 si laudes suas predicent: et scīpos
 falsis preconijs mulceāt. et extol-
Elant cum irrisione audientiū: imi-
 tante militem gloriosum. **Doz**
 virtus: in eo maxime elucescit: si
 clerum et inermē xpī militiaz aut
 telis aut linguis confodiant: lace-
 rent diripiāt: et trucident. Isti nec
 artes habent bellandi nec vsum
 qz intendunt potius lasciujs q
 militariū exercitijs: Ideo nō est
 tutum: eos ducere ad bellū: exē-
 plo Sedecis iudiciū. vij. Qui cō-
 ducētis viris q nō biberāt aquaz
 curuas genib⁹: relicis formidolo-
 sis et timidis obtinuit victoriam.
Capitulū octauū. de multipli-
 ci militia.
 Et qz parum prodest mi-
e litib⁹: q sint exercitati: di-
 sciplinati: victoriosi: i mi-
 litia regia: si fuerint deuicti in mi-
 litia xpiana: sciendum q est qua-
 druplex militia. s. pūana sub pū-
 cipe hoīs: quos mouit beat⁹ Jo-
 annes: non facere calūnias. La-
 ce. iij. vt dictum est. Et isti debēt
 esse electi: disciplinati. iurib⁹ pdi-
 ti: et dure nutriti: vt habitum est
 Ande Sen epla. liij. Fortior mi-
 les ex cōfragroso venit: segnis ē
 vrbānus et vernus. Nullum labo-
 rē recusant manus que ad arma
 ab aratro transferunt. Effemi-
 nat aios amēstas nimia. Et po-
 nit exemplū. Iumenta quorum
 vngula in aspero indurata est vi-
 am quālibet patiunt: in molli vō
 palustriqz pascuo saginata citius
 substernunt. In primo pulsu de-
 ficit ille vinctus et nitidus. s. miles
 seuor loci disciplina firmat inge-

niū aptiqz magnis cōantib⁹ red
dit. Ideo ait ibi. Indurandus ē
aius: ⁊ a blandimentis volupta-
tum procul abstrahendus. vna
hanibalē hiberna soluerunt: ⁊ in
domitū niuib⁹ atqz alpibus viz
eneruanerūt fomenta campanie
Et qui armis vicerat: viniſt eſt vi-
ct⁹. Et de his etiā ſupra habitū ē
Eſt alia militiā xp̄tana aduer-
ſus principes ⁊ poteſtates: aduer-
ſus carnem ⁊ ſanguinē gal. vj. ⁊
ep̄. vj. de qua Job. vij. Militiā
eſt vita hoīs ſuper terram. Ubi
Gre. mor. viij. in principio bñ d
hac militiā ⁊ hoſtibus cōtra q̄s
eſt militandū. In qua militiā mi-
litans fidelis debet eſſe de idu-
ſtria prouidus: diſciplina exerci-
tatus: virtute predictus: conſtātia
animoſus. Plus enī eſt vincere
diabolū: q̄ pharaonē cū exer-
citu: ait. Ber. ſuper cañt. Omel.
xxxix. **E**ſt alia militiā viciua:
qua militat homo contra hoſtes
fidei: quales ſunt milites tem-
pli: ⁊ alij cruciferi. Quos bñ hor-
tatur: ⁊ monet Ber. vt dictum
eſt ſupra. Sūt etiā alij milites: q̄
ex diuino amore: ⁊ fidei deuotio-
ne cōtra hoſtes fidei ſe exponūt
Unde ait Ber ibi. Securi proce-
dite milites ⁊ ſtrepido aio inimi-
cos crucis xp̄i propellite. Sequi-
tur. Quā gliōſi reuertunt e pre-
lio. Et poſt. Impavidus pfecto
miles: q̄ vt corpus ferro: ſic aiuz
lorica induit. ⁊c. **E**t eſt militiā

virtuoſa ſine eccleſiaſtica: q̄ mili-
tant ſlati eccleſie ⁊ predicatorēs
illius. ⁊ contra hereſim: ⁊ contra
errorū adinuētores. i. Th. i. La-
bora ſicut bon⁹ miles. Et hi oēs
milites informandi ſunt mōis de-
ctis ⁊ ſi militantes in prima mili-
tia debent eſſe predicti virtutibus
miſto magis i alijs militijs ⁊ d ta-
libus virtutibus que eis compe-
tunt debet predicator euangeli-
cus conferre cum eiſdem.

Decima diſtinctio. De infor-
matione ppli laborantis. **C** La-
pitulum primum. Quare per pe-
des designant laborantes ⁊ d pe-
dam proprietatibus.

Sicut per man⁹: milites

signant in corpore repu-
blice: ſic per pedes popu-

lus inferior conuenienter accipit
Sunt enī deputati ad humiliora
officia ⁊ obſequia reipublice ſm
inſtructionez Plutarci vt deſi-
eſt. Unde ait. Quasi ſocios pedi-
bus ſaciamus: ne offendant ad
lapidē obicē: vel alius multiplex
ingerat caſus. Illis enī eo magis
neceſſaria eſt prouidentia. quo plu-
ra inueniūt offendicula: dū i ob-
ſequio corporis in terra gradiun-
tur: eiſqz iuſtius tegmētorum de-
bet eſſe ſuffragiū: q̄ totius corpo-
ris erigunt: ⁊ ſuſtinēt molē: Pe-
duz āminicula: robuſtiſſimo cor-
pori tolle: ſuis viribus non proce-
det: ſed aut turpiter inutiliter ⁊ mo-
leſte manibus repa: aut brutoz

Cōmuniloquii.

ope monebitur. Magna ergo
utilitas horum pedum: magnaque cu-
ra sunt protegi: custodiendi et diri-
gendi: Opus enim pedis est corpus suste-
tare: ait Comētor. et h. i. Sic et
populi inferioris opus est: ad mo-
dum pedum rempublicam sustenta-
re: et supportare: vite necessaria pro-
parando et obsequendo. Et de his
pedibus Job. iij. Pedes meos
subuertunt. ubi mor. xx. Grego.
ait. Quid per pedes ecclesie. nisi ex-
trema ipsius membra signantur:
que ad opera terrena deseruiunt.
Que tanto celerius ab aduersario
falli possunt. Quia sublimia minus
intelligunt.

Capitulum secundum. Ad la-
borandum fideliter. et de numero septem
artium mechanicarum.

Sic in republica diuer-
sa sunt membra: sic et di-
uersa officia: que ad mo-
dum est in corpore naturali. Ro.
xx. Sicut in vno corpore multa me-
bra habemus. et. Et. i. cor. xij. id est
Sicut igitur predicti principes et alij
sunt admonendi: ut exerceant sua
officia fideliter: qualia descripta
sunt: sic et isti sunt admonendi. ut
exerceant sua officia: ad que opor-
tati sunt: quod scilicet laborent fideliter. et re-
ligiose: sine sinceriter: fructuose:
et utiliter: cogitantes: quod homo ad
laborem nascitur. Job. v. et quod beatus
est: et bonus erit ei quod labores manuum
suarum manducabit: ait propheta La-
bor autem istorum est. in operibus ar-

tium mechanicarum que sunt septem
putat dicit Hugo Didascalus parte
prima. quod mechanica continet se-
ptem scias. scilicet. Lanificium. Arma-
turam. Navigationem. Agricultu-
ram venationem. Medicinam
Theatricam.

Capitulum tertium. Ad laborantes
cauere a peccatis.

In primis ergo homines
laborantes sunt admo-
nendi: quod sint a peccatis
immaculati. scilicet a furtis: fraudibus me-
datiis: voluptatibus: et alijs que so-
lent tales committere. Et ut ordi-
nata intentione laborent. et ma-
lint laborare quam ociose viuere. ut
mendicare. ut in laborando deum
seruiant: et inuocent: decimas: et ob-
lationes ecclesie soluant: et elemo-
sinas faciant prout possunt. Et si
hec fecerint sperare possunt de mi-
sericordia dei. Et vere tales: deo
sunt accepti. unde legitur de quodam
li. vij. collationum: collatione. ij. quod
cum ad orationem et preceptum ab-
batis Joannis: demon exire nol-
let de demoniaco: adueniente se-
culari: qui sibi premitas attulit disces-
sit. A quo cum abbas quereretur or-
dinem vite: respondit: se nullum esse
conscium: cum manibus quereretur
victum: et nunquam mane ad rura ibat
aut vespere redibat. nisi prius lar-
genti deo in ecclesia gratias age-
ret nec de fructibus aliquid usur-
paret: nisi decimas et premitas da-
ret. Namque se bonos per aliene mel-

his vicina duxisse: nisi corā ora
clausisset: ne dānū iserrēt. Simi
liter addidit se cōpulsū añ duo
decim annos parentū imperio
cum vellet monachūz perfiteri:
sponsam duxisse: quā adhuc vir
ginem virgo: sororis noīe custo
diebat. Quod audiens abbas di
xit: non īmerito demonem ab eo
expulsū. Ex quo apparet norma
et regula laborantium in orando
deum mane et vespere. Et l3 non
vacet eis ire ad ecclīaz gressu cor
poris: eant saltem gressu mentis.
V Itē patet norma corū in soluen
do decimas ecclīe: et in cauendo
dānū alijs: et vt vīant in con
tinentia coniugali. vel viduali: si
nolent viuere in virginali. Et tali
bus deus auget et lacruz et res tē
porales: eoq merent benedictio
nem dei et hōiūz. Benedictio enī
dei diuites facit puer. x. An legi
tur in vita Joannis elemosynarij
añ si. de duobus fratribus calcia
menta facientib⁹: quorū vn⁹ ha
bebat magnā familiā: vxorē: fili
os: patrem: et matrē: quos alebat
de arte sua propter deum: et vaca
bat ecclīe sine intermissiōe. Ali
us hō fuerat eo ditior: nec i ecclī
sia permanebat: sed in festis et do
minicis et laborabat: nec tñ seipz
solū nutrire valebat. Inuidēs er
go alteri dixit cum ira. Unde tu
sic diues fact⁹ es: ego hō plus ar
ti mee vacās in paupertatē deue
ni: Cui ille. inueni precium in ter

ra ex quo factus sum diues. Et si
vis veni mecū: et si quid inueneri
mus: accipe dimidium. Qui cuz
acquiesceret: et sequeretur eū: benedi
xit illi deus: et diuitē fecit. Cui al
ter. Nihil inueniebā in terra esti
matū gratia precij. S3 qz dñs di
xit. Querite primum regnū dei
et iustitiā eius: et hec oīa adiicient
vobis: Ideo dixi tibi. Euidēter
ergo hic instruantur laborantes
qualiter debeant laborare.

Capitulum quartū. De infor
matiōe singulorū. prout cōuenit
arti sue.

Nō solum generaliter
debet p̄dicator euangeli
cus instruere laborātes
sed specialiter quemlibet laborā
tes in arte sua: vt sicut laborat ar
tificialiter exteri⁹: ita laboret spi
ritualiter ad sic vtilitatez. Sicut
cum videt laborātes in lanificio
que ars prima numerata ē: et cō
tinet oīa texendi: cōsuendi: et tor
quēdi gñā: que fiunt manu: acu
fuso: rota: sabulla: siue alijs instru
mentis: put ait Dngō vbi. s. Ta
les d3 predicator monere: vt faci
ant sibi vestem spūalez. exēplo. s.
fortis mulieris que quesuit lanā
et lūnū et operata est p̄silio manu
um suarū: et stragulatā vestez fecit
sibi. puer. vltimo. Et vt sic labo
rās indutus veste nuptiali ingre
diat regnūz. hec vellis est char
tas ait Greg. sup euangelia. li. ij.
omel. xliij. Que textit duob⁹ pre

Cōmuniloquii.

cepſa ait ſoldé: vt dilectio di ſit ad
mōuz ſtamis: ⁊ dilectio pxi-
mi ad modū ſtegmis. ¶ Similr
qn̄ p̄dicator videt laborātes in ar-
te armature: qua ſiūt illa qb̄ pro

B

tegamur: aut percutiam⁹. dz eos
monere: vt habeant arma ſpūa-
lia. Ephe. vi. Armaturam dei in-
duite vos. Stulti enī ſunt ſi pre-
parantes alijs arma mālia: nudī
remanēt contra tella hoſtis ſpūa-
lis. ¶ Similiter qn̄ videt nau-
gantes: ⁊ in ipſa arte laborātes dz
eos p̄dicator monere: vt faciāt
ſibi nauē p̄nie: que eſt ſecunda ta-
bula miſeris poſt naufragiū: ait

C

Hiero. epi. lxxxvij. ⁊ app̄hēdāt
crucē xp̄i: que eſt nauis. ait Au-
gu. ſuper Johānem omel. ij. In-
ſinuet etiā eis: q̄ mare eſt mun-
dus: q̄ tumultibus cauſarū: ⁊ vn-
dis ſe illidit. ait Greg ſup euan.
li. ij. omel. iij. Quot. hui⁹ maris
pericula: Sūt enī in eo reptilia q̄-
rum nō eſt numerus. Nec ē poſ-
ſibile illud trāſire ſine nauī cru-
cis ⁊ p̄nie. ⁊ ſic de alijs. ¶ Simi-
liter qn̄ videt laborantes in agri-
cultura ſiue in agro q̄ ſationi de-
putat: ſiue ſit cōſitus arboribus
ſiue paſcuīs: ſiue floribus: vt ait

D

Hugo vbi. s. dz monere eos: vt
bñ colant agrū ſiue hortū cordis
i. cor. iij. Dei agricultura eſtis. Ne
ſaliciui taliū dicat illud. puer. xx-
vij. Per agrū hoīs pigri. tranſi-
uit: ⁊ per vineā viri ſtulti: ⁊ ecce to-
tū ſp̄lauerāt vitice. Magna enī

demētia eſt: cū magno labore co-
lere agrū exteriorē pro fructu ipſa-
li: ⁊ nō colere interiorē p̄ eterno.
¶ Capſm̄ quitū. De informatio-
ne venatorum.

Similiter qn̄ videt p̄di-
cator laborantes in vena-
tione: que diuidit in feri-

E

nā. aucupiū: ⁊ piſcatoriā: quarū
vtraq; ſit multū mōis: vt ait Au-
gu. vbi. s. dz eis intimare: que ve-
natio eſt licita: q̄ illicita: Itaq; lz
ea que eſt piſciū ſit licita et clerico
vel monacho: prout habetur de
p̄ſe. di. vltima. Nunq̄ de manu
tua. ⁊c. illa tamen que eſt ſezina:
v̄ aucupiū n̄ oī tpe: nec oī p̄ſone
licita eſt. di. lxxxvi. Qui venato-
rib⁹ donant: non homini donāt.
ſed artinequiſſime. Et poſt Eſau
venator erat: quia peccator erat.
Et penit⁹ non inuenimus in ſcri-
pturis ſacris ſanctum aliquē ve-
natozem: ſed piſcatores ſanctos
inuenimus. Sequitur. Quid p̄-
deſt iciunare viſceribus: ⁊ luxu-
riari venatibus? Et diſtinguit ibi
apparatus. q̄ eſt venatio oppreſ-
ſiua. ⁊ h̄ illicita. ⁊ eſt Harenaria
cum beſtia dentata. Et qui hanc
exercet peccat mortaliter. Et eſt
ſaltuoſa in ſiluiis ⁊ ſaltibus. Et h̄
licet ſit licita: tamen ex cauſa ſit
illicita: vt i q̄drageſima. Et. xxx.
q. viij. Si nulla. Item eſt illicita
ex perſona: ſicut epiſcopo nō eſt
licita. di. xxij. Quorūdam layco-
v̄o licita eſt p̄ pellibus ⁊ carnib⁹

F

non ob

non ob voluptatem. Et hec d ea que est cum strepitu ⁊ clamore.

G Ponere ēo rethe ⁊ el laqueū sine strepitu ⁊ clamore: ⁊ sine canibus licitū est clericis: vt dicit ibi apparatus. **P**redicator ergo debet exprimere vanitatus varietates: cursuum. pteruitates: temporū amissiones: inutiles occupationes: fructuum modicitates que cōcomitant venatores ⁊ venationes: quando post vnam bestiolam sicut post lepūsculum timidum tot currunt milites: tot cursores: tot cornūz clangores: tot vlulatum vociferationes: ⁊ in fine vilitatis paucitates: ⁊ laborum inutilium amissiones. Et sic de multis alijs vt patet consideranti. Ille autē venationes que fiunt ad exterminium noxiarū ferarū: sicut luporum vulpiūz et huiusmodi: licite sunt ⁊ faciende modo debito ⁊ tempore cōgruo ⁊ alijs venationibus peligende: qz sunt ad vilitatem cōeū. **A**n narrat **P**oli. lib. i. c. iiii. Qd vates mantuanus fertur interrogasse **B**arcellum: cum depopulationi animi operā daret: an auez mallet instrui in capturam auū: an muscā formari in exterminatione muscarum. Cūqz ille questionem ad auunculū **A**ugustaz retulisset: illius consilio elegit: vt fieret musca: q̄ a **M**capoli muscas abigeret: ⁊ ciuitatem a peste insanabili liberaret. Que opus ē

impleta. Et de modo impletiois narrat **A**lexander. neqz li. de naturis rerum di. q. cum **M**capolis: sanguisugarū infinita peste vexaretur: liberata ē a **B**arro: ne idest **V**irgilio: proiecta in fundo putei hyrundine aurea. Quā extracta a puteo mundato: euolutis multorū annorū curriculis totam ciuitatem repleuit exercitus infinitus hyrundinum: nec sedata est pestis donec sanguisuga aurea in puteum mitteretur. Qualitercūqz autem hoc fuerit: liquet ex p̄dictis: voluptati ⁊ delectationi preferendam esse multorum vilitatem. **D**e pericul⁹ ⁊ vanitatibus venationem pcomitantibus. ⁊ quibus personis ⁊ licita: ⁊ quibus temporibus: debz predicator euangelic⁹ eos ad huiusmodi opera informare. Et qalicer sit illicita quibusdā: si tamē non posset sine culpa aliquando exerceri: patriarcha **I**saac n̄ misisset filium ad opus illud anqz disposuisset illi b̄ndicere. Tamē ex causa: ex tempore: ⁊ ex persone conditione: ⁊ ex modo indubitato potest esse illicita vt dictū est vnde legit de **E**dagaro rege **A**nglie: qz cum die dñica iuisset ad venandum ⁊ beatus **D**iustanus sacris idutus: eū ad altare diu expectasset: audiuit ab angelis introitus missę. ⁊ kineleyson. ⁊ post **I**te missa est. Et cūz diceretur ei a rege adueniente: qz celebraret

Cōmuniloquii.

M noluit amplius celebrare: Et ex
inde prohibuit regem: ne die do
minica iret venatum. viris ergo
ecclesiasticis: quorum est archa
na celestia scrutari: et scripturarū
delitijs delectari: et a mūdi vani
tatib⁹ sequestrari: minime decet
talibus implicari.

¶ Caplm. vi. De admonitione
medicorum.

Immiliter quando predi
cator videt laborātes in
medicia: et medicine ope
ra inquirentes debet medicos in
formare: vt ipsi precaueant mor
bos animarum scilicet peccata:
iuxta illud Luce. viij. **M**edice
cura teipsum: ¶ Item debz eos
informare: ne scilicet acceptent:
alios curare anteq̃ ipsi in sciētia
sint instructi. vt enī ait Comen
tator ethi. ix. **O**portet q̃ medic⁹
sit instructus disciplina et experie
tia: et q̃ adhibeat diligentiam in
medicando: et insinuet cām mor
borū. Quia vt ait Sen. epistola
xcix. Multos morbos multa fer
cula faciunt. Et ibidem. Innu
meros esse morbos non mirabe
ris: numera eos. Sed antiquit⁹
nō fuit ita: q̃ medicina fuit pau
carum scientia herbarū. Et illos
cibos excipiebant: q̃ non nisi esu
rientibus placere poterāt. Ideo
nihil erat opus tam magna me
dicorū supellectili: nec tot ferra
mentis et pixidibus. ¶ Item me
dicus debet inducere homines

ad abdicationem voracitatis gu
le: q̃ mos medici est: vt cōtraria
Hrs curet. ait Bre. mor. xxviij.
in principio. Informandus etiā
est medicus: vt p diuersitate eta
tum: temporum: complexionū:
et regionum adhibeat medicinā
Sicut exemplificat Augu. eplā.
v. de quodā medico q̃ adhibuit
qđ pgruebat dolori cuiusdā: et sa
nitas subsequuta ē. Et ille post ali
quot annos grauatus dolore idē
medicamētū apposuit: ppter qđ
peius sibi fuit. Et cū a medico q̃
reret: quare hoc: rñdit medicus
q̃ illi etati non fuisset iussur⁹ ipe
apponi illō medicamētū. Et sub
dit Aug. regulā bonā. Tantū va
let rō: vt artibus nō mutatis: qđ
fui eas sit. est. p tēporum varia
te mutandū. ¶ Est et admonē
dus medicus: ne ingrat lucrum
intulit: vlt⁹ desideret infirmitates
vel mortes hominū. vt enī ait
Sen. vi. de bñfi. c. xxv. Demoste
nes Athenis cū qui necessaria su
neribus vendicabat dānauit: cū
pbasset cū magnū lucrū optasse
qđ contingere ei sine multorum
morte non posset. Idē de medi
cis pōt dici: si desiderēt pp lucrū
morbos hominū siue mortes.
vt enī ait ibidē. Grauiissima infā
mia ē medici: op⁹ q̃rere. ¶ Cō
similiter debet predicator infor
mare egrotos corporib⁹: vt sicut
q̃rūt medicamenta corporalia: et
multa sustinēt pro sanitate p̃nda

S et a perito medico cōsiliū q̄runt: sic et etiam multo magis querāt medicinam siue medicamētum aīaz a deo q̄ est summ⁹ medic⁹. Xps enīz et v̄bū ei⁹ ē medicamētū corporū et aīaz: ait Augu. lib. iij. s̄mōe. xxvi. vñ ip̄e dīc̄t Āba thei. ix. Nō est opus valentibus medicus sed male h̄ntibus. **E** Caplm. vij. De admonitione lutorum.

T **C**ōsistit: qñ p̄dicator videt laborantes in thea- trica: q̄ septimo loco nu- merata ē ab Aug. que quidē sci- entia est ludorū: dicta a theatro vbi conueniebat pplus ad luden- dū: vt ait ibidem: d̄z monere eos ad precauendū ludos indebitos et lasciuos. Est cū ludus puerse illusionis de q̄ Sene. xv. Vidit Sarra Hīsmaclem ludentē cū Ysaac. In quo ludo vidit illusio- nē que significabat deceptionē vt ait Aug. super Jo. omel. xi. Et est ludus lasciuie: vanitatis: et vo- luptatis. Exodi. xxxi. Sedit po- pulus manducare et bibere: et su- rerunt ludere. Et tales ludi sūt cauendi. vñ de Criso. sup Ābat. omel. vi. dicit: q̄ de⁹ nō dat lude- re sed diabolus. Si luserimus in- quit: ante certamen a propria ca- damus pigritia. Et est ludus so- cialis honestatis. s. ad corpis re- creationē: et lenamē. Et sic legū- tur phi ludere ait Sene. de tran- q̄litate animi i s̄. di. q̄ Socrates

cū pueris ludere nō erubescēbat **X** Et Lato laxabat aīum: curis pu- blicis fatigatus. Et sequit: q̄ ani- mi meliores alacrioresq̄ quieti surgunt. Et ponit exēplū de agris fertilibus: quos cito exhaurit nū- q̄ intermissa fecūditas. Ita aīo- rū impetū assiduus labor frāgit. vires recipiūt paulatiz resoluti et demissi. **S**imilr pōit exēplūz q̄ somn⁹ resecioni est necessari- us: si tñ cōtinu⁹: moris est. Sic ē de ludo honesto. Et iō inquit le- gū p̄ditores: festos instituūt dies vt ad hilaritates publice hoīes co- gerent: tāq̄ necessariū laborib⁹ interponētes tempamētū. Seq- tur indulgēdū est aīo: Dandūq̄ sibi est ociū: q̄s alimenti et viriūz loco sit. Et idē dicit Vale. li. viij. c. de societate. vñ Hugo. vbi. s̄. Ludos idcirco inter actiones le- gītimas p̄numerabat: q̄ tem- perato motu naturalis calor nu- tritur in corpore: et mentis leticia reparat. viri tñ ecclīastici sobrie et tempate vti debēt ludo hone- sto: ait ambro. i. de offi. Quia li- cet interdū hōesti sint ioci et iua- ues: ecclīastica tñ abhōreret re- gula. Nō solum p̄phanos sed et omnes iocos declinandos arbi- troz: nisi forte plerūq̄: grauitatis et gratie plenū sermonē eē nō in- decorē. vñ de b̄to Joāne aposto- lo ait Cassianus. vij. collatiōe. q̄ cū molliter p̄dicē demulceret: vi- dēs eū qdā iuuenis miratus est.

Cōmunilōquii.

A ta ntū virū sic facere. Qui sanct⁹
ait. Quid gestas in manu? Et ille
Alcū. Cur ingit nō semper ten/
m circūfers? Et ille ne iugi curua
tiōe fortitudo mollescat. Sic ait
sanctus: non te offēdat hec par
ua laxatio: qz nisi remissione qua
dam rigore qz laxet: nō pōt ob/
secū dare. i. iugiter secū dare. viri
ergo celici: quales sūt ecclīastici
religiosi: ludos p̄rio mō dictos
B caueant. Et si aliquo ludo vtātur
debita sit causa: debitus modus
loc⁹: et debitū tempus. ac religio/
se persone. vnde Sen. epistola.
xviii. Quid mihi luso: ista cō/
pōis? Nō ē ad iocūda locus ad
miseros vocatus: opem te latuz
naufragis: captis egris. egentib⁹
pollicit⁹ es. Quid ergo agis hic?
Luz quo ludis timet. Succure.
Dēs vndiqz ad te man⁹ tendūt:
C perditē vite peritureqz aliqd au/
xiliū implorant. vir. n. ecclīastic⁹
et doctor euangelic⁹: q vocat⁹ est
ad dandū alijs p̄siliū: et auxiliū:
nō dz intēdere ludis vantis in q/
bus demones delectant. vnde in
somnia dictuz fuit illi Romano
vt ludi instaurarent: sicut recitat
Augu. viij. de ci. c. xxvi. ¶ De lu/
D do vero aleæ et eius periculo dī
summa de casibus. lib. ij. Qd illi
qui ludūt ad aleas vel taxillos:
et qui ludo intersunt. aut p̄ticipes
sunt: vel inspectores peccant. Et
ibi de peccatis p̄comitantibus ta
lem ludū: qualia sunt: desiderū

lucrandi voluntas spoliandi: v su
ra: mendacia: ociosa verba. vt. n.
ait Pol. li. i. mēdaciōz et periu
rioruz mī est alea. vñ et Chilon
lacedemoni⁹: iūgende societatis
cā missus Corinthū: duces et se/
niores ppli ludētes alea in neniēs
infecto negotio reuersus est. dī.
nolle se gliam Spartoz: qm cō
structo Bisatio clarescebat: hac
maculare infamia: vt dicerēt cū
aleatorib⁹ p̄xisse societate. ¶ Cō
similiter: regi Democrito in ob/
probriū puerilis etatis: tali aurel
a rege spartoz dati sunt. Et sic q
dē munere ex honoranda visa ē
adolescētia senilis: et q in maiesta
te regis: leuia comittere minime
verebat. ¶ Ecōuerso est de ma
gnatibus multis hodie. Siliantur
eniz: si venaticā nouerint vanita
te: si in alea sint instructi. si in lu/
dis vantis exp̄ti: cū tñ dicat Se/
ne. in puer. Aleator p̄to in arte
doctior: eo nego. Magna ē igit
tur vesania: tali arti insudare Et
nō solū nobiles itendentes tali/
bus sibi nocēt: sed etiā multis alijs
quib⁹ dant audaciā et exēplū: tali/
bus vacādi: et liberos suos et he/
redes exemplo suo ad talia puo
cant. iuxta illd. Si dānosa senem
inuat alea: ludit et heres. Bulla
tus paruo eadē mouet arma fre
tillo. Quia vt ait Sannius. Cui⁹
nos corrupūt: vitioz exempla
domestica: magis cū subeūt ani
mos auctoritatib⁹. Et iō p̄dare

E

F

G

fert dixisse Themistocles: ne res publica ludere videat: defectuqz sui relicta grauitate pronunciet. **C**ap. viij. Ad laborantes dñr pedes. Et de cura istoz pedum.

Ad laborantes igit in pdictis

I aribus mechanicis: et opibz ad eas ptinentibz siue in quibuscqz alijs ptinentibus: ad republicā: sunt qñ pedes ipsius: qui obsequiū ei: et eā sustētant. De quibz pedibz custodiendis: dirigēdis: statuēdis debēt habere curaz magistrat. vñ p lurtarcus eadē dicit in omnibz exequenda q humilibz. i. mltitudini ppetant siue profunt. Nam paucitas pluribz cedit. Et ea cā sunt instituti magistrat: vt a subditis iniurie ppulsent: ipsaqz respublica qñ illoruz opificio calciet. Est enim qñ descalsiata. qñ iniurijs exponit: qñ nihil pōt ignominie gerētibz magistrat. Afflict nanqz pplus: qñ pncipis podagram arguit: et puincit. Et sic ait apostol. i. Cor. xij. omnia mēbra: vnū corp⁹ sunt: Que tamen mēbra: diuersa habēt officia: et qdlibz indiget alteri⁹ officio. Et tūc est quodlibet mēbrū perfectū cū attingit pprie vtruti. vij. phis. et iij. Mathau. hoc est cū singulū pōt facē suū opus. Et equoce ē illud qd nō pōt: suū opus facere: vt serra lignea equoce ē serra Sic ē in corpe reipublice: qz sūt diuersa mēbra ppositū aliter vt

dñm ē hñta diuersa officia: qñ qdlibz indiget offiō alteri⁹. Et tūc ipa ē i statu dñto: qñ neuz vsurpat officiū alteri⁹: et quodlibz exerceat suū veraciter. **N**ec vñ mirari qz de coaptatione mēbrorum reipublice mēbris naturalibus: cū dñs ostēderit Nabucho donosor statuā. cui⁹ caput ex auro optimo pect⁹ et brachia de argento et c. ad significandū variū statū regnorum fm sanctos ibidem. Consimili rōne: in vno regno: diuersē psonē in republica possūt adaptari diuersis mēbris in corpore naturali. vnde et in tractatu q dñr liber phie legitur. qz i ciuitate imaginaria Socratis: caput ipsius p alladis est ad modum arcis. Brachia tāqz pudentes et fortes viri iuxta arcē ad eaz tuendam locata. venter et genitalia: opifices ciuitatis: et mulieres. Core et crura: negociatores: huc illucqz discurrentes. pedes vñ sūt agricolē. vñ et negociatores pnt significari per pedes quia calcāt terram. Et sub nauigatione pnt netur ars mercandi s; Bugonē vbi. s. vel possunt significari per crura qz sustentant rempublicaz suis mercaturis. Mercature. n. multū iauant reipublicā: ait Bugon. vbi. s. hui⁹ studiū gerendum gentes pcellat: bella sedat: paces firmat: puata bona ad cōm omniū vsū immutat. Et de eorum informauōe dicit infra parte. ij.

Cōmuniloquii.

Et in hoc finis partis prime huius collationis.

Secunda pars principalis. De colligatione membrorum ad inuicem.

Prima distinctio. De colligatione dominorum ad seruos.

Alibita descriptio rei publice i comuni: et enumeratio virtutibus que sunt necessarie eius membris sine perso-

nis ex quibus respublica constituitur: quia talium personarum est multiplex colligatio: et coherencia. dirigente summo magistro: videndum est de predictorum colligatione et coherencia. Et

Primo de colligatione siue coherencia legali siue ordinali scilicet post peccatum que est dominorum ad seruos et e converso.

Secundo de colligatione naturali que est parentum ad filios et e converso: et fratrum ad inuicem: et cognatorum.

Tertio de colligatione sacramentali que est coniugatorum ad inuicem.

Quarto de colligatione siue coherencia spirituali que est christiana ad inuicem in corpore christi.

Quinto de colligatione civili que est vicinorum siue cohabitantium similiter in villa vel ciuitate.

Sexto de colligatione amicali que est amicorum ad inuicem.

Septimo de colligatione so-

ciali que est sociorum ad inuicem.

Octauo de qualitate conuersationis quam debet homo habere cum aduersariis.

Et differunt iste quattuor colligationes. Illa enim christiana: norum attenditur quantum ad gratia: siue quantum ad charitatem. Illa que est civilis quantum ad cohabitationem. Illa que est amicalis quantum ad ea que sunt amicitie. Et potest esse inter absentes. Illa que est socialis quantum ad uictum et uersationem que fit inter presentes. existentes enim in republica: his modis ordinate se debent habere: et admonendi sunt a predicatoribus ut se habeant.

Capitulum I. De origine seruitutis.

Prima colligatio est quantum ad unam partem scilicet qualiter habere se debet

principes siue domini ad suos dictum est supra. Tamen intelligere debet quod ratio dominandi orta est ex peccato: ait Augustinus. xx. de ci. c. xx. di.

Conditio seruitutis iure intelligitur imposita peccatori. Et prima causa seruitutis peccatum est. proinde nunquam in scripturis legitur seruus antequam hoc vocabulo Noe iustus peccatum filii vindicaret Gen. iij.

Nome igitur illud culpa meruit non natura. Non debet igitur principes vel domini nimis extolli de dominatione: cum non ex naturali conditione sint domini: sed ex merito peccati. unde ibi Augustinus. Qui imperant

R seruiant eis quib⁹ impare vident⁹
 Neq³ dñandi cupiditate iperant
 sed officio consulendi: nō princi
 pandi superbia: sed prouidendi
 misericordia. hoc naturalis ordo
 prescribit: ita deus hoiez cōdidit.
 Dominamini inq³ piscibus ma
 ris. &c. Sen. i. Quia. s. hominem
 rationale ad ymaginē suaz factū
 nō nisi irrationabilib⁹ de⁹ voluit
 dñari nō hominez homini: sed
 hominē pecori. Inde primi iussu
 pastores pecorū magis q̄ reges
 hominū pstituti sunt Sen. xliiij.
 vt sic insinualet de⁹: qd postulet
 ordo creaturaz. qd exigētia me
 ritorum. h. Aug. post peccatū ta
 men legiptine pncipantib⁹ fm le
 gem diuinam & humanā debent
 homines obedire. eph. vi. Serui
 obedite dñis carnalib⁹ in timore
 & tremore: & simplicitate cordis:
 sicut xpō. Et Bre. Registri. xvij.
 c. Liqueat: qd oēs homines natu
 ra equales genuit: sed variante
 meritoz ordine alios alijs culpa
 preponit. Ipsa qdem diuersitas
 q̄ accessit ex vitio: diuino iudicio
 dispensat: vt qz omnis hō eque
 stare non valet: alter regat ab al
 tero. Domin⁹ igit³ sue pnceps de
 bet iugiter meditari eq̄litate cō
 ditionis cū seruis: & pondus sue
 seruitutis ex alia parte: & non im
 perare ex cupiditate nec pncipa
 ri ex superbia: sed ex officio con
 sulendi: & misericordia prouidendi:
 vt dictū est ab Aug. Sic cogita

dat Job. xxi. di. Nunqd non in
 vtero fecit me qui & illum: scilicet
 seruū. vbi mora. xxi. ait gre. ante
 mediū. Potētib⁹ viris magna ē
 vtri⁹ humilitatis: p̄siderata equa
 litas conditionis. Et post. Et Ba
 nu humillime cōsiderationis de
 primendus est tumor elationis.
 Sen. ix. Terror vester ac tremor
 sit super cuncta aialia terre. vbi
 Greg. hō aialib⁹ irrōnabilib⁹
 non ceteris hominib⁹ nā prelat⁹
 est. Idcirco dñ ei. vt ab aialib⁹ nō
 ab hominib⁹ timeatur. Quia p̄
 nām supbire est: ab eq̄li velle ti
 meri. Et de h. Sen. eplā. xlvij.
 loquens ad impatorē ait. Cū ser
 uis familiariter viuere decet pri
 dentia tuā. Serui sūt: imo hoies
 Serui sūt: imo p̄ubernales: ser
 ui sunt: imo humiles amici. ser
 ui sunt: imo cōserui. Si cogitaue
 ris: tantūdez in vtroq³ licere for
 tune. Itaq³ rideo istos qui turpe
 estimant cū suo cenare. Quare?
 nisi qz supbissima p̄suetudo: ce
 nanti dño stantiū seruoꝝ turbaz
 circūcingit? Segl. Et i fidelib⁹
 suis monent labia. s. ne loquant⁹.
 Et post. eiusdem arrogantie pp̄
 um iactura totidē esse hostes: q̄t
 seruos. Nō habem⁹ eos hostes:
 sed facinus pp̄ crudelitātē. vñ
 sequitur. Interim: crudelia & in
 humana pretereo: que nec tanq̄
 hominibus qdē: sed tāq̄ iumen
 tis abutimur. Quia cū ad cenan
 dū discubim⁹: ali⁹ spūta detergu

V

X

Y alius reliquias temulentorū col-
ligit: alius preciosas auro scindit p-
pectus et clunes infelix q̄ huic vni
rei vniuit: vt altilia decenter seccet
Sed inferior ē q̄ hec voluptas
causa docet q̄ q̄ necessitate di-
scit. Et post pcludit ibi. vis tu co-
gitare istum quē seruū dīcis ex
eisdē seminib⁹ ortū: eodem cibo
frui: eque spirare: eque mori. **M**o-
Z li ergo de vsu suorū disputare: in
q̄ superbissimū: auarissimū: et cru-
delissimū sum⁹: hec tamē pceptū
mei sūma ē: vt sic cū infimo vi-
uas: quēadmodū supiorē tecū vt
uere velis. **P**reterea dñs co-
gitare dicit: q̄ forte aliq̄ tpe erit ser-
uus. vñ Sen. ibi. Nescis q̄ eta-
te Decuba fuisse cepit: q̄ Cressus
qua Darij mī: q̄ Plato: q̄ Dio-
genes. viue cū seruo clementer:
viue cōtiter. In fmōe istū admittit
in p̄siliū et p̄uictū. **I**te cogi-
A tare dicit dñs: q̄ q̄ ē seru⁹ p̄ditiōe:
ē forte liber. vñ tualit̄ libtate. s. mēq̄
si absq̄ p̄cō ē. vñ Sen. vbi. s.
Seru⁹ ē: s. forte libtate libt aīo. Ser-
uus ē h̄ ei n̄ nocebit. N̄nde q̄s n̄
sit. Ali⁹ libtū fuit: ali⁹ auaritie:
ali⁹ ambitioni: oēs timori. Mul-
ta seruit⁹ turpior q̄ voluntaria. cū
ergo sit possibile: q̄ aliq̄ dñs
sit seru⁹ p̄dictarū passionū: et forte
seru⁹ erit dñs eaz: non superbe
B efferre se dicit sup seruū. Ideo cō-
cludit ibi Sen. Colat te serui tui
poti⁹ q̄ timeāt. Sed ad rabie co-
gūt nos delitē: vt q̄qd n̄ ex vo-

lūtate repēdet: irā euocat. Regū
nobis induim⁹ aīos. et. Et Idez
Sen. d. clementia. c. x. Seruis im-
perare moderate: laus est. Et in
mancipio cogitandū est nō q̄tū
illd impune pati posset. sed q̄tū
tibi de⁹ p̄mittit. q̄ et capris et pre-
cio p̄patis p̄cere iubet: q̄to iusti⁹
iubet hoib⁹ liberis īgeniis hōe
stis nō vt mācipijs abuti: et legē
Cum in seruū oīa liceant: ē aliq̄d
qd in hoīe licere cōe ius aīantiū
vetat. vbi ponit exēplū: de crude-
litate Polliōis: q̄ seruū eo q̄ cū
offenderat fers in viuariū piccit
et illas hūano sanguine sagiabat
hō mille mortib⁹ dign⁹. **M**o-
tū p̄mittendi sunt serui viuere in
lasciuita: et sine disciplina: imo sunt
castigandi et disciplinandi debi-
to mō. Queralū. n. gen⁹ seruorū
est: ait Hiero. epla. xcij. Ideo sūt
disciplinandi. panis enim et disci-
plinā et op⁹ seruo. ecc. xxxij. Nec
tamen disciplina debz esse mode-
rata et regulata iustitia et ratione.
virga enim murmur oē p̄pescit
ait Sen. epla dicta. Istaz equali-
tatē cum seruo cogitabat beatus
Martin⁹: q̄n̄ oīa vice armigero
fuebat. vñ et exēpluz charitatis
erga inferiores ostendit dñs et
magister: cū lauit pedes discipu-
lorum. Jo. xij. et q̄n̄ erat in me-
dio sicut qui ministrat Luc. xxij.
Non tamē denegandū q̄n̄ seru⁹
oēs et subditi: cū oī affectū. hūmī-
litate et reuerētia seruire debeant

E dñs reddentes Cesarique sunt
Cesaris: et deo que sunt dei. **Mat.**
xvij. 2. i. **Ps. ij.** serui: subditi esto
te in omni timore dñs. Sed ad
monendus est domin⁹ et princeps:
ne tamescat corde ex dñlo: nec
seruum cōtemnat iniuste ex suo
imperio. Qualr autē debet esse si
cut pater patrie: pius clementia
et iustus disciplina dictū est. 3.

¶ Caplm .ij. De informatione
seruozum.

Plantum vero ad aliam
partem .s. qualiter serui
debēt se habere ad domi
nos: notandū: q̄ admonēdi sunt
vt intelligant: peccatū fuisse cau
sam seruitutis. vt dictum est. ⁊ vt
coipso odiant peccatū quo indu
xit seruilem captiuitatem: ⁊ pctm̄
precaueant: ne incidant in turplo
rem seruitutes. Qui enī facit pec
catū seruus est peccati. Jo. viij. ⁊
vt sint liberi mēte: nec nimis do
leant de exteriori seruitute: sicut
monet Apo. i. cor. vij. Seru⁹ vo
catus es: non sit tibi cure. Sequi
tur. Qui in dño vocatus est ser
uus liber⁹ est domini. ¶ De ori
gine vō huius vocabuli seruus
Aug. d. ci. di. vbi. s. Hugo in q̄
vocabuli seruorum in latina lin
gua creditur ducta: q̄ hi qui iure
belli possent occidi: a victoribus
seruabantur ⁊ fiebant serui a ser
uando appellati.

Eplm tertiū. De fidelitate ser
uorum ad dominos.

Ante autē seruī ⁊ subditi
omnes siue sint milites
siue seruī admonendi de
perfecta obedientia dño vcl prin
cipi: ⁊ stabili fidelitate. ⁊ hoc ex
puro corde. Debent enim diligeſ
dñm suam perfecto affectu: cu
magnificare ⁊ preconigare salua
veritate: affatu: el obedire prom
pto affectu: vitam eius ⁊ honore
custodire sollicito nixu: exemplo
populi israel: qui noluit qđ dauid
iret ad bellum. ij. Reg. viij. ⁊ dixe
runt: Tu vnus pro milibus repu
taris: Et exemplo Iobab. qđ noluit
capere vrbem: ne victoria nomi
ni suo ascriberet. ij. Reg. xij. Sic
antiqui: reges suos magnificabāt
⁊ eis i omnib⁹ obediebat: ait vir
gilius li. i. recitans dictuꝝ militis
Enece. g ait. Rex erat Eneas no
bis qđ iustior alter. Nec pietate su
it: nec bello maior ⁊ armis. Que
omnia euidentē patent in fidelita
te quam debent principibus: Et
nota: qđ quicunq; fidelitatem iu
rat: obligat se ad inscripta Si
cut notat⁹ Hosee. in sūma sua: ti
tulo de scudis. versi. Quid sit fi
delitas. Que his versibus conti
nent. Incolumē: facile: tutū quo
q; possibis honestum. Aile con
siliū fidus dabis auxiliūq;.
Qui sic exponunt. Incolumē. in
tendit dicere: ne sit in damnū do
mino suo. Sed oē venenū: oēm
infirmatē: ⁊ mortem: ⁊ oēs cor
dileſionem pro posse suo vita

Cōmuniloquiū.

L bit facile: ne. scilicet quod dominus fa-
cere intendit: et de facili facere po-
test reddat ei difficile. Sicut faci-
unt multi: latenter impedimenta pro-
curando. Tutiusque. scilicet ne sit dominus suo
in damnū de secreto eius reuelā-
do alicui qui possit obesse: vel de
munitionibus suis: per quas pos-
set esse tutus ipsas prodendo alteri
tradat: Sed pro posse subueniat
et defendat. Possibilis. id est possibile
ne. scilicet illud quod dominus facere intendit: et si
ibi possibile reddat ei impossibile
sicut dictū est de facili. Honestū
M ne sit ei in damnū de possessioni-
bus suis. vel alijs que ad hone-
statem pertinent. Sicut ne vxor-
em: vel filiā: vel sibi affines: aut
ei commissas de honestet. Nec car-
men famosū: vel aliud verbū vel
factū per quod fama domini sugillari
aut diminui posset proponat dicat
vel faciat: nec audiendo vel dissi-
mulando consentiat nec ad similia
N aliquē inducat. Utile: ne sit ei in da-
mnum de rebus suis: Quinima ne
utilitatē eius in aliquo impediat
sed eam bone fide procuret. Con-
siliū non dabit. scilicet contra eū: sed
bona fide sibi cōsulet quicquid po-
terit: et sciet ad eius utilitatē: et cō-
O trarium dissuadebit. Fidus dabis
i. tu qui es fidelis vasallus dabis
pro domino tuo fidus: et auxiliū de
persona et rebus. Debet etiā corde et
opere vasallus domino subuenire: a
malo abstinendo et bonū facien-
do. Forma vero sacramenti quod ho-

die cōiter obseruat talis est. Ego
talīs iuro sup̄ hec sancta dei euā-
gelia quod ab hac hora in antea vel
quod ad vltimū diē vite mee: tibi ta-
li domino meo fidelis ero cōtra om-
nem hominē excepto imperatorem
vel rege. Quod verbū nulla in-
diget additione: sed integrū et per-
fectam continet in se fidelitatem.
Sed propter simplices qui non
intelligūt hec adiungunt. Iuro in
quod quod nunquā scienter ero in consi-
lio vel facto quod tu vitam amiteres
vel membrum: vel quo recipes
in persona lesionē aliquam: iniu-
riam vel contumeliā: vel quod amitt-
eres honorem aliquem quē nūc
habeas: vel in āna possidebis: aut
debeas possidere. et si sciuerō vel
audiero: quod aliquis velit aliqd isto-
rū te facere: pro posse meo: ne si-
at impedimentū parabo: Et si impedimē-
tū parare nequiuero: tibi quod cito
potero nuntiabo. et contra eū pro
posse auxiliū parabo. Et si cū
tigerit: te rem aliquāquam habe-
bis iniuste vel casu fortuito amitte-
re: eam recuperare: et recupera-
tam omni tēpore retinere iuuabo
Et si sciuerō: te velle aliqd iuste de-
fendere. et inde spāliter vel gene-
raliter suero requisitus: meū tibi
pro posse parabo auxiliū. Et si
mihi aliqd in secreto manifesta-
ueris: illud sine tua licentia nulli
pandā vel faciā quod pandas. Et si
consiliū meū super aliquo fa-
cto postulaueris: consulam tibi:

P

Q

S

T

R q magis videbit mihi expedire. Nunq̃ in persona mea aliqd faciam scienter vel dicam q̃ pertineat ad tuā iniuriā vel contumeliā. Et nota: q̃ in omnibus predictis in quibus tenet vasallus dñs: tenet fidei seruo dñs: vt ibi dem bene pbat. ¶ Prelati ṽo hoc sacm̃ fidelitatis prestāt qñ consecrant: sicut habet ex de iur. iur. r. d. Quorū forma talis est Ego talis eps ab hac hora in antea fidelis ero sac̃to Petro: sancteq; romane ecclie: et dño meo pape tali: et eius successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio ṽs facti: vt vitam perdat aut membrū: vel capiat mala captione. Consiliū quod mihi aut per se aut per litteras: vel per nūtiū manifestabit: ad eius damnum nulli pandam. Pontificū ecclie Romane: et sanctorum patrū regule adiutor: ero: ad defendendū et protegendū: saluo ordine meo contra omnes hoies. vocat⁹ ad synodum veniam: nisi fuero impeditus canonica p̃p̃editio. Legatum apostolice sedis: quez certum esse cognouero in eundo et redeundo honorifice tractabo: et in suis eū necessitatib⁹ adiuuabo. Apostolorū limia: aut p me: aut per nūtiū annis singulis visitabo: nisi eoz absoluar licentia. sic me deus adiuuet. et hec sancta dei euangelia. ¶ Cum igit tā clerici q̃ layci suis maiorib⁹ ad fi-

delitates teneant: licet differenter et fm̃ magis et minus: id admodum sunt sp̃aliter d̃ fidelitate seruanda. Fidelem enī seruū et prudentem cōmendat dñs: et remunerat Mat. xxv. Et hoc etiā exēplo antiquorū: sicut militū Cesaris qui erant deuotissimi sibi nec ab eo quasi possibiles separari p̃ ut legit li. de vita Cesarū. Et sicut ait Galerius. li. iij. c. viij. De quodam milite eius: qui cum captus eēt: et ad Antonīū perductus: rñdit eidē. Iugulari iube me: quia nec salutis beneficio: nec mortis supplicio adduci possum: vt Cesaris miles esse desinam: et tuus esse incipiam. Ceterum: quo constantius vitā contempsit: eo facilius impetrauit. Antonius enī: vir tuti eius incolūtatē p̃stitit. ¶ Si militer narrat de alio qui noluit promissione vite separari ab illo. Cum enī a Scipione salus ei daret: si se futurū Pompei milites affirmasset. rñdit. Tibi q̃dez gratias ago. sed mihi vti ea cōditione vite. opus non est. Sine enim vllis ymaginibus nobilis est animus. Ex quo exemplū euidentē ē. q̃ miles dei non debet separari a deo nec vite promissioe nec mortis timore fm̃ illud Apli. ro. viij. Quis nos separabit a charitate xpi. 2c. Item exemplum: q̃ q̃to q̃s fidelis est dño suo legittimo tanto magis cōmendandus est ab aduersario. Et de hac fidelita

Cōmuniloquii.

te seruo: si ad dños Dale. li. vi. c. viij. msta. Vbi dī. d' fidelitate pā piniōis serui. Qui cū aliqui esset missi: vt dominū suū occideret seruus cōmutata veste cum eo ⁊ mutato anulo: clam illum emisit seqz in cubiculum eius recepit: ⁊ se vt pampinonē occidi passus ē

Z Breuis facti hec narratio: s; nō parua materia laudatōis. ¶ Si militer narrat de seruo Ancij: q Ancius cum esset proscriptus: ⁊ videft homines domesticos circa rapinā occupatos: dissimulata fuga penatib⁹ suis nocte pduxit illiusqz seruus q fuerat ab eo vñ colorum pena cohercit⁹: ⁊ in expiabili nota. Iſarum per sūmam oris contumeliam inuitus cū ista videret. salios lucro intentos: ⁊ ipse nihil aliud erat q̄ vmbra ⁊ ymago supplioruz: maximum emolumentuz iudicauit salutem illius a quo hec patiebat. ⁊ āmo to dño suo roguz extruxit: ⁊ quē dam senē a se occisum superiecit Et vententibus militibus ⁊ interrogantib⁹ vbi Anci⁹ esset: manū rogo intentās rñdit. ibi illum vridatis crudelitatis piaculis. Et q̄a verisimilia loquebat: habita ē voci eius fides. Quo euenit: vt Ancius assequeret statum acgrende incolumitatis. Magna igit serui huius ad dominuz fidelitatis ⁊ charitatis magnitudo. Et ibidez de alijs seruis fidelibus dñis suis. Et de fidelitate seruoz erga

dños Sen. iij. de bñfi. c. xliij. vbi narrat de seruo qui adaptauit sibi vestem ⁊ anulos dñi sui: ⁊ se obtulit occidendū pro illo. Qui forte fuit ille: de q. s. Val. ¶ Vbi dem narrat de duobus seruis: q s. capta quadā vrbe: fugerunt ad hostes. Et hoste cū suo exercitu intrante vrbez: precucurrerūt serui illi ad domū dñe sue: ⁊ eā aduxerunt. Hc querentibus que naz esset: pſessi sunt: crudelissimā ab eis duci. s. vt torqueret. Que sic euasit: ⁊ ambos postea manumisi. ¶ Vbi dem narrat de seruo q primū occidit dominū suū: ne occideret ab hostib⁹. ⁊ deinde se ipm traiecit vno ictu dicens: Tēpus est: me cōsulef mibi. Jā enī dñm meū manumisi. ¶ Similiter narrat de quodam incluso a Cesare. q petijt a seruo: vt sibi daret venenū: ⁊ cum ille non posset euadere: qñ sibi tradeft quod petebat: medicamentis innoxium dedit illi. ⁊ accessit ad filiuz dicens Jube asseruare: donec intelligas an venenū dederim patri tuo. Jle tñ sopit⁹ est et vixit: ⁊ a Cesare seruatus est: pius tñ illum seruus seruauerat. Vñ ex his Sen. rñdit ad questionē qua querebat an seruus pfare posset beneficiū dño suo. s. q̄ sic. vt pz ex dicq

¶ Similiter de fidelitate seruorum ad dños narrat Trog⁹ pōpei⁹. li. iij. di. p Anaxallus reliqt paruulos suos. ⁊ auxellā cōmisit

B

C

D

E

spectate fidei serui. Cui tantus fu
 it amor memorie eius: vt parere
 seruo q̄ filios regis deferere ma
 let. ¶ Siliter lib. i. narrat: q̄ rex
 Argens moriens reliquit filiū par
 uulū. Et pulsi macedones ab il
 lariis: rege suo puero in cunis po
 sito ante aciem: acius certamē
 repetierūt: tanq̄ iō pus victi: q̄
 bellantibus regis sui auspicia de
 fuissent. Et simul miseratio infan
 tis tenebat eos. Et alijs victis on
 derūt: regē defuisse. ¶ Macedoni
 bus non virtutē. patet ergo ex di
 ctis mira fidelitas seruorum: et sub
 ditorum.

¶ Capitulum quartū. De nequi
 tia et punitione seruorum infide
 lium.

E nequitia et o seruorum
 qui dñs suos occidebat
 et eorum lares ac coniu
 ges inuaserunt narrat Trog⁹ pō
 peius li. xvij. vbi etiā ait: q̄ vn⁹
 ex seruis q̄ hec fecerūt misertus
 est dñi sui. Et cum illi serui vellēt
 ex se illum regē esse qui primo so
 lem orientē vidisset: seru⁹ ille: ad
 dñm suū stratonez nomine hoc
 detulit: et eū informauit: vt eū in
 campū processisset. ceteris in ori
 entē spectantibus: solus in occi
 dentē intueret. Et cum dies adue
 tare cepit: fulgorē solis in summo
 fastigio turris ondu: vbi edit⁹ tu
 rissimis vrbis culminibus ortēs
 splēdebat. Et q̄a nō seruillīs ige
 nij rō vīsa: quereutibus auctore

de dño cōfitei. Et tunc intellectu
 est: q̄tum dñs ingenia seruilia
 p̄starent. Data ergo vntia sent fi
 lioz eius: regem Stratone crea
 uerunt. Post quē ad filium eius
 regnum trāslatū est et ad nepotes
 Et q̄ celebre fuit facinus seruoz
 toti orbi. Ideo Eller. magnus vl
 tor publice securitatis oēs qui pre
 lio super fuerunt. s. qñ eos expu
 gnauit: ob memoriaz vcteris ce
 dis: expugnata eoz vbe crucib⁹
 affixit. Senus tamen Stratonis
 inuolatū seruauit: reginēq̄: ei⁹
 stirpi restituit. Detestanda eni fu
 it temeritas dictorum seruorum:
 iō magna equitate plectenda. Si
 ergo fides Iesu xpi priuati: fide
 les erāt dñs suis his mōis: mul
 to magis fide xpi prediti et alliga
 ti illi: debent esse fideles dñs su
 is et eos honorare. Unde legit in
 vitis patrū li. ij. c. de humilitate:
 q̄ Abbas Olimpius qui seruus
 fuerat descendebat per singulos
 ānos a Scitia in Alexādrīā por
 tans mercedē dñs suis. Et mit
 tebat aquam in peluim: et offere
 bat se lauare pedes eoz. Et cum
 illi dicerent: noli pater hoc facere
 et non graues nos: respondebat
 Ego cōfiteor: q̄ seruus vester sū
 et gratias ago: q̄ dimittitis me li
 berum seruire deo. Accipite mer
 cedes vestras. Quibus non ac
 quiescentib⁹ dicebat. Credite mi
 hi q̄ si non vultis recipere mer
 cedes vestras: remāco hic: et ser

Cōmuniloqui.

niam vobis. Seruabat enī qđ
ait Saluator. Reddite que sunt
Cesari Cesari: et que sunt dei deo
Mat. xviij. Exemplo igit. istorū
seruorum admonendi sunt sub/
diti omnes et serui: ad omnimo/
dam fidelitatē dñs suis seruan/
dam. et ad eorū salutē tuendam
Et ad hoc Virgilius loquens de
apib⁹ hortat subditos. Unde ait.
Preterea regent: nec sic egypt⁹
K et ingens. Lidia: nec populi par/
thorum: an medus hydaspes.
Observant regē incolumē: mēs
oībus vna est. Et amisso rumpe/
re fidem constructaq; mella: di/
ripuere ipse ē et cruce solvere sa/
uorum. Ille apum custos: quem
admirant et omnes. Circundant
strepitu denso stipantq; frequen/
tes. etc. Et sicut serui illi et subditi
sunt laudādi qui dictis modis fi/
deles sūt dñs suis: sic ecōtra sūt
vituperandi et detestādi q illis sūt
infideles: Nec acgrunt honores
L et vilitatem suorū dñorum: nec
eorum tuent salutē. cū oīa mē/
bra ad tuendā salutē capitis se ex/
ponant: Ex quo tales fuerunt ser/
ui barbari et pagani. Narrat enī
Mat. li. iij. c. iij. q seruus barbar⁹
M hasdrubalē eoq dñm illius occi/
disset subito aggressus iteremir.
Et merito. Cumq; comprehen/
sus cruciaret: leticiam tamē quā
ex vindicta ceperat in ore constā/
tissime tenuit. Et merito ma/
gis illi sunt vituperādi: q icurrūt

crimen lese maiestatis et maxime
detestandi cū princeps in terris
sit ymago diuine maiestatis in ce/
lis: et sit crimen proximum sacri
legio: qz sicut illud deuz in hono/
rat: sic et istud maiestatis diuine
ymaginem. Ideo fm legem diui/
nam grauiser mulctatur. exo. xij.
Dixi non detrahes: et principi po/
puli non maledices. Ecc. x. In
cogitatione tua regi nō detrahes
Ex dictis omnibus concludēdū
est: q si tales fuerunt serui paga/
ni: multo magis serui dei debent
esse fideles. Ad quam fidelitatem
debet predicator diuinus omnes
exhortare.

Secda distinctio De colliga/
tione patrū ad filios: et ecōuerso.

Caplm .i. Qđ patres nutriāt
filios suos sub ordiata disciplina.

Unde videndum est de
colligatione naturali ali/
quorū membrorū in re

publica sicut parentū et filiorum
et fratrum ad inuicē. Et primo sunt
admonendi patres ad erudien/
dum filios disciplinabiliter: vt sic
sunt filijs cā essendi sic sint cā bñ
viuendi. vt enī ait phus. Eti. viij.
pater filio est causa essendi: causa
nutrimenti et causa discipline: ecc.
vij. Filij tibi sunt: erudi illos. Et
xxx. Pro animabus filiorū col/
ligabit vulnera sua. Sequit Me/
des illis potestatem anime sue. et
puer. xiiij. Noli subtrahere a pue/
ro, disciplinā. Et Heb. xij. Quis

N

O

P

est filius: quem nō corripit pater
 Sic enim filij a malis cohiben-
 tur: in bonis moribus informantur:
 et ad dura tolleranda preparantur:
 ac ad assequendam hereditatem
 paternam digni efficiuntur. **Q**uod
 nobiles antiqui filios erudiri se-
 cerunt sapialiter: ut patet de Phil-
 lippo patre Alexandri supra par-
 te prima. Item solliciti erant di-
 sciplinari eos virtualiter cohiben-
 do a malis: et informando in bo-
 nis. Quia ut ait Aug. de morib.
 ecclesie. Disciplina ad duo diui-
 ditur. In coheritionem: et instru-
 ctionem: quorum primum: timo-
 re secundum amore perficit. **Q**uod
 ut ait Poli. li. iij. c. iij. Octavia-
 nus Imperator: filios et si nō ge-
 nuit: tamen adoptauit: quos ad gra-
 dum militarem: cursū et salum
 exercitari fecit: vsumque natandi:
 et punctum cesim ferendi et iaciē-
 di missilia et lapides manu vlti-
 da docuit: et quāliter oē bellum su-
 stineri debeat et inferri. Et si eis
 sufficere posset clarus sanguis ad-
 gliaz et bona hereditaria. ad om-
 nem affluentiam: et etiam magis ad
 copiam quam ad vsum ea tamē dili-
 gentia sunt instructi: ac si sua reti-
 nere: vel aliena acquirere nequa-
 quam possent nisi per virtutē. **S**i
 militer: filias legis in lanificio se-
 cisse instrui ut si preter spem: eas
 in extremam paupertatem fortu-
 na proijceret: vitam possent arte
 deductis facultatibus exhibere.

Mam et nendi: texendi: acū exer-
 cendi vestes formandi: scindēdi
 et componendi non modo artes
 sed vsum habebat. Mouerat enī
 prudentissimus et diligens ipator:
 quod militaris alacritas: saltu et cur-
 su comparanda ē et temperanda. an-
 tequam corp⁹ etate pigrescat. Velocitas
 enim quod exercitio percepta et firmata
 est: strenuū efficit bellatorem: et
 perfectius imbuunt que a pueris
 adiscunt. hec ille. Ex quibus pa-
 tetque filios et filias non sinebant
 antiqui ociari nec desidiaz resolui
 Multo minus nec milites quo-
 rum professio instituta est ad la-
 bore miltitarem. **U** Consimiliter
 de hac disciplina narrat Tuli⁹ li.
 ij. tus. q. di. q. leges ligurgi: labo-
 ribus erudiunt iuuentutes: venā-
 do: currendo: natando: esuriēdo
 sitiendo: algendo: estuādo. Spar-
 thi. vō pueri: ad aras ab vberib⁹
 accipiunt: ut multus e uiscenbus
 sanguis exeat. Et cum ibi esset in-
 qt: non audiui quod nemo vnquam cla-
 mauit vel ingenuerit. Et hoc
 ideo faciebant: quia qui bene in-
 stituunt et educant in tenera etate
 quā prouecti sunt ad bona de faci-
 li inclinantur: **U**lti Sen. ij. de ira.
 educatio maximam diligentiam
 plurimumque profuturaz desiderat.
 Facile enim est: ad huc teneros
 aios compōere. Difficulus rescī-
 dunt vitia que nobiscum creue-
 runt. Item Sen. ij. de prouiden-
 tia loquēs de lacedemōijs dicit. quod

Cōmuniloquii.

P experiunt indolē filiorū verberibus admotis: et adhortant eos: ut ictus flagellorum fortiter perferant: et laceratos ac semiantimes rogant: perseveranter humeros prebere vulneribus. et sequi causā. Contemptum periculorum asiduitas periclitandi dabit: et soli dissimilis est corporis pars quā frequens usus agitavit. Et pōit exemplā. **A**utis sunt corpora efferendo maria: dura. Agricolis manū trite: Ad excutienda tela: militares lacerti valent. Agilia sunt membra cursoribus. Id in quolibet solidissimū ē qd exercuit. et. **S**i militer exemplificat dō populis qd dicunt germani. quos perpetua hiems: triste celū: sterile solū faciunt perferre fortiter labores et inedia. Ideo eph. vi. dō. Educate illos. s. filios i disciplina et correctione dei. Et. i. Th. v. loquens de vidua ait: Si filios educavit et. Et de puerorū instructione infra pte v. **D**e severitate vō patrum in corripiendo et disciplinādo filios narrat multum Valerius. li. v. c. viij. Sicut de Bruto qd filios virgis cecos: et ad palum ligatos securi percussit: qd volebant reducere dominationē Tarquinij i urbem a se expulsam: patrem enim exuit: ut consulē indueret. orbusq; vivere magis q̄ publice vindicte deesse maluit. **S**imiliter narrat de cassio: qd filium propter crimē affectatū regnī damnavit. et

verberibus affectum necari fecit: peculiumq; eius deē Lereri consecrauit. **S**imiliter de **B**anilio Torquato qui filium eoq; probatum esset: eum accipisse pecuniam a socijs: indignum domo sua indicavit: Qui filius ex tristitia se suspendit: cui⁹ exequijs nec pater interfuit. **S**imilr de **A**ulo fulvio: qui filium amicitia Cathiline secutum supplicio mortis affecit. **P**refatus enī est non se Cathiline aduersus patriā: sed patrie aduersus Cathilinam filiū genuisse. Et de quibusdam istorū narrat **A**ug. v. de ci. c. xvij. Et dō hac patrum severitate aduersus filios in corripiendo **V**al. li. ij. c. ij. vbi de disciplina militari: ut habitum est supra: vbi dō illa. **E**t qd nimia severitas sepe nocet **V**ale. li. v. narrat de moderatione patrum tam in filios. Sicut de quodam qui cuz sibi a filio parari insidias comperisset. in locum desertū filio producto gladium tradidit: ac iugulum feriendū obtulit: nec veneno: nec latrone ad peragendū paricidium opus esse affirmans quo facto: abiecto gladio ait fili⁹ Tu pater vive: sed queso: ne tuus erga me amor: eo sit vilior: q̄ hoc a pueritia orit. **S**imiliter narrat ibi de consilib⁹. Et. c. vij. narrat de indulgentia parentum in filios: qd cuz **A**ntioch⁹ filius Seleuci regis incidisset in gravē languorem ex velano amore nouerit: et hoc

ce: ⁊ hoc esset deprehensum a medicis: Pater coniugem si-
bi concessit: effereus fortune: q̃
in amorem incidisset: pudori im-
putans: q̃ dissimulare esset pa-
ratus vsque ad mortem. Et ibi
multum de indulgentia patrum
in filios. Seueritas ergo paterna
cōmendanda est in correptione
filiorum dūmodo non habeat ex-
cessum. Indulgentia approban-
da. dum caueat peccatum: ⁊ filio-
rum dispendiū. Moderatio lau-
danda: dum teneat ordinatū lo-
cum. ¶ Conuerso negligentia
parentum in castigando filios ⁊
corripiendo multum vituperan-
da: ⁊ illorū peccata eis imputan-
da aliquo mō: ⁊ pena eis aliquā-
do a deo inflicta. p̃ eorū negligē-
tia. Sicut fuit de Deli: q̃ negligens
fuit in corripiendo filios in-
solentes a deo merito est punit⁹.
i. Reg. .iii. vñ narrat Gre. Dial.
iiii. c. xviij. de puero quinquenni
qui consueuerat deum blaffema-
re: q̃ fuit percussus a deo in sinu
patris ⁊ mortuus. Et hoc iuste:
tam in penam patris: quia non
corripuit eum: q̃ i penam pueri
⁊ ne cresceret in malis maiorib⁹
crescente etate. Et Boet⁹ li. de di-
sciplina scolariū narrat de filio
Lucretij Sanguineo nomie: q̃
fuit zenonis discipulus absq̃ di-
sciplina nutritus. Consumēs sua
in aleis ⁊ meretricijs sicut enu-
merat ibi. Et a patre redemptus

creberrime de angustijs crucis: & deinde captus: parentis pœnia redimi non potuit. Quis cum lachrymis voce querula petit a patre osculum. Et cum pater accessisset: nasum illius morsu acutissimo secuit dicens. Quare meis primis erroribus incastigatus es: & magistri mei documentis non obediui: sociosque meos contempsisti. Filij patrem castigari necesse est indulgere: magistrumque: discipuli mores informare. Quasi. scilicet diceret patri. Quia non castigasti me sed me permisisti vacare peccatis: merito de te vindictam capio. unde & parentes: ne relinquunt magnum exemplum filijs: ut dictum est. scilicet quod heres ludit in alea post patrem: debet relinquere eis hereditatem virtutum multo magis quam terrarum. Est Tullius primo de offici. c. xxvij. quod optima hereditas a patribus traditur liberis omniis patrimonio prestantior gloria virtutis rerumque cui de decori omne nephas & vitijz iudicandum est. Super omnia autem temere cauere debent patres filijs a peccatis. ut enim ait Hieronymus super Isai. libro ultimo. Aquilarum est maximus amor ad filios: que in locis inaccessibilibus nidos locant. Et ne coluber fetus violet: amantissimum inter pullos reperiri dicitur quod venenum superatur. Est tamen Solinus libro. viij. c. vi. quod ochites est lapis qui inuenitur in

K
de amore
patris
a filij
et p[er]u

Cōmuniloquii.

nidis aquilarū. Multo ergo magis fideles debent cauere filiis ab antiquo serpente: et eos docere nidificare in petra Christo ubi est firmum habitaculum.

Capitulū secundū. De amore filiorum ad parentes.

Vales autem debeant esse filii erga parentes scilicet amantes eos vero affe-

ctu. honorantes in actu: sustentantes eos et necessaria ministrantes cum indigent in effectu: satis scriptura sacra determinat. Exodi.

xx. **H**onora patrem tuum etc. Et ephe. vi. Filii obedite parentibus vestris. Hoc enim iustum est. Sequitur. **H**onora patrem et matrem

Et col. iij. Filii obedite parentibus eccle. iij. Qui honorat patrem suum: vita uiuet longior. Et de pietate filiorum erga parentes

Vale. multum bene lib. v. c. viij. ubi ait quod diligere patrem prima lex nature est. ubi narrat de filia que matrem lacte nutriuit proprio. Cum enim esset mater in carcere: capiti

M tali crimine damnata: qui perat custodie carceris: misericordia motus dabat aditum filie ad matrem: prouidens tamen: ne aliquid sibi ferret: estimans futurum: quod inedia consumeretur. Cumque plures dies intercidissent: et quod tam diu sustentaretur admirans: obseruata curiosius filia: aduertit illam famem matris lactis sui studi

N diolentem. Que nouitas spectaculi admirabilis ad consilium ducta: pene remissionem: impetrauit mulieri. **I**bidez narrat de alia: que patrem tali custodie traditum iam ultime senectutis velut infantem. pectoris sui alimonia aluit. **E**t de hoc Solinus lib. i. in fine. ubi narrat de filia que deprehensa est patrem alere in carcere uerberibus suis: et ille datus est filie: et in memoriam tanti preconij reseruatus: et locus consecratus est numini. **E**t de pijs factis filiorum erga parentes narrat **V**alerius ubi. s. Sicut de filio

Cresci qui erat usu loquendi destitutus. Cum tamen unus e numero persarum concito impetu in necem patris ferretur: velut oblitus: quod fortuna sibi nascenti denegarat: ne Cresum regem occideret proclamando: mucronem reuocauit. et qui mutus sibi vixerat: saluti parentis vocalis factus est. Et ibi bene de laude pietatis. ubi ait

Prima et optima regula: natura pietatis est magistra: que nullo vocis ministerio: nullo usu literarum indigenis: proprijs uerbis ac tacitis charitatem parentum pectoribus filiorum infundit. unde narrat ibi de gente Scitharum que cum Dario impetum facienti in eorum regiones paulatim cedebat. Interrogati deinde ab eis per legatos: quem finem fugiendi: aut quod initium pugnae faciendi essent: responderunt: se

etaculi admirabilis ad consilium ducta: pene remissionem: impetrauit mulieri. **I**bidez narrat de alia: que patrem tali custodie traditum iam ultime senectutis velut infantem. pectoris sui alimonia aluit. **E**t de hoc Solinus lib. i. in fine. ubi narrat de filia que deprehensa est patrem alere in carcere uerberibus suis: et ille datus est filie: et in memoriam tanti preconij reseruatus: et locus consecratus est numini. **E**t de pijs factis filiorum erga parentes narrat **V**alerius ubi. s. Sicut de filio

Cresci qui erat usu loquendi destitutus. Cum tamen unus e numero persarum concito impetu in necem patris ferretur: velut oblitus: quod fortuna sibi nascenti denegarat: ne Cresum regem occideret proclamando: mucronem reuocauit. et qui mutus sibi vixerat: saluti parentis vocalis factus est. Et ibi bene de laude pietatis. ubi ait

Prima et optima regula: natura pietatis est magistra: que nullo vocis ministerio: nullo usu literarum indigenis: proprijs uerbis ac tacitis charitatem parentum pectoribus filiorum infundit. unde narrat ibi de gente Scitharum que cum Dario impetum facienti in eorum regiones paulatim cedebat. Interrogati deinde ab eis per legatos: quem finem fugiendi: aut quod initium pugnae faciendi essent: responderunt: se

Et de pijs factis filiorum erga parentes narrat **V**alerius ubi. s. Sicut de filio Cresci qui erat usu loquendi destitutus. Cum tamen unus e numero persarum concito impetu in necem patris ferretur: velut oblitus: quod fortuna sibi nascenti denegarat: ne Cresum regem occideret proclamando: mucronem reuocauit. et qui mutus sibi vixerat: saluti parentis vocalis factus est. Et ibi bene de laude pietatis. ubi ait

Prima et optima regula: natura pietatis est magistra: que nullo vocis ministerio: nullo usu literarum indigenis: proprijs uerbis ac tacitis charitatem parentum pectoribus filiorum infundit. unde narrat ibi de gente Scitharum que cum Dario impetum facienti in eorum regiones paulatim cedebat. Interrogati deinde ab eis per legatos: quem finem fugiendi: aut quod initium pugnae faciendi essent: responderunt: se

Et de pijs factis filiorum erga parentes narrat **V**alerius ubi. s. Sicut de filio Cresci qui erat usu loquendi destitutus. Cum tamen unus e numero persarum concito impetu in necem patris ferretur: velut oblitus: quod fortuna sibi nascenti denegarat: ne Cresum regem occideret proclamando: mucronem reuocauit. et qui mutus sibi vixerat: saluti parentis vocalis factus est. Et ibi bene de laude pietatis. ubi ait

Prima et optima regula: natura pietatis est magistra: que nullo vocis ministerio: nullo usu literarum indigenis: proprijs uerbis ac tacitis charitatem parentum pectoribus filiorum infundit. unde narrat ibi de gente Scitharum que cum Dario impetum facienti in eorum regiones paulatim cedebat. Interrogati deinde ab eis per legatos: quem finem fugiendi: aut quod initium pugnae faciendi essent: responderunt: se

Et de pijs factis filiorum erga parentes narrat **V**alerius ubi. s. Sicut de filio Cresci qui erat usu loquendi destitutus. Cum tamen unus e numero persarum concito impetu in necem patris ferretur: velut oblitus: quod fortuna sibi nascenti denegarat: ne Cresum regem occideret proclamando: mucronem reuocauit. et qui mutus sibi vixerat: saluti parentis vocalis factus est. Et ibi bene de laude pietatis. ubi ait

Prima et optima regula: natura pietatis est magistra: que nullo vocis ministerio: nullo usu literarum indigenis: proprijs uerbis ac tacitis charitatem parentum pectoribus filiorum infundit. unde narrat ibi de gente Scitharum que cum Dario impetum facienti in eorum regiones paulatim cedebat. Interrogati deinde ab eis per legatos: quem finem fugiendi: aut quod initium pugnae faciendi essent: responderunt: se

Et de pijs factis filiorum erga parentes narrat **V**alerius ubi. s. Sicut de filio Cresci qui erat usu loquendi destitutus. Cum tamen unus e numero persarum concito impetu in necem patris ferretur: velut oblitus: quod fortuna sibi nascenti denegarat: ne Cresum regem occideret proclamando: mucronem reuocauit. et qui mutus sibi vixerat: saluti parentis vocalis factus est. Et ibi bene de laude pietatis. ubi ait

Prima et optima regula: natura pietatis est magistra: que nullo vocis ministerio: nullo usu literarum indigenis: proprijs uerbis ac tacitis charitatem parentum pectoribus filiorum infundit. unde narrat ibi de gente Scitharum que cum Dario impetum facienti in eorum regiones paulatim cedebat. Interrogati deinde ab eis per legatos: quem finem fugiendi: aut quod initium pugnae faciendi essent: responderunt: se

nec vrbes nec agros cultos pro quibus dimicarent habere. Ceterum cum ad parentum suorum monumenta venissent: scituros quemadmodum Scithe pugnare solent. Quo quidem vno taz pio dicto imanis et barbara gens: ab omni se feritatis discrimine redemit. Ideo concludit ibi auctor: quod solida virtus nascitur magis quam fingatur: quam illos vagos et siluestres ac silvarum latebris corpora sua tegentes: in modum ferarum latenti pecundum viuentes: sic Dario respondere docuit. ¶ Similiter narrat de Loziolano: qui dā natus a Romanis: ad volscos Romanis infestos effugit: eorumque adeptus imperium: Romanis postea infestissimus fuit: nec voluit confederari pro aliquibus: licet missi essent sacerdotes cum infulis. Quod videns mater eius: uxore illius et liberos secum trahens petiit castra in quibus erat. Quas ut filius vidit: expugnasti inquit me: et vicisti iram meam. periam istam quamuis merito mihi inuitas utero tuo dono. Et continuo agrum Romanum armis hostilibus liberavit. Voluit enim matri dēnare quod petiit: et eius visio ad pietatem illum emoluit. Et ibi narrat de multiplici filiorum pietate ad parentes. ¶ Querit autē Sen. iij. de bene. c. xvi. an liberi possint dare parentibus maiora beneficia quam acceperunt. Et pro-

sequens hanc questionem narrat de pietate filiorum ad parentes: et qualiter seruauerūt patres suos in bellis: ponens exemplum de Scipione: qui patrem seruauit in bello. et sic de alijs. ¶ Similiter. c. xxiij. ponit exemplum de Eneas: qui patrem senio grauez per media hostium agmina tulit: et per ignes. vnde ait ibi. Quid non potest pietas. ¶ Similiter ponit exemplum: quod sicut iuuenes cum Ethna maiore vi peragitata in vrbes et agros effudisset transcucurrerūt iuuenes ad liberandum patres. ¶ Similiter narrat de alijs qui mira fecerunt pro parentibus. et quid mirum: quod homines ratione predicti sint pii in parentes: cum quedam irrationabilia miram pietatem exhibeant parentibus: vnde de Ambrosius ex amelio. v. ponens exemplum de Lico: nix que proprijs pennis nudatos parentes plumarum tegmine fouet. collato cibo pascunt: et fulcro alarum suarum subleuant. ad volandum exercent. vnde ait ibi Ambro. Non est graue: quod est pietate plenum: Non est onerosum quod soluitur nature debito. Non recusant aues patrem: quas nec scriptura nec lex. sed natura restringit. Ad hec conueniunt non precepto sed gratie naturalis officio: Est enim cura pietatis scilicet apud illas. Et tamē plures hominum talia recusant: vt

Cōmuniloquii.

ait ibi. Ideo Romanorum vsu
pia auis dicitur. His igitur exē/
plis potest predicator euāgelicus
filios ad parētum venerationē
et ad pietatem eis exhibendā ex/
hortari. **¶** De pena vō maledi/
ctionis filiorum a matre prolate
narrat Aug. xxiij. de ci. c. ix. di. q.
decem fratres quorum septem
erāt mares et tres femine ex ma/
ledicto matris puniti sunt tremo/
re membrorum horribili. Quorum
duo scilicet frater et soror sanitati
restituti sunt i ecclesia beati Ste/
phani vt dicitur ibi. Caueant igitur
filij ne mereātur maledictio/
nem parentum suorum.

¶ Tertia distinctio. De colligatio/
ne fratrum adinuicem.

¶ Capitulum primum. Quare
fratres tenent se amare.

Einde admonēdi sūt
fratres ad mutuas di/
lectionem: ex quo sūt
ex eisde parentibus;
et sic ex eodem princ/
pio.

A Ideo debent se mutuo dili/
gere quia comunicant eandē na/
turam: put dicitur. ethi. viij. Et
de mutua fratrum dilectione Ha/
lerius lib. v. c. v. vbi ait hanc cha/
ritatem fraterne beniuolentie. p/
rimus gradus accipit. vbi ponit
exēpla de fratribus se mutuo dili/
gentibus. Sicut de Fabiano qui
velatum sibi ducem non susti/
nuit triumphum summo sena/
tus studio: quia frater suus eo p/
-

lio ceciderat. **¶** Similr de alio
qui p grauiā iūnera transgressus
die ac nocte mutato equo: solo co/
mite contentus transiuit ad libe/
randuz fratrem. **¶** Similr nar/
rat ibi q cum in castris Pom/
pei vnus miles alium occidisset:
iacentemq spoliasset: vt fratrem
germanum esse cognouit: multū
et diu conuictio deos ob donū im/
pie victorie insecutus: precila ve/
ste opertum se: rogo imposuit: ac
deinde sub tecta facie: protin^o eo/
dem gladio quo fratrem occide/
rat pectus suum transuerberauit
seq supra corpus fratris prostra/
tum: comunibus flāmis cremā/
dum tradidit: Licebat eniz igno/
rantie bñficio inocēti viuere: sed
vt sua pon^o pietate q aliena vicia
vteretur: comes fraterne neci nō
desijt: et arctissimis vinculis pieta/
tis satiffecit. Idem narrat Aug.
ij. de ciui. c. xxvi. Ideo cauere de/
bent fratres: ne ppter bona ex/
teriora: et terrenam hereditatem
fiat in eis disidiuz cordium: vel
extinctio fraterne charitatis. vnde
et Saluator fratribus petentibus
vt iudicaret inter eos de heredi/
tate: noluit esse iudex: in hoc: q
erat inter eos contentio litis non
charitatis dilectōis Luce. xij. si/
cut exponit Aug. libro. i. sermo/
nuz: sermone. xliij. q dñs diuisio/
nem petenti ait. Quis me consti/
tuit iudicem et diuisorē inter vos
Laue te ab omni cupiditate. **S**

B

C

D

E

ego dico: dle fratri teneat mecum
vnitatem etc. Et de hoc ecclesia
stice historie li. viij. c. xxij. vbi di
citur: qd cum quoddam stagnus
duobus fratribus aduenisset: et
pecunie cupiditas que fere omni
um mortaliu corda superat: fra
ternam necessitudine violauit.
Quia enim erat copiosum pisci
bus: conueniebatur a fratribus
tempore captionis: non tam ad
capiendos pisces qd ad occiden
dos homines. Ledes enim et bel
la mouebantur: et humanus san
guis p piscibus fundebatur. Sed
dei prouidentia aduenit. Grego.
Lefariensis: et vidit prelia et mor
tes virozu: ac furentes germa
nos. Lunq inquisisset pro q cau
sa accenderentur in excidium sui
suorumq: et vtreq partes p ho
nore sui aduentus siluissent: no
lite inquit o filij rōnales animas
pro minutis animalibus violare
fraternaz pacem pro questus cu
piditate dissolue: dei leges: et na
ture pariter: temerare. Ad hozaz
stagni exitialis accedite: et ego p
virtutem domini absoluam vos
ba omni certamine cruenta con
tentionis. Et cum accessisset: te
nens virgam: ad stagnum: posi
tis genibus palmas tetedit in ce
lum: et orauit: vt aque ille essent
maledicte pro quibus fratres su
rore succensi obliti erant finē pie
tatis: et vt nunc in eo loco piscis
appareat vel aqua: sed sit camp⁹

aratri patiens: et frugum ferax: et
custos metiu: vt fraterna cōcor
dia perseneret. Et vt sanct⁹ oran
di finem fecit: sic factus est: et arē
tem campum germanis concor
dibus dereliquit. Qui vsq in ho
diernum diem frugum ferax di
citur esse solus qd ante fuerat na
uium ferax. hec ibi. Planus est
ergo: qd detestanda coram deo
est litigiosa contentio: et discordia
inter fratres ad diuisione terre
ne hereditatis: eo q vnus est qd
placet deo scilicet concordia. fra
trum. Eccle. xxv. vnde et de con
cordia fratrum in diuisione he
reditatis ait Trogus pompeii li
bro. v. di. qd Xerxes dicebat: se pri
mum filium natu patri regi fra
ter autem alius ante eum natus:
et anteq pater rex esset: vendica
bat pmatum patrimonij: et dice
bat: alium debere habere regnū
quia erat natus de matre regia.
Quod certamen ad patruū suu
Zrisrinū detulerunt. Qui cogni
ta causa: Xersem pposuit: et adeo
fraterna ptentio sedata ē. q nec
victor insonuit: nec victus indo
luit: Et ipso tempore litis: mune
ra sibi inuicem remiserunt. et io
cunda in se sedula conuiuia ha
buerunt: et moderati⁹ inter se taz
regna qd exigua patrimonia di
uiserunt. Si igit sic pagani se ha
buerunt in diuisione hereditatis
merito xpiani increpandi sunt: q
vel fratres suos exheredant inui

Cōmuniloquii.

ne: vel si eos pugnant pro here-
ditate.

Capitulum secundum. Qua-
liter paterfamilias debet familiā
suam gubernare.

Et non solus pater debet
admonere et disciplinare
filios naturales sed fili-

Iosfamilias. Ipse enim dicitur pa-
terfamilias. Qui sic dictus est quia
in familia sua omnibus positus
seruis tanquam pater filiis paterna
dilectione consulit: ait Papi. De-
bet ergo non solus filios discipli-
nare et moribus informare. sed
omnes de familia quia pro eis est
responsurus ait Aug. ad Comi-
tem. Quæso inquit mi frater: quod
omnibus tibi subiectis a maiore
usque ad minorem et dulcedinem
regni celestis: et amaritudinem ac
timorem gehene annunties: et de
eorum salute sollicitus et vigil exi-
stas: quia pro omnibus tibi sub-
iectis qui in domo tua sunt ratio-
nez deo reddes. Annuntia et sua
de eis: ut caueant a superbia: de-
tractione: ebrietate: fornicatione:
ira luxuria: periurio: et cupiditate
que est radix omnium malorum.
Item Aug. super Jo. omel. 50.
super illud. xij. c. Qui mihi mini-
strat. vos pro modo vestro mini-
strate christo: bene viuendo: elemo-
synam faciendo: nomen doctri-
namque eius quibus potueritis pre-
dicando. Et unusquisque paterfa-
milias hoc non ignoret: paternis

affectum sue familie se debere pro
christo: et vita eterna. omnes mone-
at doceat: corripiat. Impedat be-
nivolentiam: exerceat disciplinam
Ita in domo sua ecclesiasticum
et quodammodo temporale officium
impleat: ministrans christo: ut in
eternum sit cum eo. h. Aug. His
modis paterfamilias et filios na-
turales et totam familiam cuius est
pater corripiat et instruat. et pecca-
tum de domo et familia exterminet:
ut omnes deo et sibi fideliter ser-
uiant Nec inimicum dei vel in-
iustitiam in domo permittat: Ne di-
uinam indignationem incurrat:
et ultio superueniat: sed dicat cum
propheta. Ambulans in via inima-
culata hic mihi ministrabat.

Capitulum tertium. De amo-
re ad consanguineos.

Omnimodum sunt admo-
nendi homines: ut ha-
beant benivolentiam et be-
nivolentiæ affectus ad omnes qui
sunt sibi deligati naturali cogna-
tione vel affinitate. Tales tantum
dicunt fratres in scripturis. Qua-
tuor enim modis dicunt fratres
prout ait Papi. scilicet Natura
ut Jacob et Esau. Gentis: ut omnes
iudei. Cognatione: ut Abraham
et Loth. Affectu. et hoc vel specia-
li quo omnes christiani dicunt fra-
tres: vel comuni: quo omnes ho-
mines ex uno patre nati dicunt
fratres. Ad omnes igitur qui sunt
colligati cognatione amor ordia-

L

N

O

M

P

Nus debet extendi. et si enim dicat Saluator Luce. xvij. Qui non odit patrem et matrem. et non potest meus esse discipulus: non prohibet amorem naturalem parentum et cognatorum: sed carnalem quo impeditur amor diuinus: prout exponit Augu. epistola. xxij. vñ et antiqui erant affectuosi: sicut Abraham ad Lot quem liberauit ab hostibus. Gen. xviij. et Laban ad Jacob: cum eum audisset aduenisse. Gen. xxxij. Iam coniugium institutum est fieri inter extraneos: inter quos amor et caritas extendatur et dilatetur vbi. scilicet amor naturalis minus feruet secundum Augu. xv. de ci. c. xvi. vbi bene de hoc. Predicator igitur debet monere sicut debent: et de talibus cum eis conferre.

Quarta distinctio. De informatione coniugum.

Capitulum primus. Quid sit coniugium.

Consequenter videndum est: qualiter debet informari qui sunt coniugati sacramentali coniugatione: quales sunt coniuges. Et cum matrimonium sit viri et mulieris coniunctio maritalis inter legitimas personas indiuiduam vite consuetudinem retinens: ut patet in. iij. sententia. di. xxvij. Siue legitima coniunctio maris et femine: coniunctio christi

et ecclesie representans. ut dicitur de articulis fidei. Siue legitima societas inter virum et feminam in qua ex pari consensu: semetipsum debet alteri: ut ait Augu. de virginitate beate virginis. De pertinentibus ergo ad matrimonium tales informari debent: ut sit legitima contractio inter extraneos ad dilatandum charitatem: prout ait Augu. iij. de ci. c. xvi. di. quod matrimonium fit inter homines in quibus est utilis et honesta concordia. ut diuersarum necessitudinum viculis necerentur et alter habeat quis patrem alium socium. et ut alia sit soror: alia uxor. Et sic de alijs: prout ibi determinat bene. ut ergo ait Apostolus i. co. vij. informastales. Qui uirum coniungit virginem suam bene facit. et qui non coniungit: melius facit. honorabile est coniugium et thorus immaculatus et c. Debe. xij. vñ et Saluator interfuit nuptijs. Jo. ij. prescians futuros hereticos prohibentes nubere: prout dicit ibi Augu. omel. iij. De quibus. i. thesa. iij. c. Sic ergo tales prouidere debent: quod legitima sit coniunctio secundum legem dei. Cum hoc etiam prouidere debent: quod fiat apta conditio utriusque: ne sequatur postea continua penitendo. Sicut enim recitat Gale. li. ij. c. v. vñ filie pater Themistoclem consulebat: utrum eam pauperi sed ornato: an locupletum parum probato

collocaret scilicet in pugio. Cui ille. *¶* Palo inquit virum pecunia *¶* pecuniam: viro indigentem. *S* Quod dicto monuit: ut generum diuitijs potiusque diuitias generi legeret. *i.* eligeret quis ergo ad sint opulencie diuitiarum alicui: *¶* hēs tamē cū illo vel illa prouidere debet: an persona cum qua trahit *¶* pedita sit virtutibus ornata moribus *¶* cōpetēs cōditionis status: quia frequenter solet tedium trinitie sequi matrimonium. *I*dcirco vna fuit de legibus Ligurgi virginem sine dote nubere: ait Trogius Pompeius li. v. *¶* Valerius vbi. *s.* narrat. qd Socrates consultus a quodam adoleſcente: utrum vxorem duceret: an se omnino abstineret: rēdit. Utrum eorum. *i.* quodcūq; fecisset: se acturū penitentiam. hinc te inquit solitudo: hinc orbitas: hinc generis interitus: hinc heres alienus excipiet: *s.* si non ducit vxor. *¶* Illinc perpetua sollicitudo: contextus querularum: dotis exprobatio: affiniū graue supercilium garula socrus lingua: successor alieni matrimonij: incertus liberorum euentus hec ille. Cum magna ergo prouidentia *¶* cautela est contrahendū Et de hoc Hiero. *¶* tra Iouinia nuz multū: vbi ait. *¶* Fert inquit Plutarchus Theophrastus liber de nuptijs in quo querit: an vir sapiens ducat vxorē. Et cū diffinisset. Si pulchra esset: si bene morigera-

ta: si honestis nata parentibus: si ipse sanus *¶* diues. si sit sapiens inire matrimonium dicitur Statim intulit. hec raro in nuptijs vniuersa concordāt. Non ergo vxor ducenda a sapiente: *¶* Namque enim impedit studium philie: nec posse quēlibet libris *¶* vxori pariter inferuire. *¶* Multa etiam que matronarum vñibus necessaria sunt: pretiose vestes: aurū. gēme: sumptu ancille: suppellex varia: deinde per totas noctes garule quēstiones. *¶* Illa ornatior procedit in publicum *¶* Illa honorat ab hominibus: ego in conuentu feminarū misella despitior. *¶* Cur aspiciebas vicinam? *¶* Quid cū ancilla loquebaris? *¶* De foro veniens quid attulisti? *¶* Non amicum hēre possumus non sodalem. *¶* Alterius amorem: suum odiū suspicat. *¶* Segitur. *¶* Pauperem alere difficile est: diuitem ferre tormentum. *¶* Adde: qd nulla ē vxoris electio: sed qualiscūq; aduenerit habenda. *¶* Si iracunda: si fatua: si deformis: si superba: si fetida: *¶* Quodcūq; vitium est p^o nuptias discim^o. *¶* Equus *¶* aialia: mancipia: vestes *¶* suppellectilia p^o bantur prius: *¶* sic emuntur. *¶* *S*ola vxor vix ostēdit: ne ante displiceat qd ducat. *¶* Et post. *¶* Quoscūq; illa dilexerit: ingrati etiam tibi amandi sunt. *¶* Si totam ei domū regendā cōmiseris: seruiendū est *¶* Si aliqd tuo arbitrio reseruaueris: fidem sibi haberi non puta-

A bit et in odium vertet ac iurgia: et nisi cito consulueris parabit venena. Et subdit. Verum quod prodest diligens custodia: cum vxor seruari impudica non possit: pudica non debeat. Infida est custos castitatis necessitas. Et illa vere pudica dicenda est: cui licuit peccare sed noluit. pulchra cito adamat: sed a facillime concupiscit. Difficile custodit quod plures amant: Molestum est possidere quod nemo habere dignatur. Minore tamen miseria deformis habetur quam formosa seruatur. Nichil tutius est in quo totius populi vota suspiciant. Alius forma: alius facetijs: alius ingenio: alius liberalitate sollicitat. Aliquo modo expugnatur quod vndique lacessit. Sequitur. Quod si propter dispensationem ducatur vxor: multo melius dispensat seruus fidelis obediens auctoritate domini quam vxor que in coestimat se dominam si contra viri fecerit voluntatem. id est si quod placet iubet. Et post. Liberorum causa vxorem ducere stolidissimum est. Quid ad nos pertinet recedentes de mundo: si alius nomine nostro vocetur. Aut que senectutis auxilia nutrire domi qui etiam porte moriatur: aut puerissimis moribus sit: aut certe cum ad maturam etatem peruenit: tarde ei videaris mori. De redibus autem meliores et certiores sunt amici qui tuo iudicio eliguntur: quam quos velis nolle habere co-

garis. Licet certa hereditas sit: dum ad vitia bene vit substantia tua: quam tuo labore quesitas in incertos usus reliquere. Nec omnia extracta sunt ex dictis ipsius philosophi. que recitat Hieronymus. vbi. s. Nec tamen sunt hic recitata ad coniugij destructionem vel derogationem: sed ad monitionem eorum qui volunt contrahere: ut sollicite provideant qualiter et cum quibus contrahant. Multe sunt enim molestie nuptiarum: et sicut ait Epistola. i. cor. vij. Virgo cogitat que dei sunt: que autem nupta: cogitat que sunt mundi. Et in eadem. Tribulationem carnis habent huiusmodi. et c. Et de his molestijs recitat Hieronymus. vbi. s. quod Cicero rogatus ab Mirtio. ut per repudium Terentie sororem suam duceret: omnino supersevit dicens non posse se philie et vxori operam dare. Socrates Xantippe. et Pythion neptem Aristidis duas habebat vxores. Que cum crebro inter se litigarent: et ille eas irridere solitus esset: quod propter se fedissimum hominem: simis naribus: recalua fronte: pilosis humeris repandis cruribus descreparum: nouissime vertunt in eum impetum: et mulctatus fugientemque diu persecute sunt. Quodam autem tempore. cum infinita contumelia ex superiori loco ingerenti Xantippi restitisset: aqua perfusus imunda: non aliud respondit: quam capite tereso. Sciebam inquit futurum: ut ista tonitrua hymber sequeretur

Cōmuniloquii.

Eidem Hiero. dicit q̄ **B**ar-
cus Lato habuit vxorem humi-
li loco natam: vinolentam: ipotē-
tem: et quod nemo posset crede-
re. Catoni superbam. hoc id. ne
q̄s putet: si pauperem duxerit sa-
tis se cōcordie prouidisse. ¶ Si
militer narratibi. q̄ **P**hilippus
regem **M**acedonem introeun-
tem ex more cubiculū vxor: exclu-
sit irata. Qui exclusus tacuit: et in
iuriam suam versu tragico con-
solatus est. **S**orgias librum pul-
cherrimū d̄ p̄cordia grecis inter
se dissidentib⁹ recitauit olympie.
Cui **M**elantius inimicus eius:
hic nobis inquit de concordia p̄-
cipit: q̄ se et vxorem: et ancillā tres
in vna domo concordare nō po-
tuit. Emulabat quippe vxor an-
cillule p̄chritudinē: et castissimuz
virū: quotidianis iurgiis exagi-
tabat: vnde cesset inuidia: et q̄-
es matrimonij reformet: versuz
est in vsum et consuetudinē ditio-
ribus mulieribus: ne quam ha-
beāt in domo p̄chriorē se. ¶ **I**te
Hiero. vbi. s̄. dicit. q̄ cum amici
quendam arguerent: q̄ vxorem
castam repudiasset: p̄tendisse pe-
dez d̄ et dixisse. Soccus quē cer-
nitis: nouus et elegans ē: s̄ nemo
scit p̄ter me vbi me p̄mit. Qua-
si dicat. Sic est de vxore. ¶ **S**i
militer ait ibi Hiero: q̄ **E**pycur⁹
voluptatis assertor. Quis **M**eto-
dorus eius discipulus vxorē ha-
buit: dixit raro sapienti ineunda

coniugia: quia multa incomoda
admixta sūt nuptijs. Seq̄t. Gra-
ue est sapienti viro venire in du-
biū. vtrū bonam malāue ductu-
rus sit vt enī scribit **H**erodotus
mulier cū veste deponit verecun-
diam. Et **C**omicus: fortunatum
putat q̄ vxorēz nūq̄ duxerit. hec
et alia narrat Hiero. vbi. s̄. dī. q̄
Aristoteles **P**lutarcus et **S**ene-
ca libros scripserunt de matrimo-
nio: de quibus superiora nō nul-
la sunt.

¶ **C**apitlū. secundū. De instruē-
da vxore male morigerata.

Ite contingat: q̄ vxor
ducta non sit bene mori-
gerata: custodienda est et
disciplinanda: ac sibi malignādi
materia subtrahēda: **A**n et **R**o-
māis feminis vsus vini fuit igno-
tus: ne in aliquod dedecus prola-
berēt: q̄ proximus a libero patre
intēperantie gradus ad inconcel-
sam venerē esse p̄suevit. ait **V**al.
li. ij. c. ij. et c. iij. narrat q̄ quecūq̄
vsuz vini femina imoderate appe-
tit oībus virtutibus iannā claudit
et vitijs aperit. Graue igit marita-
le supciliū suspitij **S**alli q̄ vxorē
dimisit: eoq̄ eam capite aptoso-
ris versatam cognouerat. **L**ex i-
git te meis tñ p̄stuit oculis: qui-
bus et formam tuam approbes
his: decoris instrumēta cōpara.
his esto speciosa: homin te certio-
ri crede noticie. **A**lterio: tibi p̄spe-
ctus: superuacua irritatione accer-

Natus: in suspitione et crimen habeat necesse est. Abscisa sententia sed tamen aliqua ratione mota. **S**imuliter fecit quantius re pudiciam uxorem: quia eam in publico cum quadam libertina vulgari secreto loquentes viderat. **S**i militer Sempromius Sophus: qui coniugem repudij nota affectu: eo quod ausa fuit ludos se ignorante spectare. **M**arrat etiam ibi quod Metellus uxorem eo quod vinum bibisset fuisse percussam interemit. **M**oderato ergo modo et debito disciplinanda est uxor: si contingat: quod non sit bene morigerata. ecc. xxij. Ne des mulieri neque venia prodeundi. Et ibidem. **M**ulier si primatum habeat contraria est viro suo. Item si sit minus bene morigerata. debet esse eius compassiva supportatio prout potest fieri sine peccato. Et de utroque dicit Varro in Satyra quod manipea scribit. **V**icium coniugis aut tollendum est: aut ferendum. **Q**ui tollit vitium: comodiorum coniugem prestat. **Q**ui fert: seipsum efficit meliorem. Unde et de Socrate narrat Aulus Gellius li. i. **A**thi-carum noctium: quod cum Socrate Alcibiades interrogaret. **Q**uare Xanti-pe uxorem admodum morosam et iurgiosam: et que die noctuque muliebribus scatebat molestis dormio non abigeret: respondit. **C**um domitalem perpetior: insuesco et exerceor: ut ceterorum quoque fo-

ris petulantiam facilius feram. Sic enim fideles debent se supportare ad inuicem. Sal. vj. **A**lter alterius onera portate et Col. iij. **S**upportantes inuicem. et. **A**d hoc et monet beatus Petrus. prae. iij. **M**ulieres sint subdite propriis viris: sicut Sarra obediebat Abrae Dominum cum vocans. Cuius estis filie beneficientes et non timentes ullam perturbationem. Viri similiter cohabitantes secundum scientiam quasi infirmiori vasculo muliebri impertientes honorem tantum et coheredibus gratie vite: ut non impediatur orationes vestre: sed hoc multo magis coniuges debent se inuicem supportare quantum possunt absque peccato: cum sint una caro: Gen. iij. Et de hoc beatus Ambrosius. ex. v. vbi ponit exempla bona de vipera et murena dicens quod murena ad coniugalem amplexum vipera euocat. **S**equitur **Q**uid sibi vult sermo huiusmodi: nisi ferendos esse mores coniugum: licet sit asper fallax in conditus: et sic de alijs. **Q**uid peius veneno. quod in coniuge murena non refugit: Ille tua mala portat: et lenitatis femineae facilitatem: tu virum tuum non potes mulier sustinere: Et post. **V**ipera abscentem vocat: et blando prouocat sibillo: atque vbi aduentare com-parem sentit: euomit venenum: reuerentiam marito deferens et tu mulier aduenientem de loquiquo

Cōmuniloquii.

maritū contumelijs repellis: S; et tu vir depone tumores cordis: asperitatē oris. Non es dominus: sed maritus. Non ancillā sortitus es. sed vxorem. Spera venenū fundit: tu nō potes duritiā mētis deponere?

Caplin tertiū. De mutua coniugum dilectione.

Tem coniugum d; esse affectuosa: charitativa.

et mutua dilectio: vt sint

V cor vnū et anima vna: sicut sūt vna caro. Ephesi. v. Viri: diligite vxores vestras sicut Christus ecclesiam. Et de amore coniugali: Gal. li. iij. c. v. multum. vbi narrat. q; Graccus aprehensis agnibus: mare et femina: et certior factus ab auruspice: q; nisi mare dimisso: femina necaret: ipsi Gracco celerem obitum instare: si aut econuerso: vxori eius hoc accideret: ille coniugi potius q; sibi partem augurij secutus: marem necaret: feminam dimitti iubet: sustinuitq; in conspectu suo seipsū interitu serpentis occidi. Itaq; cor neliā vxorem suā nescio vix feliciozem dixerimus: q; tales virum habuit: an miseriorē: ga tales amisit. Similiter narrat: q; Lophatius audita morte vxoris: pectus suū gladio percussit. **C** Si militer narrat: q; Emphatius: cum vxor decessisset. ea funerata: et rogo imposita: inter officium vngēdi et osculandi: ferro stricto incu-

X buit: et sicut erat togatus et calciatus amici eius iugis corpori iunxerunt: ac deinde subiectis facibus virū q; concremauerunt. Quorū sepulcrū Tarenti conspicitur. **C** Ibi dem narrat: q; Julia filia Lelaris: cum vidisset Pompei magni coniugis sui vestē cruore conspersā: territa metu: ne qua ei esset vis illata: exanimis concidit: partumq; quem in vtero conceptum habebat eijcere graui dolore corporis coacta est. **C** Ibi etiā narrat: q; portia filia Marci Catonis: cum Brutum virum suum interemptum agnosceret: q; ferum non dabat: ardentes ore carbones haurire non dubitauit: et nouo genere mortis absorta est. **C** Similiter narrat ibi d; quadā regina: q; Metridatem coniugē suum effusis charitatis habenis amauit. propter quem: precipue forme sue decorem: tonsis capillis: in virilem habitum se conuertit: eq; et armis se assuefecit: q; facilius eius laboribus et periculis interesset. Et cum euictū: et a pompeio per efferas gentes fugientē aio pariter et corpore infatigabiliter secuta. Cuius tāta fides asparum et difficultum rerū Metridati maximum solatium et iocūdisimum lenimentū fuit. Cū domo enim et penatibus vagari se credidit: si mul exulāte vxore. Si ergo tales erant pagani: infideles mutuo se amantes: multo magis

A

B

C

xpiani fideles: coniugali amore
ordinato se debent diligere.

Capitulum quartum. De mutua co
iugum fidelitate.

Similiter: coniugum de
bet esse fidei indefectio:
q: coniugij tria sunt pun

D cipalr bona: fides: Spes Pro
lis et sacramentum. In fide attē
ditur: ne preter vinculum coniu
gale cum altero vel altera concu
bant. ait Hugo. ij. de sacra. parte
xi. c. vij. Quilibet ergo eorum dō
tenere fidē alteri firmiter. vir enī
non habet potestātē sui corporis
sed mulier: et conuerso. i. cor. vij.

E Et hoc quo ad fidem coniugale:
et etiam quo ad amoris fidelitātē
vt dictū est: An̄ Gal. de fide vxo
ria li. vj. c. vij. dic. q: Sulpitia cū
a matre sua diligentissime custo
diret: ne virum suū proscriptū
in Siciliam prosequeret: nihilo
minus famulari veste sumpta: cū
duabus ancillis et totidez seruis:

F nec recusauit: seipsam proscribe
re: vt ei fides sua in coniuge pro
scripto constaret. Ibidem narrat
de alia q: virū suū proscriptū inter
camerā et tectū cubili abdiū vna
conscia ancilla ab inuente exti
tio non sine magno suo periculo
tutū prestuit viro refugiu.

G Singulari fide id egit: vt cum ceteri
proscripti in alienis regionibus
vix euaderēt: ille i cubiculo et si
nu coniugis salutē retinet. **T**ibi

dem narrat: q: Emilia vxor affri
cani: tante fuit charitatis et patiē
tie: vt cū sciret: viro vnam ex an
cillis gratā esse: dissimulauit: ne
dominatorem orbis Africanū
femineā ipatientia reum ageret
tantūq: a vindicta mens ei⁹ ef
fugit: vt post mortem Africani
manumissam ancillam in matri
moniu libto suo traderet. **E**t
similiter narrat Valerius. li. iij. c.
v. de fide vxoria. q: cū lacedemo
nes inclusi a spartanis: capitali re
seruarent supplicio: coniuges illu
stris sanguis velut allocutū pe
rituros viros carcerem impetra
to a custodibus aditu: cōmutata
q: veste: et per simulationem do
loris velatis capitibus: eos abire
passe sūt. **E**t solinus narrat li.
iij. c. vj. de quadam gente in qua
multe vxores in vnius viri ma
trimonium iungunt. Et cū ma
ritus decesserit apd grauissimos
iudices vnaqueq: agit causā. Et
que officio ceteras snia. i. iudicio
vicerit iudicantium: hec **Pal**me
refert premium: vt ascendat
rogum coniugis: et suprenias ei⁹
semetipsam det exequias: ceterę
vxo cum nota viuunt. s. repudia
tionis. **E**t Idem narrat Tuli⁹ li.
vj. tus. q. Abi ait: q: malicres in
india in certamine ad iudicium
veniant. Plures enim vni solēt
esse: et quam plus dilexerit: illa le
ta vt victrix prosequentiū suis
vna cum viro in rogum imponi

H

I

K

L

Cōmuniloquii.

tur: alie dō meste fcedūt. **E**xē
plum huiusmodi fidei patet in vi
pera z murena fm Almbro. vbi
supra. Abi ait d alijs aialibus. q
comparem suum bos requirit: z
equus similiter diligit comparez
suum. Et sequitur nolite querere
viri alienum thorum: nolite insi
diari aliene cople. Grane ē adul
terium. Deus duos fecit Adam
z Euam: z vxorem de viro. i. de
costa: z iussit ambos esse in vno
corpe: z in vno spū viuef. Quid
vnum corpus sepas? Quid vnu
spū diuidis? Nature adulteri
um est. z non solum adulterium
imo enorme furtum: qz vir non
habet ptatem sui corporis sz mlter.
Nui ergo aufert corpus ab vxore
z alteri prebet fm omnem le
gem fur est z latro. Nam z bru
ta animalia legunt abhominari
cōmixtionem cōiugis cum alio
prout narrat Alex. nequā li. d na
turis rerum, de Liconia adultera
que lauabat se post corū cū adul
tero. Quod quidam miles dpre
hendens quadā die parauit im
pedimentū. ne se sic lauaret. Luz
autem venisset compar Liconie
odore comprehendens adulteri
um exiuit: Et adducens Liconia
rum multitudinem: cionā adul
teram deplumauit: z dilaniauit.
Oua dilāiata altera comes se illi
qsi maruo associavit. Ad ergo
abhominant irrōnabilia aialia:
multum debet esse detestandum

hominibus maxime fidelibus.
Caplm qntuz De operis cō
iugalis religiosa exercitatione.

Non sufficit coniugij
bus tenere fidem coniu
gij dicto modo sed dbet
esse etiā operis cōiugalis religio
sa exercitatio: z in exercendo de
bita intentio: qz vt dictū est supra
bonū coniugij est spes prolis. vt
s. deuote expectet amanter susci
piat: religiosqz nutriat: ait Du
go. vbi. s. Et ibidē. c. iij. Institu
tio coniugij ante peccatū fuit ad
officium: vt natura multiplicaret
post peccatū: z ad officium: z ad
remedium: vt natura exciperetur
z viciū cohiberet. Tum igitur
quia sic institutus tum qz magnū
sacramentum xpi z ecclesie: tum
ad euitandum peccatum: z viciū
cohercendum: religiose tempe
rate: honeste: z recta intentione
vti debent coniuges opere coniu
gali: vt fm Alpo. i. cor. vij. q ha
bent vxores: tanqz non habētes
sint. Unde enim dicit Hieroni
mus contra Iouintanū: Sixtus
in sententijs ait. Adulter est q su
am vxorem amat ardentior. In
aliena vxore omnis amor turpis:
in sua nimius vituperat. Sapiēs
vir in deo debet amare vxorem
non affectu: reget impetus volu
ptatis: ne preceps ferat ad coitū
Nihil est sedius qz vxorem dili
gere sicut adulteram. Certe qui
dicūt causa reipublice iungi vro

rib⁹ et liberos colere imittent sal-
tem pecudes: vt postq³ vxorum
venter intumuerit: ne perdant fi-
lios: non amatores se vxoribus
exhibeāt sed maritos. vnde nar-
rat de quodaz: qui exiturus in pu-
blicum fascia vxoris pectus col-
ligabat: et nec puncto quidē ho-
re presentia eius carere poterat:
portionem nullam: nisi alteri⁹ la-
bijs tactam vir nec vxor haurie-
bant. Et ideo sequit. Origo amo-
ris honesta: sed magnitudo de-
formis: Nihil enī interest q³ ex
hōesta cā quis insaniat. Et ibi be-
ne de hoc. Sic eīz Tobias vsus
est coniugio suo: qui ait ad Sar-
ram vxorem suā. Job. viij. Sur-
ge: hodie: et cras: et post cras ore
mus deum. Et sequitur. Filij san-
ctorum sumus: non possum⁹ ita
cōiungi sicut gentes qui ignorāt
deum.

**Capitulum .vi. De perpetua
coniugū indiūssione.**

Tem inter coniuges de-
bet esse perpetua indiū-
ssio. Unde et sacramentū
est vnū de bonis coniugij ait Bu-
go. vbi. s. In quo attenditur: ne
coniugij separet: et ne dimissus
aut dimissa: etiā causa prolis al-
teri copuletur. ait idē. An. Mat.
ix. Quos deus coniunxit: homo
nō separet. Quod etiam gentiles
seruauerunt: ait Vale. libro. ij. c.
i. di. q³ repudium inter vxores et
virum a condita vrbe vsq³ ad cē

tesimum et quinquagesimum an-
num nullū intercessit. Primus
autē spuri⁹ Carbili⁹: vxorem ste-
rilitatis cā dimisit. Qui q³ tole-
rabili rōe motus videret: repre-
hensione tamen non caruit: quia
nec cupiditatem quidem libero-
rum cōiugali fidei preponere de-
buisse arbitrabat. Qd ergo serua-
bant gentiles lege naturali et ho-
nestate virtuali: debent seruare fi-
deles lege diuina et celesti: ac liga-
mine sacramentali. Imo etiā no-
biles matrone et pudice mortuo
primo viro: nolebant alteri con-
iungi. Et ideo corona pudicitie co-
ronabantur. ait Valerius vbi. s.
di. q³ que vno cōtente matrimo-
nio fuerant: corona pudicitie ho-
norabantur. Estimabant enī: cū
precipue matrone sincera fide in-
corruptum esse aiū: que post de-
posita virginitatis cubile: in publi-
cū egredi nesciret. multoz matri-
monioz experientiam: quasi illegi-
time cuiusdam intemperantie
signū esse credentes. vnde et pu-
dice matrōe: mortuis primis vi-
ris nolebant secundo inire ma-
trimonium: ait Valeri⁹ libro. vi.
c. i. di. q³ theotonicorū coniuges
Baris victorem orarūt: vt ab
eo v⁹ginib⁹ vestalib⁹ dona mitterē-
tur: affirmatibus eque: se et illas
virilis concubitus expertes fuis-
sas. Ea q³ re nō impetrata laqueis
sibi nocte p⁹xima spū eripuerūt.
Quāuis autē erronee fecerint: in

X

Y

Z

Cōmuniloquiū.

suo suspēdio tamē laudande sūt
ex maritorū dilectione. ⁊ castitatē
amore. ¶ Et de hoc. j. parte. iij.
di. vi. c. d. vīdūitate. Qualiter autē
coniuges antiquitus inter se con-
cordabant post qualescūq; liūgiū
vel iurgium: ait **E**ale. libro. iij. vbi
s. di. q. quotienscūq; inter vīz ⁊
vīrores aliqd iurgij intercesserat:
in sacellum dee viriplace qd erat
in palatio veniebant: ⁊ ibi locuti
simul que volebāt: p̄tentiōe ani-
morum deposita: concordēs reuer-
tebant. Dea enim illa hoc nomē
a placandis viris fertur affecuta.
¶ **P**redicator ergo enangelic⁹
debet de predictis conferre cum
coniugib⁹: ⁊ eos alloqui. Et si in
quibūsdam factis gentiliū pre-
dictis fuit excelsus ⁊ error sicut i
propria occisione: debet qd erro-
neus est dehortari: ⁊ qd rectū fue-
rit suadere.

¶ **Q**uinta distinctio. De fidelū
spirituali colligatione.

¶ **C**apitulum primum. Qd fide-
les se diligant vere.

¶ **C**onsequenter prose-
quendum est de colli-
gatione siue coheren-
tia gratuita per gratiā
in corpore xpi. Ad

quam obseruandam sunt admo-
nendi efficaciter ⁊ iugiter xp̄iant
put hortatur apostolus eph. iij.
Solliciti seruare vnitatem spirit⁹
in vinculo pacis vnus corpus: ⁊
vnus spūs ⁊c. Et hoc merito:

tū quia sunt ex vno patre crean-
te. redimēte: ⁊ ex vna mīe ecclia
⁊ eisdem sacramentis regenera-
ti: ⁊ sic vere fratres. **M**athe. xxi.
vnus est pater vester. vos autē
fratres. ⁊c. Tum q; membra vni-
us corporis: ⁊ eisdē vinculis cha-
ritatis cōnexa: ac vno spū vīuifi-
cata. **M**ulti. n. vnū corp⁹ sumus
in xpo. **R**o. xij. Tū q; xpi cohe-
redes: ⁊ hereditatis ei⁹ futuri par-
ticipes. **R**o. viij. heredes quidē
dei: coheredes autē xpi. **H**as ei⁹
rationes assignat **C**risosto. super
3o. omel. xv. vbi ait. Omnes in
vnus corpus baptizati sumus ait
Apосто. **P**ropterea i vnū corp⁹
ne non dissoluamur: s; eā que ad
iūctē est cōuenientia ⁊ amicitia
corporis vnius conuenientia ob-
seruemus. Quocirca: ita procure-
mus p̄imos: vt vnusquisq; no-
strum suam carnez non despiciat
Nullus enim vnq; carnem suā
odio habuit: sed eam nutrit ⁊ fo-
uet: ait **A**po. eph. v. **P**ropterea
domū vnam. i. hūc mūdum de⁹
nobis dedit: vnū nobis accendit
solē: vnū tectū celū extēdit: mēsa
vnam nobis terram p̄posuit. De-
dit ⁊ altam multo maiorem scilz
altare. vnū modū generationis
sp̄ialis: vnam omnib⁹ patriā in
celis. De calice eodem omnes bi-
bim⁹. ⁊c. **E**nde igitur iequalitas
f m. s. hanc vitam: **R**ūdū ex diu-
tū auaritia ⁊ electione. Et de hoc
Seneca in parte eplā. lxx. vbi ait
Membra

Membra magni corporis sumus
et natura nos cognatos edidit. ut
enim ait Greg. sup. Ezech. li. ij.
omel. iij. charitas accendit: con-
cremat: conflat et quasi in vna
auri speciem reformat fideles er-
go debent mutuo se inuare sicut
fratres: et protegere: ac nociua in
vicem expellere. Debemus enim
aias pro fratribus ponere. i. Jo. iij.
Capit. ij. Quod caueant fideles
ne in ipsis fraterna vnio dissipet

F **E** bent etiam cauere: ne
diabolus dissipet fratres
nam vniones ut sint ho-
stibus terribiles. Cant. v. Terri-
bilis ut castrorum acies ordinata:
Super quo Bre. super Ezech.
li. i. omel. viij. ait. Castrorum acies
tunc est hostibus orribilis: quan-
do ita stipata et condensata fuerit:
ut in nullo interrupta videatur. Nam
si ita disponitur ut locus vacuus
dimittatur: profecto hostibus ter-
ribilis non est. Sed nos in mali-
gnos spiritus acies ponimus. Ideo
semper per charitatem vniti: et nu-
quam per discordiam interrupti esse
debemus. Quia quilibet in no-
bis bona fuerint: charitas si de-
fuerit per malum discordie: locus
aperitur in acie: unde ad serien-
dos nos valeat hostis intrare. vnde
ut vehementius commendaretur
societatis humane vnitas: vnde
culorum concordie: non solum na-
ture similitudine: verum etiam co-
gnationis affectu omnes necesse

remur. voluit deus: ut ex vno ho-
mine diffunderetur genus huma-
num: ait Aug. xij. de ci. c. xxi. Et
charitas multos animos vnum
et multa corda vnum facit: ait Aug.
sup. Jo. iij.

Capitulum. iij. Quod fideles de-
bent se mutuo supportare.

Ut ergo debent fide-
les sibi compati in mem-
bris: sicut membra vni corpus:
ait. i. cor. xij. Si patitur vnum
membrum compatiuntur omnia
membra. Et similiter mutuo se
inuare: prout ibi exemplificat. Et
subsidia indigentibus ministra-
re. i. Jo. iij. Qui habuerit substan-
tiam huius mundi: et viderit fra-
trem suum necessitatem habere:
et clausit viscera sua ab eo: quanto
charitas dei manet in illo? Et se
mutuo supportare: sicut lapides
in edificio. i. Pe. ij. Ipsi tamquam lapi-
des viuui coedificamini. Lapis
enim in edificio alium supportat
et ab alio supportatur: ait Bre. su-
per Ezech. lib. vij. omel. i. Sic et
fideles facere debent: ait ibidem
omel. iij. Supportantes inuicem
in charitate.

Capitulum quartum Quomo-
do sancti antiqui pro salute pro-
ximorum laborauerunt.

De sancti antiqui et ma-
tres laborauerunt: et se
morti exposuerunt et ani-
mas pro salute fratrum posuerunt:
ac etiam se infidelibus vende-

L runt: vt eos conuerterent ⁊ duce-
rent ad deuotionem ⁊ charitatis
vñionem. Sic legitur de Sera-
pione qui ⁊ Sidonius dicit in li.
qui dicitur paradysus. Qui ven-
didit se paganis precio. xx. solido-
ruz: ⁊ eis seruiuit donec xpianos
eos fecit. Lūq; recederet: pecu-
niam eis reddidit. Et cum dice-
rent. vt eam daret pauperibus:
rñdit. Vos eam date. q; vestra ē
ego alienam pecuniā nō do pau-
peribus. ¶ Ibidē legīt de alio q
se vēdidit vñi de primiorib⁹ ciui-
tatis quem nouerat manicheum
esse: seruiuitq; ei donec eū cura-
uit. **M** Sic ⁊ alij sancti laborauerūt
⁊ multa sustinuerunt. p salute fra-
trū. Sicut Paul⁹ qui ait. ij. cor.
vli. Ego libentissime impendaz
⁊ superimpēdar p aiabus vñis
⁊c. Mirū ergo ē qñ se dicūt ha-
bere charitatē pfectaz qui nec fra-
trib⁹: mala patientibus ppatiunt
nec pficientibus gaudēt: nec ege-
nis necessaria de suis facultatib⁹
subministrant. De quib⁹ 2° spo. ij.
thi. iij. habentes quidē spēm ple-
tatis: virtutem autem abnegātes
¶ De his ⁊ ad p̄dicta p̄tinentib⁹
debet predicator diuinus confer-
re cum fidelibus.
¶ Sexta distinctio. De ciuiū de-
bita colligatione.
¶ Capitulum primum. De dile-
ctionis vñitate: ⁊ ne sibi nocere
debeant.

¶ Inde psequendū ē
de colligatione ciuili
siue cohabitatione: et
de admonitione tali-
um ad debitas obser-
uationem pacifice cohabitatio-
nis: ⁊ mutue beneficentie: ⁊ ma-
leficentie cauēde: ex quo cōcant
quasi eandem habitationē: eisdē
legibus regūtur: eodē dñio gau-
dent: eodē ritu viuūt. easdē p̄sue-
tudines cōcant: ⁊ easdē artes se-
pe exercēt. Admonēdi ergo sunt
ad dilectionis primū vñitatem.
¶ Mat. xxiij. Diliges primū tuū
sicut teipm. Proxim⁹ autē nō
sanguinis propinqtate: sed rōnis
societate p̄salandus est: ait Aug.
ep̄la. xxxiiij. Et idem de doctrina
xpiana. c. i. primus oīs hō hōi
est tam conditione nature q̄ cō-
fessione religiōis. Sz ad dilectio-
nē. primi p̄tinet innocentia qua
nulli nocemus: ⁊ bñficentia qua
p̄sum⁹ qbus possum⁹: ait Aug.
de mēdatio. Colligati igit coha-
bitatione ciuili: q̄les sunt vicini
⁊ primi monēdi sunt: ne vicinis
noceant: nec iniuriādo in psonā
nec spoliando i possessionib⁹: ra-
pinam apertam vel occultam fa-
ciendo: nec in fama ledendo. De
quib⁹ oib⁹ 2° Leuit. xix. Nō facies
calūniā. primo tuo: nec vi oppri-
mes eū. Et sequit. Non maledi-
ces fuo: nec facies qd iniquum
est. Et puer. xxiij. Non attingas
terminos puulorū. Sequitur. p

pinquus eorum fortis est.

Caplm. ij. Qualiter debent sibi mutuo subuenire.

Quoniam enim admonendi: ut indigentibus vicinis subueniant: oppressos liberent: desolatos consolentur. Et sic de alijs misericordie operibus et beneficentia. Talis fuit vicinis suis. Job. xxix. Eo quod liberasset pauperem vociferantem. Sequitur. Cor vidue consolatus sum. Et per. Conterebar molasini. Et. xxx. c. Flebam quod super eo quod afflictus erat. Hec sunt officia et opera boni viri de quo Augustinus. iij. de ci. c. xv. Felicitas maior est: vicinum habere pro corde: quam malum subiugare belantem. Ille civis siue cohabitator est bonus quod omnibus est innocens: nulli malum faciens: et omnibus vicinis benefaciens. Talis est multum deo acceptus. Et de tali in exemplum alijs legitur in vitis patrum li. i. post medium: quod abbas Panhuni supplicabat deo: ut ei ostenderet cui similibus esset in terris. Ad quem venit vox: quod erat similis patrio illi vicini. Ad audiens venit ad domum eius. Et ille cui erat mos suscipere hospites occurrit sibi: et introduxit in domum. Et quando inter epulas quesivit abbas: quod esset studium eius: dicens sibi esse revelatum a deo: quod dignus erat portio monachorum. Et ille mira de se dicens ait. Nullus boni mihi conscius sum. Quia tamen verbum dei ad te factum est: dico tibi:

quod triginta anni sunt ex quo super co-
tinens: et vxor mea filius. Suscepit
enim tres filios: quorum causa solum
modo a me cognita fuit. hospites
suscipere nunquam cessavi: nec alicui
ante me illos habere permisi in villa:
Nullum domo mea sine vitatico dimisi: pauperem non despexi: sed
necessaria sibi tribui: sed iustitiam
nihil accepi: alieni fructus non intraverunt domum meam: licet si vidimus
preteritis nisi pacificare: nullus deprehendit in culpa famulos meos: greges mei non leserunt alienos. volentes seminare in agro meo non prohibui: quantum in me fuit
non permisi: ut potentior infirmus premeret: studui ut neminem contristare: iudicium cum apud me fuit
neminem condemnavi. hec audies sanctus osculans eum benedixit illi et ait. Quia hec implesti: vnum tibi deest. ut peccata dimittes sequaris dei sapientiam. Et statim secutus est eum
pergens ad heremum. Et veniens ad fluvium nec habentes navigium dixit ei sanctus: ut intraret aquam pedibus secum. Que usque ad latera venit. Et collocavit eum in cellula iuxta monasterium: formam ei vivendi tradens. Qui priores labores: puos reputans: viriliter se exercuit: et mortuus est. Cuius animam vidit sanctus inter choros angelorum dicentium. Beatus quem elegisti et assumpsisti etc. **P**redicator ergo divinus debet hortari vicinos ad predicta opera ponens eis vitam

S

T

Cōmuniloquii.

sanctorum: et vltia Job: et isti in exemplū. De tali enī vicio verificatur illud puer. xxvij. Melior ē vicinus iur̃ q̃ frater pcul. Quāliter aut̃ vicin⁹ siue cohabitator debeant cauere a calūnia iniusta dictus est. s. pte. i. vbi de iudicio. vbi etiaz dictū ē: q̃liter cauere dō a calūnia iniusta cuidēti et apta. ¶ Caplm̃ tertius. De cauendis fraudibus i mercaturis.

Non sufficit ei cauere ab aperta malitia et rapina vel spoliatione. primum nisi caueat ab occulta et fraudulenta sophistication q̃lis est in mercaturis: et p̃ctib⁹ ṽsurarijs. vt. n. ait Aug. xliij. de ci. c. iij. oēs volūt viliter emere: et care vendere: inroducēs ibi facitissimā vrbaitatem cuiusdā dicētis in theatro: se scire qd omnes vellēt. Et cum die statuto p̃fluere maior multitudo: silentib⁹ oib⁹ et suspensis: dixisse p̃sbe viliter vultis emere: et care vendere. Qd oēs inuenerunt in p̃scientijs suis. Et quia sic est: multe fraudulentē fiunt in mercaturis ṽl occultado deffect⁹ et vitia rerū: et ostēdando apparētias q̃ non sunt in eis: vel mensuras diminuēdo: vel inutilia cōmiscendo: et de alijs fallacijs que sūt in talib⁹. Jō p̃cepit domin⁹ Leuit. xix. Satera iusta: et eq̃lia sint pondera: iust⁹ modi⁹: equis sextari⁹ puer. xx. Abominatio apud deū pondus et pond⁹: et sta

tera dolosa non est bona. Multa libus fraudulentij vicinos seducūt thesauricāt sibi thesauros iniquitatis. Michē. vi. Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis: et mēsurā minor ira plena. Et nō solū fraudulentē regnāt in talibus: sed mēdatia: p̃sturia: falsa testimonio: et impia hortamēta. Jō p̃pha vbi. s. Nūqd iustificabo staterā impij: et sacelli podera dolosa in qbus diuites ei⁹ repleti sunt iniquitate et habitatores in ea loq̃bant mēdaciū: et lingua fraudulentā in ore eor⁹. Et de hoc Tullius m̃stū. iij. li. de offi. c. xij. vbi inquit: an vir honest⁹ debeat patefacere rez vltia in ṽditione: an celare. vbi itroductis sētētijs philosophorū p̃rias. Aliud inquit videbat Diogeni Babilonio magno et graui stoico: aliud Antip̃ri discipulo ei⁹: homini acutissimo. Antip̃ri oia patefacienda videbāt: cū hō hōi p̃sulere debeat et fūire hūane societati: cū ea lege natus sit homo: et vtilitas cuiuslibet sit vtilitas comunis. Diogeni videbat p̃rium. s. nō oportere dicere vitia: nisi q̃tenus constitutum est in re ciuili: cetera cum insidijs agere. Qui enī vendit vellet ṽdere optime: et vendēdo nemiū nō plus q̃ ceteri. Qui ergo iniuri⁹? Item sup̃ addit Antipater: q̃ emptorē pati ruere: et per errorem in fraudē incurrere peius est q̃ viam non ostendere. Qd

ramen. s. viā monstrare sanctus
est Athenis publicis exercitatio
ribus: ibi multū de eoz disputa
tione. Vñ Diogenes. Quid stul
tius: q̄ vēditores: vitia rei quaz
vendit narrare: et q̄si p̄eco p̄dice
re: domū pestilēte vēdo: et. Ad
Priū autē arguit Antip̄: q̄ nisi
sic fecerit: iniuste et improbe fa
cit. vnde p̄cludit Tuli. q̄ in dubi
is causis ex alia parte defēdit ho
nestas: ex alia vtilitas. Quasi di
cat. hōestū est. s. narrare vitia rei
vendende: vtili⁹ hō non publica
re. vñ sequit̄. hoc celandi genus
quis non videat? Certe non apti
non simplices: nō ingenui: nō iu
sti: non boni viri: sed poti⁹ v̄suti:
obscuri: astuti fallacis: callidi. et.
Et introducitur ibi de quodaz qui
voluit emere ortū ad inhabitā
dū. Qd cū intellexisset venditor
fecit ventre piscatores in nauticu
lis tpe cene cū ciboz mltitudine
Qd cū ali⁹ intraret: rñdit ille: q̄
de illo erat: Siraculis quicquid
esset pisciū. Qd alius vidēs cari⁹
emit ortulos. Qui cū postera die
nihil tale videret: admiranti de
hoc dixerūt alij: q̄ nec ibi cōsue
uerunt esse piscatores. Et ita fuit
dolus ibi: q̄ aliū fuit actū: aliū si
mulatū. Dolus autē legib⁹ vindi
catur. ¶ Per Priū narrat ibi
postea de alio. q̄ cuz postulasset
vt sibi fund⁹ vēderet: et venditor
preciū posuisset: dixit se pluris esse
mare q̄ qd vēditor petebat. Et

addidit centum milia. Et de hac
materia mltū ibi. 3d p̄cludit. c.
xvi. q̄ aliter leges: aliter p̄hi co
lūt astutias. leges: q̄tenus manu
idest iudicio tenere possunt: p̄hi
q̄tenus rōne et intelligentia. Rō
eniz postulat: ne qd insidiose: ne
quid simulatorie: ne quid fallaci
ter fiat. Et hoc cōcordat magis
legi diuine: ne fidelis decipiat sci
enter. p̄imum suū. Multa eniz
pericula concomitant vēditores.
3d Eccl. xxxvij. Cū negociatore
tracta de trafectione: et cū emptore
de venditione. s. dirigēdo eos
Et. xxvij. iter mediū emptiōis et
vēdiōis agustia b̄is peccās mo
neāt ergo a p̄dicatore diuio tales
vt a p̄tis caueāt in officijs suis.
¶ Capitulus quartū. De cauē
da fraude v sure.

Similiter sunt admonē
di vicini de fraudulentia
vsuraruz: sed vt mutuo
accomodēt vicinis absqz vsura
Exodi. xxij. Nec vsura oppri
mes eum. Et Levit. 26. pecuniā
tuam non dabis ad vsurā. Deu
ter. 23. Non fenerabis fratri tuo
ad vsuram. Eze. 18. Ad vsuram
non accomodabis. Idem. 22. est
aut vsura fm Hostien. Quod
cūqz solutioni rei mutuate acce
dit: ipsius vsus rei gratia pactiōe
interposita: vel hac intentiōe ha
bita in tractu: vel ex actione ha
bita ex post facto. Luc. 6. Quu
tum date nihil inde sperantes

Cōmuniloquii.

Hoc enim gratum ē apud deū: vicino indigenti mutuat ad releuationem sue necessitatis cū possit gratis dare. Unde ps. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. Unde legitur li. i. hystorie tripartite de Speridiō e po: qd ei⁹ mos erat: ex fructibus alios dari pauperibus: alios mutuat. Nec per se dabat: nec recipiebat: s; peccantibus dicebat: vt q̄tum op⁹ haberent tollerent: et denuo redeuntibus: vt reponerent q̄tum se nouerant accepisse. Ad quē qdam accedens: sic mutuū recepit: et reuersus non reposuit qd acceperat: sed afferens secum abscessit: estimās: ep̄s id latere. Et iterato venit idem petens mutuū. Quem ep̄us misit ad horreum. vt acciperet. Ad quod veniens totaliter inuenit vacuū. Ad cum narraret ep̄o: ait episcopus.

L Mirum est quomodo tibi soli visum est vacuum: et non alijs. Sed vide: ne qd alias mutuat⁹ es solueris. At ille sic captus: qd deliquerat ep̄o indicauit: et se volentati illius subiecit. Ex quo patet dicti ep̄i charitas: in mutuatione: et mutuationis apud deū acceptabilitas: et infidelitatis in restituēdo detestabilitas. De usure quoq; incommoditatibus sufficēter tractat in summa de vitijs. iō hic obmittendum. Et de usura multum Ambrosi. iij. de offi. vbi ait. Cur in fraudem cōuertis. na

ture industrias? Cur affectas inopiam? Cur optari facis pauperibus sterilitatem? fies publicas ferilitatem? Exploras quando sterilior prouetus: hanc vocas industriam que est calliditatis versutia fraudis astutia. et qd tu remedium vocas est comentum nequie. Latrocinii autē senus appellem. Captantur tanq̄ latrocinij tempora quibus in viscera hominum durus insidiator obrepas: cui condite frugis multiplicatur usura. Quid iprecariis mala omnibus? Lucrum tuum: daninus publicum est. Et ex his patet qd detestanda sit usura in xpianis q̄ sic fuit prohibita iudeis. s. ne accomodarent fratribus suis ad usuram. Deut. xxi. et de hoc Aug. ep̄i stola. xxxvi. Quid dicā de usuris quas leges et iudices iubent reddere? Aut crudelior est qui aliqd diuiti subtrahit q̄ qui trucidat pauperem senorem? Sequitur. hec atq; huiusmodi male possidentur: et vellem qd restituerentur: s; nō est quo iudice repeterantur. Et de hoc Crisostom⁹ super Mathe. omel. v. i. si. Mutuo da: ampliores cape usuras: mutuo da accepturus. s. vbi nulla inuidia: nulla accusatio: insidiatio: neq; terror. Mutua nullo indigenti. s. xp̄o: et propter te necessitatem habenti: esurienti: et omnes nutrenti. De enim. s. usure regnum: ille gehēā preparant. De sunt phis

et misericordie. ille crudelitatis et auaritie. Quam ergo habemus occasionem siue excusationem: cum ampliora possimus recipere et in tempore opportuno scilicet dando pauperibus. hec vilia et fallacia. si tamen damus: et c. Sequitur. Nihil v. suris turpius: nihil crudelius. Alienas hic negociatur miseras: et lucrum suum alterius aduersitatem facit. Et ponit exemplum: quod talis est qui si manus suscipiens et in naufragium impellens. Et post versus: te v. suram accipere a deo scilicet mercedem eternam pro paruis magna et c. Luc. xvi. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis: ut cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. Bagna ergo dementia a pauperibus vicinis v. suram accipere et contra omnem legem tam naturalem: quam scriptam et euangelicam: quam etiam contra omnis creature innatam bonitatem que quidem creatura omnibus se gratis conicit. Sicut lux ignis: aqua: terra: et ad cumulum pene eterne: et non dare ad v. suram spirituale scilicet erogare elemosinas pauperibus pro regno eterno. Imo quod plus est: dare v. suram malo modo id est quod pauperes trucidare: ut dictum est. Unde Tullius libro primo tusculanarum quaestionum dicit: quod cum quaereretur a Latone quod expediret in re familiari: et responderet: bene pascere: bene vestire: bene arare. Et cum quaereret an fenerari scilicet

expediret: respondit. Quid est hominem occidere. Quasi di. Fenerari est occidere subtractione necessariorum.

¶ Septima distinctio. De colligatione amicitiae.

¶ Capitulum primum. Quid sit amicitia: et qualis esse debet.

Unde videndum est de colligatione amicitiae: li. qualis est iter amicos que quidem debet esse amicitia vera et non ficta.

De qua scilicet de ficta dictum est. s. parte prima: ubi de viciis curialium. Et de hac Hieronymus epistola. xlv. per totum. Debet ergo amicitia esse vera non ficta. Que scilicet tunc est vera: quando est vna nimis consensus in rebus honestis: quod ut ait Tullius libro de amicitia: et idem Augustinus epistola. xlv. Amicitia est humanarum diuinarumque rerum cum beniuolentia et charitate consensus. Et Tullius ibidem dicit: quod beniuolentia est amicitie fons.

¶ Capitulum secundum. Que exiguntur ad veram amicitiam.

¶ Ant ergo amici admonendi: ut vnanimiter consentiant in licitis et honestis: licet aliquis eorum sit superior dignitate vel statu. ut enim dicit Tullius ibi: maximum est in amicitia: superiorem parem esse inferiori scilicet considerando: unde amicus dicitur quasi animi equus

Cōmuniloquii.

V q: equali nobis voluntate iungit
ait Lasio. super ps. xxxvij. Talis
amicus fuit filius dei: qui cum su
per omnes esset: tamē in medio
discipulorum fuit sicut qui mini
strat Luc. xxij. Et Jo. xv. Jam
non dicam vos seruos sed fami
X cos. 2c. Talis amicitia nō potest
esse nisi inter amantes se veraci
ter: ait Augu. iij. p̄fessionum lo
quens ad Christū. Non est vera
amicitia: nisi eam cōglutines in
ter herentes tibi vera charitate.
Unde Tullius vbi. s. Amor ex q̄
V est amicitia nominata princeps
est ad coniungendam amicitiaz
Item in amicitia debet eē mu
tua compassio: q: ipsa est beniuo
lentia: in compassis non latens:
ait phus ethi. viij. vnde ibidem.
Consiliarius amicus. 2c. Vere
enim non agnoscit in bonis ami
cus: nec in malis absconditur ini
micus. Eccle. xij. Ideo Job. vij.
Qui tollit ab amico misericordi
am: timorē dei derelinquit. Cum
enim in amicitia vnic⁹ fiat ex plu
Z ribus ait Tullius primo de offi. c.
xvij. 7 hec sit lex amicitie nō mi
nus nec plus q̄ se diligi ait ibidē
merito debet esse mutua p̄passio
vnde Aug. libro confessionū plā
gens amicum mortuum ait. Di
miditū vite mee. 2c. Et Sen eplā
101. obiurgans plangentem filiū
quid iquit faceres: si amitteres
A amicum: ex quo tantum plangis
parvulū qui erat incerte speciei. 2c.

E Item in amicitia debet esse se
dula sollicitudo de salute amici:
honore 7 utilitate: q: vt ait Tuli⁹
vbi. s. de amicitia ante finez mo
nendi sunt amici sepe 7 obiur
gandi. 7 hec accipienda amice 7
beniuole. Unde sequitur habendū
est in amicis nullam pestē
maiores q̄ adulatoriam blandi
tjis assertionem. Et post omniuz
rerū simulatio vitiosa est: Tollit
enim iudicium veri: ideo adulte
rat nomen amicitie: 7 repugnat
veritati: sine q̄ nihil amicitia va
lere potest. Et ibidem. virtus cō
ciliat amicitias. Vnde Augu. ix.
confessio. Sicut amici adulātes
cōuertuntur: sic inimici litigātes
plerūq; corrigunt. multo magis
amici suo mō litigantes. Item
in amicitia debz esse mutua cōi
catio tam cordium siue interior
cōceptionuz: q̄ amicabiliuz col
lectionum: officiorum: 7 ministe
riorum: q̄ etiam rerum. vñ Co
mētator ethi. ix. in p̄cipio. Pro
uerbiū est de amicis: qm̄ anima
vna: 7 omnia communia. Cum
enim amicus prebeat cor ami
co prout ait Tullius de amicitia
vbi. s. ea vis amicitie est: vt vn⁹
quasi alius fiat ex plurib⁹. Et Au
gu. iij. confes. di. q̄ amicitia ē dul
cis: propter vnitatem in multis ani
mis: egas dicit: q̄ cōmunicet
omnia sua. Unde Tullius. vbi. s.
His finibus vtendum est arbi
troz: vt cū emendati amores am

B

C

D

E

corum sint inter eos sit omnium rerum consiliorū et voluntarū si ne vlla exceptione cōitas cum ve recondia et reuerentia: que semp tenenda est in amicitia. Et enim aut ibidem: prima lex amicitie est vt ab amicis honesta petamus et amicorum causas honesta faciamus. Et ibidē Tull. de offi. vbi. s. Nec contra rempublicā: nec cōtra iniurandū: amici cā vir bonus faciet. Nec turpia facienda amici cō. Et de hac amicitia Tull. li. de amicitia per totū. Et phus. Ethic. viij. ij. ix. per totū. Et Gal. li. iij. c. vj. vbi ait. Contēplemur vinculū amicitie potens et perualidū: nec vlla ex parte sanguinis virib⁹ inferius: hoc etiā certius et explorat⁹ id qd nascēdī sors sortitū op⁹: h vniuersasq; solido iudicio ichoata volūtas ptrahit Et ponit ibi exēpla de amicis: q; rum vnus petijt occidi cū amico occiso. Similiter de alijs quorū vn⁹ se hosti obiecit p alio: Si militer de duob⁹. s. Almo et Phi tyra de quibus ait. q; cum Droni sius tyrannus vnum vellet occidere: Dum ille tret ad res suas ordinandas: alius se dedit vadere pro eo: et redit alter hora sibi assignata. Quorum aiūm tyrā⁹ admirans supplicium fidei remisit in super rogans: vt se reciperent in tertium gradū sodalitatis. Et enumerat ibi vires amicitie. s. contemptum mortis ingerere: vi

te dulcedinem extinguere: crudelitatem mansuescere: et sic de alijs Et de hac Aug. iij. cōfess. loquēs d amico mortuo: et nescis inquit an vellē etiā pro illo. s. mori. Sic de Horeste et Phidiade tradit siue fingit: q; vellent pro inuicē simul mori: q; morte petus erat eis non simul viuere.

Capitulum tertium. De ficta amicitia: et propter que dissoluit. Et de vtilitate vere amicitie.

Redicator ergo cōferēs euz amicis dissuadeat fictas amicitias que sunt fz accidēs et facile solubiles. Dissoluto enim eo propter quod sūt amici: dissoluit amicitia: prout dī Ethic. viij. In senibus enī ē amicitia propter vtile: in iuuenibus propter delectabile: vt dī ibi. Et suadeat veram amicitia: que nō est vera nisi sit conglutinata charitate vt dictū est. Unde Hiero. epistola. lxxv iij. ait. Et cōcursus sensuum: et vtilitas voluntatum quasi riuuli amicitie scaturigant. Et sic idem velle et idēz nolle dulcissimū et honestissimū. ait Sen. epla. iij. Et hec amicitia est p̄ciofissimū genus diuitiarū. ait Boet. ij. de conso. in fi. et merito: q; amicus habet omnes suos amicos et omnia sua possidet: et sic facit euz diuitē: et inextinguibilem: ait Crisost. super Jo. Omel. lxxv iij. dicit. q; vnus. s. amicus multiplex est. Si enī vnanimēs fuerint decē

O vel pares nō vnus est quasi vnus tantum. sed decies multiplicat⁹ glibet eorum inuenies in decem vnum: et in vno decem. Et si q̄s inimicabit vni: inimicabit et decē et inimiciās capiet. Et si vn⁹ pauperas: sibi non est inopia: et paio ri eni parte vnus decem h̄z libertatem. Vnusquisq̄ habet viginti pedes: viginti man⁹: et viginti oculos. Non enim suis solum oculis videt sed etiā aliorum. Sed et de ceteris h̄z animas: que sunt pro se sol licite. Non suis tñ opas manib⁹ nec suis solū portat pedibus s̄ et aliorū. Si o facti sunt amici duo vel mille milia. idem erit. Vides amoris superabundantiam: qua liter inextinguibilem facit vnum et multiplicem: q̄liter vnus: et vbiq̄ vnus potest esse idem in p̄sone et in Roma: et qd natura non potest: amor potest. Segtur. Si mille h̄uerit amicos: vel duo milia: idem erit. Et post Si decies millies diues fuerit: nud⁹ cōsistit sine amicis. Sed et si opes fuerint. s. amici. diuitibus vberiores existunt: et que ipse pro seipso dicere non temptat: hec amicus dicet: et que nō potest ipse sibi largiri: per alium poterit: etiā multo ampliora. Et subdit. Non est parum male a tot armigeris custoditū. Non enim tales regis corporis custodes tā diligentes vt hi. Nā illi necessitate et timore custodiūt. Hi vō deuotione et amore. Nec

ille. Et ibi multa elegantia d̄ hac materia. Et de hoc Ambro. iij. d̄ offi. in fi. Pietatis custos amicitia est: a equalitatis magistra: vt superior inferiori equalem se exhibeat: et inferiori superiori. Inter dis pares enim mores non potest eē amicitia. Ideo debet pueniri gratia vtriusq̄: nec auctoritas desit inferiori: ne humilitas superiori. Laudanda est ergo vera amicitia: et fideliter obseruanda quia vt ait. Tul. de amicitia vbi. s̄. Solē de mundo tollere vident: q̄ amicitiam et vita tollunt.

C Octaua distinctio. De colligatione sociali in conuictu. Capitulum primum. Qd homo debz esse socialis.

E non solum sunt ad monendi amici q̄ sūt colligati amicalicolligatione: sed etiā socij qui sūt colligati sociali cōtione. Et enim ait Hugo. socius d̄r vel a loco: quasi i vna caliga. s. hospitio manens: vel a sequor. Et est socius prop̄te i periculo: collega in officio: comes in itinere. consors in predio: sodalis in mensa vel sede. Quocunq̄ autem modo sumas societas: homo debet esse socialis: q̄ homo est animal non solitarium s̄ politicum et cōicatuū: ait Lōmentator. Ethic. viij. Et Sen de bñfi. c. xiiij. dicit. q̄ hoiez non vnguū vis: nec dentū terribilem ceteris

V fecit: nuduz et infirmum societas
munnit. Quas eni res dedit ei de⁹
que illum ceteris obnoxium vali
dissimumq; facerent: rationez. s.
et societate. Et Sequit. Societas
ei dominium omniu dedit: socie
tas terris gentium in aliene natu
re transmissit imperium: et dñi
et in mari iussit. Et ibi multa.
Capitulum secundum. Ad
malorum societas est vitanda.

Amem societas malorum
vitanda est. puer. xxij.

X Moli esse amicus homi
ni tracundo: necq; abules cu ho
mine furioso. nec discas semitas
eius. et. Abi Greg. super Ege. li.
i. Mel. ix. Infirmi iquit debent
vitare societatem prauorum: ne
mala que frequenter aspiciunt: et
corrigere non valent: delectentur
imitari. Et ponit exempla. Sicut
aer malus assiduo statu tractatus
inficit corpus: ita peruersa locu
tio assidue audita inficit animuz
Corumpunt enim bonos mo
res colloquia mala. i. cor. xv. Ad
Sen. epla. vij. ait. Unum exem
plum luxurie: vnuz exemplū aua
ritie multuz mali facti. conuictor
delicatus enervat et emollit: vici
nus diues cupiditatez irritat: ma
lignus comes rubiginē suam af
fricuit. Sequit. Necesse est autē
imitari tales: aut oderis: et vtrū
q; deuitandum: ne vel simul ma
lus fias. qz multi sunt: ne vel ini
micus multis qz dissimiles sunt.

Et epla. cvij. Merebit tibi auari
tia qdū auaro sordidoq; conu
xeris. Merebit tumor qdū cu
superbis conuersaberis. Incen
dunt libidines adulteroz sod
alia. Cuz sancto eni sanctus eris:
et cum peruerso peruerteris. An
i. cor. vj. et x. Nolo iquit Apo. so
cios vos esse demōloz. Et. ij. vi.
c. Que societas lucis ad tenebras
et. Nolite. cōmisceri cum forni
carijs. Societas aut cum bōis ē
incunda. ait Seneca vbi. s. Ad
meliores transi cuz Socrate. Vi
ue cum zenone: cu Crispo. cum
Possedonio. Hi tibi tradent di
uinorū humanorūq; noticiā:
Hi iubebūt i ope eē: vt nō tantū
scias eloq; et i oblectatione audi
entium verba iactare: sed et ani
mum indurare: et te aduersus mi
nas erigere.

Capitulum tertium. Ad bonorū so
cietas est appetenda.

Sicut autem quislibet vi
tare debet societate ma
lorum: sic debet appetere
bonorum. Et in hac societate de
bet esse charitativa affectio: vt q
liber diligat alium in veritate: ne
sit tñ amicus et socius mense: p
ut dr ecc. vi. Ideo Aug. iij. con
fess. vocat amicum dimidiuz vite
sue. Et. phil. ii. Si q societas spi
ritus. et. Item debet esse vna
nimis p̄sensio vt possint dicere so
cij. In domo dei ambulauimus
cum cōsensu. Et alibi Faci esse

Cōmuniloquii.

vnus moris in domo. Item de
bet esse mutua subleuatio. ⁊ noci
ui ab vtroq; repulsio: ⁊ adiutorij
prompta collatio. De quibus om
nibus ecc. iiii. Melius est duos
esse q̃ vnum. Habent eni cmo
lumentum sue societatis. Si vn⁹
cecidit: ab alio fulciet. Iō segt
De soli. ⁊c. ¶ Itē dz eē vtriusq;
ab altero mutua veneratio ⁊ su
prioris cū inferiori parificatio. ro.
xij. Donore inuicem puenientel
Unde narrat Vale. li. iiii. c. vj. q
cum Alex. cū Ephistene sibi gra
tissimo venisset ad castra Darij: ⁊
mater Darij capta ephistenez qz
forma ⁊ statura prestabat Alexā.
more persarum adulata illuz la
lutauit tanq̃ Alexandruz. Et cū
admonita de errore: per trepida
tionem verba excusationis quere
ret: Respondit Alex. Nilil ē: q
hoc sermone confundaris. Max
⁊ hic ē Alex. Paucis verbis ait
Val. cum comite suo partitus est
Iō ecc. xliij. Dittiori te ne soci⁹ fue
ris. i. ei q̃ dedignatur pdescēdere
⁊ se parificare socio. Unde Sen.
ep̃la. xcij. Penes deos imperiū
inter hoies consortiū. homo eniz
est aīal sociale. i. de animalibus.
¶ Itēz debet esse pia compassio
⁊ benefica suporatio. Et enim di
cit Sene. ep̃la. xcviij. Societas
nostra filis est formationi lapidis
i. domui testitudinarte: ⁊ cū arcu
bus facit: que casura est. nisi in
uicem obstaret. Hoc eniz ip̃o su

stinet. ¶ Consimile exemplū po
nit Greg. vbi. 3. ⁊ superaddit q̃ si
ego mores tuos non supporto: ⁊
ecōuerso: nunq̃ edificium cha
ritatis surget iter nos. Gal. vj.
alter alteri⁹ onera portate. ⁊c. Su
per quo Aug bene ⁊ multum. li.
lxxxliij. q. q. xviij. Nilil ingt sic p
bat amicum: quemadmodū one
ris amici portatio. ¶ Et ponit
exemplum de loquacibus: perti
nacibus: iracundis: q̃ vn⁹ debet
supportare alterius infirmitatem.
s. q̃tum potest absq; peccato. Et
exemplificat de ceruis transenn
tibus aquam: quorū priores por
tant capita aliorum in clunib⁹ su
is vicissiz. Iō. i. cor. i. Sic socij pa
uonū: ⁊c. Apoc. i. Ego frater ve
ster ⁊ socius in tribulatione. Sūt
enim multi socij in prosperitate:
pauci in aduersitate. Et de hac so
cietate Ambro. i. de offi. di. q̃ rō
societatis diuidit in duas partes:
iustitiā. s. ⁊ beniuolentiam siue li
beralitātē ⁊ benignitātē. Prima
excellentiō: Secūda gratioz. ¶ Il
la censuram tenet: ista bonitatez
Qualituz autē debet esse societas
s. seniorum ⁊ adolescentiū: alij te
stimonio: alij solatio sunt: alij ma
gisterio: alij delectatiōi. exemplū
de Josue ⁊ Moise: Abraam ⁊
loth. Melia ⁊ Helyseo: Paulo ⁊
Barnaba. Societatem his mo
dis facit virtus que facit animuz
dignum: vt veniat in consortium.
Unde Sene. de naturalibus

Hon enim potest esse salua socie-
tas nisi amore et custodia partiu
ait. Sen. ij. de ira. Et Aug. iij. co-
fess. Ea est societas hominu iusta
que deo seruit. ecc. xli. A socio et
amico de iniustitia. s. erubescet: si
facta est.

Capitulum quartum. De his que so-
cietatem dissolunt.

Anc societatem dissoluit

avaritia: ait Ambrosio. exa.

Omel. v. ponens exem-

Iplu d anibus rapacibus que no-
nt sociales. Jo Sen. epla. xcviij.
ait. Avaritia et luxuria dissociaue-
re mortales. Et Tul. iij. de offi. c.
v. dicit. q dissolvitur societas: cu
quilibet querit pprium comodum
Dissuadeat igit predicator malo-
rum consortium: et bonorum co-
sortium et societate efficaciter spa-
deat: et q bonor societas sit talis
qualis descripta est.

Mona distinctio. De virtuali
conuersatione cum aduersarijs.
Capitulum primum. Qd laudabi-
le est bene viuere inter malos.

Eq non sufficit fide-
li: q ordinate conuer-
setur et viuat cu his
cum quibus est colli-
gatus dictis modis:

Ksed oportet: q virtuose viuat cu
aduersarijs: propter quod in lau-
dem Job dicit: q vir erat in ter-
ra huius nomine Job: vir simplex
et rectus ac timens deum etc. Abi
Greg. mor. i. dicit. Non multum

laudabile est bonum ee cum bo-
nis: sed bonum esse cum malis.
Et Job. xxx. Frater fui draconu
et sociu structionum. Abi Greg.
mor. xx. idem dicit. et Ege. iij. Cu
scorpionibus habitas. Abi Gre-
go. li. i. Omel. ix. idem dicit. Ideo
dr iustus Roth. aspectu et auditu
ij. De. c. In medio nationis pra-
ue et puerse. Cant. ij. Sicut lilium
inter spinas. etc. Sunt ergo fide-
les admonendi: vt licet habitent
inter malos: iuste tñ viuāt: decli-
nādo a malis eorum. Ro. vi. De-
cline ab eis. et diligant: orent: et
benefaciant inimicis et persequē-
tibus se. Mat. v. Diligite inimi-
cos vestros. etc. Inimicus enim
diligendus est rōne nature: odiē-
dus ratione culpe. ait. Aug. con-
tra faustum. xiiij. et xix. de ci. c. vj.
Perfecto iquit odio oderā illos
etc. Idem Greg. pastoral. ix. c.

Capitulum secundum. Qd
p beneficia et patientia vincuntur
inimici.

Ic enim debent fideles
facere: vt sua beniuolen-
tia: beneficentia: et largi-

tatis munificentia: ac loganimi-
tatis patientia conuertant aduer-
sarios: et reducant ad vitam iusti-
tie et veritatis. Ideo precipit Sal-
uator. Mat. vi. Percutienti ma-
xillam prebere aliam. i. ne vindi-
cte potiusq patientie studeat: ne
q contempnat eterna pro tem-
poralibus: cu sint potius pro eter-

Cōmuniloquii.

Non temporalia contempnenda: tā-
 q̃ sinistra pro dextris: ait Aug.
 super Jo. Omel. v. Abi sequitur
 Paratus debet esse homo iust?
 et pius patienter eorum malitiā
 sustinere quos fieri bonos querit
 ut numerus potius crescat bono-
 rum: non ut pari malitiā se quo-
 q̃ numero addat malorum. Et l3
 aliquando iustus: non sic fecerit
 opere. s. maxillam prebendo per-
 cutienti alteram tñ perfecta patie-
 tia. in cordis preparatione est re-
 tinenda: ut ait ibi Aug. et Ro. xij.
 Moli vici a malo. et. Quod ex-
 ponit Augusti. bene. vbi. s. Per
 beniuolentiam enim et beneficen-
 tiam reducunt aduersarij ad pa-
 cem et concordiam. Si esurierit
 inquit Ep̃o. Inimicus tuus ciba-
 illum: si sitit: potum da illi. Hoc
 enim faciens: carbones ignis
 congeres super caput eius. Et de
 hoc Gal. li. v. c. i. vbi loquit̃ d̃ hu-
 militate et clementia ponens exē-
 plum: qualiter per beneficia re-
 ducuntur aduersarij ad amicitia
 ut habitum est supra parte p̃ma
 vbi de clemētia p̃ncipis. Unde
 ait ibi Dulcedo humilitatis: effe-
 ra barbarorum ingenta penetrat
 hostiūz mollit oculos: et inuictos
 intolerantissimosq̃ flectit. Nec illi
 difficile et arduū est iter districtos
 mucrones placidum, iter arripe-
 re. Vincit iram: prostermit odiūz:
 hostilemq̃ sanguinem hostilib?
 lacrymis miscet. Et de hoc Sen.

i. de clementia. c. v. vbi ponit exē-
 plū de illo: qui ex consilio vxoris
 bñfecit aduersario: et reduxit ad
 amicitie fidelitatem. ut habitum
 est supra. **Q** Similiter d̃ hoc idē
 Sen. i. de beneficijs. c. iij. vbi ait.
 q̃ per beneficiorum continuatio-
 nem: ingrati et aduersarij efficiūt
 grati et amici. Ingrat^o igit aduer-
 sus vnū bñficiū nō est aduersus
 aliū. Duorū oblitus: tertiu in eo-
 rum que exciderunt memoriam
 reducet. Ne cessaueris. Op^o tuū
 perage: et partem boni viri exeq̃-
 re Alium re: alium fide: alū gra-
 tia: alium consilio: alium precep̃
 salutaribus adiua. et ponit exē-
 pla. Beneficia etiam fere sentiūt
 neq̃ vllum tam imansuetū aial
 est: quod non cura mitiget et i sui
 amorem conuertat. Leonū ora
 a magistris impune tractant. Ele-
 phantorum feritatem vsq̃ in ser-
 uile obsequium demeretur cibū
 Adeo etiam que extra intellectū
 et estimationem beneficij posita
 sunt assiduitas meriti pertinacia
 euincit. et sicut beneficia et beni-
 uolentia humanas mitigāt iras
 et reducūt ad amicitias: sic et dol-
 cia verba. puer. xv. Rñsio mol-
 lis frangit iram: et sermo durus
 suscitāt furore. ut enim ait Criso.
 sup Bath. omel. xvij. Sicut li-
 gna ignis materia sunt: sic quecū-
 q̃ loquitur quis in ira: facta sunt
 esca scilicet illius. Et idem omel.
 xvij. dicit: q̃ ira: debet vici patie-

do. Ignis enim est. Sed ignis non extinguitur igne: sed aqua. *Ecc. xviii.* Certamen festinatus incendit lites. Sequitur. si suffla ueris: quasi ignis ardebit: et si ex pueris extinguitur. De patientia vero qua sustententur aduersa: et inimicitie dictus est in breuiloquo de virtutibus. et s. parte prima ubi de patientia principis. De his igit colligationibus reipublice: et de admonitionibus eorum predicator diuinus occasionem sumere potest conferendi cum eisdem.

Tertia pars principalis. De in formatione hominum quantum ad ea que sunt omnibus com munia.

Remissis occasio nibus informandi sin gillatim personas ex quibus constituit res publica quasi ex me

bis suis: et deinde enumerat colligationibus talium membrorum inter se: in hac tertia parte agitur de informatione predictorum. Et tum ad ea que sunt communia omnibus et singulis in quocumque sint ordine gradu: vel officio. Quorum que dam sunt naturalia quedam con tingentia. Et

Primo de his que spectant ad differentias sexus scilicet qua liter admonendi sunt viri et mu lieres communiter.

Secundo de his que pertinet ad differentias etatis. scilicet qua

liter admonendi sunt infantes ado lescentes et senes.

Tertio de his que respiciunt dif ferentias conditionis. scilicet qua liter admonendi sunt nobiles et ignobiles.

Quarto de his que spectant ad differentias complexionis. scilicet qualiter admonendi sunt pre dicti bonis naturalibus tam ex parte anime quam ex parte corpo ris: et qualiter admonendi minus predicti.

Quinto de his que respiciunt qualitates vite. scilicet qualiter admo nendi sunt peccatores et penitentes

Sexto de his que pertinet ad differentias status: scilicet qua liter admonendi sunt virgines: vidue: et coniugate.

Septimo de his que spectant ad modum vite. scilicet quantum ad possessiones. id est qualiter admonendi sunt diuites et pauperes.

Octauo de his que spectant ad varios successus. scilicet qualiter ad monendi sunt existentes in aduersitate et prosperitate: sani tate et infirmitate. Et licet sint alie multe differentie: de quibus sunt homines admonendi: quia tamen beatus Gregorius sufficienter distin guit varias admonitiones hominum secundum varietates status et conditionum. id est. pasto. c. iiii. Et post scilicet qualiter admonendi sunt diuites et pauperes: prelati et subditi: et sic de alijs: Ideo de predictis dif ferentijs nil ad presens.

Cōmuniloquii.

Prima distinctio. De instructione hominum quātum ad differentias sexus. Capitulum primum. Quales debeant esse viri.

V

Primo ergo notandum: quod viri sunt admonendi ut sicut sunt viri sexus: ita

sint viri statu et effectus. Vir enim dicitur a virtute: eo quod debet vincere libidines: ait Augustinus. li. iij. sermonum sermone. xliij. sed quod ait Apostolus. i. cor. xliij. Quando factus sum vir: euacuavi que erant paruuli. Item Salustius. li. iij. sic accepi: mendacia mulieribus: et laborem viris conuenire. Viri enim est proprie fortitudo: et a viro dicitur virtus: ait Tullius. li. iij. tus. q. Item Augustinus. de ci. c. xxi. tractans illud Eni. Non

X

bus antiquis res stat romanavirilis. et dicit: quod non sint viri nisi morati. i. habentes mores virtuosos et. Item vir debet precipari: ethi. viij. et i. cor. xi. quod vir caput est mulieris. Illi ergo sunt viri a quibus vincunt libidines. et virtuosos moribus sunt ornati: et ordinate regunt vires interiores: et carnales appetitus. De quibus Job xliij. De civitatibus fecerunt viros gemere. Ubi Gregorius. mor. xxvi. di. quod viri sunt qui perfectis gressibus per viam dei non flure: et eneruiter currunt: sed viriliter. Job. xxxvij. Viri perfecte vite homines memorantur. et Job. xxvj. Accinge sic vir lumbos tuos. Et ibi Gregorius. mor. xxxviij. Scriptura sacra

Y

viros vocare consuevit: qui vias domini foribus et non dissolutis gressibus sequunt. Qui ergo sunt viri sexus studeant esse viri actu et effectus. quod horribile est: quod sint viri sexus: et semine vel effeminati effectus. Viriliter inquit psal. age et confortetur cor tuum. Unde puer. viij. Viri: ad vos clamito. ubi Gregorius. mor. xxviij. Ego non feminis sed viris loquor: quod hi qui fluxa mente sunt: verba mea percipere nequaquam possunt. Carnalis enim voluptas: et feminea mollicies: aut fluxa leuitas et desidiola ociositas effeminant. Ideo dicitur de domo voluptatis: quod non est vir in domo sua prover. viij. Unde et voluptas carnalis significari potest per fontem salinaris. Cuius vnda in fabulis dicitur aspectu decorata: gustu dulcis: tactu suavis: et omnium sensuum sui gratissima: sed tanta mollicie ingredientibus enervat. ut viris effeminatis nobiliores sexus adimeret. Nec ante quisquam egredifque stupeat et doleat: se mutatus in feminam. Et de hoc Psal. li. v. c. x. Et multi balneant se in fonte voluptatis: ideo sunt effeminati. Mat. iij. Ecce populus tuus: mulieres in medio tui. Et non solum verificatur hoc de populo et personis infimis: sed etiam de maioribus. Isa. iij. Effeminati dominabimur eis. Et qui effeminati multa mala faciunt. Ideo. iij. Regum. ix. effeminati fuerunt in terra: feceruntque

Z

A

B

C

ceruntq; oēs abhominaciones.
¶ Caplm secundū. De instructio
ne mulierum quo ad sobrietatē.

¶ Non solum viri: sunt
admonendi his modis
sed etiam mulieres sunt

D admonende cōiter: vt virtuose
viuant fm statuz suum. s. vt sub/
iecte sint viris: sicut monet Apo.
i. cor. vij. et sint tacite non loquē/
tes. i. cor. ix. Mulieres in ecclia
taceant. et non sint ociose: vel va/
ge: vel curiose: sicut monet idem
Apo. i. Thi. v. reprehēdens tales
et ex pñti dissuadens. et pñle De.
iij. Mulieres subdite sint viris
suis. Sequitur. Quaz non sit ex
trinsecus capillatura: aut circun/
datio auri: aut indumēti vestimē
toruz cultus. ¶ Specialiter aut
sunt mulieres admonēde: q; sint

E sobrie et moderate in alimētis in/
ebriatiuis. vt enim ait Vale. li. ij.
c. i. vini vsus olim romanis femi
nis ignotus fuit: ne. s. in aliqđ de
decus plaberentur: q; pximus a
Libero patre intemperantie gra
dus ad incōcessam venerē eē cō
suevit. Mulier enim ebriosa: ira
magna et cōtumelia et turpitudō
ei⁹ non teget. Eccle. xvi. ecōtra
est de multis: sicut ait Sen. ep̃la
xcix. di. q; maxim⁹ medicorū: fe/
minis nec capillos deffluet dixit
nec pedes lauare: Etq; nūc et ca
pillis deffluūt: et egre sunt pedib⁹

F Non mutata est feminaz natu/
ra sed vita. Nam cū viroꝝ le/
giptima equauerint: coꝝ poꝝ quo
q; vīriliū incomoda equauerunt
Non minus peruigilant: nō mi
nus potant: gnimo: oleo et mero
viros prouocant. Sequitur. Be
neficiū sexus: suis vicijis perdidē
runt. et q; feminā exuerunt: mo/
rib⁹ virilib⁹ implicate sunt. Quid
ergo mirādū: maximū medicorū
i mēdatio deprehēdi: cū tot femi
ne podagre et calue sint: ¶ Ba/
gna ergo diligentia debēt mulie
res studere sobrietati que conser
uatiua est pudicitie. Sine enī ce
rere et baco friget Aenus: ait Co
micus et recitat Hiero. ep̃la. xxx.
et Vale. ibidem libro. iij. c. i. Et de
bent cauere ab alimentis: eo q;
ventrem dissentum mero et cibo
sequitur voluptas genitaliū: ait
Hieronim⁹ ep̃stola. xxxvij. vñ
antiquitus mariti p̃cauebant: ne
vxoꝝ vinum biberent: vel sal/
tem: ne in bibendo excederent:
vt tactum est. s. Et vt ait Vale.
libro. vi. c. iij. ¶ Betellus eo q; vi
nū bibisset: vxorem suam suste
percussam interemit. Quod fac
tum: non tantūz accusatore sed et
reprehensore caruit. vno quoq;
estimante optimo exemplo: illaz
violatē sobrietati penam repen
disse. Et sane quecūq; semina vi
ni vsuz immoderate appetit: om
nibus virtutibus ianuaz claudit:
et delitijs aperit: ait ibidem. et ad
hanc sobrietatem: vt. s. mulieres
sint perfecte: sobrie: et caste debēt
m

G

H

I

a iuuentute et infantia informari
exemplo nutricis matris beati
Augusti. que erat in cohercedis
puellis cū opus esset sancta seueri
tate vehemens: et in docendis so
bria vehementia. De qua narrat
August. ix. confessio. circa mediū

L di. q̄ erat quedam decrepita que
propter senectam et optimos mo
res honorabatur: et filiarum cu
raz gerebat. i. m̄ris August. et alte
rius scilicet ancille. Que nutrix
non p̄mittebat eas preter horas
quibus ad mensam pentum mo
deratissime alebantur: et si ex can
descerent siti: nec aquam bibe
re: precauens consuetudinez ma
lam: et addens verbum sanum.

M Bodo inquit aquaz bibetis: q̄
vinum in potestate non habetis
Cum autem ad maritos veneri
tis: facite domine apotecarum et
cellariorū: aqua sordebit: s̄ mos
potādi remanebit. Hac ratione
precipiēdi: et auctoritate imperā
di frenabat auaritatez tenerioris
etatis: et ipsarum puellarum sitiz
formabat ad honestum modū:
vt iam non biberent quod non
deceret. et ibi Augusti. q̄ mater
sua tunc puella: ad mensam parē
tūz bibebat vinūz de cuppa eoz.

N Et ita ad illud modicum more
quotidiano addendo: in eaz cō
suetudinem plap̄sa est: vt plenos
mero caliculos inbianter hauri
ret. et cum ancilla euz ea lingaret
adiecit hoc crīmen: vocans eam

meribibulam: Quo illa stimulo
percutsa: reterit seditatem suam
cōsestūq̄z damnauit: et exiuit.
Ideo clamat ibi August. admiran
do misericordiaz et prouidentiaz
dei. Quid egisti deus: Unde cu
rasti: Nonne protulisti durum et
acutum et ex altera anima conui
cium tanq̄ medicinale ferrūz ex
ocultis prouisionib⁹ tuis: et vno
ictu putredinem illam precidisti
et de alterius infania sanasti alte
ram: Educatio igitur et ordinata
nutritio multum valet ad tenen
dam perfectam sobrietatem.

Capitulum tertium. Quales
debent esse mulieres quo ad ca
sitatem.

Onsimiliter sunt admo
nende mulieres de casti
tate et pudicitia seruan
da: ex qua ē honor eximius mu
lierum: virtuosus decor: fame si
ue opinionis odor. Omnis enīz
pōderatio non est condigna cō
tinentis anime. Eccle. xvi. Et se
quitur. Sicut sol oriens mundo
in altissimis dei: sic mulieris bo
ne species in ornamentūz dom⁹
sue. Et ibidem. Gratia sup gra
tiam mulier sancta et pudorata.
vt enīz dicitur in tractatu: de. xij.
abusionibus: sextus abusionis
gradus est femina sine pudicitia
Sicut enim omnes bonos mo
res. pcurat et custodit i viris prou
dentia: sic et in feminis honestus
actus fouet custodit et nutrit pu

R dicitia. Sequitur. Impudica nā
q̄ vita: nec laudem ab homini
bus in presenti: nec remuneratio
nem a deo speret in futuro: pudici
ca v̄o famam bonaz inter hoīes
possidet: et de spe future beatitudi
nis gaudet. Et de hac pudicitia
Eale. multū lib. v. c. **T**ibi po
nens multa exempla ait. Et viro
rum et feminarum est precipuus
fundamentum pudicitia. Et po
nit multa exēpla de pudictis mu
lieribus que sollicitę fuerūt et dili
gentes in custodienda pudicitia
et castitate: que maluerunt vitam
amittere q̄ castitatem et pudici
tiam. Sicut de illis. que viris ea
rum occisis laqueis sibi spiritus
eripuerunt. De quibus. s. vbi de
amore coniugali. **I**bidez nar
rat de greca femina: que cum ho
stiu classe esset circūsepta: vt mor
te pudicitiam tueretur: se in ma
re p̄iecit: cuius corpus littori ap
pulsū: sepulture mandatū est:
et eius memoria grecis laudibus
celebrata. **I**bidem narrat de
Lucretia: que q̄ a Tarquinio re
gis superbi filio per vim stuprū
pati coacta: cum iniuriam suam
in consilio amicorū deplorasset.
ferro quod veste tecius attulerat
semetipsam interemit. **S**imi
liter narrat de quodam: qui filiā
suam occidit: eo q̄ Alpius Clau
dius: potestatis viribus fret⁹ stu
pū eius expeteret: malens eē pu
dicę filie interēptor q̄ corrupte

pater. **I**bi etiā narrat de alia
que pati stuprū coacta: impauit
suis: vt istum occiderent interse
ctiq̄ caput manibus tenens: ad
coniugem venit: abiectoq̄ ante
pedes eius iucnere et vltiōis sue
ordīne exposuit. **M**uius. qd aliō
q̄q̄ q̄ corpus: in potestate ho
stium venisse dicat. **M**az nec anī
mus vinci: nec pudicitia eripi po
tuit. **N**arrat etiā ibi de seue
ritate quorundam in vltiōne pu
dicitie. Sicut de quodam: q̄ cum
compisset filie virginitatez a quo
daz proditam: non contentus so
lum illum affecisse supplicio: etiā
puellā necauit. **I**taq̄ ne nuptias
eius turpes celebraret: acerbas
exequias duxit. et ibi de multis ta
libus deprehensis in adulterio et
stupro mulctatis pena mortis. et
de his Ambrosius li. iij. de virgi
nitate. vbi ait: q̄ pelagia apud
Antiochiam cū esset quindeciz
annorum: et a predonibus se cir
cūcingi videret: absente matre et
sororibus ait. Deus remedio nō
offenditur: et facinus fides alle
uiat: fert ornasse caput: nō vt ad
mortem ire videretur: s̄ ad spō
sum: Quam videntes hostes: ce
perunt querere matrem et soro
res. Que cum hoc vidissent: di
xerunt: Ecce aqua quis nos pro
hibet baptizari? **P**recamur de⁹
vt corpora nostra vel vnda disp
gat. Et tanq̄ si choros ducerent
ingrediuntur in medium aluci.

m 2

Hec cadauera vnda nudauit :
 qñ sancta mater licet sensu carēs
 pietatis tamen adhuc seruabat.
 amplexum. ⁊ religiosum quez te
 nebat modum nec ima laxabat.
Tamen pro seruanda pudicitia:
 vel cauenda insuria: non debz se
 fidelis interimere sicut determi-
 nat Augusti. i. de ci. c. xvi. vbi ait
 qd pudicitia est virtus mentis q
 non potest auferri inuite. Et. c.
 xviii. loquens de Lucretia supra
 dicta: que se interfecit: qd egregie
 veraciterqz qdam declamās ait.
Mirabile dictu. duo fuerunt: et
 adulterium vnus comisit. Splē-
 dide atqz verissime: ait Augusti.
 intuemini in duū corporū cōmī-
 xtione vnus iniquissimam cupi-
 ditatem: alterius castissimam vo-
 luntatem: non qd coniunctionē
 membrorum: sed qd diuersitate
 amicorū ageretur. Ideo ait. Nō
 ergo fidelis nec infidelis se debz
 occidere ad talia p̄cauenda: sed
 violentiam sustinere non consen-
 tēdo libidini volūtate: quia pu-
 dicitia est res animi: virginitas
 corporis: ⁊ ea integra in animo
 remanente: potest hec de corpo-
 re violenter auferri ait Augu. 3.
 Julianū. viij. Non enim licet p̄-
 uata potestate hominem occide-
 re vel innocentem: cuius occide-
 di licentiam lex nulla concessit. ⁊
 profecto: qui seipsum occidit ho-
 micida est: ait Aug. vbi. 3. de ci.
 c. xxi. Qd autem sanctus Ambro.

vocat mulieres illas sanctas que
 se submerserunt: tane intelligen-
 dum est. qd non sunt ideo sancte
 quia sic se occiderunt: sed eo mo-
 do quem deus nouit. vt enī ait
 Aug. vbi. 3. de ci. Sampson nō
 aliter excusatur de eo qd seipsum
 cum hostibus in ruina dom⁹ op-
 pressit: nisi qd spūs latēter id iussē-
 rit qd per eum miracula faciebat.
 An illo modo mulieres p̄dicte
 inspirate se morti exposuere tan-
 git ibi Aug. c. xv. di. De feminis
 que se in fluiūm precipitauerūt
 tempore persecutionis quarū ec-
 clesia misteria celebrat: si hoc se-
 certū diuinit⁹ monite: nō huma-
 nitus decepte: non errantes sed
 obediētes: vt de sampsonē scilz
 dici potest: aliis nobis nō est fas
 credere. Qd autem deus iubet
 seqz iubere sine vllis ambagib⁹
 intimat: quis obediētiā: crimē
 vocat: quis obsequium pietatis
 accusat: ⁊c. In mulierib⁹ vō gen-
 tilibus zelus pietatis cōmendā-
 dus: excessus tamē in facto quo
 se necauerunt minime imitādu
 Hē vō reuerentiē fuerit pudici-
 tia apud paganos: ait Solinus
 libro. viij. c. xvi. vbi narrat de pte
 Indię vbi se se veneri penitus
 abdicauerunt. pecuniam nesciūt
 nemo ibi nascitur: nec tamen de-
 ficit hominum multitudo. locus
 ipse adictus est pudicitie: ad quē
 licet vndiqz plimi gentium ppe-
 rent: nullus admittitur: nisi quez

B

C

D

E

castitas fidei innocentieq; meri-
tum cōsequatur. Nam qui reus
est et lenis culpe quis sumopere
adipisci ingressum velit: diuinit⁹
submouetur. Itaq; per immen-
sum spacium seculorū incredibile
dictu: eterna gens est cessantibus
puerperijs. hec ille. ¶ Pudici-
tia ergo honoranda: quando est
perfecta scilicet in affectu: et simi-
liter i omni sensu et effectu: ac cō-
uersationis gestu. vt eniz ait Ma-
lerius libro. iij. c. iij. cum quidaz
formam cuiusdā pueri laudasset
alius increpans intemperantiā
ait: non solum manus a pecunia
sed etia; oculos a libidinoso aspe-
ctu continentes esse debere. Et
libro. vi. c. i. dicit de quodam qui
dixit filie: vt non solum virgini-
tatem illibatam: sed etiam oscula
ad virū sincera seruaret scilicet si
ne admixtione alicui⁹ libidinis.
Et Hiero. 3. Iovinianum dicit:
q; Diuellius duxit vxorem vir-
ginez tante pudicitie: vt illo secu-
lo fieret p exemplo: quo erat im-
pudicitia monstrum: non tantū
vitiū. ¶ Sic in iurgio audiuit: q;
os fetidum haberet. Et rediens
domum conquest⁹ est vxori: q;
hoc sibi non dixerat: vt remedia
q̄reret. Cui illa respondit: q; cre-
debat sic omnibus viris ora ole-
re. Illa ergo laudanda in vtroq;
et si viri vitiū ignorauit: et si patie-
ter tulit. hec ille. Et in hoc etiam
laudanda q; osculū non prebue-

rat alteri virosicut faciūt multe.
¶ Capitulum quartū. Quales
debēt esse mulieres quo ad quie-
tem et taciturnitatem.

¶ Mulieres sic caste sūt
admonēde: vt sint quie-
te et tacite. vt eiz ait Cri-
sosto. sup Jo. omel. lxi. mulier
est domi p̄ari et quiescere. Si-
cut legitur de Sarra: q; erat in
tabernaculo. Gen. xviij. et d bea-
ta virgine: q; ad eam ingressus ē
angelus. Luc. ij. Et sic erat in lo-
co archā et secreto. ¶ Mulier. n.
scala est ad temptandū: ait Gre-
gorius. moral. iij. et parui sensus: decepti-
bilis: et magne voluptatē ait Augu-
stinus. x. phie. et fontis ad malitiā:
ait Criso. vbi. s. Et vt ait Hero-
dorus: mulier cuz v este deponit
verecundiam: vt habitum est. s.
parte. ij. c. quid sit coniugium. Et
ideo ne sint alijs occasio ad pec-
candū: et ne ipse labantur in pec-
catum: non debent esse vage in-
quiete garule: nec ociose. De quib;
i. ethi. ociose discunt domos
discurrere. et. Ideo vt ait Tullius
primo de offi. c. v. circa feminas
maiorū instituta censuerūt que
modestie: que sobrietati patrocini-
abantur: cum aurum nulla no-
rat preterq; v nico digito quam
sponsus oppignorasset pronubo
anulo. Et a vino adeo abstinere
vt matronam ob ressignatos cel-
le vinarie oculos inedia necaret
Item sub Romulo mulier que

Cōmuniloquii.

vinū attigerat: a marito impune trucidata est. Oscula autem pro pinquis offerre necessitas erat n̄ alijs.

Capitulum quintū. Qd̄ mulieres sint in ornamētis tempore

L Ant etiam admonende
ut sint ornamentis cō-
petentib⁹ ⁊ religiosis in-

dute. i. **P**e. iij. Quorum non sit extrinsecus capillatura: aut circūdatio auri aut vestimentorū cul-

M tus: ⁊c. vnde d̄ impudice se ornā-
tibus: multum loquitur Hiero.
epistola. cv iij. Ille oculos xp̄ia-
nos scandalizant potius que pur-
purisso ⁊ qbusdam fucis ora ocu-
losq; depingunt: quarum facies
egiptie nimis cādore defformes
ydola mentiuntur: quas nec nu-
merus annorum potest docere:
q̄ vetule sunt: que capillis alienis
verticem struunt: ⁊ preteritā iu-
uentutem in rugis anilibus polu-
unt. Erubescat mulier xp̄iana: si
naturam cogit in decorem: si car-
nis curam facit in concupiscen-
tijs. ⁊c. Idem ep̄la. xcviij. Quid
facit in facie christiane purpuris-
sus ⁊ cerusa. Sequitur. Ignis
iuuentutis: fomenta libidinum:
impudice mentis indicta. Orna-

N tus iste non dei est velamen sed
antichr. Et Crisostomus super
Math. omel. xxx. Adijcere ali-
quid ymagini regie: periculum ē
deum offendit: sobrietatem suffo-
dit: zeloupie flammam accendit

zelatur meretricātes. Et Amb.
multū exat. Omel. ix. vbi ait
Pictus es o homo? Sequitur.
Noli delere bonam picturam.
Noli tollere picturam dei: ⁊ assu-
mere meretricis. Illa pictura: vti
cij est non decoris: fraudis non
simplicitas. Fallit d̄ c̄ipit: vt nec ei
placeas cui placere desideras: q̄
itelligit n̄ tuū sed alienū eē q̄ pla-
ceas: ⁊ tuo displices auctori. q̄ vi-
det opus suum esse deletum. Et
ponit exemplum de artifice: qui
indignatur: cum videt opus suū
adulteratum. Sic qui adulterat
opus dei: grāe crimen committit.
Graue crimē est. vt putes: q̄
melius te homo pingat q̄ deus.
⁊c. Diligenter ergo sunt admo-
nende mulieres: vt scilicet a tali-
bus caveant. vnde narrat domi-
nus Parisiē. i. tractatu de vni-
uerso de quadam muliere que
tingendis ⁊ ornandis crinibus
dum viueret intendebat: q̄ post
mortem apparuit cuidam pecti-
nans crines ⁊ ornans: Et dixit:
q̄ ista pectinatio erat sibi intolle-
rabilis cruciatus: ⁊ q̄ pecten ip-
sum immensitate ponderis eam
grauabat ⁊ intollerabiliter depri-
mebat. Qua apparitione placuit
bonitati diuine insinuare: q̄ peri-
culosa est studiositas in predictis
ornatibus. De differentijs autē ⁊
pudicitie virginis: vidualis: ⁊
coniugalis dicitur. j.

C Secunda distinctio. De in-

structione hominum fm differē
tias etatum.

Imiliter admonēdi
sunt homines com
muniter de ordinato
mō vtuendi fm diffe
rentias etatuz. Sicut

Quoniam varie sunt etates: sic varie
informationes: vt enī dicit Pa
pi. prima etas ducitur per septē
annos que dicitur infantia. Se
cūda vsq; ad quartūdecimū q̄
dicit pueritia. Tertia vsq; ad vi
gesimū octauū scilicet adole
scentia. Quarta vsq; ad quadra
gesimū: que est iuuentus vel vi
rilis. Quinta vsq; ad sexagesi
mū ptendit: que dicitur senius
declinata a iuuentute in senectu
tem. Sexta senectus: que nullo
annorum numero terminatur:
que et senium dicitur. Et de his
bene Augu. i. 3. manicheos. Et
q; his etatibus sunt quedam pro
pria: vt ait Tullius de senectute. c.
iij. est ingens infirmitas puerorū:
velocitas iuuenū: grauitas vi
rilis etatis: senectutis vō maturi
tas: ideo admonēdi sunt omnes
fm differentias etatum.

¶ Capitulū. i. De informatio
ne infantium.

En instructione autē in
fantium scilicet qualiter
patres debent esse sollici

ti dictum est. 3. parte prima. Et d
hoc Hieronim⁹ epistola. 50. di
cit: q; non est parui meriti apud

deū: bene educare filios: vnde
ait Apostol⁹ de vidua. i. Thi. v.
Si filios edificauit. 2c. Et idem
Hieronim⁹ mltum de hoc epla
lxxxix. que dicitur de instructioe
filie. Vbi ait magister: pbe eta
tis et vite eruditionis est eligēdus
Nec puto erubescit vir doct⁹ in
nobili virgine: qd fecit Aristote.
In filio Philippi: vt ipsa libroz
utilitate: iūia mīstraret litterarū
nec discat in tenero qd dediscen
dū est. Difficulus raditur qd ru
des animi perbiberūt. Lanarū
conchilia: in pristinum colorem
quis reuocet? Et testa saporem et
odores quo primo imbuta est re
tinet. Exemplū de Alexandro: q
moribus et incessu Leonidis pe
dagogi sui: et vitis quib⁹ fuit par
uulus infect⁹ carere non potuit:
cū esset dominator orbis. Et post
Nutrix non sit temulenta: nō la
sciua non garula. habeat scilicet
filia modestam gerulaz: nutritiū
grauem. 2c. Item Hieronimus
epistola. lxxxvij. In tenera etate
facili⁹ sancte conuersationis vsus
innolescat. Optimi ad instructio
nē primi anni. habent in se qd
dam molle: et quod facile forma
ri queat: et ad arbitrium volentis
trahi. Et ponit exemplū de arbu
sculis que in partem quālibet fle
cti possunt. et tenera animalia si
ne labore domari solent. Sequit
Ad penitus solet inherere sensi
bus qd prius cederet duz mollis
m 4

X etas. et animus facile ducitur: ex-
ercendi boni consuetudine. Con-
similia exempla ponit Anselm⁹
de similitudinib⁹. c. liij. di. q. mol-
lis cera recipit ymaginem sigilli
et tenet eam cū est indurata. Sic
est de etate infantiū: qz informa-
ri possunt in ea. Et sicut in indu-
rata cera non potest bene forma-
ri: sic in etate indurata non prius
informata. Sunt ergo pueri so-
brie nutriendi: ait Aug. xij. de ci.
c. xv. Si pro viribus suis alatur
infans: fiet vt crescendo plus ca-
piat: si modū sue capacitatis ex-
cedat deficit anteq̃ crescat. Et de
hoc Seneca. ij. de ira dicit. q. vi-
num negandū est pueris: vt ait
Plato. Nec cibis quidez imple-
di sunt: distenderentur enim cor-
pora. et. **I**tem instruēdi sunt
ab initio: fidei documentis: pro-
ut ait Hugo de sacramētis libro
ij. parte. vi. c. xij. di. q. patrini sunt
fidei iussores pro eis quos in ba-
ptismo susceperunt: vt eos cum
ad legitimam etatem peruene-
rint admonerent. fidem rectam
et conuersationem bonam custo-
dire. Ante omnia ho Symbolū
et dominicam orationem scilicet
Z eos doceant. Et Grego. vij. regl
stri peto: vt paruulos dominos
quos nutris: precipue in morib⁹
instruere cures. et eunicos q eis
deputati sunt admonere: vt ea illis
loqui doceant: que eorum mētes
in charitate circa se inuicez: et er-

ga subditos in mansuetudinem
compungant. Sequit. verba nu-
trientiū aut lac erūt si bona sunt
aut venenum si mala. Talia er-
go nunc eis sugerant q postmo-
dū ondat q bōa fuerūt q ab eis
suxerunt Ideo monet Hieroni-
m⁹ vbi. s. q. nutritrix nō sit garula
Ite sunt pueri a pcis sūme co-
hercendi: qz multa sunt peccata
puerorū sic enumerat Aug. i. p̃f. s.
vbi ait loquens de se. Tā nullus
puer: et tantus peccator. Pecca-
bam inqt contra preceptum pa-
rentū. et magistrorū. En nar-
rat de peccato quo furabatur pira-
cū sodalibus. Et ibidem. Aidi ze-
lātē paruulum. Mundū loqueba-
tur et intuebat paruulus palidus
collactaneum suū. Et ibi enume-
rat multa talia. Iō parentes de-
bēt eos cohibere a peccatis. En
enim ait Hiero. epistola. lxxxix.
vsqz ad septē annos puerorū pec-
cata parentibus iputant. **I**te
castigandi sunt: et modo debito
verberandi fm sniam Salomo-
nis. Noli subtrahere a puero di-
sciplinā. Et Ecce. xxxvj. Curua
cervicez eius in iuētute. Et. vij.
Filij tibi sunt erudi illos. et curua
eos a pueritia. **I**tem sunt eru-
diendi debitis artificez: et suo sta-
tui conuenientibus. vt. s. nobiles
erudiantur in operib⁹ que sūt no-
bilitium. et si indigeant viuere arti-
ficio erudiant in artibus sibi de-
bitis. vt possint comuniter viuere

A

B

C

D

E et iuste. **U**n de Constantino dictum est parte. i. q. sic instituit filias in arte texendi et nendi: ut si necesse esset: ex illis vivere possent. **I**tem sunt imbuendi fide et diuinis mandatis et informandi virtuosus moribus sicut tactum est: sicut fecit Theobias: qui ait ad filium. Tob. iij. Attende tibi ab omni fornicatione.

Capitulum secundum. De informatione puerorum.

Et sicut sunt informandi in infantia. sic in sequenti gradu etatis que dicitur pueritia maxime a peccatis capedus: In ipsa enim etate insurgunt libidines et concupiscentie: ideo laborandum est: ut sobrietate castitate et labore domentur. Et cum ait Crisostomus super Mattheum. Omel. xlviii. sicut terra fructuosa est inuentus: que si negligit: multas producit spinas. Et post. Immitte mus ignem: comburamus perniciosas concupiscentias: arem areas nostras ad seminis susceptionem. in Iuuentute sobrietas fulget: quod inopinabile hoc scilicet tranquillitate in fluctuationibus potiri: in camino non comburi: in iuuentute non impudicum esse. Et ponit exemplum de Ioseph. **I**tem isti sunt in laboribus debitis exercendi qui statui suo cooperantur: et bonis moribus informandi. Et de utroque Tullius li. i. de officiis. c. xxxviii. Est adolescens: maiores natu ve-

rerlingit: ex his eligere optimos et probatissimos: quorum consilio et auctoritate nitantur. Et sequitur. Maxime hec etas a libidinibus est tollenda: in labore et patientia animi et corporis exercenda: ut in bellicis et civilibus officiis eorum vigeat industria. Caveant intemperantia: meminerint verecundie. **N**on erit facilius: si in huiusmodi rebus: maiores natu velint interesse. Inuentis enim etatis insolentia: senum prudentia custodienda et regenda est. Item Tullius li. ij. de officiis. q. Leges Ligurgi laboribus erudiunt iuuentutem venando: currendo: esuriendo: sitiendo: algendo: estuando. Sparte quoque pueri ad aram ab vberibus accipiunt: ut multus et visceribus sanguis exeat: ut habitum est. **S**. parte i. Et Seneca epistola. xxxi. di. q. natus in Sparta: arcum tradidit: germania hostile vibrat: in Italia equare: in Hispania cautius hostem percutit. Item Salustius li. i. loquens de quadam gente dicit: quod mos eius est equitare: iaculari: cursim cum equilibus certare. Et Tullius. rethorice recitans verba Terentii di. q. Demas et Pithon fratres fuerunt et Demas filium nutrimentum tradidit Pithoni: quem nutritum et vestivit lasciuie: ita quod fuit ebriosus et luxuriosus. Ideo ait Demas ad fratrem. Quid agis? Cur per dies adulescens. et c. Et vere sic faciunt multi diuites qui nutriunt in lasciuia si-

Cōmuniloquii.

Mbi cōmendatos: et cōspēdūt. Et sicut dictū est de pueris et infantibus nutritendis sic intelligendū est de puellis. Unde ecc. vii. Filie tibi sūt: serua corpus illarū: et ne ostēdas hilarē faciem tuā ad eas. s. permittendo illas lasciuire. et de hoc sufficienter Hiero. epistola p̄dicta. s. de institutione filie: ubi ait Nihil aliud discat audire vel loqui: nisi qd̄ pertinet ad timores dñi Turpia nō intelligat: cantica mundana ignoret. adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbua: p̄ocul sit lasciuia puerorum: puella et pedisece a secularib⁹ conforijs arceant. Sequit. Si sollicita et prudens es: ne filia percutiatur a vipera: cur non eadē cura prouides ne feriatur a maleo ire: ne egrediat Cum Diana: nec ludat nec trahat cantus. Postq̄ grandiuscula est pergat ad templam cū parentibus: nec inter turbas iueniat. Exēplū sumat a Maria quam Gabriel in cubiculo reperit. Luc. ij. et a Sarra q̄ ait. Tob. iij. Nunq̄ cum ludentibus miscui me. et a matre beati August. vt. supra.

Capitulum tertium. De informatione adolescentium.

Similiter admonēdi sūt existentes in. iij. dñia etas que est adolescētia: vt caueat a p̄dictis: et sicut crescit etas corporis: sic crescat etas virtutis. ait Hiero. de continentia virginali.

Crescat in te inquit etas cum animis: cū etate iustitia: et fides eo p̄fectior videat quo senior. Sequit Omne tempus in quo te meliorem nō senseris: hoc te elima p̄didisse. Job. xxxi. Ab infantia creuit mecum miseria. Abi Grego. mor. xxxi. ait. Electis: cum foris etas corporis: intus si dici liceat crescit etas virtutis. Et hoc dicat ratio: vt sicut crescit sensus viuacitas: sic crescat virtutum perfectibilitas. Sunt ergo adolescentes informandi et instruendi magis etiā q̄ infantes: vt a peccatis caueant. laboribus se exerceant: honestis se moribus ornēt: et mature se gerant. Et enī ait Valerius li. vij. c. v. ciuitas nostra: nobilium iuuenū ingenia ab insolentia reuocādo: magistros et viles ciues fecit honoribusq̄ debitū auctoritatis p̄odus adiecit. Et vt ait Ansel. de similitudinibus. c. xlvj. i iuuentute cōmendanda est oris taciturnitas: corporis continentia: et verecundia. Et de tali adolescētia loquit Job. xxx. Sicut fui in diebus adolescentie mee. Et ecc. ix. Letare iuuenis in adolescētia tua: et in bonis sit cor tuum in diebus iuuentutis tue. Iuueni enī parendū: seni vtendū: ait Scñ. cpla. xxxviij. et maxime admonēdi sunt adolescentes: vt sint subiecti: et obediētes ac obsequiosi: ga vt dñ in tractatu de duodeci abusibus: tertius gradus abusionis est

adolefcens fine obedientia. Sequit. Sicut in sensibus sobrietates et morum perfectio: Sic in adolescentibus obsequium: subiectio: et obedientia rite requiratur. Et post. Sicut fructus non inuenitur in arboribus in qua flos prius non apparuit: sic et in senectute honores legiptimuz consequi non poterit: qui in adolescentia alicui discipline non laborauerit.

S Caplm quartus. De informatione virozum.

Aliter autem sunt admonendi in ea etate que dicitur virilitas: dictum est super vbi de informatione virozum. Etenim quo sunt vigore virtuosiores complexionem temperantiores: in claritate saniores: ad sustinenda terribilia constantiores: eo ipso debent perfectius seruire creatori dicentes cum psal. Fortitudinem meam ad te custodiam. Viriliter inquit age: et confortetur cor tuum. Job. vi. Quid est fortitudo mea: ut sustineam? Ubi. Greg. mor. vii. Fortitudo iustorum est: carnem vincere: voluptatibus propriis contraire: delectationes vite presentis extinguere: huius mundi aspera per eternis premiis amare: prosperitatis blandimenta contempnere: aduersitatis metum in corde superare. Isa. xl. Qui confidunt in domino mutabunt fortitudinem. Admonendi sunt ergo tales: ut sint viri actu sicut sunt sexus: ut dictum

est supra.

Caplm quintum. De informatione senum a senectute.

Onsimiliter sunt admonendi senes: prout dicitur senes a senectute: quia dicitur senior secundum papianum: quod sicut etas corporis creuit: sic crescat etas virtutis: et ut in tali etate sit omnium voluptatum iuuenilium abdicatio. Quia ut ait Tul. de senectute: preclarum munus etatis. scilicet huius est quod auferit a nobis quod in adolescentia est viciosissimum. scilicet voluptates. Sic Paulus quod factus est vir: euacuauit que erant puuli. i. cor. xii. Multo magis quam quod factus est senex de talia euacuare. Ideo Sen. epla. lxxviii. ait. Gratias ago senectuti mee: quod quicquid debebam nolle non possum. Item sunt admonendi tales ut circa salutaria studia sit eorum occupatio. Unde Sen. vbi est. Ergo gratias senectuti: quod letum me affixit. Sequitur. Cum libellus mihi plurimus sermo. ut enim ait Aug. pre. v. de anima. Post quadraginta annos intellectus roboratur. et Tul. de senectute. c. iiii. dicit. quod memoria: industria: ingeniumque vigent in senibus. scilicet deo modo antequam sint decrepiti. Et Sen. epla. lxxvi. Queris quid doceam? Respondeo: seni esse discendum. Et ibidem. Quid stultius quam quod diu non didiceris non discere? Omnis etatis homines scola admittit.

X

V

Z

Cōmuniloquii.

- A** In hoc senescamus. Tandem di-
scendum est: quid diu quis nesciat:
et si puerbio credimus. Quid diu vixit
Nec ulli rei magis hec etas con-
uenit quam huic.
- B** Item admonendi
sunt: ut sit in eis virtutum rectitudo
ut enī ait Ambrosius. ex am. omel.
i. Senectus est in bonis moribus
dulcior: in consilijs utilior: ad cō-
stantiā subeūde mortis paratior:
ad reprimēdas libidines fortior.
Et Tul. de senectute. c. x. di. q. ar-
ma senectutis sunt artes exercita-
tionesque virtutum. Unde senes plu-
ragunt consilio: auctoritate: et sen-
tentia illis qui laborant: put exē-
plificat ibi de multis philis. et eorū
consilijs.
- C** Item debet esse in eis
bonorū morū perfectio ut dictum
est. s. ab Ambrosio. et virtutis alijs
predicatio: prout ait Gal. li. vi. c.
i. de quodam q. ait. Duas res que
amarissime vident hominibus
sibi prebere licentiā ad libere lo-
quendū. Ex quo enim erat senex
et cito moriturus nec hēbat, plez
pro qua eēt sollicitus libere dice-
re poterat veritatez: nec timebat.
Capitulum sextū. De informatōe
senum a senio.
- Et si senes deō modo di-
cti: debent esse tales: me-
rito magis senes dicti a se-
nio: quod est decrepita etas: Se-
nes dicti quasi se nesciāt. Delirāt
enī propter nimiam senectutez. At
enī ait Seneca. epistola xxxj. Sene-
ctus ē sex: et edificium putrescē
- ruens vndiqz. Idē epistola. lxi.
Quemadmodum senectus ado-
lescentiā: ita mors sequit senectu-
tem. et ibi. Quēadmodū in navi
que in sentinā trahit: cum vni ri-
me: aut alteri obsistitur: vbi plu-
rimis locis laxari cepit: et ceteris
succuri nō poterit: nauigā deij-
cit: ita est d. senili corpore: tāqz d.
de putrido edificio: ois iunctura
dilabitur: et dū alia claudis: alia
distenditur. Circumspiciendū er-
go est: quomodo exeat. Sequit.
Nihil habet qd speret: quem se-
nectus ducit ad morte. Quic in-
tercedi nō pōt. Alia genera mor-
tis: spei sunt admixta. Non sic d.
senectute. Sūme autē cauere de-
bent senes ab excessu in alimen-
tis: quia ut d. li. Saturnaliuz: se-
nes citius inebriant sūm Aristotē-
lem qā i eis corpus siccuz: et in
membris durioribus nāles mea-
tus: et id exalatio cerebrum ascē-
dit. Et sequit. Dinc fit: ut sani se-
nes magis iuuenū laborent tre-
more membrorū titubantia lin-
gue: abundantia loquēdi: iracun-
die p. citatione. Studiū ergo talis
senis esse d. ut moriant in eo vi-
tia anteqz ipse moriat: ait Sene-
ca. ep. xviij. Moriant i te vitia pri-
uoluptates: turbitas: et. Et ibidē
Numerā ānos tuos. pudebit: ea
velle q volueras puer. et. Et ep. lxxij.
Nec esse debēt opera senis
illa nolle q voluit puer: et bñ mo-
ri. Si enim non sit talis: erit pu-

et centum annorum: puer. s. moribus centi annorum. Isa. ultimo. Puer centum annorum moritur. Sicut. exponit Greg. mor. xvii. Nihil enim turpius quam senex incipiens vivere: ait Sen. epla. xvij. et phus. Sero est tunc vivere. quam dispendendum est. Hoc enim esse de studio senis: abdicare preteritas voluptates: recogitare iugiter priores culpas: et defectiones ac suas penalitates seniles. Et. n. ait Grego. super euangelium lib. i. omel. i. in illa etate statura curuat ceruix depulsiuntur: frequentibus suspiriis peccat: virget: virtus deficit loquentis verba anhelat: intercidit: et si languor definit sensibus ipsa salus egritudo est. Ut enim recitat Senec. epistola centesima decima: verba Virgilij referens. Optima quoque dies miseris mortalibus cui. Prima fugit: subeunt morbi: tristisque senectus. Et labor: et dire rapit inclementia mortis. Et sequitur. Meliora preteruolat: deteriora succedunt. Abi ponit exemplum bonum: quod quemadmodum ex amphora: quod primo effluit: sincerissimum est: grauissimum et turbidum quod subdit. Sic in etate nostra: quod optimum est: in principio est: idque exhaustre in alijs patimur: ut nobis secem reservemus. Unde et senectus insanabilis morbus est Ideo qui senectuti cognomen imposuit tristem illam vocauit. s. Virgilius. et alibi. Valentes habitant

morbi: tristisque senectus. Ioh. Boet. de consol. c. i. Venit enim prospera talis inopina senectus. Et dolor etatem insitisse suam. Sciatis autem senes: se non habere annos qui transierunt: et se dicunt habere prout dixit Lelius cuiusdam dicentis: Sexaginta annos habeo. Vos inquit dicitis habere quod non habetis. Et hoc ideo: quia fluit tempus: et antiquissimos sui deserit. Nec quod futurum est: meum est: nec quod fuit ait Sen. de naturalibus. q. li. v. in fi. Ex quo ergo non restat senis spes de vita: et impossibilis est diuturna dilatio mortis: non restat nisi si quod homo studeat bene mori in senecta verbi: et plenus dierum cum sanctis patribus. Et ut sic moriatur debet bene vivere in iuuentute et merita congregare plima. Ecc. xv. Que in iuuentute tua non congregasti: quomodo inuenies in senectute. Sic enim dicit in iuuentute tua sic et senectus tua. Deut. xxvj. Et de mortis reliquias exemplum bonum iuuenibus post se: sicut fecit ille bonus senex: quod ait. i. i. Abi chee. v. Adolecentibus exemplum forte derelinqua. et. Quam gloriosi deo sint boni senes ait Eccle. xv. Quam speciosa veterano sapientia Sequitur. Corona senium multa sapientia. De sapientia deo et virtutibus senum: et eorum operibus ac longevitate Tull. lib. viij. Abi narrat de quodam qui cum centesimo annu ageret: interrogatus quapropter

Cōmuniloquii.

O dū viuere uellet: ait. Quia nihil habeo qđ senectutē meā accuset. Non enī gliandū est seni de senectute etatis: nisi esset senect⁹ sapie⁹ et uirtutis. ait. Sene. eplā. 50. **N**ō ut diu uiuam⁹ curandū est: s; ut satis. Est longa uita: si plena est. Implet autē: cum annis sibi suuz bonum reddit: et ad se potestatez sui trāstulit. Quid illuz sexaginta anni iuuant per inherētiā exacti

P Non uixit iste: sed in uita mortuus est. Et sequit. Quemadmodū in minore corpis habitu pōt homo esse perfectus: sic in minore tempore potest esse uita perfecta. Queris: Quid sit amplissimum uite spaciū: vsq; ad sapientiaz venire. Et ibi de alijs senibus uirtuosis. Contra secundus grad⁹ abusionis est: senex sine religioe prout dī in tractatu. de duodeciz abusiuis: ubi dī. Quid stolidius esse potest: si mens ad perfectio/nē festinare nō contendat: qñ totius corpis senectute confect⁹ ad interitū properat: Caligat oculus

R auris grauitē audit: et sic de alijs membris: que omnia: ruituram domum corpis cito pronuntiant Et ponit exemplum. Sicut in lignis reproba arbor apparet que post flores fructus non exhibet: sic reprobus est: quem flos iuuetutis deserit. Et tñ bonorū operū maturos fructus non impendit. Sequit ibi. Cauēde sunt due particule: que i carne nō ueterascūt

et hōiem ad peccatū trahūt. s. cor et lingua: qz noxias cogitationes quas cor machinari senserit: lingua pandit. Caueat igitur. similis etas: ne iste particule iuuenescētes totam armoniā destruunt. Et subdit regula generalis. Unicuiq; etati considerandū est: qđ etati eminenti. dignū scit. Hoc agat quo nec uitā: nec etatem: nec ministeriūz uilescat. **P**reicator: ergo cum predictis pferat de eis q̄ competūt cuilibet dīe etatis: noticia et inhonestā dissuadendo et suadendo contraria.

Tertia distinctio. De informatione nobilium sanguine.

Capitulum primū. Qđ non gloriētur de sua nobilitate.

Ebet similiter predicator admonere homines et cū eis conferre de his que spectant ad differentias cōditionis.

Sunt enī aliqui nobiles et ingenue conditionis et sunt alij inferioris pditionis et seruilis. Nobiles igitur admonendi sunt: ne se effērat: aut inaniter gloriētur de sua nobilitate: nec vilipendant alios aut contempnant. **D**ēs enim eq̄ sūt nobiles respiciēdo. s. originē.

Et ista noīa. s. seru⁹: libertin⁹ aut ex ambitioe sunt: aut ex iūria: ait Sen. eplā. lv iij. Job. xxxi. Numquid non in utero fecit me qui et illū: Abi Greg. mor. xxi. vt. 8. ha

T

Z

V

A

bitum est. *D*e his hoies natura equeles sunt: sed accessit dispensatorio ordine: ut quidam prelati alijs videantur. *2c.* Rone ergo indifferentie originis non oportet multum gloriari. *Ecc.* Quid superbis terra et cinis. Item non oportet multum gloriari ratione superioritatis illius partis cuius est ista nobilitas. est enim ex parte carnis et sanguinis que est infima pars hominis. *1. sec. ix.* Gloria eorum ab utero et partu. *I*tem nec ratione alienitatis illius nobilitatis ab eo cuius deus esse ait. *Boe. iij. de conso. c. vj.* Quam sit inane inquit: et quod inutile nobilitatis nomen: quod non videat? Que si ad claritatem referatur: aliena est. videtur namque esse nobilitas quedam de meritis proveniens laus parentum. Quod si ad claritudinem predicando facit: illi sunt clari necesse est: qui predicantur. Quare splendidum te: si tuam non habeas: aliena claritudo non efficit. Item *Epuleus* de deo *Socratis.* In hominibus considerandis: noli illa. i. aliena estimare. *Seq.* aliena voco que pariter peperiunt. Et post. Generosus es: parentes laudas. Ideo *Macrobius* *epistola. cxxij.* Non est inquit gloria de nobilitate carnis: Quia nec vicia nec virtutes parentum imponenda sunt filiis: Nisi suppleverint imitatores parentum. Et *Crisostomus* *omel. v. dicit.* quod nobilitas vel bonitas cognatorum non va-

let nisi fuerimus nos ipsi boni. Et *Idem* *omel. ix. dicit.* quod bonitas parentum non prodest: ponens exemplum de *Esau.* *Idem* super *Jo. omel. lxxix.* Non valet habere patrem *Iob* sine opibus. *I*tem non est gloriandum de ea ratione modice vel nullius utilitatis. *Alit* *Crisostomus* super *1. Math. omel. ix. dicens* quod non prodest malis bonitas parentum: et nihil obest bonis eorum malitia. Et *idem* super *Ioh. omel. xxxij.* Cognatio carnalis non valet sine spirituali. Item non est gloriandum de ea ratione possibilis degenerationis ab illa. *Mobiles* enim dicuntur ista nobilitate sepe degenerant ait *Valerius* *libro. iij. c. v.* ponens exemplum de multis qui a splendore parentum degeneraverunt: dantes seignauic: sordibus et nequitie. unde ait de tali: quod est monstro similis. Ideo vocat tales nobilia portenta imbuta sordibus. Similiter vocat ea deformes umbras gurgite turpitudinis. *Hinc* et quidam sapiens ait. quod non viventes sunt nobilitatem penitus sed sub umbris eorum sunt similes locis sordidis: sole illuminatis. *I*tem non est gloriandum de dicta nobilitate ratione iudicii durioris: nisi filius imitator sit patris ut enim ait *Crisostomus* *ubi. s. omel. xxix.* Virtus parentum nihil valet sed ex hoc magis iudicium sumimus. Et ut ait *Iuvenalis* loquens

Cōmuniloquii.

F 8 tali nobilitate. Omne animi vi-
cium tanto conspectius in se Cri-
men habet. quanto maior q pec-
cat hñ. Et alibi. Incipit ipsorum
ptra te stare parentū. Claramq
fassem preferre pudendis. Pre-
dicta ergo nobilitas vana est: in-
fructuosa: nociua. nisi illam co-
mitetur vera nobilitas quaz fa-
cit virtus ait ibi Iuuenalis di. q
G virtus nobilem facit. Nobilitas
enim vera est: animuz q morib⁹
ornat. Nec est appetenda: acgre
reda: retinenda. Ille enim gene-
rosus est: q ad virtutē bene a na-
tura est composit⁹: ait Sen. epi-
stola. xlv.

Capitulū secūdū. De vera no-
bilitate.

Item est nobilis qui s m
phie documenta viuūt.
Nobile enī facit phia
ait Sen. epla. xlvij. di. q Pla-
tonem phia fecit nobile nō inue-
nit: verā aut nobilitatem eē facit
generatio spūalis q est s m deuz
ait Crisosto. super Math. omel.
xliij. vera nobilitas sola est volū-
tatez dei facere. Et hic est mōus
nobilitatis. Nec in filiis magna
sapiam⁹: nisi eoz vīutez hēam⁹
Nec in patribus nobilib⁹: nisi
H s m illis siles. Et de hoc Hiero-
nymus de coniugio. Sola inqt
apō deū libertas est non seruire
peccatis. Sūma apō deū nobili-
tas ē clarere virtutib⁹. Itē Ber.
ad Eugeniū. Sen⁹ apostolorum

est non altū de nobile q morz in-
genuitate ⁊ fidel fortitudine. Sūt
igitur monendi nobiles: ne glo-
rient inaniter de carnali nobilita-
te: sed coipso diligenti⁹ caueant a
peccatis. Ait Tul. primo de offi.
c. vij. In honoris: ⁊ potentie ac
glorie cupiditatib⁹ magis cauen-
dum est: ne qd peccet. Ecōuer-
so tamen est de mltis: ait Greg.
primo dial. c. xvi. di. Nonnullis
nobilitas gñris parit ignobilitatē
mētis. Et isti faciūt quasi clipeū
ad peccandū ⁊ defendendū se i
peccatis de sua nobilitate. Con-
tra quos. l. p. c. ij. Quasi liberi ⁊
nō quasi velamen habentes ma-
littē libertatem.

Capitulū tertīū. De instructio-
ne ignobiliū.

K Contrario monēdi sunt
e ignobiles: vt studeāt no-
biles esse virtutib⁹: licet
ñ sint nobiles nobilitate sangui-
nis: q: humili loco nati mlti cla-
ri fuerūt ait Ga. li. iij. c. viij. ponēs
exemplū de talib⁹. Sicut de Tu-
lio hostilio: quē in cunabulis ac-
cepit agreste tuguriū: eiusqz ado-
lescentia in pecore pascendo fuit
occupata. validior etas Roma-
nū imperium rexit ⁊ duplicauit.
Senect⁹ in altissimo maioritatis
fastigio fult. Et ibi de talibus.
L Similiter narrat qualiter hu-
milr nati fulserūt nobilitate phie
Socrates inquit nō solū hoim-
num consensu verumetiaz Apo-
linis oraculo

M linis oraculo sapientissim⁹ iudica-
tus phanarche mfe obstrice:
et Sophonisce patre marmora-
rio genit⁹: ad clarissimū glorie lu-
men accessit: et si virtus per seip-
sam estimat magister optim⁹ vi-
te. Et ibi. Quam matrem Erupi-
des: Aut quem patrem. Demo-
sthenes habuerit. Ipsorum quoq;
nomen seculo ignotū fuit. Alie-
rius eius matrem cultellos ven-
didisse: omnium pene doctorū lit-
tere loquunt. Sed qd aut illius
tragica: aut huius oratoria vi cla-
rius: Mat⁹ ergo de humili gene-
re: clarus tamen phia et virtutib⁹
magis cōmendabilis est: nobili
et alto genere nato: talibus caren-
te. unde Iuuenalis vbi. s. **N**a-
lo tibi. p^r sit Therpsites dūmō tu-
sis Eacyde filis vulcanaq; arma
capessas q̄ te Therpsite filiez pro-
ducat Achilles. Quasi di. **B**e-
lior est probus natus ex patre hu-
mili et vili: q̄ nat⁹ ex nobili: et ta-
men improbus et vitiosus.
Capit³. iiii. Qd nō ē glianduz
de peminētia donoz naturalū.

O e de nobilitate parentū si
ne nobilitate virtutū: ita
sunt admonendi hoies: ne glien-
tur inaniter de excellētia donoz
naturalū: nisi regant regulis vir-
tutum gratuitaz. Imo q̄to acce-
pit quis plura dona naturalia: si-
ue a parte anime: q̄lia sunt inge-
niū et memoria: siue a parte cor-

poris: q̄lia sunt sanitas: pulchritu-
do: agilitas et hūmō: tanto hūilior
esse debet. **B**ath. xxv. vni dedit
quinq; talenta. vbi Greg. super
euange. omel. ix. Tanto quis dō
esse humilior ex munere: q̄to se
obligatiōē conspicit in reddē-
da rōne. Et. i. cor. iiii. Quid ha-
bes qd non accepisti. Et si acce-
pisti: qd gloriaris quasi non acce-
peris. **I**ō. **B**iere. ix. Non gloriē
sapiens in sapientia sua: nec for-
tis in fortitudine sua. Cū enim ta-
lia coia sint bonis et malis: nul-
lus debet eis extolli. Sunt enim
bona quedā hereditaria. i. here-
dū dei: et qdam filioz p̄cubinaz
ait Aug. de patientia. Et Greg.
mor. Quedaz sunt dona sine q̄-
bus ad vitam nō pertingit. **A**lia
sine quib⁹ peruenit. Et eodez. xi.
Quedam sunt dona q̄ muniūt:
qdam que ornāt. De talibus igit
nemo extollat: ne per ea peccata
cumulent. Sūt enī multi abutē-
tes donis dei. Sicut q̄ per indu-
stria naturalē et prudentiā alios
impugnant et seducūt: ac mala si-
bi multiplicant. Sapientes enim
sunt vt faciant mala: bene autem
facere nesciunt. **I**sai. v. Et Luc.
xvi. Filij huius seculi prudentio-
res filiis lucis in generatione sua
sunt. **S**imuliter sunt abutētes
sua pulchritudine: et alios alliciē-
tes ad malum. Sicut homines
pulchri et impudici: vel mulieres
quaruz pulchritudo alios allicit et

Storicat: cū deberent ex hoc amplius deū amare et laudare: pro-
uer. xi. Circulus aureus in naribus
fuit mulier pulchra et fatua. Sus
enim licet haberet circulum in na-
ribus aureis illi non perceret: quin
Tsupponeret stercorebus: et foderet
in mūditiā obuiātez. Ita mulier
pulchra et fatua pulchritudinem
oniat omni scortatori: et pmiscet
ei feditati: cū eam deberet potius
occultare: ne aspicientes illaquea-
ret. exemplo illius adolescentis de
quo *Male. li. iij. c. x.* dicit: quod ado-
lescens in ephrura regione excellē-
tis pulchritudinis: cū mira specie
plurimū feminarū illustriū oculos
sollicitaret: ac per hoc viris ac pa-
Vrentibus eaz se suspectū esse cerne-
ret: oris decorē: vulneribus pfudit
Deformitatēque sanctitatis sue fi-
dem: quā formā irritamētum alie-
ne libidinis maluit. Et de eodem
Ambro. iij. de virginitate ait. Ju-
uenē veteres fabule ferunt: cum
propter admirabilem oris pulchritu-
dinē in amorē incenderet femi-
nas: stigmatibus exarasse vultum
suum: ne qua euz amare posset.
Boneat igitur predicator diuinus
homines nō gliari de predictis: nec
se arroganter efferre: quia nō ex ta-
libus sunt homines estimandi ait *Se-
ne. epist. lxxix.* ut enim ait: omnia bo-
Xna sua pstant ex proprio. ubi ponit
exempla. vitē fertilitas cōmem-
dat: sapor vinū: velocitas seruū:
ferre sarcinaz equū. et sic de alijs.

Id cuius rei optimus esse debet cui
nascitur quod censet. In homine qui
deus optimus est ratio. hac animalia
antecedit. deos sequitur. Ratio er-
go perfecta: propriū bonū hominis
est. Cetera sibi cū animalibus comu-
nia. valet scilicet homo. et leones si-
militer valent: formosus est: et pa-
uones: velox: et equi. et sic de alijs
Quid ergo in homine propriū: et rādus
Ratio. hec recta et presumata feli-
citatez hominis implet. Sed nō
est ratio perfecta sine diuina gratia
sive gratuita virtute. vñ ait *Seneca.*
ibidē. Hec ratio perfecta virtus
vocatur: eademque honestū ē. Id ita-
que vñ bonum est in homine quod
vñ hominis est. Et post. Bonū
autem est homo: si ratio explicata et
recta est. ad nature sue vtilitatem
pmendata. Hec dicitur virtus: hec
est honestū et vnicū hominis bo-
num. Qui igitur gloriatur in dñō glo-
rietur. *i. cor. xi.* Et gloria nostra hec ē:
testimoniū cōscientie nostre. vñ
et sapientes virgines habuerunt
oleum in vasis suis: sed fatue ca-
ruerunt *Matth. xxv.*

Quarta distinctio. de informa-
tione hominū quo ad differen-
tias sustentatiōis. siue possessiōis.

Cap. i. De admoniōe diuinū.
Ebet similiter predi-
cator dei alloqui homi-
nes et vtiliter admo-
nere secundum differentias
sue sustentationis vel
possessiōis: admonēdo diuites

eo mō quo debēt admoneri: et si
 militer pauperes. Et q̄ de horuz
 admonitione Bre. ij. pastoralis
 satis instruit. iō dicendū breuiter
 de his ad occasionem dandam.
B Sūt enim diuites admonēdi q̄
 ad diuitiaz p̄gregatiōez: ne iniu-
 ste cōgrent. s. per rapinas: usu-
 ras. v. l. dolosas mercaturas: siue
 per alios modos quibus iniuste
 p̄gregant: ppter qd̄ dicunt ma-
 mone iniquitatis. Math. vi. vñ
 Hierony. eplā. xcviij. Dis diues
 aut iniquus: aut heres iniqui est.
C Isti etiā sunt admonēdi: ne diui-
 tie ab eis inordinatē appetant vñ
 ament. Qui enī volūt diuites fie-
 ri incidūt in varias temptatiōes
 et in laq̄os diaboli. i. thl. vi. Et q̄
 amat diuitias: fructum nō capit
 ex eis. Ecc. v. Sūt et admonēdi
 ne impie ab eis retineant: paupe-
 ribus esurientib⁹ et sitientib⁹ non
 puidendo. Ecc. v. Noli anxius
 esse in diuitijs iniustis. Et. i. Jo.
 iij. Qui habuerit substantiā hui⁹
 mundi: et viderit s̄fēz suū necessi-
 tatem habere: et clausit viscera
 sua ab eo: quō charitas dei ma-
 net in illo: Et s̄tez sunt admonē-
 di: ne p̄fidāt in diuitijs: eo q̄ ca-
 duce sunt et deffectibiles: nō va-
 lentes p̄tegere: aut deffendere in
 die vltionis: nisi bene erogentur
 puer. xi. Qui confidit in diuitijs
 corruet. Et ibidē. Nō p̄derūt di-
 uitie in die vltionis. Et s̄tez sunt
 admonendi: ne superbiant de di-

uitijs nec pauperes p̄tēnāt. i. thl.
 vi. Diuitib⁹ hui⁹ seculi p̄cipe non
 supbe sapere: nec sperare in in-
 certo diuitiaz. Non enim ppter
 diuitias sunt apd̄ deū electi. Jac.
 ij. Nolite in personaz acceptiōe
 habere fidē. Sequit. Si introierit
 in conspectu vestro vir: anulum
 aureū habens et c. Et s̄tez sunt ad-
 monēdi: vt sciāt se nō posse ex
 hoc mundo diuitias ferre. Job
 xxxij. Diues cū dormierit: nihil
 secū affert. vbi Greg. mor. xviij.
 Diu cū reb⁹ nostris durare non
 possum⁹: q̄ aut nos eas morien-
 do deserim⁹: aut ille nos viuētes
 quasi d̄serūt pereūdo. Jō restat
 vt diuites admoneant de p̄mu-
 tando terrenas diuitias p̄ celestib⁹
 Et ibidē Bre. Terrena seruādo
 amittim⁹: largiēdo seruam⁹: pa-
 trimoniū nostrū retentuz perdi-
 mus: manet erogatu. Segtur.
 Agendū nobis est: vt res absolu-
 te perituras: in non pereuntē co-
 gam⁹ transire mercedem. Ideo
 Luce. xvi. Facite vobis amicos
 de mamona iniquitatis. Et. i. thl.
 v. Diuitibus huius seculi p̄cipe.
 et c. Sequit. Bene agite: diuites
 fieri: in bonis operib⁹: facile tri-
 buere: thesaurizare bonū fanda-
 mentū. et c. Pauperes enim sunt
 laborarij nostri in celū. i. efferētes
 elemosynas que dant eis quo ad
 fructū: ait Aug. li. i. sermonū ser-
 mone. iij. Elemosyna enim viri
 quasi saculus cū ipso. Ecc. xxix.

Cōmunilōquii.

I Jō voluit de^o vt aliqui essent pau-
peres quibus daret elemosyna:
vt regnū celozū esset venale: ait
ibidē sermone. xxxvi. ¶ Itē sunt
admonendi diuites: vt precaneāt
z precogitent futuras penas que
irrogant diuitib⁹. i. amatorib⁹ di-
uitiaz: z eis herentibus. Luc. vi.
Ehe vobis diuitib⁹ qui habetis
hic consolationez vestrā. Iaco.
iij. Agite nūc diuites plorate vllu-
lantes in miserijs vestris. Iuste
igitur debent diuitie congregari:
ordiate amari: pie erogari: z sal-
tem affectu ptemni: vt dictū est.

K Sunt enim bone: sed non faciūt
bonū: sed quibus est bene vten-
dū. ait Aug. de verbis dñi s^{mo}.
ne. xij. Quid pdest plena archa
bonis: inani psciētia? Bona vis
hēre: z bon⁹ eē nō vis. Erubesce
re debes de bōis tuis si dom⁹ ple-
na bōis: te malū hz dñz. zc. Nō
eniz est ex his homo estimādu-
vel reputandus ait Sen. episto-
la. xxix. Cū volueris veraz ho-
minis estimationez videre et sci-
re qualis sit: nudū inspicere. ponat
idest deponat patrimonium: po-
nat honores z alia fortune men-
dacia: corpus ipsum exuat: z ani-
muz intueri q̄lis p̄stulqz sit: alie-
no an suo magnus. zc. Et non so-
lum admonendi sunt diuites de
predictis: sed etiam ad p̄sideran-
dum diuitiaz vilitates: qz lutum
sunt z terra. Albach. Ehe ei qui
multiplicat non sua. v. sqz quo ag

grauat contra se densum lutum:
vnde Alpo. Omnia vt stercoza
arbitratus est: que retro sunt ob-
liuiscēs. Phil. iij. ¶ Itē admo-
nendi sunt ad considerandū mo-
lestias: diuitias concomitantes.
Spine. n. sūt suffocantes verbuz
Luce. vij. put exponit Greg. li.
i. super euāgē. Omel. xvi. qz mē-
tem: cogitationū suaz punctioni-
bus lacerant. ¶ Item admonē-
di sunt ad considerandū eaz fal-
latias. ppter quod dicit saluator.
Fallacie diuitiaz. Et vere fallaces
vt ait Grego. dicta Omel. qz diu-
nobiscū manere nō possunt: z qz
mentis inopiā nō deponūt. Sūt
eniz diuitie vmbra imbecillis: su-
mus qui dissoluit: flos agri. Jō
non est in eis gliandū: ait Criso-
sto. sup Jō. Et sap. v. Quid no-
bis pfuit superbia nostra: z diui-
tiar iactura ptulit nobis? zc. Se-
quitur. Transierūt hec oia tanq̄
vmbra. ¶ Itē admonēdi sunt:
vt p̄siderent multimoda eazum
impedimenta. Ligamenta enim
sunt: muscipula sunt: onera sunt
amanibus eas. Sap. xiiij. Crea-
ture dei sacre sunt in tēptationem
aie hominum: z in muscipulam
pedibus insipientū. vñ Aug. de
verbis dñi. Omel. xxiiij. Amor
temporalū viscus est spūaliū pē-
narum. Concupisti: hesisti. zc.
Amor enim mūdi adulterat ani-
mam. amor fabricatoris castigat:
ait idē omeli. liij. Et qz difficile est

N

O

P

habere diuitias: et non amare:
Q Ideo piculose sunt possessoribus
 ait Saluator. **Mat. xix.** Si vis
 pfect^{us} esse vade vende omnia. et.
 Sequit^r. Facili^{us} est: camelus per
 foramen acus transire. et. hec et
 multa alia p^{er}siderantes antiq^{ui}: di
 uitias p^{er}tempserunt tam dñi siue
 regentes q^{ui} studiosi et sapientes:
 q^{ui} sancti ac filii dei sequentes: vt
 patebit infra parte. vi. vbi de pau
 pertate religiosorum. ps. Diuitie si
 affluant nolite cor apponere. De
 diuite v^o nō considerante predi
 cta: nec p^{ro}vidente sibi de eternis
 tabernaculis dicit in tractatu de.
R xij. abusiuis. Quart^{us} inq^{ui} abusi
 nis gradus est diues sine miseri
 cordia: qualis est ille qui supflua
 non distribuit indigentibus: nec
 thesaurizat in celis. Ideo dicuntur
 maledicti avari: **Mat. xxv.** q^{ui}
 qui preteribant eor^{um} tabernacu
 la nō dicebāt: Benedictio dñi sup
 vos. Et al^{ius} fuit diues epulo luc. xvi.
C **Lapl^{us}. ij.** De admonitiōe pau
 perum: et paupertatis utilitate.

C Onsimiliter sunt paupe
 res admonendi de eis q^{ui}
 ad eos spectant. Et cuz
 dicatur paupertas duobus mo
 dis scilicet a mera necessitate. et a
 voluntate. Pauper eniz est qui
 vult esse diues scilicet qui pauper
 est rebus nō volūtate: ait Augu.
S li. i. sermonū sermone. xi. Qual^{iter}
 autem instruendus sit pauper v^o
 luntate dicitur. j. parte. vj. vbi de

volūtaria paupertate religiosor^{um}.
T Pauper aut^{em} necessitate est in
 struendus de longanimitate sufferē
 tia paupertatis: vt eaz sustineat q^{ui}
 medicamentū et purgatoriu^{um} sua
 rum imperfectionū ait Bre. sup
 euange. omel. vltima loquēs de
 diuite Epulone et Lacaro paupe
 di. q^{ui} quos mor^{um} infirmitas vul
 nerat: medicina paupertatis cu
 rat. **Isai. xlv. iij.** Elegi te in cami
 no paupertatis. Sup quo Criso.
V super **Mat. omel. iij.** ait. Pau
 pertas est camin^{us} qui est horribi
 lior igne. Sicut eniz eger non d^{ebet}
 grauari de medicamēto: nec pur
 gandus de purgamento siue pur
 gatorio: sic pauper monēdus est
 ne de paupertate grauet^r: sed susti
 neat sicut medicamēto: exemplo
Thobie. iij. c. dicentis. Paupe
 rem q^{ui}dem v^{est}ram gerimus: sed
 multa bona habebim^{us} si timueri
 mus deū. **C** Item admonēdus
 est pauper non solum de sufferē
 tia paupertatis: sed de placentia
 et acceptatione. vt eniz ait Sen.
X epistola. ij. hōesta res est leta pau
 pertas. Qui enim cū paupertate
 bene conuenit: diues est. Non q^{ui}
 paz habet sed q^{ui} plus cupit. pau
 per est. Ideo Bre. sup **Ezech. li.**
 ij. omel. vi. Ille pauper est q^{ui} eget
 eo q^{ui} nō habet. Itaz et qui non
 habet: habere tamen nō appetit
 diues est. Et Sen. dicta epistola.
 Non pauperē puta cui quātulū
 cūq^{ue} superest. Tali enim satis ē

Cōmuniloquii.

Est enim quasi diues cū nō ha-
beat. puer. xliij. ¶ Itē est admo-
nendus pauper de cauēda vera
paupertate q̄ est in appetitu diuitia-
rū. Sūt Grego. vbi. s. paupertas
quippe in mentis inopia est: non
in qualitate possessionis. Mā qui
cū paupertate conuenit: pauper
nō est. Et maxime admonēdus
est: vt caueat a vera paupertate
que est in peccato. Ibi eiz est ve-
ra paupertas scilicet veraz diui-
tiarum. Apoc. iij. Dicis qz diues
sum. Sequitur. Et nescis qz mi-
ser es et miserabilis pauper cecus
et nudus scilicet priuatione vera-
rū diuitiarū. De qbus Isai. xxx.
iij. Diuitie salutis sapientie et scien-
tie: timor dñi. Ipse est Thesaur⁹
eius. vt enim ait Hiero. epistola
xcv. Pauperē non facit cōmen-
dabiliorē paupertas si inter sor-
des et inopiam peccata non caue-
at. Job. xxi. Et absqz opimento
pauperē. Ibi Grego. mora. xxi.
¶ Bin⁹ inops est qui vestem nō
habet q̄ qui humilitatem. Ideo
odibilis est deo pauper superb⁹:
Ecc. xxxv. ¶ Itē admonēdus ē
de acquirendis diuitijs spirituali-
bus vt sit in deo diues: et impleat
domum cordis thesauro celesti.
¶ Ande Aug. super ps. 51. Dom⁹
est inanis: et cor plenū vitijs. Se-
quitur. Pauperes scilicet boni
querūt vnde cor impleant: diui-
tes vnde archam. Et idē super
Jo. ome. xxv. Felix ille habet au-

rū in archa: iste dñm in cōsciētia
Compara vtrūqz. Ille habz qd
perire potest. et vñ perit. Iste hz
deum qui perire non potest. et ibi
habet quo frustrari nō pōt. ¶ Pla-
num est ergo: qz talis et est opulē-
tior: et eius opulentia diuturnior.
Deus enī est opulentia mentiū:
ait Aug. v. de ci. c. xliij. et felices
facit: ait ibidem. ¶ Itē admo-
nendus est: vt p̄sideret pericula
diuitiū in alleuatione sue pauper-
tatis: et modica emolumenta que
habet diues in diuitijs et inume-
ra tormēta. Abi enī multe opes
m̄lti sunt q̄ comedūt eas. Quid
p̄dest possessori: nisi qz cernit di-
uitias oculis suis. Sequit. Diui-
tie p̄seruate in malā domini sui:
pereunt in afflictione pessima.
¶ Itē admonendus est ad cō-
sideranda comoda paupertatis:
que sunt. Securitas ab hostibus
exteriorib⁹ et conscientie: a pericu-
lis interiorib⁹. Jocūditas: Socia-
bilitas. et sic de alijs. Ande nar-
rat Aug. v. confessio. qz transiens
per vicū vidit pauperē mēdicū
iocantem et letantem: et ingemuit
loquens ad socios. Omnib⁹ co-
natib⁹ quibus laboramus nihil
volum⁹: nisi ad securam letitiaz
peruenire: quo nos mendic⁹ ille
precedit. Sequit. Ille letabatur:
ego anxius eram. Securus ille:
ego trepidus. et. Jo poeta. O iu-
re tuta facultas. Paupis: angu-
stiqz laris. O munera nundū in

intellecta deū. Et alius. In precio
 precii nō ē: dat cēsus honores.
 Cēsus et amicos: paup vbiq̄ ia
 cet. Et Juuenalis. Lātabit vacu⁹
 coram latrone viator. Ideo secū
 dus phus loquēs d paupertate ait
F Paupertas est odibile bonū: sa
 lutis mater: curaz remissio: sapiē
 tie reparatrix: negociū sine dāno
 intractabilis substantia: possessio
 sine calūnia. incerta fortuna: si
 ne sollicitudine felicitas. Ista pau
 pertatis comoda et alia mīta an
 tiqui cōsiderātes: in paupertate vi
 xerūt. vt patet in pte. vi. ¶ Ite
 admonēdus est: vt cōsideret filij
 dei paupertatem: qui cūz eēt diues
 oīz: egen⁹ p nobis factus est. ij.
 cor. viij. Cōsideret et ab eo pau
 pertatis pmedabilitatē: et promi
 sionuz pauperum mītitudinem.
 ¶ Bat. v. Beati paupes spū. et c.
 Et Isai. xx. Pauper suoz mise
 rebūt. ps. Alias pauper saluas fa
 ciā. Et licet sint pauperes necessi
 tate: sustineant tñ patienter et vo
 luntarie et caueāt a peccatis. Im
 pleant archā cordis diuitijs spī
 tualib⁹: vt beatificent scū Laza
 ro in regno beatitudinis. vñ de
 bono paupē narrat Greg. super
 euan. li. j. c. xvi. q̄ fuit qdā Ser
 nulus noīe: reb⁹ pauper: meritis
 diues paralytic⁹ a p̄mena erate.
 Qui ad seruendū mater cū fra
 tre aderāt. Quicqd aut ex elemo
 syna poterat accipe: totum corū
 manib⁹ pauperibus erogabat.

Sequit. Studebat in dolore deo
 gratias agere: hymnis dei et lau
 dib⁹ sp̄ vacare. Qui in extremis
 posīt⁹ pegrinos et hospites vt sur
 gerent et p̄os canerēt hortat⁹ est.
 Et cū moriēs cū eis psalleret: vo
 ces eoz p̄pescuit. di. Tacete. Nū
 quid nō auditis q̄te laudes re
 sonant in celo: Et sic mortu⁹ est:
 et magna fragrantia oēs repleti
 sunt vsq̄ post ei⁹ sepulturā. Ecce
 ait ibi beatus Greg. q̄liter e vita
 exiit qui equanimiter flagella tol
 lerauit. ¶ Cōsimilr legis in vltis
 patrū li. i. añ fi. de quodaz sene q
 voluit videre aīam insiti et aīam
 peccatoris a corpore exuntes. Et
 cū veniret ad ciuitatez vbi solita
 rius qui credebāt sanctus morie
 bāt accedēs. ad eum vidit tartari
 cū supra eū descendētē: triden
 tez gladiū habentē quē posuit in
 corpore: et aīaz abstraxit. Qui cū
 p̄cessisset vidit peregrinū in vi
 co moriētem nō habentē curam
 Ad quem accedens vidit descen
 dentes Michaelē et Gabrielem
 rogātes aīam vt exiret. Qua nō
 exeunte ait Gabriel Michaeli.
 Sume eā. qui ait. Iussi sum⁹: vt
 sine dolore educam⁹ eaz: et absq̄
 vi. Et ecce vt. s. videbatur venit
 David cū cythara: et psallentes
 de hierusalē. Et vt audiuit psallē
 tes egressa est aīa: et a Michael
 le recepta: in celū portatur. Qui
 ergo paupes sunt nēte patiēter
 sustineāt ppter deū: exemplo dē

Cōmuniloquii.

etor pauper vt beatificent in celis. Et de talibus debet p̄dicator cum pauperibus conferre.

¶ Quia distinctio. S̄ admōitiōe hoīuz s̄z differētiā q̄litaē vite.

¶ Capl̄z. i. De admonitione exstentium in peccato.

K **¶** Ebet similr predicator admonere hoīes diuersimode s̄m vāriam vite eorūz qualitatez: vt si sint in peccato: efficaciter suadeat: vt peccata dimittāt: ne sathane seruiāt: et ne p̄ viā p̄ditiōis se in infernūz precipitent. Ecc. xxi. Quasi a facie colubri fuge peccatū. Sequit̄

Dentes leonīs: dentes illi⁹ interficiētes aīas hoīuz. Quasi rūphea bīs acuta inīqtas. Sicut enīz suggeret hō culubrū intoxicātem: et leonē deuorantē: et rūpheas trucidātes: sic debet fugere peccata. vñ et bestias vocat Aug. trāsgres

L sores mādatorū dei li. de. x. cordis De peccatis aut̄ et trāsgressionibus q̄ sunt in peccatis: et misertis p̄comitātib⁹ et sequentib⁹: in breuiloquo de virtutib⁹. **¶** Quātu aut̄ gētilēs detestati sunt peccatū ob solā turpitudinē: qz scilicet n̄hīl turpe faciendū est bono viro si etiā ex oī parte lateat: n̄hīl inīuste: n̄hīl libidinose: n̄hīl incōueniens est faciendū p̄uā p̄suaadet. vñ Tuli. iij. de offi. c. iij. recitans fabulā quandā introductaz a Platone: de quodā q̄ vocaba

tur Sigez: quē ferūt fabule descēdisse in magnū hiatūz: vbi aīaduertit equum enē: in cuius latere vidit corp⁹ hoīs: magnitudinis inusitate: viditqz anulū aureum quē detraxit. Qui cū venisset in philio pastoz. Erat enim pastoz regius: et pueritisset palā anulū ad palmas: anullo videbat: et ipse vīdebat omnia. Idē autem rursus videbat cū in locū anulū reuocasset. hac igit̄ anulū opportunitate: regine sup̄r intulit: regez interemit: et alios quos voluit. Et sic repente anulū bñficio: rex exortus est Lidie. hūc anulum ait Tuli. et si habeat sapiēs: sibi plus peccare nō licere putet: q̄ si nō haberet. Honestā enīz viri boni non occulta querūt. hanc eandē fabulā introducit Ambro. iij. de offi. vbi ait. Quid necesse est fingere istū equū: et. Et qz eo tēdit: vtrum sapiens si vīdēt hoc anulū quo possit flagitia celāf: vclit peccare: cū hoc pateat ex reb⁹ gestis scilicet q̄ nolit sic fuit de Dauid: qui inuenit Saul in spelunca: et noluit occidere. i. Re. xxiij. Si igitur gentiles sic detestati sunt peccatū ratione sue turpitudinis: q̄liter debet fidelis illō detestari. Ideo Sen. eplā. iij. nūquā sagcū vitij litigam⁹: q̄ persequi sine modo sine fine: Nam illis nec modus nec finis. Que cū cor tuum laniant et si aliter exibi nequeūt: ipsū cor cum illis euellendum est. Et

M

N

O

ep̃la.ciiij.Desidero ꝑ vitia aspere
 duci: ꝑ ambitionez contumelio
 se: volo luxuriam obiurgari: libi
 dinem traduci.ꝛc. Considerans
 ergo fidelis enormitatē trēs gres
 sionis q̃ est in pctō: qꝛ peccatū ē
 preuaricatio legis diuine ꝛ celesti
 um: inobedientia mandatorum
 ait Ambro.li.ii.de para.Siue di
 ctum vel factū vel concupitū cō
 tra legem eternā.ait Aug.contra
 faustum.xxi. Itē fidelis conside
 rans peccatū esse mortez anime:
 priuationē vite eterne que deus
 est.ait Aug.in sermone. Plā
 gis mortuuz: sed plange impiuz.
 Plangis a quo discessit aia: ꝛ nō
 plangis aiam a qua discessit de⁹
 Mors enīz spūalis. est aie a dei
 cognitione auersio.ait Augu. de
 duabus aiabus. ꝛ mors est cum
 eam deserit deus. ait idēz.xiiij.de
 ci.c.i. Considerans etiam fidelis
 non soluz per peccatū amissionēz
 dei: ꝛ bonozum spūalium: sed et
 ignominiosum seruiciū Sa
 thane ꝑ peccatū. Serui enī estis
 eius cui obedistis. Ro.vi. Con
 siderans etiam horriduz peccatū
 fetorem ꝛ putredinem: qꝛ tollera
 bilius canis putridus fetet homi
 nib⁹ q̃ anima peccatrix deo: ait
 Ansel.in meditationib⁹: has mi
 serias peccati ꝛ multas alias con
 siderans fidelis de quibus in bre
 uiloquio de virtutibus: bz horre
 re peccata: ꝛ detestari: exēplo Da
 uid dicentis. Iniquitatē odio ha

bul. Et de vitijs in generali ꝛ eo
 rum nocumentis.ait Aug.ij.de
 sacramentis. parte.iiij.c.i. qꝛ septē
 sunt peccata criminalia. Sequitur
 Superbia aufert homini deum.
 s. per appropriationem: Inuidia
 proximum: Ira seipsuz. Accidia
 spoliatum flagellat. Auaritia fla
 gellatum cecit. Gula cecitū sedu
 cit. sed Luxuria seductum: serui
 tuti subiicit. Et ibidem. Alia rō
 nalis: in sanitate sua vas est solū
 dum ꝛ integrum: quaz vicia hoc
 modo viciant ꝛ corrūpunt. Per
 superbiam inflatur: per inuidiaz
 arescit: per iram crepat. per acci
 diam frangit: per avaritiam disp
 gitur: per gulā inficit: per luxuriā
 cōculcat: ꝛ in lutū redigit. Quid
 autē sit vnumquodqꝛ eorum de
 scribit. di. Superbia est amor ꝑ
 prie excellentie: Inuidia est odiū
 felicitatis aliene. Ira est irritatiō
 bilis perturbatio mētis: Accidia
 est ex confusione mentis nata tri
 stitia: siue odium: ꝛ amaritudo ai
 imoderata. Auaritia est imode
 ratus amor pecunie: vel imode
 ratus appetitus habendi. Gula
 est imoderatus appetitus edendi
 Luxuria est concupiscentia expe
 riende voluptatis: vel concubit⁹
 desiderium supra modū: vel con
 tra rationē efferens. Ab his vici
 is oriunt oīa mala: prout ait ibi
 dem. Hi enī sunt duces acieꝝ
 ꝛ exercitū viciouz. Job.xxxix.
 Procul odorat bellum: ex porta

R

S

T

Cōm uniloquii.

tionē ducum: et vllulatum exerci-
tus. Abi bñ Greg. mor. xxi. de
his septem vitijs que sunt duces
exercitū viciozum. Et de vicijs
que nascunt ex eis: in supradicto
tractatu.

Caplm secundū. De admoni-
tione penitentium.

Redicator ergo dei dis-
suadeat hominib⁹ vicia
vitia: et suadeat: ut pu-

gnent ptra predictos duces exer-
citus: ut eos interficiant cum de-

monibus: sicut fecit Josue. viij.

V Sup quod dicit orige. omel. viij

q rex Day significat diabolū:

cuius populus sunt vitia. sc. auari-

cia: detractiones et huiusmodi. In

terficim⁹ aut demones: non eo-

rum propriam substantiā perimē-

tes sed propriū opus eorum: qd

est facere homines peccare. Col.

iiij. **A** mortificate membra vfa q

sunt super terrā: fornicationē: im-

munditiā. et. Et q hoc fit per pe-

nitentiā: suadeat homines ad illaz

exemplo beati Joānis Baptiste:

qui incepit predicationē a penitē-

tia. **A** bat. iiij. Penitentiaz agite.

et. Et exemplo Saluatoris: q eo-

dem modo predicauit **A** math.

X iiij. Pniam agite: et. Et exēplo

beati Petri act. iiij. Penitemini

igit. et conuertimini: ut deleantur

peccata vestra. Est eniz pnia qua

dicti hostes interficiuntur: **A**it

Augu. iiij. de ci. c. v. Penitentia

V aia resuscitat: et mors ipsa occidit

Sequit. Crucifixio interior ho-

minis pnie dolores intelliguntur

et continentie quedā salubris cru-

ciatio: per quā mors impietatis pe-

rimif. Est aut penitentia optima

res que defectus reuocat ad pro-

fectuz ait Aug. in Hyponosticon

Sine penitentia est admissa de-

flere: et pntēda nō admittet: ait

idem d ecc. dogma. **C** De laude

vo pnie: et qte sit efficacie ponit

exempla multa Hiero. i epla ad

Oceanum de morte Sabiole lo-

quens de mirabili humilitate pe-

nitentie: ipsius. Que credens li-

tere: luxuriosissimū viruz dimit-

tere: alium superinduxit. **A** Por-

tuo vo superinducto sicut refert

ibi Hiero. in seipsam cōuersa q

tempore solent vidue negligē-

tes: iugo fuitutis excusso liberi⁹

agere: adire balnea: voltare per

plateas: vultus circūferre mere-

tricios et festiuos: ipsam saccum

induere: errores publice fateri. et

tota vrbe spectāre Romana añ

diem pasce in basilica quadā stā-

tem in ordine penitentū: eho et p

sbiteris cum omni populo illacri-

manti: sparsum crinē: ore liuido

squalidas manus: sordida colla

submittere. Que ingt peccata la-

menta hec non abluunt: **P**etr⁹

trinam negationem: trina ptes-

sione deleuit. **A**aron sacrilegi-

um et conflationez ex auro vituli

fraterne corerere pces. **D**auid

sancū ac mōsuetissimū viri ho mi

cidium pariter et adulterium: septem dierum emendauit fames. Iacebat in terra volutabat in cinere: et oblitus regie potestatis lumen querebat in tenebris. Illumque tunc respiciens quem offenderat: lacrimabili voce dicebat. Tibi soli peccaui et malum coram te feci. Atque ita factum est. ut qui ruens docuerat: viribus suis quilibet stare non posse ne caderet. doceret per penam quomodo cadens resurgeret. Quem tam impium legimus inter reges? Elchab de quo scriptura dicit. Non fuit talis: ut Elchab. qui venundatus est ut faceret malum coram domino? Cum tamen propter sanguinem Naboth correptus fuit ab Helia. et audisset iram domini: occidisti: in super et possedisti. Ecce ego inducam super te malum. et demetam postera tua. etc. Scidit vestimenta sua: et operuit cilicio carnem suam: ieiunauit: et dormiuit in sacco: et ambulabat demisso capite. Et tunc factus est sermo domini ad Heliam. dicas. Nonne vidisti Elchab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa: non inducam malum in diebus eius. O felix penitentia que ad se dei traxit oculos: et furentem sententiam domini: confesso errore mutauit. Hoc idem et Manasses in Paralipomenon et rex Minie fecisse legitur in prophetis. Publicanus quoque in euangelio. Ex quibus primus non solum indul-

gentiam: sed etiam regnum accipere meruit. alius iniam dei reuocauit: tertius pectus suam verberans pugnis: oculos non leuabat ad celum: et multo iustior recessit ex humili confessione vitiorum: quam phariseus: superba actatione virtutum. Dicamus ergo illam hostiam placabilem: et sacrificium deo acceptum spiritum contribulatum. hec omnia Hieronimus. ubi. s. Qualiter autem est penitendum. et de partibus penitentiae: et utilitatibus eius dictum est in breuiloquio de virtutibus: Ubi de penitentia.

¶ Sexta distinctio. De admonitione hominum secundum differentias statuum.

¶ Capitulum primum de admonitione coniugum.

Similiter predicator debet aloqui homines: et cum eis conferre tres differentias statuum que sunt pertinentie coniugalis: videlicet: uiginalis. Qualiter autem admonendi sunt coniuges dictum est supra parte prima. Et de hoc etiam Augustinus de bono coniugali per totum.

¶ Capitulum secundum. De admonitione viduarum.

Qualiter etiam admonende sunt vidue similiter dictum est supra. i. parte. Quas etiam admonet Epistola. i. Thimothei. v. dicens. Vidua eligatur non minus sexaginta annorum. que fuerit unus vir

et aliter etiam admonende sunt vidue similiter dictum est supra. i. parte. Quas etiam admonet Epistola. i. Thimothei. v. dicens. Vidua eligatur non minus sexaginta annorum. que fuerit unus vir

Cōmuniloquii.

Bri vxo: Sequit. **A**olo. **re.** Antiquus quoq: que vno contente fuerant matrimonio: corona pudicitie honorabant: prout ait Valerius li. ij. c. i. vt habitum est. s. parte. ij. di. liij. c. vj. Tales aut viduas commendat Hiero. contra Iovin. exemplificans de multis que secundo nubere noluerunt. Sicut de **M**artia Catonis filia: a qua lugente virum: cum matrone querent: que diem haberet ultimū luctus: rñdit. que et vite. Illa enī que sic flebat virū mortuū. de secundo matrimonio non curabat.

C Similiter de alta: quā cum pingu⁹ moneret vt secūdo nuberet: esseq: sibi etatem integram: faciem bonam: nequaquā inquit hoc faciam. Si enī eque bonum vel meliorem virū habuero quā ante habui: nolo nubere timore ne perdā. Si malū quid necesse est: post bonū pessimū sustinere?

D Similiter narrat ibi: q: portia minor: cū laudaret apud eā que dam que bis maritata fuerat: ait Felix et pudica matrona nūquā nisi semel nubit.

Similiter **M**arcella maior rogata a matre nubere noluit.

Similiter **V**aleria amisso **S**ervio viro suo nobili: nubere renuit. Et interrogata quare ait sibi. maritū secundum nō semper vivere: **S**ervius aut sibi semper vivere. Et ibi multum de hoc. Unde subdit. Imitet nupte **C**laudias et **C**ornelias. i. mulieres

de progeniebus illis. Et cū **A**po. mulieribus bigamiam: vel tergamiam legerint indulgentē: legāt anteque religio nostra fulgeret in mundo vnicubas semper hūisse inter matronas decus: et per illas muliebri fortune sacra solitū fieri sacerdotem nullam bigamiū nullum flamen bimariū: ab enicnibus **S**erophantos in cunis castrari: et postque in pontificatū electi: viros desinere esse: adysicte sorbitione. s. cuiusdam herbe. **M**ultum aut hortat sibi **H**iero. viduas ad seruandā viduitatem et ne iterato nubant.

Et de seruanda viduitate: et qualis vidua debeat esse bōa **H**iero. epla. xciiij. que intitulat de viduitate seruanda: vbi multū dehortat secūdas nuptias enumerans multas earum molestias. Unde ait. **V**olum⁹ scire quales debent esse vidue: **L**egam⁹ euangelium fm **L**ucā. Erat inquit **A**нна pphissa que vixerat cum viro annis septē a virginitate sua. et hec vidua erat vsq: ad annos octuagintaquatuor. **Q**ue nō dcedebat d templo ieiunijs et obsecrationibus vacās: seruies deo die ac nocte. **R**ecordemur similiter vidue **S**areptane: que sue et filij saluti **H**elie pretulit famem. liij. **R**egū. xvij. **L**egam⁹ **J**udith viduam confectā ieiunijs: et lugubri habitu sordentem: quomodo lugebat virum **J**udith. viij. **A**bi dñ. q: erat **J**udith vidua ante tri

E

F

G

H bus et mensibus sex : que in superioribus domus sue secretum sibi cubiculum fecerat. ubi cum puella clausa morabatur : habes super lumbos suos cilicium : ieiunabat omnibus diebus vite sue : preter sabбата et neomenias : et festa domus israel. Eratque eleganti nimis aspectu cui vir suus reliquerat diuitias multas : et familiam copiosam. Et hec erat in omnibus famosissima quia timebat deum valde : nemo erat qui loqueretur de ea ullum verbum malum. **I**ohannes subdit. c. xv. quod victoriam de Boloferne Joachiz sumus pontifex cum omnibus presbyteris venit : ut videret Judith. Que cum exisset ad illam : benedixerunt eam omnes dicentes. Tu gloria hierusalem tu leticia israel. tu honorificentia populi nostri : quia fecisti viriliter : et confortatum est cor tuum eorum castitatem amaveris : Et preter virum tuum. alterum nescieris. **I**ohannes manum domini confortavit te : et eris benedicta in eternum. Ecce quod ista clausa manebat : abstinentiis et cilicio delicatum corpus macerabat. Audierat enim quod uxores David clause erant usque in diem mortis sue in viduitate viventes. ij. Regum. xx. Colloquia enim mundanorum cor rumpunt et permutant sepe annos per seculorum. Ideo Hieronymus. ad eustochium. Nolo habeas consortium matronarum : nolo nobilium accedas domos : nolo te frequenter videri. ut premias quod esse nolu

ist. Cur facis iniuriam viro tuo. Ad hoc coniugem dei sponsa quid peras : Disce in hac parte sanctas superbia. Scito te illis esse meliorem. Et post. Rarus tibi sit egressus in publicum : matres te querant in cubiculo tuo. Nunquam tibi deerit procedendi : si semper quando necesse erit fueris profectura. Moderatus cibus et nunquam venter expletur. Et post. Sint tibi quotidiana ieiunia : et refectio facietatem fugiens. Nil enim prodest biuo triduoque transmissio vacuum portare ventrem : si compleatur saturitate ieiunium hec ibi. Item ait Hieronymus. parum castitati credo sine suis appenditiis. Vidualis est castitas tria sunt appetitia. **P**rimus est non euagari : Sed vel in domo propria manere : vel in templo orare. exemplo anne prophetisse de qua supra. Euagatio enim in viduis reprehenditur. i. **2**bi. v. c. Si sunt occiose : discunt circuire domos : non solum occiose : sed et verbose curiose loquentes que non oportet. **S**ecundum est ciborum asperitas : quia prout dicitur ubi. s. vidua que in delitiis vivit vivens mortua est. **T**ertium est vestimento : vel villitas. De beata enim virgine dicit epiphanius quod vestes proprias coloris amabat et portabat. Viduas autem delicate ornatas arguit Hieronymus. in epistola ad Eustochium. ubi ait. Videas plerasque viduas antequam nuptas : infelicem conscientiam

K

L

M

N

Cōmuniloquii.

mentita tñ veste protegere: quas nisi tumor vteri: et infantum prodiderit vagitus: erecta ceruice et ludentib⁹ pedibus incedūt. he aut lepidē et festiue videri volunt et quā viderint palentē: miseram et manicheā vocāt. Quaz vestis tenuis: quibus exquisit⁹ lectus et delitiosus: stricte manice brachiis adherentes: mollis gestus: fractus incessus. hec apud illas tota viduitas hec ille. Venio inquit et

O Hiero. de viduitate seruanda ad viduam pauperculā in euāgelio duo minuta mittentē in gaiophi latio cuius deuorā oblationē laudauit Iesus. di. Vere dico vobis qz vidua hec paupercula plusq³ omnes misit: Luce. xxi. Et idem Hiero. Quid angustiarum nuptie habeant didicisti in ipsis nuptijs: et quasi coturnicum carnis: usq³ ad nauseaz saturata es.

P Sequit. Quid vis tibi rursum ingerere quod noxiū ē. Bruta aia lia et vage aues in eadē pedicas et reptia que euaserunt non incidunt: An forte ppter liberos hoc vis. Sed ridiculū est sperare. p^o certo: quod multos videas non habere. Sequit. Imitare potius sanctā matrem tuā. cuius ardor in xpm: palor ex ieiunijs: elemosina in pauperes: obsequiū in seruos dei humilitas cordis et vestium: et in cunctis sermo moderatus. Et post. Accipe queso occasionem. et fac de necessitate virtu

tem. Similiter eplā. xcv. de hoc multum inter laudes paulē matris Eustochij. exponens illud. i. **Q** Thi. v. Volo adolescentulas nubere: et c. Nullam occasionez date aduersario. et c. Cur enim indulserit scōas nuptias subdit. Iaz q³ dam declinauerunt post Sathanam. Vide inquit qualia sūt scōa matrimonia que tñ lupanarib⁹ preferunt. ait enī Melius est enī nubere q³ vri. Quasi dicat: Vidua que nō pōt vel non vult cōtinere maritū potius hoīem accipiat q³ diabolū. Et interserit ibi versus Virgilij. lib. iij. Eneidos. Ille meos prim⁹ qui me sibi iunxit amores: Abstulit: ille habeat secuz seruetq³ sepulcro. Et idem Hiero. de hoc multiū eplā. xcvi. loquēs de triplici statu. s. cōiugū continentū. et virginū: et de eoz coronis. Abi narrat de viro q se peliuit viginti vxores et de muliere que habuerat vigintiduos viros. Qui fuerunt matrimonio copulati. et erat spectatio toti Rome quis quem efferret ad sepulturā. Sed vicit maritus: et totius vrbis populo concinente coronat⁹: palmam portans: vxoris multinube feretrum precedebat Ideo Hiero. alloquēs viduam cui scribebat. obsecro te inquit: vt ista testimonia non noueris quibus miseris et incontinentib⁹ subuenit: sed illa potius lectices quibus pudicitia coronat. Sufficit ti

R

S

bi: q̄ perdideris primū virgini /
tatis gradum: ⁊ per tertiu vne/
ris ad secundū. i. per officiū con/
iugale ad continentiam vidualez
T Et ibi multū de hoc ⁊ huiusmo/
di habet. **¶** Qualiter autēz caue
re debet vidua malam societate
⁊ suspitōez Hiero. epistola. xcvi.
dicit. vbi ait. Quid facit vidua in
ter familie multitudinē. inter mi
nistrozum greges? Et sequit. Ca
ueto omnes suspitiones: ⁊ qcqd
de te probabiliter fingi pōt. Ne
autem fingatur d̄ vita. Non am
bulet iuxta te calamistratus p̄cu
rator. non hystrio factus in femi
nam: nō cantoris diaboli vene
nata dulcedo: nō iuuenis nitid⁹:
V nil artū scenicarū: nil tibi in ob/
sequiis molle iungat. Habeto tui
sexus solatia. Semper in mani
bus tuis diuina sit lectio ⁊ tā cre
bre orationes: vt cogitationū om
niū sagitte quibus adolescentia p
cuti solet: huiusmodi clipeo repel
latur. Et post. Nesciat vidua bi
gamie indulgentiā ⁊c. Et Augu.
de continentia viduali. In omni
bus spūalibus delitijs quib⁹ fru
untur innupte. sancta earū con
uersatio cauta esse debet: ne forte
cū mala vita non sit per lasciuia:
mala sit fama p̄ negligentia. No
X bis enī ē necessaria bona vita no
stra: s; alijs fama nostra. hec ille.
¶ Qualiter autem vidua debet
esse ornata. Hiero. ep̄la. cxiii. al
loquens viduam ait. Quid facit

in facie xp̄iane purpurissus ⁊ cē/
rula quorum alterū ruborez ge/
narum ⁊ labiorū mentiur altez
candorem oris ⁊ colli? Ignis iu
uenum: somenta libidinum: im
pudice mentis indicia vt habitū
est. s. Sequit. Quid aliud poli
cemur aliō ostēdimus. Lingua
p̄sonat castitatem: ⁊ totū corpus
p̄feret impudicitā. **¶** Qualiter
autēz debet esse sobria. ibidē. Quid
inquit necesse est: nos tactare pu
dicitia: que sine comittibus ⁊ ap
penditijs suis. s. continentia ⁊ par
citate fidem sui facere nō potest.
Z Apo. macerat corp⁹ suū: ⁊ adole
scentula seruente cibus corpore: se
cura est de castitate. Vidua enim
in delitijs viuēs: mortua ē. i. thi.
v. c. Ardentes quippe diaboli sa
gite: ieiuniorū ⁊ vigiliarū frigore
restringunt. ⁊. i. thi. v. bene d̄ in
structione viduaz. Vbi ait Apo.
Viduas honora que vere vidue
sunt. Si qua autē vidua filios aut
nepotes habet: discat primū do
mum suam regere: mutua vices
reddere parentibus. Hoc enim
acceptū est corā dño. Que autē ve
A re vidua est. ⁊ desolata speret in
deum. ⁊ instet orationib⁹ ⁊ obse
crationibus nocte ⁊ die. Mā que
in delitijs est: viuens mortua est.
Vidua eligat non min⁹ sexagin
ta annorū. que fuerit vnius viri
v̄xor: in opibus bonis testimoni
um habens: si filios educauit: si
hospitio suscepit: si scōz pedes la

Cōmuniloquii.

B nlt: si tribulationē patientib⁹ sub
 ministravit: si oē opus bonū ope
 rata est. Edolescentiores viduas
 deuita. Cum enī luxuriare fuerit
 in xpō nubere volūt habētes dā
 nationē: qz primā fidē irritā fece
 runt. Simul autē z ociose discunt
 circuire domos. Non solū autēz
 ociose: sed vbose z curiose loqn
 tes. que nō oportet. Et Eug. ep̄a
 iij. multum de perfectiōe vidua
 rum. vbi ait qz magis alijs debet
 orare vidua. Et. iij. cōfessionū lo
 quens de matre sua. Illa inqt vi
 dua casta pia z sobria qles amas
 tu deus. 2c. Unde narrat Gal. li.
 iij. c. iij. de Antonia semina que
 amorem mariti egregia fide pen
 sauit: forma z etate florens: cubi
 culum socrus pro cōingio habu
 it in eodēqz thoro alteri⁹ adolēscē
 tule vīgor extinctus est: alteri⁹ vi
 duitatis expertentia consenuit.
 Tales viduas benedicit domin⁹
 ps̄a Vidua eius bñdicens benedi
 cam. Voces eaz exaudiat z prote
 git ac lachrymis cōdescēdit. Exo.
 xxij. Vidue z pupillo nō nocebis
 Si leseris eos vociferabunt ad
 dñm. Sequit. Ego audia voces
 earum: z egrediet furor meus cō
 trate: Ec. xxxv. Nonne lachry
 me vidue ad maxillā ascendunt
 z exclamatio ei⁹ super deducen
 tes eas? a maxilla quoqz ascēdūt
 in celū: z dñs exauditor non dele
 ctabit in illis. Et nō solum in
 mulierib⁹ exemplū seruande ca

stitatis: z viduitatis iuenit: s; etiā
 in creaturis irrationabilib⁹ sicut
 in turture: vt ait Ambro. Exam.
 omel. v. di. qz turib⁹ vbi plūgīl pprii
 fuerit amissione viduata: parē si
 ue vsum thalami z nomē habe
 re coniugij: eoqz prim⁹ amor se
 fellit eam: dilecti morte horrescit:
 qm̄ z infidelis ad perpetuitatē fu
 it: z amarus ad gratiā: q plus do
 lor: ex morte qz suauitatē ex amo
 re generauit. Sequit. Iterare cō
 iunctionē recusat. Illi soli castita
 tem suā reseruāt: illi custodit no
 mē vxoris. Discite inqt mulieres
 qzta sit viduitas gratia que etiam
 in auib⁹ p̄dicatur. Ideo. i. cori.
 Dico in nuptis z viduis: bonum
 esse illis si sic pmanēat: sicut ego.
 Quod si non contineant: nubāt
 Melius est enim nubere qz vri.
 Super qd̄ Hiero. ep̄a. xcv. Tol
 le qd̄ peius est. v. i. z iam per se
 bonū non erit. s. nubere. Euāge
 licus ergo predicator his occasio
 nib⁹ admoneat viduas vt sint
 tales quales descriperunt sancti
 p̄nominati.
Caplm̄ tertlū. De iformatiōe
 virginū. z defectu virginittatis: z
 de pena violentiū eam.
 Virgines sunt admonēde
 eodē mō quo Apo. mo
 net eas. i. cor. vij. vbi ait.
 de virginib⁹ p̄ceptū dñi nō hēo
 consilium autē do 2c. Quia stat⁹
 virginittatis est quasi stat⁹ celica
 lis: nō est sub p̄cepto ob suā ar
 duitatem

G duitatē et difficultatem. Propter quod dicit Saluator Math. xix. Sunt eunuchi qui se castrauerunt propter regnū celorum. Et sequitur. Qui potest capere capiat ut enim dicit Aug. de bono virginali: virginalis integritas et puram continentiam ab omni concubitu immunis: angelica portio est: et in carne corruptibili incorruptionis perpetue meditatio. Et ideo non fuit preceptum de ea: quia ultra homines est. Nam et quodammodo imprudens erat aduersus naturam cogere: alioque modo dicere: volo vos esse quod angeli sunt. vñ et virgo: maioris est premij: dum id contemnit: quod si fecerit non derelinquet. et de laude virginis Aug. de bono virginali quasi per totum. et Ambro. lib. de virginitate. Quis neget hanc vitam esse de celo: quam non facile inuenimus in terris: nisi postquam dominus in huius corporis membra descendit? Sed de Belya: de Joane baptista: de Maria sorore Moyse: et de virginibus quas legimus fuisse in templo deputatas: et ceteris: hec omnia in figura pertingebant illis: ut essent indicia futurorum. Figura in paucis veritas in pluribus. **C** Qualis autem debet esse virgo Apo. describit. i. cor. vij. Ubi ait. Mulier inupta et virgo cogitat que domini sunt: ut sit sancta et corpore et spiritu. Debet igitur esse virgo sanctitate interiori et exteriori immaculata. **C** Deinde et medita-

tionibus diuinis vacans et intentata. **C** Debet etiam mundanarum cogitationum abdicatiua et expulsiua: ut patet in auctoritate apostolica. **C** Debet etiam sedulitate studiosa: ut deo placeat habere oleum celestis gratie et interioris leticie coram deo in vase cordis: ut sit virgo sapiens obuius christo: et habens oleum in lampade Math. xxv. **C** Et de instructione virginis qualis debeat esse bene Hieron. ad Eustochium epistola. xliij. per totum ubi describit eminentes virginis prerogatiua dicens quia virginitas non est in precepto: quia maioris est mercedis: quod non cogitur sed offertur. Et durissimum erat contra naturam cogere: angelorumque vitam ab hominibus extorquere: et id quodammodo dominare quod conditum est. Et ibidem. ut autem filius dei ingressus est mundum: nouam familiam instituit: ut qui ab angelis honorabatur in celis: haberet in terris angelos. id est. virgines. Item Ambro. de virginitate. Suppre dicitur inquit virginitas conditio nem nature: per quam homines angelis assimilantur. Angeli. n. sine carpe viuunt: virginitas in carne triumphat. **C** Item virgo debet esse frugalitate et abstinentia sobria. vnde Hieron. dicta epistola. Si experto creditur: hoc promum moneo: ut sponsa christi vinum fugiat pro veneno. hec aduersus adolescentiam prima arma sunt

Cōmuniloquii.

N demonū. Sequit. Aiuū z adole-
scētia duplex incendium volu-
ptatis. Quid oleū flamme adici-
mus? Quid ardentū corpusculo
fomēta igniū ministram⁹. **P**o-
deratus cib⁹ z nūq̃ venter ex-
pletus. Sint tibi quotidiana ie-
iunia: z refectio saturitatem fugi-
ens. **I**tem debet esse virgo hu-
militate subiecta z timida: exem-
plo beate virginis matris dei: in
qua dedicatur sacra virginitas:
put ait Hierony. dicta epistola.
Ipsa enim de sua humilitate glo-
riatur. z deum laudat subicēdo
de virginitate. Luce. ij. quando
ait. Magnificat anima mea do-
minum. &c. Sequitur. Quia re-
spexit humilitatē ancille sue. Hu-
militas enim necessaria est v̄gi-
nitati: z charitas ē custos: v̄gini-
tas v̄o locus: ait Augu. de bono
virginali: Et de humilitate beate
virginis quā debet imitari que
libet virgo. Ber. super missus ē.
Item debet esse tacita silentio
et uoso: z pudore verecunda. ait
Hiero. ad Demetriadem episto-
la. lxxij. Sit sermo virginis pru-
dens: modestus z rarus: nec taz
eloquentia preciosus q̃ pudore.
Astratur omnes te tacente: tuā
verecūdiam. te loquente pruden-
tiā. Et ibidem. Nunq̃ detractio
ex virginis ore pcedat. Et post
Sermo ociosus vitādus est. Et
tibi multa bōa de instructiōe vir-
ginis: z similiter in sequenti ep̃la

ad eandem. **I**tem debet esse
quieta z honesta societate comi-
tata non vaga discurrens per pla-
teas z vicos: exemplo beate vir-
ginis matris dei: quam angelus
inuenit in cubiculo z loco archa-
no. Luce. ij. vnde Hierony. dicta
epistola. Kar⁹ sit egressus in pu-
blicum. Nunq̃ cā deerit pce-
dendi: si semper cū necesse fuerit
fueris processura. Et ibi Sint ti-
bi socie quas etas p̃bauit z vita:
que quotidie in cordibus suis ca-
nant: vbi pascas: vbi cubes in
meridie: **I**tem d̄z esse sanctis
orationibus z virtuosis operib⁹
occupata. **A**it Hiero. dicta ep̃la.
Diuerfas orandi horas habere
debemus: vt si forte aliquo tpe
detenti fuerimus ipsum nos ad
officium tempus admoneat: ho-
ram tertiam: sextaz &c. Et sic mo-
net virginem: vt sit intenta ora-
tioni: vel vili operi. Et idē **Hie-**
ronymus epistola. xliiij. alloquēs
matrem de institutione filie.
Reddat tibi pensum quotidie
de scripturaruz floribus. Et post
Assuescat ad orationes z psal-
mos nocte p̃surgere: mane hym-
nos canere: tertia: sexta: z nona i-
acie stare quasi bellatricem xp̃i.
Sequit. Discat z lanam facere: te-
nere colū: rotare folum: stamina
police ducere. Et d̄ instructiōe vir-
ginis moueb⁹ z v̄tutib⁹ sufficiēter
sancti p̃dicti in tractatib⁹: z ope-
rib⁹: ac ep̃lis suis. **E**t licz spe

Scialiter instruant virginēs deo dicatas et cōsecratas: oībus tamen virginibus que sunt sapientes et non salue predicte virtutes sunt necessarie. Dēs quoq; virginēs admonēde sunt: de diligenti sue virginitatis custodia et ne incaute egrediantur cū Dīna ad videndū mulieres regionis: ne corū pantur et iniuriā patiant: sicut illa **Sen. xxiij.** virginitas eīz thesaurus impreciables est: ait **Hiero.** ad **Demetriādē** loquēs de virginitate. **Divitie** inquit tue virginitas tua: thesaurus tuus est: thesaurus irrecupabilis postq̃ amissus est. **Idem** ad **Eustochiū** epistola p̃dicta. **Laue** queso, ne qñ dicat de te deus: virgo israel cecidit: et non est qui resuscitet eam. **Euidē** ter loquor. Cum oīa possit deus suscitare non pōt virginem post ruīnā. valet quidez liberare a pena: sed non coronare corruptam. Si ergo solliciti sunt ad custodiēdū thesaurum recuperabilē multo magis thesaurum irrecuperabilem: de quo **Mat. xij.** Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro. Super quo **Bre. li. i. sup. en. a. omel. xij.** Dep̃dari desiderat: qui thesauruz publice in via portat. virginēs ergo que ostentant suam pulchritudinem discurrentes vndiq; et vagantes timere possunt ne depreudentur a latrūculis sathanicis et kōrtatoribus. De quorum quoli

bet **Job.** per necessitatem est q̃si fur. Oculi enim adulteri obseruat caligines. et. Sacre autē virginēs sollicitę fuerunt de hac custodia: que malebant potius mori q̃ virginitatē amittere: et desiderabāt deformari in corpore ne recuperent et perderent thesaurū virginitatis: sicut narrat **Ambrō.** **ij.** de virginitate: d̃ illa sancta virgine que fuit ducta ad lupanar: et intus erat colūba. foris strepēbant ancipites. Que fleuit et orauit. **di.** Domine: donasti virginitas: feras et leones domare. potes hominum similiter ferinas mentes domare. **Nunc** templū tuum inuaditur: ne patiaris incestum sacrilegii. vixq; precem compleuerat: et ecce miles intravit. **Qua** tremente: ille ait. **Ne** timeas soror: veni: saluare animā tuā: nec quasi adulter ingressus sum. Si vis martyr egrediar. **Destimēta** mutemus. vestis tua. me faciet verū militem: q; martyrē: mea quoq; vestis te virginem. **Sume** paliū quo tegas crines: abscondas ora. Solent enī homines erubescere qui lupanar exeunt. **Mutato** igitur habitū: euolauit de laqueo. Et cum alius intrasset credēs inuenire puellā: egrediēs ait. **Puella** ingressa fuit: modo videt vir euentūq; alijs denunciat. Et miles pro virgine dānatus est. Que hoc audiens fertur cucurrisse ad locū supplicij. et certasse de nece.

Cōmuniloquii.

Z Cum ille diceret: ego sum iussus occidi: te autē absoluit sententia: ait virgo. Non ego effugium mortis elegi: sed pudoris predā effugere optavi. Si sanguis expeit fidelissimos non desidero. habeo unde solvam. In melata est sententia: que pro melata est. Fidei iussor liber est: quando is parat est soluere p quo fideiussit. Aut igitur rea ero sanguis tui: aut ero martyr mei. Sufficiūt membra mortui: quāz non in nature opprobrium declinaui. Non meritum tibi cessi id est concessi: vestez nō pfectionem mutavi. Noli eripere beneficium quod dedisti. Sic qz ambo contenderūt: z vicerūt.

A Nec est diuisa corona sed addita. Laudanda ergo est hec virgo z de vrginitatis zelo: z de desiderio martyrij. ¶ Idem narrat lib. iij. q. Sotheris: cū esset vgo decora facie: z eā persecutor palamis in facie cedi iuberet: illa hoc audiens: leta: vultū obtulit. vt ibi fieret martyrij sacrificiū: vbi fuerat pudoris temptamentū. Saudebat in dispendio pulchritudinis: periculum integritatis auferri. ¶ Consimiliter legitur in vita beate Brigide: qz eam adultam nobilis quidam in coniugē peteret: ipsa castitas desiderio flagrans a deo precibus obtinuit: vt aliqua sibi data corporis deformitate: oīum pcor in ea cessasset instantia. Et tunc oculus eius

vnus crepuit z liquefactus est. Quō videns pater eius velari eaz permisit: z eius oculus sanatus est. ¶ Similiter de alijs vrginibus sanctis legitur: qz sollicitē erāt p custodienda sua vrginitate: vñ legitur in libro. qui dī paradisus de quadam puella: q cū nollet cōsentire dño suo grauitē est afflicta: respōditqz: q ante minutati mitti in picē sustineret: q p sentire. ¶ Ibidēz legitur de alia que intra quoddam sepulchrū sedit p decez annos donec mortua fuit. Cuius vultū nemo videre potuit. Et hoc inquit ideo: qz cuiusdam animus. in me lesus fuerat: z ne me videret malui ī sepulchro recludi: q nocere anime ad salutē dinem dei facere. ¶ Similiter legitur ibi de vrgine apud quā lauit beatus Athanasius: per sex annos. Que cū eēt mire pulchritudinis: consuevit vitare aspectū hominū: ne ex suspitione: aliqua macula notaretur. Ad quā veniens sanctus Athanasius ait. Deus mihi nocte dignatus est reuelare: apud nullū: vt apud illā vrginem hospitarer: me posse saluari. Illa vō piectis vanis cogitationibz lauit ei pedes z ministravit. Et transacta persecutiōe subitō in ecclesia cōstanter apparuit dicitqz amicis. Apd vos nō latui vt possēt iuraf nescire vbi esset. In cella vō vrgis latui: vbi nulla suspitio poterat esse de me.

F **I**bidem legit de vrgie Julia
na: q̄ Origenē metuēte seditōes
paganorū ⁊ fugientē biēnio susce-
pit: ⁊ celauit sibiq; ministravit.
Similiter narrat Hiero. epla
xliij. de virgine sacra que videri
noluit a beato Martino qui vo-
lebat videre eam moribus ⁊ ca-
stitate precellaz. **Q**ue misit ei En-
cenium: ac per fenestrā respiciēs
ait sancto viro: ora p me p̄: quia
nūq̄ a viro sum visitata. **S**ras
egit sanctus deo: eamq; bñdixit.
Periculosum aut sit sacrā vir-
ginitatem impedire: vel deo sa-
cratas virgines violare patet ex
eo qd narrat Hierony. epistola.
xliij. di. q̄ Pretaxata nobilissi-
ma femina iubente viro qui pa-
tru⁹ erat Eustochij virginis ha-
bituz ⁊ cultū ipsius virginis mu-
tauit: cupiens vincere virginis
propositum ⁊ matris eius scilicet
Paule desiderii. **V**olebat enī
q̄ nuberet. **E**t ecce eadem nocte
cernit in somno venire angelū
terribili facie minantem penas:
⁊ hec verba frangentem. **T**u au-
sa es. viri tui imperium preferre
exemplo. **T**u caput virginis dei
sacrilegis manibus ausa es attre-
ctare: **Q**ue iam arescent: vt sen-
tias cruciata quid feceris: ⁊ fini-
to vno mense ad inferna duca-
ris. **S**i autem in scelere pseuera-
ueris: ⁊ marito simul orbaberis
⁊ filijs. **Q**ue omnia per ordinez
expleta sunt: ⁊ seraz misere pñiaz

velox significauit interitus. **S**ic
xps vlciscitur violatores templi
sui: sicut gēmas ⁊ preciosa orna-
menta deffendit. **H**ec aut̄ retuli
non q̄ insultare velim in calamita-
tibus fidelium: sed vt moneaz
cū q̄ro metu ⁊ cautione seruare
debeas qd domino spondidisti.
Hec tibi. **H**ec miruz: si de⁹ offen-
datur in violatione virginis deo
consecrate: qz sacrā virgo vxor ē
regis non militis: qz scilicet spon-
sa xpi archa testamenti interius
⁊ exterius deaurata: ⁊ custos le-
gis domini: ait Hiero. alloquēs
Eustochiū vbi. s. di. zelotipus ē
deus. non vult videri ab illis fa-
ciem tuam. **I**pse dicit tibi vna ē
columba mea: vna pfecta mea.
Semper te cubillo tui secreta cu-
stodiant. **S**emp sponsus ludat
tecū intrinsecus. **O**rans: ad spō-
sum loquaris legens: ille ubi lo-
quatur. vere ergo si quis violaue-
rit templum dei: disperdet illum
deus. i. cor. iij. **E**t licet predicta in-
telligantur de sacris virginibus
deo dicatis: tamen omnis virgo
debet sollicitē seruare virginitatē
suam: et si habeat propositum
nubendi. vnde fm legē diuinam.
Deutero. xxiij. **S**i quis apprehen-
dens virginēz cōcubuerit cū ea
debet eam vxorem ducere. **E**t si
virgo esset ⁊ desponsata: si fuisset
corrupta in ciuitate: ⁊ n̄ clamassz
debet lapidari. **S**icut enim legit
in vita sancti L undiuini hucul

Cōmunilōquii.

M q3 durauit: vt q̄libet virgo in pa-
ternis edib⁹ spōte deflorata: vīna
absq3 vlla retractatione sepeliri
debut. Alolator vero super eius
sepulchrum suspendi. Et vt dici-
tur ibi lex fuit in populo barba-
ro: vt si puella i p̄nis fornicans
larib⁹ grauida inueniebat d̄ sup-
cilio montis altissimi precipitaba-
tur. Corruptor d̄o: capite plecteba-
tur Si ergo ethnici: & diuine le-
gis ignari sic erāt solliciti ad cu-
stodiendā virginitatem. in filiab⁹
suis: q̄ta sollicitudine debent fi-
deles xp̄iani zelare pro filiarum
virginitate seruādā: virgines. n.
vestales .i. seruientes dee veste
N fm errorem gentiliuz: si inuenie-
bantur corrupte: viue excoriabā-
tur: put legi in prologo hystorie
Romanorū: vbi narratur de vna
que cū genuisset infantes: suā le-
gem vīna deffossa est. vñ de alia
tali narratur q̄ cum haberet cer-
tam consciām sinceritatis sue: ac-
cepto cribro vesta iquit: si sacris
tuis castas semper adinoui ma-
nus: effice: vt hoc hauriam in cri-
bro e Tiberi aquā: et in edez tuā
perferam. Et sic factū est prout
dicit Vale. li. iiii. c. i. Nec est intel-
O ligendū q̄ hoc fuerit merito sue
virginitatis: vel obsequij: cū rit⁹
ille esset diabolicus: s3 fuit ludifi-
catio demonū ad deceptionē ho-
minum: sicut determinat Aug.
loquens de facto huius virginis
x. de ci. c. xvi. Potuit enīz demō

permīssa sibi potestate: aquaz te-
nere in cribro: vt amplius decipe-
ret. Narrat etiā ibi Aug. de alia:
que nauem in qua simulacrum
vehebatur conatibus hominū
& boum immobilē reddita3: 30.
na alligatam: i sue pudicitie testi-
monium mouit & traxit. In om-
nibus autē predictis p̄dicatoz dei
moneat virgines esse tales q̄les
descripte sunt: vt de eis dicatur.
Adducēt regi virgines post eā
Et habeant oleum idest nitore3
cōscientie in lampade cordis cū
virginibus sapientibus. Et deuo-
ta voluntate sint virgines non ti-
more coacte. vt enīz ait Ambro.
primo. de virginitate: non est ca-
sta que metu cogitur: nec hone-
sta que mercede cōducitur. Vbi
ait de quadam p̄dictagorica vir-
gine: que cū a tyranno cogere-
tur p̄dere secretum: ne quid in se ad-
extorquendā cōfessione3 etiā tor-
mentis haberet: morsu abscedisse
linguam fertur: & in tyranni faciē
expuisse. vt qui interrogādi finē
non faciebat: non haberet a quo
interrogaret. Sed victa est cupi-
ditatibus: que tormentis vincit nō
potuit: forti animo sed tumescen-
te vtero. ¶ De fructu autē & p̄-
mio virginitatis Epoc. xliij. Me-
mo poterat dicere cāticū. 2c. Se-
quitur. Virgines enī sunt & se-
quunt agnū quocūq3 ierit. Sup
q3 Aug. de bono virginali ait.
Agnū sequi quocūq3 ierit est: ip

suis virginitatem mentis et cor-
 poris imitari. Et ibidez. Gaudia
 virginum non sunt eadem cum
 non virginibus. Quis xpi. Nam
 sunt alii alia: sed nullis talia. Isa.
 lvi. Nec dicit dominus de eunuchis
 Dabo eis in domo mea et muris
 meis nomen melius a filiis et fi-
 liabus. unde Aug. epistola. cxxviii.
T Beatius est: in carne imitari vi-
 tam angelorum quam ex carne augere
 numerum mortalium. Nec est vber-
 or secundiorum felicitas: non velle
 grauescere sed mente grandescere
 non lacescere pectore: non visce-
 ribus terram: sed omnino celum
 petere. Et de fructu virginitatis
 et cautela in malis cauendis nar-
 rat Gregorius. dial. iiii. loquens de puel-
 la nomine Busa. Cui beata virgo
 apparuit cum puellis in albis ve-
 stibus querens ab ea an vellet vi-
 uere in eius obsequio. Qua respondit
 quod sic ait ei beata virgo: ut nihil vi-
 teri puerile vel leue ageret: a risu
 et iocis abstinere. Et quod ad eam die
 trigesima ventura erat. Que omni-
V mutata est. et sicut dixerat ei bea-
 ta virgo ita factum est. et in vlti-
 mis posita dixit. Exite: ecce domina
 venit. Item narrat ibidez de alia
 nomine Tharsilla: que cum venis-
 set ad exitum circumstantibus dua-
 bus eius sororibus circa lectum cla-
 mauit. Cedite. Iesus venit. Et de
X virginum perfectione et gloria patet
 in vitis sanctarum. scilicet Catharine
 Agnetis: et Cecile: aliarum: de qui-

bus ecclesia solemnizat.

S Septima distinctio. De admo-
 nitione hominum secundum differen-
 tias euentuum vel fortune.

C Capitulum. i. De admonitione ex-
 stentium in prosperitate.

Similiter admonendi
 sunt homines exi-
 entes in prosperitate: ne ex-
 tollantur: et existentes
 in aduersitate: ne de-

sperando terreant. Illi ne quod pro-
 sperantur per voluntate: se effertant
 nec in ea presumptuose confidant:
 isti ne tolerantes aduersa desipiant
 et mutabilitates ac labilitate mi-
 serorum iugiter considerent. Et de
 horum admonitione Gregorius. iij. pasto-
 ralis. c. xvij. unde puer. i. prosperi-
 tas stultorum perdet eos Aug. epistola
 lxxxiij. Multus periculosior est bla-
 dius quam molestus. Job. v. Vidit
 stultum firma radice: et maledixit
 pulchritudini eius. Ubi Gregorius.
 mor. vi. Quasi per amena prata
 ad carcerem venit: quod per penitus vi-
 te prospera ad interitum currit.
 Et Job. xviii. Precipitabit cum
 consilium suum. ubi Gregorius. mor.
 xvi. Prosperitas gressus obli-
 gat. ut vir ad bona perire possint
 unde Aug. epistola. v. Nil in felici-
A tate peccantium: quod pena-
 lis nutritur iniquitas: et mala vo-
 luntas velut hostis interior robo-
 ratur. Sequitur. Si deus pollere per-
 mittat iniquos in prosperitate: tunc
 indignatur grauius: et si impunitus

Cōmunilōquii.

B ta dimittat: tunc punit infestus:
Abi introducit illū poete. Luxu-
 riant animi rebus plerunq; secū-
 dis. Et de hoc Sen. multū de p-
 uidentia vbi ait. Nihil infelicius
 eo: cui non accidit aliqd aduersi
 q; male iudicauerunt dii de ipso.
 Et ponit exempla de illis qui ad-
 uersa sustinuerūt. Sicut de Ise-
 gulo qui q̄to plus glorie habue-
 rit: tanto virilius aduersa tolera-
 uit. Solatiū eiz magis viris fuit
 dura pro honestis tolerare. Idē
 epla. vii. **A**bunera fortune sunt
 insidie. Et epla. lxxx. Segetem
 vbertas nimia sternit: rami one-
 re franguntur: ad maturitatē nō
 puenit nimia secūditas: Idē il-
 lis euenit quos nimia felicitas co-
 rumpit. De huius aut mutabilita-
 te bene Gre. iij. registri ante fi.
 vbi ait. Dum omnia in hoc mū-
 do mutabilitatis ordo corrumpit
 nec eleuari p̄speris: nec frangi de-
 bemus aduersis: vt humiliati
 discamus quid deliquim⁹: et exal-
 tati: aduersitatis memoriā: si hu-
 militatis anchoram teneamus.
Nihil eiz stabile in hac vita. S; hō
 vt viator modo p̄ plana: mō
 ardua pergit. Nec est ira s; grā:
 per quam discimus: vt dei dona
 tanto seruemus veri⁹ q̄to humi-
 lius. Artem gubernandi: mare
 tranquillū non ostendit et obse-
 quens v̄tus. Aliquod aduersus
 occurrat oportet: qd̄ animum p-
 bet. Turpis naufragij rector: cui

gubernacula fluctus eripuit: qui
 fluctuātia vella deseruit. Ille vō
 laudāndus qui p̄dictis restitit et.
 Et de huius mutabilitate **E**ale.
 li. vi. c. vltimo. **A**bi narrat d̄ quo-
 dam: cui omnes conatus: plac-
 do exhibebant intinere: certum
 cupite rei satū apphēdebat vota
 nūcupabantur: simul et soluebā-
 tur: velle ac posse in equo positus
 erat. Anulū quoq; de industria
 in pfundum piecit: ne ois inco-
 modi expers esset: quem tamen
 cōtinuo recuperauit: capto pisce
 qui eum deuorauerat. Sed hūc
 huius felicitas plenis semper ve-
 lis prosperū cursuz tenuit: **S**un-
 thes Darij regis prefectus: in ex-
 cellentissimo montis vertice cru-
 ci affixit: ibiq; putruit. Non igitur
 multuz cōfidendū in diutur-
 na prosperitate: ex quo aduersi-
 tas sepe subsequitur. Et ibi narrat
 de alijs diu p̄speratis postea ad-
 uersa passis. Idē ibi concludit.
Laduca nimirū et fragilla pueri-
 libus cōsentanea crepūdijs sunt
 ista q̄ vires atq; opes humane
 dicuntur. affluunt subito: repente
 dilabuntur. Nullo in loco: nulla
 in persona: stabilibus innixa ra-
 dicibus consistūt. Sed incertissi-
 mo flatu fortūe huc atq; illuc ac-
 ta: quos in sublime extulerūt im-
 prouiso recurſu destitutos: p̄fun-
 do cladiuz miserabiliter imergūt
 Itaq; nec estimari nec dici de-
 bent bona: que inflictoꝝ malorū

amaritudine: desiderium suum duplicant. ¶ Ibi etiam narrat de Crasso: cui pecunie magnitudo locupletis nomen dedit: sed eide postea inopia turpem dedecoris appellationem imisit. Si quidem bona eius a creditoribus: quod solidum preare non poterat direpta sunt: et amara sugillatione non caruit. Quicquid egens ambularet: ab omnibus contemnebat qui diues venerabiliter salutabat. ¶ Ibi de narrat de Cassio: qui preture splendore: triumphus claritate: consulatus decore: maximi pontificis sacerdotio functus: ita ut dice retur patronus senatus: postea fuit carnificis manibus laniatus ante totius fori Romani conspectu. ¶ Similiter de Martio: qui in multis prosperatus: demum persecutus: et multis aduersitatibus est afflicti. Ibi etiam Vale. Quid huius conditione inconstantis: et mutabilis: quem si inter miseros posueris miserrimus: si inter felices felicissimus reperitur. Et de multis talibus ibi bene. Non igitur gloriandum de prosperitate mundana: quod vita secunda quasi mare mortuum: ait Seneca. epistola. lxx. Et ubi eadem die luserunt nauigia sorbentur. ait ibi. Et munera fortune sunt insidie et viscata beneficia. ait idem epistola. i. Et. xcviij. Nescis quate decubare seruire cepit. quod Cresus qua darii mater: Qui. i. prius prosperatus: postea aduersis affli-

cti. Iohannes Augustinus. de verbis domini sermonum. xliij. Magna virtutis est cum felicitate luctari: et non ab ea vinci. Phil. iij. In omnibus instructus sum. Scio humiliari et abundare et penuriam pati. Super quo Gregorius super Ezechiel. Omel. vij. dicit. Magna ars est et mire scire disciplina: ac toto cordis nixu discenda. Scire sustinere prospera et aduersa. Et ille magnus est: qui blandientibus rebus secundis non se ducit. ait Bernardus. ij. ad Euge. an. fi. Et de hac materia Seneca. li. de prouidentia quasi per totum: ubi ait fugite diuitias: fugite enervatam felicitatem: qua cum marcescit. Sequitur. Cum omnia que modum excesserint noceant: periculosissima felicitatis intemperantia est que in vanas mentes ymaginationes euocat. Et ibi. Illos quod merito dixerit miseros qui nimia felicitate torpescunt: quos velut in mari leto tranquillitas inhersa detinet. Idem epistola. xxxviij. Res inquieta felicitas ipsa exagitat: mouet cerebrum non vno genere alios in aliud irritat. Hos in potentiam. hos in luxuriam. Hos inflat: illos mollit et totos resoluit. Est enim sicut vinum. quod. s. turbat. Nulli ergo magnificandi vel beatificandi propter mundi prosperitatem. ait Augustinus. li. vij. c. ij. recitas dictum Solonis dicentis: neminem dum adiuuit beatum debere dici: quoadusque ipsius fati die ancipiti fortune subiecerim.

N et ibidem. Interroganti quis nā
esset beatus: Anaxagoras respō
dit. Nemo inquit ex his quos tu
felices esse estimas: sed in nume
ro illo reperies qui a te miseri cre
dūt. Nō erit ille diuitijs aut ho
noribus abundans: sed aut rursus
exigui. aut nō ambitiose doctrine
fidelis ac pertinax cultor: in seces
su q̄ in fronte beator.

Caplm. scdm. De admōitiōe
existentiū in aduersitate.

E his pz: qualiter sūt ad
monēdi sustinentes ad
uersa. s. per opposituz: vt
non grauentur nimis de aduer
sitate quam patiunt. Aduersitas
eni plus prodest tolerantibus pa
tienter q̄ p̄sp̄ritas sicut probat
elegantē Boe. ij. de conso. c. vi.
timo. vbi ait Plus hominibus
prodesse reor aduersam fortunā
q̄ prosperā. Illa enī cum v̄f blā
da mentis: hec semper vera cuz
se instabilēz monstrat. Illa fallit.
hec instruit. Sequit. Illam vide
as ventosā semp fluētē: sui ignar
ram. hāc sobriam succinctam et
exercitatione prudentēz. Illa de
uios a vero bono facit: ista ad ve
ra bona illico retrahit. Et simi
liter Sene. lib. de puidētia di.
q̄ aduersitas non est malum qd
noceat. s. bonis: q̄ nil mali po
test accidere bono viro. Nō enī
miserent contraria. et hoc q̄ nulla
bona sibi auferūt: in multis bo
nis exercent: a malis. s. voluptati

bus et lasciujs retrahunt: gliam
et honorem accrescunt: sicut d̄ oī
bus exemplificat ibi: vbi ait. Si
cut amnes hymbres et fontes nō
mutant saporē maris nec remit
tunt: ita aduersarū rerū impetus
fortis viri nō mutat animus: sed
manet in statu suo: et quicqd eue
nit in sui colorē mutat. Est enim
oībus exteris potentior. Sequit.
Dia aduersa exercitationes pu
tat. Athletas inquit videmus: q
bus cura est cū fortissimis consi
gare. Marcet enī sine aduersa
rio virtus et tunc apparet q̄ta sit
q̄tumqz polleat. cū qd possit pa
tientia oīdit. Quicqd accidit ho
mini consulit et in bonum vertit.
Sequit. P̄dium aiūm habet de
us ad viros bonos. Illos fortiter
amat: et vult: q̄ operibus bonis
et doloribus plenis ac dānis exa
gitent: vt veruz colligant robur.
Nam matres volūt fouere in si
num filios. Languet inquit p̄ in
hertiā saginata: nec fert vllū ictū
illela felicitas. Et ibi de hoc p̄ to
tum. Unde ait. Gaudent magni
viri rebus aduersis nō aliter q̄
fortes milites belli triūpho. Su
bernatorē in tempestate: in acie
militē intelligas. Calamitas: vir
tutis occasio est. Illos merito q̄
dixerit miseros q̄ nimia felicitate
torpescunt. Ignis aurū probat: et
miseria fortes viros. Nō ē arbor
solida nec fortis: nisi quā frequēs
ventus incurat: Ipsa enī vera

V
X
 tione constringit. et radices celsi
 gignit. Et exemplificat ibi d. magnis
 viris q. multa sustinuerunt aduersa
 Sicut de Demetrio q. ait. Nihil
 infelictus eo qui nihil aduersi in-
 uenit. Similiter ponit exemplum
 de Butio q. sustinuit ignem. De
 Sabitio q. paupertatem. De Ruti-
 lo qui exilium. De Regulo q. tor-
 menta. De Socrate q. venenum
 sustinuit. Itē Sen. de constantia
 sapientis ait: quod quodammodo quo-
 rundā lapidū inexpugnabilis du-
 ritia est. Non enī, secari adamus
 vel cedi potest. sed oīa incurrentia
 retundit. Et quodammodo scopu-
 li in altā proiecti mare frangunt:
 nec vlla seuitie vestigia ostentant
 sic animus sapientis solidus id robo-
 ris colligit: vt tam tutus sit ab iniu-
 ria q. illa que retuli. Consimilia
 exempla ponit Crisostomus. sup. Mat.
 Omel. xxiii. Nullas inquit no-
 cere potest virtuoso viro sed multū
 proficere. Et ponit exempla. Qui
 adamantem percutit ipse est q. p-
 cutit. Qui contra stimulos calci-
 trat: ipse ē q. stimulat. Ligatus ignē
 in vestimēto: flammā non consu-
 mit sed vestimentū. Sic qui insi-
 diat virtuosos viris piculat. Itē
 Sen. iij. de ira. Et tella aduro re-
 siliunt et cū dolore cedentis solida
 feriunt: ita magnanimum animum
 nulla iniuria ad sensū suū adducit
 fragilior eo q. percutit. Et subdit
 eam. Et superior pars mundi et or-
 dinatio ac sideribus propinquo-

V
Z
 non impellit in tempestate: et oī
 tumultu caret inferiora vero sub-
 minant: eo modo animus semper ge-
 tus in statione tranquilla collocat.
 Iō probat Sen. vbi. s. de constā-
 tia sapientis q. sapiens nihil potest
 perdere: eoq. oīa bona sua in so-
 lido hēt contentus virtute q. fortu-
 tis non indiget. Iō concludit: q.
 nō potest fieri iniuria sapienti. Quod
 exemplo confirmat. Degetam
 inquit Demetrius ceperat: et cum
 Scipion plus esset interrogatus
 virū aliquid perdidit: nihil inquit
 oīa enī mea mecum sūt: et tū patri-
 moniū eius in predā cesserat: fili-
 os: hostis rapuerat patria i alienā
 dñationē puenerat et tū vrbe ca-
 pta: nō se victū sed indemnē testa-
 tus ē. Habebat. n. secū bona sua:
 et dissipata ac direpta non dicebat
 sua: sed aduenticia et nutū fortune
 sequentia: Et iō nō vt propria di-
 legerat. Et exemplificat ibi de aliis
 qui terribilia sustinerunt nec in-
 eis defecerunt sed amplius profe-
 cerunt. C. Bonedi ergo sūt ad-
 uersa tollerantes: vt patienter su-
 stineāt et considerent: q. aduersi-
 tas vera bona non aufert: a ma-
 lis et lasciujs cohibet. a peccatis
 purgat et premia cumulat: maxie
 cum fidelis patienter sustinet p-
 pter deū. Sicut sacra scriptura te-
 statur per totū: et sicut patet exem-
 plis patrum. Iudith. viij. p. no-
 ster Abraham temptatus est. Sequi
 Sic Isaac: sic Jacob: sic Moyses

Cōmuniloquii.

ses et oēs q̄ placuerunt deo: per multas tribulationes transire si deles. Unde Tob. xij. Quia accipias eras deo: necesse fuit vt tēptatio probaret te. Job. v. Beat⁹ q̄ corripit a dño. Et. xij. Si impius fuero: vhe mihi est: et si iustus nō letiabo caput saturat⁹ afflictione et miseria. Ecc. xxvij. In igne probat aurū et argentū et c. Vasa figuli probat fornax. Et Debre. xij. Quē diligis deus castigat. Et de hoc Aug. i. de. ci. c. x. Sicut sub vno igne aurum rutilat: palea fumat: sub eadē tribula: stipula cōminuit et frumenta pregnant: similiter in p̄lo oleū a murca separat. itē vna eadē vis irruens bonos purgat: malos eliquat: dānat: vaflat: et exterminat. Et de hoc multum Greg. mor. xxvj. Super illud Job. xxv. Qui dat carmina in nocte. Vbi ait. Nihil iniuste patimur. Larmē in nocte est: leticia in tribulatione. Et Aug. p̄tra sap. sum. xxij. Nullus hoīum sic iustitia p̄dit⁹ est cui nō sit necessaria tēptatio tribulationis: vel ad perficiendā virtutē: vel p̄firmādam seu approbādā. Et idē eplā xlvij. di. q̄ tribulatio est ad humiliationē superbie: ad probationē patientiē ad ablationē culpe. ¶ Si delis ergo nō debet gravari: nec desperare de aduersitate vel tribulatione. Luz etiā de Saluatore dicat Luc. vltimo. Oportuit pati xp̄m. et c. Et cū ipse dicat ele-

ctis suis: potestis bibere calicē quē ego bibiturus sum. per calicē enī peruenit ad maiestātē et per amarū poculū confessionis: ad gaudium salutis. ait Grego. sup euāgelium li. ij. omel. iij. Unde electi ab initio passi sūt aduersa. iob iij. Frater sui draconum et c. Vbi mor. Greg. ait. Nullus perfect⁹ est qui inter mala proximorū patiens non est. Et exemplificat de Abel et Caym: de filiis Noe de filiis Isaac: de aplis. Et subdit. q̄ sicut in tritura grana paleis premuntur. et inter spinas rose redolent: sic iusti premunt a malis: et tñ crescunt et redolent. Nō igit p̄ speritantibus pollentes bificandi sunt propter hoc: nec aduersa sustinentes: miseri reputandi: etiā testimonio demonū: ait Val. lib. vij. c. i. di. q̄ cū rex Siges regno Lidie armis et diuitijs abundantissimo inflat⁹ animo Apolinem Phitiū siscitatū venisset. s. statuam Apolinis in qua demon rīsa dabat: an aliqui mortaliū se esset felicio: demon ex abdito sacroꝝ specu emissus voce Aglaum Sophidiū sibi pretulit. Is erat Archadū pauperimus: etate iā senior: terminos agelli sui nūq̄ excesserat: paruli ruris fructib⁹ content⁹ et seqtur. Insolenter fulgore fortune sue gloriānti respondit: se magis approbat securitate ridēs iuguriū: q̄ tristē curis et sollicitudinibus aulam: paucasq̄ glebas:

panonis expertes q̄ pinguissima
lidie arua: metu referta: ⁊ vnum
aut duo iuga bonū facilis tutele
q̄ exercit⁹ ⁊ eq̄tatus ⁊ arma vo
racitatib⁹ onerosa: ⁊ vsus horeo
li nulli nimis appetendi. q̄ the
sauros. hominū insidijs ⁊ cupidi
tatibus expositos. Itaq; Siges:
dū astipulatores vane opinionis
deum hēre cocupiuit: vbi naz so
lida ⁊ sincera esset felicitas didicit
hec ille. Si ergo demon dat testi
moniū veritati: q̄ non in prospe
ritatib⁹ ⁊ affluentijs est felicitas
nec in paup̄tate ⁊ aduersitate mi
seria: fideles non illas appetant:
nec de his glient inaniter: nec p
pter istas grauentur vel desperēt
inordinabiliter. Melius enī est
parum cuz timore domini q̄ the
sauri magni ⁊ insatiabiles prouer
uer. xv. c.

Octaua distinctio. De admoni
tiōe hoīuz fm dīas p̄plexionuz
Caplm. primū. De admoitiō
ne existentīū in sanitate.

Similiter admonendi
sunt hoīes fm differē
tias complexionum:
Et primo admonen
di sūt existentes in sa
nitate: ne ipsa abutant: ⁊ fructuo
sis operib⁹ exerceant: merita cu
mulent: ⁊ in celis premia thesau
rizent. Et de his Greg. vii. pasto
rialis. c. xxiij. Abi ait. Admo
nendi sunt incolumes: vt salutes
corporis exerceant ad salutes mē

tis: ne si accepte incolūitatis gra
tiam ad vsū nequitiē inclinent
dono deteriores fiant: ⁊ ne opor
tunitatē salutis promerende eua
cuent. prouer. v. Ne des alienis
honore tuū ⁊ annos tuos crude
li ne forte impleat extranei virib⁹
tuis. ⁊ c. ps. Fortitudinem meam
ad te custodiam. Ecc. xi. Letare
iuuenis in adolescentia tua: ⁊ in
bonis sit cor tuū in diebus iuuen
tutis tue. Ecc. xxv. Que in iuuen
tute tua no congregas quomodo
inuenies in senectute tua: **S**i
militer admonendi sunt: ne sani
tatē suā destruāt voluptatibus ⁊
lasciujs gule ⁊ ebrietatibus: ⁊ ne
sint homicide sui. Multos enī
morbos multa fercula faciūt: ait
Sen. eplā. xic. Et ibidem. Innu
merabiles esse morbos non mi
raberis. Loquos numera: Sed
antiquitus non fuit ita: q̄ medici
na paucarū scia fuit herbarū. At
post inuente sunt mille conditu
re quib⁹ auaritia excitaret: ⁊ que
desiderantibus alimenta erant:
onera sunt plenis. Inde palor: ⁊
neruorū vino madentiū tremor
⁊ miserabilior ex cruditatib⁹ q̄
ex fame macies. Inde tormenta
oculorū ⁊ aurīū ⁊ innumerabiliū
sebitum genera. Et sic de alijs p
ut enumerat ibi bñ. Ecc. xxxvij.
Propter crapulam. multi perie
runt. Qui aut abstinens est addi
cet vitam. Et ibi in multis cibis
erit infirmitas.

Capitulum secundum. De in
formatione existentium in infir
mitate.

Contrario sunt admonē
di infirmi: vt eo ipso se fi
lios dei sentiant: quo eos

flagello discipline castigat puer.

Iij. Me fatigeris: cū a deo corripe
ris. Et. ii. Quorū vulneris abster
get mala: put expōit. Greg. istas
auctoritates vbi. s. Sunt igit ad
monendi de patiēte longanimi
tate: de gratiarū actiōe saluatri in
castigatione filiali. vt enim legit
in vitis patrum li. iij. pte. vij. de q
dam fratre q dicebat. Si infirmi
tas nobis molesta fuerit non con

Ktristemur: qz non possumus sta
re ad orandum 7 psallendū. hec
enim oia ad destruenda corpo
ris desideria sūt. Segtur. Sicut
magno 7 forti medicamine egri
tudo. s. corporis curatur: sic egri
tudinē corporis: vitia aīe rescin
duntur. Et hec est magna virtus
qn̄ in infirmitate tollerantia est:
7 gratiarū actiones mīstunt ad de
um. Si amittimus oculos: non
feramus grauitē: excellentie enī
instrumentū amittimus: 7 sic de
alijs. Et si infirmitas totū corp⁹
tenet in iteriori hoīe charitas cre
scat. Cui concordat quod legit li.
iij. hystorie tripartite de bīo An
tonio alloquente Didimū: qz cū
esset paruulus: oculos amiserat
cui deus p corporalib⁹ spūales d
dū. Regulas enī grāmāticē 7

Lretorice didicit 7 alias scias: no
uum ac vetus testm̄ cognouit 7
libros edidit. Cui fert antoni⁹ di
xisse. Nū te p̄turbet amissio ocu
lorum sensibiliū. Tales enīz i
bi d̄ sunt quibus musce 7 pulices
carere possunt. Sed gaude poti⁹
qn̄ tales hēs quibus angeli co
gnoscentur: 7 deus inspicit. Itēz
Hierō. ep̄la. lxxvj. Non doleas si
non habes qd̄ formice: musce 7
serpentes habent. s. oculos carna
les. sed illum te habere letare de
quo Cant. iij. Vulnerasti me in
vno oculoꝝ tuorū. Idem ait ep̄la
lxxvj. repetens dcm̄ Antonij ad
Didimū. Et sicut fidelis nō de
bet grauari: sed patiēter sustinere
amissionē oculorū: sic 7 alias in
firmitates. Unde 7 sancti reputa
bant: se in infirmitatibus a domi
no visitari. Sic legit in vitis pa
trum. li. iij. pte. vij. de quodam se
ne qui frequenter egrotabat. Cō
tigit autē: cum vno anno nō egro
tari. Et affligebat plorās 7 dicēs
Dereliquit me deus: 7 nō visita
uit me. qz. s. non fuerat infirmus

Similiter sancti volebāt esse
semper infirmi ad sui emēdatiō
nem. Unde in vitis patrum pte
i. d̄ de fratre q noluit comedere
in infirmitate di. qz volebat esse
in ip̄a ifirmitate per tres annos
vt ampli⁹ mereret. Infirmienīz
gratias agentes deo sunt. hono
rabiles apud deum. Unde in vi
tis patrum vbi. s. habetur: de ab

M
N

bate q dicit tres ordines esse ho-
norabiles in cōspectu dei. Pri-
mus qñ homo infirmat: et addu-
cunt ei temptationes: quas cum
gratiarū actione suscipit. Secun-
dus qñ homo oīa opera sua mū-
da facit corā deo nihil habēs hu-
manū. Tertius qñ aliquis sedens
in subiectione patris spūalis: oī-
bus pprijs renuntiat volūtātib⁹.
Et parte .iiij. dicit senex: q sūnt
tres simul: ex qbus vnus bñ ge-
scat: alius ifirmet: et gratias agat:
tertius eis mistret euz sincera vo-
lūtate: hi tres simul: velut vnus
operis sunt. Egroti ergo sic susti-
nentes inmissam egritudinem: et
gratias agentes sūt honorabiles
apud deum. Unde legit in vitis
patrum parte .vij. vbi .s. q deus
misit angelum ad ministrandū
seruo infirmo non bñti q mistra-
ret sibi. Merito igit egri debent
patiēter sustinere infirmitates ob-
dictas vtilitates. ¶ Sunt etiā ad-
monendi: vt preparent corda sua
deo ad inhabitandū et transeun-
dum euz eo in regnū suū. Luce.
xij. Beatus seruus quem cū ve-
nerit dñs etc. Ubi Grego. Venit
dñs cum ad iudicādū properat
pulsat vō: cum per egritudis mo-
lestias: mortem vicinam denun-
tiat. Cui confestim aperimus: si
hunc cum amore suscipim⁹. et sic
infirmi corpore sunt admonēdi:
q infirmēt mente per verā hu-
militatē. De qua ps. Pluuijs vo-

luntarijs segregabis deus. i. cele-
stem grāz. Et infirmitas est. defici-
endo in se per humilitatē: et des-
perando de viribus proprijs: vt
cum amplius deus pfirmet. Mā
virtus in infirmitate perficitur. i.
cor. xii. Segtur. Libenter igitur
glorior in infirmitatibus meis
s. mentis et corporis: modo dicto
vt inhabitet in me virtus xpi. Li-
cet igit alijs varijs modis possint
hoīes admoneri q: tamē de illis
Gregorius. ij. pastoralis suffici-
enter tractat. hec ad presens sus-
ficient.

¶ Quarta pars principalis. De
republica ecclesiastica.

¶ Prima distinctio. De clericis
in communi.

¶ Caplm primū. Que sunt mē-
bra reipublice ecclesiastice.

Remissis varijs au-
ctoritatibus: narratio
nibus et exemplis: ex
qbus euangelicus p-

dicator habere pōt occa-
sionem instruendi hoīes illitera-
tos et coferendi: cum eis pediti-
cauerit fm diuersitatē dignitatz
graduū: siue statuum: et ministro-
rum: siue qñtum ad conditiones
eorū absolutas et proprias seu di-
stinctas: vt in prima pte: siue qñ-
tum ad mutuas colligationes: vt
in .ij. siue qñtū ad cōmunes con-
ditiones singulis vt in .iiij. in hac
iiij. parte: summo magistro dirigen-
te colligant auctoritates narratio

R

T

Y

esse debet et de signo clericali quod est corona.

Cluant igitur clerici et aduertant se deferre in capite signum regum: suo nomine profiteri diuinum ministerium: et sua tonsura testificari: se esse contemplatores diuinorum secretorum: ne scilicet seruiant peccatis: et conculcentur a Sathana: et absorbeantur a secularibus negotiis et causis ne de eis verificetur illud tren. iij. Qui nutriebant in croce is amplexati sunt stercorea. Tonsura autem ecclesiastica usus a nazareis ortus esse putat: quod prius crine seruat: deinde ob vite continentiam caput radebat: et capillos in igne sacrificij ponebat. numeri vi. prout dicitur. Hugo vbi. s. c. ij. Et hoc signo: vitia in eorum corde et opere pullulantia prescindenda dicebantur: ait ibidem. Bagna ergo diligentia debent statuti sui cum clerici custodire modo dicto. **V**ultum enim indecens est si corona regia sit corona superbie: vel si sit corona arrogantis: quam confringet dominus ibidem. vel si sit coma vel corona iactantis: cum clerici prohibeantur nutrire comam. i. cor. vij. vir si comam nutriat: ignominia est illi. vel si circumponantur ornamenta lasciuie vel luxurie: que etiam mulieribus prohibentur. i. Pe. ij. Quarum scilicet mulierum: non sit extrinsecus capillatura aut circumdado auri.

et. In magno honore debet seruare capita sua: in quibus eminet regale decus: ut dictum est. s.

Capitulum. iij. De septem gradibus clericorum. Et primo de hostiaris.

Sed et autem. septem sunt gradus siue promotiones graduu: quibus per spiritum auctoritatem alius semper ad sacra tractanda ascendit clericus siue ecclesiasticus: ait Hugo. vbi. s. **P**rimus autem gradus est hostiariorum: quorum officium est. claudere ecclesie deferre: eam claudere: et aperire horis competentibus sicut templum dei: que inter sunt custodire: fideles recipere: excommunicatos eicere. hoc officio dignatus est dominus vti: quando uidentes et ementes de templo eiecit. **M**atth. xxi. et Jo. ij. Ipse etiam de se ait. Jo. x. Ego sum hostius. hoc enim officium excellens est dignitate: ideo exercendum cum diligentia et sollicitudine.

Capitulum quartum. De secundo gradu scilicet lectorum.

Secundus gradus est lectorum: qui verbum dei annunciant. et ideo debet esse scientia perfecti: ut intelligat sensum eorum que legunt: vel accentuum in pronuntiatione rationem agnoscant: distincte legant: ne confusio ne pronuntiationis: intellectum auditoribus tollant. Consideret quid sit indicatio legendum: quid interrogatio pronuntiandum. et

Cōmuniloquii.

vox letoris: auribus et corde considerari debet non oculis: ne motu vel gestu indisciplinato: spectatores poti⁹ q̃ lectores seipso faciant. Cum autē hi ordinantur: de vita eorū fide et ingenio episcop⁹ ad populum verbum facit. et videntē populo: ab eo codex eis tradit

C et dicitur. Accipite: et estote verbi dei delatores: hi habent potestatem recitandi propheticas et apostolicas lectiones: ut ait Hugo vbi. s. c. vi. loquens de his omnibus. hoc officium est excellēs dignitate. Si enim magne est dignitatis habere potestatem recitandi: victorias regum coram magnatibus eorum: multo maioris ē dignitatis recitare laudes et victorias regis eterni. Et si recitatores laudum et victoriarum regis terreni recitant cum diligentia et sollicitudine multo magis isti facere debent. hoc officio dignatus est domin⁹ vti quādo in medio seniorum librum Isaie prophete legit. di. Spūs dñi sup me Luce. iiii. Ex quo datur intelligi ait Hugo: q̃ gratia spirituali clārere debet q̃ verbum dei annūciat. **¶** Capitulum. v. De tertio gradu scilicet exorcistarum.

Ertius gradus est exorcistarū qui habēt speciale imperiū super spūs imūdos: ut eos eiciant de corporib⁹ hi libram accipiūt de manu epī cum ordinant. De quibus. i. cor.

xij. Nunquid omnes donationes habent sanationum? hoc officio vti dominus dignatus est qñ tetigit manu aures et linguam surdi et muti. di. Effeta: qd ē adaperire: **¶** Bat. vij. Similiter hoc officium exercuit quando d. **¶** Bagdala septē demonia eiecit. **¶** Barci. xiiij. Istud ergo officium excellit potestate magna. Ideo cauēdū est talib⁹: ne imundus spūs habitet in cordibus eorū quorū est illuz expellere de corporib⁹ aliorū. **¶** Capitulum. vi. De quarto gradu scilicet acolitorum.

Ertius gradus est acolitorū: qui latine ceroferarij dicūt: q̃ accensos cereos deferunt dū legitur euangeliū et offertur sacrificiū. Et hoc ideo: non ut tenebras aeris illuminēt: sed ut sicut visibile lumen manibus gestant: ita bonis operibus suis proximis lumen ostendant: et errantib⁹ in tenebris ductum prebeant: hoc officium dominus se habere testatus est: quādo ait. Jo. viij. Ego sum lux mundi. Qui sequit me non ambulat in tenebris: ait Hugo vbi. s. c. viij. **¶** Capitulum. vij. De quinto gradu scilicet subdiaconorum.

Ertius gradus est subdiaconorū: quorū officium est: oblationes ponere in altari pallas et substratoria lauas vasa sacra tractare: circa altare ministrare. Quib⁹ dicitur. **¶** Isai. 51.

Būdamini q fertis vasa dñi. hoc officio dignatus est dñs vti: quādo linteos se precinxit: et lauit pedes discipulor. Jo. xiiij. **A**ba- gna ergo dignitas huius officij. Si enī excellētis dignitatis est pparare linteamina regia: et sub eo stare: lectū parare et sibi in mēsa ministrare: multo maior dignitas ē: pallas et substratoria sacra lauare: tractare et preparare sub corpore domini: et ante ipsum in altari ministrare. Ideo multū necesse est talibus: vt sint mūdi: puri: et sancti. Propterea placuit sc̄ctis patribus: vt q: tales ministe- ria sacra tractant: legem p̄tinentie obseruent: ait **H**ugo vbi. s. c. ix. **C**apitulū. viij. De sexto gradu scilicet diaconorū

Extus ordo est diacono-
rū. Et merito sextus pro-
pter senarij numeri per-
sectionem. horū officiū est mini-
strare in omnibus que agunt in
sacramētis inferre disponere ob-
lationes in altari cōponere: men-
sam dñi et vestire: crucem ferre:
p̄dicare: ad orandū populū ho-
rtari: et ad flectēda genua et pacē
dñi annūciare. h̄ offō dñs vsus
ē qñ pprijs māib⁹ sacra p̄fecta di-
spēsauit et ad orationē discipulos
inuitauit. **M**at. xxvi. Vigilate et
orate. hī debēt eē pleni spū septi-
formis: put legi i figura actu. viij
vbi habet: q apostoli elegerunt
septe3 viros boni testimonij ple-

nos spiritu sancto. Et debēt esse
ab oib⁹ sordib⁹ mūdi et vitiis
p̄diti: put dicūt. i. thimo. ij. Dia-
cones igit pudicos nō bilingues
nō vinolētos nō turpe lucrū se-
ctātes. Debēt et eē cōstātes et fir-
mi. Jo ait domin⁹ ad **A**brāham
q leuite seruirent in tabernaculo
a viginti ānis et supra. Quia hec
etas robusta est ad onera portan-
di. vnde et super sinistrūz hūme-
rūz stola imponitur. Et successo-
res apostolorum docuerunt: vt
in matrice ecclesia: septem dia-
cones circa aram assisterent: tan-
q̄ septem colūbe altaris. In quo
signatur: q debēt fulgere spiritu
septiformi. Isti sunt septem can-
delabra aurea **A**poc. i. et septē an-
geli tuba canentes **A**poc. viij. his
imponitur orarjū. i. stola super si-
nistrum humerū: vt sciant: se ac-
cepisse iugum domini ad tolerā-
da sinistra et aduersa. Et accipiūt
textū euangeliorū de manu ep̄i:
ait **H**ugo vbi. s. c. x. Eminēs er-
go est hoc officium dignitate: iō
necessitas habende sanctimonie.
Capitulū. ix. De septimo gra-
du scilicet presbyterorū.

Eptim⁹ ordo est presby-
terorū: q seniores in-
terpretant. Isti sunt suc-
cessores et vicarij septuaginta di-
scipulorum: sicut et ep̄scopi suc-
cessores apostolorū. horū officij
vni est sacramētū corporis dñi
in altari cōficere: orationes dice

Cōmuniloquii.

Nre: benedicere dona dei. hoc officio dominus vultus est quando post cenam: panem et vinum in corpus et sanguinem suum mutauit. **B**at. xxvi. hoc ipsum excellenter officium implet exhibuit: quando ipse sacerdos et hostia in ara crucis se obtulit. **H**ortusque officium est sacramenta dispensare: verbum in ecclesia facere baptizare: delinquentes ad penitentiam vocare: et orationum suarum medicatione fouere: ait **H**ugo vbi. s. c. xi. quod excellens autem est sacerdotale officium dignitate et quod excellentes sacerdotes esse debeant sanctitate: patet ex dictis. **Q**uales autem esse debent: ait **A**po. i. thl. di. Constitues per ciuitates presbyteros. Sequitur. Si quis sine crimine est. Et post. Episcopum quoque sine crimine esse: non iracundum: et sic de alijs vbi sub nomine episcopi: presbyteri intelliguntur: ait **H**ugo vbi. s. **I**ohannes inquit **A**po. ad thimoteum tradens de ordine episcopi et diaconi: et tacito de presbyteris reliquit eos intelligendos sub nomine episcoporum: asserens: eos tales esse debere quales episcopi. unde et quando presbyteri ordinantur: episcopus ponens manum super capita eorum inuocat super eos spiritum sanctum: et manus inungunt ut cognoscant se accipere gratiam consecrati: et opera misericordie exercendi. **E**t super utrumque humerum stolam accipiunt: ut intelligant se ministros esse dei per arma iu-

stitie a dextris et a sinistris. vteos nec aduersa frangat: nec prospera extollant: ait **H**ugo vbi. s. Et de his gradibus decretorum di. xxv. **E**t dictis patet quales esse debeant clerici et ecclesiastici: omnes. n. in quocumque sint gradu vel ordine debent esse sanctitate immaculati et puri: ex quo sunt ministri saluatoris et creatoris. De ipsis enim specialiter dicitur. leuiti. xxi. sancti erunt deo suo. Sequitur. **Q**ui habuerit maculam: non offerat panes deo suo: nec accedat ad ministerium eius si cecus fuerit vel claudus. Super quod **B**re. pasto. xx. c. xi. Cecus est: qui supine contemplationis lumen ignorat: claudus: qui viam vite tenere non valet. Et sic de alijs: put ibi exponit bene. **I**ohannes **I**sai. si. **B**enedicunt qui fertis vasa domini. **E**t item ex dictis patet quod debent esse ornati decore virtutum. Si enim omnes fideles debent abijcere opera tenebrarum: et induere arma lucis: put hortatur **A**postolo. ro. xij. multo amplius ministri dei sibi seruantes in templo sancto suo. **I**n cuius figura in indumentis mundis et pulchris ministrabant in templo legali. **P**s. Sacerdotes tui induantur iustitiam. Omnes enim fideles dicunt sacerdotes: quia membra christi. summi sacerdotis: ait **A**ug. xx. de ci. c. xi. multo magis ergo ministri eius dicunt sacerdotes. **S**ecunda distinctio. De per-

P

Q

R

fectione clericorum: quales esse debent
Capitulum primum. Quid debent
 esse scientia predicti.

S **I** Item ex predictis pa-
 tet: quod clerici debent esse
 scientia predicti celesti
 ait Hugo ubi. 3. c. 1.

Clericus inquit secre-
 torum dei non debet esse ignarus
 quod dei nuncius est ad populum. unde
 et lectores qui sunt in infimo or-
 dine debent habere sensum co-
 rram que legunt: ut habitum est
 supra: ne dicat eis. **Isai. lv.** Spe-
 culatores eius. ccc.

Capitulum. ij. Quid clerici sint mori-
 bus ornati.

I Item debet esse morum
 gravitate matris absque
 levitate corporali: ex quo
 sunt mistri et laudatores dei patris.
In populo gravi laudabo te. unde
Ambr. ij. de offi. de se loquens
 meministis inquit quendam ami-
 cum cum sedulis videretur se co-
 mendare officijs. hoc solo tamen
 a me in clericum non receptum: quod ge-
 stus eius dedecrerent plurimum.

T Et ibi de alio. Alterum autem cum in
 clero reperisset meministis: me
 dicere ei. ne unquam paret: quod velut
 quidam insolens scilicet incessus
 obdere oculos meos feriret. Nec
 sefellit sententia. uterque enim ab ec-
 clesia recessit. Levitas enim secu-
 laris: gestus histrionicus: et vesti-
 tus curiosus amplius in honorem
 clericum quam honorant. De quibus

Hierony. ad Eustochium. epistola
lxxxiiij. Sunt aliqui de ordine no-
 stro homines: qui ideo ad presbyte-
 ratum et diaconatum ambiunt: ut mu-
 lieres licentius videant. **Omni-**
bus his cura de vestibus: si bene
oleant: si pes laxa pelle non solle-
at: crines calamistri vestigio ro-
tant: digiti anulis radiant. Seq-
tur. Tales cum videris: sponso
estimato non clericos. Et de isor-
matione clericorum: quales esse de-
bent Hiero. sufficienter epistola
xxxiiij. ad Theopottanum: de vita
et honestate clericorum. ubi instruit
clericos multipliciter dehortan-
do que eis disconvenientia sunt: et
hortando vilia. Quos specialiter
monet: ut sint frugalitate sobrii.
Ebi ait. Numquam vino redoleas ne
audias illud ph. hoc non est oscu-
lum porrigere: sed poculum propi-
nare: loquens de vinolento qui si-
bi porrexerat osculum. vinolentos
enim sacerdotes damnat Apo.
i. thi. i. et vetus lex prohibet Levi.
x. Et ibidem Hierony. Coniugia
tibi sunt vitanda secularium. Et
ibi bene de hoc.

Capitulum. iij. Quid clerici sint ca-
 stitate puri.

I Item monet eos: ut sint
 castitate puri: et a mulie-
 rum consortio segregati.
 unde ait. **Hospitalium tuum aut**
nuncquam aut raro mulierum pedes
tereant. Sequitur. Ne sub eodem
lecto mares: nec in preterita ca-

X

v } 5.

Z

P 3

Cōmuni loquii.

Aritate p̄fidas: q̄ nec David san-
ctior: nec Sansone fortior: nec
Salomone potes esse sapientior
Qui tamen lapsi sunt per mulie-
res. Et idem epl̄a. xli. ad Deca-
num de vita clericorū. prima in-
quit temptamenta sunt clericorū
frequēs feminarū accessus. Isti
usmodi sexus reprehēsbiles ex-
hibet clicos. Quid tibi cuz femi-
nis qui cuz domino ad altare sa-
bularis. Et ibidem. feminarū cuz
clericis nullo pacto p̄iūcta permīt-
titur conuersatio. Janua diaboli
via iniquitatis: scorpīōis p̄cussio
nociuūq; genus femina cum p̄-
ximat. Stipula incendit ignem.
Flāmigerō igne femina percutit
p̄scientiarū pariter habitantis: exu-
ritq; fundamenta montiū. Ego
iudico: si cum viris femine habi-
tent: non deerit viscariū diaboli.
Ex his aucupatum est ab initio
peccatum. Ferreas mētes libido
domat. Nūquid abscondere pōt
hō ignem in sinu suo: ⁊ vestimē-
ta illius non ardeant: prouer. vi.
Abi inquit crede. Non potest
toto corde cum dño habitare: q̄
feminarum accessibus copulat.
Thamar enī a fr̄e corrupta ē. ij.
R. xlii. c. ⁊ Tecla post pauonis tē-
ptationem Anthiochie cū paulo
pergere pariter p̄hibet. hec Hie-
ro. Abi enim modo antiq̄ pa-
tres fugiebant consortia mulierū
⁊ cohabitationem. Sicut recitat
BGrego. ix. Registr̄ di. q̄ beatus

Bugu. nec cū sorore habitare
consensit. di. Que cū sorore mea
sunt: sorores mee non sunt. Naz
diabolus per mulieres tēptatiu-
giter sanctos viros. Job. ij. Dixit
ei vxor sua ⁊c. vbi Grego. mor.
ij. Cor mulieris tenuit hostis q̄
si scalar: qua ad cor viri ascende-
re potuisset. h̄mōi exemplū patet
iiij. dial. c. vii. de Andrea episco-
po fundensi: in cuius domo ha-
bitabat sancti monialis quez im-
pugnauit diabolus multis annis
tēptādo de illa. Qui tandē alapā
vnam super humerū mulieris
dedit. Qd̄ fuit reuelatum in con-
silio demonū coram iudeo. Qui
reuelationez ep̄o indicauit vt pe-
niteret: sicut patet ibi. Et in vitis
patru li. iij. pte. v. habetur q̄ de-
mones oñderūt mulieres mona-
cho iuuent de nocte. Quas po-
stea cuz vidisset: q̄siuit: que eēnt
ille. Qui ait senex: q̄ erant mona-
chi de seculo. Et similiter pte se-
cunda. ait senex. eamus in solitu-
dinem vbi non est mulier. Et ibi
dem. orauit Arsenius vt de⁹ dele-
ret de corde suo memoriā mu-
lieris que rogabat eum: vt oraret
pro ea. Et parte secunda de sene
qui noluit videre mulieres. Qui
requisitus q̄re: r̄ndit. Cogitatio-
nes sunt sicut pictores inquietā-
tes ex cōmemoratione rerū vī-
sarū. Et parte quarta. de quodā
qui matrem suāz alloq̄ noluit nī
si oculis clausis. Et de alio q̄ nō

C

D

luit tangere carnes matris dices
q̄ caro mulieris ignis est. Et dicit
logoz. iij. ait presbyter moriens
illi que fuerat vxor sua. Recede
mulier: igniculus adhuc viget: tol
le paleas. Si igitur sancti patres
afflicti ⁊ extenuati ieiunijs sic fu
giebant consortia mulierum. Q̄to
magis clerici iuvenes bulientes
libidinis ardorib⁹ ⁊ voluptatib⁹
vt enim ait Hiero. epla. xcvij.
Non ethnei ignes non vulcana
tellus. n̄ viscus ⁊ olympus tantis
ardorib⁹ estuat: vt iuueniles me
dulle vino plene ⁊ inflammate. Si
enī p̄fect⁹ edixit: ne q̄s min⁹ qui
q̄ginta annos habēs hospitio ma
tris familias vteret. ⁊ si mulieres
expelluntur de castris militum:
vt habitus est. s. parte prima: q̄
to magis prelatus ecclesiasticus
debet esse sollicit⁹: ne sit suspitio
sa cohabitatio clericorum ⁊ mulie
rū: Et de hoc decretorū di. xxxij.
interdixit: q̄ mulieres non debe
ant habitare cum clericis. Nec de
bēt frequentare clerici domos mu
lierum vel virginum: aut coha
bitare di. xxxiiij. Clericus solus. ⁊
p̄ cubinarios di. xxxij. ⁊ xxxiiij.
Capitulum. iij. Qd clerici sint
ab auaritia liberi.

Tem monet bt̄s Hiero
in p̄dicta episto
la clericos: d̄ auaritia ca
uenda: et de largitate munifica.
vnde epistola. xxxiiij. Obsecro
itaq̄: ⁊ uerū atq̄ iterum repetēs

moneo: ne affectus clicatus: ge
nus antique militie putes: nec lu
cra seculi in xp̄i militia q̄ras: nec
plus habeas q̄ q̄n clicus esse ce
pisti. Sequit. Procuratores at
q̄ dispensatores domorum aliena
rum: clici quomodo eē possunt:
qui proprias iubent p̄temnere sa
cultates. Amico rape quicq̄: fur
tū est: ecclesiam fraudare sacrile
gium est. Accepisse aliqd̄ erogā
dū pauperib⁹ ⁊ esurientibus aper
tissimi sceleris est: aliqd̄ inde sub
trahere omnīū predonū crudeli
tate superat. Et post. Ille est op
timus dispensator qui nihil sibi
reseruat ⁊ de his decretorum di.
xlviij. hospitalitatē. de qua dicitur
j. vbi de ep̄o.

Capitulum. v. Qd clerici sint a se
cularibus negotijs expediti.

Tem monet Hiero. in
dictis epistolis: q̄ cleri
ci sint a negotijs secula
ribus sequestrati: ⁊ diuinis min⁹
sterijs ac v̄sibus mācipati. vnde
dicta epistola ait. q̄ clericus est
sors domini. i. possessio. vt habi
tum est. vnde ait ibi. Negociato
rem clericum quasi quandā pe
stem fuge. Sequitur p̄uina secu
laria tibi vitanda. Et post. Facile
p̄temnitur clericus qui sepe vo
catus ad cōuiuium non recusat.
Et Gre. de his bene in registro.
⁊ decretorū. di. lxxviiij. d̄. q̄ cle
rici no debent super se negocia se
cularia assumere nec negociatores

F

G

H

Cōmuniloquii.

res esse. Et q; de vita et honestate clericorū sufficienter tractat Hiero. in dictis epistolis: et similiter libro. iij. decretalium a principio. et post. hec in cōi sufficiant de clericorum siue ecclesiasticorum conditionibus.

Cap. vi. Quales esse debēt sacerdotes.

Consequenter videndū est qualiter admonendi sunt sacerdotes specialr.

Qui q̄to eminentiores sunt dignitate ordinis: tanto esse debēt eminentiores excellētia virtutis.

I Sacerdos enim dī a sacrificando: ait Iſido. libro. vij. c. xxiij. Et Greg. in pastoralī. c. xvi. Sacerdotes dicuntur qui vt sacrū ducant; prebeant presunt. Et Ber. ad Eugenium lib. iij. Sacerdotes ceteris honestiores sunt: aut fabula. vnde et apud gentiles sacerdotes siue flāmines i magno erant honore et vite austeritate.

K Est Plato in thimco. li. i. q; apud Elthenienē. predicti sacerdotes se parati a cetero populo pueniebāt ne aliqua prophana contagione eorū castitas sedaretur. Et Sen. primo de clementia dicit: q; a sacerdotio repellabantur apud gentiles captiue: pstitute: et homicide. hee aut non poterāt petere sacerdotiū: q; sacerdos debet eē casta cū castis: pura cū puris. Lo-

Lquitur enim de virginibus mintstrāibus in sacris ipsi dec veste:

vel alteri demonio. vñ alt. Indi-
gnū sacerdotio dicerem q; transiret lupanar. Et de hoc Hiero. Iouinianum. Cremon inquit stoycus vir eloquentissim⁹ de vita sacerdotum antiquorum narrās ait: q; omnib⁹ ppositis negotijs semp in templo fuerāt: et rerum naturas cās; ac syderū rationes cōtemplati sunt. Nunq̄ se mulieribus miscuerūt. Nunq̄ cognatos propinquos ac liberos viderūt ex eotempore quo ceperunt diuino cultus deservire. Carnibus et vino se semper abstinebant propter tenuitatem sensus et veriginē capitis quam ex paruo cibo patiebantur maxime ppter appetitus libidinis qui ex cibis nascuntur. Pane raro vescēbantur ne onerarent stomachū. Et si quando comederent: tonsū hi sopum pariter sumebant in cibū vt escam grauiorē: illi⁹ calore decoquerent. Oleum tantū in oleis nouerunt. verum et ipsam parum propter nauseā et aspiditatem gustus leniendam. Quid loquar inquit de volatilibus: cū oua quoq; et lac. p carnib⁹ vltaret: Quorū alterum: carnes liquidas: alterū sanguinem: colore mutato eē dicebant. Cubile eorū de folijs palmarum quas balas vocant ptextum erat scabello: accliuē: et ex vna parte obliquū. p puluillo lapidem capiti supponebant: bi-
dū tridūq; in ediam sustinentes

humores capitis qui nascuntur ex
 otto ex matione vni⁹ loci nimia
 victus maceratione siccabant. h
 ibi. Sequitur Euripides: in Cre
 ta Iouis, pphas non solum car
 nibus: sed etiam coctis cibis ab
 stinuisse fert. Ibidem recitat Hie
 ro. vba Iosephi. li. ij. r. xvij. De
 phariseis: seductis: r. ethicis: quo
 rum nouissimos multis efferre
 preconijs. q. scilicet vxoribus r
 vino semper abstinerunt: r. quot
 tidianu sterunt ieiunius in nāz.
 Ibidem etia narrat: q. Lautes
 r. Esclepidis aiunt: etate q. Pi
 gmalion regnabat in oriente esu
 carnū non fuisse. Et ibidem Eu
 bolus narrat: apud persas tria
 magorum genera fuisse. quorum
 primos qui erāt doctissimi r. elo
 quentissimi: excepta farina r. ole
 re: nihil sumere. Et ibidem: q. apud
 Delusinam volucibus r. pisci
 bus r. quibusdā pomis abstine
 re: solemne scilicet fuit. Ibidem
 similiter dicitur: q. Berdesanes
 apud indos gymnosophistas di
 uidit quoru vnus dicit Bragma
 nos: alterum Samoneos: qui tā
 te continentie sunt: vt vel pomis
 arborum: vel punico cortice: vel
 farine alantur cibo. Et cū rex ad
 eos venerit adorare eos solit⁹ sit
 pacēq. sue, pūntie in eozū preci
 bus arbitrari. Si ergo flamines
 gētiles siue sacerdotes in suis su
 perstitiosis cultibus r. ritib⁹ Sa
 thane seruientes: se a lasciujs ab

stinent r. secularib⁹ negocijs sub
 trahūt castimonijs carnis sema
 cerant: vt quietius possint in suis
 ritibus ministrare: quales eē de
 bēt sacerdotes dei altissimi vt di
 gne sibi seruiāt: quibus pmissus
 est populus redēpt⁹ sanguine suo
 r. qui sunt mediatores inter deū
 r. populum: quibus promissus
 est summus honor in regno dei
 si bene seruiant. Duplici enīz ho
 nore digni sunt qui bene p sunt
 psbyteri. i. thi. v. c. p. cetera fla
 mines gentiles: r. si essent prae
 vite aīq. essent flamines: postea
 tamen consueuerunt vitam suā
 corrigere fm modū eozum: put
 ait Vale. li. v. c. ix. di. q. Valerius
 flacus luxu perditaz vitā inchoa
 uit. Ceterū Licino pontifice fla
 men factus: quo facilius a vitijs
 recederet: ad curā sacroz r. ceri
 moniarum puerſo animo: v. suo
 duce frugalitatis religione: q. tūz
 prius fuit exemplū luxurie: tantū
 postea modestie r. sanctitatis spe
 cimen fuit. vnde Hierony. ep̄la.
 xcvi. ait. q. sacerdotes gentiles
 erāt vnius vxoris viri. Et virgi
 nes veste r. Zippolinis: in perpe
 tua sacerdotij virginitate marce
 bant. Sed heu hodie ptrariū, ē
 i multis: qui pfectionijs vice sunt
 anteq. sint sacerdotes r. episcopi
 q. postea.

¶ Caplm septimum. Qd sacer
 dotes sint solliciti circa curam su
 bi commissam.

Cōmuniloquii.

Hales autē eē debē eccle
siastici sine elici respectu
eccleie sufficiēter dicē Ber.

T sup Cant. Omel. lxxviii. loquēs
de talibus. q. s. boni sunt vigiles
q dormientibus nobis ipsi vigi
lant quasi rationē pro aiabus no
stris reddituri: Boni custodes:
q vigilantes aio: atq; in orationi
bus pernoctantes: hostium insi
dias sagaciter explorant. Antici
pant consilia malignantiū: depre
hendūt laqueos: elidūt tendicula
rhetiacula dissipāt: machinas ita
frustrant. Hi sunt fratrum ama
tores: et populi xpiani: q multum
orant pro populo et vniuersa san
cta ciuitate. Segtur. Ciuitas: est
sancta ecclesia propter populi col
lectionem. Spōsa. ppter dilectio
nem. Quis propter mansuetudi
nem. Et post. Ciuitas est: vigila
te ad concordiam. Sponsa ē: stu
dete ornatui. Quis est: intendite
pastui. Sequit custodia: vt sit suf
ficiens: trifaria erit. s. a vi tyrāno
rum: a fraude hereticorū: a tem
ptationibus demonior. Ornat⁹
sponse sit in bonis operibus: mo
ribus: et oratiōibus. pastus in scri
pturis. S; distinctio ē: vt mādāta
iponātur duris: olera dispensatio
num infirmis: consilioz solida et
fortia que in intimis sapientie. p
ponunt: sanis et perfectis. Debēt
ergo esse sacerdotes et ecclesiastici
vigiles: custodes: milites pugiles
X Isa. lxiiij: Super muros tuos hic

rusalem constitui custodes: tota
die et nocte non tacebunt. Item de
bent sicut sponsam diligere eccle
siam: ornare sacris admonitio
nibus: et secundare gignendo fi
lios dei. Isa. lxij. Gaudebit spon
sus super sponsam. Item debent
eam pascere pascuis celestibus: si
cut boni pastores: Ezech. xxxviii.
Suscitabo pastore meū q pascat
eas. Et ibidē: de nō pascētibz
vhe pastozib⁹ q pascebāt semet
ipsos. Jo. x. Bon⁹ pastor aiaz suā
dat p ouib⁹ suis. S; ecōtra ē de
mliis: q nō se tales exhibēt eccle
sie sibi cōmisse. De quib⁹ Ber. sup
Cant. omel. lxxv. Pauci sūt ad
modū q non qrant que sua sunt
Ex oibus caris eius. Diligūt mu
nera: nec possunt pariter dilige
re xpm: q manus dederunt mam
one. Sed vnde hāc illis exuberā
re estimatis rerum affluentiam:
vestium splendorē: mensaz luxu
riam congeriē vasoz argenteo
rum et aureoz: nisi de bonis spō
se: Inde est: q ista pauper inopo
r et nuda relīngtur: facie misera
da: inculta hispida: exanimis. p
pter hec: non est hoc tempore or
nare sponsam sed spoliare: nō cu
stodire sed perdere non defende
re: sed exponere: nō instituere s;
prostituere: non pascere sed ma
ctare et deuorare: dicente domio
Vhe illis qui deuorāt plebez me
am sicut escam panis. **Z** Bul
tis alijs modis se habent ecclesia

A fici ad eccliam sponfam suaz: si
ue superiores prelati: siue inferio
res: qbus est aiarum cura com
missa. Sunt eni sicut agriculto
res: edificatores siue architecto
res. i. cor. iij. Dei agricultura estis
dei edificatio estis seqt. Et sapiēs
architect⁹ fūdamētū posui. ¶ Itē
B ecclesiastici habent se ad eccliam
sicut milites eius: et sicut vineaz
plātatores. i. cor. ix. Quis militat
vnq̄ suis stipendijs: Quis plan
tat vineam: et de fructu eius non
edit: Et sic multis alijs modis se
hnt prout infra dicet. Predica
tor ergo diuinus: de his conserat
cum clericis et ecclasticis: et vt q
libet uiuat fm̄ status sui dignita
tes: hortet quēlibz: vt exerceat su
am debitam operationem f3 gra
dum sui ministerij: ne de eis ve
rificet illud qd ait Ber. ad Euge
nium li. iij. Quid sibi vult: q̄ cle
rici aliqd esse: et aliqd videri vo
lunt: Intquū est minusq̄ sincer
¶ Nempe hitu milites: questu cle
ricos. actu neutru exhibēt. Itaz
neq̄ pugnant vt milites: neq̄
vt clerici euangelizant. Cuius er
go sunt ordinis: Cum enim vtri
usq̄ esse cupiunt vtrūq̄ deserui
unt: vtrūq̄ confundūt. Et vnus
q̄sq̄ iqt i ordie suo resurgat. In
q̄ isti. An nō q̄ sine ordie pecca
uerunt sine ordine peribunt. et.

¶ Tertia distinctio. De informa
tione episcoporum.

¶ Et ex clericis eligūt
episcopi: prout dicit
Hier. epistola. xliij.
ingens q̄ Alexandrie
a Marco euangel

sta vsq̄ ad heraclam et Dionisiū
episcopos ap̄sbyteris semp vnū
esse electum: et in excellētiōi gra
du collocatū: ep̄m nominabant.
Quēadmodū si exercit⁹ Impe
ratorem faciat: aut diaconi eligāt
de se quem industrius nouerit: et
archidiaconū vocent. Quid enī
excepta ordinatiōe episcopus q̄
presbyter facit: Segtur. Presby
ter et ep̄us. aliud etatis: aliud di
gnitatis est nomē. Et de hoc Bu
go vbi. s. c. xij. Sacri canones dis
finiunt: neminē in ep̄m eligēdū
nisi prius in sacris ordinibus reli
giose fuerit cōuersatus. ¶ Pri
mo ergo sunt omnes ecclesiastici
admonendi de ambitione digni
tatis et plationis cauenda. ¶ Se
cundo de electione canonice ac
legitime faciēda. ¶ Tertio de
dignitate ecclesiastica ac prelato
ne humiliter et cum timore susci
piēda. ¶ Quarto de ipsa digni
tate iuste et prouide gubernanda.
et de virtutibus et officijs ipsorū
regentium.

¶ Capl'm primū. Qd auctoritas
ecclastica non est ambiēda.

¶ Relatio enī siue digni
tas potestatis non est in
ordinate ambiēda: nec cupidi
tate appetēda: nec presumptuo

Cōmuniloquii.

se assumenda: vt. s. In parte ha
bitum est parte prima. ppter mul
tas causas: vt dictū est ibi. Et ma
xime prelatio ecclesiastica: non est

F

ambitiose appetenda: tū qz min⁹
est homini debita. Et prelatio ter
rena. Illa eni vt sepius debet ho
mini iure legitime successionis.

G

Non sic aut de prelatione ecclesia
stica: prout dī. Debr. v. Nemo
sumat sibi honorem: sed q vocat
a deo tanqz Aaron. Ideo dī ec
clesiastico viro: qest sacerdos f3
ordinem. Melchisedech: de cu
ius successione non legif. Et itez
non est ambitiose appetenda: ga
nimū periculosa: ne aie cōmis
se pereant: et multū laboriosa re
cte ministrantibus. i. Thi. v. Si
quis episcopatum desiderat: bo
num opus desiderat. Super qd
Mtero. epla. xliij. Opus inqt nō
dignitatem: laborē non delicias:
opus per quod humilitate decre
scat: non fastigio intumescat. S3
qz rarum est et difficile sic appete
re opus et laborem: sine honore
et alijs: Ideo periculosum est val
de: in prelationibus ecclesiasticis
appetere opus et laborē sine alijs

H

Et item appetens: sibi prelatio
nem conferri: eo ipso non est ve
rus episcopus aut patus. ait Zu
gu. ix de ci. c. xix. exponens illud
ad Thimo. Qui episcopatū desi
derat. Scopos intentio. Scopin

I

latine dicere: supintendere possu
mus: vt intelligat: se non esse ep3

qui preesse dilexerit non prodesse
Ille aut prodesse potest: q pecca
tum exterminare et mores corri
gere valet: sicut et vult. Ideo Ecc.
x. Moli q̄rere fieri iudex nisi va
leas virtute irrumpe iniquitates.

Item non est appetenda inor
dinate prelatio maxime ecclesiasti
ca ratione eq̄litate nature homi
num: propter quam non d3 quis
appetere dominari vel preesse al
teri. Job. xxxj. Nunqd nō in vte
ro fecit me q et illum. Ibi Greg.
mor. xxiiij. añ fi. Sancti viri cuz
presunt non in se potestate ordi
nis: sed equalitatem conditionis
attendunt. nec preesse gaudēt ho
minibus sed prodesse. Sciūt enī

M

q antiqui patres non tā reges ho
minū q pastores peccorum fuil
se memorant. Sen. ix. Terror ve
ster ac tremor sit super cuncta aia
lia terre. Mō dicit sup homines.

Sequit. Contra naturam super
bire: Est ab equali velle timeri.

Item non est appetenda pre
latio propter potestatis lubricita
tem: et precipitiū timorem. Unde
Sen. epla. lxxxviij. Relique am
bitam timenda res est: vana: ve
tosa nullū habens terminum. Et
segitur. Non in prerupto illic mī
stabis sed in lubrico. Et p⁹. Que

L

conqz vidētur eminare in rebus
humanis. Quis pusilla sint in cō
paratione humillimorum p diffi
ciles tamen et arduos tramites
ad eunt confragrosa in fastigia de

gnitatu vta. hec ille. Sic ergo difficile ē in via ardua et lubrica ambulare: quā homo cadat et aut tūber: sic difficile est viuere in dignitate maxime ambienti eā quā cadat. Et enim ait Bre. vbi. s. sepe transitoria pās animum p abrupta elationis rapit. Et qz eo qz extollit quo se super alios videt: illum oportet quod supra se ē sepe aspicere: vt p considerationē veri dominij decreseat tumor falsē dominij decreseat tumor falsē in arduo ambulare et non cadere: nisi homo solida timoris dñi pōdere. Iō Grego. vbi. s. Da nu humillime consideratiōis de primendus est tumor elationis Job. xxx. Eleuasti me valde. scio qz morti trades me. Vbi Grego. mor. xx. ante fi. Ad hoc solū fugitiue felicitatis aura subleuat: vt repente deteri in infimis sternat Ideo Dauid humiliatus ait. Ne qz ambulau in magnis neqz in mirabilib sup me. Diabolus enī ruit: qz elegit potius pesse qz sub eē: ait Aug. xliij de ci. c. xi. Et non est appetenda ambitiose prelato propter deiectionem deprimētis seruitutis et propter varietatem multimode sollicitudinis Job. xxviii. Ecce Gigantes gemunt sub aquis. Vbi mor. vi. aū mediū ait Bre. Quāto qz hic altius erigit: tanto curis graviorib oneratur: eisqz ipsi populis mente et cogitatiōe supponit quibus sup

ponit dignitate. Sequit. Homo in sublime eleuat: tantos super se sustinet: qstos suppositos regit. Ideo Gigantes. i. prelati gemunt sub aquis. i. populis: aut ibidem. Et post. Ipsa occupatio secularium dignitatū: tanto facilius vitijs premittit: qsto maioribus curis grauatur. Humanus qz pe aius videre et deuotare peccata vtinam valeat vel getus. Vñ et vir sanctus vidit. desideratas rerum celsitudines absqz peccatis ministrari non posse. vt enim ait Ansel. de similitudinibus. c. xv. Sic est de ambitiosis: sic de pueris venantibus papiliones. Qui dum illos sequuntur cadunt in foueas.

Caplm scōz quō sancti p̄es recusauerunt dignitates.

De dictas igitur causas et multas alias: de quibus supra parte prima vir ecclesiasticus non debet esse ambitiosus ad habendam prelatoz ecclesiasticam exemplo sanctorū patrum: sicut beati Ambrosij. de quo legit in vita sua qz cum esset electus diuino oraculo: voce sonante Ambrosium epum: et omnes in eum consensissent: egressus ab ecclesia tribunal conscendit: et contra suam consuetudinē tormenta personis adhiberi iussit: Nilominus populus clamabat. Peccatum tuū super nos. Ipe vō reuertens domum: p̄mpro

Cōmuniloquiū.

fiti voluit: et mulieres publicas publice ingredi fecit: ut illis visis populi intentio reuocaret. Et cum nec sic populus acquiesceret: nocte silentio fugam inijt. Et cum Tici-
nus se pergere crederet: mane inuentus ad portam ciuitatis: nihilominus fugam petijt: sed proditus est ab hesitio.

Q Similiter legitur de beato Gregorio: quod cum electus fuisset ab omnibus in pontificem: et fugeret ad saltus ne confirmaret: iditio colūne fulgide super se descendit inuentus est: prout dicitur in vita eius. Similiter legitur de beato Marco: quod pollicem sibi abscidit: ut indignus sacerdos habere. In li. quoque dicitur de sancto Antonio: quod cum fuisset in episcopum postulat: et ad benedictionem ducere: videns se aliter non posse euadere: ferro sinistram aurem radicitus coram omnibus secuit dicens. Saltem vel nunc probat non posse quod cupitis adimpleri: quod nullus aure precibus non potest ordinari.

R Cui dorothēus episcopus. Aliud est: lex ista seruatur. Ego autem si dederis mihi naribus truncatum aliquem sed moribus probum: non dubito: ipsum facere episcopum. Ille autem vim inferre temptarent iratus ait. Si me ulterius cogitis: et linguam propter quam mihi molesti estis abscindam: et tunc dimiserunt eum. Con-
similiter legitur li. iij. Historie triparite quod mortuo episcopo apud Se-

ropolim: hylarionem monachum elegerunt ciues. Et cum ille crebro refugeret Theophilus suadebat ei: ne sacerdotium refutaret. Tunc ille promissit dicens. Cras quod domino placuerit implebitur. Altera vero die venientes ad cellam eius cogeabant eum. **Q**ui-
bus ille ait. Prius oremus. Quod cum Theophilus laudasset: et simul orarent: hylarion terminus vite cum oratione illa suscepit. Si ergo sancti prefati: diuinis carismatibus pleni: virtutibus et moribus predicti vita eximij: et zelo diuini amoris et animarum salutis seruidi: sic refutauerunt prelationes ecclesiasticas: ob multitudinem periculorum sui et aliorum: quam temeritate per fas et nefas nos eas assequi nitimur? Ideo Gregorius pastoralis. c. ix. ait. Qui virtutibus pollens est: ad regimen coactus veniat: virtutibus vacuum: nec coactus accedat. Et de hoc Bernardus in epistola ad Senonensem Archiepiscopum. Multi inquam non tanta audacia et alacritate currerent ad honores: si inesse scirent onera: si grauari metuerent: nec cum tanto periculo quarumlibet dignitatum insulas affectarent. Sequitur. Scholares: pueri: et impubes: atque adolescentuli: ob sanguinis dignitatem promouent. ad ecclesiasticas dignitates: et de sub ferula transferunt ad principandum presbyteris. **U**etiores dicerem: quod vir

X gas euaserint: q̄ q̄ meruerit p̄n
cipatum. Sed v̄he terre: cui⁹ rex
puer est. ecc. x. **O** infrunita ambi
tio ⁊ insatiabilis appetitus auari
tie: in q̄rendo. s. ascendere de gra
du in gradum vsq̄ ad papatum
vel in agregando ecclesias simul
crudelis ambitio ⁊ incredibilis.
Sed v̄he qui coniungitis dumū
ad domū ⁊c. Et ibi m̄lta de hoc.
Caplm̄ tertium. De incōmo
dis ambitionis.

Rem. Ber. ad Eugenū
li. iij. **O** ambitio: ambiē
tiuz crux: quomodo om
nes torques omnibus places?
Nil acerbius cruciat: nil molesti
us inq̄tat: nisi tamen apud mi
seros mortales celebris negoti
is eius. An non limina apostolo
rum plus iaz terit ambitio q̄ de
uotio? An nō vocibus eius: no
strū tota die resulat palatium.
An nō questibus eius: tota legū
canonūq̄ disciplina insudat? An
nō spolijs eius om̄is italica in
hiat inexplicabili auiditate rapa
citas? Huic cōcordat Sen̄ epla
xlvij. Cupiditas iquit om̄is in
grata: ⁊ nemo eorum q̄ in repu
blica versant quos vincat s̄ a q̄
bus vincat aspicit. Et illis non tā
locundum est multos post se vi
dere q̄ aliquem granare. An se
habet hoc vitium om̄is ambi
tio seu om̄is cupiditas: q̄ icipit
semper a fine. s. q̄ appetit qd̄ ma
ius est. Et ponit exempluz bonū

eplā. lxxv. Audistis inq̄t canem:
missa a domino suo frustra panis
aut carnis aperto ore captantem
Quicqd̄ accepit: p̄tinus integrū
deorat: ⁊ semper ad spem v̄tu
ri inhiat. Idē enī nobis. Quic
quid enim expectantibus proicit
fortuna: id sine v̄lla voluptate ad
mittimus: statim ad rapinam al
terius attoniti ⁊ erecti. Hoc autē
non euenit sapienti: q̄ plenus est
hec ille. vere ergo ambitio insta
bilis est ⁊ inextinguibilis. Ideo recte
ait Ber. Crux ambientium ex q̄
plura assequit: plura ābit. ⁊ Sen̄.
ij. de benefi. c. xix. Nunq̄ inquit
improbe spei qd̄ dat satis ē: ⁊ ma
iora cupimus quo maiora vene
runt. multoq̄ concitator est ana
ritia in magnarum opum conge
stu collocata. Et flāme acrior: vis
est quo est maiori incendio ema
nat. Eque ambitio non patit quic
q̄ in ea mensura bonoz q̄scere
que quondam eius fuit impudēs
votum. Nemo agit de tribunatu
gratias: sed querit: q̄ non est p̄
tura ⁊ vsq̄ perductus. Neq̄ hec
grata est: si desit cōsultus. Nec
hoc qdem facit si m̄n⁹ est qd̄ vl
tra se cupiditas porrigit: ⁊ faculta
tem suam nō intelligit: q̄ nō vn
de venit respicit: sed quo tendit.
hec ille. Ex quo igitur gētilēs sic
despiciēbāt honores: ⁊ resutabāt
prout ait Val. li. iij. de Fabio ma
ximo: qui pene tantuz in recusā
dis honoribus gessit q̄tum ege

A

B

Cōmuniloquii.

Crat in merendis: fideles et maxie sapientes debent se ab ambitioe huiusmodi cohibere. Et eo ipso non sunt assumendi: sed repellendi: quo deprehendunt esse ambitiosi: prout ait Grego. sr. registri. Et de hoc Psal. li. vij. multum. **A**bi ait. Dum ambitio inualefcit calcata eqtate est procedendum in iustitia. Sequit. Est videre q plurimos aucupes in peccatum honorum pcepites: adherere potentibus: se reipublice iniurijs imiscere temptantes viam: qua se possint a latere vel aduerso i altum tollere. Et hoc vel ratioe expensarum: vel ratioe nobilitatis. vel ratione obsequiorum vel munerum: vel ratione hypochritaliu simulationu: vel fictaru dissimulationu: allegando se indignos ad officia dignitatum. Et eni ait ibi cum quidam ambitiosus monachus ad abbatiaz quam pceemerat vocare et ille modestiaz simulans: vt auidius peteret onus resugeret: et confiteret: se palā tante rei indignuz. **P**lane ait pnceps indignus es: qz eam clam: mihi data pecunia emisti: summamqz expressit. Sed per me non stat: quo minus pactio ipleat. **L**ibez me haberi iustum est. et tu domū radeas: vt qui dignus est: destitute presuletur et preficiat ecclie. **S**ed aliter accidit nūc d multis qui preficiūt mōis dictis. **A**bi dem narrat: q vacante ecclesia

Molana campanie: ad Lancellarium regis accesserunt tres viri. sc. abbas: archidiaconus. et prepositus regni causā agens fratris sulclerici. singuli offerentes pecuniā p dicto episcopatu. **E**mptio autem et venditio: vndiqz facta ē De solutione implenda cautū est diesqz prefixus electionis sollempniter celebrāde. Cumqz ad dies archiepiscopi et episcopi cōuenissent. prefatus cancellarius competitorum causas exposuit: et quicquid cū quolibet dictorum egisset dicens se exinde de episcoporum snia processurum. **D**amnatis ergo competitoribus symoniaci: pauper monachus: et totius religionis canonicus est electus ap probatus et introductus. **I**lli vō tres coacti sunt soluere id in quo se obligauerant vsqz ad nouissimum quadrantem. **E**t tūc ita agat cum procerib nostris q omnes sedes olefaciunt attentis et curiosis q odorat vis aut sagacitas canum: vt formellas leporum aut ferarum latebras deprehēdāt vt ait ibidem. **A**pparet ergo stulticia talium maxime carentiuz sapientia virtute et industria gubernandi: q ambiūt esse gubernatores nauis que est ecclesia in hoc mari magno: irruentibus tot veltis temptationum: et conquassantibus tot fluctibus tribulationuz: ne submergantur in diluuiū peccatorum: ga maledictum et mercedatum et

datum: et homicidium: furtum et adulterium inundauerunt. *Dece.* iij. vnde Tullius. i. de offi. c. xxv. ait. fm Platonem similiter eos facere qui inter se contendunt: vt potius rempublicam administrēt ac si naute certaret qd eorū potissime gubernaret. *Cessz* ergo oia ambitio ab ecclesiasticis.

Caplm. iij. Qd electio rite est facienda.

In enim sunt assumendi ad ecclesiasticam plantationē: ob improbam ambitionē: s; sūt eligēdi canonica electio: vt habitum est. s. a Hier. dicēte: qd electio rite ē faciēda: nō ob aliquā comoditatē tēporalē eligētū: vel emolumentū spēs: nec ob humanā intercessionē suasionē: aut comiationē: nec ob iordinatam ad personā eligibilē affectionem: aut carnalē cognationem: sed sunt eligendi ob diuini honoris cumulationē: ob ecclesie comoditatem: ob profectū et utilitatē aīaz spem: et ob virtutem ac mox ipsius eligendi perfectionem. De qua electione: decretorum di. xxiij. Qui eps ordinatus. De solēnitatē vō electiois di. lxiij. Epus duz fuerit. Et q; ibi multum de electionibus: ideo breuiter hic. Ab anno autem quinquagenario custodes vasorum erant de tribu leui. Numeri. viij. Super quod Gregorius mora. xxiij. dicēz qd p vasa fideles signi-

ficantur quorum curam suscipere nō presumant: nisi q bella tēptationum subegerint. vnde ait dominus ad Moysen. leui. viij. Congrega omnes cetum ad hostiū tabernaculi i electioe Aaron et filiorum eius: vt sciant omnes qd qui prestantior est ex omni populo: doctior: sanctior: et virtutib; eminentior: ille eligatur ad sacerdotium. *Alit* autem ibi Origen. in glo. Ideo qui alijs modis eligunt q predictis timeant dei iudiciū: et sibi imputari damna et perditionem aīaz et ruinam ecclesie que destituitur in institutioe mali prelati. vnde narrat Gregori; dial. iij. c. ix. de Pascasio qui respondit: qd loco penali deputatus fuerat nulla alia causa: nisi qd in partem Laurentij et Simacum sensit in eligendo euz ad ordines pontificatus. vt enim ait Grego. pmo registri: Necesse est vt omnes culpas et negligēcias sibi imputet qui ministeriū virtutis infirmo cōmisit. Et loquitur de ministerio prelationis. Et q; eligentes quodāmodo cōmittūt ministerium electo: si ille sit defectuosus et negligēs: culpe et negligētie illis imputande: nisi qd eēt absurdū: ille se modis aliquib; ingessit; prece: aut precio: vel snationib; importunis: cū fm Apo. nemo sumat sibi honore sed qui vocatur a deo.

Caplm. v. Qua intentioe de-

Cōmuniloquii.

bet electus consentire: et de nomi-
ne episcopi.

Electus ad prelationem
ecclesiasticā rite mō su-
pradicto consentiat: non
ex presumptuosa cupiditate non
M dominandi libidine: non ex cor-
dis inani iocunditate: sed intētio-
ne obediendi voluntati diuine: et
appetibilitate ministrandi deo: et
desiderio acquirendi lucrum ani-
marum: et affectu proficiendi in
ecclesia dei. Et hoc cum humili-
tate: timore: ac tremore: ait Aug.
ix. de ci. c. xix. Non est in hac vi-
ta inquit in actione amāduus ho-
nor: sed opus quod per eundē ho-
nozem fit vel potestatem si recta
atq; utilis sit. i. vt valeat ad utili-
tatē subditōr: q̄ fm deū est. vt. n.
ait Apo. Qui epatus desiderat.
N bonū op⁹ desiderat. Segt. Epā-
tus nom̄ ē opis n̄ honoris: vt ha-
bitū est. s. et Grego. i. pastoral. c.
viij. dicit: q̄ qui preesse concupi-
scunt: ad vīz sue libidinis instru-
mentum aplī sermonis accipi-
unt. quo ait. Qui episcopatus. et.
Quia Aposto. laudans desideri-
um: in pauore reddit qd̄ lauda-
uit: cū ait. Oportet episcopum ir-
reprehensibile esse: vnius vxoris
virū: sobriū: prudentem: pudicū:
ornatum: hospitalem: doctorem
nō violentū: non percussorem
O sed modestū: non litigiosum: nō
cupidū: sed domui sue bene pre-
positum: filios habentem subdi-

tos cum omni castitate. et sic de
alijs virtutibus quas enumerat
ibi bene. Sequitur. Illo tempo-
re hoc dicitur quo quisq; plebi-
bus preerat: pars ad numerum
ducebatur. Tunc enī fuit lauda-
bile epatum querere: quando p
hunc modum: quenquā dubiū
non erat ad supplicium perueni-
re. Cūz humilitate igitur et pau-
re suscipiendus est onus prelatio-
nis: ait Aug. de ci. vbi. s. di. Lo-
cus superior sine quo popul⁹ re-
gi non potest: et si ita teneat et ad-
ministratur vt decet: tamen inde
center appetitur. Quāobrē oīū
sanctum querit charitas virtutis
et negociū sanctū suscipit neces-
sitas charitatis. Quā sarctnā et si
nullus imponit: precipiēde atq;
intuende vacandū est veritati.
Si aut̄ iponit: sustinenda est pp
charitatis necessitatez. Sed nec
sic: vltatis talectio deserāda est:
vt subtrahatur illa suauitas: et op-
pūma ista necessitas. hec ille. Et
de hoc Greg. vij. registri dicit: q̄
sicut loc⁹ regiminis desideratib⁹
est negād⁹: ita fugiētib⁹ offerēd⁹
ne quis sumat sibi honore et. Et
li. ix. Sicut q̄ inuitat⁹ reuinit: q̄
situs refugit: sacris est altarib⁹ ad-
mouendus: sic q̄ vltro ambit. vt
importune se ingerit est pculdu-
bio repellendus. Nam qui sic
nititur ad altiora cōscendere: qd̄
aliud agit: nisi vt crescēdo decre-
scat: et ascēdēdo exteri⁹: ad pū-

Sda descendat: Sequitur. Eligen-
 dus videat qd imitetur: discat
 qd doceat: informet quod teneat
 Nam casum appetit: q ad sūma
 fastigia postpositis gradibus per
 abrupta querit ascensuz. Qui er-
 go suscipit onus: ob dei honores
 et proximorū utilitatē suscipiat: si ad
 hoc idoneus ē et utilis: vt pascat
 gregē dei pascuis diuinaz p̄dica-
 tionū: put ait Greg. vii. registri.
 Si is qui valet inquit: dei oues
 renuit pascere: ondit se pastores
 sūmū minime diligere. Si enim
 vrigent^r patris: p̄ explenda vti-
 litate cōi: de secreto p̄tis: ad pu-
 blicū nostruz descendit: qd nos
 dicturi sum^r: si secretum nostrū
 pponamus utilitati proximorum?
 Nā sicut toto desiderio debem^r
 occupationem fugere: ita si desit
 q̄ predicet: occupationis onus li-
 bentī necesse est humero subire.
 vt patet exemplis duoz pphiarū
 Aut entz Isaias. vi. ecce ego mit-
 te me. Aut Hierē. i. c. nescio loq
 Quod. n. vn^r hūiliter acceptauit
 alius laudabiliter expauit. vnus
 enim voluit proximis pdesse per
 vitam actiuam: alius vō: amorī
 conditoris inherere p̄ contem-
 platiuā. Sup qd filr q̄si idē p̄so
 pastoralis. c. vii. Nullus igitur se
 extollat ex tali electione: sed ma-
 gis se humiliet ait. Ber. ad Zir-
 chepiscopum Senon. Moli in-
 quit altum sapere. In alto enim
 posito: non altū sape difficile est:

et oīo inusitatū. Sed q̄to inusita-
 tius: tanto gloriofius. Sequitur
 Nō ergo felices q̄ pestis: sed si
 non pdestis vos infelices putare
 Debet enim cogitare prelatus et
 opa que assūpsit et pericula quib^r
 se imiscuit: dāna aiaruz p̄ quib^r
 se obligauit: et occupationuz fasti-
 gia que incurrit. ait Aug. epistola
 lxxi. peto: vt cogites: nihil in hac
 vita hoc tpe esse felicius facilius
 leti^r et oibus acceptabilius episco-
 pi aut presbyteri aut diaconi offi-
 ciosi tamen p̄funtorie aut adu-
 latorie res agitur: nihil apud deū
 miseri^rus tristi^r et damnabili^r. Et
 post. Nihil difficili^r piculosius et
 laborosi^r talū officio. Sed apud
 deum nihil beatius: si eo modo
 militatur q̄ impator postter iubet
 scilicet iesus xpus. Et post: de se
 loquens ait. Quid existimem si
 secundus locus tabernaculoz tra-
 deretur illi q̄ remū tenere nō no-
 uerat? Si ergo sic humiliter de
 se loquitur Augu. preditus omni
 sapientia et virtutum eminentia:
 q̄to magis debet q̄s cū timore et
 humilitate onus prelacionis assu-
 mere? Iō beatus Gre. p̄siderās
 pericula plationis assumpte plā-
 xit multum de assumptione sua
 ad tale onus: sicut ait ipse primo
 Registri. Cor meum inquit dere-
 ligt me. Nolite me vocare Nōe-
 mi: filios enim. pdidi. i. opera cō-
 templationis p̄pter terrenas cu-
 ras. prius cram super altitudines
 q̄ 2

X

Y

Z

Cōmuniloquii.

A terre: sed post causarum fluctib⁹ et tempestatib⁹ depressus. Et ponit exemplum. Simia: leo vocari pōt: sed fieri nunq̄ pōt. Quasi dicat vocari possum papa vel summus pontifex: sed nō fieri talis qualis esse debet papa. Et meum iudiciū. Mira ergo humilitas sanctorū antiquorū: vel in sugiendis talibus prelationibus vel in acceptandis cū timore: tremore: et humilitate: charitate cogen te. et plangenda est temeritas modernorū in ambiendis talib⁹ prelationib⁹: vel temerarie suscipiēdis.

C Caplm. vi. Qualis debet esse episcopus post consecrationem.

Qualis autem debet esse
q episcopus postq̄ est electus et consecratus deter

B minat Apосто. i. Thi. ij. vbi ait.oportet ep̄m irreprehensibilem esse sobriū prudentem. et. vi. s. Quas virtutes explicat Hiero. epistola. xliiij. quasi per totū. vñ ait ibi super illud ad thimoteū. Si quis sine crimine et. vno sermone omnes virtutes cōprehēdit. De quibus virtutib⁹ ibi sufficienter. Qualis etiam debet esse episcopus habetur decretorū di.

C xrv. Mūc p singulos: et di. lxxxi. d ordinādis. et. lxxxvi. Si q̄s vō. Iugiter ergo cogitare debet ep̄s interpretationē nominis sui. Scopos enim intentio interpretatur et scopin superintendere. Inde dictum vocabulum: q̄ ille qui pre

ficatur superintēdat fm Aug. sr. de ci. Et est nomē operis nō honoris: vt dictū est. Et vt ait Ber. ad Eugentium: ep̄i nomē nō dominum sonat sed seruitiū. Ideo debet iugiter intendere tam sibi q̄ gregi cōmissō. Act. xliij. Attēdite vobis et vniuerso gregi in q̄ posuit vos deus regere ecclesias Et. i. Be. vlti. Non dominātes in clero. Et de nomine ep̄i Ber. ad Senon. dicit: q̄ fm ethimo. logiam: pontifex dicitur seipsum faciens pontem inter deū et pplz. pertingit enim pons ille vsq̄ ad deum ea fiducia: qua non suā sed illius querit gloriā: et vsq̄ ad p̄ximū ea pietate qua non solū sibi pdesse desiderat sed p̄ximo. Sequit. Offert deo bon⁹ mediator preces populorū: reportans illis a deo benedictionē et gliaz. Supplicat maiestati p excessib⁹ delinquentiū: vindicat in peccantes p iniuria: nec populi requirit datum sed lucrum nec dei vsurpat gliaz: sed querit grāz. Memor ergo esse debz ep̄s iugiter sui nominis: vt viuat viuaciter: et opere tur virtualiter ea que nomen exprimit: ne dicatur ei Apoca. iij. c. Nomen habes q̄ viuas et mortuus es. Similiter debet esse memor sue excellentie et dignitatis. vt sit omnib⁹ in exēplū: ait Hieron. ep̄la. cxliij. loquens ad ep̄m In te omniū oculi dirigunt. Dominus tue cōuersatio quasi in spe

cula constituta: est magistra publice discipline. Quicqd feceris: id faciendū sibi omnes putāt. Laue: ne pmitas: qd aut q reprehēdere velint: digne lacerasse videntur: aut qui imitari: cogant de linquere. Et ibi loquens de qdaz ait. Subuenire pauperibus: visitare languentes: puocare hospicio: lenire blanditijs: gaudere cū gaudētibz: cecoz baculus: esurientium cibis: spes miserorū: solatiū lugentū fuit. In singlis virtutibus eminebat: quasi ceteras non haberet. Sic enim ephs memorans sue dignitatis eminentiam. puocabatur ad vite et virtutum excellentiam.

¶ Caplm. vij. Qd episcopus caueat ab omnibus vitijs: et specia liter a gula.

C Licet oēs virtutes quas enumerat Apo. i. et hi. ij. epo sint necessarie: tamē spālīr cauere dz vitia q sunt maioris ifamie: qlia sunt carnalia vitia. s. luxuria: gula: auaritia et c. et studere ad hñdū et iutes oppositas. vñ ait ibi Apo. Non oportet ephm esse vinolētū. Super quod ait Hiero. illud exponens epistola. lxxxij. vinolentia scurrarum est. i. cōmessatorū. venter enim mero estuās cito despumat in libidinem. In vino enī est luxuria: in luxuria est voluptas. in voluptate impudicitia. Qui enī luxuriatur: vincens mortuus est: q

adū inebriatur et mortuus et sepultus. Hoc ad vnius hore ebrietatem femora nudauit: q per lxxcētos annos sobrietate contexerat. Gen. xix. Loth p temulentiam: nesciens libidini miscuit incestū et quem Sodoma nō vicerat vna vicerunt. Gen. xviij. Sacerdotibus enim legalibz phibitū fuit vinū. leuit. x. in figura exterminande temulentie: et sobrietatis habende in sacerdotibz euangelicis. Et o enim dignitas excellentior: persona honorabilior: cōuersatio celestior: et operatio spiritalior: tanto magis est cauenda vinolentia et ebrietas: que et dignitatem vilificat: personā dehonestat: puerfationē infamat: et operationem debitā impendit. Jo ait Saluator discipulis. Lauete ne grauent corda vestra crapula et ebrietate. ¶ Item cauenda est prelatis lasciuia corporis et temulentia: ne ad eoz exemplū subditi ad vinolentiaz relaxentur. Ait Bre. mora. i. Cum maiores voluptati deseruiūt: nimiz minoribus lasciuie frena laxantur. Job xxx. Si quando ridebā ad eos: nō credebant vbi mora. ait Grego. Duz nos quasi licenter letos aspiciunt. s. subditi ipsi ad illicita resoluuntur. Et ibidem prelatus et arridēs timeri debet: et irat⁹ amari: vt cum nec nimia lenicia vilez reddat: nec immoderata seueritas edlosum. Ad alioz ergo co-

Cōmunilōquii.

hibitionem cauere debet prelat^{us}
a voluptatis lasciuia: et indebita
leticia. vnde et sancti amplius se
macerauerūt et cohibuerūt post
q̄ erant episcopi q̄ ante. Sicut
legitur in vitis patrū lib. ij. parte
x. de abbate vassica: q̄ postq̄ sa-
ctus est ep̄s multum coarctabat
aiam suam in duritia p̄tinētie. Et
quo cū discipulus quereretur: qua-
re sic se non cruciauerat existens
in heremo: respōdit. Sibi ibi erat
solitudo: quies: et paupertas. Pro-
pterea volebā gubernare corpu-
sculū meū: ne infirmarer et que-
rerem qd nō haberē. Hūc autē
q: hic seculum est: et occasiones
sunt plurime excedēdi: et si infir-
mitatem incurro: sunt qui succur-
rant: nō p̄dam. p̄positum mona-
chi. Iste sanctus austerior fuit si-
bi post assumptā dignitatē q̄ an-
te. Sed multi faciūt econuerso: qui
magis sibi austeri sunt an-
te dignitatē adeptas q̄ post. Tūc enī
magis indulgēt delictis q̄ ante et
forte si durī viuere vellent: non
habent gratiā ad hoc vt pri^{us}. Si-
cut legitur in vitis patrū li. ij. pte
xv. de abbate Ephyn: qui cū cēt
monach^{us}: nimis dure tractabat
vitam suam. Sed cū fact^{us} ep̄us
vellet ipsa duritia vti in ciuitate
quam in heremo habuerat: non
preualuit. Ideo prostrauit se in
p̄spectu dñi di. putasne dñe: p̄-
ep̄atum discessit a me gratia tua
et reuelatum est sibi: q̄ non. Sed

q: tunc sollicitudo erat: et cum nō
eēt hō: deus susceptor tuus erat.
Nunc autē in seculo es: et vbi ho-
mines auxiliāt tui. et ita nō habes
tantam grām ad austerā toleran-
da: sicut ante. Sobrietas igit fal-
geat in ep̄is veraciter: vt iugiter
intendere possint diuinis contē-
plationibus: et officia sua sine im-
pedimento dispensare subiectis.
Caplin. viij. Qd ep̄us caueat
ab omni luxuria.

Tez castitas purior: sin-
cerior: euidentior et vir-
tuosior debet esse in ep̄o
q̄ in alio: cū vita sua sit speculū
alijs vt dictū est. Iō ait Apo. q̄
oportet eū esse vnius vxoris viz
Sup qd Micro. dicta ep̄la. dicit:
q̄ nullo mō bigami vel cōcubi-
narij: cathenis inserti debēt sub-
ire ministeriū. vñ et sacerdos le-
galis vxorē virginē debuit acci-
pere nō viduā leui. xxi. ne honorē
pollueret sacerdotij. Quāto. n. di-
gnitas eminētiōr: tāto castitas ne-
cessariōr. Et q: dignitas ep̄oz sub-
limior: iō sūme puritas castitatis
est eis necessaria. Iō canones in
terdicūt mulieres habitare cū clicis
p̄ncis exceptis p̄p̄habitū ē. s. a
Grego. ix. Registri. vbi ait. per-
uenit ad nos: quosdā ep̄oz sub
pretextu solatiij in vna domo cū
mulieribus cōuersari. Sed ne p
hoc subanato: ibi iusta obrecta-
tionis detur occasio: aut p̄facilez
inimicus mām detractionis assu-

Smat: hec compescas: ne cohabitare patiaris: exceptis his quas sacra canoniz censura permittit scilicet matre: amita et germana. **M**elius tñ facit: si et a tali cohabitatione oio cōtineat. Et recitat ibi: qd dictum est. s. de beato Aug. q non consensit: secū habitare sorore. **Q**ue cū sorore inquit sunt: sorores mee nō sunt. Seq̃t Docti viri cautela: d3 nobis esse magna instructio. **N**ā incaute p̃sumptionis est: qd foris pauet: minus validū non timere. Et sapienter illicita superat qui didicit non vti cōcessis. Exemplum de Andrea epo: quem tēptauit diabolus de sanctimoniali secuz cohabitante. de quo. iij. dial. c. vij. Nulla enī debet eē familiaritas ep̃oruz ad mulieres. vnde legit ibi de Joāne papa: q postq̃ equitauerat quēdaz equū sibi a comodantū a quodā nobili: post ei⁹ cessionē: mulierem vxorē illi⁹ nobilis ferre recusauit. veneranda ergo pontificis castitas: cui se detulit bestia irrationālis. Sacerdotes enim gentiles esse non poterant nisi essent vni⁹ vxoris viri. Et virgines decē veste et Appollinis in perpetua ṽginitate marcebāt: vt ait Hiero. epla. xxvi. et hoc idē epistola. lxxxiij. et lxxxiij. vbi d̃ clericorū castitate.

Capitulū nonum. Qd episcopus caueat ab omni auaritia.

Similiter in episcopo debet esse munifica largitas in elemosynarū erogatione: et hospitalitatis sectatione vñ Apo. Oportet ep̃m eē hospitalē beniuolum. et. Summe autē canēda est auaritia cupiditas episcopis ait Hieron. epla. xxxiiij. **S**ic episcopi est inq̃t pauperū operibus puidere. Ignominia sacerdotis est p̃prij studere otuitijs. Et hoc idē: qd rerū est dispensator non dñs. **A**it ibidē. Ille optimus dispensator est qui nihil sibi reservat. Et ibidē. Timidus dispensator: es. Dimitte largitorem: vt sua ipse distribuatur. Ideo ep̃us debet eē munificus et pius in elemosynarum largitione: sibi et ali quantulū subtrahendo: et p̃p̃o: suas expēsas deuitādo: vt ampliores elemosynas facere possit. exemplo sancti Exuperij episcopi: de quo ait Hiero. epla. lxxij. vi. qd ipse: vidue sarcinē imitator esuriēs pascit alios: et ore pallente ieiunijs: fame torquetur aliena: omnemq̃ substantiā: xp̃i pauperibus erogando. **Q**ui talis est: in celo thesaurizat: exemplo Paulini Molensis ep̃i. de quo Aug. i. de ciuit. c. x. dicit: qd qñ Molani barbari vastauerūt: et ipse ab eis teneretur in corde dñm p̃cabat. di. Dñe nō exerceat p̃ aurum et argentum: vbi enim sunt oia mea tu scis. **I**bi. n. oia sua habebat: vbi eū thesaurizare monue

Cōmuniloqui.

rat qui mundo mala ventura s
dixerat. erogaueat enim paupe
rib⁹ sua: et in celo thesaurigauerat
omnia enim expenderat in erro
gatione elemosynar. liberatiōe
captiuoz: et seipz dedit p filio vi
dueliberando: put narrat Gre.
iij. dial. c. i. **B**ultū est enim deo
acceptandus ep^s elemosynarius
vñ et ppter pietatē in elemosyna
largienda placuit mltū deo bea
tus Greg. sic legitur. in vita sua.
Qui tātē fuit hospitalitatis: vt pe
regrinos ad mensaz quotidie in
uitaret. Et cū quadam die mini
straret aquam pauperi: ille dispa
ruit: et nocte xp^{us} apparuit ei. di.
Ceteris diebus me in membris
meis: hac nocte in meipso suscepi
sti. **C** Similiter legitur ibi: q^d cū
esset mōachus: et in penetralib⁹
monasterij a matre leguminib⁹
pasceret: apparuit vnus naufra
gus pauper qui petijt ab eo aliqd
Lui cōpatiens dedit numisma.
Qui eadem die redijt petens vt
prius. Et tunc precepit vestiario
dari sex numismata. Et cum co
gnouisset non esse numismata in
vestibulo. nec aliquid aliū: discū
argenteū in quo mittebant sibi a
matre legumina dari pcepit: ne
tristis abiret. Cū autē postea ecē
factus papa: et quotidie ante mē
sam eius comederēt duodecim
pauperes peregrini: quadā die vi
dit tresdeciz: quoz vn⁹ narrabat
statuz suū: nūc iuuenis nunc ve

tulus apparens. Et quo cū beat⁹
Gre. quereretur: qd esset nomē su
um respondit. Cur queris nomē
meū qd est mirabile? Et adiūxit
Ego sum naufragus ille: cui dedi
sti numismata et scutellam. Et il
la die destinauit de⁹: te futuz pre
sulem romane ecclesie et vicariū
beati Petri: qui distribuit cuilibet
prout opus erat. Sum enim
angelus dei: et custos tu⁹ vt quā
cunqz rez postules impetrare va
leas. Quo audito ait beat⁹ Gre.
Si sic deus ppter paruum mu
nusculuz mee paupertatis fecit:
Qta restituet: si in preceptis eius
pmanens: plurima studuero de
pluribus errogare: Et ibi legitur
de magnis elemosynis suis: et de
tribus millibus ancillaz xpī taz
pro lectis q^d pro quotidianis ex
pēsis ab eo reffectis. Episcopi igit
attendere debēt: q^d sunt successō
res apostoloruz qui distribuebāt
cuilibet prout opus erat de his q^d
ponebantur an pedes eoz: actu.
viij. et q^d sunt rerum pauperū dis
pēlatores et patres pauperz spūa
les: et debitores: vt de reb⁹ eoz
illis elemosynas largiantur: ait
Ber. in epistola ad Abbatē Gu
lielmū. di. q^d in gentilib⁹ gentilis
arguebat. Dicite inquit pōtīfices
in sacco quid facit aurū: qd scilz
est ad cōez vtilitatem: vel paupe
rum necessitatez releuandā. Au
rum inutiliter est in sacco cuz eo
pauperū necessitas non releuat.

D

E

F

Nec solum debent elemosynas
facere pauperibus hostiatim me-
dicantibus sed alijs subditis et pa-
rochianis penuriam patientibus:
et illam cooperientibus pro pudore
vel verecundia quibus pietas
est subuenire. Unde legitur in vi-
na patrum libro. ij. parte. xij. de
quodam episcopo qui accepit gra-
tiam ut singulis petentibus ele-
mosynas daret. Et cum venisset ad
eam mulier quedam vestita et etc-
ribus: apertis manum voluit dare mi-
hi: et clausa est manum: et levauit pa-
rum: et venit alia mulier benedicta:
Qui videns vestes eius misit ma-
num volens dare parum: quod aper-
ta est: et levauit multum. Quod
admirans inquisiuit de illis mu-
lieribus et inuenit quod illa que bo-
nis vestibus utebatur: de honestis
mulieribus erat: et ad paupertatem
deuenerat: sed pro opinione na-
taliu suorum induebat se bonis
vestibus. Alia vero causa questus
vestierat res vetustas. **U**n-
de et frequenter magis pius est subuenire
nobilibus pauperibus vel hone-
stis suam paupertatem pro verecun-
dia dissimulantibus et cooperien-
tibus: quam mendicantibus hostiatim
et effronter petentibus: Et de ex-
emplis erogandi elemosynas pau-
peribus legit in vita Johannis
elemosinarius per totum. **U**bi narra-
tur de illo: quod ad dominum ait. **I**dea-
mus domine: quod prius deficiet: vel
tu in dando mihi ut erogem vel
ego dando pauperibus que das

mihi. Unde et multas sibi despon-
sauerat: ut dicitur ibidem.

Capitulum. decimum. Quod episcopus sit
hospitalis in domo sua.

Non solum debet esse episcopus
elemosynarius erogan-
do elemosynas pauperibus
medicantibus sed debet esse ho-
spitalis. omnibus suppuentibus secundum quod
precepit apostolus. ad thimoteum. quod episcopus esse ho-
spitalis Super quod Hieronymus. dicta episto-
la. i. quod hoc precepto Abraham et
Levi angelos hospitio suscep-
erunt. quod. scilicet. hospitalitatem dilexerunt
Genesim. xv. et xij. **U**n-
de et debet. xij. **P**er
hanc quod angelos suscepit. Ho-
spitalitas. non est in omnibus commendanda.
Nam sacra res est mensa hos-
pitalis ait Genesim. xij. de benedictis. c. xix.
Nec hospitali suo debet aliquis esse in-
gratus prout ait ibi: de milite hos-
piti ingrato: et ideo vituperato. Et idem
Tullius. de officiis. c. ij. Recte laudanda
est hospitalitas. Est enim ut mihi
habetur valde decorum patre: donum
hominum illustrium. Et hoc etiam
apud gentiles prout ait ibi. vi. Sy-
monem Athenis hospitalem fuisse
et instituisse: ac vilicis imperasse:
ut omnia preberentur his qui in vil-
lam suam diuertissent. **L**oquitur
ibi de illis qui vocabantur Lacedaemones
Similiter de hoc Ambrosius. d.
officiis. ubi ponit exemplum de Leui
iudic. xix. **T**am ergo in sacra scri-
ptura quam in libris gentium hos-
pitalitas semper laudatur. i. pe. iij.
Hospitales inuicem sine murmu-
ratione. Unde Dugos. **H**ospes

Cōmuniloquiū.

Nōs: hostiū petens: quasi hostio
pedem inferat. Antiquitus enim
qui recipiebat: et qui recipiebatur
venientes ad hostiū ponebant
pedem in eo: et affirmabāt quod
vnus alium non deciperet. Et sic
vterq; ponens pedē: amicitie pa-
ctum firmabant. Unde et facili-
s: benignus: aptus: et qui aduentus

O amicorū non subterfugeret: s;
eis ad hostiū libenter se expo-
nit dī hospitalis. Unde et hospi-
tes non solum sunt inuitandi: sed
etiam ad hospitium trahendi: exē-
plo Abrahę et lothi vt dictum est: et
exemplo discipulorū: qui coege-
runt xpm dicentes. *Uane no-
biscum quoniā aduersperasce* etc.
Super quod Greg. li. ij. Omel.
ij. dicit. qd non solum sunt hospi-
tes inuitandi sed etia; trahendi.

P Unde narrat. Ioannes Cassia-
nus lib. ix. collocationis de quo-
dā: q si p qnq; dies ad eius cellā
nullus fratrum aduenisset: refe-
ctionem differebat. Et tūc sabba-
to vel dominico ad ecclesiam p-
cedebat: vt si quem peregrinū re-
perisset: ad cellā reduceret: non
tam illius necessitatis obtentu q̃
sue humanitatis gratia. Unde et
irrationabilia debent hoīes solli-
citare ad hospitalitatem. Hic enī

Q Ambz. exam. Omel. v. Discant
hoīes hospitalitatis iura suare: et
ex auius cognoscant quid reli-
gionis sit hospitib; defferendi: q̃
obsequia deputanda. quibus cor-

nices obsequia sua negare nō so-
lent. Hic enim ibi d ciconijs. qd si
mul ferunt: vno agmine proficiū-
cuntur: si qua pergendus putant
Quas cornices deducunt ac dirigi-
gunt: et velut quibusdam turmis
stipantib; prosequunt: et q̃si hos-
pitiū respiciunt. Ideo ait ibi Am-
bro. Hos his ianuās claudimus
quibus aues alas suas conferunt
q; adiuuamenta ciconijs aduer-
sus inimicas aues cornices con-
ferre dicunt: et per intervalla tem-
porū residere in eis de; locis ci-
conie cum cornicibus reperiunt
Sic ergo discamus: hospitium da-
re peregrinis exemplo auium p-
dictarū. et etiam exemplo ho-
minum infidelium. Et enim ait
Polycratus li. viij. c. xij. infide-
les consueuerūt aduersus hostes
etiam cum proprio periculo pa-
trocinari hospitibus quos infra
quadriduum hospitio suscepisset.
Notā enī criminis contraherebat
quisquis añ quintā diem hospitii
peregrino humanitatis patrocini-
um denegabat. Ob equitatem
enim hospitibus exhibendā: hos-
pes antiquitus dicebat quē nunc
dicimus peregrinum. Cui q̃sq;
fuerit inhumanus: de iure antiq;
iniquus est vt ait ibi: An de hos-
pitalitate sacerdotis ydolorum le-
gis li. vij. ecclesiastice hystorie. c.
xxiij. qd cū Grego. eps urgente
temporis procelle angustia in al-
pibus: in phanum Epolinte di-

S uertisset a sacerdote: & prophano officiosissime exceptus est. Post cuius discessus accessit sacerdos ex more poscere consulta & responsa. s. ab ydolo. Sed nihil inde responsi veniebat. Iterum & iterum sacerdos victimas repetit: & nihilominus semper silentium permanebat. Cumque sacerdos stupore estuaret in somnis demonium apparere se nihil posse fatetur. Percussitque cum ait. aduentu Greg. episcopi se esse expulsam. Et cum perquireret sacerdos: quod remedii daret: ait: non aliter licere sibi ingredi locum illud: nisi Greg. permisisset. Quibus auditis sacerdos secutus est beatum Greg. & ad eum perueniens: rem ex ordine perdidit: humanitatis sue atque hospitalitatis gratiam amonuit querellam nimis expoit: adempta facultate questus sui deplorat: ac reddi sibi omnia in pristinum statum deposcit. Scribit beatus Greg. epistolam in hec verba Grego. Apollini. p. m. m. tibi redire ad locum tuum & agere que consueuisti. Quam epistolam cum posuisset iuxta simulacrum affuit demon respondens poscenti. Quod ille admirans & dicens penes se: quod Grego. erat maior illo: clausis ianuis phan adijt Greg. & prostravit se ad pedes eius: rogans: ut illi se deo offerat: cuius virtute Greg. diis gentium imperabat. Qui cum instaret: cathecuminus factus est ab

eo: & postea liberatus: & in tantum vite merito ac fidei virtute profectus: ut ipse in episcopatu beato Grego. successor extiterit. **V** Laudanda igitur hospitalitas sacerdotis in fidelis: venerandaque sanctitas pontificis in tanta quoque pietas Saluatoris: dictum sacerdotem iustificantis: & commendanda hospitalitatis gratitudinis urbanitas prefati episcopi erga humanitatem hospitantis. Fuerunt enim antiquum grati hospitibus suis: & hospitatorum ingratitude fuit multum reprehensibilis apud eos. ait Seneca. de beneficiis. c. xxviii. Abi ait de quodam milite naufrago: quod cum esset in possessionem cuiusdam appulsus receptus est ab illo triginta diebus. Recedens vero ait. Referam de te gratiam: si contingat me videre imperatorem. Cumque venisset ad Philippum regem macedonum petijt sibi dari predia illius a quo fuerat hospitatus. Quod ille fecit. Alius vero expulsus: non sicut rusticus iniuriam tacitus tulit: sed regi omnia intimavit. Qui mandavit: ut omnia priorum domo restituerent: & multum improbitatis & hospitum ingratitude testantia. **X** Similiter narrat Eusebius. li. v. c. i. de quodam: quod cum esset ab aliquo humanissime hospitatus: hospitem ad pugnam prouocauit. Ille vero cum esset viribus corporis & animi virtute superior: mones

Cōmuniloquii.

Z Ingratum voluit, magis q̄ vince
re. Tuum inquit sit crimen: hos/
pitem occidere voluisse. **D**eus
autem non erit. vt hospes sit occi/
sus. Cum ergo hospitalitas sit in
omnibus commendanda. mul/
to magis in episcopis ⁊ ecclesia/
sticis q̄ sunt rerū dispensatores vt
dictum est. **A**nde ⁊ beatus Gre/
go. electōez cuiusdā q̄si auari dī
reprobasse: eo q̄ audierat eū ad
charitatē domus sue exercendaz
neminē inuitasse: prout ait **Po**/
licrat⁹ vbi. s̄. Omnes enim sunt
recipiendi: ne boni excludant: ait
Augu. ep̄la. lxxvij. ⁊ **C**riso. super
Mat. Omel. lx. Ideo de vidua
dī. i. **T**hi. v. Si hospicio recepit.
⁊ de hospitalitate in vitis patruz
parte. i. per totum. vbi mītra nar/
rantur de hospitalitate sanctorū
patrum antiquorum: ⁊ supra pte
prima vbi de p̄ncipis hospita/
tate. in hospite autem summe
cōmendanda est illaritas. **A**nde
Bfm fabulam **J**upiter ampli⁹ ac/
cepit hospitium pauperis euz
illariter suscipiens fm illud poe/
te: Super omnia vultus accesse/
re bo ni: nec inheres pauperis vo/
luntas. **H**ec enim illaritas ē deo
accepta. q̄ illarem datorē diligit
deus. i. cor. vij. c.

Cap̄lm. xi. Qd mensa episco/
pi resulgeat honestate sancta.

Et q̄ nulla hospitalitas ē
accepta: nisi fuerit gra/
ta vrb̄anitas in hospituz

susceptione debita liberalitas in
necessariorum subministracione
⁊ modesta illaritas in vultus ⁊
gestuum conuersatione: ideo epi/
scopus ⁊ vir ecclesiasticus debet
esse cum hospitibus in mensa: re/
ligiosa illaritate iocunda: libera/
litate munificus: ⁊ celesti colatio/
ne affabilis: alimentis celicis pa/
scendo aīas: sicut corporalibus
corpora pascit: **E**xēplo beati **A**u/
gustini d̄ q̄ legit̄ in ita sua: q̄ hos/
pitalitatem semper exhibuit: ⁊ in
ipsa mensa lectionem magis q̄
epulationem vel porationez di/
lexit. Nulla verba mala sustine/
bat: nullas detractiōes. **A**nde in
mensa sua scripti erant hi versus
Quisq̄ amat dictis absentū ro/
dere vitam. **H**anc mensā indi/
gnam nouerit esse sibi. **O**mnes
conuiuiam a superfluis ⁊ noxijs
fabulis abstinere docebat. **E**t ne
quis facili iuratione in periuriuz
incidisset ⁊ in ecclesia p̄dicauit.
⁊ in suis instituit ne ḡsturaret ad
mēsz. **E**t q̄ lapsus cēt in vnū de
statutis p̄debat porcionē. **E**rat eni
numerus poculorū suis p̄fixus
Consumiliter narrat **H**ieroni/
mus de bono ep̄o q̄ apposita q̄/
q̄ libabat in mensa: vt superstitio/
nez suggeret: ⁊ continētiā seruaret
Sermo eius: ⁊ omne conuiuiuz
de scripturis erat: aut libenter au/
dire: aut verecunde responderi:
praua vō acriter cōfutare: di. p u
t are contra se: magisq̄ docere q̄

vincere &c. Nec sunt fercula celestia: hec pocula sacra que debent ministrari: & propinari in mensa episcopali. Nec sunt ornata magis ornantia mensam quam vasa aurea vel argentea quam utinam multi episcopi in mensis suis haberent exemplum beati Augustini de quo legitur in vita sua: quod cocleariis tamen argenteis utitur vasa cetera quibus mensa cibi in ferebant testea et marmorea fuerunt: non tamen necessitatis inopia quam proposito voluntatis. quod si voluerat in voluntaria paupertate. Unde et plebi dicebat: se malle ex collectionibus plebis vivere quam possessionum curam vel gubernationem pati. Et cum ecclesie pecunia deficeret. hoc populo nuntiabat: non se habere quod pauperibus erogaret.

G **E** contra est de multis. qui cumulant vasa aurea et argentea in mensis et parum cogitant de pauperibus quod forte non habent vasa lignea. De quibus bene Bernardus super Cant. omel. lxxv. Unde hanc illis exuberare estimas rerum affluentiam. vestium splendorum: et congeriem vasorum aureorum et argenteorum nisi de bonis sponse? Non autem sic fuit de illo rege de quo legitur: quod noluit uti nisi vasis fictilibus. Unde versus. Sicilibus ce nasse ferunt Anathoclea regem. Et quod albato sepe onerasse luto. Et quando renti cam respondit. Rex cum sim. Et idie figulo satis genitore. Porro unam reuerenter habere cunctis

repete. Diues ab exili progredire domo.

E Caplin duodecimū. Quod episcopi conuiuii desit voluptas et adsit modestia.

Pontifex ergo debet cum hospitibus conuiuari ad modum phorum et sanctorum: non ad modum popularium et ciuiliū. est enim triplex conuiuius. scilicet plebeius siue vulgare in quo regnat voluptas et vanitas. Isa. v. Lythara et lira &c. in conuiuiis vestris: et post dominum non respiciatis et est conuiuium modestum et ciuile: in quo regnat societas et honestas. de quo Psal. li. viii. c. ix. Ciuilitur conuiuare est illari vultu: larga manu: diligenti officio amicare conuiuium: et quod in vsum suppetit: habita consideratione loci et temporis singulis dispensare: non ex tristitia aut ex necessitate. In quo conuiuii difficile est abstinere a peccato saltem leui seu veniali. Et est conuiuius phicum. De quo ibidem. Conuiuia phica sunt omnia castigata et in suis regulis limitata. Socratez non reuocant: ne posituam iustitiam exequat: nec Platonem a naturali inquisitione Thimeum non prohibet causas rerum omnium aperire: nec aliquis a quocumque virtutis officio retardat. In tali conuiuii apud phos regnabat veritas: apud sanctos regnat et veritas et charitas. Unde et Saluator ait

Cōmuniloquii.

discipulis. Nō grauent corda ve
stra crapula et ebrietate. qn. s. vi
res possint libere operibus suis i
tendere absq; impedimento. Il
li sancti epulabant in agnis sin
ceritatis et veritatis: et modo cum
deo epulantur in delitijs eternis.
L Secura. n. mens q̄si iuge iuiui
puer. v. Comedunt. n. s. panib⁹
quos sapientia proponit in mēsa
et bibunt de vino qd̄ miscuit. pro
uer. ix. religiosa maturitate gau
dentes ad imitationē illius ppli.
Judith vltimo. Populus erat io
cūduz s; facie sanctoz. ¶ Qua
liter autem conuiuia antiqui ordi
nabāt narrat Eal. li. v. c. i. di. Cō
uiuium sollēne maiores institue
runt: cui p̄ter cognatos et affines
M nemo interponebatur: vt si qua
inter necessarias personas que
rela esset orta: apud sacra mense
iter hilaritate aior: fautorib⁹ cō
cordie adhibitis tolleret. Sene
ctuti iuuentus ita cumlatum et cir
cūspectum honorem reddebat
tanq̄ si maiores natu: adolescen
tium cōes essent patres. Eo mo
do circa iuvenes senectus. cū ali
quem ex pluribus cōiunctis: aut
propinquum aut amicum ad cu
riam deducebāt: affixi valuis ex
pectabant: donec reducendi et of
ficio fungerent: q̄q; voluntaria
N statione et corpora et aios ad pu
blica officia impune sustinēda ro
borant: progressusq; breues inul
cem virtutū suarū: verecūda la

boris meditatioe ipsi inuitati ad
mentiam diligenter querebāt. qui
nam illi iuiuius interfuturi essent
ne senioris aduentum discubitu
precurent: sublataq; mensa po
ris consurgebant. Cene quoq; tē
pore q̄ parco et modesto sermo
ne solliciti sunt vt maiores natu
in iuiuijs: ad tybias egregia suo
rum opera carmine cōprehensa
pangebant: quo ad ea imitanda
iuuenū uirtutē alacriorem redde
rent. hec Eal. Lurialis ergo ur
banitas antiquorum in conuiuijs
statuendis et rationabilis ordina
bilitas: et vtilis cōmoditas. Nec
mirum: qz phia est totius ciuilita
tis et omniuz agendorū magistra
Unde et ipsa sapiētia patris docu
it instituere conuiuū qn̄ ait Lu
ce. xiiij. Cum inuitatus fueris ad
nuptias recūbe in nouissimo lo
co. et c. Et omnes ad conuiuū in
uitauit. Luc. xvij. Homo quidā
fecit cenā magnā. et honestos vo
luit eē iuiuas Math. xxiij. Quo
modo huc intraſti non habēs ve
stem nuptiale. ¶ Episcopi ergo
imitent sūmum pontificem Je
sum xp̄m in instituendo cōuiuia
et in inuitando ad ea: et legi faciāt
egregia facta scōz patrum in mē
sis suis que describunt in scriptu
ris sacris: excludendo cantica va
nitatis. carmina secleritatis: et hi
strionica spectacula curiositatis:
vt sic sint d̄formia eoz cōuiuia a
vulgarib⁹ et plebeis. De alijs vō

O

P

Q

virtutibus quas ait Apo. esse ne-
cessarias episcopo supersedeo ad
presens: cum de illis Hieronymus
sufficienter determinet epla: xliij.
et xliiij. et de quibus in glosa pri-
me. Th. iij.

¶ Quarta distinctio. De officiis
ecclesiasticorum.

¶ Caplin primum de dispensatione
sacramentorum quam habent episco-
pi et curati.

Abito quales esse de-
bent ecclesiastici com-
muniter videndum est
de officiis eorum et spe-
cialiter de tribus que

R sunt: sacramenta divina dispen-
sare. Precepta dei denuntiare. pi-
as et iuges orationes coram deo
pro populo presentare. In quorum
figura ait ter dominus Petro pasce pa-
sce pasce. Jo. ultimo. Eorum enim
est sacramenta dispensare cum sint
spoli ecclesie: ut generet filios dei
et ecclesie. Unde Grego li. ultimo
Registrum i. fi. Lensemus eos qui
apostolorum figuram tenent predi-
care: baptizare: communionem da-
re penitentes suscipere: peccata sol-
uere. Math. ultimo. Eunt in
mundum vniuersum predicate
euangelium docentes omnes gentes
et baptizantes eos etc. Joannis. xx.
Quorum remiseritis peccata re-
mittuntur eis. etc.

¶ Capitulum secundum. De ve-
ritate predicabilium: et obligatio-
ne ad predicandum.

Item ipsorum est dei docu-
menta denuntiare: et ea
populo predicare. Job. xxi. Si
aduersum me terra clamat: et cum
ipsa sulci eius deflent. Si como-
di fructus absque pecunia. etc. Abi
Greg. mor. xxi. in fi. multum. Abi
ait. Quod terram clamare: est con-
tra regentis iniustitiam subditos
dolere. Et fructus absque pecunia
comedit: qui comoda ecclesiastica
ad vsum corporis accipit: sed ex
hortationis ministerium populo
non impendit. Sequitur. Quid ad
hec nos pastores dicimus: quod offici-
um quidem precibus suscipimus:
sed ecclesiastica alimenta muti co-
medimus: Exigimus quod nostro
debet corpori: sed non impendi-
mus quod subditorum debet cor-
di. Ege. iij. Audies verbum ex ore
meo: et annuntiabis eis. Abi Greg.
li. i. Omel. xi. Prepositus sine cul-
pa non est: quando verba vite non
audiens ex sua culpa mori sub-
iectus. Hunc ipse occidit. quia cum
mori tacendo tradidit. Abi enim
subiectus ex culpa sua mori: ibi
his qui preest quia tacuit reus mor-
tis inuenit. Tot occidimus quos
ad mortem ire tepidi tacentes vi-
demus Luc. x. Dignus est enim
operari mercede sua. Abi Gre.
li. i. omel. xv. iij. Pensamus quod
dationis sit sine labore merce-
dem laboris suscipere. Et. Hier.
epla. xliij. dicit: quod doctrina a sa-
cerdotibus expectatur: et vetera

T

V

X

Cōmuniloquii.

precepta sunt legis: et ad Thimo-
teum plenius legi opus episcopus
et amplectentem eum quod finem do-
ctrinam est fidelem sermonem:
ut potens sit exhortari sana do-
ctrina. et. Ideo Osee. iij. Quia:
repulisti sciam: repellam te ne sa-
cerdotio fungaris mihi. Sic eni
sensibiliter patet: militie stipendia
recipere a non militibus: mer-
cedem pastorum suscipere a non cu-
stodientibus gregem conducto-
rem mercedem accipere a non labo-
rantibus in vinea: iniustum est et im-
plum. Sic et iniustitia magna est
accipere a populo precia pecca-
torum: et non habere curas debitas
et ipso nec soluere debita officia.
Ideo ait Apo. Quis vnus militat
stipendijs suis: Aut quis plan-
tat vineam: et defructu illi non edit.
Quasi dicat. Illis debetur stipen-
dia ecclesie qui militant pro ea: et
eam plantant: et pascunt. Et ait
ibi. Si seminauimus vobis spua
lia: non est magnus si vestra me-
tamur carnalia. Et de hoc Bre.
vbi. s. multa et mor. xxiij. Et super
euangelium. dicta Omel. et super
Ege. vbi. s.

Z Caplm. tertium. De sanctitate vi-
te predicantium et virtuositate.

Et ut predicatio sit fructuo-
sa: oportet quod sit sanctitas
et perfectibilitas a parte pre-
dicantis: quia peccator dixit deus:
quare tu enarras iustitias meas
et assumis testamentum meum per

os tuum? predicatorum enim sunt
organa veritatis et aliquando ser-
mo subtrahit culpa predicantis:
aliquando pro culpa auditorum:
ait Greg. mor. xxx. in fi. Tunc eni
est sermo vinar et efficax: cum est
predicantis pura sanctitas: et vir-
tuosa perfectibilitas: Sicut de bea-
to Stephano Act. viij. dicitur. quod non
poterant resistere sapientie et spiritui qui
loquebatur. **E**t de hoc narratur
li. x. Hystorie ecclesiastice: quod cum
sancti patres conuenissent ad co-
cilium Nicenum: et ibi essent phi-
losophi et dialectici: quorum vnus non li-
ctus cum episcopo in dialectica mo-
uebat in tantum quod fiebat ingens
spectaculum conuenientibus ad
audiendum: non poterat concludi
philosophus aut astringi. Tanta enim
dicendi arte obiecia omnibus oc-
currebat. quod vbi maxime putabatur
astringi: velut anguis lubrica la-
beret. Quod videns quidam ex co-
fessoribus vir simplex et nihil ali-
ud sciens nisi Iesum christum: et hunc
crucifixum poposcit: se cum philo-
sopho sermocinari. Quod audientes il-
li quod nouerant eius simplicitatem: no-
lebant pati: ne risui efficeret san-
cta simplicitas. Sed ille persistit
mouens sermonem et dicens. In no-
mine Iesu christi: perbe audi me: et que
vera sunt. Deus vnus est qui fe-
cit omnia: et creauit virtute verbi
sui. Hoc verbum est sapientia:
quem nos dicimus caro factum. Et
filius natus per passionem et mortem
nos a morte

nos a morte liberauit: et resurre-
ctione sua vitam nobis eternam pro-
misit. Quem omnium iudicem ex-
pectamus. Credis ita phē. Et il-
le velut si nunquam ullum sermonem
dicendi didicisset: ita stupefactus
virtute verborum: ac mutus: hoc
solum ad omnia potuit respondere.
Ita sibi videri: nec aliud posse ma-
gis esse verum. Cui senex. Si hec
ita credis: surge sequere me: et Christi
fidei signaculum suscipe. Et conuer-
sus phē ait ad omnes. Viri
eruditi: dum verbis mecum res ge-
sta est: verba verbis opposui: et
que dicebantur: dicendi arte sub-
verti. ubi vero virtus pro verbis
processit ex ore dicentis: nec veri-
tati resistere: nec homo aduersari po-
tuit deo. Et ideo si quis vestrum po-
tuit in his que dicta sunt sentire
que sentio credat Christo et sequatur
hunc senem in quo locutus est de-
us. Et ita phē: Christianus factus tan-
dem gratulatus est: se esse victum.

E Consumiliter legimus libro. ij. hy-
storie tripartite. c. viij. ubi dicitur
quod cum disputationis delectatione
traheretur negotium fidei unus e
confessoribus laicis obuiavit di-
cens. Audite. Christus et apostoli non
nobis artem dyalecticam tradide-
runt sed doctrinam euangelicam:
fide pura et bonis operibus obser-
uanda. Quod dictum omnes appro-
bauerunt: et dyalectici cessauerunt.

F Ibidem legitur. quod unus ma-
gnificētia sermonis illuderet sa-

cerdotibus quidam senex simplex
hoc non ferens accessit proferre
sermonem. unde fuit formido ma-
gna maturioribus. In nomine domini
inquit o phē audi dogmata virtu-
tis unus est creator omnium: et ver-
bus eius quo creauit omnia: quem
filium nominamus: cum hoc credi-
mus. Noli inuestigare studium. et
si credis hoc: responde. Et ille stu-
pefactus: credo inquit: et mutatus
est ineffabili virtute.

G Ibidem
legitur: quod cum Constantinus im-
perator venisset Bisantium et phi-
llorellus disputare cum Alexandro
Constantinopolitano episcopo de
dogmate veritatis. Et cum esset unus
ex omnibus electus omnium con-
sensu: et alij silentes deberent in-
tendere: ait illi sanctus episcopus. In
nomine iesu Christi impero tibi ne lo-
quaris. Sicque factum est. ut enim
eius audiuisset sermonem obligato
ore conticuit. An non igitur hoc
maius miraculum: an ut lapsus:
violencia verbi diuideret: quod
aiunt Julianum fecisse Chaldeum.
ut dicit ibi.

Predicator ergo
si vult ut verbum eius sit efficax:
hauriat silentia gratiarum a deo: quod
bus se impleat: et amore diuino
ferueat: ipsumque verbi auctorem ex-
oret: ut verbo suo virtutem tribuat
ad corda auditorum penetranda.
Dominus enim est preparare ani-
mum: deus autem gubernare lin-
guam: puer. xvi. Elere enim dominus
dabit verbum euangelicantibus

Cōmuniloqui.

virtute multa: illis scilicet q sunt vere euāgelicātes. ¶ Hanc gratiam habuerūt sancti quidam a summo magistro: qui verba proferebat fm auditorū qualitatem vnde Baymo. sup primā ad corinthios. In vita inquit sancti Lesarii legitur: q spūs sanctus sermonem eius disponebat vt oīū conscientias verbis pcuteret: q si auditores sibi eas māifestassēt

¶ Ibidem narrat: q quidā adulescens hō scelestus: beato Augustino pdicante intravit: statiq ipso non attendente: sermo eius versus est ī vitia illius. Qd ille considerans a deo sibi reuelatū esse de se credit: et emēdatus est.

¶ Similiter idē narrat de se. vi. confessionū: q ipso docente aliū intravit: et ille non cogitās: de ludo cui ille erat intentus cū insione mordaci locutus est. Qd ille in se rapuit: nec ppter aliud q ppter se hoc dixisse credidit: et qd aliū acciperet ad succurrendū: ad se ardentius diligēter ipse accepit scilicet exiuit de illa fovea: vt apte tibi scilicet deus: ait Aug. tribueretur eius correctio. p me quidem illam scilicet necessitatē operatus es. loquitur ad deū etc.

¶ Consimiliter legitur de eo in vita sua: q eo docēte: sermo eius pcessit infra errorem manicheorū Et cū sederet ad mensam dixit sociis: se admirasse de hoc. Et cū illi idē dicerent: credo inquit: do

minū aliquē curasse ab errore: in cuius manu nos et sermones nostri sumus. Et post biduū: venit ad eum quidam flens et cōfiteb se fuisse manicheū: quousq audiuit eū loqui in ecclesia. Quia catholicus est: et postea presbyter. Pro quo ipse gratias egit deo.

¶ Humiliter igitur et serueret ozet predicator: vt deus sermones eius dirigat pro vtilitate auditorum. Nec sibi tribuat in aliquo: si sint conuersi ad deū occasione sermonis sui: q ipse deū pueritū populū suū ad se p simplices sicut per sapientes. Stulta enim mundi elegit deus vt confundat sapientes. i. cor. ¶ Unde legitur libro. x. ecclesiastice historie: q gens hyberorū que sub axe poto iacet per vnam captivā mulierem conuersa est. Fuit enim apd eos vt dicitur ibi quedam captiua fidelis: ducēs vitam sobriam et pudicā. iugiter orans. Cūq quereretur ab ea: quid hoc vellet respondit simplr: se xpm verum deū hoc ritu colere. Erat aut ibi mos: q cū parvulus egrotaret: circūferebatur a matre p singulas domos querendo remedia. Et sic semel venit vna cum filio egroto ad domū vbi captiua hec erat: et qsiuit ab ea si sciret aliqd remediū. Que respondit: nihil aliud se scire remediū. Sed xpm quez colebat affirmavit posse dare salutē. Cūq cilicū suū par

M

N

tulo superposuisset: et ofonem fu-
disset ad dei: sanus reddit infan-
tem matri. Cuius facti fama dis-
currit per omnes usque ad aures
regine. Que cum grauiamine eēt
afflicta rogauit captiuas duci ad
se. Et illa non abiit: ne presume-
ret amplius se sexus pmittere vi-
deret. Ipsa vero regina fecit se de-
ferri ad eius cellulam: et sanata ē
eo modo quo puer predictus. Cui
predicauit: xpm auctorem esse sue
incolumitatis et vite: qui dat om-
nibus vitam. Que regina narra-
uit omnia regi: qui iussit: illi ma-
nera defferri pro salute coniugis.
Cui regina. Nichil horum dignatur
accipere. Aurum despicit: argen-
tum respuit: et ieiunio quasi quodā
cibo pascitur. Hoc solum muneris
ei dabimus: si xpm deum suum
colamus. Quod rex distulit donec
quadam die itit ad venandum.
Et cum tenebre essent densissime:
et comilitones eēt quasi errantes
et ipse solus circumdatus densissi-
ma obscuritate: ait. Si vere deus
est xps: quem vxori mee captiua
predicauit: et liberet me de his te-
nebris: eū vt deū colam. Que vt
mente deuouit: dies reddita est:
et incolumis rediens totū factum
regine narrauit. vocata quoque ca-
ptiua: docuit eos modū supplicā-
di xpo: ecclesiam fabricari monuit
formamque descripsit: et omnes cre-
diderunt dño iesu xpo. Cūque co-
lumne deberent in ecclesia collo-

cari: nec vna lenari posset: capti-
ua in oratione pernoctauit: et ma-
ne cum rex veniret: vidit colūnam
super basem suam librate suspen-
sam: et cunctis videntibus super ba-
sem deposita est. Cū autem omnes
credidissent: et ecclesia cōstructa
esset: legatio missa est ad Constā-
tinū imperatorem: vt mitteret sa-
cerdotes ad implendū munus dei
ceptum. Quod et ille fecit cum gau-
dio et honore. Magnifica er-
go potentia dei: et mirifica miseri-
cordia eius quod per vnā captiuam
fidelem totum regnum conuertit
ad fidem: vt sibi soli honor attri-
bueretur. Sanctitas ergo et vite
perfectibilitas plus efficiunt in p-
dicatore: vt vtiliter predicet quasi scie-
luminositas. Jo. Isa. xl. Sup. mō-
tem excelsum ascende tu qui euā-
gelizas syon. i. super eminentiam
vite prout exponit Grego. super
Ezech. vbi. s.

Capitulū. iiii. Quod predicatio
sit secundum auditorum exigentiam or-
dinata.

Tem debet esse predica-
tionis distincta ordina-
bilitas pro auditorū qua-
litate et capacitate: ait Greg. vbi.
s. di. q. predicator pensare debet
quid et quibus loquatur. De quibus
bene loquatur: ponens exempla
de medico: qui debet considera-
re quomodo sit vulnus feriendus
quod medicamentum apponendus.
Et similiter de agricola: qui prius

P

Q

R

Cōmuniloquiū.

considerat terre q̄ualitatem q̄ se
men iaciat. **P**rouide ergo predi
cator p̄siderare debet auditorū
capacitatem ⁊ qualitatem: vt f̄z
hoc sermonē proferat: exemplo
saluatoris qui ait discipulis. **Jo.**
xvi. Multa habeo vobis dicere
que non potestis portare modo.
S **Job. xvi.** Qui ligat aquas in nu
bibus. **Abi Gre. mor. xvij.** vt sci
licet non inundatione sciētie sed
moderata distillatione foveātur
auditores. Nam per nubes pre
dicatores: ⁊ per aquas sciētia pre
dicationis inuitur: vt ibi exponit
Et Job. xix. Sup illos stillabat
eloquium meū. **Abi Gre. mora.**
xx. In hoc videtur indita sapien
tia magistrorū. Debet enim subti
liter qui docet p̄spicere: ne plus
studeat predicare q̄ capiatur ab
auditore. **Et Job. xxxvij.** Quis
dedit gallo intelligentiam? **Abi**
mora. xxx. Gallo intelligentia tri
buatur: cū doctore veritatis discre
tionis virtus vt nouerit quibus:
quid: ⁊ q̄n proferat diuinitas mi
nistratur. Non enī vna eadēq̄
est p̄ctis exhortatio: q̄ nec p̄ctos
par morū qualitas astringit. Se
pe enim alios inficiunt que alijs
prosumt. **Et ponit exempla plerū**
V q̄. herbe que hec animalia refi
ciunt: alia occidunt. **Et lenis sibi**
lus equos mitigat: ⁊ catulos insti
gat. **Medicamentū** q̄ hūc mor
bum minuit: alteri vires iungit.
Et panis qui vitam fortium ro

borat: paruulorū necat. **¶ Pro**
qualitate ergo auditorū: formā
dus ē sermo doctorū: vt ⁊ sua sin
gulis congruat: ⁊ tamen a cōis
edificationis arte nequa q̄ rece
dat. **Ibidē ēt ait:** q̄ intente men
tes auditorum sunt quasi tensio
nes corday: strate in cythara: q̄s
tangit artifex plectro: vt reddant
p̄sonam melodiam: licet nō oēs
vno pulsū feriantur. **¶ Consilr**
debet facere predicator in menti
bus auditorum cū plectro ratio
nis: q̄ aliter admonendi sunt vi
ri: aliter femine: ⁊ sic de alijs: vt
ait ibi: ⁊ secūdo pasto. per totum
¶ Semp tamen predicator pro
uidere debet: q̄ sit predicationis
veritas: vt nec adulatione: nec
amore: questū cupiditate: aut pu
sillanimitate obmittat quin predi
cet omnibus v̄ritatem: exemplo
Abi chee. i. Re. vltimo. Qui cū
hortaretur loqui placentia r̄ndit.
Eluit dñs: q̄ quecūq̄ mihi dix
rit hec loquar. **¶ Propheta enī** do
cens mendacitū: ipse cauda est:
operiens scilicet turpitudinez au
ditorum: sicut cauda turpitudine
animaliū. **Isa. ix.** Tali predica
tione indigent maxie potentes mū
di. **¶ Alii Sen. vi. de benefi. c. xxi.**
¶ Mōstrabo tibi: cuius rei iopia
laborant fastigia: q̄ omnia pos
sidentib⁹ desit. s. qui veruz dicat
eis. **¶ Sequit. Adulādi certamē ē:**
⁊ vnū amicorū oīum officiū: vna
intēctio: q̄ quis blandissime fallat

A Ignorauerunt scilicet potētes vires suas: dum se taz magnos credunt & audiunt. Et ponit exemplum de Ferse duce exercituum: cui omnes sui promittebāt adu- lādo victoriā. Solus autē Da- magathus dixit sibi verū. s. confu- sionem suam: vt habitum est. s. Cui postea gratias egit: quia so- lus sibi verū dixisset: pmissitq; vt peteret ab eo quid vellet. Qui petiit vt curru vectus: capite re- ctam tyranū gerēs maximā ciui- tatem sardis intraret. Miserabi- lis ergo gens in qua nō nisi vn^o inuentus est qui diceret verū re- gi: ait ibi. Predicator ergo dicit deus. pro anima tua nō confun- daris dicere verum. Ecc. x. Qd constanter fecerunt prophē: apli & sacerdotes: vt patet considerā- ti sacre scripture seriem. Jo. i. thi iij. Argue. obsecra: increpa. &c.

B **C** Capitulum. v. Qd predicatio debet esse virtuosis exemplis cō firmata.

I Tem ad predicationem cōfirmandam debet eē in predicante opeꝝ per- fectibilitas: & exemplorū virtuo- sitas. Qui enim fecerit & docue- rit: magnus vocabitur in regno celoz Math. v. Et hec est lex p- dicatorū vt impleant que docēt: ait Grego. mora. xix. in pncipio. Job. xxviii. Quādo pōebat plu- uis legem. Ibi Gre. loquēdi au- ctōritas p dītur: quādo vox ope-

re nō iuuat. Job. xxxix. Nūqd nōsti tempus p- uis hibicū in pe- tris. vbi mor. xxx. dicit Grego. qd oportet vt p dicatorēs sint fortes in preceptis: cōpatiētes infirmita- terribiles in minis: in exortatio- nibus blandi. & sic de alijs q enu- merat. Et. ij. pasto. c. xliij. dīc qd p dicator debet plus actib⁹ q vo- cibus resonare. Idem sup. Lan. omel. lxx. validior ex vox operis q oris. vt enim ait phus. ethico. iij. Actiones sunt credibiliores scilicet sermonib⁹ in pactōibus & actionibus. Et cū dissonant inte- rimūt verbū: vt dicitur ibidez in textu & p mēto. Et Sen. epistola. ex. Sunt qdā q in signū simula- te perfectionis vitia quibus ipsi laborant: in alijs mordent: lace- rant: & reprehendūt. ac si ipsi illa vitia non haberent. Cōtra quos Hiero. epistola. xc. ad Rusticu & monachū de institutione vite ait Nulli detrahas: nec in eo te san- ctuz putes: si alios laceras. Accu- sam⁹ sepe que facim⁹: & p nosip- sos disertū in nostra vitia inuehi- mus muti de eloquentibus iu- dicantes. Ideo Apo. Ro. ij. In quo alium iudicas: te ipsum con- dēnas. eadem enim agis que iu- dicas. Sequit. Qui p dicas non furandū furaris: q dicis non me- chandū: mecharis. &c. vt enīz dī- cit Sen. epistola. lxx. Turba sa- pientū plus ex morib⁹ q ex ver- bis Socratis traxit. qd plus ho-

D

E

Cōmuniloqui.

mines oculis q̄ auribus credūt.
Et Sen. epistola. cx. Sic ista di-
scam⁹: vt que fuerunt verba sint
opera. vbi ponit exemplū bonuz
di. q̄ i tēpestate gubernator nau-
fragabūdus nō pdest. Quid in-
quit adiuuare potest rector nati-
gij attonitus ⁊ vomitans. Non ē
loquendū sed gubernanduz. Di-
cunt enim hec dicit Plato. hec
zeno: ⁊ ingens agmen p̄ioꝝ. Fa-
ctant que dixerint: ⁊ sua eē mon-
strabunt. Ideo filius dei cepit fa-
cere ⁊ docere: actu. p̄io. erat enī
potēs opere ⁊ sermōe. Luc. vlti.
¶ Capituluz. vi. Qd oratio pro
populo debet esse assidua.

¶ Ebēt similiter viri eccle-
siastici pascere dei popu-
lum fructibus orationū
¶ In Ber. vbi. s. Eorum enim est
orare deum pro populo: ipsum si
bi placando ⁊ cōmendando. ex-
emplo Moyſi qui ait. Exo. xxxi.
¶ H. Aut dele me de libro vite in quo
me scripsisti: aut dimitte eis hāc
noxia. Joel. iij. Inter vestibuluz
⁊ altare plorabāt sacerdotes. ⁊c.
¶ Ideo enim recipiūta populo de-
cimas ⁊ oblationes ad sustētatio-
nem: vt in quiete ⁊ tranquillitate
orient. p̄ populo aduocātes ad de-
um pro eo. p̄pterea debent scire
leges ⁊ consuetudines celi cō-
cistorij: ⁊ ante supremū iudicem
efficaciter perorare. Sicut enim
oratoris. p̄pūz est. distincte aper-
te ⁊ ornate dicere: putat Tuli⁹

¶ primo de offi. sic est ecclesiastico
rum ante deū spūaliter perorare
¶ Et de hoc Grego. primo pasto.
c. xix. multum. vbi ait. Sit rector
singulis compassione proxim⁹:
⁊ p̄ p̄ctis contemplatione suspen-
sus. Sed q̄ non sic faciunt mul-
ti conqueritur dñs. Ezech. xxij.
Non ascendistis ex aduerso: nec
opposuistis vos muꝝ pro domo
domini. Qualiter autē orandū
est horis canonicis dictum est in
alio tractatu scilicet in dyathario
vtinam autem tales essent sacer-
dotes euangelici orando quales
erant legales: De q̄b⁹ narrat De
gippus libro primo: q̄ cū p̄d-
peius intrasset hierusalem ⁊ tem-
plū inuasisset: stupebat vtrorumq̄
animositates: ⁊ nūq̄ remissa offi-
cia sacerdotū in medio belli fu-
rore tanq̄ si p̄funda pax esset: ni-
hil deerat solemnitati sacrificioꝝ
sed victime altaribus imponebā-
tur. Intrauerant urbē Romani:
⁊ tamen nullū intermissuz ē offi-
cij genus: tanta erat cura ministe-
rij. Sacerdotes enim vsq̄ ad vl-
timū in suo numie perseuerabāt
⁊ insulati inter ip̄as hostias nece-
bantur. Ecōtra est de multis ho-
die qui preponūt officia spūalia
volentes comedere cū vely
crudaz carnē sacrificij. i. Re. iij.

¶ Capitulū septimum. Qua-
es esse debēt quibus comittitur
animarum cura.

N **O** **P** **E** **R** **S**
 T qz predicta officia ex-
 ercere: non est puerorū
 ydiotarū: nec inexperto-
 rum prouidere debēt prelati ma-
 iores. s. episcopi: ne talibus con-
 ferant ecclias qui non sunt habi-
 les ad talia officia. Sed in partē
 sollicitudinis assumant viros sa-
 pientes et industrios: sicut preci-
 pitur Exo. xviii. c. Prouide tibi
 viros de omni plebe potentes et
 timentes deū. et. Et Deut. i. idēz
 Debent enim saltem imitari pha-
 raonem: q noluit committere pe-
 corum curas nisi viris industrijs
 gen. xlvij. Si nosti esse in illis vi-
 ros industrios: cōstitue magros
 pecorum meorū. S3 heu hodie
 puerulis effeminatis ydiotis: et le-
 gem dei ignorantibus: aīe sangui-
 ne saluatoris redēpte custodien-
 de pmittuntur. agminibus luporū
 vndiqz irruentibz. Ad pre-
 uidens deus dicit Isai. iiii. Dabo
 pueros principes eoz. et. Ideo
 Ber. ad Eugenū lib. iiii. ante fi.
 Satis epī ad manū habent qui
 bus aīe tradāt: Sed cui comit-
 tant facultates suas nō inueniūt
 Sequitur. Patientius ferimus
 iacturam xpī qz nostrā. Quotti-
 dianas expensas quotidiano re-
 ciprocamus scrutinio: et cōtinua
 dñici gregis detrimēta nescim⁹.
 De escaruz precio: et numero pa-
 nū cū instrumentis quotidiana
 est ratio cū presbyteris rara cele-
 briatur collatio de peccatū. Ladit

asina et est qui subleuet. Ladit aīa
 et non est qui requirat. Exemplū
 de epo: qui noluit committere pi-
 ra custodienda puero: cui comi-
 sit eccliam? Logitare enim debz
 episcop⁹. q ipse est sicut agricul-
 tor et edificator: et sic architector
 i. cor. iij. Dei agricultura estis: dei
 edificatio estis. Sequitur. vt sap-
 ens architectus fundamentū po-
 sui. grandes enim lapides et qua-
 dratos bz ponere in fundamen-
 to: exemplo Salomonis. iij. Re.
 xv. scilicet viros virtuosos: et tri-
 bulationū pressuris politos. Pa-
 stores enī ecclie: et eccliaſtici sūt
 superedificati supra fundamētūz
 apostolorum et prophetaz. eph.
 ij. Item debet statuere colum-
 nas fortes: et erectas ad sustentā-
 dum eccliam: quales sunt pasto-
 res ecclie et prelati gal. ij. in fi. hī
 columnne erant. Pro quibz pone-
 re stipulas et festucas. i. pueros et
 leues personas infania est. Exē-
 pluz de bono episcopo qui rñdit
 pncipi petenti p leui persona: vt
 eum statueret in ecclia dicens: q
 si ipse peteret ab eo vt poneret fe-
 stucam p colūna in castro suo:
 eū non exaudiret. Cum ergo ec-
 clesia sit castrum dei: non debet
 festuca vel calam⁹ fragilis p co-
 lumna poni: cū in ifinitū sit ma-
 gis plangenda ruina ecclie qz
 castri materialis. Et qui tales col-
 locantur: eccliaz destruunt. Isa.
 xlix. venerunt structores tui de-

Truentes. **E**t Item episcopus est si-
cut doctor et magister: quia superin-
tendens ut dictum est. Et ut pre-
cipuus doctor ecclesie que est scola
summi magistris: quia ait Ioh. iij. vnus
est magister vester. Sed ars ar-
tium est magister animarum. ait
Gre. primo pasto. c. i. **M**agnus
ergo vituperius est episcopus et pericu-
lum statuere ad regimen anima-
rum eos qui artem ignorant. Si
enim ignominia est magistro ar-
tium scolam committere ignorantibus
artes et principia: et artis instrumē-
ta: multo magis ex parte ista. vnus
Gre. vbi. s. **A**l impitis magiste-
riū qua temeritate suscipitur: cum
sit ars artium regimen animarum.
V **C**onsimiliter cum episcopus sit preci-
pius medicus: committere talibus
officiū medicandi periculosius est.
vnde subdit ibi: quia cogitationibus
vulnera: occultiora sunt viscerum
vulneribus: et tamen qui spiritua-
lia precepta nunquam nouerunt: se
medicos profiteri non metuunt
cum episcopus: quia viz pigmentorum ne-
sciūt: medici corporis videri eru-
bescūt. **M**erito ergo sunt rei ani-
marum qui animarum curam talibus
committunt. et qui eas in curam su-
scipiūt. **I**oh. Isa. iij. esto princeps
noster. Qui respondit. Non sum me-
dicus. etc. **S**imiliter episcopus est
dux aciei iesu christi ad pugnandum
contra hostes. Cuius est eligere viros
expertos ad pugnandum qui possint
aciem defendere. vnde cant. iij.

in fine. **E**n lectulus Salomonis
quingenta fortes ambiūt: ex
fortibus israel: omnes ad bella do-
cissimi. **M**agna ergo fraus est
assumere pueros ignaros artis
militandi: et eis dare stipendia que
debentur militibus defendentibus
aciem christi. **E**st apo. i. cor. v. pu-
cans ecclesiasticos viros. Quia
vnus militat stipendijs suis. **C**ō-
similiter potest dici quo ad om-
nia officia que sunt ecclesiastico-
rum quale est officium pastorale: cura-
torum: gubernatorum. **N**on ne
in tempestatibus esset in sanus qui
navis gubernacula committeret in
fantulo ignorantem cunabulum suum
regere: maxime fluctibus et tem-
pestatibus surgentibus: vti is irru-
entibus: partes navis dissoluentibus:
tenebris inuoluentibus: et bestijs ra-
plentibus. **L**uz ergo sic. sit de nauis
ecclesie in tempestatibus huius mundi
dux eius gubernaculum non est nisi
industrio committendum. **Q**ui etiam
quicquid sit industrius: debet time-
re et iugiter vigilare: et artificialiter
gubernare. vnus Grego. li. i. **R**egi-
stri. vetustam nauem contractam indi-
gnus infirmusque suscepi. vndeque
fluctus intrat. **I**deo mihi in peri-
culo manum orationis porrigas
Si ergo tantus gubernator timuit
in regimine sue navis: qualiter ti-
mere debet qui ignorat manum ad
gubernandum ponere. cum ipse
dicat registri. ix. nauis guberna-
tor: cum aduersari sibi ventum cōfi-

A derat fluctus quosdā directo cla-
uo exuperat: et quosdam quos se
superare non posse preuidet infle-
xo cursu prudenter declinat. Sic
inquit sanctitas vestra: quedā cō-
pescendo: quedā tolerando miti-
get. Cum igitur talis magister et
doctor nauigij timeat de pericu-
lo nauis ecclesie: stultus ē quilibet
alius: cui cōmissa est ecclesie gu-
bernatio: qui non timet. Et sic fa-
tuus est qui indignis cōmittit gu-
bernaculum: vt dictum est p̄us.
¶ Quarta distinctio. Quales eē de-
bent iudices ecclesiastici.
¶ Caplm̄ primū. Qualia debēt
esse eorum iudicia.

Tales autem esse de-
bent iudices in repu-
q blica ecclesiastica: q̄ sūt
ad modum oculorum
et aurium: patere pōt
ex dictis superius de iudicijs se-
cularibus parte .i. **¶** Similiter
quales esse debent aduocati siue
oratores patet ibidem. Si enī iu-
dices seculares cū diligentia de-
bent iustitiā exercere: vt habitum
est ibi: multo magis iudices eccle-
B siastici sine litigijs iurgiorum: et si-
ne falacijs deceptionū: sua debēt
iudicia exercere. Talia enī repro-
banda sunt in viris spiritualibus
ait. Ver. ad Euge. li. i. post prin-
cipiū. Quæso te inquit: q̄le ē illd
de mane vsq̄ ad vesp̄a litigare
vel litigātes audire: et vitia suffi-
ceret diei malicia sua. Non enī

libere sūt noctes. vix relinquit ne-
cessitati nature. qd̄ corpusculi pau-
satiōi sufficiat. et rursus ad iurgia
surgitur. Dies diei eruat lites: et
nocti nocti indicat malitiam. Se-
quit. Tota die perstrepunt in pa-
latio leges: sed iustitiani non dei
Et tñ lex dñi immaculata p̄uertēa
aias. Nec autem non tam leges
quā lites sunt: et cauillationes sub-
uertentes iudicium. Tu pastor: et
episcopus animarum: qua mente
obsecro sustines: coram te sem-
per silere illam. s. dei legem: gar-
rulare istas: Ideo clamandū cū
pp̄ha. Narrauerūt mihi iniq̄ sa-
bulationes sed nō vt lex tua. In
his quoq̄ iudicijs iniuste appel-
lationes nocent: Quas reprehē-
dit Ver. ad Eugenū li. iij. di. In
qua est oīs appellatio ad quā iusti-
cie inopia non coegit: Et ibi mul-
tum contra appellaciones iniu-
stas. Vbi ponit exempla: q̄ qui-
busdam vxores ducentib⁹ appel-
latūz est ab aliquibus sine causa
cuz grauiamine: solo frustratorie
dilationis intuitu: Similiter po-
nit exemplum de quodam qui in-
iuste appellauit in electione ep̄i ad
impediendum. Tales igit̄ appel-
lationes cum sint iniuste impe-
dimenta: multū sunt reprehensi-
biles prout ibi exequit̄ sufficiēter.
¶ Similiter quales esse debent
consiliarij episcopi p̄ ex dictis su-
perius parte prima. Vbi de consi-
liarijs principū. Si igit̄ principū

C

D

E

F consiliarij debent esse sapientes
 ⁊ prouidi: a muneribus imunes
 ⁊ puri: multo magis cōsiliarij epi
 scoporum. Et de his sufficienter.
 Ber. ad Euge. li. iij. Querēdi in
 quit tibi sunt q̄ sint compositi ad
 mores: probati ad sanctimoniaz
 parati ad obediētiā. Sequit̄ Mō
 qui marsupia exhauriant: sed qui
 corda reficiant: ⁊ crimina corri
 gant. Sicut enim consiliarij pro
 prie siue legati debent esse tales:
 quales ibi describit: sic ⁊ consilia
 rij epi suo modo: Et ponit ibi exē
 pla de legatis bonis q̄ renuerūt
 enſenia in officijs suis. Sicut de
Bartino: qui cum fuisset legat⁹
 in Dattia. tam pauper redijt: q̄ pe
 ne expensis ⁊ equis deficientib⁹
 vix venit florentiā: cui ibi episco
 pus dedit equum. Quē cum idē
 epi ad curiaz sequeretur: ⁊ peteret
 ab eo auxiliū: respōdit. Decepisti
 me: Nesciebam enī: tibi negoti
 um imminere. Tolle equum tuum
 i stabulo est. Et eadē hora reddi
 dit illi. ¶ Ibidem ponit exēplū
 de Guāfredo: q̄ legationē in par
 tibus equitante sūptibus proprijs
 strenue administravit. Cui cum
 piscis vnus. i. stugio eēt a quodā
H psbytero p̄sentatus: a te inquit nō
 accipio. nisi p̄ciūz dederō: dedit
 q̄ illi quinq̄ solidos inuito ⁊ ve
 recondo Et cum eidem dñā op̄i
 di offerret duas pulchras para
 psides ligneas: eas laudauit: sed
 non acquieuit accipere. Quanto

minus argenteas recepiſſet: Mō
 fuerunt imitatores Abraz: q̄ no
 luit aliqd accipere a filio subteg
 minis vsq̄ ad corrigiam calli
 ge. Sen. xiiij. Et Samuel qui ait
 i. g. xxiij. Si de manu cuiusdam
 munus accepi. ⁊c. Ad imitationē
 igit̄ istorū debet omnis consilia
 rius episcoporum: man⁹ excutef
 ab omni munere.

¶ Capitulum secundum. Qua
 lis debet esse episcopi familia: ⁊
 domus.

Vales autē debet eē do
 mus ⁊ familia epi. Ber.
 eodez li. sufficienter descri
 bit: vbi ait. Domum epi decet sā
 ctitudo: decet modestia: decet ho
 nestas harū custos disciplina. Et
 sequitur. Discant ate ipi tui. Co
 matos pueros: ⁊ comptos adole
 scentes secū non habere. Inter
 mitratos discurrere calamistrā
 tos non decet: Et ad hec obseruā
 da ⁊ opposita cauēda debet epi
 esse sollicitus. Unde ait ibi Ber.
 Sunt que te ignorare nolo: mo
 res quorūcūq̄ ⁊ studia: nō opor
 tet q̄ scias domus tue vitia vlti
 mus: qd̄ q̄ plurimis nouim⁹ cō
 tigiſſe. Alia alius dispēset: Tu di
 sciplina pūde. Hanc nemini tra
 das. Si insolentior sermo corāz
 te sonuerit. vel habitus apparue
 rit: sit manus tua super huiusmo
 di. Tu vlciſcere iniuriāz tuā. Im
 punitas enim ausum parit ausus
 excessum. Ad talia enim scienda

M et corrigenda debet esse prelatus sollicitus. De temporalibus autē cōmitat alijs: vt plus possit vacare diuinis. Unde ait ibi. **M**emēto: Saluatore Judā Iconomus habuisse. Quid episcopo turpius q̄ intendere supellectili et s̄batio/le sine: scrutari de singulis: morde-
N ri de superstitionibus: moueri ad quecunq; p̄dita v̄l neglecta? Egiptius ille: omnib⁹ Ioseph traditis ignorabat quid haberet in do-
 mo sua. Erubescat igitur xp̄ian⁹ fratri suo xp̄iano non credēs: ex quo homo sine fide: tantam fidē habuit in seruo alienigena. Et ni si tales colaterales episcopus ha-
 beat. non est plane sanus: ait ibi. **Ber.** Ne dixeris te sanum dolē-
 tem latera. i. ne dicas te bonum: malis innitēte. **Id.** Apo. connu-
 merans virtutes ep̄o necessariae ait. Sue domui bene prepositus filios suos subiectos in oī castita-
 te. et. c. i. **Thi. ij.**
Caplin. tertiu. Quid signifi-
 cent ep̄i indumenta.

His ep̄orum virtutes si-
 gnificant pontificalia in-
 dumenta: ait **Aug. ij. de**
sacramentis. parte. iij. c. xvij. di.
O q̄ episcopi vtunt sandals q̄ sunt
 calciamita predicatorū que habēt
 subtus solaz integram: ne pes ter-
 ram tangat: et desuper constant
 ex cozio perforato: q̄ gressus p̄-
 dicatoris: subtus debent esse mu-
 niti: ne terrenis polluant: s̄z supe-

rius aperti ad celestia contemplā-
 da. Induuntur caligis bisinis vel
 lineis vsq; ad genua: quib⁹ signi-
 ficat: q̄ rectos gressus facere de-
 bent pedibus suis: et genua debi-
 lia roborant: et sic ad predican-
 dum euangelium festinare. Ba-
 culo vtunt: qui habet subtus acu-
 men vt rebelles per increpationē
 puniant. et desuper est recuruus:
 vt mites per consolationē trahāt
 Anulo vtunt: qd ē fidei sacramē-
 tus. quo. s. sponsa xp̄i ecclesia subar-
 ratur. **M**itra quoq; siue tyara i
 capite regimen quinq; sensuum
 significat. **I**bidez ait **Augo** ante
 q̄ sacerdotalia vestimēta tā in le-
 ge veteri q̄ in noua designāt eo-
 rum virtutes quas habere debēt
 Unde in tunica linea significatur
 castitas interior: in zona siue i cin-
 gulo: castitas exterior siue i exte-
 riori hoīe: i tunica facinctina cō-
 uersatio celica: i sup̄ humerali la-
 boz patiētia: i rōnali discretiōis
 sapia i cydari intētio recta: i femo-
 ralibus que tegūt verenda nutri-
 mentū castitatis. **N**ec enī erāt ve-
 stimenta sacerdotis in lege vete-
 ri. **Exodi. xvij. et Levi. xxvij.** Et
 de his vestimentis pl̄re **Hiero.**
ep̄la. lxxv. De indumētis autē sa-
cerdotalibus noue legis ait Augo.
vbi. s. q̄ per tunicā mūdicia:
per zonam continentia: per stolā
sapientia: per casulaz castitas de-
signat. Studeant igitur ep̄i et pre-
sbyteri habere virtutes q̄s eorū

indumenta significant.

Capitulum quartum. Quid pastor debet assistere gregi assidua cura.

T autem possint officia sua perficere: et perfecta administrare: debent circa gregē suū assidue vigilare: iuxta illud. *Isai. xxi.* Sup speculaz dñi ego sum stans iugiter. Nec discurrāt per curias seculares aut negotiatorias tēporales: s; cohabitent fidelibus sibi cōmissis: ne dicat cuilibet tali illud *zach. xi.* o pastor: et ydolum: dereliquēs gregem. pastor nomine: ydolum re absq; custodia vel debito opere. Unde Gregorius. super *Ece. li. i.* Omel. v. Hi qui animarum custodes sunt: et pascēdi gregis onera susceperunt: pmutare loca minime pmittuntur. Unde narrat Beda in gestis angelorum li. i. c. vi. De Laurentio episcopo q; successit beato Augu. misso a beato Grego. in angliam ad conuertēdum gentem Anglorum: q; cuz ob prauos mores regis et iniustitiam proponeret relinquere Britania: iussit in ecclia apostolorū lectum sibi nocte parari. Ubi cuz post multas preces et lacrymas p statu ecclesie ad deum suas: mēbra dedisset ad quiescēdū: apparuit ei princeps apostolorū. Quē diu flagellis acriorib; afficiēs sciitādo apostolica districtiōe: cur gregem quem sibi cōmiserat re-

linqueret: et cur oues xpi in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret. an mei inquit oblitus es exēpl: q; pro paruulis xpi q; nūhi in sue dilectionis indicium cōmendauerat: vincula carcere postremo etiā morte crucis ab infidelibus inuicis xpi ipse cuz xpo coronandus ptuli? Qui beati Petri admonitionibus et flagellis correptus: mane venit ad regem: et relecto vestimento: q;nto esset verberibus laceratus ostēdit Rex autem inquirens q; tantas sibi plagas infixisset et audiēs: q; sue salutis causa: tanta ab aplo ēperpeffus: tinnuit: et anathematitico cultu ydolatrie: ac p iugio nō legiptimo derelictis: fidem suscepit et baptizatus est. Ex quo pate q; rephefribiles sint: q; sine causa legiptima ecclesias derelinquunt cum predictus episcopus pro psecutione et regis infidelitate ecclesiam relinquens. tāta ppeffus est. In his autem omnibus caueat epus qui est ad modū capitis: et speculatoris: ne sit negligens a predictis officijs. Et enī dicit i tractatu de. xij. abusiuis: decim^o abusionis gradus est epus negligens q. s. gradus sui honores inter homines regit: et ministerij dignitatem coram deo non custodit. Episcopus enim grece: speculator interpretat. Cui dñ. *Ece. iij.* Speculatorem dedi te. Decet enī epm: oium super quos i spe

cula positus est peccata attende-
re et corrigere: ac scelerum opera-
rios exterminare. Predicator er-
go diuinus alloquens ecclesiasti-
cos hortet eos ad exercenda de-
bita officia: statui suo vel gra-
dui debita: et ut quilibet viuat si-
cut decet statum suum: quibus ad ea
que enumerata sunt.

Quinta pars principalis. De
informatione scolasticorum Pri-
ma dicitur. De informatione di-
scipulorum.

Capitulum primum. De digni-
tate sapientie.

Rehabitis auctoritati-
bus narratiōib⁹ et exē-

Plis quibus possunt vi-
ri ecclesiastici informa-
ri: et ex quibus predi-

cator habere potest occasionem
villiter conferendi cum eis: et ex-
ortandi eos efficaciter: nunc col-
ligantur consimilia quibus constru-
possint viri scolastici siue phie: et ex
quibus predicator potest conferre
cum eisdem ex his que sunt pro-
pria illis. Et ut magis stimuletur
ad desiderium sapientie: promittenda
est eius dignitas et sublimitas h⁹
estimatione vere iudicantis. Pre-
posui inquit eam regnis et sedib⁹
Sap. vii. Sequitur. Infinitus eni
thesaurus est hominibus etc. Et pro-
uer. iij. Melior est acquisitio eius
negotiatio auri et argenti. Sequit
Preciosior est cunctis opibus.
Et de sapientie eminentia apud

gentiles: ait Pol. li. iij. c. vi. di. q.
cū gentiles nū sine nutu numinū
credant faciendū: vñ tñ quasi
deum deorum: et oīum principiū
extollunt. s. sapiam q: oibus pre-
est. Unde et veteres philosophi
ymaginem sapie pre foribus om-
nium templorum pingi fecerunt
et hec verba scribi debere sanxe-
runt. Asus me genuit: peperit me

moria Sophiam me vocant gre-
ci: vos sapientiam. Et ego odi ho-
mines stultos: ignavia opera:

et sophisticas scientias. s. in quib⁹
nulla est utilitas. **A**d appetitio-
nem igitur sapientie et amorē: ac
sedulam acquisitionem sunt om-
nes scolastici admonendi: ut qui-
libet eorum dicat illud sapie. vii.

Optavi et datus est mihi sensus:
inuocaui et venit in me spiritus sa-
pientie. Et sapie. viij. Hanc ama-
ui et exquiui a iuuentute mea. Uñ

et hic amor: phia dī: et eius ama-
tor: phs. Philo. n. grece: amor
latine: Sophia sapientia. Inde
phia. i. amor sapie. Unde et phia

est ars artium: disciplina disciplina-
rum: que vni cōis est decorū: et q̄
est honoranda antilogo prout ait
qdam sapiens: et idē pas. in par-

te. di. q. phia tradit in artibus li-
beralibus: de quibus prosequitur
Hugo vbi. s. bene prosequēs q̄
sūt propria cuiuslibet artis. Et si-

militer Alpharabius li. d. diuisio-
ne phie vbi ait: q. phia est diuina
rum humanarumq; rerum co-

Egnitio cum studio bene viuendi. Sapia igitur est sciētia sempiterno-
rum. Et de his et de diuisione phi-
losophie: et de illis que spectant ad
vitam phisicam dictum est in tra-
ctatu de vita phorum. scilicet in com-
pendiloquio. **¶** Ad presens autem
de instructione scolasticorum p-
cedendum est. scilicet qualiter scolares
debent discere: et qualiter doctores
debent eos docere. Et

¶ Primo quales esse debent sco-
lares quantum ad corporis dis-
positionem.

¶ Secundo. quales esse debent
quantum ad mentis industriā
siue perspicuitatem.

¶ Tertio qualiter instruēdi quo
ad documentū rectitudinem.

¶ Quarto: in quibus informādū:
et in quibus nō q̄tum ad eorū
quibus vtuntur qualitatem.

¶ Quinto: quales esse debent q̄
ad vite qualitatem et honestatem.

¶ Sexto: quales esse debent: quo
ad studij sedulitatem.

¶ Septimo: de his que spectant
ad doctores.

¶ Capitulum secundū. Quod sco-
laris debet esse membrū et corpo-
re bene dispositus.

¶ A primis ergo: ob artū
liberalium siue phie no-
bilitatem et honorificentiam:

et ob professorum eius reuerenti-
am ab alijs exhibendam: discen-
tes illas debent esse corporis dis-
positione venusti: vt ait Boetius de

disciplina scolarium in principio
di. q̄ videndum est ne infantis
septennis. cum ducit ad instruē-
dum: membrorum indecens sit
dispositio: et partium integralium
Et ponit exemplū. Legitur inqt
Ethime filium lepra incomben-
tem: castratum: loripedem: gibo-
rumentem: doctrine mancipatū
plebeiam extitisse obiectionē: so-
cio:um ridiculosam demonstra-
tionem. Cauendum ergo: ne tales
ponantur ad phias discēdas: ne
contemnatur phia ob talium de-
formitatem: et ne minus accepti
licet tales in ea profecerint: vt eni
ait Ethnicus. Gratioz ē pulchro
ueniens e corpore virtus. Idem
Seneca recitat eplā. lx. Et sic min⁹
accepta est sapia vel virtus veni-
ens e corpore deformati. Ibidem
ait Boetius. q̄ temporis intempe-
ries. hiemis vel estatis nocet pue-
ris adiscētibz. Et ponit exem-
plum de quodā indispōito: et de-
formi adducto ad discendum: q̄
postea attenuat⁹ elephantie mor-
bis occubuit. instigante canicu-
la. scilicet illo signo regnāte: ardore fer-
uente. **¶** Ibidem etiam ait. q̄ ci-
bariorū debet esse mediocris fa-
cultas: potus tenuis parcitas: et
vestitum penuria. Pueri ergo de-
bent esse bñ dispōiti corpore: et
integri: et sustentamentis debitis
regulati qui volūt. discere: vt sint
scolastici: et debito tempore debēt
incipere. Et de his sunt admonē

di tam ipsi q̄ habentes curā eorum. Omni enī negotio tps ē et oportunitas. Ecc. viij. c.

Capitulum tertium. Qualis dz esse scholaris quo ad mētis industriam

Ecundo sunt explorādi pueri quales sint quo ad mentis industriam et per

spicacitatem: an. s. habeant industriam discretionis naturalis: et ingenij viuacitatē: sicut narrat

Kulus gelius li. v. acticarum noctū c. iij. loquēs d. pthagoza pho q̄ cū eēt adolescēs et cā vict⁹ ferret ho

lera et de hedera candices ligni plurios: funiculo breui circūligatos portaret semel obuiauit illi

Democritus Et videns eum incedentem expedire: et iuncturam ligni posituramq̄ considerans:

et acernū illum similr breui vinctulo comprehensum: et ratiōe q̄dam geometrica librari: interro-

Lgaur: quis se iuoluit. At ille. ego. Cui Democritus. solue totam: et modo cōsimili liga. Sicq̄ factū est. et ait Democritus. Cum ingenij benefaciēdi habeas: nūc ma-

iora mellioraq̄ mecū facer potes si me sequi volueris. Qd ille anu-

it: et duxit eū secus: sumptus ministravit: et phiam docuit: et hic po-

Mstea in sciētijs pbus fuit: sed acerrimus sophistaruz. At prouidus igitur explorator ingenium predicti adolescentis deprehendit. Et

ad maiora discenda hortatus est Sed cauendū est ne pueri viuac-

cia ingenij et acuti: nimietate cibi vel potus fiant hebetiores. Pro-

pterea sunt frugalr nutriendi. ait Boc. vbi. s. et Zulus gelius ple-

nus li. iij. acti. noc. an. fi. vbi ait. Pueros impuberes compertuz ē si plurimo cibo nimioq̄ vino

vtant hebetiores fieri: atq̄ hinc elici tarditatem improceraq̄ fieri corpora eorum: minusq̄ adole-

scere. Qd narrat varro in hystoria de liberis educandis. Lauen-

dum est ergo: ne voracitate hebetes reddant. Et de hoc. s. parte. i. vbi de instructione pueroruz.

Capitulum quartum. Qualiter pueri sunt in principio instruendi

Ende sunt pueri instruendi artificialiter: et ordinabiliter pro eorū capacitate: vt ait Boc. vbi. s. di. q̄ i pri-

mis. figurarum. i. litterarum elementa. i. litteras representantiuz imprimenda est dilectio: coniun-

Ogenda: atq̄ artificiosa coniunctio Sunt enī pueri instruendi: et attrahendi: vt diligant litteras q̄s

adiscunt: vt recte pronuncient: et artificialiter cōiungant. Quia nī si sic in principio informēt: vix

possunt postea bene isormari. Et grauius est ac difficilius puerum male instructum instruere ad re-

ctam reformationem: q̄ aliu in nullo instructum. Qñ refert Quintilianus li. de institutionibus oratorijs de Thimeo: q̄ arte tybiarz

excellerat: q̄ duplas mercedes

Perigebat: et accipiebat ab his qui male fuerat preinstructi. Quod si omnino rudel accederet. Et hoc merito. Error enim duplicem exigit laborem: cum et delenda sint puer se institutionis semina: et bene si delius inferenda. Satis enim facilius est inducere bonam infortmationem: quam extirpare malam: et inducere bonam: maxime cum prima instituta et documenta tenaciter inherant pueris bona vel mala: ait Hieronimus. epistola. viij. Ipsa litterarum studia: teneris melius inseruntur Ingeniis: idque penitus inherere solet sensibus: quod prius sederit in mente. Magna ergo diligentia sunt pueri instruendi: ne tempus pueritiae negligenter amittatur. ait Boetius. ubi. scilicet. dicens. quod diligentia operis. cuiuslibet obtusitas promouetur. et inie ac dicta doctorum sunt memorie celule commendanda. ut ibi exemplificat: ne contingat quod Lotario contigit. Qui cum triginta annis fuisset in gymnasijs philosophorum: et aduenisset dies ut preesset mediocribus. scilicet. pueris qui si eorum magister: asseribat: se dubitare: cuius vxor fuit Eneas.

R Similiter requisitus a quodam primas litteram. scilicet. magistri qualiter in versu vertere posset: respondit absurdum esse: tanti nominis primam breuiari: sed acuto accentu pronunciri. Ecce ait ibi Boetius. Quia tempus dure cervicis obtusitas prodidit et impensas siue expensas.

Caucant igitur pueri: ne sic amittant tempus et expensas: negligenter adiscendo: et caueant eorum doctores ne eos decipiant. Nec enim sunt peccata: Ait Augustinus. primo confessionum enumerans peccata sua in pueritia. Peccabamus inquit minus scribendo et legendo: aut cogitando quam exigeret a nobis. Sequitur. Quia delectabat ludere. Et post. Peccabamus faciendo contra preceptum parentum et magistrorum meorum: Et enumerat ibi de multis talibus. de quibus admonendi sunt pueri ut precaveant.

Consimiliter adhibenda est solers diligentia: ut pueri instruantur recte et artificialiter. Et primo in grammatica et grammaticalibus que diuiditur in litteram. sillabam: dictionem et orationem: ait Hugo. Didascalus parte. ij. di. quod debet scire vocem articulata. scilicet. sillabam: pedes: accentus: et sic de aliis: prout ibi determinat. Nisi enim fuerit instructus in primis in talibus: vir postea potest instrui. Hoc tamen necesse est scire: ut homo sciat legere distincte et articulate scilicet regulas grammaticales. ut patet exemplis Boetij. ubi. scilicet.

Capitulum quintum. In quibus doctrinis sunt pueri informandi.

Einde cauendum est: ne pueri nimis imbuantur doctrinis fabulosis poetarum: et illaqueantur illarum delectionibus. ut enim ait Valerius li. iij.

Xus libro. iij. c. vi. Lacedemonij li-
bros archilogie e ciuitate sua ex-
portari iusserunt: eo qd eoz paruz
verecudam ⁊ pudicam lectoem
arbitrabantur. Noluerunt enim
ea puerozum suoz animos im-
bui ne plus moribus noceret qm
ingenijs prodesse. Itaqz maxi-
mum poetā aut p̄xime maximū
eo qd domū sibi iussit maledictis
carmine lacerauerat exilio mul-
ctati erunt. vt enim tactus est. s.
mentes pueroz tenaciter retinet
doctrinas quibus primo imbu-
untur. Ideo expedit: qd vtilibus
⁊ veris doctrinis p̄mitas imbu-
antur. vnde ⁊ mos fuit apud he-
breos: ait Orige. super cāti. in p̄n-
cipio: omnes scripturas a docto-
ribus ⁊ sapientibus tradi pueris
simul: ⁊ ad vltimū reservari ista
scilicet principij genesis: p̄ncipi-
um Ezechielis: ⁊ finis: ⁊ cantica
canticorum: qd hec ardua sunt: ⁊
posset in eis minus intelligēs ob-
errare. Ideo ait Augu. de se. iij.
p̄fessionū. hoc nomē scilicet xpi
fm misericordiam tuā deus in
ipso adhuc lacte matris teneruz
cor meū pie bibebat: ⁊ alacri aio
retinebat. Et li. vi. Nomē inquit
xpi mihi infanti inditum est ve-
racibus ergo doctrinis ⁊ vtilib⁹
non fictis ⁊ fabulosis est vtilius
⁊ securius pueros imbuere. Sūt
enim primo instituendi in grā-
matica: deinde i logica: ait Boe.
vbi. s. Completo inquit nō inde

bite huius gimnasij scilicet grā-
maticæ rudimento: ad maioris ē
inquisitionis scientiaz legiptime
procedendū: scientiam in q̄ quā
solam veri falsiqz indagatioe no-
uimus. ⁊c. Ende Hugo vbi. s.
dicit: qd ex omnibus scientijs se-
ptem speciales decreuerunt anti-
qui in studiis ad opus erudiēdo
rum. In quibus tantam esse vti-
litatem p̄ ceteris perspexerunt:
vt quisqz principia harū disci-
plinarum firmiter percepisset ad
aliaz noticiam postea inquirendā
magis exercendo qm audiēdo p-
ueniret. Sunt enī quasi quedā
optima instrumenta ⁊ rudimēta
quib⁹ via paratur animo ad ple-
nam phie noticiam. Hinc initū
⁊ quatriniū nomē accepit: eo qd
his quasi quibusdam vijs vitar
animus ad secreta phie introeat
hāc aut logicā rōnalē p̄io Pla-
to grecis instituit: quam postea
Aristoteles eius discipulus am-
plauit: perfecit: ⁊ in artem rede-
git. Marc⁹ vō Terētiuz Varro
plus dialecticaz de greco in latinū
trāstulit: ait Hugo ibi. De modo
autem adiscendi artem dialecticā
Boe. vbi. s. dicit: qd in p̄mis ter-
minoz intrinseca cognitio: eorū
qd in p̄positionē nō latens copu-
latio: p̄positionū quoqz non in-
digna anexo sunt optanda: Ter-
minoz vō determinationes quas
syncathegreutica appellam⁹ me-
moriter mētī sunt imprimēde: que

A

B

D sophistice deseruiunt fantasie. Et ponit ibi exemplum de quodam prudente in alijs scientijs qui ab alijs in die magisterij ei⁹ seu disputationis cautelis sophisticis est confusus. Oportet ergo: talia memoriter scire: et cōsequenter adiscere et audire libros. put ibi determinat: Et sic in omni arte vir scolasticus ordinabiliter et artificialiter scilicet ex proprijs illi arti diligenter debet adiscere et studere: vt ait Hugo vbi. s.

¶ Capitulum sextum. Que sunt necessaria studentibus.

E tia ho sunt necessaria studentibus. Natura: exercitiū: disciplina. In natura consideratur: vt facile audita percipiant: et percepta firmiter retineant. In exercitio: vt labore et sedulitate naturalū sensus ea excolant. In disciplina: vt laudabiliter quis viuens mores cū scia componat. De quibus omnibus Hugo ibi prosequit elegāter. Et debet studere in omni arte querendo que sunt propria. vñ ait ibi duo esse genera scripturarū. primum scilicet earū que artes ppe appelluntur. Secundū que sunt appenditia artū. Et vtraqz oportet scire: licet artes sine appenditijs perfectuz possint facere lectorem: put ait ibi: superaddens: q duo sunt discernenda. Primum qualr de arte oportet agere. Secundū qualiter oportet rationes

illius artis reb⁹ alijs accommodare. vt verbi gratia. De grāmatica agit qui regulas et pcepta ad hāc artem pertinentia tractat. Grāmattice agit qui regulariter loquitur vel scribit. Et sic de artib⁹ alijs Et vñlter instituit ibi scolares q liter adiscere debent.

¶ Capitulum vij. Qualis debet esse discipulus et a quib⁹ cauere.

Tales aut esse debēt scolastici: et a quibus cauere docet Boe. elegāter vbi

q s. Discipuli inquit subiectio in tribus consistere debet. In attentione: beniuolentia: docibilitate. vt scilicet sit docilis ingenio: attent⁹ exercitio: beniuolus animo. In tentus inq ad audiendū: docilis ad intelligendū: beniuolus ad retinendū. Et subdit. Non sit scolarius discolus. Dicitur autem discolus quasi a scola diuisus. Scola enim grece dicitur vacatio latine. vñ discolus quasi a vacatione diuisus. Discolus est q discurret per vicos: tabernas: et plateas per meretricum cellulas: p publica spectacula: per pompas et choreas: per cōmessationes et publicas cenas. et h⁹ vagis oculis. effrena lingua: petulātū animo: vultu incompósito: oib⁹ his scola postposita. vnde et subdit: se multos tales vidisse. A quibus aut cauere debent subdit di. ibides: q a luxurie fetore studeat discipul⁹ alienari. Quas distinguit. iij. di. vñ

esse in ornatu: aliam in cortu: ter-
tiam gulofitati astitricem. **A**d hanc
scolasticus volens in philosophia proficere
debet summe cauere: prout p[ro]se-
quitur ibi: subdens: q[uod] meretrix no-
naria est: inferni ianua: via iniqui-
tatis. scorpionis percussio: visca-
rium scelerum: pute[us] interit[us]. Di-
cebatur aut[em] nonaria: q[uia] ante ho-
ram nonā antiquitus nō licebat
ad tales accedere. vnde et de hoc
Augu[stinus]. **J**ulianū dicit recitans
verba Tulij: q[uod] motus volupta-
tis idest luxurie ē maxime inimi-
cissimus phi[losophi]e. Congrue enī q[uia]z
cognitio phi[losophi]e: magna voluptas
corporis eē nō p[otes]t: ait ibi Boe-
tius. q[uod] oportet scolasticū cauere ab
ebrietatibus et cōmessationibus
q[uia]z vinū iquit moderate sumptū
intellectui acamen cōferre vide-
tur. Immoderate v[er]o sumptū: ra-
tionem p[er]turbat: intellectum he-
betat: memoriā enervat: obli-
uionem immittit: errorem insun-
dit: ignominia inducit. vbi enim
ebrietas ibi furor dominatur: vbi
furor: ibi nulla sapientia: sed pre-
grauatur desipientia. Obluiō au-
tē comes est ebrietatis: ait **Ma-
crobius** lib. primo. Et hilaris est
infantia: ait **Seneca** epistola. vi. et vo-
luntaria infantia: ait idē epistola.
lxxij. Ideo summe cauenda sco-
lastico. **S**imiliter luxuria que ē
in ornatu meretricio caueda put-
at exequi. **Boetius**. vbi. s. ponēs exē-
plū de quodam qui talib[us] ornatu

bus vacabat: et sua cōsumebat:
Qui postea inops et pauper fact[us]
est. Que aut[em] sunt expedientia v[er]o
scolastico: vt proficiat in sciētia
b[ea]tū ait **Hugo** vbi. s. di. q[uod] sapiē-
tiam quidam cū de modo discendi in-
terrogaret. s. que eēnt necessaria:
r[espo]ndit mens humilis: studiū que-
rendi: vita quieta: scrutiniū taci-
tū: paupertas: terra aliena. **N**ec re-
serare solent multis obscura legē-
do. Et de quolibet horū bene p[ro]-
sequitur. di. q[uod] p[ri]ncipiū discipline
est humilitas. Cui[us] p[re]cipue tria
documenta ad lectorem p[er]tinent
Primū vt nullā scripturā: v[er]-
lez teneat. **S**ecūdu[m]: vt a nemine
discere erubescat. **T**ertium vt
cum scientiam adeptus fuerit ce-
teros non cōtemnat. De quibus
ibi p[ro]sequitur bene. **S**imiliter
studiū est necessariū exēplo phi-
losophor[um]. De q[uo] studio patet ibi.
Similiter quies tam interior
vt mens per illicita desideria nō
discurrat: q[uam] exterior: vt ocium et
opportunitas studio suppetat.
Similiter scrutiniū tacitū
q[uod] significat diligentiam medita-
tionis: sicut studium instantiam
operis. **E**t **P**editatio v[er]o est co-
gitatio frequēs cū p[ro]p[ri]o: que cau-
sam: originē: modum: et vtilitatē
vniuscuiusq[ue] rei prudenter inue-
stigat. vñ ibi pulchre ait **Hugo**
q[uod] lecticam phi[losophi]e quattuor portat
scilicet philos[ophia] et chopos. i. amor
et labor: philemīna: et agmina. i.

cura et vigilia. Opus inquit per
agunt labor et amor. Consiliū pa
riunt cura et vigilia. In labore est
ut agas: in amore ut perficias: in
cura ut prouideas: in vigilia ut attē
das. Cathedra phie est sedes sa
piētie que his suprapositis gesta

Qui dicit. vñ et pulchre iuvenes eā
a fronte ppter robur tenere dicū
tur scilicet amor. et labor: qz foris
opus peragūt. Et posteriori puel
le describuntur idest cura et vigi
lia: que intus in secreto piliū pa
riunt. **T** Similiter paupertas. i.
nō sectari superflua spectat ad di
sciplinam: nec non et exiliū: quia
phantibus totus mundus exiliū
est. ait ibi Hugo. Et de eisdē **Po**
Rli. li. iij. c. xij. dicit: qd hec clauēs
discendi sunt quas senex Carno
cēsis paucis expressit. Abi super
addit: qd vna clauis est amor do
centium. put ait Quintilian⁹ lib.
de institutione oratoris: Scolasti
ci igitur caueāt a predictis vitijis
et habeant dictas clauēs ad ape
rienda archana sapientie: et stude
ant humiliter et diligenter.

¶ Capitulū. viij. Quale debz eē
studium boni discipuli.

Sequenter admonē
di sunt scolares: ut solli
cite studeant ad sapiētiā
apprehendendam: est enim stu
dium vehemēs applicatio animi
cum magna voluntate ad aliqd
agendum: ait Tull⁹ prime Rhet
orice. li. i. Ideo Ecc. vi. Quasi is

qui arat et seminat accede ad mā
ut enim ait Hugo. vbi. ē. Dicta
goras: in studijs suis hanc p sue
tudinem seruasse legitur: ut vsqz
ad septennium fm numex septe
liberaliū artium: nullus discipu
lorum suoz de his que ab eo di
cebant rationes poscere audest
sed fidem daret verbis magistri
quousqz oia audisset. Sicqz iam
per seipsum rationem eoz inue
nire posset. Has septem artes tā
to studio qdam didicisse dicunt:
ut plene in memoria omnes te
nerent: et statim singula eaz para
ta haberent scilicet regulas et ra
tiones que in illis artibus ptenē
tur Et hinc accidit: tot eo tempo
re fuisse sapiētes: ut ipsi plura scri
berent qd nos legere possemus.
Sed ut ait ibi Hugo: nostri sco
lares aut nolūt: aut nesciunt: mo
dum congruum in discendo: iō
multos studētes inuenim⁹: pau
cos sapientes. **P**onendi ergo
sunt scolares: ut studeāt affectua
liter siue feruenter: continue siue
perseueranter: artificialiter et re
cte siue ordiabilr scilicet ob amo
rem vere sapientie: put hortatur
sapiens puer. i. Si quesieris eaz
quasi pecunias: et sicut thesauros
effoderis: tūc scientiam dei inue
nies. Et hoc exemplo antiquozū
phozū: de quibus Hugo vbi. ē.
dicit qd soli se philosophie dedica
bant: et ut eo cōtemplationi libe
rius vacarent. quo min⁹ q virtū.

tem impedire solent cupiditatib⁹
 animū subiecissent: ab eis se om-
 nino subtraherent. Parmeni-
 des iquit philosophus annis qn
 deciz in rupe egyptiaca cōsedisse
 legitur. Et prothotheus ob imo-
 dicam meditando curā: in mōte
 Cauaso vulturi exposu⁹ memo-
 ratur. Et Themistocles: cum ex-
 pletis centum annis se mori cer-
 neret: dixisse fertur: se dolere: q
 tūc egredere⁹ e vita quādo sa-
 pere cepisset. Similr⁹ Galato oc-
 tuagesimo anno scribens mor-
 tuus est. Et Socrates nonagin-
 ta annos in docēdi scribēdis la-
 bore et dolore compleuit. Et hec
 sumit Hugo a Hieronimo epla
 xxxij. vt ipse ait ibi: alij calcabant
 honores: alij phiciebāt diuitias
 alij acceptis iniuriis gaudebant
 alij penam spreuerunt: alij contu-
 bernia hominū deserentes: vlti-
 mos secessus et secreta hermit pe-
 netrantes: soli se philosophie de-
 dicauerunt: vt eo contemplatiōi
 vacarēt liberius: quo nullis que
 virtutis iter impedire solent cupi-
 ditatibus animū subiecissent. vñ
 narrat Hiero. vbi. s. et similiter
 epla. cxxvi. de philosopho: qui
 multarum possessionum pretius
 proiecit in pelagus. Abite inquit
 in profundum male cupiditates:
 ego vos mergam: ne ipse mer-
 gar a vobis. philosophus inquit
 Hiero. glie aīal popularis auri
 vde mancipium: totaz simul sar-

cinam deposuit. Ad non faciunt
 multi scolastici xpo credētes: sed
 potius aggregant et cumulant cu-
 piditates: que vt sepe submergūt
 eos. Mira ergo studiositas an-
 tiquorum. Mā vt ait Hiero. epla
 lxx. quosdaz mūdi phos legim⁹
 vt totam cogitationem ad men-
 cogherent puritatem: sibi oculos
 eruisse. Et de miro eorum studio
 Hale. li. viij. c. xij. dicit: q Char-
 naydes laboriosus et diuturnus
 sapientie miles. Siquidē nongē-
 tis expletis annis idem illi vt-
 uendi ac phandi finis fuit: ua se
 mirificum in doctrine operibus
 addiderat: vt cū tibi capiendi cā
 recubisset: cogitationibus inhe-
 rens: manum ad mensam por-
 gere obliuisceret. Sequitur. Ani-
 mo ergo tantūmodo vita frue-
 batur: corpe vō quasi alieno: cir-
 cūdatus erat. Ibi de etā narrat
 de multis alijs. de quibus in tra-
 ctatu de vita philosophor. scilicet
 in compendiloquio. De miro
 autē studio Euclidis narrat Eu-
 clidius li. viij. c. iij. di. q cum
 Athenien. decreto cauissent: vt q
 megbaris ciuis eēt: si intulisse pe-
 dem Aethenis pscius esset: ea res
 sibi capitalis esset. Tunc Eucli-
 des: vt audiret Socrate sub no-
 cte anteq aduerspaceret: tunica
 longa muliebri indutus: et palio
 versicolore amictus: caput vela-
 t⁹: de domo sua megbaris: Athe-
 nas ad Socratem pmeabat: vt

D vel noctis aliquo tempore consilio-
 riorum sermonūq; eius p̄ticipes
 fieret: rursusq; sub luce: milia pas-
 sum paulo amplius viginti: ca-
 dem veste illuc tect^o redibat. At
 nūc ait Zulus gelius: videte phi-
 losophos vltro currere vt doce-
 ant ad fores iuuenū diuitū: eosq;
 sedere ac opiri. ppe ad meridiez:
 donec discipuli vomitu omne vi-
 nuz edormiant. Scolastici ergo
 stimulari exemplis philosophorū
 sint quieti a tumultibus cupidita-
 tum: et negotiationū: et studeant
 vere phie: vt apprehendant legē
 dei et acquiescant p̄silio sapientis
E Ecc. xxxiiij. Sapientia scribe tpe
 vacuitatis: et qui minoratur actu
 apprehendet illam. et. Beat^o in-
 quit sapientia q; vigilat ad fores
 meos quotidie: et obseruat ad po-
 stes hostij mei. prouer. viij. Qui
 enī sic vigilat sedulo studio: gra-
 tia dei sapientiam assequet. vnde
 sequitur ibi. Qui me iuenerit in-
 ueniet vitam. et.

Capitulum nonū. Quales eē
 debent discipuli: quo ad vite ho-
 nestatez.

Edictis patet: quales eē
 debent scolastici quo ad
 vite honestatem. Debēt
 enim esse a vitijs prenomina-
 tis immaculati: et virtuosos morib^o
F maturi. vnde et philosophi antiq;
 instruebant discipulos q; ad mo-
 res. At Hierony. ep̄la. xxxiiij. q;
 hypocrates adiurabat discipulos

anteq; eos doceret: et in vbiis su-
 is iurare p̄pellebat: sacramētoq;
 extorquebat: silentij sermonē: in-
 cessus mansuetudinez: morezq;. **Q**uāto magis nos: put ibi p̄clu-
 dit: vniuersam enī philosophiā
 reuocauit Socrates ad mores
 p̄ponēdos: ait Sen. ep̄la. lxxviij.
 et Zulu. viij. de ci. c. iij. di. q; So-
 crates primū ad cōponēdos mo-
 res atq; corrigendos: vniuersaz
 philosophiam flexisse memorat.
 Idem ait Zulu. li. v. tuscu. q. post
 principiū. **M**agna ergo ignomi-
 nia est scolastico iugiter audiēti
 precepta et regulas philosophie:
 nisi fuerit morib^o maturior et ho-
 nestior: q; layc^o qui nihil tale au-
 diuit. **S**unt et alia p̄ficia sco-
 lasticis q; Boe. enumerat vbi. s.
 sicut p̄stantie stabilitudo. **Q**uia
 vt ait ibi. Constantia parit: incō-
 stantia parta dissoluit. prima col-
 ligit: secūda collecta dispergit. Et
 ibi exemplificat de quodam: qui
 primo voluit esse litterat^o siue sco-
 lasticus: deinde fastidit^o fuit mer-
 cator: postea tedio affectus se ad
 militiam transtulit: deinde terri-
 tus iterato studijs ihiabat. Et sic
 in neutro p̄fecit. **I**tem vtile ē
 scolasticis vt sit complexionum
 suarum discreta p̄sideratio. **A**lr
 enim laborare debent malāconi-
 ci: aliter colerici: put exemplifi-
 cat ibi bene. **I**te debet esse in
 eis magistroz dilectio et venera-
 tio: ac illis credulitas. siue suppo-

K sio: et cū eis mātio siue cohabi-
tatio. Mulierum ēt vetularū aut
lotricū rara aut nulla accessio: ser-
uorum bilinguū: et detrahentiu
exclusio: bonorum socio: rum et fi-
deliū adhesio: sūptuū sufficiens
pulsio. De quib⁹ omnib⁹ psequi-
tur plix. Boe. ibidem introdu-
cens exempla de predictis: Pre-
dicator ergo diuinus cōserēs cū
scolasticis de predictis: hortetur
eos ad ea que sunt vilia dehor-
tando p̄ria.

Secūda distinctio. De infor-
matione doctorū.

Caplm. i. Quales ascendere
debent gradus magistralem.

Inde sunt admonē-
di doctores de his q̄
spectant ad eorū offm̄

Et primo vt sit ad
tale offm̄ honorabilis

L accessio. **D**einde vt sit vite et
morum perfectio. **T**ertio vt sit
doctrinē vitā rectitudo. **D**e
primo sciendū: q̄ nō debet gra-
dum magistrālē ascendere: nisi
sit p̄ditus scientiis et clarus vir-
tutibus: ait Boe. vbi. s. di. q̄ cū
ad magistrat⁹ excellentiam bone
indolis iuuenis ascendere velit:
considerandū est: vt sciat que ad
tanti nominis pertinet reuerētiaz
vt queq̄ scita vel quesita exp̄me-
re noscat: et ne scriptorū confiden-
tie totaliter se committat: vt librorū
copiam acquirat: et eos cū opus
fuerit p̄sulat: nec tamen omnino

credat scilicet sufficere: q̄z miserrī-
mum est ingeaij semper iuentis
vti. et nūq̄ inueniendis. Et ibi p̄-
sequitur de modo quo solebant
antiqui magistrari siue incipere
in sacratib⁹ Athenis vel Rome
enumerans que cauenda sunt ta-
libus necnō et q̄ necessaria. **M**a-
ior enim est ignominia imperito
et ydiote: ad gradū magistralem
ascendere. q̄ in statu discipuli re-
māere: nec dicatur ei. ro. ij. Qui
alius docet: teipsum non docet.
Ideo eccle. xvi. Ante q̄ loquaris
scilicet docendo: discere: audiendo
Iaco. iij. Nolite plures fieri ma-
gistri. Cum aut factus est magi-
ster et doctor: oportet vt morū ho-
nestate polleat: ait Boe. ibi. Sit
inquit in sermone verax: in iudi-
tio iustus: in consilio p̄uidus: in
cōmisso fidelis et constās in vul-
tu: pius in affectu: virtutibus insi-
gnis: bonitate laudabilis. Segl.
Nulla siquidem res magis ē pe-
riculosa discipulo: q̄ cōtumelio-
sa vita magistri. Et ponit exēplū
Infusa enī sepe p̄fundi vident⁹
ex fetido vase. vas enim fetidum
corrūpit aq̄s. Cōsimiliter doctria
vilescit ex ignominiosa vita doc-
toris. Qui ergo vult p̄desse audī-
toribus suis: vtiose viuat: vt eos
informet. Et de hoc bene Sene.
epistola. vij. dicit: q̄ plus homines
oculis q̄ auribus credūt. Lon-
gum enim iter per p̄cepta: effi-
cax et breue per exempla. **N**onē

enim Cleantes nō expressisset si tantū eū audisset. obseruauit illū vt ex forma viueret. Seq̃t. Turba sapientum plus ex morib⁹ q̃ ex verbis Socratis traxit. Ignominiosa enim vita doctoris facit eū p̃temptibile apud discipulos: et ex consequenti doctrinā ei⁹. Et enim ait Tullius li. ij. Tusc. q. Si eū vita pugnet oīo: turpissimū est scilicet philosopho. Sicut si grāmaticū p̃fessus barbāre loq̃tur. Aut absurde canat: q̃ vult se habere musicum. Sic et philosophus in vite rōne peccans: turpi or: eo q̃ in officio cuius vult esse magister labitur: artēq̃ vite p̃fessus delinquit in vita. Et sicut illius cuius vita despiciatur restat vt eius predicatio contēnat. put ait Grego. super euange. libro. ij. omel. vi. sic ex parte ista: cum doctis vita despiciatur: eius doctrina cōtemnitur. Nō summe laborare debet: vt habeat vitam honestam qui vult prodesse auditoribus. Multū enim obest discipulis discola vita magistri. vnde Hiero. ep̃la. lxxix. Magister. p̃be etatis et vite eruditōisq̃ eligēdus ē. Nec puto erubescit doct⁹ vir illud facere in p̃p̃qua vel nobili virgine: q̃ fecit Aristoteles in Philippi filio: vt ipsa librorū varietate: initia monstraret litterarum. Non sunt cōtemnenda quasi parua: sine quibus constare magna nō possunt. Sequitur.

Grecoz narrat historia: Alexādrū potētissimū regem: morib⁹ et incessu Leonidis pedagogi sui non potuisse carere vitijs: quib⁹ adhuc paruulus fuerat infectus. Procliuis enim est maloz emulatio: et quoz ṽrutes asseq̃ nescitis vitia imitatis. Periculosa igitur discipulis p̃uersa vita doctoris. Prouideatq̃ doctor: vt recte et artificialiter doceat quemlibet s̃z capacitātē suam: et s̃m cuiuslibet artis exigentiam. put habitum ē s̃. vñ Boeti⁹ vbi. s̃. Doctor tenetur esse erudit⁹. P̃dū enī oportet vt discat q̃ doceat. Debet esse mansuetus: put oportunum est. Debet esse rigidus: vt lites dissoluat. oblatrantes remordeat: obloquentes reprimat: p̃teruientes. castiget. Debet esse diligens. Mā sicut in vno quoq̃ ope mater cōstātia inuenit: ita vniuersę doctrine nouerca ē negligentia. Et debet esse nō arrogans: put de omnibus. p̃sequit bene. Boc. vbi. s̃. Magna ergo ars ē sic recte docere quēlibet s̃m suam. p̃ditionē et capacitātē: et in qualibet arte ex p̃p̃is loco et tempore. vt enī ait Grego. mora. vi. in fi. In oē q̃ dicitur: necesse est vt causa t̃pus et persona pensent. Si verba sententie veritas roborat. Si hoc: t̃pus congruum postulat. Si veritati sententie: et cōgruitati temporis: persone qualitas non repugnat. Donec ergo predicator:

S

T

V

X

doctores de predictis.

Caplm. ij. Quales libros habere debet studentes.

Scolastici vero tam doctores quam ad discipulos admittendi sunt de artificioso studio in libris. **U**lt. Sen. epla. ij. Distrahit animu libroru multitudine: ita quod cum legere non possis quamvis habueris: satis est habere quamvis legas. Sed modo inquis hunc librum euoluere volo: modo illum. **S**tudentis est stomachi: multa degustare. **Q**ue vero varia et diuersa sunt: inquinat non alit. **P**robato itaque semper lege. **E**t si quando ad alios diuertere libuerit: ad poros redi. **N**onet ergo: ut sit diligens inspectio: et inspectorum impressa rememoratio. **V**nde idem epla. xvi. Non refert quam multos sed quam bonos habeas libros. **R**ectio certa prodest: varia delectat. **M**ultitudo libroru onerat non instruit. **E**t satius est: paucis auditoribus te tradere quam errare per multos. **N**am decem milia libroru **A**lexandrie asseruit. **2c.** Cum ergo innumerabiles sint libri non potest homo peruenire ad omnium inspectionem. **S**tude igitur in auctenticis et vtilibus. **N**on enim est finis faciendi libros: **E**ccl. xij. **C**aplm. ij. Quod cauere sunt noxie scientie.

Ed cum alie sint scientie noxie: alie vtilis: scolastici admonendi sunt: ne

utant noxis: sed studeant in fructuosis et vtilibus. **U**lt. **A**ug. ij. de doctrina christiana. ante fi. vi. mihi studiosis et ingeniosis adolescentibus debere precipi: ut nullas doctrinas que preter ecclesiam christi exerceantur: tanquam ad beatam vitam capescendam sequi cohibeant: sed eas sobrie diligenterque iudicent. **S**equitur. **A**lienat studium a superfluis hominum institutis. **2c.** Est enim sapientia defursum descendens: et est terrena: animalis dyabolica. **I**ac. iij. Illam celestem debet appetere et exquirere. **N**ec omnes scientias ad eam dirigere: et cauere ab aiali dyabolica et terrena.

Caplm. quartu. Quia intentio ne debet homo studere.

Tem sunt admonendi: ut recta intentione scientiam acquirant. et recto modo ea utantur: non se ex scientia eleuando sed potius humiliando. **S**cientia enim inflat. **1. cor. xiiij.** Et in multa scientia: multa indignatio. **p**rimo. **E**t de hoc beatus. **B**er. sup. **L**an. **O**mel. xxxv. Est inquit in se omnis scientia bona: que tamen veritati subnexa sit. **S**equit. **N**on probatur **A**po. quoniam ait. non plus sapere quam oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem. **R**o. xij. **N**on probatur inquam multa scientem: sed sciendi modum nescientem. **Q**uis ergo dicit modus sciendi: nisi ut scias quo ordine: quo studio: quo fine queque nosce oporteat: **Q**uo ordi

Dne: ut id prius qđ maturius ad salutem. Quo studio: ut id ardentius qđ vehementius ad amorem. Quo fine: ut non ad inanez gloriam vel curiositatem: sed ad sui et proximi utilitatem et edificatorem. Sunt enī qui scire volūt eo fine tñ ut sciant. Et hec: turpis curiositas. Et sunt qui scire volūt ut videātur scire. et turpis est vanitas. De quib⁹ Satyrus. Scire tuū nihil aliū est: nisi te scire hoc sciat alter. Et sunt q scire volunt ut sciam vendant pro pecunijs et honoribus. et turpis est questus. Et sunt qui scire volunt: ut edificent: et edificent: et est prudentia. Et hi duo modi ultimi nō inveniunt in abusione scie. Alij. vō omnes audiant qz scienti bonū facere et non facienti: peccatum est ei. Jac. iij. et. Luce. xij. Seruus sciens voluntatē dñi sui et non faciens: plagis vapulabit multis. Et ponit Ber. exemplum boni Libus idigestus et q nō hz bonā decoctionez: malos generat humores: et corpus corrūpit. Ita scientia multa idigesta: stomacho aie q est memoria si nō sit igne charitatis decocta per actus aie i memoriam trāsfusa: magis corrumpit vitam hoīs q nutrit: ut talis dicat. Hier. iij. Ventrem meū doleo. Scolasticus ergo q diu ē discipulus acgrat sciam studiose: qñ est doctor doceat artificiose: et semper utat scientia recto fine et

intentione.

Capitulū quintum. Qualiter est studendū specialiter in sacra scriptura.

Et qā sacra scriptura est oīs scientie cōtēntina: p ut ait Augusti. ij. de doc. xpiana i fine. Quidqđ hō extra didicerit: si noxius est ibi damna bitur. i. in scia scripturarum: si vtile est: ibi inuenitur. Et idem eplā iij. dicit: q nulle lfe comparatur duobus dñi preceptis in quibus omnis ars est. Ibi enī est phia: qz cause naturarum omniū i deo Ibi ethica: qz non aliunde bona vita format nisi deum diligendo. Ibi logica: qz lumen aie: non nisi deus. Ibi salus reipublice: qā ciuitas non custodit nisi vinculo fidei. Ideo omnes admonendi sunt ad studium sacre scripture. Et ipsa sapia invitans ad hoc p uer. viij. Audite me: quoniam de rebus magnis locutura sū. et aperientur labia vestra: ut recta prediceant. veritate meditabit guttur meū. et. Et sicut ipsa excellentior est oī alia scia vel phia: sic studēs in ea: debet esse perfectior studētibus in alijs scientijs: et eius studiositas ordinabilior. **Q**ualr autem sit studendum in ea: docet Hugo. bñ didascolis. pte. v. vbi ait. q scriptura diuina triplicē habet modū intelligendi. s. quo ad hystoriam que est quasi alphabetum. Quo ad allegoriam: et q ad

G

H

I

M

K

tropologia. **E** Quasi. etiam studendum sit in sacra scriptura per hos modos persequi ibi beatus. An studens in ea non confidat de acumine ingenij: nec de subtilitate scrutinij: nec de sedulitate studij: sed bonitate dei: ac pietate orationis siue oraculi et humilitate cordis intui. Aut enim filius dei ad patrem. **Math. xi.** Abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et manifestasti ea paruulis. Et per Intellectum dat paruulis. Et sapientie. **vij.** Optaui: et datus est mihi sensus: Inuocaui: et venit in me spiritus sapie. Unde narratur in collationibus Cassiani de abbate Theodoro: et idem Cassiodorus de institutione scripturarum: quod cum explanatione obscure questionis inquireret septem diebus et noctibus: in oratione infatigabilis persistit. donec solutionem eius domino reuelante cogitauit: Ideo ait Cassianus: Monachum cupientem ad scripturarum noticiam perungere: nequaquam debet labores suos erga comensalium libros expendere: sed omnem industriam mentis et intentionem cordis erga emendationem victorum carnalium detinere. Quibus expulsa cordis oculi: sublato velamine passionum: scripturarum sacramenta contemplant. Et ponit exemplum de oculis corporalibus et lumine visibili: quod intuent oculi naturaliter: ablatis vitij oculorum. Cum

vera ergo humilitate: cum cordis sanctitate: orationis puritate: et operis egritate auditor scripture facere in ea studeat. **Ecc. i.** Fili concupisse sapiam: et serua iustitiam et deus prebebit eam tibi. Et studeat ordinate et artificialiter prius in facilioribus. scilicet in historia scripture perficienda. Et quia res in scriptura sunt significantur: deinde studeat in difficilioribus intelligendis: ut pertingat ad profundiores et altiores. Et enim ait **Idgo. vbi** .s. instruendus est studens. scilicet in scriptura sacra. quod cauere debeat: deinde informandus: qualiter que sunt agenda perficiat. Nam duo inquit pares ingenio equales studio lectioni intendunt: sed non equaliter perficiunt: quod unus discretus et prudens laborat. **E** Sunt enim tria que nocent studiis legentium. scilicet negligentia: quoniam ea que sunt discenda pretermittunt. Imprudencia: quoniam ordo congruus et modus in discendo non seruatur. Et fortuna: quando paupertate vel infirmitate aut doctorum priuatione quis a proposito retardatur. Et sic studeat ut operetur ait ibidem. Nec sic enim lectio teneat: ut a bono opere vacare compellat. Christiano enim propheta lectio: exhortatio debet esse non occupatio. Et bona desideria debet pascere non necare. Abi narrat de quodam probabilis viro: qui multum flagrabat amore scripturarum. Et desiderio sapie fer

N

O

P

Q

ueno: inspecta imprudenter sim-
 plitio:ibus scripturis cepit: profū-
 da et obscura rimari: et enigmati-
 bus scripturarum enodandis: ac
 mysticis sacramentorum intelle-
 ctibus insistere. Sed mens hu-
 mana non sustinens tantum pon-
 dus: non solum ab uulibus: sed
 R et necessarijs artibus cepit cessare
 versoq; vento in contrarium: ex
 scripturis occasionem erroris ha-
 buit: quibus uti non nouit mode-
 ramine discretionis. Sed misera-
 tionem est monit⁹: qualiter am-
 plius earū scripturarū studio in-
 cumberet: si sanctorū patrum vi-
 tam: et martyrum triumphos fre-
 quentare consuesceret. Sicq; in-
 breui: ad statum pristinum est re-
 ductus. Ideo puer. xv. Sicut q
 mel multum comedit non est si-
 bi bonum. sic q scrutator est ma-
 lestatis opprimit a glia. **P**er
 S gradus ergo ascendat: qui sūt le-
 ctio siue doctrina. meditatio: ope-
 ratio: oratio: contemplatio: Le-
 ctio enim intelligentiā dat: medi-
 tatio consilium pfat: ope petit: con-
 templatio inuenit: prout dicit ibi
 Hugo. prosequens de his bene.
 Audiēs ergo scripturas et studēs
 in eis: ope impleat que audit. Sic
 fecit Pamphrutiū abbas: d q
 legitur li. xiiij. hystorie tripartite.
 q cū esset sine litteris: accessit ad
 T quendam ut doceret. Qui cum
 audisset primum versum illi⁹ ps:

dixi: custodiā vias meas etc. Se-
 cundū versū nō est passus au-
 dire dicens. Si potero hoc imple-
 re: hic versū mihi sufficit infimo-
 do. Cumq; doctor postea culpa-
 ret eū: q per septem mēses ad eū
 nō venisset: rēdit: versū illū ad-
 huc ope nō impleui postea et o regis-
 t⁹ an v lū illū didicisset et ope cō-
 pletset: quadraginta inquit ānis
 vix illud implere valui. Ad exem-
 plum ergo istius: vir scolastic⁹ in
 sacra scriptura studens: ope im-
 pleat que audit: ut ex ope augeat
 sapientiā. Pie enim agentibus
 dedit sapientiā. Ecc. xlij. Et si-
 cut studentes in alijs scientijs ca-
 uere debent a peruersa intentiōe
 sic in sacra scriptura studēs. et eo
 magis: quo ipsa perfectior. Quia
 sunt nonnulli qui diuine scripu-
 re scientiam appetunt: vel ut diui-
 tias agregent: vel honores opti-
 neant: vel famā acgrant. Quorū
 intentio q̄tum peruersa tantū est
 X miseranda. Sunt et alij: quos au-
 dire verba dei delectat: et opera
 non quia saluifera: sed q: mira-
 bilia: et diuina pconia in fabulas
 conuertunt. Et sunt q sacraz scri-
 pturam legunt: ut sint parati om-
 ni poscenti reddere rationem de
 fide: ut inimicos veritatis destru-
 ant: minus eruditos instruant: viā
 veritatis perfectius agnoscant: se-
 creta dei alius intelligant: arcti⁹
 ament: quorū deuotio laudanda
 primi sunt miserandi: secūdi in-

vandit: tertij laudandi: ait Aug. vbi. s. Predicator ergo diuinus alloquens scolasticos: d3 explorat in qbus scijs studeat & laboret & prout expedire viderit: cuz eis conferat de predictis.

Sexta pars principalis. De instructione religiosorum.

Prima distinctio. De religio nis prima institutione.

Numeratis modis q bus potest predicator diuinus conferre cuz

viris scolasticis: nunc Saluatore illuminat:

te: & docente: videndū est de modis alloquēdi viros monasticos siue religiosos: & cum eis conferendi q̄sum ad ea que sunt eis. p p̄ia siue appropriata. Et quia de vita religiosorum & virtutibus d terminatur a beato Grego. libro dial. & in vitis patrum: & collatio nibus eorum: & in libro q dicitur paradysus: ideo hic breuiter dicet de cōibus & generalib: vt de sal tem occasio sapientibus.

Primo igitur videndum de sacre religionis primaria in stitutione.

Secūdo de vite religiose emi nentia & dignitate.

Tertio de virtutū perfectiōe in quibus principaliter dicitur religio consistere. s. paupertatis: castitatis: & obedientie.

Quarto: de quarundā aliarū virtutum necessitate: ad perfe

ctam obseruantiam sacre reli gionis.

Quinto de sacre religiōis cō moditate & vtilitate i hac vita.

Sexto: de premij bonorū re ligiosorum magnitudine.

Septimo de male viuētūz in sacra religione peruersitate

Octauo: de pene eorū vel tor menti grauitate.

Capitū primū. Quid sit reli gio: & vnde dicatur.

Primo notandū: q cū religio vera: sit qua deus vnus collitur: & pregatis

suma pietate cognoscit: vt ait Au gu. de vera religione post p̄ceptum. Siue religio non aliud nisi cultus diuinus: vt ait idē. x. de ci. c. i. Est enī religio q se aīa vni dō

vnde se se peccato subreperat re conciliatione ligat vt idem ait de quātitate anime. Vnde religio ap

pellat: q ea religem vni deo anī mas nostras ad cultum diuinūz

vīculo seruiendi: vñ religio dī cta phibet a reeligēdo deū. Vñ

seramus enī euz negligentes: ait Pap. Cum in q̄ religio sit talis: tamen hic fit mentio de religiōe

prout est supererrogatio deuo tioris cultus diuini in adimpletio ne cōsiliorū euāgelicorū. Cui po

test cōuenire diffinitio Tulij rhe torica prima. li. ij. vbi ait. Religio est que supertoris cuiusdā nature

quam diuinam vocant curā cert moniā q̄ affert. Et eidem conue

nū quod ait Aug. de vera religio
ne Religio est studiū sapie. Nec
enī est vera sapia: adimplere cō/
silia euangelica.

C Capitulum secundū. De institutio
ne et ortu religionis.

Eligioforum conuentus
primus Samuel insti/
tuit iugiter psallentiū do/
mīno. vt ait magister in historijs

super illud. i. Reg. x. Obuius ha
buit gregem ppharum descēde
ntiam de excelso: et ante eos psal/
lentium. et c. Et dicebant prophe/
tare. i. laudare deū iugiter: ait ibi

magister: Et religioforum perso/
nam gesserunt. pphē: ait Hiero.
ep̃la. xliij. Filij inquit. pphetarum
quos mōachos i veteri legim^o te/
stamento: edificauerunt sibi ca/
sulas prope flucta iordanis et vr/
bibus derelictis: polēta et herbis

agrestibus in heremo victitabāt
Unde et Johannes Baptista: in
heremo vixit: cui vestis aspera:
zona pellicea: mel siluestre. om
nia virtuti et continentie prepara
ta. Deinde dei filius: q̃ cum esset
diues omninū: factus ppter nos
egenus: sacram religionem ve/
raciter instituit: et augmentauit
quando pauperes elegit: diuites

in fide: vt cum relictis omnibus
sequeret. Mat. v. Venite p^o me
De quo et ipsi gloriāt. Mat. xix.
Ecce nos reliquimus oīa. hoc
enī est apostolici fastigij: ait Hiero.
ep̃la lxxviiij. Et hoc fecit eos

apostolos: ait Criso. super Mat.
Om̃el. xlvj. Antiqua igitur insti/
tutio sacre religionis ordinata et
autentica est.

E Secunda distinctio. De reli/
gionis eminentia.

C Capitulum primum. Quō pa
tres antiqui modum hunc viuē/
di preelegerunt.

Ex predictis patet emi
nentia et dignitas reli/
gionis: siue vite reli/
giose: quam xps pre/
elegit: discipulis tribu

it. et alijs predicauit. Mat. h. xix.
Si vis perfectus esse: vade et vē
de oīa que habes: et da pauperi/
bus. et c. Unde talem vitam duxe
runt Apostoli post ascensionem
domini Saluatoris. quando nul
lus dicebat aliquid esse suum sed

erant illis oīa cōīa. Act. iij. Si
militer talē vita habuisse creden/
tes in Alexandria sub Marco
euangelista narrat Philo vir do
ctus li. i. historie ecclesiastice. c. xvi.

Abi mira dicit dō vita eorū. Pri
mo inquit omnes renūtiabāt cō/
ctis facultatibus: et extra urbem
egressi: i hortulis v^l exiguis agel
lis degebāt: refugientes i parīs p
positi: et vite dissimilis contuber
nia: sciētes: hec esse impedimēta: ar
duū volentibus iter virtutis ince
dere. Et sequitur ibi: multa enī
merās que in nostris inquit exer
centur monasterijs. Continentiā
velut pūmū fundamentū in

aia collocans: et ita deinde reliquas
super hanc peragunt edificare vir-
tutes. Libus porro nullus cor-
capit ante solis occasum: tunc vide-
licet lucis cum prophetie studiis:
curam vero corporis cum nocte so-
ciantes: nonnulli post triduum in
conione veniunt cibi. Quos vero
edatio: studiorum fames perur-
get: alij quarta die vel sexta: nec ei-
sarium corpori indulgent cibum.
Et sequitur ibi. quod apud eos conse-
crate virgines: indignum ducebant
libidini mancipare vas ad capiendam
sapientiam preparatum. Se-
orsum viri: et seorsum femine con-
gregant. Vinum nemo gustu con-
tingit: sed nec quantlibet carmen-
tum autem panis et aque poculum
cum sale vel flosco cibum. Et ibi alia
multa narrat. Et de hoc cassianus
lib. ij. collationum. dicit. quod in primordiis
fidei probatissimi monachi a bea-
to Marco: quod post Alexandrine
urbis pontifex fuit: normam su-
sciperunt vivendi. Non illa ma-
gnifica: ut in actibus ante retine-
bant: verum etiam multo subtilio-
ra cumulauerunt. Ideo habetur
libro primo historie tripartite an-
te finem.

Capitulum secundum. De religio-
nis eminentia.

Erit ergo eminens est
et excellens vita religiosa
prout ait Bernardus in sermone
de natali loquens de paupertate
filij dei. Nasciturus inquit dei fi-

lius elegit quod molestius fuit
carni: quod natus in paupere domo
et sic de alijs. Sed non tale iudici-
um mundi: aut ergo iste salar: aut
mundus. Sed divinam impossi-
bile est falli sapientiam. Melius
ergo et vilius et potius quod ipse ele-
git: ita ut quisque aliquid doceat vel
suadeat ab eo tamquam a seductore sit
cauendus. unde ut ostenderet fi-
lius dei voluntarie paupertatis pre-
ciositate elegit eam: prout ait idem
Bernardus in sermone de vigilia natiuita-
tis. Quid inquam paupertate ditius
Quid preciosius: qua regnum ce-
lorum emulata gratia acquiritur. Et in
alio sermone ait: quod in celis bo-
norum omnium affluentia sup-
petebat: sed paupertas non inue-
niebat in eis. Porro in terra ha-
bundabat et superhabundabat:
et nesciebat homo precium eius.
Hanc ergo dei filius percipere
descendit: ut eam eligeret sibi: et
nobis: sua estimatione faceret pre-
ciosam. Mira ergo facultas de-
trahentium paupertati volunta-
rie propter christum assumpte: quam sic
ipse elegit et preciosam ostendit. Cum
omnia relinquere propter christum
sit melius: quam monasteria extrue-
re: vel pauperes sustentare: ut ait
Bernardus epistola. cxxv. loquens ad
Acopianum. Extrus inquit mo-
nasteria multis a te per insulas
Dalmatie pauperum numerus su-
stentatur. Sed melius faceres: si
et ipse sanctus inter sanctos vives

res. Sequit. Apli gl'iantur: q' oia
dimiserunt: & secuti sunt saluatore
Et certe p'pter rhetia & nauez ni-
O hil eos legimus dimisisse: & tamē
testimonio futuri iudicis coronā-
tur: q' se offerentes: totum dimi-
serant qd habebant: Plane er-
go h' ait: meli' ēē relinquere om-
nia p'pter deū: q' expendere res
possessas in v'sus pauperum sive
P in extructionē monasterioꝝ. Mō
enim soluz retribuit deus paupe-
ri voluntario p'pter deum q' s-
titatem eozum que reliquit: s; eo-
rum que cōcupiscere potuit. An
Greg. super euan. li. i. Omel. v.
Abulum dimisit q' sibi nihil re-
tinuit. Sequitur. Tanta a sequen-
tibus sunt dimissa: quanta a non
sequentibus concupisci potuerūt
Abulum ergo dimisit: q' euz re-
possessa oī concupiscentie renun-
ciavit. Sed innumerabilia regna
possunt concupisci. Qui ergo p-
Q pter deum sua dimisit: & nihil cō-
cupiscit: iudicandus est: multa re-
gna p'pter deum dimisisse. Nō
merito retribuenduz est sibi re-
gnuz celoꝝ. Mat. v. Beati pau-
peres spū: qm̄ ipsoꝝ est regnū
celoꝝ. Et ideo ad vitā religio-
sam hortat Hiero. in multis lo-
cis. Sicut ep' a. xxiij. vbi ait. Li-
cet paruulus ex collo pēdeat ne-
pos: l' s; sparso crine: & scissis ve-
R stibus: vbera quibus te nutriuit
mater ostendat: s; in limine pa-
ter iaceat: per calcatū perge pa-

trem: & siccis oculis ad v' exillum
crucis euola. Solum pietatis ge-
nus in hac re esse crudelem. Se-
quit. Gladiuz tenet hostis: vt me
perimat: & ego de matris lachry-
mis cogitabo? P'pter patre &
xpi militiā deseram: cui etiam se-
pulturam: xpi causa non debeo?
Mat. viij. Item Hiero. epistola
lix. aduersus vigilantū. Quod as-
seris: melius eos facere q' v' m'ur
rebus suis: & paulatim fruct' pos-
sessionum diuidunt: q' eos q' pos-
sessionibus venditis simul om-
nia largiūt: tibi nō a me s; a dño
Respondet. Mat. xix. Si vis p-
fectus esse: vade vende oia que
habes: & da pauperibus. Ad euz
loquit q' vult esse perfectus: q' euz
apostolis patrem: & nauez: & rhe-
te dimittit. Sed in gs. Si omnes
se recluserint: & in solitudine fue-
rint: qs celebrabit ecclias: Quis
hoies seculares lucrificiet? Cui
Hiero. Si omnes fuerint tecuz
fatui: quis erit sapiēs? Et super-
addit. Rara est virtus: nec a plu-
ribus appetit: & vtiq; essent om-
nes q' pauci sunt. Multi enī sūt
vocati: pauci vō electi. Insinuat
ergo: q' hoc est virtus. s. venderē
oia & sequi xpm: respectu ei' qd
est celebrare missas. &c.

T Cap'm tertium. De distin-
ctione religiosorum antiquorum
Erit ergo vita religiosa
m appetēda que est vita di-
uina & apostolica: vt i ea
seruiat

seruati deo in tranquillitate: quas
 appetere santi antiqui in egypto:
 et deinde per totum mundū. De
 quib⁹ et eorū vita Hiero. ad Eu-
 stochiū ep̄la. lxxxviii. vbi ait: q̄
 tria genera mōachorū in egypto
 fuerūt scilicet Cenobitarū q̄ cōi-
 ter vivebant Anachoritarū: q̄
 soli in desertis degebant. Et alio-
 rum. quorū genus dicitur remith
 lingua eorū: qui bini vel trini si-
 mul habitabant. De primis: et de
 vita eorū ait ibidem: q̄ nullus
 in cibo strepitus: nemo ibi loqui-
 tur: vultur pane: leguminibus:
 et oleribus que solo sale conditū-
 tur. vinū nū accipiūt. Et alia ibi
 de eorū vita: qualia ait Philo
 superius. vnde ibi Hiero. Tales
 Philo: tales Iosephus in secū-
 de captiuitatis hystoria refert. vi-
 te vō Anachoritarū auctor fuit
 Paulus: illustrator Antonius:
 pnceps Ioānes Baptista vt ait
 ibi. Digna est igitur et excellēs vi-
 ta religiosa. ¶ De cui⁹ excellētia
 ostensum fuit Anselmo cuz esset
 quasi in extasi: prout dicit libro d̄
 similitudinibus in fi. Ait enī ad
 eū angelus. vīs videre: quis est
 verus monachus? Et ille volo.
 Et duxit eū: quasi in p̄spectu ma-
 gni claustrī et speciosi. et ait. Cir-
 cūspice. Et asperit: et erant parie-
 tes obducti auro et argento puris-
 simo: herba i medio viret: et ip̄a
 argentea mollis et redolens: et vl-
 tra humanam op̄inionez delica

ta. Tunc ibi perpetuo habitare
 eligeret: ductor eius sibi spon-
 dit: si vellet: se veram oñsurū pe-
 nitentiam posse ibi habitare. Et
 tunc euigilauit. Quam visionez
 sibi deus ostendit: vt est pie cre-
 dendū ad sui solatiū: et aliorū.
 exemplū. Admonendi sunt ergo
 religiosi: vt cōsiderantes religio-
 nis sue dignitates: digne et hono-
 rifice viuant in ea.
 ¶ Capitulū. iiii. De tribus in q̄-
 bus religio consistit.

Consistit autem vita reli-
 giosa principaliter in tri-
 bus. In voluntaria pau-
 pertate. In sincera castitate. In
 obedientie subiectione. In quo-
 rū figura dictū est Ab̄ae Ben.
 xij. Egredere d̄ terra tua: et de cō-
 gnatione tua: et d̄ domo p̄is tui
 In his enim trib⁹ consistit vite
 religiose p̄fectio. i. In amoris ab-
 infimis eleuatione. In cordis et
 interiorum reformatione: ac libi-
 dinū cohibitione. In deo et sum-
 mis adhesionē. ait Aug. epistola
 lxxxiiij. Et summū est ipsa v̄itas:
 infirma natura: nec beatum nec
 miserum esse potest quod media
 inclinatione ad infimū: misera cō-
 uersione ad summum biē viuit.
 Qui ergo in xpm credit: nō dili-
 git infimū: nō superbit in medio
 atq; summo iherere: et ita fit ido-
 neus. In his igitur tribus est re-
 ligionis p̄fectio: vt dictum est:
 Paupertas vō voluntaria ppter

Comuniloquii.

xpm assumpta fundamentū est.
vnde ⁊ saluator loquens de bea/
tudinib⁹: ⁊ ear⁹ meritis: p̄misit:
beati paupes spiritu ⁊c. Et Bat. v.
Innuēs p̄ hoc: q̄ paupertas est fun/
damentū virtutū et beatitudinū.
C Capitulū q̄ntū d̄ paupertate ad
quā se obligāt religiosi.

B **A** hanc paupertatez ob/
ligant se religiosi fm̄ exi/
gentiam sui status. v̄l ad
nil habendū propriū nec in cōi:
nec in speciali: sicut obligant se il/
li qui sunt huius mee professiōis
scilicet beati. Francisci. vel ad nil
habendū salte⁹ propriū in spe/
ciali: sicut obligant se illi qui p̄nt
habere in cōi: licet nullus possit
habere pp̄riū. Omnes ergo ne
sint p̄uaricatores voti: ⁊ sue pro/
fessionis: ⁊ sic rei dānationis: cuz
summa diligentia ⁊ sollicitudine
studeant seruare paupertatē q̄nā
professi sunt: exemplo sanctorū
patrum scilicet beati Benedicti
C beati Francisci. ⁊ aliorū. Et hoc
merito. vt enī legitur in v̄tis pa/
trū li. ij. parte. vi. Thesaurus mo/
nachi est voluntaria paupertas.
Sicut enim habēs thesaurū sol/
licite custodit: ne vel omnino au/
feratur vel diminuatur: aut mo/
do aliquo violetur: sic religiosus
professor paupertatis: ex voto: p̄
exigentia sui status debet seruare
sollicite paupertatē. vnde narrat
D Gre. ij. dial. de abbate Isaac: q̄
offerentibus possessiones dice/

bat. Monachus q̄ possessiones
in terra querit: monachus nō ē.
Sic quippe metuebat sue paup/
tatis securitatem perdere: quō dī/
uites auari solent perituras dīui/
tias custodire. Hic enim erat ve/
rus amator paupertatis. De bea/
to quoq̄ Francisco qualiter fuit
sancte paupertatis amator obser/
uator: ⁊ cultor: facta sua: mundo
manifestant. ⁊ in v̄ta sua in par/
te legīt. Consimilr d̄ sanctis anti/
quis: vt patet in v̄tis patrum vbi
ē. Sicut de quodā q̄ euangelīū
vendidit in pauperum nutrīmē/
to dī. Ipsum verbū vendidit qd̄
iubet omnia vendi ⁊ dari paupe/
ribus. Nec solū paupertatis exem/
pla emicuerūt in sanctis sed etiā
in principibus gentilibus: vt ait
Sale. lib. iij. c. iij. loquens de Sa/
bitto: qui refutauit aurum ⁊ ar/
gentū sibi missum: ⁊ alia p̄ciōsa:
de quo dicitur ibi: q̄ continentie
sue b̄nficio sine pecunia p̄diues
erat: sine v̄su familie habēde co/
mītatus: q̄ locupletem eū facie/
bat non multa possidere: sed mo/
dica desiderare. Et ibi de multis
talibus principibus qui diuitias
refutabant: ⁊ quasi dedignaban/
tur: eas habere. vnde Sen. libro
G de p̄uidencia dicit: q̄ Democri/
tus diuitias p̄iecit: onus illas bo/
ne mentis estimans. Ideo sequi/
tur. Contemne diuitias. Nemo
taz pauper q̄ natus est. Et de eo
dem ait libro de beata v̄ta: q̄ eo

die quo interdixit sibi aliud ha-
bere: interdixit sibi et aliis petere.
Quasi dicat. quod nec aliquid voluit
habere: nec aliquid petere. ¶ Et
similiter exempla mira paupertatis
fulserunt in his prout narrat
Hieronymus. ¶ Iovinianus. de Dialogo
neque habitabat in domo et in por-
tibus civitatum: et manu concava bi-
bebat: nec voluit habere aliud po-
culum. Et de hoc in tractatu de vir-
tutibus. et de eodem et Galenus. ubi
dicit quod Alexander continentiam
Diogenis vincere non potuit. Ad
quem cum in sole sedentem acces-
sisset: hortareturque: ut si qua sibi
parari vellet indicaret: respondit.
De ceteris inter se a sole mihi ve-
lim non obstes. Quasi dicat. Mi-
hi aliud volo: nisi quod non stes in-
ter me et solem. hic enim effecit:
ut nihil sibi eripi posset. Aut Se-
neca de tranquillitate animi de quo
dam: quod cum amisisset omnia sua
ait. Iubet me fortuna expeditius
phari. Si ergo predicti ignarri le-
gis divitie et fidei: absque spe regni
eterni: et similiter ignarri divitie di-
gnationis: quod voluit esse pauper pro
hominibus: ut ostenderet eminentiam pau-
peritatis et pietatis: ut dictum est. scilicet.
sic pauperes fuerunt: non minus si fide-
les ob regnum celorum: et perfecti filii
dei imitationem: velint esse divi-
tiarum contemptores: et pauper-
tatis sanctissime sectatores.
¶ Capitulum. vi. Qualis debet
esse paupertas.

Ed quod pauperem non facit
commendabiliorē pauper-
tas: si inter sordes peccata
non cauet: putat Hieronymus. episto-
la. xcv. videndum est: qualis debet
esse paupertas religiosorum. Et no-
tandum quod debet esse recto fine si-
ue intuitu preelecta et assumpta
scilicet propter deum: et ut liberi et ex-
peditius possit homo deo vacare: et
agiliter luctari cum hostibus: cum qui-
bus nudi luctari debemus: ait Gre-
gorius super euan. lib. ii. omel. xij.
Propterea ait Petrus apostolus. Bat.
xix. Ecce nos reliquimus omnia.
et. ubi ait Hieronymus. quod Socrates
philosophus et alij divitias contempserunt
sed non secuti sunt salvatorem si-
cut apostoli. Iohannes Augustinus. super ps.
sexagesimum nonum. Iohannes inquit
pauper christus omnia temporalia
contempsit: ut tu sis tantum species
eius. ¶ Item debet esse pauper-
tas affectu amata. Religiosus. n.
debet amare paupertatem sicut spou-
sam suam: ait Crisostomus. super Mat.
omel. ultima. Paupertas est si-
milis pulchre puelle: cuius oculi
purpurei: preclarus: mansuetus: tra-
gylus: delectabilis: ad omnes respiciens
neminem odio habens. Ad modum
ergo sponsi debet religiosus dili-
gere sponsam suam paupertatem:
exemplo beati Francis: quod eam de-
sponsavit. unde psalmus. Elegi abiectus
esse in domo dei mei. ¶ Item de-
bet esse hilaritate iocunda: et reputa-
tione pacata. Aut Gregorius. super Eze-
chielem.

K

L

M

Cōmuniloquii.

N li. ij. omel. vi. Ille vere pauper ē: qui eo eget qđ habet. Nam et qui non habet et habere non appetit diues est. Paupertas quippe est inopia mentis non in quāitate possessionis. Nam qui cum paupertate bene cōuenit pauper nō est puer. xiiij. Melior est pauper et sufficiens sibi. 2c. Et Sen. ep̃la ij. honesta res est leta paupertas. Et de hoc supra parte. ij. vbi de paupertate. **O** Item debet eē statui cōgrua et moderata. Sūt. n. enīz aliq̃ qui erant in seculo pauperes: et religionez intrantes: volūt h̃re maiores diuitias et opulētias in omnibus: q̃ prius. Ideo dicitur in tractatu de. xij. Abusio nibus in septima abusione: q̃ est habitus preciosus in religiōe: q̃ qui veteres pannos et viles conseruauerūt h̃re i seculo et i religiōe nouos et p̃ciosos h̃re p̃tendūt. Et hec ē magna abusio: putibi exequitur. In quorū persona ait Hiero. ep̃la. xxxiiij. Mar⁹ in paupere domo et tugurio rusticāo: q̃ vix milio et cibario pane rugietez ventrem satiare poteram: nūc similā et mella fastidio: noui genera pisciū: caleo saporib⁹ auis. 2c. **P** Item debet eē maceratiua voluntaria enim paupertas: martirium est: ait Ber. in sermone de oib⁹ sanctis. di. Quid sibi vult: q̃ eadem promissio pauperibus et martirib⁹ sit. scilicet regni celorum. **Q** Bath. v. nisi q̃ gen⁹ marty

rij est paupertas voluntaria: Sequitur Ad martyrij genus grauius: q̃ iter epulas esurire: inter multas vestes et pretiosas algere paupertate p̃mi inter diuitias q̃s affert mundus: ostētat diabol⁹. noster desiderat appetitus. vtriusq̃ ergo regnū celoz p̃mittitur: sed paupertate emittitur: in perpeffione sancti martyrij absq̃ dilatiōe percipitur. verus igitur pauper voluntaria paupertate sic sit pauper: q̃ sustineat famē: sitim inediā et inopiam: exemplo saluatoris qui ieiunauit et esuriuit. **R** Bath. iij. et exemplo discipuloz qui ceperūt euellere sp̃cas. **R** Mat. xij. et beati Pauli: qui in fame: et siti: frigore et nuditate seruauit deo. ij. cor. xi. et ps. Ego autē mendicus sum et pauper. Sed eō est de multis: de quibus Hiero. vbi. s. dicit: q̃ sunt quidā pauperes: q̃ tali modo volūt esse pauperes: vt nihil eis deficiat. **S** Item debet esse scientia et discretiōe regulata. Ait Apo. phil. iij. In omnibus institutus sum. Scio saturari et esurire: abundare et penurias pati. Super qđ Bre. super Ege. omel. vij. dicit. Ars magna hec scilicet scire saturari et esurire: abundare et penurias pati. Et nire discipline sciētia: que nobis toto cordis nixu discenda est. Sequit. Quē penuria sua non frangit: a gratiarū actione non retrahit: in rerum teporalium desideria non accendit:

ille scit penuriam pati. ¶ Itē de
 bet eē humilitate ordinata. Ait
 saluator. Mat. v. Beati paupes
 spū. 7c. Quia scilicet sic sunt hu/
 miles. Ait Aug. de sermone dñi
 in monte li. i. Humilitas enī est
 custos paupertatis. ait Gregori⁹
 dial. i. xxi. c. Quia sine hūilitate
 paupertas parū prodest: eo q̄ do
 minus pauperem superbū odit.
V Ecc. xv. Jō summe cauēda pau
 peribus arrogantia. vt enim ait
 Hiero. epistola. cx. plus est aiūz
 deposuisse q̄ cultum: difficili⁹ ar
 rogantia q̄ auro carem⁹: aut gē
 mis. Bis enim abiectis interdū
 gloriosi tumemus sordibus: 7 vē
 dibilez paupertatez populari au
 re offrimus. Jō Isai. lxi. Ad
 quem respiciam nisi ad pauper/
 culam 7 contritum spiritū 7 tre/
 mentem sermones meos: Reli
 giosi ergo studeāt. vt sint paupe
 res modis dictis. Tales eīz pau
 peres: sunt deo amabiles. Iaco.
X p̄io. Mōne pauperes elegit de⁹
 in hoc mundo. 7c. Tales exaltat
 in iudicio: q̄ erunt cū eo iudices
 Job. xxxvj. Iudiciūz pauperib⁹
 tribuit. De quibus bene Grego.
 mora. xxvi. Et caueāt ne sint trās
 gressores sui voti 7 possessionis:
 possessiōe alicuius rei. ne scilicet
 sint oamnādi. vñ narrat Hiero.
 epistola. lxxxiiij. de quodam reli
 gioso proprietario. Quidam in/
 quit de fratribus partior: magis
 q̄ auarior centum solidos quos

lina texendo acquisierat moriēs
 religt. Interest inter monachos
 consiliū. Habitabant enim ibi
 circiter qnq̄ milia diuersis cellu
 lis: quid facto opus esset. Et alij
 pauperibus distribuendos eē dē
 cebant: alij dandos ecclesie nō/
 nulli vō parentibus remittēdos.
 Zacharius 7 o Pachomi⁹ et
 Isidorus quos patres vocant:
 sancto in eis loquente spū infodi
 endos decreuerunt cū eodem dī
 cendo: pecunia tua tecū sit in p
 ditione. sicut dictū est Symoni
 act. viij. Et merito: q̄ tales men
 tiuntur spūi sancto: 7 sunt fures 7
 latrones aliena v surpādo: 7 per
 turij: ac voti trāsgressores. Ideo
 ait Petrus Ananie act. v. Cur
 tēptauit sathanas cor tuū menti
 ri scilicet spiritui sancto: 7 fraude
 re de precio agri. 7c. ¶ Simili
 ter de alio religioso q̄ habuit tres
 aureos absconditos narrat Gre
 go. iiij. dial. ante fi. q̄ ipse beatus
 Gre. phibuit ne fratres ad eum
 in morte accederent: neq̄ cū fra
 tribus sepeliretur: 7 q̄ illos aure
 os super eum proicerent dicēdo
 pecunia tua tecum sit in perditio
 ne. Diuinus igitur p̄dicator lūa
 deat religiosi: vt sint pauperes
 dictis modis 7 dissuadeat ōria.
 ¶ Tertia distinctio. De castitate
 ad quam obligant se religiosi.
 ¶ Capl'm i.. Quid sit castitas.
 Igitur autem religiosi de
 bent esse pauperes spūi

Cōmuniloqui.

A tu in abdicatione temporalium: ut dictum est: sic debet esse casti libidinum interiorum et exteriorum cohibitione. vident enim oimodam et perfectam castitatem. Quam autem debet esse castitas patet. s. pte. ij. vbi de mulierum pudicitia: et parte. iij. vbi de clericorum castitate. Si enim mulieres debent esse pudice: et si viri ecclesiastici debent esse perfecte casti: multo magis religiosi qui se consecrauerunt perpetuo: deo suo. Ipsi enim sunt eunuchi reclusi in templo dei ad eius laudandum. Isai. lvi. hec dicit dominus eunuchis. Dabo vobis in domo mea: et in muris meis nomen meum a filiis et filiabus. Ad litteram enim inclusi sunt in muris monasteriorum: quod se castrauerunt propter regnum celorum. Math. xix. Est autem castitas cohibito vel conservatio amorum et appetituum ab inordinata amatione et appetitione: ait Comenator super illud angelice hierarchie. c. iij. Castitas intellectus oculis. vel castitas est summus amor omnino depuratus incorruptionis et integritatis ait Idem. c. vij. Ille enim castus est qui deum attendit: et ad ipsum solum se tenet: ait Aug. de beata vita. Ite castitas est animi amor ordinatus non subdens maiora minoribus: ait Aug. libro de mendacio. his omnibus modis debet religiosus castus esse. Cui compe- tit illud. i. thi. v. Te ipsum castum

custodi: ut scilicet sit omnium libidinum exteriorum ad quicunque sensus pertinentium cohibito: et castigatio: nec non omnium libidinum interiorum sine in cogitatione vel meditatione: sine in affectione vel appetitione. Tales significantur per quicunque virgines prudentes. Math. xxv. et cuilibet eorum preestit illud Job. xxxi. Ne pigri fedus cum oculis meis: ut non cogitarem quidem de virgine. vbi Grego. moral. xxi. ait. ut munda sit manus in operatione a lascivia voluptatis: deprimendi sunt oculi quasi quidam raptores ad culpam. Et ibi bene de cohibitione sensuum interiorum et exteriorum.

Capitulum. ij. Que sunt necessaria ad custodiam castitatis.

Et autem possit servari castitas ille et perfecta debet esse alimentorum superfluatorum et nocivorum subtractio: et carnis maceratio: quod sine comitibus suis scilicet temperantia et ieiunio castitas cito laceffit ait Criso. super ps. quinquagesimum. Et de hoc bene Hieronymus. epistola. xcvi. di. Apo. macerat corpus suum: et aie subicit imperio. i. cor. ix. Castigo corpus meum et adole scientia servante cibis corpore de castitate secunda est: Et sequitur. Alia peccata extrinseca sunt. scilicet avaritia et alia: sola libido insita est: grandis. n. et tuus ego nata es in carne

D

E

F

non carnaliter viuere: tecum pu
gnare quotidie: et inclusus hoste
Arg: vt fabule ferunt centū oculo
lis obseruari. Et superaddit illud
quod ait Lomicus. Sine cerere
et baco friget Ven⁹. Et p⁹ Quid
quid seminarium voluptatis est.
venenū puta. parcus cibus et vē
ter semper esurians triduanis ie
iunijs preferatur. Nichil sic inflā
mat corpus: et tiuillat membra ge
nitalia sicut indigestus cibus: vi
ctusq; conuulsus. Ideo Apосто.
ep⁹. iiii. Nolite inquit inebriari
vino in quo est luxuria. Debēt. n.
esse religiosi sic mortificati: vt q
si non sentiant saltem cum dele
ctatione predictos fedos motus.
Sicut fuit de Xenocrate philoso
pho prout ait Vale. li. iiii. c. iij. di.
q non sensit mulieres que iuxta
eum accubuit: et spōderat: eū
allicere. Et alijs deridentibus: q
non poterat flectere animū illi⁹:
rūdit: pactus victorie non de sta
tua sed de homie fuisse. Posue
rat enim pignus p̄ alios: q eum
flecteret. Quēz q: i sensibilis fuit
ad talia quasi non sentiens v⁹ ap
petens vocauit statuaz. Religio
sis entz compenit illud. Ro. viij.
Non enim estis in carne sed in
spū. Et vt sint pfecte casti de
bet esse omnis occasionis exclu
sio. Sicut est mulierum familia
ritas: frequens collocutio: incau
tus aspectus: proluxus cōsensus
et hmoi. Jō cauere debent a co

habitatione cum mulierib⁹ vt di
ctum est de ecclesiastica parte.
iij. vnde legitur in vitis patrum
li. ij. parte. iij. q mulier sancta vi
xit ad monachos q declinauerat
a via quādo moniales. Si esses
inquit perfectus monachus: nō
ita resperisses nos: vt cognosce
res: nos eē mulieres. Et parte. ij.
dicat de abbate Arsenio: q rūdit
mulieri petēti vt haberet memo
riam eius in oratione. Rogo in
quit deū: vt auferat memoriā tuā
de corde meo. Et parte. iij. de sā
cta muliere in monasterio egro
tante. que non sustinuit: vt eā fra
ter suus videret. ne propter eam
veniret in memoriā seminarū
Sed mandauit ei. Vade frater:
ora pro me: q cum dei gratia v⁹
debo te in regno dei. et pte. xliij.
de quodam qui noluit alloq ma
tres nisi oculis clausis. Summe
entz sancti patres deuitarūt con
sortia et colloquia mulierum. cu
tamen essent abstinentia multimo
di exhausti: penitentijs et ieiunijs
ac laboribus macerati: orationi
bus et contemplationibus supra
se eleuati. Unde Aug⁹. li. de cura
p mortuis agenda narrat de Jo
anne nobil i moncho q habuit
spūm pphie: q cū eum impatiē
ter videre cuperet: quedam reli
giosa mulier: et per virū suū in
staret: et ille nollet quoniam illud
nūq; feminis permiserat: ait tan
dem marito ei⁹. Dic vxori vider

K

L

M

Cōmuniloquii.

N bis me nocte prima sed i som-
nis. Sicq; factū est. Bonu itq;
eam qcgd fidelem coniugatam
moneri oportet. Que euigilas de
scripsit cū viro suo. Ideo dicebat
abbas discipulo. Eam^o illuc vbi
nō ē mulier: put dī in pma pte
in vitis patrum. Mouerat eniz q
demonēs iugiter laborant ad tē-
prandum religioſos: vt aſſequā-
tur de eis victoriāz. ſicut legit in
vitis patrum vbi. s. pte. v. de fi-
lio ſacerdotis ydolorū: q vidit ſa-
than ⁊ militiā ei⁹ ſibi aſſiſtentez.
Qui cū a quolibet ingreſſi quid
feciſſet: ⁊ vn^o diceret: ſuſcitauit bel-
la per dies triginta: ⁊ ſponſum in
nuptijs occidi feci: iubet: cū dra-
bolus vberari: ⁊ ali⁹ diceret: ſub-
merſi naues in mari per viginti
dies fecit cū etiāz flagellari. Sur-
rexit alius qui dixit ſe fuiſſe in he-
remo quadraginta annis ⁊ mo-
nachū impugnāſſe: quem vix no-
cte illa fecerat fornicari. Qd au-
diens pnceps ille: ſurgēs oſcula-
tus eſt eū: ⁊ coronam ſuāz capiti
illi⁹ iponens iuxta ſe ſedere fecit.
Dicens: magnā rem feciſti. Hec
iuuenis ille videns: ait intra ſe.
Magnus eſt ordo monachorū
Et egreſſus fact⁹ eſt monachus.
Caneant ergo religioſi a pſor-
tiji mulier: vt ſint vere caſti. Ad
qd neceſſe eſt: vt ſit oīs carnalis
amoris abdicatio. Et. n. ait Hiero-
ro. dicta epiſtola: carnalis amor:
P ſpūs amore ſupatur: deſiderium

deſiderio reſtrigū. Elenatio ergo
ad deū ⁊ ad celeſtia neceſſaria ē:
q: ex deguſtatiōe diuine dulcedi-
nis iſfrigeſcit amor carnalis. Su-
ſtato enī ſpūs deſipit oīs caro. Et
eſ. Cū eniz delectatio carnis ab-
ſciditur: mox alia delectatio inue-
nitur. ait Bre. moral. xxx. Caſti-
tas eſt pulchritudo anime ſiue fi-
lie regis ab int⁹: ait Aug. ⁊ ſau-
ſtu. Jo Sap. vii. Q pulchra
ē caſta generatio. ⁊c. Qualis au-
tem debet eſſe caſtuas: dictu eſt
ē. pte. liij. vbi de caſtitate eccleſia
ſticorum.

Quarta diſtinctio. De obediē-
tia ad quam ſe obligant religioſi.

Capitulum. i. Quid ſit obediētia.

Et nō ſolū religioſi vo-
uēt pdicta: ſed et obe-

diētiāz: q ē volūtas p

pe ſubſectio: ait Dama.

li. iij. c. liij. Et. i. Reg.

xv. Melior eſt obediētia q vi-
ctima. vbi Bre. mor. vlt. Jo me-
lior: q: p victimas aliena caro p
obediētiā ⁊ o volūtas ppia ma-
ctatur. Et ibi multa de obediētia
Cui⁹ eminentiam oñdit fili⁹ dei:
q non venit facere volūtatē ſuāz
ſed patris. Jo. vi. Itē oñdit eam
in adimplēdo ipſi⁹ pfectionē ⁊ p-
ſeuerantiā: qñ fact⁹ eſt obediens
vſq; ad morteꝝ crucis: Phil. ij.
vñ Ber. ad Senon. Xpus dedit
vltam ne perderet obediētiā.

Capitulum. ij. Qualis dī eſſe
obediētia: ⁊ de eius gradibus.

Qualis aut dicitur esse obedientia describitur Ber. suffi-
 enter i f mone d. obedi-
 tia: g'icipit. Egredere d terra tua
 Gen. xij. Tolle filiū tuū premisit
 n. obediētiā Abrae i exemplum.
Prim^{us} aut obediētie grad^{us} ē: li-
 bēter obedire: donec mactata vo-
 lūtate: volūtate diligāt platoz.
Secū^{ndus} ē simplr obedire sine
 qōnib^{us} z murmuratiōib^{us}: ac ex-
 cusatiōib^{us}. ps. In auditu auris
 obediuit mihi. **T**ertiu^m ē hilari-
 ter obedire. Glarē. n. datorē dili-
 git de^{us}. Serenitas. n. in vultu: z
 dulcedo i sermōe multū roborāt
 obediētiā iuxta illud poete. Sup-
 oia vultus accessere boni. Exem-
 plum de dauid saltante añ archā
 ij. Reg. vj. **Q**uartus gradus
 est velociter obedire. Nam inqt
 ps mandatorū tuorū cucurri fi-
 delis enī obediens: moras nescit
 fugit crastinū: ignorat tarditatez:
 precipientez preuenit: oculos pa-
 rat visui: aures auditui: linguam
 voci: pedes itineri: z totū se colli-
 git: vt imperantis impleat volun-
 tatē. Exempluz de zacheo cui ait
 dñs Luc. xix. zachee sessia descē-
 de zc. **Q**uintus gradus est vi-
 riliter adimplere. ps. Virili^{ter} agi-
 te: z confortetur cor vestrū. Et si
 tribulatio intonat: si persecutio in-
 sultat: si peccatores laqueum po-
 nunt: si maligni spūs iter impedi-
 unt: dicat. s. obediens: paratus sū
 z nō sū turbatus. **S**extus gra-

dus est: humiliter obedire. Cum
 esses inqt paruulus in oculis tu-
 is: caput factus es. zc. i. Reg. xv.
Septimus est: perseveranter
 obedire. Qui enī perseverauerit
 vsq; in finē: hic salu^s erit. Mat.
 x. Et hoc in aduersis: cū. s. obedi-
 entia est grauis ad audiendū: gra-
 uior ad implendū: grauissima ad
 tenendum. **E**t idem Ber. i ser-
 mone de aduentu. Obediētia ē
 quincupartita. **P**rima est: cū
 rectum est opus: qz non est obe-
 diendum contra deū. **S**ecū-
 da: cum est opus voluntarium:
 qz que ē ex necessitate nō ē bona
Tertia est: cum opus est pu-
 rum: vt. s. sit intētiō pura. Si enī
 oculus simplex sit: totum corpus
 lucidū erit. Mat. vi. **Q**uarta
 cum est opus discretuz: ne quid
 nimis. **Q**uinta: cum est opus
 firmum. i. perseverans: Et antez
 perseverantiā habeat murus obe-
 dientie debet habere propugna-
 cula patientie. **I**te Ber. in me-
 ditationibus. Bonus obediens
 dat suum velle z nolle: dicens cū
 psal. Paratum cor meū de^{us}. zc.
Capsm tertiū. Qualia esse de-
 bent opera obediētie.

Et dictis pz obediētie expiē-
 tia qz in ea mactat volun-
 tas propria propter deū
 ait Greg. vbi. s. Melior enī est
 qui dñatur aīo suo expugnatore
 vrbū. puer. xvj. Super qd Gre-
 go. pastoralis. ij. c. xi. Quia. s. i pā

Cōmuniloquii.

Xmo aius a se superat: in alio: que
sūt extra subugant. Et ex hoc pa-
ter obedientie difficultas. Nihil
enim est angustius homini q̃ p-
prias frāgere volūtates: alt Bre.
mor. xxij. 7. i. pe. ij. Castigantes
aīas nostras in obedia charitatē.
¶ Item ex hoc patet hoīs p obe-
dientia triumphalis victoriositas
q̃a per obedientia vincit homo
seipsum: 7 voluntatē suā liberam
captiuat. 7 alterius subicit volūta-
ti. Vir enī obediens loquetur vi-
ctorias. puer. xxi. Merito ergo
obedientia est laudāda. Ipsa enī
est virtus: mater 7 quodāmodo
custos virtutū: alt Aug. xvij. de
ci. c. xxij Et de hoc in vitis p̃fuz
li. ii. pte. xvij. vbi dī: q̃ obedi-
entia est salus omnium fidelīū: ge-
nitrix omniū virtutū: celos ape-
riens: homines a terra eleuās co-
habitatrix angelorū: cibus om-
nium sanctorum.
¶ Caplm quartū. De exemplis
obedientie in antiquis.

Zalis autē fuit obedien-
tia antiquorum: ibidem
narrant exempla sicut d
quodam qui rigauit lignum ari-
dum per tres annos ad imperiū
abbatis: quod pertulit fructū: qui
dictus est fruct⁹ obedientie. ¶ Et
de alio q̃ dimisit vnā partem lre
s. o non scriptā: cum vocaret ab
abbate. Et de illo qui fluitum p-
fecit in fluium. 7 de alijs multis
Et ibi multum de obedientia. Et

parte. xv. de illo qui dimisit cultel-
lum in pisce in scisso vocatus ab
abbate. ¶ Similr narrat Seue-
rus in suo dial. de mira obedien-
tia antiquorū. Sicut de obedien-
tia illius cui precepit abbas riga-
re virgam aridam: q̃ per duo m i-
liaria proprijs humeris aquam
portauit: donec anno tertio floru-
it. Et de alio q̃ promisit omnem
obedientiam abbati: promittens
ignēz etiā se nō recusare si abbas
preciperet. Cui cum abbas iube-
ret intrare clibanum non distulit
7 flāma sibi cessit sicut pueris he-
breis. p̃ceptua enī fuit apd eos
virt⁹ obedientie vt dī ibi. ¶ Si-
militer Johannes cassianus lib.
i. collationū exemplificat de obe-
dientia antiquorū. Sicut de illo q̃
rigauit lignū aridū portās aquaz
per duo miliaria. Al quo cū senex
quereret: si miserit radices rñdit
se nescire. Et euulsi senex lignuz
quod ille rigauerat per annuz 7
proiecit. ¶ Similiter de alio qui
ad imperium abbatis piccit len-
ticulā olei per fenestrā q̃ sola i he-
remo erat: non considerans pre-
cepti ineptitudinem. ¶ Similr
de alio qui ad imperium senis sa-
rum euoluere omni nīcu conten-
debat. qd̃ tarbe multe hoīuz mo-
uere nō potuissent. ¶ Similiter
de fratre nobili: cui dixit senex: vt
decem sportas deferret humeris
per plateas ad vendendū. Et vt
diutius in hoc officio teneret. nō

simul vni sed singillatim vende-
ret. Quod ille deuote implcuit.

Similiter de discipulo bti Be-
nedicti qui cucurrit super aquaz
nec sciuit esse aquā. Quod beat⁹
Benedictus non suis meritis: s3
obedientie discipuli: mauri. s. de/
putauit: put legi. ij. dial. c. vij. Ex
dictis patet. q. talis erat obedien-
tia antiquorum: qualem describit
Ber. s. voluntaria: p̄opta: & sic d̄

A alijs. Unde & seniores loquebant
sepe distorta fratribus: vt proba-
rent an essent in oibus obediētes
Sicut fecit quidam dicens fratri
vt comederet feria sexta mane: p
ut legi in vitis patrū parte. iij. &
super oia cauebant antiqui a pro-
pria volūtate: put d̄ in vitis pa-
trū vbi. s. Dixit senex: q. non cu-
rant multū demonēs qñ nostras
facimus volūtates: q. ppter vo-
luntates proprias: ipsi demones
facti sunt. Nam propria volūtas
est murus eneas inter deū & ho-
minē: quā si homo reliquerit po-
terit dicere: in deo modo trāsgre-
diar murum: vt dicit ibi. Iō ali⁹
frater ait **M**ea tristitia est: si pro-
prium fecero voluntatē: put dicitur
in vitis patrum parte. xij. Et
non solum religiosi antiqui erāt
obediētes suis superioribus: sed
etiam milites gentiles principi-
bus suis: vt pater. s. parte prima
vbi de disciplina militari. Et **Va**
le. li. ij. narrat q̄liter milites erant
obedientes principibus: & in di-

sciplina suscipienda pro arbitrio
eorum: & instando in acie p eoz
dispositione. Unde ait de quodā
q. edixit q. si q. fugiēs castra pe-
tisset: pro hoste interficeret. Qua
seueritate compressi milites: ho-
stes vicerunt. Et ibi de philibus.
Caplm quintuz. De imperfe-
cte obedientibus.

Contrario est de multis
etiam religiosis: qui ma-
lūt hēre supiores q eoz
faciant voluntates. **C**ontrario.
Sicut legi in vitis patrum par-
te. iij. de abbate respondente cul-
dam q ad eū venit dicēs: vellem
habere abbatem iuxta volūtates
meā & mori cum eo. Cui abbas.
Tu queris abbatem non vt tu se-
quaris eius voluntatē: s3 vt ipse se-
quatur tuam. Quod ille audiens
ait. Ignosce mihi pater quia glo-
riabar estimans: me bene dicere
cum nihil tenerem. **D**i autē sūt
similes illi ceco cui dominus ait.
Quid vis vt facias tibi. **B**ath.
viii. Super qd Ber. in sermone
dicit. q. tales sunt multi a quibus
magis oportet: vt superior qrat.
qd volunt qd fiat eis. **C**ontrario.
Nec aliqui decipiantur in hac
parte estimantes: leuia esse q di-
cuntur a superioribus nec eis ne-
cessario obediendum. Audiant
Bernardum li. de preceptis & dis-
pensatiōe. In regula. s. beati Be-
nedicti d̄. Obedientia que ma-
ioribus debet deo exhibet. Quā

Cōmuniloquii.

E obrem: qe qd vice dei pcepti ho-
mo: quod non sit certus deo dis-
plicere. secus non est accipiendū
q̄ si deus preciperet. Quid enī
interest vtrum deus per se aut p
ministrōs suos siue homines si-
ue angelos: suum nobis benepla-
citum innotescat. Nec dicat: q̄ lo-
quit: de his que tradit scriptura
vel ratio manifesta: q̄ de his nō
est preceptor expectandus: vel p
hibitor auscultandus: sed qd ita la-
tere vel obscurum esse cognoscit
quod indubius vntre possit vtz
deus sit: an aliter ferre velit. hec
ibi. In talibus ergo obediendū est
que precipiunt a superiore. pro-
pter quod cauenda est inobediē-
tia i talibus. Sunt enī tres gra-
dus ait Ansel. d similitudinibus
c. xliij. dicit. Obediētia ⁊ inobe-
diētia que sunt contraria: ⁊ licen-
tia que est quasi media: que qui-
dem multos decipit. ait ibidē po-
nens exemplum de ancillis que
sunt sub domina sua: ⁊ de latrōa
inter eas que procurat exire fin-
gendo causas mltiplices: ⁊ nisi po-
terit obtinere licentia legiptimā
intermittit opus: pretendit q̄ sit
infirmā: contristatur: occulte de-
trahit: ⁊ sic de alijs.

Caplm sextum. De periculis
inobediētie.

G B inobediētia cauendū
est religioso sicut a dam-
natione: q̄ contra crea-
torem superbire est eius manda-

ta transcendere. Ait Greg. mor.
xliij. Et qui subesse fastidit imita-
tur diabolū ait idem. mor. xix.
Ildā enī q̄ voluit vti consilio
suo: lapsus est per eū quāte ce-
ciderat per superbiam: q̄ sibi ca-
lices superbie ppinavit. ait Aug.
sup Jo. Smel. xrv. Quomodo
autem propria volūtas est quasi
quedam adultera diabolo coniū-
cta: ex qua nascunt vitia. ⁊ qūo ē
similis herbe venenose: que co-
medētes efficit leprosos: ait An-
se. de similitudinibus post princi-
pium. Que qdem inobediētia
grauiter puniebat etiam a princi-
pibus antiquis etiā in militibus
ait Aug. de ci. c. xliij. De quodā
loquens q̄ filium occidit: q̄ pu-
gnauerat contra eius imperium
licet vicisset. Et consimile. i. de ci.
c. xliij. Idem egypto. li. iij. Pre-
dicator: igit alloquens religiosos:
hortetur ad dictas virtutes: d̄por-
tando contraria.

C Quia distinctio de septē neces-
sarijs religiosis vt pfecte viuant.

C Caplm primū. De elōgatiōe
a mundanis tumultibus.

T licet sint multe alie
virtutes: religiosis ne-
cessarie vt sint perfecti
tū ad presens cā bre-
uitatis dicendū est de
septem spāliter eis necessarijs: v3
Rimū est a negotationi-
bus secularibus ⁊ tumult-
ibus mundanis elonga-

K tio: et quæta in clauſtro habitatio niſi quatenus cogit iuſta neceſſi- tas: vel urget pia charitas: prout hortat Hiero. epla. lxxij. Quid inquit deſideramus vrbium fre- quentiã. q. de ſingularitate cenſe- mur? Abi enim opiduz carcer eſt ſolitudo paradifus. Idẽ epla xxxij. o herem^o. familiaris deo gaudens. Quid agis frater in ſe- culo q. maior es mundo: et. Idẽ epla. xxxv. Conuulſa tibi vitãda ſunt ſecularium: maxime qui ho- noribus tumet. Idẽ epla. lxxxij. Monachũ ſe eſſe: non loquen- do et diſcurrendo: ſed tacẽdo et ſe- dendo q. nouerit. Seq. Legat dicentẽ. Sedebit ſolarius et tace- bit. tre. iij. Et de hoc multa Hiero. i. dictis epiſtolis. Et i tractatu d. xij. abuſiuis dñ: q. qnta abuſio eſt monachus curialis. i. frequẽ- tã curias. Et ſexta abuſio eſt mo- nach^o cauſidicus. Et ibi bene de hoc: et de periculis religioſorum p mundum vagantium.

L Caplm ſecundũ. De ſui omni- moda abnegatione.

Ecunduz eis neceſſariũ eſt omnimoda ſuiipſoz abnegatio et plenaria in- viros alios transformatio: ad im- plendo illud ſaluatoris. Math. xv. Qui vult poſt me venire ab- neget ſemetipſũ. et. Abi Grego. ſuper euan. Omel. xxij. li. ij. Tũc noſmetipſos abnegam^o cũ mu- tamus qd per vetuſtatem ſum^o

et ad hoc niſumur quo per nouita- tem vocamur. Sequit. Niſi a ſe- metipſo quis deficiat: ad euz qui ſupra ſe eſt nõ appropiat. Abi ponit exemplũ de plantis oleruz que tranſplantãt vt proficiãt: era- dicantq. vt creſcant. Et de ſemi- nibus que in terra ſigunt: vt vbe- rius ſurgant. Idẽ ſuper Ege. li. i. Omel. x. Semetipſuz abnegat qui mutat^o in meliora: incipit eẽ quod non erat: et deſinit eẽ quod erat. Ro. v. Si qua in xpo noua creatura. et. Nec ſolum debet eẽ religioſus mutatus q̃tuz ad rea- tũ culpe eo mō quo loquit Gre- go. dicta Omel. di. q. ſi luxurio- ſus conuerſus eſt ad continentĩã ſe mutauit: q. hec mutatio neceſ- ſaria eſt omni penitẽti. Terte inqt ſimpioſ et non erunt. prouer. xvij. ſed debet eſſe mutatus q̃tuz ad concupiſcẽtie appetitũ et motum put eſt poſſibile in hac corrupti- bili vitã: vt poſſit dicere euz aplo. viuo autem iam nõ ego. Gal. ij. Sic enim debet eſſe mutatus: vt ſuperbia: ira: impatientia: et vitia alia: et omnium vitiorum concu- piſcentie ſint in eo quaſi extin- cte: vt ad motus huiusmodi vitio- rum ſit oĩo immobilis: nõ ſolũ ex- plis ſanctoruz: q. ſe ſic abnegaue- runt: et in vtros alios oĩno muta- uerunt: ſed etiam exemplo phoz vt pz. s. de pho: quẽ ſcortũ: ſtatua vocauit. Et de Diogene: de q. le- gitur in collationibus patrum: q.

N

O

Cōmuniloquii.

P cum quidam Intuens eum diceret oculi corruptoris: et in eū discipuli eius irruere vellent: ait. Quiescite o sodales. Et enim suz talis sed cōtineo me. et de Demoste. in Poli. li. viij. c. vij. dī q̄ prelat⁹ est cum rerū natura: et victor abiit: malignitatē ei⁹ pertinacissimo animi robore superando. Ita q̄ alterū demostenem nā: alterum industria enixa est. Et nisi mutet se religiosus: nō erit sibi plēa pax in seipso: nec erit perfectus. An Sen epla. xxix. Animū mutare debes: nō solum: ait poeta aliter sequent te quocunq̄ ieris vitia. Ideo Socrates cuidā querenti: quare sibi non pdesent peregrinationes respōdit. Quid miraris non prodesse tibi peregrinationes cum te totū circūferas: te enim pmit eadem cā que expulit. Quid enī terrarū nouitas prodesse potest? Ideo fuga te nō luuat: tecuz enī portas onus animi deponendum. Non autem tibi vllus placebit locus. Adis huc et illuc vt pondus excutias qd̄ iactatiōe fit incomodius. Et ponit exemplū bonū. In navi onera imota minus vrgent: inequaliter conuoluta partem in qua decūbunt imergunt. Sequit̄ Egros cunctis etc. Studium ergo religiosi dī eē ad se mutandū modo dicto: et ad vitia extirpāda. Quod multi nō faciūt ait Bre. dicta omel. Vidim⁹ inquit quosdā hituz mutasse: ita

vt religiosam vestem sumerēt: s; ante acta vitia non calcarēt: Bre stimilis feraliter agitari: militie dolore in proximi lesione seruescere de ostensis bonis superbire: mūdi lucra inhianter querere: de solo exteriori habitu fiduciam sanctitatis habere.

Caplin tertiū. De cultura cordis: et interiori exercitatione.

S Tez debet esse in religiosis spūalis cultura cordis quasi agri vel horti exercitando: q̄a et hostis superseminat gēania suggestionū: et ab int⁹ pululant seminaria vitiorum et quasi scaturigant ebullientes libidines cōcupiscentiarū. Jō nisi cor excolatur quasi hortus spūalis surgunt peccata: et opprimunt bona que sūt. puer. xxvij. Per agrū hoīs pigri transiui. etc. Ecce totū repluerant vrice. i. ardores libidinum. et spine. i. punctiones cupidinū et maceria dissipata. s. custodia disciplinarū. Eld modum ergo industrii agricole debet religiosus animam suam excolere: vitia extirpando: et virtutes inserendo. Ideo dī ibi. Diligenter exerce agrum tuum. Et hoc non solum exemplo sanctorum p̄fuz s; etiā phorum. vnde Apuleus libro de deo Socratis. Nihil eque mīroz. q̄ cuz omnes cupiāt optime viuere: et sciant non alia re viuī q̄ animo: nec fieri posse: qn̄ vt optime viuas: animus colen.

duo sit: tamē hoies animum suū
 non colūt. Et ponit exempla. Si
 quis velit acute cernere. oculi cu
 randi sunt quibus cernit. Si q̄s
 ptinaciter currere vult: pedes cu
 rādi sunt. Si pugnare velis: bra
 chia vegetanda sunt: et sic de alijs
 membris. Cur ergo hoies aīam
 suam. i. rationem. non excolant:
 que ratio viuēdi omnibus neces
 saria est? Abi prosequitur: q̄ non
 fit animus bonus nec per bona
 exteriora: nec per bona corporis
 sed bonis artibus doctus et opti
 me erudit? et q̄tūlibet homo sa
 piens et bene consultus. hec inqt
 omnia: meus socrates habuit: et
 iō cetera habere contempsit. Lo
 quit aut vt phus. Si enī cura est
 homīni de agro excolendo: siue
 de equo mundādo: multo magis
 debet esse de animo. Unde Au
 gustinus. li. ij. Si q̄s agrū suū
 passus fuerit sordescere: et q̄s in
 diligenter curauerit. nec arauerit
 nec purgauerit. siue quī arborem
 aut vineā habuerit derelictū: idē
 non sine pena ferret. Item si q̄s
 equū habet macilentum aut in
 nitidū: impolitie notatur. i. incur
 rit. hec ibi. Multo magis q̄ ani
 mum dimittit incultum debet no
 tari incuria. Religiosus ergo cor
 suū excolat vt sit arbor: faciens
 fructus bonos. Mat. viij. Et enī
 dicit Aug. de verbis dñi sermōe
 xij. Quid pdest plena archa bo
 nis: et inanis sit pscia? Bona vis

habere, et tu bonus esse non vis?
 Erubescere debes de bonis tuis
 si domus plena bonis te malum
 habet dñm. et concludit q̄ bona
 exteriora si possent clamare con
 tra dominū suū: interpellarent
 ante deū. Ecce dñe tot bona de
 disti huic: et ipse malus est. Ideo
 Abacuch. iij. Lapis de pietate cla
 mabit. et. Ideo ibi Augu. Quid
 ei prodest qd̄ habet: q̄ eū q̄ om
 nia dedit nō habet? Quid pdest
 stulto habere diuitias: cum sapiē
 tiā emere non possit? Ecc. v. Stu
 dium ergo continuum religioso
 sit: cor suū excolere modo deō
 ad cor sepe redeundo: et illud in
 spiciendo.

¶ Capm quartū. De scrutinio
 interiori.

Hartum qd̄ est necessa
 rium religioso: est suūp
 rius per internum scru
 tinium subtilis discussio: et vera co
 gnitio. Vita enī se simulāt sepe
 virtutes ait Greg. mor. xxxij. po
 nens exempla: q̄ dissoluta remis
 sio: quasi māfuetudo et pietas ha
 betur: effusio: mīa creditur: ma
 lozum pertinacia: constantia dici
 tur: timor incompetens: humili
 tas putat: vocis superbia: vera li
 bertas estimat: et pigritia. q̄nq̄
 quasi getis continentia attendit
 et ingetudo: vigilantia nominat
 et sic de alijs prout ibi enumerat.
 Ideo religiosus d̄s ad cor suū
 redire: et reuocare meditationes:

Cōmuniloqui.

B affectiones: actiones: et oēs circūstantias quasi ad aīuz. Job. xxi. iij. Non est in potestate hominis ut veniat ad iudicium. Ubi Grego. mor. xv. qualiter se debz homo iudicare interius et scrutari ubi ait. pibi conscia accusat: rō iudicat. timor ligat: dolor exerciat. Et quasi idem: dicit Aug. de pnia. Constituto inquit in corde iudicio adsit accusatrix cogitatio testis conscia: carnisfex timor. Inde quidam sanguis anime pñentis per lacrimas profluit. Iō de sanctis animalibus dī: q corus eorum plenum erat oculis. propter dictum scrutiniū: prout exponit Greg. super Ege. li. i. omel. vij. et xxii. Ubi exponit q dominus ait sanato. Eade in domus tuā. Et de hoc sufficienter Aug. de claustro aīe. Sicut inquit contentus ut errata corrigat: statuta hora capitulum confluit: sic mentis rō cogitationes omnes ad secreta animi et cordis reuocat: ut i corrigibiles eliciat: corrigat ingratas: negligentes emendet. Et in hoc caplo: abbas locū possidet ratio. Isa. xvi. Preuaricatores redite ad cor et xliij. reduc ad memoriam: ut iudicemur simul. Et i. cor. xi. Si nosmetipsos diiudicemus: nō iudicemur. Et puer. xij. Cogitationes iustorum et. Contra est de multis q nolūt se iudicare modo dicto vī scrutari. Isa. lx. Non est iudiciū in gres

sibus. Et ad hoc iudicium discutiendū debet homo redire ad cor: ut dictum est. Ecc. xxxvi. precur re prius in domū tuam: et illic ad uocare: illic lude. Ege. lx. labia eorum reflecta interius per circuitū Loquit de labijs mensarū. Ubi li. ij. omel. ix. Bene qualiter qsq debet redire ad cor: et reflecte labium: recogitando dicta sua et facta. Qd dī facere religiosus non solum exemplo scōrum sed etiā phorum. At enim ait Sen. iij. de ira. Animus quotidie ad rationem reddendam euocandus est. Faciebat hoc Sextius: ut psumpta die: cum se ad nocturnam quietem recepisset. interrogabat aīuz suum. Quod hodie malū tuū sanasti? Cui vitio obstitisti? Quā pte moderatior es: desinet ira: vel moderatior erit: cum scies te quātidie ad iudiciū veniendū. Hāc vō discussionem impedit occupatio et euagatio ad exteriora: Ait Greg. super Ege. li. i. Omel. xi. dicēs: q sicut cōcussa aqua: ymaginem inspicientis non reddit. sed solum cum est quieta: sic anima non deprehendit se nisi cum est quieta.

C Capl'm quitū. De vera sui cognitione.

Consequenter debet eē i religiosi proprie cogitationis studiosa inquisitio et sui ipsorum luculenta discussio. Recognitio enim inuenitur per
precedere

D

E

precedentem et subtilem discussionem. ij. cor. vi. Ipsi vos probate an cognoscatis vos metipsos. et hec enim cognitio debet esse quasi prima post dei cognitionem in homine. Iohannes orabat Augustinum in principio soliloquiorum. Mouerim te domine: non uerum me. De qua cognitione Ber. super Cant. omel. xxxvi. Et loquor inde animam pro omnium scire seipsum. Quod postulat ratio ordinis: quoniam quod nos sumus primum nobis est. Et ratio utilitatis: quia talis scientia non inflat: sed humiliter: et est quedam preparatio ad edificandum. Hec enim est philosophia religiosi: seipsum cognoscere. ut enim dicit Isidorus de differentiis: philosophia est cognitio sui ipsius ab homine. unde et apud gentes in fronte templi fuit scriptum ex sententia Delphici oraculi id est Apollinis. Fertur hec vox consulenti quod itinere ad beatitudinem pueniret. Si te inquit agnoueris: ait Macrobius li. i. hoc enim est oraculum Apollinis: quod descendisse de celo creditur Montisclotos. id est scire te ipsum. ait Polih. li. iij. c. ij. Cui concordat Iuuenalis dicens. De celo descendit notisclotos. Ad hanc ergo cognitionem de seipso habendam studere debet religiosus: quia talis scientia non inflat. ut dictum est a Ber. ubi ait. Supbia tibi parit ignorantiam tuam: cum meliorem quam sis decepta: et deceptor tua te cogitatio esse mentitur. Et Augustinus. iij. de ci. c. i. Scientiam celestem et terrestrem reprobam

estimare solet genus humanum in qua perfectio meliores sunt: qui huic scientie proponunt nosse seipsos. Laudabilior est animus: cui nota est sua infirmitas: quam quod ea non respiciat: vias siderum scrutatur: eas etiam cogniturus. Stulte ergo agunt laborantes ad habendam cognitionem reprobam exteriorum omnino studio: acquirendi sciam cognitionis sui ipsorum: quam nullus habere potest: nisi ad se redeat. Et. n. dicit Gregorius. mor. xxi. cognoscere se non potest anima quam tota apud se non est: et nisi ex diuine luci appropinquet. Et moral. xxvij. Lucem debet aspicere qui vult de tenebris iudicare. Ideo Abraham loquens cum domino cognouit fragilitatem suam. Gen. xvij. loquar inquit ad dominum meum: cum sim pulvis et cinis.

¶ Caplm. vi. De vera humilitate quid sit: et qualis esse debet.

Ex hac cognitione oritur vera humiliatio que est necessaria religiosi: ait Ber. vbi. s. Et Gregorius. mora. xxij. vera scientia afficit non extollit: et quos repleuerit non superbiens sed lamentantes facit. Qui enim addit scientiam addit et dolorem. Ecce primo. unde humilitas est virtus: qua verissima sui cognitione sibi ipsi quilibet vilescit: ait Ber. de gradibus humilitatis. Siue: humilitas est contemptus excellentie: ait ibidem. Bona enim via humilitas: qua veritas inquirat: cha

G

H

ritas acquiritur: sapientie genera-
 tiones participant. ait ibidē post.
 Et ibi sufficienter de humilitate
 qual' esse debet: et q̄ necessaria ē
 De qua Ansel. de similitudinibus.
I c. xcviij. Ubi pōit. vij. gradus hu-
 militatis. Quorū prim⁹ est cogni-
 tio sui. Secundus dolor de culpis
 perpetratis: Terti⁹ peccatorū et
 defectuum confessio. Quart⁹ vo-
 luntaria persuasio. s. q̄ sit peccator
 Quintus confessio: q̄ sit cōtem-
 ptibilis. Sextus patiētia in susti-
 nendo iniuriam. Septim⁹ amor
 quo se amet humiliari et ptemni
 Illa enī que hos habet gradus
 est vera humilitas. vnde Greg.
 pri⁹ dial. c. xv. de humilitate Lō-
 stantij ait: q̄ quidam audiens fa-
 mam eius cū venisset videre eū:
 aspiciens eius cōtēpibile psonā
 ait. Ego grandem hominē cre-
 didi: iste nihil habet de hoīe. Ad
 audiens ille gratias egit ei dicēs.
K Tu solus es: q̄ aptos in me ocu-
 los habuisti. q̄ te ergo humilitatē
 fuit: ait Greg: q̄ despicientem se
 amplius amavit: Qualis. n. q̄q̄
 apud se lateat: contumelia illata
 pbat. Nam vt superbi honorib⁹
 sic et humiles sui despectione gra-
 tulantur. Multi vō estimant se
 habere veram humilitatem qui
 non habēt nisi vmbra: ait Hiero.
 ep̄la. xxviij. vñ dicit. precipue
 fictam humilitatem fugiens eaz
 sectare que vera est quā xp̄s do-
 cuit. Sequitur. Multi vñtis hu-

ius vmbra: veritatem pauci se-
 ctantur. Et post. Auferantur oīa
 figmenta verborū: cessent simula-
 ti gestus: virū humilem patiētia
 ondit iūria et c. Vera hūilitas est
 estimare senīpīl eē ait Aug. sup
 Jo. omel. i. et idē d̄ vera inocētia
 hūilitas vera est: i nullo murmu-
 rare: in nullo ingrātum esse vel
 querulū: sed in omnibus dei lu-
 dicijs gr̄as agere. Item Augu.
 ep̄la. xxxiiij. bñ. di. q̄ non est alia
 via ad capescendam et obtinēdaz
 veritatem q̄ humilitas. Et quo-
 tiens interrogares: dicerē: q̄ hec
 est via scilicet humilitas. Mō q̄
 non sint alia precepta: sed nisi hu-
 militas oīa que bene facim⁹ et p-
M cesserit: et comitata fuerit: et cōse-
 cuta et pposita quā intueamur: et
 apposita cui inhercamus: et inter-
 posita qua reprimamur: iam no-
 bis de aliquo bono facto gaudē-
 tibus: totum extorquet de manu
 superbia. Sequit. Sicut rhetor
 nobilissimus interrogatus quid
 primū seruari debet in eloquētie
 pceptis respondisse dī: pñcia
 tionem. Et secūdo cum quererēs
 respondit idem: et cū tertio: idem
 respondisse fertur. Sic quotiens
 interrogares me de pceptis xp̄ia-
 ne religionis: nō aliud rñderet
 bet nisi humilitate et c. De mira
 quoq̄ humilitate sanctorū pa-
 trum legitur in vitis eorū de pa-
 trum lib. ij. c. xv. per totū. Sicut
 de quodaz: a quo cū quereretur

O quomodo hanc humilitatē aeq/
fierat: vt euz emergeret tribula/
tio in monasterio non loquebat:
respōdit. *Q*uā itaui: dixi animo
meo. Tu et asinus vnum estote.
Sicut ergo ille vapulatur et non
loquitur: iniuriā passus nō mur/
murat: sic et tu fac. ps. Et iumen
tum factus suz apud te. *E*t ibi
de alio: qui expulsus ē domo exi
bat: reuocatus veniebat: et requi
situs quid cogitaret: respondit se
similem esse cani qui sic facit. Et
ibi de consimilibus operibus pa
trum. vnde et fugiebant loca vbi
honorabant ad loca ignota. Si/
cut narrat Cassian⁹. iij. collatio/
num de abbate Paphnutio: q/
cū esset presbyter in magno cenobio
egyptio: qz honorabilis erat
ibi: videns se humilitatem exer
cere nō posse fugit assumpta ve
ste seculari ad cenobiū qd scivit
districtius. Ebi cū difficultate re
ceptus: excoluit hortuz: et hūme
ris suis ad pastinandū sterc⁹ por
tabat. Et post ibi cognitus flens
discessit dicens: qz inuidia dyabo
li: tali fuisset humilitate frustrat⁹
Et iterum fugit ad ptes palesti
ne vbi nec nomē ei⁹ fuerat audi
tum. *C*ōsimile legitur de bea
to Bachario libro qui dicē pa
radisus: qz fugit et iuit ad pach
miz vt eū reciperet inter mona
chos. Qui cum diceretur: qz nō
posset senex sustinere labores eo
rum: respondit. Si me inferiorē

videris expelle. Et euz essent ibi
quadringenti monachi: et ali⁹ te/
iunaret biduano ieiunio. ali⁹ alio
modo: ipse stabat in vno angulo
vsqz ad finē quadragesime: nō
panem vel aquam gustans: non
genua flectens nō iacens: sed tā
tuz folia cruda: dominica die su
mēs cū ad necessitatem vite ibat
statim remeabat non os aperies
nec alicui loquens: sed corde iu
giter orans: illud operis qd tene
bat in māibus efficiēs. Alijs vō
de eo conquerentibus abbati pa
chomio: orauit abbas: vt de⁹ re/
uelaret sibi quis esset. Qui com
perto: qz Bacharius essz: duxit
eū ad oratorium: et ait. Gratias
ago tibi. qz colaphos infantibus
matris dedisti: ne magnum aliū
in puerfatione sua putarēt. *H*u
militas igitur humilitas sanctoruz
patruz: sed mirificentior sine cō
paratiōe filij dei humilitas: qua
seipsum humiliavit vsqz ad mor
tem ad quam docendam descen
dit de celis: aū Augu. super Jo.
omel. xxij. di. vt omnīū morboz
cās curaret: descendit filius dei: et
humilis factus est. Sequit. Pu
det te imitari humilem hominē:
saltem imitare humilem deum.
Et omel. ij. Xpus crucifixus est:
vt humilitatem doceret. Religio
si igitur sint boni discipuli in sco
la humilitatis: magistruz: de hu
militate legentem: et ad eam hor
tantem audiant humiliter: intelli

gant veraciter retineāt memori-
ter: impleant et perficiāt efficaciter
Bath. xi. Discite a me quia mitis
sum et humilis corde. Et de hoc
Gre. mor. xxxiij. Q̄sta humilitas
v̄tus est: p̄p̄ quā solam veraciter
edocendā: q̄ sine estimatiōe ma-
gn⁹ est: v̄sq̄ ad passiōē puulus
fact⁹ est. Idē dicit. v. registri.

¶ Cap. v. De ofonis deuotiōe

Ec ista sufficiūt religio-
n lo: nisi sit ofonis seruor
et deuotio vacādo deo et
diuinit. Qualis autē eē debz orās
scilicet a vitijs imaculatus: et deo
accept⁹. Resperit inquit deus ad
Abel et ad munera eius Gen. iij.
pus. n. resperit ad Abel: postea
ad munera: qz ex dātis corde: id
q̄ dat acceptat: ait Gre. moral.
xxij. Et idem in tractatu de p̄nia.
Similr ibi: qualis dz eē ofo: et o
fructu ofonis. Ad p̄ns autē notā
dū: q̄ religiosus dz esse deuotus
In ofone cōi siue canonica et etiā
p̄uata: peccata sua recogitando
et plangēdo: qz veraciter orare ē:
amaros gemit⁹ in p̄p̄ctione nō
v̄ba p̄posita resonare: ait Greg.
moral. xxxiij. ¶ Itē dz eē deuot⁹
in ofone iuste et caste petendo: et
se supra se eleuando. treū. iij. Se
debit solitari⁹ et tacebit. xc. Et de
vtroqz. Dama. libro. iij. c. xxv. iij.
Ofo est ascēsus intellect⁹ in deuz
et decentiā petitiō. ¶ Itē dz esse
deuot⁹ in ofone: cor ab alijs auer-
tendo: et ad deū cōuertēdo. Ofo

enim est mētis deuotio. i. conuer-
sio in deū p̄ piū et humilē affectū
fide: spe: et charitate subnixa: ait
Hugo de studio orandi: vbi ele-
ganter oñdit modū orandi p̄ to-
tū. ¶ Est autē triplex oratio. Ca-
sta: qua petim⁹ veniā de peccat⁹.
Castior siue magis casta: qm̄ do-
na sponsi petunt. Castissima: qm̄
sponsus peti: vt pōt haberi a co-
mentatore. iij. c. de diuinis nomi-
nib⁹. Et de hoc Aug. ep̄la. xlvij.
ad pbaz p̄ totū. Queris inquit: q̄
lis debet eē qui orat: et qd orādū
et qūo. Sequit. ora beatāz vitā
quam oēs appetūt. Quid. n. aliō
aportet orare: nisi qd omnes cu-
piunt: vñā petij a dño. xc. Quatr
aut orādū sit: subdit. Hoc nego-
tium plus gemitib⁹ q̄ sermoni-
bus agitur: plus fletu q̄ affatu.
Et ibidem. Absit absit ab ofone
multa locutio: sed nō desit m̄sta
p̄catio. et seruens p̄seueret inten-
tio. Et p̄. ¶ B̄tū autē p̄cari ē: euz
quē p̄camur diuturna et pia cor-
dis excitatiōe pulsare. Job. xxxi.
Quis mihi tribuat adiutoriū vt
desideriū meuz ops tribuat: vbi
Gre. mora. xxi. vera postulatio ē
nō in oris vocib⁹: s̄ in cordis co-
gitationib⁹ valētiōres voces ap̄s
del aures nō faciūt v̄ba: s̄ desi-
deria. Jō d̄ B̄oyli Exo. xiiij.
Quid clamas ad me. xc. Et de
Anna. i. Re. i. of: q̄ vox ei⁹ non
audiebat. Jō d̄ Bat. Intra
i cubitū tuū. xc. De necessitate

aut ofonis et p̄tinuatōe ait Sal
 uator Luc. xviii. Oportet semp
 orare et nō deficere. Et i. i. thes. v.
 Sine intermissiōe orate. Et ps.
 Semper laus ei⁹ i ore meo. Abi
 noie ofonis intelligunt bōa opa
 fm̄ glosas ibi. vñ Augu. de p̄se
 ctione iustitie dicit q̄ ofo est ois
 rō sancti Desiderij. Cōtinue er
 go orandū ē dictis mōis: siue ac
 tualiter orando. p̄out oratio di
 citur oris ratio fm̄ Cassio. super
 psal. lxiij. siue mentaliter desiderā
 do ps. Desiderius pauper exau
 diuit dñs: siue bñ opando glosa
 sup dictū bñ Luc. Mō desinit
 orare q̄ n̄ desinit bñfacere. Et i.
 cor. viij. G̃ras agētes semp p vo
 bls. Sup qd̄ Haymo dicit: q̄ pp
 assiduitatē quā p singulos dies et
 noctes referebat. hoc ait. Quia i
 scripturis patrū legim⁹: q̄ Apo.
 vsq̄ ad q̄ntā diei horā labori ma
 nuū isistebat: et ab illa hora vsq̄
 ad decimā p̄dicationi opam da
 bat: et postea p̄curabat pauper et
 pegrinorū hospitalitatē: et sui cor
 poris necessitatē: p noctē vō ora
 tionī isistat. pp assiduitatez ergo
 p̄dictorū ait: se semp g̃ras agere:
 put dictū ē. Et de iugis ofonis
 necessitate ait Criso. sup Mat.
 omel. xxij. q̄ sic est de ofone sic
 de respiratiōe. vt. n. semp indige
 mus respiratiōe: sic et ofone. Et
 si nō haurim⁹ a deo. s. bona: n̄ fa
 est incusatio. Est aut ofo silis ca
 ipene: vñ sunt pendentū de petra

ait Dō. de di. no. c. iij. Sicut. n.
 hō ascēdit p talē sinē superi⁹: sic
 ad deū ascēdit p ofonē vt dictus
 est. Iō sancti p̄res iugiter orabāt
 vigilādo in ofonib⁹ fm̄ p̄ceptus
 Saluatoris Mat. xxvi. et i. pe.
 iij. Vigilate in ofonib⁹. et hoc in
 spū et v̄itate. Iō. viij. vñ et salua
 tor p̄noctauit in ofone Mat.
 xvij. et Luc. v. Siue p̄ mala im̄
 nētia. Siue ad bona poscēda. si
 cut fec̄ Moyses stās supra v̄ticē
 collis sub cui⁹ māu lapis fuit sup
 posit⁹ ne lassaret. Exo. xvij. Sup
 qd̄ Criso. in fm̄oe de ofone bñ.
 vñ legit in vitis patrū pte vlti. q̄
 cū Julian⁹ apostata mitteret de
 monē quēdā: vt sibi rñsuz de ori
 ente portaret transiēs supra vbi
 erat publi⁹ mōach⁹ orās: nō po
 tuit vltra ire: s̄ stetit imobil⁹: illo
 cōtinuātē ofonē p decē dies: re
 uersusq̄ ē ip̄fecto negocio ad
 Julianū. Cui cū diceret: se ip̄di
 tū fuisse a publico orāte. irat⁹ Ju
 lian⁹ cominat⁹ ē publico mortem
 sed ip̄e in breui iterēpt⁹ ē. Timeāt
 ergo religiosi q̄ ofonē isistere no
 lūt: ne ab hoste trahant. Sicut le
 git de discipulo beati Benedicti:
 quē ethiops de oratorio extrahe
 bat. ij. olaf.

T. Cap. m. viij. De septē p̄ditiōi
 bus q̄ ofonem faciūt efficacem.
 T aut ofo cōsequat esse
 vñ: septē sūt necessaria.
 Debet. n. ēē in corde orā
 tio vñus charitas. T Item debz

Cōmuniloquii.

Hec irrefrēbilitas. p̄cie siue cor-
dis. i. cor. iij. Si cor n̄m nō ref-
hendit nos: fiducia habem⁹ quia
q̄cqd petierimus accipiem⁹. 2. i.
thi. iij. volo: vtros orare in oī lo-
co leuātes. puras man⁹. ¶ Itē
d̄z esse irredibilitas ad peccata q̄
plāgunt in ofone. Bre. moral. x.
Cū male gesta defleueris: neq̄
q̄ rurſus facias quod in p̄cibus
iter plāgas. ¶ Itē d̄z eē recōci-
liatio offensi f̄ris. Mat. v. Cum
offers mun⁹ tuū ad altare: 7 re-
cordar⁹ fueris q̄ f̄ tu⁹ 7c. ¶ Itē
debz esse ordinabilitas petitiōis
petēdo vnū qd̄ ē necessariū. Jo.
vi. Si qd̄ petieritis p̄f̄ez in noīe
meo dabit vobis. i. Si petieritis
illd̄ qd̄ est v̄ez. s. bonum: Alit̄ ibi
Aug. omel. iij. p̄mū inq̄t q̄rite re-
gnū dei. Mat. vi. ¶ Itē d̄z eē p̄-
fectibilitas opis. Job. xxvij. Me
q̄ reprehendit me cor meū in oī
vita mea. vbi Grego. mor. xxvj.
Si illud quod precipit deus faci-
mus: 7 quod petim⁹: apud deū
obtinēbim⁹. Nec enim p̄grātū:
vt 7 ofone operatio: 7 operatiōe
oratio fulciat. tren. iij. Leuemus
corda cū manibus. Corda cum
manibus leuat. qui orationē suā
opere roborat. ¶ Itē oportet vt
sit indefessa p̄seuerantia oratiōis
Luce. xi. Si p̄seuerauerit pul-
sans. 7c. Sequitur. q̄ p̄pter im-
probitatem eius surget: 7 dabit ei
his enim concurrentib⁹: erit ora-
tio efficax ad deū. Predicta. n.

septem. s. mundialium elongatio
Sui abdicatio. perfecta mutatio
7 sic de alijs: sunt septem gradus
quibus religiosus ascēdit ad cul-
men perfectionis. Eze. xlij. erat
septem graduum ascensus eius.
hec sunt septem columnę susten-
tantes ipsam religionē quas edi-
ficat sapientia in domo sua pro-
uerbioz. ix.

¶ Sexta distinctio. De vite rel-
glose vtilitate.

¶ Caplm. i. De premij religioso-
rum magnitudine.

¶ Predictis patet rel-
gionis comoditas: si-
ue vtilitas vluentib⁹
in ea perfecte. Tuz qz
maior ibi securitas. tū

qz maior apd̄ deū perfectibilitas
Tum qz recōciliationis ad deū
maior facilitas. De quib⁹ Ansel.
de similitudinibus. c. lxxvj. dicit: q̄
diabolus impugnāt fideles: 7 ad
modum ville est xpianus: castrū
vō monachus: diuigio in castro
angelorum: conuersatio. In vil-
la sunt domus inualide: in castro
securitas: diuigiōe q̄ semel ascē-
dit non licet redire. Maior ergo
securitas in castro religiois q̄ i
villa inferiori. Ibidem etiam ex-
emplificat: q̄ similitudo ē inter
deum 7 regem quendam: cui q̄-
dam seruiunt: sed nolunt p̄mitte-
re: se ei esse fideles: ne maior se q̄-
tur v̄indicta si peccauerint: Alij
vō seruiunt 7 promittunt seruire

fideliter. et si peccauerint: parati
 sunt sustinere maiorem penam.
 quales sunt religiosi. Videz po-
 nit aliud exemplum de duobus ha-
 bentibus possessiones: quorum vnus
 nihil vult habere proprium in sua
 possessione: alius vero vult: quia non
 tantum diligit dominum suum: quin
 vult habere proprium. et si dicat
 primo dominus: quanto familiarior
 eras tanto minus debuisti pecca-
 re: et plus puniri: respondebit ve-
 rum est quod diu non penitui. Sed me
 modo in penitentia trado: ideo ma-
 ior debet mihi misericordia fieri.
 Quod dominus concedet. Si
 militer ponit exemplum de duo-
 bus habentibus duas arbores:
 quorum vnus dat arborem cum
 toto fructu domino suo: alter vero col-
 ligit sibi de fructu arboris. Quis
 vult et quis vult dat domino. primum de-
 bet magis domino esse acceptus. et ibi
 alia bona exempla de hoc. Ex quibus
 patet eminentia status religio-
 sorum respectu secularium. Caueat
 tamen religiosi: ne abutantur sta-
 tu suo: et ne sint impenitentes si
 peccauerint: quia tunc magis meri-
 to punientur: ut patebit infra. ex di-
 ctis etiam patet premij bonorum
 religiosorum supereminetia. Si-
 cut legitur in vitis patrum parte
 xviii. de sancto patre: qui vidit qua-
 tuor ordines in celo scilicet in fir-
 mantium et gratias agentium: ho-
 spitalitatem sectantium et ministran-
 tium. in solitudine conuersantium

nec homines videntium: et eorum
 qui ad obedientiam patribus spiri-
 ritualibus se subiciunt. Quorum
 ordo videbatur torque aurea et co-
 rona. Quod videns ait illi qui sibi
 hec ostendebat. Quomodo ordo
 ille maioris gloriam habet quam alius
 Respondit: quia quia alii secundum propriam
 voluntatem fecerant opera sua:
 ille autem ordo posuit voluntatem suam
 ad deum: et ad iussione[m] patris
 spiritualis: ideo maioris habet glo-
 riam. Tales enim pauperes volun-
 tarij: et abdicantes voluntatem pro-
 priam. propter deum erunt iudices
 cum filio dei. Job. xxi. Iudicium
 pauperibus tribuet. vbi Grego-
 mor. xvi. loquens de quatuor or-
 dinibus in iudicio dicit: quia alii iu-
 dicantur et pereunt: alii non iudi-
 cantur et percunt: alii iudicantur
 et regnant: alii vero non iudicant
 et regnant. De quibus Math. xix.
 Vos qui secuti estis me sedebitis
 etc. Sequitur causa. Relinquentes enim
 omnia plus prompta deuotione ex-
 ecuti sunt. quam tabernaculum generaliter audie-
 runt. Ideo Math. eodem. c. dicit
 dominus. vade vende omnia que
 habes: et da pauperibus: et habebis
 thesauros in celo. etc.
 Capitulum. ii. De perversita-
 te: et pena eorum qui male viuunt
 in religione.

Et sicut merito amplius
 est glorificandus bonus
 religiosus: quia magis per-
 sectus: ita religiosus prave viuens

Cōmu nīlōquii.

et peruersus: magis est puniendus
 Etto enī gradus altior: tanto ca-
 sus grauior: ait Ber. ad Eugeni.

Que enim inquit maior peruer-
 sitas q̄ post perfectionis noticiā
 p̄missionē et obligatiōē: post sa-
 cri habitus volūtariā susceptio-
 nem: post exemploꝝ virtuosorū
 patrū precedentium mltimodā
 perfectionem: post mundi et mū-
 dialium dīmissionem post man-
 suam in collegio sanctorū et loco
 sancto habitatiōē: redire ad pec-
 cata sicut canis ad vomitū et ad
 ea que seculi sunt: cui dominus
 dicat Luc. ix. Memo mltēs, ma-
 num ad aratrum. et: vnde vxor

Roth aspiciēs retro: versa est in
 statuam salis Gen. xix. Et qui ta-
 les sunt: hypocrite pessimi sunt si-
 miles sepulchris dealbatis plenis
 omni spurcitiā. Math. xxiii. Et
 sicut falsi denarii iter bonos: qui
 deprehensi falsi: in ignē mittunt.
 ait Ansel. de similib⁹. c. xxv. Si

Similitudo est inter denariū et mo-
 nachum. Sicut enim denarius
 debet esse ex puro ere: recto pon-
 dere: et legitima moneta: sic in
 monacho debet esse puritas obe-
 dientie quo ad primū: stabilitas
 boni p̄positi quo ad secundū:
 et habit⁹ monachalis quo ad ter-
 tiū. Et sicut falsus denari⁹ depre-
 hendit esse falsus quādo in ignē
 mittitur: sic et religiosus cognosci-
 tur falsus in igne laboris et tribu-
 lationis. Magna ergo peruersi-

tas: sub habitu religionis secula-
 riter viuere: post tot oportunita-
 tes p̄dictas bene viuendi: et ma-
 gna confusio postea dominari cū
 secularibus vel amplius illis. vñ
 de legitur in vitis patrum parte.
 iij. de quodā: qui cum vellet cō-
 uerti: et mater p̄sberet dicebat:
 Eolo saluare animam meā: nec
 matri acquieuit: et factus est mo-
 nachus sub negligentia vitā ex-
 pendens. Contigit autē: q̄ ma-
 tre mortua: ipse infirmatus ē. Et
 factus in extasi ducitur ad iudici-
 um. vbi vidit matrem cuius hīs q̄
 iudicabātur. Cui m̄f. Quid fili
 et tu in hīc locū venisti: vbi sunt
 sermones tui quib⁹ dicebas: sal-
 uat volo aīā meā: Quod ille au-
 diens confusus est: nec habens
 quid responderet matri: ipso do-
 lore: stupidus fact⁹ est. Iuxta vō
 dei dispositionem reuixit et sanus
 factus penituit plorans et dicens
 Si improprium matris sustine-
 re non potui: quomodo xpī et an-
 gelorum q̄ me in iudicio potero
 sustinere: Et permansit in penitē-
 tia. Ex hīs patet magnitudo pe-
 narum et tormentorū peruerso-
 rum in religiosorum: et confusio es
 in iudicio eorum: qui cū solo ha-
 bitu et nomie gloriānt: thesauri-
 zantes iram dei. Job. xxiii. De-
 dit ei deus locum penitentie: et ip-
 se abiit eo in superbā. Apoc.
 iij. Dedit ei tempus penitentie. et.
 Capitulum tertiz. De myste-

T

V

riali significatōe habitus religiosi.

Quilibet ergo religiosus consideret status sui conditionem et habitus qualitatē. et studeat vivere secundum eorum exigentiam: Sicut Anselmus de similitudinibus ubi dicit. quod nihil exterius habitus professione vel consuetudine habere debet monachus. quod non conveniat interiori habere. Et exemplificat: quod viles vestes et nigre significant: quod reputet se vilem peccatorem. Quod sunt a capite usque ad pedes significat quod a principio usque ad finem debet esse religio vera. Quod sunt in modum crucis: significat memoriam passionis christi. Corona et capillorum tonsura: significat: eos esse reges et sacerdotes. Et de mysterio habitus monachalis Cassianus multum dicit primo coll. ubi ait: quod monachus ut militem christi precinctum oportet incedere. Quod fuit figuratum in Belya et Joanne baptista. vilitas vero vestis significat paupertatem. Et in vitis patrum parte. x. dicitur de mysterio habitus monachalis: ubi dicitur: cucullus est signum innocentie. hec est phylacteria sapientia religiosi scilicet studere: ut sit vere religiosus: et sit talis interius coram summo iudice qualis apparet exterius in professione. ait Bernardus in didascal. Simplicitas monachi est eius philosophia. Sequitur. vilitas habitus et simplicitas vultus: innocentia

vite: et sanctitas conversationis debet docere homines. predicator ergo evangelicus alloquens religiosos de predictis conferat cum eis hortando ut vivant perfectibiliter secundum exigentiam professionis et status: ut sublimentur cum christo iudice iudicantes: et propria debortando: ne damnentur cum multitudine hypocritarum apostatarum. Quibus dicit dominus Matthei. xliij. Ehe vobis hypocrite etc. Septima pars. De exhortatione hominum ut sint parati ad mortem. Prima distinctio. De preparatione ad mortem. Capitulum primum. de vite huius labilitate.

Rehabitis varie modis instructionum ex quibus predicator evangelicus habere potest occasionem conferendi utiliter cum omnibus hominibus secundum status eorum et ministeriorum gradus: et hoc secundum eorum varietates: ut visus est: nunc ultimo quod omnes tendunt ad mortem: maiores et minores: senes et iuvenes: divites et pauperes: inspicendum est qualiter predicator omnes admoneat de his que spectant ad mortem. Et quod vita mortalis est prolixitas mortis: prout ait Gregorius super euangelium libro. ij. omel. xviij. ideo primo admonendi sunt homines: ne confidant de vite huius durabilitate que est errata

Z nosa mortis prolixitas. Ista enī
vita est mors viuentiu: vita mo-
rientium: ait Aug. iij. confessio.
est pūctalis breuitate et q̄si vola-
til trāsit? velocitate et in trāseūdo
iugiter deficiens sine interpolatio-
ne. est erummosa calamitate: cito
terminabilis defectibilitate: incer-
ta terminabilitate: et irredibilis ite-
ratione ante generalem resurre-
ctionem. Et de his tota scriptura
generaliter clamat. Sicut Job.
xiiij. Breues dies hominis sunt.
vbi bene Grego. moral. xij. Et
A ibidem homo natus de muliere
breui viuens tempore. vbi simili-
ter bene Grego. moral. xi. Job. vij.
Dies mei velocius transierūt q̄
a texentetela succidiūt. vbi bñ idē
Grego. moral. viij. Job. xvi. Bre-
ues anni transeunt et semitam p̄
quam non reuertar ambulo. vbi
etiam idē Grego. moral. xiiij. be-
ne Job. xxxij. Nescio q̄ diu sub-
sistam: et si post modicum tollat
me factor me? vbi bene Grego.
moral. xxiiij. Et Augu. de verbis
domini sermone. xvi. Breuis est
vita: et ipsa breuitas semper incer-
ta. Et sermōe. xvij. Quid est diu
vivere: nisi diu torqueri? Et ser-
mone. xl. Diu vivere quid est nisi
ad finem currere? Sequitur. Alta
ista similis ē morti. Et Sen. epla
lxxx. Alta breuis: et quasi facula:
et quasi mors. Idem epistola. 50
Et de vite breuitate ac conditio-
nibus p̄dictis idē Sen. de bre-
uitate vite per totū. vbi introdu-

cit v̄sus Virgilij. Optima queq̄
dies miseris mortalibus cui.
Prima fugit. et. Bonēdi sunt
ergo homines ne cōfidant in vi-
te huius variabilis durabilitate.
ventus. n. est vita mea. Job. vij.
B Quo nihil mutabilius. vbi bene
Grego. moral. viij. Et sunt admo-
nendi existētes in peccato: ne dif-
ferant conuerti ad dominū Ecce.
v. Ne tardes conuerti ad domi-
num. Item Augu. vbi. s. sermo
ne. xvi. Quid differo in crastinū
dicens: longa vita erit: Ipsa lon-
ga bona sit: et sic melior erit: q̄ si
lōga: bona non sit. Si v̄o breuis
sit: bñ factū est: vt bona sit. Qua-
re vis habere longū malum. et.
C Capitulum secundum. De ex-
ortatione hominū ad merita cu-
mulanda in hac breui vita.

Similiter sunt admonen-
di qui boni sunt: vt in tā
breui vita cumulent me-
rita plurima: sicut monet Eccle-
te. Quodcūq̄ potest manus tua
instanter operare. Et. xi. Bane
semina semen tuum. Et hoc me-
rito: q̄ iminet nox: in qua nemo
poterit operari. Exemplo scilicet
laborantiū in messe: qui die defici-
ente: et nocte iminēte: omni ni-
xu colligūt manipulos: et in acer-
uos redigunt. Sic debet fidelis
in hac vita defectibili aggregare
cumulos meritorum. ps. venien-
tes autem venient cum exultatio-
ne. et. Dum inquit Alpo. tempus
habemus operemur bonū gal.

D vlt. 25. est de multis: qui predi-
 ctorum obliuiscuntur: ad curam
 voluptatum: mundi cupiditatez:
 vel transitorum honorem semp
 aspiciunt. Quibus competit exē-
 pluz quod ponit Barlaam de su-
 giente vnicorne: et cadentez in ba-
 ratrum: vbi arbusculaz apprehē-
 det: in cui⁹ radice vidit duos mu-
 res album et nigrum quasi eam
 effodientes. In fundo videt dra-
 conem horribilez: sed deuorare vo-
 lentez. De pariete vō videt exire
 quattuor capita aspiduz quasi eū
 inuadentiuz. Et eleuans oculos
 videt exiguum mellis de ramis
 arbuscule fluere: et omnium obli-
 tus tradit se ad capienduz mellis
 dulcedinez. Et adaptat ibi: q^d sic
 est de peccatorib⁹. Quos vnicor-
 nis sequens est mors. Baratrū
 mund⁹: Arbuscula mensura hu-
 mane vite. Que consumitur mu-
 re albo et nigro idest die et nocte.
 Quattuor aspides: quattuor sunt
 elementa: quorum si vnū precur-
 rit deordinatur compago corpo-
 ris et dissoluitur. Draco expectās
 diabolus est. Silla mellis: dele-
 ctatio carnalis: quaz quidem ac-
 quirunt peccatores toto nixu om-
 nibus alijs oblitis. Quibus dicit
 ps. vt quid diligitis vanitatē. 2c.
 Dehortandi sunt ergo homines
 a tali inordinata et vana inquisi-
 tione: et hortandi ad dictorū me-
 moriam: et recogitationez.

Capitulum tertium. De mor-

tis ineuitabilitate.

Inde admonendi sunt
 homines de mortis in-
 euitabilitate. Quis enīz
 est homo qui non videbit mortē
 ait ps. Omnes enim morimur:
 et quasi aqua dilabimur sup ter-
 rā. i. Reg. xiiij. Mors enim fuit
 pena inflicta Ade et posteris eius
 quam nullus ab eo propagatus
 euadere potest. Sen. ij. Quacū-
 q^d die comederis ex eo: morte
 morieris. Ecc. xvij. Omne op⁹
 corruptibile: i fine deficit. Et ibi.
 Generatio alia finit: alia nascit.
 Eccle. primo. Generatio preterit
 et generatio aduenit. Nullus er-
 go confidat de etatis iuuentute:
 de virtutis robore: de corporis sa-
 nitate: de mundi prosperitate: ga-
 nulli parcat mors: et eque moriun-
 tur iuuenes vt senes. et sic de alijs
 apoc. xx. Vidi mortuos magnos
 et pusillos stātes in p^spectu thro-
 ni. Dēs enim eque vocat mores:
 et nō est vt effugiamus ictus ei⁹.
 vndiq^d in nos tela iaciunt: et om-
 nes reservamur ad mortem: ait
 Sen. ij. de naturalibus. q. c. vlt.
 Unde et ponit exempluz in libel-
 lo ad Martiam: q^d sumus simi-
 les ascendentibus murz obsessuz
 multo hoste. Super quos descē-
 dunt sagitte: tela et saxa: a quibus
 vulneramur: vel cadim⁹: per q^d
 significant varia genera quibus
 homines percutiuntur. Mors
 enim est tributum quod omnes

H optet soluere: ait Sen. v. d. bñfi.
c. vltio di. q. mora nature lex est.
mora tributuz officiūq. mortaliū.
Iō apd gētes dicebatur pluto. i.
deus inferni vel mortis habere
tigrim. qz capit omnes in tribus
etatibus scilicet pueritia: iuuentu
te: et senectute: ait Hugo. et de h
legitur in quodam antiquo scri
pto: q. cū filius vnicus cuiusdā
nobilis religionem intrasset: ve
nissetq. pater: vt eum extraheret
cum non possent eum illi religio
si retinere petijt iuuenis vt possz
loqui cum patre. Quo concesso
ait patri: q. si auferret vnam ma
lam consuetudinem que erat in
terra sua: fdisret ad seculū. Anuit
pater: q. libenter faceret petens:
vt eaz exprimeret. Cui fili⁹ dixit:
q. in terra sua erat cōsuetudo: q.
iuuenes moriebātur sicut senes.
Et si eam auferret rediret. Licet
enim esset iuuenis timebat mor
tem. Quod audiens pater: et vi
dens eū constanter in proposito
ait. Volo q. ad seculum redeas:
sed hic deo seruias. Cōuersusq.
cū filio seruierūt ambo fideliter
deo. Ex quo ergo non est fugere
mortē: non restat nisi vt homo
vuiat in xpo qui ē vita: et euadat
mortem spirituales peccati et tor
menti eterni. Beat⁹ enim qui nō
ledeat a morte secunda. Apoc. iij.
K Apprehēdēdo enīz vitam: euadi
tur mora vera. Mortui eiz estis
et vita vstra abscondita est cum

xpo in gloria: col. iij.
Capl. iij. De mortis ingi me
moria et meditatione.

Et inde admonendi sunt
hoies ad mortis iugem
et continuā meditationē
vt a peccatis retrahant: et corde
humilient: vt ad bene operandū
stimulentur: et vt vita immortalis
appetatur. Ecc. vij. Memorare
nouissima tua: et in eternū nō pec
cabis. Job. x. Nunqd non pauci
tas dieruz meorū finietur breui?
Abi Grego. mor. ix. Cum culpa
aium temptat: necesse est vt bre
uitatem delectationis aspiciat: ne
ad vluacem mortem et iniquita
tem se rapiat. Eccle. xi. Si annis
multis vixerit homo. et. Sequit
Meminisse debet tenebrosi tē
poris. Ideo alapharabius. li. de di
uisione phie dicit: q. fm Plato
nem phia est rediuz: cura et studi
um et sollicitudo mortis. per solli
citudinem mortis volens intelli
gere mortificationem desiderio
rum et carnaliū voluptatuz. Mo
enim mortificatis applicat anīm⁹
ad curam virtutis. hec ibi Cui cō
cordat Tul. li. i. tuf. q. lequens de
Socrate tota inquit phoruz vita
est pmemoratio mortis: vt ait So
crates. Et de hoc Sen. epla. xx.
vij. di. Meditare mortem. Qui
enī hoc dicit meditari libertatē su
bet. Unde in vita Iohannis ele
mosinari legi: q. sic sunt antiq⁹

De imperatore: q̄ postq̄ esset coronatus: astantibus exercitibus: veniebant monumentorū edificatores cum marmoribus diuersi coloris querentes ab eo: de q̄li metallo iuberet: suū sibi fieri monumentū. In sinuantes ei: q̄ tā q̄ corruptibilis et transitori⁹ deberet anime sue curam habere: et regnū pie disponere. Propter quod dicitur Johānes sibi monumentū fieri volens: bonā imitationem alijs patriarchis ostendit. Ad hanc considerationē sūt oēs hoīes admonēdi: vt nullus intumescat d̄ dignitate temporali: ne q̄ confidat in prosperitate mundiali: sed mortis memoriam habeat ante oculos cordis speculū in quo considerare debet suā fragilitatem: et in morte: bonorū omnium ablationē: et mortis calamitatem. et. **H**is enim considerationibus retrahitur homo a peccatorum libidine: et dignitātū ambitione. Job. xxxi. Quasi tumentes fluctus timui deū semp. **A**bi Greg. mor. xxi. in fine dicit: q̄ in eūte tempestate: et fluctib⁹ tumentibus: nulla nauigantibus ē temporalium cura: nulla carnalis delectatio ad mentem reducit: contere res in desideriuū veniūt amore viuendi. **H**omo igitur tūc deus debito timore: precogitet iugiter finem suum: et q̄ sicut nud⁹ egressus est de vtero matris: sic reuertet. Job. i. Et ad mortē sic

considerandam hortantur omnes morturi. Ecc. xxxvij. **M**emento nouissimorum et. Sequitur. **M**emor esto iudicii mei: sic eni erit et tuum: mihi heri tibi hodie. Et q̄ carnales voluptates et mundane delectationes impediunt hoīem ne precogitet mortē. Ideo Ecc. vij. of. **M**elius ē ire ad domum luctus q̄ ad domum conuiuij. In illa enim finis vniuersorum. i. vitiorum admonet. Sic enim mortem considerans: alios non despicit: nec se arroganter super alios effert. ait Sen. iij. de naturalibus. q. in fi. di. Quid clienti tuo irascere: Sustine paululus. Ecce venit mors: que vos

pares faciet. Idem epistola. xcv. **M**ors omnes necat: et oēs pariter morimur. Quia vt tactum est sicut nudi mundū ingredimur: sic nudi egressuri sumus. Ecc. v. Sicut nudus egressus sum de vtero. et.

Capitulum quintū. De pparationis ad mortem indilatione.

Quia instructiosa ē mortis pmeditatio: nisi adfit etiam debita vite pparatio. **N**ō oēs admonēdi sūt: vt sint parati ad mortē. maxime ex quo mors venit ex iprouiso: put horat Saluator. Mat. xxij. Vigilate q̄ nescitis qua hora dñs veniet. Et. i. Thel. iij. Dies diei tanq̄ fur. et. Sequit. **H**os q̄ diei sumus: sobrii sim⁹. Apo. iij. Si nō

S vigilaueris: veniā tāq̃ fur: et hora qua nescis veniā. Debet ergo quilibet esse paratus oī hora ac si tūc deberet mori. Ideo enim deus latere voluit nos finem nrm vt dum incertū sumus qm moriemur: semper ad mortem parati inueniri debeamus: ait Grego. mor. xij. super illud Job: numer⁹ annorū tyrānidis ei⁹ incert⁹. Debem⁹ autē esse parati: sicut ministri assistētes regi. Luc. xij. Sint lumbi vestri precincti. et. Et vos siles hoibus expectantib⁹ dñm suum: desiderio visionis dñe: et glie eterne. Segt. Beati serui q̃s cum venerit dñs eius. et. Sicut eniz serui illi describunt accincti: cohibitione: libidinū: et restrictio ne et lucernas tenere. i. fulgorem honorū operū: expectantes dñm et. Sic oēs fideles debent eē. Et de hoc bñ ibi Grego. li. i. Omel. xxi. Item debem⁹ esse parati ad modū metentiū et colligentiū in messe: vt paremus nobis conuiua eterna. prouer. vj. Eade ad formicas. o piger. Sequit cōgregat enim in messe qd comedit. Usq̃ quo piger dormis? Sic ergo hoies in messe mane surgunt p̃tinue colligūt: et añ noctē nō dimittūt. Sic debz glibz fidelis colligere manipulos meritorū. Qui enim colligit in messe: filius sapiens est. et q̃ stertit estate: fili⁹ confusiois. puer. x. Jō ps. Venientes autē veniet. et. Item debem⁹

V parati esse ad modū pugnātū et certantiū in stadio. Et enim in p̃tinua pugna sum⁹ cū multz hostibus. iō vt boni bellatores semper vigiles et parati esse debem⁹ eph. vi. Nō est nobis colluctatio aduersus carnē et sanguinē: s3 aduersus p̃ncipes et p̃tates. Luce. xvij. Quis rex itur⁹ ad bellū cōtra aliū regē nō p̃r⁹. et. Item debem⁹ esse parati ad modū hominū debentiū reddere rōnem dño suo de bñficijs perceptis: de debitis seruitijs ommissis: de peccatis cōmissis: de ip̃sorū et aliaruz rerū abusiōib⁹: et de lucris spūalibus neglectis. Tales enī multū solliciti sūt: ne si deficiāt puniātur Luc. xvi. Redde rōnez vilicatio nis tue: Et Math. xxv. Dñe qn qz talenta. Item debem⁹ iugiter nos parare ad modū edificantiū in pp̃ia hereditate: et thesaurizantiū. Math. v. Thesaurizate vobis thesauros in celo. Luce. xv. Facite vobis amicos de mamōa iniquitatis. et. An narrat Barlaam ponēs exēplū de ciuitate cui mos erat: vnū oī anno assumere pro p̃ncipe: et in fine anni eū nudum exulari. Veniēs autē sapiēs qdaz p̃ncipe: et legē audiēs: trāsmisit oia sua ad exiliū. Ad qd veniens in fine āni inuenit sufficiētā. Liuitas ē mūdus: in fine nudans et expoliās exeūtē. Exiliū: celū. a q̃ exulati sum⁹: ad qd debem⁹ bona nostra mittere: merita et p̃mis

Z thesaurizando. Itē debem⁹ para
re nos ad modū itinerantiū ⁊ eū
tiū ad festū regitū: ⁊ festinare: ne
porta claudat. **Math. xxv.** d. qn
qz virginib⁹ prudentib⁹: ⁊ qnqz
fatuis: quaz prime intrauerunt:
alie vō nō quia clausa est ianua.

¶ Itē debemus nos parare ad
modū spōsarū: iugiter studētius
placere spōsis suis. **Apo. xix.** Ve
nerūt nuptie agni: ⁊ vxor ei⁹ pre
parauit se. Quia igit in morte gli
bet occurrit dñō suo: semper dñs eē
parat⁹: eoqz ignoret horā. **Luce.**

A xij. **Jō** ⁊ vos estote parati: qz qua
hora: ⁊c. **Amos. viij.** Preparat⁹ i
occurſū dei tui isrl. Et eo studio
suis dñs se glibet parare: q in mor
te nō est iuenire indutias ad am
pliorē pparationē: nec pōt hō p
longare vitā. **Job. xvi.** Cōstitui
sti terminos ei⁹: q pteriri nō pote
rūt. s. vltra diuinā ordinationē ait
ibi **Greg. mor.** Non enī est in
hoīs ditione phibere spūm. nec
h3 pātē i die mortis. **Ecc. viij.** Et
de hoc **Grego. sup euan. Omel.**

B xij. narrās de quodaz nobili noīe
Crisorio q fuit plen⁹ vitijs. Qui
ad extrema veniēs: aptis oculis
vidit teterrimos ⁊ nigerrimos spi
ritus circa se: mīnari sibi ⁊ inueſ
q eū raperēt ad inferna. Qui ce
pit tremere: palescere: ⁊ sudare:
ac magnis vocib⁹ idutias petere
⁊ dicere filio suo mōacho: tu me
suscipe in fide tua. ⁊ i illis clamo
ribus ⁊ algoubus. de habitaculo

carnis euulsus est. De q nimiruz
constat ait **Greg.** q non propter
se vidit hoc: s3 pp nos: vt ei⁹ visio
nobis pſit: qz adhuc dina patia
longanimiter expectat. Et iō sub
dit. Nos ergo sollicitē cogitem⁹
ne nobis inuacuuz tēpora tran
seant: ⁊ tūc queram⁹ ad bñ agē
dum viuere: cū iā pſellimur cor
pore exte. Id ergo tps qd fuge
re tūc nō licet d3 modo cogitari
dū licet. ⁊ illa hora nñi extit⁹ semp
intuēda. **Ecc. xiiij.** Quodcūqz p
manus tua. ⁊c.

¶ Caplm sextum. De errore il
lorū q sibi mortē intulerūt.

E qm error fuit gētilius
qz mors est optāda oib⁹

⁊ qz virtutis est siue con
stantie ⁊ magnitudis: q hō infe
rat sibi mortē. Quē errorē tangit
Aug. i. de. ci. c. xxiij. narrās de di
scipulo **Platonis**: quē ferūt lecto
li. **Platonis**: vbi de aīe immortal
tate disputauit: se precipitē de mu
ro dedisse: atqz ita ex hac vita mi
grasse ad eā quā credidit meliorē
Et ibidez de **Latone** q se necauit
eoqz fuit iulduz glie **Cesaris**: p
ut ait **Cesar** de eo: sicut dicit **Aug.**
gn. ibi. De q **Sen. epla. xxv.** Alti
ma illa nocte: **Platonis** librū le
git. s. **caro.** posito ad caput gladio
Duo hic i reb⁹ extremis pſpere
rat: alterū: vt vellet mori: alteruz:
vt posset. Seqf. q stricto gladio
ait ad fortunā. Nihil ingt egisti:
⁊ ipressit mortiferū corpori vuln⁹

Cōmunilōquii.

E postea dilatante. putat ibi. Ubi
 et refert de alio: quod cum vidisset: na-
 ue teneret ab hostibus: ferro se tras-
 uerberauit. Et cum querebat ubi esset
 ipse: ubi inquit se habet. et ibi de co-
 sulibus. Et de deo Latone ait Se-
 ne. epistola. lxxxviii. di. quod quod die repul-
 sus est de prefectura luxit: et quod non
 cito periturus erat legit: eodem loco ha-
 buit ex prefectura et e vita excidere

F Dia enim que acciderat: ferenda
 sibi persuasit. Fuerunt autem duo Lato-
 nes abo virtutis amatores. maior
 scilicet. Ciceronis auunculus minoris. pho-
 phorissimus. Minor nepos eius rigi-
 dus dictus et vitiis: quia vitice se
 permisit. Narrat etiam ibi Seneca de mil-
 itis gentilibus quod se necauerunt. Sic
 de Lucretia. putat ait. Augustus. ubi
 scilicet. c. xx. Ubi bene improbat hunc erro-
 rem. di. quod non quod dicitur preceptum per-
 missum reple: ut vel ipsi adipi-
 scende immortalitatis: vel vili carere
 di cauendi mali nobis ipsis necesse-
 ramus. Nam et prohibitos nos: in-
 telligendum est Exodi. xx. ubi lex
 ait. Non occides. scilicet. nec te nec alium
 ait ibi Augustus. Et de hoc Iosephus
 contionans ad iudeos bene: putat ait
 Megippus. li. iij. Uolebat enim iudei
 aliqui inclusi a Romanis se neca-
 re. Ad quos Iosephus: Nature vin-
 culo anima coniuncta est corpori. Quis
 ergo anima et corporis deo placitum per-
 bernium intrare vel dissonare aude-
 at? Sequitur. Dei possessio sumus deo
 seruimus debemus: quasi sui expecte-
 mus imperia: quasi iuncti refuemus vi-

cula: quasi fideles bene depositum cu-
 stodiamus. Non recusemus vite hu-
 ius munus: non refugiamus donum ce-
 leste. Si homines dicta reicias: tu
 melior es. Quanto magis suas
 debemus quod a deo accepimus?
 Exemplum de Abraha: Job: et David
 quod ait. Educ de custodia animarum mearum
 Sequitur ibi. Nam lex valida est: vel
 le viuere: nec sibi mortem assilceat.
 Et per. Depositum dei est: anima in corpore
 Et si homines depositum violare: pena
 infamie est: quanto magis depositum
 dei. Non igitur est ex magnanimitate:
 quod homo inferat mortem sibi: sed ex
 pura fatuitate: et erronea credulitate:
 ait Augustus. ubi. scilicet. Et ex interiori con-
 scie horrore et agore ait philosophus. Ethic.
 ix. di. quod per malitiam aliqui fugiunt vi-
 nere: et iterum se. Querunt enim
 mali cum quibus per mortem: et fugiunt. Re-
 cordantur enim multorum et difficultum. Se-
 quitur. Nihil amabile habentes patiuntur
 se ipsis nec gaudere: et in eis est: quod se ipsis
 munt. Vel hoc facit homo ex hostis
 suggestione: et seductione: ait Augustus.
 ij. de sacramentis. parte. xvi. c. ij.
 Ubi di. de quodam peregrino eun-
 te ad sanctum Iacobum: et dimisso
 a sociis. Cui obuians quidam
 venerabilis habitu: iter alia sua
 sit sibi. quod nihil magis expedit vi-
 ro iusto: quam festinanter exire de vi-
 ta: et si via alia non des: manu pro-
 pria mortem lacepsat. Et sic ille ar-
 repto ferro ingulauit se. Quos in-
 uentum socii reducunt ad vicum
 unde exierant: et hospitem accu-

L

tant. Qui sciens innocentia sua pe-
tijt a deo tota deuotione auxiliu
Et surrexit q mortuus fuerat : et
narravit re gestas : et se ab eo q faci-
n^o sibi suggesserat asseruit ad tor-
menta deductus : sibi qz sanctum
Jacobum occurrisse : et errepit
ad tronū iudicis perductum : vt
vite redderetur obtinuisse. Absit
igitur a fidelibus dictus error : vt
scienter et ex industria ingerant si-
bi mortem.

Seda distinctio : De mortis
multiplicitate et terrore.

Capitulum primum . De mortis
distinctione.

Et dictis p3 : q nō om-
nibus optāda ē mors
imo timenda malis :
eo q mors peccatorū
pessima. ait ps. Et cū

qdruplex sit mors : put ait Aug.
ad Hierosiu3 . s. Mors corporis
que ē sepatio aie a corpe. Mors
anime : que est sepatio del ab aia
per peccatum. De quib⁹ Barth.
iiij. Dirigitte mortuos sepeli^t mor-
tuos suos. Mors anime . s. pene
eius solius ante iudicium : qualis
fuit pena diuinis epulonis Luce.
xvi. Et mors corporis et aie post
iudicium in inferno : qñ dicet dā-
natis : Ite maledicti . etc. Barth.
xxv. Omnes has mortes d3 pec-
cator timere.

Capitulum secundum . Qd
mors prima . s. corporis est timē-
da malis.

Rimani mortē . s. corporis
debet timere peccator : ob
ablationem oīum dele-

ctabilium : ob eternitatem omniū
inediarū : ob multitudinem pena-
rum : et desperationem remedio-
rum et suffragiorum post hanc vl-
tam. Job. xvi. Diues cum dor-
mierit nihil . etc. Unde bene Gre-
go. de hoc. mor. xxviiij. exemplifi-
cans de diuite epulōe in inferno
sepulto : et de stulto pponēte : hor-
rea dilatare : cui dīr : stulte . hac no-
cte repetent aiam tuaz a te. Luc.
xij. Ideo. sapie. v. Quid nobis p-
fuit supbia nostra . etc. Et ad pene
aggrauationem : predicta eueni-
unt impio tempore quo non esti-
mat. Job. xxxiiij. Subito moriet^r
et nocte media . etc. Abi Gregori⁹
mor. xxv. di. Subitum est quod
ante non cogitat. Ideo dicuntur
mori subito : qz non precogitant.
Vere enim mors peccatorū pes-
sima : ideo timenda. Ecc. xliij. Q-
mors q amara est memoria tua
homini iniusto. Unde et ad ma-
iorem pene aggrauationem : qui-
busdam impijs ante q creant e-
vita ostendit deus penam infer-
nalem. Unde narrat Beda de ge-
stis Anglorum de quodam in-
solente : quē infirmantes monuit
rex Reredus vt pfiteret. Qui re-
spondit : q tunc nō faceret : ne so-
dale ex hoc sibi postea insultaret
sed cum surgeret d infirmitate fa-
ceret : Infirmitate quoq aggrau-

N

O

ante iterum monuit eū rex. Qui ait: q̄ nulla esset sibi vtilitas confiteri: Eoq̄ duo iuvenes pulchri intrauerāt: quorum vn⁹ portabat librum pulcrū: vbi scripta erant omnia bona que fecerat l3 pauca. Postea inq̄ itrauit exercitus malignorum spūum: quoz maior ptulit librum horrende visionis: enormis magnitudinis ⁊ pōderis importabilis. vbi scripta sunt scelera mea teterrimis litteris. Qui dixerunt ad illos albos iuvenes. Quid vos hic statis: iste noster est. ⁊ illi: verum est inquit. Ducite eum in cumulū damnationis. Duo igitur percussērunt me: vnus in caput: alius in pedes. Et cum se pertingerint. s. scitus moriar: ⁊ portatus a demonib⁹ pertrahar ad inferna. Et sic factum est. Non autē propter se hoc vidit: cui nihil pfult ait Beda: sed p̄ illis q̄ differunt penitē. **P** Ibidem legi de quodam fabro monacho viuentē negligēter in monasterio: sed sustinebat ppter operum necessitatem. Seruiebat enī ebrietati: ⁊ alijs vitijs magisq̄ nocte residere i officina sua inuentus est: q̄ ad psallendū ire. Qui infirmatus: ⁊ ad extrema deductus vocans fratres ait videre se inferos apertos: ⁊ Stephan demersum in profundū cū Lapha ⁊ ceteris qui xpm occiderunt: sibiq̄ locū iuxta eos paratum. Cumq̄ ad p̄niam hora

ret: ait desperans: q̄ sibi loc⁹ nō erat: vitā mutandī: ex quo videret iudiciū suū esse completū. Et sine viatico mortuus: eū monasteriū est sepultus. Hoc vidit: vt desperatus de salute: miserabilius pertret. Sicut ⁊ beatus Stephan⁹ vidit celos apertos: vt iocundius ascenderet Act. viij. **Q** Mini ergo ipso timenda est mortē p̄ma: ⁊ multo magis alie mortes. **M**ors enī corporis: nō est nisi vmbra mortis: ait Greg. mor. xi. sup illud Job. xij. Producit in lucem vmbra mortis. ⁊ est vt sōnus ait idē. mor. xij. sup illd Job. xij. Nec psurget de somno suo. **M**ors autē aie. s. per peccatū magis est timēda q̄ corporis. **M**ors enim anime est. cum eam deserit deus: sicut mors corporis: cū illud deserit aia. ait Aug. xij. d. ci. c. i. Quāto igitur deus est melior aia: tanto peius est: ab eo deseri: q̄ ab anima. **I**ō sancti sustinuerunt mortem corporis: vt vitaret peccatū. Unde Susanna Dan. xij. ait Melius mihi est absq̄ opere incidere in manus vestras q̄ peccare in p̄spectu dñi. **C**apit⁹ tertiu. Qualiter mors scda timēda est bonis ⁊ malis. **R** **Q**ualiter autem timende sunt alie mortes siue. s. pene eterne solius anime: siue aie ⁊ corporis: quarum vtraq̄ dī mors secunda: p̄ ex verbis Aug. xxi. d. ci. c. iij. Abi ait. mora

prima animā nolētem pellit. secū
da animāz volentē in corpore te
net. Ideo sempiterna mors: quā
do nec viuere poterit anima: deū
non habendo: nec carere dolo
ribus corporis moriendo. Idez li.
xix. in fi. Mors secunda dī: qua
nec anima viuere dicenda est: q̄
a vita deo alienata erit: nec corp⁹
qz eternis doloribus subiacebit:
ac per hoc durior: qz morte finiri
non poterit. Quā dure autē t̄ dire
sunt mortes iste: p̄z ex tormento
rum multitudine: eternitate: con
tinuitate irremediabilitate: t̄ ex p
petua demonū societate: t̄ sub eis
reclusionē. Ideo apoc. xx. dicitur
q̄ diabol⁹ missus ē i stagnū ignis
t̄ sulphuris: vbi bestia t̄ pseudo
prophie cruciabunt die ac nocte
in secula. t̄ super omnia erunt di
re pene ex separatione a dei visio
ne t̄ sanctorum societate: ait Cri
stos. super Bath. Omel. xxiiij.
Multi gehennam abhorrent:
ego autem casū illius glie multo
amariores gehēne pena aio. Se
quitur. Decez milia q̄s ponat ge
hennas: nihil tale dicet: quale ē a
beata glia excidere. a xpo audire
qz non nouit vos: incusari: q̄ exu
rientem vidimus nec cibauim⁹
Lerte decem milia melius est su
stinere fulmina: q̄ faciez illā mā
suetissimā videre a nobis auersā
t̄ tranquillū illius oculum nō fe
rentē videre nos. Ideo signāter
dī Bath. xxv. Ite maledicti in

ignem. In hoc enim quod dicit
ite notat a visioe dī separatio. In
hoc q̄s ait: in igne eternū: pena
ruz inflictarū magnitudo t̄ mul
tudo. Apoc. xx. Infern⁹ t̄ mors
missi sunt in stagnū ignis: h̄ est
mors scda. Predicator ergo dī
uin⁹ hortet eos q̄s alloq̄: ad di
ctas mortes timendū: t̄ ad vite
correctionē: vt eas euadant. Qui
enī vicerit. s. voluptates: cupidita
tes: t̄ ambitiones: non ledet a mor
te secunda. Apoc. ij.

Caplm. quartū. De morte san
ctorum t̄ eius preciositate.

Amuis autē mors san
ctorū sit preciosa in p̄spe
ctu dei t̄ merito appeten
da ob diuine visionis felicitatem
post hanc vitam: prout ait Apo.
phil. i. desiderium habēs dissolui
t̄ esse cum xpo: tamen vir iustus
conformet se voluntati diuine de
viuendo vel moriendo. An seq̄
ibi. Permanere in carne: neces
sariū ppter vos: Sicut habetur
de beato Barthio. Et licet vir iu
st⁹ spet cū xpo regnare p⁹ mortē
vir enī iust⁹ spat in morte sua. p
uer. xvij. An dicebat ppha ille
optās. Numeri. xxiij. Moriat
anima mea morte iustorum. Tūc
enim liberat de exilio: t̄ intrat he
reditatē. ps. Cum dederit dilect⁹
suis somnū: ecce hereditas domi
ni. Et tūc nascit̄ oru glioso. Pro
pter quod dies mortis sanctoruz
dicuntur natalitia. Job. xi. Cū t̄

Cōmuniloquii.

V consumptam putaueris: orieris
ut lucifer: Unde Sen eplā. xvij.
loquens de virtuoso: dī. q̄ mors
eius eterni natalis est dies.

E Caplm̄ quintū De terrore ele
ctorū in morte: et de hostis antiq̄
infestatione.

Amen morte imminente:
timere debet: et se studio
suis iust^o p̄parare. Job.

Nec operat de^o trib^o vicib^o

Z Abi Greg. mor. xvij. dī. q̄ cum
de oib^{us} iusti diuina iudicia per
timeſcant: tunc tamen vehemen
ter hec metuūt: cum ad soluēdū
carnis debitum venientes: distri
cto se iudicio propinquare cernūt
Et fit tanto timoratio: q̄to retri
butio eterna vicinior. An̄ et Sal
uator solutioni carnis appropin
quans et membrorum suorum spe
ciem seruans: fact^o in agonia: p
lucius orare cepit: non pro se. sed
mentis nostre certamen expressit
morte appropinquante. Sequit̄.

Considerandū: q̄ nec hoc q̄dez
sine aliquo reatu est: quod lauda
biliter gessimus: si remota pieta
te iudicemur. Jō ps. Nō intres
in iudiciū cum seruo tuo dñe.
Et. i. cor. iij. Nihil mihi consci^o
suz. Jac. i. In multis offendim^o
oēs. Et. i. Jo. i. Si dixerimus: q̄a
peccatū non habemus: nos ipsos
seducimus. Quid facient tabule:
si tremūt colūne? Aut quomodo
virgulta imobilia stabunt: si pa
uore hoc turbie celi quatuntur?

Job. xvi. Colūne celi cōtremis
cunt et paueūt ad nutū eius. **E**t
merito quia tunc timere debet:
tam propter peccatorum multi
tudinē et ignorantia iustificatio
nis de illis ut tacitum est. S. tum
ppter bonoz factorum impuri
tatem. Jai. xliij. Omnes iustitie
nostre quasi pann^o menstruate.
Job. ix. Si lotus fuero quasi ags
nium. Sequit̄. Tantuz sordib^o
intinges me. Bala enīz nostra
pura mala sunt: sed bona nostra
non sunt pura bona: Aut Greg.
mor. vi. in fi. Job. xxxvij. In q̄
habitat lux. vbi Greg. mor. xxix.
Ahe laudabili vite hoīum. si re
mota pietate iudicemur: quia vn
de ante oculos iudicis placere se
suspiciatur: obruitur. prouerbio
ruz. xxvj. Quis homo poterit in
telligere viam suam. Ecc. ix. Ne
scit hō an amore vel odio dign^o
sit. et. **E**t debet quis timere
ob iudicis inflexibilis equitatem
gelus enī et furor viri non parceret
in die vindicte. prouer. vi. **E**t
dō tunc timere propter hostiū in
sidantium fraudulentia: q̄a sicut
cruenta bestia astitit brō Marti
no: ut euz temptaret: vel terreret
tunc enim homo securus dō esse
Unde legit in vita beati Ber. q̄
cum infirmaret: et extremuz tra
here spm̄ videret: affuit Sathan
iprobis accusationibus eum pul
sans. Qui vbi omnia persecut^o
est: et viro dei pro parte sua respō

Cendum fuit: nihil territus respōdit. Gateor: non sum dignus: nec proprijs meritis possum regnū celorum obtinere. Ceterū. Dupli ci iure illud obtinens dñs meus. s. h. d. i. t. a. r. i. o. i. u. r. e. p. a. t. r. i. s. : z. i. u. r. e. p. a. s. s. i. o. n. i. s. : m. i. h. i. a. l. t. e. r. p. h. o. r. u. m. d. o. n. a. b. i. t. Ex cuius dono illud mihī vīdicans iure: non confundoz. Et in hoc confusus hostis absest: z. vir dei in se reuerſus: quieuit. Ipse enīz hostis calcaneo semper inſidiatur. i. ſ. i. n. i. h. o. i. u. m. Bēn. iij.

Capitulum sextūz De ſancto rum qualitate: z. meditatione in morte.

Quantūcūqz autes san cti: morte imminente time re debeant: confidere tñ

Debēt z. ſperare in deo: z. iugiter co gitare de ſtatu in quo ſunt. E ſi q. obmiſerunt de his que agere de buerunt: z. q. iturī ſunt ad tribu nal eterni iudicij. corā eo de om nibus reſponſuri. Ideo de beato Aug. legiſ in vīta ſua: q. ante pro ximum diē obitus ſui: libros om nes a ſe dictatos z. editos recen ſuit: z. quēcūqz in eis recognouit aliter q. habet eccleſiaſtica regula a ſe fuiſſe dicta vel ſcripta cū ad huc vſum eccleſiaſticum min⁹ ſci ret: correctā ſunt ab eo: z. librum vñū retractationū fecit. **E**t ibi dem legiſ: q. iuſſit: pſalmos davi ticos q. de pñia inſcribūſ pōi ad parietem: quos z. legebat: z. legē do iugiter flebat. Et ne intentio

ſua ab aliquo impediret: ante ſer me decem dies q. e corpore exi ret poſtulauit: ne quis ad eum in gredereſ: niſi tñ hoīs quib⁹ me dici intrabant: vel cū ſibi reſectio inferret. Qd factum eſt. Si ergo tantus ſanctus ſic fuit ſtudioſus ad corrigenda que corrigi debue runt. z. ſic in oratione aſſidu⁹: z. tā ſollicitus: ne eius intentio a dñi na contemplatione impediretur: q. to magis glibet alius debet eē in huiusmodi ſtudioſus: Moraz enim mortis: valde ſanctitūmue runt. Unde in vītis patrū li. iij. parte. iij. ait. abbas Helyas. Tres res timeo. Una ē: qñ aīa egreſſu ra eſt d. corpore. Alia quando oc cuſurus ſum deo: Tertia: quan do contra me pſerenda eſt ſnia Sequit ibi. q. Theophilus epus morituras ait. Beatus es abbas Arſeni: qz ſemper hanc horam ante oculos habuiſſi. Et parte. xi. dī q. abbas Elghaton quādo fu it moriturus tribus diebus man ſit immobilis aptos tenēs oculos: Quid quē ſſes: Abba vbi es: Qui rñdit. In cōſpectu dñi iudicij aſſiſto. Cui fratres: Et tu pater ti mes: Et ille. Laboravi ſemp q. potui virtute in cuſtodiendis mā datis dei. S3 homo ſu3: z. neſcio ſi placuerunt opa mea corā deo qz aliter ſunt iudicia hominū ali ter dei. Nec preſumo: niſi cū ve nero ad deum. Cūqz vellent am plius interrogare ait. Nolite mul

G num loqui q̄ occupatus sū. Quo dicto: mortuus est in gaudio. **I**ō seq̄ ibi. **A**demor esto semp extus tui: et ne obliuiscaris eterni iudicii: et n̄ erit delictum in aīa tua. **C**apitlm̄ septimū. De angeloz aduentu ad sanctos morientes: et de reuelatione glorie.

H Incit ergo et timet mortem vt dictum est: et tamen morte appropinquate gaudet ob spē diuine visionis: et liberationis ab ergastulo exilij. et peregrinationis: et a fastidio huius vite mortalis exēplo apostoli **Phil.** i. vt dictum est: et exēplo **Joannis** euangeliste. qui desiderauit ire ad conuiuium eternum cū fratribus suis: et exēplo aliorum sanctorum. **I**deo ps. Educ de custodia. animam meā. Unde sanctis morientib⁹ fiebat reuelationes de sua gloria ad eoz confortationē. Sicut ait **Grego.** iij. dialo. de paupere paralytico qui pauperibus erogabat q̄cqd de elemosyna habere poterat. Et in doloribus gratias agens laudibus dei vacabat. Qui moriens ait astantibz. **N**ū auditis q̄te laudes resonant in celo? qui mortuus est: et mira fragrantia repleti sunt omnes vsqz post ei⁹ sepulchrum. Similiter **Grego.** i. super euā. li. i. **Omel.** xv. di. de scis mulieribus. Sicut de **Romula**: ad quam in morte venerūt duo chorī quasi vtri psallentes: et quasi se

mine respondentes et de **Lassia** que ait in exitu. Recedite: xp̄us venit. Sicut enī damnatis q̄busdam ad cumulum pene oñse sūt damnationes sue: vt dictum est supra: sic sanctis: ad augmentuz glorie reuelant eterne remunerationes sicut predictis.

Capitulum octauum. De utilitate habēdi viros sanctos i morte astantes.

Tāt tyrānica hostis scelerū arceat: et hō ofonib⁹ adiuet: expedit mortē h̄re circa se fideles et sanctos ait **Greg.** super euā. li. i. **Omel.** ix. de quodam moribus peruerso in quodam monasterio. Cui cū in extremis fratres astaret: clamauit. Ecce draconi datus suz ad deuorandum. Cui cum fratres dicerent: signum crucis imprime tibi: respōdit volo me signare s̄ non possum: q̄a a dracone brachia mea comprimunt: et iam caput absorbit. Et cum hoc dixisset pallens et tremens: fratres ceperunt orationi vehementer insistere: et oppressum a demone precibus adiuuare. Et ille subito ait **Deo** gratias. Ecce enī ad orationes vestras fugit draco q̄ me ceperat. et mox seruiturum se deo: et verum monachū esse deuouit. **H**ec diuina dispositione: proluxa ei⁹ vitia plixior egritudo purgauit. Patet ergo orationum efficacia in fugando demones. necnō

et utilitas sanctorum vtriusque astutium circa morientes. Ideo unusquisque procuret: eos habere in morte.

Tertia distinctio. De qualitate eorum que morientibus profunt.

Capitulum primum. Quantum prosunt pompe exequiarum vel loca sepulcrarum.

Et predictis patet aliquoties quomodo se debet homo preparare ad mortem in tota vita sua: et specialiter quando

Non debet se preparare imminente morte: et se habere in ipsa morte quia ea que sequuntur mortem: qualia sunt curatio funeris: conditio sepulture: pompe exequiarum magis sunt viutorum solatia quam defunctorum subsidia. si enim aliquid prodest impio sepultura. pomposa et preciosa: oberit pio vilis aut nulla: ait Augustinus de cura agenda pro mortuis post principium. Ubi narrat de corporibus sanctorum martirum ignibus crematis: et cineribus proiectis in Rhodanus fluvium: ne qualitercumque eorum memoria relinqueretur. Quod divinitus est premissum: ut discerent christiani in confitendo christum: dum hanc vitam contemnerent: multo fortius sepulturam. Unde legitur in vitis patrum li. ij. parte. xix. de impio homine postea sepulto: et de iusto solitario a feris comesto. Et cuidam de hoc admiranti dixit angelus: quod

qui implius habuit paruum boni opus in seculo recepit in sepultura mercedem: et qui alius modicus habuit culpe: recepit hic penam inferarum comestione. Et ibi dicitur matre cuiusdam virginis impia et hominem postea sepulta: et de patre iusto viliter sepulto: propter eandem causam.

Et An autem mortuis profuit in ecclesijs sepeliri: Augustinus ibidem querit et determinat: quod si desint supplicationes que fiunt pro mortuis recta fide ac pietate: puto: quod nil proderunt spiritibus eorum quorum in locis sanctis exanimata corpora ponentur. Ideo cum fidelis mulier de qua loquitur ibi desideravit: in basilica matris corporis filii tumulari. si quidem credidit illi animam meritis matris adiuvantem: hoc quod ita credidit: supplicatio quedam fuit: et hoc profuit si quid profuit. Et quod ad idem sepulchrum recurrat animo: et filium precibus magis magisque comendet. Adjuvat defuncti spiritum non mortui corporis locus: sed ex loci memoria vivus matris affectus. Item Augustinus. i. d. c. c. xliij. idem in patre: ubi ait: quod exequiarum pompe et homini sunt magis solatia viutorum quam subsidia defunctorum. Non tamen ut ait ibi continentur et abicienda sunt corpora defunctorum maxime iustorum: quibus tamque organis ad opera bona usus est spiritus sanctus. Quod autem antiquorum iustorum funera essent

Cōmuniloquii.

ficioſa pietate curata ſunt : ⁊ ex-
ge celebrate : ac ſepultura proui-
ſa: vt de Abrahā ⁊ eius vxore: de
Jacob ⁊ Joſeph: ⁊ de Tobia qui
cōmendatur propter ſepulturaz:
⁊ etiaꝫ corpus dñi legitur hono-
rifice ſepultū. ⁊ ſic de alijs. Hec
auctoritates ait Augu. non hoc
admonent : q̃ iuſſerint vllis ca-
daveribus fieri. ſed talia pietatis
officia placent deo ad fideꝝ reſur-
rectionis aſtruendā. ⁊c. Hec Au-
gu. et Greg. iij. dial. bñ de ſepul-
tis in eccleſia. Sicut de ſanctimo-
niali q̃ carnis habuit ptinentiam
ſed lingue procacitatem ⁊ turpi-
loquium: Que cum eſſet ſepulta
in eccleſia: viſum eſt nocte cuſto-
di eccleſie: q̃ corpus illius añ al-
tare per medium ſeccebat: ⁊ pars
ſuperior igne cremabat: altera re-
manente intacta. Cuius combu-
ſtionis ſignum in craſſino appa-
ruit in marmore. Ex quo patꝫ: q̃
his quibus peccata non fuerunt
dimiſſa: ad vitandum iudiciū lo-
ca ſacra iuuare non poſſunt. Ibi
dem etiam narrat de diuite in ec-
cleſia ſepulto dato precio. Et no-
cte apparuit Fauſtinus martyr i
cuius ecclia corpus humatū erat
cuſtodi ecclie dicens. Dic epiſco-
po: vt proijciat hinc carnes has ſe-
tentes quas poſuit. Qd niſi fece-
rit: die trigeſima moriet. Quā vi-
ſionē timuit ille nuntiaꝫ epiſcopo
licet eſſet ruſſus admonitus. Die
ṽo trigeſima epiſ rediens ad le-

cum incolumis inopinata mor-
te defunctus eſt.

Cap. ij. De modica cura quaz
habebant antiqui de ſepulturis.

Et talibus ṽo non mul-
tum curabant ſancti. Si-
cut legit in vitis patrum

li. ij. parte. xv. De abbate Arſenio
cui dixerunt diſcipuli. Quid pa-
ter faciemus: q̃ nescimus mortu-
um ſepelire: Quibus ſenex Me-
ſcietis mittere funē in pede meo
⁊ trahere me in montem? Et cuꝫ
eſſet ſpiritus traditurus vidētes
eum ſilentem dicūt. ⁊ tu pater ti-
mes mortem? Et ille In veritate
timeo ⁊ timor q̃ hac hora mihi
eſt ſuit ſemper in me ex quo fact⁹
ſuꝫ monachus. Et ſic in pace ge-
uit. Qualiter etiā phi parū cura-
runt de ſepulturis ait Sen. de trā-
quilitate animi. c. xvij. di. q̃ cum
tyrānus minaret mortem ⁊ inſe-
pulturam Theodoro phi reſpō-
dit. O te inceptū: ſi putes mea in-
tereſſe an ſuper terraz: vel ſub ter-
ra putreſcam. Et de hoc eodem
Sen. de remedijs fortuitoꝝ. In
ſepult⁹ iacebis. ſ. dicet aliq̃s. Qui
ille facilis iactura ſepulcri. Si ni-
hil ſentio: niſil ad me pertinet in
ſepulcri corporis pena.

Cap. iij. De varietate ꝑſue-
tudinum apud gentiles de corpo-
ribus mortuoz.

Et varijs ṽo ꝑſuetudini-
bus gentiliuz circa mor-
tuos recitat Hierony. 2.

Iouinianū di. q̄ quidam falleret
A Bassagete cognatos ⁊ propin-
 quos deuorant dicentes: honesti
 us ⁊ rectius ē: vt a se potius q̄
 a vermibus comedatur. Alij v̄o
 canibus exponunt eos. quos ad
 hoc nutriunt. Alij suspendunt in
 patibulis quos diligunt. Idē nar-
 rat Tuli⁹ primotuscu. q. v. bi ait:
 de Diogene qui se iussit proci
 inhumatum feris: ⁊ volucris
 asserens: q̄ non sentienti: ferarū
 laniatus nil oberit. Similiter de
 Anaxagora: a quo cū quereretur
 an corpus suum duci vellet in pa-
 triam: r̄ndit: nihil sua interesse tā-
 tumdem vndiq; via ad inferos.
 Qualitercūq; autem de gentib⁹
 fuerit: fideles ⁊ si exhibeant pia
 officia in sepultura ⁊ tumulatioe
 fidelū: ⁊ licet sit p̄m: q̄ eis ex-
 hibetur: ⁊ q̄ velint honorifice
 sepeliri: tamen de supradictis. i.
 de preparatione ad mores: ⁊ de
 recta cogitatione ⁊ affectione in
 morte d̄z ē: cura vt dictū ē: sum-
 me vigilādo: vt sit recta fides: fir-
 ma spes: ⁊ perfecta charitas cū
 vera p̄nia ⁊ alijs que dicta sunt.
C Laplm. iiii. De necessitate re-
 stitutiōnū ⁊ confectiōe testōrum.

Iustes autem provideāt
 q̄ perfecte faciant testa-
 mentum de omnib⁹ sa-

Batisfaciendo ⁊ restituendo si q̄ sint
 iniuste ablata. Nec confidant in
 posteris. Unde narrat Beda de
 gestis Anglorū libro. iij. de Tur-

seo viro nobili qui exutus a cor-
 pore ductus est ab angelo in altū
 ⁊ dictum est sibi: vt inferius aspi-
 cieft. Et aspiciens vidit valles te-
 nebrosas quattuor ignibus suc-
 censas. Cui querē que esset val-
 lis: ⁊ qui ignes responsum est: q̄
 vallis est mund⁹: ⁊ q̄tuor ignes
 quattuor peccata que mūdūz cō-
 sumūt. Quorum primus ē ignis
 mendacij: q̄ homines non im-
 plent que in baptismo p̄miserunt
 Secundus cupiditatis: q̄ niun-
 di diuitias amori celestī antepo-
 nunt. Tertius discordie ⁊ dissen-
 siones. Quartus impietatis: cuz
 inferiores spoliatur. Qui ignes
 adunati: illi appropinquanturū.
 Et vidit demones in ignib⁹ vo-
 lantes: ⁊ bella instruere p̄ sctōs.
 vñsquisq; eoz iactauit tunicas
 super euz. Qui recognouit: q̄ ve-
 stimentū mortui hominis acce-
 perat. Quam cū angelus in ignē
 piceret: ait demon. Sicut bona
 peccatoris recipitis: sic de penis
 eius participes esse debetis. Cui
 angelus. Non propter auaritiā
 sed propter animam saluandam
 eam accepi. Et ait angelus illi.
 Quod incendisti: hoc arsit in te.
 Anima v̄o reuerfa ad corpus: si-
 gnus incendij visibile pertulit in
 humero ⁊ maxilla. Si ergo tan-
 tam pertulit penam iste pro tū-
 ca quam modo predicto accepe-
 rat: quid fiet de illis qui aliena ra-
 piunt nec restitunt. Cuz hoc ē.

prouideant pro se fideles execu-
 tores deum timentes: et corū ani-
 mas diligentes: ne cōtingat illis
 quod accidit militi. de quo legit
 in vita Caroli magni. Qui cum
 laborans in extremis precepisset
 cuidam sanguineo suo: ut equum
 suum venderet: et precium pro ani-
 ma sua daret: ille equo vendito
 pro centum solidis: eos in volu-
 ptatibus suis expendit. Cui post
 triginta dies mortuus apparens
 ait. Quia iniuste elemosynam re-
 tinuisti: scias me fuisse in tartaris
 triginta diebus: te quoque in loco:
 de quo ego egressus sum scias cō-
 ponendum: et me in paradysum
 intrusum. At ille euigilās tremuit
 clamorūque demonū quasi leonū
 et luporū factus est magnus in
 aere: et viuus raptus est. Post octo-
 decim autem dies inuentum est
 corpus eius in fastigio cuiusdam
 silicis distante ab vrbe quattuor
 diebus. Intelligentur autem sane
 verba predicta: nō quod sit ab infer-
 no egressio in paradysum: sed for-
 te locum penalem vocat inferna-
 lem. iuxta quod dicim⁹ in simbolo de
 xpo. Descendit ad inferna id est ad
 sinū Abrahę quod erat pars inferni.
 ¶ Capitulum quintum. Quot
 modis iuuantur anime defunctorū
 ¶ Oueantur etiam moritu-
 m ri: ut in testamentis suis
 dimittant de bonis suis
 illis qui possunt eis prodesse post
 mortē: quales sunt pauperes xpi

Quattuor enim modis anime de-
 functorū solunt: ut hētur. Lāt. x.
 q. ij. f. Aut oblatiōib⁹ sacerdotū.
 aut p cib⁹ carorū. Aut elemosynis
 Aut ieiunio cognatorū. Pa-
 xime autē iuuantur sacre hostie
 oblatione: ait Grego. iij. dial. di.
 quod post mortem solet iuuare ani-
 mas sacre hostie oblatio. vbi nar-
 rat de multis qui fuerunt adiuti
 sacra oblatione. Sicut de quodā
 qui in captiuitate religatus pro quo
 sui certis diebus sacrificiū offer-
 rebant: quibus diebus eius vin-
 cula soluebantur. Qui post lon-
 gum tempus reuersus cognouit
 quod illis diebus pro se sacrificium
 offerretur. Cōsimile narrat Be-
 da de gestis anglorū libro. iij.
 de quodam capto et religato: qui
 habebat quendam germanum
 abbatem: qui celebrabat pro eo
 estimans ipsum mortuum. Qui
 nullis vinculis religari poterat ho-
 ra tertia. Et querentib⁹ ab eo cau-
 sam: respondebat: quod tunc frater
 suus pro eo celebrabat. Qui po-
 stea rediens narrauit fratri: quod ta-
 li hora: eius vincula soluebantur
 Si ergo sacra oblatio tantam ha-
 bet efficaciam in viuīs: credendū
 est: quod magnam habeat in libera-
 tione animarū a purgatorio pro
 quibus offertur: et ex intentione
 offerentiū. put ibi explicat bñ
 Gre. narras de multis liberatis vi-
 uorū suffragiis post mortem.
 ¶ Capitulum sextum de statu

defunctorum varietate et quibus
profunt uiuorum suffragia.

V autem sciatur: qui pos
sunt iuuari: uiuorum suf
fragijs post mortem: et q

G non: notandum: qd vt ait Augu.
enchiridion. c. lxxviii. et de cura
agenda. p. mortuis: est quida mo
dus uiuendi non tam bonus: vt
ista non requiratur: nec tam malus:
vt non sibi profint post mortem:
et est tam bonus: vt ista non requi
rat: et est iterum tam malus: vt nec
his valeat adiuuari post mortem.
Damnatus ergo non iuuatur suf
fragijs uiuorum. in purgatorio
existentes iuuantur: cum xpo au
tem regnantes: predictis non in
digent. hec Augu. Et loco pri
mo nulla liberatio expectanda: qd
damnati cruciabuntur die ac no
cte in secula seculorum in stagnis
ignis et sulphuris. Apoc. ij. Quo
rum ignis non extinguetur: nec
vermis morietur. Isai. vlti. Qui
bus dicet dominus: Ite maledi
cti in ignem eternum. Mat. xxv.

H A secundo loco: possibilis est li
beratio et animarum purgatio. i.
cor. iij. Sic tamen scilicet saluabi
tur quasi per ignem. Et de hoc lo
co peruenitur ad pausationem ani
marum: ait Gregori. iij. dial. c.
xxxv. Et post tertio loco scilicet
in regno celorum erit eterna bea
tudo: quando. s. quilibet electus
intrabit in gaudium domini sui
Tunc enim gaudentes intrabim⁹

in gaudium. non gaudiu in nos
tm: prout ait Ansel. in li. pro solo
glorie conditoris assistere: pntes
dei vultum cernere: prout ait Gre
go. super euan. lib. ij. Omel. xxij.
Ibi enim erunt beati in festo et gau
dio eterno. ait Augu. super Jo.
Omel. xxviii. Dies festi mei: ait
filius dei gaudium: sine fine eter
nitatis: sine labe sinceritatis: sine nu
be serenitatis. Et de hoc Aug. vl.
de ci. in fine. Quanta erit felicitas
vbi nullum erit malum: nullum
deerit bonum. Sequitur. Perse
cte vacabimus: perfecte videbim⁹
qd ipse est deus: qui est finis eta
tum et dierum: et ipse est finis om
nium desideriorum. Qui sine fi
ne videbit: sine fatigatione lauda
bitur. Hoc munus: hic affectus
hic actus proculdubio erit oib⁹:
sicut vita eterna coto: Et ait ibi
Aug. Beati enim qui habitant in
domo tua: in seculum seculi lau
dabunt te: ait ps. Et in hoc finis
premissae collectionis.

O Fluctoris huius operis ad p
dicatores supplicatio.

I qui ergo minores pre
dicatores: pmissa dignetur
respicere: et inde occasio
nem conferendi sumere: cum va
rijs hoibus vtiliter: que dicta sunt
ruditer: corrigat charitative: que
obmissa sunt negliger: supple
ant perfecte: que sunt superflua cui
denter diminuant provide: et in

Cōmuniloquii.

dulgeant predictorū collectorū
pensando eius affectus in colligē
do predicta puerilia ad dandam
occasionem predicatoribus. ⁊ re
cogitent: q̄ ad mensam taberna
culi non solum ponebant phiale
sed etiaꝫ ciati. Exodi. xrv. Quia
non solum in doctrina sacri elo
quij sunt exhibenda magna ⁊ ar
chana que debeāt: sed etiam par

ua que quasi per gustum noticiā
present: ait Grego. mor. ij. Exē
plo etiam phozum qui primo ru
dia tradiderunt. Sic ergo inspi
ciens processum huius collectio
nis: subtiliora: doctiora: ⁊ vtiliora
Saluatoris nostri gratia stude
ant adinuenire.

Finis Cōmuniloquij Joannis
Galensis.

Incipit prologus in compen-
diloquiū de vitis illustriū philo-
sophorum: et de dictis moralibus
eorundē: ac exemplis imitabilib⁹
editum a fratre Joanne valen.
ordinis fratrum minorum.

Am enīz de-
beamus apes
imitari: q̄ flo-
res ad mel fa-
ciendum ydo-
neos carpunt
et deinde quic-

qd attulerint deponūt: ac per fa-
nos digerūt: vt ait Sen. epistola
lxxxviii. Et illud Virgilij libro. i.
Eney. Liquefacta mella. Stipant
et dulci distendunt nectare cellas
Sic ait Sen. ibi. quecunq; ex di-
uersa lectione p̄gessimus: separe
debem⁹. i. distinguere. Abeli⁹. n.
distincta seruātur prout ait ibidē.
Ad imitationem igitur apis pre-
dictos flores colligentis: collecta
sunt dicta philosophorum genti-
lium illustrium notabilia: et predi-
cabilia: et exempla imitabilia: que
sunt quasi quidaz flores: dimittē-
do et precauēdo noxios errores
in hac collectione. vnde non in-
cōgrue potest dici compendilo-
quium de vita et dictis illustrium
philosophorum. Et vt melius se-
quētia elucescant premititur eo-
rum distinctio. Quia enim phi-
losophi erant illustrati per philo-
sophiam: ideo

Prima: pars est de philoso-
phia in generali.

Secūda: de hoc nomine phus:
et de professione philosophica in
comuni.

Tertia: de successiōe philosopho-
rum illustrium et principalium:
ac vita eorū.

Quarta: de vita quorūdam alio-
rum philosophorum minus fa-
mosorū: ac dictis eorum.

Quinta: de multiplicibus perfe-
ctionibus philosophicis.

Sexta: de tribus sectis p̄ncipali-
bus philosophorum.

Septima: de septem artibus sci-
licet triuialibus: et quadriualib⁹
in generali.

Octaua: de poetis et apologorum
inuentoribus.

Nonā: de abutentibus ipsa phi-
losophia.

Decima: de locis in quibus stu-
dia phiē specialiter floruerunt.

Primę partis sunt decem
capitula.

Primus capitulum: quid est
phia diffinitive siue descriptiue.

Secundū: de sua diuisiōe in par-
tes principales.

Tertius: de symbolica descriptio-
ne in specie mulieris.

Quartū: de eius eminentia et
dignitate.

Quintū: de ei⁹ effectū et opatiōe.

Sextū: de mltimoda ei⁹ vtilitate

Septimū: de debita ei⁹ acq̄sitiōe

Octauū: de philosophandi fine.

Nonū: de recto vsu phie.
Decimū de eius abusione.

C Secunde partis.

C Primus caplm: de hoc noie
phis et eius origine.

Secundū: de phica professione.

Tertium: de philosophica veste
et indumento.

C Terte partis sunt distinctio-
nes sex.

C Prima: de successione philo-
sophorum in comunt.

Secūda: de Diogene et ei⁹ vita.

Tertia: de Socrate et vita eius.

Quarta: de Platone.

Quinta de Aristotile: et ei⁹ vita.

Sexta: de Pythagora: Hi enim
fuerunt principales phi: Ideo
plura legunt de eis in libris phi-
losophorum.

C Prime distinctionis.

C Primum caplm: de duob⁹
generib⁹ pho: et de septem. sapi-
entibus et eorū successione.

Secūdam: de Solone pho et le-
gibus eius ac studio.

Tertius: de Anaxagora: et ei⁹ vir-
tutibus.

Secunde distinctionis.

C Primum capitulum: de An-
tistene magistro Diogenis.

Secundum: de vita Diogenis et
eius virtutibus scilicet volūtaria
paupertate: rigore animi: et stantia.

Tertium: de refutatione munerum
Alexandri: et q⁹ potēti⁹ eo fuit.

Quartum: q⁹ fuit filius diis imor-
talibus fm Sen.

Quintum: de voluntate reuocā-
di seruuz: et q⁹ fortuna sua melior
fuit q⁹ regis persarum.

Sextum: de patientia eius in
iurijs sustinendis.

Septimū: de patientia eius et ani-
mositate in captiuitate.

Octauus: de eius patientia in do-
loribus sustinendis.

Nonum: de pñetia eius in edo-
matione: vitiorum et interiorum
concupiscentiarum.

Decimum de sua veritate in ar-
guendo alios: nulli adulando.

Undecimū: de eius compassiōe
malis aliorum.

Duodecimū: de varijs ei⁹ dictis.

Decimūterciū: de sua disputatiōe
cū Antipatre de rez venditione

Decimūquartū: de eius honore
et sua legatōe ad senatū romanū

C Terte distinctionis que est
de Socrate et eius vita.

C Primum caplm: q⁹ qdam sp⁹
ritus fuit eius comes.

Secundum: de eius studiofate
et humilitate in adiscendo.

Tertium: de virtutum eius mul-
titudine: et maturitate.

Quartum: de mirabili eius pa-
tientia in multitudie expugnariuz.

Quintus: de patientia eius in su-
stinendo rixas vxoris et familie.

Sextum de patientia eius in su-
stinendo ab alijs illatas iniurias
et de moderantia eius.

Septimū: qualiter inuictus fuit
a molestijs exterioribus.

Octauum: de contemptu pom-
parum secularium.

Nonū: de utilitate sue doctrine.

Decimū: de eius rectitudine in iu-
dicando.

Undecimū: de contemptu deo-
rum: pro quo et passus est.

Duodecimū: de sapientia eius in
consilijs dandis.

Decimūtertium: de egregijs sen-
tentijs eius ac dictis.

Decimūquartum: de constan-
tia ei⁹ in morte: et de his que cir-
ca eum in morte acta sunt.

Decimūquintum de somno eius
ante mortem.

Decimūsextū: de honore ei⁹ post
mortem: et de punitione suorum
accusatorum.

Decimūseptimum de eius etate.

Decimūoctauū de eius respon-
sione querenti de sepultura.

Decimūnonū: quo tempore fuit
natus et mortuus.

Vigesimalum: quod tres fuerunt vo-
cati Socrates.

Quarte distinctiōis que ē
de vita Platonis.

Primum caplm: de origine
eius: et de his que circa eum
derunt post eius ortum.

Secundum: de somno matris.
de eo: et de eius nomine.

Tertū: de sua peregrinatione p
acgrenda phiā: et studiofite.

Quartum de triplici eius aduen-
tu in Siciliam.

Quinum: de eius abstinentia et

mortificatiōe carnaliū voluptatū

Sextum. de contemptu omniū
mundialium ab eo.

Septimum de edomatione pas-
sionum interiorum.

Octauum: de maturitate eius in
exteriori conuersatione.

Nonum de eius gratitudine pro
beneficijs.

Decimū de veritate eius in do-
cendo: et quare Aug. pretulit pla-
tonicos alijs phijs.

Undecimū: de eius tpe et etate.

Duodecimū: de veritate in li-
bris eius contenta.

Decimūtertū: de elegantib⁹ ocis
eius: et sententijs et eloquentia.

Decimūquartū: de auaritate eius
ad habendum libros alienos.

Decimūquintum: de salubri con-
silio et documento in morte.

Decimūsextum: de opinionibus
circa mortem eius.

Decimūseptimum: de honore
sibi exhibito post mortem.

Quinte distinctiōis q̄ est
de vita Aristotelis.

Primum caplm: de origine
Aristotelis et parentibus.

Secundum: de sua etate que fuit
Athinas: et qm̄ adheffit platonī.

Tertū. de eius honore apud p̄n-
cipes et profectu.

Quartum: Quasi cōtradixit pla-
toni: et p̄ quod in qbusdā.

Quintum: de moderantia eius
in loquendo: et scribendo.

Sextum: de eius studiofite: scri

ptis: et libris.

Septimus: de etate qua mortuus
est: et de prole: et discipulis.

Octauum: de ingenio eius et studio

Nonum: de eius eminentia: qua
sibi nomen philosophi appropriatur.

Decimus: de eius industria: et or-
dine in docendo discipulos.

Undecim: qualiter fuit studio
suis ad agnoscendum naturas ani-
malium.

Duodecim: de subtilitate: et bre-
uitate librorum suorum: et quare
sic eos edidit.

Decimum tertium: de auiditate
habendi libros alienos.

Decimum quartum: de abscon-
sione librorum suorum in morte.

Decimum quintum: de cupiditate glorie.

Decimum sextum: de enigmatibus
suis in moralibus dictis.

Decimum septimum: qualiter pre-
muniuit Alexandrum a puella ve-
neno nutrita.

Decimum octauum: de sollicitudine
sua pro republica.

Decimum nonum: de discretione
eius in iudicando: et eligendo si-
bi successorem.

Aligesimum de morte eius.

Aligesimum primum: de alijs di-
scipulis Platonis: et de apuleo:
et eius sententijs.

Aligesimum secundum: de Xenocra-
te: et virtutibus ac dictis eius.

Aligesimum tertium: de phedrone.

Aligesimum quartum: de Gorgia.

Aligesimum quintum: de Teophrasta.

sto: et eius dictis.

¶ Sexte distinctionis que est de
vita pythagore: et eius dictis.

¶ Primum capitulum: de origine
sua: et quod fuit auctor Italicorum
philosophorum.

Secundum: de peregrinatione
sua per peribia querenda.

Tertium: de auctoritate eius et honore.

Quartum: de honestate vite sue
cum discipulis: et quod erant eis om-
nia communia: et de eius industria
in docendo.

Quintum: de celo eius: et sollici-
tudine in emendando alios.

Sextum: de eius industria in pa-
cificando alios.

Septimum: qualiter musicam
adinuenit.

Octauum: de egregijs eius dog-
matibus: et dictis moralibus.

Nonum: de profectu discipulorum
sub eo.

Decimum: de errore suo.

Undecimum: de contemptu deo-
rum ab eo.

Duodecimum: de morte eius: et
honore post mortem.

¶ Quarte partis que est de vi-
ta aliorum philosophorum.

¶ Primum capitulum: de Carnap-
pe: et eius studio: et ani-
mositate ad disputandum.

Secundum: de demostene: et eius
operibus virtuosissimis: studio: et
ac patientia.

Tertium: de Isocrate.

Quartum: de democrito.

Quintum de Ippocrate.

**Sextū: de Democrito: de quo p
us qualiter fuit mundialium cō
tempor: et qualiter excecavit se:
et de eius constātia.**

**Septimum de zenone: qualiter
omnia contempsit: et de vite sue
honestate.**

**Octauus de philosopho stoyco
pugnante cum dolore.**

Nonū de Thauro philosopho.

**Decimum de philosopho stoyco
in tempestate: de quo Aug. li. ix.
de ciuitate.**

**Undecimū de publico: et ei⁹ egre
gijs sententijs.**

**Duodecimū de Fauo: ino: et do
cumentis eius in nutrimenta in
fantium.**

**Decimūtertū: de philosopho
reddente cām non esuriendi vel
sistendi: et de recitatione consue
tudinis Virgilij.**

**Decimūquartum de nobili sapiē
te dante cōsiliū lacedemonijs**

**Decimūquintum de Chylone et
etius dictis.**

Decimūsextū de Marco Tulio

Decimūseptimum de Seneca.

Decimūoctauum de Boetio.

**Quinte partis que est de p
fectionibus phicis.**

**Primū capitulum: de eorū
perfectione et detestatione vitioz**

**Secūdū in carnalium volupta
tum mortificatione.**

**Tertium in mundialium diuitia
rum contemptu et abdicatione.**

**Quartum in honorum et excellē
tiarum: despectu et conculcatiōe.**

**Quintum in passionum interna
rum: edomatione.**

**Sextum de eorū cōuersatiōis
et gestus maturitate.**

**Septimum de eorū sedula stu
diositate.**

Octauū de smonū moderatōe.

**Nonum de philosophica disti
ctione a ciuijs humanis: et an
philosophi debeant interesse cō
ciuijs sine phia: et de lingue co
hertione.**

**Decimū de philosophica curia
litate.**

**Undecimū de eorū perfectiōe
in virtutibus politicis**

**Duodecimū de philosophica pa
tientia in exilij relegatione.**

**Decimūtertū de eorū patien
tia in iniuriarum perpeffione.**

**Decimūquartum de vacatiōis
vel ocij debito vsu: siue de virtuo
si ocij vacatione.**

**Sexte partis: q̄ est d̄ secū
philosophorum.**

**Primum capitulum de illis
in comuni.**

Secūdum de peripateticis.

**Tertius de stoycis: et eorū opi
nionibus.**

**Quartum de Academicis: et
eorū opinione: ac reprobatiōe.**

**Quintum de epicurris: et dictis
eorū: ac sententijs.**

**Septime partis: que est de
artibus liberalibus.**

Primum capitulum: de illarum utilitate: et quoniam conferunt ad philosophias que ordinat ad mores.

Secundum de coaptatione septem liberalium artium ad septem planetas.

Tertium de grammatica specialiter: qualiter ordinari potest ad virtutem: vel ad eius opera.

Quartum de logica qualiter potest adaptari.

Quintum de rhetorica.

Sextum de Geometria: et eius adaptatione.

Septimum de Astronomia.

Octavum de Arithmetica.

Monum de Musica et eius adaptatione.

Decimum qualiter philosophi ex scientiis speculativis eliciebant ea que valebant ad morum ordinationem.

Octave partis que est de philosophia siue poetis.

Primum capitulum: de illis in comuni.

Secundum de Virgilio: et eius operibus mirabilibus.

Tertium de arte poetica: et poetis in generali.

Quartum de quibusdam famosis poetis: et eorum epigrammatibus.

Quintum de inventoribus apologorum ad expressionem veritatis: et de quibusdam apologis.

Sextum qualiter tales Apologi dici et narrari absque mendacio possunt.

Nona pars est de octo modis abutendi philosophia. Quorum.

Primus est errore opinionum. Secundus: fallaci seductione hominum.

Tertius arrogancia et timore philosophantium.

Quartus turpitudine vite et operum.

Quintus deordinatione virtutum ymbraticarum concomitantium.

Sextus vanitate curiositatum.

Septimus cumulatione librorum in eis confidentium.

Octavus pompositate verborum sine operibus.

Decime partis que est de locis in quibus floruerunt studia philosophorum.

Primum capitulum de felicitate illorum temporum.

Secundum de Athenis et eius nomine ac nobilitate.

Tertium de consuetudine civitatis in repellendo impatientes et protervos a studio.

Quartum de arrogantia philosophorum illius civitatis: et legum condicione.

Quintus: qualiter floruerunt studia Rome.

Sextum de translatione studij vsque parisiis: et quo tempore: et a quibus translatum est.

Septimus de nominatione illius civitatis.

Octavum de eius ydoneitate ad opus studentium.

Monum de vaticinio Berolini de translatione studij vsque oxoni.

Et in hoc finis huius collectio-
nis. de qua sit laus Xpo.

Incipit prologus.

Am ex vita
gentilium: et
opib⁹ virtuo-
sis eorum: me-
rito redargui
possit imper-
fectio fidelium

A minus perfecte viuendum: atte-
state Isaya. xxiij. Erubescet sydo-
ait mare. Sup quod Gre. mor.
primo post picipiū. In sydone
inquit figuratur stabilitas sub le-
ge positorum: in mari vita genti-
liū. Erubescet ergo sydon ait ma-
re: q^{ia} ex vita gentilium arguitur
vita sub lege positorum: atq^{ue} ex
actione secularium confunditur
actio religiosorum: duz illi pmit-
tendo nō seruant que in preceptis
audiunt: et isti viuendo etiam ea
custodiūt in quib⁹ nequaquā mā-
datis legalibus astringūtur. hec
ibi. Bentes enim que leges non
habent: sed ea que legis sunt fa-
ciunt: ipsi sibi sunt lex. ro. ij. Ideo
opere precius duxi: in hac colle-
ctioe: dicta notabilia philosopho-
rum: et exempla virtuosa imitabi-
lia recolligere: lz sim phie igna-
rus: a perfectione phica alienus:
sermone imperitus: ad iuniorum
tamen stimulationez: et incitatio-
nem: ad eorum informationem:
et ad viliis erubescencie ducēis

ad gliam inductionez in minus
habētib⁹ volentibus predictos
phos imitari: et ad elationis cor-
dis arrogantie repressionem: ac
humilitatis in viris perfectis ex-
hortationem: vt quis magna et
ardua operentur propter deum:
non inde extollantur: cum audi-
unt et legūt: gētiles exercere ope-
ra perfecta: prout possunt esse per-
fecta sine fide operante per dile-
ctionez: et multa sustinere ppter
honestatem: vel gloriam huma-
nam. Sic enim quasi arguit Au-
gu. v. de ci. c. xviij. postq^{ue} enim
narrauit magnifica que contem-
pserunt: mirifica que gesserunt: et
terrifica que sustinuerunt roma-
ni principes pro republica custo-
dienda et pmouenda: quasi pclu-
dit. Proinde: per illud imperiū
tam latum tanq^{ue} diuturnū: tan-
torum virozum virtutibus pre-
clarum et gloriosum: et illoz intē-
tioni merces quam querebāt est
reddita: et nobis proposita neces-
sario: cōmonitionis exempla: vt
si virtutes quas iste vtcūq^{ue} sunt
similes quas illi pro ciuitatis ter-
rene gloria tenuerunt: nos p del-
gloriosissima ciuitate non tenue-
rimus: pudore pungamur: et si te-
nuerimus: superbe non extolla-
mur. Hec Aug. cū scilicet mira-
et magna illi fecerunt: sicut exem-
plificatibi: et hoc pro gloria terre-
na. Item Crisosto. super Mat.
omel. xviij. ante fi. Excogitate in

Cquit grecorū philosophos: et tūc
scietis q̄to suppliciosius digni
q̄ leges diuinas, transgredimur:
quando ille quidem pro destrue
da deformitate humana: decem
milia fecerunt scilicet bona opa:
vos autē neq; idem studiū tribu i
tis pro celestibus. Nec ibi. Non
ex temeraria presumptione: nec
ex vana curiositate: nec ex ambi
tiosa ostentatione: dicta et exēpla
philosophorum sunt hic collecta
sed ex causis dictis: et ad edifica
tionis spiritualis occasionē: om
nino mittendo noxios errores: inanes
questiones: et inutiles philosophi
cas opiniones. ut eis dicit Sen.
epistola. cx. non est quod mireris
ex eadē materia suis queq; studi
is apta colligere. In eodē prato
bos herbas querit. canis lepores
ciconia lacertam. Sic in Cicero
nis libro hinc deprehendit philo
logus: hinc grammaticus: hinc
philosophus. Alius enī ab alio
curam suam transfert. quasi dī.
Quilibet deprehendit qd̄ arti sue
cōuenit. Sic igitur ommissis cu
riositatibus phicis: que sunt edifi
catoria et proficua ad morū cor
rectionem: saluatoris gratia illu
strante et dirigente hec colligetur
Eniuersam enim philosophiaz
Socrates ad corrigendos com
ponendosq; mores flexisse me
moratur. ait Aug. viij. de ci. c. iij.
Sic et sancti fecerunt in libris su
is autenticis. Interferuerūt enī

egregia philosophorum dicta: et
extima exempla inter sacras suas
sententias. Sicut Aug. in libris
de ciuitate: et alijs libris. Et Hie
ro. 3. Iouinianū et in epistolis su
is. vnde ipse Hiero. epistola. lx.
dicit q̄ David extorsit de manu
hostis Solie gladiū: et caput ei
pprio mucrone trācauit. i. Re.
xvij. In figura scilicet q̄ philoso
phi: dictis proprijs conuincuntur.
Unde ait ibi Hiero. q̄ phia figu
ratur per mulierem captiuā: cu
ius caput supercilia: pilis: et vngues
amputanda: et sic ducenda in cō
iugem. De qua Deut. xxij. Jō ibi
Hiero. Quid igitur mirū: si ego
sapientiam secularem propter ve
nistatem eloquij: et mēbroz pul
chritudinez: de ancilla et captiua
israelitem facere cupio: et qcquid
in ea mortuū est: ydolatrie: volu
ptatis: erroris: ac libidinum vel
prescindo vel rado et mixtus pu
rissimo corpori: immaculatos ex
ea genero filios domino deo sab
baoth: laborq; meus in familiā
xpi crescit. Nec ibi. vbi enume
rat multos de sacris doctoribus
qui vti sunt philosophia seculari
ad ecclesie vtilitatē. Et si quis obi
ciat: q̄ idem sanctus Hiero. du
ctus ad tribunal xpi: et ibi verbe
ratus adiurauit: se nūq̄ lecturū
libros infidelium: put ipse ait ad
Eustochi. epistola. lxxxiij. posset
dici: salua meliori sentētia opinā
do non asserendo: q̄ sacra scrib

F

Gptura fuit interpretanda eodem spiritu quo condita: sicut ipse in sinuat epistola. xxxv. Ipsuz ergo deus impleuit spū suo: vt eēt scripture sacre verus interpretator: et fidelis expositor: et vt eaz interpretaretur debito sermone: sacre scripture congruente. vt igit non consideret in sapientia humana vel seculari eloquentia: sed totalr inniteretur spiritui sancto. et vt ipsa scriptura sacra exprimeretur: et exponeretur nō eloquentia curiosa: sed sermone cōi et simplici: qz vt ait Grego. in plogo morali um: per sacra eloquia ab eoz tractatoribus: infructuose loquacitas leuitas studiose compescitur: dum in templo dei nemus plantari phibetur. Deuſ. Jō dispēſatiue preminuit eundem deus: et cōhibuit: ne studio phie secularis superflue vacaret. Sicut et ignaros scientie secularis et illiteratos elegit ad apostolicam dignitatem: et euangelice predicationis dispensationez: vt quicqd magnum esset et faceret: ipse in eis esset et faceret. ait Augu. xiiij. de ci. c. xlvij. quin tamen veritates contente in libris gentiliū quas deus eis ex summa sua bonitate revelauit. Deus enim reuelauit eis. Ro. i. possint assumi ad illuminationē animaz: et expſio nem testificationem: ac pfirmationem veritatum contentaz in scriptura sacra: sicut et deſeruiē

tes et ad morum correctionē. nullum est inconueniens. Itaz et filij israel abstulerunt aurum et argentum de egypto. Exo. xi. in figura: qz sacerdotes possunt assumere liberales disciplinas v sui veritatis aptas: et quedam morum precepta cōtinētes: sicut ait Aug. ij. de doctrina xpiana ante fi. et sic exemplificat Hierony. dicta epistola: et lxxij. de multis doctoribus sic facientib. vnde Julia. apostata volens subuerrere ecclesiaz dei interdixit filiis galileorum: cultum saluatoris: poetarū rhetorum: et philosophorum legem disciplinas. Proprijs ingt pugnis fm puerbium verberamur. Ex nostris armati conscriptionibus: nos bella suscipiūt: put dicitur. ij. historie tripartite. Ab vilitate enim talium disciplinarum in recte vtentibus: eas voluit prohibere. Exemplo ergo sacrorum doctorum: quedā morum precepta: et quedam veridica dicta: ac edificatoria exempla illustrium philosophorum ipsa veritate que omnem hominem illuminat illustrante: ex ipſius adiutorio: ad eius honorem: et sue veritatis attestationem. ac edificationis animarum occasiones. hic colligātur et scribantur. Et qz dicti philosophi per ipsam philosophiam: deo eis reuelante fuerunt illustrati: et nobilitati: philosophia eis accepit n Platonē

Cōpendiloquii.

nobilem sed fecit: ait Sen. epist. xlv. ideo primo, psequendum de philosophia: secundo de vita: dictis et exemplis philosophorum Et habet iste tractatus decem partes: et prima pars continet decem capitula.

Primum capitulum: quid sit philosophia diffinitive siue descriptivae.

Secundum de sua divisione in partes principales.

Tertium: de symbolica descriptione in specie mulieris.

Quartum de eius eminentia et dignitate.

Quintum: de eius effectu et operatione.

Sextum: de multimoda eius utilitate.

Septimum: de debita eius acquisitione.

Octavum: de philosophandi fine.

Nonum: de recto usu philosophie.

Decimum: de eius abusione

Incipit pars prima que est de philosophia in comuni.

Capitulum primum. Quid est

philosophia secundum rem et nominis interpretationem.

In circa primum: notandum quod diversimode describitur philosophia. Est enim philosophia amor sa-

plentiae: ait Augustinus. iiii. de ci. c. i. Et idem dicit Boetius in arismetica: Et idem Augustinus. iij. in Academicos vel philosophia est cognitio entium secundum quod entia sunt. vel divinarum humanarumque rerum cognitio ait Damascenus in logica sua. c. xlix. Huic ultime diffinitioni addit Gundisalvus libro de ortu sanctorum cum studio scilicet bene vivendi. Item philosophia est studium corrigende mentis: vel appetitio recte rationis: vel studium virtutis ait Seneca. epist. xxix. ubi multum de hoc vel philosophia est assimilatio deo secundum quod possibile est ait Damascenus ubi. s. vel philosophia est secundum Platonem in phedrone: tedium et cura: studium et sollicitudo mortis. id est mortificationis carnalium desideriorum: ait Alpharabius de divisione philosophie: et Gundisalvus ubi. s. vel philosophia est: sui ipsius ab homine cognitio vel assimilatio operibus gloriosi et subtilis perceptio veritatis. ait Alpharabius. vel philosophia est honestas vite: studium bene

K

vtuendi: et meditatio mortis: ait
 Rabanus de naturis rerum. li.
 xiiij. c. iij. vbi ponit alias diffini-
 tiones. Et de quibusdam harum
 diffinitionum Papias. vel phi-
 losophia est amor pulchritudinis
 ait Augu. 3. Ethademicos li. ij.
 vel philosophia est disciplina re-
 rum que vere sunt: suamque immor-
 talem substantiam sortiuntur. 3.
 Pythagoram: ait Hugo libro di-
 dascoli. vel philosophia est oium
 rerum humanarum atque diuina-
 rum rationes plene inuestigatio.
L Scdm autem nominis inter-
 pretationem: philosophia est amor
 sapientie: ait Augu. viij. de ci. c. i.
 vbi ait. Ipsius nomen philosophie
 si latine interpretemur: amorē sa-
 pientie profitemur. Et fuit inuen-
 tus a Pythagora: ait ibi. c. ij. Nam
 cum antea sapientes appellarentur
 qui modo quodam laudabilis vi-
 te alijs prestare videbantur: iste
 interrogatus quid profiteretur: phi-
 losophiam se esse respondit id est
 studiosum vel amatorem sapien-
 tie: quoniam sapientem profiteri
 arrogantissimum videbat. hec ibi.
 Idem. iij. confessionum dicit: quod
 philosophia nomen est grecum:
 et dicitur amor sapientie. Idem li-
 bro de ordine. plus est amator ve-
 ritatis: nisi mentatur nomen. So-
 phiā enim id est sapientiam amās:
 philosophus est. ait comentator.
 ethi. i. Idem dicit Tullius tuscu-
 q. li. v. post principium. Et idem

Aug. i. didascoli. vbi bene de hoc
 Consimilibus modis diffinitur
 philosophia siue describit a mul-
 tis. Sed hec ad plene descriptio-
 nes sufficient.

Capitulum secundum. De diui-
 sione philosophie: et quibus mo-
 dis dicitur.

Quoniam predictae de-
 scriptiones sunt philoso-
 phie diuersimode acce-
 pte: ideo videndum est de diuisio-
 ne philosophie et supposita eius
 diuisione multiplici: data ab Al-
 pharabio. lib. de diuisione philo-
 sophie: et supposita diuisione da-
 ta a philosopho: in naturalē: ma-
 thematicam: et metaphisicam. vi.
 sue philosophie: siue in speculati-
 uam et operatiuam libro. i. solum
 hic de diuisione eius. put diuidit
 a sacris doctoribus agitur. Ait
 enim Aug. iij. de ci. c. iij. quod phi-
 losophiam Plato distribuit in
 tres partes scilicet moralem: que
 in actione versatur: naturalem:
 que contemplationi deputata est:
 et rationalem: que verbum distin-
 guit a filio. Idem Aug. epistola.
 xxxiiij. ad Dioscorum. Idem Hu-
 go super Eccle. in principio: vbi
 ait. quod apud gentiles philosophos
 primo ethica: secundo philosophia
 ca: tertio theorica: que est eadem
 cum metaphisica. Speciali^r tñ
 persequitur Hugo super angelicā
 hierarchiam in principio: vbi ait:
 quod philosophia apud gentiles in

Cōpendiloquii.

tres partes secatur scilicet logicā
que vim modūq; ratiocinationū
veri ac falsi iudicium assumpsit:
N Ethicam: que modum viuendi
rectum: et discipline formam sūm
virtutū instituta disponit: et theo
ricā: que sola verum in oī quod
est et non est scrutari elegit. Et hu
ius sunt ptes tres scilicet mathe
matica: que speculatur vīsibiles
verum vīsibilium formas: philo
sophica: que scrutat iuvisibiles res
vīsibiliū causas: et theologia: quā
vocat metaphisicā: que con
templatur inuisibiles substantias
et inuisibilium substantiarum in
uisibiles naturas. Predicte igit
diffinitiones conueniunt philoso
phie: aliter et alr accepte. **E**nde
ad enidentiam dictorū et dicē
O dorū: notandū q; phiā dicit q;
drupliciter. vel prout dicitur no
bilissima scientia nobilissimarū
rerum. et sic appropatur scientie
nobili apud philosophos que dī
prīma philosophia. Ipsa enī est
nobiliior q; alie scientie. Et debz
dici philosophia proprie: Sicut
ostendit philosophus. iij. matha
phisice. vnde philosophia est ar
artium: et disciplina disciplinarū
ait Alpharabius vbi. s. vel dicit
philosophia comuniter: prout se
extēdit ad logicas de quib; supra
Et sic vtimur cōmuniter nomie
philosophie. Vel dī philosophia
simplex modus viuēdi et rudis
contentus necessarijs ad susten

tationem: ait Sen. loquens de ta
li philosophia bene epla. xciiij. dī
cēs. q; philosophia est q; bene vi
uimus. Sequitur hanc philoso
phiā iudico non excogitasse ma
chinationes tectorum super te
cia surgentium: nec viuaria pisci
um: nec clauem nec seram. et qe
quid aliud est auaritie signū. Et
sic de omnibus curiositatibus vī
te humane. prout prosequitur ibi
Unde ait. Felix illud seculum qd
ante architectos et architectores
fuit. Ista enim nata sunt. nascent
te luxuria. Seqf. Omnia ista. s.
edificiorum curiositates: ciborū
delitiositates: et vestium luxurio
sitates. hominum sagacitas non
sapientia adinuenit. prout ibi pro
sequit. plix. Vel philosophia dī
studium virtutis: vel studiū cor
rigende mentis: vel amor sapien
tie vere: put dictum est. s. Et s;
hanc acceptionem loquunt phi
losophi de philosophia que mo
res corrigit: vitaz ordinat et regit.
affectus internos cohibet et do
mat. Sen. epla. xcij. vbi multum
de studijs liberalibus et partibus
philosophie. ait Liberalia semp
studia dicta sunt: qz. s. homine li
bero digna sunt. vnum enim stu
dium vere liberale est. quod libe
rum facit. i. sapientie sublimē: for
tem magnanimum. Seqf. Qua
re liberalibus studijs filios cru
dimus: nisi quia virtutē dare pos
sunt: et quia animam ad accipie

dam virtutem preparant: Et post
Quattuor esse artium genera pos
 sidoni⁹ ait. Sunt enim vulgares
 et sordide. Sūt ludicre. Sūt pae
 riles. et sunt liberales. vulgares
 sunt q̄ manu opificum constant
 et ad instruendam vitam occupa
 te sunt. Ludicre sunt que ad vo
 luptatem oculorum et aurium tē
 dunt. Pueriles sunt etiam aliqd
 habentes simile liberalibus. De
 artes quas greci nostri liberales
 vocāt. s. triuiales: et quadriuales
 vt exemplificat ibi. Solo autem
 liberales sunt. imo vt verius di
 cam libere gbus cure virtus est.
 Ex his pz q̄ philosophi loquūt
 de philosophia que est studiū vir
 tutis. vt dictum est. Unde ipsa est
 ars artium: disciplina disciplina
 rum ait Alpharabius vbi. s. Et
Rest vnicum munus deorū. et disci
 plina disciplinarū fm phos: ait
 Polierat⁹. li. viij. c. v. Qualr at
 artes. s. triuiales et quadriuales q̄s
 pueriles vocat Sen. valent ad
 hāc phiā lz n̄ ptes ei⁹ pprie māi
 festat Sene. dicta epistola. di. q̄
 multa adiuuant nos: nec tamen
 sunt partes nostre. Sicut cibus
 adiutorius est corporis: nec tamē
 est pars corporis. Sic enim geo
 metria necessaria ē philosophie:
 sicut faber necessari⁹ geometrie:
 qz scilicet sibi preparat instrumē
 ta quib⁹ vult in arte sua. Et sicut
 iste nō ē pars geometrie: sic nec
 illa philosophie. s. vltimo modo

dicte. Et sic de alijs talib⁹ artib⁹.
 preparant eiz aliqua quibus phi
 losophia vtiur: prout exemplifi
 cat ibi. Similiter epistola sequēt
 scilicet. xcij. vbi loquitur de phi
 losophia et eius partibus dicit: q̄
 philosophie tres sunt partes scilz
 moralis que componit animum
 naturalis que reruz naturas scru
 tatur: et rationalis que verboruz
 pprietates erigit in structuram:
 et argumentationes: ne pro veris
 subrepant falsa. De quarum sub
 diuisionibus prosequitur ibi bñ.
 vnde ait. Nec philosophia sine
 virtute: nec sine philosophia est
 virtus. philosophia enim est stu
 dium virtutis. Coheret enim in
 ter se philosophia et virtus. Nō est
 ergo dicta philosophia contēpla
 tionis gratia: sed vt boni fiamus
 ait Sapiens ethi. ij.

Capitulum. iij. De simbolica
 descriptione philosophie que de
 scribitur sub mulieris typo.

Consequēter psequēdus
 est de simbolica phie. de
 descriptione. Sub typo. n.
 et similitudine mulieris describit
 a philosophia: sicut et sapientia p
 mulierem figuratur puerbi. vij.
 Dic sapientie: soror mea es: et pru
 dentiam voca amicam tuā. An
 Boe. primo de conso. c. i. descri
 bit philosophiam sub specie mu
 lieris dicens: q̄ sibi visa ē mulier
 reuerendā admodū vultus: oca
 lis ardentibus: et sic de alijs orna

Cōpendiloquii.

mētis et decētijs. **Q**ue descriptio
qz egregia et utilis est: eius exposi-
tiōes subscribantur. Sub specie
mulieris ait antiquus expositor
sine comētator philosophia desi-
gnatur: qz emollit animorū ferti-
tatem: vel qz lacte nutrit minus
pdoneos: vsqz assidere scit egris.
Hec enim sunt opera sapientis
mulieris. **H**ec visa est supra ver-
titem: qz de deo tractat: vel quia
in capite sedes eius. **R**euerendi
vultus: qz facit philosophos reue-
rēdos. **O**culis ardentib⁹. **O**culi
philosophie sunt rō qz pcepit res
corporales: et intellectus quo per-
cipit incorporea. **Q**ui dicuntur
ardere seruire inuestigandi et in-
telligendi. vltra cōem hominū
valentiam perspicacibus: qz vltra
sensum comunē et ymaginatiuā:
et expressiuam: et estimatiuam pe-
netrant intelligibilia. **C**olore viui
do atqz inexhausti vigoris: quia
eloquētia venuste ornata: et sine
ōi ornatu rhetorico: et qz nemo at-
tingit secreta philosophie. qn ali-
quid restet inuestigandum. **E**ui
plena: vt non crederetur nostre
etatis: quia scilicet vigore valida
et maturitate plena. **S**tature am-
bigue discretionis. et. qz aliquā-
do agit de regimine: et preceptis
morum: vt in ethica: aliquando
de archanis celestium: vt theolo-
gia siue metaphisica. **N**ūc vō
pulsare celus et. qz vsqz ad cogni-
tionem creatoris tendit. **H**omi-

nam intuitus frustrabatur: qz ad
eam attingendam perfecte: defici-
t humanus intellectus. vestes re-
nuissimis filis idest rectis senten-
tijs. **S**ubtili artificio. i. mō com-
posito et ordinato in procedendo
Indissolubili modo. cui nō pōt
Idici. vel per vestes artes triuia-
les et qdrinales signant. **Q**uas
suis manibus texuerat. i. suo arti-
ficio cōposuerat. veluti fumosas
ymagines: rōne obscuritatis. **C**a-
ligo quedam neglecte vetustatis
obduxerat: negligētia. i. et ignorā-
tia veterum. **I**n extremo margi-
ne. **I**n supremo vō. theo-
rica et pratica et inter litteras gra-
dus. i. ascendendi d scia in sciam
Eandem vestem: violentorū scin-
dunt manus: qz vnam sciaz sine
alia perfectam quidā putant. **D**e
extra quidem libellos. sceptrum si-
nistra gestabat. qz sapientibus de-
bet regimen: et studium principa-
lius: et ideo in dextra libellos. **D**e-
bet enim p̄siciens instruere sub-
ditos per sapientiā et rebelles ca-
stigare per disciplinam: iō sceptrū
in sinistra. **H**ec vt vidit poeticas
mulas nostro thoro assistentes:
et senecas meretriculas. i. sciētiā
lucratiuas: cōmota est. i. indigna-
tione. **S**edit in extrema parte le-
cti. i. in intellectu rōnali. **P**ri-
ma enī pars potest dici cognitio
sensualis: que disponit et preparat
Secunda cognitio ymaginatiua
Tertia cognitio intellectualis: in

X q̄ sedet philosophia vera. Merito ergo philosophia descripta est sub typo mulieris mō dicto. Cōsimiliter sub typo mulieris describitur eā Macrobius libro primo Saturnalium in principio di. q̄ ipsa est tanq̄ censoria quedam et verecūda materfamilias: vt dicitur infra. ¶ Cum ergo philosophia sit nobilitate ingenua: q̄a filia dei. Omnis enim sapiētia a domino deo est: et cum sit seueritate incorrupta. nihil enīz coingnatum incurrit in illam: sap. viij. et sit venustate speciosa: q̄ speciosior sole. sap. viij. Et sit veris diuitijs opulenta: Infinitus enī thesaurus est. et. sap. eodē. c. et sit regni eterni h̄reditaria: et recte vtentis ea: ad regnum ductiua: ac diuine amicitie impetratiua Sap. viij. Amicos dei et pphetas constituit: merito vir scolasticus debet eam sibi dispensare: et amare euz ea habitare: et multiplices filios idest bona opera generare: vt vere dicere possit illō sap. viij. Hanc amant: et exquisiti a iuētute mea: et quesiti: eam sponsas assumere et amator factus sū forme illius. ¶ Sed eō: multi malunt: sibi desponsare scenicas meretriculas. i. lucratiuas scientias: De quibus Boe. vbi. s̄. dicit: q̄ signantur per mulierem garulā vagam: quietis impatientem: cū ornatum meretricio iuuenem irrentem et illaqueantez prouer-

biorum. vij.

¶ Capitulum quartuz. De phie dignitate: preciositate: et honore: apud antiquos.

D inde videndū de phie dignitate siue ipreciabilis preciositate et honore. ¶ Ipsa enim vera phia que est amor sapientie: vel studium virtutis: vt dictum est: preciosior est cunctis opibus: prout d̄r de sapia puer. iij. Ideo gentiles cum nihil sine nutu numinum crederent facientem vnū tamen quasi deū deorum: et principem omnīū excolebant. i. sapientiam. Et hoc iō: q̄ ipsa oibus preest. Unde et phi veteres. sapientie ymaginem presoribus omnīū templozū pingi debere censuerunt: ait Pol. l. iij. c. v. Et de phie preciositate Sen. bene epistola. xciiij. Quis dubitat inquit: q̄n deorum imortalium munus sit: q̄ viuim⁹: phie. q̄ bñ viuimus. Itaq̄ tanto plus huic nos debere certum est quasi diso q̄to maius est beneficium beata vita q̄ vita. Et certe deberet: nisi ipsam phiaz dii tribuissent. Sequit. Multus vnus opus est: de diuinis humanisq̄ vera inuenire. Ab hac nunq̄ recedet religio iustitia: pietas: et omnis altus cōmitat⁹ virtutū p̄sertarū inter se q̄rentium. Nec docuit colere diuina humana diligere: penes deos imperiū habere: et inter homines consortiū: qd̄ aliquamdiū inuio-

Compendioloqui.

latus mansit anteque societatem
avaritia distraxisset. Sequitur. De
illa philosophia loquor. que nullum bo-
num putat nisi quod honestum
est: que nec hominis ne fortune
muneribus deleri potest. Cuius
hoc precius est non precio posse
capi. hec ille. Unde et eius nomen
B sacrum et venerabile est. ait Se-
neca epistola. xv. Et ob hoc philosophia. pro
ipsa acqrenda et adipiscenda: om-
nes mundi epulencias dimiserunt
omnes seculares excellentias com-
temperunt: omnes carnales de-
linas abdicarunt: soli philosophie
studio vigilantissime et sedulissime
vacauerunt. prout dicitur infra:
ubi de studio philosophorum. Et hac so-
lam exqsierunt. et de hoc Tullius
v. tus. q. post principium pponens
similitudinem: quod sicut in merca-
to celebrato apud greciam: sic et
in vita. Illuc enim veniebant alii
qui causa glorie: alii causa pecu-
nie: alii vero et rari illa pro nihilo
habentes veniebant ut intuerent
C studiosius naturam rerum. Sic
et in vita. Sunt enim quidam qui
ad vitam veniunt: et in ea laborant
ob nobilitatem corone: alii causa
lucrivendendo et emendo: alii ut
intueantur studiosius rerum naturam
qui possunt appellari studiosi sapie-
tie: siue philosophia. Unde anaxagoras inter-
rogatus cur natus esset: ostenso
celo sideribusque monstratis rati-
disse fertur. Ad horum omnium
contemplationem: sicut dicit Cal-

cidius super primum librum The-
meti Platonis. **I**deo Alexan-
der magnus: cum quasi totum or-
bem sue ditioni subiecisset: male-
bat tamen excellere in philosophia quam in
temporali potestate. prout scripsit
Aristoteli magistro suo: cum au-
audiuit libros a se editos in vul-
gus devenisse. sicut ait. Ali. geli-
li. xx. Nam qua re inquit alia pre-
stare poterimus: si ea que a te ac-
ceptum: omnium proorsus comitia fiant
cum ego quoque doctrina antequam
malim quam copiis aut opulentis:
Ideo abhominabile fuit apud philosophos
nobiles: quod vita ignobiles et dege-
neres appellarent philosophi: usurpan-
tes sibi sanctissimum nomen: ait
Ali. gelius. li. iiii. prout patebit in-
fra. Merito ergo philosophia est excel-
lens et preciosa: et omni veneratio-
ne digna. Sine ipsa enim et eius
ducatu: ac regimine: nulla tem-
poralia bona prosunt. puer. xvij.
Quid prodest stulto habere divi-
tias: cum sapientiam emere non pos-
sit: Et de eius excellentia Tullius
ij. de officiis. c. i. Quid est inquit pre-
ter deos optabilius sapientia: quod
stantius quod homini melius: quod di-
gnius: Hanc qui expetunt: philosophi no-
minant. Nec quicquam aliud est philosophia:
si interpretari velis quam studium sa-
pientie. Et ibi bene de hoc. Me-
rito ergo acqrenda vera philosophia me-
rito appetenda.
T Caput quintum. De multiplici
effectu et operatione philosophie.

D

E

F Onsequenter prosequē
duz est de phie effectu z
operatione. Quā qdem
effectus multiplex est. Ipsa enim
medet animelanguorib⁹ z mor
bis: remediāt ei⁹ angorib⁹ z tri
stitijs: z tuet eam a periculis. An
z phia alloquens Boetiū tristez
vocat se medicamentū vel medi
cantem. i. de consol. c. v. Ad co
gnoscentem inqt medicātis faciē
mentem recept. Unde z ipsa sa
pientia ait ad eum. Si medican
tis operam expectas: vuln⁹ tuuz
oportet detegas: Et de ei⁹ medi
cantie Tul. i. tus. q. in si. loquens
de phia. Leuatio egritudinū: for
midinum: cupiditatū: optim⁹ fru
ctus phie. Et li. i. c. iij. Philoso
phia medet aīs: inanes sollicitu
dines detrahīt: a cupiditatib⁹ li
berat: pellit timores. Item ei⁹ ef
fectus est: vitia extrahere: animū
colere: z ipsum preparare ad vir
tutes: z virtutū fructus. Unde ibi
Tul. Cultura animi philosophia
ē. Nec extrahit vitia radicit⁹ z p
parat ad fructus suscipiendos: at
qz vt ita dicaz serit q adulta vber
rimos fructus ferent. Et vt breui
ter dicam: ipsa est quasi refugiu
cōtra omnia mala. Unde Sen.
epla. xvj. Postq enūcerat ma
la ac pericula timēda: ait. Ad phi
losophiā ergo fugiendum est.
De littere. s. philosophie non vi
co apud bonos: sed apud medio
criter malos: insularum loco sūt

H Segl. Nec geta z sui negotij cō
tempni nō potest: cui ab omnib⁹
aribus etiam apud pessimos ho
nor est. Nunq in tantū conuale
scit nequā: nunq sic contra vir
tutes coniurabit: vt non philoso
phie nomen sacrum ac venera
bile maneat. Et ibi bene de hoc.
Unde aug. xxi. de ci. c. xxi. Phi
losophia vel sapientia est donum
dei in auxilium contra miseria
hui⁹ vite. et Sen. epla. xvj. Phi
losophia est bene viuere: sine q
eger ē anim⁹. Ideo philosophia
illustrati nulla mala temporalia:
nulla pericula: nulla tormēta for
midabant: prout patebit. j. in eo
rum gestis. Unde Apuleus li. de
deo Socratis in fine. loquens de
Alire z eius prudentia ait. Hac
cōmittante horēda omnia susti
nuit: aduersa queqz supauit. qp
pe ea adiutrice: Ciclopi spec⁹ in
troiuit: sed egressus est. Solis bo
nes vidit: sz abstinuit: ad inferos
denieauit: sed ascendit. Eadez sa
pientia cōmittante. Scillam pter
nauigauit: nec arept⁹ est. Caribdi
conceptus nec retentus. Lyrlea
poculum bibit: nec mutatus est:
ad Lothofagos accessit nec fma
sit: Syrenas audiuit nec accessit.
Non enim aliud in eodem Ali
re Homer⁹ docet. nisi q semp
comitem esse voluit prudentiam
quam poetico ritu minervaz nū
cupauit: vt dī ibi.

C Caplm. sexm. De philosophie

Cōpendiloquii.

utilitate. et regimie vite humane

¶ predictis patet sextum
c principale. scilicet utilitas mul-
timoda siue necessitas philo-

Et quia in potioribus vita magis:
cum sint quasi innumerabiles et
utilitates: saltem videndum est de
eius utilitate in regimine vite hu-

K mane. Ipsa enim est studiū sapien-
tie: ut dictū est que quidem sapien-
tia est regimen vite humane. ait
Augu. i. de libero arbi. Quid quidem
regimen est in vitiorum cōhibi-
tione: in legū iustarum directiōe
in virtutū ordine: in morum cor-
rectione: in vite rectitudine. Que
omnia opera vera philosophia:
ait Tul. v. tusc. q. Philosophia
est vite dux: virtutis indagatrix:
inuentrix legum: magistra morū
et discipline. Est etiā utilis regi-
mine totius reipublice tam in regi-
mine familie quam proprie vite. Et
enim dicit Alpharabi⁹ de diuisione
philosophie: praece philosophie
tres sunt partes. Prima est sciē-
tia gubernandi. scilicet reipublicam:
que dicitur politica. Secunda est sciē-
tia regendi proprias familiā. Ter-
tia gubernatio sui. Et ad has gu-
bernationes: est philosophia ne-
cessaria. Est enim necessaria ad gu-
bernationem reipublice: que nō
gubernatur iuste nisi iustis legi-
bus. Sed philosophia est inuen-
trix legum: ut dictum est: et sic di-
cit Sen. epistola. xciiij. Philo-
sophi tulerunt leges. Postquam in

q̄ subrepentibus vitijs in tyrāni-
dem regum conuersa sunt: opus
esse cepit legibus: quas et ipsi tu-
lere sapientes. Sicut Solon qui
Athēnas equo iure fundauit in-
ter septem veteris cui sapia notos
Et sic d' alijs quos ibi enumerat
Abi ēt ait: q̄ in illo seculo qd au-
reum perhibet penes sapiētes re-
gna fuisse possidoni⁹ indicat. Iō
Boe. i. de cōso. c. iij. dicit: beata
esse respublicas. si eas vel studio
si sapie regerent. vel earum recto-
res studere sapie contigisset. Si-
cut ex ore platonis hanc sententiā
phia sancit: ut ait ibi. Idē dicit
Socrates: prout ait Polycrat⁹
li. iij. c. vij. Unde sapiētia diuina
ait. Per me reges regnant: et le-
gum conditores iusta decernunt
Iō ille nobilis philosophus Te-
mistocles: cum nesciret canere in
fidibus in conuiuio: et ob hoc ha-
beret in doctorem: atq; ab eo quere-
ret quid sciret: respondit: se scire ex
republica parua facere magnam
putat ficit Aug. epistola. xxxviiij.
.i. iustas leges ferendo: salubriter
consulendo: iustas disciplinas ap-
probando: et sic de alijs. Ideo an-
tiqui principes habebant secum
philosophos. Sicut Alexander
magn⁹ Aristotelē. Nero Sene-
cam. Trajan⁹ Plutarcū. Et de
hoc habitū est in tractatu q̄ dicit
Cōmuniloquiū parte prima. vñ
Alpharabi⁹ ubi. s. loquens de
philosophia necessaria ad guber-

M

N

O nationē ait: q̄ ciuiliū scia que est politica ingrit d̄ speciebus actionū et consuetudinū voluntariarū: de habitudinibus: moribus: et gestibus a quibus procedūt iste actiones et consuetudines: et de finibus propter quos fiūt. Sequit̄. Describit inter actiones et cōsuetudines q̄bus vera beatitudo acquiritur: quibus vtendum inter ciues: quibus inter gentes: q̄bus prelatus apud subditos. et ecōtrario. s. vtatur. Et ibi bene de hoc. Item vt ait ibidem: familia propria regit tribus modis. Disciplina a vicijis cohibendo. Sollicitudine in necessarijs subueniendo: Doctrina eos honestis artibus instruendo alios q̄dem liberalibus: alios fabulibus prout quemq̄ decet. Ait Lato. Cū tibi sint nati: nec opes: tunc artibus illos: Instrue: quo possint inopem deducere vitam. Sed nec recte disciplinare: nec prudenter prouidere: nec vere instruere potest q̄s sine vera philosophia que ē disciplina disciplinarū vt dictum est: ideo est necessaria ad regimen familie prout pz consideranti predicta. Ipsa enim est disciplina virtutū: et regit cinitates. ait Tu. gelius. Queq̄ in publicis simul et priuatis excellit et fortiter administrat. Sapiens enī mulier edificat domum suam: insipiens ergo structas destruit manibus. prouer. xiiij. ¶ Item philosophia est qua gubernat homo

seipsum et vitā suā in qua tria sūt necessaria: ait Alpharabi⁹ vbi. s. s. fuga vitiorū: exercitiū virtutum: exempla meliorū. Per primū declinat homo a malo: per secundū operat̄ bonum: per tertium ne in aliquo istorum deficiat ad meliora prouocat. Sed ipsa philosophia est expultrix vitiorū: genitrix virtutū: dux vite: vt habitum est a Tulio. Ideo necessaria est ad regimen vite. Dirigit enī in tacendo. dirigit in loquendo: vnde Macrobius primo saturnalis. in principio dicit. q̄ orator nō aliter q̄ orando probat. phs nō minus tacendo. q̄ loquendo p̄tpe pbatur. Et post. nihil tā cognatum sapientie et phie: q̄ locis et temporibus aptare sermones: personarum que aderūt estimatione notata. Alios enī relata incitant exempla virtutū: alios beneficiorum: nonnullos modestie vt qui aliter agebāt: auditis sepe talibus ad emendationem veniunt. Ideo Ecc. xx. Est tacēs nō habens sensum loquellē: et est tacens sciens tempus apti temporis. ¶ Item philosophia dirigit et regit hominē in agendo bona: et sustinendo mala. Ipsa enī est lex vite: q̄ sapientia est ars vite: ait Sen epla. xcviij. vbi bene de philosophia et eius preceptis. ¶ Caplm septimuz. De phie acquisitione: et debito modo audiēdi et vtendi.

R

S

Compendiloquii.

T Insequēter inspicendū
est: quomodo phia acq/
ritur: et inuenit: qz. s. stu/
dij sedulitate: ocij quieti vacatōe
occupationum exclusione: Sub/
tili inuestigatione. Reruz prudē/
ti experimentatione: et sic de alijs
que exiguntur ad eius inuentio/
nem. Unde Au. geli^o. li. xv. di. q.
astronomus de gignēda compo/
nendaqz sapientia opinatus est.
s. eam esse filiam vsus et memo/
rie. Hocqz argumento demon/
strat. Nam non libris soluz: nec
disciplinis rhetoricis dyalecticisqz
opus esse: qz sapiens esse rerū hu/
manarum vult sed oportere euz
versari exercersqz in rebus quo/
minus nocendis periculandisqz
easqz oīa acta et euēta firmiter me/
minisse: et proinde sapere atqz cō/
sulere: et ex his que pericula rerū
docuerunt non que libri et magi/
stri per quasdam inanitiones ver/
borum et ymaginū: tāqz in mi/
mo qui in somno delectauerunt
Et hij inq. ei^o versus. Usus me/
genuit. mater peperit memoria.
Sophiam me vocant greci: vos
sapientiam. Et hec vba scribi de/
bere censuerunt cum ymagine
sapientie p̄foribus templorum
nec non et versus Pacomij qui
sunt isti. Ego odi hoīes stultos:
ignavia opera sophisticas scien/
tias. s. que tendunt ad curiositatē
Et de hoc P̄doli. li. iij. c. vij. bene
vsus quo exercitatio: memorie vi

uacitas: qeta vacatio ad studiū
et amor sapientie: multū iuuant
ad eius inquisitionem et inuētiō/
nem. Unde et apud philosophos
quattuor portabant lectica: phi/
logie. ait Aug. didascal. tractatu
iij. s. philos et copos. i. amor et la/
bor: philemina: et agrimina. i. cu/
ra et v̄gilīa. In amore ē: vt agas
in labore: vt perficias: in cura: vt
p̄uideas: in v̄gilīa: vt attēdas:
ait ibi. Et ad hoc: necessaria ē ge/
ta vacatio a tumultibus exterior/
rib^o: ait Sen epla. xcij. Magna
et spaciola est sapientia: vacuo il/
li loco opus est: de diuinis huma/
nisqz dicendū: et de multis alijs:
vt ibi enumerat. Sequitur. Nec
tam multa tam magna: vt liber
possint habere hospitium: super/
uacua ex animo tollēda sunt. Ad/
dabit se in has angustias virtus
Laxum spacium res magna de/
siderat: expellant omnia totū pe/
ctus illi vacet: et. Et ibi bene de
hoc. Et ad hoc hortatur sapientia
diuina. puer. ij. Si quesieris eas
s. sapientiam quasi pecuniā: et si/
cut thesauros effoderis illas: tūc
timorē dei intelliges: et scientiam
dei inuēies. Sap. vi. Quasi his
qui arat et seminat accede ad illā.
Ecc. xxxvij. Sapientiam scribe
tempore vacuitatis: et qui mino/
ratur actu percipite illas. Et quia
pauci predicta faciunt ob acqui/
rendam veram philosophiā: id
non inueniunt eam. ait Au. geli^o
li. xvj.

X

li. xvj. Pauci sunt quib⁹ nō con-
uenit. quod dī in satyra. Si quā-
tum operis sumplisti: ut tuus pi-
stor faceret bonū panem ei⁹ duo
decimam. s. partem redisses pñe
ipse bonus lampadem fact⁹ fuis-
ses. Nunc illum qui norunt vo-
lunt emere centum milib⁹: te au-
tem: qui nouit nemo contentus
est. s. emere. Quasi dicat. plus
fuit ei cura: ut pistor faceret bonū
panem: q̄ ut ipse adisceret phi-
losofiam: Et ex hoc pistor fuit
maioris reputatiōis: q̄ ipse. qua-
les autem debent esse discipuli ⁊
q̄liter discere dicit elegāter Boe-
li. de disciplina scolariū: ⁊ habi-
tum est in parte in tractatu q̄ dici-
tur Cōsiloquiū pte. v. Nullus ta-
men credat attingere vel assequi
philosofiam veram: nisi eā de-
det ⁊ reuelet: qui archana sapien-
tie sue reuellat paruulis. Et enī
ait Tul. iij. iul. q. fm Aristotelem
veteres philosophos accusās: q̄
estimassent philosophiaz suis in-
genijs esse perfectam aut stultissi-
mos: aut gliosissimos. i. vane glo-
rie cupidos fieri: sed se videre: q̄
paucis ānis magna accessio facta
esset: breui tempore philosophiaz
plene absolutaz fore. Ideo: ut di-
cit ibi: Teophrast⁹ discipulus ei⁹
moriens accusauit naturā q̄ cer-
uis ⁊ cornicibus vitam datur-
nam: quarum id nihil interesset
sed hominibus quorū maxime
interfuisset tam exigua vitam

dedisset. Quorum si etas potuis-
set esse longior futurum fuisset: ut
omnibus perfectis artibus: om-
nīq̄ doctrina vita hominum di-
taretur. Nec ibi. Nullus ergo se
estimet assequi philosophiam sa-
tis viribus: sed eam acgrat humi-
liter: seruenter: vigilanter ab eo a
quo est omnis sapiētia. Et d̄ hoc
infra vbi de studio phozum.
¶ Caplm octauū. De philoso-
phandi ordinato fine.

Consequenter videndū
de debito fine siue de cā
finali phandi. Et patet

ex dictis q̄ ei⁹ finis. s. correctio
morum. Itaz ⁊ socrates: vniuer-
sam phiam ad corrigendos mo-
res dicit flexisse. ait Aug. vbi. s. ⁊
Scñ. eplā. lxxiiij. dicit: q̄ Socra-
tes vniuersam phiam reuocauit
ad mores. Et hanc dixit summā
phiam: bona a malis distingues
Et Tul. v. iul. q. post principium
dictū q̄ Socrates philosophiam
euocauit e celo: ⁊ in vrbibus co-
locauit ⁊ coegit de vita ⁊ morib⁹
rebusq̄ bonis ⁊ malis querere.
Finis ergo est correctio morum
ad quā tendunt effectus philoso-
phie: de quibus supra dictum est
Finis tō mediana siue vltimus
affectio beatitudinis fm suam in-
tentionem Aug. ix. de ci. c. ij. di. q̄
homini nulla ē causa philosophā-
di nisi ut beatus sit. Quod antez
beatum facit ipse est finis boni.
Nulla ergo causa philosophan-

Cōpendiloquii.

di nisi finis boni. Quāobrem: q̄ nullum finem boni sectatur: nulla philosophie secta dicenda est. hec ibi. Idem li. xviii. c. xl. Philosophi qui non videntur laborasse in studiis suis nisi ut inuenerent quomodo viuendam eēt ac comodate ad beatitudinē capessendaz cur dissenserunt inter se nisi qz hoīes humanis sensibus et rationationibus ista quesierunt: Ideo Plato et platonici nobiles philosophi dixerunt: deū esse rerum auctorem: virtutis illustratoz: beatitudinis largitoz: ait Aug. viij. de ci. c. v. et ix. q̄ phi quicūqz de deo ista senserunt: q̄ rerum creaturarum effector: et lumen cognoscendarum: et bene agendorū: q̄ ab eo nobis sit principium nature: et veritas doctrine et felicitas vite: siue platonici nuncupentur siue alij: eos inq̄ ceteris anteponimus: eosqz nobis propinquiores fatemur: hec Augu. vnde loquens de Platone ait ibidem. c. viij. ipsum determinasse finem boni: s̄m virtutē viuere: et ei soli euenire posse qui dei noticiam habeat et imitationem: nec esse aliam ob causam beatū. Ideo non dubitat: hoc eē philosophari amare deuz: vnde colligunt: tūc fore beatus studio sum sapientie. Id enim est plus cū deo frui ceperit. Et ibi bñ de hoc. Ideo: ob beatitudinis siue melioris vite appetitū: legi de illo: qui lecto Platonis libro cui

nomen Teobrosus vbi de imortalitate anime disputauit: q̄ se p̄cipitem de muro dedit: atqz emigravit e vita ad eā quam credit meliorem. Quid autem sit finis boni: siue beneficium bonū diuersimode sēserūt philosophi. Alij enim dixerunt: hoc eē a corpore: alij ab anima: alij ab vtroqz: sicut recitat Augu. viij. de ci. c. iij. et li. xix. c. i. vbi recitat diuersas philosophorum sententias. Et de hoc infra: vbi de diuersis sectis phoz. vnde de quodā philosopho narrat Augu. omel. iij. et sermone. lxxviii. a q̄ cū quereretur: quare pharis: respondit. pp̄ vitam beatā: Et querenti. quando habebis illaz: respondit. Luz hoc corp⁹ reliquero in terra. Et ibi de opinionib⁹ philosophorū circa istam materiam: vt enīz dī in prohemio libri de vectigalib⁹ tria vt ait Empedocles extollunt philosophiam. Bobilis affluētie contempt⁹: future felicitatis appetitus et mentis illustratio. Et Caplm. ix. de recto vsu philosophie vel philosophandi.

Consequenter videndūz est de recto vsu philosophie. Cui⁹ est rect⁹ vsus cum ad predictos fines ordinat scilicet ad morum correccionem ad beatitudinis acquisitionē et ad effectū eoz. de q̄b⁹. s̄ exercitationē Ipsa enim est ars vite: ait Sen. epistola. xcix. Sicut ergo quilibz vitur arte sua: quando ad fines

debitum ordinatur: sic ex parte ista. Sen. epistola. xciiij. loquens de philosophia: et diuisione ac partibus eius. *Lucille virore optime: quo minus legas non te terreo: dummodo quicquid legeris: ad mores statim referas. illos compesce: marcentia in te excita: soluta constringe: contumacia vana cupiditates tuas publicas quantum potes vera. et sic de alijs.* Sic eiz in sacra scriptura: ille est magnus qui facit quod docet. *Bat. v. sic et in philosophia: inter philosophos ille magnus est qui recte intelligit: et qui intelligit: ad finem debite ordinat.* Sen. epistola. Sic ista discamus: ut que fuerunt verba sint opera. *Nullos omnino permereri iudico de omnibus qui philosophiaz velut aliquod artificium venale didicerunt: qui aliter viuunt quam viuendum esse precipiunt. Sequitur. Non magis potest quisquam talis prodesse preceptor quam gubernator in tempestate naufragabundus. Quid me iuuare potest rector nauigij attonitus et vomitans. Quanto maiori periculo putas vitam in tempestate iactari quam ratem: Non loquendus est sed gubernandum: omnia que dicuntur qui iactanturba audiente aliena sunt.* Dixit illa *Plato: dicit Zeno: dicit ingens agmen philosophorum. Nunc tot et tanta talium dicta philosophorum: quomodo possint sua esse monstrabo. faciant que*

dicunt. hec ibi. Sicut ergo in scriptura sacra non sufficit solum audire sed oportet facere: quia non auditores legis iusti sunt sed factores. *ro. ij. Sic in philosophia non sufficit scire vel dicere: sed oportet facere ut sit verus philosophus. Facere. n. docet philosophus non dicere aut Sen. epistola. Capitulum decimum. De abusione philosophie.*

Ultimo videndum: de abusione vel non recto usu philosophie. Et hoc patet ex dictis. Philosophia enim abutitur vel qui solum intendit curiose inuestigare tantum ut sciat non ut mores componat: aut corrigat: nec ut beatitudinem acquirat. Sen. epistola. xciiij. in fine. Ipse scribe: ut dum scribis legis omnia ad mores: et ad sedandam rabiez affectuum referas. Stude: ut non plus aliquid scias: sed ut melius. Similiter ille abutitur philosophia: qui philosophatur: ut alios delectet: non ut morbos curet. Sen. epistola. lxxiiij. Alie artes: ad ingenium pertinent: hic autem negocium queritur. Non querit eger medicum loquentem: sed qui sanare potest: de his que facienda sunt diserat: boni aliquid consulat hoc tale est: quale si gubernator sit formosus. Quid aures mihi scalpis: quod oblectas quod agis: vicedus: secandus: abstinendus. Ad hoc adhibetur es. Curas debes morbum veterem: grauem publicum

Cōpendiloquii.

Tantum habes negotij: quantus
in pestilētia medicus. Circa ver
ba occupatus es. Sequit. Non
est beatus qui scit illa: sed q̄ facit.
hec ibi. Abusio igitur philosophie
est: non eas dirigere et ordinare
ad morborum anime sanationē
et morum correctionem ut dictū
est. Ipsa enim est studiū virtutis
ut prius habitum est. Sicut igit
virtutum est abusio non ordina
re eas ad finem suum: put dicit
Augu. riiij. de ci. c. viij. q̄ si virtu
tes persuadent non amare beati
tudinem: non sunt dicende virtu
tes. Sic abuti philosophia est: n̄
vtili ea ad fines debitos. Quam
abusionem reprehendebant no
biles philosophi: prout ait Aug.
v. de ci. c. xx. Solent philosophi
qui fines boni humani in ipsa vir
tute constituunt: ad ingerendum
pudorem quibusdā philosophis
qui virtutes quidem probant: s̄
eas voluptatū corporalis fine me
tuntur: et illam ppter se putāt ap
petendam: et virtutes ppter ipsas
tabulam quandaz verbis pingē
re: vbi voluptas i sella regali cō
sedeat: cui vtutes famule subiectā
tur: obseruantes nutum eius: ut
faciāt quod ipsa impauerit: ut. s.
prudētie iubeat: q̄ vigilanter in
quirat: quomodo omnia voluptas
regnet et salua sit. hoc idēz impat
alijs virtutib⁹: ita q̄ virtutes cu
tota sua gloria et dignitate tanq̄
longiose cuidam et honeste muli

ercule. seruiunt voluptati. et. Nil
hil hac pictura dicit ignominio
sius et deformatius: et qd̄ min⁹ fer
re possit honorū aspectus. Et ve
rum dicunt ait ibi. Sequit. Non
estimo satis debiti decoris esse pi
cturam: si talis figuratur: vbi vir
tutes humane glorie seruiāt. Li
cet enī ista gloria delicata nō sit
inflata tamen est: et multuz habz
inanitatis. Item ut ait ibi: nec il
li se ab ista deffenderint seditate:
q̄ cū aliena spernant iudicia: ve
lut glorie cōtemptores: sibi sapiē
tes videntur: et sibi placent. Max
eorum et si nulla est: aliquo quo
dā modo: humane subditur lau
di. Neq̄ enim ille qui sibi non
placet. homo non est hec ibi. Ex
his patet q̄ potest ymaginari tri
plex pictura. vel cum virtutes ser
uiunt voluptati. vel cum seruiūt
vanaglorie aliene. vel cum serui
unt ppr̄ie complacentie et estima
tioni apd̄ se gloriāti. Ex hoc au
tem triplex abusio virtutū ac ē
triplex abusio philosophie: si di
ctis modis deordinet. Et de hoc
infra: vbi de philosophis abuten
tibus philosophia et degeneran
tibus a nobilibus philosophis.
qui vocabantur plebei apud eos.
Et hec breuiter dicta sufficiāt de
philosophia in comuni.

¶ Secūda ps. De philosophia
in comuni.

¶ Capitulum primum. De hoc
noīe philosophus et eius origine.

Primum patet ex dictis supra. Dicit enim philosophus amator sapientie sicut Aug. vbi s. Et sicut dicit Tuli

lib. v. tus. q. post principium nomen sapientie usque ad tempus picta goze attribuebatur. Ipse vero prior respondit: se esse philosophum. Et Aug. iij. confessionum post principium dicit: quod philosophus dicebatur amator sapientie. Et idem viij. de ci. c. ij. Et quod nulla vera est virtus: nisi que est charitate. Informatum: ut dictum est: nulla vera philosophia: nisi que fide operante per dilectionem dirigatur: nullus verus est philosophus: nisi verus dei amator. unde et Plato vult philosophum esse amatorem dei. ut quod scilicet philosophia ad beatam vitam tendit: fruens deo sit beatus qui deum amaret: ait Aug. viij. de ci. c. viij. Non non dubitat etiam Plato hoc esse philosophari scilicet deum amare: ut dictum est. s.

Capitulum. ij. De philosophica professione.

Ecundo sciendum quod professio philosophica fuit in mundalius contemptu et dimissione: in appetitu sapientie et eius sedula studiositate: in conversationis et vite composita honestate: flectendo philosophiam ad morum correctionem. unde et Plato dicebat: philosophos esse

iustos: eo quod omnia contemnebant ait Tullius primo de offici. c. viij. et hoc patebit infra: ubi de hoc.

Item eorum vita erat composita et honesta ita in dictis quod in factis. unde Seneca epistola. xli. loquens de quodam philosopho qui solebat magno cursu verba conuellere: et cuius verba plura veniebant quibus una vox sufficeret. hoc inquit Seneca non probat in philosopho: cuius pronuntiatio sicut et vita debet esse composita. Nihil autem ordinatum est quod precipitat et properat. hec ibi. Quibus verbis innuit: quod vita philosophi debet esse modesta: et etiam pronuntiatio. Et de hoc similiter infra. **I**tem erant studiosi sapientia: et flectebant philosophiam ad morum correctionem: sicut etiam est de Socrate. Et licet non fuerit in eis vera virtus: nec recta fides: modus tamen viuendi philosophicus in suo genere fuit nobilis. An Plato. li. iij. c. ix. loquens de philosophis dicit: quod erat in eis venerabilis ymago virtutis: dum sine fide et dilectione: virtutis substantia esse possit. Et vitam inquit inueniatur in nobis qui vel virtutis ymaginem teneat. Quis enim ymbra virtutis induit: quibus videmus floruisse gentiles. Licet enim subtracto eis christo. vere beatitudinis non apprehenderint fructus: Quis enim Themistocles diligentia: Frontonis gra

Cōpendilo quii.

nitatem. continentiam Socratis
Fabricij fidem: pudicitiam Sci
pionis: longanimitatem Ulixis:
Latonis parcitatem: Titi pietatem
imitatur? Quis non cum admo
nitione veneratur? Porro dicti
philosophi et consimiles magni
et laudabiles viri: quasi quedam
seculorum suorum sidera splen
duerunt: illustrantes tempora sua
et. Qui licet tales fuerint: quia tamen
dominum iesum christum non cogno
uerunt sed euangerunt in cogita
tionibus suis: superbia tumescen
tes: vera humilitate carētes: hu
manam gloriam appetentes: se sa
pientes estimantes: et dicentes stul
ti facti sunt. ro. i. Et deus abscon
dit ab eis sapientiam quam par
tulis reuelauit Math. xi. Et ni
hilominus quodammodo fuerunt
comedendi propter dictorum ope
rum ingenuitatem: et fideles phi
losophi sunt increpandi qui eos
non imitantur in consimilibus: li
cet eorum opera fuerint imperfe
cta: quia non charitate informata
Hieronymus. epistola vltima. Plus de
bet christi discipulus christi prestare quam
mundi philosophus: glorie populi
aure: atque rumorum venale ma
cipium: quia scilicet humane glorie
seruiebant: eamque in operibus suis
appetebant.

**Capitulum. liij. De philosophi
co vestimento.**

Consequenter videndus
est de habitu philosophi

co: et de signis sue professionis. et
de hoc bene in vita beati Eustha
sij. vbi de philosophis iter alia
dicit: quod philosophus honorabat
per virgam quam gestabat iuma
nu in signum cuiusdam religionis:
per nutrimentum comē: et per ve
stimenti decorem. usque ad hec ha
bebat acium philosophicum. hec
ille. Et Hieronymus. epistola. cxliij. dicit
quod apud grecos ille philosophus
laudatur: qui omne quo vteretur
usque ad paliū et anulū sua manu
facta gloriatur est. In quattuor pre
dictis consistebat philosophicus
indumentum. Cuius ratio assi
gnari potest: quod palio utebatur in signum
honoris et venerationis: virga in
signum religionis siue regiminis
Anulo in signum magistralis di
gnitatis siue doctrinalis. Comam
nutriebat in signum virilis ma
turitatis siue grauitatis: vnde apud
philosophos valde erat reprehē
sibile gestare habitum philosophi
cum absque vite philosophice hone
state: ait Augustinus. gelius li. ij. att. no
cturnum id est atheniensium loquens
de quodam turpis vite defferen
te habitum philosophicum. Ad
herodem inquit athenicum consu
larem athenicū. virum ingenio
ameno: grecaque facundia celeberr
adijt quidam palitatus: et barba cri
nitus prope usque ad pupam por
recta petens ab eo dari sibi co
prope idē aliquod donarium. Tūc
ille interrogat: quid nam eēt. Et

Ille vultu sonituq; oblungatoris: se phm dixit. **P**irari q; se addidit: cur querendus putaret qd videret. Cui ait. video barbam et paliu: phm nu dum video. **Q**ueso autem te inquit cum bona venia: dicas mihi: quibus nos argumētis estimas vti vt te phz nosceremus. Tunc qui cum hero de erant dixerunt: illum esse erraticu homine: et nullius rei dignu incolamq; esse reorum sordentium et ganearu: et nisi accipiat qd petit conuitio turpi solitum irrepisse. **E**t **H**erodes. **D**em? huic aliquid eris tanq; homines non tanq; homini. **E**t iussit: ei dari p cium panis triginta dieruz. **T**u ille aspiciens nos ait: q; phm se ostentanti. **M**issem? iussit dari mille numos. **E**t cu pleriq; dicerent: nebulonem esse et malu hominem: et nulla re dignum aiut tunc illi dixisse. **D**olori inquit mihi e: q; hmōi animalia spurca atq; probra nomen vsurpant sanctissimum: vt philosophi appellentur. **E**t subdit. **M**aiore nri athenienses: noia iuuenū formosissimorum harmonij scilicet et **A**stithogonis: qui libertatis recuperande gratia: hyrpiū tyrannuz interficere adorti sunt: vt nunq; seruis liceret talibus nominibus nūcupari. et decreto publico sanxerunt quoniam nefas ducebāt nomina libertati patrie donata: seruilū contagio pollut. **C**ur ergo

inquit patimur: nomen phie illa strissimū in hominib; teterimis exsordescere? **E**t Simili iquit exemplo ex ptraria parte antiquos romanor noia patricior quorūdam: male de republica meritorum: et ob eam causam capite dānatorum censuisse: ne qui eiusdē gentis patricio nomine nominaretur: vt vocabula diffamata eorum: cu illis emortua viderētur. **h**ec ibi. **E**t Ex quibus patet consideranti reprehensibilitas philosophorū fictorum: ostendentium se phos: et vita phica nō viuētiū. **E**t **P**te patet hominū bonorum mirifica largitas: quia dant aliquē etiam indignis: considerātes suam honestatem: non aliorum dignitatem. **E**t **I**tem patet iusta equitas: et recta ordinabilitas: q; noia nobilia non debent imponi ignominiosis: et q; malorum nomina debent extingui et deleri. **E**t **I**tem patet: q; ficti phi erant detestandi apud veros philosophos quibus erat graue: q; ingenuum nomē in eis sordesceret: qualiter apud sanctos hoies et apud sanctitatis auctore dñm iesum detestandi sunt ficti et falsi xpiani: falsi et ficti religiosi: falsi et ficti clici: falsi et ficti doctores q glorianur in dictis nominib; sine re nominū. i. vste debite veritate. **Q**ntū enim in ipsis est: noia illustrissima exsordescere faciunt. **Q**uibus iuste potest domin? di-

A

B

3 4

cere illud Isat. liij. Nomen meum
p vobis blaphematur tota die et il-
lud Apoca. iij. Nomen habes quod
vivas: et mortuus es.

Tertia pars habet distinctio-
nes sex. Distinctio prima. De phi-
losophorum successione in cōi.

Capitulum. i. De duobus philosophorum
generibus: et de septem sapienti-
bus: et eorum successione.

Consequenter viden-
dum est de tertio princi-
palis. scilicet de successione il-

lustrum philosophorum: et
de eorum dictis mo-

ralibus et exemplis. **E**t primo
de ipsa successione in cōi. **S**e-

cundo de sibi inuicem succedentibus.

De primo scilicet de ipsa succes-

sione Augustinus. bene. viij. de ci. c. iij.

di. quod quatuor attinet ad litteras gre-

cas: que lingua: inter ceteras gen-

tium clarior habetur: duo philosophorum

ex ea parte italice que condita ma-

gna grecia nuncupata est. Alterum

ionicum in eis terris ubi nunc gre-

cia nominatur. Sequitur. Ionici ho-

generis princeps fuit Thales mi-

lesius unus illorum septem qui sunt ap-

pellati sapientes. Sed et illi ex vite

genere distinguebantur: et quibus-

dam preceptis ad bene vivendum

accommodatis: et hi septem sapien-

tes erant nominatissimi: et illustrissi-

mi temporibus suis. De quibus
Augustinus. vi. de ci. c. xxiiij. ubi ait: quod

et apud Romanos Tarquinio pri-

mo: eo scilicet tempore Thales

mithilenus: alius a septem sapien-

tibus fuisse prohibetur. Qui neque

ut septem nominarentur Thales

quem supra commemorauimus sci-

licet libro. viij. ubi dictum est: et huic

Pythaco adduntur. Et tempore

scribit Eusebius fuisse qui captiuus

populus in Babilonia tenebatur. hec

ibi. Et de eis deus Tuli. v. tusc. q.

post principium dicit: quod nomen

sapientie apud antiquos fuit pul-

cherrimum. Itaque illos septem qui

a grecis sophyn. i. sapientes a no-

stris et habebantur et dicebantur

Et de his Alexander neque libro. de

naturis rerum dicit: quod septem

sapientibus tanquam septem numini-

bis terrenis sublimata est ciuitas

Elpheniensis: quorum responsio

tanquam celestibus oraculis totius or-

bis certificatus est: et tanquam septem

planetis non erraticis illustratus

Et tamen hi licet essent sic repu-

tati sapientissimi erant et humiles

suo modo se mutuo honorantes

et reputantes se inuicem sapientes.

D

E

desphicus scilicet quid faciendū
 Qui ad iudicauit: illā dari ei q̄ ce
 teris sapia p̄staret. Que tūc data
 est Thalei. Et ille misit eas Biā
 ti: ille pithaco: et sic inuicem: do
 nec ultimo fuit data Soloni. Et
 in hoc euidentissimum humilita
 tis exemplū in eis qui p̄minēt
 sapia. ¶ De successione v̄o isto
 rum philosophorū Aug. viij. de
 ci. vbi. s̄. dicit: q̄ iste Thales: vt
 successores etiā p̄pagaret: rerum
 naturā scrutatus suasq̄ disputa
 tiōes litteris mandādis cūcūc:
 maximeq̄ admirabilis extitit: q̄
 astrologie numeris cōprehensū
 defectus solis et lune etiā p̄di
 cere potuit. Quas tamē putauit
 rerum esse principium. hūc suc
 cessit Anaximander: q̄ mutauit
 opinionez: et ex suis proprijs p̄n
 cipijs quasq̄ res nasci putauit.
 Iste quoq̄ Anaximander: di
 scipulum successorem reliquit: q̄
 rerū cās aerī infinito dedit. Ana
 xagoras v̄o: auditor eius fuit: et
 rerum omnīū quas videm⁹ effe
 ctorem diuinū animum sensit: et
 ex infinita materia: put sibi prole
 quitur Augu.

¶ Capl̄z. ij. de Solone philoso
 pho: et eius legibus et studio.

¶ Solon v̄o qui fuit alius a
 septē sapienubus dedit
 leges Atheniensib⁹. de
 cuius legibus Augu. ij. de ci. c.
 xvi. Et plenius Au. gelius li. xxi.
 dicens: q̄ Solon Atheniensibus

leges dedit. Et de diuersitate sua
 rum legum: et de ipso ac eius le
 gibus Trogus pompeius li. ij. di
 cit: q̄ ciuitati scilz athenien. tunc
 nulle leges erant: q̄ libitus regia
 pro legibus erat. Eligitur So
 lon vir iustitie insignis. qui velut
 nouam ciuitatez legibus p̄deret
 qui tanto tēperamento inter ple
 bem et senatus egit: cū scilicet q̄d
 pro altero ordine tulisset displici
 turus alteri videretur ab vtriusq̄
 parem gratiaz traheret. Et Au.
 gelius vbi. s̄. de Solone inq̄ et
 Homero et Hesiodo cōstat eos
 etatem egisse eisdem temporib⁹
 vel Homerū aliquāto antiquorē.
 Et sequitur. Solonē accepimus
 ex illo nobili numero sapientum
 leges scripsisse atheniensib⁹. ¶ P̄
 sistatus Athenis tyrannus fuit
 Solone in exiliū voluntariū p̄
 secto: quod id sibi predicens cre
 ditum non est. Iste Solon mira
 biliter fuit studiosus. de quo Va
 lerius lib. viij. c. vij. dicit: q̄ sup̄
 modie scilicet ante mortem affi
 dentibus amicis: et quadāz de re
 sermones conferentibus satis iā
 pressus caput crexit. Interrogatus
 q̄ quapropter id fecisset: respon
 dit. Et cū id quicquid est de quo
 disputatis percepero moriar. Et
 de eo Tuli⁹ lib. de senectute dicit:
 q̄ P̄sistrato tyranno querentis
 qua spe fretus sibi tam audacter
 obliuisceret: respondit. Senectute
 Quasi dicat: q̄ paratus erat mo

G

H

ri tunc. Et ibidem. Solonis sapi-
entis eulogiū est: q̄ se negat vel-
le mortem suam dolere: et lamē-
tis amicorum carere: vult enim
carum esse suis. Ex dictis pz: q̄
studiosus fuit et sapiens: et qualr
vltus est sapientia sua ad aliorū
vtilitatem: dando leges ad regi-
men reipublice: et q̄ modestus
vtendo legibus inter discordes.
Quem debent imitari sapientes
xpiani in predictis. ¶ De religis
sex sapientibus non legunt mltā
notabilia in libris quibus vtūtur
moderni. Et ideo redeūdum ad
successionem philosophorum su-
pradictam: de qua Aug. viij. de
ci. c. ij. vbi dicit qd sequitur.

¶ Caplm. scdm: De Anaxago-
ra et eius virtutibus.

¶ Hod Anaxagoras fuit
q̄ auditor Anaximandri:
de q̄ supra. Qui. j. Ana-
xagoras respondit: se natum esse
ad celestium contemplationē: vt
dictum est supra. Et ipse fuit mū-
dialium rerum mirificus contē-
ptor. De quo Gal. vbi. s. dicit: q̄
cū ex diuturna peregrinatiōe pa-
triam repetisset: possessionesq̄ su-
as: desertas vidisset: non esse in
q̄t salu⁹ nisi ista perissent. ¶ Itē
fuit patiens in aduersis: et sui pro-
uidus consolator. De quo Vale.
li. v. in fi. di. q̄ audita morte filij:
nihil inquit nouū: aut inexpecta-
tum nuntias. Ego enim illum ex
me. natum sciebam esse mortale

Idem ait Tul. liij. tusc. q. Itē fuit
contemptor generis mortis. De
quo Tul. li. i. tusc. q. di. q̄ queren-
rent ante mortem an in patriā
vellet afferri: nihil necesse est in-
quit. tantū vndiq̄ vie ad inferos
Et in pdictis iste phus similiter
est imitandus.

¶ Scda distinctio. de Diogene.

¶ Caplm. primū. De Antistene
magistro Diogenis.

¶ Ter t^o auditor sup-
dicti philosophi: et sic
condiscipulus Ana-
xagore fuit Diogenes
fm Aug. vbi. s. qui of-

xit: aerem: rerū esse naturam: de
quibus omnia fierent: et euz esse
compotem diuine rationis. sine
qua nihil ex eo fieri posset. ait ta-
men Hiero. contra Iouinianū
q̄ Diogenes fuit discipulus An-
tistenis. Unde ait. Legunt pluri-
mi philosophorum. non tantū
diuitias contempsisse: sed etiā ab-
secisse quasi impedimentum sa-
pientie et virtutis. Fecit hoc Socra-
tes quem omnīū philosophorū
secte quasi prudentie et virtutis vni-
cum fontem venerant. Antiste-
nes quoq̄ cum gliose rhetorica
docuisset: audissetq̄ Socratem
dixisse fert ad discipulos suos. Abi-
te: magistrum querite: ego cū sa-
reperi. Statimq̄ venditis q̄ ha-
bebat: et publice distributis: nil si-
bi plusq̄ paliolū reservauit. Da-
ius autem Diogenes ille sectator

K

L

fuit potentior rege Alexandro et nature humane victor. Cum autem Anthistenes: discipulorum nullum recipere vellet: et perseverantem Diogene removere non posset novissime minatus est sibi clava nisi abiret. Cui ille subiecisse caput fertur atque dixisse. Nullus tam duro baculo erit qui me possit a tuo consortio separare.

Capitulum secundum. De vita Diogenis et eius virtutibus. scilicet voluntaria paupertate: rigore animi: et constantie eius.

Efert Satyrus qui virtutiorum illustrium scribit historias: quod iste Diogenes palio duplici usus sit propter frigus: peram pro cellario habuit: secumque portavit: et quod clavam gerebat ad corpusculi fragilitatem qua iam senex membra sustentare solitus erat. remorachios vulgo sic appellatus: in presentem horam poscens a quolibet et accipiens cibum. Mitavit autem in portarum vestibulis et porticibus civitatum usque proficiens verum: et transeuntium abigens aut notans vitia quod mores sedabant. Cumque se torqueret in dolio: se domum volubilem habere iocabatur. se cum temporibus inmutantem. Frigore enim os dolii crebatur ad meridiem: estate: ad septentrionem: et ubicumque sol se inclinaret. Diogenes simul pretorium diuertebat. Quodam vero tempore: cum in usum potan-

di: calicem ligneus gereret: videns puerum manu concava bibere: elisit eum in terra dicens. Nesciebam: quod natura haberet poculum. Nichil unquam de animi rigore remisit. In eodem vultu tenore etiam adversis interpolatus persistit. Et ut plene Socraticus etiam nosces: calcatis turbinibus fortuito: adversus omnem dolorem et miseriam: uniformi duravit proposito. Dicebat enim. Nec semper a philosopho aliena: et importuna sunt: in quibus fortune quippiam licet. Virtutem eius et continentiam mors quoque indicat. Nam cum ad agonem olympicum quod magna frequentia celebratam senex pergeret: febri itinere apprehensus accubuit credidine vice. Volentibus autem amicis: cum aut in iumentum: aut in vehiculum tollere: non accevit: sed transiens ad arboris umbram ait. Abite queso et spectatum pergite hec non aut me victorem probabit: aut victum. Si febrem viceris: ad agonem veniam: si me vicerit: ad inferna descendam. Ibi quoque per noctem eliso gutture: non tam morti se ait: quam febrem morte excludere. Deceptus opinione virorum fortium et exemplo in extreme difficultatis articulo: ne aliter unde infereret: mortem ultionem credidit appetendam. Nec ibi. Et idem. Polil. li. v. c. xv. Et de hoc in parte Sen. epistola. xliij. loquens de ipso Diogene dicit: quod cum vidisset

Compendiloquii.

set puerū manu concava aquas
absentem: fregit protin⁹ exēptus
e perula calicem cum obiurga-
tione sui. Quamdiu homo stult⁹
supuacnas sarcinas habuit: Qui
se complicuit in dolio: et in eo cu-
bitavit. Ideo concludit: eū esse sa-
pientiozem illis: qui querunt mū-
di huius irritamenta et supflua.
¶ Capitulum tertium. De refu-
tatione munerū Alexan. et q^u su-
per eo potentior.

¶ Tem Sen. v. de benefi.
c. v. dicit: q^u Alexander
quasi omnes vicit natio-
nes: a Diogene tamen victus est.
Eo die super humāe superbie tu-
mens mensuram vidit aliquem
cui nec dare q^uq^{ue} posset nec eri-
pere. Et ideo potentior ipso Ale-
xandro omnia possidēte. Plus
enim erat: q^u hic nollet accipere
q^uq^{ue} posset ille dare. Et Gal. li.
iij. c. iij. di. q^u Alex. continentiam
Diogenis vincere nō potuit. Ad
quem in sole sedentem cum ac-
cessisset: hortareturq^{ue}: vt si q^u sibi
prestari vellet indicaret: vtr robu-
ste prestante ait. Vellem de cete-
ris. vt a Sole mihi non obstes.
Quasi dicat. Non stes inter me
et solem. et exoruit sententiā Alex.
Nam Diogenem gradu suo pel-
lere temptauit. sed celler⁹ Dariū
armis potuit pelles suo gradu re-
gali. Et de hoc Iuuenalis lib. v.
satyra. ij. Sensit Alexander testa-
cum inquit in illa. i. dolio. Ba-

gnū. i. Diogenem habitatorē: q^u
to felicioz hic q^u. Nil cuperet: q^u
totum pasceret orbem. Abi ait ex-
positor: q^u Alexander licet totius
orbis haberet dominium: illi⁹ vt
tam sue preposuit. Et de hoc. s. q^u
liter petijt ab Alexandro: ne sta-
ret inter se et solem: Tullius. v. tus.
q. ante fi. Dirific⁹ ergo contem-
ptor omnium opulentiarū: excel-
lentiarum: et etiā sulipsi⁹ fuit ipse
philosophus. Unde gloriabatur q^u
fuerat ex viuite fact⁹ pauper: lau-
dabatq^{ue} magistrū suū q^u fecerat
eum pauperem: prout d^{icitur} li. i. Sa-
turnal ante me. q^u Diogenes An-
tisthenem magistrū suū solebat
veluti vltuperando laudare. Ip-
se me aiebat mendicū fecit ex vi-
uite: et pro ampla domo fecit do-
lio habitare. Melius autem di-
cebat ista: q^u si diceret: gratus suz
illi quia me philosophum et cōsu-
mate virtutis virum fecit: hec ibi
Ande et gratias agebat magistro
suo qui fecerat eum pauperem.
et a iactantia canebat a predictis
verbis.

¶ Capitulum quartum. Qd^o fa-
it similis dijs immortalibus fm
Senecam.

E huius autē perfectio-
ne in talib⁹ Sen. in lib.
de tranquillitate animi cir-
ca mediū. vbi ait: q^u facili⁹ est q^u
busdam non acgrere pecuniam
q^u amittere. Ideo letiores videb^{is}
quos nunq^{uam} fortuna respexit q^u

S

T

quos deseruit. Vidit hoc Dioge-
nes vir ingentis animi et effecti:
ne quid sibi erripi posset. Tū in-
quit paupertatem: inopiam ege-
statem vocans quod vobis ignomi-
niosum nomen securitati impo-
ne. Sequitur. Si quis de felicitate
Diogenis dubitat: potest idē du-
bitare. et de deorum immortalū sta-
tu: an parum bene degāt: quia illis
non praeda non orti sint: nec aliq̃
colono rura preciosa: nec grāde
in foro sen⁹. Et post. Nūc tu pau-
perem putas: an diis immortalib⁹
similem qui se fortuitis omnibus
eruit: hec ille. Ex quib⁹ cōcludit
ipsum Diogenem feliciorē esse
Pompeio: Cui numerus erat
multorum seruorum. Diogeni vō
unicus erat seruus.

Capitulū quintum. De nolan-
tate reuocandi seruū: et quod sua
fortuna melior fuit quā regis per-
sarum.

E ipso quoq; Diogene
narrat ibidem quod ei⁹ ini-
micus seruus fugit: nec
eū reducere cum monstraret cu-
rauit. Turpe inquit est: Bathē si-
ne Diogene posse viuere. Dioge-
nem sine Bathen nō posse. Ex
quo patet eius animositas: et ma-
gnanimitas: Dedignabatur enī
querere illam qui nolebat secus
viuere. Et de hoc Tuli⁹. v. tuscu-
q. dicit: quod hic Diogenes disputa-
re solebat: quāto regem per sarum
vita fortunāq; superaret. sibi ni-

hil deesse: illi vō satis nūc fore
se illius voluptates non desidera-
re quibus satiari nūc posset. su-
as autem consequi illū nullo mo-
do posse. Ex hoc patet qualiter ab-
dicauit oēs voluptates exteriores
et cupiditates suo modo.

Capitulum sextū de ei⁹ patientia
sustinendo iniurias.

En solum autem fuit cō-
nemptor talium: sed fuit
mirabilis cōstantie et pa-
tientie: put narrat Sen⁹. d. eo lib.
iij. de ira: ubi monet ad patientiā
Contumeliā inquit tibi fecit ali-
quis? Nunq̃ maiores quā Dioge-
ni philosopho stoico. Cui cum de
ira differenti adolescens proteru⁹
in faciem inspisset: tunc ille leni-
ter et sapienter. non quidem inquit
irascor: sed dubito an irasci oport-
teat. Et idem. Quāto videbit me-
lius. s. sustinuisse. Cui cum agen-
ti causam in fronte mediam quā-
tum poterat attracta pingui sali-
ua Lentulus inspisset: Ille ab-
sterfa facie: affirmabo inquit. o le-
tule falli eos: quod tenegāt os habet
Bira igitur eius patientia in cō-
tumeliarum perpeffione. Et itez
de eius patientia in cōtemptu ge-
neris mortis et sepulture. ait Tu-
li⁹. i. tus. q. vi. quod Diogenes. s. mo-
rtens: iussit: se phici inhumatus
Cui cum amici dicerent: quod a se-
ris duoraret: respōdit. Minime
sed baculum quo abigam pone
tote. Cui dicūt. Quid poteris nō

sentiens. Tunc: at ille. Quid igit
ferarum lantatus mihi non sen-
tienti oberunt? Ex hoc concludet
q̄ minie obest carentia sepulture
¶ Capl'm septimū: De patientia
et aiositate ei⁹ in captiuitate.

¶ Sit enim in omnib⁹ cō-
f stans: nulla molestia fra-
ctus. Unde. Au. gel⁹ li.
ij. c. xvij. Cum Diogenes inquit
ex libertate in seruitutem act⁹ vē-
deret: cum: eum emere quidam
velleret: percūctat⁹ quoq; esset: qd̄
genus seruitutis sciret: noui inq̄
hoibus liberis imperare: Tūc il-
le eū emit: et manumisit: filiosq;
suos ei tradens: accipe inquit li-
beros meos quibus imperes. pa-
tet igitur: q̄ nulla captiuitate vi-
ctus est.

¶ Capl'm octauū. De eius patie-
tia in dolorib⁹ sustinendis.

¶ Tem in doloribus susti-
t nendis fuit longanimitas
et robust⁹. Unde Fulgen-
tius li. Dichologiarum. Dioge-
nes inquit Lynnicus cum dolo-
re torqueret: et vidisset homines
in amphiteatru concurrentes aie-
bat. O hominū stultitiā: currunt
spectare homines feris repugnā-
tes: et me pretereunt cuz naturali
dolor certantem. Quasi dicat.
Transseunt ad videndum min⁹
mirabilia: non cōsiderantes ma-
ius mirabile. quod est in me. Ex
dictis patet qualiter fuit longani-
mi patientia solidus. Et enim di-

Solinus. li. ij. ante. fi. Heraclit⁹
et Diogenes Lynnic⁹ nihil vnq̄
de rigore animi remiserunt calca-
tisq; turbinibus fortuitis aduer-
sus omnem dolorem et misercu-
lam. i. miseriam: vniformi dura-
uere proposito. Et Sen de tran-
quilite ai dicit q̄ fortuna apud
Diogenem nihil suū habebat.

¶ Capitulū nonum. De ei⁹ cō-
tinentia in edomatione interiorū
concupiscentiarum.

¶ Tez fuit i edomatiōe cō-
i cupiscentiarū et passionū
modestus: et sui modifi-
catus: ac libidinū exteriorū co-
hibitiu⁹. Unde in collationib⁹ pa-
trum: collatione Thelemōis mo-
nachī dī. q̄ cū Diogenē qdā in-
tuens diceret: Oculi corruptoris
puerorum: in quem cū eius disci-
puli irruere vellent ait: Quiescite
o sodales. sum etenim. stalis: sed
contineo me. Quasi dicat. Pro-
nus sum ad libidines: sed me co-
hibeo. sicut poterat fieri sine gra-
tia. Et ibidem de eo. dī q̄ cuidaz
pro adulterij crimine puniendo
ait. Qd̄ gratis vendit siue dat no-
li morte emere.

¶ Capitulū decimū de sene-
ritate in arguēdo alios nulli adu-
lando.

¶ Tem: iste Diogenes fuit
i ad docendum alios sta-
diosus: cum esset circū-
quaq; profitens verū habitās in
porcibus ciuitatum: transeūtiā

B

C

notans aut abigēs vitia que mo-
res sedabāt: vt. s. habitum ē. An
Sen. de Diogene ⁊ alijs Lyncis
eplā. xxxvj. dicit. q̄ obuios mo-
nuerunt. Et in docendo fuit con-
stans ⁊ veridicus suo modo: nul-
li parcens vt tactum est: nec pro
cōmodo vel emolumento veri-
tatem dimittens. ait Gal. li. iij. c.
iij. di. q̄ cum Diogeni olera lauā-
ti Aristippus diceret: Si Dionisi-
um. s. tyrānum adulari velices: nō
ista esses. i. comederes: respōdit.
Imo. tu: si ista esses. i. comederes
Dionisium non adulares. s. blan-
diendo. Meridicus ergo fuit veri-
tatis ⁊ iustitie anūciator: malens
paucis ⁊ vilib⁹ sustentari q̄ ma-
gnatibus adulari. Unde ⁊ in deū
herculem verbum ludicrū. i. cō-
tumeliosum protulit: put ait Ta-
lias. c. xij. Et ideo proferens ve-
ritatem: aliquādo deridendo pu-
gnabat: prout dicit Tarquill⁹. c.
xxxvj. Sugillās Diogenis dictū
fuit. Mergeres inquit obsonāt
quasi die crastina morituri: edifi-
cāt q̄si semp victuri. Quasi dicat
Parce tonāt: ⁊ supflue edificant
Capl⁹. vndecimū. De sua cō-
passione malis aliorum.

E Ste q̄ exhibat in pu-
blicū flebat: ait Iuvena-
lis li. iij. satyra prima lo-
quens de Democrito q̄ ridebat
quotiens exiret in publicum: ⁊ d
Diogene qui flebat: q̄ fuit grau⁹
⁊ mirabil⁹. Jan ne inqt laudas:

q̄ de sapientibus alter. Ridebat
quotiens a limine mouerat vnū
Protuleratq̄ pedem: flebat cō-
trari⁹ alter. Sequit. Sed facillis
cui⁹ rigidi censura cachini. Abi-
randū vnde illis oculis suffecerat
humor. Alii tamen Sen de tran-
quillitate animi ante fi. q̄ Hera-
clitus fuit ille q̄ flebat: q̄ omnia
que agnius videbantur sibi mi-
serie: Democritus ridebat: q̄ sibi
videbantur ineptie: vt infra dice-
tur. Sz de vtroq̄ potuit esse vez
Capl⁹. duodecimū. De inui-
rijs eius dictis.

E eodem etiam Dioge-
ne ne narrantur quedaz in
tractatu de dictis philo-
sophorum q̄. s. cum Diogeni do-
mum suam homo turpissim⁹ oñ-
deret omnib⁹ in ea locis auro ni-
tentibus: in faciem eiusdem do-
mini spuit. Et interrogatus quare
hoc fecerit: respondit: q̄a nihil tā
vile in domo vidisset. **I**bidez
dī q̄ interrogat⁹ cur tantā barbā
gereret rñdit. si mlter eēt barba-
ta q̄si portētū eēt vir at barbatus
cur accusat assignāsi barbā dñaz
sexuū. **I**bidē recitat dñm ei⁹: Ad
emēdattonē sui inqt glibet nostz
aut est sibi valde amicus: aut val-
de inimicus. Et ibidem dī: q̄ cū
Diogenes quendam inopem ro-
garēt: ⁊ panem ab eo peteret: id-
q̄ circumstantes mirarent: cōdis-
co: inquit ferre repulsam. Et ibi-
dem: q̄ cum sibi quidam profer

Compendio quii.

ret aliq̄ maledicta de eo ab ami-
co eius an id inquit amicus di-
xerit: durum est. De te autem: mi-
hi manifestus est. Et ibidē: q̄ cū
ei nuntiaret amicus: te amice cō-
tri vituperant: oportet inqt Dio-
genes sapientiam ab insipienti-
bus feriri. Esse enim meliores se
indicat lingua mala illum quem
carpit. Et hoc idem recitat in po-
licrato. li. iij. c. xiiij. de eodez legi-
t vbi. s. de dictis philosophorum.
q̄ cum qdam dyalecticus cum in-
terrogasset. Quod ego inquit sū-
tu non es. quod cū ipse anuisset:
subdit ille. Homo autem sū: Id
q̄ cum assensisset: conclusit ille.
Ergo tu non es homo. Hoc in-
quit Diogenes falsum est. et si ve-
rum id vis fieri. s. qd̄ concludas:
a me incipe dicēdo. s. mihi: tu es
homo: concludendo te non esse
hominem.

Capitulum decimūtertium. De
eius disputatione cū Antipatre d
rerum venditione.

Et de probabili disputa-
tione huius Diogenis et
Antipatris discipuli ei

Julius. iij. de offi. c. xij. et post: q̄
aliō Diogeni babilonico magno
et graui stoyco: aliō Antipatri ei
discipulo homini acutissimo i re-
bus emendis et vendendis vide-
batur. Antipatri enim omnia pa-
refacienda esse videbatur: vt ne qd̄
omnino quod venditor noxitem-
ptor ignoret. Diogeni venditores

quatenus constitutum est in iure
ciuili dicere vitia oportere: vel eā
optime vendere. Et ibi recitatis
vtriusq̄ rationib⁹ probabilibus
concludit auctor: q̄ in quibusdaz
causis dubijs: ex alia parte deesse
dishonestas: ex alia vtilitas: Ali-
litatez reipublice respiciebat Dio-
genes: ideo dicebat. q̄ venditor
non coegit emere: emptor q̄ pla-
cuit emit voluntarie: res vendita
exposita fuit ei apte ideo nō opor-
tuit venditores vitia rei narrare.
Econtra dicebat alius: q̄ ea lege
natus est homo: vt prosit huma-
ne societati: et vniuscuiusq̄ vti-
litas sit cōmunis: et ecōtrario. Et
sic vterq̄ probabiliter pcedebat
in sua consideratione.

Capitulum decimūquartum.
De eius honore ex legatione ad
Senatum Romanum.

Erito ergo ob insignes
suas virtutes et multimo-
das: sicut esse possūt vir-
tutes sine gratia diuina fuit apud
omnes famosus et honorat⁹ Ali-
Tul. iij. tus. q. Diogenem stoycū
et Carnaydem achademicum: et
Eritolaam peripateticum: sicut
sup addit. An. geli. li. xix. missos
fuisse legatos ab Atheniensib⁹ ad
Senatum Romanum. Ex quo
p̄ eos fuisse reputatos magnos
et honorificos apud omnes. Et
hec omnia collecta sunt non ob
eius cōmendationem: cū nemo
sit cōmēdandus absq̄ diuina
gratia

K

L

gratia peficiente: sed ad excitatio-
nem fidelium phantium ad euz
imitandum in operibus predica-
tū. **H**iero. contra Iovinianū in
fi. Abi postq̄ enumeravit gesta
Diogenis quasi concludit. **U**nū
philosophi exemplum: ut fornicio
sult nostri et rosuli: et vix summis
pedibus adumbrantes vestigia:
quorum verba in pugnis sunt: et
silogismi in calibus: qui pauper-
tate apostolorum: et crucis virtute
aut contemnunt aut nesciunt: imi-
tent huius salte paritatez. Ex his
p̄ ob quā cām beat? **H**iero. reci-
tauit predicti philosophi gesta.

Tertia distinctio. De Socra-
te: et eius vita.

Capitulum primum. Quid qui-
dam spūs: fuit eius comes.

Is phantus d̄ Diogene
b redeundū ē ad successio-
nem philosophorū ubi
dimissum est supra. ut enim ait
Augu. viij. de ci. c. ij. Anaxagore
qui fuit discipulus cū Diogene
successit Archelaus: qui posuit:
omnia constare de particulis in-
ter se similibus: ut ait ibi Augu.
Cui discipulus Socrates fuisse
perhibetur qui fuit mirificus in
ph̄ia et virtutib⁹ ph̄icis. Ipse. n.
fuit princeps ph̄ie: et de celo euo-
cavit eam: et in urbibus colloca-
uit fm Tullius primo tuscu. q. ut
dictum est. s. Unde Plin. li. iij.
c. vi. et sumit a Plinio: Socra-
tes: Apollinis oraculo sapientis-

simus iudicatus est: et sine d̄le-
ctione septem illos qui dicitur sa-
pientes incompatibiliter anteces-
sit non in opinione sapientie s̄
virtute. Et huic fuit quidam spi-
ritus comes cū in multis erudiens
sicut dicit Apuleus: quem vocat
deum Socratis. de quo fecit li-
brū qui dicitur de deo Socratis.
ubi multa de hoc. unde Augu.
viij. de ci. c. xvij. Apule⁹ platonem
cui vnum scripsit librum cui⁹ ti-
tulum esse voluit: de deo Socra-
tis: ubi. s. diserit et expōit ex quo
genere nūmū Socrates hūit
coniunctum et amicitia quadam
conciliatus: a quo perhibetur so-
litus admoneri: ut desisteret ab
agendo: quando id quod agere
volebat non prospere fuerat eue-
turum. asserit autem apertissime:
illum non deum fuisse sed demo-
nem. de quo multum Calcidius
super thimeū. li. primo. Socra-
ti inquit a puero demon comes:
rerum agendarū preceptor fuisse
non ut hortaretur eū ad actum
alium: sed ut prohiberet qd fieri
non expediret. Et post Socrati
vigilanti non deerat propitia di-
uinitas: que eius moderaret ac-
tus: ut demonstrat Plato i cachē
demo dicens in persona Socra-
tis. Est ab ineunte etate numen
quoddam mihi comes: idq̄ vox
est: q̄ cū ad animum meū sen-
sumq̄ p̄meat signat ab eo quod
agere. p̄posui tempandū. hortat

P ergo ad nullum actum. Et post
ait Calcidius. Egit imbecillis ho-
minuz natura presidio melioris
prestantiorisq; nature. vox autē
illa quam Socrates sentiebat nō
erat talis vt opinor: que acie icto
sonaret: sed que ob egregium te-
stimonium propter ea que intel-
ligenti anime presentiam solite di-
uinitatis reuelaret. Siquidē pu-
ra puris misceri fas sit: atq; vt in
sommis audire nobis videmur
voces sermonum: et expressa ver-
ba. Nec illa vox est: s; vocis offi-
ciz imitans significatio. Sic vi-
gilantis Socratis mens pñtiam
diuinitatis significati pspicui notio-
ne augmentabatur. Nec ibi. Et
de hoc Tullius primo de diuina-
tione ante finē. de Socrate iquit
accepimus: q; que ab ipso i libro
Socraticorum sepe dicit diuinū
quoddam demon appellat. Cui
semper ipse paruit nunq; impel-
lēti sed reuocanti. Ideo sicut ait
ibi: cū ille magnificus phus: sen-
tentis impijs esset dānat: egissi-
mo animo duxit mori. Neq; n.
tunc domum egredienti: et ascen-
denti in locum in quo causaz di-
xerat: signum sibi vllum quod
consueuerat a deo illo quasi ma-
li alicuius impendentis datum ē.
Et per hoc concludit Tullius ibi
diuinationē esse. ¶ De parentib;
et origine Socratis Hale. li. iij. c.
iij. Socrates inquit non solum
hominum consensu: sed Elppol

linis oraculo sapientissimus iudi-
catus: Adhanarbete mife et So-
phonico patre marmoreo genit;
ad glorie clarissimum culminē ex-
cessit. Sequitur. post ab errorib;
indoctus abductum animuz su-
um in cinia conditionis humāe
et in secessu pectoris repositos
affectus scrutari coegit: si virtus
per seipsum estimatur: vite magi-
ster optimus. hec ibi.

¶ Capitulū. ij. De eius studio
sitate et humilitate in adiscendo.

Erit ergo fuit sapientia
m predictus: tum quia a tali
numine siue spiritu illu-
minatus fm phos: tum quia stu-
diosissimus. Ait enim Tuli. iij.
tusc. q. Socratem et Platonē
vniuersas terras lustrasse ad inq-
rendam sapientiam. Et hoc vsq;
ad senectutem: ait Hale. li. viij. c.
viij. Socratem etate prouectuz
fidibus tractandis operam dare
cepisse: satius iudicantem huius
artis vsum sero q; nūq; operaz
percepisse: et musice rationis vi-
lissimum elementum aduertere
voluit. Et sic dum ad discenduz
se semper pauperem credidit: ad
docenduz: se fecit locupletissimū
Qui licet sapientissimus esset: se
nihil scire reputabat. propter qd
fuit illud dictuz cōmune Socra-
ticum. hoc scito: me nihil scire: vt
ait Macro. epistola. xxxv. et in pro-
logo biblie. vnde comentator su-
per paniam Ethicorum So-

R

Socrates gloriosa fugiebat: dicebat: q̄ semper: se nihil scire. Non igitur mirum si fuit sapiens: q̄ superne illustrationis luminositas qua ipse fuit illustratus s̄z dictos auctores: ingis studiositas iter: na humilitas. vite longeuitas inducunt sapientiam.

Capitulum tertium. De virtutum suarum multitudine et maturitate.

Non solū at̄ polluit sapientia: sed virtutibus phisicis et quasi inumeris. vnde historie tripartite li. vii. et post principium. Socrates apud grecos mirabilis castitate: iustitia alijsq̄ virtutibus: quem Plato mirabilis phis et trogus non solū tāq̄ deum habilem honorat: s̄z vltra hominem pronuntiat: ob scilicet virtutum heroicarum eminētia quib̄ homines sunt similes dijs vnde et ppter vite elegantiam dicebatur habere numen comitās vt dictum est. de virtutibus eius et matura granitate. Ali. gelius. li. ij. vbi. s̄. dicit: q̄ stare dicit Socrates pertinaci statu perdi atq̄ pnox. i. per diem et noctē. a summo lucis ortu vsq̄ ad solem alterum orientem: immobilis hisdē vestigijs: ore atq̄ oculis in eisdē locū directis: cogitabundus tāq̄ quodaz excessu mentis atq̄ animi facto a corpore. **Temperantia** quoq̄ tanta fuisse traditum est. vt fere vite sue tempora: valitudi

ne inoffensa vicerit. In illius pestilentie vastitate q̄ ciuitas Elthēnienis est vastata: his parcendi moderandiq̄ rationibus: et a voluptate dicitur caruisse: et salutates corporis retinuisse: vt nequa: q̄ fieret: comuni omnium clade obnoxius. hec ibi. Ex quibus p̄s q̄ grauis fuit maturitate: q̄ solidus stabilitate: q̄ modestus sobrietate. vnde Ali. geli. li. xx. post principium dicit. q̄ voluptas gustu et tactu sedissima est s̄m sapientes et huiusmodi libidines: coēs sunt hominib̄ et bestiis. Domini. n. cum sue et asino sunt comunes. Ideo dicebat Socrates: n̄lios propterea velle viuere: vt ederēt et biberent: se autēz bibere: et edere vt viueret. Moderata igitur parsimonia vsus est in predictis **Capitulum quartum. De eius mirabili patientia in multitudine impugnantium.**

Alietia v̄o mirabili fuit inuictus in omnib̄ sustinendis ait Sen. epistola lxx. Non inquit q̄: difficilia sunt multa scilicet non audemus: sed quia nō audemus: difficilia sunt Et si exemplum desideratis: accipite Socratem Socrate senē per oīa aspera factatum: inuictus tamen: et a paupertate: quaz grauiorem sibi onera domestica facebant: laboribus quos militares quoq̄ pertulit: q̄b̄ ille domi exercitus sue in vxorem morib̄

Veram: lingua petulantem: siue i
libros indociles: et matri quā pfi
similior: sic fere semper aut in
bello fuit: aut in tyrānide: aut in
libertate: bellis et tyrānide seuior
re viginti septem annis pugnatū
est: post finita arma: triginta tyrā
nia noxe dedita est ciuitas: eque
plerique inimici eius erant. Mo
tissima damnatione: est sub gra
uissimis hominib⁹ impleta obie
cta est et religionum violatio: et
iuentutis corruptela: quam im
mittere in deos: i patres in repu
blicā dictus est. post hec carcer
et venenū. Hec usque eo Socras
animum nō mouerūt et nec vul
tum quidez mouerūt. Illā mira
bilez laudē et singularez vsqz ad
extremū seruauit. Nec tristiores
quisqz nec alacriorem Socrate
vidit. Equalis fuit in tanta ineq
litate fortunē. hec ibi. et de his spar
sim in alijs multis locis. vñ Se
neca eplā. xxxv. dicit: qd triginta
tyrāni eū circūsteterūt nec i frige
re poterunt animū ei⁹. Et eplā
lxxvij. dicit: qd triginta diebus in
carcere et in expectatione mortis
exegit: non hoc aio tanqz mltas
species tā longuz tpus reciperet:
sz vt pberet se legibus: vt fruēdū
amicis extremuz Socrate daret.

¶ Cap. m. v. De patientia ei⁹ in su
stinendo ritas vxoris et familie
I persecutiones et molestias
habuerit: vt dictum est mirabilr

tamē patientis semper fuit. Fuges
enim molestiā passus est ab vxor
ribus. Sicut recitat Hieron⁹. S
Iouin. di. qd Socrates Xantipez
et Anthro neptem Aristidis du
as habebat vxores: Que cū cre
bro inter se litigarēt: et ille eas irri
dere solitus erat: qd propter se se
dissimulū hoīem simili naribus
recalua fronte: pilosis humeris:
repandis cruribus disceptarent:
nouissime vertunt in eū impetuz
et mulctatum fugientemqz diu p
secute sunt. Quodam vōtpe: cū
infinita cōuitia ex superiori loco
ingerēt Xantiipi restitisset: aqua
perfusus immūda: nihil aliū re
spondit qd terso capite sciebā in
quit: qd ista tonitrua hymber se
queretur. Et de eius patientia in
sustinēdo cōuitia vxoris. Alu. ge
lius lib. ij. dicit. qd cū Xanthiades
euz interrogaret: quare Xantipe
vxorem admodū morosam iur
giosam: et que die noctuqz mulie
ribus scatebat molestijs do
mī non abigeret: respondit. Luz
talem domi patior: insuesco et ex
erceor: vt ceterorum foris petu
lantiam et iniuriam facilius serā
virtuose ergo patientie fuit: qd mo
lestijs vtebatur ad exercitiuz nō
ad impatientie impetum. ¶ Itē
filios habebat predictę vxoris si
miles: vt dictum est supra. et ita
discipulos et sibi dissimiles et inobe
dientes: imo vt ait quidam sa
piens in tractatu suo: vxorem ha

A

B

buit scortatrices: et filios scortato-
res. Seruum etiam habebat di-
scolum: et sibi molestus: erga quem
etiam patiens fuit: ait Sen. ij. de
ira di. q. ira. i. vindicta siue pena
differenda est ad emendationes
ei⁹ qui debet puniri. An Socra-
tes seruo ait. Cedere te: nisi ira-
scerer. Admonitione serui in te-
pus sanius distulit. Illo tempore
se admonuit: cuius erat tempera-
tus affectus. Non enim ausus fuit
se ire committere. hec ibi. Multum
ergo fuit patiens in sustinendo vio-
lentias familie prope.

C

Capitulum. vi. De patientia ei⁹
in sustinendo iniurias illatas ab
alijs: et de sua modestia.

Tem patiens fuit in su-
stinendo iniurias ab alijs
illatas. Ait Sen. primo
de ira. Respicimus inquit ex-
empla eorum quorum patiamur lauda-
mus: ut Socratis: qui comedia-
rum publicatos in se spectatos
sales: et in bona parte accepit: risit:
q. non minus: q. cum vxore Xan-
tipe nqua immunda perfunderet.
Et ibidem li. iij. dicitur: q. iniuria-
rum alia est differenda: alia de-
cidenda: alia edomanda. Circu-
ferenda multis modis est ira: ple-
rumq. in risum iocumq. vertat So-
cratem enim collapho percussam
nihil dixisse fertur: q. molestum
esse: q. nescirent homines quan-
do cum galea prodire deberent.
Multum distulit suta passio-

D

nibus: qui sic se moderabat. Ait
sequitur ibi: q. in Socrate signu
ire erat: voce submittere: loq. par-
cias. Apparebat tunc ille sibi ob-
stare. Deprehendebatur itaq. a
familiaribus et coarguebat: nec
erat exprobratio illi latitantis ire
ingrata. Ideo quando sentiebat:
se habere occasionem irascendi.
fistebat et laborabat: ut ratione co-
hiberet impetus: ait Tullius. liij.
tuscu. q. in fine. Qui a natura in-
quit dicitur iracundi aut inuidie:
a mala valitudine animi: sanabi-
le tñ est illud. s. malum: ut dicitur
de Socrate. Cum enim multa vi-
tia in conuentu collegisset in vno
zephyrus: se naturam ex forma
prospicere fatebatur. derisus e a
ceteris qui illa in Socrate vitia
non agnoscebant. ab ipso aut sub-
leuatur est dicens: illa sibi inesse, si-
gna sed ratione a se deiecta. Quasi
dicat. Naturali sibi inerant passio-
nes: sed eas ratione copibuerat et
domauerat. Jo. Male. lib. ij. dicit.
q. inter alia Socratis magna: il-
lud preclarum est: q. in eodem
vultus tenore etiam aduersis in-
terpolantibus persistit.

E

Capitulum. vii. Qualiter fuit
inuitus a molestijs exteriorib⁹.

Sicut autem inuit⁹ fuit
a molestijs hominum: ut
dictum est a Sen. sic fu-
it inuitus a molestijs paupertatis:
ut habitum est a Sen. Fuit enim
omnium mundalium contemptor

F

sicut et alij philosophi: et multo amplius ex quo fuit magister et princeps philosophorum: ait Tullius v. tuf. q. loquens de contemptu omnium a philosophis habito. Deus inquit philosophi omnium disciplinarum nisi quos a recta ratione natura vitiosa detorqueret: eodem hoc animo fuerunt: siue esse potuerunt Socrates inquit cum magna sibi vis auri et argenti ferret: quod multa inquit non desidero. Quasi dicat nec ampliora desidero. Omnia enim dimisit Socrates ait Hiero. super Arist. c. xix. l. non debito fine: quod non propter Christum. Et licet sic omnia dimisisset non tamen importune petebat etiam necessaria: ait Seneca. vii. de beneficiis. di. c. xviii. Cum homines loquerentur de rebus emendis: ait Socrates audientibus amicis. Emissemus palium: si nummos haberet: neminem poposcit: omnes admouit. et concludit quod propter acerbos exactores repetere prohibemus: non ut nunc fiat sed ut parce fiat.

Capitulum octauum. De contemptu pompae secularium.

Item licet indigeret: non tamen importune ingerebat se ad magnates: nec inuitationibus eorum acquiescebat: ait Seneca. v. de beneficiis. c. iiii. di. quod Archelaus rex rogauit Socratem: ut ad se veniret: dixisseque Socrates creditur: se ad illum nolle venire a quo beneficia acciperet

cum illi reddere paria non posset. Et ibi opponit Seneca. qualiter ait Boetius. Cum ille daturus esset aurum et argentum: recepturus scilicet contemptum vtriusque: quod scilicet esset maius? Item poterat referre gratias quod maior esset? Item poterat eum docere multa: et docere regnare: quod etiam esset maius beneficium. et respondet: quod hoc dixit vir faceret: et cuius per figuras sermo procederet: derisorium omnium maxime potentium. Maluit enim: illa versute negare quod contumaciter: aut superbe. Item timuit fortasse: ne quid cogeretur accipere quod nolle: timuit ne quod indignum Socrate acciperet. sed dicet aliquis. Megasset si vellet. sed tunc instigasset in se regem insolentem: et omnia sua exterminare valentem. Sequitur. vis scire: quod vere voluerit? Moluit ire ad voluntariam seruitutem is cuius libertatem ciuitas libera ferre non potuit. hec ibi. ex quibus patet quod seruitus est acquiescere inuitationibus magnatum: et eas suscipere.

Capitulum nonum. De utilitate sue doctrine.

Item fuit benignus et pius remissor mercedum sine pecunie sibi debitarum: ait Seneca. primo de beneficiis. c. vi. di. Socrati cum multi pro suis facultatibus multa offerrent: ethnicus pauper auditor: nihil inquit dignum te quod dare possum inuenio: et hoc vno modo pauperem me sentio.

H

I

K Itaq; do tibi vñz quod habeo
scilicet meipsum. Hoc munus ro
go qualectiq; est boni consulas:
cogitesq; alios cū tibi multū da
rent plus sibi reliquisse. Cui So
crates. Quid nī tu inquit magnū
mibi munus dederis: nisi forte
te paruo extimas. Habeo itaq;
vt te tibi meliorem reddaz q̄ ac
cipio. hec ibi. Ex quibus patet et
discipuli probitas: q̄ se dedit pro
sapientia habenda: cum nō ha
beret bona fortune prout dicit ibi
Sene. di. q̄ q̄ non poterat dare
dōa: fortune: de suo dedit: precii
sui fec. Inuēit enī quomō So
cratem sibi daret. Item pz magi
stri bonitas: qui non desideravit
pecuniā sed discipuli profectū. ex
predictis patet: q̄ ex quo fuit vir
tutibus tam venerandus: sapia
tam predictus: et moribus: taz o
natus: q̄ aptus fuit ad alios do
cendos: et mores aliorū corrigē
dos: Propter qd̄ auditores eius
profecerunt: ait Sen. ep̄la. vi. di.
plus homines oculis q̄ aurib⁹
credunt. Longus iter est p̄ prece
pta: breue. et efficax per exempla
Sequitur. Plato et Aristoteles
et omnis turba sapientū plus ex
moribus q̄ ex verbis Socratis
traxerunt.

L Capitulum. x. de eius rectitu
dine. In iudicando.

Deo fuit ydone⁹ ad do
cendū: q̄ fuit rectus in
sententijs et iudicijs. fm

enim rei veritatem iudicabat et
sententiabat: ait Tullius loquēs
de eo. v. tul. q. di. Princeps phi
losophie. s. Socrates diserebat:
qualis cuiusq; affectus eēt: tales
esse hominem. Qualis autē ip̄e
homo esset: talem eius eē ofones
Recte enim iudicabat sine per
sonarum acceptione. vñ ibi Tu
lius dicit: q̄ Socrates in So
gia cū ab eo esset quesitum: Ar
chelaū perdidisse filium: qui cuz
fortunatissim⁹ esset: nōne beatus
putaret. Ait. Scio inquit. Nūq̄
cū eo locutus sum? Et illi. Num
aliter hoc scire potes: cum sit rex
magnus persarū? Nullo modo
inquit: cū ignorem q̄ sit doctus
q̄ bonus. Ibiq; cōcludit auctor
bonos esse beatos: improbos eē
miseros. Miser enī Archelaus
scilicet ille potens si iniust⁹. Nō
ergo iudicabat. nec p̄ferebat ho
mines alijs ob eminentiā bono
rum exteriorū: sed ob prestantiā
bonorum interiorū. i. sapientie
et virtutis. Ait Tullius. iij. tusc. q.
q̄ Socrates Alcibiadi qui erat
potens et diues: cū persuasisz ne
q̄ Alcibiadem summo loco
natum et q̄ vis bairuz: interesse
autē vt se Alcibiades affligeret
lacrimansq; Socrati supplex eēt
vt sibi virtuti traderet: turpitudi
nēq; depelleret. Quasi dicat. Nū
hil intererat inter ipsū et inferio
rem vñde essent homines scilicet
tantum interesse: si maiorem vir
tutem

M

N

2 4

Cōpendiloquii.

ntem haberet contrariumq; de
pelleret.

Capitulum vndecimum. De
contemptu deoz pro quo passus
est mortem.

Eam autē rectus fuit iudi

q cādo deos nullo modo
adorādos: propter quod

nolebat iurare per deos: ait Ter-
tuli⁹. c. xij. Taceo de philosophis

Socrate contentus: qui in cōm-
muniā deorum quercuz: et hyr-

cum: et canem deierabat. Sz p-
pterea damnatus est Socrates

quia deos destruebat. Et Augu-
de vera religione. c. i. ait Socra-

tes audatior ceteris phibetur: iu-
rando per canem quēlibet: et lapi-

dem: et quicquid iuraturū esset in
pmpu: et quasi ad manū occur-

risset. Credo: q; intelligebat qua-
liāq; opera nature: que admi-

nistrante diuina prouidentia gi-
gnerentur: multo q; hominum

et quozūlibet opificiū esse meliora
et ideo diuinis honorib⁹ dignio-

ra: q; ea que in templis celebra-
bantur. hec ibi. vnde pro hac ve-

ritate: mortē passus est. Iō prio-
de consol. c. iij. ait philosophia al-

loquens Boetium: q; preceptor
Platonis. s. Socrates iniuste vi-

toriam mortis me astante scilicet
philosophia promeruit: vbi dicit

expositor: q; q; noluit iurare per
deos. s. Aspolicē et alios: missus

est in carcerē: cōpulsusq; bibere
herbam venenatā est. Constā

ergo et rect⁹ in sentētijs suis fuit.

Capitulum duodecimum. De

sapientia eius in consilijs dādīs.

In consilijs autē dādīs:

i et hominibus docēdis
fuit veridicus. De cuius

dictis et consilijs Hale. li. vij. c. i.

dicit. Socrates: humane sapien-

tie quasi quoddam terrestre ora-

culum: nihil ultra petendū a dijs

immortalibus arbitrabatur: q; v-

ut bona tribuerent: q; hij demuz

scirent quid vnicuiq; esset vtile:

nos autem plerūq; id votis ex-

petere: qd non impetrasse: meū⁹

foret. Et enumerat ibi illa: sic sūt

diuitie: honores: regna: splēdida

conlugia que multis nocent. Et

ibi Socrates expedita et compē-

diaria via eos ad gloriā perue-

nire dicebat: qui id agerent: vt q;

les videri vellent: tales eēt. Itē

Tulius primo de offi. c. xij. Cō-

pendiaria est via ad gloriā: vt

qualis quisq; haberi veller: talis

esset. Itē Hale. vbi. s. dicit: q;

Socrates consultus a quodam

adolescente vtruz vxorē duceret

an omnino abstineret: respondit

Atrūq; .i. quodcūq; faceret: se

acturum pniā. Minc inquit so-

litudō et orbitas. s. si non duceret

illinc. ppterea sollicitudo. s. si du-

ceret. Et de hoc in comunilogo:

vbi de matrimonio. Et ibi Hale.

dicit: q; cuz vxor eius clamaret:

cū innocentem peritūruz. quod

inquit ille innocētī mīpī morā sa-

titus et dixisti: Quasi dicat. Melius est mori innocens quam nocere. Et ibi dicitur: quod neminem dum viueret: beatum debere dici asseruit. Et ibidem. Cum videret quendam merentem: ducens eum in arcem ait. Oculos circumfer in has partes et cogita quod multi luctus fuerunt futuri super his. Admitte. id est. dimitte: mortalium incommoda tamquam propterea desistere. Item ibidem. Ex dictis suis colligitur: non oportere nos que fortuita patimur precipue et intolerabilis amaritudinis iudicare. Idem interrogatus quid ex bonis suis secum ferret: omnia inquit bona mea porto mecum id est virtutes et sapientiam. Bona eius exteriora non dicebat sua. hec ibi sapienter aures respondit querenti: quare sibi peregrinationes non perdesse: ait Sene. epistola. xxvi. Quid miraris inquit: nihil tibi peregrinationes prodesse cum te totum circumfers: premit te eadem causa que expulit. Quid terrarum novitas iuuare potest: Quia cognitio urbium et locorum: In irritum cedit ista iactatio. Queris: quare te fuga ista non adiuvet. cum fugis onus animi deponendus est. Non tibi aliter ullus proderit locus. hec ibi. Item de sapientiali sua responsione. Politi. libro. v. c. vi. dicit Socrates querenti: quomodo quis famam optimam compareret: si gesserit inquit optima: et locutus fuerit pauca.

Capitulum. decimūtertiu. De egregia eius sententia et dictis.

Et dictis notabilibus et proverbijs recitatur in tractatu de speculo. quod ante sole consilium: occidente: contrarium cogitandum. Elige sic alienum: ut tuum non obliuiscaris negotium. Melior consilium sequitur penitentia. Cum amicis: breues orationes: longas amicitias oportet habere. Negat sibi ipsi: quod difficile est petiti: principium amicitie est bene loqui. Contraria consilio ira et festinatio. Malum alienum tuum ne feceris gaudium. Exordium inimicitarum maledicere. Amicus raro acquiritur: cito amittitur. Fallere potest quis famam: conscientiam nunquam. Nulli imponas: quod ipse pati non poteris. Hoc exhibe quod tibi velis exhiberi. Absentem lauda: presentem minime. Sepultus apud te sit sermo quem solus audieris. Si bene egeris: tibi persone auctoritatem dabis. Hec fuerunt dicta Socratis prout dicit compilator: illius tractatus. Et de quibusdam horum in tractatu de dictis philosophorum: ubi et alia recitant. Aut inquit Socrates: patientia est miseriarum portus. Idem: Que concessit fortuna temperet iniuria: quod iniuria inuenit temperet moderantia. Si enim fortune licentiam auxeris: minuis gloriam. Et ibi dicitur quod cum Socrates hospites su-

os satis tenui cena suscipere para
 ret: et ei⁹ amicus hoc sibi intima
 fet: respondit. Si boni sunt equa
 nimiter ferent. si mali non est cu
 randum: Ibidem Socrates: cū
 quidam ex ei⁹ doctrina bene me
 riti discipuli discerent: rogantes
 eum ut aliquod preceptum ordi
 nande vite perciperent: iussit eos
 in diversorium secum ire: vxores
 qz in superioribus constitutā vo
 cans: iussit. ut vasa melle et oleo
 plena eiceret. Qd statim fecit. Ad
 mirantibusqz illis ait. Si hanc i
 domibus vestris potestatem ha
 bueritis: beatam vitam dispone
 tis. Quasi dicat. Luz in domibus
 vestris: omnes vobis obedierit
 vitam quietam: et sic beatam du
 cetis. ¶ De oraculo dō Socras
 Poli. li. vij. c. xvij. Socraticum
 fertur oraculum: neminem locu
 pletē fieri ut doceat: nisi se ad do
 cendum pauperem et egenū cre
 dat. Et non solum predictis vīr
 tutib⁹ predict⁹ fuit: sed etiam in sui
 regimine puidus. Nam et studio
 sos labores: et seriosos: hōesto so
 latio temperabat. Ait Gal. li. viij.
 c. viij. qz Socrates non erubuit
 cum imposta irundine crurib⁹
 suis cum paruulis filioliis lude
 re et a fantipe vxore risus. i. derisus
 est: cum tamen nullā sapiētie par
 tem dē ignorasse: prout dē ibi. c.
 xij. Interdum enim octari sapiē
 ti familiari est: nō ut virtutis exer
 citium evanescat: sed ut magis vi

geat: et quodammodo recreetur
 ut dicitur ibi. Qualiter autem re
 gebat se vtendo alimentis: ait Tu
 li⁹. v. tus. q. vi. Socratem ferunt
 cum vsqz in vesperam cōtenti⁹
 ambulare: quesitumqz esset ab
 eo quare id faceret: respondisse:
 qz melius cenaret: obsonare am
 bulando famez: Quod creditur
 fecisse non ut plus cenaret s3 sani
 us. i. post famem. ¶ Qualiter at
 mūdo utebat quasi non utens pz
 ex eius responsione ibidem: vbi
 dē: qz interrogat⁹ cuiatem se di
 ceret: mūdānum inquit. i. totius
 mundi incolam et ciuem: nullaz
 sibi partem appropriando: sed q
 si peregrinum se reputando: qua
 les se reputabant philosophi no
 biles sicut dē ibi. De imutabili qz
 constantia eius patet. s. in par
 te dē qua Gal. li. iij. c. vi. di. qz So
 crates resistit toti multitudini: ne
 decem pretores occiderent.
 ¶ Caplm decimū quartū. De
 eius constantia in morte: et de
 his que fuerunt circa euz tempe
 mortis.

Constantia dō sua i su
 stinendo mortem tactus
 est: De qua Sen. ad hel
 blam. Socrates inquit rodē vul
 tu quo triginta tyrānos solus ali
 quando in ordinē redegerat: car
 cerem intrauit: ignominiam ipsi
 loco detractus. Neqz enīz po
 terat carcer videri in quo Socra
 tes erat. ¶ Qualiter antez se ha

buit ante mortē narrat Sen. lib. de providentia post principium: di. q. Socrates pononem illam publice mixtam non aliter q. me dicamentum immortalitatis obduxit. et de morte disputavit vsq. ad ipsam. De causa mortis et modo dicit expositio super Boetius de disciplina scoliarum. c. viij. super illud. Amicus inquinato gaudet successore. Amicus inquit fuit discipulus Socratis: q. Socratem accusavit de eo: q. fecerat librum de deo: et non de dijs. Unde et compulsum est aurire herbam venenatam: qua hausta in nomine illius dei: non est mortuus. Iterum compulsum haurire in noie deorum mortuus est: Ex quo patuit apud eos: illum deus potentiorē esse dijs. Sen. epistola. lxx. Calix venenatus Socratem trāstulit e carcere in celum. s. fm estimatione eorum: Et de eius constantia in predictis dī in principio Phedronis vbi inquit Methoraces a Phedrone de eis que acta sūt circa Socratez die qua bibit sarnatum et mortuus est. Et ille di. q. ad eū ingressi inuenerunt Xanthipem vxorem eius tenentēz puerum: que exclamauit et ait: que- dam vt mulieres dicere assolent. Et ille aspiciens in Tritonez: abi- gito inquit illaz. Sicq. fecerunt et multis interpositis questionibus in fi. intuitus hominem. s. qui se- rebat sarnatam ait. Tu horz gna-

rus dic qd oportet facere. Nihil aliud ait ille: q. bibentem deambulare vsq. quo grauedo in cru- ribus fiat: de hinc recubare. Et porrexit calices Socrati. Qui res- piciens et valde propitiū nihil tre- mens neq. varians: neq. corpo- ris: neq. coloris: neq. vultus: imo velut consueuerat respiciens in ho- minem qd inquit de hoc poculo Ad auricndū sufficit: nec ne? Tā- tum insit omnino q. tum estima- mus ad mensuram bibere. Se- quit. Dicens ista. et pariter susti- nēs: ilartter et facile bibit. hec ille vbi et multa de dictis ei et gestis in morte.

Capitulum decimūquintū. De sō- no eius ante mortem.

Et somno autes suo pri- sua morte. Tul. d. diuina- tione. lib. i. c. xi. Est apud

Platonem: q. cum Socrates esset in custodia publica vixit Tri- toni suo familiari: se post diez ter- tiū moriturum: vidisseq. in som- nis pulchritudine eximia seminā que se ex nomine vocans dice- ret Homericeum quendam hu- iusmodi versum Tertia tychile tempestas leta leuabit. Quod vt dictū ē: sic scribit p. gisse. hec ibi. Capitulum d. c. xij. De ei- honore post mortē: et de puni- tio ne accusatorū eius.

Et honore vō sibi exhi- bito post mortē ait Ter- tul. c. xij. q. postq. So-

Compendio loquii.

erates damnatus est qz deos destruebat: cū penitentia sine Athenienses criminatores Socratis postea affligerunt: et eius ymagines auream in templo collocauerunt. Hec ibi. Et merito fuerunt ducti penitentia: qz vt dicit Comentarior Ethic. v. Socrates accusatus dixit. Socratem Athenienses damnare possunt et occidere: iustificare non possunt. Et idem Comentarior Ethic. i. Socrates in virtute et sapia viuens iniusta vindicta mortem proponens.

¶ Capitulum decimum septimum. De eius etate.

¶ Quantum autem Socrates vixit. Tullius de senectute. c. ij. ait cum cum paena vetica qui inscribitur: librum nonagesimo quarto anno scripsisset de vixit quinquēniū postea. ¶ Capitulum: decimū octauum. De eius responsione querenti de sepultura.

¶ In responsione quoque sua de sepultura: narrat Tullius. i. iul. q. an si. Socrates inquit: cum de immortalitate animarum disputasset: et tempus moriendi vrgeret: rogatus a tritone quemadmodum sepeliri vellet: multam inquit vere operam amici frustra consumpsi. Tritoni enim nostro non persuasi. scilicet adhuc me adulaturum: neque quicquam me hic relictum. Veritatem Triton si me assequi poteris: aut si cum viceris:

vt tibi videbit sepellito. Sed me credo nemo vestrum cum hinc excessero consequetur. hec ille. Quasi dicat. Mihi de me hic reliquas sed me totum mecum afferam. ¶ Capitulum decimū nonū. Quo tempore natus et mortuus.

¶ Hoc vero tempore natus est Socrates. scilicet tempore Xerxis regis dicitur in hystoria scol. super librum Iudith. quo etiam tempore mortuus. scilicet in diebus Alueri dicitur ibidem super Hester. Quamvis ergo virtutibus philosophicis: et operibus imitabilibus floruit dictus philosophus.

¶ Capitulum. vigesimum. Quod tres sunt vocati Socrates.

¶ Tunc piget error: in nomine tres fuerunt vocati hoc nomine Socrates. vnus. scilicet predictus: de quo premissa dicta sunt. ¶ Secundus Socrates grecus orator. de quo. i. Saturnalis. in principio cuius egregium dictum ibi recitat. Cum enim in conuiuio a sodalibus hortaretur: vt aliquid in medium eloquentie sue fonte proponeret. respondit. Que presens locus exigit et tempus ego non calleo: et que ego calleo: nec loco sunt apta nec tempori. Tamen proli. in prologo dicit simile dictum de Socrate: quando fuit a se quesitum quare non in forensibus negotiis versaretur. ¶ Tertius Socrates fuit vnus de tribus compilatoribus hystorie tripartite. Fuit enim co-

pilata a Solomono. Theodori
co. 7 Socrate hystoricis grecis.
Iō dñ hystoria tripartita. Que
trāsata est sub epiphania prout
dñ in prologo primo.

¶ Quarta dist. de vita platōis.

¶ Caplin primū. De eius origi
ne: 7 deis que acciderūt circa cū
post eius oram.

Albinis his d vita 7 di
ctis Socratis sequitur

b de vita 7 dictis Pla
tonis cuius magister
fuisse Socrates pht-

betur: 7 inter discipulos eius nō
quidem imerito excellentissima
gloria claruit que omnio ceteros
obscuraret. Qui cum esset Athe
niēsis: honesto apd suos loco na
tus: 7 ingenio mirabili longe su
os condiscipulos anteciret: paruz
tamē putans perficiēde philoso
phie sufficere seipsum ad Socra
ticam disciplinam: longe lateqz
quantum potuit peregrinatus est
quantūqz versus cum alicuius
nobilitate scientie percipiende fa
ma rapiebat: put dicit Aug. viij.
de ci. c. iij. De origie quoqz Pla
tonis recitat Hiero. i. contra Iu
uinianum opintonem antiquo: ū
philosophorum licet erroneam.
Spegippus sororis Platonis fi
lius 7 Cleanter in laudem Pla
tonis: 7 Anaxilides lib. ij. philo
sophie peritorem: matrē Pla
tonis fantasmate Apollinis opps
sam serunt: 7 sapientie pñcipez

nō aliter q de partu virginis edi
tum. Qualiter autem exanē apū
descendit super os eius cum esset
in cunis Tullius. i. de diuinatiōe.
c. xvj. At Platonem inquit cum in
cunis paruulo dormienti apes in
labellis confedisissent: responlū est
singulari illum suauitate oratio
nis fore. Ita futura eloquentia p
nisa in infante est. Idem ait Al.
li. i. c. iij.

¶ Capiculum secundum De sō
nio matris de eo: 7 de eius noie.

b E somnio autēz Socra
tis nocte antequam fuit
Plato ad eum addu
ctus nec non 7 de parentib⁹ eius
7 alijs notabilibus narrat li. q dñ
funda. Plato inquit Aristidis fi
lius a Solone trahentis gen⁹ hy
storiatum est. Et q ex quadaz vi
sione diuina mater Platonis p
gnans facta: peperit Platonem
Philosophatus est autem So
cratem 7 sermo est videtur So
cratē nocte qua tradit⁹ ē ei Pla
to Lignum ipsi⁹ genibus super
sedentem. Appellabat autēz Ari
stoteles: sed propter latum an pe
ctus: Plato nominat⁹ est. Alij
tamen dicunt propter latum esse
in sermonibus.

¶ Caplin tertiū. De eius pegri
natione pro accrenda phia: 7 de
eius studiositate.

b E laboriosa sua peregr
natione: 7 sedula studio
sitate Aug. vbi. s. dicit q

N

O

Cōpendiloqui.

P In egypto didicit & cumq; illic ha-
beant: & docebantur. Et inde in
eas Italiae partes veniens ubi pi-
tagoreorum fama celebrabatur
quicqd Italiae philosophie tunc
florebat auditis eminentioribus
& doctoribus facillime compre-
hendit. Et qd Socratem specia-
liter diligebat: eum loquentem fa-
ciens fere in omnibus sermoni-
bus suis etiā ea que vel ab alijs
dedicerat: vel ipse quanta potue-
rat diligentia viderat cum illis le-
pore & moralibus disciplinis ibi
temperavit. hec ibi. Et de Pla-
tone: & eius virtutibus: facundia
origine & peregrinatione pro sa-
pientia acquirenda Val. multuz
li. viij. c. vij. dicit. qd Plato pce-
ptorem Socratem sortitus ē ho-
minem doctrine fertilissimuz. Et
sic de multis que ibi enumerat: &
specialiter de sua peregrinatione
Et de hoc multum Poli. li. vij.
c. v. & sumit de tractatu q dē vita
Platonis. Ubi dē q teste Apu-
leo Plato prius Aristoniles di-
ctus est: deinde a latitudine pecto-
ris: Plato. Et in tantam eminē-
tiā philosophie: vigore animi: &
Q studij exercitio oīq; morum ve-
nustate & copia subuectus est: ut
quasi in throno sapientie residēs
precepta quedā: auctoritate qua-
dam nixus sit tam antecessorib;
q; successoribus imperare &c. Et
sequit ibi. Aliquorum opinio de
ei cōceptu & origine. s. qd Elppol

linis figuratio se matrī eius per-
xioni miscuit: ut dictum est. Et
post. Doctores habuit in prima
litteratura Dionysius: in palestra
Aristonem Argis oriundū: tan-
tosq; progressus sibi exercitatio
contulit: ut phitie luctando: certa-
mina inuenerit: picture non asp-
natus artes Tragedis quoq; & di-
uinationib; se vtilem finxit: Ita
q; carminum confidentia elat;
se creatorem profiteri cupiebat:
nisi Socrates humilitate ei; cu-
pidinis ab animo eius expulisset
& vere laudis gloriam ei curasset
ingerere. Et antea quidem He-
racliti secta fuerat imbutus. verū
cum Socrati se dedisset: non in-
genio & doctrina ceteros Socra-
ticos viciit: sed etiā labore & elegā-
tia sapientiaz illustravit: eiusq; re-
cta assertionē sensuum verborū
plurimum adhibuit dignitatis.
Socrate quoq; excedente: se ad
pictagore cōtulit disciplinā. Quā
R & si ratione diligenti & magnifica
videbat instructam rerum tamē
continentiam & castitatem cupie-
bat imitari. Deinde Theodoruz
Cremensem adiit: ut geometriā
disceret. Inde egyptum petijt: ut
astrologie vacaret. Abiq; a plerisq;
q; credit didicisse oracula. ppha-
rum. Unde rursus in Italiam re-
diit: & Pictagoreum tarentinuz
Architaz secutus est: atq; ad In-
dos. Medos: magos animū in-
tendisset: nisi eum procedere ve-

tuissent bella chaetica: que apud
magos philosophos admiratiōi
fuerāt: In libris suis collegit vni
uersa. Docens prim^o. studia phi
losophie non esse contraria: sed i
uicē necessaria sibi. eoque mutuis
auxilijs vniuersa p̄sistunt. **S**ul
ti auditorum eius virtusq; sexus
in philosophia floruerunt. Pa
trimonium in hortulo q; Alcha
demie iunctus erat duobus mi
nistris et phateram: qua dijs sup
plicabat reliquit. Aurum tantum
habuit: q̄tū puer in auricula ge
stauerat in nobilitatis insigne.
Capitulum quartū: De triplici ei⁹
aduentu in Sciciliam.

Res aduentus ei⁹ i Sci
ciliam mali diuersis opi
nionibus carpant. s. p̄io
vthystoriam nature cerneret in
ethna: et incendiorum intelligeret
rationem illuc profect⁹ est. Secū
do petiit Dionisij: vt Syracusa
nis assisteret: et vt municipalis p
uincie illi⁹: doceret leges. Tercio:
vt fugientem Dyonem restituere
patrie sue venia ad Dionisio impe
trata. Sed in his omnibus adeo
diligens fuit: vt a studijs aut offi
cijs philosophie nullo vnq; teni
pore suspēderet. hec ibi. Et de sua
peregrinatione pro philosophia
acquirenda Hiero. epistola. xxxv.
et in prologo biblie. Legimus in
quit: quosdam lustrasse provinci
as. et. Abi ponit exēplū de Platō

tagora et Platone. Et de hoc i di
cto li. qui d̄r Suda habet: q; ter
Plato venit in Sciciliam ad ty
rānos Dionisios et venditus est
a tyranno. ait Plinius. li. vij. c.
xxxvj. tamen de honore sibi exhi
bito a prefato Dionisio tyranno:
dicit: q; Platoni sapientie antisti
ti Dionisius tyrannus alias seui
tie superbieq; natus victataz na
uem misit obutam: ipseq; quadri
gis albis egredientem suscepit.
Patet ergo ex dictis q̄tū sapiētā
dilexit: q̄tumq; pro ea laborauit
ac q̄ dignus ipsa sapientia fuit. et
tantū in sapientia profecit: q; di
cebatur quidaz de⁹ philosophor
ait Tullius d̄ vita deorum. li. ij. c.
xviij. et Augus. iij. contra Julia
num ante fi. Cicero inquit voca
uit Platonem deū philoso pho
rum. Unde de ipso Poli. vbi. s.
dicit q; non solum Heroū virtu
tib⁹ prestitt: sed etiaz equiperasse
dictus est deorum potestates.
Capitulum quintū. De ei⁹ ab
stinencia: et mortificatione carna
lium voluptatum.

Esuis autem virtutib⁹
varijs patet in diuersis
libris Suit enim abstine
tia moderatus et ideo non labori
bus fractus sed vita longeu⁹: ait
Sen. epla. lxxi. Plato ipse ad se
nectutē se diligētia protulit. Erat
quidem corp⁹ validū: et forte: sor
tutus est. Illi nomen latundo pe

Compendio loquii.

etoris fecerat: sed navigationes atq; pericula multum detraxerāt de viribus. Parsimonia tamen rerum que auiditates euocant modus et diligens tutela p̄durit illum ad senectutem: multis prohibentibus causis. Hec ibi: Et d̄ sua moderantia Tul. v. iul. q. In telliges inquit: q; voluptates maxime sequuntur eos minime sequi locunditatem: q; victas in deserto non in facietate est. vñ Thimicum clarum hoīem Athenis: et principem ciuitatis ferunt: cuz cenasset apud Platonem eoq; conuiuii delectatus esset vidisset Platonem postridie dixisse vestre quidem cene non solū in presentiarum: sed etiam postera die iocūde sunt hec ibi. Quasi dicat. Ex cenis vestris non grauat homo crapula et ebrietate: nec mente impedit. Item fuit mortificatione libidinum: et concupiscentiarum sibi et alijs austerus. At Hiero. contra Iovinianū. Plato cum esset diues pro tempore et p̄ditione: et thoros ei⁹ Diogenes intulenti pedibus conculcaret: elegit Academia: vt posset vacare philosophiæ: villam ab vrbe procul non solum desertam: s; et pestilentem: vt cura et assiduitate morborum: libidinis imper⁹ frangeretur: Discipuliq; eius nullam aliam sentirent voluptatem: nisi earum rerum quas discerent. Est enim via omnibus p̄clusa disci

plinis: si comes sapientie sobrietas amouetur. Quam viq; tenere non possunt q; clamitant omnia siccis duras esse p̄posita. An et ipse Plato ait: philosophiā esse meditationē moriendi: ait Macrobius lib. i. c. xxxi. Qui Plato duas mortes hominū nouit: vnā aīe: alteram animalis. Sed et ipsius animalis duas asserit mortes: quarum vnā natura: alterā virtutes parant. Homo enī moritur: cum anima corpus relinquit solum lege nature. Mori etiā dicit: cum anima aduc in corpore constituta: corporeas illecebras philosophia docente contēpnit: et cupiditatum bulces insidias: reliquasq; anime exiit passiones. Sequit. Hanc mortē dicit Plato esse philosophis appetendam hec ibi. Ex dieq; patet: qualr mortificabat illecebras: et mortificari suadebat: et qualiter eius senectia cum euangelica et apostolica concordabat.

Capitulum sextū. De contemptu mundialium ab eo.

Tem fuit cōtemptu omnium mundialium perfectus: prout dicuntur philosophi perfecti. Nullus enī est perfectus simpliciter absq; diuina gratia perficiēte. At Hiero. vbi s. Platonici et Stoici in templorum victis et porticibus versabant: vt admōiti angustioris habitaculi sanctitate: nihil aliud q; de virtutibus

Z

C

D

de virtutibus cogitarent. Et constat q^d Platonici exemplo et documento magistri sui Platonis hoc faciebāt. Unde in dicto libro qui d^r Suda d^r: q^d Plato conuersat⁹ est in Achademia docēs. Sed ipse / Plato pauper erat: et solū in achademia possedit ortū que pars minima erat successor⁹. Itas autem prope ante atria: aurea tria numismata reddebat. Totus autem questus posterius nulle vel plura parum augmentatus est hic s^m viuoꝝ tempoꝝa hominum et successorum philosophoꝝum alijs morientibus: et per testamenta relinquentibus phantibus occasiōe eius: que in phica vita est scola et quicquid. hec ille. Ex quibus patet: q^d habitatio eius erat modica et pestilens: siue tempestuosa: et ab alijs philosophantibus relicta. modiceq^{ue} ab eo dilecta.

C Capitulum. vij. de edomatione passionum interiorum.

Item domatione passionum interiorum: et redactione earūdeꝝ sub lege rationis fuit moderatus: put dicit Sen. de eo. liij. de ira. vbi ait q^d maximum remedium ire est dilatio vt primū eius seruoꝝ relāguescat: et caligo que mentes premit aut decidat: aut minus densa sit. Quedam enim ex his que precipites ferebant: hora nec tantum dies molliet: et apparebu iā

D

indiciū non ira quicquid vult Sequitur. Nil in fluctu cernit. Nō potuit ipetrare a seipso. Plato. cum seruo irascere. sed ponere illum statim tunicam: et prebere scapulis verberibus: isuper sua manu ipse censurus. post intelligens: se irasci: cum sustulerat manum: suspensam detinebat: et stabat: percussuro similis. Interrogatus ab amico qui forte intraverat quid ageret: exigo inq^t penas ab homine iracundus: velut stupens: gestū illū seuituri deffor me seruabit sapiēt viro: oblitus iam serui: quia alium quem potius castigaret inuenerat. Itaq^{ue} abstulit sibi in seruum potestates et ob peccatū quoddāz cōmotio: nem. Tu inquit spegippe seruulū istum verberibus obiurga: nam ego irasco: ob hoc nō cecidi. ppter q^d alius cecidisset. Irasco: tibi plus facias q^m oportet. Libetius faciam: non sit ille seruus in eius potestate qui in sua non est. hec ibi. Datet ergo ex dictis q^uliter suis dominabatur passionib⁹ et maluit se castigare q^m aliū: et q^d alij contempsit castigationis modum: vt iustitiam seruaret.

C Capitulum octauum. De sua maturitate et exteriori puerlatōe

Item maturitate conuersationis exterioris et gestus fuit modestus propter quāz modestiaz prebebat exemplū virtuosa discipulis. Unde

?

Cōpendiloquii.

F Sen. ij. de ira dicit: q̄ p̄ceptores pedagogosq̄ placidos pueris cōuenit dari. Omne enim quod tenerum est in eorum similitudine crescit nutritū. Apud Platonē inquit puer educatus: cū ad patrem relatus vociferantem videret patrem: nūq̄ inquit apud Platonē hoc vidi. Non dubito quā citius imitatus sit patrē q̄ Platonē scilicet si esset apud eū educatus. Ex quo patet et doctoris matura honestas: et educationis apud talem vtilitas.

Capitulum nonum. De eius gratitudine p̄ beneficijs.

Item fuit pro beneficijs gratus: et in diiudicatione discretus. Unde Sene. vi. de beneficijs. c. xij. Plato inquit cum flumen navi transisset nec ab eo quicquid portitor exigeret honori suo hoc datum credens: duxit positum illi esse apud Platonē officiū. Deinde paulo post: **G** dum aliū atq̄ alium gratis eadē transueheret sedulitate: negavit: illi iam apud Platonem positū officiū. Nam ut tibi inquit aliquid debeas pro eo quod prestas debes non tantum mihi p̄stare: sed tanq̄ mihi. Nō potes ob id quicquid appellare quod spargis in populum. Quid ergo? Nihil tibi debet tanq̄ ab vno: nihil tibi cū omnibus soluiam: quod tibi cū omnibus debeo. Ex quo patet et sua grauitudo pro beneficio cō-

ter exhibito.

Capitulum. x. de veritate eius in docendo: et q̄ beatus Augu. Platonicos p̄tulit omnib⁹ alijs philosophis.

Eaz vō veridic⁹ fuit in q̄ doctrina: sicut potest eē vera doctrina absq̄ lumine fidei: et q̄ propitius fuit in docendo: et propinquus veritati sacre scripture: ob quod p̄fert eum et sequaces eius Aug. alijs philosophis: patet ab eodē Aug. viij. de ci. c. iij. postq̄ enim mltā p̄misit de ipso Platōe: ait. Nūc satis sit commemorasse: Platonem determinasse finē boni esse fm virtutem viuere: et ei soli euenire posse qui noticiam dei habet et imitationē nec esse ob aliā cāz bñi. Id nō dubitat id eē philosophari: amare deum: Ipsū autē verum et summū bonū Plato dicit esse deum: ut tactum est. s. Et subdit. c. xi. recitatis dicq̄ platonis et platonicozum. Nūc inquit non imerito me platonicos philosophos elegisse: cū quibus agā in questione de qua agitur. Ideo hos potissime elegi quoniam de vno deo qui fecit celum et terras q̄to melius senserunt: tanto ceteris gloriosiores et illustriores habentur. Sequitur. Mirantur quidam cū audiunt vel legunt Platonem hec de deo sensisse: q̄ multum congruere veritati nre religionis agnoscūt.

H

I

Capitulum undecimū d' eius
tpe et etate.

Vnde nonnulli putāt: euz
quando perrexit in egyptum
audisse Hieremiā prophetam: vel scripturas propheticas
in eadem peregrinatione legisse: quorum opinionez in aliquibus libris meis posui. Sed diligenter supposita temporum ratio que cronica historia continetur Platonem indicat a tempore quo prophetauit hieremias centum fere annos postea natus fuisse. Qui cum octoginta vñ annos vixisset ab anno mortis eius vsqz ad tempus quo Ptolomeus rex egypti scripturas propheticas per septuaginta viros hebreos interpretandas habendasqz curauit: anni reperiuntur sexaginta. Quapropter in ipsa peregrinatione sua Platonem nec Hieremiā videre potuit tanto ante defunctū nec prophetas legere: que nūdū erant in grecam linguam trāslate qua ipse pollebat: nisi forte qz fuit acerrimi studij et ingenij: sic egyptias: ita et istas per interpretem didicerit: non vt scribendo transferret: sicut Ptolomeus curauit: sed nec colloquendo quicquid cōtineret q̄tū capere posset adisceret. hec ibi. Et hoc estimat propter similitudinem verborum et concordiam que posuit Platon in principio thimei: que de cōstitutione mūdi conscripsit: cū ver

bis illis in principio genesis. In principio creauit deus celū et terram: prout ibi explanat Aug.

Capitulum duodecimū. De veritate euangelica cōtenta in libris Platonis.

Ep̄imo autem libro cōfessionum ante finem ait August. legisse se i libris Platonis principium euangelij Joannis. In principio erat v̄bū: et v̄bū erat apud deū. etc. Illud tamē non legit: verbum caro factum est: et habitauit in nobis: vt ait ibi. Sicut tamen dicit Polil. viij. vbi. s. nisi in patrū scriptis legeretur: nūq̄ alicui infidelium concessum crederem: vt os in tāte lucis oraculum aperiret: quaz oculus mundanus nō sufficit intueri. Et q̄ beatus Joannes euangelista aliq̄ celo intonuit q̄ mēs humana percipere queat: lz auris v̄cūqz possit audire: cum philosophi modo euauerint non tñ in cogitationibus sz in operibus suis.

Capitulum decimum tertium. De elegātib' dictis ei': sententijs et elloquentia.

E veritate dictorum in libris suis patet eis q̄ scripti sunt illos: quorū aliqua egregia recitauit Aug. viij. de ci. et in alijs libris suis. et poli. vbi. s. Scripsit plato libros plurimos: et politici hominis merita contemplatio minime repressit.

Cōpendiloquii.

N et contemplationis acumen ne-
cessitas non extinxit. In laudes
eius: Eugenius: Hieronymus. Aug.
omnium philosophorum attesta-
tionibus freni sufficiunt. Quedam
tamen moralia dicta eius et p̄di-
cabilia subscribantur. ut enim di-
cit Tuli. primo d̄ offi. c. vi. precla-
re scriptum est a platone. Nō so-
lum nobis nati sumus: ortusq;
nostri partes patria vendicat: par-
tem amici. Atq; ut placet stoicis
que in terris gignuntur: ad v̄sus
hominū omnia creari. hoīes autē
hominum causa esse generatos:
ut ipsi inter se alij p̄desse possint
hec ibi. Et. c. xv. Qui reipublice
p̄futura sunt: duo Platonis pre-
cepta teneant. vñ: ut vilitatem
sic tueatur ciuium: qd̄q; agūt ad
eas refferant obliti comodorū p̄-
priorum. Alterum: ut totum cor
p̄ reipublice curent: ne dū vnā p̄-
tē tuent: aliam deferant. ¶ Itēz
Tuli. de senectute. c. v. Diuine in-
quit Plato escam malorum vo-
luptatem appellat: q; ea homīes
capiuntur: ut pisces. vñ de primo
Saturnal. dicit: q; Socrates so-
litus erat suadere cibos illos po-
tiusq; vitandos: q; vltra sitim sa-
mēue sedandam producūt appe-
tentias. ¶ De dicto quoq; Pla-
tonis egregio Boet. i. de consol.
c. iij. dicit q; f̄m Platonē: respu-
blica: felix esse incipit: si eam vel
studiosi sapientie reuerent: vel ei⁹
rectores: sapientie studere incipi-

ant. ¶ De multis v̄o dictis eius
habetur in libro qui dicitur Iuda
vbi dicitur. Sit Plato in legib⁹
quoniam libera est anima et domi-
na passionum. vincere autē seipm
omnium victoriarū prima et op-
tima. vñci autē a seiplo: et turpissi-
mum et pessimū. Scimus enim
quoniam passionēs in nobis ve-
lut nerui et funis quidam existē-
tes: ut auellant nos: et ad inuicēz
attrahant. Contrarij autēz existē-
tes: in contrarias actiones scilicet
debemus eē. Quasi dicat. Cōtra-
rarij debemus passionibus relu-
ctandis. Ibidē. ait Plato. Bo-
nus quidē deus: et quidem deus
causa bonorū: malorū autē oīum
non cā. Idēz ait in legib⁹. Deus
vñq; principū et finē omniū ha-
bens: derelinentibus diuināz
legem adest ultor: puniens: obser-
uantib⁹ v̄o: et felicitari futuris hu-
milis et ornat⁹. Idēz ait in Phe-
drone. Imperfectus quidem et
imundus in infernū abiens: per-
fectus et p̄regatus hinc transiens
cum deo habitabit. Ibidem dicitur:
q; Plato vadens in egyptū
et multa illorum que illic et p̄phe-
tarum et sacerdotum inmiscens
suisq; sermonibus quemad-
modum pictor: verbaliter depi-
ctis superponens colores neq; q̄
magice agere v̄sus est. Quāpi-
mum autē ab hominibus inuidiā
passus est in sapientia. Iste idē
plato scripsit decem libros de le-

R

gibus: in quibus multa sunt pre-
clara: ait. *Alu. gelius* li. xxi. Et ibi
dem libro. xx. dicit: qd plato in ci-
uitate quam in libris suis condi-
dit: mulieres esse cōes censuit: p-
mā viris fortibus summisq; bel-
latoribus posuit: suastiones puero-
rum et puellarum indicauit. hec
ibi. *Alu. gelius* in qd censuit mulie-
res esse comunes: qui p- ait vō-
luptatem escam esse malorū: et q
censuit poetas pellendos a ciuita-
te: prout dicit *Aug. ij. de ci. c. xiiij.*
An forte inquit greco platoni pal-
ma danda est: Qui cū ratiōe for-
maret qualis esse ciuitas debeat:
tāq; aduersarios ciuitati poetas
censuit vrbe esse pellendos. Idē
dicit. viij. de ciui. c. ix. Qualis ē o-
eloquentia fuerit. *Alu. gelius* lib.
ij. dicit. Si inquit de platonis ora-
tione aliquod verbū demas mu-
tasue. atq; id cōmendatissime fa-
cis: de eloquentia tantum detra-
heris scilicet necesse est. Qualiter
autem fuit derisor pompaz sup-
barū: dī in tractatu de dictis phi-
losophorum: qd cū videret Dio-
nisiū tyrannū sceptrū custodi-
bus ait. Cur tantū mali fecisti: vt
a tam multis custodiariis?
¶ Capitulum decimumquartū
De eius auaritia ad habendū
libros alienos.

Iacet autē esset tanta sa-
piētia prediuus: de habē-
do tamē libros alienos
fuit curiosus. ait *Alu. gelius* libro

ij. ¶ Memorie inquit datum est:
platonem tenui admodū pecūia
familiari fuisse: tres autem phi-
lotei pictagorici libros decē millē
bus denariorum mercatum. Id
enim ei precium quidā scripserūt
amicū ei? donasse Dionisiū Sy-
racusantū. vñ sequit ibi: qd *Alu.*
buletus in li. suo Platoni: tenui
admodū pecūia familiari secisse
cōtumeliose appellat: qd impēso
picio librū pictagorice discipline
emisset: ex eoq; Lynceus: aut ali-
quem dialogū nobile cōcinnassē
Et licet esset sic sapiens: minime
tñ presumptuosus. vñ *Alu. lib.*
viii. c. xiiij. loquens de eo ait. Con-
ditores sacre are de mō et forma
eius sermonē conferre conatos:
ad *Enclidem* geometrā ire iussit
scientie eius cedēs imo p-ssioi.
¶ Capitulum decimūquintum.
De eius salubri consilio: et docu-
mento in morte.

¶ Et salubri et doctrina
li consilio qd dedit disci-
pulis moritur? ait *Isaac*
in tractatu de elemosynis. Rō in-
quit assert: qd nō afferūt libri. vbi
ponit exemplū de Platone. Cū
eniz p-quinquasset obitus eius vo-
cauit discipulos suos: et precepit:
vt ostenderent sibi sapientias su-
as. Qd cū fecissent: ait. Reman-
serunt apd nos q nō narrauistis
Extimo qd non cognouistis. Et
illi rogauerūt: vt doceret eos il-
lud. Et ille venie post tres dies

T

V

ad me: tñ nō intretis: nisi licētias
 ipetraueritis. Et sic fecerunt. Cū
 q̄ redirēt: ⁊ nuncius diceret sibi
 discipuli rogant: vt intrent: puer
 tit faciē suā ad parietē: nec dedit
 ei responsum. Sic secunda vice
 Tertia vō: cū indignatōe ⁊ facie
 tristi significante irāz rñdit. In-
 trent. Reuersus nūcius dixit eis
 qd̄ fecerat. Illi vō pristati intra-
 uerunt. Et cū intrassent: assedit
 plato ⁊ resperxit eos placido vul-
 tu: ⁊ blando: ⁊ gauisus est cū eis.
 Et interrogauit eos de ppositiōe
 eoz. Placuit ergo eis qd̄ appa-
 ruit in eo: ⁊ conuersi ad nūcium
 increpauerūt eū vituperantes fa-
 ctus eius. Et dixit Plato. Quid
 habetis ⁊ reprehenditis nūcium.
 Dicūt ei. Quando venit ad nos:
 terruit nos nūctans nobis diuer-
 sum ab eo qd̄ videm⁹ de p̄e no-
 stro. Et ille. Mō eū reprehendat⁹
 qz non narrauit nisi qd̄ vidit. Et
 hoc quidez est qd̄ dixi vobis de
 sapientia. Totus enim sermo ab
 vno loco egreditur: sed ipsi⁹ for-
 me diuersificantur: eiusqz inten-
 tiones variantur fm diuersitatē
 formalē ipsius. Inter sermones
 enim qui egreditur leuiter ⁊ sub-
 tiliter ⁊ suauiter: ⁊ vultu placido
 ac ridente: ⁊ inter eū qui egredit⁹
 cum ira ⁊ tristi vultu differentia
 longa existit. ⁊ iō auditus vel au-
 dire a magistro magis applicat
 intentionib⁹ rerum: ⁊ veritatib⁹
 q̄ p̄sideratio in libris. Liber. n.

non affert rez: nisi cū forma vna
 Magister autē affert plures for-
 mas: ⁊ ex partib⁹ diuersis rñdet.
 hec ibi. per hoc enim voluit pla-
 to imprimere discipulis: qd̄ plus
 confert audire docentem q̄ stu-
 dere i libris: ⁊ vehemēti⁹ sit im-
 pressio in mentibus audientium
 ex vsu ⁊ auditu doctoris q̄ ex stu-
 dio in libro. Et concordat dicto
 beati Hieronimi ad paulinū epi-
 stola. xxxvi. h̄z nescio qd̄ latētis
 energie viua vox: ⁊ in aures disci-
 puli: de doctoris ore transfusa for-
 tius sonat.

¶ Capitulū decimum sextūz.
 De opinione circa mortem suā.

E morte vō eius: diuer-
 si diuersimode scripserūt
 put dicit poli. li. vii. vbi
 s̄. Sed pbabili⁹ est: vt d̄ ibi: eū
 q̄ innocenter vixerat: ⁊ phie pre-
 cepta p virib⁹ insecut⁹ vitam ri-
 sui nō cessisse. Mā qd̄ de eo nō
 nulli tradūt: qd̄ scilicet verecūdia
 mor⁹ emisit spūm: eo qd̄ nautarū
 ppositam soluere non potuit q̄
 stionē pstat nois errore p̄pactuz
 Quicqd̄ enim de eo: grecor lo-
 quūt fabule: hoc de Homero: n̄
 de platone maximus Valeri⁹ re-
 fert li. ix. c. xiiij. Ex eo enim h̄ vul-
 gatum est: qd̄ fuerunt qui Dome-
 rum equiuocū Platoni dicerēt
 propter sapientie excellentiā: ser-
 monte eloquentiaz: ⁊ latitudinē
 pectoris. Mā viros nobiles cer-
 tus est polonomos extitisse. hec

ibi. De morte autē Homeri Al.
li. ix. c. xiiij. Nam vulgaris inquit
Homeri mortis cā fert q̄ in in-
sula q̄ q̄onem a piscatorib⁹ ppo-
sitam soluere non potuisset: do-
lore assump⁹ est. Questio autem
nautarum fuit talis: vt legitur in
tractatu quem fecit Gre. nazan-
zenus de verbo apli: Sapientia
hui⁹ mūdi: stultitia est ap̄ deū
A Plato inquit ibat spaciātū in lit-
tore maris: celū aspiciendo quasi
elevator consideratione. Quem
nautae residētes vidētes deriserūt
Qui cū ab eis q̄reret: qd cepisset
rūderūt. Quotquot cepim⁹ non
habem⁹: ⁊ q̄t n̄ cepim⁹ habem⁹.
Dannos enim expediculabant
pediculosq̄ mactabāt: ⁊ sic eos
nō habebāt: Plato vō dirigēs
cogitatū ad pisces: cogitauit q̄r
id posset esse: ⁊ sic tandiu cogita-
uit: q̄ nō comedit nec dormiuit:
⁊ mortu⁹ est: Ex q̄ infert predict⁹
sanct⁹ sapientiā mūdi eē stultitiā
ap̄ deū. hoc non assero: sed au-
diui a fide digno q̄ fuit in grecia
asserēs tractatū illū ap̄ grecos
eē cōem ⁊ vulgatū. De morte vō
Platonis. poli. vbi. s. ait. Decef-
sit autez octuaginta annis ⁊ vno
p̄pletis in tanta reuerentiā homi-
num: ⁊ integritatis auctoritate vt
diu dubitatū sit: dijs an semidijs
pon⁹ eēt aggregandus. Sed euz
etate illa deficiente: merita. virtu-
tum eius tanq̄ incredibilia quo-
dāmō ad antiquitatis fabulas ver-

gerent: ip̄z inter semideos vene-
rādū. Labeo scribit vt qddā ma-
ius hoie: min⁹ deo fuisse doceat.
hec ibi. Et Augu. ij. de ci. c. xiiij.
ait. hunc platonē. Labeo inter se-
mideos cōnumerandū putauit.
C Capitulū de iunū septimū. De
honore sibi exhibitō post mortē.

E hoc eodem Scñ. epla
d lxi. dicit. Mā hoc scilicet
scis puto platonē diligen-
tie sue beneficio contigisse q̄ na-
tali suo decessit: ⁊ annū illū vnū
atq̄ octuagesimū impleuit sine
vlla detractōne. Iō magni qui
forte athenis erant immaluerūt
defuncto amplioris fuisse sortis
q̄ humanitati: q̄ cōsumisset p-
fectissimū numerū quē nouē no-
uies multiplicata pponūt. Non
dubitantes ppter paucos dies q̄
deficerent ex ista summa sacri-
cium remittere. hec ille. Et de oc-
casu siue morte tanti luminaris:
ait policra. vbi. s. c. vi. Sol e celo
visus est cecidisse: q̄ die philoso-
phorum princeps plato reb⁹ ex-
cessit humanis: ⁊ q̄si lucernā mū-
di extinctā defleuerūt: q̄ ad thro-
num sapientie: cui ille diu prese-
derat sua arbitrabant studia per-
ferrenda. Et de eius morte Tul.
de senec. c. ij. dicit: q̄ vno ⁊ octua-
gesimo anno scribens plato mor-
tuis est. q̄ nobilis ergo fuit iste
philosophus i philosophia. que
eum nobilem fecit vt. s. habitus
est a Scñ. ⁊ q̄ multis imitādas

Cōpendiloquii.

tan dictis q̄ factis patet conside-
ranti ex premissis.

¶ Quia distin. De vita Aristo-
telis.

¶ Capitulum primum. De ori-
gine eius et parentibus.

Iacet Plato nobilis
philosophus: multos
habuerit discipulos il-
lustres: tñ cū Aristo-
teles eius discipulus

vir excellentis ingenij: sibi in do-
cendi officiū successisset: q̄si ma-
ritimum sydus fuit hoibus: et q̄
busdam multiplicis philosophie
preceptis: velut varijs sapientie
radijs illustravit orbē: et tāq̄ ocu-
lorū deversa caligine: ad intueñdas
veritatis spēs: mētes hominum
reparauit: putat dñs in poli. vbi. s.

Sz anteq̄ colligant q̄ d̄ eo dicta
sunt in diuersis libris: scribat tra-
ctat⁹ de vita ei⁹ translāt⁹ de greco
in latinū vt dñs: maxie q̄ nō ha-
betur a multis coiter. **¶** Aristote-
les gente qdē Macedo: patria

Fvo Astragorican⁹ Strageta autē
ē ciuitas Tracie: vicina olyntho:
et Bothoni. Fuit autē filius Mi-
chomachi et festidie ambobus a
Bachaone Ascleptade descen-
dēub⁹. sicut designat epigramma
quod fuit d̄ ipso sic dī. Festid⁹ fuit
mīre: Michomaco genitore: q̄ de-
scenderunt ab Esculapio insignis

GAristoteles. Sed Arminostus et
Armistei. Michomac⁹ autē pater
Aristotelis: medicus fuit Arimi

thi regis macedonū p̄ris Phil-
lippi. Ad memoriā autē p̄prij p̄ris
Aristote. filiū suū Michomacū
appellauit. cui Michomaco epi-
cam scripsit. Itaq̄ habit⁹ q̄ fuit
ei circa medicinā et phiam: fuit si-
bi a patre et p̄prij generatiōe p̄
mortē autē Michomachi et festi-
dis parentū: ducit a q̄dam noie
Praxeno Elchirinū. Cui⁹ famā
et nutrimentū habēs: in memoriā
filiū suū Michanora educauit: et
docuit: ac filiū sibi fecit. Et i mor-
te sua p̄cepit in testō filiam suā
nomine prthaydā genitāz sibi a
prthayda tradi dicto Michanori
in vxorem.

¶ Cap. m. ij. De eius etate q̄ iuit
Athēnas: et qñ adhesit Platōi.

Aristoteles autē iuuenis
adhuc crissēs: doctrinā
eloquentie docebat: put
declarat homericā comēta ab
eo scripta. et Iliadis dictamē qd
dedit Alexander: et dialog⁹ de poe-
tis: et tractat⁹ de poenica et rhetori-
ca. Fact⁹ autē ānoz decē: et septē et
pubia sapiente: ip̄z phari: mit-
titur Athēnas: vbi adherēs So-
crati: moratus est cū eo annis tri-
bus. **¶** Porro autē Socrate: ad-
hesit Platōi: et morat⁹ est cum
eo annis viginti vsq̄ ad finem
Platonis: sicut ipse declarat scri-
bens Philippo. Et tantā Pla-
tonis dilectionē adept⁹ est: et dili-
gentiā circa studiū phie: q̄ Pla-
to domū Aristotelis: domū lecto

K

ram vocabat. Et frequenter dicebat. Eam ad domum lectoris. Et ipso absente a lectione clamabat Intellectus abest: surdus est auditorium. Exit autem post mortem Platonis annis triginta tribus: prius quod de doceret Alexandrum filium Philippi patrum circumiens cum eo multam terram: partim componens libros: partim doctrinis imminens. Non est autem verum quod edificauerit Aciū s. Platonem. viuum extantem sicut Aristotenus accusavit: et Aristides postea persecutus est. Adhesit enim Platoni usque ad finem eius. Plato autem natus fuit Ductuno dominante atheniensibus et viuens annis octuaginta duobus finem doctores: ut supra dictum est: anno octuagesimo primo vitam finivit sub Theophilo. Aristotelis vero natus sub Dioscopo: et viuens annis sexaginta tribus moritur in tempore Philodoti. Adhesit autem Aristoteles Platoni in tempore Maphigeni. Et fuerunt a Theophilo sub quo moritur Plato usque ad Philodotum anni viginti tres: quibus superuixit Aristoteles Platoni. Non est enim verum sicut quidam mentuntur: quod quadraginta annis moratus sit Aristoteles sub Platone tempore. Dodici. Aristoteles enim sexaginta tribus annis viuente tres anni restant a morte Platonis: ablati decem et septem quibus studuit in trivio: et tribus

quibus fuit cum Socrate: et ablati quadraginta quibus fuit cum Platone. sicut ipsi dicunt. In tribus enim annis non solum fuerat impossibile tanta componere: sed nec etiam facile legendo tanta transcurrere: sicut Philothorns hystorizauit. Nec etiam fuit conueniens Aristoteli extraneo existenti posse id facere contra Platonem qui erat ciuis et valde potens: propter Sabiam: et Thymeam principantes Atheniensibus: et genere sibi cognatos.

Capitulum tertium. De eius honore apud principes: et de eius sectu.

Est mortem autem Platonis Spegippus quidam suscepit scholas suas fuerat enim hic filius Sparthonis sororis Platonis. Aristoteles autem morebatur in Macedonia docens Alexandrum Philippi filium. Et in tantum honoratus est a Philippo et Olympiade matre alexandri quod sibi construxerunt eum eis statuam: et in magna parte fuit consors regni eius: et multum laborauit pro rege. Et cum esset magna pars philosophie ad bene faciendum postea usus est. benefaciens et singulis propter: et omnibus communiter. Et quod multis quidem propter benefecerit: declarant ab eo misse epistole de quibusdam ad regem. Quod autem communiter benefecerit multis: demonstrat illud: quod ei

M

N

O

Cōpendiloquii.

uitatē suam Stragicam dirutam prius a Philippo: induxit Alexandrum reedificare: et regionē aliam ipsi tradi. Propter quod et Stragerini festiuitates celebrāt Aristotelis: ipsam Aristotelicā appellantes: et mensem in quo festiuitas celebrat Stragericū nominant. Et etiam Ephesum vrbez Theoprasti: et Theophani discipulorum eius destruendam liberauit a destructione. Stragerini corpus Aristotelis mortui in Calcederederunt in Stragerā: et altare construxerunt in monumēto: locus ipse Aristotelicū appellantes: ibique ad consilium cōgregabantur. In multis autem etiā Atheniensibus benefecit: put de clarat tractat⁹ q sunt ad Philippum. Ad Athenienses in Acropolis. illi statuam construxerunt. ut autem etiam omnibus benefaceret: scribit Alexandro librum de regno: docens eum qualiter or regnare et in tantū mouit animū Alexandri ad benefaciendū: q dicebat. Quia non feci bene hodie aliquibus: non regnaui. Ad equale est egrotō medice morbo ephimero: propter qd ea: die operationes sanorum non facit. Iuue autem existente Alexandro et militante contra persas cundo cum eo: neq tunc abstinuit philosophari. Tunc enim composuit hystoriam ducentarum quinquaginta policiarū: et associavit eum

vsq in persiam. Abi bello facto rediit in patriam suam. Et Antipater. suscipiens Alexandri regnū in honorem Aristotelem habuit non minus q Alexander.

¶ Capitulū quartum. Quātr contradixit Platoni in quibusdā et quare.

¶ In Egipto autem nepote Platōis mortuo: eius discipulos suscipiūt Xenocrates: et Aristoteles sapientissimi. et Aristoteles quidem regēbat in Licio: Xenocrates in Achademia: ubi et Plato studuerat. Non enim sicut Aristotenus et Aristodes dicunt Platone uiuente: et in Achademia docente Aristoteles edificauit Licium contra eum. Quod quidam temptāt dicere propter id quod in pluribus contradicit Platoni. Contra quos dicendum: q non simpliciter contradicit Platoni: sed non intelligētib⁹ ea que sūt Platonis. Si autem et Platoni contradicit: non est inconueniēs. Et enim in his que Platonis sunt sapit. Platonis enim sermo est. q magis oportet curare de veritate q de aliquo alio. Et alibi dicit. Amicus quidē Socrates sed magis amica veritas. Et in alio loco. De Socrate inquit parū est curandum de veritate: o multū. Hoc igit et Aristoteles fecit: et destruxit verba Platōis quibus cōsona sibi fecit: nolēs despiciere ve

R

ritatem. Dabit autem multam dilectionem ad Platonem ut patet ex eo quod aram sibi consecrauit: in qua ita conscripsit. Aram Aristoteles hanc fudauit Platoni: quoniam non est conueniens malis laudare. Forte etiam neque ad ea que videntur oppugnare Platoni sed ad eos qui male intelligunt ipsa sicut et genitus esse celum in libro qui est de celo. Quidam enim extra intellectum: illud posuerunt et alia propria sensibilia. arbitrati sunt ipsa ut homines immortalē et equū. Sed enim non vult ipsa oīno non esse ostendit in metaphisicis. vi. duplicē esse ordinē: hunc in dūce exercitū hunc in exercitu: et alterū esse causam alterius. Et in libro de intellectu dicit: quod est finis animi esse res.

Capitulum quintū. De moderantia eius in scribendo et loquendo

Alis autem Aristoteles moderatus fuit modis.

Unde ait in predicamentis. Non oportet prompte diffinire: sed quod multociens consideratur. Et dubitare de singulis non est inutile. Et in his que de bono oportet reminisci hominem existentem non solum bene fortunatum. sed etiam demonstrantem. Et in ethicis. Nichomachus: amicus quidem vir. amicus autē veritas. ambobus vero entibus amicis: sanctam prehonore veritatem. Et in metaphisicis. Morū qui

dem quedam dubitam: quedam vero attingimus finem aliquem modum. Et in eisdem. Neque semel. neque bis: sed infinite easdem opiniones fieri hominibus: quod non multum sapientia superbiamus: in quibus inuehire videmur. Et talis quidem finis vitam fuit Aristoteles philosophus.

Capitulum sextum. De eius studio: scriptis: et libris.

Edidit autē philosophiē

plura que ab ipsa elegit.

Ethice quidem addidit:

felicitatem neque in exterioribus bonis constare sic Plotinus ait. Neque in anima solum sicut Plato posuit sed habere quidem formam in anima: coinquinari autē et contristari solum ipsam ab exterioribus non bene se habentibus proprie dictionibus utens. Et enim: que inquinantur interioribus ipsa pulchritudinem habent: occultant autē finem solam superficiem: et contristata eandem magnitudinem habent finem veritate. Philosophiē addidit quantam essentiam. Bathematio: autem exigonū esse cōmuni visuū. Propter quod in plus excedit visus cuius inspicit magnitudinem. Et finis hoc nihil eorum que non simul totum videt: et sic maiorem fieri axem base que est ex hoc: et exigonum cōmū perficere. et Theologie vero quibus nihil addiderit: nihil tamen de ea diu minute determinauit. Non enim

X

Compendiloquii.

solum mundana vidit: sicut qui-
dam putant: sed ea q̄ supra mū-
dū sunt: sic d̄clarat. viij. d̄ phico
auditu. vi. q̄ prima cā neq̄ per se
numero: neq̄ fm actus: ex hoc
demonstrans: q̄ r̄uinum neq̄
corpus est: neq̄ passibile. Com-
posuit autem medicinalia pbleu-
mata: et phisica problemata i oc-
tuaginta libris existentia: et con-
spectiva problemata: et metaphi-
sica et scriptas ab eo iustificatōes
greearum ciuitatum: cum quib⁹
Philippus lites grecorū deter-
minabat. Scripta autē est ab eo
hystoria politiarum posterū. In
philosophia autē transcendit hu-
manam mensuram: nihil dīni-
nute tradens seu tractans de ea:
sed multa addiciens ex sua soler-
tia: totam direxit philosophiam.
Logice quoq̄ apposuit distinguē-
res a rebus faciens demonstrati-
nam scientiam. Antiqui enim: de-
monstrare quidem sciebant: sed
demonstrationem facere ignora-
bant: ideoz patientes corarijs: po-
tentibus quidem, vii calceis: mon-
potentib⁹ autē rationem assigna-
re. Insurgentibus autē ipsi Ethē-
niēsi b⁹ iuit Calcidam hec dicēs
Concedam Ethēniensibus his
peccare in philosophia. Et mit-
tens Antipatri: scribit Ethēniē-
sibus cōmorari: periculū. Et di-
xit illud Dōmeri. Puto nanq̄
supra picū senescit: ficus autēz su-
pra ficum: successionē accusatorū

enigmatice loquens.
¶ Caplm̄ septimū. De ei⁹ etate
in qua mortu⁹ est: et de eius ple-

et discipulis.

¶ Ixit autē Aristoteles an-
nis sexaginta trib⁹. Mā
quindecim ānos habēs
adhesit Socrati: et cuz eo fuit tri-
bus annis: Adhesit autē Plato
ni viginti annis: post mortēz quo-
q̄ Platonis vixit vigintribus
annis. Totū autē tempus vite ei⁹
numeratum fuerūt anni sexagin-
ta tres. Et mortu⁹ est in Calcide
dimittens testamentū scriptū: qd̄
fertur ab Andronico et Ptholo-
meo: cū voluminibus suoz tra-
ctatum. Dimisit autem filiū Ni-
chomacū: et filiam Pythardaz
proprios discipulos Teophrastū
Phaniam: Ludimū: Calidum
Aristotē: et Dyrtheocum. Tra-
ctatus autē mille numero. Bul-
tum autē potuit cum regibus qui
tempore suo fuerunt: Philippo:
Olympiade: Alexādro: et antipa-
tre. Potētia vltus est organo phi-
losophie. Proprium autē fuit phi-
losophie Aristotelis: nō discede-
re a manifestis. Post demōstra-
tiones enim esset multorum testi-
monia ferre. Et predictis concor-
dat quod ait Cōmentator in p̄n-
cipio Ethicorum. Titulus inquit
libri morum Aristotelis Strage-
rici ad nichomacum Stragerice
opidū: vñd natus Nichomac⁹:

A

q vel pater vel amic⁹ hec ille. De ipo v^o Aristotele Aug. viij. d. ci. c. xi. Aristoteles inquit Platonis discipulus: vir excellentis ingenij et eloquio Platonica quidez impar: sed multos facile superans: cum sectam perypatheticam condidisset: deambulans disputare consueverat: plurimosq; discipulos preclara fama excellens: viuo ad huc Platone in sua heresim congregauit. hec ille. Qualis v^o etatis fuit: qñ incepit audire Platonem: ait magister i hystorij super hester: q erat tunc decimū octauum annum agens.

¶ Caplm octauū. De eius ingenio: et studio.

Qualis autem ingenij fuit q ait Tul. i. de diuinatione c. xi. q fuit vir singulari ingenio: et pene diuino. Et idē in prologo. tul. q. dicit. q fuit vir summo ingenio: et scientia copiosus. ¶ Qualis autem studij fuit patz ex fructibus ei⁹. s. ex libris ab eo editis: et eorum artificiosa subtilitate. De cuius studio: primo Alexander dreydos. Sorte Pacer palles incopro crine magister. Nec facies studio male respondebat. Alptis exierat thalamis: vbi nup eo: pore toto: Perfecto: logycoo pugiles armarat elencos. ¶ Q difficile: studium non pdere vultu. Liuida nocturnam sapiebant ora lucernam. Seq; maritabat

tenui discrimine pellis. Ombus in vultu: partesq; effusa per oēs. Articulos manuum. niacies ieiuna premebat. Ex quibus patet. q fuit moderantia temperatus: et maceratione voluptatis sibi auster⁹. Unde Gale. li. vij. c. vij. preceptū Aristotelis fuit: vt voluptates abeuntes considerem⁹: quas quidez sic ostendendo innuit: fessas enī pnēq; plenas animis nostris sibi cit: quo minus cupide appetant. ¶ Capiculum nonum. De eius eminentia. ob quā sibi nōmē phi est appropriatum.

Qualis aut philosophus q fuit ait bene Zluicena. iij. metha. c. v. q fuit egregius phs et Rabi moyses. li. i. c. iij. dicit: q fuit princeps philosophor. Et d eo Poli. vbi. s. dicit. q tractauit omnes philosophie partes. et precepta dedit in singulas. Sed preceteris sic rationalem redegit in tus suum: vt a possessione illi⁹ videret omnes alios excessisse v^l excludisse: Ita vt cōmune nomen omnium philosophorum antho nomatice. i. excellenter sibi proprium esse meruerit. Fuit autem facūdus elloquio sed vberior sentibus: et doctus omnium sententij obuiare. Sequitur. Fuerunt q eum incubi demonis filiū crederent. ppter agilitatem corporis perspicaciam ingenij: et glorie appetitum: qua multiplici industria

Cōpendiloquii.

omnib⁹ precipere consueuerat. **H**ec ibi. Unde et quidam sapiēs in suo tractatu ait .q^d Aristoteles gloriabatur se habere spiritus familiarem.

Capitulum decimum. De ei⁹ industria : et ordine in docendo discipulos.

Ait autem in docēdo in-
f   dustri⁹ et peritus. Doce-
bat enim discipulos pro
eoruz capacitate : et diuersa diuer-
sis tēporibus. ait Au. geli⁹ .li. viij.
c. x. vi. q^d cōmentationum quas
tradidit Aristoteles due erāt spe-
cies: vel que ad rhetoricas me-
ditationes facultatem argutarū
ciuiliūq³ rerum noticiam cō-
ducebāt: siue apoa⁹tyca v^l agroa-
tyca: in quibus philosophia emi-
nentior subtiliorq³ agitabāt: q³
etiam ad nature contemplationē
disputationes dyalecticas huic di-
scipline exercēdo tempus dabat
in Licio matutinū: Neq³ ad euz
quemq³ admittebat: nisi quoruz
aut ingenium: aut eruditiois ele-
menta atq³ in docendo studium
laboremq³ explorasset. Illas vō
exotericas auditiōes exercitiūq³
discendi in eodē loco vespēri fa-
ciebat: easq³ vulgo iuuenib⁹ sine
deletu prebebat. Etroq³ tempo-
re ambulans diserebat: omniū
q³ rerum comentarios seorsum
diuisit: vt et dicerent partim exo-
terica partiz agroatica. hec ibi. Et
Pol. vbi. s. Hic est qui primus

studiorum genera in agroticum
et exotericum d⁹ distinxisse. Na³
et familiares et q³si domestici ad-
mittebant in agrotica. Exoterica
vō non modo extraneis sed etiā
hospitib⁹ et peregrinis patebant.
Artificiose ergo et ordinate doce-
bat. Quā efficax vō fuit in docē-
do. dicit. Pol. ibidem. Hic est
inquit: cuius disputationibus ef-
fectum est. vt Academia moue-
retur magis ratione q³ collisio-
ne ventorum. Licet enim pipa-
reticus non Academic⁹ cense-
ret: eo tamen sollicitate de singu-
lis maxime ceperunt Platonici
qui relictū fuerant fere de oib⁹
disputare.

Capitulu⁹ vndecimū. Quā-
fuit studiosus ad cognoscendum
nās animalium.

Na³ vō studiosus et la-
q   boriosus fuerit ad cognos-
scendum naturas reruz:
narrat Plinius li. viij. q^d Alexā-
der magnus instat⁹ cupidie no-
scendi naturas animalium. Ari-
stotelis sūmo in omni doctria vi-
ro aliquot millia hominū : toti⁹
Asie grecieq³ : tracie: parere ius-
sit. Qui venatus aucupia pulla-
tus alebant: quibus varia armen-
ta: aluearia: piscine vituaria in cu-
ra erant : ne quid vnq³ genitum
ignoraret ab eo. Quos percun-
ctando quinquaginta fere volu-
mina illa preclara d⁹ animalibus
condidit.

G

H

I

Capitulum duodecimum. De subtilitate et breuitate librorum suorum et quare sic edidit eos.

Nam subtiliter: et quod pro
q funde: multa sub breuitate comprehendendo: libros diuiderit: patet ex **A**ulo gelio vbi. s. Luz inquit libros ab eo editos et in vulgo publicatos rex **A**lexander cognouisset. atque ea tepestate armis exercitum omnem. prope **A**siam teneret: regemque darium preliis et victorijs vrgeret: in illis tantis negotijs lras ad **A**ristotelem misit: non eum recte fecisse quod disciplinas agroaticas quibus ab eo eruditus foret: libris foras editis inuulgasset. Nam qua inquit alia re prestare poterimus: si ea que a te acceptimus: omnium rursus communia fiant: Ego quippe doctrina anteire malim quam copijs atque opulentijs. Rescripsit **A**ristoteles. Agroaticos libros quos editos quereris: pvide ut archa absconditos: nec editos scito: nec non editos: quoniam his solum cognoscibiles erant. s. qui poterant ex breuitate multa comprehendere. Quod autem libros suos sub tanta breuitate et difficultate ediderit: aliqui ascripserunt. inani glorie et inuidie: prout ait **A**lexander neque li. i. de naturis rerum. Certum est inquit: quod dictus philosophus sic scripsit victori peleo. s. **A**lexandro mundum subiuganti. et impatienter ferenti quod ipse dyalecticam elaborasset ita

edi. Ita inquit edidit: ac si non edissem. **O** ostentatio: et inanis gloria que ipsum: dyalecticam sic edere compulit. **O** inuidia: dum anxietate decise breuitate fere singula perstrinxit: adeo ut vel modicum ipsius opus: totum sibi vendiceret lectorem. hec ibi. Posset tamen dici: sic eum libros edidisse ad exercituum studentium: et hoc ex artis exigentia que est circa bonum et difficile: Unde ait **A**ul. q. quoniam librum perterminias scriptitabat calamus in mente tingebar. Omnis enim locutio accepte rei interpres est. Sicque liber ille subtilissimus.

Capitulum decimum tertium. De eius auditate in habendo libros alienos.

Icet autem fuerit tantus plus: et tamen profundus: libros tamen aliorum non contempsit: imo care emit: ait **A**ul. gelius lib. iij. post principium di. quod **A**ristotelem traditum est: libros pauculos **S**pegippi philosophi pro illi morem emisse talentis accitis tribus. Ea summa numeri nostri est sexcentia duo et septem millia. De **A**ristotele vero **A**lexander neque li. de naturis rerum dicit: quod primus: si logicismos distinxit: artificiosa methodi termini inuentionem tradidit: et theorematata libri duodecimi **E**uclidis inuenit: primusque colores theozicos distinxit. Et cum in omni philosophia primatus teneret: sola

L

fratris

M

Compendio loqui.

tamen medicinā p̄fessus est. Idē
 Aludens Xenocratem eleganter
 perorare: indignans ait. Turpe ē
 Aristotelem docere: Xenocrates
 v̄o pati dicere. Et ibi alia d̄ olis
 et factis eius.

¶ Capitulum decimumquartū.
 De absconsione librorum suorum
 in morte.

N **q** Aid v̄o factus sit de mul-
 tis libris eius, ait Alexā-
 der neq̄ vbi. s̄. Aristoteli
 inquit vias vniuerse carnis
 ingressurus: subtilissima scripta
 sua iussit secum in sepulcro recō-
 di: ne vtilitati posteritatis sue de-
 seruirent. sed nescio qua vi natu-
 re aut artis potentia: ne dicam
 magice artis p̄digio locum sepul-
 chri sui vicinum circumquaq̄ si-
 bi appropriauit: vt illum etiā his
 diebus nemo intrare possit. Se-
 runt nonnulli dictum locum sci-
 turum: et scripta ibi reposita anti-
 christum putāt inspecturū. Affe-
 rent enim vt aiunt nuntij eius se-
 creta Aristotelis conspectui eius
 q̄ ydolum abhominations et del-
 solationis erit. Sed incertis quis
 adhibere fidem audeat: hec ibi.
 Et sic recitando nō adherendo
 predicta dixit.

¶ Capitulum decimūquintū. De cu-
 piditate glorie.

Id suz aut glorie avidus
 et laudis esse, ait Ale. li.
 viij. c. v. et recitat Idoli.
 vbi. s̄. Non modo inquit subuli-

tate qua cunctis celebris est: sed
 mira auiditate discendi eualuit.
 Ideo quidē: vt Daltoni merito
 proximus fuisse videat: cum lau-
 dis fui: se auidissimum vel ex eo
 constet: q̄ cum Theodoti disci-
 puli libros artis oratorie: vt eos
 ederet p̄tempisset: moleste ferēs
 tantuz laudis et glorie alij cessisse
 proprio volumine quibus rebus
 insisteret plani⁹ sibi de his i Theo-
 doti libris dictuz adiecit. Et quo
 cōcludit Ale. q̄ gloria ne ab his
 qui contemptum eius introduce-
 re conant negligitur. Nam et vo-
 luminibus nomina sua adiciunt
 vt quod p̄fessione leuant v̄ surpa-
 tionē memorie assequant hec ibi
 Qualis autem fuit in scribendo
 libros et docēdo alios: patet in su-
 is scriptis. Et enim dicit Alexan-
 der neq̄ vbi. s̄. Ingenium Ari-
 stotelis cōmendare superfluum
 est: q̄ solem iuuare facit⁹: super-
 uacuu. Omnem enim partē phi-
 losophie rōnalē: et naturalē mo-
 ralem edocuit: et scripto tradidit.
 ¶ Capitulum decimum sextum
 De enigmatibus et moralib⁹ olis
 eius.

¶ Migmata v̄o Aristote-
 lis fecit Hieroni. li. iij.
 cōtra rufinum. que sunt
 hec. Stateram ne trāsileas. i. ne
 pretergrediaris iustitiam. Ignez
 gladio ne foueas. i. iratum et ru-
 midum animum verbis maledi-
 cis ne lacescas. Coronā minime
 carpēdā

carpendam. i. leges urbium con
servandas. Cor non comedēdū
i. merore de animo deponendū
Cum pfectus fueris ne redeas:
i. post mortē: vitam istam ne desi
deres. Per viam publicam ne
ambules. i. ne multorum sequis er
rores. Myrundinē in domo non
suscipiendam. i. garulos et verbo
sos sub eodem tecto non habē
dos. Oneratis superponendum
onus: deponentib⁹ non cōicādū
idest ad virtutem incedentib⁹ au
genda precepta: Tradendos se
ocio relinquēdos. hec ibi: **B**ul
ta quoq; alia moralia et preclara
scripsit et dixit in libris quos com
posuit ad morū correctionē. Si
cut in libro quem fecit de ebrieta
te sicut dicitur primo Saturnal.
et in illo quez edidit de numero
de quo loquit Hiero. et Iovin.
Cuius verba quedā recitat **Sal.**
S li. ij. c. vij. vbi narrat dictum eius
vile. Aristoteles inquit d semet
ipso in neutram partem loq ho
minē debere predicat: quoniam
se laudare: vani vitupare quoq;
stulti est. et discretus fuit in con
sulendo ibidem **Sal.** Aristoteles
inquit Calistenez ad Alexandrū
mittens monuit: vt ei aut nunq;
aut iocūdissime loqueret: quo sci
licet apud regias aures: nil silen
tio tutior: vel sermone acceptior
esset. Ille vō dū Alexandrū gau
dentem cerneret: et ad macedo
nicos mores dū inuicū reuocare

persisteret: spiritu carere iussus
est: seramq; neglectū salubris cō
siliū penitentiā egit. hec ibi. et o
doctus fuerit et discret⁹ in docēdo
Alexandrum: orbem regere: patz
primo Alexandreydos: vbi reci
tant salubria eius consilia: et egre
gia documēta. Consultor inquit
procerū seruos contemne bilin
gues. Et neq; ne quos humiles
natura iacet pcepit: Exaltet te.
Nec nō et in epla quam misit ei
cōsilia suasit. vbi ait. **O** Alexan
der serua animā tuā nobilissimā
que p̄mendata est tibi: nō vt de
honestaturo sed vt glorificaturo.
Et sic de alijs que ibi ponit.

Capitulū. decimū septimū.
Qualiter p̄muniuit Alexandrū
a puella veneno nutrita.

E his patet: qd fidelis fu
it suo discipulo quem do
cebat. vnde legi in dicta
epistola: qd fuit puella quedā mis
sa Alexandro a regina in dorum
que nutrita fuerat et imbuta vene
no serpentū. Ita qd natura ei⁹ ver
sa fuit in naturā serpentū. Que
cōfigebat visum in faciem homi
num: et interficiebat eos solo vi
su. Et nisi Aristoteles p̄muniisset
mors Alexandro subsecuta fuisset
in ardore cortus cū illa.

Capitulū. decimū octauū
De eius sollicitudinē p̄ republica.

Quam vō sollicit⁹ fuit et pi
us erga rem publicā: pa
tet i libris suis: siue in po

litica quam edidit ad reipublice
gubernationē ⁊ ad singulorū in-
structionem q̄liter debent viue-
re. vñ de sua sollicitudine Gal. li.
i. c. vi. Aristoteles inquit sup̄ me
vite reliquias senilibus ac rugo-
sis membris: in summo literarū
otio vix custodiēs adeo valenter
pro salute patrie incubuit. vt eam
hostilibus armis. solo equatam
in lectulo atheniē. iacens: mace-
donum manibus quibus addic-
ta erat eriperet. Itaq; vrbe strata
atq; euerſa. alexandri familiari-
tate q̄ restituta est Aristotelis no-
tum opus est. Sollicitus igit̄ pro
republica in liberatione ei⁹ ⁊ pi⁹
fuit cōpatiēdo indigentib⁹. In
tractatu enim de dictis phozum
legit eū dixisse: q̄ id solum habz
paupertas incōmodi: q̄ alios iu-
uare nō pōt. Pius ergo fuit ei⁹
affectus ad indigentes vt videt̄.
Caplm. xix. De ei⁹ discretiōe
in iudicādo ⁊ eligēdo successorē

In iudicando aut̄ fuit p-
uidus ⁊ discret⁹: ait Au-
gelius lib. xv. c. iij. di. q̄
Aristoteles philosophus annos
fere iam nactus duos ⁊ sexaginta
unū: corpe defuncto: ac spe vite
tenui fuit. Tunc omnis ei⁹ secta-
toz cohors aduenit: obsecrans:
vt ipse deligeret: loci sui magiste-
rii successorē: quo post summus
eius dies. puidē vt ipso videretur
ad studia doctrinarū cōplenda
extollēdaq; quibus ab eo imbu-

ti fuissent. erant enim multi boni
i eius ludo discipuli: sed precipui
duo Teophrast⁹ ⁊ Theonem⁹
qui ceteros doctrina ⁊ ingenio p-
stabant. Prim⁹ ex insula lesbio.
Secund⁹ ex Rhodo. Ille rñdit
se facturum qd̄ vellent: cū id sibi
foret tempestiuū. post breui tēpo-
re cū pntes eēnt qui hoc petterāt
cū biberet vinuz: dixit in salubre
eē sibi ⁊ aspez: s; q̄ri debere. vel
Rhodiū: vñ Lesbium petijt: v su-
rūq; se illo dixit: q̄ se magis in-
uisset. Et cū afferrent Rhodiū
petit ⁊ dgustat. Firmū igit̄ hercle
⁊ iocūdū petit mor lesbii. Quo
degustato: vtrūq; inq̄t opior bo-
nū. Id vbi dixit nemini dubiuz:
qn lepide sū v̄erecūde sibi suc-
cessorē: illa vice n̄ vinū delegiss;
Is erat ex lesbio Teophrast⁹ sua
uitate ligue p̄ter ⁊ vite insignis
Itaq; n̄ diu p⁹: Aristotele defū-
cto: ad illum omnes accesserūt.
hec ibi. Curiali ergo modo ⁊ di-
sereto sibi successorē elegit. Nec
mirū si esset discret⁹ in homini-
bus diudicandis: vnū alij prefe-
rendo: qui fuit etiam discretus i
diudicando: in eodem homine:
quid magis preferendū: ⁊ quid
condemnandū. vnde Boe. iij. d.
consola. dicit: q̄ sicut ait Aristo-
teles: si lincetis oculis homines
vterentur: vt eozum visus queq;
obstantia penetraret: nōne intro-
spectis viscerib⁹ illō Asclypiadis
superficie pulcherrimū corpus:

B turpissimus videretur. Igitur te pulchrum videri: non tua natura sed oculorum spectantium redit infirmitas. hec ibi. Quo ante docente: fuit ita discretus narrat in tractatu de speculo: quod sciscitant re alexandro quo docente profiteretur se scientem: rebus inquit que non nouerunt metiri. Ibidem recitant aliquae sententiae sue: que sunt hec. Nunquam verecundiores esse debemus quam cum de his agitur. Item viri boni est: nescire facere iniuriam. Item iniuria irrogata iniuste: eius est infamia qui facit.

C Item aduersus inimicos inter parietes nostros victoria est querenda. Admiranda igitur et laudanda claritas et bonitas lucis eterne quam ita irradiauit et illuminauit tot radios veritatis et lucina per philosophos tenebrosos tenebris infidelitatis. Deus enim reuelauit illis Ro. i.

C Capitulum. xxi. De eius morte.

D E morte vero Aristotelis scribitur in tractatu Gregorii Nazianzeni: de quo supra dictum est: quod cum in grecia apud Mignipontem sit fluxus maris et reflexus quasi similis Aristoteles volens inuestigare causam venit videre: et diu considerans: cum non posset inuenire causam sufficientem: ut sibi videbatur: ex indignatione alloquens aquam. ait. Quia non possum capere te: captas me. Et se precipitant et submergit. Ex quo concludit dictus

sanctus: quod sapientia mundi: stultitia est apud deum. hoc dico non asserendo sed recitando audita a fide digno: qui in grecia conuersatus asseruit predictum tractatum ibi communiter esse vulgatum. Et hoc potuit esse: quia licet de reuelauerit multas veritates philosophis de rebus creatis: tumore tamen superbie euauerunt in cogitationibus suis. Ro. i. Et hec ad presens sufficiant de Aristotele.

C Capitulum vicesimum primum. De alijs discipulis Platonis: ut de Apuleo et dictis eius ac sententijs.

D Alijs vero discipulis Platonis: et qui sibi successerunt in sua scola: Augustinus. viij. de ciui. c. xi. Cum post mortem inquit Platonis Spegiippus: sororis eius filius et Xenocrates eius dilectus discipulus in scola eius que Achademia vocabatur eidem successissent: atque ob hoc et ipsi: et eorum successores: achademici appellarentur: recentiores tamen philosophi nobilissimi quibus Plato sectandus placuit: voluerunt se dici peripateticos: aut Achademicos seu Platonicos. Ex quibus valde sunt nobilitati greci Plotinus: Iamblicus: Porphyrius. In utraque autem lingua scilicet greca et latina Apuleus Afer extitit nobilis Platonicus. Iste Apuleus compilauit librum de deo Socratis. cuius pulchre sunt sententie: in fine maxime ubi dicit. Hi

E

hī eque minor: q̄ est omnes cu-
pant: optime viuere: et sciant nō
alia re q̄ alio uiui: nec fieri possit
quin vt optime viuas: animi^o sit
colendus: tamen animum suūz
nō colant. Et ponit exēpla. Scu-
li curandi sunt: vt acute cernatur
pedes curandi: vt pernīciter cur-
ratur: brachia vegetanda: vt for-
titer pugnetur: et sic de alijs mē-
bris. Ideo animus colendus: vt
bene viuatur. Et ibidem dicit: q̄
artes siue scientie alie possunt si-
ne erubescētia ignorari: sicut ra-
tio pingendi: psallendi cantandi
quas vir bonus contemnere po-
test sine vituperatione. Sed ne-
scire bene viuere: null^o audet di-
cere sine pudore. Itēz: q̄ in ho-
minibus p̄templandis noli alie
na estimare: sed ip̄m hominem
considera: vt meum pauperem
Socratem specta. aliena v̄oco q̄
parentes peperierūt: fortuna lar-
gita est. Sequit̄. Generosus es:
parentes laudas: diues es: non
credo fortūe: v̄ alid^o es: egritudi-
ne fatigaberis: pernix es: in se-
nectutem abis: formosus es: ex-
pecta et non eris. Et ibi bene de
consimilib^o. Et de prudētia quā
poetico more Minervam nun-
cupant: q̄ comitante Alīx̄e eua-
sit pericula. De quib^o dictum est
6. De Spegippo discipulo Pla-
tonis non leguntur alia comuni-
ter: nisi que dicta sunt scilicet q̄
Platoni in scola successit vt di-

ctū est. Et sic dicit magister in hi-
storia sup̄ hester: castigatiōez ser-
ui contumacia sibi Plato com-
misit: quando se sensit iratus. Et
q̄ cas^o emit Aristoteles libros ei^o
vt dictum est. 5. si tamen fuit idē
Spegippus.

¶ Capitulū vicesimum secun-
dū. De Xenocrate: et ei^o v̄tutib^o
et dictis.

Ed d̄ Xenocrate alio di-
scipulo Platōis mlt̄a p̄-
clara leguntur. Unde de
eo Tullius libro de natura deorū
c. xi. dicit: q̄ vij poterant eū audi-
re. Fuit enī mundi et mundaliū
magnus contemptor: ait Tullius
v. tuf. q. c. viij. di. Xenocrates: cū
legati ab Alexandro quinquagin-
ta talenta attulissent: que erāt tūc
magna pecunia Ethenis: addu-
xit eos ad cenā in Academiā.
Quibus apposuit tantum quod
satis erat. Cūq̄ post prandī roga-
rent eum: cui numerari vellet. s.
pecuniam. Quid vos inquit he-
sterna cenula non intellexistis:
me pecunia non indigere: Quos
cū tristes videret: triginta mnas
accipi fecit: ne aspernari regis li-
beralitatem videret. Itēz fuit vo-
luptatum carnaliū auster^o mor-
tificator. De cuius p̄tinentia Ha-
leri^o libro. iij. c. iij. dicit: q̄ cū mu-
lier lasciuia siue meretrix promi-
sisset se corrumpere illius cōtinē-
tiam: et nocte accessisset ad cellas
eius: nec ille ad eam in aliquo di-

uertisset: respondit mulier in crastino petentibus a se pactum: quod non de statua pactum fecerat: sed de homine. Vocauit enim eum statua propter eius inflexibile continentiam. Et in vita Gregorij nascantem legitur de duobus philosophis scilicet Xenocrate et Polomide: quorum unus discumbendo cum meretrice nullo modo commotus aut maculatus est. alter cum esset prepotens: humi discumbere solitus erat. Item fuit modestia tranquillus: non credens de facili alienis verbis. Unde de eo Valerius ubi. s. dicit: quod cum quidam discipulus sibi diceret: et Betellum multa mala dixisse de eo non credidit: et querens quare non crederet respondit: non esse credibile. ut quem tantopere amaret: ab eo inuicem non amaret. At illo iurante: affirmavit nunc Betellum illa dixisse: nisi ea dici expedire iudicasset. Item fuit in docendo efficax et virtuosus. Ad eum enim doctrinam polemus adulescens in illecebris nutritus: conversus est ab illecebris: cum eum audiuit in scholis continentiam et modestiam commendantes: ait Valerius libro. vi. De quo in propheta Comuniloquij: et Hieronymus. Bonitatem an si. Xenocrates inquit philosophus de Triptolomi legibus apud athenienses tria tantum precepta in templo Eulogie residere scribit. honorandos

parentes: venerandos deos. Carnibus non vescendis. De isto Xenocrate dicitur in tractatu de dictis philosophorum: quod cum videret: furem duci ad suspendendum: ait. Magni fures puniuntur minores.

Capitulum vicesimum tertium. De Phedrone.

Et alio de discipulo platonis scilicet Phedrone: ait Aulus gelius libro. liij.

Phedron helidensis ex cohorte Socratica fuit: Socrati: Platoniq; familiaris: eiusq; nomini librum de immortalitate anime edidit. Fuit autem seruus: forma atq; ingento liberali. Et ut quidam scripserunt: a Lenone domino eius puer ad merendum coactus: cum Creber Socraticus hortante Socrate: emisse dicit: habuisseq; eum postea in philosophie disciplinis. Is postea philosophus illustis fuit: eiusq; sermones elegantes de Socrate legunt. Vbi vult dicere: quod qui prius fuerint serui postea sunt clari et philosophi. unde dicit Helinandus. Nos fuit Platoni: libros suos intitulari nominibus magistrorum: vel eorum quos magistri docuerant: ut maiorem auctoritatem acquireret. Inde dicti sunt Thimeusque Cicero transtulit: Phedron: et Sorgias et ceteri.

Capitulum vicesimum quartum. De Sorgia.

Compendioloqui.

Nenim ait Tuli⁹ de sene-
ctute. c. iij. Socratis ma-
gister Leutius Sorgias
centum et septem complevit an-
nos. Neq; vnq; in suo studio at-
q; opere cessauit. A quo cu que-
reretur: cur tandiu vellet ee in vi-
ta: nihil inquit habeo quod accu-
set senectutem meam. Pulchru
responsum: et docto homine di-
gnum. Nec ibi. Ex quo patet: q
Plato libros suos intulauit ali-
quando nomine magistroru: ali-
quando vo nomine discipulor.
¶ Capitulum vicesimuquintu.
De Teophrasto et eius sententijs.
¶ Autem tactum est. s. di-
scipulus et successor Ari-
stotelis fuit Teophrast⁹
Qui philosoph⁹ claruit: quia di-
nitate vt ait Cicero: sicut reci-
tat magister hystoriarum sup li-
bz Machabeor: hic fecit libru
de nuptijs: in quo preclare dispu-
tat: an vxor sit ducenda sapienti:
in quo tractat de molestijs consu-
giorum. De quo libro multa reci-
tat Hiero. s. Iouin. De quib⁹ p
parte in coloquio. Fecit et alium
de amicitia: in quo presert eaz re-
bus humais. hic dicit accusasse
naturam: q longam viraz dedit
bestijs: et non hominib⁹. vt. s. ha-
bitum est. Quis sententie reci-
tantur in tractatu s speculo. Ex-
pedit inquit probatos amicos. p-
bare: non amatos improbare. Item
Granius aduersariuz securitate

perdidisti. Item. Amantium ce-
ca sunt iudicia. Et sic de alijs. vt
terius non prosequitur Augu. de
philosophorum successione: quo-
ruz genus fuit Iouin. s. in eis ter-
renis: vbi nuc grecia dicit. De q
bus Augu. viij. de ci. c. ij.

¶ Sexta distinctio. De vita Pi-
tagore et eius dictis.

¶ Capitulum primum. Qd ipe
fuit auctor Italicorum phorum.

¶ Ideo redeundum
est ad aliud gen⁹ phi-
losophorum. s. Itali-
cum. De quo Augu.

ibidez dicit. q Italicu

genus auctorem habuit Dicta-
goram Samiu: de quo ferut no-
men philosophie exortum. Max-
cum antea sapientes appellarent
qui modo quodam laudabil vi-
te prestare videbantur: iste inter-
rogatus: qd profiteretur: philo-
sophum se esse rñdit. i. studiosuz
vel amatorem sapientie: quonia
sapientem profiteri: arrogantissi-
mum esse videbatur. Idetz Tul.
v. tul. q. v bi ait. Nomen sapientie
vsq; ad tempus Dictagore prio
enim ipse respondit se esse philo-
sophum.

¶ Capitulum. ij. De eius origie
et peregrinatioe pro philosophia
querenda.

¶ Origine sua et peregrina-
tione pro sapientia ha-
benda ait pol. lib. viij. c.
liij. di. q fuit natioe Samius: ne

gociatoris diuitis filius: cui no-
men **M**ancus erat. Sed paren-
te longe diuor fuit: eo q̄ negotia-
tio patri tanta nequiuit acquire-
re: q̄ta filius cōtemnere maluit
q̄ habere. **M**agnis igitur for-
matus incrementis sapientie. egi-
ptum primo: mox Babiloniam
ad adiscendum syderum motus
originemq̄ mūdi spectandaz p-
fectus: summam scientiaz conse-
cutus est. Inde regressus **C**retā
et **L**acedemoniam: ad cognoscē-
das **M**inoys et **L**igurgi inely-
tas ea tempestate leges consen-
dit. et. De hoc **A**ug. epistola. iij.
dicit q̄ p̄heraquides **A**ssirius cū
disputasset **P**ictagoram **S**ami-
um: ex disputationis sue nouitate
pmotū: athleta fecit philosophū
¶ **C**apitulum tertium. De ei⁹ au-
ctoritate: et honore.

¶ **L**auctoritate vō sua et fa-
mosa opinione ibidē ab
hoc inquit. philosophorū
genus italicum et nomē philoso-
phie exortum est. Tant⁹ autē ex-
tūit in ea parte philosophie q̄ spe-
culatiua vocat: vt sibi quisq̄ phi-
losophantiūz vix potuerit adeq̄ri
¶ **T**antus in cōtinentia: vt ab om-
nium animantium tenipasse cre-
datur edulio. Tantus in cultu in-
sticie: vt populos illius partis
italie que antiquitus magna gre-
cia et post mortē nominis ei⁹ au-
ctoritas rerit. hec ibi. De sua quo-
q̄ peregrinatione **P**iero. in pro-

logo biblie scilz epistola. xxxv. ait
¶ **S**ic **P**ictagoras memphiticus
vates scilicet adiit. et. De sua vō
eminentia **T**ullius. iij. tuscu. q. in
p̄cipio. dicit: q̄ homines credi-
derunt **M**umaz reges eē **P**icta-
goram. p̄pter eq̄tatez et sapientiaz
Eum enim qui excelleret sapien-
tia crediderunt **P**ictagoricū. de
ei⁹ veneratione et auctoritate **C**la-
leri⁹ li. viij. c. viij. dicit: q̄ **P**icta-
gore veneratione: tanta ab auditori-
bus fuit: vt que ab eo acceperant
in disputatiōe ducere nephas pu-
tarent. Qui interpellati ad reddē-
dam rationem: **P**ictagoram di-
xisse ridebant. **I**dez poli. vbi. s.
¶ **C**apitulum. i. De honestate vite
eius cum discipulis: et q̄ eis erāt
omnia comunia: et de eius indu-
stria in docendo.

¶ **L**ehonestate vō vite sue
cuz discipulis: et qualiter
habuerūt oīa cōia: **A**u-
geli⁹ li. viij. c. vij. **N**ec pretereun-
dum inquit: q̄ omnes simul qui
a **P**ictagora in cohortem disci-
plinarum recepti sunt: quod quis-
q̄ pecunie habebat: in medium
diuulgabatur: et tenebat societas
insepabilis tanq̄ illud antiquus
confortium: quod iure atq̄ vō bo-
romāo appellabat **E**ocomichot:
quod est nomen grecum: et vide-
tur sonare idē quod cōcordia vō
vnitas. De sapientiali eius indu-
stria in considerando discipulos
anq̄ eos accipet ad discipulatus

Cōpendiō quii.

et de disciplinali iformatōe eorū/
 dem postq̃ erant recepti dicitur
 ibidem pictagoras inquit adole
 scentes qui se ad se audiendū cō
 tulerant mores nās q̃ eorū con
 secturatione quadā de oris et vul
 tus ingenio: deq̃ totius corporis
 filo atq̃ habitu erat sollicit⁹ fiscita
 ri. Cum vō qui exploratus ab eo
 ydoneus fieret: recipi in discipli
 nam statim iubebat: et post certū
 X tempus tacere. Non omnes idē
 sed alius aliud tempus, p̃ estima
 to capto solertie: is qui tacebat: q̃
 dicebantur ab alijs audiebat: ne
 q̃ percūctari: neq̃ commercari:
 neq̃ conqueri si non intellexerat
 que audierat fas erat. Sed non
 minus quidez tacitus q̃ bīeniū
 T Zlitt⁹ Sen. epistola. lv. q̃ apud
 Pictagoram quinq̃ annis erat
 tacendum discipulis. Idēz Elm
 brosius primo de offi. c. iij. dic: q̃
 quinq̃ annis vsuz loquendi illis
 subtrahēbat vel inhibēbat. Idēz
 Hiero. sup̃ illud Ecclē. iij. Tem
 pus tacendi: et tempus loquendi
 P Modeste igitur et humiliter cū
 discipulis habitabat: et eos doctri
 naliter et vtilr instruēbat.
 C Capitulum. v. De eius celo et
 sollicitudine in emēdando alios.
 Valiter autem studiose
 q laborauerit ad proficien
 duz alijs in docendo nar
 rat Trogus pompeius libro. xx.
 et idem Idoli. lib. v. ij. c. iij. vbi di
 ctur: q̃ sapiētia et legibus instru

ctus Crothoniōz vrbē applicuit
 omnino resolutam: et soli⁹ virtutū
 opera indigentem. Fortune enī
 indignantes oderant arma: que
 aduersus Locreses ifelliciter sū
 pserūt: mutassentq̃ vitā luxuria
 nisi eis Pictagoras plis obstin
 set. Laudabat enim ṽtutem qui
 die: et vitia luxurie denudabat: et
 casus vrbium p̃ditarum enume
 rabat causas. Matronaz vō se
 paratā a viris doctrinā: et puero
 rum a parentibus frequenter ha
 buit. Docebat nūc has pudicitā
 et obsega in viros: nūc illos mo
 destiam et litteraz studiū: et inter
 hec velut genitricē ṽtutū fruga
 litatem omnib⁹ ingerebat. Con
 secutusq̃ disputationū assiduīta
 te est: vt matrone auratas vestes
 ceteraq̃ dignitatis ornamenta
 q̃si luxurie instrumēta deponerēt
 eaq̃ oīa delata in Junonis edē
 ipsi decē consecrarent: preferētes
 vera ornamenta matronaz pud
 citiā non vestes. Sequit⁹ q̃ cum
 trecēti ex iuuenib⁹ sodalitij iuris
 sacro: sepatam a ceteris ciuib⁹ vi
 tam agerēt: q̃si cetū clādesiē cō
 iurationis hñtes aduersus picta
 gorā: ciuitatē in se conuerterūt.
 Que eos cū in vnam domū cō
 uenissent cremare voluerūt. In
 quo tumultu sexaginta fere perie
 re: ceteri in exiliūz p̃fecti sunt. ex
 q̃ pz vt dī ibi: q̃to hō p̃stat hō
 minī: cū vni⁹ p̃sone auctoritas
 iā lapsum ad frugē melioris vite

Z

A

B

ppm reuocauit hec sibi. p3 ergo
sua studiositas ad docendū ppl3:
et ppli edocui: ad eū affectuositas
Capitulum sextum. De eius i
dustria ad pacificandum altos.

Quam vō peritus et indu
strius fuit in sedando et
trāquillādo animos ho
minum turbatos: narrat Augu.
contra Iulianuz recitans verba
Iulij ci. q3 cuz violenti adolescē
tes: mulieris pudice fores frāge
rent. precepit pictagoras: vt spon
decum canerent in sono. s. tibiārū
Quod cum fecissent: ille q3 sona
bat tarditate modorum: et graui
tate cantus: illorum furentē resse
disse petulantiam dī. Et huic cō
cordat quod ait Seneca. iij. d. ira
Pictagoras inquit perturbatio
nes ai componebat.

Caplm. septimū. Qualiter ad
inuenit musicam.

Qualiter autem ipse musi
cā adiuēit: narrat Plu
tarchius li. ij. post princi
pium. Cum inquit casa preteriret
in publico: fabros ignitum ferrū
ictibus maleantes audiuit: atq3 i
aures eius soni certo sibi ordine
respondentes sibi ceciderunt re
pente in quib3 grauitatis acumi
na resonabant. vt vtrunq3 ad au
dientis sensum statuta dimēsiōe
resonans remearet: et ex his vari
ijs impulsibus sensus sibi conso
n3 nasceret. Fecitq3 fabros muta
re maleos: qbus mutatis: sonoz

diuersitas ab hominib3 recedēs
maleos sequebat. Cumq3 diuer
sitate ponderis: in singulis an
notasset: maiores maleos ferire
ipauit: et ex maleis ad fidis cuer
tit examē. Et intestina ouiu: vel
bouum neruos cum varijs pon
deribus illigatis descendit: qualia
prius in maleis fuisse didicerat.
Talib3 cantus euenit: qualem p
or obseruantia promiserat: adle
ta dulcedine quā natura fidū so
nora pstabat. hic pictagoras So
crati compos deprehēdit nume
ros quibus soni nascerent. et his
sic proportionatis: vt ibi determi
nat: ad efficiendam musicā pro
fecit. hec sibi. Unde et ipse fidibus
et cantu sic vsus est: Plu Tul. iij.
tus. q. di. q3 pictagorici cum car
minibus esse dicuntur: et precepta
quedam tradere oculitius: et men
tes suas a cogitationum intentio
ne cantu fidibusq3 ad tranquil
litatem traducere.

Capitulum octauum. De egre
gijs documentis eius: et morali
bus dictis.

E documentis suis cō
pēdiosis tractat Plu
ro: contra rufinuz li. iij.
vbi ait. De dogmatibus pictago
re cuius dogmatibus Italia ple
na: que condam magna grecia:
et de auditoribus eius. s. Archipo
et Liside. qui Archip3 grecie Li
sides thetis hūere scholas. Qui
memoriter precepta tenentes do

Cōpendiloquii.

Fectoris ingenio pro libris vete-
A quibus illud est fingenda sūt
 omnibus modis et abscindenda
 languor: a corpore: imperitia ab
 animo: luxuria a ventre: a ciuita-
 te seditio: a domo discordia: et in
 cōmune a cunctis rebus intem-
 perantia. **E**tem pictagore sūt
 hec precepta. Amicorum eē om-
 nia cōia: et amicitia eē alterū duorū
 temporū habendam curā mane
 et vespere eorum que acturi sumus
 post deum veritatem colendam
 que sola homines deo facit pri-
 mos. hec ibi. De huius deo Tu-
 lius de senectute ante si. et cōcor-
 dat cum pictagoreorū preterito
 more. Exerce de memorie grā:
 qd quo die dixerim egerimq; cō-
 memoro vespere. **H**ec sunt exer-
 citationes: hec curricula ingenij.
G De suo vō egregio dicto Sene-
 cula. xcvj. Que precepta bona in-
 quit si sepe tecum sunt: profutura
 plus puta q̃ bona exēpla. **P**icta-
 goras ait. Alium animū fieri in-
 trantibus templis: deorumq; si-
 mulacra e vicino cernentibus: et
 aliū tñ fores alicui⁹ oraculi ope-
 rantibus. Ex his patet: quanta sa-
 pientia humana peditus fuit: et
 qua industria alios docuit.
Capitulum nonū. De pfectu di-
 scipulorum sub eo.

Et ideo merito sub eo p-
 fecerunt discipuli et in sa-
 pientia: vt dictum est et in
 moribus et vita phica. in declina-

tionē tumultuum mundanorum
 in appetitione genis: et sapiētiā
 studiorum. Et enim ait Hieroni-
 mus contra Iovin. **P**ictagorici
 huius mundi frequentia declina-
 tes in solitudine et desertis locis
 habitare consueuerunt. **E**tem
 ratione vnanimis cohabitatiois
 et cōmunis compositionis: et do-
 ctrinalis informatiois mutuo se
 amabant pictagorci: in tantū q̃
 vnus pro alio paratus erat mori
 ait Tul. i. de offi. c. xi. **D**amonem
 et **P**hitiam pictagoreos ferūt in-
 ter se hoc animo fuisse: vt cū eorū
 alteri Dionisius tyrann⁹ diez ne-
 cis destinasset: et his qui morti ad-
 iudicatus erat: paucos sibi dies
 cōmemorandorum suorum cau-
 sa postulasset: vas. i. pignus fa-
 ctus est alter eius sistendi. i. loci
 eius ponendi: vt si ille non reuer-
 tisset: moriendum esset sibi. **Q**ui
 cum ad diem se recepisset: admi-
 ratus est eorum fidem tyrannus
 petijtq; vt se in amicitiam tertium
 ascriberent. Et sic pepcit eis. **I**de-
 dicit Ambro. iij. de offi. hui⁹ quo-
 q; pictagore preceptum fuit nisi
 iussu Imperatoris de statioe nō
 descēdere. i. animā e corpore nō
 educere: **A**it Tullius de senectū-
 te. c. iij.

Capitulum dectimum. De ci-
 errore.

Icet autem fuit predictis
 peditus: q; tamen non
 gratia dei illuminat⁹ eua

nuit in cogitationibus suis sicut alij philosophi: et errauit ponendo animas transire de copore in corpus sicut dicit Hiero. contra Rufinum vbi. s. Iste inquit primus iuenit animas esse immortales. De quo etiam errore Virgilius. vj. eneydos. Mille rata voluer per amnes. Linthum ad flumi deus euocat. xc. Sequitur. Rursus incipiunt i corpora velle reuerti. Et posuit prius se fuisse Luseum: Secundo Talidez. tertio Emithianum. quarto Pirru: ad extremum pictagoram. Et post certos temporum circulos: ea que fuerunt rursus fieri: nihilque in mundo fieri nouum. hec ibi. Et Sen. epistola. xc. Pictagoras: omnium inter oia cogitationem esse dicebat et aliorum mentium in alias et alias formas transcurrentium nulla si illi communis anima interijt. Nec cessat quidem nisi tempore exiguo dum in aliud corpus transfundit.

Capitulum vndecimum De preceptis decorum ab eo.

Illo vero Tul. iij. de natura deorum in fi. dicit quod pictagoras cum in geometria quiddam noui inuenisset:

Lid quidem non credo. quoniam ille nec Apolini delpico hostiam immolare voluit: ne aram sanguine aspergeret. hec ille. Ex dictis patet: quanta est bonitas lucis eterne que tot veritates creatas dicto philoso-

pho reuelauit et quanta damnositas non habere gratiam fidelium: et ipsi lucis reuelantis veram cognitionem: quoniam priuatione errauit dictus philosophus: sicut alij qui euauerunt in cogitationibus suis.

Capitulum duodecesimum. De eius morte et honore post mortem.

De morte vero sua et honore Pol. vbi. s. dicit. Quam ad propulsandam labem

more viginti annos egisset. Troione: methapontus migravit: ibique decessit. Cuius tanta honoratio fuit: ut ex domo eius templum fieret: ipsumque pro deo colerent nacti forte occasione ex vrbis eius dicentem domum phantis esse sacrum sapientie et verissimum dei templum. Traditur etiam persuasisse hominibus animas esse immortales: et post dissolutionem corporis. vite presentis premia recepturas. Impropie tamen fabulam mille annorum prius dicti induxisse. hec ibi. De tempore vero eius. Au. gelius. li. iij. dicit. quod pictagoras Samius venit Italia. Tarquini filio regnum obtinente circa ducentesimum sexagesimum annum post urbem conditam.

Cuarta pars. De vita aliorum philosophorum.

Capitulum primum. De Carneade philosopho: et eius studio sitate: et animositate ad disputandum.

Compendiloqui ii.

In quoniam Beatus
 Aug. non psequit de
 discipulis predictorū
 phorum: eis succe-
 dentibus in ordie scri-
 bantur notabilia de philosophis
 qui fuerūt eis contemporanei et coe-
 ni. Et enim habitum est. s. Car-
 naydes philosophus fuit missus
 cum Drogene ab Atheniensib⁹
 ad senatum Romanum. Et iste
 Carnaydes fuit vehementis stu-
 dij: ait. Hale. li. viij. c. vij. Carnay-
 des inquit nonaginta expletis an-
 nis. idem illi viuēdi et phandi fi-
 nis fuit. Ita se mirificūz operib⁹
 doctrine addixerat: vt cūz cibi ca-
 piendi cā recubisset: cogitationi-
 bus inherens: manum ad mēsa
 porrigere obliuisceret. Sed eum
 Bellissā quam vxoris loco ha-
 bebat temperata studia non iter-
 pellandi. sed in edie succurēdi of-
 ficio dextera sua necessaria vsib⁹
 aptabat. Alio ergo vita fruebatur
 corpore vō quasi alieno et super-
 uacuo circumdatus erat. ¶ Idē
 cū Crispo disputatur⁹: heleboro
 se ante purgauit: ad expurgandū
 postmodū ingenij attentius: et
 illud acius refellendū: quas po-
 tiones: industria solite laudis cu-
 pide appetenda se fecit. hec ibi.
 Idem fecisse: contra Zenonem
 scripturus narrat. Au. gelius lib.
 xviij. Carnaydes inquit Echade-
 micus scripturus aduersus zeno-
 nis stoici libros: superiora corpo-

ris eleboro cādido purgauit: ne
 quid ex corruptis stomacho hu-
 moribus: ad domicilia vsqz ani-
 mi redundaret: et instantiaz vigo-
 remqz mentis labefaceret tanta
 cura tātaqz apparat⁹ vi ingenio p-
 stitit ad refellenda que zenon scri-
 pserat. Hec ibi. ¶ Siro ergo mo-
 do studiosus fuit ad scienda sapi-
 entifica: et multum animatus ad
 defendenda sua: et conuincenda
 aliena.

¶ Capl⁹. secundū. De Demoste-
 ne et ei⁹ operib⁹ virtuosis et studio-
 sitate: ac patientia.

Tem: predictis fuit coe-
 i uus Demostenes: prout
 ait magister hystoriarū
 super Hester. Qui multum fuit
 studiosus sicut dicit Hale. li. viij.
 c. vij. di. q. Demostenes cum pri-
 mam litteram dicere non posset
 oris sui vitium: tanto studio ex-
 pugnavit: vt ea a nullo expressius
 proferret. Ibidē. Vocē exilitate
 acerbam: exercitatione continua
 ad maturum et gratum sonū au-
 ribus produxit. Ibidē. Latens
 firmitate defectus: quas corpo-
 ris habitus vires negauerat a la-
 bore mutilatus est. Ibidē. Bul-
 tos et sus vno spiritu complebat
 eosqz adūso loco celi gradu scan-
 dens pronuntiabat. Ibidem va-
 dolis littoribus insistens: decla-
 mationes: fluctuum fragoribus
 obluctantibus edebat: vt ad fre-
 mitus concitatarum contionum

R patientia duratis actionib⁹ offer
ret. Ibidem. Fertur ore inter cal
culis diu ac multū loqui solitus:
quo vacuum p̄mptius et sollici
tus esset. **P**relat⁹ est cum rerū
natura: et victor abiit: malignita
tem ei⁹ pertinacissimo animi ro
bore superando. Ita q⁹ alterum
Demostenē **B**ater: alterum in
dustria enira est. **H**ec ibi. **P**at⁹
igitur ex dictis qualiter laboravit
in exercitio studij sui. Qualiter at
abhominat⁹ est voluptatē carna
lem: patet ex nobili facto ei⁹ et rī
so **L**aydi mulieri latine. de q⁹ **A**u.
geli⁹ li. x. et **P**oli. li. vj. c. xx. **H**ec
enim **L**ays Corinthia ob elegā
tiam venustatemq⁹ forme deme
rebat: conuentusq⁹ ad eā diuorū
hominū ex omni grecia celebres
erant. **H**ec adittebat: nisi q⁹ da
ret que petebant. **P**oscebat autē
illa nimum q̄tum. **H**inc natu⁹
est frequens illud prouerbiū ap⁹
grecos. Frustra quis Corinthuz
tendit ad **L**aydes: nisi queat et ve
lit dare quod petit. **H**anc iste **D**e
mostenes clanculo adiit: et vt co
piam suis faceret: petijt **A**t **L**ayas
hoc quotū poposcit quod nostra
tis manui denarium facit decies
mille: equaturq⁹ medietati talēti
maioris: q⁹ nostratis denarij vi
ginti milia claudit **T**al⁹ petulātia
mulieris atq⁹ pecunie magnitu
dine victus expandusq⁹ demo
stenes auertitur. **E**t discedēs: ego
ingit penitere tantū non emo. **H**ec

ibi. **E**x quibus patet. q̄tum vo
luptatem detestabaf: et q̄tū ab eo
lascinia arguebatur ad penitentiā
hortabaf. **D**e sua quoq⁹ indu
stria in arguendo eos q⁹ peccata
sua defendunt peccantū multitu
dinem. **A**u. ge. li. ij. v. bi. ait. **Q**uo
modo tant⁹ philosophus obiu
gatione adolescentē quendā ar
guebat: eoq⁹ a rhetorib⁹ et facun
die studio: ad philosophie. s. spe
culatiue studium transgressus ē.
Et ille id solū esse dicebat: turpi
tudine delicti: exemplorum vsu:
et cōsuetudinis venia deprecaba
tur. **E**t tantus ipso genere defen
sionis instantior: homo ingit stul
te et nihil: si te a malis exemplis
auctoritates et rationes philoso
phie. s. vere non abducunt. **N**e
q⁹ illius Demostenis snia ibi in
mentez venit. **S**equit. **H**ec ē ba
Demostenis ad euz qui vtcunq⁹
peccatū suū alienis peccans excu
ptuz purgatūq⁹ estimabat. **Q**uo
ruz verborū snia est: q⁹ qui se ex
cusant aliorū peccantū exemplo
malaz cōsuetudine: inepte et ra
tionabiliter se excusant. **D**e eodē
narrat li. xij. di. q⁹ legati masoleo
ruz eoz venissent **A**thenas: et ad
uocassēt aduocetos: restitit ei **D**e
mostenes. **A**d quem in crastino
venerunt: cum pecunia quaz pe
tijt. **P**osiridse ēo cū res debent
agi **D**emostenes lana multa col
lum ceruicēq⁹ circūuolūz legist
prodijisse. et se dixisse pati reuina

T

V

Cōpendiloquii.

hāc passionē: vt pz ex processu. s.
 Xenaxeri ⁊ contra molestos loq
 non posse: Tunc vnus e populo
 dī exclamasse. Non Xenaxē De/
 mostenes patit. sed achitexem. i.
 cupiditatē vel simulationem. Et
 id postea non celauit sed glorie as
 signauit. Nam cum interrogaret
 Aristodemū auctore fabularum
 q̄tū mercedis acceperat: ⁊ ipse rñ
 deret: talentū: respondit ille. Ego
 plus accepi: vt tacerem. hec ibi.
 Lautus ergo fuit ad dissimulan
 dū quomodo voluit ⁊ agendū
 De eodē: ⁊ de patientia eius. Au
 lus geli^o. li. xliij. Traditū inquit
 est: Demostenē vestitū ceteroq;
 corpis cultu nitido nimisq; acu
 rato fuisse. Hinc turpib⁹ idignis/
 q; in eum verbis aliquēz irruisse
 legit: atq; dixisse eū non tempa
 tum: quin parum vir ⁊ ore pollu
 to diceret: Quod patienter susti
 nuit. Similiter multa in eū dicta
 ab hostēis quasi i histriōez. Si
 militer cum Lucius Torquatus
 non solum histriōē sed Diony
 siam gesticulariā cum diceret: q̄
 l. erat saltatrix: molli voce rñdit.
 Dionisie malle esse q̄ tui Torqua
 te. ⁊ de eodē alia in cōmunilo
 quio parte prima: vbi de aduoca
 tis ⁊ Poli. vbi. s. dicit. q; anteq;
 virtus eloquiū eius innotuisset: cul
 tus apparitionis dī appetit⁹ nito
 rem. Et postq; noticiā ⁊ famā
 assecutus est: elloquēte toga cō
 tentus est dicens: se velle potius

a se q̄ a nitore vestium aut cultu
 exq̄sito consistare gloriā.

¶ Capitulum tertium. De Isocrate.

Sic fuit contemporane⁹

h⁹ Isocrates: vt legitur in
 hystorijs. de quo in pro
 logo Policrati dī q; cum inter
 rogat⁹ esset ab amicis quare nō
 in forensibus negotijs versaret:
 respondit. Que locus hic callet
 ego nescio: ⁊ que ego calleo loc⁹
 hic nescit Tamen vt. s. habitum
 est: in lib. saturnalium recitatur
 hoc dictum esse a Socrate ora
 tore.

**¶ Capitulum quartum. De De
 mocrato.**

Is phis: vt dī in hystori

h⁹ Is Democritus fuit con
 temporaneus. De q̄ Ha

le. li. viij. c. viij. di. q; cū diuitijs cē
 seri posset que tante fuerunt: vt
 pater eius exercitū Fecris epu
 lum ex facili dare potuerit: q̄ ma
 gis studij vacuo animo vacaret
 parua admodū sūma retenta: pa
 trimoniū suū fratri donauit ⁊
 ignotus vbi Athenis vixit. s. va
 cans studio philosophic.

**¶ Capitulum quintum. De Hy
 pocrate.**

Is similiter contēpora

h⁹ neus fuisse Hipocras.

de quo Au. geli^o. lib. xx.

dicit q; multum detestabatur vo
 luptatem vnde d̄ coru venereo
 ita estimabat: partem esse quādā
 morbi terribilī quod nostri co

mitalem dixerunt. Qualiter aut ipse instruebat discipulos narrat Hiero. epla. xxiiiij. Hypocrates iquit adiurat discipulos suos ante q̄ doceat: et in verbis suis iuraf compellit. Exorquet sacramēto silentij sermonē incesus mansuetudinem: habitū moresq̄ describit. Quanto magis inquit nos q̄ bus aīarū cura est. hec ibi.

C Capitulū sextuz de Democrito de quo prius: qualiter scilicet fuit mundialium contemptor: et q̄ re se excecavit: et de sua pstantia.

Aliquibus phis illozū narrat Hic. gelius. multa preclara vnde libro. ij.

nte. si. ait. de Democrito: quem hystorie grece luminibus sponte se privasse ferunt: q̄ cogitationes cōmentationesq̄ ai in contēplādis nature ratioib⁹ vegetiores vī exactiones estimabat: si eas vī de illecebris oculorum impedimentis liberasset: vī ne malis ciuib⁹ bene esse videret. Alitamen Terquillius. c. xi. q̄ se ideo excecavit q̄ mulieres sine concupiscentia aspicere nō possz: et doleret: si nō esset potius in continentia emēdationē. De eodem narrat multa Sen. q̄ fuit magnus temporaliū contemptor. Unde epla. lxxv.

D Democritus inqt sicut est sic vī uit: non tāq̄ omnia cōtempserit sed tan q̄ alijs habenda dimisit. Et non solum contempsit sed nil postulare voluit. ait Sen. li. de p

uidentia añ si. di. q̄ Democritus ea die qua interdixit sibi possidere interdixit et poscere. Quasi dicat. Nihil voluit possidere nec postulare. Et Sen. vij. de benefi. c. ix. Democrito si res aliquas possidendas deoz tradere velit sub certa lege ne liceat donare: affirmaverim repudiaturū dicturūq̄. Ego me ad id inextricabile pondus non alligo: ne in secem rerū hunc expeditū hominem dimitto: quod ad me fers poculorum omniū mala: et. Vbi postq̄ enumeravit diuitiarū incomoda cōcludit in psona illius. Ego regnū sapientie noui magnū: securum ego sic omnia habeo: vt omniū sint. Itaq̄ cum sibi Cesar ducen ta sextercia donaret: ridens reiecit. Sequit. Ingentē rem dici ab illo audiri: cum miraretur Cesaris dementia: q̄ se putasset tanto posse mutari. Si temptare me inquit Cesar cōstituerat: toto illi fui experiendus imperio. Quasi dicat. Suo toto imperio me mutare non posset. **E** Item fuit humane glorie contemptor. De q̄ Tul. v. tul. q. añ si. rei inqt Democrit⁹ Athenas: nec quispiā me agnouit. O constantem hominem ait Tullius qui gloriabatur se affuisse. **F** Item fuit constantia solid⁹. De quo Tul. ij. tul. q. añ si. Democritus cum in manus hostis incideret. nullum gen⁹ supplicij deprecatus est: nullūq̄ re

Compendioloquii.

F culaui. Unde et vitam molle: ma-
re mortuū vocauit. Sen. epistola
xcv. Quid stultius est homine:
verba metuente? Eleganter Ale-
mocritus solebat dicere: eodem
loco sibi esse voces imperitorū
q̄ ventre redditos crepit. Quid
inquit mea reffert: sursum ista: an-
deorsum sonent: Quanta demē-
tia est: vereri ne infameris ab in-
famibus? Iste Alemocrus: l3 esset
priuat⁹ oculis exterioribus: scipz
tamen regebat honeste. ait Tul.
i. iul. q. ante fi. Lectitas facile ferri
potest: si non desint subsidia vali-
tudinū. Alemocritus: luminib⁹
anissis: alba et terra cernere non
poterat. Et vero bona et mala:
equa: iniqua: hōesta: turpia: ma-
gna: parua: et sine varietate colo-
rum licebat bene viuere: sine no-
tione rerū nō licebat:
¶ Capitulū septimū de zeno-
ne qualiter oīa contēpsit: et de vi-
te eius honestate.

Similiter vt ait Au. geli⁹
zenon phis Euticensis
floruit illis temporibus:

qui fuit magnus mundaliū con-
temptor: de quo Sen. de tranquil-
litate animi ante fi. Nunciato in-
quit naufragio: zenon noster cuz
omnia sua audiret submersa: in-
bet me ait fortia expediri phari.

H ¶ Item fuit constans stabilitate.
ait Tul. i. j. iul. q. q̄ zenon perpeſ-
est omnia ante q̄ cōscios delēde
tyrānidis indicaret. ¶ Item fui

moderātia vite hōest⁹. ait. Sen.
epistola. lx. zenonem Cleates nō
expressisset: si eū tñ audisset. Ob-
seruauit illum: vt ex formula ei⁹
viueret: vite eius interfuit: secre-
ta prospexit. De eius egregio di-
cto legi in tractatu de dictis phi-
losophorum: q̄ viro et vxori ga-
rulis ait. Cum duo soli estis: quo
modo capit vos domus vna lo-
quaces: et tanē q̄ non fuit gratia
illuminatus: errauit. Posuit enī
voluptatem esse qd indifferens
ait Au. geli⁹ vbi s.

¶ Caplm octauū. De pho stoy-
co pugnante cū dolore.

¶ Item idēz Au. geli⁹ reci-
tat multa preclara de phi-
losopho Thaurō: de quo
mentio facta est. s. Et de hoc idē
li. iij. cū Delphos alphiū puen-
tumq̄ locū grecie phs Thau-
rus i: et: diuertit ad amicūz vīnū
nobilem in stoya disciplina egra
valitudine oppressum. qui dolori-
bus cruciantibusq̄ q̄s greci Ra-
lon. i. i. trencadas dicunt: et febre si-
mul afflictus erat: gemitus ex co-
compressos erumpere: spūs q̄ et
anhelitus e pectore eius non do-
lorem magis impugnātes q̄ pu-
gnam aduersus dolorem. Et cuz
ipsum ad retinendam patientiā
Thaurus stabilisset: egressus est
cum socijs. Qui ait ad eos Ai-
distis non sanum spectaculū sed
cognitu vtile cōgredientes com-
pugnantesq̄ philosophum et do-
lorem

lorem faciebat vis illa et natura
vim quod suum erat perpetieba
tur et cohibebat. Cohercebat in
tra se violentias effrenati dolo
ris: nullos ciulatus: nullas con
plorationes: nullas voces inde
coras emittebat. Et ibi cōsequen
ter de inglitione discipuli a thau
ro philosopho de ipso dolore q̄li
ter est indifferens apud stoycos
et de sufferentia doloris qualiter
eum suffert sapiens. Nam dictus
philosophus gemitus non emit
tebat: ut dictum est.

¶ Capitulum nonū de Thau
ro philosopho

¶ Eisto eodez philosopho
narrat idem. Au. geli⁹

M libro pmo q̄ dabat sepe
post quotidianas lectiones tps
querendi quod quisq̄ vellet. Et
ab eodem quesuit discipulus an
sapiens irasceretur. vnde ibi de
terminatur: qualiter sapiens ex
ercet opera discipline sine ira. vbi
introducitur exemplū de Plutar
co iubente verberari famulus cō
tumacez sine ira: et ire signis. De
quo dictum est in comuniloquio
De eodem philosopho Au. geli⁹
ibi dicit. qualiter iudicauit inter
patrem scilicet priuatum et filius
presidem. q̄ scilicet in locis pieta
tis debet filius preses sedere an
te patrem: sed in re domestica et
familiari debet pater prior sedere
ut habitum est in cōloquio. De
eodē euaz ibi Au. gelius dicit: q̄

cum adolescentem a sodalib⁹ cō
uictusq̄ hominū ceruicosos ab
ducere vellent: misit ei verba Ari
stotelis ex libro: iussitq̄ quotidie
lectitare. Qualia autem fuerunt
verba: in greco ponuntur nō in
latino: sed supponendum: q̄ fue
runt talis sententie: q̄ societates
talium sunt detestande.

¶ Capitulum decimū de stoy
co philosopho in tempestate: de
quo Aug. ix. de ci.

¶ Tem Au. gelius narrat

i de philosopho stoyco de
quo Aug. ix. de ci. c. iiii.

cuius scilicet erat opinio sicut et
stoycoz: q̄ tumor nō cadit in aīo
sapientis. Qui tamen palluit in tē
pestate nanfragij. Et cum postea
argueretur retulit responsus Ari
stippi Socratici. Qui cū re simili
argueretur: respondit illuz p aīa
nequissimi Nebulonis merito n̄
fuisse sollicitum: se autēz debuisse
timere pro aīa Aristippi. Et cum
Au. geli⁹ non exagerandi animo
sed discendi quereretur ab eo: que
nā eēt causa timoris sui: cuz pre
ceptum sit discipline stoycorū
ne mortis timeatur aduent⁹: quā
constat nī dubium terminum eē
vite: ille protulit libru epytheti stoy
ci. Cumq̄ librum tenuisset Au.
gelius inuenit stoycis placuisse:
nō esse hominis ut visa que fan
tasias appellant in animum vē
niant: aut recedāt: et cū venerint
ex terribilibus rebus aut contra

Cōpendiloquii.

neceſſe eſſe aſſerunt moueri ani-
mum etiam ſapientis: vt pauliſp
metu trepidet: triftitia ſhatur:
dilatur leticia: cupiditatib⁹ mo-
neatur. Tanq̃ his paſſionib⁹ pre-
uenſentib⁹: ratiois ⁊ mentis offi-
cium non ideo conſcientiaꝝ mali
in mente verſari: nec approbari
iſta: aut eius aliquem indulgeri
conſenſum. **Q**uod enim volunt
eſſe in poteſtate: idq̃ intereſſe
inter animum ſapientis ⁊ ſtulti
cenſent: q̃ ſtultus cōſenſu men-
tis: paſſionibus cedit: ſapientis vō
licet eas neceſſitate patiatur: reti-
net tamen de rationabiliter appe-
tendis vel fugiendis veraz ⁊ fir-
mam inconcuſſam mentis ſentē-
tiam. **Hec ibi.** Quod tñ non eſt
intelligenduz fieri perfecte abſq̃
gratie diuine adiutorio.

Capitulum vndecimū. De
Publio ⁊ eius egregijs ſentētijs

Tem' Alu. gelius dicit de

i **Publio ⁊ eius ſenten-**
tijſ libro. xviii. Que ſunt

hec. **N**alium eſt conſiliuz quod
mutari non poteſt. Beneficiam
accipit qui dat digno ſeras: non
culpes qd vitare non poteſ. Cui
plus licet q̃ par eſt: plus vult q̃
licet. Comes facundus in via p-
R vehiculo eſt. Frugalitas infera ē
rumoris boni. heredis flet⁹ ſub
perſona riſus eſt. Suroꝝ ſepe ſit il-
leſa patientia. Improbe Neptu-
num accuſat qui iterum nauſra-
gium facit. Ita amicum habeas

vt poſſe fieri inimicum putes. ve-
terem ſerendo iniuriam: ⁊ vites
nouam. Nunq̃ periculum ſine
periculo vincitur. Minuꝝ alter-
cando amittitur veritas. pars be-
neficij eſt: qd petitur: ſi velle ne-
ges. **hec ille.**

Capitulum duodecimū. De
ſauozino ⁊ eius documentis in
nutrimenta infantū.

Tem' Alu. gelius recitat

i. **ſauozino philoſopho**
li. xiiij. ponens eius docu-

menta preclara. Cui ſuadenti no-
bili mulieri vt filium ſuuz ipſa na-
triret: cū mater puelle diceret: illi
parcendum: ſine inquit oro eas
integram matrem fieri filij ſui.
Contra naturam eſt imperfectū
dimidiatūq̃ genus matris pepe-
riſſe: ac a ſe abieciſſe: aluiſſe i vte
S ro ſanguine quem non vidideſt: ⁊
lacte non alere quem viderat iaz
viuentem: iam hominem: iā ma-
tris officia imploꝝantem. **An pu-**
tantez: naturam dedūſe ſemina
vbera: ornandi cauſa: ⁊ non alē-
dorum liberoꝝum. Idem prodigi-
oſe mulieres: fontem illum are-
ſcere cum periculo corruptis lac-
laborant. vbi ponit exempla. q̃ ſi
oniuum lacte: hedus caprarū ala-
tur: vel econuerſo: conſtat in illo
ſcilicet agno lanam durioꝝem: in
hedo vō capillū gigni tenerioꝝē.
Item hyrcani tigrides admouēt
vbera ſua ſcilicet catulis. **Itē. Ta-**
les mulieres que dāt filios ſuos

alijs nutriendos: illud vinculum coagulūq; amoris: q̄ natura parentes cum filijs cōsociat: inter- scindunt: aut certe villuūt. Ip̄si q̄q; infantis affectio animi amoris consuetudinis in illa sola vñ alitur occupatur. hec ibi. Ratio nabiliter: clemēter: ⁊ vultu ista per suavit ut patet ibi.

Capitulum decimum tertium. De philosopho reddente causas nō esuriendi vel sitiendi: ⁊ de recitatione consuetudinis Virgilij.

Tem li. xij. recitat eiusdē philosophi sententiā. Cū enim visitasset egrū quē-

T dam: in quo edendi petitiō pristi- na elanguerat: ait ille philosoph⁹ q̄ non esset mirum. Quia ut ait inquit hestensistrat⁹ esuritionem faciunt inanes patentesq; intesti- norum fibre: ⁊ caua intus: ven- tris ac stomachi vacua hyantia: q̄ vbi aut cibo complent: aut inani- tate diutina p̄buntur: Tunc loco vbi cibus capitur: vel stipato vel abducto: voluntas capiendi cibi desiderandi q; restringitur. Sci- thas enim. i. illos populos: ut sa- mem longius tolerant: fascijs vē- trem strictissimis circūligare vi- citur: ea ventris confossione esu- riam posse depelli. hec ibi. Et ra- tionabiliter videt assignare cau- sam famis: vel fastidij. De eodez philosopho idem libro. xvi. recti- tans verba Virgilij. Quem soli- tum serunt dicere: se parere ver-

sas more ⁊ ritu vrsino. Nam ve- rsa fetum egerit ineffigiat⁹ in- formēq; lambendo id postea qd̄ ita edidisset conformaret ⁊ sin- gest. Proinde itaq; igenij sui par- tus recentes rudesq; eē: ⁊ imper- sectos: sed deiceps tractādo red- dere his oris ⁊ vultus lineamen- ta subtili ingenio. Hec ibi. Si- cut ergo Virgilius dicebat: se pri- mo parere rudes versus: deinde tractando formabat: sic debet ho- mo prouidus opera que primo facit informia ⁊ rudia: postea tra- ctando: discutiendo: ⁊ deponēdo deformitatem: ad plenum siue p- secte formare.

Capitulum decimū quartum. De nobili sapiente dante consiliū Lacedemonijs.

Tez Zu. gelius libro. xx.
I post principium narrat de illo nobili sapiente dā- te consiliū Lacedemonijs. Po- pulus inquit Lacedemoni⁹ cum deliberaret quid sit vtile ⁊ hone- stus: tūc exurgit sententie dande gratia homo quispiam: turpitudi- ne vñe preterite diffamatissim⁹: sed lingua faciūdiaq; prestabilis: p̄siliūq; dabat: oportereq; sic fieri suadebat. acceptum ab om- nibus futurum erat: ex eius sen- tentia populi decretū fiebat. tūc vnus ex ordine principum: qui- bus tanq; arbitris ⁊ magistris: discipline publice. Lacedemonij vtebatur: comato iratoq; animo

X

A 2

Cōpendiloquii.

exilijs: que nam inquit narratio.
O Lacedemonij: aut que spes tā/
 dez erit: urbem hanc: et hanc rē/
 publicam saluā inerpugnabileq;
 esse diut⁹ posse: si huiusmodi an/
 te acte vite hominib⁹ cōsiliarijs
 vteremur: **Q**d si probata hone/
 staq; snia ista est: queso non si/
 namus: eam de honestari turpis/
 simi auctoris contagio. atq; vt di/
 xit elegit virum fortitudine et iu/
 stitia pre alijs prestantem: sed in/
 open lingua et facundia iussitq;
 cum consensu penitusq; omnium
 eandem illam sententiam diser/
 ti viri cuiusmodi posset verbis di/
 cere: vt nulla prioris mentione ha/
 bita fieret quod ipse denuo dice/
 ret. atq; ita vt suaserat factum est
 Sicq; bōa snia māsūt auctor tur/
 pis mutar⁹ ē. h. ibi. Ex qb⁹ pz: q;
 publicus p̄siliarius magnatus et
 reipublice: siue doctor vel predi/
 cator debz esse bone vite et fame.
E Capitulū decimumquintū.
 De Chylone et eius dictis.

Tem Au. gelius li. pmo
 i dicit de Chylone: qualr
 quesisse dicitur an vnq;
 faciendū sit p̄ ius vel mores p
 amico. vbi colligit ex verbis Ci/
 ceronis: q; euz emendati sūt mo/
 res amicorū: sitq; inter eos: om/
 nium rerum consilio: um et volū/
 tatum sine vlla acceptione comu/
 nitas. Et sequitur. vt ait Cicero p̄
 patriam p̄ amico arma sumēda
 non sunt. Sed ait Teophrastus

parua vel tenuis turpitudine: vñ in/
 famia subeunda: si ea re magna
 vtilitas niniuz est amplior: et ho/
 nestatis noster in re nō graui le/
 uis iactura: preponendum quod
 vtile est amico. Sicut magnum
 pondus eris: lamina auri parua
 est preciosius. **H**ec ibi. Itē Chi/
 lon ait: has duas affectiones cē/
 ferocissimas. s. amoris et odij: at/
 q; infra mediū cohercedas. hos
 inquit ames tanq; forte osurus
 et hos quidem oderis tanq; po/
 stea amaturus. hec ille.

E Cap. xvi. De Marco Tulio.
 E Marco vō Tulio q;
 studiosus fuit et sedulus
 in laborando: et q; clar⁹
 in multis sententijs: patet ilibris
 suis multis quos edidit quorū
 nomina recitat lib. ij. de diuina/
 tione in principio. Coarctati in/
 quit sumus ad philosophie stu/
 dium in eo libro qui est scriptus
 hortensius. De quo libro loquit
 Augusti. iij. confes. di. q; mutauit
 affectum suū: put ait ibi. **I**bidē
 recitat Tullius de quattuor libris
 Academicis et de quinq; li/
 bris tusculanis: et sex libris sci/
 licet annunciādi: et de libro de se/
 nectute: Que et q̄sta documenta
 collegit in libris suis patet inspi/
 cientib⁹ eos. vnde et de ipso Se/
 neca epistola. 51. **M**egat inq; Ci/
 cero: si sibi etas duplicaretur: se/
 habiturum tempus quo legat li/
 bros Lyricos: eo mō dialeticos

Et licet esset sic studiosus: fuit ta-
men sollicitus pro reipublice re-
gimine. unde narrat de eo libro
de amicitia. c. iij. non minoris si-
bi cure qualis est respublica post
mortem suam q̄ tunc scilicet in
vita. unde et pro republica multa
sustinuit. ait Sen. de eo libro de
breuitate vite p̄ principiu. **B**ar-
cus inquit Cicero iactatus inter
manifestos inimicos: et p̄im du-
bios amicos: dum fluctuatur cū
republica in quadam epistola ait
Quid agam queris? **B**oror in
Tusculano modo semiliber. alia
deinceps adiecit: quibus et p̄io-
rem etatez comploz: de presen-
ti queritur: de futuro desperat: iō
semiliberū se dicit. Improbatur tñ
ibi Seneca istud dictū addiciēs
q̄ sapiens nunq̄ in tam humile
nomē proclider: nunq̄ semiliber
erit: integre semp libertatis et so-
lidū solut⁹: et sine virib⁹ altior cete-
ris. Quid enim supra euz potest
esse: qui supra fortunam est? Et
ibi bene de hoc. q̄ vō fuit caut⁹
in cauendis exprobrationibus
hominum: et dissimulandis sibi
impositis ait **A**u. gelius lib. xiiij.
Si obiectum tibi fuerit tempore
aliquid quod negari nequeat re-
sponsione ioculari elidas: et rem
dignam risu magis q̄ crimie fa-
cias. Et ponit exemplum de **Ci-**
ccerone: q̄ cum obiectum eēt: se
accepisse pecuniam a reo: vt do-
mum emeret: negassetq̄ postea:

se domum emere: cū esset dictus
sibi se negare quod pri⁹ voluit: re-
spondit. Ignoratis: prudētis eē
proprium: negaturū se emere qd
nolit propter consortes emptōis
Et sic ioculari responsione elidit
sibi impositum. q̄ vō discretus
fuit in sententijs suis: q̄ vtilis in
admonitionibus: q̄ rectus in iu-
dicijs: q̄ faciūdu in eloquijs pa-
tet in libris suis.
Capitulum decimūseptimū.
De Seneca.

Et Seneca vō q̄lis fue-
rit: et q̄ discret⁹: et q̄ vti-
les doctrinas edidit: pa-
tet in egregijs voluminib⁹ ab eo
editis. Fuit autem binomius mo-
re romanorū. Dicebat enīz Se-
neca **A**nnuus Lucius sicut ipse
ait loquēs de se. iij. de benefi. c.
vi. prout dicit **A**ugu. ep̄la. xxxvi.
Unde et ipsuz enumerat **B**iero.
In libro illustrium virozum inter
alios. Fuit quoq̄ vite honeste:
abstinentie magne: conuersatio-
nis vrbane: sicut patet in libris
suis: et vtilibus documētis. ait. n.
ep̄stola. lxxxvij. loquens de se et
vita sua. panis inquit siccus: et si-
ne mensa prandium. post qd nō
lotis manibus dormio minimū.
Consuetudinē meaz nosti. Bre-
uissimo somno vtor: et quasi in-
terutgilo satis est mihi: vigilare
desisse. aliquādo dormisse me sē-
tio: aliquando suspico. Gremiū
patientissime sero: Et sic de alijs

Cōpendiloquii.

F que enumerat sibi. **T** Similiter de abstinentia sua epistola. cx. Ipsum tamen et doctrine sue modum increpat Quintilianus: putat dicit Alu. geli^o li. ix. post principium. de Sen. annco dico: quod eius oratio: vulgaris videtur: et. Sequitur. Eruditio: autem plebeia: et vermicula: nihil ex veterum scriptis habens neque gratie: neque dignitatis. Et ibi multum de hoc. Et similiter Polieratus lib. viij. c. xvi. recitat verba Quintiliani. Tractauit inquit fere omnium studio: num materiam. Nam et orationes eius et poemata: et dialogi feruntur. In philosophia parum diligens: egregius vitiorum insecutor fuit. **M**ulte in eo clare fuisse sententie: multa etiam morum genera legenda: sed in eloquio corrupta: et. Sed ut ait auctor ibi: an recte senserit Quintilianus: sapientioris iudicio relinquo. Leguntur ei⁹ epistole: et libri diuersi. Abique fidelis custos virtutum: vitiorumque hostis occurrit. Tantis utique: ut etiam Fronto nepos Plutarci asserat: vniuersos exterminasse errores: ut aurea videatur secula frouere et deos ab humano genere exulantes: eius opera reuocatos: hominibus contracta societate miscere. hec ibi. Licet ergo Quintilianus literator acumine et gravitate dicendi prederet: iste diligentior: et fortius in rhetorica vincitur: tantum vincit in ethica. ut dicitur ibi

Iste Seneca magister fuit Neronis: et ab eo postea occisus: ait Boet. iij. de consola. c. v. Nero inquit Senecam familiarem preceptoremque suum: ad eligende mortis coegit arbitrium. vbi ait expositor: quod Sicconius refert: quod Nero imperator fingebat: se finire Senecam magistrum suum quasi in pueritia: et nactus occasione mandauit ei: ut sibi genus mortis eligeret: Ille vero cibo et potu se satians: venas sibi incidit fecit: et in balneo: ut dicunt aliqui nimio fluxu sanguinis interijt. unde quidam presagio habuit nomen Seneca. i. se necans: eo quod sibi elegit mortem. **C**apitulum decimum octauum. De Boetio.

Et Boetio vero: fortis fuit in philosophica: et theologica sapientia: per in libris suis editis tam in humana sapientia quam diuina. Fuit autem temporibus Theodorici regis: clarus quod virtutibus: et consul in urbe fuit. Cumque Theodoricus vellet exercere tyrannidem in urbe: ac bonos ex senatu neci dare: Boetius dolos eius effugere gestiens: missis clam litteris ad grecos: nitebatur urbes et senatum ab impij manibus eruere: et eorum defensionem subdere. Sed postea a rege quasi conuictus regie maiestatis iussus est retrudi in carcere. Fuit autem consul eo tempore: quo inuasit Gothi Romam: et abstulerunt

K

omnem libertatem eorum. **Tul-**
bus qz fauere noluit missus est t
 ergastulū: vbi adhibuit sibi phi
 losophiam p̄solatricem: et edidit
 libū de p̄solatione philosophie:
 ne nimio dolore aut tristitia labe
 retur in desperationem. Idē autē
 Theodoricus Srmacū martiri
 gavit: cui filiam Boetii habebat
 vxorem. Duo autē filij ei: in con
 sulatu remaserūt sub regia pote
 state. Boetii autē dictus est a Bo
 thos grece idest adiutor: vlt auxi
 liuz latine: eo qz multoz adiutor
 fuit. Severin: dicit a seneritate
 iudiciaria. Et hoc fuit propriū no
 men ei vlt ferūt. Annii dicit: eo
 qz de genere annieoz. i. iutoruz
L **Balli**: dicit: eo qz originez du
 xit a **Ballio** Torqto: ordinari
 dicit: qz alios in dignitate ordina
 bat. **Patrici**: dicit: qz amore pa
 trie rempublicam gubernabat:
 Excōsul: qz erat ex cōsulatu: per
 acto vicis sue anno. **Mobiles. n.**
Romani nomina et p̄nomina fi
 liis imponebāt: vt in ipsa origo
 agnosceretur. vnde titul: libri sui
M est. De cōsolatione philosophie
 liber **Anniij Ballij Severini**
Boetij exconsulis ordinarij pa
 triciij incipit. et.

Quinta pars. De perfectioni
bus philosophicis.

Capitulum primum. De per
fectione eorum in virtutum de
testatione.

Is enarratis singl
 latiz de exemplis imē
 tabilibz p̄dictoz p̄bi
 losophorum: et de dicq
 notabilibus eozū: qz

Tul. et Sen. in libris suis sparsiz
 narrant multa preclara de dictis
 philosophicis: ad maiorē distin
 ctionem et faciliorem inuentionē
 videndū est in quibz consistebat
 perfectio eozūdem philosophoz
 ymbratica: Nulla eniz vera p̄se
 ctio sine gratia dei que operat in
 nobis velle et perficere pro bona
 voluntate: **Phil. ij.** Fuit autē in
 multis eorum perfectio suo mo
 do. Et vt distincte p̄cedat: notā
 dum qz fuit in virtoz detestatiōe
 put fieri potest sine gratia fidei
 illuminantis et purgantis. **Ande**
Flu. geli li. xiiij. vidim: iquit p̄bi
 losophū peregrinū nomine viz
 grauem atqz p̄stantē ap̄d **Athe**
nas in quodam tugurio extra vr
 bem diuersantem. **Lunqz** ad eū
 frequenter veniremus: multa au
 diuim: eū discere vtiliter et ho
 neste. In quibus illd audiui: virum
 sapientem non peccatur
 eē dicebat: si peccasse eū dij atqz
 homines essent ignoraturi. Non
 pene aut infamie metu nō peccā
 duz: sed iusti honestiqz studio et
 officio scilicet dicebat. **Dec ibi.**
Multuz ergo peccatū detestaba
 tur vt. n. dicit **Tulius. iij. de offi. c.**
liij. Nihil turpe facienduz bono
 vltro etiaz si ex omni parte lateat.

N

21 4

Cōpendilōquii.

vbi introducitur fabulā et ponit exemplū de anulo inuento in equo eneo in hyatu terre: quem si quis portaret nō posset videri ab aliquo licet ipse eum videre: sicut habitum est in conuulogo. Nec propter hoc debet quis aliquid turpe agere: ut ait ibi. Abi p̄mittit. Satis nobis si tamen in p̄bia aliquid proficimus persuasum esse dicitur: si oēs deos hominesque celare possemus nihil tamen in nobis auare: nihil iniuste: nihil libidinosè: nihil incontinentè esse faciendum. Et ibi bene de hoc. Licet enim vitium nō possit detestari sufficenter absque gratia: unde est dei offensiuū diuine legis p̄uatiuiū ymagis deformatiuiū: et gr̄e priuatiuium. tamen pōt aliquantū detestari: unde est nature lesiuū et ei aduersatiuiū. Ait Seneca. ep̄la. Scelerata tuta eē non possunt. Sequitur. Quia prima illa et maxima peccatiū pena est: peccasse: nec ullū scelus: sed illud fortuna exornet muneribus suis: sed tueatur ac vindicet: impunitū est. quoniam se scelere inferere. suppliciuū est. Sed et hec nihilominus malā mentem pene premunt: timere semper et expauescere et securitati diffidere. Sequitur. hic consentiamus epycurro: malo facinorose conscientia flagellari: et plurimū illi tormentū esse: eo quod perpetua eū sollicitudo urget ac verberat. Hoc enim ipsum argumentū est: natura nos

a scelere abhorzere: quod nō nullis etiam inter tuta timor est. Multos fortuna liberat p̄cia: metu neminem. Quare: nisi quia infixi nobis rei aduersatio est: quas natura damnauit. Ideo nunquam fides latēdi fit et latronibus: quia coarguit eos conscientia: et ipsos sibi ostendit. Propriū autem est nocentium trepidare. Et p̄cordat cum scriptura sap. xvij. Cum sit timida nequitia: dat testimonium cōdēnationis. Et cum beato Augustino primo cōfessionum dicente. Iniquus animus siue iniquitas est: pena sui. His ergo considerationibus scilicet ratione dedecoris p̄fusi bilis: deordinationis irrōnabilis: vilitatis inestimabilis: et inhonestatis vituperabilis que sunt in peccato: et multorum aliorum nocumētorum detestati sunt philosophi vitia: sed non perfecte nec ordinate. unde se a vitijs abstinēbant ait Tullius de senectute. c. ij. de Leontio gorgia magistro Socratis: qui cōpleuerat annos centum et septem: nec unquam a studio ac ope cessauerat. Qui requisitus cur ita diu viuere velleret: nihil inquit habeo quod accuset senectutē meā. Quod fuit p̄clarè dictum in homine docto: ait ibi Tullius. Ideo philosophi studebāt esse dissimiles malis: propter quod et tormenta multa sustinuerunt: sicut recitat Boetius verba philisippi alloquentis primo de p̄sol. c. iij. vbi. s. introducitur philosophiam

ipm inuitasse: et tormenta que sustinuerunt phi sibi recitasse: sicut Socratis venenum: zenois tormenta: et sic de alijs quos enumerat: quos nihil aliud in clade detrahit nisi qd moribz philosophie instituti: studijs improborum dissimilimi videbant. Et ibi bene dicit hoc. Si ergo philosophi infideles sic vitia detestabantur: ab eis se custodiebant: dissimiles malis esse studebant: et ob hoc tormenta etiam sustinebant: multo magis phi fideles et diuini: debent esse tales.

R Caplm secundū. De perfectione eorum in voluptatū carnaliū mortificatione.

S On solum autem fuit perfectio phica in vitiorū detestatione: sed etiam in voluptatū carnaliū et concupiscentiarum mortificatione: et exterminatione sicut fieri potest sine gratia vt dictum est. et vt pz ex vita philosophorū descripta vnde dicebat Plato mortem esse necessariam phijs: vt. s. dictū est. Phi ro enim modo abhominabatur voluptates carnales: ait. Alu. gelius. li. i. an. si. Voluptas inquit q nimia est ex gustu aut tactu sicut censuerunt sapientes: sedissima ē: eosq maxime q his belluinis voluptatibus se se dederunt: grauissimi vitij vocabulis greci appellant: nos autē incōtinentes: vel intemperaneos dicim: et in-

solentes. Iste due voluptates. i. libidines in cibos et venerē prodige sole sunt cōes hominibus et bestijs. Idcirco in pecudū ferarū qz numero habent: qui ex his ferinis voluptatibus pressi sūt. Ceterē tres: proprie hominū videntur hec ibi. Et subdit. Verba sup hac re ex libris Aristotellis ascripti: vt vel auctoritas clari atqz incliti viri a tam infamibus voluptatibus nos terreret. Que verba i greco recitat. Sequit. Quis igit habens aliquid humani pudoris voluptatibus his duabus gaudeat: Et recitat cōsequenter verba hypocritarū de coitu venereo: q estimabat: illam voluptatē eē ptem quandam morbi terribilissimi: vt recitatum est. s. Necnō et verba Socratis dicentis: se esse. i. comedere et bibere vt viueret non ecōuerso. Hi ro enim mō philosophi exterminabāt: et mortificabant predictas voluptates: Exemplum de Xenocrate vbi. s. quem mulier vocauit statūam. Qualiter autē vtebantur temperate et sobrie vite necessarijs: ait. Pol. li. viij. c. viij. Vbi distinguit cōuiuia dicens. q sunt conuiuia plebeia que sunt soluta a legibus philosophie Et sunt ciuilia que quidem non sunt dissoluta: sed liberioris licentie: et opulentie magnę: et q ad cōem leticiam: salua tamē sēper modestia qua ad philosophi cū rigorem accedunt. Conuiuia

T**V**

Cōpendiloquii.

¶ **U**o phica sunt omnino castigata
 et suis regulis limitata: ut qui ver
 santur in his possint nulla cibi aut
 potus impediente molestia: suis of
 ficijs. inservire. Sobria eni: et ab
 omni luxuria castigata: non ipe
 diunt Socratem: ne iustitiā posi
 tiuam exequat: a naturali inquisi
 tione Platonē non reuocāt: me
 moriam rerum gestarum nō ex
 cludunt: heritio Timeus non p
 hibet causas rerum omnium ape
 rire: nec aliquis a quocunq; vir
 tute offō retardat. Nec ibi. Abi
 bene de hoc. Patet ergo perfe
 ctio phica suo modo in predictis
 ut enim ait Tul. v. tul. q. ante fi.
 Sapiens propius est: nihil qd
 peniteri pōt facere: nihil iniuste:
 s; splendide: cōstanter: grauiter:
 honesteq; oia.

¶ **C**aplm tertiu. De eoz pfectio
 ne in mundaliū et diuinitaz despe
 ctu et dimissioe.

Item perfectio phica in
 mūdi et mūdialium des
 pectu et dimissioe satis pz
 ex dictis .s. qualr mundum dspe
 xerūt: et oia dimiserunt. sicut De
 mocritus et Diogenes de quibus
 supra. hoc enim fuit quasi cōmu
 ne philosophis: ait Hiero. episto
 la xxxv. Crates inquit Theban⁹
 homo quondam ditissim⁹: cum
 ad philosophandum Athenas p
 geret: magnum auri pondus ab
 iecit. Nec putauit: se posse simul
 et virtutes et diuitias possidere. Et

epistola. cxvj. dicit de pho: q; mul
 tarum possessionū precium proie
 cit in pellagus: abite inquit in pro
 fundū male cupiditates ego vos
 mergo: ne submergar a vobis.
 Philosophus glie animal: et po
 pularis aure vile mancipiū totaz
 simul sarcinam deposuit. hec ille
 Philosophi enim non reputa
 bant: bona temporalia eē sua: id
 nec ea appetebāt: nec d amissioe
 dolebāt. ait Sen. de cōstantia sa
 pientis. Rogeram Demetrius
 cepat. Ab hac exiens Sibus phi
 losophus: interrogatus: an aliqd
 perdidisset: nihil inquit. oia mea
 mecum sunt: et tamen patrimoni
 um in predā cesserat: et filios ho
 stis rapuerat. Sequit. Habebat
 enim vera bona secum: in q non
 est manus iniectio. Que vō dissi
 pata et direpta fuerant nō iudica
 bat sua: sed aduentitia: et motum
 fortune sequentia. Id non ut sua
 dilexerat. Omnium enim affluē
 tiuz incerta est possessio: et lubri
 ca. hec ibi. Unde et de paupertate
 phozum Tul. v. tul. q. post medi
 um. Quis inquit paupertate per
 timescit: An Scirhas Anatharsis
 potuit p nihilo pecuniaz habere
 Mostrates phi facere non potue
 runt. Cuius ep̄la feri his verbis
 Anatharsis homoni salutē. Cir
 cū amictum est Syricum tegimē
 calciamentū: solozum callum: cu
 bile terra: pulmentū fames: lacte
 carne caseo vescor. Quare: ut ad

A

B

getā meq; venias. mūera āt ista
 qb⁹ delectatus es vel ciuib⁹ tuis
 vel dijs mortalibus dona. Dēs
 enim fere pbi omniū disciplinaz
 non quos a recta ratione natura
 vitiosa detorhisset: eodez hoc aio
 esse potuerunt. hec ibi. Et exem/
 plificat de Socrate ⁊ Xenocrate
 de quibus supra. De quolibet ta/
 li potest dici illud quod dicit La/
 le. libro. iiii. c. iij. d. fabritio. Locu/
 pletum illum faciebat non multa
 possidere: sed modica desiderare
 sit ergo illi sic cōtempserunt mū/
 danas diuitias absq; spe celesti/
 um diuitiaruz: multo magis phi/
 losopphi fideles ⁊ celici debēt eas
 ptenere: vt centuplū accipiant in
 futuro.

C Capitulū quartum. De eoz
 perfectione in honorū ⁊ excellen/
 tiarū abdicatione.

D n solum aut fuit eoz
 n perfectio in despectu diui/
 tiarum: sed etiā in cōtē/
 ptu excellentiarum: dignitatuz: ⁊
 honorum humanorum: vt pz in
 dictis philosophis. Sicut in Dio/
 gene qui cōtempnit honores ob/
 latos ab Alexandro: ⁊ in Socra/
 te: q glorioza fugiebat: vt dictum
 est supra: ⁊ in alijs supradictis. An
 ⁊ laudes humanas cōtempserūt
 ⁊ se a mundanis tumultib⁹ ⁊ fre/
 quentijs sequestrauerūt. ait Plie/
 ro. contra Iovinianum añ fi. q
 phi multi reliquerūt frequentias
 vrbium: ⁊ hortulos suburbanos

vbi ac irriguus: arborum come/
 susurrus anium: fontis spectacu/
 lum: riuus inurmurans: ⁊ sic de
 alijs. Sequit. Naz ⁊ Pictagorei
 huiusmodi frequentias declinā/
 tes: in solitudine ⁊ desertis habi/
 tare consueuerunt: Planū est er/
 go ex dictis: q predicta contem/
 pserunt que merito sunt contem/
 nenda. sicut Boeti⁹ philosophia
 instructus elegantius ostendit. ij.
 de consol. c. vi. ⁊ vij. Quid inquit
 de dignitatum potentia diseram?
 Que si improbissimum quendā
 ceciderint: non ne eo ipso non sūt
 appetende? Unde ibi bene ⁊ pro/
 lixe. Laudes enim humanas p
 nihilo reputabant: ⁊ laudari: per/
 nitiosius estimabāt q vitupari.
 Et enim ait Zhu. gelius li. vi. Tur/
 pius dicebat Sano: inus exigue at
 q frigide laudari q insectanter
 ⁊ grauitur vituperari. Qui enim
 maledicit ⁊ vitupat: qto id acer/
 bius facit. tanto pro iniquo ⁊ in/
 mico habetur: ⁊ propterea fides
 non capit. Sed qui insectū de lau/
 dat desitui a causa v f: ⁊ amicus
 quidem creditur ei⁹ quē laudat:
 ⁊ ei creditur.

E Capitulū quintum. De eoz
 perfectione ⁊ passionū internarū
 edomatione.

E n soluz aut fuit eoz p/
 n sectio in predictis cōcu/
 piscentijs carnis: ⁊ ocu/
 lorum. ac vite superbiam cohibē/
 do: sicut fieri potest absq; gratia

Compendiloquii.

det: sed fuit eorum perfectio i edo-
matione passionum interiorum: et or-
dinatione: semper intelligendo ut
dictum est eo modo quo pnt si-
ne gratia cohiberi. ut enim habi-
turi est supra animus sapientis
non cedit passionibus fm senten-
tiam stoycorum: no. q. oio aufer-
rant: sed q. ordinate moderetur.
Et de hoc *Alu. gelius* pulcre nar-
rat lib. xx. ante si. *Herodes* iquit
archicus consularis lacellitus a
quodam Stoyco tanq. min⁹ sa-
pienter: et parū vtiliter dolorē fer-
ret ex morte pueri quem amabat
dicebat: q. nullus homo qui fm
naturam sentiret et saperet: affec-
tionibus quattuor carere et vaca-
re omnio posset: atq. si posset ut
curis careret: non ex re illud me-
lius qm langueret aius et torperet
Dicebatq. Sensus isti motusq.
animi cum imoderatiores fiunt:
vitia sunt: et si omnino eos cōuel-
lamus: periculum est necis. *Mo-*
deratas ergo scire et considerare
purgandas dicebat: vsusq. est fa-
bula quadam: q. homo rudis ex
ultima Barbaria colēdi in solēs
in terras cultiores venit: emitq.
agrum aptum ad fructus. Cum-
q. videret: vicinum amputare su-
pflua ex arborib⁹: quesiuissetq.
ad qd sic amputaret: cū aliud di-
ceret: q. sic fieret ager pur⁹: et ar-
bor fecundior: ille accipiens secu-
rim: adiit agrum: et omnes arbo-

res detrahcauit: credens hoc me-
lius eē. Sic est inquit aperte ista
Apachia. i. passionum sectatores
se debent habere. ut non sint in-
moderate. Dum vō homines cu-
piunt: ut omnino non sint: oibus
vehementioris officijs animi am-
putatis: in corpore ignaue et qua-
si eneruate vite consenscunt hec
ibi. Cui pccordat *Hiero. epistola*
lxxxvlij. Affectus inquit et pertur-
bationes q. diu in tabernaculo
corporis huius habitamus et fra-
gili carue circundamur: modera-
te regere possum⁹. amputare nō
possumus. Et ibidem. *Philoso-*
phorum snia est: moderatas esse
virtutes: excedentes autem mo-
dum atq. mensuram inter vitia
reputari. Unde et vnus de septem
sapientibus ait. Me quid nimis.
Et *Sen. bñ epistola. lxxvij.* Abi-
querit. Nonne affligitur sapiens
in liberorū aut amicorum amif-
sione? Et respōdet. eodez animo:
filiorum mortes expectat quo su-
am. Non magis hanc timet q.
illam dolet. Virtutis enim conti-
nentia constat. Omnia eniz ope-
ra ei⁹ cum ipso concordant et cō-
gruunt. Si aius quem excelsum
eē oportet: luctui aut desidio sub-
mittit: inhonesta ois trepidatio et
solicitude est. Et querit vterius
Quid ergo? *Mōne* aliquid simi-
le perturbationis patiet? Non co-
lor eius mutabit: vultus agitabit
artus refrigescet: et quicquid ali-

ud non ex imperio animi. sed in-
consulto quodā impetu geritur.
Sateor: sed māebit sibi psuasio ea
dem. Nilil eorum malum esse
nec dignum ad quod mens sana
deficiat. Omnia que faciēda sūt.
audacter et prompte facit. hec ibi
Lui concordat snia Stoicorum
de differentia inter animū sapiē-
tis et stulti. De qua Aug. ix. de ci.
c. iij. Abi recitat dictam differen-
tiā. q. s. animus stulti passionib⁹
cedit: sapientis vō nō. Et Sen. ibi
pōit exēplū bonū vbi. s. q. quē
admodum in corporibus languī-
dis signa precurrunt: segnitie q̄
dā in hermis: sine vllō labore las-
situdō: ossitatio: et terror mēbra p̄-
currens. Sic infirmus animus:
multo ante q̄ opprimatur malis
quatit: presumit illa: et ante t̄pus
cadit. Non sic animus sapientis
Et de hoc ibi bene.

¶ Caplm sextū. De eorū cōuer-
satione et gestus maturitate.

E matura gravitate phi-
losophorum in exteriori
gestu: p̄ ex dicē. Socra-
tes enim in eodem rigore vultus
se habuit vt dictum est. Plato-
nem comotum non vidit disci-
pulus ab eo nutritus. Homie eiz
pacato: et moderato a perturba-
tione dictarū passionū: et mode-
ratur gestus exterior et maturat.
Species enim corporis est simu-
lacrum mentis: figurāq; p̄bitat
Sicut ait Ambrosius. iij. de vir

ginitate loquens de beata vigne
Sicut enim vera philosophia q̄
est expultrix vitiorum: et magi-
stra morum: vt habitum est sup̄
modificat hominē interiorē:
sic veneranda maturitate et gra-
uitate maturat exteriorē. Et eiz
dicit Poli. li. vij. c. xij. Nec phia
p̄cipit obseruari: vt quisq; in om-
nibus fugiat notam: indicens ac-
tioni recitūdinem: ne sit reprobē
sibilis: sermoni cautellam: ne sit
cōtempnibilis habitui modestiā
ne sit notabilis. Abi et arguit pō-
patice: et curiose: ac sup̄flue se or-
nantes cultioribus vestimentis: et
ad speculum se ornantes: recitās
dictum Flauiani. Quid vīro cuz
speculo: nisi in eo casu: quo illud
Platonem gestasse testis ē Fla-
uianus: vt videret in eo q̄tuz in
se peregrinatio: studij serior: acu-
men temporis: processus etatis:
de naturali statura mutasset faciei
mūditiō: que et bona et mala fi-
delissime protestatur: hoc idem
egit: vt seruaret et reuelaret natu-
ram: ne labore et diēta insueta cor-
rumpereret. hec ibi. Ideo meri-
to discipuli ex conuictu et conuer-
satione cum philosophis profice-
runt: vt dictum est. s. Et eniz di.
Sen. ep̄la. vj. Plus traxit turba
sapientum ex moribus Socratis
q̄ ex verbis.

¶ Caplm. septimū. De eorū se-
dula studiositate.

Cōpendiloqui i.

Sedula & philosopho-
rū studiositate: & incessa-
bili: ac infatigabili eorū
solicitudine: patet similiter ex vi-
cijs. de qua Valerius libro. viij.
c. vij. dicit. ponens exēpla d̄ mul-
tis. Sicut d̄ Demostene pictago-
ra: Platone: Democrito: Car-
nayde: De quibus dictum est. s̄.
Et de Anaxagora: qui studio ma-
gno d̄r flagrasse. Qui cum ex diu-
tina peregrinatione patriam re-
petisset: possessio esq; desertas vi-
disset: non essem inquit ego salu-
si ista perisset: Quod dixit pre-
amore studij. Ibidem etiam exē-
plificat de studio Archimedis.
captis enim Syraculis Mētē-
lus machinationibus illius phi-
losophi diu ac multum victoriaz
suam inhibitam senserat: extre-
ma tamen hominis prudētia de-
lectatus edixit: vt capiti illius par-
ceret: tantum glorie in Archime-
de seruato q̄tum in opp̄sis Sy-
raculis reponens. At hīs dū ocu-
llo & aīo in terraz difixis: formas
describit: militi: q̄ predandi gra-
tia domum irruerat: strictoq;
super caput gladio q̄s nam eēt q̄
renti propter nimiam cupiditatē
inuestigandi veri qd̄ querebat:
nomen suū indicare non potuit.
Sed protracto manibus pulue-
re: noli inquit obsecro istuz. s. cū-
culum deturpare. Et demū qua-
si negligens imperij lictoris: ob-
truncat? sanguine suo: artis sue

liniamenta confudit. Quo acci-
dit: vt propter idem studiū mo-
do vite donaret: modo priuaret.
hec ibi. Ibidem exēplificat de So-
crate q̄ nonagesimū q̄rtuz annū
agens librum nobilissimū com-
posuit. Ex quo apparet etiam se-
nescentibus membris: quali stu-
dio: vite sue terminuz clausit. Et
de Cleante: qui octuagesimū no-
num agens annum exactissime
subtilitatis volumen edidit. Et d̄
eodem. Ipsam enim adolescen-
tem questuz extrahentē: eoq; ne-
cessario tempore per inopiam su-
stentantem diurno Crisippi pre-
ceptis vacantem: eundem agen-
tem centesimum annum attenta
cura auditores suos erudentē
Mulum ergo fuit seruidus ad
audiendum & docendum. Et ibi-
dem exemplificat de Sophocle
q̄ post q̄ centesimū annū ageret
composuit illam nobilissimā fa-
bulam: qua omnium poetarum
preripere gloriam potuit. Similr
de Symonide poeta: qui octua-
gesimo anno & docuisse carmina
& in eorum descendisse certamia
gloria. Et ibidem de Solone: d̄
quo dictum est. s̄. Patet ergo ser-
uor studij philosophorum: tam
in veritatem inquirendo: tam in
alios docēdo: q̄ in volumia cō-
ponendo. Unde de eorum studio
Hiero. epla. xxxiiij. Dicit q̄ The-
mistocles cum expletis centū se-
ptem annis moreret: dixisse fert:

R

S

T

le dolere: q̄ tunc egredereſ d̄ vī-
ta q̄n ſapere cepiſſet. Ibidē dicit
q̄ Plato nonageſimo anno ſcri-
bens mortuus eſt. Ibidē: q̄ So-
crates nonagintanovez annos in-
docendi ſcribendiq̄ dolore labo-
reſq̄ complevit. Ibidem: q̄ So-
phocles cum propter nimīā ſene-
ctutem ⁊ rei familiaris negligē-
tiam a filiis argueret: edidiſſe ſe
fabulam quam nuper ſcripſit re-
citavit iudicibus. ⁊ tantum ſpe-
ctamen in etate iam fracta dedit
vt ſeveritatem tribunalium in fa-
uorem converteret. Ibidē q̄ La-
to cenſorinus diſertiſſimus ⁊ ſe-
nex grecas literas diſcere nō eru-
buit nec deſperavit. Ibidem: q̄
V **Homer⁹** reſert: q̄ d̄ lingua He-
ſtoris iaz vetuli: ⁊ pene decrepiti
dulcior melle oratio fluit. Et de
quibusdam horum: ⁊ eorum ſtu-
dijs. Tuli⁹. d̄ ſenectute. c. ſcūdo.
ſ. de Socrate: de Sophocle: de
Solone. De quo dicit. Solonez
gloriantez vidimus: q̄ quotidie
aliquid adſcientem dixit ſe ſenez
fieri. Abi. ⁊ Tuli. de ſe. Quid ego
inquit ſeci: qui grecas literas ſe-
nex didici: quibus ſic avidus q̄ſi
diuturnam ſitim repellere cupiēs
De ſtudio Platōis Hale. vbi. ſ.
dicit: q̄ altero ⁊ nonageſimo an-
no decedēs: ſub capite Sophro-
niſimos habuiſſe fert. Sic nec ex-
trema quidem eius hora a cogi-
tatiōe ſtudioſa vacua fuit. De ſtu-
dijs quoq̄ philoſophorum. Lu-

go primo didaſcolis vbi multos
enumerat. Ubi ⁊ ait: q̄ dialetica
inuenta eſt a Parmenide: q̄ ciui-
tates ⁊ cetus hominum fugiens:
in rupe conſedit: ſicq̄ dyalecticaz
excogitavit: ⁊ rupis Parmeni-
dis dicta ē. Et ibi d̄ ſtudio Pla-
tonis ⁊ aliorum philoſophorum
⁊ inventorum ſingularum arcū
bene. ¶ Item ſtudioſi fuerunt
philoſophi diligenti cura in ſuis
tractatibus quos compilabant:
ne quid vitioſum vel diminutuz
aut ſuperfluum inueniret in ſuis
opusculis: ⁊ vt diu opuscula dura-
rent in ſua auctoritate: vñ dictuz
eſt. ſ. de Virgilio: q̄ more vrfi ſe-
tum ſuum lambētis ⁊ ſic quaſi ef-
figiantis dicta ſua ruminabat: re-
tractabat: ⁊ formabat ad plenuz
⁊ Hal. li. ij. c. vij. de Turpede rñ
dēte Alcepiadi poete: apud quē
cum quereret q̄ triduo nō vltra
tres verſus: maximo labore im-
pēſo predicere potuiſſet: atq̄ is ſe
centum per facile ſcripſiſſe gloria-
ret. Sed hoc inquit ille intereſt:
q̄ tui in triduū nūmodo: mei vñ
in omne tempus ſufficiunt. Sic
q̄ factum eſt. Exemplū huius i
beato Aug. q̄ ⁊ ſcripta ſua ſtudio
ſuſſime compoſuit. ⁊ humiliter ac
diligenter q̄ retractanduz fuerat
retractavit. Et Au. geliuſ li. xvij.
de Virgilio dicit: q̄ cum morbo
oppreſſus: morte aduentuſſe vi-
deret: orauit petijtq̄ a ſuis amicis
ſūmis: vt eneada quē nūndum

X

7

Compendioloquii.

Z linrasset aboleret. In his aut in-
quit que vident retractari: et corri-
gi debet: et in his erat maxime lo-
cus ubi loquit de monte Ethna
Et non solum erant studiosi
phi in predictis. sed etiam in co-
gnitione suipsorum: et discussioe
factorum et dictorum: ut dictum est
s. de Pythagoreis. quorum mos
erat: vespere qd quo die dixerint
egerintqz commemorari: prout di-
cit Tuli⁹. de senectute. Et de hoc
Sen. bene. iij. de ira ante fi. di. q.
animus quotidie ad rationem red-
dendam evocandus est. Faciebat
hoc Sirti⁹: ut consumato die: cum
se ad nocturnam quietem recepisset:
interrogabat animum suum. Quid
hodie malum tuum curasti? Cui vi-
tio obstitisti? Qua parte melior es:
A desinet ira. et moderatior erit: qui
sciet quotidie sibi ad iudicem esse
veniendum. Quid pulchri hac
consuetudine excutiendi totam diem
Qualis ille somnus post recogni-
tionem sui. Sequitur. Quam tranquil-
lus: quam altus: quam liber. Et p⁹ Etor
Inquit Sen. hac potestate: et quoti-
dum apud me causam duco: cum sub-
latum est conspectui lumen con-
tuit vixor: moris mei conscia: to-
tum dies seruator: facta dictaqz re-
memoror: nihil mihi abscondo:
nihil pertransio. Quare quicquid
B ex erroribus meis timeam: cum pos-
sum dicere: vide ne id amplius fa-
cias: imo tibi ignosco: huiusmodi
num ergo est studium et salubre:

sic dicta et facta discutere. Unde et
philia est suipsius ab homine co-
gnitio. ait Isai. de difficilibus. et
Alpharabius ibidem.

Capitulum octauum. De sermonum
moderatione.

E perfectione philosophorum
in sermonum et verborum
moderatione satis per ex-
dictis. Philosophus enim non
minus tacendo quam loquendo per-
batur. ut dictum est. s. Philoso-
phia enim confert philosopho: ut
sciat fabulari cum omni homine. ait
Aristipp⁹ loquens de se: putat
li. de deo Socratis.

Capitulum nonum. De discre-
tione philosophica in convitiis
humanis: et an philosophi debe-
ant interesse. convitiis sine philia
et de lingue cohibitione.

Alitter autem philia docet
loqui in sermonibus co-
munibus: considerando
tempus loquendi: et personas in-
ter quas loquendum: et sermo-
nes proferendos eleganter inue-
stigat primo Saturnalis. c. i. Et p⁹
Abi inquit: an philosophia de-
beat interesse convitiis et con-
vitiis. Et arguit ibi quod non: quia ipsa
est tanquam censoria quedam: et ut ve-
reconda mater familias suis pe-
netralibus continet: ne misceat se
libero. s. deo vini siue vino. Qui
tumultus familiares sunt: cum etiam
ipsa huiusmodi verecundie sit.
D ut strepitum non modo verborum
sed nec

sed nec cogitationū in sacrarium
sue quietis admittat. **C** Sed in
Prīmū arguit psequenter: qd si sic
esset etiā choros aliarū matronarū
scz sobrietatis: modestie: et pietatis
a conuiuijs exularet. Item absit
ingit a phia q̄ i scolis suis tractat
de officijs conuiualibus: ipsa cō
uiuia reformidet: tāq̄ non possit
reb^o oñdere qd ē bis solet docet.
his dictis: specificat qualr loqui
debet in conuiuijs. Preterea inquit
eam scio obseruaturā: vt secum
estimet pñtium ingenia conuiuarū
et si plures pñtos: vñ saltē sui ama
toris in cōuiuij societate reperit:
sermonē de se patiet agitari. **E**uz
tō plures ab institutione discipli
ne alieni sunt: dissimulationē sui
sentiet: et patietur loq̄citātē maio
ri pñtū amicitiorē sonare: ne nobi
litas scilz peritorū a plebe tumultu
osiorē turbet: vñ ponit exēplū
qd sicut pauca matre littere dispe
sunt inter multas vocales: que i
societate vocis facile māsuescūt:
ita rariores imperiti gaudentes
consortio peritorū: aut cōsonāt si
cut possunt: aut taliū rez capiunt
auditu. Sequitur. Prīma ergo
estimatio erit: obseruare conuiuas:
deinde vbi locū sibi patere vide
rit: non de ipsis pfunditatis sue
secretis inter pocula loquet: nec
nodosas et anxias: sed vñles faci
lesq̄ qōnes mouebit. Et ibi. Si
non erūt mutua cōuiuia. cur ibi
sermo nō pñtū q̄ honest^o pñtū

betū: maxime cū nō minus q̄
dulcedo vini ilarent verba con
uiuia. Nihil ingit tam cognatum
phia q̄ locis: et temporib^o apta
re sermones: pñonarū que ibi ade
runt estimatiōe notata. Alios. n. **G**
incitant: relata virtutū exempla:
alios beneficioz: nōnullos mo
destie. vt qui aliter agebant: sepe
auditis talibus ad emendationē
venirent. Si autē vitij irritos
conuiuij interesse pñgerit: loquēdi
ordo fiet. phia enī etiam nō sen
tientem sic aliqñ reprehendit: vt
reprehensus ilaretur. hec ibi. **I**ō
dicit ibi qd cōuiuiū si gait hōis q̄
habuerit socraticos et phedros:
nullū verbū nisi pñtū habuerit
Alchiqui et Quidonis q̄ habue
rit Serpopam et polipheniū cy
thara sonantes: non habuit talia
verba. Qualr aut loquēdū: et q̄
a quibus interroganda: ibi elegā
ter prosequit. Ibi enī quis debz
interrogare responsioni facilia: et
que scit alium didicisse. Gaudet
enim quilibet: cū puocat ad suaz
doctrinam. Debet enim interro
gari a militib^o de factis militari
bus et fortib^o: a religiosis de ceri
monijs suis: a peregrinis d itine
rationib^o: a senib^o de eis q̄ ad il
los spectant. Huic enim etati est
loq̄citas familiarior. Et sic de ali
is prout ibi prosequit. Cui cōcor
dat **P**oli. li. viij. c. ix. di. qd phia
que est vñtū deoz mun^o: et disci
plina disciplinarū honoranda est
B

Compendio loqui.

K antilogo. Cuius q̄q̄ est: et sacris litteris consentaneū: aut omnino silere in mensa ut audias ad p̄fectū: aut unde proficiant alij: vel sine culpa letent: doctum p̄ferre sermonē. Sūt enim nimis tristitia et fere ciuilitatis ignarra: vbi circa voluptatem solus v̄ter impletur: aut vbi clamore aferino: et in eptis fabulis cōiuiua p̄strepunt. hec ille. Sic. n. loq̄ docet phia: q̄ sermones p̄cogitat et examinat prius in pectore q̄ p̄ferat ore. ait Au. geli. li. viij. Qui inq̄t sunt leues faciles et importuni locutores: nullaz rerū pondere innixi: et verbis humidis et laxantib⁹ defluunt: eoz orationē bñ estimatū est in ore nasci nō in pectore: linguam aut non debere liberā esse nec vagam aiunt sapientes. sed inuictam de pectore imo de corde moueri: et q̄si gubernari habebis. Alirex enim viz sapientem facundia p̄ditū: vocē emittere non ex ore: sed ex pectore. s. q̄ non tam ad sensum habitūq̄ vocis: q̄ ad scientiaz penit⁹ contemplaz altitudinē pertineret scilicet aiūt. Petulantieq̄ vboruz cohibentē volūt eē oppositū denitum: et loquendi temeritas: non tantum cordis custodia et vigilia cohiberetur: sed et quibuscūq̄ quasi excubijs i ore positis sopiatur. Et ibi bene de multoz insolentia idisciplinata in loquendo vbi restat verba Tulij. q̄ tam furiosuz

q̄ vel verborū sonitus in vanis nulla subiecta sententia vel scientia. Et idē. Mūq̄ tacet: quē morbus loquendi tenet. Et Sciodus ait: linguam non vulgandam s̄ retundendam esse: proinde et ei⁹ thesaurū esse in promerēdo gratiam optimā: sed modesta pauca et modulata sint. Itē inde sumptum est. Qui cū loqui non posset scilicet sciendo: tacere non potuit. Vterque enim hoies in vba blarciores. i. loq̄ces dixerunt. s. sapientes. Et ibi bñ. Cui p̄cordat scriptura sacra Eccle. xx. Sapiēs in verbis prodiit seipsum. Et. xxi. verba prudentum: statera pōderabuntur: in ore saturoz cor illorum: et in corde sapientuz os eorum. Iō sapientes faciunt se amabiles: stulti odibiles in verbis suis. Ecc. xx. Sapiens in verbis se amabilem facit. Et ibi. Odibilis est qui procar est ad loquenduz. Cap. m. x. de phica curialitate et dictis p̄: vrbana phi losophorum curialitas. Nec mir⁹. phia. n. est totius vrbauitatis: et omniū agendorū magistra. Cuius est: eoz q̄ in cōiuijs sunt exercēda officia dispensare. ait Poli. vbi. s. vnde et sapientes: de p̄uijs in q̄b⁹ curialitas exigīt ordinari: put ait Au. geli. li. xv. recitans vba Aeronis: qui diseruit de apto numero conuiuaz. Qui et ait: p̄uiarū numerū incipere oportere a gra

nam numero: et p[ro]gredi ad nu-
 merum mular[um] id est proficisci a-
 ribus et cōsistere in nouē: ne sint
 pauciores q̄ tres nec plures q̄
 nouē. Non. n. conuenit eē mltos
 eo q̄ turba plerūq̄ est turbulēta
 Et Rome qdem cōstat et etiam
 Athenis: nunq̄ plures cubant.
 Deinde ipm cōuiuiū constat ex
 quattuor. s. Sibeli. i. pulchri ho-
 mīculi collecti: si loc⁹ lat⁹: si tps
 vernū: si apparatus nō neglect⁹
 Sequit. Loq̄ces conuiuas nec
 mutos legere oportet: q̄ eloquē-
 tia in foro: et apd subsellia: silētiū
 hō nō in conuiuiō. sed in cubicu-
 lo. Sermones aut illi temporis
 sunt habendi nō de reb⁹ anxijis:
 non tortuosis: sed ex quibus in-
 genium venusti⁹ fiat: et ameni⁹
 et cū quadā voluptate vtilēs. hec
 ibi. Urbane ergo et curialr se in-
 stituerūt philosophi. vnde mltuz
 detestabant incurialitatē: vt patet
 in illo philosopho: de quo Inno-
 centi⁹ li. de miseria hoīs dicit: q̄
 cū qdam phs in vili habitu non
 posset ingredi palatium pncipis
 mutauit habitū pulchrū: et statim
 admissus est. Et pcedēs añ pnci-
 pem: cepit osculari palū suū ve-
 nerabiliter. Qd cū princeps mi-
 raret: r̄ndit. Honorantē me ho-
 noro. Qd. n. vīr⁹ non potuit: ve-
 stis obtinuit. Q: vanitas vanita-
 tum: plus defertur vestib⁹ q̄ vir-
 tutibus: plus vestimento q̄ ho-
 nestati. hec ibi. Quia. n. phs vir-

tutes pensabāt et honestatem: id
 curialitate erant vrbant in oib⁹.
 Capl⁹ vndecimū. De eorū p-
 fectione in virtutibus politicis.

Et perfectione aut phoz
 i virtutib⁹ politicis: mani-
 festū est ex p̄dictis. Ipsi
 enim magistri fuerūt virtutū fm
 Tuliū: vt dictum est. s. fuerunt
 prudentes in reb⁹ distinguendis
 Hec est enim philosophia scilicet
 distinguere bōa a malis: put aut
 Sen. ep̄la. lxxviii. Itē fuerūt pui-
 dētes i reb⁹ extimādis et p̄sādis
 q̄ vt ait sen. ep̄la. lxxix. Nemo eo-
 rū quos diuitie honoresq̄ in al-
 tiori fastigio ponūt magnus est.
 Quare ergo magn⁹ videt: Lum-
 bali sua illū metiris: magn⁹ po-
 milio licet in monte constiterit.
 Colosus magnitudinē seruabit:
 etiam si steterit in puteo. Hoc la-
 boramus errore: q̄ neminē esti-
 mam⁹ ex equo. Luz bovelis esti-
 mationē hominis inire: et scire q̄
 lis sit: nudū respice: p̄dat p̄mo-
 niuz: honores et alia fortune mē-
 data. Corpus suū exuat: et ani-
 mum intueri qualis sit q̄tusq̄.
 Alieno an suo magn⁹. et. Et ibi
 Tunc est bon⁹ hō. s. si rō expli-
 cata ē et recta: et ad nature sue vo-
 luntatem acomodata. hec vocat
 vīr⁹: hoc honestū et vnicuz bo-
 nū. hec ibi. Sed solus sapiēs scit
 res estimare mō dicto. vnde ait
 Sen. ep̄la. lxxxix. vix sapiētī no-
 tum est: quātū res q̄ taxanda sit.

B 2

Cōpendiō quii.

Item q̄ prudentes fuerunt in consilijs dandis patet ex dictis. Prudentis. n. est bñ p̄siliari: et prudēs est cōsiliatiū ait Sapiēs ph̄s ethi. vi. Et de hīs in comūniloquio. **I**tem q̄ prudentes fuerunt in regendis populis: s̄l̄r patet ex dictis: Sicut in Themistocle: q̄ r̄ndit: se scire de republica pua: magnā facere. Et de hoc similiter i cōloquio. **D**e temperantia v̄o ph̄oz satis etiam p̄z ex supradictis. Cum enim ipsa sit: rōnis aduersus libidines: atq̄ alios nō rectos impet⁹ animi forma: et moderata dñatio. prout dicit Tul. prima rhetorica lib. ij: planū est: qualr eam habuerunt ex vltis eoz et dictis: prout haberi potest absq̄ gratia gratum faciente. **D**e iustitia v̄o eoz que est habitus animi p̄ cōi vilitate seruata: suā vnicuiq̄ tribuens dignitatem: put dicit Tul. prima rhetorica vbi. s̄. satis lucidū est consideranti predicta. **D**e fortitudine quoq̄ eoz satis liquet ex dictis. Cum enīz fortitudo sit considerata periculorū suceptio et laborū firma perpassio: prout dicit Tul. vbi. s̄. satis patet q̄ virtuose se habuerūt in vtroq̄. **F**uerunt enim fortes in agendis. qd̄ patet in eoz studijs: et sustinēdis periculis: de quib⁹. s̄. Similr q̄ fortes fuerunt in sustinēdis cōtumelijs verborū apparet ex ante dictis. vnde et de Aristide narrat

Sen. ad Helbiā. Ducebat inq̄ athenis ad supplicii Aristides: Cui cū quisq̄ occurreret: deisciebat oculos et ingemiscebat: q̄ si tanq̄ in hoīem iustū: sed tanq̄ in ipsam iustitiam animaduerte retur. Inuent⁹ est tamē qui in faciez ei⁹ spueret. Poterat ob hoc moleste ferre: q̄ sciebat neminez id ausur puzior. Est ille absterfit faciem: et subridens comitanti sibi magistratui ait. Admone istū: ne postea tā improbe oscitet. hoc fuit: contumeliam ipsi contumelie facere. hec ibi.

Capitulum duodecimum. De eorum patientia in exilij relegatione.

Tem q̄ fortes fuerūt in exilijs: et peregrinationibus ait Tul. v. tul. q. ante si. In peregrinatione inquit nobilissimi ph̄i etates suas cōsumpserunt: Xenocrates: Lato: Aristoteles: Theophrastus: Lanaydes: et alij innumerabiles: q̄ soluz egressi: nūq̄ domū redierūt. Ad omnem rōnem theatri vox acomodari potest. p̄fia est vbiq̄ q̄ bene est. vnde Socrates respondit: se esse mundanū. i. toti⁹ mūdi ciuem et incolam. Et Fabricius animo equissimo Albenis exul: phatus est. Cui tñ illud tps non accidisset: si legib⁹ Epicuri parvisset. Similiter Democritus fugit tyrannom. et Corin⁹ thū fortunas suas mutauit: filios

A

procreavit. Non enim stulte an-
teposuit exilij libertatē domesticę
fuituri. Et ibi bñ d talib⁹. Dēffe
rebant enim secū bona sua scilz
virtutes: iō nullū eis exiliū erat
grane. vnde Sen. ad Delbiam
humile tuguriū virtutes recepit
Ideo omnibus templis formo-
sus erat: cum illic iustitia conspe-
cta erat: continentia: pietas: pru-
dentia: et sic de alijs. Nullus an-
gustus locus: q harum virtutū
magnam turbam capit. Nullū
grane exiliū in quolibet cū tali
comitatu ire. Brut⁹ ait: se Mar-
cellum vidiſſe Bituntis exulā-
tem: et qm natura hominis pa-
teretur beatissime viuentem: nec
vnq̄ cupidiorē bonarū artūz
q̄ eo tpe: et adiecit vsum sibi: se
magis in exiliū ire q̄ sine illo red-
diturus eſſet: q̄ illū in exiliū re-
linqui. Senatusq̄ p̄ eo rogauit
ne exules eſſent ſi ſine illo eſſent
Patria enim carere nō eſt ma-
lum: qz forti animo omnis loc⁹
patria. Et ibi bene de hoc.

B

Capitulum. xlii. De eorū pa-
tientia in iniuriarū ppeſſione.
Imiliter q̄ ſortes ſue-
runt in ſuſtinendis intu-
rijs corporūz et tormētis
ſatis dictum eſt. vñ Tuli. vbi. ſ.
de eorū patientia in tolerantia
penarū corporaliū: vt cecitatis et
hmōi: ait: q̄ Diodolus ſtorcus
cecus multos annos vixit. cū in
philosophia multo magis q̄ an-

tea verſaret. Cui cū libi per no-
ctes et dies legerentur geometrie
munus tuebat verbis precipiēs
diſcentibus vnde quālibet lineaz
ſcriberent. Ibidē. Alſcliptadē ſe-
runt non ignobilez phm rñdiſſe
querenti: qd ſibi attuliſſz cecitas
vt puero inquit vno eſſez comita-
tor. Ibidē de Democrito puato
luminib⁹. de quo. ſ. Et de conſi-
milibus ibi bene. Et ibi q̄ patie-
ter ſuſtinebant philoſophi mor-
tem Theodorus eim Liſimaco
mortem minanti: magnū inquit
effeciſti: ſi Catharidis vim aſſe-
cur⁹ es. Qd ait deridēdo de mor-
tē patiēter ſuſtinētib⁹: vt. ſ. dictū
eſt. q̄. pūde vō et q̄ animoſe q̄
ſi ſemp pati ad agēdū et ſuſtinen-
dū vtebant virtutib⁹: ait Seneca
epiſtola. lxiij. ponēs exemplū de
Sirtio: de quo. ſ. Sirtius inquit
lege virū acrem v̄bis grecis ro-
manis morib⁹ ph antez. Bonet
ymago ab eo poſita: vt quadra-
to agmē exercitū vbi hoſtis ab
oī parte ſuſpectus eſt pugne pa-
ratūz inuenire ſcilicet ducē. Idē
Ingt ſapiens facere debet: vt oēs
virtutes ſuas vndiq̄ expandat:
vt vbi inſeſti aliquid oriet: illic
parata preſidia ſint: et ad nutum
regētis ſine tumultu reſpondeāt.
Et hoc nob magis necēūz: vt ibi
qz illi ſepe timuere: ſine cā: totūſi
mūq̄ iter illis fuit qd ſepe ſuſpe-
ctiſſimū erat. Sapiens antez ad
dictum in curſum munit⁹ inten-

C

D

B 3

ms est: iteritus ꝑ pericula: et in-
ter ipsa. Ob virtutū ergo eminen-
tiam: et vtendi industriam fortes
fuerunt in predictis ait Flu. geli^o
li. xv. vtens verbis Pauertij phi-
losophi. Oporteret homines inqt
esse prompto aio ad cauenda pe-
ricula ad modum athletarū: vt
illi plectis alte brachijs ꝑsulunt:
caput et os manib⁹ appositis q̄si
vallo ꝑmunt: et membra omnia
vel ad tuendos ictus vel facien-
dos scilicet ordinant. Ita prudē-
tis animus erectus debet esse ar-
duis septus solide: nunq̄ aciem
suam flectens: consilia cogitatio-
nes ꝑ fortune verba ꝑtraq̄ iniq̄-
rum insidias quasi manus et bra-
chia pretendens. hec ibi. Et idēz
libro. xiiij. dicit: q̄ fortitudo est ꝑ-
bata: vt dicūt maiores scientia re-
rum tolerandarū. et non toleran-
darum non excedens modū ꝑ
imoderatam audaciam: nec defi-
ciens per pene insensibilitatem.
vbi exemplificat de quodā: cui⁹
cum vulnera a medicis secaban-
tur: ridere solitus erat. In predi-
ctis autem perfectionib⁹ que enu-
merate sunt: vt patet considerāti
hōestas vite: et veritas dūmodo
sint diutna gratia et recta intentio-
ne ordinate consistunt.

Capitulum. xiiij. De variatio-
nis velotij debito vsu.

Non solum aut̄ fuit perfe-
ctio philosophica in ꝑdi-
ctis cōtinendo mundia-

lia. operando virtuosa sustinen-
do terribilia: et sic de alijs: sed fuit
eorū perfectio ociando virtuosa
ociositate: et vacando vili vaca-
tiōe. Quia vt ait Gale. libro. viij.
ociū qđ industrie et studio videt̄
contrariū: precipue subuerti d̄z
non quo euanesceat virtus s̄z quo
recreatur. Alterum enim in herti-
bus vitanđū: alterum strenuis q̄
q̄ interdū appetendū: illis ne
ꝑꝑam vitam enervem exigant:
his: vt tempestiua laboris remis-
sione ad laborandū vegetiores
fiant. vbi exemplificat de Scipio-
ne et Lelio qui actuose vite iter
excequebantur: et tamen animi re-
missioni comuniter acquiescebāt
scilicet virtuose ociando. Unde et
vagas vndas leguntur in littorē
bus lectitasse quasi ludendo cuz
talibus. Et de Scenola q̄pila lu-
sisse dicitur: et aleē et calculis iter-
dum vacasse: cū bene et diu iura-
ciuium: et deorum cerimonias or-
dinasset. vt enim in rebus serijs
Scenolam: ita in scenis lusijs
hominem agebat. Quem rerū
natura patientēz cōtinuū laboris
esse non finit. Et ibi de Socrate
cui nulla pars sapientiē obscura
fuit: qui tamen non erubuit: cuz
interposita harūdine crurib⁹: cū
parvulis hiliolis ludens a Xanti-
pe risus est. Sic philosophi vacan-
bant: et talib⁹ se solatijs recreabāt
vt ad opera virtuosa vegetiores
essent: vt dictū est. Unde Sene.

I de beata vita ante fi. alt. Octi phi
losophorum: maius fuit q̄ labor
multorum. Et exemplificat di. q̄
tria sunt genera vite. vnum volu
ptati vacat: alterū contemplatiōi
terciū actiōi. Et ibi bene de hoc
Matura inquit me vtrūq̄ facere
libet: et agere: et contemplationi va
care. Cui concordat Aug. de ve
ra religione. c. v. di. q̄ duplex est
ociū. scilicet desidiē et virtutis. Et Hier
ro. 3. Iouin. Sapiens nūq̄ so
lus esse potest. habet secū omnes
qui sunt et fuerunt boni: et animū
liberū: et quocūq̄ vult transfert:
et quod corpore non potest: cogi
tatione cōplectitur: et vbi homi
num inopia fuerit: loquitur cum
deo. Et nūq̄ solus erit. Ideo di
cit Ambro. iij. de offi. post princi
pinz: vbi ait: q̄ Scipio nō scuit
solus esse: cum solus esset. Imo
Moyses cum taceret clamabat
cum ociosus staret precabatur. An
in silentio loquebatur. et ocio ope
rabatur. Exo. ix. Quid clamas
ad me. et. Consimiliter de Sci
pione loquitur Tullius. iij. de offi.
Qualiter autem debet homo va
care in ocio predicto Sen. episto
la. lxxi. dicit. Absconde te in ocio
sed et ipsum ociū absconde. Se
quitur. Ocio gloriari inhers am
bitio est. Et post. Optimum est:
non iactare ocium suum. Iactan
di genus est nimis latere: et aspe
ctui hominū secedere. et demū
cū secesserit. Non est agendū hoc

ut de te homines loquantur sed
ut ipse tecū loquaris. Quid au
tem loquaris: quod homines de
alijs libentissime faciūt: de te apō
te mala estima. Id maxie tractes
quod in te esse infirmissimū sen
ties. habet quisq̄ corporis sui vi
tia. Quid aut in ocio facio: vlcus
meū curo. Et ibi bene de p̄dicto
otio: et de agendis in tali ocio. q̄
otians sic debet secū loqui: suas
infirmities meditari: suas passio
nes curare. Et q̄ otium sine lris
mors: ut ait Idem ep̄la. lxxxviii.
sedule studio vacare debz homo
et intendere.

C Sexta pars. De tribus sectis
principalibus philosophorum.
C Capitulum primum. De illis
in cōmuni.

b Abitis supradictis de
vita philosophorū illu
striū. et exemplis ac
dictis eorum in cōi:
sequitur de sectis illoz

Fuerant autem famose. scilicet. Secta
peripateticorum: quaz condidit
aristoteles ut dictū est. ait tamē
Hugo: pari enīz circū: vel de q̄s
erga: vel de ambulantes: q̄z Aristo
teles eorum auctor deambulans
disputare solitus erat: vel q̄z am
bulabant de scola ad scolā dispu
tantes. De stoycis ait Hugo: q̄
stoyci grece: latine dicitur porta.
Et fuit Athenis: in qua picta erāt
gesta sapientum: et fortium viro
rum. In hac sapientes phantur

B 4

Cōpendilōquii.

ideo stoyci dicti. De epicurris ait idem: q̄ fuit quoddam gen^o phi losophorus sic dictorum: q̄ curā super cutem corporis gerebant. Dicebant enim: voluptatem esse summū bonum: ignorantes aliā voluptatez: ab epi quod est supra hec ille. vt enim ait Poli. li. vii. c. vii. Storcus vt rerum cōtem ptus doceat: in mortis meditatio ne versatur: peripatethic^o in acq sitione veri: in voluptatibus epi curus. Qui licet ad vñū tendant varias tñ sententias: quasi vias beatitudinis auditoribus aperi unt. Hec ibi. De hoc Aug. ep̄la xxxviij. ad Dioscoruz: loquēs de philosophis diuersis: quorū qui daz ponebant in animo summū bonum: et inter hos qui hoc sen serunt stoyci preualuerunt. Qui tamē naturalib^o corpora omnia esse arbitantes: magis a carne q̄ a corpore animus auertere po tuerunt. Inter eos autem q̄ fruē dum deo: a quo nos et oia facta sunt: atq̄ summum bonum no strū esse dicunt: errauerunt Pla tonicī idēq̄ Achademicī quod Platonici: docet auditorum suc cessio. Inter eos v̄o qui in cor pore summum bonum cōstituūt epicurri: qui et carnalium seditio forū turbas conctant: et apud indoctam multitudinem: excellē tiori auctoritate vigerunt. Et de his sectis Seneca epistola. xci. Aspice inquit q̄ dissimilia homi

num studia sūt. Nā modo Stoy cum faciunt: virtutem solam p/ bantem: et voluptatem refutantē modo Epycurū laudantez statū quiete ciuitatis: et inter conuiuiā cantusq̄ vitaz exigentis: modo peripatethycū: bonorū genera inducētez: modo Achademicū omnia incerta dicentēz. hec ibi. Ex quibus patent predictoz opi niones. Et de his Aulus gelius libro. iij. recitans sententias di/ uersorum. Epicurus inquit volu ptatem putauit summum bonū Aristenes Socraticus summū malum. Spegippus atq̄ vetus Achademia. voluptatem et do/ lorem duo mala esse dicunt: et op posita inter se: bonum autem oē quod vtriusq̄ medium foret. ze/ no autem: voluptatem posuit eē indifferentem.

Capitulum secundum. De pe ripatethicis.

Peripatethicis pau/ ca leguntur in libris an tiquis: nisi que dicta sunt Ipsi enim laudabant iraz quasi cōtem fortitudinis: quia acuit for titudinem: ait Tuli^o. iij. tul. q. Ex quo patet: q̄ erant animosi et cor dati ad disputandum: Deambu lantes enī disputabant: vt dictū est. Unde Aristoteles princeps et magister eorum ait: nullū inge nium magnū esse anteq̄ ha/ beat aliquid annexū de furia: p ut dicit Sen. d. tranquillitate an/

ml ante fl.

Capitulū tertium. de Stoycia et
eorū opinionib⁹.

Toycorū autē principes
fuerūt Zenon et Crispus
vt ait Au. geli⁹ et recitat
Aug. ix. de ci. c. iij. et vt di. Sen.
ad Helbiā a zenone incepit rigi-
da et virilis Stoycorū sapientia.
Apud istos dolor dicebat indif-
ferens: non malū: et q̄ passiones
non cadunt in sapiente: ita q̄ sa-
pientis animus cedat eis. vt habitus
est. s. ab Au. gelio. et Aug. et cum
dolorib⁹ cōgrediebant: sicut exē-
plificatū est supra de Stoyco pu-
gnante cum dolore. Hi enī inq̄-
rebant vnde verba sint dicta. ait
Tul. i. de offi. c. viij. Et eorū con-
clusio erat sāmū bonū congrue-
re nature: vel cōgruenter viuere
nature: ait. idē. iij. de offi. c. i. et hi
dicebant sapientes eē amicos sa-
pienibus: et nihil esse amabilius
virtute: ait Tul. i. de nā deorū an-
fi. Dicebantq̄ oēs inscipientes in-
sanire. Ait idē. iij. tu. q.

V**C**apitulum quartū. De Alcha-
demiciis et eorum opinione: ac re-
probatione.

Alchademici vō dicti sūt
ab Alchadēia vñ Plato
oriandus fuit. Qui et eū
locum: studendi vsu. et discipulo-
rum frequentia: morūq̄ suorum
celebritate fecit insignem. Et iō
illum pretulit. vt ad incutiendū
timorē quo vitia reprimerentur

et agnita cognitione sui modestia
seruaret. Maxime autē vltus est
ydoneus: q̄ ex frequēti terremo-
tu sepe collidit. Timor enī sicut
modestie cognatus est: ita fami-
liaris est sapienti. q̄. s. mentē cō-
ponit et humiliat: ait Poli. lt. vij.
c. iij. Hi vitantes precipitiū falsita-
tis fere de singulis dubitāt. Quo-
rum tuat opinionem nō modo
q̄ Heraclites et Scythio qui ad
eos. s. transferūt: sed et alij plures
vt subdit ibi. Sed q̄ ineptus est
et improbable fluctuare in singu-
lis: et nullius rei habere certitudi-
nem: et q̄ alienum a fide et scien-
tia: satis sufficienter pbat ibi. Si-
cut dubitare an contraria sint si-
mūl in eodem: cum id nō sit pos-
sibile sūm idē. Itē vt dī ibi: hō
prestat aīalib⁹ eo q̄ viget rōne et
intelligentia. Nam in sensib⁹: et
eorum operationib⁹ bestie pcel-
lunt. Sicut linx in visu: vultur et
canis in odoratu: sus in auditu:
symia in gustu. aranea in tactu. Si
ergo homo non discernit ratioe
certitudinaliter: nec multū sapit:
vñ esse brutalior brutis: sic in sen-
sib⁹ eminētib⁹. Itē sic notio dī
ab eo qd̄ ē notū: sic rō ab eo qd̄ ē
ratū denominatur grāmatice. Ille
vō cui nihil ē. ratū certū nec fir-
mum vñ ratione carere. Itē
vñ: q̄ tali nihil afferat phia et st u-
diū qui semper fluctuat opinio-
nib⁹. et cui lux sapientie certū ali-
qd̄ non oñdit: et cui nihil rō per-

X

Y

Z

Cōpendiloquii.

A suadet: Et de his ibi bene. Et cōtra hos Aug. fecit libros Achademicos. Licet enī multa sint dubitabilia sapienti. et licet dubitare de singulis non sit inutile: ponēdo. s. rationes ad utranq; partes tamen fluctuare in oībus videt esse dissonum rationi et phie ut dictum est.

Capitulum quintum De epycuro et varijs eius dictis atq; sententijs.

B Pycuri hō dicti sūt ab epycuro: De quo Au. ge. li. xiiij. di. q. Epycurus Atheniensis et zenon Scit/thiēsis: philosophi celebres erāt. Iste posuit voluptatē esse sūmū bonum: put dicit Au. ge. et posuit duo esse bona: corpus sine dolore: et aīum sine perturbatione: Sen. epistola. lxx. Vbi et subdit. Athilus stoycus dicere solebat. Balo me in castris suis fortūa habeat q̄ in delicijs. Torqueor: sed fortiter: bene est: Audi epycurum. Dicit et dulce est. s. et bene ē. Taz seuerē ergo rei et honeste nomen impositus q̄ molli. Fuerūt tñ aliq; interpretantes opintonez epycuri in melius: dicentes: q̄ n̄ intēdebat de voluptate que est in carnalibus: s; de voluptate mētis. An P. oli. vbi. s. c. xv. dicit. Cum sint tres secte phantiū que et ipse scandunt in multas sectas: omnes tñ l; dissimiliter laborāt ad assequendū finē quem statu-

C unt. Siquidem Epycurus et totus grex sodalium eius vitā beatam asserit que tāta semper iocunditate letat: ut tristitie aut perturbationis non interueniat vel tenuis motus. Vera quidē diffinitio est et qua nihil pōt esse iocundius Vbi ea tñ plebs que eā sequit̄ deflexit in voluptates reputans se earum vsu beatissimā esse futuram Vbi autem psuaderi nequit. hoc aliquē hauisse de fonte socratico. Sed quia facile est: aure vel ore insipientiū dicta optima deprauari: ad compendū imunditū redacta sunt: que virtutis debere esse instrumentū. Caro quidem optima est non homo cordatus: q̄ amore iocisq; nihil eē iocundius: nihil suauius parascitica vita: aut eorū qui epulantur quotidiē splendide et. hec ibi. Quali-tercūq; hō fiat: nihil turpius opinionē ponente voluptatē sūmū bonū esse: nihilq; magis alienū a phia: cum illa sit tetrū qd et res turpis fm phos: ut dictū est sup̄. Unde ē preceptū viliissimū Aristotelis: ut voluptates abeuntes consideremus: quas quidē oīdēdo inuit. Fossas enī pnieq; plenas aīs nostris subicit: quominus cupide appetant ait Al. li. viij. et de hoc Sen. de constantia sapientis loquens d̄ opinionibus Stoycorum: et epycureoz: Epycurus inquit: quē vos patronū inbertie sumitis: putantes mollia et deli-

E nola precipere et ad voluptatē du-
centia in quē sapientis fortuna in-
ternenit. Sequit. Qd si Epycur⁹
quoq; qui co:pori plurimū idul-
sit aduersus incurias insurgit qd
dam apud nos incredibile vide-
ri pōt. Ille ait. iniurias esse tolle-
rabiles sapienti: vos. s. Stoyci di-
citis iniurias non esse. hec ibi. Et
ep̃la. lxxix. Egrege vñ mihi dixit
se Epycurus: q peccare se nescit
corrigi non vult: deprehendas re-
oportet anteq̃ emendes. Ep̃la.
lxxix. Apud Epycuruz duo bona
corpus sine dolore: aīus sine per-
turbatione. hec bona non crescūt
q; plena sunt. Qūo enim crecit
quod plenū est dolore caret cor-
pus. Quid ad hanc indolentiaz
accidere pōt: Alins constat sibi et
placidus est. Quid ad hanc tran-
quilitate accidere pōt: Segt Bo-
num absolutū humane nature ē
corporis et animi pace contētum
esse. Et ibi bene de hoc: Ex qbus
dam itaq; dictis epycuri vñ loq de
voluptate. i. perfecta iocunditate
sicut dictū est a Polierato. Vñ
Sen. ep̃la. ij. Modernū hoc est.
qd apud Epycurū nact⁹ sū. Mo-
nesta inquit res est leta paupertas.
Illa vō non est paupertas: si leta
non est. Qui cum paupertate be-
ne cōuenit diues est. Nō qui pa-
rus habet: sed qui plus cupit pau-
per est. Et hoc est bñ dictū et phi-
losophice. Similiter in multis su-
is epistolis recitat bene dicta ab

illo. Ex alijs aut dictis Epycuri vñ
loq d voluptate corporali: ob qd
eius opinio a phis reprobaf. ait
Tul. iij. d offi. in fi. di. q etia Ari-
stippus et alij voluptatē bonū po-
suerunt: et Epycurus eius auditor
auctorq; snie fuit quā fprobat ibi
eo q poluice vtutes expugnant
voluptatē. Nā temperantia ē ini-
mica voluptatū: et sic d alijs: pro-
ut ibi bene prosequit. Unde Gal.
li. iij. c. iij. di. q legat⁹ quidam ad
Pirrū missus: cū audisset quen-
daz Atheniensē suadentē: ne qd
aliud homines q̃ causa volupta-
tis facere vellent: p monstro: eā
vocem accepit. Sequit. Pyrro
et Samnitibus hāc sapiam dep-
catus est. Licet enim Athene do-
ctrina sua glorientur: vñ tamen
prudens: Sabritij detestationem
q̃ Epicurū maluit precepta. Qd
euent⁹ quoq; indicauit. Nā vrbis
cum voluptati plurimū tribuit:
sperium maximū amisit. hec ibi
et Sen. iij. de benefi. c. ij. Nobis
pugna est cū Epycureozum deli-
cata et vmbatica turba in cōni-
uio suo phantiū: apud quos vir-
tus voluptatū ministra est. Illis
paret: illis seruit: illas. s. se videt.
hec ibi. Ex varijs ergo dictis vñ
sicut vnus concionator aliqua di-
cere phica: Et in laudē virtutis. ali-
qua vō quasi ex opinione vulgi:
et in cōmendationē voluptatē: vt
dictū est a Polierato: et sic pz de
Illustribus phis et sectis princē

Compendiloquii.

palibus apud eos.

Septima pars de artibus liberalibus.

Capitulum primum. De eorum utilitate: et quantum conferunt ad philosophiam quam ordinatur ad mores.

Quoniam: que dicta sunt videntur convenire morali philosophie tantum:

posset videri alicui:

philosophiam rationalem et naturalem non esse. scilicet necessarias et utiles ac preambulas ad philosophiam moralem. Sicut bene pro-

sequitur Seneca epistola xxiij. Loquens de liberalibus studiis inquirendo an faciant virum bonum: et obiciens quod grammatica circa curas sermonum versatur: sed quid horum de quibus determinat ad virtutem viam sternit: quod ex his metum demit: cupiditatem eximit: libidinem frenat.

L et sic prosequitur de geometria: musica: et astrologia quod conferant. scilicet ad virtutem. Quare ergo inquit liberalibus studiis filios erudimus?

Et respondet: quia ideo: non quia virtutem dare possunt: sed quia animum ad capiendam virtutem parant: quem admodum prima illa ut antiquo vocabant litteratura: per quam litterarum elementa pueris traduntur non docet liberales artes: sed mori precipientis locum parat. Sic liberales artes non perducunt ad virtutem: sed expediunt. Unde et ibi distinguit quattuor genera artium. Sunt enim vulgares quae manuum opificum constant. Ludicre

M pueriles: et liberales ut dictum est. Ideo pars philosophiae naturalis: alia moralis: alia rationalis: alibi ibi: Abi bene de hoc.

Capitulum secundum. De conaptatione septem liberalium artium septem planetis.

Et philosophia rationalis et eius partibus bene Alexander neque li. de naturalium rerum divisione. quod sicut mundum illuminant septem planetae: sic omnem scientiam septem artes. Lunc enim terris vicine comparat grammaticam: primum veterum limites. Soli qui per quosdam secundum locum tenet comparatur dialectica.

Mercurio: quod et deus eloquentie dicebat rhetorica. veneri quod est aspectu gratissima: arismetica: ob sui venustatem et subtilitatem in numeris proportionandis. Martem respicit musica: non solum humana et mundana: sed instrumentalis. quia musicorum instrumentorum sicut tubarum et huiusmodi concentus incitat homines ad bellum. Jovis ut appropriat geometria quod circa magnitudines immobile in mensuris versatur. Saturno quod est supior in astronomia quod circa magnitudinem mobilem et cursus astroborum versatur. hinc ibi: Et ergo planetae mundum illuminant sic predictae artes.

Capitulum tertium. De grammatica: quod litera potest ordinari ad virtutes: et ad eius opera.

N

Is tñ artib' p't verus vti
 p'p' ad moruz correctio
 nem. An ait ibidē. Quid
 p'dest vitare vitia in vocibus: et
 incurrere in moribus orate lo/
 qui: et inornate vivere. Nunq̃
 nomen dyalectici meret qui falsa
 p'ponit: ea. s. diligēdo. Ille ergo
 bonus est grāmaticus spūaliter
 et finaliter: q̃ gesta sua q̃bus qua
 si loquit hominib' congrue com
 ponit. Grāmatica enī est scientia
 cōgrue loquendi: et cauēdi in cō/
 gruitate in loquēdo: ait. Hugo di
 dascol. lib. i. Grāmatica grāma
 grece: littera latine. Inde grāma
 tica. i. litteralis scia: sumendo lar
 ge litteralem: prout continet litte
 ras et dictiones. Sed non solū lo
 quitur homo verbis vocalibus:
 sed gestis corporalibus. ait Aug.
 viij. confes. ante. fi. Plus inqt al
 loquebant anīmū meū frons: ge
 ne: oculi: color: modus vocis q̃
 verba q̃ sonabant. Ecc. xix. Ami
 ctus corporis: risus dentiū. et in
 cessus hoīs enuntiant de homie.
 Ideo Gregori'. pastoral. ij. c. xli.
 Plus debet predicator actibus
 q̃ vocib' resonare. Ille ergo qui
 et sensus suos: actus et gest' debi
 ta congruitate componit: denitā/
 do p'rium: et alloquit hoīes p'gru
 enter: sine vlla incongruitate: bo
 nus grāmaticus est. Congruum
 enim idē est quod conueniēs ait
 Pap. Qui alter facit: ad moduz
 barbarissimū et aliarum figuraruz

in gestis suis vitia ostendit. An et
 multiplex timent facere barba/
 rissimum in sermone: q̃ vitij de/
 ordinationes in vite qualitate: ait
 Augustinus. i. confessionum lo/
 quens de hominibus peruersis:
 qui magis timent facere barba/
 rissimos q̃ libidines. Et ibi ait de
 se loquens. Magis timebam fa
 cere barbarissimū: q̃ non facienti
 bus inuidere: Ideo dicebat apls
 discipulis suis. ij. cor. iij. Epistola
 christi. estis ministrata a nobis et
 scripta non atramento sed spiri/
 tu dei

Caplm quartū. de logica qua
 liter adaptatur.

Tem ille bonus est dy/
 lecticus qui discernit ver/
 a falso. Dyalectica enī est
 ars discernendi veruz a falso. ait
 Hugo vbi. s. Veritas autem est
 quadruplex. Cogitationis: Volū
 tatis. Enuntiationis: Actiōis: p
 ut dī. Ansel. de veritate. Qui has
 igit veritates discernit a contrari
 is falsitatibus: adherens veritati
 et expugnans in se et in alijs falsi
 tates: bonus dyalecticus est. Ecc.
 xxxvi. Ante omnia verbū verax
 precedat te. Et de eo verificat il/
 lud Malachie. ij. Lex veritatis
 in ore eius. Et vidit ab illo ma
 gistro qui docet veritatem. Qui
 vero veritatem occultat hypocritali
 apparentia: sophista est. Falsitas
 enim est qua putat esse quod nō
 est: ait Augusti. vij. confes. Et fal

Cōpendiloquii.

sum est significatio rei non ita se habētis pmo d doctrina xpiana c.vij. hypocrita enim: est sathani cus sophista habens deficientiaz ⁊ ostendens apparentiā. Est eniz hypocrita subtilis igenij. Duo i tendit. s. occultare quod est: ⁊ ostēdere quod non est. Ideo odibilis deo: ait Greg: mor. xvi. Ecc. xx. xvij. Qui sophisticē loquit odibil est. Habet eniz fallacias intra dētes ⁊ extra. Decipit eni tā in re q̄ in sermone.

¶ Capl'm quintū. De Rhetorica qualiter adaptat.

¶ Um rhetorica vō sit sci entia apte dicendi de cā proposita ad persuasio nē: prout dicit Alpharabi. Ora toris enim est: loqui apte: distin cte: orate: ait Tul'. i. de offi. c. i. Ille est bonus rhetor qui virtuo sis exemplis: ⁊ bonis operib' al loquit homines: ⁊ persuadet eis de veritate credenda. Unde ⁊ sā cti dicunt libri: ait. Grego. mor. xxiij. post principium. Quia eniz lectio est vita sanctorū. Apoc. xx. Libri aperti sunt. vel bonus rhe tor siue orator est: qui in oratiōe alloquitur deum efficaciter: ⁊ fle ctit ipsam iudicem ad misericor diam. Unde Ethnicus ait: Slectif iratus voce rogante deus. Ideo ppheta orans in psal. ad moduz oratoris aliqui captat benivolē tiam iudicis aliquando: explicat nequitiam aduersantis: aliquan

do deficientiaz sui orantis: vt fle ctat iudicem ad misant: ait Hu go de studio orandi.

¶ Capl'm sextū. De geometria ⁊ eius adaptatione.

¶ Tem: cum geometria sit disciplina mēsurādi ma gnitudinem: ⁊ eius diffe rentias ille est bonus geometra. qui nouit suspensus mensuram ⁊ se-mensurare: ait Sen. epla p̄di cta: Scis rotunda metiri ⁊ c. Se quif. Si artifex es: metire animā dic q̄ magnus sit: q̄ pusillus sit Scis que recta sit linea. Quid tibi prodest: si quod in vita rectuz sit ignores? Et ibi bene de hoc. Unde insipies est qui ignorat sui q̄ntitatem prout dī in prologo Almagestri. Jo. ij. cor. iij. Ipsi i nob nosiplos mēciēs. Job. xx. xvij. Quis posuit mensuras ei si nosti: Abi mor. xxiij. bene de hoc. Debet enim anima se men surare q̄ alta sit: in dei dilectione feruida: q̄ lata: in charitate pro ximi beniuola: q̄ longa: in cele stium appetitione deuota: q̄ pro funda: in hūilitate perfecta. Eph. iij. Et positis cōprehendere euz omnib' sanctis que sit latitudo ⁊ c. Anime enim mensura est s̄z mē suram charitatis. Que enim ma gnam habet charitatem: magna est: que paruam: parua: que nul lam: nulla. i. cor. xij. Si charita tē non habuero: nihil sum. prout ait Ber. sup Cant. Omel. xxvj.

Capitulum sextum. De Astronomia
et eius adaptatione.

Astronomia vero est de lege
astrorum. Forma eni
lex: et logos sermo: Ait

A Hugo in Didascalis. Unde dise
rit de conuersione celi: et regione
circulis ortu: et occasu syderum:
ait idem. Astrologia vero conside
rat de lege astrorum: sicut. s. natui
tatis et mortis. et quorumlibet
aliorum obseruantiam: ait ibi. Sc
cum anima sancta sit celum: et sol
sit intellectus vel iustitia: luna fi
des et continentia: stelle virtutes
put dicit. Ber. sup cant. Omel.
xxvij. Ille bonus est astronomus
qui in predictorum consideratio
ne versatur. Unde Hug. iij. d tri
mitate in principio. Laudabilior

B est animus: cui nota est infirmi
tas sua: quam qui ea non respecta
vias syderum scrutatur etiam co
gnoscentur eas: aut qui iam cogni
tas tenet. et. Et Sen. vbi. s. Ae
nio nunc ad illum qui celestium no
ticia gloriatur: frigida sese Satur
ni stella receperit. Sequitur. Quid
prodest. s. equum regere et cursu
etius freno temperare et affectibus
effrenatissimis atrahi: Quid pro
dest multos vincere luctatione vel
cursu et ab iracundia vinci?

C Capitulum octauum. De Arismetica
et adaptatione sua.

Item cum Arismetica sit
scientia de numeris et ei
differentijs: Ille bonus

est arismetricus: qui studet ad dina
talenta accepta numeranda: et lu
cra ex eis reportanda: Ad diuina
beneficia consideranda: et debita
officia reddenda. Qui recogitat
annorum suorum curricula in ama
ritudine anime. Ecc. xliij. Datum
et acceptum omne describe. Itz
qui pensat aduersariorum hosti
lia agmina: et ad obuiandum sua
modica merita: et virtutum suarum
infirmia. Luc. xliij. Qui rex iur
committere bellum. et. Nonne se
dens prius computat: si cum de
cem milibus potest occurrere il
li qui cum viginti milibus venit
ad se. Nec enim numerare et pe
sare vilius est quam in numeris ex
teriorum rerum sciendis insudare.
C Capitulum nonum. De musica et ei
adaptatione.

Item: cum musica sit peri
tia modulationis sono ca
tuque persistens: ut ait Al
pharabius vbi. s. ille: bonus est
musicus coram deo. qui in corde
suo iubilantibus canticis deum lau
dat: prout dicit Eph. v. Loquentes
in psal. et hymnis et canticis spua
libus. et. Unde Sen: vbi. s. Ad
musicum pertransio. Docet me
quomodo inter se acute et graues
voces consonent. Sequitur. Fac po
tius quomodo animus meus se
cum consonet ne consilia mea dis
crepent et. His modis potest vti
phus artibus predictis ad morum
correctionem.

Compendilōquii.

Caplm. x. Quasi phi ex scien-
tis speculatiuis eliciebant ea q̄
valebant ad morū ordinationē.

Vnde et modus sapientū
est ea que considerant in
scientijs speculatiuis or-
dinare ad aliquaz vtilitatem: ait
Sen. ep̄la. lxi. vbi loquitur de exē-
plari v̄l ydea: vbi postea inquit
F Quid hec mihi subtilitas prode-
rit. Et respondet. Ego mi Lucil-
le soleo facere ex omni natiōe et
si a philosophia auersa est longis-
sime: eruere aliquid conor: et vti-
le aliqd efficere. Vnde et in hoc
q̄ Plato posuit ydeas: oīa ista q̄
sensib⁹ seruiūt q̄ nos accendūt: et
irritant: negat Plato ex his esse
que vera sūt. ymaginaria ista sūt:
nihil horum stabile nec solidum
est: Et tamen nos ea cupim⁹ tan-
q̄ aut semper futura aut habitu-
ra. Cōtēnam⁹ itaq; oīa illa: et mi-
remur in sublime omnium rerū
formas: deumq; inter illas versā-
tem et. Quasi dicat. Predictaz
idearum positio et cōsideratio de-
bet inducere in p̄siderante eter-
G norum imutabilium appetitum
et presentū mutabiliū plenariū
contemptū. Vnde Aug. ep̄stola
iiij. di. q̄ in duobus preceptis. s. di-
liges deum et proximum omnis
ars continet. Vbi est phisica: q̄
cause naturarum in deo creatore
sunt. Hic ethica: quoniam vita
bona et honesta nō aliūde forma-
tur: q̄ cum que diligenda sunt di-

liguntur. Hic logica: quoniam ve-
ritas lumenq; anime rationalis
non nisi deus est et. Omnes igitur
artes etia; speculatiue ad edi-
ficationem: et vite ordinationem
p̄nt aptari. Vnde narrat. Plinius
gelius li. xx. de quodam grāma-
tico: q̄ cum ab eo quereretur de hac
dictione. s. Contio: ille vultu atro-
tiori ait: Nulla bone salutis spes
est cum vos philosophorū illu-
strissimi nihil iam aliud q̄ verba
auctoritateq; verborū cordi ha-
beatis. Ego enim iam grāmatic⁹
vite morūq; disciplinā quero. vti-
nam omnes muti essemus q̄ mi-
nus improbitas instrumenti hēret?
Cumq; digressi fuissē dicit Sa-
uorinus. Aides mihi istam intē-
periem non paruis neq; abiectis
ingenijs accidere: et veritatē ple-
runq; fortiter dicere sed respectū
non habere. Ipsum enim q̄ no-
ster philosophus dixit: si Antiste-
nes aut Diogenes dixisset dignū
memoria visū esset. Hec ille. Si
igitur phi pagani phiam ordinaue-
rūt ad morū correctionē: quibus
supplicis digni sūt phi xp̄iani: q̄
sacra scriptura abutunt ad cupi-
ditatem et ostentationē?

Caplm. ps. de phisicis v̄l poet̄

Caplm. primū. de illis in cōs.

Is habitis de sectis
principalibus philoso-
phorum: breuiter per-
sequendus est de alijs
vt enim ait Tul. i. tit.
q. l. ij qui

K q. Hij qui a Platone & Socrate & beata familia dissident: Plebei philosophi appellandi sunt. vnde. Augu. xliij. de ci. c. xvij. de quibusdā ait: q. per opacas In die solitudines quidā nudi philosophi philosophantur: vnde ginosophiste nominant. Adhibent tamen genitalibus tegmina: quibus per cetera membra carēt. Et q. multi modi fuerunt talium: philosophia potius abutentes q. vera sectantes: vt dicitur. j. Ideo de his supersedendū.

C Capitulum secundū. De Virgilio: & eius operib. mirabilib.

E q. fuerūt nobiles etiā philosophi inter poetas: ideo de quibusdā eorum sicut de Virgilio qui fuit poetarū preclarissimus & optimus: tenebris ebibit. annis: put dicit Aug. i. de ci. c. liij. aliqua subscribantur vt enim dicit Papi. poeta grece latine vates dicit. vñ & eorum scripta vaticinia dicebātur: eo q. cū quadā vesania ibi scribendo commouentur. Quorum genera erāt tria: vt ait ibi Papi. Virgilius at nomen habuit a vga eo q. mater eius somniauit: se peperisse virgam quandā que vsq. ad celus pertingeret. Quod nihil aliud fuit: nisi quia Virgilius paritura erat q. loquēdo de aliis: celū tanget: prout ait Hugo. Hic fuit & philosophia naturali preditus & nigromanū in multis ē vsus

vnde & mira narrat de eo Alexander neq. libro de naturis rerum vbi ait: q. Neapolis cū letali sanguisugarum peste vexaretur: liberata est: protecta ab eo: yridine aurea in puteum. Qua extracta: euolutis annorum multorum curiculis & puteo mundato repleuit infinitus hyrundinū exercitus ciuitatem. Nec ledata est pestis anteq. sanguisuga aurea iterato in puteus mitteret. Ibidē narrat: q. macellus Neapolitanus: carnes illesas a corruptione diu seruare non poterat. Sed hanc incommoditatem prudentia Virgilius excepit recludens carnem: nescio qua vi herbarū conditam: que quingentis annis elapsis: recentissima & optimi saporis suauitate commendabilis repta est. Ibidem ait: q. dictus Elates hortum suum acre immobili vicem muri obtinente munius & ambiuit: & pontem acreum construxit. Cuius beneficio loca destinata p. arbitrio voluntatis iue adire consuevit. Ibidem recitat q. nobile palatium Rome pstruxit: in q. cuiuslibet regionis ymago lignea campanam manu tenebat. Quoties vō aliqua regio maiestati Romani imperij insidiis moliri ausa est: in continenti producticis yconia: campanas pulsabat: & miles eneus equo insidens eneo: in summitate fastigij dicti palatii hastam vibrans:

M

N

Cōpendiloquii.

In illam se partem vertebat que regionem illaz respiciebat. Et tūc Romana iuuentus expedite missa a senatoribus preparabat se in hostes imperij: vt non solū fraudes preparatas declinaret: sed et in auctores temeritatis adduerteret. **O** Quæsitus autem vates q̃ diu a dijs conseruanduz eēt illō nobile edificium. respondere cōsuevit. Stabit: vsq; dum parlat virgo. Hoc audiētes: et applaudentes dicebant. Igitur: in eternū stabit. In natiuitate ṽo saluatoris fertur dicta domus inclita subitā fecisse ruinam. hec ibi. idē narrat Hugo superaddens: q̃ illud palatium dicebat Coliseū: et q̃ i medio erat ymago Romane prouincie tenens pomū aureum in manu: vt domina et regia omnium: et erant hec ibi disposita arte nigromantie: ait idem. q̃ subtilis aut fuit in naturis reruz patet in libris suis: in quibus describit res p̃p̃rissime sicut equos apes: et similia: prout ait Sene. epistola. xcvij. Qualiter scilz describit equū in persona viri. Nec varios horret strepitus: illius ardua cernit. Argutūq; caput: breuis alu⁹: obesaq; terga. luxuriatq; thoris animosum pectus anbeli. et. Et dum aliud agit Virgilius noster describit virum fortē: ait ibi. Ex hoc notandum q̃ describendo res: loquebatur figuratiter. Qualiter autem describit

apes notabiliter patet. i. eneydos vbi ait. Educunt fetus: aut cum liquentia mella. Stipant: et dulci distinguūt nectare cellas. Quas descriptiones recitat Sen. epistola. lxxxviij. vbi ait: q̃ apes debemus imitari: que vagantur: et flores ad mel faciendum ydoneos carpunt. et. Et sic de multis alijs rebus quas describit in operib⁹ suis: que fuerūt tria principaliter scilicet liber eneydos: in quo describit vitam militarem. liber bucolicorum: in quo describit vitam pastorem. liber georgicorum in quo describit vitam cōmunez et laboriosam. Unde et eius epythaphiuz fuit. Mantua me genuit: calabri rapuere: tenet nūc. Parthenope: cecini pascua: rara. duces. Et ne musa carē vitijz eneydos esset. Inuidia celi fata tulere neq̃. Unde et moriens orauit suos amicissimos: vt eneyda q̃ nūduz elimauerat abolerent: et corrigi facerent. vt dictum est. s. De isto etiā Poli. lib. i. c. iij. dicit: q̃ fertur interrogasse Barcelum: an anez malet instrui in capturam auū an muscam formari in exterminationem muscarū. Quā questioneq; cū retulisset ad Augustam. eius consilio elegit: vt fieret musca: que a Neapoli muscas abigeret: et ciuitatez a peste insanabili liberaret. Et optio impleta est. Unde liquet: priuate voluptati cuiusuis preferendam

esse multorum utilitate. hec ille.

Capitulum tertium. De arte poetica: et poetis in generali.

Arte vero poetica cōter

Dicitur ait Tullius in plogo tus. q. di. q. pui⁹ fuit apud gre-

cos: deinde apud latinos: et q. mi- nus honoris erat poetis: mino- ra studia fuerunt. Imo ut dicit Alu. gelius li. xiiij. non est honor poetice arti: et ideo numerat in- ter scenicas meretriculas q. assi- debat philosophic primo de cō-

S

sola. c. i. ut dicit ibi expositor. Et propterea ut ait Tullius. iij. tus. q. re- cte a Platone dicuntur expelli ex ea ciuitate quam finxit cū mo- res optimos: et optimus reipubli- ce statum requireret. Quo cum accedunt poete: neruos virtutis elidunt. ut ait ibi. Idem recitat Augu. iij. de ci. c. xiiij. Et primo cō- sessionuz vbi loquitur de poetis Didici inquit in eis multa vilia.

Sequitur. legi Iouem tonantez et adulterātē. Sinebat hoc Mo- merus. humana ad deos trāffer- rebat. Diuina malē ad nos scilz transferret. Non accuso verba quasi vasa electa atqz preciosa: sed vinum erroris ppinabatur ab ebris doctozibus: et nisi bibe- remus cedebamur: nec appella- re ad aliquem iudicem sobrium licebat. hec ille. Et iō verba quo- rundam phica legi: ait Isido. iij. de summo bono. c. xiiij.

T

Capitulum quartum. De qui-

busdam famosis poetis: et eozuz epygrāmatibus.

Quibusdam autem fa- mosis poetis: ait Alu- gelius lib. iij. vbi recitat

epythaphia talium. Epygrāma Meui poete. Immortales mor- talesqz si foret fas flete. Glent di- ue camene. Meum poetā: Itaqz postq. est orci traditus thesauro aboliti sūt romē log lingua lassa:

V

et. Epigramma Plauti poete. p. q. est morte captus Plaut⁹ co- media luget: scena deserta. De in- de risus iocusqz. Et numeri innu- meri simul omnes collachryma- runt. Epygrāma Paceni. Ado- lescens et si properas: hoc te saxū rogat: ut aspicias: et qd scriptū est legas. Hic sunt poete Paceni mersita ossa: Hoc volebam: ne- scius ne esses: vale. Et hec tria ip- simet sibi fecerūt. Prīmū plenū supbia. Scōm pudore Tertium moderatiōe. De poetis et Dapi. dicit. q. poeta grece: latine vates dicitur. Hii autem: sic dicti quasi futura prospiciant. Horum autē quidam satyri dicti: quia pleni oī faciūdia: siue a saturitate et copia: ait ibi. Et horum alij Comici. Et hij dupliciter: v. l. q. ioculatores ex- titerunt: ut Terentius: vel noui qui et satyrici a quibus vitia car- puntur: ut Persius: Iuuenalis Et nudi pingūtur: qz vitia denu- dant: ait idem. varijs ergo mo- dis poete antiquitus dicebantur

X

L et

Cōpendiloquii.

Capitulum quintum de inue-
nientibus apologorum ad expres-
sionem veritatis: et de quibusdā
apologis.

Verunt autem et alij: qui
ad maiorem expreſſionē
veritatis: apologos ſin-
xerunt ſive compoſuerunt: qua-
lis fuit Eſopus: de quo *Alu. geli*⁹
li. ij. dicit: qđ Eſopus ex frigia ille
fabricator: haud immerito eſtima-
tus eſt ſapiens: tū quia vtilia ſua
monita erant. Non ſeuere: neq;
impioſe precepit et cenſuit vt philo-
ſophis mos erat: ſed feſtiuos
delectabilesq; comeat⁹ res ſalu-
briter atq; perſpicaciter in men-
tes animosq; hominū cum audi-
endi quadam illecebra induxit.
et exemplificat de aue que nidiſi-
cauit in ſegetibus. Que cuſ eēt
mature et paterfamilias quereretur
auxilium ab alienis: vt meteret ſe-
getes: rediens auicula ad pullos
dixit: qđ nō oporteret eos adhuc
timere: ex quo querebat auxilium
ab alienis. Sed quando paterfa-
milias dixit ſuis: qđ irent a metē-
dum: rediens dixit pullis: qđ oporteret
eos fugere. Et ex hoc dicūt
philoſophi: vt bonis que ſunt in
nobis ipſis innitamur alia autem
omnia: que eēt nos: et animū no-
ſtrum ſunt neq; pro noſtris duca-
mus: neq; in eis confidamus.

Capitulum ſextum. Qualiter
tales apologi dici et narrari abſq;
mendatio poſſunt.

Non poſſint autem ſine mē-
datio induci tales fabu-
le et proponi ad expreſſio-
nem veritatis: inquit et inueſti-
gat: eleganter *Plugu. lib. 5* men-
daciū circa mediū: vbi ait. qđ
apud auctores ſeculariū litterarū
vt apud *Oratium* mus loquitur
muri: et muſtella vulpecule: vt p
narrationem fictam ad id quod
agitur verax ſignificatio reſſerat
Unde et eſopiales fabulas ad eū
finem relatas nullus tam ierudi-
tus fuit quin putaret appellanda
mendatia. Sed et in ſacris libris
vt in libro iudicū. *c. ix.* cū ligna ſi-
bi regem fecerunt: et loquunt⁹ ad
eum et ad inuicem: totum fingit⁹
vt ad rem que intenditur: ficta q-
dem narratione: ſed veraci ſigu-
ratiōe veniatur. hec ibi. vbi mul-
tum de hoc. Abſq; ergo menda-
tio poſſunt proponi modo dicto.
et de his *Iſido.* bñ primo ethico
rum ante ſi. Fabulas poete a ſan-
do nominarunt. que non ſunt res
facte: ſed tantum loquendo ficte
Que ideo inducte ſunt: vt fictoꝝ
mutoꝝumq; animalium inter ſe
colloquio ymago quedam homi-
num noſceretur. et eas poete qua-
dam delectandi cauſa finxerunt
quaſdam ad naturas rerū nō-
nullas et ad mores hominum
interpretati ſunt: vt tibi exemplifi-
cat. et *Macrobius li. i.* poſt pñci-
piū. vbi diſtinguit: qđ ſunt fabu-
le voluptas gratia: et ſūt alie ado-

hortationis gratia. primas elmi/
nat sapientia: in alijs argumentū
ex ficto lequitur: et per mendatia
sunt relationis ordo p̄textitur: vt
esopi fabule: elegantia. fictiōis il
lustres. et ibi bene de hoc. Idem
habetur li. de or̄u. scientiarum. et
tales fabulas introducūt sancti i
libris suis. Sicut Ambrosi. iij. de
offi. recitat fabulam de illo q̄ in
uenit anulum in equo eneo sub
terra: quem cū in manu habebat
a nemine videri poterat. quā nar
rat Tul. vnde Ambro. ibi dicit:
q̄ fabula et si vim veritatis non
habet: rōnem tamen habet vt iu
sta eam possit veritas manifesta
ri. et de hac fabula in cōmunilo
quio. Itē ambro. in originali sup
Luce. c. ix. interserit aliaz fabulā
Serunt inquit fabule fuisse regez
quendam: qui quicquid tāgebat
aurum fiebat: et sic ipsa conuulsa
feralia. i. mortalia sibi fiebāt. Mā
et ipsa mantilia digitis appren
sa rigerunt: et cibus in ora cre
pitabat ferens non alimenta sed
vulnera. et in gutture potus here
bat nec penetrare facilis nec re
dire. Talia inqt Ambro. sunt be
neficia ydolorū vt cum videātur
p̄desse: plus nocēat: S3 eō mu
nera xpi et dōa. Similiter Aug.
introducūt fabulam quandā lib.
ij. sermonum: sermone. xvij. Re
serūt inquit littere seculares: quē
dam fuisse: vt quotiens viriū sua
rum amicam et nutricem terram

Impulsu aduersarij contigisset: s̄
solo surgens: magis in aduersa
rium preualeret: vt sic et occasio
prostrat: occasio fieret triūphi.
Dabat infirmitas fortitudinem:
lapsus palmam: ruiua victorlaz.
Cui hec conueniūt nisi xpo: qui
ad hoc cecidit: vt glorioz resur
geret: Similiter Hiero. introdu
cit fabulaz esopianam de cane te
nente os in ore: et vidente maiorē
vmbra in fonte. et os p̄
vmbra dimitte. Quasi autē
Hierony. elegāter et p̄p̄te indu
cit fabulas huiusmodi in episto
lis suis: sicut est illud epistola pri
ma: quid sibi populus Roman⁹
forte roget cur? Non sequar aut
fugiam que diligit ipse vel odit.
Oli3 qd vulpes egrotō cauta leo
ni. Respondit referam: que me
vestigia terant. Omnia te aduer
sum spectantia nulla retrorsum.
Belua es multorum caput. et.
Quod potest adaptari mūdo q̄
deuorat amatores suos. Simi
liter et philosophi sepe introducūt
tales fabulas. Sicut Apuleus li.
de deo Socratis introducūt fabu
lam esopianam de coruo carnes
tenente in ore. Cui cum vulpecu
la diceret. q̄ Lignus melius ip̄o
cantabat: volens coruus pbare
Srin3 aperuit os: et sic amisit car
nem: et volens cantare: poti⁹ cro
citauit: et publicauit suam deffe
ctionem. Quod accidit illis q̄ se
volunt magnificare et ostentare

E

Hye

F

G

C 3

Cōpendiō quii.

vltra mensuram virium suarū.
 ⁊ Titus liuius li.ij. introducitur fa-
 bulam Esopi de p̄piratione mē-
 b̄orum contra stomachū: eo q̄
 omnia consumebat in quib⁹ mē-
 bra laborabant. Cūq; esset adiu-
 dicatum a ratione: vt nihil daret
 stomacho: membra omnia lāgue-
 runt: propter quod oportuit ite-
 rato subministrare stomacho ne-
 cessaria: vt ipse distribueret cōse-
 quenter membris v̄turaliter. Et
 adaptat sibi bene q̄ eos q̄ faciunt
 conspirationes p̄ principes v̄l p̄
 latos: q̄ ea q̄ princeps bon⁹ acci-
 pit a subditis: ad eorum v̄tilitatē
 iterato subministrat. ⁊ de hac fa-
 bula Poliera lib. vi. c. xx. Qua-
 liter aut tales fabulas ad maiore
 virtutis expressionem: ⁊ eorum de
 quibus tractauerūt ipsi introdu-
 xerunt: sicut Esopus Enianus:
 Quidius: ⁊ Horat⁹ patet in eorū
 libris: quib⁹ v̄t possunt sapientes
 ad v̄tilitatem audientium: prout
 dicit Augu. vbi. s. vt enim dicit
 Polieratus lib. vij. c. ix. sicut oīa
 animantia: homini concessa fue-
 runt in cibis: excepto q̄ non de-
 buit comedere carnem cum san-
 guine gen. ix. sic omnes scriptu-
 re: nisi sint reprobate: legi p̄nt a
 sapiente ad v̄tilitatem. At enim
 inuenitur scriptum in quo vel in
 verbis vel in sensu non reperiat
 aliud vnde prudens lector: profi-
 cere possit. ⁊ sicut cōcessa sūt oīa
 hōi excepto: q̄ nō debuit come-

dere carnem cum sanguine: sic
 possunt legi etiam scripture gen-
 tilium: exclusis erroribus ad v̄tili-
 tatem legentium ⁊ audientium: ⁊
 ad morum correctionē. ⁊ ponit
 exemplum. Dum innocentiam:
 frugalitatem: ⁊ mundi contēptū
 docent Pythagorici: audiant: dū
 v̄o: animas quas in celū enixe-
 runt retrudant in corpora bestia-
 rum: reprobentur: ⁊ eorū imita-
 tores. Ideo dictū est pastor: ec-
 clesie act. x. De reptilib⁹ ⁊ immū-
 dis macta ⁊ mādūca. errores. n.
 sunt elidendi ⁊ exterminandi a dī-
 ctis ⁊ scriptis gentilium: ⁊ verita-
 tes incorporande: ⁊ anime ratio-
 nales: eis cibande. predicte er-
 go fabule sicut ⁊ alia dicta genti-
 lium legende sunt ad v̄tilitatem:
 errores precauendo. vñ ⁊ apes
 debemus imitari in colligēdo flo-
 res: vt dictū est in principio. Ille
 enim colligunt v̄tiles dīmittēdo
 noxios.

¶ Nonā pars. De octo modis
 abutendi philosophia.

¶ Capitulum primū. Prim⁹
 modus est: errore opinionū.

Numeratis predictis
 de recte philosophan-
 tibus: consequēter v̄-
 dendum est de illis q̄
 abutūtur philosophia

⁊ a veris philosophis reprehen-
 duntur. Contingit autem abuti
 philosophia multis modis. vel
 propter falsitatem errorum: siue

opinionum: errando in ipsa philosophia: et eis que sunt phie: quales fuerunt illi quorum opiniones philosophus reprobabat: primo de anima et in alijs libris suis et dictis.

Capitulum secundum. Secundus modus: est fallaci hominum inductione.

Item contingit abuti philosophia: vertendo eam ad seductiones et fallacias hominum in credendis et agendis.

Quod prohibet apo. col. ij. vide te: ne quis vos decipiat per philosophiam: et inanem salaciam.

L ubi dicit Aug. iij. confes. Sunt qui seducunt per philosophiam: magno: blando: et honesto nomine colorantes et fucantes errores suos.

Capitulum tertium. Tertius modus: est arrogantia et timore philosophantium.

Item contingit abuti philosophia arrogancia: et timore superbie.

Menim inflat. i. cor. viij. ut enim ait Greg. mor. xxiij. ipsa scientie elatio deiecit dum extollit. obstaculum enim veritatis est tumor mentis que dum inflat obnubilat.

Abi cantibus enim ingenijs sepe exteriora tantum attingunt: sed interni saporis gustum ignorant hec ibi. Et sic loquitur Apo. de philosophis. ro. ij. cum dicit. Deus manifestavit illis: et tamen evanuerunt in cogitationibus suis: et ob-

scuratum est insipiens cor eorum.

Dicentes enim: se esse sapientes stulti facti sunt. ut enim dicit Po.

li. li. vij. c. i. mundus dimessi sunt: naturas varias scrutati sunt. Sequitur.

Quasi molle gigantea subiecti intumuerunt: indixeruntque bellum gratie dei: de vigore rationis et libero arbitrio confisi. sed deieci sunt dum alienarentur: et stulti facti sunt: et eo miseros effecti sunt: quo defectum suum minime cognoverunt. Et ibi bene de hoc.

Capitulum quartum. Quartus modus est in vite pravitate et deformitate.

Item contingit abuti philosophia ob vite pravitate et deformitate.

Ave ra scilicet philosophia: quando quod pretendit: se esse philosophum in exteriori ostentatione: et tamen vivit turpiter et enormiter interius.

vi. s. habitum est secundum Aug. gelius de illo qui vestimentum philosophi gerebat: sed turpiter vivebat unde idem Aug. gelius. libro. xvij. dicit: quod Epicurus philosophus de-

spiciebat eos qui videbant phariseis verbis. Nam cum ad adverteret: homines pudore amisso impotuna industria: corruptis moribus audace confidente lingua ceteraque omnia preter animum curantem: huiusmodi. scilicet hominem vitupabat. unde declinabat verbis suis litteras atque doctrinas.

N

C 4

Cōpendilōquii.

philosophie: cum in hominē sal-
sum atq; degenerē: tanq; in vas
spurcum atq; pollutum influxis-
sent verti: mutari: corumpi: & vri-
naz fieri. aut si quid ē vrina spur-
cuius. Quasi dicat fieri fetidum
& sordidum. hec ibi. Multuz er-
go tales despiciebat. Et de talib;
Tulius. ij. tul. q. vbi ait. Quotus
enim quisq; philosopho: uz inue-
nitur: qui moratus ita est animo
ac vita constitutus vt ratio postu-
lat: qui disciplina: suam nō ostē-
tationem scientie sed legem vite
putet. Sequitur. Est videre nō
nullos pecunie cupidos & glorie
multos libidinum seruos vt euz
qualitate vite pugnet oratio. Et
hoc turpissimum est. Et pōit ex-
empla. vt enim si grāmaticuz se
professus: barbare loquatur: aut
qui vult: se musicum haberi: ab-
surde canat: sic turpior fit qui in
officio cuius vult esse magister
labitur: artemq; vite professus de-
clinat in vita. hec ibi. Reprehen-
sibile ergo fuit apd philosophos
profiteri vitaz philosophicam: &
non viuere fm eam.

¶ Capitulū quintū. Quin-
tus modus est de ordinatiōe vī-
tutum vmbriticarum concomi-
tantium.

¶ Tem contingit abuti phi-
losophia ob abusionem
virtutū concomitantū
eam: quia philosophia est studiū
virtutis: vt habitum est. s. Quā-

do ergo non ordinatur ad debi-
tum finem qui est eiaz finis bo-
ni: magna est abusio: s; seruit aut
voluptati aut hūane laudi & glo-
rie: aut proprie complacētie: aut
presumptuose de se estimationi.
Sicut nobiles philosophi: ad ta-
lium confusionem: & reprehēso-
nem depinxerunt tabulam: in q
virtutes deseruiebant voluptati
vel vaneglorie: vel proprie com-
placētie: vt habitum est. s. parte
prima.

¶ Capitulū sextū. Sextus
modus est vanitate curiositatū.

¶ Tem: cōtingit abuti phi-
losophia curiositate inue-
stigandi: & inquirēdi: in-
utilia. vt enim dicit August. de vti-
litate credendū: studiosus & curio-
sus vterq; agitur magna cupidi-
tate noscendi. Curiosus autē re-
quirit ea: que nihil ad se attinent
id est ad eius utilitatem. vnde cu-
riositas est studium perscrutādi
ea que scire nulla est utilitas: ait
Anselmus de similitudinib; post
principium. Ideo. i. thi. ij. Stul-
tas & sine disciplina questioēs de
vita. Nobiles eīz philosophi phi-
losophiam direxerunt ad morū
correctionem vt habitum est. s.

¶ Capitulū septimū. Septi-
mus modus est cumulatione li-
brorum in eis confidendo.

¶ Tem: cōtingit abuti phi-
losophia: minus eaz cor-
di incorporando: nec eaz

P

R

Q

S

R aut eius precepta memorie retinendo: sed labores cumulando: et in eis et aliorum dictis confidendo. Sen. epistola. xxiiij. Turpe est se: aut prospicienti senectutem: ex comentario sapere. hoc zenon dixit Tu quid? Hoc cleares. Quid tu. Sequitur. De tuo. pfer. et istos nunquam aut semper interpretes sub aliena umbra latentes: nihil putato habere generosi. nunquam aliquid quando aulos facere quod diu didicerunt. Et post. Omnibus veritas non est occupata. Pulchrum enim ex illa futuris relictus est. Quasi dicat. Non debet philosophus esse contentus tantum dictis aliorum: nec in libris confidere, quin labores: ad ampliora inveniendos. ut enim dicit Boetius de disciplina scolarius circa medium. miserrimi est ingenij semper inueniens viam: et nunquam inueniendis et ponit exempla. De illo scilicet quod omne magistri sui verbum quaternis exarabat: et sic proferebat. **S** Nec tamen intelligendum: esse vituperabile dictis sapientum innititur: sed quod non confidat quod in talibus aut in scriptis: quin sciat proferre etiam sine illis. Sen. viij. de bene. c. i. Solet plus prodesse: si pauca precepta teneas: sed ea in promptu tibi sint et visu: quam si multa didiceris: et ea non habes ad manum. ubi ponit exemplum de luctatore: de quo non refert quod multa sciat: sed quod victoriae satis est.

Capitulum octauum. Octauus modus est pompositate verborum sine operibus.

Tem contingit abuti philosophia: sectando verba absque correctione vite et operis. Sen. epistola. cx. Mouimus quosdam qui in multis apud philosophum annis perfecerunt: sed nec colorem duxerunt. Sequitur. Quidam veniunt, ut audiatur non ut discant. Sicut in theatris voluptatis causa ad delectandum aures oratione: vel voce: aut fabulis. et post. Sic ista discimus. ut que fuerunt verba sint opera. Nullos omnino per mereri existimo de omnibus: quod quod philosophiam velut aliquod artificium venale didicerunt: quod aliter viuunt quam viuendum esse precipiunt. Talis preceptor non potest plus prodesse quam gubernator in tempestate naufragabundus. Et ibi bene. et epistola cxiij. Quodammodo omnium rerum: sic litterarum intemperantia laboramus. Non vite sed scole discimus. Idem epistola. xxv. An vere audieris an vere dixeris effectum probatur Turpissimum enim est quod nobis solet obici. verba nos philosophie non opera tractare. Ideo ethi. iij. Verum in actionibus ex operibus iudicatur: et sermones consonantes operibus accipiendi ubi comitator dicit: quod res faciunt credibiles sermones non e converso. et ibi ante dicit: quod actiones

Cōpendiloqui.

sunt credibiliores sermonibus i
passionibus et actionibus: et cū dis-
sonāt sermones et actiones interi-
munt verbuz. cū tō psonāt, puo-
cant audietes. Si ergo dicet mo-
dis contingit abuti phia hūana:
caueāt pfeissores phie diuine: ne
ea modis pilibus abutantur.

¶ Decia pars. De locis in quib⁹
floruerit studia phie.

¶ Caplm primū. De illoz tēpo-
rum felicitate.

¶ **¶** Ultimo videndū est
de locis i quibus floru-
runt studia philoso-
phie. Unde Alex. ne-
q̃ li. de naturis reruz

X **¶** O felicia antiquozū tempora in
quibus ipsi Imperatores mūdū
substantes seipsos philosophie
bederunt: vt pz. s. de Alexandro
de Julio Cesare: s. Ptholomeo
rege egypti qui fuerūt studiosi sa-
pientie. Et sicut ait ibi: cuiuslibet
regni gloria creuit in imensū q̃
diu artū ingennarum in ipso flo-
ruerunt studia. Qui hostes: illi⁹
regno restiterunt: vt pz de grecia
quādo floruērūt Athenis studia
de Roma: de gallia: ex quo flo-
ruerunt ibi studia. Victoria enī
milite et gloria philosophie quasi
simul concurrerunt. Et merito:
q̃ philosophia docet iuste et re-
cte regnare. Per me inquit sapi-
entia reges regnant: prouer. viij.
et de hoc .s. parte. i. Et sic dicit
Alexander neq̃ Abraā in egypto

pto docuit quadriuium. et sub tā-
to doctore multi mathematicis
inuiigilantes disciplinis: in nobi-
les euaserunt philosophos. Dein-
de Plato descendit in egyptum
Pythagoras et alij philosophi vt
dictū est. s. Deinde cepit grecia
nobilitari philosophozū frequē-
tia: et consecrate sunt Athenē de-
sapientie.

¶ Caplm scdm. De Athenis et
eius nobilitate ac nose.

¶ De hoc Aug. xviij. de
ci. c. viij. di. q̃ minerva

¶ tanq̃ dea colebatur re-
gnante Athenis L ycropē: sub q̃
ipsam vel instauratam serunt vt
conditam ciuitates. Nam vt Athe-
ne vocarentur: quod certe nomē
a Minerva est: hanc causā Bar-
ro indicat prout dicit Anguab:
c. ix. recitans fabulosam hystoriā
di. q̃ cum illic repente apparuis-
set oliue arbor: et alio loco aq̃ eru-
pisset. misit rex ad Apollinem del-
phicum ad sciscitandū quod esset
faciendum. Ille tō respondit: q̃
oliua Minervam significaret:
aqua tō Neptunum: et esset in ci-
uiam potestate: quo illorum no-
mine ciuitas vocaret. Tunc con-
uocata multitudo vtriusq̃ sex⁹
mos enim erat: q̃ femine conuo-
carent ad ferendum suffragium:
mares pro Neptuno: femine p
Minerva tulerūt sententias. Et
q̃ vna plus inuenta est femina:
Minerva vicit. Tunc neptun⁹

iratus marinis fluctibus estuans
 terras Atheniensium depopu-
 latus est. Spargere enim aquas
 latius demonibus non est diffi-
 le. Cuius ut iracundia placaret:
 triplici supplicio sunt affecte mu-
 lieres. s. ut nulla vltim^o ferret suf-
 fragia: Et nullus nascentiuz: ma-
 ternum nomen acciperet: et ne-
 qs eas Athenas vocaret. Ita il-
 la ciuitas mater et nutritrix liberali-
 um litterarum: et tot tantorumq;
 phorum: quia nihil habuit grecia
 clarius atq; nobilius nomen ac-
 cepit put dicit auctor ille. h. Ely-
 gu. De nobilitate autem hui^o ci-
 uitatis: et dispositione Ethic^o phi-
 losophus. cuius librum transtulit
 Hiero. aut circa medium: se dis-
 putasse cum philosophis quinq;
 annis. s. Athenis: et ibidem eam
 i. grecia paterna viscera: et mater-
 na vbera nūcupauit. Mēta mu-
 nita mare floridum. cuncta mel-
 lis flumina: riuuli seminibus con-
 sitis stipiti herentia: coma: arbu-
 sta et nemoza viatica ornata: ma-
 la panica: colles eminentes: et sic
 de alijs q̄ enumerat ibi. Et huic
 cōsonat quod dī in vita bri Dio-
 nysij: Vbi loquitur de situ Athe-
 narum: et eas appellat paterna vi-
 scera: et materna vbera: Et iner-
 ue consecrata: et ipsius de nomie
 nomen assecuta. Nec ciuitas pri-
 ma cunctarum vrbium leges cō-
 didit: et alijs iura tradidit vel mu-
 tauit. Solon enī dedit leges Athe-

nienſibus: vt habitum est ſupra
 parte. iij. Et de hac ciuitate et ei^o
 ſitu in pte Solin^o. li. iij. et Pap.
 ſimilites et magiſter hystoriaruz
 ſuper actus apoſtolorum. c. xviij.
 vbi loquitur de aduentu Pauli
 Athenas: et diſputatione euz phi-
 loſophis. In illa fuit Dionisij in-
 fulatus toga philoſophica: prout
 dicitur in vita eius: et conuerſus
 a Paulo. ¶ De multitudine autē
 liberalium artium que ibi doce-
 bantur recitat Boetij de diſcipli-
 na ſcolarium poſt medium. Vbi
 loquitur de illo qui ſibi oſtēdit lo-
 ca ſtudiozum. Hic inquit vigent
 chaldeorum preſagla. i. diuinationes:
 hic Ptholomei. s. Aſtrono-
 mi non latens gloria: hic Ariſto-
 telis ſincera veritas: hic Plato-
 nis probata diuinitas. hic zeno-
 nis concretio: hic Pythagore p-
 miſſio. et ſic de multis q̄ ſic enu-
 merat. In his Athēis erat Ari-
 pagus. i. pagus Martis. ex quo
 Ariopagite: appellati ſunt curia-
 les vrbis eiſdem. Et de origine
 huius nominis Aug. d. ct. vbi. s.
 c. x. De quo i Cōmuniloquio vel
 dicebatur vic^o Martis: vbi erat
 templum Martis: q̄ illi vicos
 nominabant adijs quos colebāt
 prout dicitur in hystoria ſup act^o
 vbi. s.

¶ Capitulum tertium: De con-
 ſuetudine ciuitatis in repellendo
 impatientes et proteruos a ſtudio
 ciuitatis.

Compendiloquii.

Doportum huius ciuitatis sedebat senex ad obfurgandum volentes intrare: vt ibi philosopharent: Et si videret in eis signa impatientie: eos repellebat: si videret contraria: admittebat. Et de hoc in vitis patrum ante si. vbi dicit: qd qdani philosophus moriens: filium suum alteri commendauit. Qui pro-nectus adulterauit vxorem nutritoris. Cuius scelere cognito: eiec-ctus est: sed penitenti et redeunti dedit prius in pnta vt eum illis da-nat⁹ qd deponerent metalla in flu-mia cui redeunt p⁹ tres annos dixit. Itex vade p⁹ alios tres annos: et da mercedes: vt iniurias patiaris. **E**d⁹ et fecit: Et tunc misit eum Athe-nas: vt philiam disceret. Erat autem ad portam ciuitatis philosophus senex et intrantes contumelijs af-ficiens: iniuriauitq; illum iuuenem. Qui cum esset iniuriat⁹: risit. Cui senex. Quid est hoc. Ego tibi di-co iniurias: et tu rides? At ille. Non vis vt rideam: qui tribus annis mercedes dedi: vt iniurias pate-rem: et eas modo grat⁹ patior? Pro-pter hoc ob hoc rideo. Cui senex ait. Ascende et ingredere ciuitatem: hec ibi: Nobilis ergo fuit illa ciui-tas: et illustres in ea philosophi: et varia studia: et ordinatus studen-di modus: ac pacificus: ex q⁹ non admittebantur ad vacandum phi-losophie nisi patienter iniurias su-sinentes. Et merito: qz vt di. Flu-

gu. in tractatu de patientia. Pa-tientia est comes sapientie: non sa-mula concupiscentie: non inimi-ca innocentie.

Capitulum. liij. de arrogancia philo-sophi. et de additione legum.

Iacet autem eum tam nobilis ciuitas: et tam nobilia stu-dia ibi essent. quia tamen non fuerunt illuminati lumine fi-dei: euauerunt multi in cogitatio-nibus suis sicut et alij philosophi inflati scientia humana et curiosa ad audienda noua et vana. Athe-nienses enim: ad nihil aliud va-cabant nisi aut dicere: aut audire aliquid noui. Act. xviij. c. Et de hac ciuitate Trogius pompilius li. ij. multum dicit. Unde ait: qd vrbe minerue consecrauit Amphitria-des et nomen Athenas dedit. Se-quitur. Ciuitati nulle leges: quia libido regum pro legibus erat. Eli-gitur Solon vir iusticie insignis qui velut nouam ciuitatem legi-bus conderet: vt dictum est sup⁹. De his etiam Gal. li. v. c. iij. Cum equissima iura: et iniquissima ha-beret ingenia: maluerunt: morib⁹ suis q⁹ legib⁹ vti. Et. c. iij. Fuit di-ctum eis qd Athenienses qd sit factum sciunt: sed illud facere negligunt. **C**apitulum quintum. Qualiter Ro-mani floxerunt studia.

Inde Romanis mon-dum subastantibus: flo-ruerunt studia Rome et in italia. Unde et Italicum gen⁹

I phorum : auctorem habuit Pythagoram: ut dictum est. Et philosophie vacabant etiam Imperatores. Julius enim Cæsar poluit magna sapia: prout legitur de vita Cæsarum. Et Cato optimus orator: et optimus Imperator ait Solinus li. i. Unde et Romæ senatores multi fuerunt magni philosophi: et ibi floruerunt latini philosophi: sicut Tullius Virgilius et sic de alijs. Ibi enim docuit Augustinus rhetoricam prout ipse ait li. v. confel. Sedule inquit agere ceperam propter quod veneram: ut docerem Romæ artem Rhetoricam. etc.

Capitulum sextum. De translatione studij vsq; Parisium: et quod tempore: et a quo translatus sit.

K Unde regnante magno Carolo: cepit florere studium parisiense ut enim legitur in tractatu quo dicitur Speculum Aquilinus: de Roma studium parisiense translatus: quod fuit illuc translatus a Romanis de grecia. Fuerunt autem quattuor fundatores huius studij. scilicet Rabanus. Alcuynus: Claudius: et Joannes Scotus: Et ut ibi recitatur: in cronicis metropolis Arelatensis dicitur: quia putauit aureum statue. de qua Daniel. Per Carolum magnum erexit deus in francis. Qui cum regnaret: et studia litterarum deessent: et in oblivione essent: et cultura divinitatis teperet: contigit duos

L Scotos de hybernia monachos cum mercatoribus Britannis ad litus Gallie devenire in secularibus et sacris litteris eruditos. Qui cum nihil venale ostenderent ad turbas convenientes causa emendi clamare solebant. Si quis est avidus sapientie: veniat ad nos: et accipiat eam. Nam apud nos est venalis. Et sic sepe factum est. et alii putant: illos esse insanos. venit hoc ad aures regis: vocatiq; sunt ad regem. A quibus cum quereretur: an haberent sapientiam: responderunt: se habere illam. et in nomine domini digne querentibus: inquit eam dare parati sumus. Quo querente: quid peterent: responderunt: se peteret tria. scilicet loca opportuna: animas ingeniosas: et illa sine quibus vita ista transiri non potest. scilicet alimenta: et quibus tegamur. Tunc rex gaudio repletus: utrumque secum retinuit. Et postea cum iret ad bella: unum nomine Clementem parisiense residere fecit: nobilesque sibi pueros commendavit: et ut erat necessarium victualia ministrari precepit. habitaculis ad habitandum opportunis deputatis. Alterum vero duxit in Italiam. Cui monasterium sancti Augustini iuxta Linensem urbem delegavit: ut qui ad discere vellent possent agregari ad eum. Hoc audito. scilicet rex gratanter susceperet sapientes et viros religiosos: venit Alcuynus cum so-

M**N**

Cōpendiloquii.

ci's ad eum in omnibus scriptu-
ris exercitatus vtpote Bede di-
scipulus. Quem rex secum vsqz
in finem retinuit nisi euz ad bel-
la iret: deditqz ei abbatiā beati
Martini: vt quādo rex esset ab-
sens quiesceret: et ad se consuen-
tes doceret. Et sic frāci equati sūt
Romanis et Atheniensibus. s. q
ad studioz gloriā in phiā et arti-
bus liberalibus. hec ibi. Et d hīs
in parte Helynandus in cron-
cis suis etiam dicit.

¶ Caplm septimum. De nomia
tione illius ciuitatis.

P De ciuitate et o parisiensi
et eius studijs Boetius
libro de disciplina scolari
um post principium. In ciuitate
inquit Iulij que parisijs dicebat
multas artes mendicare perspe-
rimus. et. vbi ait expositor. qz Ju-
lius Cesar ampliauit parisi non
fundauit: Erat enim tunc tempo-
ris castrum quoddāz Ileos. s. cu-
iusdam dee. que in ea Ilio cole-
batur: qd nūc Meldunum dicit
fitum in medio Secane. ciuitas
autem Parisiensis erat sita si-
militer in medio Secane Iō di-
cebatur par Ileos. s. par Iliidi. s.
illi castro quod Ileos dicebatur:
Postea āplata est: sicut nūc pz

¶ Cap. viij. De ydoneitate illi
ciuitat: et loci ad opus studētū.

Q Nam eo apta erat vacā-
tibus studio: legitur in vi-
ta sancti Dionisij: qz pa-

riorū ciuitas vt sedes regia no-
bilis polebat: qz erat salubris ae-
re: iocunda flumine: secunda ter-
ris: arboribus nemorosa: vineis
yberima: constipata populis: re-
ferta cōmertijs. ac varijs comea-
tibus: vnda fluminis circumflu-
ente hec ibi. Ob loci ergo ameni-
tatem: patrie fertilitatez: regni pa-
cificam tranquillitatem. et reguz
psuetā pietatē ordinate aproudit
vidit deus qz ibi studia sapientia
lia floerēt.

¶ Capitulum nonum. De vati-
cinio Berli de trāslatione stu-
dij vsqz Oxonas. Et i hoc finis
huius collationis.

R Sicut autem ait Alex. ne
qz vbi. s. iuxta vaticiniū

Berlin: vigent studia
ad vada bouum in anglia tem-
pore suo ad partes hybernice trā-
situra. Laudāda ergo: et omni af-
fectu preconizanda diuina boni-
tas: que reuelauit genibus veri-
tates que dicte sunt: et ddit eis sal-
tem gratiam gratis datam: et vir-
tutem agēdi que dicta sunt. Nec
autem collecta sunt ex dictorum
philosophorum vitis: et dicti mo-
ralibus: ac exemplis imitabilibz
eorundem: vt philosophātes ve-
raciter in diuina sapientia: imitē-
tur eos in predictis. et habeant in
vitate qd illi hebāt in vanitate:
et ne gloriē si fecerit talia ob dei
amores et honore ad populi chri-
stiani edificationem: animarum

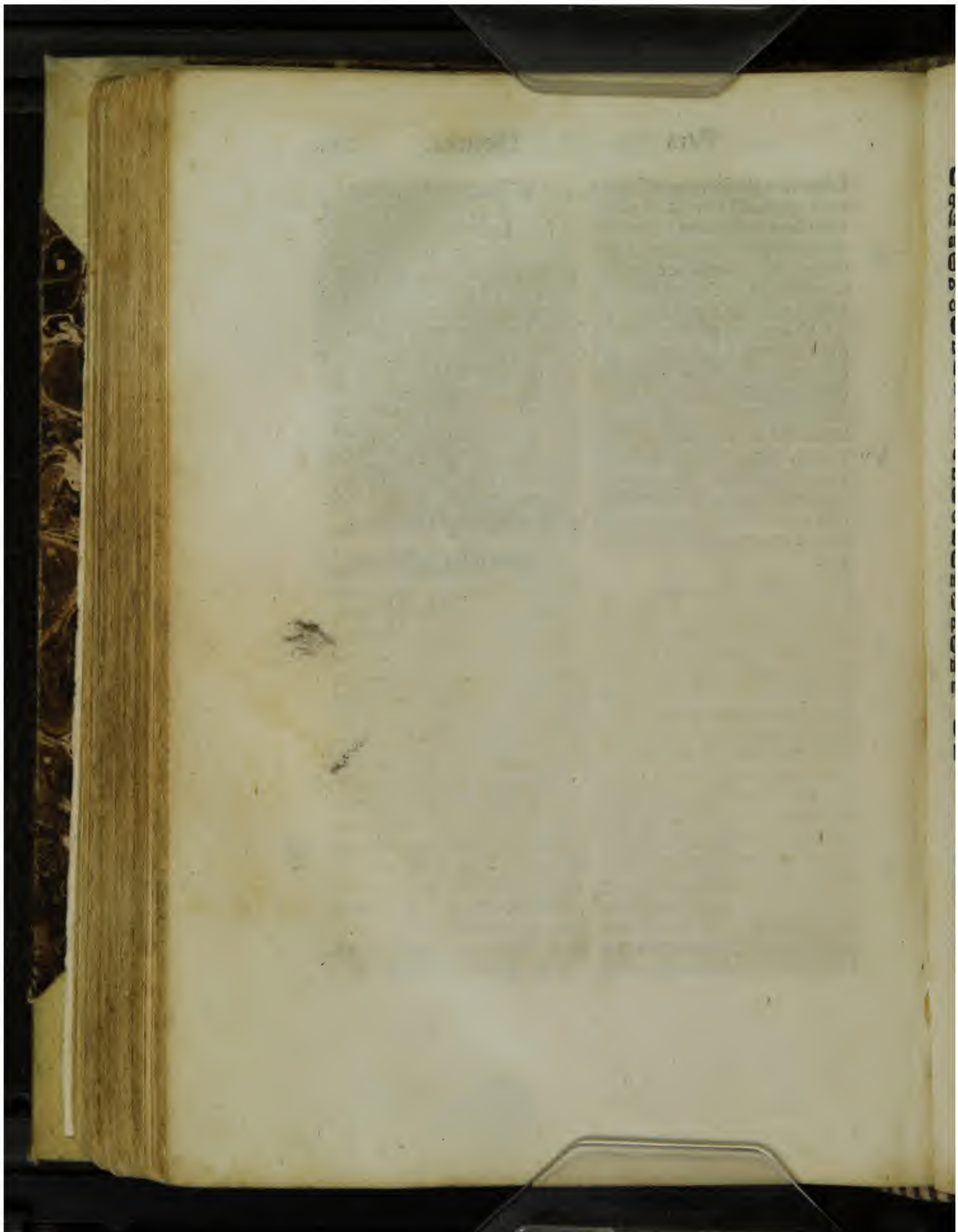
salutem: et glorie eterne affectio-
nem qualia illi fecerunt ad glorie
mundane vanitatem et humanam
ostentationem: exteriorem hone-
statem: vel veritatis de cognitio-
ne rerum cui studebant amorem
Quasi enim sic arguit Aug. v. d.
ci. c. xij. loquens de Romanis: q
mira egerunt et sustinuerunt. Ae-
teres inquit Romani: laudis aui-
di: pecunie liberales erant. ingen-
tem gloriam: diuitias honestas vo-
lebant. Hanc ardentissime dile-
xerunt. Propter hanc etiam mo-
ri non timuerunt Et. c. xvij. enu-
merans predictos Romanos: re-
citatur eorum facta egregia: et mira-
bilis: et arguit quasi modo iam di-
cto.

¶ Auctoris humilitas

¶ Igitur si dignetur hec col-
lecta ruditer: respicere: et
memor sit aliquorum pho-
rum dicta sua prius tradidisse ruditer
sequentes vero philosophi artificia
liter ordinate: subtiliter: et ornate
tradiderunt: que illi prius minime arti-
ficialiter et minime vtiliter: et charitative
corrigat minus bene deum: ordiet con-
fusa plata: suppleat quod desunt: su-
peraddat que alijs prosint: ad il-
lius honorem: in quo omnes the-
sauri sapientie sunt et scie quod solus
illuminat omnem hominem venientem
in hunc mundum. Io. i. et hec ad
presens sufficiant de predictis.

¶ Finis compendiloquii.

Incipiunt capitula Breuiloquij de philosophia siue sapientia sanctorum ab eodem fratre Joanne valensi edit.

Breuius Breuiloquij quod est de sapientia sanctorum sunt octo capitula. videlicet.

Primum est: quid est sapientia diffinitive.

Secundum: de sapientia putatur in malo: et qualis est illa: et quot modis dicitur.

Tertium qualiter sapientia consistit in rerum cognitione est dirigenda et ordinanda.

Quartum: que sit sapientia sanctorum proprie dicta.

Quintus quot modis dicitur.

Sextum: Qualis est sapientia sanctorum.

Septimum: ubi inuenitur sapientia: et a quibus.

Octauum: De supereminencia sanctorum sapientum respectu mundanorum in vita et opibus.

Incipit Breuiloquium. De philosophia siue sapientia sanctorum.

Non vani sint omnes homines in quibus non est sapientia dei. Sap. xiiij. In portu tractatulo fuerunt aliqua collecta de

vita philosophorum gentiliu: et eorum dictis atque exemplis: quia

tamen non fuit in eis scientia dei vera: nec gratias egerunt ipsi summo creatori qui reuelauit illis ea que nouerunt: euauerunt in cogitationibus suis: et dicentes: se esse sapientes: stulti facti sunt rom. i. Stultus enim factus est homo a sapientia sua. Diere. x. ideo expediens videtur: aliqua colligere de philosophia siue sapientia sanctorum: qui veri fuerunt philosophi et vera philosophia illuminati. philosophari enim est amare deum etiam secundum Platonem: ait Aug. viij. de ci. c. viij. Et quia facti fuerunt veri dei amatores: ideo et veri philosophi. unde in laudibus iusti dicitur sap. x. Dedit illi sapientias sanctorum. hec enim est scientia anime qua anima illuminatur vera illuminatione: de qua puer. xix. ubi non est scientia anime non est bonum. Et quia in precedenti tractatu prosecutio facta est de philosophia sub nomine philosophie. ideo hic de ea prosequetur sub nomine sapientie: que merito dicitur scientia sanctorum. philosophia enim est amor sapientie: et ita sapientia ipsa dicit maiorem perfectionem quam philosophia vi nominis. vna tamen sepe pro alia ponitur et sumitur. Quia et o. sapientia aliquando sumitur in bono: aliquando in malo in scriptura. **I**deo prius videndum est: quid sit sapientia in comuni diffinitive vel descriptiue: et in quantum dicit id quod est

X

Y

Breuioloquiū.

cognitionis vel noticie. Et quia hec sapientia est recte dirigenda.

Secundo de sapientia vt sumitur in malo. Nam hec est excludenda et cauenda. **T**ertio de sapientia prout sumitur in bono q̄ est appetenda. et inquirenda: que est p̄bia sanctorū.

Capitulum primum. Quid sit sapientia.

Sapientia enī dicitur ab eo qd̄ est sapere: ait **A**ugu. xij. de ci. c. ij. Et quia

Sapere aliquando p̄tingit in malo: aliquando in bono: ideo sapientia sumitur sic. et sic. Diffinitur autem vel describitur sapientia in cōmuni: et in q̄tū est speculatiui intellectus multipliciter. Est. n. sapientia cōprehensio veritatū rerum que vere sunt: et q̄ sui imutabilitatem forniuntur: ait **B**oetius primo **A**rismetice: et **S**undisalinus libro de anima idem. **E**t sic sapientia est rerum diuinarum et humanarum scientia et cognitio ait **T**ullius. iij. tuscula. q. **E**t vel sapientia est proprie rerum diuinarū agnitio. ait **M**acrobius li. primo. **S**iue veritas scientie rerum sempiternarum ait **S**undisalinus de ortu scientiarū. Et concordat cum **A**ugustino q̄ ait xij. de trinitate in fi. q. sapientia ē rerum eternarū intellectualis cognitio: vel sapientia est honorabilissimorum scientia: ethicorū vi. vel sapientia est nosse diuina

et humana: et eorum causas: ait **S**en. epistola. xcij. vel sapientia est: semper idem velle: et ideoz nolle: ait idem epistola. lvi. Diffinit autem multis alijs modis dixeris prout non solū illuminat aspectū: sed prout dirigit et informat affectum: vt patebit infra.

Capitulum secundum. De sapientia prout sumitur in malo.

Et quia sapientia aliquando sumitur in malo: vt dictum est: quia est sapientia terrena: animalis et diabolica que non est desursum **I**aco. iij. q̄ est declinanda et cauenda a sanctis: licet in ea glorientur sapientes mundi: de qua bene **B**rego. moral. x. exponēs illud **I**ob. xij. Deridetur iusti simplicitas. **B**uius mundi inquit sapientia ē: corum machinationibus regere: sensus verbis velare: que falsa sunt. vera ostendere. hec nimirū prudentia vsu a iuuenibus scitur: hec a pueris p̄cio discitur. hanc q̄ sciunt: ceteros supbiēdo despiciūt: hanc qui nesciunt: subiecti et timidi in alijs mirantur: quia ab eis: hec eadem duplicitas iniquitatū nomine palliata diligitur: dū mētis peruersitas vrbānitas vocat. **H**ec sibi obsequētibus precipit: honorū culmina querere: adepta temporalis glie vanitate gaudet irrogata ab alijs mala multiplicius reddere: cum vires suppetunt: nullis resistentibus crede-

B re: cum virtutis possibilitas deest: quicquid per malitiam exple-
re non valet: hoc in pacifica bo-
nitate simulare. **Hec ibi.** Et hec
sapientia mundana: vel est ad ma-
lignandum siue nocendum alijs
quod potest verbo vel facto. **Hic.**
v. Sapientes sunt: ut faciant mala:
bene autem facere nesciunt. **Vel**
est ad voluptandum et delectan-
dum in delictis carnalibus. Et id
dicitur prudentia carnis **ro. viij.**
prudentia carnis: mors est. **Vel**
est ad querenda lucra et modum
mundi: et honorum culinaria. Si-
lii enim huius seculi: prudentio-
res filijs lucis in generatione sua
sunt. **Luc. xvi.** Et hec omnes: non
sunt de sursum: sed deorsum. **¶ Et**
C prima potest dici dyabolica. **¶ Se-**
cunda aialia. **¶ Tertia terrena.**
¶ Capitulum tertium. Qualiter
sapientia que consistit in cognitio-
ne rerum est dirigenda et ordi-
nanda.

Prima autem sapientia. scilicet
que consistit in rerum co-
gnitione: dirigenda est et
ordinanda ad finem debitum. **Ma-**
est ea abuti: tumore superbie in-
flando. Scientia enim inflat. **i. cor.**
vij. sicut cibum indigestum. **Hic enim**
Ber. sup. Cant. omel. xxxvi. Si-
cut cibus indigestus qui non habet
decoctionem generat humores
males. et corrumpit corpus: Si vero
digestus fuerit: nutrit: sic scientia
in stomacho memorie ingesta: si

non sit charitatis igne decocta: hu-
mores malos generat. **Bali. n.**
humores: sunt mali mores. Et si
scientie inflatio deicit dum extol-
lit. **Obstaculum enim veritatis: tu-**
mor mentis: quia dum inflat obnu-
bilat: ait **Grego. mor. xxij.** super
illud **Job. xxij.** Hoc est in quo
non es iustificatus. **¶ Item con-**
tingit: ea abuti. de ipsa presumen-
do et estimando habere maiores
sapientias quam quis habeat. **Job.**
xxvij. Non audebunt contempla-
ri omnes qui sibi videantur sapientes
ubi mora. **xxvij. in fi.** **Grego. ait**
Contemplari sapientiam dei non
possunt qui sapientes sibi vident:
quod tanto ab eius luce longe sunt.
Quod apostolus se humiles sunt. Et ibi
bene de hoc **Bath. xi.** Abscon-
disti hec a sapientibus et prudenti-
bus. **xc.** **¶ Item contingit:** ea abu-
ti: ad sciendum inutilia curiosi-
laborando: turpiter vendendo:
vel inaniter exteri glorizando: ait
Ber. sup. Cant. vbi. s. Qui inquit
apostolus putat aliquid scire: stul-
tus fiat: ut sit sapiens. **i. cor. iij.** **¶ Non**
probat apostolus multa scientes
si modus sciendi nescierit scilicet
ut sciat quo ordine: quo studio:
quo fine: queque nosci oportet. **Quo or-**
dine: ut id prius quod maturius
ad salutem. **Quo studio: ut id ar-**
dentius quam vehementer ad amo-
rem. **Quo fine ut non ad huma-**
nam gloriam: aut curiositatem:
aut simile: sed tantum ad edifica-

D

E

F

D 2

tionem sui et proximi. Sunt enim qui scire volunt ut sciant: et turpis curiositas. Sunt qui scire volunt ut sciatur: et turpis vanitas. Sūt qui scire volunt: ut scientiam vendant pro pecunia vel honoribus et turpis questus. Et sunt qui scire volunt: ut edificent. et hoc est charitas. hec Ber. Sic ergo philosophi nobiles ordinauerunt philosophiam ad morum correctionem: et philosophi sunt propter finem boni secundum Augustinum. viij. de ci. ut. s. habitus est in precedenti tractatu: ita philosophi fideles multo magis debent philosophiam diuinam: siue sapientiam celestem datam ordinare ad predicta: et ad gloriam dei: non presumendo de sapientia: nec extollendo: ne stulti hebeantur apud deum. Dicentes enim: se esse sapientes: stulti facti sunt. Romanus. i. ut dictum est. ut. n. dicit Gregorius. moral. xviij. super illud Job. xxx. Filij stultorum. etc. Tanto quis amplius interius stultus fit: quanto conatur exterius sapiens videri. Peribit. n. sapientia a sapientibus: et intellectus prudentium abscondet. Isa. xxix. Item ex quo philosophi nobiles nolebant profiteri se esse sapientes sed philosophos id est sapientie studiosos: quia arrogantissimum erat: se sapientem profiteri: ut dictum est in precedenti tractatu de Pythagora: et Socrate qui dicebat se nihil scire: presumptuosum est aliquibus minus scienti

bus lactare: se sapientes esse. Iohannes secundum consilium Apostoli. i. cor. iij. Si quis videt inter vos sapiens esse: stultus fiat: ut sit sapiens. Ubi Gregorius. moral. xxvij. Si veraciter sapientes esse: atque ipsam sapientiam contemplari appetimus: stultos nos humiliter cognoscamus. Derelinquamus noxiam sapientiam: discamus laudabilem simplicitatem. unde et Zachaeus cum non posset videre Iesum pre turba: ascendit arborem siccomorum: ut eum videret. Luc. xix. Siccomus enim ficus fatua interpretatur: quia mundi stultitia humiliter eligunt: sapientiam dei subtiliter contemplantur ait ibi Gregorius. ubi beatus de hoc Lumen magna ergo discretio est hec sapientia dirigenda: et ordinanda: recte ea utendo: et abusiones omnem precauendo. Item est sapientia ad seducendum erroribus: ad quam cauenda monet Apostolus. col. ij. Videte: ne quis vos seducat per philosophias: et inanem fallatiam: et omnis talis sapientia est omnino exterminanda: quia non patitur se cum sapientia diuina: sicut nec cum stultitia vera prout dicit Gregorius. moral. xvij. super illud Job. xxvij. Abscessus dicit: non est in me scilicet sapientia. Quia iniqua mens dum se esse sapientem carnaliter appetit stultam ad spiritualia se ostendit. Et ibi bene de hoc.

Capitulum quartum. Quod est

sapientia sanctorum proprie dicta:

De hoc est sapientia philo-
 sophorum fidelium et recte
 viventium: ac ea ventium:

L explicat bene Grego. mora. x. su-
 per illud Job. xij. Deridetur iusti
 simplicitas. Iustorum inquit sapie-
 tia est: nihil per ostentationem fin-
 gere: sensum verbis aperire: ve-
 ra ut sunt diligere: falsa deuitare:
 bona gratis exhibere: mala libe-
 tins tolerare: quod facere: nullas in-
 iurie ultionem querere pro veri-
 tate: contumeliam lucrum pu-
 tare. Sed hec iustorum simplici-
 tas deridetur: quia a mundi sapien-
 tibus: puritatis virtus fatuitas cre-
 ditur. Hec ibi. Nihilominus sa-
 pientia fidelium describitur siue offi-
 nuntur a sanctis multipliciter. Sa-
 pientia enim est veritas qua cer-
 nitur et tenetur summum bonum
 ait Aug. ij. de libero arbitrio. vel
 sapientia est recta via: ad verita-
 tem docens: ait Aug. ij. 5. Alcha-
 demicos. vel sapientia est motus
 animi quo se ipse librat: ut neque
 excurrat in nimium: neque ita il-
 lud quod plenum est coarctetur
 ait Aug. de beata vita. vel sapien-
 tia est regimen vite humane. ait
 Aug. de li. arbitrio. Et ibidem.
 Sapiens est qui in regno mentis:
 omnis libidinis est subiugatione
 pacatus. Et Aug. de utilitate cre-
 dendi. Sapiens est: cui inest quod
 homini sapientia inesse potest
 ipsius hominis deique firmissime

percepta cognitio: atque huic co-
 gnitioni vita moralesque congruen-
 tes. Et ibidem. Sapiens est qui
 ita deo mente coniunctus est: ut ni-
 hil interponat quod separet. Vel
 sapientia est amor boni: siue sapor
 boni Aug. de spiritu et anima. c.
 viij. Cui concordans. Bernardus
 super Cant. omel. lxxv. ait. Sa-
 pientia est amor veritatis: et sapor
 boni. Ipsa enim ordinat: delibe-
 rat: et moderatur. Et omelia. 50.
 Sapientia est: per quam res sa-
 piunt ut sunt: et sapiens est: cui res
 sic sapient: et res diligit sicut sunt
 diligende: Vel sapientia est: inspi-
 cientiam agnoscere. Que quidem
 sapientia est de munere dei: ait
 idem omel. xx.

¶ Capitulum quintum. Quot mo-
 dis dicitur sapientia.

¶ Ecce autem sapientia fi-
 delium sic dicatur: et etiam

e alijs modis descriptivis a
 sanctis: nihilominus dicitur de-
 terminativis varijs modis. Est. n.
 sapientia fidelium veritas fidei in-
 dubitata. Job. i. Boves arabum:
 et asine pascebantur. Ibi mor. ij.
 Bre. ait. Sapientia nostra fides
 est: propheta attestante: nisi credi-
 deritis: non intelligetis. Ilaye. vij.
 fm aliam litteram. ¶ Itaque secu-
 do modo dicitur sapientia ferus
 da charitas: quod illuminat: ait Au-
 gu. libro. iij. de archa Noe. Cha-
 ritas inquit est sapientia: quia per
 eam gustamus deum: et gustando

D 3

Breuilòquũ.

cognoscimus. Sustate inquit ⁊ videte. Qui enim diligit: in lumine manet. i. Jo. iij. ¶ Tertio modo dicitur sapientia pietas: siue cultus dei: ait Aug. xliij. de ci. in h. Et idem epistola. xxiiij. ⁊ de spũ ⁊ anima vbi. s. Qui quidem cultus appropriatur firmitati spei. ¶ Item sapientia dicitur quarto modo humilitatis veritas: ait Bre. mora. xxviii. prima stultitia angelis: elatio cordis est. vera vò sapientia hominis: humilitas sue estimationis: quam si quis magna sapiendo deserit: eoispo vehementer desipit. Job. xxxiiij. Quis est iste inuoluens sententias sermonib⁹ imperitiis: Quod exponit Greg. de presumptibus ob suaz sapientiam. ¶ Item sapientia dicitur quinto modo filialis amor. Job. xx viij. Timor domini ipsa est sapientia. ⁊ recedere a malis intelligentia. Eccle. pmo. Plenitudo sapientie timere deum. Unde Bernar. super Cant. ome. xxiiij. Cognitio n̄ facit sapientem: sed timor q̄ afficit. ¶ Item sapientia dicitur sexto modo: obseruantie mandatorum dei perfectibilitas. Deu. iij. hec est vera sapientia ⁊ intellectus coram populis: vt audientes precepta hec dicat. En populus sapiens ⁊ intelligens: Et sapientie sic dicte competunt descriptiones sapientie date ab Aug. q̄ sapientia est modus animi: vel regimen vite humane. ec. vbi. s. ¶ Item sapientia

dicitur septimo modo vt tactus est sapor boni. Dicitur enim sapientia a sapore. Recta enim estimatio rerum cum vero sapore: perfecta sapientia est. Et sapiens ē cui res sapiunt: vt. s. sicut dictum ē. omnia enim distinguere: sapientia est: ait Sen. epistola. liij. Sapiens omnia estimabit: ⁊ vix sapiens notum est q̄ti res quelibet taxanda sit: Spiritualis enim iudicat oia i. cor. ij. q̄ super oia est: ait Aug. illud exponens de vera reli. c. vi. Et hac sapientia solum predictus est q̄ est a deo diuina gr̄a illuminatus. Tali enim sapiunt res diuine vt diuine: humane vt humane: ⁊ sic de alijs: q̄ res diligit vt diligende sunt. Amor enim boni: sapientia est: vt dictum est. ¶ Item sapientia dicitur octauo modo: scripture sacre: ⁊ archanorum ei⁹ laculenta cognitio siue intelligentia recta. In ipsa enim continetur omnis sapientia: Et ad hanc inuitat Salomon in libris suis. Sic puer. i. Sapientia foris predicat. ⁊ consequenter quasi per totum. Sap. vi. Clara est: ⁊ que nunq̄ marcescit sapientia. Ecc. primo. omnis sapientia a domino deo ē. Et sepe post. Hanc sapientia cōmendare vel describere supersedeo quia superfluum est. ¶ Item sapientia dicitur nono modo vita excessiua i⁹ spectu hominū mūdānorum: ⁊ in adimplerione diuinorum consiliorum: qualis fuit

vita apostolorū: et eius sequaciā
De qua sapientia. i. cor. iij. Si q̄
videtur inter nos sapiens esse in
hoc seculo: stultus fiat: vt sit sapi
ens. Super q̄ Bre. mor. xxv ij.
in fi. Quid in hoc mundo stulti?
Q̄ amissa non querere: possessa:
sapientibus relaxare. nullam pro
acceptis iniuriam redere: imo et
adiunctis alijs patientiam prebe
re. Sequitur. Per hanc sapiēte
stultitiam per contemplationis lu
men sapientia dei quasi in transi
tu videtur. i. cor. ij. Quod stultus
est dei sapientia est hominibus.
Nec fuit sapientia et philosophia
antiquorum patrum. De qua lo
quitur egregie Criso. sup. Bat.
omel. viij. ante fi. loquens de illis
vera inquit philosophia et celis
digna ipsa est: que per piscatores
est anuntiata. Sequitur. Moctes
quidem in sacris hymnis diem
et in orationibus: et manū ope
ribus consumunt: aplicū implen
tes zelum. Et post. Non min⁹ vi
ris: phantur etiam mulieres. Co
mune enim eis et viris est bellus
aduersus dyabolus et potestates
et mulieres viris magis certe sūt
multociens: et preclara trophea
statuerūt. Et exemplificat ibi de
beato Antonio: et operibus eius
et etiam prophetis: nec non et de
alijs sanctis tam in nouo q̄ in
veteri testamento: qui summam
phiam demonstrauerunt. i. vi.
te euangelice excessiuā perfectio

nem. De cōsimili et philosophia
predictorū. Idem omel. xlix. an
te fi. Nec est summa ars: sic oia
contemnere propter deum et pau
peribus largiri: q̄ tali arte p̄stru
untur ergastula idest edificia: si
ne tabernacula celestia. et ibi m̄
tum de hoc. Idem super Bat.
omel. prima. Arma militū xpi
non sunt ex chorio et ferro p̄stru
cta sed ex veritate: et iustitia: fide:
et philosophia. Hac enim philo
sophia contempserunt sancti pa
tres omnia delectabilia: sustinue
runt omnia terribilia: desidera
uerūt sola celestia. Job. i. Scidit
vestimenta sua. vbi Bre. mora.
ij. ante medium. Nonnulli ma
gne constantie philosophiam pu
tant: si discipline asperitate corre
pti: ictus verborū dolorēq̄ nō
sentiant. Nonnulli immoderato
dolore commoti i excessu lingue
dilabuntur. Sed quisquis veraz
philosophiam tenere nititur: ne
cesse est: vt inter vtrūq̄ gradiat.
Non enim est pondus vere vir
tutis insensibilitas cordis. Rur
sum virtutis custodiam deserit q̄
dolorem verberum vltra q̄ ne
cesse est sentit. Mira ergo sapien
tia et philosophia sanctorum pa
trum. Item sapientia dicit de
cimo mō suspensiuā. Et de hac
philosophia sanctorum benefi
cio hystorie tripartite. c. xi. Vbi
dicitur. vtilissima res ad homines
venit scilicet philosophia mona

Breuioloquiū

choruz que dialectice artis studia despexit. Et hec conuersatioe miranda: naturalis simpliciq; prudentia docet omnia que nequitiam perimūt: et que operantur vtilia. Non predicat virtutem: sed magis exercet: nihilo appendēs humanaz gloriā: viriliter resistēs passionibus anime: neq; nature necessitatib; se subdit: nec corporis infirmitati succumbit: diuine mentis virtutem habens: semp̄ contemplatur omnium creatorē Sequitur. Patientiaz et v̄tutes alias meditatur: et q̄tum nature humane possibile est: deo vicina est: velut in transitu vtens presētibus. Et post. Cum sit rationalis: omnem motum irrationales fugit: passiōes anime et corporis deuincit. Huius aut̄ elegantissime philosophie magistri fuerūt

A Helyas et Ioannes baptista: vt quidā dicunt. Philo enim pictagoricus refert: suis temporibus vndiq; egregios hebreorum in quodāz predio circa stagnū morion in colle posituz philosophantes: habitaculuz eorum et cibos et conuersationem talem inducit qualem et nunc apud egyptioruz monachos esse cōspicim̄. Scribit enī: eos pctis abrenunciāsse permixtionibus et̄ niuros habitare in agris: domos eorum esse sacraria: que nūc monasteria nūcupant diligēter psalmis et hymnis plicare diuinitatem: et añ so-

lis occasum non gustare cibum. Allos per tres dies et ampli⁹ ceterisq; dieb;: v̄ino semper: et sanguinem habentibus abstinere? Cibuz eis esse panis et salis: et ylopi: et potū aque. ac multas eis cohabitare seniores virgines ppter amorem philosophie. Nec ibi. Abi et multa alia egregia narrantur: et specialiter de magno Antonio. Que quia exemplaria sunt volentib; philosophari dicta philosophia cēlica quedam subscribuntur. Est enim ibi: q; beatus Antonius puer relictus orphanus donauit agros conuicaneis aliāq; substantiā distrabens: precium pauperibus erogauit. Studiōsi estimans philosophi: nō solum semetipsuz spoliari pecunia: sed eā dispēsare perspicue: iūctus viris et v̄tutes zelabat vniuersorum: probans virtutes: suauem fieri consuetudine: et primo fuerit difficilis modus: et tāq; seper incipiens aliquid innouabat. Erat esca eius solus panis et potus aqua: prandij temp⁹ solis occasus. Frequēter duos dies et amplius sine cibo manebat Vigilabat vt ita dicam iugi nocte: et orationibus continebat diem. Si somnus inkomberet: stando paululum dormitabat. Plerūq; pauiamento iacens: solā terrā strati refectionis habebat. Sequit. Fuit gratus colloquentibus secū sine vlla tristitia. Et l; qui cum co-

disputarent certatiue. questiones
inferrent: sedabat contentionem
strepitum temperabat: mores q̄
si quadam regula componebat.
Eram beatitudinem in cultura
dei: et legum eius obseruatiōe di-
cebat. Se ipsum discutere. et secū
ponere rationem eorum que ges-
serat die noctuq̄ solebat. Erat la-
bortuosus: et maxime pro solatijs
oppressorum. quorum gratia: se-
pe veniebat ad ciuitates. Pluri-
mi: vti compellente cogebant: euz
legationibus fungi apud iudices
et magistratus: quorū singuli vel
videre eum: nimis egregium de-
siderabant loquentemq̄ audire:
et precipienti parere erat gloriōsū.
Qui cum talis esset: studebat tñ
ignorari et latere per heremū. Si
necessitate faciente venisset ad ci-
uitates: disposito negotio: ad de-
sertum continuo reuertebat. Pi-
scis dicebat per humectam sub-
stantiam nutrirī: monachis orna-
tum fore solitariam vitam. Et sic
illi: terre tactu tabescunt: sic glia
monachorum ad vrbes accedē-
do sedatur. hec ibi. Ubi et multa
egregia dicuntur de ipso et disci-
pulis eius: sicut de Paulo sim-
plici. et Theodoro: et Alcone egy-
ptio. Discipulorum enī Antonij
studium fuit: vitam habere: vt di-
cit ibi. Similiter: de philosophia
virtuosa predictorū narrat. P̄ hi
lo predictor: sicut rectatur eccle-
siastice hystorie li. i. c. vij. P̄ philo-

inquit. s̄ abstinentibus apud egy-
ptū in libro quem de theorica vi-
ta intulauit viros cultores: et cul-
trices feminas appellauit: hac de
causa: q̄ venientius ad scias tā
q̄ rudes et agrestes excolerent:
vel q̄ erga dei cultum: pura et in-
tegra conscientia pduraret. Pri-
mo enim facultatibus omnibus
renuntiabant deinde omnes vt
te eius sollicitudines abiciebant:
et extra vrbes egressi: in hortulis:
vel quibusq̄ agellis degebāt. In
multis inquit orbis partibus est
hoc gen^o hominū: sed in egypto
s̄ maior copia: precipue circa Ale-
xandriam. Regio enim est: phie
magis q̄ fructib⁹ opportuna. Se-
quit. Lib^o oru diei vsq̄ ad vespē-
ram omne eis spaciū in studio
rum exercitijs ducitur: quib⁹ ad
phiam diuinam per sacras lras
imbuunt. Continentiaz velut sū-
damentum quoddam in animo
collocant: et ita deinde reliquas
super hāc virtutes peragunt edī-
ficare. Lib^o porumq̄ nullus co-
rum capit ante solis occasuz: tem-
pus. s̄. Incis cum philosophie stu-
dijs curam vō corporis: cum no-
cte sociantes. hec ibi. Ubi et mul-
ta alia de predictis. Et Similiter
li. xi. c. iiii. narrat de sic phantib⁹.
s̄. de Macario et alijs. Et Simi-
liter Johannes Cassian⁹ in col-
lationibus suis narrat de consi-
milibus. In quarum prima p̄-
sequitur de habitu monachali:

I li. In secunda. de modo canoni-
co nocturnarum horarū in psal-
modia. In tertia: de modo cano-
nico diurnarum orationum. In
quarta. de institutis renuntiatio-
num. In quib⁹ collationib⁹ ⁊ cō-
sequentib⁹ recitat de sapiētiā phi-
losophia sanctorum patrum. Si-
militer in tractatu. x. collationū.
in quarū q̄rta dī: q̄ maxima p̄s
intelligentie est scire qd̄ nescias.
Similiter in tractatu. vij. collatio-
nū in quarū septima dī. q̄ q̄s
q̄s hominū: artis peritiam asseq̄
concupiscit: nisi omni cura ⁊ vigi-
lia: ei⁹ se discipline studiis man-
cipauerit: ac perfectorum magi-
strorum illius precepta ⁊ institu-
ta seruauerit: astra in omnibus
venit. **K** Mouim⁹ inquit ad hec lo-
ca venisse aliquos: cognoscendi
tū gratia monasteria fratrū. nō
vt has regulas ⁊ instituta suscipe-
rent. Quibus exprobari solet: q̄
nō sui profectus gratia: sed vitā
de egestatis estimati sunt prouin-
cias comeasse: cum nec ieiuniorū
morem: nec psalmodiarum ordinē:
nec indumentorum habitū per-
mutarent. hec ibi. ¶ Huius autē
sapientie virtuose alphabetum: ⁊
etiam fundamentū est humili-
tas. Unde in vitis patrum. li. ij. c.
de humilitate: ait abbas Arsēni⁹
cuz ab eo quereretur frater: quomo-
do rusticum istum de cogitatio-
nibus interrogas: qui tante eru-
ditionis in latina ⁊ greca lingua

L es: Cui ille. Illas eruditiones ap-
prehendi. sed alphabetū huius
mundum discere potui. Vere enī
vbi humilitas ibi sapiētia puer.
x. contemplatio domini. Iesu ⁊
speculationis simplicitudo. In ipso
enim sunt omnes thesauri sapiē-
tie ⁊ scientie absconditi. Col. ij. Et
ipse ē fons omnis sapientie. Ecc.
i. Fons sapientie verbum dei ē ex-
cellis. Ipsū ergo contemplari
⁊ de ipso meditari: ad eū aspirare
⁊ anhelare est sapientia sanctorū
contemplatiuorū: ⁊ sicut ait Ber.
super Cant. Omel. xliij. sup illd̄
Fasciculus mirre dilectus meus
Hec mea inquit subtilior interi-
orq̄ philosophia scire Iesū. Et
Omel. ix. Dūgo fontius ⁊ flumi-
nū mare est: virtutum ⁊ scientia-
rum domū Iesus: deus scien-
tiarum ipse est. Si quis callet in
genio: nitet eloquio: si quis mori-
bus placet: inde est. Theauri enī
sapientie ibi absconditi sūt. Et ibi
bene de hoc. Et Omel. xv. Dilecti
effusum nomen tuum. Si scribā
non sapit mihi nisi legero ibi Je-
sum. Si disputem aut conferam
nō sapit mihi: nisi sonuerit ibi Je-
sus. Et ibi bene De hac sapientia
⁊ philosophia gloriabatur Apo. i.
cor. ij. Nichil inquit iudicaui me
scire inter vos: nisi xpm̄ Iesum
⁊ hunc crucifixum. Hec autem
sapientia abscondita est ab ocu-
lis viuētū carnaliter: Job. xxxij.
Ibi inuenitur. sapiētia: ⁊ quis est

N locus intelligentie? Absconditus est ab oculis omnium viventium. Abi Grego. mor. xvij. Quisq[ue] sapientiam q[ue] deus est videt. hunc vite fundit[ur] moritur: ne ei[us] amore teneat. Nullus quippe eam videt qui carnaliter vivit. Exodi. xxxij. Non videbit me homo et vivet. Et ibi bene de hoc. Magna ergo et mira sapientia et philosophia sanctorum dictis modis. **C**apitulum sextum. Qualis est sapientia sanctorum.

Sic enim ipsa sanctorum sapientia origine celestis siue celiaca. Et est multiformitate varia. Jacobi. iij. Que desursum est sapientia: quo ad primum pudica pacifica. quo ad secundum. Ipsa enim est que descendit a fonte vite. s. Jesu xpi qui est fons vite. et magister vite et virtutis: Imo ipsa vita et veritas. ego inquit sapientia. s. increata effudi flumina. i. dictarum sapientiarum fluentia. Ecc. xxiiij. Et enim dicit Commentator. s. abba super angelicaz Hierar. c. i. Sapientia gentilium ascendit de sensu in ymaginem: de ymagine in rationem: de ratione in intelligentiam: nec ultra progreditur: sed in speculo sistit. Sed ista descendit, in seraphimedes: et deinde ad inferiores derivatur. Et de hoc Greg. ij. Pastoralis: dictam auctoritate exponens: dicit q[uod] pudica est ista sapientia: q[uia] caste intelligit: pacifica:

q[uia] per elationem minime a proximorum societate disjungit: et sic de alijs. Vel pudica est per spiritum sapientie: pacifica per spiritum intellectus: et sic de alijs spiritus differentis: de quibus Isai. xi. Reddendo singula singulis: In illa enim est spiritus intellectus unitus et multiplex. Sap. vij. Item hec sapientia est potestate virtuosa. Sapientia enim confortat sapientes super decem principes civitatis. Ecc. vij. Et hoc ideo: q[uia] coniungit homines deo: et firmat in deo. Mat. vij. Similabo eum viro sapienti et. Item hec sapientia est excessu eminentissima. effectus saluberrima: et viliissima tum in presenti: tum q[uia] concupiscentia sapientie perducit ad regnum. Sap. vi. Job. xxvj. Non appendet argentum in comparatione illius. i. sapientie sanctorum: prout dicit ibi Greg. mor. xvij. Et de huius commendatione et effectibus Salomō in libris suis quasi per totum. p. uer. iij. Preciosior est cunctis opibus. Sap. vij. Nec comparari illi lapidem preciosum: quoniam omne aurum et.

Capitulum septimum. Abi et a quibus hec sapientia inuenitur. Bi autem inuenitur hec sapientia: et a quibus et qualiter. Job. xxv. Nescit homo precium eius. Sequitur. Non inuenitur in terra suauiter vivendum. Abissus dicit. Non est in me

Breui loqui.

et mare loquit: non est mecum.
 Quod exponit Greg. mor. xvij.
 de superbis et cupidis: a quibus
 hec sapientia abscondit: Bath.
 xi. Abscondisti hec a sapientibus:
 et prudentibus etc. Inuenit autem
 ab animabus sanctitate puris et
 mundis: et sic sub deo ordinatus.
 In animas enim sanctas se tras-
 fert. Sap. vij. Ecc. ij. Fili concu-
 piscens sapientiam: serua iustitiam
 et deus prebebit illam tibi. ¶ Item
 inuenitur ab animabus eleuatis
 a mundi tumultibus et sollicitu-
 dinibus Ecc. xxxv iij. Sapientiam
 scribe tempore vacuitatis: et qui
 minorabitur actu sapientiam per-
 cipiet quia reuelabitur sapientia. ¶ Item
 inuenitur ab animabus humiliter
 virtuosis. Talibus enim reue-
 lat deus sapientiam suam. Abi enim
 humilitas: ibi sapientia. puer. xi.
 ¶ Item inuenitur ab animabus
 deuotione seruidis: et contempla-
 tione eleuatis. Sap. vij. Optaui
 et datus est mihi sensus: inuocaui et
 venit in me spiritus sapientie. Pa-
 tet ergo huius sapientie inexplica-
 bilis eminentia. Unde et omnia
 que dicta sunt in precedenti tracta-
 tu ad commendationem philoso-
 phie humane: per prius et verius
 comperit huic vere sapientie: Quod
 hec ad presens de eius comenda-
 tione sufficiant.
 ¶ Capitulum octauum. De su-
 pereminencia sanctorum sapien-
 tiam respectu mundanorum in vi-

ta et operibus.

Eminentia vero sapien-
 tum: hac saluifica sapien-
 tia predictorum planum
 est. Ipsi enim sunt veri philoso-
 phi. i. amatores vere sapientie. Si
 enim philosophus est cognitor:
 amator: et imitator dei secundum Pla-
 tonem: prout ait Aug. viij. de ci.
 c. iij. Cum predicti sapientes sint
 tales in rei veritate: ipsi sunt phi-
 excellentiores incomparabiliter
 omnibus phiis mundanis. De quorum
 excellentia legitur in vitis pa-
 trum. lib. ij. Ubi de patientia san-
 ctozum. vbi dicitur quod phiis venerunt
 probare monachos: et vnus mo-
 nachus bene induit venit. Cui
 philosophi. Veni huc. At ille in-
 dignatus iniurijs eos agressus est
 transiit autem alius monachus
 genere rusticus. Cui dicunt. Tu
 monache male senex veni huc.
 Qui cursim venit. Et ceperunt
 illi alapas dare. Ille vero aliam ma-
 xillam prebuit. At illi adorauerunt
 eum dicentes: monachus est iste
 Et interrogauerunt. Quid vos
 nobis plus facitis? Vos ieiunatis
 corpora castigatis. Sic et nos. At
 ille. Nos in gratia dei speramus
 et mentem nostram custodimus
 Et illi. Nec nos custodis non pos-
 sumus. Evidenter ergo patet su-
 pereminencia perfectionis philo-
 sophorum fidelium et diuinorum
 respectu mundanorum quia ipsi cu-
 stodiant mentem ab interioribus

R

T

S

deordinationibus: necnon et exte-
riorem hominem ab exterioribus
prauitatibus ex vera credulitate
in verum saluatorem ob spem vi-
te eterne. Philosophi vero et si ex-
terius continuerunt se ab exteriori-
bus imperfectionibus: non ta-
men interius ex fide purificati:
nec ob spem vite eterne. Et de ex-
cessu istorum verorum philosophorum
respectu aliorum Tertulius dispu-
tans contra aduersarium c. xl. et
post multum: vbi ait. s. aduersari-
us. Eadem philosophi inuent et profi-
tentur. s. innocentiam: iustitiam: pa-
tientiam: sobrietatem: pudicitiam
sicut christiani. Sequitur. Quo er-
go christiani excellunt philosophos
Inimice ait Tertulius. philoso-
phi affectant veritatem: et affecta-
do corumpunt: quia gloriam captant
christiani vero et appetunt et integre per-
stant: et salutis sue curant. Non ne-
que de scientia. neque de disciplina
ut putas equamur. Loquitur enim
ad aduersarium. Et idem. Nonne
philosophorum demonia non su-
gat. nec adducunt ad passionem sa-
crificare nolentes sicut christiani
Si de pudicitia prouocemur: si-
militer patet excessus. Quia lego
partem iniecit in Socratem
corruptorem adolescentum. Sexum
femineum non mutat christianus.
Non et Phicenez meretricem
Diogenis supra recombentis ar-
dozem substantem: Audio et que-
dam Spegippum de Platonis

scola i adulterio perisse. Christianus
uxori sue soli masculus nasci-
tur. Democritus excecando se: quia
mulieres sine concupiscentia as-
picere non posset. et doleret si non
esset potius: incontinentie emen-
dationem profiteretur. Et christianus
salutis oculis feminas non videt
animo aduersus libidinem cecus
est. Si de probitate defendam: ec-
ce lutulentis pedibus Diogenes
superbos Platonis thoros alia
superbia deculcat. Christianus nec
in pauperem superbit. Si de mo-
destia certem: ecce Pythagoras
apud Tyrios: zenon apud prien-
nenses tyrannidem affectant: Chri-
stianus vero nec ciuitatem. Si de
equanimitate congregiam: Ligur-
gus Apetarones inoptauit: quia le-
ges eius latrones emendassent christia-
nus etiam donatus gratias agit
Si de fide comparem. Anaxago-
ras depositum hospitibus dene-
gavit: Christianus etiam extraneis
fidelis dicit. Si de simplicitate
consistam: Aristoteles familiarem
suum hermiam turpiter loco exci-
dere fecit. Christianus nec inimicum
etiam ledit: Idem Aristote-
les tam turpiter est Alexander re-
gendo potius adulatus: quam Pla-
to aurum Dionisio gratia vendi-
catur. hec ibi. Et sic de alijs quos
ibi enumerat: Ex dicitur igitur ma-
nifestare intendit supereminentiam
fidelium perfectie in christo
credentium respectu philosophorum gen-

V

X illum. Deinde opponit ibi: qd di-
cet aliquis: etiam ex nostris exci-
dere quosdam: a regula disciplie
.s. et peccare: et mala facere. Et qd
bene soluit. qd tales. s. male facientes
desinunt inde heri christiani apud
nos. Philosophi vero etiam cum
talibus factis in nomine et hono-
re sapientie perseverant. Quasi di-
cat. Christiani peccantes manent
in honorati: qd tales. Sed di-
cunt philosophi manentes in suis
maleficiis honorant et sunt in ho-
nore suo. et ibi bene dicit hoc ¶ Qua-
liter autem perfectiones que fue-
runt in philosophis umbratice.
s. vitorum detestatio: mundi con-
temptus et despectio passionum
interiorum edomatio: et sic de ali-
is que sunt enumerata in pceden-
ti tractatu fuerunt et sunt in phi-
sophis s. veritatem satis patet
ex dictis. Illi enim fuerunt et sunt
pleni spiritu sancto qui discipline
effugit fictum sapientiam. Et de compa-
ratione philosophorum mundano-
rum respectu divinorum: et de ex-
cessu istorum respectu illorum: bene
Aug. xviii. de civi. c. xl. Ibi ait qd
Anaxagoras reus factus sit: quia
solem dixit lapidem ardentem: ne-
gans utique deum: In eadem ci-
uitate Epicurus floruit. non cre-
dens. solem esse deum: sed nec et
Iouem. Ibi Aristipus in volu-
ptate corporis summum bonum po-
nens: Ibi Aristoteles virtute ani-
mi potius bonum beatum fieri as-

seuerano: et similiter dicitur alijs phi-
sophis varia opinantibus de quibus lo-
quitur ibi. Et illa ciuitas: illa res-
publica: illi israelite quibus cre-
dita sunt eloquia dei: nullo mo-
do pseudo philosophos cum ve-
ris phiis parilitate lumine confu-
derunt. Sequitur. Ipsi eis erant
philosophi. i. amatores sapientie:
ipsi sapientes: ipsi theologi: ipsi do-
ctores pbitatis ac pletatis. Qui-
cunque enim illos sapuit: et vixit: non
enim homines sed enim deum quod
eos locutus est sapuit. Ibi. Si p-
hibitum est sacrilegium. deus p-
hibuit. Si dictum est. Honora pa-
trem tuum etc. Deus iussit: et cete-
ra huiusmodi. Non enim hec ora-
humana: sed oracula divina su-
derunt. hec ibi. Ex quibus mani-
festa est excellentia philosophorum
divinorum respectu mundano-
rum: et similiter eminentia sue sa-
pientie: quia divina philosophia est respectu
sapientie: illorum autem: huma-
na est. Diabolica ergo sapientia et
terrena et aialis sunt exterminan-
de: humana est ordinanda et di-
rigenda: divina appetenda et acq-
renda: que amicos dei et philoso-
phos constituit. Sapientie. vii.
Et hec ad presens de istis suffici-
ant.

¶ Explicit tractatus de sapientia
Sanctorum

¶ Incipit Breuiloquium de vir-
tutibus antiquorum principum
et philosophorum editum a fratre

Joanne valensi: ordinis fratrum
Binozum. Prologus.

Dioniam miseri-
cordia et veritas
custodiunt regē
prouer. xx. Imo
quattuor virtutes
Cardinales scilicet
Prudentia: Et

perantia: Fortitudo: et Iustitia sunt
quasi quattuor colūne: siue quat-
tuor postes: quibus predicti thro-
nus roboratur: ideo de predictis vir-
tutibus aliq̃ narrationes exēpla-
res et persuasorie ad utilitatē pre-
sidentium et instructionē in thro-
nis residentium subscribant: pro-
ut continent in gestis potentum:
siue sapientum: et mundi philoso-
phorum: Nam exempla sancto-
rum sufficienter patent in gestis
eorum: et hystoriarum sacrarum scri-
pturarum.

Capitulum primū. De iustitia in
possidendo.

Dioniam autē iustitia est vir-
tutis preclarissima: et in
ipsa est ois virtus: prout
dicit philosophus: Ethic. v. Pro-
pter quod dixerunt philosophi ipsam iu-
sticiam habere vultum aureum:
vt ait ibi Commentator: ideo prio-
remittunt exemplares narratio-
nes de iustitia regum et sapientū:
Remota enim iustitia quid sunt
regna nisi magna latrocinia: Quia
latrocinia sunt quia regna. ait Au-

gu. iij. de ci. c. iij. Introducēs exē-
plum de Alexandro et Pirrata:
de quo exemplo planius et plenius
narrat. li. iij. de nugis philoso-
phorum vbi dicitur quod cum Pirra-
ta esset deprehensus: et Alexander
interrogaret: propter quod habe-
ret mare infestū: respondit libera co-
tumacia. Propter quod tu orbē
terrarum. Sed quia id ego facio
vno nauigio: latro vocor: quia tu
magna classe factus: diceris impe-
rator. Si solus captus sit Alexā.
latro erit: Si ad nutū Dionidis:
populi famulatur: erit Dionides
Imperator. Vocabatur enim Pir-
rata Dionides. Nam quantum
ad causam non differunt: nisi quod de-
terior est qui rapit improbius: quā
qui iustitiam abiecit: deserit: quod
manifestum impugnat. Reges quos
ego fugio: tu persequeris: Ego eas
vtrūque veneror: tu contemnis.
De fortune iniquitas et rei fami-
liaris angustia: Et fastus intolera-
rabilis et irreplebilis cupiditas su-
rem facit. Si fortuna mansuesce-
ret: fierem forte melior. At tu quod
fortunacior: nequior eris. Pirra-
tus Alexander constantiam ho-
minis cum merito arguentis: ex-
periar inquit: an sature sis mel-
ior. Fortunam mutabo: vt non et
amō quod deliquis: sed tuis mo-
ribus ascribatur. Eumque fecit: mi-
lite ascribi: vt posset exire salute
legibus militare. Ex quo patet quod
iustitia debet esse regum in possi-

C

Breuilōquii.

D dendo. Item debet esse in eis patientia in sustinendo iustas in crepationes. Item beniuolentia: bene faciendo eis qui iuste arguunt.

Capitulum secundum. De iustitia in statuendo leges iustas.

Item debet esse iustitia i regnantib⁹: iustas leges statuendo: et ut obseruentur diligens studiū iugiter laborando. Unde narrat Trog⁹ in 6° peius libro. iij. de Ligurgo: q^d cū statuisset mandata et leges: q^d dura Lacedemonia videbant: auctorem earum Apollinem Delphicum finxit: et se simulans proficisci ad oraculum Delphicum:

E obligauit iuramento ciuitates: ut nihil in legibus illis mutaret aut ipse reuerteretur. Quo facto:

iiit ad Cretam: ibiq^{ue} perpetuis elegit exiliū: ut dicte leges obseruarentur. **Horius** v^o: oīsa sua abici in mare pcepit: ne si repositarentur: ciues soluerent iuramentum: estimantes se ab illo solutos.

Et nota: q^d Delos est insula vbi erat templum Apollinis. et locus diuinationis: prout dicit commentator. eth. i. Unde dicitur Apollo Delphicus. Et q^d dicte leges erant honeste: iō hic subscribantur.

Prima lege populum in obsequium principū: et principes ad eorum iustitiā informauit.

Secunda lege parsimoniam omnibus suauis estimas laborum militie assidua frugalitas

consuetudine faciliorem fore.

Tertia lege: emi singula non pecunia sed meritum compensatione iussit.

Quarta lege: auri vsum velut omnium scelerum mater sustulit.

Quinta lege: administratio nem reipublice per ordinem diuisit. Regibus potestate belorum: magistratibus iudicia: et annuas sanctiones: Senatui custodiam legum: populo eligendi et creandi quos velit magistratus permisit.

Sexta lege: omnes fundos inter oēs equaliter diuisit: ut eque patrimonia neminem alijs potentiozem redderent.

Septima lege: conuiuari omnes publice iussit: ne cuiusq^{ue} delitie vel luxurie: in occulto essent.

Octaua lege: iuuenib⁹ nō ampl⁹ vna veste in toto anno vti permisit.

Nonā lege: pueros puberes nō in forum sed in agrum deduci iubet: ut primos ānos nō in luxu sed in opere agerent.

Decima lege statuit: virgines nubere sine dote.

Undecima lege iussit: ut vxores legerentur non pecunia.

Duodecima lege: maximum honorem non diuitem vel potentem: sed pro gradu etat^{is} se nūm esse voluit. Nihil autem vlla dicta

vlla dictarum legum in alios ipse
fanciuit: cuius ipse primus docu-
mentum non daret.

Capitulum tertium. De obser-
uatione legum.

In antiquis etiam regibus
fuit mira severitas iusti-
tie pro legibus custodiē-
dis ait. **A**l. libro. iij. di. q. zeleu-
cus: vrbe **L**ucerium ab eo salu-
berrime legibus munita: inter q̄s
erat ius a se statutum: q̄ depre-
hensus crimine adulterij: vtroq̄
oculo priuaretur. **A**t ē: cum ei⁹
filius esset in tali crimine depre-
hensus: cū tota ciuitas in hono-
rem patris: necessitate pene ado-
lescentulo remitteret: aliquādiu
repugnauit. **A**d vltimum: popu-
li precibus victus: suo prius: de-
inde filij oculo eruto: vsum vidē-
di vtriq̄ reliquit. **D**ebitas suppli-
cij modū legi reddidit eq̄tas: ad-
mirabili tempamēto se inter mise-
ricordē patrē: et iustū legis lato-
rē p̄t. **I**bidē narrat d̄ karūdo.
q̄ cum lege cauērat ob seditiosas
concliones ciuitum: q̄ si quis cō-
clionem intraret euz ferro: inter-
ficeretur: et ipse interiecto tempo-
re e longinq̄ rure domuz repe-
tens gladio cinctus: subito in ip-
sam conclionēz sicut erat cinct⁹
processit. **E**t cum esset admonit⁹
de solutione legum ab eo qui si-
bi proxime stabat: ego inquit le-
gem relarciam. **E**t protinus: qđ

habebat ferro districto incubuit.
Cum enīz liceret: culpā vel dūstū
mulare vel errore deffendere: pe-
naz tamen rependere maluit: ne
qua fraus iustitie fieret. **E**cō-
trario vō: multi potentes nō ob-
seruant leges quas cogunt subdi-
tos obseruare. **I**deo ait **A**l. lib.
vi. q. subtiliter **A**naparsus leges
non custoditas telis arancarum
comparauit. **N**am vt illis infir-
miora animalia retineri: valen-
tiora transmitti ita p̄ta humiles
et pauperes cōstringi: diuites vō
et potētes nō alligari aiebat. **I**deo
p̄terea voluerunt antiqui: leges
suas esse iustas. **F**uit enīz genera-
le edictum apud antiquos: nihil
expedire quod non eēt iustū. vñ
narrat **A**le. eodem libro. q. euz
Themistocles diceret **A**thenien-
sibus: se scire saluberrimum eis
consiliūz. s. q. incubenderent classē
Lacedemoniorū: neq̄ consiliūz
publicare voluit: sed petijt vnūz
sapientem cui illud tacite expone-
ret. **C**ui datus ē **A**ristides. **Q**uo
audiente consiliūz redijt ad cō-
clionēz dicens **T**hemistoclis vñ
le cōsiliūz: minime tamen iustū
animo voluere. **A**t vniuersa con-
clio quod equū non est: nec vñle
vel expedire proclamauit. **E**t sic
edicto ciuiū anulata est prudētie
iustitia: imo nō ē prudentia: s. po-
ti⁹ calliditas: cui iustitia aduersa.
Capitulum quartum. De pro-
videntia circa rempublicam.

K

L

E

Breuioloquii.

Deo enim iustitia viguit
apud illos: q̄ de republi
ca saluanda. eis erat om

nimoda cura: et illius utilitatem:
vite. pp̄te p̄ponebant: ait Aug.
l. de ci. c. xv. et Tull. de offi. li. p̄io
et li. dicit: q̄ eū esset Marc' re-

M gulus ductus captiuus a Cartha
ginensibus: et missus Romā sub
iuramento redeūdi p̄ p̄mutatiōe
captiuorum: ille Romā veniēs
in senatu: captiuos reddi aut cō
mutari negauit esse vtile: eo q̄ il
li essent adolescentes et boni du
ces: et ipse senectate confectus. et
cum retineretur a propinquis et
amicis: redire maluit q̄ fidē ho
sti datam fallere. Et tamen non
ignorabat: se ad crudelissimū ho
stem: et ad exquisita supplicia. p̄
fici: sed iurandum seruādūz
oīo putauit. Et cōsimile narrat
Aug. xv. li. de ci. c. xvii. et Tull.
de senec. de Codro rege Atheni
ensi. Cū enīz instaret bellū inter
Atheniēsi. et Peloponēsi. acce
perant in responsis: q̄ illi eēnt su
turi victores quoz dux occidere

N tur. Hoc audiēs Codrus: in ha
bitu pauperis trāsīuit ad hostes:
seos obiecit eis: necem per iurgi
um p̄uocādo. De quo Virgili.
Et iurgia codri. Valuit. n. mo
ri: vt vincerēt sui: q̄ viuere: suis
superatis. Duo enim sunt p̄cepta
Platonis volentibus prodesse
reipublice: ait. Tull. i. de offi. v. nuz
vt ciuium utilitatem sic tueatur

vt quēcūq̄ agunt ad eaz referā
obliti cōmodoz. pp̄iorū. Aliter:
vt totum corpus reipublice curēt
ne dum p̄tem aliquam tuentur:
reliquis deserāt. Et q̄ antiq̄: hec
et similia seruauerunt: iō rempu
blicam: magnam ex parua fece
runt: ait Lato: cuius v̄ba recitat
Aug. v. de ci. c. xlii. Nolite inq̄
estimare: maiores n̄ros armis
reipublicā: magnam ex parua fe
cisse. Si ita esset: multo pulcher
rimam nos haberem. Quippe
sociorum atq̄ ciuiū preterea ar
morum et equorum maior copia
nobis q̄ illis. Sed alia sunt que
illos magnos fecerunt q̄ nobis
nulla sunt. Domi industria: foris
iustū imperiū: animus in consu
lendo liber: neq̄ delicto neq̄ li
bidini obnoxius. Pro his nos
habem' luxuriā et auaritiā: pu
blice egestatē: priuatiz opulentia
Laudam' diuitias sequimur in
hertiam: inter bonos et malos di
scrimen nullū: oīa virtutū p̄mia
ambitio possidet. Sequi. vt era
rium esset opulentū: tennes res
priuate erant. Corruptis autē mo
ribus econuerso Lato ponit: pu
blice egestatem: priuatim opulentia
vnde antiqui cōsules: pauperes
erant in rebus priuatis: ait Aug.
vbi. s. c. xv. li. di. q̄ Luci' valeri
us in suo p̄sultu adeo paup̄ fuit.
vt defūcto nūmis a populo colle
ctis sepultura curaret. Et Consile
narrat Elegetius. ij. de re militari

de Attilio Regulo: q̄ cū p̄fuit
 set summis reb⁹ adeo paup̄ fuit:
 vt coniugē ⁊ liberos collocaret i
 agello qui colebatur ab vno vil
 lico. Neq̄. n. volebāt: ditiores eē
 in suis dignitatibus q̄ aī: ait ibi
 Aug. De Quintio: q̄ cū q̄tuor
 iugera possideret: ⁊ ea manibus
 suis excoleret: ab aratro eductus
 est vt dictator fieret: maior vtiq̄
 honore q̄ consul vtiq̄ hosti
 bus ingentem gloriā consecu
 tus: in eadem paupertate permā
 sit. Cum enim rempublicam ha
 berent opulentissimam: in domi
 bus paupes erāt: ait ibi Aug. di.
 q̄ quidā qui fuerat bis consul ex
 senatu pulsus est: eo q̄ decē pon
 dera argenti in vasis habere cō
 spectus est. Non enim dñari in
 tendebāt p̄p̄ lucra: neq̄ hoc fuit
 apud eos ingentium: prout rñdit
 Curtius consul cū Sānites ma
 gnus sibi pōdus auri attulissent.
 Quibus ille ait. Non aurū habe
 re: p̄clarū sibi videri: sed eis qui
 aux̄ habent potius dñari. Cō
 simile narrat Tegeti⁹ li. iij. de re
 militari: q̄ cū legat⁹ Epirotharū
 Sabit. o cōsuli grande pondus
 auri offerret: illo non accepto: di
 xit: se male illō habētib⁹ impe
 rare q̄ illud habere. Et ob hoc
 nolebant p̄fici in dignitatibus
 nisi possent reipublice p̄ficere: ait
 Vale. li. vi. de Scipioe Cornelio
 Qui cū hispania morte venisset:
 rñdit: se nolleire adiuncta causa:

q̄ recta facere nesciret. T̄ Item
 neq̄ filios p̄fici pariebātur nisi
 possent p̄ficere. vnde narrat he
 lynandus hystoriographus. put
 ait Poly. lib. iij. c. xij. de Melyo
 pertinace: q̄ cū ex senatore esset
 creatus impator: ⁊ obsecrante se
 natu: vt filium suum Augustum
 Cesarem vocaret rñdit. Suffi
 cere mihi debet: vt ego immerit⁹
 regnauerim cum non mereretur.
 Primatus enī nō sanguini de
 betur sed meritis: ⁊ inutiliter re
 gnat qui rex nascitur nec meret.
 proculdubio pentis affectum ex
 uunt qui paruulos suos importa
 bili molle superiecta extinguunt.
 Hoc enim est suffocare filios n̄
 p̄monere. Alendi enī p̄i sunt:
 ⁊ virtutibus exercendī: ⁊ cum i
 eo profecerint: vt probentur: eos
 antecedere virtute quos debent
 honore p̄ire: inuiti ascendāt. Et
 tunc ciuium saorum se nequaq̄
 subtrahant votis. Implebāt. n.
 enim Salomonis preceptū. Ec
 cle. vij. Noli querere fieri iudex:
 nisi virtute valeas dirimpe iniq̄
 tates. Sectantes enim auaritiā
 non p̄ficiebātur reipublice: ait
 Val. li. vi. di. q̄ cū duo consules
 contēderent in senatu: quis eorū
 in hispaniā mitteret: ait Scipio
 Emilian⁹. oībus sniam ei⁹ expe
 ctantib⁹. Neuter horū mihi pla
 cet: q̄ alter n̄h̄l habet: alteri n̄
 h̄l satis est: eque mala licētie im
 perij: magnam in optam indicāo

T

V

X

E 2

Breuilōquii.

et auaritiā. Item eorum iu-
 stitia patebat circa rempublicā
 in tantum: q̄ nec sibi parcebāt p̄
 salute reipublice: prout p̄ in dīc̄
 exemplis: neq̄ eiz pater parce-
 bat filio: ait *Sal.* li. v. et *Aug.* v.
 de ci. c. xviij. de *Bruto*: qui filios
 p̄prehensos: et post ad pallū liga-
 tos securi percuti fecit: quia dñā-
 tionem *Tarquiniij* regis superbi
 a se expulsam reducere volebāt.
 Erant patrem: ut ageret consule:
 orbatuq̄ uiuē q̄ vidēte publi-
 ce deesse maluit. De q̄ poeta *Ma-*
 tosq̄ pater noua bella mouentes
 Ad penam pulchra pro libertate
 vocauit. *Uicit amor patrie*: lau-
 dūq̄ immensa cupido. Con-
 simile narrat *Aug.* v. bi. s. de *Tor-*
 quato: qui filium: non q̄ p̄ patri-
 am: sed etiam pro patria pugna-
 uerat: q̄ tñ p̄ imperiū ei licet vi-
 cisset occidit: ne plus mali in exē-
 plo contempti imperij: q̄ gloria
 eēt hostis occisi. Idē narrat *Ca-*
 llerius v. bi. s. de *Manilio Torq̄*
 to. Qui cū eēt ei⁹ filius accusat⁹
 et p̄uict⁹: p̄tulit inīaz dī. cūz *Sil-*
 uanū filiū meū pecuniā a socijs
 accepisse. p̄batū sit cū repu. et do-
 mo mea idignū iudico. Qui sic
 adiudicat⁹: p̄tristitia: suspēdio se
 pemit. Item nec fili⁹ debet par-
 cere patri agentī p̄ rempublicam
 Ait *Tullius.* iij. de offi. inquitrens
 an si tradere patriāz conetur pa-
 ter: silebit ne filius: Et respōdet:
 q̄ p̄mo patrē obsecrabit ne hoc
 faciat: deinde si nihil proficū: ac-

cuset: et ad extremum: si ad per-
 niciem patrie res spectat: salutez
 patrie: saluti patrie anteponat.
 Minimum: q̄ ut ait ibi. Si duo
 sapientes sint super vnam tabulā
 in mari que non posset fil⁹ vtrum-
 q̄ deferre: minus sapiens debet
 cedere sapientiori: eo q̄ ille utili-
 or est reipublice.

Capitulum quintum. De iu-
 stitia erga inimicos.

Non solum autēz fuit eni-
 dens eorū iustitia erga
 suos et reipublicā: s̄ et er-
 ga hostes ait *Val.* li. vi. s. *Camillo*
 p̄sule q̄ cū *Saliscos* circūfederet
 magister ludī: nobilissimos pue-
 ros eorum in castra Romanorū
 perduxit. Quibus iterceptis: nō
 est dubiūz: quin illi se essent tra-
 dituri. *Camillus* v̄o non solum
 spreuit perfidiā: sed censuit: ut
 pueri magistrum vinctum v̄gis
 agēdū ad parentes reducerent.
 Quia iustitia: eorum animi capti
 et beneficio magis q̄ armis vi-
 cti: portas romāis appuerunt.
 Ibidem ait: q̄ *Themocrates*
 pollicitus est: se *Pirrum* vene-
 no necaturum. Que res: cūz ad
 senatūz eēt delata: missis legatis
Pirrus monuit: ut aduersus in-
 fidias huiusmodi cautius se ge-
 reret. *Balluit* enim: bella non
 veneno s̄ armis gerere. *Homē*
 quoq̄ *Themocratis* suppressit:
 utroq̄ modo amplexus equita-
 tem: q̄ neq̄ hostē malo exemplo
 tollere: nec cum qui mereri para-

C tus fuerat p̄dere noluit. **P**ar
rat tamen Elmellus florus in hy
storia Romanorum: q̄ medi
cus Pirri nocte ad Fabricium
venit p̄mittens: se Pirri occi
surus veneno: si sibi aliquid pol
liceret. Quem Fabricius vinctū
reduci iussit ad domū suā: Pir
roq̄ dici qd̄ s̄ eius caput medi
cus sponddisset. Qd̄ Pirrus
admiratus dixisse fert. Ille ē Fa
brici⁹: qui difficilior ab honesta
te q̄ sola cursu suo auerti pōt.
Legit etiā de Alexandro: q̄
cum fleuisset mortem Darij ho
stis eius: quē sui letaliter vulnera
verant: ut sibi placerent: volens
scire q̄ hoc scelus cōmiserant: in
rauit se facturū eos notissimos ⁊
sublimes. Et tunc p̄diderunt se
Bersas ⁊ Arbasōes facti huius
auctores. Quos statim in vindi
ctam altissima trabe suspēdit. Et
sic sublimes ⁊ notissimi p̄cis fue
runt. **S**i ergo ignarri legis di
vine: tales erant in operibus iu
sticie amore patrie ⁊ cupidine tē
poralis glorie: quales esse debēt
illuminati fide: ordinati charita
te: certi spe glorie pro republica
xp̄iana in operib⁹ diuine iusticie.
Sed quodē: que sua sunt q̄runt
non que iesu xpi p̄hil. iij. Ideo
pauci sunt tales: ⁊ respublica defi
cit. Cum enim quislibet querit cō
modum p̄prium ⁊ emolumentū
perit respublica: ait Tull. iij. d̄ offi.
q̄ si vnusq̄sq̄ rapit ad se como

dum aliorum: ⁊ distrahit q̄ pōt:
emolumentū sui gratia: societas ⁊
cōitas hominum evertitur.
Capitulum sextum. De parti
bus iusticie.

Remissis exemplis d̄ iu
p̄ sticia antiquorum in ge
nerali: patet iusticia eorū
in speciali. s̄. q̄tum ad partes iu
sticie. Diuiditur aut̄ iusticia in se
curitatem ⁊ liberalitatem: prout
dicitur in morali dogmate phoz.
Est aut̄ seneritas virtus debito
supplitis cohercens iniurias. Et
de hac: premissa sunt superi⁹ exē
pla. **L**iberalitas aut̄ est virtus
beneficioz erogatrix: quaz p̄e
affectu: benignitatem: p̄ effectus
benificentiā dicimus. Et hec vir
tus: in tribuendo ⁊ retribuendo
consistit. **Q**ualr aut̄ hec virt⁹
viguit in magnatib⁹ antiquis: eo
rum gesta testant. **D**e liberali
tate enim Tit⁹ impatoris legitur
in gestis romanorū: q̄ statuerat:
ne accedentem ad se postulandū
gratia: sine re: vel spe habēdi di
mitteret. Et iterrogat⁹ ab amicis
cur plura polliceret q̄ p̄fare pos
set: respondit: q̄ nō decet quēq̄
a sermone principis tristē abscē
dere. Idē recordat⁹ semel sup̄ ce
naz: q̄ nihil tota die illa dederat:
gemens dixit. S̄ amict⁹: dīe hunc
perdidi. **D**e liberalitate Alexā
dri Sen. ij. de bñ. alt. q̄ cui dā pe
tenti denariū: dedit vrbez. Quo
vicente: tantum donū nō pueni
t

F

G

E 3

Breuiloquii.

I re sue fortune: rñdit Alexander
Non quero qd te accipe: sed qd
me dare decet. De eodē Seneca
ep̃la. iiii. dicit: qd rñdit cuidaz di-
midū omniū rez sibi. p̃mittenti
eo inquit p̃posito vent in Asiam
non vt acciperē id qd dedissetis
sed vt haberetis id qd reliq̃ssēm
Ecōtra est de multis: q̃ etiam
cauillatiōes inueniūt: ne petenti
aliquid tribuant. Sicut Antigō-
nus: de q̃ vbi. s. dicit: qd cū cyn-
nicus peteret ab eo talentū rñdit:
plus esse q̃ Lynnicus petere de-
beret. Repulsus ille peti denari-
ū. Cui rñdit Antigō: minus
esse: q̃ regem dare deceret. Tur-
pissima cauillatio ait Sen. Inue-
nit enī quō neutrū daret: In de-
nario regem: in talento Lynnicū
resperit. Cū posset denariū Lyn-
nico ⁊ talentū rex dare. **E**t Itē
si diuidatur iustitia speciali⁹ sicut
diuidit: Macrobi⁹ lib. i. di. Iusti-
tia est: unicuiq̃ seruare qd suū
est. De qua veniunt innocentia:
amicitia: p̃cordia: pietas religio:
L affectus ⁊ humilitas. Patet in
gestis antiquorū quō iustitia fm̃
ptes has in eis viguit. **E**t De Ti-
ti innocentia legit vbi. s. qd nullū
factum quod penitendū esset re-
coluit in morte: vno excepto: qd
tñ non p̃didit. vñ ⁊ in morte cō-
questus est: vitam sibi eripi ime-
rito. **E**t Item narrat Solini⁹ li.
vlt. qd ap̃d quādā gentē. s. intro-
M papanē insulā: in regis electione
nō nobilitas p̃ualet: sed suffragia

vnuerſorū. **P**opulus. n. eligit
spectatū morib⁹ ⁊ inueterata cle-
mentia: annis graue: ⁊ cui nullū
sint liberū: ne regnū fiat h̃f diti-
riū. Qui si i aliq̃ p̃dictorū arguit:
morte m̃ctat s̃lr de amicitia et
p̃cordia q̃s̃r viguit i antiquis eorū
gesta testant. ex q̃ toto nixu itēde-
bant. ad reip̃ublice vilitatē vt dī
cū est. Concordia autē nihil ē vti-
lius ciuitati. ait Aug. ep̃la. v. **I**ō
ad p̃cordiā h̃f dām ⁊ amicitiam
anhelabāt. vnde narrat Vegeti⁹
li. iiii. vbi. s. qd obsidente Hani-
bale: Cassilini tantā inopiaz sunt
perpessi: vt murē centū denarijs
venisse. p̃ditū sit memoriē: etus-
q̃ ṽditorē fame p̃uisse: emptorē
ṽo vixisse: fidē tñ Romānis ser-
uauere. **E**t S̃lr **E**at. li. iiii. d. ve-
ra amicitia: ponēs exēplū d. duo
b⁹ amicis Amōe ⁊ phitia. Quorū
vnū cū veller Dionisi⁹ tyrān⁹ oc-
cideret: ⁊ ille ipetrassz tps ab eo: vt
f̃diret domū ad res suas ordinā-
das: alter se vadē p̃ reditu illi⁹ da-
re non dubitauit. Appropinquā-
te autē die diffinita. neq̃ illo rede-
unte: vnusq̃sq̃ temerariū spopō
sorem dānabat. Ille ṽo de amici
constantia: se non metuere p̃di-
cabat. **H**ora ṽo a tyranno statu-
ta alter rediit. **M**irat⁹ igit tyrā-
nus eorū animū ⁊ amicitia: sup-
plicū remisit: rogās: vt se in ter-
tium sodalitatē gradū secū reci-
perēt. **E**t **H**ec autē amicitia debet
esse vera. Cū. n. triplex sit amici-
tia. s. pp̃ honestū: pp̃ vtile: ⁊ pro-

N

R

O

S

P

pter expediē: put dñ eihs. viij.
Illa: vera ē amicitia q̄ est ppter
 honestū. honestū. n. r. virt⁹ facit
 amicitias. ait Tul. i. d. offi. Et vir
 tus conciliat amicos r pseruat:
 ait idem. i. de amicitia. De q̄ ami
 citia Ecc. vi. Amic⁹ fidelis prote
 ctio fortis. **Q**ui inuenit illū: inue
 nit thesaurū. Nam cū amicitia ē
 simulata. s. pp. vtile vel expediēs
 non est stabilis: ait Tullius. vbi. s.
Qui enim vilitatis pprie causa
 fingit amicitias: amabilissimuz
 amicitie modū tollere videntur.
 Vere enim est amic⁹ mēse. r. nō
 pmanet in dñe necessitatis. Ecc.
 vi. An solebant antiq̄ simulacra
 gratiaruz effigiari nuda: siue de
 pingi facere ymagines nude: eo
 q̄ soliditas amicitie: r. veritas fi
 dei: siue qua neq; gfe nomē sub
 sistit: nullo simulationis facto de
 bent obumbrari: ait Ps. li. iij.
Talis est amicitia multoz iuxta
 illō cōe dictū. Cū fortuna maret:
 vultū seruatis amici. Cū cecidit:
 turpi veritatis ora fuge. **E**t nō
 solū hec in eis vigeāt: s; pietas
 r religio fm rit⁹ eoz. Pietas. n.
 cult⁹ dei dñ: ait Aug. ep. l. xxxiij.
Et cū est cult⁹ veri dei: ē vera pie
 tas. Cū aut falsorū deoz ē falsa r
 pnitiosa pietas. p q̄ tñ obfuāda
 erant diligentes r studiosi ait v. a
 le. lib. i. di. q̄ n dubitanēst impia
 sacris seruis r ita se hūanaz rep
 bñe regimen estimātia: si diuine
 potētie bñ pñtaterq; fuisset famu

lata. An pari vindicta parētum
 ac deoz violatio: explanda erat:
 ait ibidez. Et mīres Romane ac
 filie: puges r sorores: r p⁹ Can
 nensem cladem absteris lachry
 mis. p suis interfectis: candidas
 inducere vestē r ariis thura dare
 coacte sūt: ait ibidē. Et i herāt cō
 stātes: ait ibidē li. iij. di. q̄ Alexā.
 sacrificiū astabat vn⁹ tenēs thur
 ribulū: i cui⁹ brachiū carbo dila
 psus cū ita vreret: vt o⁹ r ad na
 res sacrificiū pueniret: tñ r do
 lorē silētiū pñt r brachiū imobi
 le tenuit: ne sacrificiū Alexādrī
 aut cōcusso thurribulo: aut edi
 to gemitu impediret. **A**lterius
 de affectu eoz r humilitate etiā
 erga inferiores: luculēter expmit
 in gestis eoz. An Helynandus
 in gestis Romanoruz narrat de
 Trayano. q̄ cū equū ascendisset
 ad bellū pfecturus: vidua q̄daz
 apprehenso pede eius miserab
 liter lugens iustitiaz sibi petijt de
 eis qui fil. i⁹ bonū r innocen
 tem occiderant. di. Tu Auguste
 impas. r ego tā atrocem iniuriā
 patior: Cui impator. Ego tibi sa
 tisfaciā cū rediero. Et illa. Quid
 si non redieris: Successor ingt
 me⁹ tibi satisfaciet. At illa. Quid
 tibi pdest si alius bñfecerit: Tu
 mihi debitor es fm merita rece
 pturus. Et fraus vtiq; est: nol
 le reddere quod debetur. Suc
 cessor tuus iniuriā pro se patiē
 tibus tenebitur: te quoq; non li

berabit iustitia aliena. Bene enim agitur cum successore tuo: si se liberauerit. His verbis mortuus impator descendit de equo: et cum examinans praetia: cum digna satisfactione viduam solauit. Unde et in foro statua Traiani posita est representans quod in expeditis positus: viduam liberauit. et in senatu exclamatum fuit. Non alter felitior Augusto: nec melior Traiano. Et de eo legitur: quod cum filius eius equitans in domitum equum ex cuius pedibus filius cuiusdam viduae fuit interfectus: viduae conuenienti: filium suum pro mortuo tradidit. Cum autem alio modo partes iustitiae assignent a beato Bernardino sermone. iiii. de aduentu ubi ait: quod iustitia est virtus: quod suum est unicuique tribuens scilicet superiori equali: et inferiori. Superiori enim id est prelato debet obedientia et reuerentia. equali: sine pari consilium et auxilium: et consilio eruditur ignorantia: auxilio iunetur infirmitas. inferiori debemus custodiam et disciplinam: ut scilicet non regnet in eo peccatum: et ut dignos praesentis fructus faciat. Quibus omnibus debet adiungi iudicium rectum. Quae septem possunt figurari per septem columnas quas excidit sapientia in domo quam edificauit puer. ix. prout exponit sibi Bernardus. Et haec omnia viguerunt in eis scilicet obedientia et reuerentia respectu superiorum Cum. n. princeps sit publica potestas

in terra: et diuine maiestatis ymago: ait Polybius. li. iij. et reuerentur et obediebant: et inobedientes puniebant. unde Julius Caesar licet gloriose pugnasset: quod tamen spatium quicquid annorum quod sibi fuerat permittit ad domandos hostes pertransiit: honor debitus negatus est sibi: quod ultra terminum moram praeter: prout dicitur in gestis Romanorum. Item ut ait Sallustius. li. iij. quod Petrius consul occidit milites passim: legioni nec era nec stipendia dedit senatus: eo quod pro salute imperatoris hostium se telis non exposuerant. In opere enim adimplebat illud ro. xiiij. Omnis anima potestati bus sublimioribus subdita sit. Qualiter autem fuit in eis consilium patet ex dictis. Plus enim laborabant pro republica quam pro salute propria: ait Sallustius li. iij. Paulus: imperatores senem moribus dicebat oportere esse: significans. moderatiores secundum. Consilia ibidem narrat: quod Caesar dicebat id esse consilium aduersus hostes: quod plerisque medicis contra vitia corporum: fame potius quam ferro aliquando superando. Et disciplina et custodia verissime viguit apud eos. ut enim dicit Polybius. li. vi. Romanis adeo profuit disciplina: ut orbem suum subderet ditioni. Alexander enim exiguae manus militarem accepit a patre: sed doctam: qua orbem terra

Brum aggressus imensas hostium copias subdidit. Et enim ait d. eo Vegetius li. iij. Quadraginta milibus discipline assuefactis oēs vicit. Et ibidem de Tito. a q. cuz quatuordecim milibus grecoruz sunt centum milia barbarorū superati. Debet enim princeps disciplina milites regere. Et it. Gal. lib. ij. ponens exemplum: quomodo patres puniebant filios militarez disciplinam non seruantes. Aurelius enim filium: qz renuit ei⁹ pceptum: inter pedites fungi coegit. **C** Item pater debet filios cohercere. Unde Octavianus: cuz filiis suis sufficere possent ad gloriam bona hereditaria: tamē instructi sunt: ac si sua retinere: vel aliena acquirere nequaquā possēt: nisi per virtutem. Unde eos ad gradum militarem: ad cursuz: et saltum: ad vsum natandi facien-
Cdi missilia et lapides manu vel sūda exercitari fecit. et filias sic in la-
Anificio instituit: vt si eas preter spes in extremam paupertatem fortuna proiecisset: vitam per artes sustentare possent. Nam nendi: texendi: vestes formandi: fingendi et componendi non tm̄ artes: sed etiā vsum habebant. ait Pol. li. vi. Ideo Ecc. vij. Filij tibi sūt erudi illos. Sequitur. Filie tibi sūt ser-
Dua corpus earuz. **C** Item pater familias debet familiā disciplina regere et cohercere. vt enim dicit poli. li. viij. Fertur beatus Hiero

nim⁹ tres a mensa clericos exclu-
fisse: qz incompósitos eos vidit: turpe dicens honesto et graui vi-
ro in eius consortio aliquem in-
compositum inuenire. Vere eni
panis: disciplina: et opus seruo:
Ecc. **C** Item iudicium verū vt
gnit apud eos. Et it. Tale. li. vi. qz
cum quidam index male iudicas-
set: Rex Lambisses pellem eius
e corpore detractam selle iudicia-
rie apposuit: et in ea eius filium iu-
dicaturū sedere fecit. Noua eniz
pena: ne quis postea iudex corū-
pi posset prouidit. Sic enim pre-
cepit lex diuina. deuter. xvi. Iu-
dices et magistrat⁹ constitues in
omnibus portis tuis: vt iudicent
populum recto iudicio: nec in al-
teram partem declinent.
C Secūda pars principalis. De
prudentia.

C Caplm primū. Qd prudentia
debet esse in principibus.

B Is breuiter premissis
de iustitia et eius parti-
bus: sequitur de pru-
dentia que est necessa-
ria principibus. Et eni

dicit vegetius de re militari: nul-
lus est quem oporteat vel plura:
vel meliora sciire qz principem:
cuius doctrina debet omnib⁹ p-
desse subiectis. Nemo eni iuue-
nes eligat duces: coq non con-
stat eos esse prudentes prout of-
uij. topicorum Tria enī fecerūt
Romanos esse gentiūz victores

Breuioloquii.

I. Scientia: Exerctatio: et fides.
 Electi in sacramento reipubli-
 ce impendebant. ait **Poli.** li. vi.
 Tunc enim ait **Plato** beati or-
 bem terrarum fore: cum vel sapien-
 tes regnare et reges sapere cepis-
 sent. ait. **Sal.** li. vij. et **Boetius** .i. de
 consol. Unde aureum seculum di-
 cebat quando penes sapientes re-
 gna erant: ait. **Sen.** epistola. xcij. Et
 enim ait **Poli.** li. liij. Romanos
 Imperatores aut duces duz eo-
 rum respublica vlguit non memi-
 ni extitisse illiteratos. et scio quo
C modo contigit ex quo principibus
 languit virtus litterarum: Firma-
 te militie infirmata est manus: et
 ipsius principatus quasi precisa
 radix. Mirum: cum sine sapie-
 tia stare non valeat principatus
 ait sapientia diuina. prouer. viij.
 Per me reges regnant. Unde et
 rex Romanorum hortatus est re-
 gem Francorum: ut filios libera-
 libus disciplinis instrui faceret di-
 cens: quod rex illiteratus quasi asinus
 coronatus prout dicitur in eodem
H libro. Ideo antiqui principes ha-
 bebant magistros suos. Sic **Tra-**
yanus **Plutarcum**: **Mero** **Se-**
necam. **Alexander** **Aristotelem**:
Plato enim **Alexandro**: scripsit
Philippus pater eius epistolam
 talem. **Philippus** **Aristoteli** sa-
 lutem dicit. Filium mihi genitum
 scito. Et quidem dijs habeo gra-
 tias non tam proinde quod natus est.
 Et pro eo: quod cum nasci contigit

temporibus vite tue. Spero enim
 fore: ut educatus eruditusque a te
 dignus existat: et nobis: et rebus ip-
 sarum. scilicet regni susceptione. **Ere-**
 enim rex sapiens populi stabili-
 mentum: **Sap.** vi. Si delectami-
 ni in sedibus et sceptris: O reges
 populi diligite sapientiam. Eribi-
 dem. Diligite lumen sapientie om-
 nes qui preestis populis. **Ecc.** x.
Iudex sapiens iudicabit populum
 suum: et principatus sensati: stabilis
 erit. Sequitur. Rex insipiens perdet
 populum suum: et ciuitates inhabi-
 tabuntur per sensum prudentiam.
 Unde et **Salomon** placuit
 deo: quod petijt cor docile: ut posset
 iudicare populum dei: et discernere
 bonum et malum. **iii.** **Reg.** liij.
Ad hanc prudentiam habenda:
 et eius opera exercenda anti-
 qui reges fuerunt studiosi: sicut
Ptolemaeus **Philadelphus**
 et **Democritum** bibliotece prefecit
 Qui cum quesiuisset ab eo nume-
 rum librorum **Aginti** millia ad-
K esse respondit: Sed paulo post vixit
 quod ad quinquaginta millia posse ve-
 nire. et nuntiavit ei: apud Iudeos
 esse legem: ore ipsius dei editam
 et digito eius scriptam: pro qua
 sumopere laborandum esse dice-
 bat: ut in grecum conuersa eloqui-
 um in archiuis regalibus habe-
 ret: prout legimus in historia scola-
 astica. Et ad ipsam interpretan-
 dam obtinuit a Iudeis septuagin-
 ta interpretes: ut dicitur ibi. Unde in

I

M

K

N

Laudem Theodosij Imperato-
ris ait Soromeus .i. hystori. tri-
partite. Aliunt: te per diem exerci-
tari armis: et eo tempore subie-
ctorum negotia disceptare indi-
care: simul et agere: modo seorsum
modo publice que sunt agenda con-
siderare: noctibus vero libris lectu-
bere. Serf etiam tibi ad eorum sci-
entiam ministrare candelabrum
opere mechanico factum: sponte
fundens oleum in lucernam: ut nul-
lus in laboribus tuis cogatur af-
fligi: et nature vim facias somno
repugnans per doctrinam enim
audio te scire lapidum naturas.
Item princeps non solum debet
esse prudens in humanis dispen-
satis et eorum legibus: sed etiam
in legibus diuinis. ait dominus deus.
xviij. Postquam sedit rex in solio re-
gni sui scribet de utronomiam legis
hoc in volumine: accipiens exem-
plar a sacerdotibus leuitice tribus
et habebit secum: legetque illud om-
nibus diebus vite sue: ut discat ti-
mere dominum deum suum: et custo-
dire verba et cerimonias que in
lege precepta sunt. Humane eni
leges eatenus valent: quatenus a
diuinis non discrepant: ait Hel-
nandus. Alioquin verificat illud
Bernardi ad Eugenium li. i. Si
mia. in tecto: rex fatuus sedens in
solio. Ad si forte illiteratus est
princeps consiliis litteratorum eius
regi necesse est. Unde a sacerdoti-
bus iubet accipere exemplar le-

gis. i. a viris catholicis et ecclesi-
asticis: sicut exponit Elynandus.
¶ Caplm secundum. De prudentia
philosophorum.

¶ Prudentia autem phi-
losophorum. et studio ad
eam habenda: superua-
cuum est scribere: cum eorum stu-
dia pateant per sapientie docume-
ta. De quorundam vero studio Thal-
li. viij. scribit. ubi ait: quod Carnay-
des laboriosus et diuturnus fuit sa-
pientie miles. Siquidem non ge-
tis expletis annis: ita se mirifice
doctrine operibus addixerat: ut
cum cibi capiendi causa recum-
beret: cogitationibus inherens:
manus ad mensam porrigere ob-
linisceretur: idemque illi viuendi et
philosophandi finis fuit. ¶ Ibi
des narrat: Solone philosophum
quotidie aliquid adiscantem se-
nescere. Ad supremo die confir-
mauit: in quo assistentibus amicis
et de re quadam sermonem confer-
rentibus. caput fatis presumere
xit. Interrogatusque cur id fecerit
respondit: ut cum id quicquid est de quo
disputatis percepero moriar. De
quo similiter dici potest: quod idem
sibi viuendi et philosophandi fi-
nis fuit. ¶ Cosimiliter ait de So-
crate: quod dum ad discendum se se-
per pauperem edidit: ad docendum
se locupletissimus fecit. ¶ Eodem
modo narrat ibi de Archinode
philosopho: quod capta sua ciuitate
i. Syracusana: et Barcellus edi-

etiam dedisset: ne ille occideretur
 et ipse oculis et animo in terrarum fi-
 xis: formas et circulos describe-
 ret: superuenienti militi: et super ca-
 pistrum gladium tenenti: et in qui-
 renti quis nam esset: propter ni-
 miam cupiditatem veri inuesti-
 gandi quod querebat in ipsis fi-
 guris: nomen suum indicare non
 potuit. Sed pertracto puluere ma-
 nibus: noli inquit obsecro: istum
 circulum disturbare: et quasi negli-
 gens lictor: imperium: gladio est
 truncatus. Nec mirum: Si fuit in
 eis tam feruens studium pruden-
 tie: quod etiam preciosiorem omnibus
 temporalibus estimabant. Unde
 enim dicit Male. li. vii. Themisto-
 clem philosophum consuluit vni-
 ce filie pater utrum etiam pauperi se
 ornato. scilicet scia et virtutibus: an lo-
 cupletum parum probato. scilicet in pre-
 dictis collocaret nubendo. Cui phi-
 losophus. malo inquit virum pe-
 cunia: quam pecuniam: viro indige-
 tem. Quo dicto monuit: ut gene-
 rum diuitijs potius quam diuitias ge-
 nero preeligeret. Carentem enim
 prudentia et virtutibus: scire uti re-
 bus non estimauit. Prudentia
 enim per se est desiderabilis: et est
 propter quod quod utilis ad multa
 Est Commentator. Ethic. i. Vere eni
 beatus vir qui inuenit sapientiam
 et qui affluit prudentia. proverb. i.
 iij. Ideo studentes philosophie:
 velut inuili rei detrahebant pe-
 cunie: et huius gratia eam abicie-

bant: Est Commentator ubi. s. At
 enim dicit prover. xvij. Quid prodest
 stulto habere diuitias: cum sapien-
 tiam emere non possit: Unde So-
 crates Thebanus quondam ditis-
 simus: cum ad philosophandum
 Zepenas pergeret: magnum au-
 ri pondus abiecit: nec putauit: se
 posse simul virtutes et diuitias pos-
 sidere.

Capitulum tertium. De me-
 moria.

Ita qualiter prudentia in
 communi viguit in antiquis
 videndum est in eius parti-
 bus. Et enim ait Tul. li. rhetori.
 li. ij. prudentia est rerum. bonarum
 malarumque scientia. Cuius par-
 tes sunt tres. scilicet Memoria: per quam
 repetit ea que fuerunt: Intelligen-
 tia: per quam animus conspicit.
 ea que sunt. Prouidentia: per quam
 videt aliquid quod futura sit. Et
 hee omnes viguerunt in princi-
 pijs antiquis: et debent esse in
 omnibus. Debet enim esse memo-
 ria. scilicet proprie conditionis et diuine
 sublimitatis: ut ex potentia non
 effugeretur animus supra se: neque
 contra deum: sed iugiter meditetur
 propriam conditionem. Ad quam
 memoriam inducendam et con-
 seruandam studebant antiqui. per
 ut dicit Hugo: et Hieron. in parte
 epistolae. cxvij. di. quod victoribus rede-
 untibus Romam post subiugatio-
 nem regionum triplex fiebat ho-
 nor. Primus: quod victori ob-

utabat pupulus cū lenicia. **T** Secundus: q̄ omnes captiui sequebantur currum eius: manib⁹ p⁹ terga ligatis. **T** Tertius: q̄ ipse victor indutus tunica Jouis sedebat in curru: Quem trahebāt quattuor equi albi: ⁊ sic ducebat vsq; ad capitoliū: iuxta illud Quiddij Quattuor in niueis aure⁹ ibis equis. **T** Ne tamen his honoribus obliuisceret sui: triplices molestiam oportebat eū ipsa die sustinere: **P**rima erat: q̄ ponebatur cum eo in curru quidam seruus illis conditiōis: vt daret spes cui libet q̄tumcunq; viliis conditiōnis perueniendi ad honores humani: si ei⁹ probitas mereret. **S**ecunda: q̄ ille seruus eum colaphizabat: ne nimis supbiret ⁊ dicebat sibi. Noli elocari. i. noli te ipsum: ⁊ noli superbire d̄ tāto honore. Respice post te: hominem te esse memento. **T**ertia q̄ illa die poterat quilibet dicere in personam triumphantis quicquid vellet. s. opprobria impune ipsi victori. Unde ⁊ Iulio cesari reuerenti post multas victorias multe sunt iniurie dicte: nulla vltione sequente.

Capitulum quartum. De intelligentia.

Consimiliter legitur fuisse intelligentia apud antiquos existentes in potentibus que debet esse apud omnes tales. Et hoc. h. s. Sollicitus

dinam concomitantium: putat ait **H**al. li. vii. de illo rege subtilis iudicij. quem ferunt: q̄ tradito sibi diademate prius q̄ capiti imponeret: diu considerasse: ⁊ dixisse. **O** nobilem magis quam felices pannum: quem si quis penitus agnoscat q̄ multis sollicitudinibus: p̄culis: ⁊ miserijs sit refert⁹ nec humi quidem iacentem tollere vellet. Vere enim qui preest ē i sollicitudine **R**o. xij. **A**n Achates qui d̄ cura legi fuisse comes **E**nee: prout dicit **H**ugo. **T**ertius fuit in principibus ⁊ debet esse intelligentia periculorum circumstantium: ⁊ sp̄aliter seductionū adulantium. Sunt enim adulatores syrene blandis vocibus seducētes **I**sa. xij. Syrene in delubris voluptatis. Et quibus sume cauere oportet: ⁊ eorum salarias intelligere. Unde **S**pegyppus philosophus nepos **P**latonis: adulanti dixisse legit **A**dulator: desine: nihil proficis: cum te intelligas: Et ideo ait **C**elins **B**aldus prout legitur li. iij. de nugis philosophorum. **E**gregie imperator **A**ugustus: maxime elucet prudentia tua q̄ isti. s. adulatores nūduz te insanum omnino reddiderūt. **Q**ui vt tibi applaudant. non mō discedunt: sed tibi ipsi ⁊ populo iniuriā faciunt: **D**eorum siquidem reuerentiam minuit: quos tibi parificāt. **T**e arguunt insipientie: dum conditiōis tue repugnant natura:

parem te esse diso persuadere pre
sumunt. Nota superstitionis in/
current populū: cui mortales
pro immortalibus suadent esse co/
lendos. Sane aliquid diuinū in/
te tibi monstrabis: si omnes istos
q diuinitati tue fraudulenter ap/
plaudunt rapi feceris ad tormen/
ta. Quis enim deorum: ei parcat
a quo se deceptū intelligit? Quis
non irruat in eū: qui aureos Jo/
uis oculos eruit: hec ibi. Unde p/
ut dicit Vale. lib. vi. Athentenses
Thimogoram inter officium sa/
lutationis. Dariū more gentis
adulantem suplicio affecerūt. Si
mille dicit Sen. ep. a. lxi. qualiter
Alexander sublanauit adulatores
Cum enim sagitta vulneratus in
bello tandem represso sanguine
sicci vulneris anxīū dolorem sen/
tiret: et crus equo suspensum pau/
latim obstupuisse. coactus osiste/
re: omnes inquit iurant: me fili/
um esse Iouis. sed vuln⁹ hoc me
hominem esse clamat. Item
in magnatibus debet esse intelli/
gentia vanitatis et breuitatis digni/
tatis et potestatis. Unde de Alex.
ille egregius versificator ait Quā
frivola gaudia mundi. Quam
rerum fugiens honor: q̄ nomē
inane. Magnus in exemplo est
cui non sufficerat orbis. Sufficit
excisso deffossa marmore terra.
Quinqz pedum fabricata dom⁹
q̄ nobile corpus. Exigua requie/
scit humo. Sicut enim dicit Ha-

lerius li. viij. Cum Alex. audisset
ab anaxarco comite suo ex aucto/
ritate sui preceptoris innumerabi/
les esse mundos: heu inquit mi/
hi misero: q: neqz vno qdem ad
huc potit⁹ sum. Et tamē postmo/
dum eius sepulcrū fuit vix quiqz
pedū. Egregie autem ait versifi/
cator. Vir bone qd curas res vi/
les: res pituras: Nil profuturas
damno quandoqz futuras: He/
mo diu mansit in culmine sed ci/
to transit. Est brevis atqz levis in
mundo gloria queuis. Ideo pro/
ut dicit Quintus Curtius: ait q/
dam Alexandro: Vide: ne dū ad
cacumen peruenire contendis: i
ipsis quos apprehendis ramis o/
cidas. Vere enī omnipotentat⁹
brevis vita Ecc. x. Et qui mō nō
intelligunt hanc breuitatem: so/
lertius postea intelligent penaliter
Sap. v. Quid profuit nobis sup/
bia nostra: aut diuitiarum iactan/
tia contulit nobis. cc. Transierūt
hec omnia tanq̄ vmbra. cc.

Capitulum quintū. De prouidentia.
Pteritas: prouidentia po/
luit in antiquis: que de/
bet esse in omnibus regē/
tibus. Et hoc de tribus. s. vt sit in
eis prouidentia ordinati regimi/
nis: sine qua deficit omnis pote/
tas: vnde legi i morali dogma/
te philosophorum: qz Xerxes rex
Medorum indixit bellum gre/
cis: et collegit innumerabiles exer/
citus. Qui dicebat alius famulū

F tiam : grecos belli nuntium non expectaturoo: sed ad primam aduentus samā terga versuros. Alius dicebat timēdū esse: ne vrbes desertas et vacuas inuenirent. et non habiturum regem: nisi tantas vires exercere possit. Alius dicebat: greciā non vinci: sed obrui molle exercit⁹. Alius dicebat: vix illi naturam rerum sufficere: angusta esse maria classibus: militibus castra: explicandis equestribus campestris: vix celum patere sagittis. Dumq; in hunc modū regem nimia estimatione suifurentem concitarent: ait Damazat⁹. Multitudo ista que tibi placet: metuenda est. Verum est enim immodica nunq; posse regi nec diu durare potest qđ regi nō pōt.

G Alibi tam magnā qđ perire nō possit. Acciderūt autē qđ predixerat Damazatus. Ille enim tā grādis exercitus ob defectum prouidentie regiminis deuict⁹ est a paucis prouide ordinatis. De hoc eodem ait Vegetius li. iij. qđ cū eēt verat⁹ a trecentis lacedemoniorum: aiebat se esse deceptum. Et hoc quidem: qđ multos haberet homines: viros vere discipline tenaces nullos. Nulla ergo multitudo prodest sine prouidentia. Item fuit in antiquis principibus prouidentia: in consideratione mortis. Et enim legitur in vita Joannis elymosinarii antiquitus postq; imperator

coronabat: statim ingrediebant ad eum edificatores monumentorum dicentes eidem: De quali metallo iubet imperium tuū: tibi fieri monumentū Insinuātes sibi: qđ tanq; corruptibilis homo et transitorius curam suiipsi haberet: et pie regnum disponderet. Unde ait sapientia dina Ecc. viij. Memorare nonissima tua: et in eternum non peccabis. hec ē enim vera phia. In meditatio mortis: ait Plato in Phedrone: Mortis enim meditatio est quasi frenum hominē refrenās: ne effluat et discutat per latitudines ambitionis cupiditatum et libidinum. Legit in hystoria trasmarina: qđ Bragmani petierunt ab Alexandro immortalitatem: Cumq; diceret: se non posse dare: cum et ipse mortalis esset: dixerunt ei: Quare ergo tot mala faciēdo discarris: Quasi dicat Alibi te debet mors reuocare. Sic enim narrat Alpho sus in tractatu suo de prudentia: mortuo Alexandro: cum fieret sibi sepultura aurea: conuenerunt ibi philosophi plurimi: Quorum vnus dixit. Meri Alexander: ex auro faciebat thesaurum: hodie econtrario aurum facit de eo thesaurum. Alius dixit. Meri nō sufficiebat Alexandro totus mūd⁹ hodie sufficiunt sibi vne due vel tres terre Alius dixit. Meri Alexander populo imperabat: hodie populus sibi imperat. Alius dixit

H

I

K

Deri Alexander multos potuit a morte liberare: hodie mortis sa-
cula non potuit euitare. Alius di-
xit: Deri Alexader ducebat exer-
citus: hodie ab illis ducis sepultu-
re. Alius dixit. Deri Alexander
terram premebat: hodie terra p-
mitur ipse. Alius dixit. Deri Ale-
xandrum gentes timebant: ho-
die vident eum deputant. Alius
dixit. Deri Alexader amicos ho-
die equales habet. Si quis igitur
ista consideraret dictis modis: se
refrenaret. Dicitur enim de im-
pio. Quasi sterquilinum in fine
perdet. Job. xx. Ideo Ecc. xvi.
Memento finis. Melius ē eni-
ire ad domum luctus q̄ ad do-
mum conuiuij. In illa enī: finis
conctorū admonet: 2c. Ecc. vij.
Item fuit in antiquis prouide-
tia diuine vltionis: 7 diuini exa-
minis: Alii Tul. i. tul. q. de Dioni-
sio tyranno: q̄ cum quidā ami-
cus eius Damacles nomine lau-
daret copias ei⁹ 7 opes maiesta-
tem damnatus rerum humana-
rum: magnificentiam edum re-
giarū: negaretq; vnq̄ quemq̄
beatiorē fuisse respōdit. Alii de
gustare 7 experiri fortunam me-
am: Cūq; se id velle diceret: col-
locari eū fecit Dionisius in aureo
lecto pulcherrimo: 7 mensaz pa-
rari opulentaz: pueros 7 iuuenes
ad ministrandum electos consi-
stere fecit. Cum autē omnes ad-
essent delitē: 7 Damacles: sibi vi-

deretur fortunatus: iussit tyrānus
fulgentem gladium 7 elimatam
seta equina appensā demitti: vt
penderet capiti illius 7 cervicib⁹.
Cumq; ille: nec pulchros mini-
stros aspiceret: nec manū ad mē-
sam porrigeret: nec in lectum au-
reum pre timore q̄scceret: ne gla-
dius super caput eius caderet: ait
tyrānus. Talis est vita mea: quā
beatam putas. Ille vō orauit ty-
rānum: vt abire liceret. Unde sa-
tis videt Dionisius dclarasce: nul-
lum beatum esse: cui aliq̄ timor
semper impendeat: Et de hoc eo-
dem Macrobius li. i. vnde 7 de
Aristotelle legit: q̄ appropinquas
morti rogatus a discipulis: vt do-
ceret bonam sententiam: respon-
dit. Humiliatus: hunc mundus
intraui: anxius vixi: turbatus exeo
inscius 7 ignarus.

Caplin. sextū. De reliquis pru-
dentie partibus.

Predictas tres prouide-
tie partes possunt redu-
ci partes prudentie quas
ponit Macrobius li. i. dicēs: q̄
prudentie insunt. ratio: intellect⁹
circūspectio: prouidentia docilitas:
cautio. **R**atio est aspectus mē-
tis quo bonum malumq; discer-
nit: virtutes eligit: deum diligit:
prout dicit ab Augu. de spiritu 7
anima. c. viij. **I**ntellectus est
tus anime quo inuisibilia percipit
vt dicitur ibi: **C**ircūspectio ē
contrariorum vitiorum cautella
Cuius officium

Quius officium est: virtutes sic
seruare: vt in vitia homo non ca-
dat: putat in morali dogmate
philosophorum. Sic enim docet
seruare frugalitatem: vt homo nō
sit prodigus nec auarus. Sic do-
cet seruare fortitudinem: vt hō
non sit temerarius nec timidus.
Et sic de alijs virtutib⁹. ¶ Pro-
videntia est notio: futurum per-
tractans euentū. Cuius officiu⁹
est: ex pñtibus futura perpende-
re. aduersus aduenientem cala-
mitatem se consilio premunire:
put dicitur vbi. s. Et hec proui-
dentia maxime q̄tum ad consi-
lia danda ⁊ capienda viguit in
antiquis. Et enim ait Tullius de
senectute nō viribus: aut veloci-
tatib⁹: aut celeritate corporis res
magne gerunt: sed cōsilio: aucto-
ritate: ⁊ sententia: Dantes eis cō-
silia: plus agūt alijs. Similes. n.
sunt gubernatori in navi: vnde ⁊
in bellis pua sunt arma foris: vbi
intus non est consiliū: ait Tullius
primo de offi. Et phi plus value-
runt in bellis: p̄silijs q̄ princeps
armis: ait Tullius ibi. Et enī dī
puer. xlii. Cū dispositione inī
bellum: ⁊ erit salus vbi multa cō-
silia. Ideo Alexander obtinuit vi-
ctoriam: q̄ consilio gubernabat
exercitū: ait Trogus Pompei⁹
li. xi. q̄ Alexander: cū ad pericu-
losū bellū exercitū eligeret: nō
iuvenes robustos: sed veteranos
q̄ cū patre patrūq̄ militauerāt

eligebat: vt non tam milites q̄
magistros militie putares. ¶ Ordi-
nes quoq̄ nemo nisi sexagenari⁹
duxit. Itaq̄ nemo fugā i p̄lio s̄
victoriam cogitauit: nec alicui in
pedibus quicq̄ spei: sed in lacer-
tis fuit. Contra fuit de exercitu
Darij: ideo ille victor: iste victus
fuit. ¶ Docilitas vō est prudētia
erudiēdi impūtos: vt per eā prius
homo seipsum: postea alios ifor-
mer: put dicitur in dogmate phi-
losophorū. ¶ Cautio ē discerne-
re a virtutib⁹ vitia: virtutū speciez
pretendentia: put dicitur vbi. s.
Vitia enim sepe simulant se vir-
tutes: ait Sen. epla. cxij. ⁊ Bre-
mora. xxij. Nonnulla vitia: vir-
tutes se mentiūtur: sicut effusio
siue prodigalitas: videri vult lar-
gitas: tenacitas: p̄simonia: ⁊ cru-
delitas: iustitia aliquādo vult vi-
deri. Ad hec vō discernenda: ne-
cessaria est cautio. vt enī ait Li-
cero. Nulle sunt occultiores in si-
die q̄ que latent in similitudine
officij Trojanos enim: equos
idcirco sefellit: quia fortitudinem
P̄sinerue mentitus est: ait ibi.
Ex his omnib⁹ prudentiores fue-
runt antiqui vt patet per exēpla
predicta

¶ Tertia pars. De temperantia.

Is phabitis de prudētia
h sequitur de temperantia. q̄
est necessaria p̄ncipanti-
bus: ait sapientia diuina: prouer.
xxi. Noli regib⁹. o Lamuel: no

Breuioloquii.

li regibus dare vinū: qz nullū se-
cretuz vbi regnat ebrietas: ne for-
te bibant: 7 obliuiscantur iudicio
rum: 7 mutent cās filioꝝ paupis
Vhe enim terre: cuius rex puer
est. Et cuius pꝛincipes mane co-
medunt. Ecc. x. est autē temperā-
tia nihil penitenduz appetere: in
nullo legem moderationis exce-
dere: sub iugo rationis cupidita-
tem domare. ait Macrobi⁹ li. i.
Est etiam tempantia: rationis in-
libidinem atqz alios non rectos
impetus animi firma 7 modera-
ta dominantio: Cui⁹ partes sunt
tres scilicet. Continentia: Clemē-
tia: Modestia fm Tullioz. ij. rhe-
torica li. ij.

¶ Capitulum primum. De con-
tinentia.

Continentia autē large sū-
pta dicitur qdupliciter.

¶ Maz est vel cohibitio gu-
le: vel cohibitio luxurie. vel co-
hibitio cupiditatis 7 auaritie: vñ
cohibitio ambitionis 7 superbie
qui has supat cōcupiscēcias con-
tinens est: 7 qui superatur ab eis
incontinens: ait comētator ethi.
primo. ¶ Continentia primo mo-
do scilicet gule viguit in antiquis
X Ait Vegeti⁹ li. iij. de re militari:
vbi loquitur de continentia 7 so-
brietate pꝛincipū: de Alexandro
qz in itinere ambulās cū amicis
accepto pāe vesci solit⁹ erat. Idēz
legitur de Scipione Emiliano:
7 Catonem serū pcentuz fuisse

ex vino quo remiges siue secum
remigantes. Et de Hannibale le-
gitur: qz ante noctem non qesce-
bat: 7 de nocte surgere solit⁹ erat:
7 in crepusculo ad cenam vaca-
bat: put dñ ibi. Ibi etiaꝝ dicit de
continentia admirabili exercit⁹
sub Marco Scauro: qz cū essz
arbor pomifera in pede castroz
postera die intactis fructibus est
relicta. Ibidē narrat: Basimil⁹
sani nongentesimum etatis annū
agentem: meridie ante taberna-
culum stantem vel ambulantes
solitam capere cibos. Ex dictis
igitur patet: qz non querebāt lan-
ta vel pꝛeciosa alimēta: neqz epu-
lis indulgebant. Unde in gestis
Romanoz legi: qz August⁹ Le-
sar: minimi erat cibi atqz vulga-
ris: serariuz panē: 7 pisciculos mi-
nutos: 7 caseū bubalum manu
pressum: 7 ficus virides appete-
bat. Vesciebatur quocūqz loco 7
tempore stomachus desiderabat.
Et non solum predicta continē-
tia viguit in virtis sed etiam in fe-
minis. ait Gal. lib. primo: qz vini
vñ sus Romanis feminis ignot⁹
fuit: ne in aliquod dedecus prola-
berent: qz proxim⁹ a libero patre
intempantie gradus: ad incōces-
sam veneret eē consuevit. ¶ Itē
legitur de Alexandro in epistola
quam Aristoteli misit: qz cū per
aquosam terram 7 inuiam Myr-
rum fugientem euz exercitu suo
sequeretur: laborabat sibi pꝛgradi

Exercit⁹. Et zephirus miles aquā inuentam in concauo lapide in aurata galea obtulit Alexandro: et ipse sitiens: Sed potius voluit regi q̄ sibi consulere. Quaz qdē aquam Alexander palā effudit: ne se bibente: alij magis sitirent. Laudauit tamē: et remunerauit militis beniuolentiam. **Q**ue res oēs fecit antiquiores. **C**ōsimiliter continentia a voluptate luxurie fuit i antiquis. ait Val. li. i. q̄ Cornelius Scipio missus in hispaniam: eo momēto quo castra intrauit edixit: vt omnia que voluptatis causa erant auferrentur: et submouerentur. Mouerat enī vir idustri⁹: q̄ voluptas eneruat et effeminat homines. vnde in fabulis legi⁹: q̄ fons salinatis: igredientem in se eneruabat: et viris effeminatis sexum adimebat. Et hoc figmentum fuit in figura voluptatis: que eneruat viuentes in ea et effeminat. put dicitur li. v. de nugis philosophorū. **M**arrat etiam Val. li. iij. de quodā adulescente nomine Spurina: q̄ cuz esset excellentis pulchritudinis: et mira spetie plurimum seminarū illustriū oculos sollicitaret: et ex hoc: viris eaz et parētib⁹ se suspectum esse sentiret: oris decorem vulneribus diffudit: deformitatē q̄: sanctitatis sue fidē: q̄ formā aliene libidinis irritamentuz esse maluit. Idē ait Ambro. iij. d. virginitate. di. Juueneni veteres fa-

bule ferunt. cū ppter admirandaz oris pulchritudinē in amorez incederet feminas: vultū exarasse stigmatib⁹: ne qua eū amare posset. **E**t de cōtinentia Alexandri Elegetius lib. ij. dicit: q̄ cum sibi tradita esset virgo eximie pulchritudinis: cuiādam principi desponsata: summa abstinentia pepercit vt neqz eaz aspiceret: sed ad sponsum remisit. Qua re vniuerse gentis et principis mentes ad se recoctauit. **C**ōsimile ait Val. li. iij. de Scipione: q̄ cū inter obsides q̄ erant apud Cartaginē ab eo captam: capta esset virgo eximie forme: cū intellexisset: eā cuiādam nobili desponsatam: vocatq̄ parentibus et sponso: eam inuolatam illis tradidit aurumqz pro puelle redemptione allatum: in dotem virgini: et munus nuptiale dedit. Qua p̄tinentia et munificentia illoz sibi animos applicauit. **D**e vera quoqz continentia Xenocras ait ibi Val. q̄ apud Athenas nobile scortū spopōdit iuuenibus posse corrumpere temperantiam eius. et nocte veniens iuxta eum accubuit. nec eius cōtinentiam in aliquo labefecit. Et deridētib⁹ adolescentibus: q̄ ei⁹ antinū illecebris flectere non valisset: pactum victorie precium repetentibus: rīdit se nō de statuā sed de hoīe pignus posuisse. Vocauit enim philosophum statuatam propter eius immobilem

continentiam. **C** Hanc enim continentiam docuerunt philosophi. unde legitur li. vi. de nugis philosophorum de Pythagora. quod cum audisset Terentiam a Chorone civitatem laiciis indulgentem: illuc venit: et laudabat quotidie virtutes: ac vitia luxurie denudabat. **M**atronarum doctrinam separatam a viris: et puerorum a parentibus frequenter habebat. Docebat has pudicitiam: et obsequia in viros: illos modestiam et litterarum studium: et velut genitricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat. **C**onsecutusque est disputationum assiduitate: ut matrone ornatas vestes et cetera dignitatis ornamenta quasi luxurie instrumenta deponerent: easque delata in Iouis edem: ipsi deo consecrauerunt: proferentes vera ornamenta matronarum. scilicet pudicitiam non vestes. **E**t ut efficacius hortaretur: ab omni animantium edulio dicitur abstinuisse. De continentia etiam caste mulieris legitur lib. iij. de nugis philosophorum: quod cum viro eius nomine Duellio exprobratum esset: quod oris vitio sedatus esset scilicet quod malum anhelitum haberet: et ipse conquereret uxori: quod eum non monuerat: de hoc querere medicinam respondit illa. **H**oc fecissem: nisi crederem: sic omnium virorum ora olere. **V**erisimile est: quod os suum: ori viri alterius non applicauerat. **S**imili modo continen-

tia a cupiditate auaritie viguit antiquis. Non enim ambiebant dominari propter pecuniam: sed propter gloriam et reipublice custodiam. unde **E**lal. li. iij. dicit: quod cum Scipio accusaretur de pecunia: senatus respondit. Cum tota potestate vestre subiecerim aphyricam: nihil ex ea quod meum esset preter cognomen retuli. **F**uit enim dicitur Scipio aphyricanus: quia Aphyricam deuicit. **E**t addidit. Non me punice. Aphyricane neque fratrem meum **A**liane. id est de Asia gaze aurum reddiderunt: sed uterque nostrum magis inuidia quam pecunia locupletior est. hoc ait: quia inuidia est respectu maiorum. **J**ob. v. paruum occidit inuidia. **E**st ergo sensus. Locupletior inuidia id est virtutibus quibus inuides. **M**arrat etiam ibi **E**lal. **M**anchine Curio et eius continentia: quod fuit nostra Romane frugalitatis: et speciem fortitudinis. ad quem cum legati Sanniti venissent in agrestis scano assidentem foco: atque in catino ligneo cenantes: magnumque auri pondus attulissent: ac benignis verbis inuitarent: ut auro uti vellet: vulgus risu soluit dicere. **S**uperuacue ne dicas inepte aurum attulisti. **I**te et dicite sannitibus **M**anchine Curium male locupletibus imperare: quam eum fieri cupletem. **E**t istud ut preciosum: ita malo homini excogitatum minus refertote: et mementote: me-

M neq; in acie vinci: neq; pecunia
posse corripi. **E** Idem: cū Pyr-
rum regem exegisset: et vicisset:
nihil omnino ex preda regia atti-
git q̄ exercitū vrbēq; ditauerat:
et popularis assignationis modū
non excessit extimans parū ydo-
neum ciuē reipublice: qui eo
qđ reliquis tribueretur content⁹
non est. **I**bidem narrat d̄ Sa-
bicio lucino: cui cum per lega-
tos a sannitib⁹ essent donaria mis-
sa: omnia remisit: cōtinentie sue
beneficio prediues sine pecunia:
sine vsu familie alende cōmitar⁹
q̄ cū locupletem faciebat n̄ mul-
ta possidere: sed modica deside-
rare. **I**bi etiā narrat d̄ Quin-
to Tuberone. Cui cū gens ethio-
rum vasa argentea magno pon-
dere exquisita arte fabricata per
legatos misisset: qui retulerāt: se
vidisse vasa fictilia in mensa ei⁹:
iussit eos abire cum sarcinis suis
monitos: ne cōtinentie q̄si pau-
pertati succurrendum putarent.
Confimiliter narratur de cō-
tinentia Anathocles regis lib. v.
de nugis philosophorum vbi di-
citur: q̄ auro tanq̄ fictilibus: et
fictilibus tanq̄ auro vtendū est:
longeq; prestantius est: morib⁹
splendescere q̄ rebus. Serunt. n.
Anathocletam regem in fictili-
bus vasis cenasse: q̄rentiq; cām
respondit. Rex ego Sicilie cum
sim: figulo satus genitore. Fortu-
nam reuerenter habet quisq;

repente: Diues ab exili. p̄gredie-
re domo. Considerans enim hu-
mitem ortum suum: vasis fictili-
bus content⁹ erat. **M**uius autē
cōtinentie causa fuit in eis: quia
vtilitatē reipublice non p̄p̄iā in-
tendebant. vt enim dicit Valeri⁹
vbi. s̄. patrie rem non suā q̄q;
gere. p̄curabat: pauperq; in diui-
te imperio: q̄ diues in paupere
versari malebat. **E**t ponit exem-
pla de p̄similibus: qui adeo pau-
peres moriebant: q̄ n̄ habebant
vñ traderent filias suas nuptijs.
Illustrium tamen viroz inopie
a senatu succurrebat: et eorum fi-
lias consuevit senatus honorabi-
liter nuptijs tradere. **I**dē vere ait
Aug. epla. v. Qui prudenti⁹ attē-
dunt: plus dolendus est: paup̄ta-
tem q̄ opulentiam perisse Ro-
manas. **I**n illa enī scilz paup̄ta-
te. morum integritas seruabatur
Per hanc scilicet opulentia: nō
muros vr̄bis: s; hoīz mētes: di-
ra neq̄tia: oī petoz hoste corrupit
iuxta illud Iuuenalis. Nullum
crimen abest: facinusq; libidinis
ex quo. **P**aup̄tas Romana pe-
riit. **E**x dictis patet: qualiter fu-
it in eis cōtinentia ambitionis
et superbie. **N**on enim dñari ap-
petebant. ambitiose et arrogāter
sed reipublice proficere: et eā vtili-
ter gubernare. **E**t in laborib⁹ su-
is condescendebant: et in militij
cum suis laborabant. vñ in lau-
dem Iulij Cesaris dicit: q̄ nāq;

Breuilōquī.

bixit militibus suis ite: sed venite
dicens: q labor cū duce partici-
parus videtur militibus minor.
vnde de ipso legitur lib. iij. de nu-
gis philosophorum: q cū vete-
ranus quidā periclitaret corā iu-
dicibus: rogauit Cēsares: vt ad-
esset in publico. s. ad eū adiuan-
dum. cui cum Cēsar daret bonū

Raduocatum: rñdit ille. **O** Cēsar:
te periclitante in bello Asiatico:
non vicarium quesuit: sed pro te
ipse ego pugnaui: detexitq cica-
trices vulnerum que ibi suscepit
Erubuit Cēsar: venitq in aduo-
cationem. Erebatur enim non
tantum supbus: sed et ingratus
videri. vnde ait ibi. Qui nō labo-
rat: vt militibus carus sit: militē
amare nescit. **E** Consimile nar-
rat Sen. li. iij. de ira. de Antigo-
no rege: q cum qdam nocte au-
disset quosdā ex militib⁹ oīa ma-
la impcātes regi: q eos duxerat
in illud iter et locum: accessit ad
eos qui maxie laborabant. Qui
cum eos adiuuaret: et ignoraret a
quo iuuarent: admonuit eos di.

S Jam maledixistis Antigono cu-
ius vitio in has miseras incidi-
stis. Nunc bene optate ei: q vos
ex hac voragie eduxit. **N** ira re-
gis humilitas: qui nō dedignat⁹
est condescendere laborantibus
et mira patientia: q non est indi-
gnatus sibi maledicentibus.

Qualiter autē dicta qdruplex
cōtinentia vīguit in philosophis

planum est. **H**is enim mōis cō-
tinere: est opus phie. **L**euatio. n.
egritudinum: formidinum: et cu-
piditatum: est fruct⁹ vltim⁹ phie
ait Tul. i. i. q. vt enim ait ibi li.
ij. philosophia est cultura animi
Hec extrahit vitia radicit⁹: mun-
dat animos: et preparat: vt fruct⁹
ferant: et. vnde sicut dicit **P**a-
pias: **A**chademia fuit villa frequē-
ti terremotu cōcussa: distans mi-
liario ab Athenis. **H**anc phi ele-
gerunt. s. **P**lato et sui: vt se timo-
re a libidine pntinerent: et ab alijs
cessantes: studio phie vacaret. et
ide dicti sūt **A**chademici. **E** **M**a-
de continentia **D**iogenis ait **V**a-
leri. li. iij. q pntentia ei⁹ **A**lexā.
vincere non potuit. ad quez in so-
le sedentem cum accessisset: hor-
tareturq: vt si q sibi pstant vel-
let indicaret: vir robuste pstantie
inquit. **V**ellem de ceteris: vt a so-
le mihi non obstes. i. non stes in-
ter me et soles. **E**x hoc aut exiuit
sententia. **A**lexander gradu suo
Diogenem diuitijs pellere tēpta-
uit: sed celer⁹ **D**arium armis. s.
pellere potuit gradu suo regali.
Iō **S**ene. v. de bñficijs dicit: q
Diogenes multo potentior et lo-
cupletior fuit **A**lexandro omnia
possidente. **P**lus. n. erat qd hic
nolebat accipere: qd qd posset il-
le dare. **E**t ipsa die vict⁹ est **A**lex.
q vidit hoies: cui nec tate posset
aliquid: nec eripe. **E** **D**e hui⁹ q
q abstinētia diffusius narras

Hiero. 5 Joni. di. q. palio du
plici usus sit. ppter frigus: peram
pro cellario secum portauit: et cla
nam ad corpusculi fragilitate su
stentandam. **H**abitauit in portar
vestibulis et porticibus ciuitatuz:
v. s. q. quaq. pfitens vex: et trāseu
tium abigens aut notans vitia q
mores sedabāt. **Q**ui cū in dolo
habitarēt: et sero: queret: domuz
volubiles se habere vetabat: et se
cum tpius inmutantē. **F**rigore
os doli vertebat in meridiē: esta
te: ad septentrionem: et vbi cū
q. sol se inclinarēt: **D**iogenes siml
pretorium vertebat. **Q**uodaz
quoq. tpe: cū in vsu potandi: ca
licem lignēū portaret: vidēs pue
rum manu concava bibere elisit
calices in terra dicens. **N**esciebā
q. natura haberet poculū. Et sic
postea semper cum manibus bi
bit. **N**unq. aliqd de animi rigo
re remisit: in eodem vultu tenore
etiam aduersis interpolantibus
pstitit: vt plene eum socraticū no
scere: calcatisq. turbinib. fortui
torum aduersus omnē dolorem
et miseriā vniformi. pposito per
durauit. Dicebat. n. semp alienuz
a philosopho: et i potestate animi
sui esse in quem fortune qpiam
licer. **V**irtutem animi et patien
tiam ei. mors indicat. **N**am cū
ad agonem olympicū senex pge
ret: febre apprehensus accubuit
i crepidine vie: volētibsq. ami
cis eum aut in iumentum: aut in

vehiculum tollere: nō acquiescit:
sed transiens ad arboris vmbra
ait: **A**bite queso et spectatus pgit
hec nox: me aut victores p. babit:
aut victum. **S**i febrez vicerō: ad
agonem ventū: si me vicerit: ad
inferna descendam. **E**stimandū
est: q. inferna vocat statū anime
put separationē a corpore. **D**e
p. tinentia aliorum philosophor
ait **H**iero. epla. xxxv. di. q. **S**o
crates **T**heban. homo p. daz. di
tissimus: cū ad philosophandū
Athenas pgeret: magnum aur
pondus abiecit: neq. putauit: se
posse virtutem simul et diuitias
possidere. **I**dē epla. cxvi. de alio
qui ait **A**bite in pfundum male
cupiditates. **E**go vos mergam:
ne submergar a vobis. **A**biecitq.
pecuniam. **C**onf. similr ait **S**e
neca libro de constātia sapientis:
q. cum **D**emocritus **A**gageta
cepisset: **S**tipho philosophus ab
eo interrogatus si aliquid perdi
disset: nihil iquit: omnia mea me
cum sunt. **E**t tamen patrimoniū
et filios hostes rapuerant: qui in
nictum et indeninē se testatus ē.
Habebat enim vera bona: in q
non est manus infectio. **E**t disti
pata ac dirupta: non sua sed ad
uenticia iudicabat: ideo non vt
sua dilexerat: **N**ec talia: bona
esse reputabant philosophi. vt. n.
ait **V**alerius libro. vij. **A**naxago
ras prudenter respondit interro
ganti: si quis esset beatus. **N**emo

Breuioloquii.

inquit ex his quos tu felices putas. sed eum in numero coram reperiens qui a te miseri creduntur. Non est ille diuitijs aut honoribus habendis: sed aut raris erigui: aut non ambitiose doctrine fidelis cultor: i secessu magis quam in fronte beatorum id est inuisibilis potius quam visibiliter.

¶ Capitulum secundum. De clementia.

D **H** **I**s habitis de continencia: sequitur pars secunda temperantie: que est clementia. Est autem clementia: temperantia animi in potestate vltiscendi scilicet lenitas superioris erga inferiores: vel inclinatio animi ad lenitatem in pena exigenda ait Sen. ij. de clementia. Et est plenior quam venia et honestior: quia venia est debite pene remissio: ut ait ibi. Ex his patet quod clementia est quattuor modis. scilicet. In compatiendo affectualiter alienis malis. In remittendo perfectibiliter malum facientibus. In dando largiter ingratis et indignis. In descendendoque humiliter suis. Et his modis viguit in antiquis. Ut enim ait Sen. li. i. de clementia: quid magis decorum regenti quam clementia quibuscumque modis: et quocumque iure positus sit: Et ponit exemplum. Rex apum sine aculeo est: Moluit enim natura neque seuus esse: neque vltione petere: telumque detraxit: et iram eius in permem

esse voluit: exemplum hoc magnis regibus ingeres. Pudeat enim: ab exiguis animalibus non trahere mores: ait ibidem. ¶ De clementia principum in compatiendo etiam hostibus ait Elia. quod Marcus Marcellus: captus ab eo syracusanis: cum esset in arce constitutus: et opulentissime conditus urbis tunc afflicte fortunae ex alto cerneret: et casum lugubrem: fletum cohibere non potuit. Narrat etiam: quod cum Cesar caput Pompei capitalis eius inimici aspiceret: pius lachrymas edidit. ¶ Cuius similis est ait de clementia in remittendo male facta: et dando bona indignis. Ait enim de clementia Pompei erga regem Armenie qui contra Romanos bella magna gesserat: victum in conspectu suo supplicem iacere diutius non est passus: sed benignis verbis re creatum diadema quod abiecerat: capiti reponi fecit: et in pristinum fortune habitum restituit. eque pulchrum iudicans et vincere reges et facere. ¶ Similiter narrat de quodam consule Paulo nomine: quod cum quendam regem captum ad se adduci audiret: occurrit ei: et volente ad genua prostrare: dextera alleuauit. Nam et si egregium est hostes deicere non minus laudabile est: infelicem misereri. ¶ Narrat ibidem de cesare: quod audita morte Catonis dixit: se illius glorie inuidere

patrimonium q̃ etus liberia sulo
 scolumē seruauit. Sic enī instruit
 Virgilius ⁊ recitat Augu. de
 cl. c. xiiij. Tu regem imperto po-
 pulos Romane memento. De
 tibi artes erunt pacis imponere
 mores. Parcere subiectis: ⁊ de-
 bellare superbos. Nec est in sum-
 mis: gloria summa uiris. Et ali-
 bi Etnic⁹. Est piger ad penas p̃n-
 cep̃s: ad premia uelox. Quis do-
 let: quoties cogit esse feror. Itē
 clementes erant antiqui in dādo
 idignis ⁊ remittēdo. Añ Alal. li.
 v. Libalit̃ ingt duo sunt comi-
 tes: humanitas ⁊ clementia. Se-
 natus Romanus facta fuerunt hu-
 manissima ⁊ clementissima. Et po-
 nit exemplum: q̃ cum legati Lar-
 thagenenses ad captiuos redimē-
 dos in urbem uenissent: protin⁹
 eius nulla accepta pecunia reddi-
 ti sunt iuuenes numero duo mi-
 milia quingenti quadragita tres
 Tantum hostiam exercitum di-
 missum: tantam pecuniam con-
 temptam: tot iniurijs ueniam da-
 tam: ipsos legatos obstupuisse ar-
 bitror. ⁊ dixisse: O munificentia
 gentis Romane: deorum beni-
 gnitati equandam. ⁊c. Ait Soli.
 li. i. de Lesare: q̃ quos armis su-
 begerat: clementia magis uicit.
 Consimiliter clementia prin-
 cipum ad inferiores et̃s cōdescē-
 dēdo magna fuit in antiquis. Si-
 cut legit de Lesare qui ait. Qui
 non laborat: ut militibus suis ca-

rus sit: milites nescit amare: ut ha-
 bitum est. Nichil enim reddit p̃n-
 cipem tam carum militibus sic
 benignitas. Unde legitur de tyrā-
 no in gestibus romano: u3 q̃ cū
 argueretur: q̃ in omnes vltra q̃
 Imperatorem decebat p̃mans
 esset. i. condescendendo clemen-
 ter oib⁹: r̃ndit: se talē uelle Im-
 peratorem eē priuatis q̃lē impatorē
 q̃sq̃ priuat⁹ optaret. De Ale-
 xandro ait Val. q̃ precipuū amo-
 rem a militib⁹ meruit sua clemē-
 tia. De quo ait: q̃ cum in tempe-
 state duceret exercitum: militem
 confectum senio: ⁊ frigore obstu-
 pefactum respexit ipse sedens in
 sede sublimi p̃p̃inqua igni. Sta-
 timq̃ descendit. ⁊ manibus suis
 illum in sua sede imposuit: id salu-
 tare sibi futurum dicens: ⁊ quod
 apud perfas capitale extitisset: so-
 lum regium occupasse. Quid igit̃
 mirum si sub eo duce milita-
 re: iocundum ducebant: cui mili-
 tum incolumitas: p̃prio fastigio
 carior erat. Legitur etiam de
 Alexandro in ep̃la eius ad Art̃-
 stotellem. q̃ cū deuisisset Pyr-
 rum superbissimum ⁊ ditissimum
 sibi statz regna restituit. Qui uo-
 insperato honore dotat⁹ est om-
 nes thesauros quos absconderat
 sibi ostēdit: eumq̃ ⁊ suos ditauit
 ac sibi fidelissimus postea fuit q̃
 fuerat inimicus.
 Capitulum tertium: De mo-
 destia.

Breuioloquii.

Pon sold aut p dicitur par
tes temperantie vigerunt in
antigo: s; et tertia pars q
est modestia est autem modestia
scia rerum que aguntur aut dicitur
tur colloquendarum: ait Tul. li.
i. de offi. Et dicitur a modo i quo
nec plus nec minus: ait Aug. de
beata vita. Ex quo igitur fuerunt
virtutibus predicti. planum est: q
et modestia. Unde de Tito dicitur: q
in morte nullum factum recoluit
penitentium excepto vno: qd tñ
non perdidit: nec cuiq notu fec.
Quod euenit: quia omnia mode
ste egit que agenda erat. Ad has
partes temperantie reducuntur
partes quas ponit Macrobius
li. i. dicens. Temperantiam sequit
tur verecundia: Abstinencia: Ca
stitas: Moderatio: Parcitas:
Sobrietas: Pudicitia. Quibus
pnt exempla supraposita adaptari.
Quarta pars de fortitudine.
Consequenter viden
dum est de fortitudine
qualiter vixit in anti
quis: non ea que e cor
poralis sed q virtua
tialis et mentalis. Ait Macrobi
us li. i. Fortitudinis est: animum
supra periculi metuz agere: nihil
nisi turpia timef: aduersa et pspe
ra fortiter tollerare: Est enim for
titudinis rerum magnarum contem
ptio et laboris cum vilitatis roe
perpessio. ait Tul. ij. rhetori. li. iij.
vel ut ait idem rhetori. i. li. ij. for

titudo est: considerata periculor
susceptio. Cuius partes sunt: Ma
gnificencia: Fidentia: Pacientia:
perseuerantia.

Capitulum primum. De ma
gnificencia.

St autem magnificen
tia: magnarum et excel
sarum rerum cum animi
apla et splendida ppositione agita
tio et administratio: ait Tuli. vbi
s. Et hec magnificencia vel e cor
dis: dedignando subici vilitatib
aut priuari libertatibus. Vel est
oris profitendo veritatem in ser
monibus vel est operis: magnifi
ce agendo in effectibus. **P**ri
ma magnificencia: erant predicti
antiqui: et debet esse predictus cor
poris. Est enim proprium hois
habere gloriosum spiritum que
rentem vbi honestissime viuat
non vbi turpissime: ait Sen. epla
cvi. Ideo debet dedignari vilitatib
maxime peccatis. Unde Sene.
epistola. lxxv. Ad maiora natus
sum q vt sim corporis mei ma
cipium. Et idem alibi. Si scirem
deos ignoscituros: et homines
ignoraturos: peccare ddignarer
Item hec magnificencia dedi
gnat priuari debita libertate. Et
enim ait Val. li. vi. Cu pereuma
tium captu esset a Romanis: ali
quibus interfectis: aliquibus ca
ptis: tñ Italici sanguinis obliui
sci non potuerunt. Tam eniz nul
lum auxilium: nisi in precibus re

V staret his q capti erant princeps eorum interrogatus: quam penā mererent ipse et sui: respondit: q eam quam mererent illi q se dignos iudicant libertate. Et q cū vltius quereretur: qualem cū eis pacem Romani habituri essent impunitate donata: rēdit constāter. Si bonam dederitis pacem perpetuam habebitis: si malam non diuturnam. Qua de re factū est: vt victis non solum venia: s; et beniuolentia Romāe ciuitatis daret. **E**t item magnificentia suā in eis in profitendo verum in sermonibus. At enim ait Valerius vbi. s. Cum essem puella et grauem haberem Tyrānum: eo carere cupiebamus. Quo intersecto: arces deterior occupauit: cuius dominationem finire magis orabamus. Sed et illo subtracto: tertium te importunior omnib; habere cepimus. Timēs igit: ne si tu fueris absūptus: deterior in locū tuum succedat: caput meum p salute tua deuoneo. **N**alebant enī antiqui veridici: dicendo veritatem mori: q̄ tacita veritate viuere. Unde. Val. li. vij. dicit: q cū Aristoteles Calisthenem audire rem suam ad Alexandrum mitteret: monuit: vt sibi aut nūq̄ loqueretur aut iocundissime. s. loq̄ndo sibi placencia. Et apud regias aures vel silentio esset tutior: vel sermōe acceptior. Et ille. Et Alexander vidit gaudentem per sica salutatione: dimiserat enī ritum proprie gentis assumens ritum persarum: eū obiurgat: et ad macedonicos mores inuitum reuocare perseuerat: Propter qd

X si dicat: eum fuisse mortuū p se nece: et post resuscitatum. Et si dicit constanter. Non mentiris inquit Pompee. Venio enī ab inferis: vbi dum moratus sum. vidi multos deflentes et conquerētes: iussu tuo iniuste occisos. Fortissimum enim erat tunc: Pompeio maledicere: et tñ ex forti magnificētia expressit sibi constanter veritatem. **E**t narrat ibidem: q mulier quedam iuerēs i. sine causa damnata a Philippo rege temulento. prouocare inquit. i. appellare ad Philippū sed ad sobriū. Qua voce excus sit rex crapulam: et causa dilige

V

ter inspecta: iustiorē coegit subire sententiam. **E**t ibidem ait: q omnibus Syracusanis expetentibus exitum Dionisij tyranni: propter nimiam morum acerbitate mulier quedam vltimē senectutis orabat deos: vt incolumis et superstes esset. Quod vt agnouit ille: indebitam admirans beniuolentiam vocat eam: inquirēs q merito suo id faceret. Respondit illa Cum essem puella et grauem haberem Tyrānum: eo carere cupiebamus. Quo intersecto: arces deterior occupauit: cuius dominationem finire magis orabamus. Sed et illo subtracto: tertium te importunior omnib; habere cepimus. Timēs igit: ne si tu fueris absūptus: deterior in locū tuum succedat: caput meum p salute tua deuoneo. **N**alebant enī antiqui veridici: dicendo veritatem mori: q̄ tacita veritate viuere. Unde. Val. li. vij. dicit: q cū Aristoteles Calisthenem audire rem suam ad Alexandrum mitteret: monuit: vt sibi aut nūq̄ loqueretur aut iocundissime. s. loq̄ndo sibi placencia. Et apud regias aures vel silentio esset tutior: vel sermōe acceptior. Et ille. Et Alexander vidit gaudentem per sica salutatione: dimiserat enī ritum proprie gentis assumens ritum persarum: eū obiurgat: et ad macedonicos mores inuitum reuocare perseuerat: Propter qd

Z

A

Breuioliquii.

occidi iussus est. Unde et de Dio gene dictum est. s. q. erat vsq. q. q. profitens verum. De quo Vale. li. iij. dicit. q. cum sibi olera lauati Aristipus diceret. si Dionisius adulari velles. ista non ederes: imo inquit ille. si tu ista esse. i. edere velles Dionisium non adulares. **B** Valebat enim oleribus vivere et verum dicere: et Regi adulari. regis saginari: et Regi adulari.

C Nec fuit magnificentia principum antiquorum: ait Val. lib. vi. q. cum post duo prelia Darius in quibus victus fuerat misisset ad Alexandrum offerens sibi partem regni: et filiam in matrimonium cum decem centum milibus talentorum. et Parmenio princeps militie diceret: si ipse esset Alexander: se vsurum tali condicione respondit Alexander. Ad meum offert mihi: et ego vterer si essem Parmenio. Quasi dicat. Eorum meum magnificum est: nec est mihi magnum quod tibi videtur multum.

C Capitulum secundum. De fidentia.

I Simili modo confidentia que est pars secunda fortitudinis viguit apud eos. Est autem confidentia: per quas magnis et honestis rebus animus multum in se fidentie collocat: ait Tul. rhetorica. ij. li. ij. Unde de fidentia Alexandri ait Val. li. iij. q. cum Alexander infirmaret: et om

nes medicis ad vnam potionem finiam direxissent: quam potionem debebat sibi Philippus medicus porrigere: Tunc supervenerunt Parmenionis monentes Alexandrum: ut caueret insidias Philippi: Quas cum legisset Alexander: medicamentum hausit: litterasq. legendas postea Philippo tradidit. Constanti enim fidentia. prius sumpsit potionem: et me dico diceret suspensionem. **E** Ob magnam enim fidentiam quam habuit in amico non de leui credidit de eo malum. **C** Consimiliter ait de Platone li. iij. q. cum audisset Xenocratem discipulum eius multa improperia de se dixisse: criminationem respuit. Et cum inde instaret querens causam que non crederet: adiecit: non esse credibile: ut que tantopere diligeret: invicem ab eo non diligeret. Qui cum iurare se diceret quod indicabat. respondit Plato: nunquam Xenocratem illa dixisse: nisi dici expedire vidisset. **C** Idem narrat li. iij. de quodam claudio: cui cum exprobratum esset. q. in aciem claudus descenderat: respondit ille: sibi propositum esse pugnare non sugere: quod claudus facere non poterat. Ideo non debuit increpare de eo q. claudus in acie descenderet. **C** Similiter de alto: cui cum socius diceret. solem obscurari sagittis persarum. s. propter multitudinem earum. respondit. Bene natus

Gras in umbra enim melius preliabimur. Hoc enim ex ingenti fiducia locutus est. **E**t legit ibidem de quodam Spartano: quod cum oporteret hosti muros excelsos: respondit ille. Si mulibus muros istos comparastis: recte fecistis: si vero viris turpiter. Aldebat enim sibi quod mulierum non virorum esset muros tutella exquirere.

Capitulum tertium. De patientia.

Equitur videre qualiter fuerunt predicti patientia que est tertia pars fortitudinis. Est autem patientia. honestatis aut utilitatis causa: rerum arduarum et difficultium voluntaria et diuturna perpassio: ait Tullius. ubi est. Loquendo autem vulgariter de patientia dicitur quadrupliciter. vel in sustinentia contumeliarum: et improperiorum in verbis vel in perpassione longanimitatis penarum in corporibus. Vel in remissione iniuriarum in mala facientibus. Vel in moderatione disciplinarum in correctionibus: fuerunt enim antiqui predicti patientia primo modo dicta. Vel de Alexandro legitur lib. iij. de nugis philosophorum: quod cum Antigonus sibi diceret: etiam tu tunc iam regnare non convenit pudetque in corpore regis voluptatem luxurie dominari. Quasi dicat. Indignus es regno ratione etiam: et voluptatis. Quod tamen Alexander patientissime tulit. **E**t de pa-

tientia quoque Alexandri erga Pirratam habitum est. scilicet in principio. **E**t eodem lib. legit de patientia Iulij Cesaris. Cum enim calvitium graviter ferret: et capillum defluentem a ceruice ad frontem conuocaret: milite dicente: facilius est te Cesar caluum non esse: quod in Romano exercitu: me timide quicquam egisse: vel acturum esse. Quod tamen patienter tulit. Cumque de eo essent famosi libelli: et ioculatoria carmina publice divulgata: et hoc ad improprium eius patienter sustulit. Et cum quidam maternam eius originem despiciens: panificum eum vocaret: ridendo pertulit.

Et ibidem legit de Augusto Cesare: quod cum quidam sibi diceret. o tyrane: respondit. Si essem non diceres. **E**t ibidem de Scipione Africano: quod cum quidam eum parum pugnantes dicerent: et eum arguerent: respondit. Imperatorem me peperit mater mea: non bellatorem dicitur Theodosio: quoque Imperatore legitur ibidem: et in Codice: quod ait. Si quis nomen nostra crediderit maledicto lacessenda nolumus: eum pena subiugari: quoniam si ex levitate peccasset contemnendum est: si ab infantia: miseratione dignus: si ab iniuria: remittendum. **E**t ibidem legit de Vespasiano: cui cum quidam diceret: vulpem citius posse mutare: quod eius animum: vllum posse mutare: eoque pecunie cupit

dus esset: nec auaritiam minue-
 ret processus etatis: dixisse fertur
 Huiusmodi hominib⁹ debem⁹
 risum: nobis correctionem: penā
 criminosis. ¶ De patientia Anti-
 goni ait Sen. iij. de ira: q^d cū au-
 dret: aliquos de se mala estima-
 re et proloqui: cum inter dicentes
 et se audientes esset sola palla: illā
 leniter cōmouit dicens. Discedi-
 te hinc: ne rex audiat vos. ¶ De
 patientia philosophorū legi lib.
 de nugis philosophorum: q^d Ari-
 stipus cuidāz maledicenti sibi rē-
 dit. At tu lingue tue sic ego auris
 mearum dñs sum. Quasi dicat.
 Sicut tu potes loqui mala lingua
 tua: Sic ego audire auribus me-
 is. ¶ Ibidem legi: q^d Antiste-
 nes cuidam dicenti sibi: mala di-
 xit ille tibi. i. mala dixit de te. rē-
 pondit. Non curo: q^d auditus d³
 esse robustior lingua. ¶ Ibidēz
 legi: q^d Zytatius maledicenti si-
 bi respondit Tu didicisti maledi-
 cere: ego didici teste conscia ma-
 ledicta contemnere. ¶ Et ibidē
 de Diogene: q^d cum amicus nū-
 tiaret ei dicens: cuncti te vitupe-
 rant: respondit. Oportet sapienti-
 am ab insipientibus feriri: et me-
 liorem se indicat: lingua mala eū
 quem carpit. ¶ Ad patientiam
 hanc habendam studebant phi-
 losophi. Socratem interrogauit
 Alcibiades quare Xanupes
 uxorem suam iurgiosam: et que

die noctuq³ mulieribus scatebat
 molestiis domi nō abigeret. Cui
 philosophus. Cum talem domi
 perpetior: assuesco: et exerceor: ut
 ceterorum foris petulantiam et in-
 iuriam facilius feram. ¶ Simi-
 liter patientia secundo modo di-
 cta. s. in penarum perpeffione vi-
 uit in antiquis. ait Gal. lib. vi. de
 Theodoro Syreneo: q^d cum Li-
 simachus rex iussisset: eū cruci af-
 figi: rēdit Terribile hoc fit pur-
 puratis tuis. mea autē nihil inter-
 est: an humi an in sublimi potre-
 fiam. ¶ Unde et supra positū est
 exemplum de patientia pueri assi-
 stentis Alexandro sacrificanti su-
 stinentis longanimitate brachij cō-
 bustionem: prout ait Gale. li. iij.
 Abi similiter ait de patientia Ad-
 pel q^d digitum cremandus prebu-
 it. dum Senatus consilia prode-
 re iuberetur. Quam combustio-
 nem: patienter sustinuit. ¶ Ibi-
 dem ait de zenone: cuius imposi-
 ti in eculeo neq³ supplex vox: ne-
 q³ miserabilis eiulatus: sed foris
 exhortatio qua totius orbis ani-
 mus fortunamq³ mutauit. In tā-
 tum enim persuasit: ut tyrannus
 qui cum puniebat: lapidibus pro-
 sternere. ¶ Ibidem ait de alio
 zenone: a quo in eculeo existente
 cum Eltardus tyrānus quereretur
 qui erant premeditantes de nece
 sua: rēdit: velle sibi aliquid dicerē
 in secreto. Laratoq³ eculeo: aure
 ipsius morfu arripuit: nec ante di-

misit & ipse vita: & ille: ea parte corporis priuaret. **E**t ibidem de Anaxarco: quem cum tyrā^o puniri faceret: & sibi amputationē lingue pminaret. non erit inquit hec pars corporis mei tue diu^o nis. Et mox linguam dentib⁹ absindens. cōmasticatam: in os tyranni eripuit. **I**bidem ait: q^d Leonides nobilis Spartan⁹ cū trecentis ciuib⁹ pugnavit cōtra Xersem regem pro patria libertate. Quos alacri animo hortatus est dicens: **P**randete comilitones mei tanq^{am} apud iseros cenaturi. Cui omnes intrepidi paruerunt: Denuntiavit enim eis nihil restare nisi mortem: & animavit eos ad omnia patienter toleranda. **I**tem patientia tertio mō dicta. que est in iniuriarū remissione erant pediti antiqui. Unde Licero de laude cesaris ait: q^d nihil solebat obliuisci nisi iniurias: prout dicit Aug. epistola. v. vbi & ait. Dicebat ne hoc tam magnus laudator: aut tam magnus adulator. Si dicebat laudator: talem esse Cesarem nouerat. Si adulator dicebat: talem esse debere principem ostendebat: qualem illū falsiter predicabat. Unde & hoc est non reddere malū pro malo. s. abstinere a libidine vlciscēdi. **Q**uod est accepta iniuria male ignoscere & persequi: & nihil nisi iniurias obliuisci: ait ibidem Augusti. Et non solum obliuiscit sapiens

iniuriarum: sed etiam negat: se iniurias recepisse. ait Sen. de constantia sapientis: inquirens. Sapiens alapis percussus quid facit? Et respondet. Quod fecit Lato. Cum os sibi percussum esset. Nam excanduit non iudicauit iniuriam non remisit. s. m: sed factum fuisse sibi negauit: hoc enim visum fuit honestius inter alia. **D**e tali etiam patientia Philippi regis. ait Sen. iij. de ira. Ad quem cum venissent legati Athenienses. eorum audita legatione benigne ait Philippus. Dicite quid possuz qd sit gratum Atheniensibus: respondit Damachares vnus d^e legatis. Te inquit suspendere. s. esset gratum eis. Cum q^d circumstantes indignati: in eū vellent irruere: iussit: cum rex incolumem dimitti: dicens ceteris legatis. Munciate Atheniensibus: multo superbiores eē q^{ui} ista dicunt: q^{ui} impune audiunt. **I**tem d^e Alexandro d^e ibi: q^d cum miles quidam de persis: cui Darius promiserat partem regni cum filia: si occideret Alexandrum cum percussisset eum: capt⁹ a militibus Alexan. confessus est p^{ro}pter quod hoc fecerit. Alexander autem promissum Darij: & militis audaciam considerans: laudatum remisit ad suos indemne. **I**bidem legitur de Antigone q^d cum greci ab eo obsiderentur in castris: illi fiducia loci seden-

A res: multa loquebantur in opprobrium eius. s. q. statura humilis et sic de alijs. Gaudeo ait rex: quia aliquid boni spero: si in castris meis silentius habeo. i. si mei: de me mala non loquuntur. ¶ Ibidem legitur de Pisistrato Atheniens. tyranno: De quo cum eius conuiuius ebrius multa dixisset de crudelitate eius: nec deessent qui vel

B lent manus in eum inicere: placide deus respondisse: non magis se illi succensum: quam si quis obloquens oculis innuisset in se. ¶ Ibidem legitur de Socrate: quod dum iret per ciuitatem: colapho percussus nihil amplius dixisse fertur: quam quod molestum esset: quod nescirent homines quando cum galea: vel sine galea prodire deberent. Et enim dicit ibi. Non expedit audire omnia vel videre. Multe nos iniurie transeunt: e quibus plerumque non accipit qui nescit. Non vis esse iracundus: Non sis curiosus. Ita

C alia differenda sunt: alia deridenda: alia demenda: alia domanda. Circumscribenda est ira multum modis plerumque in ludum locumque vertatur. Unde in Socrate: ire signum erat: vocem submittere: parce loqui. Apparebat enim tunc illum sibi obstare. ¶ Eodem modo ait Seneca. eodem li. de Diogene. Cui agendi causam cum Lentulo: cum ille at

D tracta pingui salua: sibi in fronte mediam inspuisset: quantum potuit obsterla facie ait. Affirmabo te

omnibus: o lentule: falli eos qui te negant os habere. De eodem deus ibi: quod sibi de ira differenti proteruius adolescens in eum inspuisset. Quod ipse leniter et patienter tulit dicens. Non irascor: sed dubito: an trahi oporteat. ¶ De patientia in predictis ait Gal. li. v. quod cum Pirrus audisset parum honoratum sermonem de se fuisse habitum in conuiuio Tarentinorum: eos qui interfuerant percunctatus est: an ea dixerint que ad aures eius peruenerant. Respondit unus eorum. Nisi vinum nobis defuisset hec que dicta tibi sunt: pro his que de te locuturi eramus: ludus et iocus essent. Cuius urbana crapule excusatio: et simplex veritatis confessio: iram regis in risum conuertit. ¶ De Augusto Cesare legitur li. iij. de nugis philosophorum: quod cum Tiberius conquereret: quod multi de se male loquerentur respondit: Multum nimis indignari contra quem libet: qui de te mala loquitur. Sed cum hoc habemus ne quis nobis mala facere possit. In omnibus autem talibus sustinendis: multum iuuat iniuriarum obliuisci: ait Seneca epla. xcvj. Iniuriarum remedium est obliuio. Communiter ut ait idem de constantia sapientis: sapientem nullum iniurie obnoxium esse dico. Non refert quam multa in eum contendant tella: sed quod nulli sit penetrabilis: quomodo quorundam lapidum est natura: inexpugnabilis

expugnabilis fere duritia. Neque enim secari adamas neque scindi potest: sed incurrentia ultro retundit. Et quemadmodum quedam non possunt igne consumi: sed flamma circumfusa vigorem conseruant: et scopuli mare frangunt: ita animus sapientis solidus est: et id roboris colligit: ut tatus sit ab iniuria quam ea que retuli a lesione.

Patientia quoque quarto modo dicta: que est in disciplinarum et correctionum moderatione viguit in antiquis. **E**st **G**alerii lib. iij. quod **A**rchitas Tarentinus cum animaduertisset: rura sua: villici negligentia corrupta esse et perditas: intuens in illum male meritum suscepissem inquit a te supplicium nisi tibi esses iratus: **M**aluit enim impunitum dimittere: quam propter iram iusto grauius punire. **E**odem libro legitur: quod cum **P**lato aduersus delictum serui sui vehementius exarsisset: veritus ne modum vindicte tenere non posset: Spegiro amico suo castigationis modum mandauit: deforme sibi existimans: si animaduersio sua reprehensionem mereretur. **D**e hoc eodem **S**eneca. iij. de ira dicit: quod cum **P**lato irascere seruo iussissetque tunicam deponere et scapulas prebere verberibus: manu sua ipse cesurus: postquam se intellexit iratum: manus suspectas detinebat sicut sustulerat: et stabat percussuro similis. **I**nterro-

gatusque ab amico qui interuenierat quid ageret: respondit. Exigo penas ab homine iracundus scilicet existens. Tu autem seruum istum verberibus obiurga: **M**as ego irascor: propter quod non cedo. Irascor inquit: et plus faceres quam oportet et libentius. Non sit ille seruus in eius potestate: qui in sua non est: qualis scilicet ego sum. **P**lato oblitus est serui: quia alium quem potius castigaret inuenit. scilicet seipsum: abstulitque sibi in suos potestatem. **I**deo dicit tibi **S**eneca. **N**ihil tibi liceat dum irascere. et hoc ideo: quod si vis omnia tibi licere: pugna tecum ipse: Si iram vincere non potes: te illa incipit vincere. **P**otest tamen sapiens sine ira disciplinaliter castigare. **E**t enim legitur libro. iij. de nugis philosophorum: de **P**lutarco magistro **T**ravani imperatoris: quod cum precepisset: famulum verberari ob sua demerita: et insultaret famulus sibi dicens: quod non deberet philosophum irasci: et quod contra doctrinam suam faceret qui librum de patientia fecerat: respondit **P**lutarco. **N**unquid quia vapulas: tibi irasci video? **N**ulla in me ire signa vides: nec oculos truces: nec os turbidum. **N**ec enim signa sunt ire. **C**onuersusque ad eum qui verberabat ait. Dum ego et iste disputamus: age tu opus tuum et sine iracundia mea retinende seruilem contumaciam: et iniquum

L penitere doceas potius q̄ obiur-
gare. ¶ Est autem disciplina ali-
quando moderanda. Et enim le-
gitur eodem libro: dicebat Tra-
yanus imperator: insanum eē: si
aliquis habens oculos lipientes
malit effodere q̄ curare. Item di-
cebat: vngues si acriores fuerit
non euclendos: sed ressecandos.
Item dicebat: q̄ corde in musi-
cali instrumento debent propo-
tionari: et securius est: q̄ remittā-
tur q̄ si nimis tendantur: et rum-
pantur. Cōsimili modo dicebat
esse faciendum in disciplina qua
debet homo curari non opprimi
nec extirpari. Sed nihilominus
insolentes castigandi sunt disci-
plina vt habitū est. s.

¶ Capitulum quartum. De per-
seueranda.

Equitur de quarta par-
te fortitudinis scilicet de
perseuerantia: q̄ vigeat an-
tē ē aut perseuerantia i rōne bñ cō-
stituta stabilis et perpetua permā-
sio: ait Tullius prima rethorica.
vbi. s. Hac perseuerantia fit ho-
mo immobilis: ne aduersitatib⁹
frangatur: nec prosperitatib⁹ ex-
tollatur. Item nec cominationi-
bus terreat: nec promissionibus
flectatur. Unde in laudez Fabri-
cij dicitur Pirrus: vt dictus est. s.
Ille est fabritius: qui difficil⁹ ab
honestate q̄ sol a cursu suo auer-
ti potest: vt enī dicitur libro. iij.
de nugis philosophorū Socras

tes negat sapientem posse offen-
di: sed aduersus omnes fortunā
in roboze virtutis sue māere im-
mobilem. Hoc enim est precipi-
um scilicet erigere animum sup-
minas: et iprouisa fortuita ait Se-
neca de naturalibus questionib⁹
vt enim dicit expositor sup Boe-
tius de consolatione: philosophi
posuerunt duo dolia esse in lumi-
ne domus Iouis: de quibus in-
trantes oportet bibere. Dom⁹ Iou-
is est mundus: duo dolia p̄spe-
ritas et aduersitas: de quibus gu-
stare oportet omnes mundus in-
trantes vñ Sen. epi. cvj. vn⁹ ē
portus huius vite scilicet euentu-
ra contemnere. ¶ Qualiter autē
differēter animus sapien⁹ et stul-
ti varie afficiuntur in tribulatio-
nibus determinat Augustin⁹. ix.
de ci. c. iij. recitans opinionē ze-
nonis et Crispi: qui fuerūt p̄nci-
pes stoicorum. Qui id interesse
censuerunt inter animum sapien-
tis et stulti: q̄ anim⁹ stulti passio-
nibus cedit: et accomodat men-
tis assensum. Sapientis autem
anims: licet ipse passiones ne-
cessitate patiatur: retinet tamen s̄
his que appetere vel fugere debz
veram et stabilem inconcussa mē-
te sententiam. Ubi ponit exēpl⁹
de Stoyco philosopho: qui expa-
uit in navi in tempestate. Qui cuz
obiectum esset: q̄ timuisset: et ita
q̄ falsa esset positio Stoycorū
ponentiū non cadere passiōes

N

O

P

Quoniam in sapientem: respondit philosophus dicto modo. Et eni ait Seneca libro de providentia: quis est vir qui non est erectus ad honesta: qui non est laboris iusti appetens: qui non ad officia cum periculo paratus. Sequitur. Nihil infelicius ait Democritus eo: cui nil advenit vniquam adversi. Non licuit illi: se expiare. Male de illorum iudicaverunt. Indignus visus est a quo vinceret aliquando fortuna: que ignobilissimum quemque refugit: contumacissimum id est fortiter obuiantem quemque et rectum adversus quem vim suam incendat. Ignem experit in Brutio qui scilicet fuit combustus: paupertatem in Fabricio: exilium in Rutilio: tormenta in Regulo: venenum in Socrate: mortem in Catone. unde ait ibi de Socrate: quod potionem illam scilicet veneni: non aliter quam medicamentum immortalitatis obduxit. et de morte disputavit: atque ipsam veneni potionem letus bibit: hausitque. De ipso et eius morte Valerius lib. vii. dicit: quod forti animo et constanti vultu: cum potiones veneni accepisset: uxoremque sua inter fletus et lamentationes vociferante: eum innocentem periturum: quid inquit nocenti mihi mori satius esse duxisti? Quasi dicat. Male tu: quod nocens morereris: quam innocens? Ideo concludit Seneca ubi. S. Miserum esse iudico quod nunquam

fueris miser. Transisti sine adversario vitam. Nemo scit: quid poteris: neque tu quidem ipse. Opus enim est ad sui noticiam: experimento. Quid quisque possit non nisi temptando didicit. Illos quippe miseros dicit qui nimia felicitate torpescunt: quos velut in mari lento tranquillitas inherens detinet. Quam fortes ergo et perseverantes in fortitudine: et toleranda morte pro veritate et honestate antequam fuerunt patet ex dictis. Et non solum viri: sed etiam mulieres fortes fuerunt: ne dedecus aliquod paterentur: sicut ait Ambrosius iij. de virginitate de matre et filiabus: que se amplexantes: et quasi choros ducentes proiecerunt se in alucum fluminis: ne a predonibus castitatis dedecus paterentur. Et sicut dicit Plugu. primo de civi. c. xix. de Lucretia Romane pudicitie duce: quod cum esset oppressa a filio Tarquinii regis superbissimi. induxit suos ad vindictam: deinde sedi in se commissi egra et impatiens: ferro quod sub veste tecum detulerat se peremit. Quis autem hoc non sit faciendum. Non enim debet se quis sterimere. ad vitandam libidinem alienam: quod non polluit: si est aliena libido: et proposito animi permanente: per quod corpus sanctificari meruit ipsi corpori non aufert sanctitatem violentia libidinis aliene: quam servat perseverantia continencie

T

V

X

S 2

ait Augustinus vbi. s. c. xvij. Tamē detestatio dedecoris: amor honestatis: perseverantia fortitudinis sunt in talibus commendanda.

¶ De fortitudine quoque perseverantie antiquorum in sustentia mortis filiorum: ait Valerius li. vi. dicens: quod Anaxagoras: audita morte filij: respondit. Nichil in expectatum aut novum nuntias.

Z Ego enim: ex me natum sciebam esse mortalem. Sciebat enim: a rerum natura accipiendi spiritus et reddendi legem: dare atque ut neminem mori qui non vixerit: ita neque vivere aliquem quidem posse: qui non sit moriturus. **¶** Ibidem ait: quod Xenophon audiens mortem filij maioris natu qui in prelio ceciderat: coronam tantum deponere pretus fuit. Agebat enim solenne sacrificium. Deinde percunctatus quomodo occubisset: ut audiuit fortissime pugnante interisse:

A capiti coronam reponens: numina quibus sacrificabat testatur est maiorem se ex virtute filij voluptatem quam ex morte amaritudinem sentire. **¶** Item quod fortes fuerunt in sustentia ablationis rerum suarum patet ex dictis. Unde narrat Valerius lib. vii. de quodam philosopho qui dictus est Bias prieneus. quod cum hostes patriam suam prelo inuasissent: et homines fugerent cum rebus suis interrogatus ille respondit. Omnia mea mecum porto. **¶** Pectore. n.

B

ea gestabat: non humeris: neque oculis videnda: sed animo estimanda: que domicilio mentis inclusa neque mortalium: neque deorum manibus labefactari possunt: et ut manentibus presto sunt: ita fugientibus non desunt. vñ de illo bono episcopo Molensi Paulino ait Augustinus primo de civi. c. x. quod quando Molam civitatem suam barbari vastaverant: et ipse teneretur ab eis: sic in corde suo precabatur dicens: Domine: non excutier propter aurum et argentum. Ubi enim sunt omnia mea in nobis. Ubi enim omnia sua habebat: ubi eum condere et thesaurigare ille monuerat: qui hec mala mundo futura predixerat. In sustentia igitur predictorum consistit vera perseverantia: que est pars ultima fortitudinis: ut dictum est.

¶ Ad predictas autem partes fortitudinis reduci possunt ille partes fortitudinis: quas Macrobius ponit libro primo dicens. Fortitudo prestat magnanimitatem: fiduciam: firmitatem. Quibus prout adaptari predicta exempla.

¶ Quinta pars de ordinatione virtutum.

¶ Is breuiter premissa de virtutibus: premeditandum est: quod si illi antiqui non illuminati

h si fide: neque ordinati charitate neque solidati spe: tam virtuosus fuerunt in operibus virtutum: et tanta sua

E sinuerunt: et hoc pro cupiditate glorie: et temporali utilitate: vel vite honestate: quia debent facere fideles: qui sunt prediti virtutibus gratuitis scilicet fide: spe: et caritate: et quia contemnere pro eterna felicitate: Sicut enim dicit Aug. quasi arguens cōiter in predictis. v. de ci. c. xix. quod magnū ē pro illa eterna celestiq; gloria p̄cta seculi blandimēta contemnere: si per hac tēporali et terrena virtus voluit filios suos occidere: Et sic de alijs: prout exēplificat ibi bene. Sunt enī predictae virtutes ordinande ad suum finem et opera earū. v. t enim ait Aug. v. de ci. c. xix. In quibusdā opā virtutū ordinantur ad voluptatem: in quibusdā ad glorie vanitatem. Et ideo ut ait ibi: solent philosophi qui finez humaniboni in virtutibus constituunt: ad ingerendum pudorem philosophis qui virtutes p̄bant: sed eas voluptatis fine nectunt. Illi in quibus solent pingere tabulas vbi voluptas in sella regali: quasi quidā delicata regina sedeat sibiq; virtutes quasi famule subiciantur: observantes eius nutus ut faciāt que ipsa imperabit. ut prudentia iubeat et inquirat quomodo voluptas regnet et salua sit: et sic de alijs virtutibus: ut ait ibi. vbi sequitur. Nihil hac pictura dicunt esse ignominiosius et deformius et quod minus bonorū possit fer

re fructus. Et verum dicit. Sed nō estimo satis debuit decoris ēē picturam: si talis etiam figuretur vbi virtutes humane glorie servant. Licet enim ista mulier delicata non sit: est tamen inflata et multū vanitatis habet: putat aut ibidem bene. Et Consimiliter ait Sen. in pte. iij. de benef. q. nihil magnificum habet virtus: si habet quicquid venale. apud enim epicurros: virtus ē ministra voluptatis. Sic ordinare virtutes est eas deordinare: et eis abuti: eo quod virtus est via ad gloriam: ait Aug. v. de ci. c. xij. Sine ars bene viuendi. iij. de ci. c. xxi. Et idem ait li. xix. c. xxv. virtutes ad quodlibet adipiscendum: si retulerit scilicet animus nisi ad deū ipse virtutes: vicia sunt potius quā virtutes. Nam licet a quibusdā tunc vere honeste putentur esse virtutes: cum refferuntur ad se ipsas: nec propter aliud exponuntur: et inflata tunc et superbe sunt et ideo non virtutes sed vicia iudicande sunt. In hac enī vicia virtus nō est aliud: nisi diligere quod diligendum est. ait Aug. epistola. xxxiij. Illud eligere: prudentia est: nullis autem aduersis averti fortitudo: nullis illecebris averti temperantia: nulla superbia averti: iustitia est: ait ibidē. Et hi sunt actus virtutum in via. Sed in patria id ipsum est virtus et premiū virtutis. Ideo ps. Vbi antea

G**H****I****S**

Breuioloqui.

adherere deo bonus est. hec erit
ibi plena et sempiterna sapientia
eademque vita veraciter beata. Dice
tur ibi prudentia quia perspicacissi
me adheret bono quod non amittit
fortitudo: quia firmissime adhere
bit bono: unde non euellatur: tem
perantia: quia castissime adheret
bono quo non corrumpatur iusti
tia: quia rectissime adheret bono
cui merito subiciatur. Sequitur hic
sunt virtutes in actu: ibi in effectu
hic in opere: ibi in mercede. hic
in officio: ibi in fine: ait ibi Aug.
Et consimiliter ait idem de acti
bus virtutum in via et in patria
li. xliij. de ci. c. ix. et li. xij. sup. gen.
ad litteram dicens. Ibi virtutes
anime non sunt operose. ac labo
riose. Neque enim opere temperan
tie: libido refrenatur: aut ope for
titudinis aduersa tolerantur aut
opere iustitie iniqua puniuntur:
aut opere prudentie mala deuota
tur. Anima enim et tota virtus est
amare quod videas: et summa se
licitas: habere quod amas. ibi. n.
beata vita in fonte suo bibit. De
quo fonte bibere desiderare de
bet anima fidelis desiderando ser
uenter fatigabiliter: et perhener
Unde propheta. Sicut desiderat
cervus ad fontes aquarum: ita de
siderat anima mea ad te deus.
Si enim in discipulo Platonis
pagano tantum fuit desiderium vi
te future: quod lecto libro Platonis
de anime immortalitate: se dedit

de muro precipitem: atque sic ex
hac vita emigravit: ut ad vitam
quam meliorem credidit cito transi
ret: ut ait Augustinus primo d.
c. c. xxxij. quantum desiderium
fidelibus respectu vite eterne no
bis promissum: Non quod debeant se
necare exemplo discipuli male erran
tis: sed quod ea debet desiderare: ut
de eis verificetur illud puer.
Desiderium iustorum: omne bo
num. Has ergo virtutes doceat
nos sapientia dei eterna: qui est
ipse filius verus magister. De quo
sap. vij. Sobrietatem et sapientiam
et iustitiam: et virtutes docet: qui
bus vtilius nihil est in vita homi
nibus. Et ad seipsum perducatur
qui est premium virtutum. Ipse
enim est via: veritas: et vita. Jo.
xliij. via in exemplo: veritas in p
misso: vita in premio: prout ait
Hugo illud exponens primo de
sacramentis pte. viij. c. x. et Aug.
de verbis domini sermone. xvi.
Quo vis ire. ego via: quo vis do
cere: ego veritas: quo vis perma
nere: ego vita. Amen.

¶ Finit breuioloqui de virtuti
bus antiquorum principum et phi
losophorum fratris Joannis va
lensis.

N

A

B

Incipit ordinarium vite religioſe: ſiue alphabetū a fratre Joanne valenſi de ordine fratrum minorum compoſitum.

Anquid noſti
ordinez celi: ⁊
rationem ei⁹
pones in ter-
ra. Job. xxx/
viii. Sicut an-
gelica hierar-

chia: ſiue celeſtis ſpirituū cele-
ſtium ſublimatur: illuminat: bea-
tificatur ex ſua adheſione ſuper-
celeſti hierarchie ſiue diuine: ſic
ſubceleſtis hierarchia ſiue eccle-
ſiaſtica ordinatur: illuſtratur: et
perficitur ex imitatione angelice
hierarchie: ⁊ conformitate eius:
prout patet a Dioniſio angelice
hierarchie. c. vii. ⁊ ix. ⁊ quaſi per
totum. Et tunc ſummus creator
ponit rationem celi. i. celeſtis hier-
archie in terra i. deſt in eccleſia-
ſtica hierarchia: ſiue in religione
ſacra: quando dat gratiam eccle-
ſiaſticis viris ⁊ religioſis imitan-
di pro ſua poſſibilitate vitam ce-
leſtium ſpirituū. vnde Augu.
ſuper Jo. omel. xix. Triplex ē vi-
ta. ſ. pecorum: hominum ⁊ ange-
lorum. vita pecorum terrenis vo-
luptatibus eſt nat: ſola terrena q̄-
rit. vita angelorum ſola celeſtia:
vita hominum: media eſt. Si vi-
uit homo ſm carnem: comparat
pecoribus: ſi ſm ſpiritu angelis
ſociatur. vnde prelati eccleſie di-

cuntur angeli: apoc. i. Septē ſtel-
le: angeli ſunt ſeptem eccleſiarum
Angelus enim grece: latine dicſt
nuncius. Et ſacerdos vel predi-
cator: dicitur angelus: ait Greg.
ſuper euan. libro primo omel. vi.
⁊ Malachie primo. Labia ſacer-
dotis cuſtodiuſcientiā ⁊ ex ore
eius legem requirunt. quia ange-
lus domini exercituum eſt. Cui⁹
igitur in angelis ſit ingiſ ⁊ indef-
ſeſſa diuinis laudibus vacatio:
⁊ miniſteriorum in locis ad que
mittuntur virtuola operatio: mi-
lia enim milia miniftrant deo
Dan. vii. Et omnes ſunt admi-
niſtratorii ſpiritus in miniſteriis
miſſi propter eos qui hereditatē
capiunt ſalutis. hebre. i. Et ob h
electorum ad quos mittunt pur-
gatio: illuminatio: ⁊ perfectio: vt
patet a Dioniſio. c. vii. Immutat
enim angelus domini in circuli
tu timentū eos. Tunc ordo celi
ideſt inconfuſibilis rectitudo vi-
te angelice ponitur in terra ideſt
in religionis ſtabilitate quādo re-
ligioſi ſm ſuam poſſibilitatē imi-
tantur angelos in predictis: ⁊ ſe-
dulo ſtudio nituntur ad iugiter
vacanduz diuinis laudibus om-
ni hora temporis: ⁊ ad virtuoſe
exercendum debita opera in om-
nibus locis: ⁊ ad honeſte viuē-
dum cum omnibus hominib⁹.
Hec enim ſunt tria vilia reli-
gioſis ſcilicet.

Tibiſq̄ temporis amiſſione:
S 4

utilis occupatio in omni tpe.

E Absq; fraude et fictione: debitorum operum virtuosa exercitatio in omni loco.

Absq; scandali occasione: et cum boni exempli exhibitione honesta conuersatio coram omni homine. prout monet apostolus. i. cor. xiiij. Omnia honeste et ordinate fiant in uobis. Et horum trium contraria sunt eis multum nociua. i. Danosa temporis amissio. Operum debitorum in locis ad ea deputatis omissio: uel de-

F ordinatio. Et conuersationis de honestatio. Ideo ad exhortationem iuuenum religiosorum: ut tria predicta nociua caueant: et alia tria adimplere studeant: collecte sunt auctoritates sanctorum: et aliorum sapientum in hac rudi collatione que potest dici ordinarium siue alphabetum vite religiose: cuius tres sunt particule.

G In quarum prima sunt auctoritates ad dissuasionem amissionis temporis: et persuasionem utilis occupationis in omni hora: que potest dici Dyctarium. In secunda: sunt auctoritates ad dehortationem deordinationis: in operibus assignatis in locis suis: et ad exhortationem debite exercitationis operum debitorum in eisdem: que potest dici locarium.

In tertia parte sunt auctoritates collecte pro secularibus quando religiosi egrediuntur: et ad p-

sectionis vite ipsorum egredientium informatione: que potest dici itinerarium. Capitula vero cuiuslibet partis patent in principio dictarum particularum.

Incipit prima pars que dicit Dyctarium.

Gloriam omni negotio est tempus et oportunitas: prout dicitur Ecc. xiiij. sedula solertia debet vir reli-

H giosus: quem posuit deus in paradiiso religionis ut operetur. Studere ne in tempore sibi celitus concesso ad seruendum deo. et congregandum thesaurum meritorum et ad mercandum regnum celorum desidiosa ociositate torpeat: ne inutilibus occupationibus se distrahatur: ne a fructuosis laboribus se defraudet: sed ut omni hora temporis fructuosis studiis intendat cogitare omni negotio: est tempus modo debito assignandum. Dia enim tempus habent Ecc. iij. Et ut predicta plenius precaueantur: et ut singulis horis dei religiosus virtuoso studio occugetur: alique auctoritates: et exempla sanctorum prophetarum: in hac prima particula colligantur: que potest Dyctarium nuncupari.

Capitulum primum. De defectibus temporis et varia qualitate.

I circa primum notandū
 c q̄ consideratio prouida
 qualitatis temporis mo
 uere bz religiosum: ne suo tempo
 re abutatur. ¶ Nam tempus ē
 istātanea modicitate breue Job.
 xx. Gaudius hypocrite ad in
 star puncti. Quia. s. appet ad mo
 mentum: et disparet in pūcto positus le
 uatur: sic hypocrita: dum vi
 te presentis gaudia tangit amittit
 ait Greg. mor. xv. Religiosus at
 nō viuens prout debet: hypocri
 ta est: q̄ duo intendit. s. occultare
 quod est: et ostendere quod nō ē
 mor. xvij. Qualia intendit predi
 ctus simulator. Unde et vitā bre
 uitate puncto cōparatur. ait Se
 neca epistola. lxxx. Non eris in
 quit: non fuisti: vtrūq; tempus
 alienum in hoc puncto. s. presen
 ti coniunctus es. et de ista tempo
 ris breuitate scriptura protestatur
K i multis locis. Job. xiiij. Breues
 dies hominis sunt. Ibi mor. xij.
 Velut non esse constat quod cuz
 tanta velocitate transcurrit. Job.
 vi. Expectate paulisper: p̄fusi sunt
 Ibi mor. vij. Parum est quicqd
 finitur. Tempus enim breue est
 i. cor. vij. De temporis breuitate
 facit Sen. lib. de breuitate vite
 Ibi hanc breuitatem eleganter
 ostendit. ¶ Item hoc p̄ncipale
L tempus: est velut trāsitus irretar
 dabile. Job. vij. Fratres mei pre

terierūt me sicut torēs inundās
 Ibi. mor. vij. Momenta tempo
 ris quo sequunt. s. hominem fugi
 unt: et quo accipiūt amittūt. Job.
 vij. Dies mei veloci⁹ trāsierūt. et.
 Ibi mor. viij. Tempus semp de
 sinens indeficienter consumim⁹
 et ad finem nostri itineris etiā ge
 scendo peruenimus: et per cursus
 nostri transitus etiam dormiētes
 imus. Job. xxiiij. Elenati sunt ad
 modicum et non subsistunt. Ibi
 mor. xvij. Gloria iniquorum qua
 si stabilis estimat. S. cū hāc re
 pentinus finis intercipit: breues
 fuisse deprehendit. Et de vtroq;
 horum Sen. epistola. 51. In fini
 ta est volubilitas tēporis: punctū
 est qd̄ viuimus. Et ep̄la. c.ij. Res
 pice celeritatem rapidissimi tem
 poris per quod citissime currim⁹
 Et de hoc idem de breuitate vite
 recitans illud Virgilij. Optima
 queq; dies miseris mortalib⁹ enī
 Prima fugit: subeunt morbi tri
 stisq; senectus. Et labor: et dire ra
 pit inclementia mortis. Ideo nō
 est cessandum a fructuoso labore
 in tam breui et volatili tempore:
 ait ibidem ponens exemplū bo
 num. Cum celeritate temporis:
N vincendi celeritate certandus est
 et velut de torrente rapido nec se
 per fruendo cibo hauriendū. Et
 epistola. cvij. Non dixit virgil⁹
 ire dies sed fugere. Quid igit cel
 samus nosip̄os concitare: vt ve
 locitatez rapidissime rei possim⁹

equare? Imo non solum fugit tēpus sed volat: ait Tullius. iij. tul. q. dicit qd etas nostra volat. Et hoc siue quiescamus siue laboremus. Unde Greg. i. registri. Vita nra: nauigationi similis est. Is enim qui nauigat stet: sedeat: iaceat: seper vadit. q: impulsu nauis ducitur. Sic et nos siue vigilantes: siue dormientes per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. ¶ Consimile exemplum ponit Sen. epist. lxxij. dicens: qd similes sumus nauigantibus. Is debet homo festinare ad laborandum. ait idem epistola. xxxij. dicit qd homo debet festinare in hac breuitate vite: ac si a tergo hostis instaret. Et vere hostis a tergo instat: quia mors. Sen. epistola. 51. **P**ora sequitur: fugit vita. Mortuū enī viuere est a vita transire ait Greg. mor. xi. super illud Job. Et fugit velut vmbra. Hoc entz inquit quod viuimus: nihilo proximuz est: ait Sen. epist. ciiij. An de Ecc. vij. Quid necesse est homini maiora se querere. cū ignoret qd adducat sibi vita sua numero dierū pegrinatōis sue et tpe qd velut vmbra pterit: Et Ecc. xi. Nescit qd tps ptercat: et mors appropinquet et relinquit oia alijs et moriatur. ¶ Item tempus sic breue et volatile est irredibilitate irreparabile. Job. xvj. Breues anni transierunt: et semitam et. De his tribus simul. qd breues anni: tem

poris punctalis modicitas: qd trās seunt: fugax velocitas: qd non reuertitur: impossibilis redibilitas Greg. mor. xij. Omne quod trās sit breue est. Et post. Ad conquirenda premia laboribus iterum non venimus. Sen. epist. cxxij. Fluunt dies: et irreparabilis vita decurrit. Et epist. cx. Fugit irreparabile tempus. ¶ Item tempus irredibile est viuentium in tempore consumptio: et ad laborandum inhabitatio. Homo enī infirmus est et exigui temporis. Sap. ix. Et Sap. ij. Exiguū et cū tedio tempus vite nostre. Si enī in potestate octuaginta anni: amplius eorum labor et dolor. Ideo anteq̃ deficiat homo a tempore consumēte laborare dz. Ecc. xi. Si annis multis vixerit homo: meminisse dz tenebrosi temporis. Seneca epist. cx. Meliora preter uolūt. s. tempora: deteriora succedunt. Et ponit exemplum. Quē admodū amphora primū quod est sincerissimum effluit: grauissimum quoq; turbidūq; subsistit: sic in etate nostra: quod est optimuz: in primo est illud exhauriri in alijs patimur: Et sequit illud Virgilij: supra positum: Optima quoq; dies: et. Et eadez epist. añ. Agit nos: agiturq; dies: in scij rapimur. Sequitur quod subest: seignius et languidius est: et propius fini. Que enim in iuuentute nō congregasti quomodo inuenies

R

S

X

in senectute.: Ecc. xxv. Ideo dicunt dies mali. Gen. xlvij. Dies annorum peregrinationis mee ceterum viginti anni: pauci et mali.

T Item sub tpe sic consumptuo vita nostra est fragilitate deficiua: et ad resistendum corruptio ni inualida. Iacobi. iij. Que est vita nostra: Vapor ad modicum parens. Omnis enim caro fenit Isay. xl. Job. xiiij. Eleuati sunt ad modicum. Ibi mor. xvij. Bona exempla de vite fragilitate: qd comparatur fumo. nebulis: spume: qd ad modicum apparent et cito disparent. Aug. de verbis dñi sermone primo. Fragiliores sumus vase vitreo: qd et si casus vitro timeatur: non tamen senectus: aut febris. Sequitur. Si casus nō accideret: tempus ambulat. Uirat homo que extrinsecus sunt: quod intus nascitur pellit. Quasi dicat: nō et post. Dies decidunt et accedunt: veniunt dies et eunt: non ut sint nobiscum: sed ut transeant: et cum transeunt: minus nos valere faciunt. Ideo Aug. iij. confes. vita ista est mors viuentium. Et de ci. c. xiiij. di. qd non est nisi cursus ad mortē. Unde vita hec: quasi facula est: et mors est: ait Seneca epla. lxxxix. et. cxv. di. qd hic diu viuere est diu mori. Nec est curā dū qd diu uiuit: sed qd bñ. Item tempus tale quale descriptus est est incertum sui terminabilitate. Job. xxxij. Nescio qd diu subsi-

stam: et si postmodum. tollat me factor meus. Ibi. mor. xxiij. Nescit qd diu iudicium subsistit hic: et quando ad dei iudicium tollat ignorat. Ideo hec vita comparatur vento: quo nihil instabilius: et cuius mutatione nihil incertius. Job. iij. Mememento qd ventus est vita mea. Et. xxxvij. Ventus transiens fugabit eos. Ibi. mor. xxvij. Ventus transiens est vita pñs. Et Aug. de verbis dñi sermone lxxix. Breuis est vita nostra: et ipsa breuitas semper incerta. Sequitur. Indulgentiam tibi deus per mittit: diem crastinum quis promittit: Quid differs in crastinum. Vita longa erit. Ipa longa sit bona. Quod si longa erit: melius bona erit: Job. xv. Numerus annorum eius incertus. Ibi mor. xv. Cur quasi de certo tollit: cuius vita sub pena incertitudinis tenet? Hiero. epla. lxxix. Nihil ita decipit qd cum ignorent hoies spatia viuendi: longiorem sibi vitam re promittunt. Luc. xij. De diuite q dicebat: quid faciam? Non habeo ubi congregem fructus meos. Sequitur. Hac nocte. repetent etc. Item tempus transiens modis dictis est exclusiuum omnis tēporis ad merendum. Iurauit enim angelus: qd non erit tempus amplius. s. ad merita colligenda Apoc. x. Ecc. ix. Quodcuq; poterit manus tua: instanter operare: qd nec opus. etc. Super quod Bre-

gori⁹. mori. se. in. fi. Tota intentio
ne curandum est: ut cum temp⁹
vacationis accipimus: bene vi
uendi studio. malorū vltima sup
plicia fugiamus. ¶ **A** His ergo cō
siderationibus de temporis bre
uitate. i. q⁹ est breuitate punctale
velocitate transitus volatile: irre
dibilitate irreparabile: et sic de ali
is debet religiosus stimulari et mo
ueri: ne cōcesso sibi tempore abu
tatur. Sed toto nixu: toto affectu
studeat: tempus suum bene expē
dere: vel deum querēdo in ocio
contemplationis. *Isay. v.* Queri
te dominus: dū inueniri pōt: vel
proximis benefaciendo. i. doctri
ne informatione: beneficētie cō
solatione: discipline coheritione.
¶ Nec enī debet homo proximo
fm *Aug. eplā. xxxij. Jo. Sal. vi.*
B c. Dum tempus habemus opere
mur bonum. Toto enī tempore
discendum est vigere. ait *Sene.*
de breuitate vite. Et *Alu. epistola*
xlviij. Neq⁹ in tempore vtiliter vi
uitur: nisi ad comparandum me
ritum: quo in eternitate viuatur.
Ideo studium sanctorum fuit: in
toto tempore suo: et singulis ho
ris temporis: virtuosus studiis oc
cupari. Et de magistro gentium
Paulo exemplum ponat. ait enī
Baym o super primā. cor. c. i. In
scriptis patrum legimus de Pau
lo: q⁹ a prima vsq⁹ ad quintā ho
ram labori manuum insistebat.
C Ab illa vsq⁹ ad decimam predi

cationi vacabat. Post decimas
panperum peregrinorumq⁹ hos
pitalitatem: et corporis sui necessi
tatem procurabat. Per noctem
vō orationi instabat. Et propter
hanc assiduitatem. qua per sin
gulos dies et noctes gratias lau
desq⁹ domino referebat: ait se se
per gratias agere. i. *cor. i.* ¶ **Cō**
similiter exemplo principum vir
tuosorum sic est faciendum. Et
enim dicū in laudem Theodosij
i. historie tripartite: solebat per
diem exerceri armis et corpore:
subiectorumq⁹ negotia disceptas
totis vō noctibus libris icumbe
re. Unde legitur habuisse cande
labrū arte mechanica factum sū
dens sibi oleum in lucernam: ut
laborib⁹ nemo affligeret: et ut na
ture viz faceret: somno repugnās
¶ Similr exēplo philosophorū
d⁹ homo moueri ad precauēdū
temporis amissionem: q⁹ nullo tē
pore vacabant a studio philoso
phie et virtutum: prout patet i ge
stis eorum. Unde *Sen. epistola*
lxxviij. Sapiens studium putat
q⁹ viuit. Et de eorū studio indef
fesso. *Sal. lib. viij.* Abi narrat de
Solone moriente: q⁹ semper ha
grabat ad studia: quibus se signi
ficabat quotidie aliquid adiscen
tem senescere.

C Caplm secundū de ocij in tē
pore periculositate: et quibus mōis
tempus amittitur.

Descriptis temporibus qua-
litatibus: et quarum con-
sideratione de religiosis
precauere ne tempus amittat: vi-
dendum est quibus modis amittit
Et notandum: quod principaliter amittit
tribus modis. scilicet.

F Desidiosa ociositate.

Laboris infructuosa occupatio.

Bonorum operum deordinatio.

Primo ergo notandum: quod est
cauenda desidiosa ociositas: eo
quod multum nociva: testante scri-
ptura. Ecce. xxxviii. Multa ma-
litas docuit ociositas. Unde di-
cit Beatus Franciscus in regula
quod ocium est anime inimicus. Et
hoc propter multa. Nam ociosi-
tas est anime in sua intellectiva
tenebratua. prover. ix. Qui secta-
tur ocium. stultissimus est. Et ve-
re stultissimus quia stultitia est rerum
appetendarum: et vitandarum: non
quolibet: sed vitiosa ignorancia. ait
Augustinus de libero arbitrio in fine. Unde stul-
tus est ociosus qui non declinat
vitanda: Stultior qui non colli-
git merita nec desiderat appeten-
da. Stultissimus qui cumulat si-
bi supplicia. **I**tem ociositas est
anime quo ad suam potestativam
eneruatua: et in desidiam resolu-
tiva. Ut enim dicitur. Gal. ii. viii. c. viii.
Est ocium quo evanescit virtus:
et aliud quo recreatur. Alterum est
inhertibus vitandum: aliud stre-
nuis appetendum. Illis: ne vita
ua eneruet extinguantur: his: ut tem-

pestiva laborum remissione: ad
laborandum vegetiores fiat. **I**dem
li. vii. c. ii. Minima quies resolvit in
desidiam. Nam est ocium desi-
die: et ocium cogitationis. ait Au-
gustinus de vera religione. c. vii. Unde dominus
querit de ociosis. Ecce. xvi. Nec
fuit iniquitas Sodomelaturitas
panis et ocium: etc. **I**tem ociosi-
tas est anime quo ad suam affe-
ctivam maculativa: et bonorum eva-
cuiativa: et distractiva. Unde Ethni-
cus. l. Ovidius. Lethis ut igna-
ui corrumpit ocia corpus. Et vi-
cium capiunt non moveantur aque.
Et Lucanus. Mariam dant ocia
mentem. **I**tem ociositas est anime
quo ad suam memorativam: siue
vim considerativam: vel ingenij
um: hebetativa: quia est rubigo anime
ait Seneca. epistola. cxxii. di. quod oci-
um quasi rubigo ingenij. facultatem
siccat. Et Alexander. neque super
bibliam. Est ocium desidie: et ocium
vacationis. Sequitur. Torporis
desidie ingenij nobilitas degene-
rat: obnubilatur splendor: hebe-
tatur acumen. Et ponit exemplum
Ferrum rubiginem ducit. scilicet quod oci-
um: et vitis non purata in lambrus-
cam silvescit. Et Seneca. li. de pro-
videntia. Languent per inertiā
saginata. Et Bernardus. epistola. lxxxi.
ad fratres de monte. Summa me-
tis malitia ocium inheret. Sequi-
tur. Ocium est quod vel nullam
habet utilitatem: vel utilitatis in-
tentionem: Ideo increpando ait

L dñs ociosus. Quid hic statia to
ta die ociosi? *Matth. xx.* *¶* Itē
ociositas est bonorū acquiritorū
consumptiua. ait *Hiero. epistola*
lxxxvij. Nihil ocio deteri⁹: quod
non solum non acquirit noua: s3
etiam parua consumit. Sancte vi
te ratio processu gaudet 7 crescit:
cessatione torpet 7 deficit. Sequi
tur. Tam diu non labimur retro
q̄ diu ad priora contendim⁹. Et
ubi stare descendimus: nost⁹ q3
nō progredi: s3 reuerti ē. *¶* Itē
ociositas est discursuum inutiliū
occasionatiua. 7 verborum inuti
lium multiplicatiua. *i. Th. v.* de
viduis adolescētulis. Volūt ocio
se discurre: domos circuire: nō
solū ociose sed verbose: 7 curiose
¶ Item ociositas est Sathane
ad hostium cordis introductiua
Hiero. epistola. lxxij. Fac semper
aliquid boni operis: vt te dyabo
lus occupatum inueniat. Et *Cri
so sup. Jo. Omel. vij.* Per ope
ra impeditur introitus dyaboli.
Item *Aug. iij. de ci. c. viij. dic. q.*
q̄to minus hominem occupatū
inueniunt: tanto magis ipsi. s. de
mones occupant. Unde *Cassia
nus. li. col. ante fi.* Nec est senten
tia patrum operantez monachū
vno demone pulsari: ociosum:
N innumeris spiritibus deuastari.
Matth. xij. De septem spiritibus
nequioribus. Inueniat eam sco
pis mundatam: 7 vadit 7 assumit
septem alios spiritus nequiores

se. *zc. ¶* Itē igitur considerationi
bus 7 multis alijs: cauēda ē ocio
sitas. Unde *Ver. ij. ad Eugeniū*
In ocio cauendum est ocium: su
gienda proinde ociositas mater
nugarum: nouerca virtutum. Et
Sen. lib. de clementia. Emollit
ocium vires sicut rubigo ferrum
Et post. *fax imota torpet: ignem*
exagitata restituit. Et vt breuiter
concludat: ociositas facit: hoīem
non viuere debito modo viuēdi.
ait *Sen. epistola. lvij.* Ociosus
non sibi viuit: sed quod turpissi
mum est ventri 7 somno. Seq̄.
Ille non viuit qui nemini viuit.
7 q3 ociosus non viuit ad suā nec
alterius vtilitatem: ideo quasi nō
viuit vero modo viuendi. Quia
homo ad laborem nascit. *Job. v.*
Qui ergo non laborat labore hu
mano: non viuit vt homo. *Ecc.*
ultimo. Deum time: 7 mandata
eius obserua: hoc est enī omnis
homo. *¶* Ubi *Aug. xx. de ci. c. iij.*
Quicumq3 enim est hoc: est cu
stos mandatorum dei. quoniam
qui hoc non est: nihil est. Et quā
ociosus nec deum timet: nec mā
data eius obseruat: ideo non vi
uit vero modo viuendi. *¶* Ca
uenda igitur ociositas tum rōe
considerationis descripti tempo
ris: vt habitum est: tum ratione
necessarie pparationis ad mortē
7 eiusdem mortis subitationis. p
ut dicit *Saluator Matth. xxij.*
Nescitis qua hora dominus vē
-

turus est. Sen. epist. xiiij. Omnis dies ordinandus tanquam consumet

Q Item cauenda est ratione pernitiositatis ut dictum est. Iam antiqui magnates et militantes multum cauebant otium: quia multum obest: eoque resoluunt in desidiam et lasciuiam. Ideo Scipio nolebat carthaginensem emulā Romam dirui sed contradicebat Catoni decernenti: ut dirueret: timens infirmis animis hostem securitatem: putat dicit Augustinus. i. de ci. c. xxx. Quod per

R ex euentus: quia illa diruta: Romani resoluti sunt in desidiam. lasciuia et discordiam ciuilem: prout dicit ibi: Unde et de Troia dicit Virgilius. Inuadunt urbem somno vi neque sepultam. Et Ethnicus. Queritur Begipus quare sit factus adulter: In promptu causa est: desidio sus erat. An Hannibal dux Carthaginensium: de nocte surgere solitus non requiescebat antenotem: crepusculo autem: socios ad cenam vocabat. ait Polybius. li. v. c. vij. Et enim ait Augustinus. epist. v. Loquens de Roma recitans verba

S Buvialis dicit. Seruabat castas humilis fortuna latinas. Quondam nec vicis contingi parua sinebat Tecta labor: somni que breues et vellere tusco. Vexate dure que manus et proximus urbi. Hannibal: et stantes collina turre mariti. Et post. Nunc patimur longepacis. dāna: seuior armis. Luxuria incumbit: victamque vlcisci

tur urbem. Nullum crimē abest facinusque libidinis ex quo. Pau pertas romana perijt etc. Item philosophi studentes: summe cauebant ociositatem: et laborioso sapientie studio indulgebant. Ait Galenus. li. vij. c. vij. Otium industrie et studio maxime contrarium videtur. Obnubilat enim intellectum et quasi rubiginat memoriam et ingenium: ut dictum est. Ideo ait sapientia diuina ecc. vi. Quasi is qui arat et qui seminat accede ad illam. et c. vi. Colluctata est anima mea in illa. Et prouer. ij. Si quesieris eam quasi pecuniam: sicut thesaurum effoderis: tunc intelliges timorem domini: et scientiam dei inuenies. Et enim dicit Hugo in didascal. Apud antiquos quatuor portabant lecticā philologie. scilicet philosophos et nepos. i. amor et labor et phillemia et agremia. i. cura et vigilia In amore est ut agas: in labore ut perficias: in cura ut pvideas: in vigilia ut attendas: ait ibidem. Item vulgares homines et laborantes: summe cauere debent otium: eo quod enervat virtutem et potentiam: ut dictum est. Unde et Ade dictum est post peccatum In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et prime thesa. iij. Qui non laborat non manducet. Sed et laborantibus dicitur in ps. Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es. etc. Unde Crisostomus super Jo. omel. xxvi. puer

T

V

X

si facti sumus ab ocio. Sequitur.
Non laborare: nos corrumpere
 assuevit. Et val. li. vij. c. ij. dicit: ne
 gotium populo Romano: meli⁹
 q̄ ocium cōmuti. Mouit enī im-
 pia mens a cognitione rerum ad
 virtutem capescendā resolui. Se-
 quitur. Negotium nomine ori-
 dum: moles nostre ciuitatis i sta-
 tu suo continuit. Blande appella-
 tionis quies plurimis vitis resp-
 sit. **I**ō Auicene. iij. phie. Spor-
 tet ordiāre ciuitatē in tres partes
 In dispositores: mistros. et legis-
 peritos: Et in q̄libet horū ordine
 tur prelati aliq̄s. et nullas sit in
 ciuitate inutilis. Sed ab vnoquo-
 q̄ pueniat utilitas. **E**t itē religio-
 si et cōtemplatiui sūme cauere d-
 bent ociositātē eoq̄ resoluit i tē-
 pore et in heritiaz Ber. vbi. s. In
 ocio cauedū ē ocium. **I**ō Ambro.
 iij. de offi. c. l. di. q̄ Scipio nō mi-
 nus erat negociosus cū solus erat
 Et Moyses cū taceret: clama-
 bat: cū ociosus staret prelabatur
 An et in silēio loquebat: et i ocio
 operabat. Exo. xiiij. et xvi. **I**ō de
 aia cōtemplatiua dī puer. ultimo
 Panē ociosa nō comedit. i. refe-
 ctionē celice ptemplatiōis: absq̄
 virtuoso opere nō gustauit. An i
 vitis patrū. li. ij. c. xij. titulo q̄ orā-
 dū est sine intermissione: dī non
 esse talē laborē: qualē orare deum
 Quia ois alius labor h̄z aliquam
 quietem: oīo vō vsq̄ ad vltimā
 exalationē: opus h̄z magni certa

minia. An Cassianus in collatio.
 vbi. s. dicit de abbate Paulo: q̄
 cū in orto modico moraret et ha-
 beret sufficientiā: collecti palmaz
 folijs: quotidianam pensam a se
 exigebat ad ocium cauendum: et
 in fine anni concremabat: pbās
 sine opere manuum: nec in loco
 posse perdurare monachū: nec
 ad perfectionis culmen posse cō-
 scendere. **E**t Cum ergo omni sta-
 tu hominum: ocium cauendū
 sit vt preteractum est: caueant eccle-
 siastici ociosi: ne inueniantur ex-
 tra debitum statum et ordinez: s̄
 quos Ber. iij. ad Eugenium in-
 fi. Quid sibi vult: q̄ clerici aliū
 eē: et aliud videri volunt: Mēpe:
 habitu: milites: questu: clericos:
 actu: neutrum exhibent. Nō. n.
 pugnant vt milites: non euange-
 lizant vt clerici. Cuius ergo ordi-
 nis sunt: Cum vtriusq̄ esse cupi-
 unt: vtrunq̄ deserunt: vtrūq̄ cō-
 fundunt: vnusquisq̄ autem i or-
 dine suo resurget. i. cor. xv. Isti
 in quo? An non qui sine ordine
 peccauerunt: sipe ordine phibūt
 Sed credo ibi ordinandos: vbi
 nullus ordo sed sempitern⁹ ho-
 roz inhabitat. Job. x.

Et Capitulum tertium. De inuti-
 lium occupationum infructuo-
 sitate.

Consequenter videndū
 q̄ non solum tempore
 diuinitus cōcesso abutū-
 turq̄ desidiosa ociositate torpēt
 sed etiā:

D sed etiam qui in fructuosis occupationibus et laboribus inutilibus fatigatur. unde Hieronymus. epistola. lxxvij. Non sufficit animalis otiosum: si quis fuerit a bonis. scilicet otiosus. Et post occupandus est bonis rebus ingenium et sancte conversationis versus altius inserendus et Augustinus. epistola. lxxij. aliquid est quod tibi dicere curavi: ut curis exueremur inanibus: et indueremur utilibus. Unde occupatio in rebus superuacuis: est vite diminutiva: ait Seneca de breuitate vite. Nichil melius est hominis occupatione vivere: et nullius rei difficilius est scientia scilicet quam vivere. Nam vivere: tota vita discendum est. Et quod mirabilius est: tota vita discendum est mori. unde et maximi viri usque ad extremam etatem egerunt: ut vivere scirent. Sequitur. Eius vita longissima est: quod quantumque potuit totum sibi vacauit. Nichil inde occultum fuit. His vero scilicet occupatis necesse est defuisse: ex quorum vita multum populus tulit. Et ponit exemplum bonum. Non est quod quod propter causas aut rugas pures diuixisse: sicut non putas multum nauigasse: quod tempestas a portu huc illucque tulit. Non multum nauigauit: sed multum iactatus est. Sic est de homine occupato. Non enim diu vixit: quod scilicet non sibi vacauit sed diu fuit. ubi enumerat de hiis qui sibi auferunt vi-

tam dicens. Quod vanus dolor: stultitia: auida cupiditas: blanda conuersatio abstulerunt: quod exiguum tibi de tua relictum sit intelliges scilicet cum consideraueris: et scies: te immaturum mori. Ex hoc patet fatuitas occupatorum in rebus superuacuis. Et ibidem homines predia sua occupari a nullo patiuntur: et propter illa ad arma discurrunt: sed in vitam suam incedunt alios sinunt: imo et possessores inducunt. Nemo inuenitur qui pecuniam suam diuidere velit. vitas unusquisque quam multis distribuit. restricti sunt in continendo patrimoniū. ut autem ad iacturam temporis ventum est: profugalisissimi sunt in eo: cuius minus honesta avaritia est. Et exemplificat de homine centum annorum: cum ad computationem sue etatis reuocatur considerans quantum ei lis uxoris seruorum cohabitatio: per orbem discursio: quantum morbi sibi attulerunt. quantum sine usu iacuit: videbit: pauciores se habere: quam cui inerat. Ideo tales multum falluntur: quod res omni thesauro preciosissima et incomparabilis scilicet temporis: vilissima estimat. Nemo enim estimat tempus: cuius penitus nullum est precium: ait ibi. et vitatur eo laxius: quam gratuitis. Ideo tales sunt prodigi de re preciosissima: cum tamen esset parcissime dispensanda. ait ibi. Non acceptimus breuem vitam: sed fecimus

G

H

nec inopes ei⁹: sed pdigi sumus
 Et ponit exemplū. Sicut ample
 opes si ad malū dñm perueniūt
 momento dissipant: si vō bono
 custodi modice tradite sunt: vñ
 crescunt. Ita etas nostra bene di
 sponēti multū paret: et vita si vñ
 scias: lōga est. Sed aliū tenet in
 satiabilis auaritia: aliū in supua
 cuis laborib⁹ sedulitas. Ali⁹ vñ
 madet: ali⁹ in pertia torpet. et sic d
 alijs. Ideo exigua pars vite est
 qua viuim⁹: et omne spatiū: non
 vita sed tempus est. Et ad literā
 si qd solerter cogiter qñ sibi eri
 pit de vita sua: somni prolixitas
 comestationum: et potationuz su
 perfluarum diuturnitas: inutiliū
 occupationū inumerositas: ocio
 sitatū desidiositas pfabulationū
 inaniam vanitas: et internarum
 meditationū varietas: luculēter
 videbit: qd modico tempore viuit
 eo modo qd debet: qz nō ad suaz
 vilitatem: vel ad agreganda me
 rita viuit. Sen. vbi. s. Exiguū
 tempus habem⁹: sed multū pdi
 mus. Et eplā prima. Quedā tē
 pora nobis eripiunt. quedā sub
 ducuntur: quedā effluūt. Tur
 pissima tñ iactura que per negli
 gentiaz fit. Sequit. Magna ps
 lam preterijt. Quicquid etatis re
 tro est mors tenet: dñi differē vita
 trāscurit. Et post oia: aliena sunt
 temp⁹ tantuz nostrū est. Sequit
 Quanta stultitia mortalium: vt
 vsqz minūta vilissima: et irrega

bilis sibi putari patiant. Memo
 enim indicat: se quicqz debere q
 tps accipit. Et tamē vt ait Sene.
 de breuitate vite: id debet seruari
 diligentius quod nesciat quis qñ
 deficiat: sicut tempus. Id aliorū
 iactura tolerabilis: non sic de tē
 pore: qz nemo ānos restituet: ait
 ibidem. Et epistola. 50. Si mul
 tū superesset etatis: parce dispen
 sandū erat: qñto min⁹: qz vir suf
 ficit necessarijs. Hunc autē qd de
 mentia est superuacua discere in
 tanta temporis breuitate: Ideo
 eph. v. Videte quō cauteambu
 letis: non quasi insipientes: sed
 vt sapientes redimentes tps. 7c.
 Magna fatuitas querentiū ma
 gnopere rez viliū recuperationē
 et non querentiū temporis perdi
 ti redemptionem: cū tamen na
 tura dedit nobis tempus nō ad
 perdendū: ait Sen. epistola. cir.
 Non dedit nobis natura temp⁹
 vt aliquid ex eo vacet perdere.
 Et vide diligentissime: lqz multa
 pereant. Aliud valūdo abstulit
 aliud negotia. vitam nobiscum
 somnas diuidit. Et hoc tempore
 tam angusto: tāqz rapido et nos
 auferente: qd iuuat: maiorē ptē
 in vanū mittere: Et ex dictis pa
 tet: qd occupationes inutiles sunt
 religiosi maxime precauende:
 qd sunt mētis p̄turbatiue. ait Se
 neca. iij. de ira. Quemadmoduz
 per frequentia vrbis loca in mul
 tos incurrandum est: et aliqñ ab

M

N

illis retineri: et luto spargi necesse est: ita et vago homini: multa impedimenta: et multe querele incidunt. **I**oh. Luc. x. **M**artha Martha sollicita es. et c.

O Item sunt diuine cognitionis impedimenta. **I**oh. iij. Nonne quicui: et c. **I**bi mora. v. Nequaquam mens ad superna attollit: si curarum multitudine occupat. **I**oh. xxxiij. Per somnum in visione nocturna. **I**bi moral. xxiij. Cum mens ab actionibus sopitur: tunc plenius: mandatorum dei pondus agnoscit. Sequitur.

Neque enim homo diuisus ad utraque sufficit. Et **G**reg. super **E**cceh. li. ij. omel. i. Anima quanto circa terrenam angitur: tanto in his que sunt celestia minus videt: eo quod curis suis ex se ducit: et sic ad videnda celestia minus valet: quia diuisa. ubi ponit exemplum bonum de fluuio: quando cum ad multos riuos diuidit: ab aluo desiccatur. **I**oh. xxxix. **N**on quid nosse ipsius prius hybici. **I**bi moral. xxx. Quo extra se spargi per disciplinam mens non potest: eo supra se intendere perfectus potest.

Et ponit exempla bona: in altis crescere arbor que per ramos diffunditur prohibet. Et cum riuos fontis obstruimus: fluentia ad superiora surgere prouocamus. Sic intentioni anime: si exterior euagatio clauditur: secessus interior aperitur. **I**tem sunt cognitionis proprie exclusiue. **I**oh. xxxiij. Neque in hominis potestate est: ut ad

deum veniat. **I**bi moral. xxv. In his visibilibus cor nostrum spargitur: et quid de se intrinsecus agit obliuiscitur. **I**oh. xxxv. Suspice celum: et intueri. **I**bi moral. xxvi. Sparsis foris mentibus: ad seipsas redire difficile est. **I**tem sunt cordis ut sepius in culpam impulsue. **I**oh. xxvi. Ecce gigantes genuit sub aquis. **I**bi moral. xvij. Ipsa occupatio secularium dignitatum facilius vitis tanto premittitur quanto maioribus curis grauatur. **H**umanus enim animus deuolare peccata vitiam valeat vel quietus. **E**cce. xi. ne in multis sint acus tui. vnde etiam a bonis occupationibus antiqui magnates abstinerunt: ut patet de **D**iocletiano et **M**aximiano: qui dimisso imperio: vitam priuatam elegerunt prout legitur hystorie tripartite libro. ij. c. iij. **I**tem antiqui philosophi et sapientes: a talibus abstinnerunt ut patet in libris eorum. vnde **S**ocrates: cum ab eo quereret: quare non in forensibus negotiis versaretur respondit. Que locus hic calet: ego nescio: et que ego calco id est sapio: locus hic nescit. **E**go enim contemno que aulici ambiunt: et que ego ambio illi contemnunt: prout legitur in prologo **P**olicrati. Sed libro saturnaliu. c. i. dicitur: quod fuit **S**ocrates grecus orator qui consimiliter respondit. Petentibus enim in conuiuio: ut aliquid de fonte elo-

D 2

quēte proponeret: ait. Quod locus hic et tempus exigūt ego non calleo. Que autē ego calleo: nec loco sunt apta nec temporis: nouerant enim philosophi: occupatio nes impediri uas esse sapientie et veritūdi: ideo se ab illis elongauerunt: et quieti vacauerūt. p. ut patet in gestis eorum. An scriptura dicit. Tempore vacuitatis scribe sapientiam: et qui minorat actu percipiet illam. Job. xxviii. Sapientia ubi inuenitur: Sequitur. Mare loquit: non est mecum Ibi mor. xxiiij. Quid maris nomine nisi secularium mentium inquietudo signatur? Et p. nullus eam scilicet sapientiam plene recipit: nisi qui se abstinere ab operationum carnalium fluctuatione contendit. Qualiter autē sancti patres fugerunt ad solitudines et elongauerunt se a mundanis occupationibus patet in uitis patrum: et libro qui dicitur paradysus: et vij. collationum col. prima de fabula Bacharij de quodam tonsore: qui pro ternis denariis quemlibet detundebat: et sic pua mercede in acquirendo sufficēter sibi providebat: et cum hoc: cētum denarios marsupio inferrebat scilicet in spatio temporis. audiens autē: q. in alia ciuitate quilibet dabat solidū vnu p. tione illuc iuit. Abi cum quolibet die multos denarios lucraret: omnes expendebat: quia forte ibi

caristia. Quod ille cogitans: ait intra se: melius esse redire ad ciuitatem ubi ex tenui questu: completa corporis necessitate: exuberantia quotidiana crescebat: q. ymaginariū habere questū solidorū: ubi nihil exupabat. Sic ait Bacharius meli⁹ est: tenuē solitudinis fructum tenere: ubi nulle cure q. lucra magna affectare: que mundane cōuersationis quotidianis defectibus cōsumuntur. q. enī difficile est varijs occupationibus indulgere: et non pati dispendium vel in puritate orationis: vel in tranquillitate contemplationis: vel in veritate locutionis: vel in perfectione operationis. bene nouerunt in talibus experti. Et q. mli decipiuntur in occupationib⁹: estimantes viles q. sunt nocive: notādū: q. est distrahi occupationib⁹: et sic ammittere temp⁹ dupliciter. Interi⁹ scilicet. Et exteri⁹. Interi⁹ tripliciter. Quando. sc. cor occupat. Vel vāis memoracionib⁹ de preteritis. Vel fastidiosis meditationibus: et auidis affectionib⁹ circa pñtia. Vel fluctuosis tumorib⁹ de futuris. Job. iij. Qui edificant sibi solitudines. Ibi mor. iij. Bens quasi quendam populū patit: q. insolenti cogitationū tumultu vastat. Et exemplificat de tumultibus cogitationum: quibus varia hominū genera occupant. Unde b

quarta dicit. Cōsilia multiplicāt:
 et mentis sinum: cogitationū im-
 mēsitatib⁹ lat⁹ expandunt: in q̄
 rum persona iob. viij. Cogitatio-
 nes succedūt mihi: et mens mea
 in diuersa rapit. Ideo Hier. iij.
 vsq; quo noxiē morabunt in te
 cogitationes: vt enim ait Sene.
 epistola. lix. Nichil valet silentiū
 religionis: si affectus fremunt.
A Contra has occupationes re-
 mediū est: cor prout possibile est
 a talib⁹ absoluerē. Ecc. xxx. Con-
 grega cor tuū in sanctitate: et con-
 tine. et ipsum cor diligenti scruti-
 nio discutere: et a talib⁹ puluerib⁹
 mūdare et scopare procura. ps.
 Meditatus sum nocte cū corde
 meo: et exercitabar et scopebā spi-
 ritū meū. et idez cor ad deū diri-
 gere: et simplicare. Sap. i. i sim-
 plicitate cordis q̄rre illū Job. v.
 Monne silui. Ibi mor. v. Silere
 est a terrenorū desiderijs cor re-
 stringere. **B** Ad hūmōi occupa-
 tionū exclusionem fuit sanctorū
 patrū studiū. Ideo se a mūdania
 tumultib⁹ elongabant viuentes i
 solitudinib⁹: et vacantes celestib⁹
 prout legi in vitis eorū. Job.
 v. Qui edificant sibi solitudines
 ibi mor. Solitudines edifi-
 care est: a secreto cordis: terreno
 rū tumultib⁹ expellere: et vna inten-
 tione eterne patrie in amorē ge-
 tis intime anhelare. Trenorū. iij.
 Sedebit solitari⁹ et tacebit. Sen.
 epistola. vij. Auarior redeo: am-

bitiosior: luxuriosior: crudelior: et
 humanior: qz inter homines fui
 et idem. Nichil dānosius bōis mori-
 bus: q̄ in spect. oculis residere: qz
 tūc facili⁹ vitia subrepūt. Sequit
 En⁹ mihi p pplo est. Unde hīs
 occupari ē temp⁹ ammittere. iō
 cauendū ab eis. **C** Item exteri⁹
 inutiliter occupari est quadrupl
 citer scilz. **C** Vel in vana curiosi-
 tate studior. **C** Vel in varia flu-
 xibilitate multiloquior. **C** Vel i
 numerosa diuersitate discursita-
 tionū. **C** Vel in multitudine se-
 cularium negotiationū. **C** Sūt
 enim aliq vane et curiose studen-
 tes scilicet in eis q̄ non conferūt
 ad salutem. Aug. x. de trini. c. ij.
 Curiosus est: q̄ non ob aliquam
 causam notat: sed solo amore ra-
 pit incognita cognoscendi. et in h
 difert a studioso: qz vt ait idez d
 vilitate credendi: curiositas est
 cupiditas cognoscendi ea que
 nihil ad se attinent: studiosus vo
 ea que ad animum nutriendū li-
 beraliter et ordinabiliter pertinet
 intentissime requirit. Unde d sic
 studentibus ps. Corrupti sunt: et
 abhominabiles facti sunt in stu-
 dijs suis. et. Ber. de gradib⁹ su-
 perbie in principio. Prim⁹ sup-
 bie gradus ē: curiositas. Sequit.
 Si videris monachū euagari:
 caput erectū aures portare suspē-
 sas: et. curiosus cognoscas. et p.
 Qui seipm ignorat: foras mittit:
 vt pedes pascat. in pedis enī pa-
 10 3

C

D

E

scendia scilicet in moribus ordi-
natis se curiosus occupat. **E**t
hac curiositate nobiles philoso-
phi precauebant. Sicut Socra-
tes qui totam philosophiam ad
mores corrigendos componen-
dosq; reflexit: ait Aug. viij. de ci.
c. iij. **P**lato elegit Academiam
ad studiū: q̄ frequenti terremo-
tu concutiebatur: ut timore: discipli-
a libidine continerent: ait **P**ap.
F unde Academia: tristitia popu-
li interpretatur. **E**t erat villa distans
vno miliario ab Athenis. Unde
et philosophia fm eundem: put-
dicit Isaac in distinctionibus est
tediū: cura: et sollicitudo moris.
Qualiter etiam sancti patres
occupationes vani studij exclus-
erunt: et ad cognoscendū deum: et
seipsos studuerunt: et ad implēda
opere que audiebant aure: labo-
rauerunt: patet in vitis eorū. **N**o-
uerant enim scriptum. estote fac-
tores verbi et non auditores tñi.
Iac. primo. et factores legis: iusti
sunt apud deum non auditores.
Añ de abbate **P**ambo. ix. histo-
rie tripartite dicitur: q̄ cum esset
sine literis accessit ad quendam
ut doceret. Qui cum audisset ver-
sum illum: dixi custodiam vias
tuas ut non delinquam et lingua
mea: non est passus audire secū-
dum verbum: dicens intra se. **S**i
potero opere hoc implere sufficit
mihi hic versus tantum. **Q**ue-
z cuius qui versus sibi tradiderat

culparet: cur per sex mēses ad eū
non redisset: respondit. **Q**uia ver-
sum illum adhuc opere non im-
pleui. **P**ostea v̄o: cū supuixisset
plurimis anis: requisitus an ver-
sum illud adhuc impleisset: respō-
dit. **Q**uadraginta nouem an-
nis vixi et adhuc vix implere pre-
ualui. **S**ed econtra est hodie de
studentibus. **U**nde **S**ene. episto-
la. cvi. **Q**uemadmodum omnium
rerum sic litterarum intempata
laboramus. non enim vite: sed
scole discimus. **E**t ite multi oc-
cupantur in varia fluxibilitate
multiloquiorum. **J**ob. vi. **A**d in-
crepandum: eloquia concinnatis
et in ventum verba proferitis. ibi.
mor. vij. in ventum verba proferre
est: ociosa dicere. **S**equit. **Q**ui-
busdam se ruine gradibus desi-
diosa mens in foue elapsam im-
pellit. **N**am dum ociosa cauere
negligimus: ad noxia puenim⁹.
Prouer. xvij. **Q**ui demittit aquas
caput est iurgiorum. **I**bi **G**reg.
aquam demittere est linguas in
fluxum eloquij relaxare. **E**t post.
Quot enim superuacuis rebus
mens a censura silentij dissipat.
quasi tot rivus extra se ducitur:
q̄ per multiloquium exteri⁹ spar-
sa: vim intime cōsiderationis p-
dit. **N**ec redire interi⁹ ad sui cō-
gnitionem sufficit: et sic hostibus
se exponit puer. xxij. **S**icut vrba
patens: et absq; mitorum ambi-
tu: vir qui non potest in loquen-

H

I

K

N

O

do cohibere spiritum suum. Ibi
 Gregori⁹. Qui murum silentij
 non habet: patet inimici iaculis
 ciuitas mentij. Quā tanto sine la-
 bore hostis superat: q̄to ipsa cō-
 tra se per multiloquium pugnat.
 Idem dicit. ij. pastoral. c. xv. Et
 ad cohibitionem huiusmodi oc-
 cupationis in multiloquio stude-
 bant philosophi. Sicut Picta-
 goras qui discipulis suis vltim lo-
 quendi per quinquennium inhi-
 bebat: ait Ambrosius primo de
 offi. 7 Seneca epistola. lv. An
 Ambrosius. Tacere nosce: q̄ lo-
 qui difficilius. Scio enī plures
 plus loqui cum tacere nesciāt. et
 tamen sapiens qui tacere nouit:
 quia vt loquatur multa conside-
 rat scilicet quid: cur: vbi: quādo:
 dicat: ait ibi. Vbi ponit exempla.
 Si non cohercetur ripis suis: ci-
 to lutus colligit amnis exundās.
 Habet enim habenas suas men-
 tis sobrietas. Raue⁹ aduersarij
 sermo noster est: vt min⁹ ipse ad-
 uersetur. Quod enim loquimur
 excipit inimicus: 7 quasi gladio
 nostro nos vulnerat. ex vbi. n.
 tuis cōdemnaberis: 7 ex verbis
 tuis iustificaberis. Qualiter
 autem sancti patres studebāt ad
 huiusmodi cohibitionem: patet
 in vitis patrum libro. ij. c. de con-
 tinentia. vbi dicit: q̄ abbas Aga-
 thon portauit per triennium lapi-
 dem in ore: vt disceret taciturni-
 tate. 7. c. de discreuione: ait senex

Si non tenueris linguam tuam
 quocunq; perrexeris nō eris pe-
 regrinus. Item occupantur
 multi inutiliter amittēdo tem-
 pus innumerosa diuersitate dis-
 cursationum. Dicere. xiiij. c. hec
 dicit dominus populo qui dilexit
 mouere pedes suos: 7 n̄ quieuit 7
 domino non placuit. 7 hoc. quia
 mulier vaga idest cōcupiscentia
 trahit eos post cōcupiscentia sua
 prouer. vij. Considero vecordes
 iuuenem: qui transit per plateas
 Sequitur. Ecce mulier garula:
 7 vaga: quiescit impatiens: nō va-
 lens in domo consistere pedib⁹:
 nūc foris: nunc in plateis. 7c. An
 de signum est in religiosis nolen-
 tibus quiescere sed per mundum
 euagari pro leuibus causis 7 in-
 utilibus: q̄ a suis concupiscentijs
 stimulantur 7 trahuntur: 7 q̄ nō
 sunt stabiliti firmiter i amor illi⁹
 veri bōi: qd̄ est necessariū. Max
 abdicatiōe pcupiscentie 7 appetit⁹
 extertorum erit aīa quiesca. Job.
 xxvij. Mare loquit: nō ē in me
 ibi mor. Quid in hac vita
 laboriosius q̄ terrenis desiderijs
 estuare? Et quid querius q̄ nihil
 huius mundi appetere? Bath.
 xi. Tollite iugum meū super vos
 Sequit. Et inuenietis requiē ani-
 mabus vestris. An 7 ad quietē
 habendam ab huiusmodi discursi-
 bus principes etiam abstinebāt
 ait Sen. de breuitate vite: q̄ Dio-
 nysius Augustus: cui diu plura q̄

Rulli presterant: non desijt quietē
 precari: et vacationē a republica
 petere. **¶** **P**hi etiam studiose se
 a discursibus continebant. Sen.
 epistola. ij. Bonaz spem de te cō
 cipio: si non discurre: nec locorū
 mutationibus inquietaris. Egri
 animi est ista vagatio. **¶** **P**rimū
 argumentum compositae mentis
 estimo: posse consistere: et secum
 morari. Non enim proficit plan
 ta que sepe trāssert. **¶** **E**t epla. lxxi.
¶ **M**utare te loca: et de alio in aliū
 ire nolo. **¶** **P**rimū: quia tam frequēs
 mutatio: instabilis animi est. **¶** **C**o
 alescere ocio non potest: nisi desi
 it circūspicere et errare. **¶** **A**t aiū
 possis continere: corporis tibi su
 gam siste deinde plurima reme
 dia continuata proficiunt. **¶** **S**eqt.
¶ **Q**uotiens processeris: in ipso trā
 situ aliqua que renouent cupidi
 tates tuas tibi occurrēt. **¶** **E**t epla
 cvij. **¶** **N**ihil eque prodest quā quie
 scere: et minimū est. alijs loq. secū
 plurimum. **¶** **A**nde et Sen. elegan
 ter libru fecit de tranquillitate ani
 mi. **¶** **A**bi ait in principio. **¶** **A**d ocīū
 conuerto. **¶** **Q**uādmōdū pecori
 bus fatigatis velocior domū gres
 sus est: et inter parietes suos pla
 cet vitā cohercere sic et mihi ire
 placet ad quietē. **¶** **I**n fine quā ei
 dem libri ponit exemplū aliud.
¶ **Q**uemadmodum agros exhau
 rit nunquā intermissa fecunditas:
¶ **I**ta animorum impetus: assidu
 labor frāgit: et vires recipiūt pau
 latim resoluūt. s. quiete. **¶** **A**nde qui

disligūt huiusmodi discursus: vl
 cerosas habent aīas: aut ibi ponēt
 exemplū bonū. **¶** **A**t vlcera tactu
 gaudent: et sedam corporis scabi
 em delectat quicquid exasperat:
 non aliter dixerim his mentib⁹
 in quibus cupiditates velut ma
 la vlcera eruperunt: voluptati eē
 laborem verationemq. **¶** **Q**ua
 liter etiā sancti patres discursus
 fugiebant: et tranquille quieti stu
 debant: patet in vitis patruz li. ij.
 c. de quietā conuersatione. **¶** **A**rse
 nius enim audiuit vocem dicen
 tes sibi: **¶** **A**rseni fuge: tace. quiesce:
¶ **H**ec sunt radices non peccandi
¶ **E**t ibidem. **¶** **I**mperforabilis ma
 net a sagittis hostias: q amat quie
 tem. **¶** **Q**ui autem multitudini mi
 scet: crebra suscipit vulnera. **¶** **A**n
 de abbate **¶** **E**uagrio legitur in vi
 tis patrum. c. de continentia: q i
 cella viginti annis fuit: nec leua
 uit sursum oculos. vt tectū vide
 ret. **¶** **I**n collationibus quoq. pa
 trum legit d abbatē **¶** **A**ppollo: q
 cum ad eū venisset frater eius de
 precans vt eriret ad eleuandum
 bouem eius qui iacebat sub plu
 stro: respondit. **¶** **C**ur nō rogas fra
 trem tuum iuniorē: vt iuuēt te?
¶ **A**t ille. **¶** **Q**uomodo possem: de se
 pulcro euocare eū: qui ante ānos
 quīdecim obiit? **¶** **A**t ille. **¶** **A**n igno
 ras: ante viginti annos me mun
 do defunctū. et nulla posse de hu
 ius celle sepulcro que ad vite hu
 ius solatia spectēt tibi pferre: **¶** **X**
 enim nec breuissimi momentū in

dutus pro patris indulgit sepultu-
 ra. **B**ath. viij. que tamen hone-
 stius fiebat: **Q** ego ab intentione
 mortificationis accepto vel mo-
 dicum ad bonū extrahendū pa-
 tior relaxari. **U**nde ps: **Q**uiter sult
 quietus mente et corpore. **M**az et
 mortem fratris ante annos quin-
 decim et prope habitantis igno-
 rabat: et **Q** feruens fuerit conti-
 nuando quietem quam ceperat.
Ite multi occupantur amiten-
 do tempus inutiliter in multitu-
 dine secularium negotiorū: inge-
 rendo se et implicando in hūi
 absq; necessitate et utilitate: et faci-
 endo domū orōis. i. aiam suaz
 domū negotiatiois. **Jo.** viij. **N**o-
 lite facere domū patris mei domū
 negotiatiois. **D**iscursu. n. m. lū nūc
 ad palatia principū: nūc ad tēpla
 pōtificū: nūc ad fora mercatorū
 nūc ad spectacula vanitātū. **Q**ui-
 bus dicit **E**ge. xxviii. **I**n multitu-
 dine negotiationis tue repleta sūt
 interiora tua iniquitate: et peccasti
Et talibus autē negotiationib⁹: nō
 si quatenus cogit necessitas: vel
 pia utilitas debet se religiosus elō-
 gare: considerans illud quod ait
Bardochens. **H**ester. iij. q.
 non erat licitum indutū sacco: au-
 lam regis intrare. **U**nde **H**iero.
 epistola. xxiiij. **S**i officiū vis exhi-
 bere presbyteri. si episcopat⁹ te vlt
 opus vel honor delectant vine
 in vrbibus et castellis: et aliorum
 salutem: fac anime tue lucrū. **S**i

autem cupis esse quod diceris. i.
 monachus. i. solus: quid facis i
 vrbibus: que non sunt soloz ha-
 bitacula sed multorum? **S**equit.
Habet vnumquodq; propositū
 principes suos. **R**omani duces
 imitent **C**amillos: **S**abarios: **R**e-
 gulos: **S**cipiones. **P**hilosophi
 proponant sibi **P**ictagoras: **S**o-
 cratem: **P**latonem: **A**ristotellē:
Poete emulentur **H**omerum:
Virgilium: **T**errentiū: **H**istorici
Salustium **H**erodotum: **L**ini-
 um. **O**ratores **C**iciliam: **G**raciū
Demostenez: **T**uliū. **E**t vt ad no-
 stra veniamus tempora: epi et p
 sbyteri habeāt in exēplū aplos et
 aplicos viros: quorum honores
 possidentes: habere nitant et me-
 ritum. **N**os igit habeamus pro-
 positi nostri principes: **P**aulus.
Antonium: **I**ulianum: **H**ilario-
 nem: **B**acharium: et vt ad au-
 ctoritatem scripturarum redeaz:
 princeps noster est **M**elchior: no-
 ster **M**elchior: duces nostri filij
 prophetarum: qui in agris et soli-
 tudinibus habitabant: et faciebāt
 sibi tabernacula prope fluēta ior-
 danis. hec ille. **U**nde hic notan-
 dum q ob lucrum animarū cō-
 ceditur epis et presbyteris esse in
 vrbibus. **I**deaz epistola. xxiiij.
Interpretare vocabulum mona-
 chi. **Q**uod est nomen tuuz? **S**o-
 lus. **Q**uid facis i turba qui solus
 es? **I**deo **H**ugo i tractatu de. xij.
 abusionibus dicit. **S**exta abusio

est monachus curialis. Abi ait: Contingere solet: q̄ monachi curias frequentantes: causas audiunt: iudicia. perquirant: ad curias securiores recurrant: nec suas tm̄ sed aliorum causas defendunt. Amant decreta consiliorum: nō secreta misteriorum. decreta non psalmos rumināt. Sequit. Laudari appetunt: eoq̄ pro multis loquuntur. Sed monachus multum loquens multum displicet. Hoc etiaꝫ intelligendū est de oib⁹ religiosis: nisi q̄tum cogit necessitas v̄l pia utilitas. ¶ Quia liter autē sancti patres se ab huiusmodi elongabant p̄ in viis patrum. li. ii. c. de quiete conuersatione. Abi ait Antonius. Sicut pisces in sicco moriunt: ita monachi vagantes extra cellā: v̄l cū sc̄larib⁹ morātes: a getis p̄posito resoluuntur: Et ibidem d̄ tribus monachis fratribus: quorū vn⁹ elegit. litigantes pacificare: secūdus: infirmis ministrare: tercius in solitudine quiescere. Qui conuenientes: narrauerunt duo tribulationes suas et qui erat in solitudine. Qui ostendit eis aquam turbidam: ubi videre non poterant. vultus suos. Sed cum esset limpida facta: inspexerunt et viderunt sicut in speculo. Sic est inquit: qui in medio hominū consistit. Turbida enim mens nō videt peccata sua. Sed cū quieuerit maxime in solitudine: tunc de

licita sua conspicit. ¶ Consimile exemplū ponit Grego. sup. Ecce. li. ij. Daniel. xi. di. q̄ aqua concussa ymaginem aspicientis nō reddit. Cum autē non mouetur: tūc reddit. Sic est de anima. Et de huiusmodi occupationibus superfluis. Ecc. ij. Quid prodest homini de vniuerso labore suo: Lūcti dies eius: laboribus et erunt pleni sunt: nec per noctem mēte quiescit. Nonne hec vanitas? ¶ An Anselm⁹ de similitudinibus. Si militudo ē inter laborātes et molescentes. Quidam enī quicq̄d molit in saccum reponit. Quidā partem vnā reponit: aliam negligentia in flumiū cadere sinit. Quidam totum vento exponit. Ideo in vespera aliter erit eis: q̄a qdā totum colliget: quidam nihil: quidā partem. Sic d̄ laborantib⁹. Flumē est decursus seculi: mane nostra natiuitas: vent⁹ vanagloria: vespera mors: molendinū labor seculi. Sicut enim mola circūcirca ad eundem locū semper reuertit: sic labor noster anima singulis ad consimile principium reddit. et quidā sic laborantiū totam mercedem colligunt. quidā modicum: quidam nihil. Sic se occupantes. in laborib⁹ inutilib⁹ tempus perdunt. Sap. iij. Vanus est spes eorū et labor sine fructu. Ideo Ecc. v. Non auferit secum de labore suo. prouer. v. Ne des alienis honorem tuum: et annos

D

E

G

H

tuos crudeli. Sequitur. Ne labores tui sint in domo aliena.

¶ Capitulum quartum. De occupationibus que videtur bone de ordine.

Alij enim sunt qui se occupant in bonis loquendo de bonis que dicunt

F bona: quod de genere bonorum: et tamen quod illa bona deordinant perdunt tempus sic laborando: saltem quo ad retributionem eternam. Quod contingit septem modis. ¶ Vel propter prauitatem: et culpam operantis. Gen. iii. Caym offerebat de fructibus terre munera domino. Et tamen sequitur: quod ad munera eius dominus non respexit: sed ad munera Abel. Abi Grego. mor. xxiij. Ex dantis corde id quod datur accipitur. Ideo prius dicit. Respexit ad Abel: deinde ad munera. Non enim Abel ex muneribus sed ex Abel munera placuerunt. Ad Caym vero vel eius munera non respexit. quod scilicet ipse displicuit. Isay. i. Cum multiplicaueritis orationes vestras: non exaudiam te. Sequitur enim causa. ¶ Panemque vestre sanguine plene sunt. ¶ Item occupationes et labores deordinantur: et a mercede frustrantur ratione vanitatis anime mouentis ad operandum. Sicut cum quis operatur bona que sunt de genere bonorum: vanagloria mouente. Mat. vi. Attendite: ne iustitiam vestram faciat coram hominibus. et alioquin

mercedem non habebitis Ipsa enim vanagloria: de bono facit malum. Sicut cum datur elemosina propter vanam gloriam. ait Augu. contra Faustum. iiii. Et qui sic operantur tempus perdunt: quia premio frustrantur: sicut Virgines fatue. Math. xxv. ¶ Item deordinant occupationes laborum ob arrogantiam et iactantiam cordis ipsius operantis: ut patet de phariseo Luc. xxiij. qui dicebat. Ieiunabo bis in sabbato. et c. Sed fructu suo frustratus ob iactantiam cordis. Job. xxxix. Iustitia indutus sum. Abi boni Grego. de phariseo isto mor. xxiij. Quot labores uno percussus vitio ceciderunt. Quanta bona unius culpe gladio sunt perempta. Unde magnopere oportet et bona spargere: et nos ab eis caute in cogitatione custodire: ne si mentem eleuent: bona non sint: dum non auctori sed elationi militant. An. i. Math. vi. Eleazar elephantes feriens qui sub illo occubuit: significat quod arrogantia de culpa quam superat eleuat. ait ibi. Job. xxiij. Et video: spiritus est in hominibus. Ibi mor. xxiij. Dicit Gregorius de dicto phariseo: quod absque iustificatione descendit: quod bonorum operum sibi merita tribuens se pretulit publicano: Et ibi de quattuor speciebus iactantie siue arrogantie. ¶ Quorum prima est: dum bonum a seipso habere estimant. ¶ Secundum

I

K

lo meritis esse credit. **T**ertia cum se iactant habere quod non habent. **Q**uarta cum despectu ceteris: singulariter videri appetunt: quod non sunt: De quibus exemplificat bene. **I**tem deordinantur et a mercede frustrantur ex deordinatione intentionis dirigentis que qualitat operat: Ambrosio. i. de officiis. Affectus nomen imponit operi. Et Augustinus. epistola. xxxviii. Ipsa intentio diuersificat eadem opera in diuersis. **A**bi ponit exemplum de deo patre qui tradidit filium et de filio qui tradidit semetipsum et de iuda qui tradidit ipsum dei filium. Idem epistola. iiii. contra Iulianum. Noueris non officiis sed finibus a vitiis discernendas esse virtutes. **A**nde non solum quod bona facit ad sui ostentationem: ea perdit: sed qui facit ad aliorum contemptum et derogationem. **A**nde legitur Dial. i. c. xxxviii. quod malignus spiritus peregrinum se simulans clamanit per ciuitates derogans fortunato episcopo in vespis dicens Ecce quid fecit fortunatus. **P**eregrinum de hospitio expulit. **Q**uero ubi regescere homo: et in ciuitate eius non inuenio. **Q**uod quidam audiens: inuitauit eum hospitio. Cumque cofabularentur: puerulum eius inuasit: et animam excussit. Et hoc ideo: quia ut dicit ibi Gregorius. multa videntur bona que non sunt: quia bono animo non fiunt. **A**nde hunc delectatum esse non estimo gratia

L

M

hospitalitatis: sed derogatione est. **S**unt enim quod bona facere studet ut gratiam aliene operationis obnubilent: sicut iste: quem potius estimo ostentationi intendisse quam operi: ut meliora quam episcopus fecisse videretur. **I**tem deordinantur bone operationes: et ratione indebite executionis in operando maxime in operibus iustitie: **E**t quoniam quis facit ex crudelitate opus iustitie: quod debet facere ex equitate: ut in reorum diudicatione et punitione deuterio. xvi. Quod iustum est: iuste exequere. Job. xx. xviii. Carilago illius quasi laminae ferree. ubi moritur. **H**ostis noster tanta se arte palliat: ut culpas nostras: virtutes fingat: ut inde quas quasi expectet premia: **A**nde dignus est eterna subire tormenta. **P**lerumque enim in vlciscendis vitiis crudelitas agitur: et iustitia putatur: atque imoderata ira. iusti zelum meriti credit. Similiter effusio misericordia credit. tenacitas: parcitas: et pertinacia constantia: et sic de alijs: prout ibi enumerat. **A**n narrat Gregorius. iiii. dial. c. xxxv. de Petro famulo ecclesie maioris visso in tormentis. Et requisitus cur ita esset: respondit. **H**oc ideo patior: quia si quid mihi pro fienda vltione videbatur: ad inferendas plagas plus ex crudelitatis desiderio quam obediencie seniebam. **Q**uod sic fuisse: nemo qui eum nouit ignorat. **I**tem bone operationes de

N

O

ordinatur: et fructu priuatur rōne
idebiti finis. Sicut cū aliquis fac
bona ob honoz ambitiōem ob
lucris temporalis cumulationem
ob fauoris acquisitionem: vel ob
remuneratiōis hūane inuētiōē

P

Multi enim videntur bona fa-
cere: propter deum: q̄ tamē ista
finibus deordinant. Job. ix. Ve-
rebar oīa opera mea. Vbi Greg.
Duo timenda sunt in bonis ope-
ribus: desidia: et fraus. Sequitur
Sed sciendum magnopere est:
q̄ desidia per torporem nascitur
fraus per priuatam dilectionem.

Illam enim minor dei amor exa-
gerat: hanc male mentem possi-
dens proprius amor creat. Fraus
dem in opera dei perpetratur: qui se
inordinate diligens: per hoc qd̄
recte agit ad remuneratiōis trā-
sitorie bona festinat. Isay. xxiiiij.

Q

Qui excutit manus suas ab om-
ni munere. Vbi Greg. vbi supra
Tres sunt munerum acceptiōes
ad quas ex fraude festinatur. scz
munus a corde: quod est capta-
ta gratia a cogitatione. Munus
ab ore. i. gloria per fauores. Mu-
nus a manu. s. premium per da-
tionem. A quibus omnibus su-
stus excutit manus suas. Idem
dicit super Eccl. li. i. Omel. iij. Jo
Luce. xiiij. Cum facis conuiuius
voca clandos etc. Sequitur. Qui
non habent retribuere tibi. etc.
Item deordinatur bona ope-
ra et perduntur: cōmissione culpe

sequentis: et labores deuastantis

Sunt enim qui bona agunt: sed
post per culpe cōmissionem om-
nia perdūt. Ecc. viij. Qui in vno
peccauerit: multa bona perder.

Isti similes sunt congregantib⁹
bona sua in horreum: et postea il-
lud incendunt. Peccatum enī
ignis est vsq; ad cōsumationē
deuorans. Job. xxxi. Sunt etiā
similes custodienti omnes adit⁹
ciuitatis. Qui tamen per vnum
foramen hostes intrare sinūt. Vbi
Greg. mor. ix. ponens exemplū
de phariseo. Eccl. xxiij. Si aue-
rit se iustus a iustitia sua: et fece-
rit iniquitates oēs iustitie ei⁹ nō
recordabuntur. Ex dictis patz
q̄ tempus amittunt qui desidio-
sa ociositate torpēt: qui infructuo-
sis operibus distrahuntur: et qui
occupationes que de se bone sunt
deprauant et deordinant modis
dictis.

Capitulum quintū. De tpe ad
fructuose laborandū ydoneitate

Tudendum igitur ē: vti
liter occupari in tempe

diuinitus cōcesso ad fru-
ctuose laborandum ppter mul-
tas cōditiones. s. Ob prioris
temporis abusuam cōsumptio-
nem: et damnosam pditionem: et
ob iustam equitatem deo seruiē-
di tpe qd̄ restat. i. Ps. iij. Suf-
ficit pteritū tempus ad volupta-
tem gentium cōsumandā. et ibi
ante. Non in hominum deside-

R

S

T

nus est: sed in uolūate dei: ut qđ
reliquum est in carne uiuāt deo.

V Item uulter debet homo oc-
cupari in tpe ob temporis pđiti
fructuosam redemptionem: qđ
geminando ⁊ multiplicando fru-
ctuosum laborem: ut tps pđitus
redimat: ⁊ pñs nō pdat. Ephe.
v. Videte qđo caute ambuletis:
non quasi insipientes: sed ut sa-
pientes redimētes tempus ⁊c.
Colof. iiii. In sapiētia ambulate
redimētes tempus. Item sic
debet occupari homo ob tempo-
ris a deo dati gratuitam cōcessio-
nem: ⁊ ingratitudinis deuitatio-
nem. Et enim supra dictum est:
X tempus est res preciosissima ho-
mini a deo pcessa ad dīcta emē-
danda: ⁊ merita cumulāda. Jō
abuti eo est periculosissima igra-
tudo. Valde enīz piculosum ē:
abuti dono regio. Apoc. ij. Dedit
illi tempus: ut penitentiam age-
ret: ⁊ non uult penitere. Sequit.
Ecce mittam eum in lectum ⁊c.
Item sic debet homo occupa-
ri ob tps ad laborandum ydo-
neitatem. Et enim dicit ps. Tps
faciendi dñe. s. est nunc. i. Corin.
vj. Ecce nūc temp⁹ acceptabile.
Y Item debet homo sic occupa-
ri ob fructus multiplicis futuri
premi adeptionem. Nunc enīz
est tempus seminādi postea me-
tendi. Que autē seminauerit ho-
mo hec ⁊ metet. Gala. vj. Item
nunc est tps aggregandi merita

in horrea cordis postea fruendi.
Ande comparat tempori messis
⁊ estatis. Prover. x. Qui cōgre-
gat in messe filius sapiens est: qđ
autē stertit estate: filius cōfusiōis.
Comparat etiā diei. Ande Sal-
uator in persona membror. Jo.
iui. De oportet operari: dñz di-
es est. Et. xij. Ambulate dum lu-
cem habetis. Item est iugiter
laborandum ob piam dei mise-
rationem: in hoc tpe offensas re-
mittendo. Nunc enim est tēpus
miserendi: postea iudicandi: ps.
Z Cum accepero tps: ego iusticial
iudicabo. In hoc enim tpe appa-
rēt mirifice misericordie dei: ga-
nūc est miserator ⁊ multum mi-
sericors: sed post terrifice iusticie
dei. Augu. de. x. cordis in princi-
pio. Gaudemus ad dei miseri-
cordiaz: sed timeamus ad dei iu-
diciuz. Et post. Nōdo licet tibi
cām tuam componere. Ante vl-
timum dei iudiciū compone cāz
tuam: quia non potes fallere eū
per falsos testes: vel fraudulētū
deceptionum cauillationē: vel ar-
A tes litigiosas. Job. xviii. Fugite
a facie gladij. Ibi mora. in
fine uitari terror iudicis nō nisi
ante iudiciū pōt. Nōdo non
cernit: sed p cibis placat. Cū ōo
in illo tremēdo examine sederit:
⁊ uideri pōt: ⁊ placari non pōt:
quia facta prauorū que diu susti-
nuit tacitus: simul oīa reddet ira-
B tus. Job. viiij. Si equitas iudicij

querit: nō audebit phibere. Ibi
mora. viii. Ille cās examinat: q
eas per alienum testimoniū nō
explorat. Isa. xlii. Tacui semp
filii: patiens fui. s. in pñti. Sicut
parturiens loqr. s. in futuro. Ibi
Greg. vii supra. Parturiēs: cū
dolore eicit qd diu in additis cū
pondere porauit. Post ergo si
lentium: sicut parturiēs loquet:
quia qd apud se nunc tacitus to
lerat in ultione iudicii quasi cū
dolore manifestat. zelus enīz et su
ror viri non parcat in die vindi
cte: neqz acquiescet cuiusqz preci
bus. Prouer. vii. Item utili
ter debet homo occupari in tpe
ob euasione damnationis de
amisso tpe. Tre. i. vocauit aduer
sum me tps. Job. xxiij. Dedit ei
locum penitētie. Ibi mora. xvij.
Qui accepta penitentie tpa con
uertit in culpam: distinctus i ul
timis iudex impensa argumēta
misericordie conuertet ad penā.
Sicut enim non peribit capillus
de capite: sic nec momentaz de
tpe qn de eo deus rōnem inqui
rat: ait Ber. In qdā tractatu. Et
sicut de omni vbo ocioso opor
tet reddere rōnem. Mathe. xij.
Sic de omni momēto tps ocio
se expēso. Ideo Eccl. v. Ope
ramini opus vestrum ante tem
pus. s. iudicii: quia omnia tēpore
suo querent. Eccl. xxxviii. Qui
ergo multū de tpe accipit: et mul
tum ex eo perdit: mala faciendo

et a bonis ocīado est puer centus
annorum: de quo. Isai. lxx. puer
centum annor moriet: et pecca
tor centum annorum maledicet.
Talis enim dicit centum anno
rum: ob tps accepti diuturnitatē:
puer vero ob bonorum operum
paucitatem: peccator centū āno
rum: ob malorum cōmissorum
multiplicitatem. ¶ His igit cō
siderationibus a parte tps debz
ingiter religiosus occupari. Et
hoc vel opere virtuoso: vel opef
meritorio. At enim dictum ē: du
plex est ocium. s. desidie: et vacua
tionis: quia ocium non est si nō
omnino ratione vacuum est: ait
Ber. lib. de precepto et dispensa
tione. An Moyses in ocio ope
rabatur: et dictum est. ¶ Notā
dum ergo: q religiosus vacare
debet ocio virtuoso: vel ad suorū
interiorūz scrutinium et curatio
nem: vel ad occultam cū corde
suo confabulationez. Sene. epi.
lxxj. Queris quid ocio facio? Al
cus meum curo. Et post. Cum
secesseris: non est tibi agendum
quid de te loquant hoies: sed ut
ipse de te loquaris. Quid autem
loquaris? Quod hoies de alijs
libēter faciunt. De te apud te nul
la estima. Sequit. Id maxie tra
cta qd in te infirmum sentis. Et
ponit exēpluz. Sicut quisqz no
uit corporis vitia et remedia sic et
vitia aīe: quibus est adhibenda
curatio. Et ibidem. Nil dāna

E

F

G

ni nisi me. Et post. Scitū tibi cō-
mendo: i quo maiora agis et pul-
chriora q̃ que reliquisti. Eccle.
xxij. Precurre prior in domus
tuam illic aduocare: illic lude.

H

Item in hoc ocio debet eē ve-
ritatis studiosa inquisitio. Aug.
xviii. de ci. c. viiiij. In ocio: non
debet esse inhers vacatio: s; aut
inquisitio veritatis: aut inuentio
Eccle. xxiiij. Tempore vacantis
scribe sapiētiam. Item i hoc
ocio debet esse anime supra se ele-
uatio: et limpida dei cōtemplatio
Isa. xvij. Quiescam: et confide-
rabo. ps. Vacate et videte. Sen.
de beata vita. Scitū philosopho-
rum: malus est q̃ labor: quia ta-
li ocio aia roborat et fcreatur: vt

I

dictum est. s. fm̃ illud Lucani.
Scia corpus alunt: animus q̃si
pascit illis. s. locis vtuosis. Exo.
xviij. Maneat vnusquisq; apud
semetipsum. Nec ad hoc ocium
confert solitudo loci: nisi sit qes
mentis et elongatio affectus a tu-
multibus exterioribus. ait Sen.
episto. cvij. Incipio toto animo
studere. Non multuz ad hoc lo-
cus cōfert: nisi se sibi prestet ani-
mus: qui secretum in occupatio-
nibus medijs si volet habebit.

K

Si enim deest spūs nō adiuuat
locus: q̃a si locus saluare posset:
Sathan de celo non caderet: ait
Grego. sup Ege. li. i. Omel. viiiij
Ideo cauendum est i dicto ocio
ne sit inhers vacatio: vt dictum

est: et derideat ab hostib⁹. Tre. i.
Viderunt eā hostes: et deriserūt
sabbata eius. Ibi mora. v. Ho-
stes sabbata derident cum mali-
gni spūs ipsi vacationis octa ad
illicitas cogitationes pertraunt.
Sed non solum vacanduz ē
tali ocio: sed aliquando occupan-
dum operi meritorio: et vicissim
qñq; vacare orationi: qñq; vtili
studio: qñq; pio negotio: operi
meritorio. Hiero. epistola. lxxij.
Nūq; de manibus eius et oculis
recedat liber: psalteriū discat ad
verbum: oratio sine intermissiōe
vigil sensus: nec vagis cogitatio-
nibus. Sequit. Anima scientiam
scripturarum: et carnis vitia nō
amabis. Nec vacet mēs tua va-
rijs occupatiōibus. et post. Fac
semper aliquid operis: vt te sem-
per diabolus inueniat occupatū
Idem episto. lxxvij. exercitatus
est spiritualibus cumulis semper
animus. Sequit orationis instan-
tia: illuminatio lectionis: sollicitu-
do: vigiliarum diurnarū et no-
cturnarū incitamenta sunt. Sū-
mo tñ studio debet vacare reli-
giōsus orōni et diuinis laudibus
Ad laudandū enī deum sūt ho-
mines creati. Deut. xxvij. Quas
s. gentes deus creauit in laudem
et gloriam suam. Et oz semp ora-
re et non deficere. Luc. xviii. Si
ne intermissione orate. i. Thef. vi
timo. ps. Benedicam dñm in oi-
tempore. Et enī dicit Crisosto.
sup Matp.

super Bath. omel. xxiij. in. fi.
continue orandum est. Si enim
de oratione: sicut de respiratione
Sicut enim semper indigemus
respiratione ad vite corporalis con-
servatione: sic et oratione ad spi-
ritualis vite custoditionem. Et si
non habuimus a deo: nostra est
incusatio: horis tamen debitis non
extinguendo spiritum deuotionis
fimus illud prime thes. vi. Spiritus
nolite extinguere. Et professor: ex-
oluendo deo canonicas orationes
in debitis horis: potest religiosus
exercere opera uilia: administra-
re pia negotia: vacare circa salu-
bria studia: ait Augu. epistola.
xlvij. Diu orare cum vacat id est
cum aliarum bonarum actionum
non impediunt officia: licet i eis
desiderio sit orandum: non est im-
probum nec inutile. Sequitur. Pro
ab alijs curis et negotijs certis ho-
ris ad orandi negotium mentes
renouamus: verbis orationis nos
admonentes etc. Unde Glo. super
illud Luc. xviij. Oportet semper
orare: dicit. Semper orat qui bo-
na agit. Nec desinit orare: nisi cum
desinit iustus esse. Semper orat
qui canonicis horis orat. Idem
dicit glo. super illud apostoli. Si-
ne intermissione orate. Et de ho-
ris ad orandum deputatis ps.
Septies in die laudem dixi tibi.
Et Hiero. epistola. lxxxviij. Non
ea que extra te: sed que intra te sunt
considera preter psalmo. um: et

orationis ordinem. Quod quia
hora tertia: sexta: nona vespere me-
dio noctis: et mane semper est ex-
ercendum: statue quot horis sa-
cram scripturam debes adiscere
Quoto tempore legere: non ad la-
borem: sed ad delectationem et aie
instructionem. Et post. Que sunt
errata reprehende: que facienda
constitue. Si tanta operum va-
rietate fueris occupata: nunquam ti-
bi longi dies erunt. Loquitur ad
Demetriadem virginem. Unde
Bester. ix. Quater in die confite-
batur et orabat dominum. Nec
est contrarium quod tunc orabant
octo horis: et nunc ecclesia septem
quod si quidam matutine et nocturne
laudes pro duabus horis com-
putabant. vel fimus alios missa co-
respondet hore octauae. Interpol-
late igitur est orandum: et bene ope-
randum. Augu. epistola supradic-
ta dicit: quod fratres in egypto ha-
buere crebras orationes: sed bre-
uissimas: et raptim quodammodo
iaculatas: ne illa iugulanter ere-
cta que oranti plurimum necessaria
sunt per produciōes moras
euanescent: et hebetetur intentio.
Capitulum sextum. De matu-
tinali oratione: et quare deus hora
illa laudatur

Valiter autem his horis
orandum est: prolixum est
negotij explicare. Sed ut
detur occasio: pauca sunt premit-
tenda. Et incipiendus est ab ora-
tione

fione que fit tempore matutinali
 scilicet media nocte: Que tunc co-
 uenienter instituta est: vel in me-
 moriam percussioneis p̄mogeni-
 torum egypti: et liberationis filio-
 rum israel. Exo. xij. vel in memo-
 riam natiuitatis domini que me-
 dia nocte fuit: prout ostensum est
T beato Bernardo sicut legitur in
 vita eius. Dū enīz mediū silētiūz
 tenerent omnia: op̄s sermo tu⁹
 domine a regalibus sedib⁹ venit
 sap. xviij. ¶ Vel ad vigilandūz
 p̄ insidias hostiūz eo tempore in
 festantium. Mat. xxvi. Vigilate
 et orate: ne intretis in temptatio-
 nem. ¶ Vel ad excutiendum sō-
 nolentium torporem iuxta illud.
 Nam lectulo consurgemus. etc.
 ¶ Vel ad ammouēdū lasciuias
 d̄siderioz carnaliū. g. n. ebrii sūt
 nocte ebrii sūt. thes. v. ¶ Vel ad
 saluatoris imitationē: qui in ora-
 tione pernoctabat. Mat. xiiij.
V ¶ Vel ad diuine vltionis euasio-
 nem. Mat. xxv. ¶ Media no-
 cte clamor factus est etc. ¶ Hac
 igitur hora debet religiosus sur-
 gere ad deum orandum et laudā-
 dum: strenue et agiler audito si-
 gno ecclesiastico: sicut surgit mi-
 les: audito regis edicto. ps. Me-
 dia nocte surgebam ad p̄fitendū
 tibi. Et illud surgamus ergo stre-
 nuī. ¶ Item citissime et frugali-
 ter Hiero. epistola. lxxxiiij. Po-
 dicus cibus et nuncq̄ venter ex-
 pletus. Sequit̄. Ad orationē. n.

nocte surgenti non indigestio ru-
 ctum faciat: sed inauitas. ¶ Itē
 letissime et gaudenter: q̄ citatur
 et vocatur ad loquendū cū deo.
 Sicut enim miles terrenus gau-
 det cum vocat ad loquendū cū
 rege suo: multo magis miles spi-
 ritualis idest religiosus gaudere
 debet vocatus ad loquendū reg-
 eterno. Christus enim alogmuri
 cum oram⁹: eū audim⁹ cū diuina
 oracula legimus: ait Ambro. i. d̄
 offi. ps. Sumite psalmū iocun-
 dum cum cythara idest oratiōis
 iocunditatem cum carnis mortifi-
 cationē. Sic autē surgēs religio-
 sus: d̄z adire tēplū dei vel orato-
 rium: quod est ad deum orandū
 vel laudandū deputatū: nisi fue-
 rit vel labore fatigatus: vel debi-
 litate corporis pregrauatus: v̄l oc-
 cupatione vili prepedit⁹. ps. In
 ecclesijs b̄ndicite deo. Idē Aldo-
 rate dominū in aula sancta eius.
 ¶ Multa enim concurrunt ad
 excitandū deuotionē orantis in
 loco sancto scilicet. ¶ Corporis
 xp̄i in altari p̄sentia. ¶ Sctōz
 in quoz honorem dedicata sunt
 altaria memoria. ¶ Angeloz
 assistentia: q̄ ibi p̄iuncti sunt p̄i-
 cipes psallentibus. ps. i. angeli:
 ait Bernar. in meditationibus.
 ¶ Fratrum compsallentiūz v̄ni-
 tas et concordia. Unde Hugo p̄-
 mo de sacramentis parte. ix. c. ij.
 Sacramenta sunt quedam loca
 edificate basilice: et determinata

X

Z

tempora certa quibus fidelis populus congregetur: ut unitas promendatur: gratias reddat: et vota soluat. Sen. epistola. lxxvi. dicit: quod Pythagoras ait: alium animum esse intrantibus templi: et euicino considerantibus simulacra deorum: alium operientibus id est extra expectantibus ante fores. unde pie credendum est: quod deuotus oratur in locis sacris: et quod petit citius impetratur. Ecclesia enim est domus orationis. **B**ath. xxi. Et domus dei ac porta celi. gen. xxviii. **A**n. Salomō orauit pro orantibus in templo: ut deus exaudiret eos. iij. Regum. viii. ut exaudias inquit ad dñm orationem quam seruus tuus orat in loco isto. **E**st autem orandum potius in ecclesia propter sex. unde versus. Sex lucrorum in sydo: peregrinorum: instruor orō. Participo sacris: dñi de morte recordor. Adiutor a sanctis: in quorum laude laboro. Suppositis autem mysterijs eorum que dicunt in matutinis scilicet psalmorum: lectionum responsorium: et versiculorum: quod de his exquire determinat in libro de ecclesiastico officio: que omnia sunt ad deuotionis incitationem: et instructionem in orando: put dicit **B**ugo vbi. s. di. quod in locis sacris deus nunc suppliciter exoratur: nunc consonis vocibus deuote collaudatur: ut vicissim fidelium corda nunc proponant ad requiem: nunc excitent ad deuotionem.

In ipsis quoque diuinis precationibus non eadem semper forma exhibetur collaudationis. Nunc psalmodie accedunt ad deuotionem. Nunc hymni et cantica ad diuinam excitant exultationem: nunc lectiones recitant ad formam morum et honeste vite instructionem. **E**rgo dñs ergo deus dictis modis primo precatur deum: ut labia eius aperiat iplicis quod tempore somni clausa fuerunt a laude dei. Et quod deus operatur in nobis velle et operari phl. Consequenter imporat diuinum adiutorium dicēs. Deus in adiutorium meum. ut scilicet digne possit eum psallendo placare. orans autem et psallens: sollicitus cauere debet a cordis distractione: et cogitationum inutilium vanitate et varietate que immittunt ab hoste: vel nascuntur ex vāo corde: aut stimulantur a carne. **H**ostis enim orantes impugnat: et sedas cogitationes immittit. **N**am tempore quo **A**braam sacrificabat: descēdebāt volucres super caduera: quas **A**braam abigebat. gen. xv. p. q̄a significant cogitationes vane: quod tempore orationis nascuntur in corde. **H**ec sunt musce morientes per dentes suauitatem vnguēt. **E**cce. x. put exponit **G**reg. mor. ix. **H**ec significantur per turbam: qua electa intrant iclus **B**ath. ix. ait ibi **G**reg. In quibus cogitationibus cor quasi extra effunditur et diffuit: aut idē pastoralis. c. xv.

F Ad inquit est corde fugati^o: qđ
 torrens a nobis recedit quotiens
 p̄ prauas cogitationes defluit.
 ps. Cor meū dereliquit me. Iđ
 tempore orationis studendū est
 ad cordis collectionem: et varia
 rum cogitationum exclusionē.
 ij. Re. vij. Inuenit seruus tu^o cor
 suum: ut oret te. Ad inmissionē. n.
 cogitationū tpe orōis: studiose
 laborant maligni spūs. Unde le
 gitur in uitis patrū parte prima
 de abbate Zachario: qđ eo orā
 te demon ad hostiū pulsans: ait.
 Surge eam^o ad collectā: ubi fra
 tres ad vigiliā congregati: expectāt
 te. Ille vō fallaciā esse diaboli in
 telligens: respondit. Quid mendax
 qđ tibi cū collecta: Et ille. Latet
 te adhuc: qđ nulla sine nobis col
 lecta agatur. Veni videbis opera
 nostra. et ille. Impet tibi deus: o
 demon. et abiit deprecans: ut de^o
G sibi ostenderet hui^o veritatem.
 Et cum venisset ad collectā fra
 truz: vidit: p̄ chorū quasi pueros
 ethiopes discurrere. Quos enī
 erat ibi: qđ sedētib^o p̄ctis: ab vno
 psalm^o dicere: alijs audientibus
 et aliqñ respondentib^o. Quibus
 omnibus demōes illudebāt. v^l
 digitos in oculos p̄primendo: et
 tunc dormitabāt: vel in os: et tūc
 oscitabāt. Ante alios in mulierū
 spēs vertebantur: vel edificabāt
 in cordibus eoz parietes: vel iter
 agētes. Quod vidēs sanctū aiti
 exurge domine: et dissipentur in.

mici tui. Post orationē vō ex
 amināde veritatis gratia: vocat
 singulis inquisiuit: quas habue
 rant cogitationes: vel de mulieri
 bus: vel iter agendi: vel edifican
 di. Et singuli cōfitebantur tales
 fuisse cogitationes: vt ipse vide
 rat. ex quo intelligendū: qđ vane
 cogitationes tēpore orationis illu
 sionibus demonū fiunt: et ab eis
 qđ cor suum seruant: demones re
 pelluntur: vt dicit ibi. Iđ ps. In
 matutino interficiebam omnes
 peccatores terre. Ibi Grego. sup
 Josue omel. viij. Demōes debe
 mus interimere: non eoz sub
 stantiam perimentes: sed qđ op^o
 eoz et studiū est: vt nos p̄care
 faciant: sine dubio: eoz interit
 us est si nō peccem^o. et post. Si
 omnes hos hostes destruxerim^o
 tunc diem festū dño celebrā^o.
T Itēz orans et psallens: studio
 se laborare debet. ad eoz qđ orat
 et psallit intelligentiam et reueren
 tiam ait Ber. super Cant. omel.
 vij. Credim^o: angelos assistere orā
 tibus: et deo offerre preces p̄ psal
 lentibus. Iđ vsurpemus officiū
 quoz sortimur p̄fortiū: et dicam^o
 eis psallite dō nostro. et audiam^o
I eos viciūm respondentes. psalli
 te vos sapiēter. vnde ibidē ome.
 xvij. psallendū est: vt nihil ali^o
 cogitet. i. cor. xiiij. Psallam spiri
 tu: psallam et mente. i. intelligen
 tia mentis: dicit glo. vt enī dicit
 Hiero. epistola. lxxij. Non dulce

K do vocis: sed mentis affectus que-
rendus est. vñ ⁊ cantus psalmorum
in ecclesia institutus est ad incitan-
dū pium affectum in populo au-
diente: ⁊ euitandū tediū in psal-
mente. ait Aug. ix. confes. in princi-
pio. Q̄tum fleui in hymnis ⁊ cā-
ticis tuis suauē sonātis ecclesie vo-
cibus. Et voces ille influebāt in
auribus meis: ⁊ eliq̄bat veritas
in cor meū: ⁊ ex ea estuabat me
affectus pietas: ⁊ currebāt lachry-
me: ⁊ bñ mibi erat cū eis. Seq-
tur. Tūc hymni: ⁊ cantici: ⁊ psal-
mi vt canerent: ne populus me-
roris tedio contabesceret institu-
tum est: ⁊ ex eo in hodiernum
diem retentum. hec ibi. ¶ Itē
psallens et orans ad plenam p-
nūciatōem: oīus q̄ psallūt dō sol-
licite laborat: ne sillaba vel lra
omittatur: ⁊ ad pfectam appre-
hensionem omniū que leguntur
tam lectionū q̄ rñsionū: ver-
ficulor: ⁊ bñ dictionum: siue in-
terpellationū que a deo postulā-
tur. ⁊ hoc reuerentia ⁊ alacritate.
Ber. vbi. s. omel. vij. Psallēdū
est reuerenter. Idem sicut cibis
in ore: psalmus in corde sapit: cū
non negligit anima: illū pterere
quibusdam dentib⁹ intelligentie:
ne forte integrū glutiat: ⁊ nō mā-
sum. Et idem plani omel. xlvij.
¶ Boneo vos pure semp ⁊ fre-
nue diuinis laudibus intendere.
Strenue: vt sicut reuerenter: ita
alacriter dño assistatis: non pigri

non somnolenti: non oscitantes
non vocibus parcentes: nō ver-
ba pscindentes: non integra trā-
siliētes: nō fractis ⁊ remissis vo-
cibus: muliebze quoddaz balbe:
⁊ de nare sonantes: sed virili vt
dignum est sonitu ⁊ affectu spiri-
tus voce depromentes. Si enī
homo exprīmēs aduersario: um-
malitiam ⁊ ppriam miseriam: ⁊
captans regis beniuolentiaz: pe-
tens d̄ aduersarij victoria: ⁊ de
malis suis veniam: studet: exgli-
te loqui ante regem: nihil de con-
tingētib⁹ omittendo: multo
magis orans ⁊ psallens ante re-
gem regum. ⁊c. ps. Quoniā rex
omnis terre oculus psallite sapien-
ter. vnde versus. Non vox sed
votum: non musica: cordula: s3
cor. Nō clamor sed amor sonat
in aure dei. ¶ Unde legitur lib.
de vniuerso demone cui nomen
Titivillus: q̄ apparuit. cum co-
phino apud quosdaz psallentes:
colligēs sub specie micaz dictio-
nes ⁊ sillabas omīssas ab illis in
psalmodia. vñ versus. Fragnia
verborū Titivillus colligit horū
Sicq3 die: mille vicibus se sarcī-
nat ille. ¶ Et ibidē legitur: q̄ cū
quidam religiosi inordinate ⁊ in-
decenter psallerent: vnus ex ma-
lignis spiritibus: eorum turpem
⁊ indecentem psalmodiam irri-
sorie effugauit. ¶ Et libro mira-
culorū beate virginis legit: q̄ cū
quidā monachus: in vigilia dor-

mitaret: et ad gloria patri caput n̄ humiliaret: apparuit angelus dī cēs. Flecte caput: q: dīcis glia patri. Et dyabol⁹ ex alia parte. Nō flecte: nisi triplicez ruperis funē

P Hoc vidēs abbas et audiēs orauit dices. Ne perdas ouem. funē deus aufer et hostem. Cui angelus. Libero captiuum: tu corripe desidiosum. psallite ergo deo nostro psallite. 2c. ¶ Item psallens et orans debet esse puidens et laborans ad cordis eleuationez in deum in psalmodia: et ad dei introductionem in cor. ait Grego. super Ezech. li. i. Vox psalmodie cum per intentionez cordis agit:

Q per hāc omnipotenti deo ad cor iter aperitur: vt intente menti vel pphetie mysteria: vel grāz compunctionis infundat. ps. Sacrifitium laudis honorificabit me. 2c. Idem. Cantate deo: psalmus dicite nomini eius. ¶ Institutio vō psalmodie ortū habuit a brō ygnatio put legif. iij. hystorie tripartite. c. viij. vbi habet: q: ygnatius Anthioceñ. eccleie qrt⁹ eps: post Petrū: vidit angeloz choruz: qui post antiphonā sancte trinitas dicebāt hymnos. Hic mōdus Anthioceñ. ecclesie pbatus inde ad cunctas transijt ecclesias.

S Consequenter fuit institutio roborata i ecclesia Mediolan: in qua excubabat pia plebs parata mori pro episcopo scilicet brō Ambrosio: ne populus: meroris

tedio contabesceret. ¶ De psalmodia vō qd significet: et de eius vilitate habet ecclesiastice hierarchie. c. iij. per totum. Et de mōda psallēdi Aug. in tractatu de psalmodia. q: sit grata deo et acceptabilis psalmoz deuotio: dicamus Et ponit exempla de patriarchis et prophetis: Sequitur. Cuz talibus psallimus et cōfitemur deo: quid hac delectatiōe iocundius? Et sicut boni puiue delectantur in ferculoz varietate: et copiositate: ita anime nostre: lectionum et hymno: uni exultatiōe multiplici saginantur. Interimētes fabulas intento sensu: v: vigilantī mēte psallamus: qd psallimus excogitemus: nec deo displiceamus. Et post. Totum quasi in conspectu dei non hominum placendi studio celebrare debem⁹. Nō psallitur: ab omnibus psallatur. Cuz lectio legitur. facto silentio ab omnibus equaliter audiat: vt legēte lectore nemo perstrepat. ¶ An de de beato Francisco legitur: q: horas canonicas solitus erat nō min⁹ timorare deo soluere q: deuote. Grauius enim: se putabat offendere: si quando orationi deditus: vanis fantasmatibus interius vagaret. Cui pcorat Aug. vbi. s. dīcēs. Non solū spiritu. i. sono vocis: sed mente psallam⁹. Quod psallim⁹ cogitemus: ne capti mēs fabulis vel extraneis cogitationibus laborē habeat ifru-

X tuosum. ¶ De utilitate quoque psalmodie in oratione Aug. ibidem dicit: quod in psalmis non inuenies nisi quod facit ad utilitates: et edificationem: et eruditionem omnis sexus et etatis. h3 in psalmis infans quod lactet: puer quod laudet: adolescens quod corrigat: iuuenis quod sequat: senex quod precetur. Et post. In his suaue medicamentum paret: iustitia ingeritur: iniquitas prohibetur: misericordia laudatur: mendacium damnatur: dolus accusatur. Et ibidem. Psalmus: tristes consolatur: letos temperat: iratos mitigat: pauperes recreat: diuites ut se agnoscant admonet. ¶ Idem dicitur in vita sancte Theodori. ut eniz dicit Cassiodorus libro de institutis scripturarum. Psalmeterium est quedam celestis spera: et ut ita dixerim quidam pulcherrimus pavo: qui velut oculorum orbibus: et colorum varietate depingitur. paradisus quidam animarum: poma continens innumera: quibus suauiter mens humana saginata pinguescit. Varijs ergo modis his pomis est reficienda. Si orat: orate. Si gemit: gemite. Si gaudet: gaudete. Si sperat: sperate. Si timet: timete. ¶ Qualiter autem varijs psalmi diuersimode ad orationem conueniunt: ait Hugo de studio orandi: quod in affectibus pietatis est virtus orandi. Sequitur. Ex affectu dilectionis canitur psalmus

Diligam te domine virtus mea. Ex affectu admirationis domine dominus noster. Ex affectu congratulationis omnes gentes. Et in his omnibus est laudatio. Ex affectu humilitatis in te domine speravi. Ex affectu doloris. usque quo domine. Et affectu timoris domine ne in furore tuo. Et in his est mixta querulosa deprecatio. Ex affectu indignationis. Quid gloriaris. Ex affectu zeli. Deus electionis. Ex affectu presumptionis bone: Iudica me deus. Et in his est captatio beniuolentie. An et ad modum rethorum effectum est: captare beniuolentiam: vel a commendatione cause: vel ab aduersarii iustificatione: vel a iudicis laudatione: vel a proprie persone commendatione: ut patet rethorica prima post principium: et secunda. Sic facit propheta in psalmis. ut eniz dicit Hugo ubi. s. et Ambrosius libro de mysterijs initiandis. Sicut oratores in causis primo incipiunt a laude principis: ut beniuolum cum reddat: deinde supplicat ut libenter audire dignetur tertio depromunt que postulant: quarto sicut inceperant a laude principis: ita in eius laude desinunt: sic et in oratione ad deum. ¶ Prima oratio habet laudes dei: et oratio. ¶ Secunda est supplicatio: ut audiat. et dicitur obsecratio. ¶ Tertia desiderati petitio quod oratio postulat. Quarta gratiarum actio

A

B

C

J 4

l. lxxiiij. Obsecro primo omnium fieri obsecrationes orationes: postulationes. gratiarum actiones. **S**ed valde dolendum est: quod hodie communiter in ecclesia deficit modus prescriptus psallendi: quia psalmodia et cursorie deus: et corrupte: et psallentes desidiose: negligenter: et fraudulenter psalmos dicunt: ut per se considerant: et cum temporalia omnia fiant cum sollicitudine: deliberatione: et diligentia officium ecclesiasticum deus sine reuerentia: diligentia: et aduertentia. Contra quos Hieremi. xliij. **M**aledictus qui facit opus domini fraudulenter et desidiose. Fraudulenter propter omissionem eorum que dicere debent. Desidiose ob in deuotionem quo ad modum dicendi. **E**xpleta vero laude matutinali communi deus religio sua ad cor recurrere in oratione priuata. Sicut enim consuetudo est: quod cum celebratur concilium vel capitulum generale primo expediunt negotia communia: deinde quilibet ad propria expedienda negotia studet: et explicat presidenti aliquando supplicando pro indulgentiarum relatione: aliquando postulando veniam de commissis aliquando dona petendo et. sic religio sua deus post matutinum ad conscientiam redire: et in solitudine cordiali colloqui deo suo. eius dona gratuita recogitando: et gratias agendo: abusiones proprias de bonis collatis: et dei mandatorum transgressionem deplorando: multitudinem peccatorum. et paucitatem bonorum memorando. et. **E**t hoc docet Hugo ubi. s. Reuocemus ad memoriam bona: et post oblitos sui admouit: auersos reuocauit: venientes ad se benigne suscepit: penitentibus indulget: perseverantes custodiuit: stantes tenuit. lapsos erexit. De his debet cogitare dolendo: penitendo veniam postulando: diuine voluntatis beneplacita faciendo: corde et ore dicendo. **M**iserere mei deus. et. **E**t enim dicit Aug. in originali. Qui magnam misericordiam deprecatur: misericordiam magnam facit. Sequitur. Secundum multitudinem miserationum tuarum et. **M**ulte enim miserationes tue. Altendis contemptentes ut corrigas. Altendis nescientes ut doceas. Altendis confitentes ut ignoscas. sic supple et mihi fac. **N**ota de adultera que sola cum Iesu remansit in templo. Jo. viij. ubi Aug. Remansit vulnerata: et medicus. Remansit magna miseria: et magna misericordia. Sic debet homo exclusa turba cogitationum terrenarum: eiecta turba affectionum carnalium: fugata turba mundanorum appetituum: cum solo Iesu remanere in templo cordis: et cum alloqui ut patrem: supplicare ut iudici: interpellare ut aduocatui: rogare ut amicum et. **M**a.

Hiii. Tolle grabatum tuum et vade in domū tuā. Quod ē redire ad p̄scias: ait Grego. super Eccl. li. i. omel. xij. Job. xxix. Qui dedi i solitudine locū. Ibi mor. xx. De solitudine cordis que tunc est: cum strepitus desideriorum terrenorū premuntur: cū ebullientes cure restringunt: cū motus importunarum cogitationum quasi circumvolantes musce manu gravitatis abbigant. Et tunc cū domino intra secretum paratur: Ubi per interna desideria silēter anima cū eo loquatur: vt extrahitur ab eo dem super illud Apoc. vii. Factū est silentium in celo quasi dimidia hora. i. in anima contemplativa a predictis tumultibus. licet non plene propter corporis gravitatem abstracta. Scñ. epistola vi. Argumētum translati animi in melius est: scire vitia que pri⁹ ignoravit. Et ep̄la. xvi. De corpore ad animū redeūdū est. **I**bat. vi. Clauso hostio ora patrem tuum. Aug. de psalmodia vbi sup̄. Datet tempus cum volum⁹ priuatim orare. Et de modo orandi bene Aug. ep̄la. xliij. ad probā. per totam. Ubi ait. Absit ab oratione multa locutio: sed non d̄sit multa precatio: et servens perseueret intentio. Et post. Plerunq; hoc negotiū plus gemitibus q̄ sermonibus agitur: plus fletu q̄ affatu. Nimirum q̄ oratio ē mētis deuotio. i. in deum conuersio

per pium et humilem affectū: fide: spe: et charitate subnixa. ait Hugo de studio orandi. vbi sup̄. Ipsa quoq; oratio est ascēsus intellectus per diuersa tēdētis petitio. ait Dionisiū li. iij. c. xxiiij. et Greg. mor. xxij. Elaciter orare est: amaro in compunctione gemit⁹ nō v̄ba p̄posita resonare. **C**apitulum septimū de laude diuina hora prima.

Recreato corpore sobria quiete cū indiguit: vt postea melius homo possit orare: et se virtuoso opere exerce: re iuxta illd̄ Job. vii. Si dormiero dicam quando consurgaz: v3 religiosus laudes diurnas exolue. i. mane hora prima a creaturis irrationabilib⁹ stimulat⁹. Tūc enim aues laudant deū ait Ambr. exam. omel. v. **L** Et q̄ diuina laus hora ipsa est puenienter instituta. Tunc enī respexit dñs castra egyptiorum. Exodi. xliij. Tunc xp̄s fuit pallato presentatus. Math. xxvij. Et tunc apparuit Magdalene flenti ad monumentū. Jo. xx. **M**erito instituta est hora ista ad diuorū benefitorū recognitionē. Ad operū a laude dei inchoationē. Math. v. Primum querite regnū dei. Et ad primitiarū illoz opeꝝ deo exsolutionē. Exo. xxiiij. Primitias frugū tuarū inferes in domū dñi. Et ad laboris debiti exercitationē: q̄ ab ea hora v3 homo la

orare. Ecc. xi. **M**ane semina se-
 men tuū. 7. **L**añ. vi. **M**ane sur-
 gamus ad vineas. **A**nde ea hora
 exijt paterfamilias cōducere ope-
 rarios in vineam suam. **M**ath.
 xvij. Et qz laudantes deū debēt
 esse puri 7 mundi. i. **T**hi. ij. **E**o-
 lo viros orare leuātes puras ma-
 nus. **J**ō in laude pulus hore in-
 terponit. **p**fessio generalis: ad eo-
 rum absolutionez que nocturno
 tempore sunt contracta. 7 de hac
 hora **B**iero. epla. lxxvij. **P**ost-
 qz oē tpus dno debes consecra-
 re: nullam prius horā a spūali
 profectu vacuā eē puenit. **C**ur-
 qz tibi i lege dñi die ac nocte me-
 ditatio sit: dz aliqs determinatus
 numer⁹ esse horarū: quo pleni⁹
 deo vaces. **S**equit **O**ptimuz'er-
 go est huic ore matutine deputa-
 re tempus: 7 meliorē ac puriorē
 diei partē vsqz ad horā tertā ani-
 mā quotidie in celesti agone cer-
 taturā velud spūale quoddā: pa-
 lestre exercere gīmnasiū. **M**o-
 dus enim pauperū mendicantiū
 est mane surgere: ad hostiū patris
 familias pro elemosyna clamare
Consuetū est apud multos i ma-
 neprimo clamāt elemosynā dare
Sic dz religiosus q est mēdicus
 7 pauper ante deū. **S**is eni orās
 mēdicus: ait **A**ug. li. sermonū. ij.
 fmone. ij. **M**ane surgere dz hō
 ad petēda dōa dei: vt eū iueniat.
 p. v. vij. **Q**ui mane vigilauerit
 ad me iuēiet me. ps. **M**āc exau-
 dies vocē meā. 7 mane orō mea
 preueniet te. 7 repleti sumus ma-
 ne misericordia tua.
Cap. l. vij. **D**e institutiōe dñe
 laudis alijs horis. s. iij. vj. ix.
Consequenter est de' lau-
 dādus hora tertia: sexta
 7 nona. **A**nde **D**aniel
 tribus tēpibus in die flectens ge-
 nua adorabat. **D**añ. vi. **I**bi ma-
 gister hystoriarū dicit: qz tūc ora-
 bant iudei. s. hora. iij. qz tūc dat⁹
 est eis decalogus. **E**xodi. xx. **E**a-
 dē hora orat ecclia: qz tūc dat⁹ est
 spūs scūs **A**ct. i. **I**n. vj. orabāt
 qz tē erect⁹ ē serpens ene⁹. **N**ume.
 xxij. eadē hora orat ecclia qz tūc
 xp̄s ē i ligno suspēsus. **L**uc. xxij.
 in. ix. orabāt. qz tē petra ddit aq̄s
 i cades. **N**umeri. xx. **E**adē hora
 orat ecclia: qz tūc de xp̄o lancea-
 to 7 mortuo fluxerunt sanguis 7
 aqua. **J**o. xix. **A**n **A**ct. v. **P**etr⁹
 7 **J**oannes ascenderūt in tēplum
 ad horā orationis nonā. **I**bi ma-
 gister hystoriarū dicit. **D**aniel. tri-
 bus horis orabat: 7 est consuetu-
 do firmata ab ecclia: qz eisdē ho-
 ris orat: tertia. s. qz xp̄s flagellat⁹
 est: sexta: qz crucē ascēdit: nona:
 qz sp̄s posuit. **I**n his at horis dz
 fligios⁹ dicef laudes dñas plene
 7 integrālīr nihil ōmittēdort dñm
 ē. **T**ūc. n. tā ecclastic⁹ qz religios⁹
 obligati sūt ad exolūēdas laudes
 diutnas f3 ecclie p̄suetudinē. **E**c-
 clastic⁹: qz viuūt de decimis 7 p-
 mitijs 7 pctā ppli comedit. **O**see.

Sic Religiosus homo: qui vivit de elemosynis. Debitor: enim tenet plene soluere debitum creditori. Ecclesia: sic igitur sic vult: quod decime et alia sibi soluantur a populo sine aliqua diminutione sic debet laudes divinas pro eis exolvere: sine dictionis aut syllabe omissione. Aliter est: statuta dolosa: que est abhoiatio apud deum. puer. xj. Et vere tunc medaces filij hominum in stateris. Similiter religiosus vult quod elemosine sibi promissae integraliter exolvantur: id debet exolvere pro benefactoribus: ofones ab ecclesia institutas. aliter dicitur ei illud. Math. v. Non exhibitis donec reddat novissimum quadrantem. exemplum supra de demone colligente ommissa in laudibus divinis. **T** Sed heu hodie verus psalmorum sincopant. principium et finis vir dicunt medium verus labijs non tangit. id potius est irritatio quam laudatio. exemplum supra de demone irridete corruptum cantum. **T** Item psallens et orans dicere debet horas pure: et sinceriter: nihil impertinens intermiscendo. nec de vaniloquijs exteri in ore: nec de superfluis cogitationibus interi in corde. ut enim dicit Alex. Papa Christianus ofonis tempore cum deo loquitur. ergo non debet loqui cum homine exteri vaniloquia: nec cum fictis ymaginibus in corde superflua. **V** Est enim duplex verbum: interius. scilicet et exterius secundum Aug. ix. de tri. c. iij. et per exemplum sensibile. Si

enim loquens Pape de suis caris negotijs intermisceret impertinentia et vana: alloquendo omnem supervenientem: potius papam provocaret quam placaret. id timeant quod homines canonicas interrumpunt: et vaniloquia intermiscunt ad impedimentum devotionis sue et aliorum vel fingunt in corde varia ymaginabilia: ne deum plus offendat quam placent unde Ber. in meditationibus in persona talium dicit. In monasterio sepe cum oro non attendo que dico. Ore foris oro: sed mentem vagantem: orationis fructu privo. Corpore interius: corde sancto exteriorius: ideo perdo que dico. Et post Magna perversitas et insania: quando cum domino maiestatis loqui presumo: et inconstanti mente aurem in oratione avertito: et ad nescio quas ineptias cor convertito. Sequitur. Loquitur mihi deus in psalmis: et ego illi: non tamen cum psalmus dico attendo cuius sit psalmus. id magna deo iniuriam facio: cum cum precor: ut precem meam exaudiat: quam ego qui eam fundo non audio. De precor: ut mihi intendat: et ego nec mihi nec illi intendo: sed quod detestius est imunda et vilia in corde versando fetore horribile aspectui eius ingero. **T** Unde legit de sancto Severino Colonien. episcopo: quod post mortem apparuit suo archidiacono: super cuius caput erat nubes ignea: guttas igneas distillans. **Q**uid ille admirans querit: cur tanta

X

Y

esset pena punitus q adorabat vt sanctus. Qui ait. Qñ dicebā offi cū cū clericis: supueniētib⁹ samu lis .p. negotijs. p̄sueui diuinū of/ ciū interrūpere: ideo sic affligor. Qd cū ille se nō credere diceret proiecit guttā super ei⁹ brachiu. Quo clamāte preangustia: sana uir cū sua ofone dicens. Qdodo vides quātū apud deum possuz. Item psallēs ⁊ orās dz dicere horas honorifice ⁊ reuerenter tā q corā deo ⁊ āgelis psallens. ps. In cōspectu angeloz psallā tibi. Jō erecto corpore: alacri vultu: patulo sensu ⁊ ore psallat: nō apodiādo: nec incuruādo: ⁊ hmōi exēplo beati francisci: de q in vi ta sua. c.x. dī: q l3 egitudine la boraret nolebat muro vel parteti herere dū psalleret: sed orās sem per erect⁹ ⁊ sine caputio: nō giro uagis oclis nō cū aliqua sincopa horas canonicas psoluebat. ps. Stātes erāt pedes nostri i atrijs tuis hierlm. Et. s. clicus dicat il lud. iij. Reg. xvij. Vixit dñs i cu us conspectu sto. ⁊ sicut in exte riori hoie stat erect⁹ ita in interlo ri. Job. xxxiiij. Si dixerit ad ipsū s. cor. Ibi mor. xxiij. Curuuz est cor cū ima appetit: erigit euz ad superna eleuat: Cant. ij. Recti dī ligūte. Rect⁹ n̄ ē sequēs dei vo luntatē ait Aug. super Jo. omel. xxv. Item psallēs ⁊ orans dz psallere prouide ⁊ sapienter: vt dī cū est. s. s. intelligēdo ⁊ aduertēdo

do que canit: qd est psallere sapi enter. Unde de beato Francisco legi: q grauiter se putabat offen dere: si quo mō ofoni dedit⁹: va nis fantasmatis interiorius vagare tur: ⁊ de hoc habitu ē. s. Item psallendū est iubilatiue ⁊ gaudē ter. ps. Iubilate deo omis terra. Iubilus enī dī q ineffabile gau diū mente cōcipit: qd nec absco di pōt: nec sermonibus aperiri ⁊ nī quibusdā motib⁹ p̄dit: l3 nul lis pprietatibus exprimat. mor. xxiij. Et ps. Beatus populus q scit iubilatiōē. Iubilate mōtē laudes deo: per quos mōtes ele uate mente signant. Item psal lendū est tēperate ⁊ p̄gruenter. s. horis cōgruis ⁊ ordinatis: nisi cā legipima quis sit p̄pedit⁹: v̄l pia utilitate occupatus. ps. septies in die. ⁊c. Vespere ⁊ mane: ⁊ meri die. ⁊c. Item psallendū ē aperte ⁊ intelligenter: vt. s. oēs intelli gāt: nō ore semipleno. Heemie. viij. Legerūt in libro legis distin cte ⁊ aperte ad intelligēdam. Ad psallendū igit modis dictis dz q libet pro posse laborare. Caplm nonum. De missa au dienda.

In spatio v̄o itermedio i dz religiosus audire mis sam dici cū offō: qñ ē p p̄la assignata. Que missa fm ca nones dz hora tertia celebrari q: sea hora xps ad passiōē doct⁹ ē ⁊ spūs sanctus super apostolos d

B

C

D

G

H

E scendit: ut habet de conse. di. i. ex
cepta nocte natiuitas dñi. Et tñ
mane celebrare: ne ppl's sua de
uotioe frustret: ut dñi ibi. Nec dñs
religiosus ppter missā peculiare
omittere qñ audiat missā dñe die
put habet in sūma de casib⁹ lib.
iij. ti. de sacramentis nō iterādis
et extra de celebratione missarum
F An apparat⁹ in sūma vbi supra
Peculiarē. i. spālem de aliq san
cto: aut de mortuis: de die vñ in
telligo qñ dies ppiā missā habet
Argumentū ē eos qñ in dieb⁹
dñicis sufficere audire itroitu dñe die
postq̃ celebrauerit dñe beata vñ
vel alio sancto. Isti nō audiunt
missam de die: qñ missa dñi offici
um cū canone: put dñi ibi. Le
lebratio vñ misse est in memori
am dñice passiōis. Bar. xxvij.
G Hoc facite in meā p̃memoratio
nē: put dicit Hugo de sacris: p
te. v. iij. lib. i. c. xiiij. An inter oīa
sacra. hoc precipuū esse p̃stat: qñ
verum corpus xpi et sanguis nō
solum ibi figurat s̃ etiā continet:
ait Innocenti⁹ de officio misse.
Et s̃ in hoc officio tanta sint
inuoluta misteria ut nemo ea
sufficiat explicare. put dicit idem
tñ vir religiosus et celi⁹ audiēs
missā dñs saltē in generali cogitat
H Ad ingressus sacerdotis in ec
clesiam. representat xpi ingressus
in mūdū: Quē ingressū etiā in
troitus in choro dicitur designat.
Cilricleyson vñ qñ interpre
tatur dñe miserere significat po
stulationem misericordie ab ipso
xpo: qñ venit in mundus. Hier.
xxx. Dñe miserere nostri: te enī
expectauimus. Unde nouies dici
tur: ad designādā humanā iper
fectionē. In numero enī noue
nario iperfectio designat: et in de
nario. iperfectio. Ideo homo p̃te
decimā deo dat: nonam sibi reti
nens: ait Hugo. i. dñs sacra. pte. xi.
c. viij. C. Hymn⁹ angelic⁹ signi
ficat angelorū congratulationes
de aduentu xpi in mūdū. Luc.
ij. C. Oratio designat xpi suppli
cationē. p mūdū ad patrē. Aduo
catū enim habemus apud p̃fēz
et. Et Jo. ij. C. Epistola signifi
cat doctrinā apostolicā. C. Gra
duale: p̃fectū iustorū de virtute i
virtutem. C. Euangeliz doctri
nam saluatoris. C. Altare: crucē
christi. C. Sestus sacerdotis cir
ca altare: et ipsa consecratio signi
ficat xpi immolationes in cruce.
C. Corporis xpi eleuatio: xpi ele
uationes in cruce. C. Oratio do
minica qñ omnes antecellit qua
drupliciter s̃m. Innocentium. s̃.
auctoritate datoris: breuitate ser
monis: sufficientia petitionum:
p̃funditate mysteriorum impli
cat et significat: qñ a dei filio sunt
petenda a malis liberatio: et bo
norū omnium collatio. C. Ad
aut dicit et p̃sequenter bis agnus
dei miserere nobis: significat: qñ
petimus ab eo releuationem cor

poris et anime. Et quod dicitur tertio dona nobis pacem: significat: quod ab eo petimus tranquillitatem eternitatis. ¶ Quod ultimo dicitur iste missa est significat dimissionem populi ad propria. Quasi dicat hostia missa est ad deum pro vobis: redire potestis ad propria. De his autem misterijs bene Inno. de officio missae: et Hugo ubi. s. et lib. d. officio ecclesiastico. Ex dicitur per quod multi nesciunt audire missam: quia exeunt chororum: vel dum euangelium legit: vel oratio dominica dicitur vel antequam corpus christi eleuetur. ¶ Tunc enim deberent facere petitiones suas ad deum: ex quo dignatus est descendere in altari versus deus et homo. Isti sunt similes fugientibus d. concistorio intrante summo pontifice: vel d. palatio: intrante rege: qui deberent sua negocia preterire. Hoc dico d. eis qui non audiunt aliam missam vel exeunt sine causa legitima. ¶ Qualis autem esse debet missa celebrans: et qualiter ante missam se debet iudicare patet. i. Cor. xj. Probet autem seipsum homo: et sic de pane illo edat et. Et de periculo indigne celebrantis: ibi. Qui manducat et bibit indigne et. prouer. xxij. Quando sederis ut comedas cum principe: diligenter attende que posita sunt ante faciem tuam. Quod exponit Augustinus super. Jo. omel. lxxvij. De mensa sacratissima altaris domi-

ni: ubi corpus et sanguis christi apponitur. In qua mensa sedere est humiliter accedere: ait ibidem. Accedens enim debet esse plenus sanctimoniam et immaculatus. Levit. xxvj. Homo qui habuerit maculam non offerat panem deo. ¶ Debet esse ornatu virtutum decoratus. ps. Sacerdotes tui induant iustitiam. Unde sacerdotes legales lauabant se ante ingressum tabernaculi. Exodi. xxx. Et induebant saccis. Exodi. xxvij. ¶ Debet esse omni concordia pacificatus. Mat. v. Si offers munus tuum ad altare et. ¶ Debet esse supra se eleuatus: quia angelus domini exercituum est. Malach. ij. Et sic cum seruida deuotione: iubilant exaltatione: et perfecta dilectione accedit. Eccle. viij. Vade comede in letitia panem tuum: et bibe in gaudio vinum tuum: et sic celebrans amplius in christum immutetur et deificetur. Augustinus. viij. Confes. in persona christi Libus sum grandium. Cresce et manducabis me. Non tu me mutabis in te sicut cibum carnis tue: sed tu mutaberis in me. ¶ Unde de pena indigne celebrantis dicit libro qui dicit paradisus quod cum ad sanctum Bachariam venisset sacerdos quidam caput habens excoxiatum et quasi consumptum ut curaret. Illi sibi de dederat gratiam curationum: non tamen ab eo visus est vel susceptus. Et cum staret: ut sui miser-

reretur: rñdit: q non erat dign⁹
curari: quia fornicatio e pollutus
sacra mysteria celebrarat. Iō sic
cruciabat. Sed si promitteret: q
v⁹ sacerdos nunq⁹ mysteria di-
uina contingeret: posset deo inuā
te medicinam accipere. Qui cū
vocatus esset ac pmississet: nūq⁹
se fungi sacerdotis officio: sed q
inter laycos semper staret: crimi-
ne p⁹fecto imposuit sibi manus &
curatus ē. De vtilitate vero mil-
sarum legitur dialogorum. iiii. in
fine.

**Capitulum decimū. Quod re-
ligiosus se debz vtiliter occupat.**

b Is vero spacijs iteme-
dijs inter horas p⁹dictas
debet religiosus occupa-
R ri vel in studio vili: sacraz lectio-
nem audiendo: vel per se acqui-
rendo: & inuestigando. Lectio ē
enim instrui: oratione men-
damur: ait Iñdo. iij. de summo
bono. c. viij. & Augu. super Iōā.
Omel. prima. Lectio ē sicut ole-
um in flamma. Si est ibi quod
nutriatur nutrit: crescit & perma-
net. & Damaz. ad Iō. episto. i. Lē-
S ctione velut quotidiano cibo ali-
tur & piguescit oratio: & c. & Alter
natiū audire debet sapientiores
& studiose inuestigare. In audiē-
do enim imprimitur ipsa veritas
intime & intense ait Hieron. epi-
stola. xxxv. Et est in prologo bi-
blie. ¶ Habet nescio quid latentis
energie viua vox: & in aures di-

scipuli de auctoris ore transfusa
fortius sonat. Unde prout dicit
Iñac lib. de elementis: cum pla-
tonis obitus appropinquasset: &
ad se discipuli cōuenissent: ait q
audire magistros magis appli-
cat intētionibus rerū: q̄ conside-
rare in libris. Liber enim nō of-
fert rem: sed tantum formas ex
vna parte: magister vero offert
plures formas fm varios gest⁹
suos: & ex pluribus partibus re-
spondet. ¶ Similiter in studen-
do solertius inquiris veritas & in-
uenitur. Sene. epi. lxxxvj. Alit
lectio ingenium studio fatigatus
non tñ sine studio reficit. Nec
scribere tñ: nec legere tantū. Se-
quitur. Alterum altero temperā-
V duz: vt quicqd lectioe collectū ē
stilus redigat in corpus. Et pōit
exemplū: q̄ alimenta q̄ diu sunt
integra innatāt stomacho: & oneri
sunt cum vero mutata sunt: in
vires trāseunt. Sic & que hauri-
mus audiendo vel studēdo: nō
patiāmur integra esse: sed coqua-
mus: & in ingenia ibūt. In quo
studio puideri debet: q̄ certa sit
lectio: q̄ vt ait Sene. episto. xlvj.
X Lectio certa prodest: varia dele-
ctant. & Ber. ad fratres de mōte.
Certis spib⁹ & horis: certe est le-
ctioni vacandū. Fortuita. n. & va-
ria lectio: & quasi casu reperta nō
hēdificat: & leuiter admissa leui-
ter recedit a mēoria. S3 certū in-
genijs immorandū est & assuefa-

ciendus est animus. Sequitur
De quotidiana lectione aliquid
quotidie in ventre memorie de
mittendum est: qd fidelius dige-
ratur: et rursus reuocetur et cre-
brius ruminetur: qd proposito cō-
ueniat: qd intentioni proficiat: qd
detineat animus: ne aliena cogi-
tare libeat. Sepe audiendus est
de lectionis serie affectus et forma
da oratio Sene. ep. a. ij. Dustra-
hit librorum multitudo: ita qd cū lege-
re non possis q̄tuz habueris, sa-
tis est h̄re qd legis. Sed inquis.
¶ Hodo hūc librum euoluē vo-
lo: modo illum. R̄ndeō. Fastidi-
entis est stomachi: multa degusta-
re Que varia sunt et diuersa in-
quietant nō alunt. Et studiaz iu-
nat affectuosa oratō. ait Ber. vbi
ē. q. oratio lectionem interrup-
pit: nō tamen interrumpēdo im-
pedit: qz priorem ad intelligen-
tiam animū restituit. Totuz autē
studii religiosi tēdat ad augmē-
tum religionis et deuotōis. Ber.
in meditationibus. Nihil aliud
docet me tota scriptura: nisi reli-
gionis vnitates seruare. Ego mi-
ser et miserabilis citius curro ad
lectionem: q̄ ad orationem. Li-
bentius volo legem q̄ missas an-
dire. De hoc cassian⁹ lib. v. Col.
de abbate Theodoro dicit: qd cū
explicationem obscure questiois
inquireret nec attingeret: septem
diebus et noctibus in oratione in-
fatigabilis persistit: donec solutio

nem deo reuelante percepit. Idē
de institutione scripturarū dicit.
¶ Monachum cupiētem ad scri-
pturę noticiā pertigere nequaquā
debere labores suos erga com-
mentariorum libros impendere. s.
totaliter: sed oēm mentis indu-
striā et cordis itētionē erga emen-
dationē vitioz detinere. Quib⁹ ex-
pulsis: cordis oculi q̄si sublato ve-
lamine passionum: scripturarū
sacramenta contemplantur. Et
ponit exemplum de oculis corpo-
ralibus: et lumine visibili. Sapiē.
vij. Optauit et datus est mihi sen-
sus. ¶ Ceteris autē horis quibus
nō vacat⁹ religiosus orationi vel
studio ociositatem debet cauere
et bona opera exercere: put dictū
est supra. Ber. vbi supra. Nūquā
ociosus sit fu⁹ dei: q̄uis ad deū
feriatus sit: quippe nomen tam
suspectum et vacuum et molle: rei
tam certe tam sancte ponendum
non est.

¶ Capitulum vndecimū. Quali-
ter accedendū est ad refectionē.
¶ Is autē peractis accedē-
dum est ad refectionem
corporum corruptibilium
vt conseruent et roborent ad ser-
uiendū deo. Hac enim intentio-
ne debet vir sanctus ad corporis
refectionem accedere. Et nō. qd
in accessu ad mensam debet esse
dolor et iterna lamentatio. ¶ In
progressu sobria fragilitas: et pro-
uida discretio. ¶ In egressu vō
diuina laus

diuina laus et gratiarum actio. ¶ De
 primo Job. vi. Antequam comedam
 suspiro. Et merito. Ob memoriam
 amisse immortalitatis per peccatum
 et inflicte mortalitatis et defectibi-
 litatis: quam oportet reparare et re-
 creare per corporalem refectionem.
 Nam licet homo in para-
 diso comederet si non peccasset:
 prout dicitur ab Augu. xliij. de ci. c.
 xxvij. di. q. cibus aderat ne esuri-
 ret: potus ne sitiret lignum vite:
 ne cum senectus dissolueret: nihil
 tamen corruptionis in corpore
 ullas molestias ullis eius sensi-
 bus ingerebat. Non tamen co-
 mederet ad deperditionis restau-
 rationem: nec ad miseriearum cumu-
 lationem sicut modo. Unde libro
 qui dicitur paradysus legitur de ab-
 bate: Isidoro: q. cum cibum su-
 meret sepe lachrimabat dicens.
Erubesco irrationabilem sumere
 cibum: qui rationalis a deo factus
 in paradiso voluptatis deberem
 versari: et cibo diuino saciari.
 ¶ Item ob considerationem igno-
 miniose vilitatis ipsius exactoris
 cui oportet seruire manducando:
 et ob eius implacabilitatem et per-
 ditionem omnium que sibi exol-
 nuntur. vt enim dicit Sen. epla.
 xxij. Venter precepta non audit:
 q. non possit appellat. Non est
 tam molestus creditor. Et epla.
 cxij. loquens de ventre dicit. In
 quem sic preciosa congerimus: ta-
 men recepta seruantes: quid ad re-

perinet q. accipiat perditurus
 quicquid acceperit: Idem de breuitate
 vite. Cum ventre homini est ne-
 gotium. Nec rationem patitur: nec
 equitate mitigatur: nec ulla spe
 flectitur eius esurientes. Idem merito
 cum dolore accedit: vt sibi fuisse.
 Et vere beatus est qui sibi non seruit
 Job. xxix. Clamorem exactoris non
 audit. Quod exponens Grego.
 de ventre alt. mor. xxx. Seruitus
 exactoris est. necessarios nature
 postulatio. Clamor vero est men-
 suram necessitatis transiens ap-
 petitum gule. Unde legitur libro
 qui dicitur paradysus de abbate
 Serapione qui et Sydonius di-
 citur: eo q. syndone vestiebatur:
 q. cum Athenas venisset: nec tri-
 bus diebus ante comedisset: nec
 peram nec pecuniam haberet: quarta
 die esuriens et stans iuxta locum
 consilij clamauit. Viri Athenien-
 ses succurrite. Requisitus quid ha-
 beret. respondit. Trium feneratorum
 manus incurri: et duorum de-
 bitum solui. Tertius me retinet:
 nec satisfacere possum. Interro-
 gatus: qui essent illi: respondit.
Huplitas pecunie: desiderium vo-
 luptatum: et voracitas ventris.
 Duos video: euasisse: tertium eua-
 des nequeo: quia modo me urget. Et
 tunc quidam philosophi creden-
 tes: et quedam ficta dicere: soli-
 dum vnum offerunt: Quod tra-
 dens cuidam vendenti panes: ac-
 cipiensq. vnum panem tantum

recessit. Et solidum recuperauerunt philosophi: dato scio panis. **I**des legitur. iij. coll. collatioe iij. sub alijs verbis: ut habetur: qd senex quidam disputans cum philosophis sub colore pblematia hoc expressit. Multis inquit creditoribus me pater meus reliquit obnoxii. Sed ceteris solutus: ab eorum molestia liberatus: vni satisfacere quotidie solvendo non possum. Et querentibus solutionem: rñdit. Multis fui vitijs constrictus: quib' tanq' molestissimis creditorib' omnē substantiam abiciens satisfeci: atq' ab eis absolutus sum. Castri-
K margie tō stimulis carere neq' nec licet eam redigerim: in paruum modū: vim quotidiane impulsione euado. Sed necesse ē perpetuis puentionib' perurgeri atq' iexplebile iferi vectigal. Cuius exactionis quotidiane cum molesta consideratione merito cum luctu debet homo ad refectioez accedere. Sic Tobias cū luctu fūnebat panem. **C**onsequenter debet esse discretio et sobria frugalitas in pcessu: siue v su et hoc multipliciter. **P**rimo ut sit gule et omniuz eius specie-
 rñ abdicatiua exclusio. Job. xxx. Clamorem exactoris non audit. **U**bi mora. xxx. dicitur: qd per exactorem signatur venter: ut dictū est. Cuius clamor non est audie-
 dus: gulam restringendo. **C**u

ius species sunt quib' s. **T**el tempus p:ueniendo: ut Zonathas. i. Regū. xliij. **T**el cibos lautiores appetendo: ut populus carnes desideras in deserto. Numeri. xi. **T**el cibos accuratius preparando: ut filij Deli. i. Reg. ij. **T**el mensuram excedendo. ut Sodoma. Eze. xvi. Nec fuit iniquitas Sodome. xc. **T**el nimis ardēter appetendo: ut Esau gen. xxv. vnde v'sus. Pre prope laute nimis ardens et studiose. Sic Zonathas populus Sodoma q' serys sacerdos. A quibus oibus speciebus oportet frugaliter precauere. Ecc. xxi. Super me-
M sam magnam sedisti. Sequitur **U**tere quasi homo frugi his que tibi apponuntur. **I**tem puida discretio: ut sit alimentorum corpus inflammantium debita sub-
 tractio. Corpus eni est ut fornax ardens maxime iuuenile. Alimē-
 ta sicut fomenta inflammantia. Ideo cauendū: ne subministrentur nimis inflāmantia rōne pti-
 tatis vel qualitat'. **D**iero. ad Eustochium epistola. xxxij. Vinus et adolescentia duplex incendiuz voluptatis. Quid oleū flamme adicimus: Idē epistola. lxxxvij. Quicquid inflammare corpus potest: qd fomentum voluptati suggerit fugiendum est amore
N castitatis. Et epistola. xciiij. ad furiam de viduitate seruanda. **N**ō Ethne ignes: nō vulcana tellus

non viscus et olympus tantis ardoribus estuant: ut iuueniles medulle vino plene: et dapibus inflammate. Et quod vinum et carnes inflammant: id ab eis antiqui abstinebant. Hieronimus. ij. ad Iovinianum. Esus carnis et potus vini: vtriusque saturitas: seminaria sunt libidinis secundum illud Comici. Sine cere et baco friget Venus. Alii narratibi: Iovis prophetas non solum a carnibus: sed a coctis cibis abstinuisse: prout fert Euripides. Et de sacerdotibus egypti narrat quod semper abstinerunt a carnibus et vino. Et quod Athenien. tria precepta in templo erant deos venerandos: honorandos patres: et carnis non utendum. Item necessaria est discretio: ut sit concupiscentie insidiantis cauta devotio. Gregorius ubi. 3. voluntas sub necessitate se paliat: ut eam vix quis etiam perfectus discernat. Et. ix. mor. in fi. Discretio nis moderamine carnis cura servanda est: ut serviat: et minime principetur: ne quasi domina animum vincat: sed subacta: mentis dominio quasi ancilla famuletur. Et Augustinus. ix. confessionum: hoc me docuisti deus: ut quoadmodum medicamenta: sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem facietatis ex indigentia molestia transeo: in ipso transitu insidiatur mihi laqueus concupiscentie. Sequitur. Cum salus

sit causa edendi et bibendi: adiungit se tanquam pedisequa periculosa iocunditas: que plerumque preire conatur: ut ei scilicet causa fiat: quod salutis causa facere me dico vel volo. Romanus. xiiij. Iuramentum carnis ne feceritis in desiderijs. Item discretio debet esse: ut sit hostis inclusi triumphalis devictio. Gregorius. mor. xxx. Neque ad conflictum spiritualis agonis concorsurgitur: si non prius in nosipsum hostis positus gule scilicet appetitus edomatur. Sequitur. In cassum sunt exteriores hostes in campum bellum geritur. si intra civitatis menia insidias civis habetur. Unde princeps eorum destruxit muros Hierusalem. iij. Reg. vi. i. anime videntes: prout dicit Hieronimus. super illud gal. v. Qui christi sunt carnem suam crucifixerunt. De quo hoste idem Hieronimus. epistola. lxxxiij. Sic hostis inclusus est. Quocumque pergitur nobiscum portamus. Sequitur. Moderatus cibus: et non veter expletus triduanis ieiuniis prefertur. Et multo melius est. quotidie quam raro satis sumere. Item debet esse provida discretio in actu refectiois: ut sit carnis sub lege spiritus redactio: et ne sit eius vias dei vagatio. ut enim dicit Augustinus. li. sermonum: sermone primo. Caro lumentum est: quod est freno et fame domanda: quod de via que ducit Hierusalem. excludere conatur Hieronimus. epistola. xcvi. Ca

R

S

¶ 2

ro domāda est: ut sessorē spm
sanctū moderato atq; cōposito
portet incessu. Libaria enīz et utr
ga: et onus asino et. Ecc. xxxij. et
i. cor. ix. Castigo corpus meū. et.
T Quod exponit Gre. mor. xxx. de
castigatione per abstinentiam. i.
cor. xi. In fame et siti. et. **E** Item
debet esse prouida discretio in usu
alimētōz: ne fiat viriū aggraua
tio: et operum impeditio: s; sit ad
opandū pmpitudo. Hiero. epi
stola. lxxx. Libus sit olusculū et si
milis: raroq; pisciculi: et ne prece
pta gule longius trahā: sic semp
comedas: ut semp esurias: et sta
tim post cibū possis legere: psal
lere: et orare. Idē pmo. **S** Iouin.
Adesse debet rō: ut tales et tātas
sumam? escas. quib? nec oneret
corpus nec pregrauetur libertas.
Luc. xi. Ne grauent corda vstra
crapula et. **E** Item debet esse p
uida discretio in sumptiōe alimē
tōz: ne p immoderantia pterita
oporteat fieri pñialis maceratio
siue disciplinalis castigatio vnde
Pria Prius curent: ait Gre. super
evan. lib. i. omel. xij. et mor. xxiij.
In principio: Et ut p abstinentiā
fiat reuersio in paradysum: a quo di
scessimus per gulaz appetendo li
gnū vetitū. Per aliā. n. vii re
uersi sunt in regionē suā. **B**at.
ij. vbi Greg. super euange. lib. i.
omel. xi. A regione nostra supbiē
do inobediendo: visibilia sequen
do: cibū vetitū gustādo discesi
mus. Sed ad eaz necesse est: ut

flendo obediēdo visibilia ptem
nendo: carnis appetit? refrenādo
fideam? Hiero. epistola. lxxxiiij.
Sollicite prouidendū est: ut quos
saturitas de paradiso expulit esu
ries reducat. **B**at. v. Beati qui
nunc esuritis quia saturabimini.
E Magna ergo ars et solers in
dustria necessaria est ad vtendū
necessariis in refectione corporali.
Ideo phil. iij. Ego didici in qb?
sum sufficiens. Sequit. **A**biq;
et in omnib? instructus suz. Scio
saturari. et. **A**bi Grego. sup Ege.
li. i. omel. vij. Ars magna hec sci
re: de qua gloriatur apls. **E** Re
citare vō exempla sanctorū patrū
de pdictis et austeritates vite eoz
nobis modernis maior est cōsu
sio q̄ laudatio. Nam in eis fuit
alimētōz vilitas et austeritas.
Quidam enīz viuebant herbis
crudis. quidaz modicis fructib?
Quidaz siccis panib? et aqua: ut
patet in vitis eoz. Hiero. ad Eu
stochium epla. xxxiiij. De cibis et
potibus taceo. cum etiam languē
tes monachi aqua frigida vtan
t et coctū aliquid acceperūt: luxuria
sit. **H**ec ibi. **E** Item alimētōz
erat eis impreparabilitas siue ru
ditas. eoz enim erat studium: q
alimenta sapores amitterēt. Sic
beatus Germanus qui cineres
intermiscibat cibis ne saperent.
et beatus Franciscus idē facie
bat. **H**ec saltem aliam querebāt
q̄ famem et laborem. **A**n Ber.
ad fratres de monte. **P**ante sur

furcus: et similiter aqua: olera v^t legumina simplicita neq^q res delectabilis est: sed amore xpi et desiderio interne quietis ventri bñ morigerato gratanter ex his satisfacere posse: valde delectabile est. Sequitur. Facillimū est et delectabile: adiuncto amoris dei condimento: fm naturā viuere et ponit exemplum de pauperib⁹ quibus est delectabile sic viuere.

B Item in eorū refectione erat teporis tarditas: q^z vix aut raro comedebant ante solis occasus. Unde Hiero. ad Paulinū epla xxv. Sit viliis et vespertin⁹ cibas olera et legumia: interdūq^z pisciculos p^o summis ducas delitijs. Qui enim xpm desiderat: et illo pane vescit: nō querit magnope q^z de cibis preciosis stercus p^oficiat. Quicqd post gulam nō sentitur: idēz sit tibi quod panis et legumina. Unde in vitis patruz li. ij. c. de continentia: ait solitarius. Nunq^z vidit me sol manducantem.

C Item erat refectionis eorum raritas. Quidam enī comedebant semel in biduo v^t triduo. vñ lib. q^z dicit paradysus legitur de Pachomio sub quo erāt trecenti monachi: q^z ali⁹ ieiunabat ieiunio biduano: alius triduo. Bacharius vō in angulo vno stabat v^tq^z in finem quadragesime non panem vel aquā gustās: non genua flectens: non in terra iacens: sed tantūz folia cruda die

dominica sumens. et cūibat ad nature necessaria nec os opiens nec alicui loquēs: sed corde orās et aliquid manibus efficiēs ibat.

D Item erat in eis alimentorū insensibilitas. Tibi enim delicatū eis non sapiebant: quia sensus suū ad eorū saporem non conuertebant. vnde sancti patres ne sciebant comedere carnes. prout legitur in vitis patrum. c. de continentia. Item erat in eis refectionis obliuiofitas. prout dicitur ibidem de abbate Sysoi: q^z cū discipulus diceret ei: surge pater manduca. rñdebat. Nonne adhuc manducauimus? Cui cū discipulus diceret: non: aiebat. Si non manducauimus: manducemus. et ibi de abbate visitate aliū.

E Quibus cum apposuisset discipulus panes. manserūt sic v^tq^z ad diem alium hora sexta loquētes de spiritualibus. et tūc excitari comederunt.

F Item erat in eis circa opera vtilia occupatio dūz comedebant: ne intenderent cibo. Unde ibi d^o abbate priore dicitur q^z ambulādo comedebat. et inter rogatus quare: ait se sic comedere: vt id non vt opus aliqd ageret: et vt comedēdo delectationē anima non haberet. Idem legit de abbate Hoz libro. ix. hystorie tripartite. Qui forte idem fuit: s^z binomius. Contraria vō sunt in modernis multis religiosis: q^z rebus in alimentis delitiosis

tem: accuratam preparabilitatem et sic de alijs. unde Hieronymus epistola quadam in persona talium dicit. Natus in paupere domo: in tugurio rusticano: qui vix milio et cibario pane rugientem satiare ventres poteram: modo si milam et mella fastidio. Noui genera et nomina piscium: in quo litore collecta sunt. Calleo saporibus auium: discerno prouincias et ciborum raritas: ac nouissime damna ipsa delectant. Et de talibus Bernardus epistola. ij. de disciplina monachorum ad abbatem Cluuiacensem. Inter prandia quod tum fauces dapibus: tantum aures pascuntur rumoribus: quibus totus intentus: modum nescias in edendo. Et ibidem. Fercula ferculis apponuntur: et cum pro solis carnibus: a quibus aliquoties abstinetur: grandia piscium corpora apponuntur. Et cum prioribus saturatus fueris: si secundos scilicet pisces attigeris: videtur tibi non gustasse pisces. Tanta prope accuratatione et arte coquorum omnia apparantur: quatenus quatuor aut quinque ferculis deuotatis. priora non impediunt nouissima: nec saturitas minuit appetitum. Pallatus quippe dum nouellis seducitur condimentis. paulatim dissuescit ad cognita. Post venter quidem tumescit oneratur: sed varietas tollit fastidium. Et subdit. Quis dicere sufficit quot modis: ut de ceteris taceas: sola oua vexantur. versantur: durantur: liquantur: quodque vertuntur: subuertuntur: diuiduntur: et nunc quidem frigida nunc assa: nunc farcta: nunc mixta: nunc singillatim apponuntur. Et quod hec omnia nisi ut solo fastidio persolatur. Et per. Dum oculi coloribus: palatus saporibus aliciuntur: infelix stomachus: cui nec colores lucet: nec sapores demulcent: dum omnia suscipere cogitur: oppressus magis obruitur quam reficitur: et cum crebris ructibus se repletum indicet: nundum curiositas satiatur. Itaque de aque potu quid dicas: quando quidem nec illo etiam pacto ad vinum aqua admittitur. Omnes nimirum ex quo monachi facti sumus: infirmos stomachos habemus: et necessarium apostoli dicens vtendo vino consilium merito non negligimus: modico tamen quod ipse permisit cur nescio pretermisso. Et utinam vel vno solo vino contenti essemus. Pudet dicere sed pudeat potius actitare: et si pudet audire non pudeat emendari. videtur in vno prandio ter vel quater semiplenum calicem reportari: quatinus diuersis vinis magis odoratis quam potatis: non tam haustis quam attractis sagaci approbatione et oculi cognitione: vnum tandem e pluribus quod fortius sit eligat hec Bernardus. Idem super Cant. omel. xxxi. super illud. Qui volue-

rit animam suam saluam facere
 7c. Quid hic vos dicitis obser-
 uatores ciborum: neglectores mo-
 rum: Hypocras & Socrates do-
 cēt: animas saluas facere in hoc
 modo. Christus & discipuli eius
 perdere. Quēz vos e duobus se-
 qui vultis magistrum? **M**anise-
 stum se facit qui disputat. hoc o-
 culis: hoc capiti: hoc stomacho no-
 cet. Et post. Legumina ventosa
 sunt: caseus stomachum grauat:
 lac capiti nocet: potum aque pe-
 ctus nō sustinet. 7c. Quare hoc
 est: vt totis fluijs: agris: hortis:
 & cellarijs vix inuenire possis qđ
 comedas. Puta queso: te mona-
 chum esse non medicum: nō de
 comprehensione iudicandum:
 sed de professione. 7c. Et quod ti-
 mendum est: sunt aliqui qui fin-
 gūt se debillores: medicinas eua-
 cuatinas querunt: vt liberius &
 excusabilius delicatis vtant. De
 quibus bene Bernardus dicta
 epistola. Aliunt: incolumes con-
 uentuz solere deserere: & se in do-
 mo infirmorum qui non sunt in-
 firmi collocare. Carnium esu:
 qui vix egrotis & debilibus ex re-
 gula discretionē pro virium repa-
 ratione conceditur: non quidez
 corporis inflammantia ruinā re-
 ficere pro commodo: sed carnis
 luxuriantis curam facere in desi-
 derio. Et post. Delicata nimis ē
 medicia: prius alligari qđ vulne-
 rari: membrum non percussam

plangere: nundum suscepto ictu
 manuz apponere: fouere vnguē-
 to vbi non dolet: emplastrū ad-
 hibere vbi lesura non est. **E**t
 non solum in sanctis claruerunt
 exempla predictorū sed etiā in
 philosophis. Unde Polycratu
 lib. viij. c. viij. ait Socrates: mul-
 tos homines ideo velle viuere:
 vt edant & bibant: se autem bibe-
 re & comedere vt viueret. Unde
 & ferūt: Salienū decime diet ab-
 stinentiam loco medicine indi-
 xisse: vt dicit ibi. Et Seneca glo-
 riatur: qđ post mensam suam
 non esset necesse lanare manus.
 epistola. lxxxv. **I**ō Hieronī. ad
 Helbiam. **M**iserabiles: quoz
 palatam non nisi ad p̄ciosos ci-
 bos excitatur. Et ep̄la. xciiij. **I**n-
 felices sunt: qui maiorem habēt
 famē qđ ventrem. **E**t Item non
 solum in philosophis exemplum
 abstinentie viguit. sed etiā in ma-
 gnatib⁹. Ait Polī. vbi. s. **S** Au-
 gusto Cesare: qđ minimi erat ci-
 bi & vulgaris panem secundariū
 & pisciculos & ficus appetebat. Et
 de Scipione emiliano: qui in iti-
 nere accepto pane vesci solit⁹ erat
Iō tales diu viuebant & viribus
 vigeabant: sicut contrariū facien-
 tes: qđ miserabiles naturam pau-
 cis contentam epulis suffocant.
 multos morbos & languores: &
 tandem festinatam mortem incur-
 runt. Sen. ep̄la xci. Antiqui me-
 dici nesciebant dare cibū sepius

et vino fulciri venas cadentes. Ne
 sciebant sanguinem minuere: et
 diuturnam egrotationem balneis
 sudoribusque laxare. Non enim ne-
 cesse erat circumspicere multa au-
 xiliorum et remediorum gratia.
 cum essent periculorum paucissima
 Nunc vero quod longe processerunt
 cause valitudinis: innumerabiles
 esse morbos non miraberis. Quo-
 quos numeros. Morbos multos
 multa fercula faciunt. **B**enedicti-
 na quondam: paucarum scia fuit
 herbarum: quibus sinit fluens san-
 guis vulnera paulatim sanantur
 Deinde in hanc peruenit tam mul-
 tiplicem varietatem. Nec mirum
 tunc illam minus negotij habu-
 buisse: firmis adhuc solidisque cor-
 poribus: et facili cibo nec per arte
 voluptateque corrupto. Qui post-
 quam cepit: non ad tollendam sed ir-
 ritanda fame queri: inuente sunt
 mille conditure: quibus audital
 exiccare. Unde palor: et nervorum
 vino madentium tremor: et mise-
 rabilius ex cruditatibus quam ex fa-
 me macies. Unde in tota cute hu-
 mor admissus: distensusque veter-
 dum male assuescit plus capere quam
 possit: cogitur putrescere sumpta
 non coquere. Deinde quam fedi pe-
 stilentisque sunt ructus quam fasti-
 dium sui exalantibus ventre: in-
 uitis ingesta visceribus per os red-
 dant. Quid capitis vertigines di-
 cas: quod oculorum auriumque tormen-
 ta: cerebri estuans imutatio et
 innumerabilia febrium genera: aliarum
 ipetu sententiarum: aliarum cum multo hor-
 rore. membrorumque cassatione ve-
 nientium. Quid alios referam: inu-
 merabiles morbos? Immunes
 erant a malis istis antiqui qui nu-
 dum se delitijs soluerant: Sibi im-
 perabant: sibi ministrabant: cor-
 pora sua aut opere aut labore du-
 rabant. Excipiebat eos cibus: qui
 non nisi esurientibus placere pos-
 set Itaque nihil tunc opus erat ita
 magna medicorum suppellectili
 nec tot ferramentis et pixidibus
 Poterant enim vicij simplicibus
 obistere remedia simplicia.
 hec ille. **I**n sumendis vero ne-
 cessarijs dum religiosus seruare or-
 dinem et modum: ut non solum
 corpus intendant reficere alimentis:
 sed et animam spiritualibus hortamen-
 tis. **B**er. ad fratres de monte. Cum
 manducas nequaquam totus man-
 duces: sed corpore refectione su-
 mente: mens omnino suam non
 negligat: sed de memoria suauitatis
 dei vel scripturarum aliquid
 quo pascat meditando: aut me-
 morando secum ruminet et dige-
 rat. Sequitur. Seruandus est mo-
 dus: ne effundat animum suum
 comedens super omnem escam: ob-
 seruandum ne ante horam ob-
 seruanda quietas. etc. Ideo statu-
 tum est a sanctis patribus: quod reli-
 giosis corpora reficientibus lega-
 tur sacra lectio: qua animae reficiant.

Unde de Origene dicitur: nūq̃ sum-
pſiſſe cibum ſine lectione: prout
dicit Hieronim⁹ epistoſa .lxxxvij.

In exitu vō vel egreſſu a re-
ſectione: debent laudes deo exo-
lui. ⁊ gratiarum actiones. p̃ col-
latis beneficijs. Unde ⁊ Salua-
tor poſtq̃ ſecit paſca cum diſcipu-
lis: hymno dicto exiit in montē
olivarum. **B**at̃. xxliij. Ad cu-
ius imitationem religioſi debent
adire eccliam que eſt mons ſan-
ctus completa reſectione: vt deū
laudent. **E**dent enim pauperes:
⁊ ſaturabunt: ⁊ laudabunt dñm.
Et enim ait Hiero. epistoſa. lxx-
xliij. Nec cibi ante ſumant: niſi
oratione premiſſa: neq̃ a menſa
receditur: niſi creatori gratie re-
ſerantur.

Capitulu. xij. Qualiter ſe de-
bet hēre religioſus p̃ reſectionē.

Is expletis debet religio-
ſus poſt reſectionem ca-
uere a geſtus leuitate: a

multiloquijs varietate a ludi ⁊ ſpe-
ctaculorum vanitate: ne ſit illius
populi imitator. Exodi. xxij. Se-
dit populus manducare ⁊ bibe-
re. ⁊c. Alium enim geſtū dñs ha-
bere poſt cibum. ſ. maturiore q̃

ante: vt tollatur omnis exceſſus
ſuſpicio. prout dicit Hugo in ſū-
ma ſua. **I**tem cauere debet a
torpida ocioſitate: eoq̃ ea hora
eſt homo pronus ad ocium ⁊ de-
ſidiam. Ad quam excutiendam
debet vacare verbo edificatiois

vel vtili ſtudio. Hieronim⁹ epſa
lxxxvij. Statue tibi q̃t horis ſa-
cram ſcripturam legas: nō ad la-
bores. ſed ad delectationē. Sen.
epistoſa. xciiij. Quo minus legas
non te terreo: dū quicq̃d legeris
ad mores ſtatim reſeras. Illos
compesce: marcentia in te excita
ſolerta conſtringe: contumacia
doma: cupiditates vera. **E**l va-
ces deuote orationi: et fructuoſe
operationi: vel fraterne vel ediſi-
catorie collatioi: exemplo ſancto-
rum qui talibus vacabāt poſt re-
ſectionem: vt patet in vitis patrū
per totum ⁊ nūq̃ ſit ſeruus del-
oſius. ait Ber. vbi. ſ.
Capitulu. decimūtertium. De lau-
de vespertina.

Is autem completis: ſol-
uende ſunt laudes vesp-
tine: vt offeratur deo ſa-
crificium vespertinum: in figura
q̃ xp̃s in mundi vesp̃era homo
factus: mundum redemit. **E**n̄ ⁊
congrue inſtitutum eſt: q̃ ea ho-
ra: quandoq̃ psalmi decantentur
ad laudem dei in figura quando
q̃ vulnerum. que xp̃s pro mun-
do pertulit. Ideo tunc laudā-
dus in psalmis ⁊ hymnis ⁊ canticis
ſpūalibus. Eph. v. ⁊ Col. iii. Et
tūc ⁊ omni hora qñ deus lauda-
tur cor eſt ab exterioribus colligē-
dum: moderandum: ⁊ preparan-
dum. exemplo eorū qui cantant
inſtrumentis muſicis. Qui p̃i⁹
inſtrumenta ⁊ cordas proportio

nabiliter temperant cum plectro exteriori: ut cordis temperatis et proportionatis: cōcorditer et dulciter ante magnates pullent. Sic debet religiosus antequam cantet apud deum: in corde suo conceptus et affectus moderari: et plectro discretionis proportionari: ut dulciter et concorditer cātet corā deo. vñ in figura sanctorum Apoc. v. singuli habebant cytharas et phylas aureas plenas odoramentorum que sunt orationes sanctorum. Et per cytharas in quibus corde in ligno tendunt: corpora mortificata: et per phylas que sunt vasa pura: decora: lucida: preciosa sanctorum corda laudibus plena intelligant Ecc. xliij. Ante orationem prepara animam tuam. Et item hora vespertina quia principalior est prima matutinalem cauenda sunt multa. scilicet cordis distractio et euagatio de quibus supra in laude matutinali. Et hoc propter diuine maiestatis presentiam. Unde Ber. i. meditationibus. Cum ad orandum vel psallendum: ecclesiam intraueris. fluctuandum cogitationum tumultum extra relinque: curamque exteriorum omnium penitus obliuiscere: ut soli deo vaces. Sequitur. Intende illi qui intendit tibi Audi loquentem tibi: ut ipse exaudiat te loquentem sibi. Et item propter angelorum presentiam. Unde sequitur ibi. Quoniam preueniunt principes coniuncti psal

lentibus prout exponit ibi de angelis et sicut anima est preparanda ante orationem canonicam: et in oratione seruanda quieta: sic et per ad defectus proprios dirigenda: et ad deum erigenda: postulando veniam de multimoda negligentia: et innumerosa deficientia que sunt in laude diuina: sicut documentum Saluatoris. Luc. xxiij. Cum autem omnia benefeceritis: dicite serui inutiles sumus. Melior enim fons orationis: quam principium. Eccle. viij. Contra est de multis qui vix stare possunt in ecclesia usque ad finem horarum. Quibus timendum est: ne ab hoste intrahantur. Sicut de monacho beati Benedicti. ij. Dial. c. v. vbi dicitur: quod erat vagus nec in oratione poterat stare. Quod audiens beatus Benedictus: accessit ad locum et vidit: quod puerulus niger cum trahebat extra: nec permittebat stare in oratione. Et consimiliter timendum est de multis: Et enim legitur. iij. col. collatione. iij. triplex est causa quare non habetur deuotio in oratione. vel ex negligentia: quia spine et tribulli sunt in corde vel ex hostis impugnatione. Vel ad probationem ex diuina dispensatione: ut perseverantia et cordis desiderium comprobetur. Et Cap. decimumquartum. de moderantia cene.

Is completis si temporis congruitas et corporis

necessitas exigit: vt sequatur se/
cūda resectio siue cena: que qui/
dem est resectio post prandium
ait Greg. super euā. li. i. omel. iij.

K Lena est conuiuium in fine diei
et li. ij. omel. xvi. Post prandiu
restat cena. Cum maiori ergo ti/
more et dolore ad cenam est acce/
dendum q̄ ad prandiu. Sancti
enim patres ieiunabat biduanis
et triduanis. ieiunijs: vel saltez in
fine diei semel cibum sumebant:
vt habitum est supra. Et et vt di/
cit Hiero. epistola. lxxiij. antiq
monachi. s. cenobite cenas i pra/
dia mutabant: ne ventrem cibo
duplicato onerarent. et in epistola
Platonis legi: q̄ nō placet bis
in die saturatum fieri Et ait Tul.
v. tus. q. Et ideo nos moderni q̄

L cenas delicatas prolixis prandij
superaddimus: timere debemus
et etiam providere: vt sit cene bre/
uitas: alimenti modicitas: in su/
mendo sobria frugalitas: ne fiat
ventris oneratio: corporis aggra/
natio: virium ad exercenda debi/
ta officia impeditio: et ne sequatur
tempe oratiōis indigestio. et som/
norum illusio. Oratius. Lena bre/
uis iuuat: prope riuum somn⁹ in
herba. Hier. contra Iovinianu⁹
Comedendū est: et dormiēdum:
et digerēdū: et post inflatis venis
incentiua libidinis sustinenda qz
luxuriōsa res vnum. xc. prouer.

M xx. Sequit. Nec tales sumamus
cibos: quos aut difficulter dige-

rere aut comestos magno labo/
re paratos et perditos doleamus
Olerum: pomorum: et legumi/
num et facili⁹ est apparat⁹: et ar/
te impendium et medicorum nō
indiget. et li. x. coll. collatione. iij.
Generalis continentie modus ē
Et fm capacitatem virium cor/
poris et etatis tantum cibi sibi qui/
libet cōcedat: q̄ tum sustentatio
corpis non q̄tum desiderium sa/
turitat⁹ exposcit. Sequit. Recēs
esce perceptio tam in vespertinis
q̄ nocturnis orationibus tenuēz
leueniqz sensum inuenire non si/
nit. Ideo sanctis comode. et vili/
ter hora nona resectionis temp⁹
indultum est in quo reficiēs mo/
nachus non solum in nocturnis
vigilijs leuis et vacuus verū etiā
in ipsis vespertinis laudibus di/
gesto iam cibo aptissimus inue/
nitur. Et enim di. Ber. ad abba/
tem Cluuiacen. Si ad vigilias
indigestum cogis: non cantus ex/
torques sed plactum. Et con/
tra multi faciunt: q̄ cum nō ha/
beant resectionis necessitatē nec
appetitum: nec in cibo saporē: ni/
hil hominus: sumunt cibos: et ce/
nant in corporis nocumentis: et
officio: um debitorū impedimē/
tum potius q̄ emolumentum. Et
quod turpius est salsamentis: v/
potius gule irritamentis appeti/
tum prouocant: et famem q̄ non
habent mendicant. De tali. Se/
neca epla. xxi. Querit non vt vē

trem impleat: sed farsiat. quomodo post saturitatem quoque esuriat quomodo sitis: in prima potatione sedatam reuocet. Unde Tul.

P v. t. l. q. de Dionysio tyranno dicitur quod cum cenasset: negauit se delectatum esse in cibo. Respondit coquus. Minime mirum: quia condimenta deficiunt. Qui cum quereret que essent illa. respondit. Labor: sudor: cursus: fames: sitis: Tali-
S bus enim lacedemoniorum epule condiuntur. Voluptuosi enim quere-
V rentes voluptatem. auferunt eas sibi: quia satiati non inueniunt saporem in cibo: sicut esurientes. pro-
C ut exemplificat ibi d. Barlo. Qui fugiens vulneratus cum bibisset aquam turbidam: cadaueribus inquinatam: ait se nunquam iocundius bibisse

Q se et hoc quia nunquam sitiens biberat usque modo. Similiter d. Ptholomeo. cui cum pergenti egyptus datus esset panis cibarius nihil fuit visum sibi iocundius eo: quia esuriebat. Ab his ergo de ordi-
C nationibus cene cauere debet religiosus cuius est: nocte in dei laudibus vigilare. Post cenam vero cauendum est ab omnibus que post prandium cauenda sunt: et illis vacandum quibus et tunc: de quibus dictum est: et multo amplius: ut sicut corporalis refectio est duplicata: sic et anime sit geminata. Cuius refectio est in deuota ora-
R tione vel sacra lectione: ne talia non cauenti dicatur illud Job pa-

nit sterilem que non parit. scilicet carnem: et vidue non benefecit. id est ante me eam reficiendo sua refectioe

Capitulum decimūquintum de diuina laude in completorio.

Est ista accedere deus religiosus ad ecclesiam per soluedis debitis laudibus deo

in completorio: qua hora sunt merito laudes deo soluende in memoriam agonie saluatoris: et orationis in ipsa agonia: quando. scilicet sudor eius sicut gutte sanguinis descendit. Luce. xxij. Et in memoriam regetionis in sepulchro. Unde merito dicitur completorium quia tunc complete sunt septem laudes canonice in septima hora: ut creatori qui omnia condidit septem diebus: et eidem redemptori qui omnes reformauit septem sacramentis: et gratificauit spiritu septiformi: et ipsi beatificatori: qui beatificabit post hanc vitam que currit septem diebus: et dotabit beatificatos septem donibus. scilicet quattuor corporis et tribus anime: laudes septenarie plenarie exoluantur. Nam per septem vniuersitas designat: ait Greg. super euan. Omel. xij. Et est gratia septiformis. mor. i. Et in laudando hac hora potius quam alijs debet homo auertere se ab omnibus exterioribus: sequi ad laudandum deum peruenire. Unde incipit Conuertere nos deus salutaris no-

ster 2c. Ad innuendam q̄ quia
fuit homo distractus per opera
vite actus i die: Luce. xij. **M**ar
tha martha sollicita es 2c. tūc d̄
inuocare dei auxilium 2 adiuto
rius ad se auertendum ab illis: 2
conuertendum ad deum. Et q̄
non est speciosa laus in ore pec
catoris. Eccle. xv. Antecedit cō
fessio generalis ad cor abluēduz
a cūctis pulueribus in operibus
diei p̄ctis. Et cantādo diuinas
laudes: tunc cauēda sunt que di
cta sunt in matutinis. **H**is ve
ro decantatis laudibus vacādūz
est diuinis orationibus: 2 celesti
bus meditationibus: ait **D**ugo
in summa sua. **N**ox est tempus
silentij 2 quietis: dies tempus la
boris 2 operis. In noctibus de
bent homines esse secum: 2 aut
fessa corpora somno reficere: aut
orationibus 2 sanctis meditatio
nib⁹ se in silentio exercere. **I**n
primis ergo redire ad cor suum
religiosus debet tenendo sibi ca
pitulum mētale. In quo capitu
lo ratio iusta debet stare loco pre
sidentis: conscientia recta loco ac
cusantis: cogitationes 2 affectio
nes ordinate 2 regulate loco te
stium: zelus feruens 2 constans
timor: loco executoris exequētis
mandatum iuste rationis decer
nentis reus puniri. de quo **Aug.**
de p̄nā. Constituto in corde lu
ditio: adsit accusatrix cogitatio: te
stis conscientia: carnifex timor.

Inde qdam sanguis aie confitē
tis: per lachrymas estuat. 2 **Ver.**
in meditationibus. Integritatis
tue curiosus explorator: p̄digna
discussione vitam tuam examis
Attende diligenter q̄tum profi
cis: q̄tum deficis: qualis sis in
moribus: qualis in affectibus: q̄
similis deo: 2 q̄ dissimilis: q̄ p̄
pe: q̄ longe: nō locorum inter
uallis: sed morū affectibus. **S**tu
de cognoscere te. Sequit. **R**ed
de te tibi 2 si non semper saltem
interdum. Rege tuos affectus:
corrige excessus: dirige actus. **N**i
hil in te remaneat indisciplinātū
None omnes transgressionēs
tuas aī oculos: 2 sic te ipsum plā
ge. **I**dem ad fratres de monte.
Disce vitam tuam ordinare: mo
res componere: te iudicare: accu
sare: condemnare: nec impūitū
dimitte. Sedeat iudicās iusticia
stet rea: 2 se accusans cōscientia.
Nemo te plus te diligit: nemo si
delius indicabit. **N**ane p̄terite
noctis fac a teipso examinationē
2 venture diei tu tibi indicito ca
nonem. **N**espere diei p̄terite ra
tionem extige: 2 supuenientis no
ctis fac inditionem: 2 sic districto
nunq̄ lasciuē tibi vacabit. **Q**ui
sic facit seipsum diiudicat: 2 dei
iudiciuz euadet. i. cor. xj. Si nos
metiplos diiudicarem⁹ 2c. **J**ob
xxxij. **N**on ē in hoīs potestate
vt veniat in iudicium. **I**bi mor.
xxv. **E**st iudicium interius i quo

sancti quicquid contra se impu-
gnat eneruant. Ibi ante oculos
suos omne qđ defleant coacer-
uant: Ibi tor patiuntur supplicia
quot pati timēt. Nec deest i hoc
A iudicio minister qui punit reos.
Nam cōscientia accusat: ratio iu-
dicat: timor ligat: dolor excruciat
Sed qđ multi hoc negligunt cō-
queritur dominus. Isay. lviiiij.
Non est iudiciuz in gressibus eo-
rum. Job ubi supra. Nunquid qđ
non amat iudicium sanari pōt.
In hoc iudicio manifestatur di-
nine bonitatis miseratio in colla-
tiōe bonorum donorum: et bene-
ficiozum: et hoīs peccatoris abu-
sio de eisdem: et ex hoc eiusdem
humiliatio: et iudicii futuri formi-
datio et euasio. Iō in hoc iudicio
diuina honoratio. Honor enim
regis iudicium diligit. Vere iudi-
ciuz determinat causas: prouer.
xxvj. Et quia ibi relucet dei boni-
tas: bona homini cōferrendo: et
homīnis prauitas: eis abutendo
ideo puer. xxij. Cogitationes iu-
storum iudicia. Sene. iij. de ira
in fine. Quotidie ad rōnem re-
B dolendam vocandus est anim⁹
hoc faciebat Sextius: vt cōsuma-
to die cum ad nocturnam quietē
se recepisset. aiū interrogaret.
Quod hodie malum tuum sana-
sti? Cui vitio obstuisti? Qua ex
parte melior es? Desinet ira et mo-
deratior erit. s. aiū: qđ sciet quot
die ad iudicem esse veniendū

Sequit. Utor hac potestate quot
tidie. Apud me cām iudico: to-
tum diem mecum scrutor: facta
dictaque mea rememoror: nihil
mihi abscondo: nihil transeo.
C Quare quicqđ ex erroribus meis
timeam cuz possim dicere: vīde
ne amplius hoc facias et. Ex di-
ctis igit debent confundi religio-
si qui se nō iudicāt: nec facta sua
scrutantur: cum gentiles audiūt
hoc fecisse.

C Capitulum decimūseptimū
Qualiter accedendum est ad lo-
cum getis et somni.

Redcō capitulo mētalī
completo in corde: et aīa
elenata per spem ad patrem mī-
sericordiarum et deum totius cō-
solationis et inflammata diuina
dilectione: qđsi compulsa graua-
mine corporis aīam aggrauātis
accedendum est ad locum quie-
tis cum dolore et amaritudie: qđ
oportet dei laudes interrūpere:
exemplo sanctorum. Unde in vī-
tis patrum. c. de cōtinentia dī d.
abbate Daniele: qđ tota nocte vī-
gilabat. Et volens circa mane p-
pter naturā dormir dicebat som-
no veni serue male: et subripiens
paurillum somni sedendo: statiz
surgebat. Intrans aut ad dormi-
endum debet se fidelis munire
signaculo crucis inuocando do-
minum Iesum: et ponendo il-
lum vt signaculū super cor suū
et brachia ad demones effugand.

Edo seorūq; illusiones et insidias
evadendas. Hiero. epistola. lxxxviii
Crebro crucis signaculo muni-
as frontem tuam: ne extermina-
tor egypti locum inte inueniat: s; **H**
primogenita que apud egyptios
pereunt in mente tua saluentur.
Unde i vita beati Dymetrii cā-
turien. legit: q; dum separaret se
a socijs: sacris insistens medita-
tionibus apparuit sibi puer cādi-
dus et rubicundus dicens. Salve
dilecte mi. Quo mirante subiun-
Fxit. An me nō agnoscis: et cūz di-
ceret se eum nō nosse: ait. Quo-
modo hoc cum in scholis ad la-
tus tuum sedeam: et tibi i separa-
biliter sim cōiunctus. Respice i
frontem meam. Qui aspiciens:
vidit aureis litteris scriptū Iesus
nazarenus. Dixitq; illi: hoc ē no-
men meum: qd tibi sit memoria
le in desiderio aie: qd diligenter
et articulariter nocte qualibet im-
prime fronti tue. Et per hoc cō-
tra mortem subitanam munie-
ris. Quicūq; enī sic fecerit mor-
tem subitanāz nō videbit. Qui
bus dictis disparuit. **C**onfirmi-
liter intrans ad dormiendum d; **I**
esse celicis et diuinis cogitationi-
bus illustratus. Ber. ad fratres
de monte. Iturus i somnum ali-
quid tecum defer in memoria et
cogitatione: i quo placide obdor-
Gmiās: qd ē somnare iuuat. Sic
tibi nox dies illuminabitur: et nox
illuminatio tua i delictis tuis: pla-

cide obdormies: i pace quiesces
facile euigilabis: et surgēs facilis
eris et habilis ad redeundum in
diem: vnde nō totius discessisti.
Unde de origene: ait Hiero. epi.
cvij. Nunq; ei venisse somnum
nisi vnus ē fratribus: sacris litte-
ris personaret. Sicq; dormienti
erit somnus delectabilis. Sōnia
enim qūq; fiunt fm qualitates
eorum que vigilans cogitauerat
Job. vij. c. Terrebis. me p som-
nia. Ibi mor. viij. Cum somnia
contingant aut ventris repleti-
ne: aut inanitione: aut illusionē:
aut cogitatione: aut reuelatione:
cogitationes sanctiores: celestio-
res: et tuosiores sequunt somnia
blandiora: et delectabiliora. Job
xxxij. Per somnium in visione
nocturna. Segitur. Aperit aures
virozum: et exaudiens eos instruit
disciplina. Unde phus. i. ethi. in
fi. Reprobat opinionem dicētiū
malos non deferre a bonis nisi
fm dimidium vite. s. tpe vigilię et
nō tpe somni q est quies. Cōtra
quos ait: q meliora sunt fantas-
mata iustoz q; quozumlibz: q
meliora fuerāt cogitata ab eis in
vigilia. Ideo boni in somnis dis-
ferūt a malis. Cui pcor. dat Aug. **K**
lib. de anima parte q̄ta. dī. Mo-
minum quoddam est verbum
somnia: qd fit cum hō cōsue-
uit dicere verbum et vincere fal-
sam ymaginationem. **C**air aut
religiosus somnum capiens: hō

E nesto debet esse compositus: cauens ne somnus sit minis pfundus et absorptiuus: non tumultuosus non plius. Ber. ad fratres de monte. Caue serue dei q̄tum potes: ne totus q̄q̄ dormias: ne sit somnus tuus nō q̄s lassī sed sepultura corporis suffocati: non reparatio sed spūs extinctio. Suspecta res est somnus: magna in parte ebrietati similis. Sequit̄ Quantū ad debitum cōtinui p̄fectus: nihil ip̄s tam perit de uita nostra q̄ somno deputat. Et post carnalis v̄o et haur̄ somnus. s. et sicut dicit̄ lethēus dicit̄ a lethē fluuio isfemali: qui fm fabulas obliuio interpretatur abhominandus est seruo dei. Et in uita beati Ber. legitur: q̄ si quez religiosum in dormiendo durius stertentem: vel minus compositē iacentem videret vix patienter ferre poterat. Ad habendum v̄o somnum tenuem iuuat vict̄ et potus sobrietas. Et enim dicit̄ ibi: tenuē victū somnus tenuis comitatur. Et dicta epl̄a. Sobriū cibum: sobriumq̄ sensū seq̄ sobriū somnus. Ecc. xxi. Somnus suauis in hoīe p̄to. Item iuuat ad hoc bona precedēs operatio Ecc. v. Dulcis ē somn̄ operanti. Item ad hoc iuuat studiosa meditatio de diuina lege et cetera virtute. prouer. iij. Custodi legem atq̄ consiliū. Sequitur Si dormieris non timebis: ge-

scēs: et suauis erit somn̄ tuus. Job xi. Secur⁹ dormiens requiesces: et non erit qui te exterreat. Tū q̄ sic dormiēs euigilauerit debet cor leuare ad deum orādo et meditādo: et aliq̄ surgere. Hiero. epistola .lxxiij. Noctibus bis terq̄ surgendum est reuoluēda: q̄ sunt de scripturis que memoriter retinentur. Sic aut̄ dormiētī somnus etiam ip̄s meritorius est: alit̄ ibi Hiero. Somnus ip̄s sanct⁹ ē oīo nec vacat sanctis: sōnus a merito. Grego. mor. viij. Hostis insidiās quos vigilantes minime sup̄ dormiētes maxie impugnat. Quod agere superna dispensatio benigne p̄mittit: ne i electorum cordibus a passionis premio ē somnus vacet. Sicq̄ somnus sanctis est oratio et meritorius: quia vigilant ad bene agēgum q̄ diu p̄nt: et q̄si coacti accedunt ad somnum: et accedentes sic se muniunt et ordinant vt dictum est. Somnum enim capiunt: vt expediti et agiles postea deo seruiāt. Job. vij. Si dormiero. s. ad corpus recreandum: diceaz q̄ surgaz ad deo expeditius seruendum. Hoc vero expleto: surgendum est ad soluendū laudes matutinales de q̄bus dictum est: vt redeat religiosus ad soluendas laudes a quibus inceperat: et dicat circuitui et imolauit in tabernaculo eius hostias vociferationis etc. In circuitu enim ad eundem

ad eundem punctum linea terminatur a quo incipitur: ut patet in linea circulari. Sic debet vir ceticus deum laudare incipiens a dei laudibus: et finiens: ut cum consummaverit: tunc incipiat. *Ecc. xxiij. Et ps. Psallam deo meo quod diu fuero: donec. s. hostes omnes triumphaliter vincat: et cacumen contemplationis ascendens: premium bene psallentium accipiat. Abach. iij. et sup. excelsa mea deducet me victor in psalmis carentem.*

Incipit pars secunda que dicitur locariū.

Olo: viros orare i oī loco: leuantes puras manus. et. i. thimo. ij.

Quemadmodum religiosus debet esse occupatus vtiliter in omni hora: et sol

licite cauere a temporis amissione: ut dictum est: sic in omni loco debet esse honestus: exercendo virtuosa opera ad que locus est assignatus: et precauere ab omni abusione in locis deputatis ad opera sibi congruentia. Et quia in paucioribus via magis: studeat religiosus: honeste se habere in septē locis. Quod erit facile: si fuerit bene occupatus omni hora temporis. Ideo breuiter transco hic de istis locis: quia patent ex predictis. Et hec pars huius collationis cule potest dici locarium. In qua auctoritates sanctorum colliguntur

quibus religiosus instruitur qualis esse debet in quolibet loco.

Capitulum primum. Qualis esse debet religiosus in ecclesia.

In primis ergo studeat ut sit in oratorio deuotus: et intēsus operibus: ad

que oratorium institutum ē. Aug. in regula. In oratorio nemo aliud agat: nisi ad quod factum est: et vnde nomen accepit. est. n. domus orationis. Mat. xxiij. vñ Hugo de. xij. abusionibus. vnde cima abusio est: dissolutio i choro. Nam ut dicitur ibi: in choro sunt quidam corpore: in foro mente. Sequitur duodecima abusio est irreuerentia circa altare. Nil ergo ibi fieri nisi orat: et ad orationem pertinens. Aug. ij. de ci. c. viij. Quia populi ad ecclesias fluunt: causa celebritate: honesta quia vtriusque sexus discretionem ut audiāt quia bene hic viuere debet. Sequitur. Nil eis turpe: aut flagitiosum spectandum: imitandumque proponatur: vbi dei viui aut precepta insinuatur: aut miracula narratur: aut dicta laudantur: aut beneficia postulatur. Idem. v. confessionum de matre sua. Ad ecclesias ibat mane et vespere: non ad vanas fabulas et loquacitates: sed ut audiret te in sermonibus tuis: et tu audires eam in orationibus suis. Sed et contra multi faciunt: qui ibi vaniloquia multiplicat: conuiua istan

T

V

L

rant: cōmessationibus vacāt. 2c.
 Sanctus autem Ambro. non si
 nebat: in ecclesijs cōmessationes
 fieri: ne esset cā ingurgitandi: ait
X idē. vi. confes. Et qđ multū dolen
 duz est: tempore psalmoz 7 ora
 tionum: multi inuicem colloquē
 tes interrumpunt: 7 impertinen
 tia interserunt: vñ loquunt in cor
 de cum fantasmatīs ymaginib⁹
 7 cogitationibus: facientes do
 mum dei speluncam latronum.
 Bath. xxi. hmoi enim locutio
 nes interiores 7 exteriores furan
 tur de laude dei. vñ de in tractatu
 de speculo hystoricali legit: qđ dīa
 conus vertens se ad ecclīaz vbi
 due mulieres multiplicabant va
 niloquā vidit diabolū super eas
 in specie symie omnia scribentes
 7 cedula dentibus dilatantem
 eo qđ ille in tantum verba multi
 plicabant: qđ cedula non caperet
 Sed nō sic sancti patres. vñ
 Cassianus coll. ij. dicit: qđ ad sol
 lemnitates conueniebant: 7 tan
 tū silentiū prebebatur: vt in vna
 innumerosa multitudine fratruz
 puenientium: preter eū qui can
 tabat in medio: nullus adesse vi
 debatur. Et precipue cū psumat
 oratio: in q̄ nec sputū emittitur
 nec excreatio obstrepit: nec tussis
 intersonat: nec oscitatio trahitur:
Z Nulli gemit⁹: nulla suspiria astā
 tes impediunt. Nulla vox preter
 sacerdotis auditur: nisi forte per
 excessum subreperit. Qui ergo

alia opera non facit in ecclīa: nisi
 ad que instituta est: 7 ea exercet
 intente 7 deuote absq; abusione
 honeste 7 ordinate se gerit in ec
 clesia.

C Capitulum secundum. Qua
 lis dz esse religiosus in capitulo.

Consequenter religiosus
 in capitulo: vel in loco di
 scipline debet esse obedi
 ens humilis mansuetus: 7 sub
 iectus. Si vō prelat⁹: debet eē di
 scretus: puidus: verax: iustus: 7
 pius. De q̄ domo discipline Ecc.
 vltimo. Congregate vos in do
 mo discipline. 2c. Sine hac enī
 nulla religio stare potest: ait Au
 gu. lib. sermonum: sermone. lviij.
 Non enim supbia nisi vbi negli
 gitur disciplina. Nam disciplina
 est magistra religiōis 7 vere pie
 tatis: que nec iō increpat vt ledat
 nec ideo castigat vt noceat. Dent
 qđ mores hominum irata corri
 git: inflammata custodit. **C** In
 domo ergo discipline studeat re
 ligiosus: vt sit in eo defectuum 7
 culparum luculenta recognitio:
 humilis confessio: penitentie li
 bens susceptio: 7 impletio: 7 eoz
 deinceps tanta deuotio: recogni
 tans illud Debre. xij. In discipli
 na perseuerate. puer. iij. disciplīaz
 domini ne abitis. ps. Disciplina
 tua corripuit me in finem. Boni
 tatem 7 disciplinam 7 scientiā do
 cet me. Aug. li. s̄monū: s̄mone.
 lviij. Bonitas malitiaz vincit: di

disciplina voluptatem et vicia casti-
gat: scientia illuminat cecitatem.

Exemplū in collationibus pa-
trum de Phasnutio: de quo dicitur
quod cum quidam inuidia du-
ctus in cella eius codicem abscō-
disset: ac deinde ante abbātē Ipsi-
dorum querelā exposuisset: dicens
codicem sibi ablatū mirantibus
illis: quod tale quid inter ipsos nūquā
contigerat: ille urgebat: ut mitte-
rentur seniores qui scrutarentur
omnium cellas per libro ingrediendo.
Sicque factum est: et liber in cella

Ephasnutij: inuentus reportatus
est. Ille vero si esset conscientie se-
curus: satisfactioni se tradidit: pro-
spiciens ne si furti maculam ver-
bis conaretur abluere: etiā men-
datij notaretur. Memine igitur fu-
spicāte aliud quod inuentū est: pro-
fusis in oratione lachrymis: tri-
plicitatis ieiunijs: et humilitate pro-
stratus duabus ebdomadibus
se afflixit: et in ecclesie limine se pro-
sternebat ad veniā ante fratres.
Deo autem non patiente: eius ampli-
us infamari: is qui imposuerat si-
bi crimē arreptus a demone ore
suo rei seriem retulit: nec ad ora-
tionem abbātis vel fratrum libe-
rari potuit christo seruante hanc gra-
tiam Phasnutio: ut eius orōni-
bus purgaretur cui insidiatus ē.
Et sic deus remunerauit in pre-
senti eius humilitatem et patien-
tiam. **E**tere enim talis debet
esse subditus in capitulo: ut enī

dicat Hugo de .xij. abusionibus:
decima abusio est lis in capitulo
vbi dicitur: quod capitulum est offici-
na spiritus sancti: in qua dei filij cō-
gregantur: ut deo reconcilientur
Noli ergo frater esse quasi Sa-
than qui aduersari dicitur. **E**t pre-
latus vero in capitulo debet esse ius-
tus et pius. Job. xxx. Cum sederē
quasi rex etc. Ibi mor. xx. **A**biscē-
da est lenitas cum seueritate: et fa-
ciendum est quoddam tempamen-
tum: ut nec multa asperitate ex-
ulcerentur subditi: nec nimia be-
nignitate soluant. ps. Virga tua
et baculus tuus. etc. Virga. n. per-
cutit: baculus sustentat. ut infun-
dant vinum et oleū. vinum quo
vulnera mordeant: et oleū quo so-
ueantur. Luce. x. In archa enim
erat virga cum manna. Debre.
x. quia boni rectoris in pectore
debet esse virga discretiōis: et mā-
na dulcedinis. ait Grego. vbi. s.
Capitulum tertium. Qualis
esse debet in scola.

In domo vero sapientie:
vel in auditorio: discipulus
debet esse docilis ingenio
attentus exercitio: benivolus animo
Attentus ad audiendū: docilis
ad intelligendum: benivolus ad
retinendū. vñ scolasticus dicitur: quod ni-
hil sit disco us. i. a scolis diuisus.
et scola dicitur vacatio: ait Boetius. de
disciplina. Et Sene. de se et suis
conscolaribus loquens de Zeylo
philosopho dicit quod primi ad sco-
la

H iam ueniebāt et nouissimē exsibāt. epistola. cvij. Talis enim sapien-
tiam assequet. puer. ij. Si sapien-
tiam inuocaueris: et cor tuum in-
clinaueris prudentie: si quesieris
eam quasi pecuniam: et sicut the-
sauros effoderis illam. tunc intel-
liges umorem domini et scientiā
dei inuenies. ¶ Si fuerit doctor
debet esse ad docendum promptus
et ut auditoribus perficiat studio-
sus: Aut Sen. vbi. 3. loquēs dō dī
cto philosopho: qd nō solū patū
inueniebant eum scolares: s3 ob-
uium. Nam et docenti et discenti
debet esse ppositum: ut ille pdeē
velit: hic perficere. ¶ Item debet
esse prouidus in docendo: ut sit
eius doctrina uera et sana tanq3
scriba doctus: pferēs de thesauro
suo noua et uetera. Math. xiiij.
¶ Item debet esse uirtuosus exē-
plo ad doctrinam alijs imprimē-
dam. et in se ope confirmandā.
Qui enim fecerit et docuerit hic
magnus vocabitur i regno celo-
rum. unde Tul. v. ius. q. Turpis-
simum est philosopho: quando
cū uita pugnat oīo. Et ponit exē-
pla. Turpe est: se grāmaticū. pfi-
teri: et barbare loqui. Aut uelle
se haberi musicū: et absurde canē-
re. Sic et turpior sit philosophus
in uite rōne peccās. Et tū nihil
ominus qdam q uident aliqd sibi
esse: uita que ipsi frequentant: in
alijs mordent: reprehendūt: et la-
cerant: ac si ipsi ad ea que argu-

unt minime teneant. Micro. epi-
stola. xc. ad Rusticū monachū
Nulli detrahas: nec i eo sanctū
te putes si alios laceras. Accusa-
mus entz in alijs sepe qd facim⁹
et nos ipsos deserti: in nra inue-
himur uitia: muti de eloquente
bus indicantes. Et enim ait Se-
neca. epistola. viij. Plus hoies
oculis q aurib⁹ credūt. Et longū
est iter per precepta: breue et effi-
cax per exempla. Sequitur. Tur-
ba sapientū plus ex morib⁹ q3 ex
uerbis Socratis traxit ethi. x. in
fi. In operationib⁹ uita et operi-
bus indicat: et sermones conso-
nantes operibus acceptādī. vbi
commētator dicit: qd res faciunt
sermones credibiliores: sed non
econuerso. Et cū dissonant sermo-
nes et actiones interimunt: s3 cū
consonant prouocāt audientes.
Ideo summus magister cepit fa-
cere et docere act. i. Et fuit potēs
in opere et sermōe Luc. ultimo.
Quod entz turpissimū est solet
nobis obici: uerba nos philoso-
phle non opera tractare: ait Se-
neca epistola. xxv. Ande doctor
intendere debet: ut potius disci-
puli informētur in uita q3 in scia
Micro. epistola. xxxiij. ad Nepo-
tianū. Socrates adiurat discipu-
los anteq3 doceat: et iurare com-
pellit: et extorquet sacramento si
lentij sermonem: incessus man-
suetudinem: habituz moresq3 de-
scribit. Quanto magis nos qui

bus animarum medicina com-
missa est: Sed contraria sunt in
multis ut patet consideranti.
Capitulum quartum. Qualis
esse debet in locutorio.

In collocutorio autem:
religiosus debz eē discre-
tus considerādo: quid:
cui: qñ: vbi: et quō loquat. **2**lit. n.
Nugo in summa sumēl a beato
Grego. super Eccl. li. ij. omel. xi.
In loquēdo consideranda sunt
quinq. **P**rimo qd loquen-
dum ut sit bñ in gratia sale cō-
ditus. **S**ecūdo cui loquendū
q: aliter vni: et in diuersis statib.
Tertio quando: q: vbum est
aliquando dicendū: aliqñ tacen-
dum: aliqñ differendū. **Q**uar-
to qualiter: q: verba que hūc ad
salutem reuocant: alium vulne-
rant. **Q**uinto qñ: ne cum
qui multa facere non valet: ad fa-
stidium puocem. Et mor. xxiiij.
in fi. In loquendo sunt quattuor
siderāda: **Q**ue: cui: qñ: quō di-
catur. Nam ut dicit. xxxij. lib. in
pñcipio. Omne qd dñs qdripita
qualitate distinguit. Est eniz ma-
lum: maledicere: cū res puerla
suadet. Et est bonum bñdicere
re: cū recte pñat: et est bonus ma-
ledicere: cū vitiz exprimit ut re-
probet: et est malus bñdicere: cū
rectus non recto studio pñatur.
Religiosus igitur aut taceat: aut
dictis mōis loquat. **1**icro. ep. la.
lvij. Presctndēda est lingua: ut

qui loqui nescit discat aliquando
reticere. Jac. i. Si quis putat se
religiosus eē nō refrenās linguā
suam. et. Non est dubiū: qñ dia-
bolus suadeat religiosus: vana et
frivola loqui: et studeat impedire
collatiōes spūales. vnde. v. coll.
de abbate Bachate dñs: q: grās
impetravit a dño: ut quot dieb.
aut noctib. ageret collatio spūal.
nunq̃ dormiret. Sed si qd vbum
detractiōis vel ociosum diceret
mor in somnū caderet. **H**ic dice-
bat: zabolon esse fabulaz fictorē
et spūaliū collationū impugnato-
rem. Cū enim qdam e fratribus
de spūalibus disputaret vidit qñ
dam eorū sopore demergi: et euz
ociosam fabulam introduceret:
omnes euzgilasse. Idem legi in
vitis patrum. c. de sobrietate. vbi
addit. Carissimī fratres agnosce-
tes: maligni spūs opus esse: atten-
dite vobis: custodiētes vos a sō-
no cū spūalia auditis vel facitis.
Et in. c. de continentia. Non est
monachus qui non tenet linguā
Unde vna de. xij. abusiōib. est
rumor in claustro. **A**bi sequitur.
Sunt q sedēt: non ut lectioni: s;
rumoribus et scurilitatib. vacēt
q locum tacendi nūq̃ et nunq̃
seruant: sed nunc hos: nunc illos
ad colloquiū puocant.

Capitulum quintum. Qualis
debet esse in suo ministerio et la-
bore.

In loco quoq; laboris et ministerij: religiosus debet esse pmp^r ad laborā dū et obsequēdū fratribus. Ecc. vii. Me oderis opera laboriosa: et rusticationē a deo creatā. et hoc in sincera charitate: locūda hilaritate urbana honestate: et voluntaria pmp^ritudine gal. v. per charitatē fuit inuicē. Et. vi. Alter alteri onera portate. Et hoc exēplo patruz li. i. col. de Phasutio: cui cura orti esset pmissa tanq; seniad alia inepto. hec et alia officia pplebat nocte cōsurgens: ne agnosceret. Et qd plus est: exēplo saluatoris: q cū esset domin⁹ omniū: nō rapinam arbitrat⁹ est eē se equalem deo: sed semetipm exinanīuit. phil. ij. ut scilz nobis seruiret seruitute humillima: laboriosa: dura: dolorosa. Isai. xx. xi. Seruire me fecistis in peccat⁹ vris. Ipse enīz nō vēit ministrari sed ministrare. Math. xx. vñ et discipulis ministravit obediēter: affectualr: curialr. indifferēter. et cōiter. Luc. xxiij. Ego autē in medio vestrū sum sicut q minist^rat. Jo. xiiij. Cū accepisset lintē cepit lauare: et. Iphus. n. exēplo stupendo et dispensatius: seruire debet religiosus fratrib⁹ suis in omnibus q pōt. i. Petri. iij. Unusquisq; sicut accepit grāz in alterutrum illam administrantes: et. Et sine personarū acceptione: qz qto fies infirmiores: et abiectio

res: tanto eis plus meritorū esset seruire. Unde in vitis patrū. c. d. charitate dicitur: q cū frater interrogaret senem de duob⁹ fratribus: quorum vnus erat ieiunans septem diez: alterius egrotantibus deservire: cuius op⁹ deo pl⁹ esset acceptum: rñdū: q si frater qui septem dieb⁹ ieiunabat appēderet se p nares: non posset equari ei qui seruiebat infirmis. Et ibidem. Interrogauit senex quidam de fratribus dicens. Quid si video fratrem de quo audiui culpam aliquam: nō possūz suadere animo meo: ut eum introducam in cellaz meam: sed si vīdeo fratrem bonum libenter introduco? Respondit senex. Si facis bono fratri parum boni: alteri duplum impende. s. ut ad bonum allicias: non ut sibi in aliq insolentia faucas: quia non opus est valentibus medicus sed male habētibus. Math. ix. Et. xxv. Quod vñ ex minimis meis fecistis: mihi fecistis.

Capitulum sextum. Qualis esse debet in refectorio.

Consimilr religiosus debet esse honestus in refectorio: ut seruet ibi disciplinam in habitu et cibo. ait Hugo i summa. **I**n habitu tripliciter. **I**n disciplina tacendi: quia tunc lingua laxatur. **I**n disciplina vidēdi: ne habeat oculos vagos. **I**n disciplina con

tinendi. vt nihil sit indecēs vñ in
honestum: neq; fiat aliqd cum
strepitu aut tumultu. ¶ In cibo
quoq; tripliciter. vt quislibet obser
uet quid: q̄tum ⁊ quomodo su
mat. ¶ Quid ne delicata vel pre
ciosa appetat. ¶ Quātum ne ni
mis in q̄titate. ¶ Quomodo q̄
se honeste debet habere in men
sa sicut supra h̄itum est. ¶ Spe
cialiter autē debet cauere a mur
muratione: ⁊ apposita sumere cū
gratiarum actione. Ande in vitis
patrum. c. de contemplatione di
citur: q̄ comedentibus fratribus
vidit senior: alios comedere mel
alios panē: alios sterc⁹. Quo ad
mirante ⁊ orante deum: vt hec si
bi reuelaret: venit vox dicens. hī
q̄ mel comedunt: sunt qui ad mē
sam cum timore ac tremore sedēt
incessanter orant: ⁊ oratio eorum
sicut incensum ascendit ad deū.
Qui panem edūt sunt qui grati
as agentes percipiunt sibi data.
B Sed qui stercus edunt: sunt qui
murmurant dicentes: hoc ē bo
num: illud malum. Que non de
bent cogitare: sed potius deum
glorificare. ij. cor. vij. Siue man
ducatis: siue bibitis: siue aliquid
aliud facitis: oīa in gloriā dei
facite. ¶ Si vō religiosus est in
mensa extra cōmitatem cū fratri
bus: caueat etiam a predictis. Et
aut sacram audiat lectiones: aut
vtilē collationē: aut ipse p̄ferat
ad aliorum edificationes. Ande

Poli. ii. vij. c. ix. Cūle est: ⁊ sa
cris l̄tis consentaneum: aut om
nino silere in mensa aut audias
ad profectum: aut vñ de alijs profi
ciant: vel sine culpa letent docti
p̄ferre sermonē. Exemplo Sal
uatoris: q̄ parabolas inter come
dentes miscuit: cū argueretur q̄
cū publicanis ⁊ peccatoribus mā
ducaret. Math. ix. Et quādo cū
phariseo comedit. Luc. vij. Sed
ecōtra est de multis. Ber. ad ab
batem. Cluniacē. ¶ Q̄tum di
stamus ab his qui in diebus An
tonij fuere monachis. Siquidez
illi: cū se inuicem pro tempore ex
charitate reuiserēt tanta ab inui
cem auaritate panem animarū
percipiebant: vt corporis aliquā
do penitus oblit: dīez plerūq;
torum ieiunis ventribus nō mē
tibus transigebāt. Et hic erat re
ctus ordo qñ digniori prius ser
uiebatur. Nec sūma discretio: cū
plus sumebat q̄ maior erat. Nec
dentq; charitas: vt aīe quarū
charitate xp̄s mortuus est tanta
sollicitudine reffocillabant. Mo
bis enim cōuenientibus in vñ
vt verbis vtar apostoli: non ē ce
nam dñicam manducare: Qulp
pe celestem nemo est qui regat
nemo qui tribuat. Nihil de scri
pturis: nihil de salute ibi dī aīaz
Sed nuge: rīas: ⁊ verba profe
runt in ventum. Inter prandiu
q̄tum fauces dapibus: tantū au
res pascunt rumoribus: quib⁹ to

tus intentus modū nescit in edē
do. Talibus timendus est: q̄ dia
bolus eis suggerat ad eorū ora
fedanda: ut talibus satiatis: spī
tualia non sapiant. Unde in vitis
patrum. c. de contemplatione dī
q̄ quidam patrum vidit cū sede
rent fratres et loquerent de spīa
libus angelos gaudentes: et tripu
diantes: Et autem veniebat locu
tio secularis recedebant angeli
et volutabantur inter eos porci fe
dissimi: qui eos polluebant. Nō
cauendū est religiosīs a locutio
nibus secularibus: maxime quā
do edunt peccata populorū: et ele
mosinas pauperum. Sed audiāt
sacras lectiones: et collationes: et
vigilanter orent tam pro se q̄ p
benefactoribus affectu et corde.
Unde in vitis patrum parte. ij. dī
citur: q̄ eum qui vere monachus
est oportet sine intermissione ora
re aut psallere i corde suo. Unde
ibi ait senior increpans fratres in
refectione loquentes. Tacete fra
tres. Ego scio fratrem uobiscum
edentem cuius oīo ascendit i cō
spectu dei velut ignis.

Capitulum septimum. Qua
liter se debet habere in dormito
rio.

In dormitorio siue in lo
co quietis debet esse reli
giosus honestus in gestu
tranquillus in incessu: accedens
et recedens sine tumultu. Et de
bet esse deuotus et orans: ut dicitur

est supra. Unde Ber. ep̄la de ho
nestate vite et morum. Cum ad
stratum lassus adueneris: te ho
nestissime tacendo compone: nō
supinus: non genua leuando cal
caneos coris tangas. q̄ si forte te
luxurie pompa concusserit: re
cole: dilectum tuū positū super le
ctum doloris: et dicas. Deus me
us in paribulo pendet: et ego vo
luptati operam dabo. Sicq̄ in
uocato noīe Saluatoris: et inge
minando nomen salutis cessabit
quassatio. Ruminantē psalmos
somnia te occupet: ut in somno
te somniet dicere psal. **C**auē
at etiam ne nimis cito ad somnū
accedat: nec nimis prolixe p̄tinu
et: neq̄ euigilans: inmundis et
vanis se cogitationibus occupet
nec frequēter iteret: q̄ i somni p
licitate: et iteratione: magna ē am
missio temporis: ut dictū est. Sus
ficit enī monacho vna hora dor
mire: prout dī in vitis patrum. c. d
continentia. Cogitetq̄ quot ele
cti alloquunt tunc deum in sacrīs
orationibus: et q̄ ydoneū est tem
pus nocturnum et quietū ad deo
loquendum. Tunc enī potest hō
solus soli deo expandere manus
explicans miseras et indigentias
suas: de cōmissis et ommissis ve
niam postulando: de beneficijs
regratiando et c. De quibus et pro
quibus loquendū est Saluatori.
Unde col. v. de abbate Theodo
ro dī: q̄ cum venisset ad eū Cas

fianus explorans quid ageret sic
 rudis anagorita: et finita vesper/
 tina solennitate: cum ipse festu cor/
 pus inciperet somno reficere: ait
 abbas. *O* Joannes: quia hac ho/
 ra deum alloquuntur. et in se ample/
 ctuntur: et retinent: et tu fraudaris
 tanto lumine inerti somno sepul/
 tus? *C* At autem in his septem locis
 que principaliora sunt in conventibus re/
 ligiosorum modis dicitur religiosus bene
 se gerat: ut scitari et stimulari ex
 consideratione: quod deus desuper
 videt eum: et scrutatur interiora
 et exteriora. Boet. v. de consolatio/
 ne. Magna vobis est: si dissimu/
 lare non vultis indicta est probi/
 tatis necessitas: cum omnia ante oculos
 agitis cuncta cernentem. *C* Et
 Seneca. epistola. lxxxi. Sic certe viuen/
 dum est tanquam in conspectu dei ut
 uanius. Sic cogitandum tanquam ali/
 quis in pectus intimum transige/
 re possit. Quid enim prodest: ali/
 quid ab homine esse secretum? Mi/
 hil enim deo clausum est. Inter/
 est animis et cogitationibus medius
 interuenit. Nuda enim et aperta sunt
 omnia oculis eius. *De* b. iij. Si
 cut igitur omni hora et momento
 cauere debet religiosus ab amil/
 sione temporis: sic in omni loco
 sollicite precauere debet: ab om/
 nissione eorum que debent fieri
 in loco et honeste agere ea ad que
 loca sunt instituta. *Et* Hugo in
 summa. Non solum quid agat: sed
 quo loco agere debet: considera/

re necesse est. Alius enim est mo/
 dus se habendi in loco ubi deus
 adoratur: Alius ubi corpus refi/
 citur. Alius in eo qui locutiō de/
 putatur Alius intus: Alius for/
 ris: Alius in secreto: Alius in pu/
 blico. *Merito* ergo ait: *A*postolus:
 Volo viros orare in omnilo/
 co. etc.

C Incipit pars tertia. que dicitur
 Itinerarium.

C Capitulum primum. Quot bo/
 na religioso. pueniunt ex quicta
 mente.

Monendus
 est etiam reli/
 giosus: maxie
 iuuenis: siue
 moribus: siue
 etate. Est enim
 puer moribus

et puer etate. *E*thi. i. Et sit quietus
 amator: non ex inertia vel torpo/
 re: sed affectu colloquendi cum
 deo in orationibus: et meditatio/
 nibus: et ex vera deuotione. *Ma*z
 cum in conventu quiescit: si vo/
 luerit bene uti: est anime minor di/
 stractio: quia euagatiois per fanta/
 sticas ymaginationes minor oc/
 casio: et est anime ad se facilius recol/
 lectio: ac ipsius ad deum vnibili/
 or applicatio: ac ipsi supra se sub/
 limior eleuatio et sic eius in se tra/
 quillior quietatio: et ex hoc sui lu/
 culentior recognitio: et inde meri/
 to a deo a quo omne datum opti/
 mum in eum affluentior donorum

Quod et charismatum celestium infusio: ac per hoc: dei et celestium limpidior contemplatio: et ab ipso deo quem contempletur delicatior consolat. **E**stis enim quasi gradibus spiritualibus in scala contemplationis se debet anima sancta a mundo et mundialibus abstrahere: et se ac meditationes suas in se recolligere: et se supra se eleuare: et sic de alijs. Unde Grego. sup. Ege. li. i. omel. v. **P**rimus gradus est: ut anima se in se colligat: **S**ecundus: ut qualis est collecta videat. **T**ertius: ut supra se surgat et se contemplationi auctoris subiiciat. Ege. xl. Ascendit per gradus. **U**bi Grego. omel. iij. libri. ij. Gradus sunt incrementa uirtutum: Alia enim sunt uirtutis exordia. aliud perfectio aliud perfectio. Job. xxxi. **P**er singulos gradus pronuntiabo illum. **U**bi mor. xxiij. Repente ad summa non peruenit. sed ad uirtutum celsitudinem incrementa mens ducit. Talis autem qui sic quietus ascendit: ascensiones in corde suo disposuit in ualle lachrymarum. Et igitur religiosus se possit modis dictis colligere: et ad deum conscendere: sic amator studiosus et uirtuose quietus. Tre. iij. Sedebit solitari et tacebit. **I**sai. xvij. Quiescam. et considerabo in lectulo meo. Job. xxix. In nidulo meo moriar: et sicut palma multiplicabo oles et c. **P**er nidulum enim quies signatur: ait Grego.

mor. xix. Sic sancti patres fuerunt quietis amatores. Unde in uitis patrum. c. de continentia dicitur: quoniam aliqui non cito migrabant de loco suo ad locum: nisi propter tria. **S**i quis esset contristatus contra eum: nec posset eum placare. aut si eum contigisset a pluribus laudari: aut si in temptationem fornicationis incidisset. Sequitur. Si in monasterio cum alijs pueris: non mutet locum. **L**ederis enim oio si facis. ut enim si galina reliquerit oua sua fota: sine pullis exire facit. Ita monachus frigescit transendo de loco ad locum. Et p^o. Sicut arbor fructificare non potest: si sepius transplantat: sic nec monachus frequenter migrans. **E**t ibi de uirgine sacra dicitur que super alneum flumini quadraginta octo annis habitans: nunquam inclinata est: ut flumen aspiceret et de hac uirtuosa quiete: et qualiter sit ea uiendum dictum est supra parte prima.

Capitulum secundum. De periculo egressionis in mundum.

Unde admonendus est religiosus: ne sit audax sed in affectu: nec pronus in effectu ad egrediendum ob dictorum contraria. quia inde multiplius cordis distractio: et maior re collectio: maior depressio: et sic de alijs ut patet consideranti. ut enim dicit Aug. viij. confes. in principio **P**er quales formas ire solent oculi

T

V

X

per tales ymagines ibit cor. Sz
 per multiplices formas vadunt
 oculi egressi in mundus: sic yma-
 gines cordis. Et ob innumera pe-
 ricula: et multiplicia hostium te-
 ptamēta: et bonorū studiorū impe-
 dimenta. **B**er. in meditationib⁹
 mundus circūcinxit me: et obse-
 dit vndiq; et per quicq; portas. i.
 quicq; sensus sagittis suis me vul-
 nerat: et mors intrat p fenestras.
 Respicit oculus: et mentis sensū
 auerit. Audit auris: et cordis in-
 tentionem flectit. Odoratus co-
 gitatum impedit: os loquitur et sal-
 lit. Tactu quoq; ardo: libidinis p-
 parua occasione excitatur. Seq-
 tur. Diabolus quem videre non
 possum tetendit arcum suū: et pa-
 rauit eū: vt in eo paraui sagittas
 suas vt sagittet me etc. Sicut ergo
 homo cum timore vadit ad bel-
 li certamina contra hostium te-
 la inter illaqueantia rhetia: et di-
 luvia submergentia: et inter infe-
 ctia contagia: et inflammantia i-
 cendia ac abrupta et precipitia: sic
 dz cū timore exit religiosus i mū-
 dum. Omnibus enim predictis
 comparatur mundus. **B**er. vbi
 supra. Vndiq; tela volāt: vndiq;
 pericula: vndiq; temptamenta
 etc. Est enim mundus voluptati-
 bus illecebrōsus: crudelitatibus
 furiosus: erroribus iniquus: ait
 Aug. i. de. ci. c. xxvij. Et ita incen-
 dijs concupiscentiarum accēsus
 eorū quicq; est in eo: est concupi-

scientia carnis. aut oculorum etc.
 i. Jo. ij. Concupiscentia enim est
 ignis: q nūq; dīc sufficit. puer. xx/
 xvi. In q quidē mundo sunt di-
 luvia peccatorū. Osee. iij. Ma-
 ledictum: homicidium: menda-
 cium: inundauerunt. etc. Est etia
 plenus laqueis temptationum:
 prout oñ sum est Beato Antonio
 in vitis patrum. c. de humilitate.
 Vidit enim laqueos inimici ten-
 sos vndiq;. Et cum ingemisce-
 ret quereretur: quis eos transire
 posset: dictum est sibi: humilitas
C Ob considerationē igitur pre-
 dictorum non dz religiosus eē p-
 nus ad egrediendum in mundū
 q; vere in mundo presuram ha-
 bebitis: dicitur discipulis. Jo. xvi.
 Quāto magis hoies imperfecti
 Vir enim videt homo in mūdo
 nisi mala: vel culpe que sunt dete-
 stande: vel pene que sunt deflen-
 da: vel vanitatum et pomparum
 irritamenta q sunt fugienda. Vel
 fallatarum: et deceptionū machi-
 namēta que sunt precauēda. An
 narrat Sen. de tranquillitate ani-
 mi de duobus philosophis. s. De
 mocrito: et herodio: quorum pri-
 mus quotiens in publicum pdi-
 ret: flebat: alius et o ridebat. Huic
 oia que agebātur miserie: illi ine-
 ptie videbant: et sic aut flēda: aut
 deridenda. Ideo sancti patres se
 a mundo elongabant: et in solitu-
 dinem fugientes: inuiti in mun-
 dum exibant: prout patet in vitis

patrum. c. de quiesca conuersatio-
ne. Abi dicitur. q. homo fugies
hoiem: silis est vne mature. Qui
autem cum hoibus conuersatur
est sicut vna acerba. Sen. episto-
la. vij. Auarior redeo et ambitio-
sior. q. iter homines sui. ¶ Eco-
tra est de multis: quorum deside-
rium est: in mundam egredi per
mundū euagari: mundi negotijs
implicari: et mundo conformari.
D Quibus dicitur Ioh. viij. Vos de mū-
do estis: ego autem de mūdo nō
sum. s. q. tūz ad affectum: q. tales
habitāt i mūdo. ¶ Mādo enī ha-
bitamus. Corde qui diligunt mū-
dum: habitant in mundo: ait Au-
gu. super Ioh. omel. iij. Sunt ergo
multum dissimiles sanctis patri-
bus: quibus mundus erat in te-
dio: solitudo in desiderio. Hier.
epistola. lxxvij. Viderit quid alij
sentiāt. Unusquisq. suo sensu du-
citur. ¶ Sibi opidum carcer est:
solitudo paradysus. qd. desideram⁹
vrbū frequētiā: q. d. singularitate
cēsemur. ¶ Moyses: vt pcesset
populo in heremo erudit. Pa-
stor ouium: hoium pastor efficit
et. Nec aliquis sibi blandiat al-
legans: q. interueniūt cause et ra-
tiones egressuum: quia sic nūq.
qesceat. Sen. epi. lxxiij. Nunq.
nos succedunt occupationes: s.
serimus eas: itaq. ex vna plures
exerunt oīa autez negligēda sunt
vt pōte assideamus: cui nullum
tūpū salis magnum: et si a pueri-
tia vsq. in longissimos humani

cui terminos vita pducitur. Se-
quitur. Resistendū est occupatio-
nibus: nec explende: sed submo-
uende sunt. Hiero. ad eustochi.
Nunq. cā deerit procedendi: si
semper quando necesse est proce-
datur.

¶ Capitulum tertium. Quibus mo-
dis pōt religiosus egredi.

Ed. q. uis nō debet esse
pnus religiosus ad egre-
diendum: nec appetere
ex desiderio: pōt tñ egredi ex le-
gitima cā et meritorie coram deo
maxime ex quatuor cāis. s. ¶ Vel
cum supioris obedientia munit.
¶ Vel cum iusta necessitate co-
gitur. s. vrgētibz negotijs sui vt
ordinis. ¶ Vel ex pia vtilitate in
expediēdis pijs negotijs spiritua-
lium amicorum: qbus obligatur
lege amicitie et charitatis. ¶ Vel
cuz zelo salutis aīaz attrahitur. s.
cum exit ad officia sacre predica-
tionis: vel exhibēdo p̄silia saluta-
ris eruditionis. ¶ His. n. modis
egredi pōt. ad dei honorem et ho-
minum vtilitatē: et meriti sui au-
gmentoz: dum mō sincere et pu-
re exeat: et opa ad que exit fidefr
exequat: et dictos limites notabi-
liter nō exeat. Nam sunt q. lz vi-
deant egredi dictis modis appa-
renter et coram hominibus: egre-
diunt tñ modis contrarijs reali-
ter coram deo. ¶ Ex pura enim
obediētia missus exit: qñ illa tota
liter emanat de cōsciētia et volū-
tate superioris: et cum emissus

ipſus volūtatī oīno conformat.
Iam obediētia eſt ei⁹ cui eſt vo-
 luntatis ſubieccio: ⁊ nō eius qui
 nō eſt: ait Dama. libro. iij. c. viij.
 Sed ſunt q ex tali obediētia nō
 exeūt: ſed vel p importunam p-
 curationem: vel fraudulentaz fi-
 ctionem vel ſeductoriam dece-
 ptionem: fingendo. ſ. cās falſas:
 ⁊ decipiēdo ſupiorē. vel p blan-
 ditoriam adulationem tpiſ ſupe-
 rioribus: ſive p munuſculorum
 ⁊ obſegorum oblationez: ſive p
 alioꝝ interceſſionem: ⁊ ſic nō exe-
 unt p veram obediētiā: ſed p
 obediētie ſimulationem mouē-
 te ad huiuſmōi vanitate ſepe ſeu
 voluptate. **A**ñ in tractatu de. xij.
 abuſionibus dicit: q ſcda abuſio
 eſt diſcipulus inobediēs. Sequi-
 tur. Locus placet: nō q a abundat
 fratribus: ſed piſcibus: placet q a
 famulis abundat ⁊ fabulis. Et p⁹
Multis modis hec obediētia
 queri ſolet. Auxilio parentū pſi-
 lio fratrum: ſimulationis i genio
 Sequit. Hec obediētia quādo
 q cōcedit parētum exaciōe: vñ
 fratrum ſeductoria deprecatione
 vel boni opis ſimulatoria fictio-
 ne. **N**omen habet obediēte: ſed
 re caret. **S**unt ⁊ alij: q ⁊ ſi nō
 pcurant obediētiā vocali ex-
 preſſione: aut ſupplicatione p ſe
 vel per alios pcurant tñ implici-
 te: opeꝝ q̄litate ⁊ vite ſuſtentatio-
 ne. Faciunt enim ſe vñ potius ſin-
 gunt medicos in morbis ſanan-

dis: vel vnguentarios in dolori-
 bus alleuiādis: diſcretos i pſilijs
 dādīs ⁊ magnatū familiares i ne-
 gotijs pcurandis ⁊ pertractādīs
 vel oſtētatiōe ſingulari ⁊ opinio-
 ne vite ſanctos in operibus exte-
 rioribus: ppter que a ſecularib⁹
 poſtulantur. **I**am ad ſpiritualia
 aiāꝝ medicamēta inuiti exeunt:
 ſed ad predicta ad que oportet
 eos mitti: ne petentes ſcandalizē-
 tur libenter vadunt. Et hi q ſic
 placere volunt mūdo ⁊ monda-
 nis: ⁊ ab eis vocari diſſimiles ſūt
 apoſtolo: qui ait gal. vltimo. **S**i
 hi mundus crucifixus ē. ⁊c. vbi
 Greg. mor. v. Quia paulus nec
 mundi gloriā q̄rebat: nec a mū-
 di gloriā q̄rebat: ⁊ ſe mūdo: ⁊
 ſibi mūdum crucifixum eē glo-
 riabatur. **I**dem mor. xvij. in fi.
Predicator dei: vt oſtēderet: q
 p abiectiōez qua ſe humiliādo
 deiecerat: talis iam factus eēt: vt
 nec ipſe mūdum: nec mundus
 eum concupiſceret: ait mibi mū-
 dus ⁊c. **U**nde ⁊ ſtūdium ſancto-
 rum fuit abſcondere ſe: ne a mū-
 do agnoſcerent. **U**nde i vitis pa-
 trum. c. i. ⁊. vij. ait ſenex. **N**e ve-
 lis tibi nomen facere d aliqua re
 dicendo: nō manduco hoc vel
 illud. qā hoc tibi faceret nomen
 vanum: ⁊ poſtea importunitates
 patieris hoīum: qm vbi hoc au-
 dierint: ibi te querent. ⁊ ibi. **N**ū-
 q̄ maneat in loco noiato: neq̄
 ſedeas cum poie magnū nomē

hñte. Expectet igitur religiosus cū
Moysē donec dicat sibi deus p
beneplacitum suum: veni mittā
te. exo. iij. Et cum hiere. ad oīa q̄
mittam te ibis: et cum Eze. mittā
te ad illos: et cum discipulis xpi.

O Ecce ego mitto vos sicut agnos
inter lupos. Luc. iij. **B**elior. n.
ē obediētia q̄ victie. ij. Reg. xv.
Talis enim ē verus imitator sal
uatoris: qui descendit d̄ celo: nō
ut faceret volūtatem suam: s; pa
tris. Jo. vi. Et sic obediēs trium
phabit de hoste: q̄a vir obediēs
loquetur victorias. prouer. xxj. Et
hoc intelligendum de obediētia

P in prosperis et licitis q̄a ut dicit
Greg. mor. vlti. Debet obediētia
in aduersis de suo aliqd hñe: sed
in prosperis nihil oīno. Jo pau
lus Act. x. Ego nō solum alliga
ri: sed et mori paratus sum p no
mine xesu. Isa. vj. Ecce ego mit
te me. s. ad populum dure cerui
cis: et rebellem a cuius rege erat
etiam occidendus. Ex pura igitur
obediētia debz egredi religiosus
ne obediētie merito se defraudet
ut voluntatem suam volūtati su
perioris cōformet: et merita cu
mulet. De tribus autē modis exe
undi. s. ex obedientia: vel inobe
dientia vel ex lnia: Ansel. de simi

Q litudinibus. c. iij. bene. **E** Item
religiosus vrgētibus necessarijs
negocijs ordis vel ēt sui pōt me
ritorie egredi. Sed sub pretextu
necessarioz negotioz exeūt mul
ti ad negocia impeditua pfectus

sui et ordinis potius q̄ expeditus
Sic q̄ exeūt ad fundamēta terra
rū fodiēda ad saxa euellēda: li
gna scindēda ut inde pstruāt q̄si
tēpla iudaica: palatia babilōica et
antra gentilia: in pauperz dispen
dium: q̄ viuunt ex elemosinis fi
delium: in hoīam scandalum: i
religionis detrimentum: et ad in
gressum religionis multozū im
pedimentum. Ber. ad abbatem
Cluniacē. Obmitto oratoriozū
immēsas altitudines: imodera
tas latitudines: supuacuas longi
tudines sumptuosas depolitōes
curiosas depictiones: que dum
orantium detorquent aspectum
impediunt affectum: et antiquū
quodāmodo iudeoz pretendūt
ritū. Sequit. Quid putas i his
oībus querit: presentium compū
ctio: aut intuentium admiratio?
O vanitas vanitatū: sed nō tam
vanior q̄ insanoz. Fulget eccle
sia in parietibus: eget in pauperi
bus. Lapidēs auro induit: filios
nudos d̄serit. De sumptibus ege
noz seruū oculis diuitum. In
ueniunt curiosi quo delectentur
nō inueniūt egeni quo sustenten
tur. xc. Unde et tales ut sepe sunt
hoīum seductores: q̄ eos inducūt
ad lapides mortuos colligēdos
lapidib⁹ viuīs p̄fame et frigōf mo
riētib⁹ et sic sūt paupz spoliatores
et falsi p̄dicatores asserētes elynaf
cē i talib⁹ expēdēdas: cū multo
melius ēt pascere pauperes pp
xpm. Hiero. episto. lxxxvij. Alij

Tedificent ecclesias: vestiant parietes: columnarū moles aduehant earumque deaurēt capita p̄cioso ornatu et gēmis deaurata distinguant altaria. Sed tibi aliud sit p̄positum. s. xpm vestire in pauperibus: pascere in esuriētibus: visitare in languentibus: suscipere in eis qui tecto indigent: maxime domesticis fidei. et. Sic ergo p̄ponendum est pascere pauperes ecclesiarū edificationibus: quāto magis: palatiorū sup̄fluis erectionibus. **V**his tamē diebus multum egrediendum p̄ talibus sūt feruentes ad laborandum infatigabiles ad p̄ficiendum p̄seuerantes: et p̄ huiusmodi cum secularibus iugiter p̄uersantes blandiūt utinā n̄ adulantes corpora laboribus affligentes spiritum deuotionis cōtra p̄ceptū apostolicū extinguēt. Quod multos timēdū est facere instinctu sathanico potiusq̄ diuino. An. iij. col. col. viij. dicitur: q̄ in talibus delectari: et cellas exq̄siti ornatu: et capatiores q̄ vsus d̄siderat p̄struere: nō pōt fieri sine instinctu demonum. **Q**uod patet d̄ quodaz q̄ in cōstruendis reparandisq̄ superfluis quotidianis distractionibus desudabat. Quem videns cum grādi maleo saxū conterentem: et ethiopem astantem: **X** vnaque cum eo ictus mali iūctis manibus alludentem: et eum ad operis instātiā ignis facibus

instigātem diu substituit vel donationis impressionem vel illusionis fraudez admirās. Cūq̄ vellet ille instigatione demonis animatus: iterum resumere malez urgebat: ut his instigatus incitamenti laborem non sentiret. Et ille diu demonis ludificatione p̄motus venit ad eum salutans et ait. Quod est opus qd̄ agis: rñ. Laboramus cōtra saxum istud qd̄ vix cōterere possumus. Et ille. Bene dixisti possum. Ad. n. solus eras cū illis cedere: sed alio tecum erat quem nō videbas: q̄ tibi nō tam adiutor q̄ violentus impulsor astat. **C**on simili ter timendum est multis: q̄ instigant et impellant a Sathana q̄ terram circuit et perambulat: tales instigans ad terram circueidam: ad saxa scindēda ligna colligenda edificia erigenda paganis et talia contemnentibus. Sene. ep̄la. lxxxiiij. Felix illud seculum nō hñs architectores: et ante tectores. Ista nata sunt iam nascente luxuria. Sequit. Sub his tectis est viuere secure. Sub marmore et auro fuitus habitat. Nam hec hominum sagacitas: nō sapientia inuenit et ep̄la. cxvij. Similes sumus pueris: q̄bus omne lubricum in precio est: q̄a inter nos et illos nihil aliud interest ait Aristoteles: q̄ nos circa fabulas et statuas insanimus: illos in litore calculos lenare delectat.

Conſimile exemplum ponit
Criſoſto. ſup Bath. omel. xxliij
in fi. Quid a pueris diſta. nua lu
dentibus ⁊ domos fabricantib⁹
nos qui domos p̄ciaras fabrica
mus: niſi q̄ nos cū pena hoc agi
mus illi cum gaudio? Sequitur
Manduz viri facti ſumus. Sed
cum effecti viri erimus ſciemus
q̄ hec ſunt ludibria: ⁊ ea deride
bimus. Simus ergo viri. Aſq̄
A quo a terra trahimur in lignis ⁊
lapidib⁹ magna ſapientes. Aſq̄
quo ludimus. **E**nde legiſt de
beato Ber. q̄ videns tugurtola
paſtorꝝ culmo tecta ſimilia caſu
lis priſtina cifterciēſibus fleuit
tunc habitare in palatijs ſtellatis
Et in vitis patrum dicit: q̄ cum
Antonius veniſſet ad paulum
heremitam in tugurio ſubterra
neo habitātē queſiit ab eo pau
lus tres queſtiones. ſ. An adhuc
Bceſſaſſet idolatria obſtinatio iu
deorum: ⁊ an chriſtiana religio:
ritum gentiuz in ſumptuoſis edi
ficijs imitaret. **Q**ualiter autē
ſancti patres: huiusmodi contē
pſerūt: ⁊ in tugurijs ⁊ cellulis ha
bitauerunt ſicut Illarius Anto
nius ⁊ alij patet in vitis eorum.
Toto enim affectu ſtudebant ad
virtutum in ſe hediſicia conſtru
enda ⁊ ad tabernacula in eter
nitate mēſura edificanda ſcien
tes: q̄ nullum tuguriuz anguſtū
virtutibus: ait Sene. ad helbiaz
Moſti Romuli caſam. Dic po

lus illud humile tuguriū. Sꝫ
nempe virtutes recipit: ⁊ oib⁹
templis formoſius eſt: cuꝫ ibi in
ſticia fuerit cōtinentia cum pru
dentia: cum pietas oīum officio
rum: cum recte diſpenſatorū ra
tio cum diuinorū humanorūq̄
ſcientia. Nullus locus anguſtus
q̄ hanc magnam virtutū turbā
capit: nullam exiliū: grane. Pre
cum hoc comitatu liber. **E**ti
nam hec cogitarent religioſi: qui
euſcerant ſe p̄ lignis ⁊ glebis cu
mulandis: ⁊ nō ſpiritalib⁹ con
ſtruendis. Non enim habemus
hic manentē ciuitatem: ſed futu
ram inquirimus hebreorū. xij.
Conſimiliter pia vtilitate ſti
mulante pro negotijs vtilib⁹ ami
corū ſpiritalium vel parentū
egredi pōt. Sꝫ multi ſub umbra
huiusmodi creunt ⁊ diſcurrunt
mendicantes ſolatia ⁊ cōmoda
ppria: ⁊ ſic ingerūt ſe ad huma
na cōſortia: colloquia: ⁊ cōiūtia
ſecularia. Ex q̄bus ſequit in eis
ſtudioꝝ ⁊ orationūz omiſſi
ſio deuotionis extinctio: ſeculari
bus cōmixtio inuuliam occupa
tio. ps. Cōmixti ſunt inter gen
tes ⁊ didicerūt opa eorū. Quorūz
ſtria erant in ſanctis patrib⁹:
q̄ talia fugiebāt ⁊ ſibi vacabāt: vt
dictum eſt ſupra. **E**nde. v. col. of
de quodam fratre. Cui cuꝫ poſt
quīdecim annos parētum eius
ep̄le deſſerētur: accipiēs eas ait
Quantarum cogitationūz mihi
erit harum

erit hanc lectio: q̄ v'l ad inane gau-
diū: vel ad tristitiāz me impellet?
Quot dieb' scribentiū recorda-
tiones intentionez cordis a con-
templatione reuocabūt: Quāto
labore status tranquillitatis repa-
ratur: et cum eis habitare anim'
ceperit eos corporaliter deseruiss'
se non proderit: si eos corde cepe-
rit intueri: Et sic loquēs: nullius
epistolam dissoluit: s; nec fascicu-
lū litteraz. nec noīa nec vult' scri-
bentiū recordat': a specie intentio-
ne cessant: p̄strictūq; fasciculum
igni tradidit p̄burēdū dicēs. Ter-
rene cogitationes pariter p̄crema-
mini: nec me vltēr' ad ea que su-
gi reuocare tēptetis. ¶ Contra
est de multis: q; nō cessant discur-
rere ad parētes et amicos: scribe-
re et rescribere: et cū eis aīo habi-
tare: et sic a dīna contemplatione
distrahī. Contra q̄s Deut. xxxiiij.
Qui dixerit patri et matri nescio
vos: et fratrib' ignoro illos: et ne-
scierūt filios suos: hi custodiunt
consiliū dei. An fratres noluerūt
videre matrē: eos in monasterio
visitantē. put dicit in vitis patrū
c. de patientia. Abicōdebant enī
se dicentes non hēre patrem nec
matrē in terris sed in celis. Et. c.
de exhortatione monachoz legit
q; cū elceret fratri: pater tu' mor-
tuus est. r̄ndit. Blasfemas frater
pater enī me' immortalis ē. ¶ Si
militar religioſus: meritorie egre-
di pōt: zelo salutis aīarū attract'

f. ad v̄bū dei seminādū. Matth.
xiiij. Exiit. q; seminat. et. Jo. xvi.
Posui vos vt eatis et. Sic aut
exeuntiū debet esse tota intentio
ad deo lucrādas aīas. i. cori. vlii.
Non quero vestra: sed vos. Et
Phil. iij. Non quero datus sed
fructū. ¶ Sed multi q; exeūt sub
p̄textu predicationis poti' anhe-
lant ad testamēta p̄denda: cada-
uera sepeliēda: et magnatū nego-
tia exercēda. Que licet sint licita:
dū rectō modo tractent. his tñ ni-
mus intendere: et ad ea anhelare
periculosū est predicatori veritatē
cui' est veritatē dicere omni ho-
mini: et oīum vitia indifferenter
arguere. Unde Hugo d. xij. abu-
sionibus. Quinta abusus est mo-
nachus curialis. Sequit. Qui se-
culariū p̄sona diligunt. q; se prin-
cipū p̄silijs ingerunt: secretorum
illorū consij: et secretarij: curiales
dici p̄nt. Et post. Sexta abusus ē
monach' caufidic'. Qui. s. in cō-
uiuio principis videt vacā vidne
et porcū pauperis: et in ei' carcerē
pauper moritur. Et tñ de substan-
tia pauperis comedens mona-
chus: principi blandit. Et sic lau-
datur peccator: in desiderijs ani-
me sue et. ¶ Predicator: igitur
a talibus caueat exemplo Dioge-
nis: qui omnia contemnens vili-
bus et paucis cōtent' erat: vt pos-
set omnibus libere dicere verita-
tem. De quo Valerius libro. iij.
c. iij. dicit. q; cum sibi olera lauā-

H

I

K

L Aristippus diceret: si Dionisius
adulari velles: ista non ederes.
Imo ait ille: si tu ista edere vel-
les: Dionisio non adulares. Sic
et predicator volens veritatē pre-
dicare: non debet desiderare ho-
nores magnatum: aut eorū tra-
ctare negotia: ne ora eorū obtu-
rentur: sed contemptis omnib⁹
possit dicere veritatem. Sen. de
benef. c. xi. **M**onstrabo tibi: cu-
ius rei inopia laborent magna fa-
stigia. et quid possidentib⁹ omnia
desit scilicet qui dicat eis verus.
vnde vna contentio est: quis bla-
dissime fallat: ait ibidem. Me. s.
sint canes muti non valentes la-
trare. Isai. lv. Per canes enī p-
dicatores signantur: qui vigilāt
et clamant: ait Grego. moral. xx.
Canes enim: cum ora eorū im-
plentur pane a latronibus: latra-
re non valent. Nec debet predi-
cator transire pauperes: quin eis
predicet: licet conuiuia desint: se-
sta deficiant: hospiciola feteant:
M exemplo saluatoris Luc. iij. Ad
euangelizandum pauperibus mi-
sit me: et exemplo beati Cuthberti
qui cum exibat ad predicandum
predicabat maxime in villulis: q-
in arduis asperisq; montib⁹ erāt
honoratijs ad videndū: et pau-
pertate pariter ac rusticitate: do-
ctorum phibebant accessum: p-
ut dicitur in vita eius. Qui igit
contemptis honoribus et fami-
liaritatibus potentum: et festis ac

conuiujs: pauperibus predicant
signum est euident: q-
lucrum animarū querunt. Qui tō ecō
uerso: caueant sibi:

Capit⁹ quartū. Qualr dz esse
paratus qui egreditur.

His causis quibus rel-
giosus licite egredi pōt:

et quibus etiam aliquan-
do exit periculose: admonendus
est: q-
creat virtutibus ornat⁹: et
munitus: q-
intra hostes vadit:
ut dictum est supra. Qui enī vir
tutibus pollet: armatus est: Ait
Hier. epistola. xliij. et lxxxiij. Or-
namenta aurium sunt verba dei
Et post. Nec ornamenta: et mu-
nimenta sunt. et epistola. xxxij. lo-
quens de quattuor virtutib⁹ car-
dinalibus. Ex omni parte deco-
raris: cigeris: protegeris: et orna-
mento sunt et munimini: gēme
vertunt in scuta. Ro. xij. Indui
mini arma lucis. ij. cor. vi. Per
arma iustitie. xc. Et. r. Arma mili-
tie nostre non sunt carnalia s-
spiritualia. Eph. v. Induite vos ar-
maturā dei: Sic ergo miles xpi
armatus et insignitus vexillo re-
gis eterni. s. noie Iesu xpi: qd nō
solum est vexillum. sed murus in-
expugnabilis: securus creat. pro-
uer. xvij. Turris fortissima nomē
dñi. Unde in vita beati Antonij
legitur: q-
signum crucis et fides
ad deum murus est inexpugna-
bilis. Ideo dicebat fratribus. Si
gnate vos: et securi eritis Hiero.

N

O

P

Q

epistola. lxxxiiij. Ad omnes acti
et desiderii man⁹ impingat cru
cem. egredientes armet oratio.
Istud triumphale signum timet
demonēs et fugiunt. Origene su
per. Exo. vi. c. Quid timet demo
nēs? Sine dubio crucē xpī i qua
triumphati sunt. Sequitur. Ti
mor et tremor cedit super eos: cū
signum crucis in nobis viderint
fideliter fixum: et magnitudinez
eius quam dominus expandit i
cruce. Unde de sancta Justina le
gitur: qd demon videns sup eaz
signum crucis accedere non au
debat ad eam. In huius nomi
nis inuocatione exijt Dauid ad
Goliam: et deuicit eum. i. Reg.
vltimo.

¶ Capitulū quintū. A qui
bus cauere debet religiosus egre
diens.

Egre diens vō caueat: ne
singularitate habit⁹ no
tabiliter sit distinct⁹. Hiero
ro. epistola. lxxxiiij. Vestis nec sa
tis mūda nec sordida: et nulla di
uersitate notabilis. ne ad te obui
ans turba cōsistat: nec digito de
monstreris. Et ibi. Nec affecta
te sordes: nec exq̄site delitē xpīa
no conueniunt. Et enim ait po
licratus lib. viij. c. xij. Nec phia
scipit obfuarī: vt quisq̄ in omni
bus fugiat notam indicens recti
tudinem actioni ne sit reprehen
sibilis: habitus modestiam: ne sit
notabilis. Neq̄ id intelligendū

est: qn pauperes religiosi possint
vilibus indui et repetere: sed ne
requiratur: aut intendatur no
tabilis singularitas: vt homines
vane loquantur: vel vt is qui ē
habitu singularis laudetur et di
gito demonstretur. Hieronym⁹
epistola. lxxij. Vestium sordes cā
dide mentis inditia sunt. s. quan
do fit amore paupertatis. Mā pa
rum valet habitus vilis et contē
ptibilis: et venter carnalis et deli
catus. ait Hieronimus epistola.
lxxxiiij. Vestis pellea: cingulum
saccum: et sordidis manib⁹ pedi
busq̄: venter solus: quia videri
non potest estuat cibo et.

¶ Capitulū sextū. Qualis
debet esse religiosus itinerans in
homine exteriori.

Tem sic egrediens et iti
nerans debet esse mem
bris compositus: ne ha
beat collum extentum: et oculos
vagos: nec aures nimis patulas
nec manus volantes: aut pedes
saltantes. Sed debet esse incessu
honestus nō nimis festinus aut
preceps in eundo: et religiose co
opertus: ait Hugo in summa di
sciplinali. Diligenter obseruādū
est: vt mēbra singula suoz teneāt
officiū: vt neq̄ manus loquat nec
os audiat: nec ocul⁹: lingue officīū
assumat. Et post. Alij nauigant
brachijs incedentes in duplici q̄
dam monstro vno tempore pe
dibus deorsum in terra ambulā
tibus a

T

V

X

tes: et lacertis sursum volant in aera. Debet enim religiosus esse dissimilis viro apostate: qui gradit ore peruerso: anuit oculis: terit pede: digito loquitur: puerbloz. vi. Unde et talem in compositionez in exteriori homine sancti abhominabantur. Ambrosius primo de offi. Beati in istis quendam amicum: cum sedulis videretur se commendare officiis. Hunc tamen inclytum non receptum: quem gestus eius plurimum reddebant notabilem. Et ibidem. Beati in istis cum inculto alius reperissem iubere me: ne unquam me periret: quia velut quodam insolentis excessus verberare oculos nostros se fiebat. Et Polieratus lib. viij. Fertur beatus Hiero. tres a mensa clericos exclusisse: quia in compositos vidit. turpe dicens honesto et graui viro in eius consortio aliquem incompositum reperiri. Nimirum: quia exterior hominis incompositio sepe oritur ab indisciplinata dissolutioe interiori. ait Hugo vbi. s. Cum mens interiorius a custodia soluitur: membra foris ad omnem actum inordinata commouentur: velut corpus paralitici: quod motum quidem habet: sed membrorum officia in actionibus suis seruare non valet.

Capitulum septimum. Qualis esse debet itinerans in homine interiori.

Esicut religiosus itinerans debet esse in exteriori homine honestus. sic in interiori deuotus maxime in diuinis laudibus et horis dicendis omnino laborando: ut eas dicat affectualiter cum mentis deuotione: intelligibiliter: cum cordis attentione: integraliter: cum plena expressione: honorifice: in gestus corporis compositione: ut si potest quiescat corpore quando dicit: exemplo beati Francisci. ut dictum est. s. Et si hoc bono modo seruare non potest: modo tamen mitiori et maturiori incedat: ne dicendo impediatur a modis predictis. Tunc enim occurrunt plura impedimenta scilicet labor itineris: fatigatio corporis: obuiantium multitudo: sensuum euagatio: cordis distractio: et huiusmodi. Ideo nisi itinerans omni nixu se colligat et diuinis laudibus intendat: in dicendo deficiet. Si enim in quiete vix possunt bene dici: multo minus in itinere. At Hugo. de. xij. abusionibus: quod sunt mente vagi oculis attoniti: habitu dissoluti. Sequitur. Aliud cantant: aliud cogitant. In choro corpore: in foro sunt mente. Hunc intus sunt nunc foras exeunt. Nec tantum intus dissoluti: sed etiam cum foris exierint curiosi. Et quidem psalmodie verba non attendunt. Ab his ergo defectibus summe cauenda est in horis dicendis.

Capitulum octauum. ¶ Itine-
rans debet esse orans et studens.

Complectis autem laudi-
bus diuinis statutis: ni-
hilominus religiosus iti-

nerans: et canteat ab amissione
temporis ceteris temporibus de-

bet esse: vel affectu in deum eleua-
tus: de eo meditando et orando.

CDeus. vi. Erāt verba hec i corde
tuo. Sequitur. Meditaberis ea

sedens in domo tua: et ambulās
in itinere. prouer. iij. In omnib⁹

vijs tuis cogita illum: vel intelle-
ctu studiosus: sacrum librum de-

ferendo et legendo exemplo san-
ctorum. Unde primo dial. dicit

Dde sancto felice: q⁹ supra se codi-
ces sacros in pelliceis saculis por-
tabat. Et vbiq⁹ perueniret:

scripturarum aperiebat fontem:
et prata mentium irrigabat. et exē-

plo philosophorum. ait Aug. geli⁹
libro acticarum noctium: et reci-

tat Aug. ix. de ciuita. c. x. de phi-
losopho stoico: qui ad questionē

determinandam de qua erat mē-
tio protulit librum de sartiuncu-

la sua. ¶ Et Eunuch⁹ legebat
Isayas in curro act. viij. De quo

Hiero. epistola. xxv. scilicet i. p-
logo biblie. q⁹ nemo illo fuit stu-
diosior. ¶ Et sancti igitur et phi-

Elosophi itinerantes: libros secum
portabant. Vel debet etiam psal-

mos et hymnos ore cātare et ru-
minare ad alleviationē laboris
exemplo sanctorum in viis pa-

trum. c. de patientia. Aut abbas.

Hymni spirituales sint i ore tuo
et meditatio sancta subleuet pon-

das temptationum superuenien-
tium. huiusmodi exemplum ma-

nifestum est. Erator et sarcinator
onere pregrauatus: sado et respi-

rando: oneris vie paulatim labo-
rem minuit. Et sic itinerantes cā-

tent in vijs domini: quoniam ma-
gna ē gloria domini. Specialiter

dicant septem psalmos cum leta-
tia: in quibus beatus Aug. ma-

gnam habebat deuotionē: put-
dicit in vita eius. Qui itelligens

dissolutionem sui corporis immi-
nere: septem psalmos penitentia-

les scribi fecit: et poni ex opposito
in pariete. Quos iugiter legebat

lachrymas fundens. In lerania
etiam fit oratio comunis p omni

statu ecclesie. ¶ Consimiliter di-
cat officium mortuorum ad ere-

ptionem animarum de purgato-
rio: quia hoc placitum est deo. ij.

Bachabeo. xij. Sancta et salu-
bris est cogitatio pro defunctis ex-

orare et. Hoc est etiam virtuosus
et demonibus molestus. Unde

legitur de Medolione Cluuiacē.
abbate: q⁹ de ipso et eius conuētū

demonēs cōquerentes reclusus
quidam audiuit: pro eo q⁹ eorū

orationibus et elemosynis anime
a manibus eorum eripiebantur:

et sui iuris vernaculos perdebat.
¶ Vel debet religiosus itinerans
de celestibus cum socio cōferre

¶ 3

exemplo discipulorum Luc. vii. Qui sunt hi sermões. 2c. Et Ecce tra multi faciunt: qui nec affectu orant: nec cogitatu: vel aspectu student: nec affatu psalmodicant nec fabulatu utiliter conferunt. ut autem predicta perfecte adimplerant: caueant ab insectiis apprehensionibus sensualibus cogitantes: eo quod mors intrat per fenestras. Hier. ix. Et Specialiter ne per visum intret quod inficiat. Unde in vitis patrum. c. de continentia dicitur: quod cum ancille dei transirent per viam: vidēs eas monachos: a via diuerit. Cui vna eaz dixit. Si perfectus esses monachus: non ita resperissem nos ut agnosceres nos esse feminas. Sic enim visum cauendo: facilius caueri potest ab inanibus cogitationibus. fantasticiis ymaginationibus: et sedis affectibus. Per quales enim formas ire solent oculi: per tales cogitationes ibit cor: ait Augu. vii. confessio. Ideo Job xxxi. Depigi sedus cum oculis meis. 2c. Ibi mor. xxi. in principio bene qualiter oculi sunt cohibendi et interiores cogitationes.

Capitulum nonum. Ubi religiosus debet libentius hospitari.

Consequenter cum post itinerationem venit ad hospitium: debet religiosus hospitium querere: ubi quietus possit deo et sibi vacare: honestius conuersari: et alijs fructuo

sus pdesse. Nec attrahatur carnali voluptate: mundana vanitate: seculari familiaritate. Luce. x. Nolite transire de domo in domum: querendo scilicet aliquam voluntatem. Ambro. super Luc. Alium est a predicatore regni dei cursitare per domos: carnalia. scilicet sectando. Contra faciunt multi dimittendo loca magis religiosa et querendo carnalia.

Capitulum decimum. Que cauenda sunt religioso hospitari.

Tri o religiosi communiter admonendi sunt: ne sint auidi: vel se ingerant ad querenda vulgaria et secularia conuiuia: ut sit in eis inuolata sobrietas: et ne se ingerant importune ad muliebria consortia: ut in eis maneat illibata castitas. et ne frequentent magnatum curias: ut in eis reluceat vera et alta humilitas. In conuiuio enim vulgaribus multa percurrunt vitia: ait Gregorius. super euan. omel. iiii. loquens de diuite Epulone scilicet edacitas: loquacitas et ludi vanitas. Unde vix possunt sine culpa celebrari. Moralium primo super illud Job. i. Cumque transissent in orbem dies iuiui. 2c. Mouerat enim vir sanctus: quia magna purgatione sacrificio: ut diluende sunt epule conuiuio: quas semper comitatur voluptas. Exodi. xxxij. Sedit populus manducare et bibere. 2c. Ambro. iij.

de offi. Conuiuia extraneorū occupationes habent: subrepūt fabule: et propter voluptatez pocula. Sen. epistola. lxxvij. Sermo- nes solent esse in conuiuio. Crisostomus super Barthe. omel. xlvij. In conuiuio sunt sepe mi- mi et hystriones qui animas oc- cidunt. Ex quo enim in cōuiuio huiusmodi sunt: varia voluptas multimoda vanitas: diuersimo- da loquacitas: nullius boni audi- bilitas: salutaris documenti con- temptibilitas: prout ait Aug. epi- stola. xxxvij. S. Themistocle phi- losopho: q̄ cuz esset in conuiuio et habitus esset indoctor: cū ner- uis canere recusaret: sibi q̄ dictū esset: cum se nescire illa dixisset: quid igitur nosti? Respondit rem publicam: ex parua facere ma- gnā. Secundum enim scire ē gloriosum et uile: et tamen in cō- uiuiis primum eligitur. Ideo pe- riculo et contemptui se exponit q̄ se ingerit ad conuiuia secularia. Hiero. epistola. xxxiiij. Cōuiuia secularia: vitanda sunt: maxime que honoribus tument. Sequit. facile contemnitur clericus q̄ se- pe vocatus ad conuiuia non re- cusat. q̄to magis qui se ingerit: vnde in vita beati Augustini le- gitur: q̄ vnus fuit de sancti Am- brosiij institutis: ne quis in sui pe- na etiam petitus iret ad cōuiuia: ne scilicet per frequentiam insti- tutus temperantie amitteretur

modus. Et non solus religio- sus debet cauere pericula conui- uio: um: sed multo plura pericula muliebriū consortiorū. s. Ob ardoris concupiscibilis: in carne mortali vigentis inextinguibilita- tem. Ob nature muliebri in- sectiuam fascinationez. Et ob hostis homines per mulieres te- ptantis sagacitatez. Ardor. n. concupiscibilis est ignis: et ipsa mu- lier ignem accendens: et diabol⁹ iugiter fomenta ministrans. Iō- talis familiaritas omnino cauē- da. Hieronym⁹ ad Oceanum epistola. xliij. Semina: cū elicio nullo pacto cōiuncta permittat conuersatio. Janua diaboli: via iniquitatis: scorpionis percussio: nocuum gen⁹ semina: cū proxi- mat. Stipula incendit ignez: flā- mifero igne percutit semina con- scientiam pariter habitantis: ex- uritq̄ fundamentū. Ego iudico si cū uiris semine habuent: non deesse viscarum diaboli. Ex his aucupatū ab initio peccatuz. Fer- reas mentes domat libido. Si enim alligauerit quis ignem in sinu suo: vestimenta eius nō cō- buret: puer. vi. Sequitur. Hi- bi crede. Non potest toto corde cū deo habitare: qui seminarum accessibus copulatur: 2c. eccle. ix. Ne respicias mulierem multuo- lam: ne incidas in laqueos illius et post. Colloquiū illius q̄si ignis exardescit. ex quo igitur ei⁹ accel-

¶ 4

sus stimulatius: et malarū cogi-
tationū generatiū: aspectus in-
fectiū: affectus et afflatus infla-
matiū: vitanda est eius fami-
liaritas. Et enim est de homini-
bus in illiricis: quod interimunt ho-
minem videndo: et dicitur esse
minare voce et lingua: et fascina-
tio oculorum eorum est exitialis
prout dicit Plini⁹ libro. v. c. xiiij.
et Illgazel. v. philosophie. c. vi.
ta et mulieris aspectus multis ē
exitialis. ecc. ix. Auerte faciē tuā
a muliere compta. Sequit̃ ppter
speciem mulieris multi perierūt:
et ex hoc cōcupiscentia q̃si ignis
exardescet. ¶ Unde et sancti pa-
tres ieiunijs et abstinentijs mace-
rati: et attenuati: frigore et nudi-
tate afflicti: et infrigidati: vigilijs
et orationibus attriti: laboribus
contracti: senectute quassati: a vi-
ta carnali alienati: conuersatiōe
celici: contemplatione suspensi:
mulierum colloquia et consortia om-
nimode fugiebāt. Unde in vitis
patrū. c. de exortatiōe monacho-
rum ait ille sanctus pater. Nō ha-
beas amicitiam cum muliere. et
c. de queta cōuersatione de ab-
bate Arsenio dicitur: quod noluit vi-
dere mulieres sanctā de Roma
ad se venientem. cui supplicanti:
ut pro se oraret: et esset sui memor
in oratione: respōdit. Rogo deū
ut auferat tui memoriam de cor-
de meo. Et ibi de illo qui dixit di-
scipulo: eamus ubi nō est mulier

et ille. Non est talis locus nisi so-
litudō. Cui abbas. Eamus ergo
in solitudinem. et. iij. dial. dicit de
presbytero moriente qui noluit vi-
dere matrem: sed ait. Recede mu-
lier: igniculus adhuc viget: tolle
paleā. neque voluit: quod sibi appro-
pinquaret. Ideo in vitis patrum
c. iij. dicit. quod filius portans matrem
suam cooperuit manus dicens
Caro mulieris: ignis est. ¶ Ecce
tra est de multis religiosīs habē-
tibus etiam contrarias conditio-
nes sanctis patribus. Sunt enī
calore iuuentū bulientes: alimen-
torum superfluitate et oculis ardē-
tes: se nullis abstinentijs aut la-
boribus affligentes: temptatio-
nes et astutias diaboli nunquā ex-
pellentes: et huiusmodi: audaci-
ter tamen se ingerunt ad confor-
tia: colloquia: et consilia: mulierū
simul coridendo: se mutuo aspici-
endo: sibi vicissim pocula propi-
nando: quod non fit sine anime
periculo. Hiero. epistola. lxxxiij.
Omnis aduersus viros: diabo-
li virtus in lumbis est. Omnis i
umbilico contra feminas fortitu-
do. et ponit exēpla. Samson leo-
ne fortior saro durior. valide mol-
lescit amplexibus. Dauid fm cor-
dei electus: Bersabee est nudita-
te deceptus. Salomon per quem
cecinit ipsa sapientia: quia amator
mulierum fuit: recessit a deo. Et
ne quis de sanguinis propinqui-
tate pfidat: Thamar sororis sue:

T

V

X

Amon frater exarsit incendio.

Pudet dicere: quorū quotidie virgines ruant. **2c.** **I**dem epistola. **xxiiij.** Hospiciolū tuū aut nūq̃ aut raro mulierum pedes terant. Nec sub eodem tecto maneris: nec in preterita castitate cōfidas: q̃ nec David sanctorū: nec Samsonē fortiorū: nec Salomone sapientiorū: qui omnes decepti sunt a muliere. Et post: **P**ericula tibi monstrat: cuius vultus frequenter attendis. **B**irum ē igitur: q̃ tam audacter iuuenuli religiosi: cum iuuenulis tam secularibus q̃ monialibus confabulantur et rident: cum sancti tantū timeant earum colloquia et aspectus. **U**nde beatus **A**ugu. cum a pluribus feminis visitaretur: nolebat sine clericis testibus eis loqui: nisi interesset aliquis secreto rum. Nec monasteria seminarū sine causa urgente visitare volebat. **U**nde **H**ier. epistola. **xxiiij.** dicit. q̃ **R**omam veniens pro ecclesiastica necessitate: verecunde seminarū oculos declinabat. **I**ō illa monialis egrotans in monasterio: fratri volenti eam videre mandauit: q̃ nolebat dare occasionē: vt propter se veniret in medio seminarum. prout legitur in vitis patrum. **c. iij.** et **H**ier. epistola. **xli.** dicit de illa que noluit videri a beato **B**artino: sed p se nestrā ait: ora pro me. **Q**uod sanctus audiens: grauias egit deo: et

benedixit eam. **M**ouerant enim sancti: q̃ demones multum laborant ad decipiendum religiosos per mulieres. **U**nde in vitis patrum. **c. v.** dicitur. q̃ cum esset puer ab infantia in monasterio: nec sciret quid essent mulieres: demones nocte ostendebāt ei habitum mulierū. Et cum in mūdo iret cum patre suo: videns mulieres ait. Ecce qui veniūt ad me de nocte. Et pater. **I**sti sunt monachi de seculo: et vtunt alio habitu q̃ heremite. Et in lib. **B**arlaam legit de filio regis cluso ab infantia: cui ostensis multis pulchris et preclosis viris: mulieribus: auro: gemis: **2c.** Et querens nomina mulierū: responsumq̃ esset q̃ dicerentur demonis: homines seducētes: cū rex quere

A

Unde beatus **A**ugu. cum a pluribus feminis visitaretur: nolebat sine clericis testibus eis loqui: nisi interesset aliquis secreto rum. Nec monasteria seminarū sine causa urgente visitare volebat. **U**nde **H**ier. epistola. **xxiiij.** dicit. q̃ **R**omam veniens pro ecclesiastica necessitate: verecunde seminarū oculos declinabat. **I**ō illa monialis egrotans in monasterio: fratri volenti eam videre mandauit: q̃ nolebat dare occasionē: vt propter se veniret in medio seminarum. prout legitur in vitis patrum. **c. iij.** et **H**ier. epistola. **xli.** dicit de illa que noluit videri a beato **B**artino: sed p se nestrā ait: ora pro me. **Q**uod sanctus audiens: grauias egit deo: et

Unde beatus **A**ugu. cum a pluribus feminis visitaretur: nolebat sine clericis testibus eis loqui: nisi interesset aliquis secreto rum. Nec monasteria seminarū sine causa urgente visitare volebat. **U**nde **H**ier. epistola. **xxiiij.** dicit. q̃ **R**omam veniens pro ecclesiastica necessitate: verecunde seminarū oculos declinabat. **I**ō illa monialis egrotans in monasterio: fratri volenti eam videre mandauit: q̃ nolebat dare occasionē: vt propter se veniret in medio seminarum. prout legitur in vitis patrum. **c. iij.** et **H**ier. epistola. **xli.** dicit de illa que noluit videri a beato **B**artino: sed p se nestrā ait: ora pro me. **Q**uod sanctus audiens: grauias egit deo: et

Bligiosi non ingerant se ad hospi-
tandum in curijs magnatorum
nisi constet: illos per eos emēda-
ri: vel etiā pauperes adiuari: qđ
raro fit. Nam ad tales accedere
ob familiaritatis acquisitionem:
aut conuiuiorum delationē: ho-
noris ambitionem: vel pompam
ostentationem: periculosus
est. Qui enim sic accedunt: sepe
loquuntur placentia: nec profunt
pauperibus. Ideo sancti talia su-
giebant. Unde in uitis patruz. c.
viii. dī: qđ iudex prouincie uoluit
videre abbatem pastorem: nec
acquieuit. Iudex autē filius sor-
ris sue ponēs in carcere ait. Si se-
nex uenerit liberabo eum. Tunc
mater pueri ad fratres accedens
cuz lacrimis supplicabat: ut ad-
iret iudicē: nec sic acquieuit. Iu-
dex ergo ait. Saltem verbo iube-
at: et dimittam eum. Cui mādāt
senex dī. Examina causam: et si
morte dignus est: moriatur. Sin-
autez fac quomodo uis. Sz mul-
ti hodie rogant pro talibus fm
quod affectus ducit: non put ve-
ritas erigit. Et ibidem dī: qđ cuz
iudex ueniret ad uidendum ab-
batem Almonem et diceretur ei.
iudex uenit: ut benedicatur a te:
prepara te: ille accipiens panem
et caseum: in ingressu celle man-
ducās sedit. Quod iudex uidēs
et sui: spernentes eum discesserūt
Sancti enim uera sapientia pda-
ta: a mundo et mūdānis uolebāt:

stultū uideri: ne appeterent. In
curijs enim principum raro au-
ditur doctrine ueritas: non ama-
tur iustitie egritas: non honoratur
uirtutis honestas. Sed discipline
despicitur austeritas. Porro ibi
auditur iniquus qđ sanctus. plus
uestis honoratur qđ uirtus: ma-
gis estimatur reruz opulentie qđ
uirtutuz. Plus ludī uanitas: qđ
discipline ordinabilitas. An nar-
rat Innoc. libro de miseria hoīs
qđ cū quidā pūs habitu cōtem-
ptibili aulam principis sepe ingre-
di temptasset: nec potuisset ha-
bitū ornatum assumens. mox ē
permisus intrare: Et stans corā
principe: cepit osculari paliū suū
Quod princeps miratus et que-
rens quid ageret: respondit. Ho-
norantez me honoro. Quod enī
uirtus non potuit: uestis obtinu-
it. Vanitas uanitatum: et om-
nia uanitas: Plus desertur ue-
stibus qđ uirtutib: plus uestimē-
to qđ honestati. hec ille. An Cas-
sianus. xi. col. Hec est patruz sen-
tentia: monachum debere fuge-
re mulieres et epos: qz non sūt
quieti operā: nec diuine thozie in-
herere. Merito ergo debet reli-
giosus fugere hospicia hmoi pro-
pter causas predictas.

Capitulū vndecimam. Qua-
liter esse debet in conuersatione
cum secularibus.

Ingressus ēo religio-
sus hospiciū secula-
rū

Frius debet esse in omni sensu cau-
tus: et circūspectus: gestu: et mo-
rum grauitate maturus: effectū
et exemplis operum virtuosus: as-
fatu et documentis salutarib⁹ fru-
ctuosus. Et ex primo: ab oīs ma-
li occasione caueat. Ex secundo
se disformem conuersationi mun-
dane. et quasi angelicum conuer-
satione celica se ostendat. Ex ter-
tio. oēs ad bonū attrahat: et bonū
post se odorem relinquat. Ex quār-
to: omnes illuminari doceat. Gre-
go. mor. i. Neq; valde laudabile
est: bonum esse cum bonis: s; bo-
num esse cum malis. Sicut enī
grauioris est culpe: inter bonos
bonum non esse: ita imenē est p-
conij: bonū inter malos eē. Job
i. Erat vir ille simplex. in quo ho-
nesta maturitas. Et timens deū
in quo operum virtuositas. Ecc.
vij. Qui timet deū nīhil negli-
git: Recedens a malo: in quo cu-
stodie sensū sedulitas. Rectus
in quo intelligentie et doctrine ve-
ritas. Job. iij. Elacillantes cōfir-
mauerunt sermones tui. Ezech. i.
Planta pedis eorum: quasi plā-
ta pedis vituli. Abi Greg. omel.
i. Planta pedis vituli est matu-
re incedēs: fortis: et diuisa. Quia
predicator debet habere venera-
tionem in maturitate: fortitudi-
nē in opere: vngule diuisionem
in discretionē. Non enim facile
predicatio accipitur: si leuis mo-
ribus videatur. Et nulla est ma-

turitas ostensio: si contra aduer-
sa non adsit operis fortitudo. et
virtutem amittit fortitudo boni
operis: si desit discretio intellectio-
nis. Debet igitur esse omni sensu
circūspectus et cautus. In visu: vt
caueat aspectum omniū ad ma-
lum allicientium: vt dictum ē su-
pra. Sunt enim oculi: principes
ad nocēdū in sensibus: ait Aug.
x. confes. Et ideo cohibēdi. Job
xxi. Ne pegi sedus cum oculis
meis. Ibi mor. xxi. Non debet i-
tueri quod non licet concupiscit.
Quia Tre. i. Oculi mei dēpre-
datus est animam meam. Con-
cupiscendo enim visibilia: inuisi-
biles virtutes amittit. ait ibi Gre-
gorius. et Sen. de remedijs for-
tiorum loquens de oculis dicit
Irritamenta sunt viduarum: du-
ces scelerum. Huic adulteriū ocu-
li ministrant. Huic domum quā
cōcupiscat. Huic urbem et. An
Democritus excecavit se: eo qd
nō posset mulieres aspicere sine
concupiscentia: Ait Tertuli⁹ ora-
tor. c. xliij. Sic alij multi fecerunt
vt cogitationes ad mentis puri-
tatem cogerent: prout dicit Hier-
ro. epist. lxx. et Sen. vbi. s. Non
intelligas partem esse innocentie
cecitate. Unde Zinto. ait Didy-
mo: a pueritia cecus: cecitate do-
lenti. Abi: te prudentem virū
eius rei dolere damno: quā formi-
ce: musce: et culices habent: et nō
letari ea possessione quā soli san-

L et apostoli meruerunt. s. oculo
rum mentis: ait Hiero. epistola
lxvj. Jo pa. Auerte oculos me-
os ne videant vanitatē. ¶ Con-
similiter debet esse circumspectus
et cautus in auditu: ne audiat al-
licitentia ad malum. Aug. x. con-
fess. Voluptates aurium me tena-
cius implicauerant et subiugaue-
rant: sed resoluiisti et liberaisti me.
Ideo cauere debet: ne audiat cā-
nilarum: et sonorum vanitates
detractiones: sinistrae diuina-
tiones: blandas adulationes: sal-
sas deceptiones: et huiusmodi se-
cularia. Ideo Ecc. xxviii. Se-
pi aures tuas spinis: et noli audire
linguarum nequā. s. increpando et pū-
gendo mala loquentes. Spine. n.
pungunt: prout exponit Aug. de
doc. xpiana. et Hieron. epistola
xxxiiiij. Cum detractorib⁹ ne cō-
misceris: quoniam repente ve-
nit perditio: tam eius q. detrahūt
q. eius qui accomodat aurem.
Non enim inuito auditore liben-
ter narratur: Sicut sagitta in la-
pidem non figitur: et interdum re-
siliens percutit dirigentem. Jo
puer. xx. Ventus aquilo dissipat
pluuias et facies tristis linguā de-
trahentem. ¶ Item debet esse cir-
cūspectus in gustu: et quo ad mo-
dum gustadi. s. vt modo religio-
so et hōesto comedat et bibat. Hāc
quidam minus honeste se habēt
in huiusmodi. Ait Hugo in sum-
ma disciplinali. Alij bibentes: di-

gitos mediotennis poculis imer-
gunt. Alij nudis articulis coclea-
ria vice olera piscantur: ita vt i co-
dez vasse manus ablutionem: et
ventris refectionem querere vi-
deantur. Sequitur. Nunc susti-
neant in audiendo verecundiaz.
qui nolunt in faciendo habere di-
sciplinam. Temperantiam come-
dendi intelligimus: si homo tra-
ctim et non cum festinatione co-
medat. ¶ Similiter quo ad gu-
stabilia debet esse circumspectus:
ne querat nimis delicata: nec ac-
curate parata: aut supflua: vt di-
ctum est supra. Ande Hugo vbi
supra: Sunt qui superstitiosi ni-
mis in preparandis cibis studi-
um adhibent: infinita frizurarū
et condimentozum genera exco-
gitantes: modo calida: modo fri-
gida: modo assa: modo elixa: mo-
do pipere et huiusmodi saporib⁹
condita fm consuetudinem mu-
lierum pregnantium desideran-
tes. Ab huiusmodi caueant reli-
giosi ne talium notentur appeti-
tores more puerorum et mulie-
rum. Caueant et a superfluitatib⁹
post ieiuniorum euacuationem.
Hiero. ij. cōtra Ioviniam. Quale
est illud ieiunium: aut qualis re-
fectio post ieiunium: cum pridia
nis epulis distendimur. et guttur
nostrum mediator efficitur lachri-
marum? Dumq. volumus pro-
lixioris inedia fame carere: tan-
tum voramus q. tum vix alteri⁹
dici nos

P

R

S

Q

diei nox digerat. Istud itaq; non tam icinium appellandum est: quaz crapula: et ferens: ac molesta indigestio. Ecc. xxxviii. Noli audius esse in omni epulatione: et non effundas te super omnem escam. Et. xxi. Etere quasi homo frugi his que tibi apponuntur.

Quamvis et ad aliud officium lingue quod loqui debet et circumspiciendus considerando quid: cui: quando: quomodo loquatur. ut dictus est supra. ait Hugo vbi. s. Tribus modis vbi homo inter epulas seruare disciplinam. Et linguam a loquacitate compescat: oculos a circumspiciendo cohibeat: et membra alia: cum modestia et quiete contineat. Vbi enim auditus non est non effundas sermonem. Ecc. xxi. Sed in conuiuio secularium auditus non est: quia dum venter impletur: lingue clamorosis vocibus perstreperunt: ait Pili. lib. viii. c. ix. **D**e circumspiciendo quantum ad odoratum et tactum suum perfluum est moneri religiosos: cum in huiusmodi voluptari et delectari sit perniciosus: et quia hec querere est mulierum satuarum prouer. vii. Asperse cubile meum mirra et aloë. Segitur. Veni frummur: et. Aug. x. confes. De illecebra odorum non satago nimis. Cum enim absunt non requiro: cum adsunt non respicio. parat sum carere. **E**t tactu quoque impudico: caueat religiosus sic ab

igne infernali et mortifero. Caro enim mulieris. ignis est: ut habitum est. prouer. vi. Nunquid abscondere potest homo ignem in sinu suo et. Sequitur. Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui non erit mundus cum tetigerit eam. Qui sic igitur est omni sensu circumspiciendus: cauet ne mors intret ad animam per fenestras. Hier. viii. **I**tem debet esse grauitate morum et gestu maturus: ut sit dissimilis a secularibus. Ro. viii. Nolite conformari huic seculo: et sit conuersatione celicus. Phil. iij. Nostra autem conuersatio in celis est. Et hoc non hypocritali simulatione: sed virtuali operatione: ut. s. maturitas et compositio corporis oriatur a compositione mentis. Ait Hugo in summa. Sensus hominis in omni actu gratus sine mollietate quietus: sine dissolutione grauis: sine tarditate alacer: sine inquietudine maturus: sine proteruitate: et turbulentia seuerus. Ex visu enim agnoscit virum: et ex occursum faciei sensatus. Amictus corporis: risus dentium: et ingressus hominis enuntiant de homine ipso. Eccl. xviii. Sene. epistola. lv. Argumentum morum ex minutis, licet capere. Impudicum incessus ostendit. Improbum vultus. Insanum risus: habitusque demonstrat. Nec enim maturitas religiosorum: est hominum prouocatiua ad laudem dei. ps.

T

V

X

In populo graui laudabo te.

Item debet eē exemplis operum virtuosus: ut sit omnibus in exemplū. **B**ath. v. Luceat lux uestra &c. **E**t. i. **T**hi. i. In omnibus prebe teipsum exemplum bonorum operum. Ex talibus. n. deus honorificatur: religio honoratur proximus edificatur: odor bone fame dilatatur. **A**nde **A**ct. xliij. de **P**aULO & **B**ernaba dicitur. **D**ij similes hominibus descenderunt ad nos. **H**omines autē: dij dicunt ppter uirtutum eminentiaz: put dicūt. **E**thi. viij. **A**nde. i. **C**or. iij. **A**lijs sumus odor uite in uitam. Sic enim attrahunt homines ad deum. **L**ant. i. **L**urremus in odorem unguentorum tuorum. **E**t nō solum debet eē talis in se: sed etiam ut alijs seminet spiritualia documenta in collatione: sicut meritis temporalia in sustentatione. **i**j. **C**or. viij. **S**i nos uobis spiritualia seminamus nō est magnū: si uestra carnalia metamus. **E**t ut uirtute ē bi dei eliciat demonia peccatorum: & linguis loquatur nouis. **B**arcl. vi. **D**ebet enim illuminare mundū & domum quam intrat. **phil. iij.** **I**nter quos lucetis sicut lumina in mundo. &c. **N**on enim solum in predicatione publica debz uir euangelicus alios erudire: s; etiam in collatione priuata. **i. cor. iij.** **S**ermo meus. s. in collatione priuata: & predicatione. s. publica di-

ci gliosa. **E**t hoc fm auditorum capacitatem & qualitatem. **E**ccl. xxxvij. **C**um irreligioso tracta d sanctitate: cū iniusto de iusticia &c. **U**bi **D**ugoin summa. **T**alez debemus discretionem seruare: ut semper studeamus discere a sapientibus: & minus doctos si se doceri patiant erudire. **E**t sic docere pferēdo qd magis cōgruit auditori. **A**nde & phi erudiebāt eos cum quibus cōserebant. ait **S**ene. epla. xxx. loquens de **D**io gene. **N**ec minus de alijs qui libertate pmiscua vsi sunt: & obutos monuerūt. **E**t post. **I**llud scio aliter pfuturuz: si multos admonuero. **S**emper agenda est manus. **N**ō pōt fieri: ut nō aliquando succedat multa temperantia. **E**t episto. cxv iij. **Q**ui ad phm uenit: quotidie secum aliquid boni ferat. **A**ut sanior domi fdeat: aut sanabilior. **U**bi ponit exempla. **Q**ui ad solem uenit colorabitur qui in taberna unguentaria resederint: odorem secuz ferent. **S**ic qui ad phm uenit trahere aliquid necesse est. **S**i ergo philosophi gentiles docebant alios: ut pficerēt qto magis philosophi diuini & euangelici: ne apud aliquem ociosi manducant: ut sint operarij digni mercede. **A**nde **iij. Dial. c. iij.** dicitur de beato **B**enedicto: qd cum homines cibos sibi deferrent corporis ab ei⁹ ore in suo pectore alimenta deferre-

A

D

B

E

C

bant vite Debet enim religiosus alios ad se cōuertere: non se ad alios. Hieremi. xj. Conuertent ad te: et nō tu cōuerteris ad eos.

D **E** Contra multi faciunt minus circūspecti in sensu: minus maturi in gesta: minus virtuosi in effectu: minus fructuosi in affatu qđ patet opere et exemplo. Hñt enim aures patulas ad fabulas et rumores: oculos vagos ad vanitates: guttura delicata ad diu dicanduz saporos: ora garula ad multiloquiū vanitates. Faciūt. n. se in mensis secularium: saporuz diuicatoros: ciborum discretiores: et curiosos incensores vino rum cognitores magis qđ diuino rum doctores. Cum talis sciētia sit valde vilis religioso et noxia inter viros celicos enutrito Augu. de quiditate anime. Noxium est illud genus artius quo animi valitudo laetatur. Nam et odore et sapore diiudicare pulmenta: quo lacu piscis captus sit: vel qđ tenue vinum nosce: miseranda quedam peritia est. Et his artib⁹ cum qđ creuisse anima videt: qđ neglecta mente defluit in sensus nihil aliud qđ minuisse et contabuisse iudicanda est. Et tamē de tali peritia qñqz aliqui gloriānt ad cōfusionez suam potius qđ honorem. Sunt alij q plus loquūt de mūdantis de bellis principuz et triumphis de curiaz cōiūtijs

et vanitatibus qđ diuinis: et edificationibus. Numirum ga que ab ore pcedunt: de corde exeūt. Math. xv. Et quia talia voluerunt ea effundant. Nullum enīz vas pōt effūdere qđ nō hz. Jo. i. Reg. ij. Recedant vetera de ore vřo. Et. i. Pe. iij. Si qđ loquitur qñ sermōes dei. ephe. iij. omnis sermo malus: de ore vřo non procedat.

C Capitulū duodecimū. Qualiter se debet habere post refectionem.

Initis vero refectionibus iter seculares caueat religiosus a prolixis sessionibus cum eisdem: siue in cō

uinijs: siue i fabulis a vanis spectaculis ludis et secularibus verbis. Talia enim sepe comitantur conuiuia: vt dictum est. s. Ero. xxxij. Sedit populus manducare et bibere etc. Ibi Greg. mor. i. Cum venter reficitur lingua effrenatur. Et de hoc supra. Tunc enim elōgare se debet religiosus a secularium vaniloquio: et nociuo spectaculo: et locum secum inquirere: vbi se ab huiusmodi abstrahat: et se colligens ad cor redeat seqz discutiāt. Hiero. ad Demetriadem episto. lxxxvij. Adhibe tibi in v: be solitudinem: et remora paulisper ab omnibus deo propius iungere. Augu. in fmo. ne de ouibus. Solitudo magna cōscientia est. Ibi iterrogemus

F

G

H

Idem: et si est charitas. etc. Job
xliij. Perfodiuit in tenebris do-
mos. Ibi mora. xviij. Quid do-
morum nomine: nisi conscientie
designantur: in quibus habitamus
strectando quod agimus. **Q**uod
v. Intra domum tuam. i. consci-
entiam: ait ibidem. Et **Be**r. ad fra-
tres de monte. Alia est cella inte-
rior: alia exterior. Exterior: do-
mus ubi habitat anima cum cor-
pore. Interior: conscientia: quam
habitare debet spiritus sanctus.
Ostinz clausure exterioris: signum
est ostij circumstantie interioris.
Sequit. Diligis cellam exterior-
em: dilige potius interiorē. **Q**uod
si non potest religiosus de deo ad
hanc cellam redire: redeat saltez
de nocte: et lauet per singulas no-
ctes lectum suum rigando lachry-
mis contritionis.

Capitulum decimūtertium.
Quod religiosus redeat ad locū
quētiis.

Expeditis vero negotiis:
et cāis legitimis: p qbus
religiosus egressus est in
mūdum de qbus habitum est:
absq; fictione et simulatiōe et mo-
rosa retardatione redeat cū gau-
dio ad locum quietis: et contuen-
tus: exemplo ouis que euasit rhe-
na: viscos: laqueos: et sagittatio-
nes. Unde Ansel. de similiitudi-
nibus i si. dicit: q sicut bubo dū
in cauerna cum pullis suis est le-
tatur: et suo modo bene sibi est.

Dum autē est inter coruoz & cor-
 nicalas: aut aues alias incurfat &
 dilaniat: & male sibi est. Et pote
 quas hic rostro percutit: ille alio
 in eam ruit: alter vnguibus diser-
 pit. Ita & mihi: qū cū monachis
 cōuersari. Quo: bene est & grata
 cōsolatio. Quando vero remo-
 tus ab eis inter seculares conuer-
 sor: hinc inde caularum varia-
 rum incurfus me dilacerant: & q̄
 nō amo secularia negocia vexāt
 & male mihi est &c. Nec remane-
 at religiosus inter seculares ob-
 cās alias: q̄ ppter quas ē egres-
 sus de qbus supra. ¶ Cum autē
 venerit ad locum gētis siue con-
 uentum studiose debet redime-
 tps ammissus redcūdo ad se: vt
 pro multiloquio cum hoibus so-
 li deo loquat: pro euagationibus
 & discursibus exterioribus in se-
 ipso recolligat: pro humanis ho-
 noribus apd se deprimat: pro de-
 litijs cōsuetoruz & copijs ieiunio-
 rum abstinentijs affligat: p va-
 nis gaudijs & risu salutarī tristī-
 cia compungatur: pro sensuum
 delectabilibus sicut aurīū timor
 diuini iudicij audiat: pro delecta-
 bilibus oculorum lachryme fun-
 dantur: pro delectabilibus gust^o
 amaritudie satiet: p vaniloquijs
 orationes & psalmi multiplicent
 pro suauitate odorū peccatorū
 feditas ad propriam ignominiaz
 iugiter memoret: pro suauibus le-
 ctis & sessionibus terre inhereat:

O et panniculis operiat: ut sic fiat p
suavi odore fetor: pro zona funi-
culus etc. Isa. iij. et dexter penul-
timo: pro unguentis variis cine-
re et stercore caput iplebat: et cor-
pus humiliabat ieiuniis. Omnia
loca in quibus letari consueverat:
crinium laceratione complent.
Per crinium lacerationem si-
gnat dolentium cogitationum. p
prioribus delictis purgationi-
bus collectio. Sic enim fuit mo-
dus sanctorum: se pro prioribus
delectationibus affligere. Unde
in vitis patz. c. iij. d. beato Ma-
thario dicit: quod fratribus adueni-
entibus vinum bibebat. Et postea
pro vno calice: die integra absti-
nebat. Et si quid boni in mundo fe-
cerunt: totum deo attribuant. Job
xxxv. Aliquid mittes fulgura
et reuertentia dicunt adsumus. Ibi
mor. xxx. Per fulgura predica-
tores signant: qui miraculis cor-
ruscant: qui non suis sed dei viri-
bus attribuere debet si quid forti-
ter egerunt. Eccle. i. Ad locum ubi
erant flumina reuertunt: ut ite-
rum fluant. Quod exponit ibi-
dem Bre. de predicatoribus qui
debent reuertere ad deum contem-
plandum. Quod nisi fecerint: in
terna siccitate exteriora predica-
tionis verba siccant. Ezechiel. i.
Vitalia ibant et reuertebant in si-
militudinem fulguris corruscan-
tis. Quod exponit ibi Bre. omel.
v. de predicatoribus. Et sic reuertē-

tes gescant post multiplices cor-
poris lassitudinem ad mentis re-
creationem: et refocillationem. Job
iij. Ibi cessauerunt a tumultu: et re-
quiescerunt fassi robore. Quod ex-
ponit ibi Greg. mo. iij. De san-
ctis cessantibus a tumultu mun-
dano: et deficientibus a corpora-
li robore et humano acqlescenti-
bus in ipso deo fruitionis deside-
rio. Ad quam nos pducatur ille a
quo nescimus esse non habet mortem
nostrum nosse non habet errorem
nostrum amare non habet offen-
sionem: prout dicit Aug. xj. de
ci. c. xvij. Ipse enim ait. Jo. xvi.
In me pacem habebitis: in mun-
do autem pressuram. In ipso enim
est pacem habere pectoris in hac
vita: et pacem eternitatis in futu-
ra: quando ponet fines nostros
pacem. Isa. xxxij. Sedebit popu-
lus meus in pulchritudine pacis:
et in requie opulenta. ¶ In pre-
missorum igitur collatione possum
ego dicere ex veritate quod ait bea-
tus Grego. in fine pastoralis ex
sua humilitate. Dum inquit mon-
strare qualis esse debet pastor: in-
uigilo: pulchrum depinxi homi-
nem pictor sedus. Dum enim ego
hortatus sum virum religiosum
ad vtilem occupationem in om-
ni hora temporis: ad exercitatio-
nem debite operationis in omni
bus locis ad ordinatum modum
et fructuosum in labore itineris: et
ad honestatem conuersationis

deportando contraria descripsi
qualitercūq; qualis debet esse re
ligiosus: et sic ut cūq; pulchrum
depinxi religiosum: existens i p/
dictis oīno defectuosus: et sic pi
ctor: sedus. Et alios ad perfectio
nis lūtus dirigo: q in delictorum
fluctibus adhuc versor. Et ideo
restat: ut humiliter supplicem iu
uenibus religiosis: si dignati fue
rint hec collecta respicere: ut pie
tate sue orationis subleuent me
de naufragio misimode mee de
fectionis: quem deprimat pond⁹
proprie corruptiōis: prout suppli
cat beatus Greg. ubi supra. In
hui⁹ inquit uite naufragio queso
orationis tue tabula sustineat: ut
quem pondus proprium depri

mit: tui meriti man⁹ leuet. ¶ Et
in hoc finis huius collectionis.

¶ Exactū insigne hoc atq; pre
clarū opus: ordinariū siue alpha
betū uite religiose a fratre Johā
ne Galensi editus. Impressum
venetijs per Georgiū de Arriu
benis mantuanū. Anno domi
ni. MCCCXCVI. die penultima
iulij.

REGISTRVM

a b c d e f g h i k l m n
o p q r s t v x y z z z
A B C D E F G H I
K L M

Omnes sunt quaterni e xcepto
M q est quinternus.

FINIS.

cenotaphium. i. dē sepulchri in g° nodū alligis sepulchri est

